BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
6 E
11/1

Digitized by Google

527

Digitized by Google

ANALYTICVS TRACTATVS DE LEGE REGIA, QVA, IN PRINCIPES SVPREMA

& abſoluta poteſtas tranſlata fuit: cum quadam corporis politici ad inſtar phiſici, capitis, & membrorum connexione.

AVCTORE DOCTORE PETRO CALLISTO
Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæſarauguſtana olim Primario interprete, & in aula Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum: nunc vero cauſarum criminalium Regio Conſiliario.

Ad Philippum Secundum Aragonum Regem.

Anno 1616.

CVM LICENCIA ET PRIVILEGIO.

CÆSARAVGVSTÆ: Apud Ioannem à Lanaja & Quartanet, Regni Aragonum, & Vniuerſitatis Typographum.

Digitized by Google

DE SVPREMA ET ABSOLVTA PRINCIPVM POTESTATE

LEGE REGIA IN EOS TRANSLATA.

Cum quadam corporis polytici ad inſtar phyſici, capitis, & membrorum connexione.

TRACTATVS ANALYTICVS.

In quo etiàm de Poteſtate Baronum in ſuos vaſallos, & quomodò illi gerere ſe debeant cum eis, dilucidè, & miro ordine diſcutitur.

AVTHORE
DOCT. PETRO CALLISTO RAMIREZ
Iuris ciuilis in Academia Cæſarauguſtana olim Primario Interprete, & in Aula Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum: nunc verò cauſarum criminalium Regio Conſiliario.

Acceſſit Index locupletiſſimus.

Anno 1634.

Cum licentia, & Priuilegio.

CÆSARAVGVSTÆ: Apud Ioannem à Lanaja, & Quartanet, Regni Aragonum, & Vniuerſitatis Typographum.

Digitized by Google

Digitized by Google

EX comiſſione præclariſſimi Domini Ioannis Sentis Decretorum Doctoris, Collegiatæ Eccleſiæ Beatæ Annæ Barchinonenſis Prioris meritiſſimi, & huius Archiepiſcopatus Cæſarauguſtani Vicarij generalis circunſpectiſſimi, librum hunc ſedula qua potui diligentia euolui, Analyticum tractatum de lege Regia, quâ in Principes ſuprema, & abſoluta poteſtas translata fuit, continentem, ſumma ingenij dexteritate in lucem editum à ſapientiſſimo Iuriſconſulto Doctore Petro Calliſto Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæſarauguſtana olim primario interpræte, & Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum Locumtenente, nunc vero Domini noſtri Regis cauſarum criminalium Aragonum Conſiliario. Nihilque in eo reperi noſtræ Fidei orthodoxæ, bonis moribus, aut Iuris Pontificij decretis aliqua ex parte contrarium, quin potius talis in eo ſententiarum vbertas, inſignis reſolutio, mira eruditio, tum etiam inuſitata rerum varietas elucet; vt tanto viro, tanta induſtria, tanto denique ingenio opus dignum iudicauerim: ita vt bonarum literarum ſtudioſis præſertim noſtri Regni Forenſibus eo conducibilius nihil fore exiſtimauerim, qua propter opus huiuſmodi tanto ingenij acumine elaboratum, omnibuſquè numeris abſolutum fore Reipublicæ vtiliſſimum cenſeo. Cæſarauguſtæ pridie nonas Februarij, anno 1615.

Doctor Ioannes Nauarro.

EL Doctor Iuan Sentis Prior de la Collegial Igleſia de Santa Anna de la ciudad de Barcelona, y en lo eſpiritual y temporal Vicario general de la ciudad y Arçobiſpado de Çaragoça, por el Illuſtriſſimo y Excellentiſſimo ſeñor don Pedro Manrique por la gracia de Dios, y de la ſanta Sede Apoſtolica Arçobiſpo de Çaragoça del Conſejo de ſu Mageſtad, &c. Por las preſentes, damos licencia al Doctor Pedro Calixto Ramirez Iuriſconſulto, y en lo criminal de la Audiencia real deſte reyno de Aragon, para que pueda imprimir, y hazer imprimir vn libro que tiene compueſto, intitulado: *Analiticus tractatus de lege Regia, qua in Principes ſuprema, & abſoluta poteſtas translata fuit.* Por quanto nos conſta es obra de mucha erudicion, reſolucion y ſentencia, y no ay en ella coſa que contrauenga a nueſtra ſanta Fe Catholica, derecho Canonico, ni buenas coſtumbres. Dat. en Çaragoça a quatro dias del mes de Hebrero de M.DC.XV.

El Doctor Iuan Sentis Vicario gñal.

Por mandado de dicho ſeñor Vicario general.

Antonio Çaporta Notario.

† 2 Ana-

ANALITICVM hunc tractatum de lege Regia, qua in Principes ſuprema, & abſoluta poteſtas tranſlata fuit, editum à Domino Doctore Petro Calliſto Ramirez Regio Conſiliario, legi, & perlegi iuſſu & pręcepto Excellentiſſimi D.D. Didaci de Portugal & Pimentel Marchionis de Gelues, Locumtenentis & Capitanei generalis pro ſua Maieſtate in hoc præſenti Aragonum regno, quem teſtor eruditione, ingenio, ſummaquè Doctorum allegatione eſſe ornatum, & nihil in eo inueniri contra regalias Maieſtatis Domini noſtri Regis; imo quam plurima argumenta in earum corroborationem ſicquè non ſolum vtile, ſed neceſſarium eſſe tanti viri opus non latere, ſed illud in lucem proferre. Cæſaraguſtæ, die 25. Februarij anni 1615.

D. Franciſcus Michael à Pueyo Regius Conſiliarius.

NOSOTROS los Aduogados del reyno de Aragon abaxo firmados, dezimos que de orden, y mandamiento de los Illuſtriſſimos ſeñores Diputados del, auemos viſto, leydo, y conſiderado con mucho acuerdo vn libro que ha compueſto el ſeñor Doctor Pedro Caliſto Ramirez, del Conſejo criminal de ſu Mageſtad, cuyo titulo, è inſcripcion es, *Tractatus de lege Regia*, ſin auer dexado vna letra en el ſin verla, y conſiderarla, y no ay en el coſa alguna repugnante a las leyes, fueros, obſeruancias, o practicas del Reyno. Antes le juzgamos por muy curioſo, docto, y prouechoſo, para la buena intelligencia de los negocios del reyno, y de ſus fueros, y muy correſpondiente con la grauedad y letras de ſu Auctor, y como tal muy digno de que ſe imprima, para que todos le gozemos, y puedan los eſtrãgeros bien affectos a nueſtras leyes confirmarſe en la juſtificacion dellas, y los que no lo ſon deſengañarſe de la razon natural, y juſticia en que eſtan fundadas: y muy digno de qualquiere fauor de ſus Señorias, y porque aſſi lo ſentimos, hizimos y firmamos de acuerdo eſta relacion y certificacion. En Çaragoça a 27. de Octubre de 1615.

El Doctor Miguel Paſtor Aduogado extracto del Reyno.

El Doctor Geronymo Ardit Aduogado extracto del Reyno.

Licen-

Licencia y Priuilegio.

NOS Don Phelipe por la gracia de Dios Rey de Caſtilla, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hieruſalem, &c.

NOS Don Diego de Portugal y Pimentel, Marques de Gelues, del Conſejo de guerra de ſu Mageſtad, y ſu Lugarteniente y Capitan general en el preſente Reyno de Aragon. Por quanto por parte de vos el Magnifico y amado Conſejero de ſu Mageſtad, el Doctor Pedro Calixto Ramirez, en las cauſas criminales deſte Reyno de Aragon, Ciudadano de la ciudad de Çaragoça, y domiciliado en ella: nos ha ſido hecha relacion, que con mucho trabajo, vigilias, cuydado y eſtudio, aueys hecho y compueſto vn libro intitulado: *Analiticus, tractatus de lege Regia, qua in Principes ſuprema & abſoluta poteſtas translata fuit*: Suplicando nos lo mandaſſemos ver y reconocer, para ſi auia coſa en el que corregir, o enmendar, y eſtando en ſu deuida perficion, para poder ſer imprimido y ſacado a luz, dieſſemos licencia para ello: Y para hazello con mas juſtificacion, auemos hecho ver, leer y examinar con mucho acuerdo a perſonas muy doctas de erudicion y ciencia el dicho libro, a quien lo auemos cometido: y auemos tenido muy cierta y verdadera relacion, que el dicho libro era, y es muy vtil y prouechoſo, vniuerſalmente para todos: y particularmente para perſonas de eſtudio y letras, no ſolo en eſte Reyno, pero en los demas de Eſpaña: y que el imprimillo y ſacallo a luz, es muy conuiniente y neceſſario. Por tanto por tenor de las preſentes, damos y concedemos a vos el dicho Doctor Pedro Calixto Ramirez licencia, permiſſo y facultad, para que vos, o quien vueſtro poder tuuiere, y no otro alguno, podays imprimir y vender, y hazer imprimir y vender el dicho libro arriba intitulado, vna y mas vezes, y todos los cuerpos que del quiſieredeys: con eſto que en el principio de cada vno dellos ſe ponga è inſiera eſta nueſtra licencia, dando y concediendo os aſſi miſmo, como por tenor de la preſente, os damos y concedemos Priuilegio y facultad, para que vos, o la perſona que vueſtro poder, o conſentimiento tuuiere, podays, y pueda imprimir el dicho libro por tiempo de diez años contaderos del dia de la data de la preſente licencia y priuilegio. Y mandamos que durante el dicho tiempo, perſona otra alguna no lo pueda

† 3 impri-

imprimir ni vender en eſte Reyno, ſin licencia vueſtra, ſo pena, que el que lo imprimiere, o vendiere, o traxere de otros Reynos impreſſo, aya perdido, y pierda todos y qualeſquiere moldes, y aparejos que del tuuiere, y los libros que vendiere. E a mas deſto incurra en pena de mil florines de oro de Aragon, a los cofres Reales de ſu Mageſtad aplicaderos: y mandamos a todos los Iuſticias, Iurados, Bayles, Alguaziles, Sobrejunteros, y a todos los officiales Reales del Rey nueſtro ſeñor, en el preſente Reyno conſtituydos, y conſtituyderos, que guarden y obſeruen, guardar y obſeruar hagan, todas y cada vnas coſas de la parte de arriba proueydas y mandadas, ſi en la ſobredicha pena, y en la indignacion de ſu Mageſtad deſſean no incurrir. Dat. en Çaragoça a veynte y ocho dias del mes de Hebrero del año mil ſeyſcientos y quinze.

El Marques de Gelues Lugarteniente y Capitan general.

V. Seſſe Regens.

Dominus Locumtenens generalis, mandauit mihi Petro Roda, viſa per Seſſe Regentem.

In diuerſorum Locumtenens generalis Aragonum ſecundo, fol. clvij.

INVICTIS-

INVICTISSIMO, AC CATHOLICO PHILIPPO ARAGONVM, ET LVſitaniæ Regi Secundo; aliarum verò Prouinciarum Tertio.

INTER alia, quibus Perſæ eximia ſemper charitate, Reges ſuos dilexiſſe, nec vlli nationi Sanctius, Auguſtiusque nomen Regum fuiſſe oſtendebant: illud præcipuū moribus comparatū fuit, vt Regem, abſq; munere adiret nullus; ac vel tenuiorum munuſcula, & quæcumque pro viribus offerebantur, à Rege ſumma facilitate, & humanitate excipi conſueuerint: eumque morem, poſtquam Perſæ in Parthorum poteſtatem venerūt, retentū, Seneca ita ſcribit: Reges Parthos nō poteſt quiſquam ſalutare, ſine munere; quia Perſarum Reges ſolebant ſemper cum muneribus adorari: quo more & Magos CHRISTVM adorātes, ei munera obtuliſſe, ait Nicolaus Lyranus: Regi ergo iter facienti, pro ſe quiſque, omnes munera ferebant; & agricolæ quidem, necnon opifices, alij boues, aut oues; alij fruges, aut vinum; tenuiores veró lac, palmas, & caſſeum, aut poma, ſeu alios fructus, quos tellus ferret, gigneretque, dono dabant; à ſingulis, quorū fines Rex pertranſiret, apponebantur, quæ ipſe nō tributi, ſed doni titulo accipiebat. Proinde Sinetam Perſam cùm procul à ſuo tugurio Artaxerxi Memnoni caſu occurriſſet, ac prę manibus nihil quod Regi offerret haberet, curſu contendiſſe ferunt, & aquam vtraque manu è proximo hauſtam flumine, hilari, lætoque vultu Regi obtuliſſe: munus fauſtis votis, bonisque verbis, quantum potuit ornaſſe: & à Miſſe pomum oblatum grato animo accepiſſe: ita mihi contigit; nam cûm tua ſacra Maieſtas, anno 1599. in hoc tuum fideliſſimum Aragonum regnum ſe conferre decreuiſſet, & in Cęſarauguſtana vrbe, huius, & cęterū regnorum Coronę Aragonum capite, ſolemni pompa recepta, in eiuſdem ciuitatis Eccleſiam maiorem (quę Archiepiſcopi

Barnab. Briſon. de Regio Perſarū Principatu, lib. 1. pag. 35.

Epiſtola 17.

In c. 11. Euang. D. Matth.

Ælian. lib. 1. var. hiſtor. c. 1. & 32. Plutarchus in Artaxer. & in Apogtem.

ſedes

Digitized by Google

ſedes metropolis eſt)perueniens,ſuper quatuor Dei Euangelia, tuorum more maiorum,ſolemni iuramento Foros,vſus, conſuetudines, & libertates regni ſeruare ſpopondiſes : quod nihil aliud eſſe mihi hæc contemplanti viſum fuit,quàm tibi legem regiam promulgare; vt Romani ſuis Imperatoribus,in die eorum inaugurationis,& acclamationis ſolebant:quód cum te alma Cæſarauguſtana Vniuerſitas, legum autorem,ac iuris ſupremum præſidium agnoſceret,exorare , ac deprecari decreuit, vt ſolemnitatem cuiuſdam laureæ Doctoralis in iure ciuili,tua Auguſta præſentia decoraret , cuius precibus libenter annuiſti. In quo mihi,tanquam vni ex antiquioribus legum profeſſoribus,ac primario interpreti, Præſidis munus iniunxit; quod ego ſubire tanquam meis humeris impar dubitaui; quia vt ingenij inops, quid tanta maieſtate muneris dignum offerre poſſem non haberem, & animo ancipiti reuoluens,non inuenirem. Sed ad tuam ſummam benignitatem,& clementiam,& ad animum,ac voluntatem , quibus munuſculum erat offerendum oculos conuertens, memor quod Demetrius Phalereus PtolomeoRegi dicebat,ſe in libris multa documenta inuenturum,quæ viua voce non auſi fuiſſent eorum autores profiteri hos labores, quos de lege regia mei ingenij paupertas ſibi priuatim pepererat,tibi palam obtuli,atque dicaui;quod licet exiguum eſſe,nec ſatis cultum,nec tuo numine dignum iudicarem;tamen memini,quod Socrates dicere ſolebat: Diis ipſis minimo impēdio litādum quod Dij,vt non egent rebus hominum,ita magis ſpectāt affectus immolantium,quàm diuitias,aut apparatum. Vnde hoc,ſummo cum iudicio,ac ſudore meo elaborato Tractatu,tui fidelis vaſſalli, & tibi addicti ſerui;ſicut alter Perſa erga ſuū Regē, ſatis amoris ſignum oſtendere exiſtimaui: maiora ſi eo tempore habuiſſem oblaturus. Illud & autorem benigno animo protege; teque Deus Optimus Maximus (cuius ſemper cauſam agis) ſtatus incrementa tribuens,vitam, pro vt religioni chriſtianæ,& Eccleſiæ catholicæ(cuius columna ſingularis,ac vnicum præſidium es)ad eius æternitatem, poſt longæuos & felices dies fruendam, cuſtodiat. CAESARAVGVSTAE.

D. Petrus Calliſtus Remirez.

ILLVS-

ILLVSTRISSIMIS DD.

D. MARTINO MELO A FERREIRA MILITI

ſancti Ioannis Hyeroſolimitani, & Caſtellano Ampoſtæ. Licentiato Ximeno Sánz Theſaurario, & Canonico ſancti Sepulchri Bilbilitani. D. Gaſpari Galcerando à Caſtro & Pinos Comiti de Guimara, Vicecomiti de Ebol, & de Alquer ſoradat, D. Ioanni Torrellas & Bardaxi Domino Baroniæ de Antillon, la Almolda, Naual, & Albeſa. D. Godofredo de Bardaxi militi, D. de Belleſtar, & la Selua. D. Michaeli Baptiſta de Lanuça Infantioni. D. Ioanni Auguſtin Domino de Zelieta, & domus de Ezpeleta ciui Cæſarauguſtano. Hyeronimo Sanchez Catanda ciui Turolenſi. Octouiris Regno Deputatis Aragonum, Doctor Petrus Calliſtus Ramirez in ſui animi monumentum. Splendorem dicit æternum.

REGIA lex ea fuit, qua populus omnem ſuam authoritatem, poteſtatemque in Principem transfudit, quæque monarchicum regimen conſtituit, quod omnium eſſe regiminum præſtantiſſimum, philoſophorum omnium, & ſapientium calculis iure optimo comprobatur. Hęc lex; præter quam, quod Principi imperium in populum commiſſit, nonnulla iura, conuentiones, conditionesque regnandi conſtituit(raro namque populus integram authoritatem tranſmittit) quin alquid ſibi reſeruet, provt ſibi vtile, & conueniens futurum arbitratur. Omnia hæc tanquam imperandi onera obſeruare debet, Rex; quodque ſereniſſimi Aragoniæ Reges, cum primum regnum adeunt, adhibito ſolemni iuramento, in poſſe Iuſtitiæ Aragonum coram Deputatis regni & ciuitatis Cęſarauguſtæ Conſulibus pręſtare conſueuere. Tunc temporis regiam legem illi reuocat in memoriam, qua prædeceſſores Rempublicam gubernarunt, & ipſe regere tenetur, quod etſi primo quaſi intuitu regiã poteſtatẽ imminuere, & labefactare videatur, re tamen optime perpẽſa, nec minimũ quidẽ de illius dignitate, aut authoritate detrahit; quia legũ obſeruãtia, neutiquã regiã minuit authoritatẽ, imó potius eam ſuauiorẽ ęquitati, rationiq;

magis

Google

magis conſonã efficit:tam male hoc à nõnullis accipitur,vt affirmare non dubitent,Regem hac ratione non poſſe integrum imperium in ſuos exercere,cum verum ſit Reges non in propriam vtilitatem,& commodũ fuiſſe conſtitutos(hoc namque tyrannicam olet poteſtatem)ſed,vt Reipublicę commodo conſulerent;id ergo omne,quod in regni vtilitatem dimanat eſt etiam mira quadam conſecutione vtilitati Regis tribuendum:quicumquę ergo cupit Regis eſſe miniſter,à regno,eiusq́;conſeruacione initium ſumat,vt poſſit regiam authoritatem augere,illamq́ue tutã,& immunem ab hoſtium incurſione ſeruare;regni namq;officia cum Regis beneficiis,ita connexa,& coniuncta ſunt,vt vix,aut ne vix quidem in Rege pio, ac catholico(quales omnes noſtri,qui hactenus extitere) vnum ab altero ſecerni,aut diſiungi poſſit;quemadmodum fieri nequit, quin aliquid ſalutis ex capite in membra,aut ex membris in ipſum caput deriuetur. Quæ omnia cum ipſe mecũ,non iniqua trutina perpendiſſem, anno poſt Chriſtum natum 1599. quo tẽpore Rex Philippus terra,mariq́; potẽtiſſimus ad hanc vrbem acceſſit,tunc ſolemni ritu à ſe huius regni leges ſeruandas iuramento ſtabiliuit,quod vere aliud fuit nihil,quâm legem regiã omnibus palam facere,qua ipſe erat regnaturus;hac gitur de re tractatũ quẽdam conſcribere ſtatui,illumq́ue tantę maieſtati cõſecrare,in quo pro ingenij mei imbecillitate,& tenuitate probare contẽdam,huius regimẽ nimis eſſe politicũ, leges iuſtiſſimas,tum etiã obligationẽ Regum, qua ipſi ad earũdem legum obſeruationem tenentur regię poteſtati non officere, nec ob id ſupremo ſuo munere quicquã abdicari, aut maieſtatis iure imminui cùm ſuperiorem cognoſcant neminẽ, quãuis habeãt aliquos magiſtratus,qui eos ad leges aſſeruãdas,&cuſtodiẽdas adhortẽtur,quod nõ eos imbecilliores efficit,ſed iuſtiores multo;nam vt in Deo ex eo quod peccare nõ poſſit,nõ ideo impotentẽ,ſed omnipotentẽ potius cõfitemur;haud aliter Regi,qui ſi(Menandro fides eſt)imago eſt animata Dei,æqua hęc,& prudentia condita adhortatio potentiæ auferet nihil,cõfert tamen ęquitati:hac tempeſtate nonnullę difficultates mihi ſubortę,quas in præfatione ad Lectorem attingo. His tamen deuictis, & profligatis tractatũ hunc ſub V D. nomine in lucẽ edere decreui,in quo id vnum, qua rationibus, qua teſtimoniis probare curabo,regimen videlicet huius regni Aragonũ eſſe optimũ,& iuſtiſſimum,magiſtratus nimis polliticos, propriùsq́; quã reliquarum nationum, ad Romanorum regimen, & gubernationem accedere,eiusq́ue leges,quas exterę gentes propter earũdem ignorantiã, duras,& iniquas iactant,rationi,& æquitati magis cõſonas eſſe,& populo cõgruentiores,ſubditos fideliores,magisq́; pios,ac religioſos,ex his omnibus, qui ſub Regis imperio, & ditione cõtinentur;ipſumq́ue regnũ,inſtar

equi oris

equi oris morigeri,facillimo negotio poſſe in quãcũque partẽ flecti, & gubernari;nec ad id impedimẽto erit Caſtellani, & Luſitani regni aut aliorũ in vnius Monarchæ perſona cõcurſus, quominus diutior cura, & diligẽtia ſolicitior in his legibus, & moribus obſeruãdis collocetur;quibus feliciſſime comparatũ, & pacatiſſime diu gubernatũ non ſine gaudio contẽplamur:nam, vt Cornelius Tacitus autor eſt, cauſa cur Romanum Imperiũ tantopere præ aliis floruit,ea fuit,quia non ſolum cum his,qui fœdere ſibi erant cõiuncti,verumetiã cũ hoſtibus Reipublicę Romanæ,leges, & pactiones præſcriptas diligẽtiſſime obſeruarunt,ex quo illos in pace conſeruabant,& iſtos ad amicitiam populi Romani pertrahebant, omnes vinculo amoris colligare curantes:cùm ſcirẽt nullum eſſe amore ſubditorũ in Principem firmius pręſidiũ,certiusq́; pignus ſtabilitatis perpetuę;idcirco,&vtilẽ,&neceſſarium eſt,vt ſubditi à regibus,iuxta patrias leges gubernẽtur.Sicq́; imperia gradibus,quibus à principio ad ſummã felicitatem euecta ſunt,eiſdẽ integra in eadem felicitate perſeuerabũt;quod ſi alia quęrãtur,ſine dubio de priſtino dignitatis gradu dejiciẽtur.Magno in pretio Reges hoc regnũ ſemper habuere,quia quãuis auri,&argẽti fodinis careret,nec tot eſſent in eo tributa & redditus;quib' poſſent ditari,ſciebant tamẽ ſe ſubditos habere regię dignitatis, & honoris ſtudioſiſsimos,libenterq́; fortunas omnes,ſanguinemq́;ac vitã, vt veri Cęltiberi pro regũ ſalute profuſſuros,(in hocq́;generoſiſſimi Aragonũ animi amore ducũtur,bene docti illud,quod acutè,&argutè canit Seneca trag. 9. *Decet timeri Cæſarem,at plus diligi.* Quę omnia meũ animũnon leuiter impulerũt,vt poſt Regẽ, qui regni caput eſt; vobis,qui illius perſonam agitis,in quatuor ordines diſtributi, *Librũ hunc de lege Regia à me elaboratum*,cõſecrarem,Lycurgum imitatus nobilem Spartiatam, qui cum ſalubriores leges,& à viro regio regias, Phœbo apud Delphos explorãdas offerret, easquè oraculo cõſulto nõ hominis,ſed Dei inuentũ acciperet,feliciſsimãq́;fore ciuitatem,in qua diutiſsime ſeruarẽtur;animatę legi.Regi inquam,leges,magiſtratibusq́;iubẽs ſacrauit, quid plura? ſub veſtra tutellari lauro libellum hũc ſtatuo, vt ab omni liboris fulmine perſiſtat immunis,qui quãuis minus elaboratus ſit,ſaltem intelligent omnes,ad quorũ manus peruenerit aliquid magni in eo contineri, quandoquidem ſub Regis potentiſsimi,ac Regni fideliſsimi nomine,& patrocinio lucem vidit. Valete V. D. Deus ad hujus regni commodum quam diutiſsime ſeruet.

AD LECTOREM.

MAIESTAS ſuperna,ſua eximia bonitate, ineffabilique prouidentia,ſolet eodem tempore,quo laboribus, & anguſtiis homines corrigit,atque premit,ſolatiis, & gaudiis intermixtis,plenius, & abundãtius conſolari;ita,vt maiora ſint diuina ſolatia,laboribus; & gaudia, afflictionibus;& anguſtiis præponderet: *Non enim delectatur Deus* a *in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem, tranquillum facit; & poſt lachrymationem,& fletum, exultationem infundit.* Et vt inquit L.Ann.Seneca: b

a Tobiæ c.3. in fin.

b in Thyeſtes actu 3.

Nemo deſperet meliora lapſis.

Pro vt euenit noſtro regno Aragonum, cui menſis Septembris, ob triſtem, & deplorandum eiuſdem decimum tertiũ diem, c anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi octaui,quo dira parca Philippi Regis,ex noſtris Primi,abſcidit filum; infelix,infortunatuſque fuit,cum eo euentu, & rege ſimul, ac patre orbati, ac deſtituti videremur. Sed:

c Valdes de dignitate Regum, cap.14.n.21. dixe murio a 5.

Pellite mæſtitias, & gaudia ſumite plena,
Poſt fletum riſus ſæpè venire ſolet.

Cûm eodem menſe anni ſequentis,præſentia eius filij,ac domini noſtri Philippi,diuina bonitas ita nos conſolata fuerit; vt in eo non ſolum viuam patris defuncti effigiem,& imaginem, cuique vaſſallorũ intueri liceret,ſed etiam eius prudentiam cum fortitudine, iuſtitiam cum clementia; religionem,& pietatem cum ſapiẽtia;ac denique grauitatem cum modeſtia,& temperantia coniunctam, & contemplari, ac venerari valeremus:Ita,vt paternum imperium magis dilatatum, quàm mutatum videretur:

Cuius tanta pietas rudibus ſe oſtentat in annis,
Sit ætas animo ceſſit,quærerentur vt omnes,
Imperium illi ſerò datum:
Sed diſtulit Philippus,cupido ſe reddere cælo,
Dum illi paccatum,præſenti traderet vrbem,
Rerumq; illi commendares habenas.

Qui in hanc ſuã regiam Cæſarauguſtanã ciuitatem perueniẽs cum maxima pompa & apparatu omnium communi gaudio,& generali lætitia receptus fuit, nec ſatis oratione explicari valet:

Quanti

Quanti tum iuuenes quantæ ſpreuere pudorem
Spectandi ſtudio matres? puerisq́ ſeueri
Certauere ſenes?

In illo primo eius in hanc Cæſarauguſtanam ciuitatem ingreſſu, in quo noſtra Vniuerſitas apud pontem fluminis Orbę, Regias manus in perſona ſui Rectoris, omnibus Doctoribus cõcomitati, deoſculãs, poſt Deputatos regni, breuiſſima, ſed elegãti, oratione ſalutauit; poſteaq́; decreuit, vt Andreę Franciſco de Seran, clari ingenij, ac bonæ ſpei iuueni, qui parum antea licentia, præuio examine ad inſignia Doctoralia capiẽda obtinuerat, illa ſolemniter traderentur in præſentia Regum, ſi illi tali actui intereſſe dignarentur. Cumq́ue Maieſtas Catholica cum coniuge Margarita (qua tanquam nimis pretioſa, ſuum ornari diadema cœleſtis voluit ſponſus) in dictam Vniuerſitatem venire ſtatuiſſent, die præcedenti, pluribus curribus triumphali modo ornatis præuiis, ac pluribus, variiſq́ue muſicis inſtrumentis, hieroglyphicis, omniſq́ue generis carminibus, more ſolito, Doctorandus, cum maxima nobilium, ciuium, ac Conſulum togatorum comitatu, per ripam Iberi, vbi Reges in feneſtris Archiepiſcopalis domus ſpectatores aderant; ac denique per totam ciuitatem fuit ductus. Sequenti die Reges ſe in Vniuerſitatem contulerunt, vbi à Rectore Doctore Petro Cenedo, Canonico Beatę MARIÆ del Pilar, ac in Iure peritiſſimo, cum omnium ſcientiarum Doctoribus, fuerunt ſummo cum gaudio, ac lætitię ſignis recepti, in Theatrumq́ue opulenter, & mirifice, maxime Regum Aragonum (ſuę Maieſtatis prędeceſſorum) effigiebus ornatũ, ducti: in quod ſimul, atque peruenerũt, D. noſter Rex iuſsit, vt omnes capita tegentes ſederent. Quibus iam acquieſcentibus, nomine Vniuerſitatis reuerentia ab humili ſubdito, ac ſeruo, tantis Maieſtatibus debita prędecedente, ſic eos ſalutando, alloqui cępi.

DICI *non poteſt (inuictiſsimi Reges chriſtianæ gentis vnicum perfugium) quàm geſtienti lætitia, & inuſitata alacritate, præclara hæc veſtra Vniuerſitas hodierna die exultet, ac ſe in triumphet, poſtquam Regiam iſtam, & auguſtam præſentiam veſtram, in his gymnaſiis inter ſtudioſorum claſſes, ſummo omnes profuſi gaudio, vidimus. Ante hunc quidem diem feliciſsimum, ingenti quodam tenebamur deſiderio veſtri, moleſtéq́ ferebamus tanto nos, & tam iucundiſſimo conſpectu priuari: Sed vbi Maieſtates veſtræ, in quibus tantum eſt humanitatis, & clementiæ, quantum*

¶ *poten-*

potentia, & imperij, ſe nobis hodierno die oſtenderunt; illico exhilarati, atque recreati mirifice ſunt animi noſtri, ipſaq́ ſtudia, quantum numquam alias recordari licet, laſciuiente natura, ſubitò refloruerunt. Sit itaq́ fauſtus, & felix iſte veſter aduentus.

Ac poſtea ad Regem conuerſus, ita cecini.

Salue ſemideum genus, & terrarum inuicte Monarcha;
Quo, nemo hoc mundi maior in orbe fuit.
Auſtriacum ſalue genus, auguſtiſſime ſanguis;
Auſtria, quo celſo ſtat domus alta pede
Quem metuit primus, cui ſeruit, & vltimus Indus,
Anchora qui fidei, & firma columna ſacræ;
Qui meritis famam ſuperas, virtutibus annos
Præuenis haud ipſo quem Regis orbe minor.
Sed licet Imperium Occeani cum limite claudas;
Non tamen eſt laudis meta futura tuæ.
Non illam capiet mundi breuis ambitus: aſtra
Suſpicit; æternos illa ſequetur auos.

Veſtra ego venia obtenta (inuictiſſimi Reges) morem noſtræ Vniuerſitatis ſeruantes, Laureando proponitur talis quæſtio diſputanda. AN ALIQVIS SIT MVNDI DOMINVS? *Quam quæſtionem ancipitem, & dubiam reddiderunt Doctores noſtri; nam Itali, & vltramontani tenuerunt indiſtinctè, Imperatorem eſſe mundi dominum: quorum fundamentum præcipuum eſt dictum illud Imperatoris Antonini, relato à Voluſio Maciano l. C. 1 * aſſerentis: Ego mundi dominus, lex autem maris. Ergo videtur quod Imperator ſit mundi dominus.*

1 * in l. deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iact.

*Sed contrariam ſententiam tenuerunt omnes citra montani, pro quorum ſententia, vltra adducta ab eis fundamenta, tale eſt argumentum indiſſolubile. Nam populus Romanus numquam fuit Mundi dominus, cum multæ fuerint gentes formidabiles Romanis, ſibi latiſſimum Imperium vendicantes, æquali iure; 2 * multæ eiſdem formidabiles, cum quibus pacem feciſſe gauiſſi fuerint, vel inimicitiam ſine victoria aluerint, 3 * inter quos fuerunt noſtri Celtiberi; ergo licet populus Romanus in Imperatorem, lege Regia, omne ſuum Imperium, & poteſtatem contulerit, hoceſt dominium, & iuriſdictionem, non tamen potuit transferre totius orbis dominium, quod nunquam habuit; ergo Imperator non eſt mundi dominus,*

2 * l. nō dubito l. poſt liminiis, §. in pace, ff. de captiuis, l. 2, C. de offic. Præfe. præto. Africæ.
3 * Roderic. Sācius, Apianus, Alexandrinus & alij.

Digitized by Google

dominus, quod ego latiori ſermone, in tractatu, quem de lege Regia elaborare capi; diſſero, quem tuæ Maieſtati in lucem edendum offero; quod etſi munuſculum ſit tanto Principi impar, ſed quia de Regia lege in illo tractatur, benigne ſuſcipe, & tu interim Doctorande, quæſtionem propoſitam pro tui ingenij dexteritate diſſoluere poteris. Cui quæſtioni Laureandus materna lingua in hunc modum reſpondit.

La Qvestion *propueſta, S. C. R. M. por mi padrino (ſegun la coſtumbre deſta Vniuerſidad, y de todas las de Eſpaña) es tan graue por el ſubjeto de que trata (que es de la Monarchia del mundo), que me atreuerè a dezir, ſer merecedora de las Reales orejas, y atencion de vueſtras Mageſtades, y de mas tiẽpo, del q̃ yo me he limitado, por no ſer canſado, y penoſo. Y aſsi reſpodiẽdo digo.*

Lo primero, que ningun Emperador, ni Rey a auido, que fueſſe ſeñor de todo el mundo; en cuya conſideracion pudiera traer muchas coſas delas hiſtorias, que confirman eſta verdad. 1 * *Y eſta concluſion es mas manifieſta, reſpeto de los Emperadores, que de los Reyes, cuya Mageſtad y nombre ha ſido mayor en el mundo, y mas antigua que la de los Emperadores Romanos, como lo dixo el ſereniſsimo Rey don Alonſo el Sabio.* 2 *

1 * *Caſane. in Cathal. glo. mũdi, 5. par. conſideratio. 28.*

2 * *in l. 8. tit. 2. parti. 2.*

Digo lo ſegundo, que ſi de algun Monarcha ſe puede con verdad dezir que ſea ſeñor de todo el mundo, lo ſon nueſtros ſereniſsimos Reyes de Eſpaña, cuya grandeça, y mageſtad mas quiero venerar con vn ſagrado ſilencio, que deshazerla con la cortedad de mi ingenio, y lengua; y en vez de todo lo que para prouar eſta verdad dizen los Hiſtoriadores, y nueſtros Iureconſultos, ſeame licito (ô Sereniſsimo Rey, y Señor nueſtro) repreſentar la grandeça de vueſtra Catholica Real Mageſtad, de quien (ſi de alguno) ſe puede dezir, que V. M. es ſeñor del mundo. Porque de dos maneras (como enſeña la ſagrada Theologia) vno ſe dize ſeñor de alguna coſa, o teniendola, o ſoltandola para ponerla debaxo ſus pies. En la primera manera vueſtra Mageſtad es ſeñor del mundo; pues emulando la carrera del Sol, le dà con ſu imperio vna buelta redonda, andando ſiempre, y nauegando por tierras, y mares, ſujetas a ſu Real Corona, teniendo debaxo della ſiete mil leguas de coſta, con no hallarſe en el globo de la tierra mas de ſeys mil.

En la ſegunda manera, que es la mas cierta de tenerlo todo, dexandolo ſin rendirſe a las paſsiones del animo, con verdad, y ſin liſonja podremos dezir, ſer vueſtra Mageſtad ſeñor de todo el mundo, pues en el poſſee tanto, y lo que poſſee, no lo eſtima tanto como ſu alma; y aſsi es ſeñor de la mas principal parte del mundo, que es de ſi miſmo, coſa que los mayores Emperadores *no la alcãçaron, y por la qual no ſiẽdo ſeñores de ſi, nũca ſe pudo dezir que lo eran de todo el mundo, aun en caſo que lo vuieran todo ſubjetado; y eſta manera de reynar, teniẽdo en mas ſus almas los Reyes, que ſus Imperios; conocida coſa*

Digitized by Google

es entre los Sabios, y celebrada por nueſtro Tragico Seneca * en eſtos verſos:

*Tragedia 7. in Thieſte, actu 2

Regem non faciunt opes,
non veſtis Tyriæ color,
non frontis nota Regia,
non auro nitidæ trabes.
Rex eſt qui, poſuit metus,
& diri mala pectoris:
quẽ non ambitio impotens,
& nunquam ſtabilis fauor,
vulgi præcipitis mouet;
Mẽs regnum bona poſsidet,
nihil vllis opus eſt equis,
nil armis, & inertibus
telis, quæ procul ingerit.
Partus cùm ſimulat fugas
admonitis nihil eſt opus
vrbes ſternere machinis,
longe ſaxa rotantibus.
Rex eſt, qui metuit nihil:
quem non lancea militis,
non ſtrictus domuit chalybs:
qui tuto poſitus loco,
infra ſe videt omnia,
hoc regnum ſibi quiſque dat.

Eſte ha alcançado V.M. con ſus Reales coſtũbres, y en el otro ſucedio por ſu realiſsima ſangre, para cuyo bien, y de la vniuerſal Igleſia, eſta Vniuerſidad de V.M. agradeſcida de la merced que oy recibe, y con eſperança de recibir otras, ſuplica a la del cielo por los largos dias de vueſtras Mageſtades, y dichoſiſsimos ſucceßos en todos ſus Reynos.

Poſt hæc à legum Doctore Martino de Aueña, qui nunc ſupernæ Maieſtati in ordine Ciſtercienſi B. Bernardi apud monaſteriũ Sãcti dei religioſè, piè, ac ſanctè, iam diu inſeruit, atq; famulatur, fuit Doctorãdus facetioſè vexatus, cum maximo omniũ applauſu, ac Regũ delectatione. Poſt hæc ad declarandum gradum, hac oratione vſus fui.

CVM *Alexander ille Magnus (cuius rerum geſtarum magnitudo, nõ euentis, ſed factis ponderatur) belli an fortunæ aliquando pertæſus, ſibi metipſi diſplicetet, aduenit nuncius, qui celeritate curſus, ludibũdis oculis, hilaritate vultus, totiusq; corporis motu, animi exultãter geſtientis indice, optatiſsimũ, iucũdiſsimũq; videbatur nuncium polliceri. Sed Alexander rei feliciter geſtæ, narrationẽ præueniens: quid mi (inquit) bone vir, magni nunciabis, niſi Homerum illũ Poetarum prope Deum, nuncies reuixiſſe? Quo quidem dicto, Imperij ſui propagationẽ, glorioſiſsimas ab hoſtibus reportatas victorias, quæ nunciari poterant, docti vnius vitæ poſtponendas duxit. Sed quid habet dignitatis ad cõmendationem honoris, grauiſsimum licet Alexandri de literarũ præſtantia teſtimoniũ, ſi cum regalis iſtius, & plusquam Imperatoriæ maieſtatis præſentia cõparetur, qua publicũ noſtrũ gymnaſium, ampliſsimis honoribus auctũ, & nobilitatum videmus? O clementiã admirabilẽ, atq; omni laude, prædicatione, literis, monimentisq; decorãdã! ô ſingulare Regis potẽtiſsimi, de literarum excellẽtia, & dignitate iudiciũ! ô plusquam humanam inuictiſsimi Monarchæ de ſapientibus exiſtimationem! Ab Alexandro doctos viros, verbis quam honorificentiſsimis appellatos, annales omnes, vetuſtatisquè monumenta immortalitatis memoria proſequantur: dummodo Hiſpaniæ vtriuſque, Indiarum, totius denique orbis do-*

minatorem

Digitized by Google

minatorem maximum; Academia Cæſarauguſtana limina regalibus ve- ſtigiis impreſiſſe ad hominum memoriam ſempiternam, literis grandioribus in auro inciſis, poſteritati legendam relinquat, diuiniſq; præconiis celebrãdũ. iamq; hodie dicere poſſumus, quod imperãte Honorio canebat Claudianus: *

** In 3. Conſul. Honorij, p. 155.*

Luget auarities Stygiis innexa cathenis,
Cumq; ſuo demens expellitur ambitus auro
Non dominantur opes, non corrumpentia ſenſus
Dona valent: emitur ſola virtute poteſtas.
Tuoq; (Philippe) nomine fauſto
Præmia iam carpant docti,
Meritiſq; fruantur laudibus,
Studiiſq; fauor felicibus aſtris vireat.

Inter quos hodierna die merito condecoratur Doctoratus in Iure Ciuili laureâ noſter Andreas Franciſcus de Seran, Tanquam benemeritus, Et valde condignus, Et nemine diſcrepante. Poſtea vt in Cathedram aſcẽderet Doctorandus, ad accipienda inſignia Doctoralia, his verbis vocaui:

O decorande ſubi, cinget mox laurea frontem,
Laurea, quam inuideat Roma ſuperba tibi;
Laurea, quam tanti decorat diadema Monarchæ;
Laurea, quam exoptat docta Minerua ſibi.
Laurea, quæ antiquum fortunet nomen auorum;
Laurea felicis nominis omen erit.
Laurea, quæ præſens reddit cognomen: eritq;
Non tibi nomen, erunt, ſunt, tibi nomen, erit,
Ergo futura breui fiunt præſentia: præſens
Maieſtas facit hoc ſacra Philippe tua.

Ac denique Doctoratus gratias Regibus his carminibus refert:

Sed nunc heſperiæ, & mundi ſpes alma Philippe,
Syrtibus elapſum ſæua Charybdis habet.
Gratia nam peragenda tibi, ô fax totius orbis,
Quod noſtra excellat laurea ſerta ducum,
Noſtra, quod auguſtis penetraueris oſtia, plantis;
Argumenta dabit, quæ tibi noſter amor?
Gemmas? aut aurum? tuus eſt Tagus, Indus, Iberq;:
Obſequium? iure hoc ſubdita turba ſumus.
Sola tui reſtat merces pulcherrima facti
Gloria, & haud vlla laus peritura die.
Paſcitur his animus Regum: tibi fama negabit;
Imperijs Regem, iuſtitiaq; parem.

¶ 3 Quibus

Digitized by Google

Quibus peractis, Rector vniuerſitatis, ego, & Doctoratus ad regias manus deoſculãdas acceſſimus, quibus tamẽ tãta in veneratione ſemperSacerdotes fuerũt, vt eas àRectore deoſculari nõ permiſſerint, ſed blandis verbis, beneuolentiã, & amorem erga nos Rex alloquẽs oſtẽdit, & gratũ ſibi ſeruitium exhibitũ declarauit. Atque ex inde manũ Regiam inæſtimabilis valoris, &pretij Margarita ornãs, ſe in domum cõtulit. Hanc non iniucundã facti narrationẽ pręfationis loco, Lectori proponere ſtatui, vt intelligat datam fidẽ cõpuliſſe me, vt maleuolorũ liuores cõtemnens, quibus labor hic noſter nõ probabitur, illũ in lucẽ, licet tam ſero proferrem. Sed iam audio me de hac sũma mora increpari, quod corã tot grauiſſimis teſtib⁹, tãtoMonarchæ promiſſum, tãdiu exoluere diſtulerim, ita vt iam quaſi ſoluẽdo nõ eſſem pro pe falſus viderer, à qua tam iuſta accuſatione me defendẽs. Reſpõdeo, Excellẽtiſſimũ D.Bertrandũ de laCueba Ducem de Alburquerque, ſuæMaieſtatis Locũtenentem generalẽ in hoc regno (cuius nomẽ nobis, & omnibus regnicolis ſemper pro beneficiis ab eo acceptis venerabile erit) iam à Doctoribus GaudioſſoAzailla cauſarũ ciuiliũ regio meritiſſimo Conſiliario, &Martino Ioãne Mirauete de Blãcas regij fici aduocato diſertiſſimo, cuius mandato opus hoc recognitum, & probatum, in lucem proferri, falſa quorumdam iſtius regni Baronũ ſuggeſtione impediuit; quod aduerſus eorũ ab ſolutã poteſtatẽ me ſcribere exiſtimarent; quam recte intellectam, nõ ſolum non reprobãdam, & impugnandam, ſed ſummopere defendendã, ac venerandã ſemper iudicaui. Sed ille ſic mecum alloquutus dixit, ſe non vt magiſtratum prohibere, ſed vt beneuolum amicum ſuadere, vt adRegem manuſcriptũ mitterẽ, non autẽ mihi, & familiæ ex eius editione in publicũ odium Baronũ pararem. Quia dicebat, quod etſi verũ, tamẽ periculoſum eſſe Leoni oris fętorẽ nuntiare; cùm tamẽ poſtea Locumtenẽs Iuſtitię Aragonũ, quid de abſoluta poteſtate ſentirẽ, multis in ſententiis, atque decretis Curiæ, mei animi votũ declarauerim; & iam ab illo officio, ad regij cauſarum criminaliũ Cõſiliarij munus aſſumptus; decreui, inſtantibus, & ſuadẽtibus amicis, debitũ exoluẽs, in lucẽ edere opus hoc, quodſi vt primus mei ingenij partus, nõ abortiatur; expecta ſecundũ, quem mei intellectus paupertas ſuper omnibus regni Aragonũ Obſeruantiis genuit, in lucẽ prodiet, beneuolẽtia & gratia, qua te Lectorẽ viderim hunc meũ primogenitũ proſequi; in hoc breuiter, & reſolutiuè, ex varia Doctorũ lectione multa cõiunxi, atque deſtinatũ legis regię ędificium compoſui; vt dicere poſſim cum Lipſio, quód licet materia ſit aliena, cõtextura tota eſt mea; breuita ti

uitati

nitati ſemper ſtudens, vt cum Martiali ad ſuũ librum dicere poſſim:

Quod ſi cui fortè legeris
Sit licèt vſque malus, non odioſus eris.

Quodſi latius, & exactius quis tractatã videre materiã cupiat, legat au tores perme citatos, à quibus reſolutio deſumpta fuit; quia laudabile eſt (vt inquit Plinius) fateri per quos quiſque profecerit; conſulto vſus Neotericorum autoritate, quia ſolent noua & vetera de theſauro ſuo proferre, ſed nolui verboſis anfractibus quæſtiones latè diſputare, nec aliorũ tranſcribere lato ſermone diſputatas ſentẽtias; ſi enim materias dilatare voluiſſem, in immẽſum creuiſſet opus, ob idq; illud coarctare volui, non totas herbas deuorãs aliorũ ſcripta faſtidioſè repetẽdo, ſed vt apes ex multis flori bus mel cõflare, & ex pluribus her bis ſubſtantiã abſtrahere; quia (vt dicebat Plutarchus: * *Vt moneta illa optima, quæ pretium plurimũ habet, in parua mole: ſic ſermo, quin ſapientẽ & verboſum ſimul vidi neminẽ.* Benigno ergo animo ſuſcipe, cõſiderans, quód quæ publico examini ſubijciũtur, facile taxari valeãt, ac difficile eſt aliquid ita peragere, vt nihil erres, & omnibus placeas, maximè cùm ſint multi, apud quos vt in cautior decipiaris, inuidia in occulto, adulatio in aperto eſſe ſolet; *nam naturaliter*, vt inquit Velleius, *audita viſis laudamus libentius; & præſentia, inuidia; præterita, veneratione proſequimur; & his nos obrui, illis inſtrui credimus:* & fortè aliqui, libidine tantum accuſandi, hęc legent qui ſuo ingenio nimis fidentes, aculeis maledicis pungẽt, & inſectabũtur, ſeſe ita doctos iudicãtes vt vna ſecum natas, & perituras diſciplinas exiſtimẽt, aliorũ labores paruipendendo: ventoſa ingenia, quibus nihil placet quod aliis placeat: qui licet ingenio, & eruditione prędìti ſint, ita tamẽ eius admiratione, & parta qualicũque gloria efferũtur, vt primas vbiq; tenere velint, aliosq; altè deſpiciãt: Quinimò ſe ſuã exiſtimationẽ tueri, & augere nõ poſſe putẽt, niſi aliis obtrectẽt, ac detrahãt, quod vt eſt maximũ, odioq; idigniſſimũ vitiũ, ita ambitioni, veluti peculiariter adhæret, & quaſi Põpeij * morib' imbuti, neminẽ parẽ animo ferre poſſunt; & in quib' primi eſſe deberẽt, ſoli eſſe cupiũt, & pleriſq; hoc innatũ eſt, vt malint videri in alieno opere ingenioſi, quàm in docẽdo, atq; intelligẽdo, aliis prodeſſe, nam reprehẽdere, ac dãnare imperiti etiã volũt; iudicare, ac probè expendere prudentes tãtum, atq; docti poſſunt, ad quorũ iudicium ſemper mihi elaborandum exiſtimaui; aliorũ namq; virus, & linguarum aculeum facile contemno, cùm nullũ ſit opus (vt dicebat Socrates) in quo Autores non accuſentur.

* 3. tom. p. 98. in vita Phocionis.

* Paterculus libro 2. Seneca ad Marci. c. 14.

CLARISSIMO VIRO, ET Iuriſconſulto præſtantiſsimo Petro Calliſto Ramirez, Regio Cōſiliario, ac cauſarum criminaliū regni Aragonum Senatori meritiſsimo.

SVVS AMANTISSIMVS ANTONIVS Auguſtinus de Mendoça, Hoſcenſis Iuriſconſultus, & Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens. Salutem plurimam, cæleſtemq́ beatitudinem deprecatur.

SI ÆROES illos (præſtātiſſime Calliſte), ſi Cæſares, ſi Pōpeios, aliosvè Romanorū Imperatores, propter eorum præclara facinora, victoriasq́; ab hoſtibus armis conſequutas, eos quandoque à Republica abigentes, quandoque trucidantes, quādoque veró in miſeram ſeruitutē redigētes, maximis encomiis, ac laudibus ad cœlum vſque efferendos eſſe, veterum monumenta teſtantur. Profectó maiori gloria & honore digni ſunt hij, & quos omnis ætas admiretur, vniuerſaque poſteritas immortali gloria proſequatur, qui optimis ſtudiis, laboribus, & vigiliis, rempublicam iuuarunt, & tranquillum communis ſocietatis ſtatum, conſeruare, regere, ac gubernare, viribus omnibus ſunt conati. In horum ſane numero reponendus es tu (amantiſsime Calliſte), qui quaſi diuino afflatus ſpiritu, dum de Lege Regia, deq́; poteſtate Principis, ac aliorum dominorum in regno noſtro tractatum, aprime neceſſariū, inſtituere, omnibusq́ue patefacere propoſuiſti, dum turbulentos in hiis ciuium mores cōponere, è Republicaq́ue iurgia, deſidia, & contentiones expellere nixus es: acuratè equidem, ac diligenter, aliorum regnorum mores & conſuetudines, Curiarum noſtrarum ſtylū, tribunalium decreta, & Senatuū placita curioſè obſeruaſti, vt quo ciuitas & regnum, in quo degimus, retro vſum fuerit, in decidēdis cau-

ſarum

ſarum controuerſiis,id ius quaſi moribus conſtitutum, & iudicio po puli receptum,ſuffragioque magiſtratuum iudicantium comprobatum,in poſterum tua authoritate,& labore inuiolabiliter cuſtodiretur. Quo factum erit,vt cùm tam varia quotidie in cauſis, quæ paſſim circa hanc ſupremam poteſtatem occurrunt,iudicia,opinionesq; reperirentur,& ſæpiſsimé in eiſdem controuerſiis diuerſæ, imò contrariȩ & ex diametro repugnantes, ex eodem fonte producerentur ſententiȩ,ne in incerto diutius Senatuum dignitas verſaretur, & iudicantium authoritas contemneretur, ad ſcribendum hunc elegantem tractatum,animum appuliſti,quo magis,magisque regni noſtri, & aliorum tenebras,ſiquæ hactenus in hac materia extitere,quaſi So lis ortu,depelleres,fugaresvè. Quãuis enim adſint in regno nonnulli viri literis,& ingenio præſtantes,non inanis gloriæ cupidi,ſed iuuã dæ publicæ vtilitatis ſtudio concitati,qui ad ſcribendum in ſupremis hijſce tribunalibus maturo iudicio diſcuſſa, & Fori diſputatione,prudentumque interpretatione, & authoritate deciſſa,in arduis cauſis obſeruarentur,animum adiecerint,omnemque diligentiam contulerint,quibus maximus honor & reuerentia debetur. Tibi tamen ſoli præſtantiſsime vtriuſque Iuris Doctor Petre Calliſte Ramirez,maior omnino debetur,qui velut alter Papinianus I.C.ingenij facilitate,& fiducia doctrinæ fretus,in hoc ſingulari de Lege Regia tractatu,non ſolum Senatuum deciſiones, mores, regnique conſuetudines,prudentum interpretationes, Fororum declarationes (quibus alij contenti ſunt), ſed & Iuris difficillima reſponſa; regnorum initia, Monarchiȩ faſtigia, ſtatus præcepta,& alia quamplurima ad bene viuendum, feliciter gubernandum documenta, patefacere, docere,generaliterque demonſtrare, ſumma cum eruditione, elegantiq; ſtylo conatus es. Ita vt opus id luculentiſsimum, &vniuerſis reg ni huius ditionibus,plurimum vtilitatis allaturum, & exteris nationi bus non ingratum futurum arbitremur. Cùm enim in huiuſmodi opere enucleando per multum tempus elaboraſſes, non ſolum dum in hac alma Cæſarauguſtana Vniuerſitate, primariæ iuris ciuilis cathedræ prȩeras; & dum in decidendis negotiis Curiæ domini Iuſtitiȩ Aragonum,cuius Locumtenens,ac Senator,collegaq;meus extiteras;verum & poſtmodum, dum in regio Senatu,cauſarum criminalium,à potentiſſimo domino noſtro Rege,in Conſiliarium meritiſſimè electus es,ab hiis ſpicas,floresquè perſpicuas capeſcẽdo,tractatum hunc de Lege Regia,ſummis laboribus, & vigiliis elaboratum,

tum,ac omnibus numeris abſolutum,ab omnibus deſideratum,amicorum importunitate in lucem edere;Potentiſſimoq́ue, ac chriſtianiſſimo Regi noſtro Philippo dicare decreuiſti. In quo,grauiſſimorum patrum decreta,'& ſententias, in arduis cauſis latas, quæ admirabile quoddam iuſtitię lumen præ ſe ferunt,reperiuntur;& in quo tui Autoris,in vtroque Iure peritia,diſciplina,in decidendiſq́ue cauſis ſolertia,quaſi vnica, & præexcellenti,luce meridiana clarior appa ret, & demonſtratur. Tui igitur facundiam in dicendo, &allegando; admirabilem,ac penè diuinam prudentiam,integerrimum iudicium, iuſtitiamq́ue miniſtrandi ſalubre conſilium, ac cæteras animi dotes prętermittam, veritus ne orationis meę anguſtiis,egregiis tuis laudibus,& virtutibus,aliquid detractũ eſſe videatur:aut ne forſam, quaſi tui affinitate coniunctum proprias laudes(quod à me vt probè ſcis, maxime alienum eſt) videar decantare.Gratulor igitur tibi pręſtantiſſime Calliſte, ac iterum gratulor, qui cùm tot eſſes grauiſſimorum negociorum molle depræſſus, inter tantos grauiſſimos regni noſtri Iuriſconſultos,qui prouinciam hanc poterant ſubire, nec la bori parcens,nec proprię ſalutis memor,ſed ſolum Reipublicæ cōſulens,laborioſum hunc tractatum in lucem prodiiſti. Ac omnibus gratulor,cùm per huiuſmodi opus,beneficiumq́ue ſingulare, literaria diſciplina, hominum intellectus, totiuſq́ue regni & Senatus authoritas augeatur. Quod ſi non defuturos inuidos cognoueris;qui huic immenſo labori detrahere, eiq́ue debitum honoris laudem auferre conentur.Ne timeas Calliſte,ne timeas inquàm; nam vetus hęc ſcribentium, & legentium quęrimonia eſt,à qua,ſi liberari volueris, nodum potius in ſcirpo quęres, quam liberationi locũ fore exiſtimabis. Vale, Neſtoreoſq́ue feliciter viuas annos, vt laborum tuorũ pręmia,pro mei deſiderio,maioribus dignitatibus, conſequaris.

Ioan-

IOANNES MARTINVS Ramirez Iuris Studioſus, optimo parenti in grati animi monumentũ Epygramma dicat, & ſacrat,

EN tibi fulgentem validiſsima Iberia prolem,
Qua infractas leges, iuraq; iuſta fouet
Pro patria pugnans natis, laribusq; paternis,
Conſecrat iſtud opus, pignus amoris habe,
Vnde decus magnum, maneat dum vita ſuperſtes,
Nemine de hinc poteris, iam renuente frui.
Principis imperium, tua Iura volumine claudens;
Principe inoffenſo, conſulit ecce tibi.
Has igitur chartas cum Principe ſæpè reuolue,
Hoſtibus illæſa, ſecula cuncta viuent
Fœderis & pacis nam ſunt monimenta togata,
Cui Rex ſeruanda regia verba dedit.
Et Parcæ texant huius longiſsima vitæ
Stamina fatales, vt potiora canat.
Cinge comas Aracho, laurus tua tempora cingat,
Et ciuis cingat tempora bacca tui,
Cedro poſteritas, atque eius ſcripta notentur,
Nam iuſta eſt patriæ nuncia fama patri.
Nunc precor inuidiæ fulmen, procul arbore pellis;
Voueo ſic natus; ſuſcipe vota Deus.

Dida-

DIDACI CALLISTI RA-
mirez liberalium Artium ſtudioſi, Epygramma ad opus patris.

MAGNANIMIS patribus regni, qui munera ſaluans,
Peruaga fama, decus, nomina, & magna dicat,
Sanguine perfuſſo, quia legis Iura tuentur,
Nam ciuem patriæ, viſcera torquet amor.
Non ſecus Ancharus pręcelſus, Rexque Lydorum,
Pro patria vitæ pignora chara dedit.
Sic proles Sparthæ peritiſſimus ille Lycurgus
Clara libens propriæ munera lucis odit;
Talia pro patria gratis ſubiere pericla,
Famaque grata ſuo murmure laudat eos.
Si tulit aſtra viros, legum qui dogmata ſeruant,
Et Iuris leges ſubſtinuere pias,
Vt Brutus Marius, Decius, Scipioque ſupremus,
Rumpito fama moras, ecce RAMIRVS adeſt.
Hi ſolum celant patriæ iuſtiſſima Iura;
Celat hic & Regis, & tua iura ſimul;
Ampla poteſtatis demonſtrat littora Regis,
Iura probat iuſta, comprobat atque pia;
Namque poteſtati Regis de munere quicquam,
Non rapitur, regno iura fruente ſua.
Non ſubiit mortem, ſubiit tamen ipſe labores;
Et regni, & Regis Iura tuenda fouet.
Sint igitur illi tres hoc pro munere palmæ,,
Eia comas cinge patria grata tui.
Sic Pilij longos viuas, tibi Neſtoris annos,
Sic & Cumanos, iliacosque dies,
Vt validi Aragones reddant tibi ſemper honores,
Perpetuo ſtirpem condecorentque tuam;
Namque amor hic patriæ ratione valentior omni
quod tua fecerunt ſcripta, retexit opus.

ERRA-

Digitized by Google

ERRATA

Quæ in pleriſque iam eme ndata reperies. Primus numerus paginam, vt faliùs corrigas; ſecundus,numerum indicat.

Vt errata pri us legas,rogo candide lector
Ne detra hat ſen ſum,litera ſcripta malè.

Pag. 2. in ſummario,n,5.miccoſmos,lege micrcoſmos. 3. In ſummar.78.recouciliatione,reconciliatione.1.coſiliarus,conſiliarius. 4.6.fui,ſui. 10.44.ſitam,ſita. 18. 44. ędificationem,ędificatio. 21.46.eminenti, imminenti. 13. 59.Hiſpania,ab Hiſpania. 17. 72.axempla,exempla. 25. 13.accuſato,accuſatus. 29. 26.expectarunt,ſpectarunt. 39. 4.zelo,cęlo. 40. 10.aliqui,alioqui. 42. 27.principstum,principatu. 47. 46.Martisnus,Marcellus. 48.in ſummario.Monarchicus Magiſtratus, lege Principatus. 53. 36.obſeruantia,obſeruantiæ. Ibidem 27.quędam,quadam. Ibidem,18.ſub,ſub. 54. 20.aſpectus,aſpectu. 56. 2.profuturi,præfuturi. 49. 1.courſu, conenrſu. 63.in princ.exellentior,excellentioe. & 6. reuerente,reuerenter. 62. 7,immittantur,imitantur. 60. In ſommario,oporteat,debeant. 67. 14 pręterea,pręterea. 68. 24 corporis,corpori. & ibid.25. miſericordia, iuſtitia, credulitas, crudelitas. 69. in princi. amare,amari. 70.26.collerere,colliere. 75.5.in ſummario,lenter,lente. 76. 40. polici,politici. 77.42.qnoad,quod. 77. 41. afferéntis, affetentis. 82. 23.doma,dogma. 89. 2.qui,quæ. 90.5.taratione,eatione. & 9 cum,eum. 93. 25.cui,cuius. 101.27.conſtiutis,conſtitutis. 113. 9.valeant,valeat. 115.13.à noſtros,à noſtris. 121. 25.equus,ęquus. 124. 41.principes,princeps. 125,44. & culis,culis &c. Ibid.45.proninciis,prouinctis. 134.In ſummar. 32.pas,pars.& 36.afferri,offerri. 137.16.lectione,lectione. 144.103.defferant.diffarāt.149.2.tegni,regni. 155.51.auduerſus ſirmaniem,aduerſus firmanrē. 174. 22.tribuitor,tribuunt. 213.lin. 23.mandare,mandari. 223.in ſummar.17.appellarionis,appellatione remota. & 25.expectat.ſpectat. 224. 2.deſolui,diſolui. 227. 22.remitrendo,remittendo. 231.26.maxima,maximo. 246. 10 iuris,ius. reſtitutum,reſtrictum. auferebautur,afferebantur. 246.8. gratos,tos,gratis. 147. 22.competit,competunt. & 14.in alij,in aliis. 261. 61.liberi,liberé. 270. 8.diſti.ingi.diſtringi. 276. 26.dedanxerunt,deduxerunt. 295. 16. debitam,debitum. 301.in princ.deeſt,citatis ſententia in prima. 313.illi,ille. 342. 27.ſsignare,aſsignare, 349. 10.directum.directam. 351.27. ſsignare,aſsignare. 362. 22. Seruiaua,Seruiana. 370.lin.15.commitiur,committitur. 390.23.ſeruitus,ſeruitutis. 392.in ſummar.puſsit,poſsint. (363.1.connentri,deeſt,ſcilicet nobilis in caſsibus permiſsis.

INDEX

INDEX PARAGRAPHO-rum iſtius Tractatus.

Initium.

Ethicæ poteſtatis in ſe ipſum; nec non œconomicæ in familiam, patriæ, & dominicæ in filios & ſeruos; exordium, & effectus, pag. 1.

§. *Primus.*

Politicæ vitę in multorum ſocietate, origo, pag. 20.

§. 2.

Diſtinctio poteſtatis in eccleſiaſticam, ſeu ſpiritualem, & ſecularem, ſeu temporalem. pag. 23

§. 3.

In ſuprema ſeculari poteſtate, quot ſint ſpecies regendi; quæ excellentior; & quę fuerit apud Romanos lex Regia; & de aliquibus vrbis Romanę laudib', p. 37

§. 4.

Monarchicus Principatus vnde fluxerit, & in Aragonia quomodo, & qualis in ſuos Reges lege regia translatus. pag. 49.

§. 5.

Rex eſt caput Regni, & de eius munere, & officiis, pag. 56.

§. 6.

Connexio inter caput Reipublicæ, & eius membra, eorumque adęquatio, & comparatio, pag. 58.

§. 7.

Maieſtas in Rege comparatur cerebro, & quis honor Regi, & eius Magiſtratibus ſit exhibendus, & illos erga ſubditos quomodo ſe gerere oporteat, pag. 61.

§. 8.

Oculi capitis politici, & de eorum qualitatibus, pupillis, palpebris, & obiecto, pag. 79.

§. 9.

Aures capitis politici, quæ ſint, & de earū officio, & miniſterio, p. 85.

§. 10.

Naſus capitis politici, quis ſit, p. 89

§. 11.

Os capitis politici habet dentes, & linguam, non tamen guſtum in palatu, & quare, pag. 26.

§. 12.

Collum coniungens caput ad mēbra, & è contra, quod ſit & ſtomachus cui cōparetur, pag. 103.

§. 13.

Cor corporis politici, & eius duæ auriculæ calorem temperantes, quæ, pag. 105.

§. 14.

Iecur corporis politici in agricolis, paſtoribus, & mercatoribus repreſentatur, pag. 109.

§. 15.

Quid ſit ſplen in corpore polytico, pag. 112.

§. 16.

Venter, & inteſtina, brachia, & manus, digiti, crura, ſeu tibię, pedes; oſſa, nerui, ac muſculi corporis politici, quibus officiis in Republica

blica fungantur; & quomodo illis comparentur, pag.116.

§. 17.

Rex Aragonum eſt caput ſupremum regni, nec eius Maieſtas legum obſeruatione minuitur, pag.127.

§. 18.

Ad Regem Aragonum ſpectat Curiarum congregatio, & an expediat, quod illa frequens ſit, pag.130.

§. 19.

Curias congregare quid ſit; cur leges noſtri regni Fori appellentur, & quare eos D. rex obſeruare teneatur, pag. 134.

§. 20.

De origine officij Iuſtitiæ Aragonum, illiusque iuriſdictione miniſteriis, & poteſtate, pag.145.

§. 21.

A populo in regem quę fuerint lege regia tranſlata, & quod rex Aragonum ſupremus Monarcha ſit, neminem ſuperiorem recognoſcens, nulliique Principum ſupremorum poſtponendus, pag.172.

§. 22.

Lex regia quo tempore, & à quibus apud Romanos lata; & quæ ſit poteſtas principū, p.179

§. 23.

Poteſtatis plenitudo in Principe, quę abſoluta appellatur, quid ſit, & ſingulę diffinitionis partes explicantur; & an, & quando eam exercere Principem oporteat, & quæ vrbes regię appellentur, pag.184.

§. 24.

Ius regium an ſit ſeparabile à regia corona; & conſideratur reſpectu dominij, & iuriſdictionis, pag.207.

§. 25.

De effectibus supremę poteſtatis reſpectu iuriſdictionis, & qui ſint legibus, & Foris Aragonū limitati, pag.224.

§. 26.

De effectibus ex ſupremo dominio reſultantibus; & quis ſit illorum vſus, & ſecundum leges regni reſtrictio, pag.243

§. 27.

Appoſitio pendonum, & prouiſio perhorreſcentiæ in locis Baronum, à ſuprema Regis Aragonum poteſtate pendet; & quot ſint ſpecies vaſſallorum in regno pag.267.

§. 28.

Quibus verbis colligatur Principem voluiſſe vti plenitudine poteſtatis, & illam in alium tranſferre; & de clauſulis, earumque effectu, pag.278.

§. 29.

Plenitudo poteſtatis an extendatur ad ea, quæ iuris naturalis ſunt, & quæ ſint illa, pag.287.

§. 30.

Ius gentium quod ſit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo poteſtatis extendi valeat, pag.303.

§. 31.

§. 31.
Quę à iure diuino emanare dicantur, & an ſit apud Principes aliqua in illis poteſtas ex lege Regia, pag. 330.
§. 32.
Explicatio latiſſima obſeruantiarũ regni Aragonum circa abſolutã poteſtatem Baronum in ſuos vaſſallos ſeruitutis, pag. 344.
§. 33.
Vaſſalli ſeruitutis Baronum, cur ſui homines appellentur; & an ſint propriè ſerui, & poſſint Barones in eos ſęuire; & de Nobilibus, Militibus, & Infantionibus in eorum locis habitantibus. Et an Cõmiſſarij forales, & Curię poſſint vti abſoluta poteſtate, p. 365.
§. 34.
Vaſſalli ſeruitutis noſtri regni, cum quibus aliarum prouinciarũ vaſſallis conueniant; & an in eos exerceatur à Baronibus poteſtas abſoluta per viam iuriſdictionis, vel facti impunibilis, pag. 381.
§. 35.
Lex tribuens abſolutam poteſtatẽ Baronibus noſtri regni, an ſit iudicanda odioſa, vel fauorabilis, & an poſſint eius vaſſalli ſeruitutis male tractari abſque aliquo recurſu, & impunè, pag. 392.
§. 36.
Ad hoc vt Baro poſſit exercere abſolutam poteſtatem impunè, quę requirantur; & an vaſſalli ſe poſſint redimere, ſi in durioris conditionis dominum alienentur, vel poſſint contra Baronem, aliqua defenſionis ſpecie vti, pag. 404.

ANA-

ANALYTICI TRACTATVS DE LEGE REGIA.

AVTORE,

DOCTORE PETRO CALLISTO REMIREZ olim in Academia Cæſaraugustana Iuris ciuilis Primario interprete, & in Aula Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum. Nunc verò cauſarum criminalium Regio Conſiliario.

INITIVM.

ETICAE poteſtatis in ſe ipſum, necnon Aeconomicæ, in familiam, patriæ, & dominicæ in filios & ſeruos; exordium, & effectus.

SVMMARIVM.

Vlpiani I. C. laudes, & origo, 1.
Eiuſdem fragmentum de lege Regia, lib: 1. Inſtitut. Origo poteſtatis ſecularis, 2. 3.
Vnus tantum homo fuit creatus à Deo in principio ſeculi, 4.
Homo cur Mycroſmos à Græcis appelletur, 5.
Poteſtatis Aeticæ exordium fuit hominis in ſe ipſum, 6.
Omnia fuerunt hominis gratia creata, 7.
Homo fuit creatus ad imaginem Dei; vt eum diligeret, & eo frueretur, 8.
Explicatur verſ. Prophetæ Regis, Pſal. 4. 9.
Synderesis in homine quæ dicatur, 10.
Subiectum Eticæ quid ſit, 11.
Domus vna ab initio extitit, 12.
Coniunctio maris & faminæ ex qua liberi procreantur ad conſtitutionem domus neceſſaria, 13.
Deus cur creauit marẽ & fœminã, 14.
Serui non ſunt neceßarij pro conſtitutione domus, 15.

A Vir

Vir in domo imperat, mulier verò obtēperare tenetur, 16.
Paterfamilias habet in vxorem & liberos æconomicam poteſtatem, & deſpoticam in ſeruos, 17.
Homines in initio non habebant domos, ſecundùm Vitrubium, ſed in nemoribus, & ſiluis (more ferarum) habitabant, 18.
Vitrubij ſententia reprobatur, 19.
Domus eſt vox analoga, 20.
Domus ſumitur pro familia, 21.
Vxor, filij, & ſerui ratione naturali tenentur obedire patrifamilias, 22.
Poteſtas patria, cur fuerit à Romanis introducta, 23.
Lex Romuli refertur, 24.
Legis 12. tabul. verba referuntur, 25.
Patriæ poteſtatis rigor reſtrictus fuit, 26.
Patribus moderatè caſtigare filios, non tamen ſeuire in eos permiſſum, 27.
Duo I. C. reſponſa explicata, 28.
Filiam adulteram, quomodo poſsit pater in cuius poteſtate ſit occidere, 29.
Pater egenus, an, & quando, & quam ob cauſam poſsit victus quærendi cauſa, filium vendere, 30.
Patriæ poteſtatis vſus, an tantum fuerit in orbe Romano, 31.
Franci vnde appellati, 32.
Franci, ſeu Galli an agnouerint patriam poteſtatem, 33.
Aragonenſes, à Celticis Gallis originem ducunt, & ab eis aliquos mores acceperunt, 34.
Aragonum Regnum Celtiberia appellatur. 35.
Celtæ antiqui an fuerint Galli, 36.
Regni Aragonum laudes, 37.
Aragoniæ nominis etimologia, 38. & 40.
Mos antiquorum quando ad habitandas Prouincias, & erigenda Regna accedebant, 39.
Mons Cauallus Romæ olim Agonius appellabatur, & de vtriuſque nominis ratione. 41.
Fundamentum & exordium chriſtianæ religionis & fidei in Hiſpania, in Aragonia extitit, 42.
Beati Iacobi in Hiſpaniam aduentus, traditione maiorum, & multorum autoritate cõprobatur, 43.
Hiſpania, quare Iberia appelletur, 44.
Sacellum Beatæ Mariæ del Pilar Cæſarauguſtæ à Beato Iacobo eiuſdem Virginis iuſſu ædificatum. 45.
Sacellum Beatæ Mariæ del Portillo Cæſarauguſtæ, in cuius miraculi memoriam cõſtructum, 46.
In Aragonia nunquam fides Chriſti defecit, 47.
Officium ſanctæ Inquiſitionis priuſquam in alia Prouincia in Aragonia claruit, 48.
Myſterium fidei pluribus miraculis extat in Aragonia confirmatum, 49.
Innumerabiles Martyres pro defenſione Fidei in Aragonia paſsi ſunt, 50.
Beatus Laurentius, & Vicentius, Patientia, & vterque Orencius in Aragonia exciuitate Oſcæ orti, 51. & 53.
Philippus Rex noſter in honorem Beati Laurentij ditiſsimum templum, ac cœnobium extruxit, 52.
Sancti, Braulius, & Valerius Epiſcopi Cæſarauguſtani qui fuerint, & quo tempore, 54.
Reges Aragonum ſunt anteſignani Eccleſiæ Romanæ, 55.
Fila quibus pendent R. P. diplomata gratiæ ex coloribus Regni Aragonum ſunt, 56.
Iacobus Rex Aragonum Valentiam & Inſulas Baleares à manibus Sarracenorum eripuit, 57.
Ordines Beatæ Mariæ de Monteſa, & de Redemptione captiuorum, R. P. approbante inſtituti, à Iacobo Rege Aragonum, & alia remiſsiue, 58.
Ferdinandi Secundi Regis Aragonum laudes & præclara facinora recenſentur, 59.

Ferdi-

Ferdinandus Secundus Rex Aragonum, cognomine Catholicus, & quare, 60.

Reprobatur dictum Thomæ Bozÿ, 61.

Patria omnibus chara, ſed charior Aragonenſibus, 62.

Poteſtas patria non eſt in Aragonia, nec eſt neceſſaria, 63.

Parentes poſſunt in Aragonia filios bonorum ſuorum ſucceſsione priuare, & in alios etiã extraneos transferre, 64.

Patriæ poteſtatis effectus, remiſsiue, 65.

Aeconomica poteſtas eſt in Aragonia ad emẽdandum filios, 66.

Politica & publica poteſtas, ab æconomica & familiari originem ſumpſit, 67.

Diſcrimen inter emancipationem & abdicationem, 68.

Abdicatio in Aragonia olim deſafiliatio appellabatur, 69.

Mater habet in filios domeſticã poteſtatem, ſed non patriam, 70.

Mater tenetur ſoluere mulctam pecuniariam pro delicto filÿ, & quare, 71.

Coerctione æconomica & domeſtica coerceri poſſunt omnes, ab eo, cui reuerentiã & obedientiã præſtare tenentur, 72.

Famuli conductitÿ in Aragonia non poſſunt verberari à domino ob malũ ſeruitium, & quomodo intelligatur, 73.

Pater orphanorum, qui Magiſtratus in Aragonia ſit, & quæ eius muneri incumbãt, 74.

Otio nihil pernicioſius in Republica, 75.

Legatus nõ habebat ius atrociter verberãdi, 76.

Habentes correctionem, non flagris, ſed virgis cedere ſolent, 77.

Inquiſitores cur virgis vtantur in reconciliatione publice pœnitentium, 78.

Ex familia Dominicana, iuxta conſtitutionem Regis, vnus debet aſſumi ad Conſilium ſupremum ſanctæ Inquiſitionis, 79.

Magiſter Ludouicus Aliaga ad ſupremum ſanctæ Inquiſitionis Conſiliũ aſſumptus, 80.

INITIVM.

1 DOMITIVS † Vlpianus I.C. qui nõ natalibus, nec origine patriæ clarus; cùm Syrus ex Phænice eſſet, ſed quia ſummi ingenij vir; [a] ab Herennio [b] Nobilis, & à Modeſtino Nobiliſsimus; [c] & ab Alexandro Seuero [d] Iuriſconditor, Præfectus Prætorio, eiusq́; parens, & Conſiliarus, ac Scrinij Magiſter fuit appellatus. Cuius conſiliis, quia Alexander Rempublicã adminiſtrauit, ſummum fuiſſe Imperatorem fertur. [e] Is
2 lib. 1. † inſtitutionum, poteſtatem vnius ſupremi Principis (quæ ſuo tempore penes Romanorum Imperatorem conſiſtebat) aſtruens, in hæc verba prorrũpit: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem, vtpote cum lege Regia, quæ*

INITIVM.

A l. vnica, § ne autem, C. de caduc. tollen.

B In l. 2. §. fin. in fin ff. de excuſat tutor.

C In l. diximus, 4. in fine eod tit.

D l. ex Diui. in fin. C. de locato, l. ſecundum, 4. C. de contrahen. & commiten. ſtipulat. ex Eutropio lib. 8. Cuiac. in comment. ad l. Gallus, in princi. pagi. 229. Cyn. in l. prooidendum, C. de poſtul. Tiraq. de nobilita c. 5. nu. 4. Afflict. in procem feud. nume. 8. Cotta in memorabilib. tit. de iuriſperitis, verſ. Huius aſſeſſores, Coraſ. in repetitio. l. ſi quis duob. num. 3. C. de impub Tellus Fernand. in l. 23. Tau. num. 5. & 6. Viglius in prælectio. ad l. 1. num 2. & 3. ff. ſi cert petat loa. Mariana in hiſtor. de reb. Hiſpaniæ, lib. 4. c. 8. p. 153. ad med. Fæder Scotus in orat. pro docturæ inſigniis, p. 103. col. 1. ad fin. Nicol. Feſtal. de æſtimo & collect. 4. p. c. 3. num. 47. Guiliel. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. Vxorem, deciſ. 2. nume. 202. de teſtamen.

E Ælius Lamprid. in Alex. Seue. inter eos, qui vitas Imperatorum ſcripſerunt, 2. p. Lugduni 1550. pagi. 554. Matheat. de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 24 Simanc de Republica, lib 9. c. 10. n. 4. & 5. Ioann. Chokier. in theſauro aphoriſmorum politicor. lib. 3. c. 8. exemplo 1. pag. 255.

quæ de Imperio eius lata eſt , populus ei, & in eum omne ſuum
Imperium, & poteſtatem contulerit. Cum enim in illo pri-
mæuo † ſtatu orbis conditi,omnia naturaliter diſpo- 3
nerētur, poteſtas laica , & ſecularis, à minimo, &
imperfecto prodiſſe traditur , ſcilicet à domo, vel Pa-
go, & paulatim creſcens, per media, ſcilicet oppidà,&
ciuitates aſcendiſſe ad ſumma , & perfecta,hoc eſt ad
Regna multarum ciuitatum , & Imperium multorum
Regnorum . Nam orbe condito † certum eſt primó 4
vnum tantum fuiſſe creatum hominem, qui Micro-
coſmos,*g* (ideſt mundus paruus) fuit appellatus,† quia 5
cū omni creatura participat; *h* habet enim cōmune eſſe
cum lapidibus, viuere cum plantis, ſentire cum brutis,
& intelligere cum Angelis: quem ab initio † conſtituit 6
Deus; *i* & reliquit in manu cōſilij ſui, liberum arbitriū,
ac poteſtatem in ſe ipſum tribuens ad refrenandas ani-
mi paſsiones,non tamen(vt inquit D.Auguſtinus *K*)bo
nam voluntatē infructuoſam, nec malam voluit eſſe im
punitam,ſed iuſtis legibus comprimi ; cum licét omnia
in orbe exiſtentia † eius gratia fuerint creata, *l* tamē ip- 7
ſe propter Deum, *m* † in quem,tanquam in centrū ſphe 8
ræ,ad quod puncti, & lineæ omnes,ſe reducunt; ita diri
gatur,vt ſe ipſum noſcens,& ad imaginē eius,qui prima
veritas eſt,creatum intelligens,eum tanquam ſummam,
& infinitam bonitatem toto corde,& mente diligeret:
ac ſecundum optimum lumen rationis, (de quo inquit
Propheta:) † *n Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Do* 9
mine , actiones ſuas dirigens , ac gubernans Deum,eius
vltimum finem, aſſequeretur, charitate in hac vi-
ta , eius immenſam maieſtatem poſsidens , & in alia,
æterna felicitate fruens : licet illud dictum Prophe-
tæ de auxilio Dei contra hoſtes intelligat Petrus de
Aragon

F Geneſ.cap.1. G Ariſtot lib.de mundo ad Alexan. Cæl Rodig. lib.24 lectio.antiqua c 30.Lel Zāchus de duelo,lib.1. c.29 n.3 Bobadi. in ſua Polytica lib.5.c.21 num.1. Merola in Republica originali,lib.1.c.14 Hector Pincto en la Imagen dela vida chriſtiana,1.p.dialag.1 cap.5 fol 12.pag.2. M.Anton. Camos in microcoſmia,1 p.dialog 2 & 3.Iabellus in procem. ad 10. lib ethico. pag 4. Oña en las poſtrimerias del hombre,1 p.c.1.diſcur 5. Gulielm Benedict in ca. Raimuncius,verb. Adiectæ impuberi, num.19. de teſtamen.

H Caſſane in cathalo. gloriæ mundi,2.p.conſidera.1 Petrus Gregor. ſyntaxis artis mirabilis,lib.6. ca.1. pag.70. & ſyntagma iuris vniuerſi,lib.7.c.1. num 3. Brebiarium Romanum lectio 9. ad diem Aſcenſionis Domini.Cęlius Rodiginius lectio.antiqua. lib 1. c.5.& 39.Dioniſius Paulus Lopis de vera quatuor Patriarchalium ſedium erectione, cap.11 nu.25. cum duobus ſeqq. Raimundus Sebundius in tractatu de natura & conditionib.hominis,dialog.1.per totū.

I Eccleſiaſt. cap.15. Geneſ.cap 4. Deuteronom. capi.30. c. Nabuchdonoſor, cap. Vaſis iræ,23. quæſt.4. c. Qui Epiſcopus.23. diſtinct. cap.ſi. de pœniten. diſtinct.2. Sanctus Thom. 2.2. quæſt.64. artic.5. ad tertium.

K Contra Creſcent.c 51.

L l in pecudum,28. ff de vſuris,§.in pecudum.Inſtit.de rerum diuiſio. l. iuſsiſsime. 44. ff. de ædilitio edict. Caſane. in cathalog. glorię mundi, 2.parte,conſideratio. 2.Plinius lib.7.naturalis hiſtoriæ,c.1.

M Iabel.in epitome ethicen.Platonis tracta 2.c.4 Belarmi tom.3 generalis controuerſ. 3.lib.3.c.16. verſ.4 p.547. & in libello de aſcenſione mentis in Deum.gradu 1. Magiſter ſentētiarum lib.2.diſt 1.Ludouicus a Paramo de origine officij ſanctę Inquiſitionis,lib.3.tit. de Summi Pōti.poteſtate,quæſt.2.opinio.3.n.45 S. Antoninus in ſumma.p.1.tit.1.cap.4.§.2.

N Pſalm.4.D.Tho.12.q.79.art.13.Azor.1.p.inſtit.moral.lib.3.ca.29. pag.158. poſt med.pluribus relatis Sayrus in claui regia,lib.1.c.2. à nu.1.cum ſeq. & lib.2. cap.1.num.4.

O In

Aragō, nō de lumine naturali, *o* quod ſynderesis appella-
10 tur, † quę omnem rectam rerum agendarum rationem
continet, ſiue generaliter pręſcribat, ſiue ſpecialiter mo
neat in hac, vel illa re, vel materia, hoc loco vel tem-
pore, eſt enim iudicium intellectus practici, & lux,
qua bona à malis diſcernimus, quæ in corde & men-
te hominis, veluti in quibuſdā viuis tabulis ad imaginem
Dei creatis, diuina quadā prouidentia impreſſa extat; pro
uidit enim clemētiſsimus omniū Pater, nihil in hoc mūdo
equè homini opus eſſe, quàm regulis, atq; principiis qui-
buſdā, rectè viuēdi, ornari, & imbui, quæ pręter eum ne-
mo dare poſſet: Iſtaq; eſt lex, de qua ſenſit Apoſtolus *p* de
Gētibus loquens, *quod cum legem non haberent, naturaliter ea
quæ legis ſunt faciunt.* Et Dominus per Hieremiam *q* dicēs:
*Dabo legē meā in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribā
eam.* Quā, vt inquit Cicero: *r* *Non didicimus, accepimus, le-
gimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus,
ad quam non docti ſed facti, non instituti ſed imbuti ſumus.*
Vtcumque tamen ſit, illud certum eſt, iſtud fuiſſe
initium, & exordium poteſtatis humanæ, cuius præcep-
11 ta Philoſophi *ſ* morales tradunt in Ethica, † illius ſubie-
ctum conſtituentes, in operatione voluntaria hominis or
dinata in finem. Sed poſtquam vxorem habuit, ex eaque
filios ſuſcepit, vnā fuiſſe domum conſtat; † ad cuius con-
12 ſtitutionē prima, & maximè neceſſaria eſt † cōiunctio vi-
13 ri & vxoris, *t* ex qua liberi procreentur: nā domus ſine
nuptiis māca eſt *v* cùm in viro & muliere ita plena perfe
ctio domus conſiſtat, vt qui ſine vxore eſt, quaſi ſine do-
14 mo ſit, & ideo Deus *x* marē † & fœminā creauit, quia al-
ter alterius indigebat ſocietate. Serui enim non ſunt † a-
15 deò pro cōſtitutione domus neceſſarij, cùm ſufficiat ali-
quid loco ſerui habere, vt dicebat Ariſtot. *y* bouē paupe
ribus eſſe pro ſeruo, quę naturalis ſocietas, in cōſuetudinē
quotidianā conſtituta domus eſt: Inde latini, *z* vxorem
16 ducere, quaſi domū ducere dixerūt; in qua vir, † quē pa-
trēfamilias dicimus, imperat; fœmina verò, quam matrēfa
17 milias appellamus, obtemperat, quia in † ea paterfami-
lias œconomicā habuit poteſtatem in vxorem, & filios,

O In 2.2. D. Thomæ in explicatione 2. art. q. 57. nouiſsime Ioannes Lorinus in commentario ad il lum verſiculum, pag. 78. col. 2.

P Ad Roman. 2. Belarm. tom. 3. controuerſ generali 3. lib. 5. c. 2. pa. 590. verſ. Sed eſt & aliud. Soto de iuſt. & iur. lib. 2. q. 3 art. 1.

Q c. 31. Nicol. Sera. to. 2. opuſculor. theologicorū, de legib art. 30. ex D. Ambro epiſ. 71. ad Ireneum.

R In orat. pro Milone.

S Iabel. in proœm. ad decē lib Aeticor. pa. 4 & 5. col. 1. & 2. Lugd. 1568.

T Idem Iabel. in Epitom lib. 1. polytie. tract. 1. c. 3. pag. 156 & in polyt. christiana, tract. 1. c. 4 pa. 721. erudite proſequitur Lud. Moli. tom. 1. de iuſt. tracta. 2. diſp. 22.

V Ieroel in lib. nuptiarū, Siman. de Republ. lib. 2. c. 1. n. 6. & per tot.

X Geneſ. c 2.

Y 2. Politicor. c. 1.

Z Multis Plauti locis cō probat Roſinus antiquit. Rom lib 5. cap. 37. pagina 250. E.

deſpoticam verò in ſeruos: naturali illa ratione,qua tales
perſonas patrifamilias ſubditas eſſe oportet; *a* non enim
dum de domo diſſero, intelligo domiciliũ,ſeu habitatio-
nem parietibus, & tectis conſtructam, cum, vt (inquit)
Vitruuius † *b* homines ab initio ſparſim vagarẽtur,&ha- 18
bitarent,ſicut feræ in ſyluis,ſpeluncis,& nemoribus,erra-
ticam agentes vitã, nullo inter ſe ſermonis, aut iuris vin-
culo cohęrentes,ſed frondes,&herbas pro cubilibus,ſpe-
luncas,&antra pro domibus habentes, iuxta illud Ho-
ratij: *c*

Syluestres homines ſacer interpreſq; deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orphæus.

Quæ traditio,piè, † & religioſè,authoritate ſacrę paginę
improbãda eſt; *d* ſed intelligo domũ(licèt ſit vox † analo 19
ga) *e* pro familia † ſub vnius patrisfamilias protectione, 20
f obediẽtia,ac poteſtate degente,quæ tamen à natura tri 21
buta poteſtas,cùm non ſufficeret,quia illa per peccatum
infecta,inferior appetitus pars,aduerſus ſuperiorem ratio
nis,ſæpè pugnat (iuxta illud Pauli *g* aſſerentis: ***Sentio aliã legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ.***)Et aliquã-
do eam vincẽs,ac ſuperans, Anthæusq; Herculem interi
mens, *h* non ſolum ſerui domino, ſed & vxor viro,& fi-
lij parentibus, † contra rationem naturalem, eos dirigẽ
tem *i* ad obedientiam, inofficioſi,diſſoni,ac inobedien- 22
tes exiſtunt! Antiqui legumlatores Romani, politicæ vi-
tæ Principes, † tantam in liberos parentibus poteſtatem
conceſſerunt,vt nõ expectato legum,aut iudicis auxilio, 23
ipſos occidere, & pro libito exhæredare liceret; quod
† lege Romuli his erat verbis conſcriptum, *K* ***Parentum*** 24

A Ariſt 5. Politico. Guilliel.Bud.in annota ad l. Ius ciuile,p.64. Camil.Borrel. de Regis Catholici præſtant.c.65.n.11.& ſeq. Et facit illud Eccleſiaſ. 33. n.25.

B lib. 2.c 1.Cice.lib.1. de inuentio.in princi & in oratio.pro Sextio. Siman de Repub.lib.1.c.3.0.3 6. & ſeq per tot. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pag.187 col. 2. verſ.Vnde primi.Forcatulus per tex. ibi.qui legibus,&moribus reguntur,in l omnes populi,num.1.ff.de iuſt.&iur.iũcta l. ea tamen, ff de legat. 3. Aſinius in praxi iuditio, de modo procedendi in ciuilib. cap. 2. nume.2.

C in Arte poetica.

D Belarmi.de controuer. chriſtia.fidei,tom.1.cõtrouerſ.generali,5.lib.3 ca 5 ad fin.pag.1520. Lactanc. lib.6.diuinar inſtitu. de vero cult.c 10.Ioan.Mariana de Rege & Regis inſtitut. lib.1.cap.1. Caſſane.in cha talog. gloriæ mundi, parte 12. conſideratio.72.

E Raudens de analogis, cap. 19 nume.5. Corne. conſil.169 num 8.& conſil 198 nume. 3. volum.3. & conſil. 421 nume. 5. 6. & 11.volum.4. Hieronymus Gabri. conſil.98.nume.14. volume. 1. Menoch.conſil.329.n.29. Iabellus in æconomica chriſtiana,tract.1.c.1. pa.718. Afflict.deciſ.384. num.11 Grammat. 87. & Carabita ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu 301. nume. 28. Guillielmus Benedictus in dicto cap.Rainuntius,verb Domum.

F l.pronunciatio, 195 §.familiæ,ff.de verbor.ſignif.l.pater &filius,17.ff.de teſtib.cum duabus ſequentib. l. tutelIæ, C.de excuſa. tutor lib 10.& l.fin de officio Præſidis.l.cum vnus, & ibi gloſ.verb. domum,ff.de alimentis & cibariis legatis. G Ad Roman. 7.

H Poſt Hieroglifi. Pierij Valer pag.568.verſ Herculis Antheum.

I l.veluti, ff. de iuſt.& iur.Foler.in praxi cenſuali. verb.Nicolaus. a num. 142. & eruditiſsimos Regens Mart.Monter tom.1 deciſ 32.nume.16.& duob.ſeqq B.Paul.ad Epheſ.c.5.& 6. & ad Coloceñſ.cap.3. & Epiſt. B. Petri 1.c.2. & 3.in princip.

K Petros Herod. rerũ iudicatarũ,lib.6.tit.7.c.1.l.fin.C.de patria poteſt.Balduin. in commẽtariis ad leges Romu-

Digitized by Google

tum in liberos, omne ius eſt, relegandi, vendendi, occidendi. Quam legem Regiam appellat Petrus Faber: *l* ac etiam lege † duodecim tabularum *m* habebāt in
25 eos vitæ, necisquè, terquè eoſdem venundandi po-
26 teſtatem. Tamen, cum occidere filium, † hoc tantum manu ſua facere eſſet conceſſum, non mediocris, propter naturalem affectum erga liberos, in licentia erat prohibitio, & vix inuenietur, quiſquam vocatus in ius, quod filium occidiſſet: quæ ſumma parentum poteſtas, licèt futuris ſeculis aliquatenus limitata, & reſtricta, necnon interpretatione molita fuerit, vt
27 licet emendare, † & corrigere, ac moderate caſtigare poſſit; non tamen ſæuire, nec atrociter in filium animaduerte-
28 re iura patiantur, *n* cum, vt inquit I.C. *o* † patria poteſtas in pietate, non in atrocitate debeat conſiſtere: nam ſi maiori animaduerſione filius dignus ſit, non à patre, ſed à Iudice, cum cauſæ cognitione puniri debet; & ita intelligi debet noſter I. C. *p* dum aſſerit, patrem non poſſe filium inauditum occidere, ſed non adeò fuit paren-
29 tum poteſtas reſtricta, vt eiuſdem poteſtatis iure † non licuerit filiā in adulterio, & rebus venereis domi ſuę deprehēſam occidere, *q* dummodo ſimul vtrumque ferro, & ſua manu (ſi non patronum, neque patroni filium) oc-
30 cidat: filium etiam propter † nimiam paupertatem, & ægeſtatem, victus quærendi cauſa vendere: *r* maxime ſi ille adhuc ſanguinolentus ſit, ideſt recenter natus. Sed ta-

A 4 men

Romuli, l. 17. Ioan. Rufinus lib. 8. antiqnita. Rum. ca. 5. l. 17. Carul. Sigon. de antiquo. iur. ciuium Rum. lib. 1 c. 10. in prin. facit l. in ſuis, in finē, ff. de liber. & poſth. Stephan. Vinandus Pighius in analib. Magiſtratuum, & prouincia. Popul. Rum li. 1 pag 19. vetl Legem, de paterum iure. P. Ioan. Azor 17 inter leges Regias enumerans, 1. p inſtitu moralium, lib. 6. cap. 62. pagi. 608. & 610.

L Semeſtrium lib 2. c. 24.

M Rofinus vbi proxime libro 8. c. 6. 3. p. de iure priuato pag. 336. G. Lugduni 1585. Alexand. ab Alexan. dierum genialium lib. 6. cap. 10. verſic. Inſuper filius, vbi ſcholium Tiraquel. pagi. 886. Aſinius in praxi iuditiorum, de modo procedendi in ciuilibus, cap. 2. nume 16. cum ſequent. Vinandus Pighius vbi ſupra, lib. 3. pagi. 150. verſic. Vendendi. pluribus exornans Ioannes Solurzanu de parricidij crimine, lib. 2. cap. 7. l. fin. verſi. Quis enim, C. de curatore furiuſi.

N l. 3. & 4 C. de patria poteſtate, l. vnica, C. de emendatione propinquorum, l. 8 & 9. titu. 8. part. 6. Petrus Faber lib. 3 ſemeſtriū, c. 16. Menochi. de arbitrat. caſu 364.

O in l. Diuus, ff. ad l. Pompeiam, de parricid.

P l. 2. ff. ad l. Corneliam, de ſicariis. Pinel. 2. par rubr. C. de bonis maternis, nu. 18. Cuiac. lib. 4. obſerua. c. 12. & lib. 6. cap. 17. Solorzano de crimine parricid. lib. 2. c. 8.

Q l. patri, 20. ff ad l. Iul. de adulter. Pinel. 2. par. rubricæ, C. de bon. mater. num. 19. Couarru. 2 par. de ſponſal. cap. 7. § 7. num. 3. Tiber. Decian. tract. crimina. tom. 2. lib. 9. cap. 15. a num. 14 Leonardus Leſius de iuſtit. & iur. lib. 2. c. 9. dubitat. 4. pag. 88.

R l. 2. C. de patrib. qui filios diſtraxerunt, Couarru. lib 3. variar. c. 14. nu. 4. Pinel vbi proxime num. 20. Aſcanius Clemens in tracta. de patria poteſtate, ca. 6. effectu 1. per tot. Camil Burzel. in Regia Aragonū, §. 1. glo. 3 num. 249. & 250 Aſinius in praxi in princ. tit. de inſtantiis, c. 2. a nume. 21. Molina tomo 1. de iuſti. tracta. 2. diſputatione 33. verſ Sciendū eſt, pag. 243 & 244. Petrus Roizius deciſione Lytuanica 3. nume 249 & ſequent. Burſat. conſil. 16. nume. 63. in 1. Tiraquel. de retractu ligneager, §. 26. gloſ. 1. nume. 16. & 17. l. 8. & 9. titu. 17. part. 4. vbi Gregor. Lopez. Et facit gloſ. Obſides dedit, in cap. ex teſcripto, de iureiuran. Cuiacius in interpretatione ad Iulium Paulum receptarum ſententiarum, lib. 5. titu. 1. de liberali cauſa, in princip Villadiego in Furo juzgo, lib. 2. tit. 5. gloſ. l. 8. nume. 17. & lib. 5. titu. 4. gloſ. l. 13. Surd. de aliment. priuileg. 58. Marta de iuriſdict. p 4 centur. 1. caſu 90. nume. 1. & 6. Azor. 3. p. inſtit. moral lib. 8. ca. 6. p. 507. & 508. Leſius de iuſt & iur. lib. 2. c. 5. dubitat. 4. n. 17. p. 44.

men quæcumque fuerit illa [s] ſacra, & ineſtimabilis pa-
tria poteſtas [t] ſolum † in orbe Romano obſeruatam fuiſ- 31
ſe tradit Iuſtinianus. [u] Ex quo ibi aduertit Accurſius [x] a-
pud Gallos nunquam talem poteſtatem fuiſſe cognitam:
quaſi eorum Prouincia, ſub orbe Romano non compre-
henderetur, qui etiam Franci [y] appellati † à Frãcone, pro- 32
fugorum Troianorum Duce. Quę tamen † traditio ex 33
verbis Iulij Cæſaris [z] dubia redditur, qui de Gallorum a-
gens moribus inquit: In vxores, ſicut in liberos, vitæ, ne-
ciſquè, viros poteſtatem habere. Quibus verbis ſententia
Accurſij non tam vera videtur, vt aliqui aſtruunt; quæ ta-
men inter ſe ita concordari [a] poſſunt, vt Accurſius non
de Gallis antiquis, de quibus Cæſar, ſed de Frãcis, qui Pha-
ramonem Ducem ſequuti, melioribus auſpiciis, Galliam
exornarunt, anno à Chriſto nato 420. qui illam poteſta-
tem occidendi, Romanę imitatricem, ſuſtulerunt, loqua-
tur, qui à Romano iugo exempti, Gothis, contra Roma-
nos, in auxilium eſſent prefecti. Nos tamen, † qui à Cel- 34
ticis Gallis nomen, originem, ac mores aliquos fuiſſe mu-
tuatos, credimus, vt & Celtiberi, & Regio noſtra Arago-
nenſis [b] Celtiberia, † ab antiquis ſcriptoribus appelletur, 35
iuxta illud Lucani: [c]

Profugiq; à gente vetuſta
Gallorum, Celtæ miſcentes nomen Iberi.

Licet Raphael Volaterranus [d] eam partem, nunc Vizca-
yam nominari exiſtimet, ſibi repugnans, cum in illa Cel-
tiberiæ regione enumeret Bilbilim patriam Martialis,
Cæſarauguſtam Regni Aragonum caput, necnõ Oſcam:
& paulò

S l. filiæ, 12. C de collatio. l. ſi viua matre, verſic. Sin vero, C de bon. mater. l. cũ in adoptiuis, verſic. Cum enim, ibi, Nexu diuino, C. de adoption. l. penult. ff. de officio Prætor. Pinel. vbi proxime num 4. & Forcatolus in Necyomantia, dialog. 15 in principio, & in l nonnũquam, num. 3. de iuſtitia & iure.

T l filiusfamilias, 117 §. ſecundum vulgarem, ff. de legat 1. Pinel in l 1. par. 1. numero 3. C. de bon. mater.

V In § ius autem, Inſti. de patria poteſt. l. 3. ff. de his, qui ſunt ſui.

X In d § ius autẽ, verb Romanorum Pinel. vbi ſupra num. 9. Carolus de Graſſaliis 1 p Regalium Franciæ, iure. 10 Guilielm Benedi. in cap. Raynũtius, verb. Matrem inſuper Cleram, numero 22. & verb. Si abſque liberis, de pupillari, nume. 38. & 39 Alciat. lib. 2 diſpunctio. capit. 22 & conſil. 498. nume. 2. & 3. Conan. in commenta. iur. ciuil. lib. 2. capit. 13 in fine. Renatus Chopinus de comm Gall. con uet. par. 2. in princip. num 2 verſic. Patriam, pagi 38. nouiſsime Petr. Guilkemius in tract. de vſucap. & pręſcriptio p 3. c. 3. nume 354 & pluribus ſequẽtibus.

Y Rebuf verb. Francorum pag. 3. in procemio concordatorum, & Conan. lib 2. comment iur. ciuil. c. 9. num. 7. & Benedict. vbi proxime, & Vvelfangus Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 3. pag 57. 69 & ſeq & P. Nicolauss Serarius tom. 1. opuſculorum Theologicorum de geſtis S. Kili a. in notatione 6. de Francorum nomine, pag. 328.

Z In comment. de bello Gallico, lib. 6. p. 129. Lugduni 1565. Pirrhus in conſuetudines Aurel. tit. de feudis, cap 41. pag 23. colom. 2. verſic. Et ſi dixeris. Decian. tom. 2. tract criminal. lib 9. cap. 11 num 8. Duarenus in comment. ad titul. de his, qui ſunt ſui. cap. vnico, verſic. Ex his quę diximus. Forcatulus in neciomancia iuris, dialog. 15. nume. 3 & 4. Ioannes Igneus in repetitione l. neceſſarios. § non alias, 2 par. num 276. ff. ad Silanianum Camillus Borrellos de Regis catholici præſtantia, cap. 65 num 42. & ſeq Caſaneus in cõſuetud Burgundię, rubr 6. §. 3. gloſ. 1. verſic. Licet. Petr. Gregorius ſyntagmat. iur. vniuerſ. lib 12. cap. 5. num. 4. Eginarius Baron tit. de patria poteſta.

A Forcatulos dicto dialogo 15. num. 3 & 4.

B Apianus Alexandrinus de bellis Hiſpanienſibus in princip. verſic. Illud tamen dicam, pag. 447. & 448. Didacus Perez de Meſſa lib 2 de las grandeças de Eſpaña. c. 159. p. 309. C Lib. 3.

D In Geographia lib. 2. colum 18. verſic. Celtiberorum quoque. Petrus Crinit. in vita Martialis.

& paulò ante *e* Aragonũ Regnũ inter Celtiberos & Tarraconẽſes cõſtitutũ, tradit, omnesq́; Numantiã (quæ hodie Soria dicitur, ac prope fines Regni Aragonum ſita eſt) inter Celtiberorum ciuitates enumerant: dubitant tamen
36 *f* Celtas fuiſſe Gallos, † ſed imò ex populis Hiſpaniæ, in Luſitania, inter Anã & Tagum fluuios Hiſpaniç, maiori ex parte excolentes, & Luſitanorum plerique, qui, ex vlteriori Tagi regione in coloniam Romani traduxere exiſtimant; ſed Rodericus Sancius *g* Hiſtoriæ Hiſpaniæ ſcriptor, inquit: Quod hoc
37 Regnum Aragonum † Celtiberorũ gẽs bellicoſiſſima incoluit, quæ ſæpè Romanis, & exteris, non paruo terrori, atque excidio fuit. Cuius ſitum, gentisq́ue feròcitatem, nobilatem, ſoliq́ue fertilitatem, ac fluuiorum inæſtimabile vectigal, cæterasq́ue laudes non poſſemus breui oratione recenſere; maximè tamen religione, pietate, ac fide, cæteris omnibus Prouinciis præſtat, ex eaq́; oriundi quaſi cœli procliuitate, atque naturali propenſione, & affectione in religionẽ erga Deum, fidelitatem erga Reges, & pietatem erga parentes ducuntur, cùm in ea non leui coniectura ducamur, ad credendũ priuſ-
38 quam in qualibet alia orbis parte, † à primis eius incolis Arã Deo Agonio, qui rebus agẽdis prçerat, inter duo flumina, nunc Aragonia vocata, extruxiſſe, & erexiſſe: *i* mos
39 enim fuit † illis antiquis gentibus, quæ primò ad inhabitandam aliquam regionem acceſſerant, ſuperſtitioſè, iis (quos numinum vice colebant), aras erigere, vbi victimç incenſæ arderent. Vnde, coniectura nobis eſt, no-
40 men Aragonum fluxiſſe † ab Ara, & Agonio, à quo Romani montem Quirinalem, vbi ſacrificia fiebant, Agonium; in quo prius Numam habitaſſe, ſcribit Solinus; &
41 nunc dicitur, Mons Cauallus, † à duabus ſtatuis marmoreis Alexandri Magni, Macedonum Regis: quas ex Alexandria Conſtantinus Imperator Romam tranſtulit, atque in medio Thermarũ à ſe in Quirinali extructarum collocauit: quarum altera Phydiæ, altera Praxitelis manu factç ſunt, vt titulus indicat. Collẽ Quirinalem Agonam, de qua Ouidius: K

Templa Deo faciunt, collis quoq́ dictus ab illo eſt.

Et Oratius: *l*

Cubat hic in colle Quirini.

Portam

E Col. 16. ad med. Diod. Sicul. lib. 6. antiq. Epiſ. Gerund. in Paralyp. lib. 1. capi. 10. & 13.

F Borrel de Regis Catholici præſtantia, cap. 68. nume. 55. & 56 de quib etiã Ptolom. lib. 2. ca. 5. & Strabon lib. 3.

G 1. par. cap. 13. in fine.

H Guiliel. Benedict. in dicto c. Raynuntius, verb. ſi abſque liberis. de pupillari, num 40 & 41. ibi: Celtiberi multum fideles ſemper exiſtimarunt nephas eſſe ſuo Principe in acie mortuo ſuperuiuere. Michael Martinez del Villar in ſupremo Regio Cõſilio fiſci meritiſſimus Aduocatus in appẽd. de inata fidelitate Regni Aragonũ, diſſertiſsime & eruditiſsime proſequitur, & pluribus confirmat.

I Roſinus antiq. Roman. lib. 2. c. 19. pag. 84. F. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 4. c. 17. pa. 557 verſ. Ideo ſuccincti. & libro 6 cap. 8. pa. 880. verſic. Sed quia, & vtrobique ſcholium Tiraq. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum, lib. 6. cap. 7. in prin. Sebaſt. Couar. in theſauro de la lengua Caſtellana, dictioo, Aragon. folio 81. colu. 1. B. Iſid. lib. 5. Ætimologiar. c. 4.

K 2. Faſtorum.

L lib. 2. Epiſtol. Roſinus vbi proxime lib. 4. c. 5. pagi. 140. B. C. Onuphrius Panuinius in Vrbe Romana de Collo Quirinali, pagi. 145.

Portam Collinam Agonenſem,& ſacrificia Agonia,die nonum Ianuarij,quo ſacrificium fiebat,Agonalem,vt inquit Ouidius: *m*

> *Quatuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,*
> *Ianus,Agonali luce piandus erit.*

Et paulò poſt:

> *Pars,quia non veniant pecudes,ſed aguntur,ab actu,*
> *Nomen Agonale credit habere diem.*

Ac denique hoſtiam,quam eo die Rex,pro rebus benè agēdis,offerebat, Agoniam appellabāt: *n* & Agones eos, qui percutiebant victimam ante immo lationem. Quód,ſi veram religionem intueamur, ad verumque Dei cultum oculos conuertamus,videbimus in noſtra Aragonum Prouincia, † veræ religionis,& fidei,extitiſſe fundamentum,exordiumque,& originem in Hiſpania;cùm in ea primi, & plures Beati Iacobi monitis, † & prædicatione fuerint chriſtianam religionem profeſsi,ac veri Dei fidem agnouerint: quorum ſanctorum ad fidem conuerſorum feſtum die xv. Maij celebratur,ac in toto Regno ex diſpoſitione forali *o* collitur,& feriatus dies eſt conſtitutus:quód vltra Romanorum Pontificum,& Doctorum authoritates,quibus hæc confirmantur vnanimis eſt Eccleſiarum Hiſpanię traditio. Atque ita (vt inquit beatus Ioannes Chriſoſtomus) : *Si traditio eſt , nihil quæras amplius*: Quia , vt inquit B. Ignatius , *p* omnis, qui aliquid dixerit, pręter illa quæ tradita ſunt, tametſi fide dignus , tametſi ieiunet , tametſi virginitatem ſeruet , tametſi digna faciat , tametſi prophetet,lupus tibi appareat,in grege ouium corruptionem operans,et in Hymno beati Iacobi canit Eccleſia:

42
43

> *Tu cæca nox,atque impia,*
> *Nos cum teneret vanitas,*
> *Lucem ſalutis primitus,*
> *Oris Iberis impetras.*

Cùm Hiſpania dicta fuerit *q* Iberia † ab Ibero flu- 44
mine , vel ab Iberia ciuitate , ad Iberi fluminis ripam ſitam , qualis eſt noſtra CAESARAVGVSTA, in qua Deipara Virgo , adhuc viuens apparuit † & 45
ſui Imaginem Angelorum miniſterio ſupra columnam marmoream deduci iuſsit , vt ibidem Apoſtolicis manibus,Ara in eius honorem erigeretur;quam hodie nos, & exteri ſumma cum veneratione colli-

mus,

M 1. Faſtorum. Vvolephangus Lazius lib. 10. commen. Reip. Rom. capit. 11 pag. 855 in fine, & 856. in princip. lib. 1. pagin. 47. verſic. Verū.

N Vvolephangus Lazius lib 12. in commē. Reipub Romanæ, c 1. in fin. p 890

O Foro vnico, titu. de feriis Tiraſonę, anni 1592, cui adde c. irreligioſa. de conſecratione, diſtinct. 3. Bald. conſil. 166. nume. 2, volu. 5. Maranta in Speculo. 4 p §. validum, aut inualidum, num. 91. Decius in l milites, num 18. C. de teſtam. milit B. Anton. in ſumma ſacrę Theolog p 2 tit. 9 c 7. in princip. & in § feſta autē. Alderan Maſcar de genera. ſtatuto, interpretati. concluſ 1 n 255.

P In Epiſtol ad Hieronē Diaconum

Q Camillus Borrel. vbi proxime, c. 68. n. 48. & 53

mus, r cuius ædificationem ſingulis annis à Cæſarauguſtana ciuitate, die xij. menſis Octobris ſolemniter celebratur, ac voto conciliariter emiſſo, ſicut cęteri dies feſtiui ab eiuſdem ciuitatis incolis obſeruatur,
46 & ideo hanc ciuitatem Beata Virgo † à Sarracenis, Chriſtianę fidei hoſtibus, defendens, eoſq; Angelorum miniſterio occidens, ab eminenti ruina, & periculo liberauit; ſ In cuius miraculi, & auxilij memoriam eo loco Templum eidem Virgini dicatũ, quod Portillo dicitur, conſtructum fuit. In hac Prouincia
47 vera Chriſti Fides nunquam † labefactata legitur.
48 t Sed officium ſanctæ Inquiſitionis, † quod pro eius ſinceritate conſeruanda fuit introductum, priuſquã in qualibet alia Hiſpanię regione, claruit. In qua etiã
49 Prouincia Deus optimus maximus myſterium † fidei pluribus miraculis confirmauit, v vt illo Sanctiſſimo Corporalium Darocę miraculo, quo motus Vrbanus Quartus feſtum Corporis Chriſti inſtituiſſe fertur: Aliudque in monaſterio S. Mariæ de Piedra, Ciſtercienſis Ordinis, ab antiquis temporibus veneratur, & in loco de Agua Viua, vbi perpetuum, & continuatum adeſt miraculum, cum per ſpatium centum

R Doctor Iacobus de Prades in hiſtoria de la adoració y vſo delas ſantas Imagenes, lib 2. c.5. § 1. & lib 3 c.9. § 2 Eruditiſsimus Petrus Cenedo, in ſuis Collectan. 1. p. collectao 43 a nu 2 com ſeq. Alphonſus Mendoça, in quęſtio quolibet, q 5. ſcholaſtica fol 429. Lop. Madera, de las excelẽcias de Eſpaña. cap. 6. pag. 36. col. 2 Gaſpar Ortigas, meritiſsimus olim Regius Conſiliarius in patrocinio pro noſtro Cæſarauguſtano Gymnaſio, 3 p.n. 101. Hieron de Blancas, in Coment. rerum Arago. pag. 143 P. Petrus Tyraeus de varijs prodigioſis aparitionibus, lib. 1 c 11 nu 206. pag 19. Doctor Bartholomeus Laurẽtius, digniſsimus Canonicus Eccleſiæ B. Marię del Pilar, qui anno 1591. de illius Eccleſiæ fundatione, ac de aductu S. Iacobi in Hiſpaniam, prædicatione, translatione, miraculis, & diſcipulis, auctorum indicem edidit. Petrus Ludouicus Martinez ingenio ac dicendi facundia vir præſtans, in Reſponſo pro don Garcia de Funes & Villalpando, ſuper Varonia de Quinto, a no. 689. ad num. 695 Didacus Perez de Meſſa de las grandezas de Eſpaña, lib 2. c. 261. Thomas Bozius de ſignis Eccleſiæ, tom. 1. lib. 9. ſigno. 36. c. 9 pag. 707. verſ. Audi an iſta ſit, Don Ioao. Velaſco in Reſponſione ad Baronium. Petrus Anton Beuter in Chronicon Hiſpan. lib. 1. cap. 22 & 23. Hieron Zurita in Annalibus, lib. 1. c. 44. p. 1. Vaſeus año 37. hiſtor. & Ambroſ Morales in Chroni ca generali Hiſpan. lib. 9. cap. 7 fol. 229. in princ. Pineda in Monarchia 2 par. lib. 10. cap 25 § 4. Mariana de rebus Hiſpan. lib 4. cap 3. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpanię, cap. 6 num 20. Auguſtinus Morlanes collega noſter, & eruditionis & prudentię paternæ hęres in allegationibus pro Eccleſia B. Mariæ del Pilar, contra Cathedrales Eccleſias, num. 393. Doctor Michael Martinez à Villar, poſt motiua ad ſententiam ab eo in fauorem Eccleſię B Mariæ del Pilar, dum eſſet Curię Iuſtitiæ Aragonum Locomtenens latam in ſua interpretatione trium Epigramatum cum multorum auctorum enarratione, verſ. vltimum eſto, pag. 83 & ſeq Franciſcus de Padilla in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpanię. 1 par: centur. 1. cap. 8 á quo vſque ad cap. 14 de aduentu D. Iacobi in Hiſpaniam; late & eleganter, de qua re Maurus Caſtella nouiſsime integram hiſtoriam ſcripſit.

S P. Mariana lib. 11. ſuæ hiſtoriæ, cap 24 & 25. Zurita lib. 2. annal c. 6 u. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpan. c. 16. nu 6. Hiero. Blancas in comment. rerum Aragonenſ. pag. 142 & ſeq.

T Ludouicus à Paramo in ſuo eleganti & nimis elaborato. tract. de origine officij ſanctę Inquiſitionis. lib. 2. cap 8. num. 1.

V Valdes vbi ſupr. num 8 Beuter lib. 2. cap 42 Zurita lib. 3 annalium, cap 37. Marineus Sicolus de laudibus Hiſpaniæ, lib 5. tit. de ſacris ędibus, Mariana de rebus Hiſpaniæ, lib. 3. c. 1. ad fin. pag. 614. Didacus Perez de Meſſa lib. 2. de las grandezas de Eſpaña. cap. 166. Bozi us de ſignis Eccleſiæ, to. 1. lib. 14 cap. 7. verſ. ſeptimum exemplum, pag. 78. in magnis, Andræas Scotus in Bibliotheca Hiſpaniæ tom. 1. cap. 8. pag. 104 verſ. Daroca.

centum & quinquaginta annorum,ſpecies Sacramẽti incorruptę ſeruentur,potentia eius,qui eas à voracitate ignis,Eccleſia combuſta,ſeruauit, necnon etiã in oppido de Aniñon Communitatis Calataiubij. Atque ita in hac Prouincia pro fidei defenſione innumerabiles viri, † mulieres, & infantes martyrium 50
paſſi ſunt, x & ex ea oriundi Martyres Laurentius,& † Vincentius, y conſtantiſſimè pro eadem fide tormenta, alter Romæ, alter Valentiæ pertuletunt; In 51
quorũ primi honorem,omnium, quæ in orbe ſunt,à Catholico,& potentiſſimo Philippo Rege † noſtro z ornatiſſimum Templum, ac ditiſſimum Cœnobiũ 52
Fratruum S.Hieronymi fuit conſtructum, quod octa uum mundi mirabile meretur haberi, de quo inquit Poeta Valentinus. a

O tu qui palles hac viſa mole viator
Ingredere Vlterius, luſq; ſtupebis opus
Extra non cernes templum,ſed verius Vrbem,
Intus non Vrbem,ſed,vero nomine cælum.
Sed.
Quis hanc ſacrauit inclyto Deo domum?
Philippus ille, cuius eſt negotium
Deus, boniq; cura, Regnum, vterq; ſol.

Secundus vero in ditiſsimis, ac ornatiſſimis templis, b non ſolum à noſtris,& Valentinis,ſed à Luſitanis, & Hiſpalenſibus, ac Pariſienſibus ſumma cum deuotione colitur, atque veneratur. Cuius ſola Stola noſtram Cæſarauguſtam ab obſidione Francorum qua præmebatur liberatam miraculoſe legitur. Nec non etiam † Orentius & Paciencia,&alter Orentius 53
Archiepiſcopus Auxenſis miraculoſe apud Gallos electus,illuſtriſſimi ac inuictiſſimi Laurentij parentes, & frater;quorum ſancta Oſſa apud Oſcam eorũ patriam feliciſsimam ſumma in veneratione retinentur,non obliuioni tradendus ſanctus Braulius c † ad 54
Epiſcopatum Cęſarauguſtanum miraculoſe electus, qui licet ab aliquibus B.Leandri,Fulgentij,& Iſidori frater iudicetur tamen verius eſt, non eorum fratrem

x Mariana vbi proxime lib.4.c.12.pag.161. Aurel. Prudentius in Peryſtephanon Hymno. 4. de decẽ & octo Martyribus Cæſaraug. Petr. Cenedo d.collect.43.num.5 & 7. vbi plures congerit, Gaſpar Ortigas Regię Audiẽtiæ conſiliarius dignisſimus in patrocinio Gymnaſij Cæſarauguſtani.3 p. oum.10. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia. cap.70. nu.9. & ſeq. Ambroſ.de Moral. in ſua hiſtoria.lib.10.c.5 cum tribus ſeq.à pa.337. cum ſeq. Andr. Scotus in Hiſpan. Bibliotheca Francafurti 1608.tom 1.c.5. verſ.Cæſarauguſta,p.103 Padilla in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpan.1.par. centuria 4. cap.5. & duobus ſeq.Hieron Zurita 1.par. aonal cap 44 pag 43.vbi etiam de Stola B. Vincentij.

Y Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpan. cap.7.n.56 & ſeq Ambr. Moral. lib. 9. Chronicæ generalis Hiſpan.cap 46. fol.319.Bibliotheca Hiſpan.pag 105.verſ. Oſca. Padilla 1.p.hiſtor.cent 4 cap 9.& duobus ſeq.

Z Quod eleganter deſcribit Ioan. Mariana de Rege & Regis inſt.lib.3. cap.5.pag.340. verſ.quã laudẽ,cum 9.paginis ſeq. Valançuela in defenſione monitorij, aduerſus Ducem & Senatum Venetorum, 2.par.num.12.

A Inter opera Iacobi Falcon,lib 1. Epigram.8.9. 10.14 & 15.

B Ambroſius Moral. lib. 10.ſuorum annalium. capit. 8.

C Roderic.Archiepiſco. Toleran. lib. 2. hiſtorię, cap.15. Marineus Siculus de reb Hiſpan lib 5.c.21 Mariana lib 6.cap 6. Borrellus de Regis Catholici

trẽ,ſed valde amicũ fuiſſe,ac cũ eis aliquib⁹ Cõciliis Toletanis interfuiſſe
d &fratrẽ Ioãnis eius inEpiſcopatu prędeceſſoris extitiſſe, & S. Valerius,
e qui primoCæſaraugusta.Cõcilio interfuit;Era 418.anno Doñi 380.cui⁹
Archidiaconus fuit S.Vincẽtius,quorũ meminit Prudentius f his verbis:

Inde,Vincenti,tua palma nata eſt,
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc Sacerdotum domus infulata,
Valeriorum.

Quodſi ad huiusProuinciæ Reges orationẽ cõuertamus,inueniemus,eos
ſemper Apoſtolicę authoritatis, & patrimonij defenſores, ac protecto-
res extitiſſe,ac fidem Chriſti,ſuamq́;monarchiã,& regni limites cũ infide
liũ ruina,atq;pernicie;latè extẽdiſſe:qua ratione,eis Innocẽtius III. g con
55 ceſsit † quòd eſſent Anteſignani Eccleſię,in eoq; illos omnibus aliis chri
ſtianis Regibus prętulit,& quòd vexilla eius portent cum inſigniis regni
56 Aragonũ:& quòd omnes Bullæ,† & diplomata gratię,quę Romę expe-
dirẽtur in Cancellaria Apoſtolica,fila rubea,ac palida,ſeu crocea(quę ſcu
torũ Aragonię colores ſunt)pẽdentia haberẽt,vt hodie eſt in vſu. Sed in-
57 ter omnes,duo ſtatim nobis ſeſe offerũt Reges, h Iacobus ſcilicet,† qui Va
lentiã à manib⁹ Sarracenorũ eripuit,Baleares inſulas ſubegit,ac Ordinẽ S.
58 Marię de Mercede pro redẽptione † captiuorũ,necnõ
Ordinẽ Mõteſię,Gregorio IX.approbãte inſtituit,ac
plura alia tãto Principe digna,à Bernardo Miẽdes i E-
piſc.Albarracinẽſi elegãter relata,geſsit. Et Ferdinan
59 dus k Ioãnis Secũdi Regis Aragonũ filius,† ac alte-
rius Ioãnis,Caſtellę Regis,ex Iſabella filia gener,nulli
maiorũ ſuorũ fęlicitate,ac potẽtia ſecũdus,vt qui li-
mites Imperij,glorięq́;Hiſpanię propagauerit,ſuis ar
mis,ac virtute ſectã,& potẽtiã Sarracenorũ debilita-
uit,eorũq́;reliquias ſua virtute, ac robore deleuit,&
Hiſpania expulit,Granatę regnũ eis adimẽs,quod ſe-
ptingẽtos annos circiter tenuerãt. Vnde ex hac virtu
te,& gloria,quę omnes quorũuis glorias ſuperat, ab
Alexãdro Põtifice,ac Patribus, Rex Catholicus fuit
appellatus, & omnium conſenſu lauream inter Pri-
ncipes christianos meritis , & authoritate maiorum
60 retulit,Catholiciq́;nomen † (licet ante eum quãplu

præſtãtia,c.83.n 4. & 5. per tot. Ambro.de Mora. enſu choro.general,li.1 & c.11.p 124 & 129.verſ. S Braulio.Padi. vbi ſupra centu.7.c.28. 2.p.

D Garc Loaiſa in collec. Concilior.Hiſpan. in decre Gũdemari, p 275. in verſ.Interfuit etiã,&in 4 Conci.Tolet.p.575.verſ. Braulio Cæſaraugusta. & p.772.verſ.Braulio frater Ioannis.

E Anto.Auguſt. in Epiſt. adHiero.Blanc.in fin.eius cõmenta rerũ Aragonẽſ. Garc Loai in colle.Cõci. Hiſpa.adCõcil.Cęſaraug. p.34.verſi.Valerio. Padi. d.cẽtu 4.c.8. Et Era in quo diſtinguatur á cõputatione anni,Couar.lib.2 variar.c.12.n.3.

F In Peri Stepha. hym 4 late & elegãter D.Martin. Carri.Abb. Mõtis Aragonũ pietate & eruditione inſignis in ſua hiſt.B.Valer c.1.& 2.per tot.Cuius tanta eſt modeſtia,vt ab amiciſsimo,qui eius ſummã virtutẽ nouit,&in multis expertos fuit laudari nõ patiatur.

G Vald.vbi ſup.c.20.n 27. H Caſa in catha.glo.mun.9 p.conſid 9 Borrel.vbi ſup.c.92.n.32. & 53.cũ ſequen.Rapha.Volaterrao in anthropolo. cap. Ordines militares.p.657 D.M Marti. à Villar in append.de innata fidelitate Regni Aragonũ. I In ſua de eo Rege hiſtor & P.Franciſ.Diago in annalib Regni Valẽciæ lib.7. k Borrel.vbi ſup.c.41.& 42.per tot.&n.31.Marti.del Vill.vbi ſup.

Digitized by Google

res alij Hiſpaniæ Reges eo titulo potiti fuerint) validius in illo firmatum fuit, *l* vt canit Petrus Crinitus: *m*

Per te ſurgit gens Aragonia.
Tu ſolus aucta per numeros ſuos
Virtute, Princeps inſuperas plagas,
Aſcenſum facile paras.

Ac cuius auſpiciis nautæ nouū ingreſſi pelagus, perięcos luſtrauere, ac ignotas orbis inſulas, terras, & gẽtes, Hiſpanorū ditioni adiecerūt, Luſitaniæ Regẽ, de finibus tumultuantem, breuiter armis cõpreſſit, ac in vniuerſa Hiſpania mores populis, otiaq́; ferro dedit; à quo Carolus Quintus eius nepos, prudentiſsima regnandi pręcepta, & ſaluberrima regendi Prouincias conſilia accepit: quæ ipſe perpetua traditione in Philippum eius filium transfundit; qui pater narum traditionum memor, atque zelator, illa quę à patre regnandi documenta acceperat, moribundus, gemens, & cum lachrimis eius filio Philippo D. noſtro, nunc fœliciter regnanti, ſeruare mãdauit, *n* cæteriſque Regibus ProuinciarumHiſpaniæ ſenſim deficientibus, ſoli Reges Aragonum manſere, *o* qui cæteris Regnis imperarunt. Nam:

Betica mittit equos; tauros Xarama ſuperbos;
Illuſtres Caſtella Duces, Aragonia Reges.

Vnde miror, Thomã Bozium *p* dixiſſe, Aragoniã proprio Rege orbatã, maximamq́; priſcę poteſtatis iacturam feciſſe, ac potius lãguere, quã caput ſuū, vt olim attollere videatur, cùm à Ramiro Primo, vſq; ad noſtrūRegẽ Philippū, *q* viginti & tres RegesAragonū enumerẽtur, qui sẽper authoritatẽ Sedis Apoſtolicę venerãtur, ac Eccleſię libertatẽ augere, & cõſeruare nitũtur. Et quod magis mirandū eſt, virū piū, & doctū *r* temerarie occulti iudicij diuini cauſam inueſtigãtem, dixiſſe eameſſe, quod in Aragonia cauſæ eccleſiaſticę ad tribunalia iudicū ſecularium trahãtur. De cuius rei iuſtificatione, & veritate infra agemus; imò ſi quod dictus Bozius refert, eſſet verum, magis hoc eueniſſet, quod & regum, & regnorum, ſicut & omnium rerum viciſſitudo, & commune fatum eſt; & vbi ad ſummū res, ſiue natura, ſiue induſtria

L Raphael Volaterranus in geographia lib. 2. colu. 34. & 35. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia, ca. 4 t. num. 11. & ſeq & cap 42 à nume. 31. vſque ad 40 Valdes de dignitate Regum Hiſp cap. 13. nu. 19. 21 & ſeq. Maria. de reb. Hiſpan. lib. 7. c. 4. in prin. pag. 315. Lopez Madera de las excelencias de Eſpaña, cap 12. fo. 82. col. 2 plures referens Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducẽ & Rempublicam Venetorū, 7 p. n. 106. Ludouicus a Paramo de origine offitij S. Inquiſitio. lib. 1. tit. de Summi Pont. poteſt. q. 1. opinio. 3 n. 223.

M Lib. 2. poematum.

N Iulius Anton. Brancalaſſus in Epiſt procemiali ad Principes Sabaudios, §. 9. n. 12 & trib. ſeqq.

O Vvolphangus Lazius de aliquot gentium tranſmigratione, lib. 10. de Gothis, pag. 728. verſic. Poſt ea tempora, in fine.

P In ſuo tracta de iure ſtatus libertatis eccleſiaſticæ, lib 6. c. 13. pag 674 verſi Poſt irruptiones. & verſ. Secundo in Regno Aragoniæ.

Q Idem Boz. de ſignis Eccleſ. lib. 20. c. 8 ſig. 89. pagi. 346. verſ. In Aragonia.

R Boz. vbi proxime.

duſtria perduxit,exinde præcipiti lapſu ruat,ſ cum lex æterna omni huic mundo,& ſeculi rebus,à principio dicta ſit,vt nihil ſtabile,aut firmum in eo ſit,ſed omnia,aut pereāt,aut certe mutētur;nam vt inquit Iacob.Falc.*

Habent quoque magna ſenectam.
Et venit elapſo tempore ſumma dies
Tarracone ex magna, vix paruula Tarraco reſtat,
Et nihil è priſca mole Saguntus habet,
Æmula Cartago Roma, Roma Æmula cæli,
Si quæras vbi ſunt, hæc iacet,illa perit.

Et hoc nō vi aſtrorū, vt aliqui volūt, ſed quia Deus omnis iuſtitię autor,vt cōſtituere Imperia,ita & mutare maxime ob peccata ſolet, ᵗ qui quando mutare ſtatū Reipublicæ ſtatuit, mutat prius intellectū regētiū. Sed ad inſtitutū redeūtes (à quo paulò diuertiſſe nemo, qui amorem dulciſsimæ patriæ ᵘ contēpletur, mirabitur,quod more noſtri I.C. ˣ aliqua,quæ in mētem occurrerunt,in laudem meę patriæ,breui oratione retulerim ; nam licet ſecundum Ouid. ʸ *Omne ſolum forti patria ſit*. Et vt inquit Seneca, ᶻ *Patria*
62 *omnium vna ſit*:tamen Aragonenſibus † ſemper cæteris nationibus charior habetur. Et:

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit,& immemores non ſinit eſſe ſui.

Quæ ideo longius me traxit,quam putaram). Dicendū eſt,quod ad Gallorū exemplū, in noſtra Prouincia,antiquiſsimis moribus obſeruatū,ac receptū fuit;
63 parētes in liberos nō habere † patriā poteſtatē, ᵃ ſaltim(vt aliqui volūt)quatenus filiis talis poteſtas erat odioſa ᵇ cū illi,natura ipſa,patrię,parentibusq; nimis ſint offitioſi,&obediētes:quodſi ingrati exſtāt,pote rūt eos parētes, † cauſa nō adiecta ſuorū bonorū ſuc
64 ceſsione priuare,ᶜ dūmodo nō prætereāt, ſed eis aliquid loco legitimæ relinquāt,quod ad minimā quinque ſolidorū lacenſiū quantitatē praxis reduxit, & inueterata Regni cōſuetudo eſt interpretata: tūcque paupertas erit filio inobedientię, & ingratitudinis pœna,cęteriſq; exēplum.Sed tamē licēt in hoc Reg-
65 no ceſſent iuris effectus, † ex patria poteſtate,reſultantes,

S Lipſius de conſtātia libro 1. cap 16. & Valdes vbi ſupra cap. 12. num.9. & Pſalm.101 ibi: Et omnes ſicut veſtimentum veteraſcent,& ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.

* Epigram 76. ad Albanellum

T Daniel cap.4.verſi.14 & Sapient.6.verſic. 1. & duob.ſeqq.

V l. qui habebat, vbi gloſ. ff.de legat. 2. cum aliis traditis à Tiraquello l.7.connubiali,nu.66. Caſan in cathalog. gloriæ mundi, p. 12. conſideratione 17. verſi. Sed quæ iſtarū. Quintilian Mādoſ. in regu. Cancellariæ, 5. de reſeruatione, quæſt.4. nume.5. Flaminius Pariſius,de reſignatione beneficiorum lib.5 q.3 n.147.

X In l.1.in princip. ff. de cenſibus.

Y lib.1.Faſtor.&1.de ponto eleg.4. Ioan.Lorinus in cōment.in Acta Apoſt. cap.7.verſic.3. pa.300.& 301.

Z De remediis fortuitorum,c.9.

A Obſeruan.fin.tit ne pater,vel mater.Moli.in Report foroſū; verb. Pater. verſ.Pater non habet filios.vbi Por. num.2.13.& ſeq.

B argumen.l. cū dnę,ibi, duplicē in eo cauſam, ff. de captiuis.

C Foro vnico de teſtam. Ciuium,Monter.deciſ.53 n.7.Moli.in Repor.verb. Teſtamentū,in ſcholis ad illū forū ſuper illis verbis (vnū ex filiis)& ibi Portā n.44.cum ſeq.

Digitized by Google

tantes, à noſtriſque Doctoribus *d* variis in locis cumulati, non tamen ceſſat poteſtas corrigendi filios, æconomica coërcione † eos modicè caſtigando; vt, 66
ſi opus fuerit, poſsit eos pater includere, & incarcerare, abſq; metu pœnæ priuati carceris, eoſq; , quouſque reſipuerint, & ſigna mores emendandi, & parēti bus obediēdi præſtiterint, in cōpedibus & vinculis detinere, *e* quod non competit iure patriç poteſtatis, quo non valerent à matre, nec, etiāſi emancipati fuerint, à patre corrigi, & coërceri? *f* ſed iure domeſticę, & æconomicæ poteſtatis, quæ politicę † adminiſtra- 67
tionis ciuitatis, vel Regni verum extitit exēplar, ita vt aliqui dixerint, Regnum, ſeu ciuitatē nihil aliud eſſe, niſi quandā magnā familiam; *g* & è cōtrario magnam familiam, paruam ciuitatem, & patremfamilias, æconomicum magiſtratum appellāt, & in ea æconomicam monarchiam adeſſe dicunt; *h* cùm familiæ Rerumpublicarum fuerint ſeminaria, & imperium familiare omniū primum: in qua, ratione diſciplinæ, & propter mores corrigendos, extēditur hæc poteſtas ad emācipatos, quos ſacris domeſticis nó fuiſſe liberatos ex ſententia Tulij tradit Conanus, *i* cum emancipatione iura filiationis non ſint ſublata, † ſed 68
abdicatione, quæ vltimum, ſummumque ſupplicium filiorum erat: vltra quod progredi non poterat, quia per eam familia excludebantur, & coram Prætore parētes, eum eſſe filium, negabāt: quæ in noſtro Regno † ab antiquis deſafiliatio vocabatur; *k* nihilq; aliud erat, quā quedā odioſa emācipatio, quæ in vſu erat, 69
antequam Foro Regni tam libera, & lata parentibus exhæredandi filios facultas adeſſet. Quæ poteſtas

D Pinel. vbi ſup. & in l. 1 pat. 1. num 3. C. de bon. matern. Vaconius lib. 1. declaratio. 8. & lib. 3. declaratio. 50. num. 2. Ludouic Moli. de iuſt. 1. p. tracta. 2. diſput. 227. & 228 Didac. Spino in Specul teſta. 4 p. gloſ. rubricæ, Corraſ. in repetit. l. qui liberos, á nume. 13. cum ſeq. ff. de ritu nupt. Duaren, in comment. ad titul. de his qui ſunt ſui, c. vnico, verſic. Effectus patriæ poteſtatis. Aſcanius Clemens in tract. de patria poteſtate, cap. 6. 17. effectus, late referens tom 8. par. 2. folio 104. in nouiſsima editione. Sebaſtianus Monticulus in tracta. de patria poteſtate, in §. ius autem poteſtatis. 33. effectus referens, fol. 133. Ioannes Azor inſtitut. moral. 2. p. lib. 2. cap. 19. verſic. Sexto queritur. col. 181.

E Lucas de Pena in l. 1. fol. 318. coln. 3 . C. de cohorta. lib. 12. Abbas in cap. cum contingat, nume. 20. de for. competen. vbi Anton. de Butr. & alij. gloſ. Cinus, & Salicet. in l. 1. C. de priuat. carceribus. Anibal Troyſius in ritibus magnæ Curiæ, ritu 56. nume. 4. poſt Bartol. in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. Thomas Cerdan de Tallada en ſu viſita de carcel, c. 4. num. 16.

F l. 3. §. 1. ibi, Caſtigare iure patriæ poteſtatis. C. de pat. pot. Pine. 2. p. rubr. C. de bon. mate. nume. 30. & 31. quicquid Bald. dixerit in l. pen C. de obl. patro.

G Boba. in ſuæ Polyt. proœ. n. 9. & lib. 1. c. 1. n. 29. Guil. Barcla. lib. 3. de regno, c. 4. p. 150.

H Ex Ariſto Bald. in conſil. 52. in fin lib. 4. Tiraq. in præfatione vtriuſque retractatus, num. 27. Cuiacius in comment. ad l. in ſuis. fol. 225. ff de liber. & poſthum. Volaterran. in philologia, lib. 36. colum. 1089. verſic. Ex horum ſimilitudine.

I lib. 2. cap. 13. n. 5. p. 195. B. & facit text. in §. minus, Inſtit. de hered. quæ ab inteſta Socin. in l. ſicut, num. 7. C. de in ius vocando. l. abdicatio, C. de patria poteſtate.

K Foro 3. ibi, Poteſt deſafiliare filium ſuum' titu. de exhæredatione filiorum, Molina in Repertorio. verb. Pater. verſic. Pater, an , & quando. obſervantia 1. ibi, Niſi eum deſafiliauerit titu. ne pater, vel mater.

L In

70 teſtas etiam † matri in filios eſt conceſſa, vt cõſtat ex
reſponſo Imperatorum, Valeriani, & Gallieni, *l* quòd
licèt ſub titulo de patria poteſtate fuerit collocatũ,
tamen ex eius inſcriptione apparet, de matre loqui,
quam certum eſt, non habuiſſe in filios patriam po-
teſtatem; *m* cui ſi debitam exhibere reuerentiã renue
rint, nec domeſtica matris poteſtas ad hoc ſufficiat,
Prȩſes prouinciȩ erit adeũdus, qui eos coget, vt debi
tum matri obſequium prȩſtẽt, *n* vt dicebat Dominus;
*o Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non
audiat patris, aut matris Imperium, & coercitus obedire con
tempſerit; apprehendent eum, & ducent ad Seniores ciuita-
tis illius, & ad portam iudicij, dicentq́ ad eos: Filius noſter
iſte proteruus, & contumax eſt, monita noſtra audire con-
temnit, commeſſationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuiis;
lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt aufe-
ratis malum de medio veſtri, & vniuerſus Iſrael audiens,
pertimeſcat.* Ex qua ratione obſer. *p* noſtri Reg-
ni † tenetur mater ad mulctam pecuniariam (quam
71 caloniam dicimus) pro delictis ſuorum filiorum,
quia in culpa eſſe videtur, & ei imputari po-
teſt; quare filios, quos in domo habet, non corre-
xerit æconomica poteſtate, & domeſtica coerctione,
q quæ erga omnes domeſticos patri, & matrifamilias
indiſtincte conceditur. Et vt inquit D. Auguſt. *r* cui-
que gẽti apta, & accõmodata eſt; non ſolum Epiſco-
po, regenti plebem ſuam, ſed etiam pauperi, regenti
domũ ſuam; diuiti, regenti familiam ſuam; patri, re-
genti prolem ſuam; marito, regenti coniugem ſuam;
iudici, regenti Prouinciam ſuam; Regi, regenti gen-
72 tẽ ſuã: ac denique omnes, † qui alicui aliqua ratione
obſequiũ, & reuerentiã præſtare tenẽtur, poſſũt hac
coerctione æconomica corrigi, vt quos ad vitæ deco
ra domeſticȩ laudis exẽpla nõ prouocãt, ſaltim corre
ctionis

L In l. congruentius, iũcta l. ſi filius, C. de patria poteſta.

M l. nulla fœmina, ff. de ſuis & legitim.

N Tex. in Authentico, de nuptiis, §. adſcriptitio, colu. 4. ibi, per ſe caſtigare plagis mediocribus, l. fin. ibi, moderata corrigere caſtigatione, C. de agric. & cenſit. lib. 11. l. ſerui & filij, in princ. ff. de furtis. l. Prætor, §. Præterea, l. nõ ſolum. §. leuis enim correctio, ff. de iniuriis. Forcatulus in comment. l. vt vim, n. 7. ff. de iuſt. & iur. & notant omnes in titu. C. de emendatione ſeruorum, & in tit. C. de emendatione propinquorum.

O Deuteronom. cap. 21. in fin. Ioſeph. de antiquita. Iudai. lib. 4. capi. 8.

P Obſerua. 1. titu. ne pater, vel mater, Anchar. & Anan per text. ibi in c. 3. de delict. pueror. Couar. lib. 2. variar. reſolut. c. 8. num. 7 verſic. Hinc apparet, Iaſ. in l. de quibus. nume. 59. ff. de legib. & in l. lex Cornelia, n. 6. vbi Alexa. num. 8 ff. de vulgar. Caſane. in conſuetud. Burgũ. rub. 4. §. 1. gloſ. fin. nu. 2. fol. 131. Peral in l. legatorum, num. 4. ff. de legat. 2. Belluga in Speculo Principum, rubr. 27. §. milites, nu. 45. Gomez Ameſcua de poteſtate in ſe ipſum, lib. 1. c. 14. num. 26. Eugenius conſil. 45. & 46. & 68. Marſil. in l. infans, num. 5. ff. ad legem Corneliam, de ſicariis, Portoles ad Molin. verb. Pater, nume. 23. & duob. ſeqq. Lodolphus Schrader. tractatu feudal. 5. par. 9 partis principal. ſectione 1. num. 8. Alderanus Maſcardus de generali ſtatutorum interpretatione, concluſ. 4. num. 91. & ſeq. Guiliel. Benedict. in cap. Rainutius, verb. In eodem teſtamento relinquens, el 1. nume. 217. & in 2. nume. 33. & 34. de teſtam.

Q Socin. in l. cum filiusfamilias, num. 3. ff. de verbor. oblígat. Beroius quæſt. 39. num. 4. Farinac. de inditiis, quæſt. 51. num. 46. ad fin. R Glo. in cap. duo, 23. quæſt. 4.

ctionis medicina compellat, *ſ* non per viam iuriſdictionis,nec in forma iuditij(vt aliqui voluerũt) *t* ſed de facto, moderatè caſtigando, propter mores corrigendos;vt filius à patre,vel matre, *u* vxor à marito; *x* frater minor à maiori, *y* monachus ab Abbate, *z* Clericus ab Epiſcopo, *a* diſcipulus à Magiſtro, *b* ſeruus à domino, *c* vaſſallus à Barone, *d* ancilla mercenaria à domina, *e* libertus à patrono; *f* & omnes à Rege: *g* cùm omnium exiſtentium intra Regnum, ratione obedientiæ,& ſubiectionis in pertinentibus ad politicã adminiſtrationem caput ſupremum ſit;nec amare ſe credat quis illum, quẽ non corripit,cùm iſta (vt inquit D.Auguſt. *h*)nõ ſit charitas,ſed languor:ferueat ergo charitas ad corrigendum,& emẽdandum; & ſi boni ſint mores delectent, ſi mali emendentur; [illegible] mode-

S l.1.C. de emendatione propioquorum, gloſ. fin. in c. quemadmodum, de iureiurando, gloſ.iudicari,in cap. ſicut alterius,7. q.1 gloſ fin.in l.vnica.C. de priuat. carcer.l.vnica, C.de emendat.ſeruor. l.liberto.de obſeq.patr.præſtan.l.reſpiciendum,§.ſurta domeſtica.vbi gloſ. publice,ff.de pœnis.& vtrobique cõmuniter Doctor. Bart in l. omnes populi, n 1.2 ff.de iuſt.& iur. Alexan.conſil.55.vol.3. Pet. Nauarra lib. 2.de reſtitut. c.3.á nu.443.& ſeq. Tiraquel.in l.1 connub.n.22. Bañes de iuſt.& iur.quæſtio.65.arti.2.&alij infra citandi.

T Arnoldus de priuileg. ſtatutor.lib.2.titu.7. nume.12.

V l.3.& 4. C.de patria poteſta. Nauarra vbi proxime, Forcatulus in Necyomantia, dialogo 15. nume.4. in fin. & in commenta. ad l. veluti, nume. 21. ff. de iuſtitia & iure. Belluga in Speculo Principis, rubrica 27. §. milites, nume. 45. l.ſerui, & filij 17. in principio, ff. de furtis.

X gloſ. in dicto cap. quemadmodum. Gutierrez Canonicarum quæſtion. lib. 1. cap. 24.nume.11. notat Roman. per textum ibi in l. rei iudicatæ. §.1 .nume.5. ff.ſoluto matrimonio. Hyppolit. de Marſil. in praxi, §. agredior, nume.81. Tiraquel in dicta.l. 1.connub. gloſ. 1. nume. 22. Menochi. caſu 364. nume. 8, & centuria 6.caſ. 580.n.2.Barbo.in 2. par. rubr. ff. ſoluto matrimon. nome.35. & alij ſupra relati, gloſ. in cap. ſicut alterius. 7. quæſt.1. l.conſenſu,8. & Authentica, ſed nouo, C.de repud. & in Authentico, vt liceat matri & auiæ, §.ſi quis autem,Farinac.in praxi criminali,4.par.quæſt.143.num.221.

Y Bart.in l.fin.nom 13.ff.de colleg.illicit.Innocen.in cap.quod ſuper his.nom.2.de voto, Bald.in titu.qualiter vaſſallus iurare debeat fidelitat.num.2.in vſibus feudo. Tiraquel. de iure primoge.in præfatione,num.141.cum tribus ſeq.

Z Abb.in cap fin.num.2.de regularib. & in cap.ſuſcepimus,num.5.de homicid, & in cap.reprehenſibilis.num.2. de appellatio.

A poſt Cardina & Iaſ. Neuizanis conſil.12.num.101.inter conſil.Bruni,Surdus conſil. 172.num.14.

B l.ſed ſi quacũque,§.fin.ff.ad l. Aquil. l.item quæritur, §.Item Iulianus.ff.locat. & vtrobique communiter Doctor. Villadiego in Foro iuzgo,lib.6.titu 5.gloſ.l.8. Ludolphus Schraderus tract.feuda. par.9.c.3.num.38.p.312.l.aut facta,§.cauſa,ff.de pœnis.

C l.2 ff.de his qui ſunt ſui,§.ſed maior.inſtit.eod.cap.ſi qua,vbi gloſ. 30.diſti.l.in ipſius,C.famil.herciſcund.Villadiego vbi proxime gloſ.l.14.

D l.fin.ibi, moderata corrigere caſtigatione,C.de agricolis & cenſit lib.11.§.adſcriptio, ibi, per ſe caſtigare plagis mediocribus,in Authentico de nuptiis.collatione 4.Bald.in Authentica ad hoc, nume.3.C.de latina liberta.tollend.Afflictis in Conſtitutiones Neapol.rubr.3. num.2. Guid.Papa. deciſio 314. nume. 2. Azor inſtitutio. moral. 2 par. lib. 2.cap. 31. verſiculo, Tertio quæritur, colum.222.

E Alexan. dicto conſil.75.volum.3.

F l.Prætor,7 §.prætetea,l.non ſolum,11.§.quamquam,ff de iniuriis.

G vt fuit practicatum in noſtro Regno in perſona Sebaſtiani de Arbas, vt refert noſter Bardaxi in Foro vnico, titu. de his qui ad Eccleſias confugiunt, nume.20. & in For. 1.titu.de la competencia de juriſdiciones. num.8. verſic.Inſuper vidi, & faciunt quæ tradit Antonius Oliban de iure fiſci,cap.9.num.28.cum duobus ſequentib.

H cap.non putes,cum duobus ſeqq. 23.quæſt.5.

I Vt in

moderate caſtigando; i ſed de foro Regni nõ poſſunt
73 famuli cõducticij,† ſeu mercenarij à Domino ob ma lum ſeruitium verberari, k quæ fori diſpoſitio à iure communi interpretationem recipit, & intelligi debet de flagris quę liberis hominibus non conueniũt; l at tamen moderata emendationis cauſa caſtigatio ſi ne exceſſu, non eſt à foro punibilis. Immo in qualibet bene inſtituta Republica, quidam eſt Aeconomicus magiſtratus inſtitutus, qui à noſtris pater Orphanorũ vocatur, † à Iuſtiniano m Quæſtor, cuius mune-
74 ri incumbit otioſam corrigere iuuentutem (cum nihil in Republica otio pernitioſius reperiatur, n) emẽ
75 datione † ac charitate paterna, ignauos vagabũdos, & otioſos corrigens, vt officia, vel artificia, ex quibus viuere valeant, diſcant, vel in agricultura laborent, aut victus ſibi parandi cauſa, alicui ſeruitium pręſtent, ne validi, contra iuris diſpoſitionem o mendicent; (nam
76 canitie graues, & corpore læſi, ciuium pietati ſunt ad ſcribendi) qui dum à prædicto magiſtratu corrigũtur, non vt ſerui, ſed vt filij tractandi ſunt, vel à ciuitate, ſi illi videatur expedire, expellendi. Quod ſi hæc Aeconomica coerctio non ſufficiat, ſegnitie eos ad illicitos actus impellente, Magiſtratus politici iuriſdictio erit imploranda, vt iudicialiter, & publice puniatur, is qui coerctionem domeſticam, & paternam cõtempſit, cum iſte non habeat atrociter verberandi ius, vt in legato dicebat I. C. p qui enim correctionis
77 cauſa feriunt, non flagris & loris, † ſed virgis cedere ſolent: vnde in actione fidei, dum Inquiſitores pœ-
78 nitentes abſoluunt, † & reconciliant, q virgis vtuntur, quas portare ſolent Fratres S. Dominici, tanquã tanti parentis alumni; qui primus fuit r Generalis Inquiſitor. Vnde optima ratione, á Rege noſtro Philip
89 po eius conſanguineo conceſſum fuit, vt † ſit perpetuo in conſilio ſupremo ſanctæ generalis Inquiſitionis, vnus ex familia Dominicana: ex qua tanquam vir
80 tutis † ac eruditionis ſanctiſſimi ſui patris hæres, P. Mag. Ludouicus Aliaga primo loco aſſumptus fuit.

§. Pri-

I Vt in dicto tit. de emẽdatione propinquorum.

K Foro fin. tit. de mercenarijs, Molin verb. famulus, verſ. famulus ſi recepit fideinſſorem, vbi Portol. num. 15 & ſeq.

L l. conſenſu, C. de repudijs. l. velut l. 7. iuncta l. in ſeruorum, 10 ff. de pœnis. l. pretor. 7. §. præterea, l. Item apud Labeonem, §. ſi commonem, & §. adijcitur, & l fin. ff de iniurijs, l. ſed ſicuti. in fin ff de vſu fructu, vnde cum liberi homines non ſeruilibus verberibus, ſed fuſtibus ſolerent cædi, l capitaliũ 28 §. non omnes. ff de pęnia, Barnabas Briſonius ſelectarum antiquitat. lib. 2 cap. 9. hinc dicit I. C. ictum fuſtium infamiam non importare, ſed cauſam, l. 22. ff. de his qui not. infamia

M In authen. de quæſtore. §. ſi vero vitæ occaſione cũ trib. ſeq. collat. 6.

N Plura Borrellus in præfatione ad ſpeculum Bellugæ, & Pariſius de reſignatione beneficiorũ. lib. 5. q. 3. num. 213. & ſequẽ. Guillelm. Benedictus in repetit. c. Rainucius, verbo & vxorem. deciſ. 5. nu. 461. & 462. & verbo dotem, quam ei dederat. nu. 53. & ſeq. de teſtam. Caſaneus in cathalogo gloriæ mundi, p. 11. conſiderat. 1.

O l. vnica. C. de mendicãtibus validis, lib. 11. Auẽdaño de exequend. mandat. cap. 6 nu. 2. Auiles in cap. 26. pręto. gloſ apartamiento, nu 4. verſ. & mendicantes, & alij relati à P. Cenedo, 1. p. colect. 36 n. 5. Pet. Erodius rerũ iudica. lib. 6. tit. 2. cap. 1.

P l. ſi quid erit, 12. ff. de officio Proconſul.

Q Ludo. à Paramo de origine offic. S. Inquiſitio, li. 2. tit. 3. c. 11. n. 11. & ſeq.

R Paramo. vbi proxime lib. 2. tit. 1. cap. 2.

§. Primus.

Politicæ vitæ in multorum ſocietate origo.

COMMVNIO parere ſolet diſcordias.1.
Vicus ſeu pagus, quare ex pluribus domibus conſtructus.2.
Homo eſt animal ſociabile & politicum.3.
Pliny dictum de homine reprobatur.4.
Natura locò omnium tribuit homini rationem.5.
Ex pluribus pagis ſimul iunctis ciuitas, & ex pluribus ciuitatibus Regna, & ex pluribus Regnis Imperium, ſeu Monarchia.6.
Maius, vel minus, non conſtituunt diuerſitatem ſpecificam.7.

§. *Primus.*

POSTQVAM filij à patris familia ſeiuncti, iam
vnuſquiſque eorum origo propriæ familiæ, a ac
quaſi fons memoriç poſteris extitit, cum iam vna do-
mus omnes capere non poſſet, & ne ſimultanea habi-
tatio inter eos (pro vt ſępe euenit) † diſcordiam, ac 1
diſſenſionem pareret, b in alias domos, tanquam in co
lonias tranſmigrarunt, non tamen adeo fuerunt ſeiun
cti, quin ex pluribus domibus, ſimul iunctis, ad aptius
in ſocietate conuiuendum, pagus, † ſeu vicus fuerit ab 2
eis conſtructus, c cum homo natura ſua ſit animal ſocia
bile, † & politicum, magis etiam (vt inquit D.Thom.) 3
d quam cætera omnia animalia, quibus natura ipſa prę
parauit cibum, tegumenta, defenſionem, homini vero
nihil eorum pręparauit, e vt non ſatis ſit ęſtimare, † pa
rens melior homini? an triſtior nouerca fuerit f quod 4
dictum reprehenſione, & impugnatione dignum iu-
dicamus, g cum omnium loco dederit rationē, † qua
ipſe ſibi hæc omnia parare poteſt, ad quę cum vnus 5
homo non eſſet ſufficiens, neque omnibus, quibus
egebat, ſolis domeſticis poſſet occurrere, ideo natura
le illi fuit, † in ciuili multorum ſocietate viuere, & ex 6
aliorum ſocietate, & induſtria pluribus bonis circum
fluens, ſibi mutuo deſeruire, prodeſſe, & ſubuenire,
tutiuſque, ac multo melius, contra validiorum vim, ſe
rarumque incurſus tueri, ac ſe defendere valerent, ac
neceſsitatibus ſubuenire, quam ſi eſſent diſperſi; &
ideo

A l.pronunciatio, 195. §.communi, ff. de verbo. ſignif.
B l.cum pater.79. §.dulciſsimis.& ibi gloſ. fin.ff. de leg.2. iuncta l. in hoc iuditium, §. ſi conueniat. ff.commun.diuid. l.1.§.fi. ff. de acq. poſſeſ.l. ſancimus.§.ne autem C de donationibus. l.in conditionibus, ff.pro ſocio & quæ tradit Roland. conſ. 84. num.1.9.19 & ſeq.vol.1 Tiraquel. de iure Primogen. q. 78. Seraphin. de priuil. iuraméti priui.58. num.4.& per totum Auédaño de exequen. mand. 1.par.cap.4.nu.20. & ſequent.
C Marcus Anton.Camos in microcoſmia. 1 p. dialog.4.pag 35.col.1.Chriſoſtom. Iabellus in Epito. lib.1.politicorũ, tract.1. c.3.col.3.p.157. l.qui ex vico.ff.ad municipal. Bar. in l.ſi hæres, §. vicis, de leg.1.& conſ.196. nu.5. in fin. Menochi.conſ.30. nu.18.io 1.Camil Borre. in addit.ad Bellugá. rub. 46.verſ.reſtat videre.verbo vicus appellatur.
D Lib.1. de reg. Principum.c.1. cum multis congeſtis á Simancas, lib. 1. de Republica,c.9.nu.12. & 13.
E Iabellus in Aeconomica Chriſtiana,tract.1.c.2. pag.719.
F. Plinius in prohemio.lib.7.natural.hiſtor.
G Cum Mariana de Rege & Regis iuſtitutione,lib.1.cap.1.verſ.inepte ergo,pag.21.

Digitized by Google

ideo pagus,ſeu vicus ex pluribus domibus fuit conſtitutus, *h* vt ita vita habitantium ornatior fieret, & tutior; paulatim vero poſt, ex pluribus pagis,ſeu vicis coacta fuit ciuitas, quæ in ſuos ciues poteſtatem, & iuriſdictionem à principio habuit, donec electione,vel alias, talis poteſtas vni ſingulari perſonæ conceſſa,vel adquiſita lege Regia fuit, & tunc Regnum paruum vnius ciuitatis, quaſi partus naturæ laborantis, & filius populi dicebatur. *K* Ex quibus libidine regnandi,vel plura habēdi cupiditate,impulſuvè laudis,& gloriæ ambitione , nonnumquam etiam iniurijs laceſſiti illi, qui regimini populorum erant præfecti, vicinos,& gentes liberas ſubiugare, & in omnium fortunis ſoli ceperūt dominari,*l* vt Nembroth. Ninus,Cyrus,Alexander,& Cęſar, à quibus magna Regna plurium ciuitatum fuerunt conſtituta, & ex pluribus magnis Regnis Imperium , ſeu Monarchia orta fuit,quę a paruis Regnis non ſpecie,& ſubſtantia, ſed magnitudine differt. *m* Maius enim,
7 † vel minus non conſtituunt diuerſitatē ſpecificā,& ſubſtantialem cum de magno,& paruo idem ius regularirer ſtatuatur, *n*

H Tapia de vera hominia nobilirate,lib. 1. fol 86. col. 1.verſ.ſi quidem egregijs,& ex Lactancio pag. 48.colu. 1. verſ. ſed eum vno,& verſ. hominem autem , Afflict. in prohem. conſtitu.Neapol. num.1. Simancas de Republica, lib.1. cap.8. num.5.7.8. & 23.

I Domin. Bañes de iuſt. & iure,quæſtio principali.6 2.q.4. de dominio, in princip.

K Nicolaus Bieſius de Republica lib.1.cap.1.& Petrus Gregor de Republi.lib.1.cap.2.nu.4.Cardin.Reginaldus Polus,in defenſione vnitatis Eccleſiaſticæ, lib.1.p.74. verſ. & quidem de Rege,& pagin 86.verſ.in omnibus.

L Geneſ.cap.11. B Aug. de ciuit.Dei lib.4.cap 6. & lib.5.c.18. & poſt Fabium Pictorem in lib. de aureo ſeculo,Petrus Gregor.in prælud. opt. l. C. lib.2.c.28. Belarmi.tom. 1.controuerſ generali.5. lib.2.cap 6. verſ. ſic Romani.pag.1322. Caſane. in Catalog. gloriæ mundi.5.p.conſideratione 1.Mariana de Rege & Regis inſtitut.lib.1.c.1.p.24. Marta in tract.de iuriſdictione,1.par.cap.2.cum trib.ſeq.

M l.fin.ff.de fundo inſtructo.l.ſcapham.44.ff.de euictio Cephal.conſ.300.num.11.Natta conſ.402 num.16.Surdus decif.7.num.22.

N l.& in maioribus.C.de appellatio.c.de appellationibus,& ibi Decius de appellatio. c.nouit.de iudi.Bart.in d.l.fin.& in l. Imperium, num.11.de iuriſdictione omn.indic. Ludolph.Schrader.tract. feudal.p.10.ſect.7.num.65.

§. Secundus.

Diſtinctio poteſtatis, in Eccleſiaſticam,ſeu ſpiritualem,& ſecularem, ſeu temporalem.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica,ſeu ſpiritualis,non confundenda cum ſeculari,& laica.1.31.

Iudex ſecularis ſuum auxilium impartiri debet Eccleſiaſtico,& è contra 2.

Iudex Eccleſiaſticus non debet ſe intromittere in his quæ pertinent ad iuriſdictionem ſecularem,nec è contra.3.

In Aragonia Iudex ſecularis inhibet Eccleſiaſtico cum nominatione arbitri, & è contra.4.

Si arbitri intra quinque dies non concordauerint in declarando , cuius ſit iuriſdictio, cauſa deuoluitur ad Cancellarium. 5. & 6.

Intra quem terminum,& qua forma,competentia iuriſdictionis debeat ſententia Cancellarij finiri.7.

Si in-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Si intra terminum à foro præfixum, Cancellarius non declarauerit cuius ſit iuriſdictio, habetur ipſo foro pro declarata in fauorem Eccleſiæ. 8.

Doctor Gabriel Sora Cancellarius laudatur. 9.

A ſententia Cancellarij non poteſt appellari, nec appellatio de facto emiſſa vllum effectum producet. 10.

Manus iudicis qui victoriã reportauit, quæ pendente competentia erant ligatæ, manent liberæ, vt ſuam iuriſdictionem tueri poſſit aduerſus alium pœnali iuditio. 11.

Doctor Ioſephus Seſſe laudatur. 12.

Quibus caſibus inhibeatur de præciſo, abſque nominatione arbitri, iudex Eccleſiaſticus, & abſque inhibitione monitorium decernatur, 13.

Excommunicationis ſentẽtia ipſo iure nulla, non eſt timenda, nec abſolutionem etiam adcautelam requirit. 14.

Excommunicatio eſt nulla ob defectum iuriſdictionis proferentis, vel quia illa recuſatione, vel appellatione ſuſpenſa ſit. 15.

Excommunicationis ſententia eſt nulla, ſi error ſit expreſſus in ea. 16.

Scandalum quando euitandum. 17.

Eccleſiaſtica poteſtas excellentior eſt ſeculari, & ratione originis, & ratione finis. 18.

A Chriſto Domino Eccleſiaſtica poteſtas deſcendit in Petrum, & eius ſucceſſores, & ab eis in cæteros Eccleſiæ Prælatos. 19.

Romani Pontificis, & Chriſti vnum eſt Tribunal. 20.

Roman. Pont. immediatè accipit poteſtatem à Chriſto Domino; ſed cæteri Prælati, & Dei & Sedis Apoſtolicæ gratia munere funguntur. 21. 23.

Roman. Pontifex quare non portet baculum curuatum ſicut cæteri Prælati. 22.

Cardinales electione Canonica declarant, in quam perſonam vt eius Vicarium Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſuã poteſtatem transtulerit. 24.

In Rom. Pont. non fuit translata poteſtas excellentiæ à Chriſto Domino, 25.

Chriſtus Dominus vnione Verbi omnium rerum dominium habuit, 26.

Chriſtus Dominus noluit exercitium dominij rerum ſibi aſſumere, 27.

Reſpondetur Martæ tribuenti abſolute dominium rerum Rom. Pont. 28.

Poteſtas ſecularis ſuprema an fuerit translata in Rom. Pontificem, 29.

Per traditionem duarum clauium factam Petro, quid intenderit Dominus noſter ſignificare. 30.

Omnis poteſtas eſt à Deo, 32.

Reges cur inſcribantur Dei gratia, 33.

Poteſtas ſecularis non immediate proceſſit à Deo, ſed à populi electione, vel conſenſu. 34.

Amor & timor in adminiſtratione politica neceßarij. 35.

Regum Catholicorum poteſtas non pendet à Rom. Pont. 36.

Ramirus Primus, & Petrus Secundus Reges Aragonum ſe feudatarios Eccleſiæ conſtituerunt, 37.

Iacobus Rex Aragonum feudum negauit Eccleſiæ, & Regnum ab omni recognitione, & ſuperioritate liberum eſſe contendit. 38.

Improbatur Marta recognitionem ſubſiſtere aſſerens, 39.

Pragmatica ſanctio Regum Francorum, an fuerit abolita, 40.

Regum ius plenius eſt quam Imperatorum. 41.

Imperium quodadmodo à Confirmatione Rom. Pont. dependet, 42.

In fraudem poteſtatis ſecularis non debet aliquid Rom. Pont. ſtatuere, 43.

In finem ſupernaturalem Rom. Pont. vtrumque gladium habet habitu & actu, cum aliquibus exemplis, & illationibus, 44.

Leges aliquæ ciuiles iure Canonicò abrogatæ.

Legitimatus à Rom. Pont. an ſit legitimatus, quoad temporalia.

Dona-

Donatio Conſtantini iure ſubſiſtit.45.
Terras Eccleſiæ non debet aliquis Princeps occupare.46.
Petro & Sancio Ramiro Regibus Aragonum, quid euenit ob ocupata bona Eccleſiæ.47.
In Eccleſiaſtica, ſeu ſpirituali ſuprema poteſtate vnum tantum debet eſſe caput in toto orbe terrarum, ſecus in ſeculari & laica.48.
Finis vtriuſque poteſtatis diuerſus.49.

§. Secundus.

POTESTAS ſuprema, tam in paruis, quam in magnis Regnis, ac Regnorum Imperio, & Monarchia conſiſtit, vel in ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis, vel in temporalibus, & laicis, quæ poteſtates inter ſe
1 ſunt diſtinctæ, [a] nec inuicem † confundendæ, imo mutuo ſe debent inter ſe ad inuicem adiuuare, [b] modo impartiendo Iudicem ſecularem ſuum brachium Iudici Eccleſiaſtico, † pro executione, & tuitione
2 ſuæ iuriſdictionis: [c] modo vero, é contra Iudicem Eccleſiaſticum Iudici laico, & ſeculari, [d] cum non debeant ad imparia iudicari, [e] cum ſint tanquam duo cardi-

A Cap. duo ſunt, c. cum ad verum 96. diſt. c. ſolitæ de maiorit. & obed. cap. quoniam, diſt. 10. Abulenſis ſuper Numeros. fol. 65 colu. 4. C. & ſuper Ioſue, tom. 1. fol. 47. col. 4. C. D. & fol. 48. colu. 1. A. B C. D. & col. 2. A B. & fol. 60 col. 4 D. & ſuper 1. Reg. tom 2. fol. 65. col. 3. D. & fol. 66. col. 3. B Turrecre. in ſumma de Eccleſia. lib. 1. c. 87. cum duobus ſeq. Soto de iuſt. & iur. lib. 4. q. 4. art. 1. Bouadilla in ſua politi. lib. 2 c. 17. a nu. 1. cum 10. ſeq. & c. 18. a nu. 2. cum ſeq. & nu. 60 Monraluus ſuper foro Regio, lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fin. gloſ. fin. verſ. Circa primum, fol. 141. col. 4. Cardin. Reginal. Polus, in defenſione Eccleſiaſticæ vnitatis, lib. 1. pag. 88 verſi. ac ſi nunc, Paleotus in Archiepiſcopali Bononienſi. 1. par. c. 3. pag. 9. Anton. Oliuan. de iure fiſci. c. 3. nu. 78. Marta de iuriſdict. 1. p. cap. 8. Gerardus Mayoardus deciſ. Toloſana 100. lib. 4. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 12. de iuriſdictione omn. Iudi. definitione 4. Morla in Emporio iuris, 1. p. tit. 2. num. 125. Zeballos tom 4 communium, in diſcurſu ad D. noſtrum Regem, in prin. & q. 899. à num. 112. cum ſeq. Azor 2 par. inſtitutio. moral. lib. 10. cap. 1. & Nicolaus Serarius tom. 2 opuſculorum Theologicorum, diſput. de legibus, art. 36. pag. 37. Petrus Binsfeldius, in commenta. de iniurijs & damno dato. cap. 7. q. 1. conclu. 1. pag. 346.

B Cap. nouit. de iudicijs, cap dilecto. de ſenten. excommun. in 6. cap. 1. de officio ordinar. vbi DD. Rebuf. conſ. 193. pag. 356. Renatus Chopinus de Demanio Franciæ. lib. 3. tit. 30. num. 3. verſ. duobus, pag 610. Suarez de Paz in ſua praxi, tom. 1. in prohem. num. 1. 2. & ſeq. Petrus Erodius rerum iudicatarum, lib. 1. tit. 6. cap. 12. de inuocatio. brachij ſecularis.

C Concil. Trident. ſeſſ. 25. in decreto de reformatione cap. 3. ibi per ſuos proprios, vel alienos executores, Franciſ. Moli de brachio ſeculari Eccleſiæ præſtando, cap. 1. & cap. 3 num. 38. Tuſcus concluſione 125. num 4. B. Oldrad. conſ. 89. & DD in cap. cum non ab homine, de iudic. Marta de iuriſdictione, 1. par. cap. 49. & tribus ſeq. & 4. par. centuria 2. caſu 152. num. 5. & ſeq. & caſu 160. numer. 5. Concil. Trident. ſeſsione 24. de reformatione, cap. 8. & ſeſsione 25. Decreto de Regularib. cap. 5.

D Couar. pract. quæſt. cap. 10. num. 2. verſ. eadem ratione, vbi allegat multa iura. Martinus Fano in tract. de brachio implorando, num. 17. & ſeq. 21. habetur tom. 11. tract. par. 1. fol. 409. Menoch. de retinend. remed. 3. num. 356. & 360. Redin. de maieſta. Princip. verſ. non ſolum armis decoratam, num. 45. Gracian. regula 422. Palacios Rubios in cap. per veſtras. 2. notab. à num. 1 cum ſequen. de donatio. inter. Auiles in cap. 20. prætorum, num. 17. verb. vſurpar. Gail. lib. 2. obſeruatione 115. vbi Greueus conſideratione 1. Georgius Cabedo deciſ. 9. num. 3. par. 1. Viuius deciſ. 49. num. 6. lib. 1. Segura in Director. iudicum. 2 par. cap. 13. Molin. alijs relatis vbi ſup. cap. 19. Iacob. Cancer. 3 tom. var. cap. 19. & gloſ. in cap. 1. verb. poteſtatem, de maledicis. Paz in pract. tom. 1. in præfat. nu. 4. Proſper Farinacius quæſt. 97. num. 81. & ſeq.

E Obſeruan. 1. tit. de Sacroſanct. Eccleſ. ibi cum non debeant ad imparia iudicari. obſeru. de conſuetudine, tit. de his qui ad Eccleſ. confugiunt. ibi, quod Zalmetina, &c.

Digitized by Google

cardines,ſuper quos iſtius ſeculi machina regitur ; &
tanquã duo magna luminaria,quę diei,ſcilicet rebus
ſpiritualibus,& nocti ſcilicet tẽporalib⁹ pręſunt, *f* &
ideo nõ ſunt inuicẽ cõfundẽdæ,† nec extra ſuos limi 3
tes, & finẽ deſtinatũ protrahẽdæ, & extẽdendę, ita vt
Iudices ſeculares juriſdictionẽ Eccleſiaſticã, & ſpiri-
tualẽ, *g* vel Iudices Eccleſiaſtici iuriſdictionẽ laicã, &
ſecularem conentur vſurpare, & quaſi in alienã meſ-
ſem falcem mittere ; ſed vnuſquiſq; eorum debet ſe
abſtinere † à turbando alterius iuriſdictionem, ad ſe 4
non pertinentem, alias po terit ſecularis per Eccleſia
ſticum inhiberi, & è contra per ſecularem Eccleſiaſti
cus, cũ nominatione † arbitri illius loci, in quo is qui 5
immunitatem Eccleſiæ prætendit captus reperitur,
quod ſi inhibitus intra tres dies monitus reſponde-
re omiſſerit pro eo qui inhibitionem decreuit com-
petentia iuriſdictionis ipſo foro declarata cẽſebitur,
h niſi caſu quo inhibitus reſpondere non teneatur, vt
infra dicemus, ſicut quando iure *i* contentio erat in-
ter duos Iudices delegatos, quorum arbitrorum iu-
dicio, ſi concordauerint intra quinquè dies, ſtandum
eſt, † quibus diſſentientibus, vel elapſo termino qui 6
de momento ad momentum currit cauſa Competẽ-
tię iuriſdictionis ad Cancellarium deuoluitur, *k* qui
cauſa cognita intra † triginta quinq; dies continuos 7
habita deliberatione cum quatuor Conſiliarijs, duo-
bus pro iuriſdictione Regia, duobus vero alijs pro
iuriſdictione Eccleſiæ cauſam, ſentẽtia in fauorẽ eius,
ad quem iure pertinere iuriſdictionem iudicauerit, ſi
niet, quod ſi præfatus terminus foralis † abſq; decla 8
ratione Cancellarij, & prolatione ſententiæ, elabatur
habetur cõpetentia pro declarata ſecundũ forũ in fa
uorẽ Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Huic muneri præpoſitus eſt
à Rege D. Gabriel Sora † Canonicus Eccleſiæ Cæſaraugustanę, cuius eru 9
ditionẽ vehemẽtiſſime laudo, & multis ac grauiſſimis Iureconſultis ante-
pono, qui vt Alphonſ. Rex Arago. laudari poteſt, *l* quod Bibliothecã in
ſignẽ & ornatiſſimã habeat. Cuius ſẽtẽtię, ac decreto abſq; vlla appellatio
ne, & recurſu erit per iudices ſtãdũ, ac acquieſcẽdũ, ita, vt ſi quis de facto
appellare à ſentẽtia Cãcellarij tẽtauerit, † talis appellatio tãquã *m* friuola 10
reijcien-

F Cap. ſolitę. 5. præterea, de maior. & obedient.

G l. 5 tit. 3. nouæ colect. lib. 1. Ioan. Lorinus in cõmen. in Acta Apoſt. c. 18. verſ. 14 pag. 755. verſ. Hugo laudat.

H For. 3 & ibi Bardaxi. tit. de la competencia.

I Cap. paſtoralis de reſcriptis.

K Foro 1. de la compet. de juriſdiciones, qui forus confirmatus fuit per Paulum III. datum Romę 21. Decembris 1548. Bardaxi in Comment. ad d. for num 8. poſt Portol. in ſchol. ad dictos foros, per plures quæſtiones late D. Regés Ioſephus Seſſe, de Inhibitio. cap. 9 & 10. & deciſ. 113. per totum 2. p. Oliua. de iure fiſci. c. 11. num. 80. & ſeq. Peguera in praxi. c. 24 Michael Ferrer, 3 par. obſeruan. Regij ſenatus Cathalonię. contentio inter Iudicem Eccleſiaſticum & ſecularem cap 172. & ſeq Cancer. 3. par. variar. reſolut. cap. 10. nu. 16 Fontanel. de pact. nuptialib. clauſ. 4 glo. 13. par. 3. n. 5. & ſeq fol 209.

L Caſaneus in cathalog. gloriæ mundi p. 12. conſiderat. 75. verſ. Alphõſus.

M Bardaxi in comment. ad for. 1. nu. 8. & 16. verſ. dicitur in ſuper tit. de la competencia de juriſdiciones, & ibi etiam Port. num. 42. late & eleganter D. Ioſeph. Seſſe deciſ. 113. per tot. 2. p. eruditiſsime ſuo more Ludo. Caſanate in reſponſ. cõtra Ioannẽ Baptiſta Spinola.

reijcienda erit,&non impediet iudicē talis appellatio in cauſa procedere,& ſuā ſententiā exequi,vt in exēplaribus adductis per noſtros,Sebaſtiani de Erbas,Franciſci Romeo,& Hieronymi de Muel fuit declaratū, & per Nuntiū Apoſtolicū,Ioannē Baptiſtam Caſtaneum,Epiſcopū Roſſanenſem (qui poſtea ad Summum Pontificatum electus, Vrbanus n fuit nuncupatus) in reuocatione commiſsionis factæ Epiſcopis Oſcenſ.& Segorbicenſ. in cauſa appellationis Frāciſci Romeo,vt conſtat ex Bulla ſanctiſ.Domini Pij PP. Quinti,die 12. Maij anno 1571. quæ ad inſtantiam Diputatorum regni Aragonum per Paulum PP. Quintum,die 12. Martij 1614. fuit mandata à ſuo originali
11 regiſtro extrahi,& liberari;ſed iudicū manus,† quæ declinatoria fori, & inhibitionibus præſentatis, erant ante illam ſententiam latam ligatæ, o m inent liberę,& expeditæ, vt poſsit ille, in cuius fauorem ſententia lata fuit,iuriſdictionem ſuam in illa cauſa exercere, eamque pœnali iuditio tueri, ſi eccleſiaſticus ſit, excommunicatione, & aliis cenſuris: ſi laicus, & ſecularis occupatione temporalitatum, & aliis à foro,& conſuetudine Regni permiſsis. Quæ omnia,poſt alios,late pro-
12 ſequitur Doctor Ioſephus Seſe, p meritiſsimus † Regēs Cancellariā illius Regni,perſpicacis ingenij,& duplicis ſciētiæ vir,vt nomē demōſtrat. Quando autē quæſtio iu-
13 riſdictionis dubia eſſe nō poteſt,† vt putā in proceſſu apprehēſionis, inuētarij, & manifeſtationis bonorū, q vel nō exiſtente in carcerib' illo, qui ratione alicui' delicti accuſato, in Regia Audiētia,vel Curia D.Iuſt.Aragon.ſe exēptū prętendit, Iuſtitia Aragonū de pręciſſo inhibet eccleſiaſticum,quinimó in Regaliis notoriis domini Regis,quę illi lege Regia, & iure principatus competunt, abſque inhibitione monetur eccleſiaſticus quòd deſiſtat,nec eius inhibitioni tenebitur ſecularis cū nominatione arbitri reſpōdere; quod etiā in Camera Imperiali practicatur: r quod ſi in his,ſeu in aliis facta declaratione per Cancellariū in fauorem iuriſdictionis ſecularis, eam eccleſiaſticus exerceri per iudicē laicum mucrone excommunicationis impedire tentauerit,talis excōmu-
14 nicatio † erit nulla; ſ & quoties excōmunicationis ſententia

N Tenores huius & aliarum Bullarum in fauorem Fori reperies integre apud Ioſeph. Seſe poſt d. deciſ. 123.

O Vincentius de Franch. deciſ. 294.& Maſtril. 2 p. deciſ. 127.n. 2.& 3.Maur. Burgius de laudimiis,p. 3 inſpect.4 n.21.Cācer variar. 3.p.c.10.n.64. & ſeq. & lib. 1.c.2.n.308 Mouter deciſ. 9.nu.54. & 57. c.ſi iudex laicus,in ñn.de ſentent.excommun.in 6.

P In ſuo eleganti tract. de inhibitionib.c.8. cum duob.ſeqq.

Q Portol.ad Moli. ſuper Foro 1.de cōpet iuriſdic. n 69.& Bardaxi n. 17. & vterq;ad Fo. 3 Iacob. Cāc. 3.p.variar.c.10.n.114.

R Roſental.tom 1.tract. feud.c.5.concl.13. n.12. p.122.exemplis exornās. & ſenſerunt D.Locumtenētes in proceſu procuratoris fiſcalis ſuper criminali cōtra D.IoannēMuñoz de Gāboa,qui fuit cōdēnatus ad exiliū triū annorū,ex eo quod turbauerit iuriſdictionē ſecularē,oponēdo exceptionē excōmunicationis nuliter prolatæ

S Bald.in l. cōſulta diualia,in prin.C.de teſtam.& in l. 1.fin.C.quomodo; & quādo iudex Anchar.cōſi. 382.in 4.dubio,&in c. ea quæ.q.10.de reg.iur.in 6.Nata cōſ 29.n.5.6.& 35.Zabal.tom.4. commu. q.897.n.991.p.178. Marta de iuriſd.2.p.c.4.n.25 Barth.Soci. cōſ.99. n.25 volu.3.Bero.cōſ.117.nn.9 volu.3. Gaſp. Caballin.in tract.deeuictio. §.3.n 122 Gutier.canoni. quæſt.cap. n.10.& ſeq.

tentia eſt nulla, nec quoad Deum, nec quoad Eccleſiam timenda eſt; non quoad Deum, quia nulla culpa; non quoad Eccleſiam, quia nullã pœnã iuris incurrit; qui, ſententiam, quę nulla eſt, non cuſtodit. Cum enim, ipſo iure nulla ſit, idem eſt, ac ſi non eſſet lata, *t* ita vt nec ab excommunicatione, vtroque foro nulla, abſolutio ad cautelam ſit neceſſaria. *u* Sed poſtquam à perſonis doctis, & timoratæ conſcientię, publice patefactum eſt, excommunicationem eſſe nullam; vel quia is, qui eam tulit, † non ſit ſuus iudex *x* ſaltim ſuper illo articulo, cuius occaſione ſententia excommunicationis lata eſt;
vel quia poſt recuſationem, *z* vel appellationem, 15
legitimè interpoſitam, *a* prolata; vel quia in ea † error
intollerabilis, eſt expreſus, *b* non eſt quid pareat ſen- 16
tentiæ; & ſi poſtquam diligentiſsime curauerit ſedare ſcandalum, & nullitatem ſententię publicare, quis ſcandalizatur, non eſt ſcãdalum puſillorum, † ſed Phariſęorum, ſecundum regulam Chriſti contemnendum *c*. 17
Sed ex his duabus poteſtatibus dubitari nequit, quin

T Paludan. in 4. diſtinctin. 18. quæſt 1. artic. 3. concluſ. 2. & ibi Gabriel quæſt. 2. artic. 2. concluſio 8 Soto diſtinctio. 22. quæſt. 1. artic. 3. Ledeſ. 2 4. quęſt. 23. artic. 4. Summa Angelica. verb Excômunicatio, el 3. §. 19. Hoſtienſis lib. 5. titu. de ſententia excommunicationis, §. quis ſit eius effectus. verſũ. Hęc vera ſunt, Marian. Socin. in c. ſacro, n. 30. cũ trib ſeqq. de ſententen. excommunicatio. Nauar. in manuali cap. 27. num. 3 in fin. Couarru. in cap alma mater, 1. p. §. 7. verſic. Decimotertio, & nume. 7 verſic. Cæterum, de ſententia excommunicatio. in 6. Hugold, de cẽſuris eccleſiaſt tab. 1. capi. 14. §. 18. in principio, Gregorius Sayrus in theſauro caſuum conſcientię de cenſuris, lib. 1. capi. 16. nume. 42. pagina 77.

V Enriquez lib. 13. de excommu. c. 15. §. 4. & Sayrus vbi proxime. n. 44. in fin.

X cap. ad noſtram, & ibi gloſ. verb Iudice, & Abb. nu 2. de conſuetudine, Gregor. Sayrus vbi ſupra lib. 1 cap. 16 num. 10. pag. 71.

Y Argum cap. cum olim, vbi gloſ. verb. Ligatum, de officio delegati, Ioannes Bachon. in 4. diſtinctio. 18 quæſt. 3. & ibi Durand. quæſt. 4 num. 6 & Richardus articul. 3. quæſt. 5. & Gabriel quæſt. 2. artic. 2. concluſ. 8. verſic. Si vero ſententia. & Sotus diſtinct. 22. quæſt. 1. articu. 3. verſic. Neque vero ſecunda. Ledeſma 2 4. quæſt. 23 artic. 4. Enriquez lib. 13. de excommun. cap 16. §. 1. gloſ. ad cautelam. in cap. pręſenti, de ſentent. excommunic. in 6. Ioannes Calderinus in cap. ab excommunicato, num. 14. de reſcriptis, Marian. Socin. in cap. 1, num. 18, & 28. verſic. Mouetur, de ſententia excommunicationis, S. Antoninus 3. par. titu. 24. cap. 73. §. 1. Summa Angelica. verb. Excommunicatio, el 3 §. 1. Tabiena verb. Excommunicatio, el 2. §. 10 verſic. Quando ſententia eſt lata, & Armi. n. 10. Nauarr. in mann c. 27. n. 4. caſu 1. Couar. in dicto cap. alma mater. 1. par §. 7. nume. 5. Sayrus vbi ſupra nume. 10. & 17. & facit text. in cap nullus de parrochiis.

Z Arg c. quoties, & ibi gloſ. verb. appellent, 2. q. 6. Lapus allegat. & ibi additio. Mandoſ. n. 2. Hoſtien. & Ioãnes Andr. in c. legitima, de appellatio. in 6. Maria. Soci. in dicto c. ſacro, n. 189. & Sayrus vbi ſupra dict. c. 16. num. 14. Martha de iuriſdictione, 3. par. c. 14. n. 35.

A Cap. cum contingat, & ibi Abb. de officio delegat. cap per tuas, & ibi gloſ. in quibus caſibus, vbi Abb n. 3 & Soci. 18. de ſententia excommunicat. Martha d. c. 14. n. 31. c. ſolet, & ibi gloſ. verb. Errorem, c. venerabilibus, §. ſed ſi ex cauſa, gloſ. ad cautelam, in cap. præſenti, de ſententia excommunicatio. in 6 Gominian. in cap. ſi à iudice, num. 3. & ibi Francus. & communiter Doctores de appellatioo. in 6. cap. ad præſentiam. & ibi gloſ. verb. Contra appellationem, de appellatio, Enriquez vbi ſupra, §. 2. & Hugold vbi ſupra cap. 13 §. 18. num. 8. Sayrus vbi ſupra num 28 & ſeq. vſque ad num. 30. verſi. Quintus caſus, p. 72. cum duob. ſequentib. Couarru. Nauar. & alij ſupra relati.

B Dict c. cum contingat, & ibi gloſ. verb. Tolerabilem, & Abb n. 2. & in d. c. per tuas, verb. Intolerabile, & ibi Abb. num. 11 Marian. Socin. in c. perpendimus, n. 189. & ſeq. 194. de ſentent. excommunicat. & alij plures relati à Gregor. Sayro vbi ſup. d. c. 16. n. 31. cum trib ſeqq. Feli. poſt alios in c. quoniã cõtra, n. 26 de proba Surd. cõſi. 223 n. 2. lib. 2. Petr. Bim. cõſi. 184. n. 4. lib. 2. Gãma. deciſ. 110. n. 42. C Matth. 15.

D Turre-

18 quin prima ſit † excellentior, *d* & ratione originis, &
ratione finis: cum à maximo, & perfecto originem ſu-
mens deſcendat *e* per media ad minimum, & imper-
fectum: nam poſt legem gratiæ à Chriſto Domino,
19 † ſupernaturali modo cæpit, & immediate proceſsit,
in Petrumque, & ſuos ſucceſſores legitimos, quaſi le-
ge Regia tranſlata fuit, vt Petrus, & quilibet eius ſuc-
ceſſor, ſit Vicarius Chriſti in terris, *f* vnumque vtriuſ-
20 que † ſit tribunal, à quo in cæteros, inferioris gradus
per medios Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſco-
pos, poteſtas eccleſiaſtica deſcendit. *g* Cùm enim vide-
ret Dominus noſter, ſe pro redemptione humani gene-
21 ris mori oportere, † ne gregem ſanguine ſuo redem-
tum, abſque paſtore deſereret, eius curam B. Petro Apoſ
tolo commiſsit, *h* in quem, & in eius ſucceſſores legiti-
mos (vt paulò ante diximus) quoad eccleſiaſtica, & ſpiri
tualia ſuprema poteſtas fuit ita tranſlata, vt in ea non ha
beat parem *i* ſed eius dignitatis culmen omnes mun-
di dignitates excedat, *k* & ſuper omnem principatum;
& pote-

D Turrecremata in ſumma de Eccleſia. lib. 2. capi. 90. Albarez Guerrero in Speculo iuris, capi. 16. num. 4. Caſanc. in cathalogo gloriæ mundi, 4. par. conſideratio. 2. & 78. Thomas Bozius de ſignis Eccleſiæ, tom. 2. p. 2. lib. 17. ſigno 75. cap. 2. pagi. 381, & ſeq. Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducem & Sénatum Reipublicę Venetorum, par. 5. nume 226. & ſeq. Petrus Binsfeldius in dict. c. 7. quæſt. 2. concluſ. 2.

E cap. quamuis, 21. diſti, cap. omnes. & cap. ſacroſancta, 22. diſtinct. cap Baſilicas, in fin. de conſecratione, diſtinct. 1. Franciſc. Manuel Rodriguez quæſtion. regular. tom. 1. q. 17 art. 1.

F cap. vnico, vt eccleſiaſtica beneficia, cap. quanto, & cap. licet, de tranſlatione Epiſcopi. Decius in rubr. de conſtitutio. num. 2 & in cap. 1, num. 17. eodem titu. Rojas in epitome ſucceſsionum, cap. 23. num. 70. Cardinalis in Clement. paſtoralis in princip. nume. 5. de re iudica. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14 ex Gelaſio verb. Primatum obtinuit, pag. 908. Reginaldus Polus in defenſione eccleſiaſt. vnitatis, à pagi 128. 129. & ſeq. per tot lib. 2.

G cap. cuncta per mundum, 9. quæſt 3, cap. cum ad verum, cap. duo, 96. diſtinct. cap. propoſuit. de conceſsione præbend, cap. 2. de præbend. in 6. Clementi 1 in fin. vt lite pendente, Palacios Rubeus de iuſta retentione Regni Nauarræ, 2. par. per tot, Peregrin. de iure fiſci, lib. 1. tit. de his qui iura fiſcalia habent, à num. 2. cum pluribus ſequentib late Iodocus Damhoderius in ſuo Enchiridione parium, aut ſimilium, verbo, Eccleſia. verſi. Eccleſia militans, Aluarez Guerrero in Speculo iuris, cap. 1. Cæſar Baronius tom. 1. Annal. eccleſiaſticorum. anno 33. fol. 238. & 239. Ioſephus Stephanus de poteſtate coactiua Papę, cap. 8. à nume. 1. Belarmin. de controuerſ. chriſtianæ fidei, lib. 1. de Roma. Pontif. cap. 10. Pamelius in annotation. ad D. Cyprianum, Epiſt. 55. nume. 35. Alphonſus Mendoça in quæſt. quodtibet. quæſt. 4. § 1. Et pluribus primatum Roman. Pontif. comprobat Anaſtaſ. Germon lib. 2. de ſacrorum immunitate, c. 4. per tot. Cardinal. Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 2. cap. 52. & 53. Burſat conſil. 125. num. 40. & 50. in 1. late Bozius vbi ſupra, tom. 2. lib. 18. ſigno 80. à cap. 1. vſque ad cap. 6. à pag. 434. vſque ad 507. Ioannes Azor inſtitut. moral. 2. par. lib. 4. cap. 11. et 14. per tot.

H cap. 2. de homicid. in 6. cap. in nouo, 21. diſtinctio. cap. rogamus, 24. quæſt. 1. Nicolaus Serarius opuſculorum theologicorum, tom. 1. diſputatione de Apoſtolis, par. 2. artic. 68. de Beato Petro, et ſequẽ, pag. 264.

I Bald. in cap. 1. nume. 1. verſic. Secundo nota. de probatio. Iaſ. in l. reſcripta, nume. 4. C. de precibus Imperato. offerend. Rodulphus Cupers in tracta. de ſacroſanct. Eccleſia. cap. non commoda, nume. 10. et 11. pag. 7. & in cap. ad quem ſenſum, num. 29. pag. 166. cap. non licet. cap. venerabilem, de electione, Patiſius conſil. 68. num. 159. & ſeq. lib. 4.

k Vt conſiderat Caſanc. in cathalogo glorię mundi, 4. par. conſideratione 7. per totam. Rodericus Zamorenſis in Speculo vitæ humanę lib. 2. cap. 1. & ſequent. Decius in dicto cap. 1. de conſtitution. num. 19.

& poteſtatem ſit, ante quem cuncta genua curuari oportet, [l] iuxta illud ſacræ paginæ: [m] *Incuruentur ante te filij matris tuæ.* Et alibi: *Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum.* Et alibi: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Iuxta quæ Romanus Pontifex non por-
tat † baculum curuatum [n] ſicut cæteri Prælati; quia, 22
non ſolum ouium, ſed & paſtorum, paſtor vniuerſalis
eſt, [o] & non habet coarctatam poteſtatem, quæ deno-
tatur curuatione baculi, neque ab aliquo † poteſ- 23
tatem accipit, ſicut cæteri Prælati, qui, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia munere funguntur, ſed immediate à CHRISTO Domino in talem ſingularem perſonam translatam fuiſſe per Cardinales, † qui, in con- 24
claui exiſtentes, Eccleſiam vniuerſalem repræſentant, electione canonica declaratur, [p] in finem ſupernaturalem omnem, & integram, ac pleniſsimam poteſtatem, tam ordinis, quàm iuriſdictionis, ſiue contentioſæ, ſiue voluntariæ, ſiue in foro exteriori, ſiue interiori, fuiſſe à Chriſto Domino immediate translatam, [q] excepta ſo-
la poteſtate excellentiæ, † quam ſola excellentia, & dig 25
nitas Chriſti, & etiã vt homo erat poſtulabat; [r] nec in alium quemquam transferri debuit. Atque ita, licèt ipſe eſſet Dominus vniuerſorum; quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius, [s] orbis terrarũ, & qui habitant in eo: quæ omnia dedit ei [t] Pater in manibus, & ſub pedibus eius ſubiecit, [u] tamẽ hæc ad ſolũ Chriſtũ Dominũ, propter

L Auguſtin de Anchona in procem tractat. de poteſta. eccleſiaſt. Afflictis in præl ud. ad conſtituti. Neapolita. quæſt. 13. nume 11. Thom. Bozius de ſignia Eccleſiæ, tom. 2. par. 3. lib. 10 ſigno 85. cap. 4 pag. 30. & ſigno 86 cap 5. pag. 36. & ſeq.

M Geneſ. cap 27. Iſaiæ cap. 60. & Iſaiæ cap. 49.

N Gl. fin. in cap. 2. de ſacral. Vnction. Conradus in templo omnium iudic. lib 2. cap. 1. § 1. verſic. Crucia ſignum. Felin. in rubri. de conſtitutio. verſiculo, Bene facit. Quod notat B. Thomas. Caſan. in cathalog gloriæ mundi, 1. par. conſiderario. 38. concluſio. 6. verſic. Quæret forſitan.

O B Bernardus 2. de conſideratione ad Eugeniũ. Franciſcus Bargas in tracta. de Epiſcoporum iuriſdictione, confirmatione 4.

P Roduiph. Cupers vbi proxime in artic. incipiẽ. Dum itaque, nume. 21. fol. 242. & in § ſed pro concilio, nume. 16. & 19. fol. 14. Turrecremata in ſumma, de Eccleſia lib 2. cap. 17. & 38. cum ſequen. Cardinal. Belarmin. tom. 1. controuerſ. generali. 5. li. 3. cap. 9. verſic. Ec principatus, ſol. 147. & controuerſ. generali. 3. lib. 2 cap. 17. per tot. pagi. 593. Burſat. conſi. 108. nume. 18. in 1. eſt textus in Clementina, Ne Roman., §. ſane, gloſ. verb. Moriente, de electione, cap. vbi periculum. de electione, in 6. gloſa in c. ſi duo, 79. diſtinctione, & in cap. in nomine Domini, 21. diſtinct.

Q Nauarrus in repetitione cap. nouit, 3. notab. nume. 83 de iudic. Martha de iuriſdictione, 1. par. à cap. 9. cum ſequen. Menochi. de præſumptionibus, lib. 2. præſumptione 14. Petra de fideicommiſsis, quæſtio. 13. nume. 55. cum ſequen. Cardinal. Tuſcus conclus. 661. num. 2. Maur. Burgius de modo proced. ex abrupto, centur. 1. quæſt. 17. num. 3. & ſeq. Soarez in defenſione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 6. & ſeq.

R Alphonſus Mendoça in relectione de vniuerſali Chriſti dominio, ac Regno, & nouiſsime Ludouicus a Paramo de origine officij ſanctæ Inquiſitionis, lib. 1. de Summi Pontif. poteſt. q. 5. opinio. 3. num. 31. & opinio. 4. num. 62.

S Pſalm. 23.

T Ioan. 12. & Lucæ 10.

V pſalm. 8. B. Paulus ad Epheſios, cap. 1 in fine.

X Azor

26 ter excellentiã ſuæ perſonæ, † expectarũt, quia humana,
natura Chriſti, vnione Verbi, accepit omnium rerum
27 dominium. Quod quemadmodum Chriſtus Dominus,
† quoad exercitium & vſum ſibi non aſſumpſit, ita
28 neque in Vicarium eius tranſtulit. *x* Et ita reſponden-
dum † eſt Marthæ, *y* qui ex locis ſacræ ſcripturæ co-
natur oſtendere, dominium rerum, quod Deus habet,
fuiſſe translatum in Roman. Pontificem, cui, poſt hæc
ſcripta, reperi eleganter, & docte reſpondere Iuriſcon-
ſultum *z* Toletanum, niſi intelligas, quatenus ad fi-
nem ſupernaturalem eſt neceſſarium; quo caſu, non po-
teſtate excellentiæ, ſed poteſtate miniſterij, Chriſtus Do
minus cõmunicauit, *a* non derogando inferioribus po-
teſtatibus, & dominiis, ſed ſubordinando. Sed an ſub
hac poteſtate Petro, & ſucceſſoribus conceſſa, compre
29 hendatur † poteſtas ſecularis, ſuprema? Quæſtio eſt in-
ter noſtros, *b* quorum aliqui indiſtincte comprehẽſam
exiſtimant, *c* per traditionem duarum clauium, non ſo-
lum reſpectu iuriſdictionis, ſed dominij: alij verò *d* habi
tualiter, & quaſi in vagina conſtrictã, per Principes ſe-
culares exercendam, iuxta illud: *Ecce duo gladij*: alij ve-
ró *e* nullam falsò ei poteſtatem ſecularem tribuunt,
30 ſed per duas claues Petro conceſſas, † per alte-
ram ſignificari poteſtatem eccleſiaſticam, ſiue ſpi-
ritualem; per alteram veró ſcientiam, ſeu diſcre-
tionem. *f* Sed nos (qui Romani Præſulis au-
thorita-

X Azor 2. par. inſtitutio. moral lib 4. cap. 19. verſic. Quarto quæritur, colum. 480. Soarez in defenſione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. n. 17.

Y Martha in tracta. de iuriſdictione in appendice. 1. par cap. 22 & Ioannes Baptiſta Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducem & Senatum Reipublicę Venetorum, 3. par. nume. 72. & 73.

Z Hieronymus Zaballos tom 4. commun. opinion. quæſt. 3. als 899. nu. 120 verſic. Sed hæc prima, pagi. 216. & ſeq.

A Franciſcus Bozius de temporali Eccleſiæ monarchia, & iuriſdictione, lib. 1. cap. 2. pag. 13. in princip & c. 23. pag. 231 Thomas Bozius de iure ſtatus eccleſiaſticæ libertatis, lib. 2. c. 9. & ſeq. per tot.

B Quam latiſsime diſputat Ludouicus a Paramo de origine offitij ſanctæ Inquiſitionis, lib. 3. ti. de iuriſdictione vniuerſali Summi Pontificis in temporalibus, q. 1. pag. 415. & ſeq.

C Ioannes Pariſienſ. de poteſtate Regia, & Papali, in princip. & cap. 11. & 12. latiſsime Ludouicus a Paramo vbi proxime, opinione 3. pag. 447 & ſeq. Hugo in tracta. de officio quatuor Prælator. 1. par tit. de duplici Papę poteſtate, nume. 1. & ſequen. & Martha vb ſupra, 1. par á cap. 11. cum ſequent & Valençuela vbi ſupra, 4. par. num 178. Zeballos 4. tom communi, quæſt. 899. nume. 119. & 120. pag 216. Anaſtaſius Germonius de ſacrorum immunita. lib. 3. cap. 12. Spino de teſtamen. gloſ. 28 nume. 23. & ſequent. & alij relati per Nauarrum in cap. nouit. 3. notabili, num. 19. & Soarez in defenſione fidei aduerſus errores Anglicanos, lib. 3 c. 5. n. 4.

D Abb. in cap. nouit, de iudic. D. Antonio. 3. par. titulo 22. cap. 5. §. 8 Silueſter in Summa, verbo, Papa, quæſtione 7. & quæſtione 10 vſque ad 14. & verbo, Legitimus. quæſtione 4 in fin. Burſatus, de communi, conſil. 90. nu. 23. in 2. Azor inſtitution. moral. lib. 10. cap. 6 verſic. Ad hęc omnia, pagi. 1074. & 1075. & facit Extrauag. Bonifacij Octaui. Vnam ſanctam, tit. de maioritate & obedientia, ibi, Vterque ergo eſt in poteſtate Eccleſiæ ſpiritualis, ſcilicet gladius, & materialis, ſed is quidem pro Eccleſia, ille verô ab Eccleſia exercendus, ille Sacerdotis, is manu Regum.

E Late improbat hanc opinionem tanquam hæreticam Ludouicus a Paramo vbi proxime opinione 1.

F cap. manet, 23. quęſtione 3. Conradus in templo omn. iudi. lib. 2. cap. 1. §. 1. verſiculo, Claues autem.

thoritatem ſemper magnificemus,ſub cuius protectio·
ne,& fide,vltimum vitæ ſpiritum, & anhelitum emitte-
re cupimus)ex pluribus,à Doctoribus [g] congeſtis veri-
tatem,more Iuriſconſulti,hauriẽtes,reſolutiuè dicimus,
ſupremam eccleſiaſticam poteſtatem, † diſtinctam eſſe 31
à ſuprema temporali,quæ in Principem ſecularem (vt
inquit noſter I.C.)lege Regia fuit tranſlata. Nam licèt
omnis † poteſtas ſit à Deo, [h] vel iubente,&diſponẽte,vel
permittẽte,&ſinẽte,vt ipſemet inquit: [i] *Per me Reges reg* 32
nãt,& legumlatores iuſta decernunt;per me Principes imperant,
*& potentes decernunt iuſtitiam.*Ex quo mos apud Principes
ſupremos inoleuit † ſcribendi ſe, Dei gratia (vt noſter 33
Rex Philippus Dei gratia Rex Aragonum), tamen non
fuit data alicui homini primario poteſtas à Deo † in a- 34
lios homines, ſicut eccleſiaſtica poteſtas Petro: dum e-
nim dedit homini poteſtatem,vt præeſſet cunctis ani-
malibus terræ,volatilibus cœli, & piſcibus maris; [k] nõ
tamen commiſit,vt aliquis homo alteri præeſſet,& do-
minaretur eidem;ſed homines cum libero, ac recto ra-
tionis iuditio creauit, vt ſecundum illud rationis lumẽ,
à Deo immediate procedens,pro bono publico,ac vtili
regimine populorum inter ſe,ſi expediret,Reges elige-
rent,quibus voluntarie eos in bonum præmiis dirigen-
di,& à malo pœnis coercẽdi, poteſtatem ab initio cõce
derent;vt ex altero amor,† ex altero timor oriretur pro 35
conſeruatione ſtatus publici maxime neceſſarij. [l] Vnde
in Regibus Catholicis ſuprema ſecularis poteſtas,quoad
politicam,&ciuilem † adminiſtrationem,à Romano Põ 36
tifice

G Victoria relectio.1. de poteſtate eccleſiaſt. q penu & relect.de Indis inſulanis.p.1 á num.26. Sotus in 4.diſtin.25.q.2.artic.à 3.concl.Nauarr. in dict.c.nouit.3.notab.Turrecrem.lib.2. ſummæ capit.113. & ſeq. Henriq. quolib.6. q 13. Pihgius li.5.hierarch.eccleſiaſti. Petrus de Palud. lib de poteſta.eccleſiaſt. Vvaldẽſis lib.2.doctrinæ fidei,artic.3.cap.76. cum duob. ſequentib. Sanderus li.2. viſibilis monarchiæ,ca.4. Dried. lib. 1. de libertate chriſtia.cap 15. & 16. & lib.2.cap 2.Caietan.in apologia,tom.1. opuſculor.tract.1.ca 13.ad 8. & ſuper 2. 2. artic.8. quæſtio.43. Durand.de origine iuriſdictionis. Ioan. Maior in 4. diſtincti.24. q.3. Ludoui Moli.tom.1. de inſtit. tracta. 2.diſputatione 29. Anaſtaſius Germõ de ſacrorum immunitat.cap.13.lib.3. Bañes de iuſti.& iur. quæſt. principal. 62.quæſt.4. dubitatio.2.Couarru. in regu peccatum.2.par. §. 9. num.5.& 6. Belarminius tom 1.controuerſ. chriſt. fidei,controuerſ.3 de Roma.Pont. lib.5 à cap. 1. Paramo de origine ſanctæ Inquſitionis, lib. 3 de ſum. Pont. poteſtate, quæſtio. 5. opinone 2. & 4.

H Paulus ad Roman. cap. 13. cap. quid culpatur, 23. quæſtione 1. ibi, Siue Deo, ſiue aliquo legitimo imperio iubente. Montaluus in Foro Regio, dicta gloſa fina. fol. 144. colum. 2. verſic. Circa ſecundum principale. Afflict. in procemio,conſtitu.1,num 21. Camillus in addition. ad Bellugam,rubr.6.verb. A cœleſti maieſtate. Pater Franciſcus Soarez in defenſione fidei catholicæ aduerſus Anglicanæ ſectæ errores,lib.3.cap.1.num.6.& ſequen.& cap.2.& 3.per tot.Lcl.Zechius de Principe,lib.1.c.5.in princ.

I Prouerbior. 8. cap.Imperatores,9.diſtinct.ca.qui reſiſtit,11.quæſt.3.Epiſto.inter claras C.de ſumma Trinita.

k Geneſ.cap.1. Marcus Anton.Camos in microcoſmia,2.par.dialo.12. pag.141.Tapia de vera hominis nobilitate,lib.2.pa 186.colum.2.ad fin.verſic.Principio igitur,Marta de iuriſdictione,1.par. cap.1. num.15.

L l.8.titulo 12.& l.15 tit.15.par.2 & in l. 3. in principio, tit 2.par.2.Azebedo in l. 2.titulo 9. nume. 2.lib.3.nouæ Recopilationis. Iabellus politicæ chriſtianæ.tracta.5.cap.4. pag.711. Albarez Guerrero in Speculo iuris,cap.54.num.45.pluribus exornat Bobadi.in ſua politica, lib.3. cap.12.nume.6. cum ſeq.

M Petrus

tifice non dependet, *m* quo ſenſu cauendum eſt ab ijs,
qui contrarium aſſerunt, *n* maxime ſi loquantur de his
Regibus, qui Romano Imperio non ſubijciuntur: licet
enim aliqui Reges (qui in politicis, & ſecularibus nemi
nem ſuperiorem agnoſcunt) vt ſummo honore Chriſti
Vicarium proſequerentur, faſces maieſtatis Romano
Potifici ſubmittentes, eius clientes, beneficiarios, ſeu feu
datarios eſſe profeſſi fuerint, *o* vt ex noſtris Ramirus pri
mus, † & poſt eum Petrus Secundus, quorum pia mēs
37 licet eſſet laudanda, tamen Richi homines, & milites
Regni, quod á capite factum fuit, egre tulerunt, atquè
eiuſdem Petri filius Iacobus (licet à Rom. Pontifice Gre
38 gorio Decimo requiſitus) cenſum † à patre conſtitu-
tum, ſoluere renuit, aſſerens Regnorum ſuorum ratio-
ne, quæ ſuo, & maiorum robore, ac viribus, à faucibus
Sarracenorum fuerunt erepta, neminem in temporali-
bus debere in ſuperiorem recognoſcere: *p* atque ita re-
cognitionem feudi à Rege patre factam, diſſentiētibus
Richis hominibus, & Magnatibus Regni, inualidam, &
39 nullam fuiſſe: licet Martha *q* conetur probare † ſubſi-
ſtere prædictam recognitionem; ſicut contigit in diplo
40 mate † per Regem Ludouicum xj. Dat. xxvij. Nouem
bris, anni 1461. & à Francia ad Vaticanum tranſmiſſo,
abolitionem pragmaticæ ſanctionis continente; quod
effectum non habuit, *r* (licet poſtea illam à Leone De-
cimo, *ſ* & in Concilio Lateran. *t* abrogatam legerim)
eo quod cōſtitutiones Regum Galliæ vim, & effectum
non antea habere incipiant, quam à tempore quo à Cu
rijs Parlamentorum fuerint publicatæ, quia Regum ius
41 plenius, dignius, † & antiquius eſt quam Imperatorum,
ac multo minus à Romanis Preſulibus dependens, *u* cū
Impe-

M Petrus Greg. de republi. lib. 26. c. 5. nu. 7. Conrad. in templo omniū iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. verſ. Decimoquinto, nu. 4. cum concordan. per Didacum Spino in ſpeculo teſtamētor. glo. 33. nu. 74. Belarmiu. tom. 1. controu. generali 3. lib. 5. c. 4. pag. 815. Reginald. Polus in defenſione vnitatis Eccleſiæ. li. 1. pag. 40. & pag. 53. in fin. & 54. Ludo. à Paramo, de origi. officij S. Inquiſitio. lib. 3. de ſummi Pont. poteſt. q. 1. opinio. 4. n. 108. & 109. Zaballos in ſpeculo commu. opin. tom. 4. in diſcurſu ad D. noſtrū Regem, nu. 12. verſ. Pero es de aduertir, p. 4. & q. 892. nu. 126. pag. 220. col. 2. Ioan. Azor in inſt. moral. 2. par. lib. 11. c. 5. verſ. Sexto quæritur, pag. 1224. & Frāciſcus Soarez in defenſ. fidei. contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. nu. 8. eſt tex. in c. ſi duobus, §. denique, ibi quia tribunal ſeculare in rebus temporalibus à ſummo Pontifice eſt exemptum, tit. de appellatio.

N Peregr. de priuil. fiſci lib. 1. tit. 2. de his qui iura fiſcalia habent, nu. 17. pa. 24. Valençuela in defenſione monitorij, aduerſus Ducem & Senatum Venetorum, 5. p. nu. 225.

O H cron. Zurita lib. 2. annal. cap. 51. anni 1204. Marta de iuriſdict. c. 26. n. 41. & 44. Thom. Bozius de ſignis Eccleſ. tom. 2. p. 2. lib. 17. Signo. 76. ca. 4. verſ. Quintum, pag. 404. & verſ. Quartum, pag. 408. & 409. P. Ioannes Azor inſtitu. moralium, 2. par. lib. 11. cap. 5. verſ. Secundo quæritur, pag. 1221. & verſ. Petrus Aragoniæ, p. 1222. & lib. 4. c. 34. verſ. de Regno Aragoniæ, p. 512.

P Hieron. Zurita lib. 3. annal. cap. 87. anni 1274. fol. 209. & lib. 4. cap. 37. anni 1283.

Q Vbi ſupra, cap. 29. R Maynardus deciſ. Toloſan. 100. num. 18. & duob. ſeq.

S Habetur in Bullario in conſtitutio. 16. incipien. Paſtor æternus. T Seſſ. 11. tradit Soarez in defenſione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 29. num. 14.

V l. 8. tit. 1. par. 2. vbi gloſ. Gregor. Lopez, Andræas Iſernia, in cap. 1. de vaſſallis decrepitę ætatis, Bald. in l. 1. C. de Summa Trinit. Purpurat. in rubr. de iuriſdict. omnium Iud. num. 12. & in l. Imperium, nu. 123. eodē tit. Burgos de Paz in prohem. leg. Taur. num. 143. Bellug. in ſpeculo. rubr. 14. §. veniamus, num. 12. Acebedo in l. 1. num. 17. tit. 1. lib. 4. nouę recopilatio. Maria Frecia, de ſub feudis, lib. 1. tit. de origine Baron.

Imperium à Grecis, in Germanos, Romani Pontificis
authoritate, † fuerit tranſlatum, atque ab eius appro- 42
batione, ac cõfirmatione quodadmodo pendeat, x cũ
(vt inquit Thomas Bozius) y authoritas decernendi
Imperatorem, quæ penes Senatum fuit, in Rom.Pon-
tificem, & cætum Cardinalium fuit tranſlata. Ex qui-
bus primo infertur, in ijs, quæ attinent ad finem reipu-
blicę politicum, & naturalem, non debere Romanum
Pontificem aliquid, † in fraudem poteſtatis ſecularis 43
pręcipere, neque Reges abſque legitima, & iuſta cauſa
deſtituere; cum hoc (ex ſententia Ferdinandi Vaſquij)
z ad populum, & Remp. a qua poteſtatem ab initio ac-
ceperunt, ſpectet; quam traditionem merito impro-
bat Ayala; a ſed in finem ſuper naturalem † vbique ter 44
rarum Rom.Pontifex vtrumque gladium habet, & non
ſolum Eccleſiaſticam, ſed etiam ſecularem ſupremam
poteſtatem, b quam, quantum finis ſupernaturalis po-
ſtulabit, ſuper omnes Principes fideles, quin imo, & in-
fideles

Baron num.56. Redin de maieſt.Princip.num 9. Feſtaſius de ęſtimo & collect 4 par.c.7. num.41 & 45.Guerrero in ſpeculo, c.54 a n.1.cum ſeq.Affli. in prælud ad conſtit Neapolit.q.1.nu 5. & 6 & q. 13.nu. 3.Corſetus de poteſtate Regis,q.104.Borrelus de Regis Catholici præſtantia,c.48.n.8. Maranta in ſpeculo Iudi. 3. par.n.15.Valdes de dignitate Regum,ca 18. num. 33 & facit l.7.tit. 1.par.2 Cerdan à Taliada in veriloquio,cap.1.§.1.p 4. ad med.

X Gloſ.tranſtulit.in c.venerabilem.de elect Moli. de iuſt.tom 1.tract.2 diſputa.24. Guerrero in ſpeculo, c.56.Belarmin'to.1 controu.generali. lib. 5. cap.8.verſ ſeptimum exẽplum,pag. 825.in fin. & pag 826. Camillus Borin additio ad Bellugam, rub.6.verb à cœleſti maieſtate,verſ. Ego autem, & rub.14 §.veniamus,num.6.in fin & num.22. verb. Archiepiſcopus Maguntinus,Polidor.Virgil.de inuentor.rerum,lib 4 cap.10. in fin. Conrad.in templ. omni.Iudi lib 1.§.1 q.2 & per tot. faciunt tradita ab Oldrad. conſ. 69 per tot. Alexand. conſ. 24. in fin vol 5.Abb. in c.Eccleſia Sanctę Mariæ, nu.10.verſ. Immo hodie Imperator. de conſtit. Bart.in l.s. § Præſides. in fin. ff de requiren. reis Bald in prohem.digeſtorũ in prin.nu.17.Marta de iuriſdictione, 1.par.cap.5.num.16.Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia,cap 47.á num 46.cum ſeq & c. 58.à num.17.cum ſeq. Valançuela in defenſione monitorij, aduerſus Ducem & Senatum Venetorum,5. par.nu.103.& ſeq.Azor inſtit moral 2.par lib.10.c.2.pag.1049 & c.3.verſ.quinto quęritur, pa.1055. verſ.ſexto quæritur,pag.481.lib.4.c.19.Guilel.Bened.c.Raynutius,verb.vxorem.deciſ.1.nu 8.

Y De ſignis Eccleſ.tom.1.lib 10.ſigno 42.c.12.p.818.verſ.verũ poſtquã,& p.819 verſ.hæc poteſtas.

Z Controu.illuſtri.c.5.n.10.lib.1.eo non relato ex Aragonio,& Couar. tradit Param.vbi ſup.nu.108.

A De iure belli,& diſciplina militari,lib.1,c.2.nu.27.verſ. hanc vero poteſtatem, & poſt eum latiori ſermone, Guillel Barclarius de regno & regali poteſtate,contra monarchomachos lib.3.c.2 in fin.pag. 214.& c.3.& 4.& lib.5.c.13.verſ.fatemur.pag 388.Azor inſtitu.moral.par.2.lib.11.cap.5. verſ. nono quæritur.col.1230.

B Aluarez Guerrero in ſpecul. iur.c.16.Palacios Rub.de iuſta retentione Regni Nauarrę,2.p § 6 & 7 Fr.Man.Rodrig lib 1.queſt.regular.q.47.art.15.pag 409.col.2 Belarminius tom.1.controuer.Chriſtian. fidei,3 controu.principali,lib 5.per tot & c.4.5.& 6.pag 815.& 819 Burſat.conſ. 90. num. 26. in 2. Ludo à Paramo,de origine officij S.Inquiſitionis,lib. 3.de ſum.Pont.poteſt.q.1.opin.4.à num.14.51.& 58.ac per tot.eſt tex in extrauag.vnam ſanctam Eccleſiam.tit.de maiorit.& obedien.cap.nouit de iudicijs. vbi Nauarrus.notab.3.n.41.verſ.ſecundo, & Bellamera num. 18. cap. per venerabilem qui filij ſint legitimi,c.ſi duo,c.ſi Imperator.96.diſt.Simancas de catholicis inſtitutio.tit.45.nu.25.& ſeq.Auguſtin. de Ancona in lib.de Eccleſiaſt.poteſt.q.1.art.1.cum quat.ſeq.& q.45.cũ ſeq. Fortunius Garcia in tract. de vltimo fine.verſ.Iuſtitiæ,nu.385.Iacobacius in tract.de concilio.lib.7.art.7.nu 50.& 51.& lib. 10. art.8.num.17.Valençuela in defenſio.monitor.p.5.num.108.& ſeq.& p.7.nu.48.& ſeq.per tot. D. Tho. lib.3.de regimine Principum.cap.12.& ſeq.& 3.par.q.59.art.4.Ioan.Driedo.de liberta.chriſtiana,lib.1 cap.9.& 10.Victoria relect.1.& 2.de poteſtate Eccleſiaſt.Morla in emporio iuris 1.p.tit.12.q.4.nu.9. Aluarus de poteſtate Papæ,2.par.num.17.Albarus Pelagius de planctu Eccleſ.lib.1.cap.37.56.& 59.Turrecrem.in ſum.de Eccleſia,cap.114.per tot.& ita intelligenda latiſsime tradita per FranciſcumBozium Eugubinum

fideles exercere poterit, [c] cum ChriſtusDominus,cuius Vicarius eſt Rom.Pōtifex,nō ſolū ſit Deus montiū,[d] ſed & Deus Vallium: non tanquam ordinariam, ſed in ſub ſidium,quia eius eſt non ſolum iudicare de fine, ſed de ijs quæ ordinantur ad finem,cum conceſſa cura, & regimine fidelium Petro,omnia illa videantur conceſſa,ſine quibus id commode expediri non poſſet: [e] quare o ues errātes,licet ſint Principes, tanquam Paſtor vniuerſalis tenetur in viam reuocare, ſi alio modo non poſſit, armis, vi,pœniſque temporalibus,Principem, ſi opus fuerit, de ponendo, Regnoque eum priuando,[f] vt qui per doctrinę ſermonem reduci noluit, per diſciplinæ terrorem, ſeculari vtens poteſtate, ceruicibuſque ſuperborum iugum imponens, conteratur,hoc enim gladio tēporali tunc demum vtendum eſt, quando experimento compertum ſit, vires gladij ſpiritualis, ſeueritatemquē Eccleſiaſticarum cenſurarum non ſufficere:cum ea multorum mentibus offuſa ſit caligo, vt animæ mala, atque pericula, nec videant, nec curent, ſola vero ea, quæ ſenſu percipiunt, pertimeſcant; quo caſu Eccleſia, tanquam pia, & ſedula mater, omnem dat operam, vt profugientes à ſe filios, aut à ſuis auulſos vberibus, in gremium ſuum redire compellat. quo ſenſu poteſt defendi Bartolus, [g] dicens hæreticum eſſe, aſſerere Imperium non pendere ab Eccleſia; quia in finem ſupernaturalem, negari nequit R.P. exercitium gladij temporalis. Ex quibus primo infertur,quod ſi aliqua Reſpu blica Chriſtiana ſibi velit habere Regem infidelem, & admonita, nolit deſiſtere, poſſit Rom. Pontifex id impedire, & anathematis mucrone ferire: quod ſi adhuc contumax eſſet, eiuſque præceptis obtemperare renuerit, poſſet (etiam ea reclamante, & renitente) alium Regem,

binum de temporali Eccleſię Monarchia,&iuriſdictione per quinq; integros libros Romæ,160 e & Borrellum ad Bellugā, rub.6.verſ.a cœleſti maieſtate,& de Regis Catholici pręſtantia,c.47.n.45 & ſeq.Zaballos commun. opin.tom. 4. q. 906. ſeu fin.a num.102. cum. ſeq. Abbas.in cap quod ſuper his,nu.4.& 9 de voto.

C Abb in cap. quoniam 13.nu.5. de conſtitut. Couarru.in regul.peccatum, 2.p.§.9.num.6 in fine, & nu.7 Thom Bozius de ſignis Eccleſ tom. 2 p 2. ſigno.76.cap 4. pag. 410. verſ.Ioanni primo, vſquē ad fin.capitis.

D Regum 3.c.20.Soarez in defenſio. fidei Catholicæ. aduerſus errores Anglicanos,lib.3.c.21. n.4. & ſeq.

E l.2,ff.de iuriſd.om.ind. c.præterea. de offi.deleg.

F Card.Belarmin.tom.1. controu gener.3.lib.5.c. 8.per tot.pag.824.Anaſ. Germo. de immu.ſacrorū lib.25. c.12.a n.38. cum ſeq.Iulius Anto. Brancaſſus in compendio artis Catholice regnandi,li.4. de religione,p.77. nu.9. & ſeq.Anto.Gom.in l.40 Taur. nu.69 Rodulphus Cupers in commen. ad c. oportebat,79.diſt.in præfat art.1.nu 9.& ſeq. fol. 28.Ayala de iure belli & diſcipli.militari,lib.1.c 2 nu 27.Gallinius de verb. ſignif.lib.10.c.17.a n.24 cum ſeq. Renat. Chopin. de Demanio Franciæ,lib. 3.tit.30 verſ. Etenim ſuperioribus,pag.611. nu.5.

Paramo vbi ſup.nu,55.& ſeq.c.alius 15.q.6.c.grandi.de ſuplenda neglig.prælator.in 6. cap ad Apoſtolicæ.de ſenten.& re iudic.in 6.Ludo.Dorleans in expoſtulatione,pag.105.verſ. videamus tamen an Reget.Thom.Bozius de ſignis Eccleſiæ,tom.2.p.2.lib.17.ſigno.76.c.4.pag.406.& tom.1. lib 9. ſigno.54 cap.2 verſ.quo circa, pag.653.Ioannes Azor inſtit.moralium,2 par.libro 11.cap.5. verſ. Octauo quæritur, pag.1228. Beroius conſ.147.num.22 vol.3.Borrellus de præſtan.Regis Catholici,cap.47. num. 61.& ſeq. Bald. in proem.digeſtorum in princ.num.18,& ibi adit.iuſta cauſa,Grego.Lopez in l.1.glo. 2 in fin tit.23.partita 2.

G In l.1.§.1.num.4.ff.de requirendis reis.

gem,loco illius conſtituere. Secundo infertur, quod ſi aliquis Rex fieret hæreticus,aut ſciſmaticus, ſiue infidelibus, Eccleſiam Dei oppugnantibus, auxilium præſtaret, aut quid aliud, quod indetrimentum Eccleſiæ cædat, efficeret, vel Rom. Pontifici, pro vniuerſalis Eccleſiæ neceſſitate, auxilium, & opem præſtare renueret, poſſet ille, ex his, & alijs grauiſsimis cauſis; contra talem Regem gladio, non ſolum ſpirituali, ſed temporali fungi, vſque ad expulſionem illius à Regno. *h* Tertio infertur, quod ſi ex Principum contentione, & lite aliquod maximum detrimentum in ſpiritualibus timeretur, vel aliqua maxima damna, quæ ex bellis etiam iuſtis ſolent oriri, poſſit Rom. Pontifex(etiam eis inuitis) talem cauſam cognoſcere, & ſuper ea ſententiam dicere. Quarto infertur, quod ſi aliqua lex ciuilis, abſque detrimento ſalutis æternę, ſeruari non poſſit, vel quia ſit contra ius diuinum, vel peccatum foueat, vt erat lex illa, quæ duellum, *i* & alia purgationis vulgaris genera admittebat, *k* vel illa, quæ præſcriptionem cum mala fide approbat, *l* poterit illam Rom.Pontifex infirmare, ſicut aliquas leges ciuiles, quas Iure Canonico abrogatas, & correctas eſſe videmus. *m* Imo Iudex Eccleſiaſticus inferior, ne obſeruetur, impedire, quia in his, quę ordinantur ad finem ſuper naturalem, omnino eſt ei obediendum, ſed in ijs, quę in finem naturalem, & politicum diriguntur,non debet aliquid in fraudem ſupremę poteſtatis ſecularis, & pręiuditium Principum, qui ei in ſecularibus non ſubſunt, ſtatuere; & hinc eſt, quod ſubditus Regis legitimatus reſcripto Rom.Pont. ſolum iudicabitur legitimus, quoad ſpiritualia, & Eccleſiaſtica, *n* non vero quoad ea, quæ ad iuriſdictionem ciuilem

H Molin.de Hiſpan. primog lib.4 c.11.num.37. Marta de iuriſdict. 1.p.c. 23.num. 6.& ſeq.15.& c. 41.nu.22.& c. 22.n.12. Franciſcus Moli de brachio ſeculari Eccleſiæ pręſtan c.1.nu.7. Valançuela in defenſ. monitorij aduerſus Ducem &Sena Veneto.p.5.a nu. 235. cum ſeq.Palac.Rub.de retent. Regni Nauarrę 2.p.§.7. Zaballos 4 p.q.906.nu. 316. Xuarez in defenſio. fidei.cōtra erro.Anglica. lib.3.c.23.per tot.Illeſc. lib.5.c.44. in fin. in vita Nicolai III.& cap. 45.in Martino IIII.Pineda Monarchiæ Eccleſiaſt.lib.12. cap.26.

I Vt in for. ſub titu. de duello,& ſub tit. de probat. & ſub tit. de proditionibus,cum alijs relatis a Molina in reperto. for. in verb.Batalla, & in verbo duelium, Bald. in l.ex hoc iure,de iuſt. & iure, Cagnol.in l. fauorabiliores,nu.15.ff.de reg.iuris. Decia de delictis tom 1. lib.2 c.19.nu 4.Petra de poteſta.Principis, c.124. nu.16. Hortenſius Cabal can.de brachio Regio,2. p.nu.287.Concil. Tride. ſeſſ 25.de refor.c.19 c.2. de purgat.vulga.c.Monomachia,2.q.1.Ioſeph.Ludobi, deciſ. Lucenſi. 11. Plotus de in litem iurando,nu.705.pag.333.Decius conſ.487.

K Cap.1.& fin. de purga. vulgar.for. vnico, de cadentis ferri iuditio abolendo.Couar.lib.4.var.reſolu.c.23.D.Thom 2.2.q.95 art.8.ad 3.Angel.Mathearius de via & ratione iuris,lib.1.c.32.n.12.&13.

L Cap.fin.de præſcriptio.Cardin.Belarmin.tom.1.controu generali.3.lib.5.c.6 verſ.Itaq;optima,pag. 820.Petrus Surdus deciſ.158.a nu.5.verſ.Alia tamen opinio.Marta de iuriſdict.1.p.c.49.n.5.& ſe.12.

M De quibus per Ioannem Azor 1.p.inſtitu.moral.lib.1.cap.20.&21.pag.452.& ſeq.

N Gloſ.habeat poteſtatem,in c.per venerabilem qui fili.ſint legitimi,vbi Abbas n.22.& Antonius de Butrio num.11.Rojas.in Epitome ſucceſsio.cap.23.num.112.& 115.Barr.in l.cunctos populos, num. 41. C.de ſumma Trinit.& in authen.ex complexu.C.de inceſt.nuptijs,Faber in §.fin.nu.9.inſtitu.de nupt. Alexand.conſ.67.num.8 vol.2.& conſ.3.in prin vol.5.Decius conſ.52.num.2.Guido Papa deciſ.482. num.2.Franciſ.Marcus deciſ.841.in fin.1.par.Corne.conſ.93.num.2.vol.2,Thomas Ferra.cautel.1.num.6. Guillel.Benedict.in cap.Rainutius,verb.& vxorem nomine Adelaſiam in prin.num.198. de teſtam. Couar;

uilem, & temporalem pertinent. Quia in temporalibus,
45 ſolum in terris Eccleſiæ, poſt iure † factam donationē
Conſtantini, *o* vtramque poteſtatem ſupremam actu
46 habet: in qua ab vllo Principe † turbari nō debet, quia
patrimonium eſt B. Petri, ne illi contingat, quod no-
ſtro † Regi Petro Quarto, *p* qui à Beata Tecla, alapa
47 cęſus fuit, eo quod auferret ab Eccleſia Tarraconenſi,
cuius patrona eſt, iuriſdictionem, & dominium, prædi-
ctę ciuitatis & territorij, quod habebat, & Rex San-
cius Ramiri, *q* quod occupaſſet redditus Eccleſiaſticos,
etiam ob vrgentem belli neceſſitatem, publicam egit
pœnitentiam cum plenaria eorum reſtitutione, ſemper
namque Reges Aragonum, tanquam veri, & obſeruan
tiſsimi Eccleſiæ filij, conſueuerunt potenti brachio eam
tueri, atque defendere eiuſque libertatem, iuriſdictio-
nem & bona, donationesque Eccleſijs factas à ſucceſſo
ribus, ſub incurſu maledictionis paternæ ſeruandas prę
cipiebant: vt vidi donationem plurium bonorum, cœ-
nobio Sancti Ioannis Pinatenſis Ordinis Sancti Bene-
dicti à Ramiro Rege Aragonum factā, Aera M.L.XIII.
qui annus noſtræ ſalutis erat M.XXV. Sed in ſpirituali-
bus, & quatenus ad finem ſupernaturalē pertinet, ſem-
per vna fuit ſuprema Eccleſiaſtica poteſtas, ab vno Chri
ſto Domino emanans, in vnum Romanum Præſulem,
Eccleſiæ caput, ac Chriſti Vicarium, pro vnius, in toto
Orbe diffuſę Eccleſiæ Catholicæ, regimine. Nam
vni ouili, vnum tantum oportuit pręficere Paſtorem:
cum

uar. de ſponſ. 2. p. c. 8. nū. 13. Medicis de legib. & ſta tutis. q. 8. nu. 16. 1. p. Alba rotus. tit. ſi de feudo fuerit controuerſia. §. naturales. num. 14. Conradus in temp. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. verſ. vigeſimo, nu. 4. Burſat. conſ. 90. nu. 21. & ſeq. gloſ. in c. lege Imperatorum. diſt. 10. & in cap. ſi officia, Rolaod. à Valle cōſil. 88. num. 25. vol. 1. Villalobos commu. opini. §. legitimatus, num. 76. Conſtātinus Caprinlus de ſucceſ. ab inteſtato. lib. 1. nu. 223. & ſeq. Camil. Burrel. de Regis Cathol. prętan. c. 35. nu. 16. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 3. cap. 2. nu. 11. Enricus Roſenthal. tom. 1. controu. feudal. c. 7. conclu. 18. nu. 17. p. 307 & concl. 19. n. 10 vbi plures allegat litera M. pag. 310. & 314 Portoles. in ſchol. ad Mol. verb. Rex, nu. 21. cum plurib. ſeq.

O Cap fundamenta. de elect. in 6. cap. Conſtantinus, 96. diſt. de cuius fidē ambigit igneus in l. donationes quas parentes, nu. 22. C. de donatio. inter. Bart. in prohem. digeſtor. nu. 13. vbi addit. Albani; nu. 35. Burſat. conſ. 124. vol. 1. Medicis vbi proxime nu. 15. Hugo. in tract. de offic. quatuor prælat. 4. par. tit. de translatione Imperij in Eccleſiam. & tit. de donat. Conſtantin. per tot. Alexand. in l. filium quem, num. 14. ff. de liber. & poſthu. & conſ. 24. nu. 2. lib. 5. facit locum multa, vbi Bald n. 2. C. de bon. quę liber. cū concordāt. per. Camil. Borrel. in additio ad Bel lu. nu. 9 verb Beato Syluestro. & de Regis catho præſtan. c. 47. nu. 20 & 21. & latius per Ludo à Paramo, de orig. offic. S. Inquiſitio lib. 3. de Sum. Pont. poteſta. q. 1. opin. 1. 2 nu. 42. cum ſeq. 58. & 93. cū ſeq glo pertinet, in l. 1. ff. de offic. præfecti vrbis. Alex. Raud deciſ. Piſana 43. nu. 12. & 13. Ioan. Bapt. Valançuela in defenſ. monit. aduerſ. Ducē & Sena. Venet. 3. p. n. 50. & ſeq. Marc. de iuriſdi. 1. p. c. 5. n. 5. & ſeq. & c. 30 & 31. latiſsime cū alijs relatis à P Cenedo in ſuis collect. par. 2. collect. 109. nu. 4. Petra de fidei comiq. 12 n. 296. Couar. lib 4. var. c. 16. nu. 8. Siman. de cathol. inſtit. c. 44. nu. 25. Auguſt. Steuchus Eugub. contra Lauren. Vallā, de donatio. Conſtant. per duos libros, Ioan. Azor inſtit. moral. p. 2. lib. 4. c. 34. verſ. ſecundo quęritur, pag 515. Benedict in cap. Raynutius, verbo vxorem, deciſ. 1. nu. 3. P Hiero. Zurita lib. 10. annal. c. 39. fol. 388. col. 4 aliter Bozius de ſignis Eccle. lib. 23. ſigno. 95. p. 512. in prin. Iul. Anto. Brancalaſſus in medulla poſitio. 4. lib. de religio. p. 70. nu. 12. Q Zurita 1. p. annal. lib. 1. c. 15. pluribus exemplis comprobat Iul. Anto. Brancalaſſus in Philoſophia Regia. lib. 4. de religio. §. 60. p. 33. in fine. & p. 34. & 35. & §. 103. p. 138. & 139. vbi plura exempla referuntur, & §. 81. p. 71. n. 3. Guil. Bened. in d. c. Raynutius, verb. & vxorem, deciſ. 1. 2 num. 10. cum ſeq. Concil. Trid. ſeſſ. 22 de reformat. cap. 11.

R Oſeę

R Oſeæ cap. 1. Ezech. ca. 34 & 37 c. eſt vnitas Eccleſiæ de conſecratione, diſt 4. Noſter Michael Aniñon de vnitate nobilis, & paſtoris, cap. 11. nu. 4. & 8 & c. 12. a num 9. Aluar. Pelag. lib. 1. de planctu Eccleſiæ cap. 11. Abb. in cap nouit, nu. 12. vbi Nauar. num 140. in 3. notab. de iudic. Simancas, in catholic inſtitutio, cap. 45. ex no. 10. Albao. de poteſta. Papę, & Concilij, 1. p. ex nu. 16. Soto in 4. diſt. 24. q. 2 art. 5. Camil. Borrellus in Regia Arago. §. 2 gloſ 1. num. 335. Tiraq. de primog q. 17. in 4. opinione, num. 21. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 2 cap. 1. §. 2. q. 3. num. 10. cũ alijs per Petrum Ceoed. in collectan. 1. p. collect 10. num. 2. Cardinal Reginald Polus, in defenſione Eccleſiaſticæ vnitat. ad Henricum VIII Regem Angliæ. lib. 1. à verſ. Dico ergo, pag. 12. cum ſeq. Ludo. à Paramo de origine officij Sanctæ Inquiſitionis. lib. 3. tit. de ſummi Pont. poteſtat. q. 1. opinione 3. nom. 46. & opinione 1. num 32. Azor 2 par. inſtit. moral. lib. 5 cap. 21 in prin. pag. 595. & lib. 10. cap. 9. in fin. verſ. Quæritur ergo, pag. 1093. & lib 4 cap. 12. verſ. Accedit, pag. 451. gloſ. in cap. nunc autem, diſt. 22.

cum, vna tantum ſit Eccleſia Catholica, quam omnes fideles conſtituimus, omnium vna fides, vna ſpes, vna charitas, & vna expectatio patriæ cœleſtis, ſiuxta dictũ Apoſtoli, t nos omnes vnum ſumus, in CHRISTO IESV, qui Petro dixit: u *Vocaberis Cephas*, quaſi omnium caput, nã in Eccleſiaſtica, & ſpirituali poteſtate (cuius reſpectu Rom. Pontifex totius mundi Monarcha eſt, x & vniuerſum Orbem habet, vt propriam Prouinciam) porro vnũ eſt † neceſſarium eſſe caput: ſed in ſeculari, & laica po- 48
teſtate, non eſt quid turbetur Martha y erga plurima, quæ diuerſum in finem tendunt, † cum prima finem ſu- 49
per naturalem, & beatitudinem ęternam reſpiciat; ſecunda vero, rectum reipublicæ regimen, in finem politicum, qui primo non repugnet, aduerſetur, vel contrarius exiſtat.

S D Auguſt. ſuper Pſalm. 85.

T Ad Galat. cap. 3. & ad Rom. cap. 12. & ad Corinth. 1. cap. 10.

V Ioannis 1. & cap. 17. & 20.

X Cap. cuncta per mundum 9. q. 3. cap. in nomine Domini, 23. diſt c. Sacroſancta cum ſeq. 32. diſt. Clement. vnica, vbi gloſ. de hæreticis, l. Nos reddentes, C. de Sum. Trinitate, Bald. cõſ. 333. col. 2, vol. 1. Paul. conſ. 65. n. 37. par. 1. Caſtald. de bon. compa. in tract. de poteſta. Papæ, verſ. His ita, num. 86. Iacobatius in tracta. de concilijs, lib. 1. art. 2. num. 79. Garcia de Nobilitate, gloſ 48. §. 3. Valançuela vbi ſup. 5. p nu. 102 & 110. Paulus Fuſcus de viſitatione, lib. 1. cap. 2. num. 2. Petrus Corcens in defenſione veritatis, cap. 16 inter opera Anto. Poſſeuini.

Y De iuriſdictione 1. par. cap. 18. num. 2. cum ſeq. Ioannes Azor inſtit. moral. 2. par. lib. 10. cap. 2. col. 1. ad med. C. pag. 1053. & cap. 6. verſ. præterea, pag. 1073.

§. Tertius.

In ſuprema ſeculari poteſtate, quot ſint ſpecies regendi, quæ excelentior, & quę fuerit apud Romanos lex Regia, & de aliquibus Vrbis Romanæ laudibus.

Lex Regia an in vnum tranſtulerit totius Orbis ſupremam poteſtatem. 1.

Imperator an ſit mundi dominus remiſſiue. 2.

De tribus regendi ſpeciebus, in quibus adeſt ſuprema poteſtas. 3.

Monarchia eſt cæteris excelentior. 4.

Rex Aragonum eo quod adſtrictus ſit legibus non minus Monarcha dicitur in Aragonia, quam in cæteris Regnis vbi eſt legibus ſolutus. 5.

Legum obſeruantia non imminuit Principum maieſtatem. 6.

Regum Aragonum Monarchia ſui origine fuit heroica. 7.

Leges

Leges moribus populi firmantur,8.

Quid intenderint maiores Aragonum, quando legi Regiæ conditiones & pacta adiecerũt,9

Regna qua de cauſa fuerint iure gentium erecta,10.

Explicatur dictum in cap.8.Machabæorũ. 11.

Poteſtas lege regia Principi conceſſa, non poteſt per populũ imminui,ſed poteſt augeri,12

Rex non debet ampliare poteſtatem, ſibi lege regia conceſſam, nec aliquod pactum in ea adiectum tranſgredi,13.

Lex Regia quid ſit. 14.

Lex Salica apud Gallos, eſt lex Regia, & plura de illa remiſs.ue,15.

Moderamen in regimine neceſſarium,16.

Augmentum poteſtatis cum exceßu in Principe,non auget maieſtatem & principatum, ſed imminuit,17.

Perſarum imperium cur breui corruit,18.

In Imperatores Romanos non ab initio fuit lege regia ſuprema poteſtas translata,19.

Poteſtas & maieſtas erat penes populum, ſed authoritas penes Senatum,20.

Tarquinius cur tyrãnus vocaretur,21.

Chriſtum Dominum cur inter Deos referre Senatus Romanus recuſauerit,22.

Lege regia non æqualem in ſuos omnes Imperatores populus poteſtatẽ tranſtulit,23.

Lex regia quando cæpit promulgari; & quare poteſtatẽ populus per illam tranſtulit,24.

Populi Romani libertatẽ Iulius Cæſar cæpit eripere, & Auguſtus omnino ſuſtulit,25.

Prouinciarũ diuiſio inter Cæſarẽ & Senatũ,26

Lex Iulia de ambitu quando ceſſauit,27.

Auguſtus cur potius Imperator quam Rex voluerit appellari, 28.

Auguſtus nõ tulit leges ſine cõſenſu populi,29

Auguſtus Senatui leges ferre permiſit, 30.

Iuriſdictio non eſt priuatiue ad Principem iudicibus ordinariis conceſſa,31.

L. ex imperfecto,C. de teſtam.& l.vna. ff.de offic.Prætor.explicantur, 32.

Sũmi Magiſtratus,Imperatores,& ſũma poteſtas, merũ imperiũ a Romanis appellabãtur,33

Intelligitur dictũ Iuſtiniani vocantis legem regiam legem antiquam,34.

Conſulatus tempore Imperatorum modicæ authoritatis,35.

Monarchia Romanorum Imperatorum quare Auguſti tempore cæperit,36.

Roma quare Vrbs æterna fuerit appellata, 37

Explicatio illarũ quatuor literarũ, S.P.Q.R.38

Deus tutellaris apud antiquos ignotus, & innominatus appellabatur, 39. 42.

Quãdo, & per quos fuerit nominatus & notus Deus Romanis, Athenienſibus, & Cæltiberis, 40.

Fundamentum negantiũ aduentũ S. Iacobi in Hiſpaniam,41.

Dij tutellares Gẽtiũ tres, & inter hos vnus vrbis tutor, quẽ nefas erat nominare. 43.

Cæſarauguſta Angeli ſui tutellaris feſtum celebrat ſingulis annis in mẽſe Septẽbris,44

Monumẽtũ repertũ in ciuitate Tarraconẽſi,45

Explicatur fragmentum I.C. Marcelli in l.2. ff.de mortuo inferendo,46.

§. Tertius.

1 SEcularis, & politica ſuprema poteſtas, licèt vna ſit, *a* tamen non ſemper penes vnum extitit, nec vnum fuit, quoad laicam, & ſecularem poteſtatem ciuile, ſub vno monarchico regimine conſtitutum, cùm non ſemper in vna perſona organica, & naturali, ſupremũ imperium reſideat, ſed aliquando in vna perſona ficta, qualis eſt Senatus, conſilium; aut populus; nec lege Regia, † de qua noſter Iureconſ. in vnum Principem to-
2 tius orbis poteſtas translata fuit: *b* quia Romani,

A Soarez in defenſione fidei catholicæ aduerſus errores Anglicanos, lib. 3. cap. 1. numero 5.

B Vt totis viribus veram & catholicam concluſionem appellans, conatur defendere. Michael Vlçurrut in opere Imperiali regiminis mundi, 2. par. 3. quęſtion. principalis per tot.

qui illam tulerunt, non fuerunt vniuerſales orbis do-
mini, imò multæ fuerunt gentes, illis fœderatæ, ſi-
bi latiſsimum Imperium æquali iure vendicantes: mul-
tæ eiſdem formidabiles, cum quibus pacem feciſſe,
gauiſi fuerint: vel inimicitiam ſine victoria aluerint,
c quare falſó Imperator d ſe iactat † mundi domi- 2
num, quod ita nude ſumptum (niſi modificetur, &
intelligatur ſecundum Doctorum e noſtrorum ſenſum)
falſum eſt; nam conſtat plures eſſe ſpecies regimi-
num, ſecundum quarum diuerſitatem, ſuprema ſecu-
laris poteſtas penes diuerſos reſidet: f aut enim Reſpu-
blica regitur, † & gubernatur per vnũ, & dicitur Monar 3
chia; g vel per paucos, vt per Senatũ optimatũ, & diui-
tũ; ſeu per magiſtratus, & dicitur Ariſtocratia, vel Oligar
chia; vel per plures, vtputa per populũ, & tũc appellatur
Demo-

C l 5. §. io pace, l. non dubito, 7. l. poſt liminium, 19. ibi. Inter nos ac liberos populos, Regeſque ff. de captiu. & poſt limin reuerſis. l. 2. C. de officio Præfecti Prętor. Africæ l. mercatores. ibi, Tam Imperio noſtro, quàm Perſarum Regi a ſub iectos, C. de comerciis. & mercator. cum concordan. per Conarrub. in regul. peccatum. 2. par. §. 9. nume. 5. Ludouic. à Paramo vbi proximo lib. 3. titu. de Summi Pontif. poteſta. quæſtio. 1. opinione 1. nome 69. & ſeqoen. Quibus omnibus Matta conatur reſpondere in ſuo tracta. de iuriſdictio. 1 p. cap. 21. à nume. 15. cum ſeq.

D l. deprecatio, ff. ad l. Rodiam. de iactu, Bartol. in l. hoſtes, nume. 7. ff. de captiu. & in l. 1. §. per hanc, el 2. num. 2. vbi eius additionat. Albanus, ff. de rei vendicatio. Camillus Borrellus in addition. ad Bellugam, rubri. 6. verb. Princeps regni dominus. Dominicus Bañes in præambulo ad quæſtionẽ principal. 62. diſputatio. 4. dubitatio. 3. Victoria in relectio. de Indis inſulanis, 2 nume. 24. & 25. Soto lib. 4. de iuſtit. & iure, quæſt. 4. artic. 2. Vaſquius controuerſi. illuſtr. lib. 1. cap. 20. Couarru. vbi ſupra num. 5. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 29. Medicis de legib. & ſtatut. 1. pat. quæſt. 18. nume. 7. & 8. Marta de iuriſdictione, 1. par. cap. 20. nume. 1. & ſequen. & 4. par. caſu 125. nume. 12. & ſequen. Ceballos commun. opinion. tom. 1 quęſt. 576. & tom. 4. quęſt. 906. ſeu fin à num. 24. cum pluribus ſequentib. Azor 2. par. inſtitution. moral. lib. 10. cap. 7. verſic. Quarto quæritur. pag. 1084. & ſequen. Enricus à Roſental. controuerſia. feudal. tom. 1. cap. 5. concluſione 20. num. 4. & ibi relati per eum litera .B. Ioannes Igneus in repetitione l. neceſſario 1. §. non alias, 2. par. nume. 253. & ſequenti. ff. ad Sillanian.

E Roland. conſil. 88. num. 7. & 28. volu. 1. Alciat. lib. 2. diſpunction. cap. 5. Mantoa ſingular. 312. Cagnolus in proœm. Digeſtor. nu. 17. Reſtaur. Caſtal. de Imperat. quæſt. 52. Iaſ. conſi. 26. lib. 2. late Ioan. Igneus in repetitione dictæ l. neceſſarios. §. non alias, 3. par. nume. 6. per tot. ff. ad Sillanian. Vacon. lib. 5. declaratio cap. 105. Caſane. in cathalo. glorię mudi, 5. par. conſideratione 28. Bobadilla in politi. lib. 5. cap. 4. nume. 3. Moli. tom. 2. de iuſtit. tracta 2. diſput. 30. Forcarulus in commentar. de feudis, cap. 12. nume. 14. Camillus Borrellus vbi proxime, verſic. limitari autem. & verſic. limitatur quinto. Doctores in l. cunctos populos. C. de ſumma Trinitate, cum concordant. per Alphanum ad dictam l. deprecatio. collectan. 4.

F Plato de regno, & in dialog. 4. de Republica. Ariſt. lib. 3. politi. c. 5. Plutarch. ethicor par. 2. de vnius in Republica dominatione, populari ſtatu, & paucorum imperio. Antonius Zara in anotomia ingeniorum & ſcientiarum. ſectio. 1. membr. 16. pag. 336. Petr. Grego. 2. par. ſintaxis artis mirabilis, lib. 21. c. 3. & ſyntagma iur. vniuerſi. lib. 47. c. 15. num. 22 & 25. Iacobati. de concil. lib. 6. artic. 2. n. 3. Cantiuncula de offic. iudic. cap. 1. in princip. Hotroman. in Francogalia, c. 10 Caſtro de lege pœnali, c. 1. Ferdinandus Mendoça lib. 1. de pact. c. 4 n. 23. Couarru. in pract. c. 1. num. 5. Nauar. in cap. nouit, notab. 3. num. 167. de iudic. & in commentar. de regular. n. 15. noſter Ludouic. Martinez in reſpon. pro Regno, 3. par. nu. 91. in princi. Soto lib. 1. de iuſt & iur. q. 5. art. 4. ad fin. Moli. de iuſt. tract. 2. diſpu. 23. Belarm. tom. 1. controuer. fidei, lib. 1. de Roman. Pontif. c. 1. in princ. pag. 457. & cap. 9. verſic. Reſpondeo, pag. 490. Petr. Gregorius lib. 5. de Repub. c. 1. Bobadi in ſua politi. li. 1. c. 10. 13. & ſeq. Mantua lib. 6. dialo. 18. Rode. Suarez allegatio. 6. n. 14. ibi, Tertio, quia certum eſt. Roſin. antiquit. Roman. lib. 7. c. 1. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum lib. 2. cap. 2. Iuſtus Lipſ. ciuilis doctrinæ lib. 2. cap. 2. Lelius Zechius de Principe. lib. 1. cap. 4. nume. 1. & ſequen.

G Gloſ. monarchiam in cap. fundamenta, de electione, in 6.

H Gni-

democratia, quæ omnes poteſtates iuſtę ſunt, *h* cum ſecũdùm eas, leges emanauerint. Ex prima enim ortæ ſuntPrincipũ cõſtitutiones, de quib' in noſtro fragmẽto. Ex ſecũda, Senatuſconſulta, Ius prętoriũ. Ex tertia verò, Plebiſcita.

4 Inter quas poteſtates, † monarchia ex vi regiminis, ſecundũ omniũ ſententiã, primatũ tenet, *i* cùm in homine cor vnum, à quo omnes corporis motus pendent, & vnum cerebrum, à quo ſenſus ducuntur: in familia vnus dominus; in vniuerſo vnus Deus: ſic vnum Imperium, vnius animo regendum videbatur, & in Republica vnum caput, à quo ſubditi, ſicut membra dirigantur, & nobiles ab iniuria populi & inopes à potentiorum ſuperbia defendantur; vt apud Perſas Darius, poſt Magoſoniam, ideſt Magorum cędẽ comprobauit contra Othanem, & Megabicum, quorũ primus popularem gubernationem, ſecundus verò optimatũ regimen probauit: ſed Darij ſententia obtinuit; cui, paulò poſt, Perſarum monarchia fuit conceſſa, neque minor eſt libertas in monarchico, & regali Principatu, quàm in Ariſtocratico, & Democratico: quia licet iſtæ ſpecies regiminum in modo ſint inter ſe diuerſæ, ſed non in poteſtate; quia poteſtas gubernandi, ſemper vna, & eadem eſt, licèt modus ſit diuerſus; & qui vni, vel alteri poteſtati ſubijcitur, æque liber, vel æque ſeruus eſt; *K* atque ita toto aberrat zelo, qui credit in noſtro regno homines eſſe liberiores, † & Re-

5 gem noſtrum inuictiſsimum non eſſe in eo ſupremum Monarcham, quòd legibus regni ſe alligatum profiteatur, ac eſt in illo, in quo legibus ſolutus eſt, quia vtriuſque vna eſt poteſtas, licet plura ſint regum genera; neque vt inquit Ariſtoteles, omnium vnus ſit poteſtatis modus, imò propriè hoc regnum dicetur, quod ſecundum leges, ab vno capite ſupremo gubernetur, à quo, tanquam à cauſa prædominante, poteſtas nomen accipit, ac monarchia appellatur, quod enim mixtim fit, nõ ſpeciem diuerſam, ſed modũ conſtituit; *l* nec reddit eius homines minus ſubiectos, quàm in aliis regnis, vbi monarchia abſolutè locum habet. Nam queadmodum obſeruantia legum † non minuit principũ ma-

6 ieſtatem, & poteſtatem, ita nec obedientia regum

D 2 minuit

H Guilieſm. Budeus in annotatio. ad l. ius ciuile, pag. mihi 57. de iuſt. & iure. Borrellus de Regis catho. prętan. cap. 3. per tot.

I Barr. in tracta. de regimi ciuit. num. 7. & ſequẽ. Ripa in rubr. de conſtitutio. num. 22. Moli. tom. 5. de iuſti. diſpura. 23. verſic. Ex tribus ſpeciebus, pag. 178 Belarmini. vbi ſupra cap. 2. & 4. pag. 458. & 466. Ioan. Mariana de Rege. & Regis inſtitutione, lib. 1. c. 2. Guilie. Barclaius de Regno & regali poteſtate, lib. 3. pag. 34 verſic. Quippe inter varias. & lib. 2. c. 2 pag. 110 Burſa. conſi. 3. n. 21 Caſan. in catha glo. mũdi, p. 12. conſideratio. 55. Gregor. Lopez Madera de las excelencias de Eſpaña, c 3. Nauarr. in c. nouit. 3. notab. n. 168. de iudic. Cobarru. practica. quęſt. c. 1. n. 5. D. Thom. 1. p. q. 103 art 3. Iuſtus Lipſ. lib. 2. politicor. c. 2 Azor lib. 11. inſtitu. moral. cap 1. verſi. Secũdo quæritur, p. 1097 & ſeq. Lelius Zechius de Principe, lib 1. c. 4. nu. 2. eſt tex. in cap in apibus. 7 quæſt. 1. noſter Cenedò 1. par. colectan. 10. Borrel. de Regis cathol. præſtan. c. 3. n. 66. & ſeq Ioann. à Chokier aphoriſ. politic. li 1. c. 3. exẽp. 1. & per tot.

K Nauar. in d. c. nouit, nõtab. 3. n. 167. ex Ariſto. 3. polit. c. 10. Perr. Greg. ſintagma iur. lib. 47. c. 14 à nu. 9. Oſor. de Regis inſtitut. lib. 7. fol. 220 Victoria in relectio. de poteſtate ciuili, n. ſeu corolar. 12

L Perr. Grego. de republ. lib. 5. c. 3. n. 3 & 5.

minuit populi libertatem. *m* Imò noſtrorum Regum
monarchia heroica fuit † ſui origine, *n* & eius, qui primò
fuit Rex à populo electus ſucceſſor; quia ſecundum le- 7
ges dominatur, (cum à primordio tituli poſterior for-
metur euentus) & leges, licet per ſe vim ad cogendum
habeant, † non tamen ad ſponte parendum, niſi mori- 8
bus populi confirmatæ ſint, & in animis ciuium quaſi ra
dices egerint, abſque eo namque ſunt ſicut plantę re-
center defixæ, quę facile iniuriis cœli, aut animantium,
obnoxiæ ſunt; Ita leges, ſi moribus non firmentur muta-
tioni obnoxię, & proinde infirmę ſunt. Noſtri namque
† maiores, qui in primum Regem, lege Regia, poteſta- 9
tem tranſtulerunt, Regum mitigandam acerbitatem (ſi
quæ forſam contigiſſet) poteſtatem verò perpetuandã,
reuerendam, ac obſeruandam curauerunt: *o* nam ſupre-
ma poteſtate, quæ iure naturali, in principio penes po-
pulum fuit, *p* ab eo, in aliquam ſingularem perſonam,
& eius ſucceſſores † in communem vtilitatem delata,
regna fuerunt iure gentium erecta *q* cum aliqui ſine or 10
dine, & capite, cui obedirent, & ſubeſſent, minime poſ
ſent ciues ea prouidere, quæ totius Reipublicæ vtilita-
ti expedirent, hoſtes auertendo, & malefactorum auda-
ciam cohibendo, *r* & comprimendo, vt de Romanis
dicitur, *ſ* fuiſſe exaltatos valde, † quod committerent
vni homini magiſtratum ſuum, cui omnes obedirent, 11
ex duobus namque Conſulibus, ſolus vnus alternis vi-
cibus faſces perferebat. Quæ poteſtas, lege regia, à prin
cipio conceſſa, † non poteſt per populũ auferri, vel im-
minui, tametſi poſsit ampliari, & maior cõcedi, renuẽte 12
tamẽ, & reluctãte populo, nõ debet Rex † eam ſibi am
pliare poteſtatẽ, quã à principio ex lege regia habuit, 13
nec quidquã eorũ trãſgredi, quæ in regni erectione fue
rũt cõſtituta, cùm lex regia † nihil aliud ſit, quam pactũ
ſocietatis humanæ, quo populus in Principẽ tranſtulit 14
ſupremam poteſtatem, & iura maieſtatis cum onere; &
obliga-

M Vitus Amerpachius in interpretatio. in Phocylidem, verſic. Nec detrahit hoc Principum authoritati, pag. 66. Chriſoſtom. Iabellus in epitom. lib. 5. politic. tract. 3. cap. 6. verſic. Quantum, pag. 223. & politicæ chriſtianæ, tracta. 5. cap. 2. verſic. Pro cuius noritia, pag. 109. Belarmin. tom. 1. controuerſ. generali, 5. lib. 3. cap. 7. verſic. Ex his ad argumentum, pag. 1324. Iacobus Morlanes ſemper pro eius eruditione & prudentia, & erga me beneuolentia commendandus in reſponſo pro Regno, 1. p. num. 81.

N Iabellus in epitom. lib. 3. politicorum, tract 5 cap. 1. verſic. quarta ſpecies, pag. 193. Oldrad. conſil. 218. nume. 1. l. 2. C. de impo. lucrati. deſcript. l. cum filius. §. hæres. ff. de legat. 2.

O Hieronym. de Blancas in ſuis eruditiſsimis commentat. rerum Aragonum tit. de optima. regni, fol. 331. ex ratione Platonis, de qua per Iabellum in epitome politicæ Platonis tracta. 5. cap. 3. verſic. Regnum. pag. 339.

P Quidquid contradicat Martha vbi ſupra. 1. p. c. 2 n. 18.

Q l. ex hoc iure. ff. de iuſti & iur. cap. duo ſunt genera, 22. quæſt. 1. Pariſ. de Puteo de ſindicatu. titu. de exceſsibus Regum, §. Rex autem, num 16. Rolandus conſil. 12. num. 49. & & conſil. 18. nume. 32. volum. 1. Aſinius in praxi iudiciorum, titu. de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. n. 3. & 4. Lel. Zechi. de Principa. adminiſt. lib. 1. cap. 1.

R Foller. in praxi cenſuali, verſ. Alphonſus. n. 14. & noſter Petrus Ludoui. Martinez in reſponſ. pro Regno. n. 509. S Machabæor. 1. c. 8.

T l. 2. §. nouiſsime. ff. de origine iur. B. Auguſt. lib. 3. confeſ. c. 8. P. Moli de iuſt. & iur. tom. 1. tract. 2. diſput. 23. col. 3 A. & Soar. in defenſ. catholicæ fidei aduerſus errores Anglicanos, lib. 3. c. 2. num. 12.

V Petrus

obligatione gerendi curam Reipublicę, & iuſtitiam adminiſtrandi: & Princeps tam poteſtatem, quàm conditionem, & onus acceptauit, ex quo pacto firma, & ſtabilis permanſit lex regia: inde improbatū fuit pactum, factum *u* à Carolo Sexto Rege Galliç, cum Henrico Quinto Rege Angliç, ſuper ſucceſsione eius filię Margaritæ, in regno Franciç, cum lege principatus, ſeu regia eſſet ſtabilitum, † ne vllo tempore, fœminæ ad ſuc-
15 ceſsionem regni admitterentur, ne à lãcea in fuſum, regnum perueniret, *x* his verbis: *Nulla portio hæreditatis, de terra Salica* (quam interpretati ſunt ſapientes Galli, quæ adhæreat coronæ, *mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terræ hæreditas perueniat.* Quę lex Salica vocatur, quod à Francis orientalibus (qui Salij dicti ſunt à Sala flumine, vel à loco Saletham, vbi condita fuit) fuerit lata; quæ licet ſui origine, ex ſententia Cuiatij *y* tempore Pharamundi, primi Regis Francorum, ſedente in Cathedra Petri Bonifacio, & imperante Honorio Primo, anno ſalutis 420. ſuper omnibus rebus, tam publicis, quàm priuatis fuerit lata, tamen à Francis occidentalibus ſolū in ſucceſsione regni fuit admiſſa, *z* quam nec in Gallia ſeruandam ſeptem fundamentis comprobare conatur Camillus Borrellus, *a* ſed Reges ſua potentia, ſubditis non audentibus contradicere, non ſinunt *b* ſuā ampliare poteſtatem, quæ tunc demum tuta erit, cum viribus modum imponit, ac ſi intra modeſtiæ, & mediocritatis fines ſe contineat: atque hæc quidem mo-
16 deratio, † ac temperatura, ſanitatem Reipublicæ conſeruat, cui nihil (teſte Xenoph.) mali poterit innaſci, ſi Rex imperij fundãmenta iecerit, abſtinentiã, ac moderationem, vt reſpondit Theopompus Lacedæmonum Rex vxori, conuitio expoſtulanti, quòd ad Regum licentiam frenandam, ephoros conſtituerit tribunorum ad inſtar: *Tuo facto* (inquit illa) *imminutum Imperium filiis relinques: Minus,* reſpondit ipſe, *ſed magis ſtabile,* cum ſolidiſsimū Imperij fundamentū ſit iuſtitia: & ſępe, qui

V Petr. Greg. de republ. lib. 7. c. 9. n. 24. Matthæus Zam. de ſucceſsione & prę rogatiuis primi Principis Franciæ, pag. 40. Camill. Borrel. de Regis cathol. præſtan. c. 57. n. 34. & ſeq.
X In lib. legis Salicæ, titu. de allode, art. 62.
Y Lib. 8. obſeruat. c. 14.
Z Renatus Chopin. de demanio Gallico, lib. 3. titu. 1. n. 2. pag. 247. Cuiac. lib. 2. de feudis, tit. 2. pagin 486. E. Euguinarius Baro in comment. ad l. 2. ff. de origi. iur. circa ius Gallicum, in princip. Forcatulus in commentar. ad iura feudorum, cap. 7. nume. 1. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Duas habens filias, num. 73. & ſequen. & verb. Vxorem, nume. 30. & verb. In eodem teſtamento relinquens, el 1. nume. 168. Couarru. in pract. cap. 1. num. 8. Tiraquel. de iur primogen. quæſt. 10. num 13 Zampinus vbi ſupra verſic. Video te, pag 26. & ſequē. Alexand. Raudenſ. latiſsime deciſ. Piſana, 41. per tot vbi à num. 24 decem opiniones referr, vnde dicta fuerit lex Salica. Martha de iuriſdictio. 1. par. cap. 28. nume. 31. & 32. Ioann. Ferraldus in tract. de iuribus & priuilegiis Reg Francorum, priuilegio 20. num 44. & ſeque. Guilielm. de Montſerrat in tract. de ſucceſsio. Regni Franciæ, cap. 1 num. 33 Azor 2. par. inſtitut. Moral. lib. 11. cap 2. verſ. Decimoquarto quæritur, pagi. 120 & ſeq Fontanella de pactis dotalibus, clauſula 3 gloſ. 3. nu. 75. fol. 28. Ioannes Igne. in repetitio. l. neceſſarios, §. non alias, 2 p n. 234. ff. ad Silania. Burg. de Paz in procem, ll. Tau. á n. 58, Carol. de Graſſal. Regal. Franciç, lib. 1. iure 17. Licerier de primoge. lib. 1. q. 2 a. n. 4. cum ſeq.
A de Regis catho. pręſtan. c. 57. n, 20. cū ſeq. B Moli. tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 23. col. 3. A.

qui nimium poteſt, vult poſſe quod non poteſt, *c* & magnitudo po-
teſtatis facillime in tyrannidem vertatur; quia (vt canebat Lucanus) *d vir-
tus & ſumma poteſtas non coeunt.* Vnde illud vulgatum
prouerbium: *Quien haze lo que quiere, no haze lo que deue.*
Atque ita exceſſu poteſtatis, † quam imprudentes in- 17
dies augere ſatagũt, minuitur, penitusque corrumpitur
Regius principatus; neque enim, vt diuitiis, quo am-
plius augẽtur, eo locupletiores euadimus, ita in Regio
Principatu contigit; ſed contrarium, cum ſecundum
Gregorium, *e* ipſa regni gubernacula, erga ſubiectos,
magno ſint moderamine temperanda, ne poteſtas men
tem ſubripiat; tunc enim regnum bene regitur, cum
regnandi gloria animo non dominatur, Principes e-
nim fęlicitati fręna imponentes, ſe, illam, ſubditos, fa-
cilius regunt: obliti humanitatis, & modeſtiæ, quo al-
tius conſcendunt, grauiori caſſu præcipitant, *f* & Per-
ſarum Imperium, † ea potiſsimum de cauſa, breui 18
corruiſſe fertur, quod ablata à populo penitus liber-
tate, dominationem ſupra modum inuexiſſent, ſed in-
ter omnes, qui longius quàm ab initio habuerint, ſuã
poteſtatem protendere curauerunt, fuerunt Impera-
tores Romani; quibus, ſecundum aliquos, *g* non tam
† in principio ſuprema & abſoluta poteſtas fuit conceſ 19
ſa. In cuius rei comprobationem ſolent adduci quæ-
dam verba ęneæ tabulæ, vel ſecundum alios, *h* marmo-
reæ, quam in baſylica Lateranenſi, vel in Capitolio, aiũt,
reperiri, in qua poteſtas per Senatum & populum, Veſ-
paſiano cõceſſa, legitur deſcripta; cui reſpõdet id quod
Cornelius Tacitus *i* tradit his verbis: *Tum Senatus om-
nia Principibus ſolita, Veſpaſiano decreuit.* Ex quibus com-
probari videtur, legem Regiam, cuius noſter Iuriſcõ-
ſultus meminit, fuiſſe Senatuſconſultum: *K* nam licèt
poteſtas, & maieſtas eſſet penes populum, † atta- 20
men authoritas decernendi penes Senatum reman-
ſit. Et propterea, Tarquinum ſuperbum † quod mul 21
ta pręter authoritatẽ Senatus decerneret, tyrannum vo
cari cęptum, & quod Tiberius inconſulto † Sena- 22
tu CHRISTVM Dominum inter Deos referre
ſtatuiſſet

C Ex Seneca in nominis ſui tragedia, Hippolyrus verſu 203. Onaſandri Strategic. ad Cornel. Tacitum, lib. 1. hiſtor. pagi. 40. in fin. Guilielmus Benedict. in cap. Rainutius, verb. mortuo itaque teſtatore, el 1. n. 246.

D Lib 8. Pharſal. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Condidit, el 2. n. 33 dete ſtam.

E Ad Recared. Regem Epiſtola relata ab Anton. Auguſtino in epitom iuris Pontif. veteris, lib. 10. tit. 2. c. 8.

F Plato lib. 3. de legibus, Barnab. Briſoni, de Regio Perſarum principatu, lib. 1. pag. 32. in princip. Ioannes Mariana de Rege, & Regis inſtitutione, lib. 1. cap. 8. pagina 95.

G Marius Salomonius ex Anton. Vaca in ſcholio ad noſtrum fragmentum Vlpiani. Antonius Auguſtinus de legib. & S.C. de lege Regia, Ioan. Roſinus antiquitat. Roma. libro 7. cap. 12. & Georgius Fabricius antiquitatum, lib 5.

H Bozius de ſignis Eccleſiæ, li. 10. com. 1. ſigno 42 cap. 12. pag. 817. verſic. Extat adhuc Romę, Fuluius Vrſinus in notis ad Antonium Auguſtin. vbi ſupra.

I Lib. 20. & lib. 4. hiſtoriar. refert Fuluius Vrſinus in notis ad Antoniũ Auguſtinum de lege Regia.

K Doctores in l. non ambigitur per text. ibi, ff. de legib.

L Guilielm. Barclaius de Regno, & regali poteſtate, lib. 3. cap. 4. pag. 125. & 126.

Digitized by Google

ſtatuiſſet, *m* Senatus ſacrorum arbiter recuſauit, quod diuina ordinatione factum credo. *Cum nulla conuentio Chriſti ad Belial, nec in eodem templo Arca Dei & Idolum Dagon ſtare poſſent*: Ideoque ſemper dicebatur S.P.Q.R. & ita inquit Suetonius, *Quod Caligula vrbem ingreſſo, con ſenſu Senatus, & irrumpentis in curiam turbæ, ius, arbitriumq; omnium rerum permiſſum eſt.* *n* Sed non ęque in omnes

23 Imperatores tranſlata fuit poteſtas, † neque vna ſemper extitit lex Regia: ſed quo quiſq; die Imperator à militibus ſalutabatur, & in caſtris acclamabatur, apud Senatum, quando in Vrbe titulo Imperatoris ornari decernebatur à patribus, ſiue ei Imperium ciuile, ſiue militare deferreretur, *o* lex Regia recitari ſolebat, & curia

24 tis comitijs promulgari. Quæ primo, † in eunte regnũ Romulo, de vnius Imperio lata, ſimulq; cum Vrbe nata fuit. Quo tẽpore (vt inquit I.C. Pomponius) *p* omnia manu Regis, Curiatis Comitijs creati, gubernabantur: tamen ipſi Reges, vt populum deuincirent, & cum eius ſpontanea voluntate facilius imperarent, aliqua, quę ſupremæ poteſtatis erant, populo communicauerunt, vt feciſſe fertur *q* Romulus tria plebi concedens, ſcilicet, magiſtratus creare, leges ſancire, de bello, referente rege, decernere: quæ multis poſt Romulum annis fuiſſe relicta, populoq; conſeruata teſtatur Polibius, dum ſcribit, quę ſuo tempore eſſet populi Romani poteſtas. Hoc

25 ius illi cœpit † Iulius Cęſar eripere, *r* ſopitaque populi Romani libertate, quę pluſquam annis quingentis floruerat, diui Auguſti temporibus, ac Tiberij dominatu, (qui legibus ſoluti fuerunt) recitata fuit lex Regia, ſubtiliuſq;, ac copioſiuſquã antea pręſcripta, *ſ* quia ex pro

26 uincijs aliæ † Cæſaris erant, *t* alię Senatus; ferociores quidem, agreſtioreſq; prouincias, quæ ſine manu militum, annuis magiſtratibus adminiſtrari ſine fraude, atque periculo non poterant, Cęſar in ſua poteſtate retinuit: pacatiores vero, quæ citra arma regi ſolis legibus poterant, reliquit Senatui populoque Romano; verbo, vt publicæ rei munera, quæ grauiora eſſent, ipſe ſolus ſubire videretur, re vero, vt arma ſolus haberet; ſed in vrbe ab Auguſto reuocata eſt poteſtas creandorum magiſtratuum

M Auctarium aphoriſmorum politicorum de repub. inſtituenda, lib. 2, cap. 12. num. 2. ſed aliam cauſam aſsignat Benedictus in c. Rainutius, verb. mortuo itaq; teſtatore, el 2. num. 246. & aliam ego ex Epiſt. B. Ioan. cap. 2. & 1. Reg. 5.

N Ayala de iure belli, & diſciplina militari, cap. 8. num. 22.

O Roſinus antiquit. Roman. lib. 6. cap. 3. pag. 243 F. & lib. 10. cap. 6. pag. 449. A. Sigonius de antiquo iure ciuium Romano. lib. 1. cap. 21. & de antiquo iure prouinciarum lib. 3. c. 4.

P In l. 2 in prin. ff. de origine iur. Alciat. in lib. de magiſtra. ciuil. col. 5. fol. mihi 467.

Q Apud Dionyſium Halicarnaſ. antiquitat. Romana. lib. 2 4 & 6. Borrellus de Regis cathol. præſtantia. cap. 23. num. 3. & 7.

R Vt refert Sueton. Trãquil. in eius vita, cap. 14. & Roſinus vbi ſup. c. 22. lib. 7.

S Bobadilla in politica lib. 1. cap. 2. numer. 14. I. Dueñas de iuriſdictione, & Imperio, lib. 1. titu. 1. num. 10.

T Teophilus in §. per traditionem inſtituta, de rerum diuiſione, Quintanã Dueñas de iuriſdictio ne & imperio, lib. 1. tit. 1. num. 10.

V l.1.ff.ad l.Iul. de ambitu, Mcooch.de arbitrarijs centur.5.caſu 401.nu 13. & 14. Onuphrius Panuinius de ciuitate Romana. pag.295.
X l.3 §.1.ff.ad l.Iul.maieſta l.conuentionum, ff.de pactis.
Y Lib. 1. de antiquo iur. ciui.Romanorum.c.6.
Z Lib. 53 Forcatulus in l ex hoc iure. numer. 10. cum ſeq. ff. de iuſt. & iure.
A Lib.4. de Ponto, elegia 11.
B l.more, ff.de iuriſdict. omni. iudic. Forcatulus vbi ſup.nu.12.
C Couarru practica.c.1. num. 3. & alij relati per Bobadillam vbi ſup.lib 1. cap.2.nom 15. A. fol.18. & lib.3.cap.8. n 152. D.
D In l.ex imperfecto,C. de teſtament.
E In ſuis miſcelaneis iuris ciuilis. lib 6.c.8.
F In l.vni.ff.de offic.Præfect.Prætor.
G l. 2. §.populo deinde aucto. ff de origine iur. Tiraquel.de iure primog. q.4. num.28. & 29. Forcatul. in iuſcriptione digeſtorum, num. 8. Ayala de iure belli & diſcipli. milita.lib. 2.cap.3.num.2 & 3.

tuum ad Principem, atque ita eius † tempore lex Iulia
de ambitu *u* ceſſauit, in quem, populi conſenſu om- 27
ne ius belli, & pacis translatum eſt: ita vt ſola eius authoritate
liceret bellum decernere, & pacem inire *x*.
Vnde merito dicebat Sigonius *y* Sylla dominante, libertatem
Romanam concuſſam, Cęſare vero Regente,
labefactatam, Auguſto demum imperante, funditus
euerſam fuiſſe, qui vt Regiam poteſtatem leniret, 28
† atque tantiſper occultaret, Imperator maluit, quam
Rex appellari, maxime cum Iulij Cęſaris, auunculi, &
adoptiui patris, in ſenatu necati, exitu terreretur, ſed
aſtute ſimulans ſe dubitare, an tantam Regni molem recuſaret,
à ſenatu populoq; identidem rogatus, Principatum
accepit, vt refert Dioncaſſius,*z* & tradit Ouidius *a* his verbis.

Nam patris Auguſti docui mortale fuiſſe
Corpus, in ætreas, numen abiſſe domos.
Eſſe parem virtute patri, qui frana rogatus
Sæpe recuſati, cæperit imperij.

In quem licet populus lege Regia (de qua noſter I. C.)
omnem ſuam poteſtatem contulerit, nihil penes ſe reſeruans
priſtinæ dignitatis, nec fruſtulum quidem, tamē
legum ferendarum † poteſtas paulatim populo adem- 29
pta eſt, ita vt nec Auguſtus ſine conſenſu populi leges
tulerit, & ſenatui authoritas leges † condendi manſe- 30
rit; ſed hoc eius beneficio permiſſum. Poſtquam enim
radix totius Imperij Principis genio adhæſit, ramos quoſdā adminiſtrationis
viciſſim ijs cōmunicauit, à quibus acceperat ius eximiū, & cū ſoli Principi,
lege Regia, fas eſſet cōdere legē, ſolis inſtar, alijs lucē ſuā impertiuit, eādē
penitus retinēs penes ſe, vt patet in † iuriſdictione *b* ordinarijs iudicibus
cōceſſa, quā ſuā dicūr, ſed penes Principē ſupremū nihilomin⁹ reſidētē. quæ 31
lex *Regia* *c* nō pro futuris omnibus Cæſaribus ab initio lata fuit, imo diu ob
ſeruatum, vt quoquiſq; die, ſucceſſores demortuorū imperiū accipiebant,
recitari ſoleret; & ideo † Alexāder *d* eā legē imperij appellauit. Quod enim 32
tradit Corraſius *e*, authoritate I.C. Arcadij, *f* Mariū ſalamoniū annotās, non
cōprobatur ex illius I.C. reſpōſo, cū (ſi fidē Pandectarū Florētinarū ſequamur)
nō dixit Arcadius, regimē Reipub. ad Imperatores perpetuo trāſlatū,
ſed ad Imperatores perpetuos, ad differētiā dictatorū, qui ad ſemeſtre *g* tem

pus

pus conſtituebantur, intra quod ſummum eis ius, ſummaquè authoritas in repub. fuit, & comprobatur, quia
33 apud Romanos † ſummi magiſtratus, Imperatores fuere appellati, & ſumma poteſtas, merum imperium. Vel ſecundo poteſt dici, quod appellat Imperatores perpetuos,*h* ad differentiam eorum, qui in decennium tantum eligebantur, licet finito decenio, iterum in aliud decenium ſoleret prorogatio fieri. Multo minus conuincit
34 † authoritas Iuſtiniani, *i* vocantis legẽ Regiã, qua omne ius, omniſque poteſtas in Imperatoriam maieſtatem translata fuit, legem antiquam; quia & quęlibet lex, ante ſe lata, ad differentiam nouarum conſtitutionum, à ſe editarum, potuit merito antiqua appellari: at tamen illa lex Regia, de qua noſter I.C. lata fuit, cum iam diu populus Romanus iugum ſeruitutis aſſueuerit ferre, quaſi pertęſus fluctus partium, & turbarum, quæ inter ciues excitabantur, contentione dominandi, & ambitu, maluit pati, quod emendare non poterat, ac legis regiæ titulo contegere, prudenter decreuit: cum iam ſua poteſtate, magno ſuo dolore ſpoliatum cerneret. *k*
35 Et licet conſulatus † prorſus non ceſſauerit, tamen ſub Imperatorum manu ſubiectus, vix priſtinæ auctoritatis vmbram retinuit: ſed hoc credendum eſt, ordinatione
36 † diuina factum, *l* vt quęmadmodum in humanis, monarchiã & vnius ſupremi Principis imperium incipiebat agnoſcere, ita & in diuinis, vnum eo tempore natũ fuiſſe ſummum Sacerdotem, vnius veri Dei filium, & in ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis Monarchiam oriri intelligeret; *m* & quemadmodum tamdiu vrbs Romana ſeruata fuit, vt totius orbis haberet imperium, in prȩmium maximarũ virtutum, quibus cęteris omnibus gentibus prȩ excellebat, *n* ita vt, ad cõſtituendũ eius imperium, quaſi cõtendẽtes inter ſe, virtus, & fortuna, fœdere pacis æternæ conuenerint, vt merito ei fuerit dictũ: *Quod regnas minus eſt, quam quod regnare mereris, excedis factis grandia fata tuis.* Ita & ab eius Deo tutelari ſalutis publicæ apud Gentiles authorẽ fuiſſe ſeruatam incolumem, vt in diuinarum rerum adminiſtratione caput *o* eſſet ſupremũ, & quæ-

H Tacitus lib. 3. annal. Appianus in prohem. hiſtor. Roman. Zonar. 2. tom. in vita Octauiani. Dion Caſſius lib. 52. Petrus Gregor. in ſintagma iur. 3. par. lib. 47. cap. 20. num. 4. Bobadilla lib. 1. cap. 16. num. 4. Couarru. practica. quæſtio. cap. 1. num. 3. pag. 2. colu. 1. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 2. num. 4.

I l. 1. §. ſed & hoc ſtudioſum. C. de veter. iur. enucleando.

K Dion Caſsius lib. 53. Conao. lib. 1. commentar. iur. ciuil. cap. 16. num. 2. in fin. pag. 100. Iuſtus Lipſius ciuilis doctrinæ. lib. 2. cap. 4. in fine, Seneca epiſtola 18.

L Purpurat. in l. 1. n. 370. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdict.

M Belarmin. tom. 1. controuerſ. Chriſtian. fidei. controuer. 3. de Roman. Pont. lib. 1. cap. 5. 6. & 9. cum ſeq. D Thom. in 4. contra gentes, cap. 76. Pinel. in l. 1. 3 par. num. 16. in fin. C. de bon. matern. Nauarr. in cap. nouit. 3. notab. num. 140. de iudic. Ioan. Lupus de iuſta retentione Regni Nauarræ, 6. par. §. 3. ad fin. gloſ. in cap. non autem. 7. q. 1.

N D. Auguſt. lib. 5. de ciuitat. Dei, cap. 12. & 15. Couar. in regul. peccatum 2. par. §. 9. num. 5. verſ. 3. pluribus ex ornat Iuſtus Lipſius de magnitudine Romana, lib. 4. cap. 1 & 3 cum duob. ſeq. Ioannes Lorinus in commenta. in Acta Apoſtol. cap. 2. verſ. 16. pag. 102. col. 2. verſ. nihil cęlebrius.

O Cap. fin. de foro compet. l. Roma. ff ad municipalem, Alciatus lib. 2. diſpunctionum, cap. 21. Quintilianus Mandoſius regul. cancellari. 20. quæſt. 18. num. 2.

& quæmadmodum eo tempore ſedes habentis ſupre-
mam in temporalibus poteſtatem conſtituebatur, etiam
habentis pariter in ſpiritualibus ſupremam poteſtatem
ſedes eſſet perpetua: p Et ideo vrbem æternam, † ab an
tiquis Imperatoribus appellatam fuiſſe, multi tradide- 37
runt, q pro quo notabili, & latenti myſterio interpretã-
dę † ſunt illę quatuor literę antiquiſſimę, & notiſſimę 38
apud Romanos: S. P. Q. R. quas Sybilla Cumana, præ-
miſſo crucis ſigno, poſſuit in principio librorum, quos
ab ea magno pretio cõparauit Tarquini' Priſcus, r omiſ
ſo illo vulgato, communiq; ſenſu, quo inclyta, domina
trixquè Roma Sabinis, ſeu Syrijs populis, qui quaſi in-
terrogantes arroganter nimis, illis quatuor literis in ſuis
vexillis vtebantur, ſignificando, Sabinis, (vel) vt alij vo-
lunt ſ Syrijs populis quis reſiſtet? reſpondit; Senatus
populusquè romanus, ſed verius exiſtimo, quaſi quo-
dam modo prophetico, deprecari Redemptorem no-
ſtrum dicens, ſalua populum quem redemiſti; cum ſæ-
pe animaduerſum ſit, Sybillas de Chriſto Domino pro
phetaſſe; t vel ſuper Patriarchas quatuor, roman'. Vnde
merito, *Roma Petri ſedes, quæ Paſtoralis honoris, facta caput*
mundo, quidquid non poſſidet armis, religione tenet. Et hac de
cauſa verus Deus eius curam, & tutellam ſuſcepit, eorũ
què Deus tutellaris extitit, † eiſdem innominatus, & ig- 40
notus, u quouſquè à Petro, † ſedem in ea conſtituente,
totius Eccleſiæ Catholicę, Chriſtianiq; ouilis ſupremo 41
Præſule, & à Paulo, prædicatione, & literis notus per fi
dem redditus eſt, & nominatus: quorum pręſentia, atq;
venerando triumpho, illam cęteris omnibus vrbibus in
vniuerſo mundo (vt inquit Gelaſius) x prætulerunt vt
merito poſſimus canere cum Poeta. y

Omnia

P Cap. per venerabilem, §. ſane, qui filij ſint legitimi, c. futuram, c. rogamus, 24. q. 1. c. 1. 15. q. 1. Palac. Rubi. de iuſta retentione Regni Nauarræ, 2. p. §. 42. Rodulphus Cupers in cõment. ad c. oportebat, 79. diſt. art. 5. incipit Papa Romæ, per tot. & num. 14. & alio art. 5. incipit. Dino Petro, num. 10. pag. 242. Belarmin. tom. 1. de contron. Chriſtian. fidei, controuer. generali. 3. lib. 4. cap. 4. verſ. Secundo, pag. 741. Bozius de ſignis Eccleſiæ. tom. 2. par. 2. lib. 17. ſigno. 78. c. 6. pag. 417.

Q Albanus in tract. de poteſta. Papę, & Concilij, p. 2. num. 72. Archidia in c. fundamenta, num. 12. de electio. in 6. Iacobatius in tract. de concilio. lib. 8 art 6. num. 25. Dionyſius Paulus Lopis in tractatu de vera quatuor Patriarchalium erectione, cap. 12 num. 55. & 56. Antonius Poſſeuinus in cautione ad libros Bodini de republica, p. 118. ex Sancto Leone. & noſtri conciues Michael de Aniñon, in tract. de vnitate ouilis & paſtoris, c. 18. & Cenedo 2. p. collect. 21. nu. 4. ad c. rogamus 24. q. 2. l. 1. C. de furijs, lib. 11.

R Aulus Gelius lib 1. noctium atticarum, c. 19. Ludouicus Gom. in repetit. cap. 1. num. 48. de conſtitutio in 6.

S Tiraqu. in l. connubiali 13. nu. 2. Noſter Ioannes Coſta, eo ſu Ciudadano, tract. 3. dialogo 3.

T Sixtus Senenſis in Bibliotheca ſancta, lib 2. verſ. Sybillarum oracula, & ex D. Thoma. refert Paulus Gryſaldus in deciſ. catholicæ fidei, verb. Sybilla, & Dionyſius Paulus Lopis vbi ſup c. 18. a nu. 55.

V Macrobius Saturnali lib. 3. cap. 9. pag. 442. Lugduni 1585. Briſonius libro 1. de formulis, pag. 56. verſ & cum tutellares. Roſinus antiquitat. Rom. lib. 10. cap. 18. Plutarchus tomo 1. moralium problemate 61. pag. 581. ad quod ponderabam illud Pſalmi 75. Notus in Iudea Deus, in Iſrael magnum nomen eius, quaſi ante aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti gentibus per fidem ignotus, & innominatus, & ideo dixit Dominus de B. Paulo, Actor. Apoſto. cap. 9. Vas electionis eſt, mihi iſte vt portet nomen meum coram gentibus, & cap. 23. ibi, Sicut enim teſtificatus es de me in Ieruſalem, ſic te oportet, & Romę teſtificari.

X Relatus à Couar. lib. 4. variar. cap. 14. pag. 907.

Y Propert.

Omnia Romanæ cedant miracula terræ,
Natura hic poſuit, quidquid vbiquè fuit.

Sic & Paulus Athenienſibus, z quis eſſet Deus igno-
41 tus,& innominatus,quem colebant,declarauit, & Bea-
tus Iacobus noſtris Celtiberis, qui etiã Deum ignotum
coluere a. Quicquid multi tantæ felicitatis inuidi ne-
gent B.Iacobum inHiſpaniam migraſſe,ex epiſtola miſ-
ſa à Gregorio,Epiſcopis,& Regibus Hiſpaniç: b & hãc
exiſtimo fuiſſe veram rationẽ, quare Romani ſuos Deos
tutellares † ignotos,& inominatos haberent; non illam
42 quam tradunt ſcriptores antiquitatũ Romanarũ, quia
Dij tutellares † Gentium præcipue tres,c ſed in his tri-
43 bus vnus erat Vrbis tutor, quem *Nefas* erat nomina-
re, ſibi Dæmon arrogans, quod Dei nomini dandum
erat: ſicut cultum, quem Angelo ſuo tutellari ſingulis
44 annis,menſe Septembris Ciuitas † Cæſarauguſtana ex-
hibere ſolet,ante fidem Chriſti ſuſceptam,Dæmoni ſub
45 Genij nomine tribuebat; vt oſtendit † quoddam mo-
numentum nuperrime in Tarraconenſi ciuitate reper-
tum, cuiuſdam marmorei cippi,in quo ita literis gran-
dibus legebatur. GENIO CONVENTVS CÆSARAVG.
Atque ita ex Ioſepho tradit B. Hieronymus d, quod
tempore, quo Chriſtus crucifixus fuit, ex aditis tem-
pli eruperunt voces dicentium, tranſmigremus ex his
ſedibus. Vltimo cauendum eſt à Simone ſchardo, e exi
ſtimante huius legis Regiæ eſſe vnum caput illud,cuius
46 meminit Martianus † I.C.in titulo de mortuo inferen-
do,f quod videtur ridiculũ; licet illius legis authorem
difficile ſit nominare,niſi dicamus, alicuius legis Romu
li, aut eius ſucceſſoris,Numæ Pompilij,qui diuini apud
Romanos iuris conditor creditus eſt, & legem poſthu-
miam, de ſepulchrorum iure, & ſumptibus funerum
tulit;

Z Actuum Apoſt cap. 17 Cęſar Baro.tom.1. annal. anno 52.pa.186.& 187. Sixtus Senenſis lib.2. Bibliothe.ſanctę.verſ. Ariæ Athenienſium, p.59. Cęlius Rodigin.lect.antiqui lib.12.cap.2. Moya en la Filoſophia ſecreta. lib. 1. cap.8.Ioan.de Torres en la Filoſophia moral; lib. 12. cap.2. col.6. Pineda en la agricultura Chriſtiana,dialog.5. §. 35. gloſ. magiſter,in c.turbat. 37. diſt.P.Marquez en ſu Gouernador Chriſtiano, lib. 1.cap. 32.pag.346.col.2. Conſtituens diſcrimen inter Deum ignotum,ſeu innominatum, & incertum, ex Tertuliano lib.1.contra Marcino. cap.9. & B. Auguſtin.lib.3.de ciuitate Dei.cap.12.&lib.1.de conſen.Euangel. cap.23. & 30.

A Alex.ab Alex. dierum genial.lib.6 cap.26. Celtiberi.cuipiã Deo vbi annotatio Tiraqu.pa.1007. Fra. Iuan dela Puente en ſu conueniencia de las dos monarquias.lib.5. c. 53.§.2.& 3 pag.87. cum ſeq. Ioannes Lorinus in comment.in Acta Apoſtolorum,c.17.verſ.23. pag. 726.colum.5.in prin, ex Strabone.

B Habetur apud Anton. Auguſtin.tom.2. epitome iuris canonici,lib.19.tit. 16.cap.2 pag.179 eſt epiſtol.64.lib.1.regiſt. & 1. pat.epitome,lib.1.tit.11. cap.2.ex concil.Trosleian. cap.15.Garcia de Loayſa in colect. concil. Hiſpan. pag.590 & ſeq. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apoſtol.cap.15.verſ.2.pag.536.verſ.Iam vero Iacobus. Martyrolog. Rom.15.Maij. vbi meminit ſeptem Conuerſorum qui Romę à ſanctis Apoſtolis Epiſcopi ordinati,& ad prędicandum verbum Dei in Hiſpanias directi ſunt vbi additio Cæſaris Baronij cui eleganter ſatisfacit reſponſum D.Ioannis Velaſco Comitis Stabilis Caſtellæ.

D Lib.51.Epiſtol.Petrus Erodius rerum iudicat,lib.1.tit.5.cap.6.

E In ſuo Lexicon iuris, verbo Regia lex.

F lege 2.

G Stepha-

G Stephanus Viuaodus Pighius in annal lib. 1. pag. 34. verſ. Legem poſtumiam.

H Bertrius in indice legum Rom. de lege Regia, & ſuper eadem lege annorauit Anton. Auguſtin. & Ioan. Roſin. antiquita. Rom lib 8. cap. 5. p. 329. A. Angelus Mathęacius de via & ratione iur. lib.

tulit; *g* de qua Marcellus antea diſputarat, partem fuiſſe, Regiam appellatam, quod à Rege fuerit lata, *h* præſertim cum illa lex ad ſacra pertineret, de quibus, quæ leges à Numa Pompilio conſtitutæ fuerant, ſemper obſeruatas fuiſſe, plurium authoritate tradit B. Auguſtinus, *i* vel quod omnes legès, à Regibus latę, ex quibus ius Papirianum colectũ fuit, Regiæ ſolerent appellari. *K*

2. cap. 31. num. 16. Tiber. Decian. tract. criminal. tom. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2.

I De ciuitate Dei, lib. 2. cap. 16. Onuphrius Panuinius de ciuitate Roma. pag. 32. Stephanus Vinandus vbi ſupra.

k l. 2. ff. de origine iuris, Ioannes Azor inſtitutio. moralium 1. par. lib. 6. cap. 62. pag. 608. vbi legum Regiarum enumerat duodecim capita inter quæ eſt illud, cuius meminit Pomponiu. I. C. in l. fin. de rerum diuiſio.

§. Quartus.

Monarchicus Magiſtratus vnde fluxerit, & in Aragonia quomodo, & qualis in ſuos Reges lege Regia translatus.

R*egnum Aragonum ab electione ortum fuit.1.*

Imperatoris nomen an olim fuerit inferius quã Regis.2.

Reges noſtri quare Aragonum, & non Aragoniæ ſoleant appellari.3.

Regnum Aragonum iure ſanguinis defertur.4.

Regni ſucceſſio per electionem, licet ſit natura prior, ſed iure ſanguinis eſt melior.5.

Regnum Caſtellæ, & Legionis, an electione, an iure ſanguinis fuerit in principio delatum,6.

Apud Gothos an deferretur Regnum electione, vel iure ſanguinis.7.

Monarchia aliquando cœpit à violenta tyrani ocupatione, & conſenſu populi ſuperuenien te iuſta redditur,8.

Monarchicum regimen licet ſit excellentius, tamen regimen mixtum eſt vtilius.9.

Primus Rex Aragonum quare Ramirus vocatus,10.

Regum Aragonum maieſtas non minuitur, quod non poſſint niſi de conſenſu populi leges ferre, & quare,11.13.

Rom. Pont. in arduis, an teneatur Conſilium Cardinalium accipere, vel ſequi,12.

A lege Regia originem ducit conſuetudo condendi leges per Reges Aragonum, cum conſenſu populi.14.

Ablatiuus abſolutus conditionem importat, & formam inducit.15.

Conſuetudinem moribus confirmatam difficilimum eſt deſtruere, maxime ſi à lege Regia prouenire conjectura ſit,16.

Ante annum 1592. vnius diſſenſus legem ferre impediebat.17.

An ſit melius à Regum abſoluto imperio gubernari, quam à tyrannide legis.18.

EpiKeya quid ſit, & cui maxime conueniat, 19.

Legum perpetuitas an ſit vtilis Reipublicæ, 20

Redditur ratio fori Tiraſonæ. ſub tit. que en Cortes la mayor parte de cada Braço, haga Braço,21.22.

D. Andræas de Cabrera & Bouadilla Archiepiſcopus Cæſaraug. & nomine Regis in Curijs Tiraſonæ celebratis Præſes, ibi defunctus fuit,23.

Quando ex legibus latis omnibus vt ſingulis ius

Ius competit, ad earum derogationem omnium conſenſus eſt neceſſarius, 24.
Rex & Regnum in Curiis vnum corpus conſtituunt, 25.
Regnum repreſentatur per quatuor brachia, & quomodo in hoc, populo Romano in Curiis congregato aſſimiletur. 26.
Brachium eccleſiaſticum præſtans conſenſum legibus ferẽdis ſolet proteſtari, dummodo non ſtatuatur aliquid contra libertatem eccleſiaſticam, 27.
Clerici fororum vinculis ligantur, & quare, 28

§. Quartus.

POteſtas ſuprema cuiuſque Principis aliquando cępit ab electione ipſiuſmet populi, *a* & tunc Principatus dicitur iuſtus: qualis eſt regũ † Aragonenſium, qui
1 primo Enecho Ariſtæ, beneficio militum, traditur cõceſſus, non ciuitatum, quæ nullæ fere eo tempore citra Pirinæum inſtitutæ, aut à fidelibus pędomitæ erãt, ſed militari concurſu, atque conſenſu ad eum delatum eſt Imperiũ, vt certo iure, ac legibus militaribus, & ciuilibus in Maurorum perniciem ſub vnius poteſtate cõuenirẽt, isque, ante regiæ dignitatis adeptionem, militariũ copia
2 rum ductor, atq; Imperator extitit, *b* quod nomen † apud antiquos inferius fuit dignitate regia, *c* non tamẽ, niſi inſigniter ſtrenuis, decernebatur; poſtea verò é dignitate imperatoria, rebus pręclare geſtis, ad regnũ meritò accerſitus apparet: vt cui ſumma totius belli omniũ voluntate deferretur, is regnum iure obtineret, tãquam princeps, rectorq́; populorum, ſubditorumq́; caput, & pręſes: & ideo † non Aragoniæ, ſed Aragonũ Reges fue
3 runt appellati, quod non Dominatum, ſed Principatum inſtituerint (& falſo quidam neotericus *d* nouiſsime ſcripſit à Philippo Rege noſtro, moderatiſsimum Principatum Aragonum, ad dominatum redactum), vt de antiquis Cantabris, poſt Andræam Poça *e* tradit Gutierrez: *f* bene namque gerendę rei, vt fertur, & iuſtitię fouẽdæ cauſa, bene morati Reges olim cognominati ſunt.
4 & cõſtituti, *g* à quibus poſtea † iure ſanguinis, fuit regnum

A Couarru. practi. quæſt. c. 1. n. 4. verſic, Reges vero, Mieres de maiora. 4. p. q. 1. n. 46. fol. 404. Bobadilla in ſua polit. lib. 2. c. 16 n. 1. ibi, Eligido por el pueblo. Villadiego in prologo del fuero juzgo, l. 2. gloſ. 2 n. 5. & 6. Georgius Cabedo 1. p. deciſ. 8. n. 2. Leli. Zechi. de Principe, lib. 1. c. 5. n. 1.

B Ioan. Lup. de iuſta retentione Regni Nauarrę 6. p. §. 10 Hiero. Zurita in indice rerum geſtarũ ab Aragoniæ Regibus lib. 1. fol. 10. Tapia de vera hominis nobilitate, pa. 188. colu. 1. verſic Atque his nimirum. & colu. 2. verſic. Hanc ob cauſam, pa. 189. verſic. Relinquitur ergo. Borrel. de Regis catholici præſtantia, c. 46. nu 53 & 56. Barnab. Briſonius de formulis lib. 4. p. 391. verſic. viciſsim etiam.

C Petr. Greg. ſintagm. iuris vniuerſi, 3. par. lib. 47. c. 20. n. 3. Alex ab Alexan. dier. genial. lib. 1. cap. 2. pag. 5. verſic. Nomen vero Imperatoris. vbi ſcholi. Andr. Tiraq.

D Additionator ad auctarium aphoriſmor. politicorum in diſquiſitio. politic. c. 5. q. 11. p. 115.

E In ſuo libel. del antigo lẽguaje de Eſpaña, c. 17. folio 57. colu. 1. & 2.

F lib. 3. practicar. quæſti. q. 17. à num. 23. & 25. cũ ſeq. 34 1 1 2. & ſeq. 219. ſed ibidem a 18. cáute legendus eſt, dum Aragonios, Caſtellani imperij ditionem eſſe dixit, cum hæc regna æque principaliter ſint vnita, nec vnum alteri ſubſit. Rebuf. i procem. concordatorum, verb. Francorum. fol. 4.

G B. Auguſt. poſt Tragum Pompeium, & Iuſtinum, lib. 4. de Ciuita. Dei cap. 6. ex Cicerone 2. officiorum; Iuſtus Lipſi. ciuilis doctrinæ, lib. 2. cap. 11. Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, verb. Condidit, el 1. num. 34. in fin. verſic. Propter quos. & num. 15. cum ſeq.

num delatū, ſeu deriuatum, *h* quorum nos vaſſalli naturales appellamur, eoſque noſtros dominos, ac Reges naturales, merito dicimus: *i* & licèt modus ſuccedēdi per electionem † ſit natura prior, ſecundus vero iure genti 5
litatis, & ſanguinis eſt longe melior, & receptior, quia minori Reipublicæ diſcrimine ſumitur Princeps, quam quæritur, *k* ſed aliqui volunt, ante Ramirum Primum, Sanctij Maioris filium, non baſtardum (vt Rodericus nominat) ſed ex prima vxore, Caya nomine, ſuſceptum, nemine Aragonum Regem, ſed tantum Suprarbij fuiſſe appellatum. *l* Dicitur quoque eadem ratione prin- 6
cipatus Regis † Caſtellæ, & Legionis iuſtus, cum Pelagius à populis chriſtianorum, qui in Aſturiis latitabant, apud quos ius eligendi Regem reſidebat, fuerit electus; *m* licèt Rodericus Sanctius, *n* contendat, tanquam proximiorem conſanguineum infelicis Roderici, vltimi Gothorum Regis, iure ſanguinis, non electione fuiſſe ei regnum delatum, ita vt fuerit potius quædam iuris continuatio, quam noui dominij, & Principatus aſſumptio, immemor, apud Gothos, † non 7
ſanguine, ſed electione ſolere regnum deferri: *o* licet ſæpè dignum Imperio filium, etiam viuente patre, in ſedem regni collocare, mos illis fuerit: vt conſtat ex oratione habita à Receſuintho anno Domini 655. in octauo Concilio Toletano prouinciali, tempore Eugenij Papæ Primi. *p* Qui monarchicus principatus, nō ſemper à voluntate ciuium, ſed etiam aliquando † à vio 8
lenta tyranni occupatione exordium capere ſolet, *q* vt illa, omnium prima monarchia Nini, Aſsyriorum Regis, quæ ex tyrannide cępiſſe fertur: ſed cum poſtea illius tyranni ſucceſſores, populum optimè, ac iuſtè gubernent, ac regant: eiuſdem populi couſenſu, curſu tēporis reducitur illius regiminis ſtatus *r* (licet difficile) ad monarchiā perfectam, quę volūtario ſubditorum conſenſu

H Aluarez Guerrero in Speculo iuris, cap 31. nume. 15. Villadiego in prolog. del Fuero juzgo, l. 2. gloſ. 2 num. 7.

I Marcus Antonius Camos in microcoſmia, 1. p. dialog. 5. fol. 40. col. 2

k Pluribus authoritatibus & exemplis comprobat Ioann. Cokier in theſauro aphoriſmorum politicor. lib. 1. c. 2. per tot. Pottol. in ſcholiis ad Moli verb. Rex, n. 7. & 9.

L Rodericus Sancius hiſtor. Hiſpan. 2 par. cap. 12. & 13. Hieronymus Zurita lib. 1 annal cap. 13. pagi. 17. colum. 3 in princi. & cap. 14. fol. 18. colu. 4.

M Couarru. pract quæſt. c. 1. Ferdinand. Vaſqui. cōtrouerſ. illuſ. lib. 1. c. 2. n. 16. & 20 & cap. 43. col. 2. Garcia de nobilita. in præfatio. n 6. quibus adde Anto Gouean, lib. 2. cap. 30. Oroſci. in l. ex hoc iure, n. 12. ff de iuſti & iur. Coraſ. in l. in ſumma, n. 12. ff. de rerum. diuiſ. Corduba de Lara in repeticio. l. ſi quis à liberis, in princip. n 54. ff. de liberis agnoſcendis Quintana Dueñas de iuriſdictione & imperio, lib. 2 titu. 5. num. 17. & ſeq. pag. 246. Valdes de dignitate Regum Hiſpaniæ, cap. 14. n. 17.

N Vbi ſup. 3. p. c. 1 Gutie. lib. 3. practic. quæſt q. 15. n. 63 & 64.

O Anton Auguſt. in epitom iur. Pontif veter. lib. 10. tit 8 communia de regib. cap 4 & 6 pag. 607. ex Conci Tolet. 5. c 3. & Tolet. 6 c. 17 & Toleta. 8. c 10. Villadiego in prolo. Fori antiqui Gothorū, l. 2. gloſ. 2. n 5. Couar. c 1. pract. n. 7. Moli. de primog. lib. 1. c. 2. n. 12. D. Garcia de Loayſa in collect. Cōcil. Hiſpa. in notis ad c. 10. Conci. Tole. 9. fol. 475. Morales. 3. p. hiſtor. lib. 13. c. 6. Garcia de expenſ. c. 16. n. 17 Valdes de dignita. Reg. Hiſpa. c. 14. n. 16. Martinez à Villar in append. de innata fidelitate Regni Aragonū in princ. p. 92.

P Habetur vol. 3. concilior. p 185. col. 1 ibi, Etſi ſummus author rex me diuę memoriæ Dūi, & genitoris mei tēporibus in regni ſedē ſubuexit, &c.

Q Belarm. tom. 1. controuer. gene. 5. lib. 5. c. 1. verſi. quartū, pag. 1315. & c. 6. verſi Addo, 2. pa. 1322. & verſi. Adde tamen, p. 1331.

R c. principatus, 2 q. 1.

ſenſu ſolet concedi, & magis pro animi ſententia regi, ac gubernari, quam timore, & violentia. Qui monarchi
9 cus principatus, licet in ſe ſit cæteris † omnibus excellentior, tamen ex imperfectione, & imbecillitate hominum, qui cupiunt imperij eſſe participes, regimẽ mixtum vtilius eſt; *ſ* in quo, dum Princeps leges condere vult, aliavè ardua in Reipublicę vtilitatem expedire, ab optimatibus populi ſententiam petit, cum ijſque de rebus publicis conſultat, & decernit. Et ideo Ariſtoteles, & alij tradiderunt, Ariſtocratiam, rectè inſtitutam, præexcellere regiæ poteſtati, ac monarchiæ, quæ mera & abſoluta ſit: cum, quemadmodum conſtricto legibus principatu nihil eſt melius; ita ſoluto nulla peſtis grauior. Et ideo noſtri maiores, vt magis perpetuam, ac diuturniorem monarchiam principum ſuorum conſtituerent, ſanctioremque, ac beatiorem redderent, curarunt (Romulum imitati) prius legibus, quàm mœnibus regnũ, quod erigere decreuerũt munire: ſtatuentes; ne incõſulto populo, qui in quatuor Regni ſtamentis (quæ vulgó, *t* brachia, dicuntur) repreſentatur, *u* eas mutare, vel alias, pro temporum diuerſitate, de nouo ferre, ſolis Regibus liceret. Et ideo † primus Aragonum
10 Rex fuit vocatus Ramirus, vel iuxta Germanorum genuinam pronunciationem, Reychmayr, quod nomen cymbricum eſt, Principem, diuitem, & beneconſultum ſignificans, *x* non quod conſiliis populi voluerint Regem, vt imperatum, regi: ſed tantùm, vt melius imperaret, dirigi. *y* Ex quo eius ſumma, & ampliſsima poteſtas
11 † non minuitur. *z* Et comprobari poteſt exemplo Principatus Auguſti, Traiani, Alexandri, Theodoſij, & aliorum, qui nullas leges generales à ſe conſtitutas, ratas voluere, niſi Senatuſconſultis confirmatas, & feliciſsima idcirco Imperia geſſere. 1 * Quod conſilium, pro ferendis legibus, peti debet, de benignitate, & æquitate in aliis prouinciis, 2 * in quibus populus Principi, & in Principem ſimpliciter, & abſolutè, & pure, nihil penes ſe de regalibus reſeruans, omnem ſuam poteſtatem, lege regia, tranſtulit: & ideo in illis neque

S Caietan. in 1.2. S. Tho. q. 96 art. 2. quem ibidem ſequitur Bartholomæus de Medina. & D. Thom. 1. 2. q. 95. articu. 4. Ayala de iur. belli & diſcipli. milita. lib. 2 cap. 3 num. 5. Belarminius tom. 1. controuerſia. generali. 3. lib. 1. de Summo Pontif. cap. 3. pagi. 465.

T Marcus Antonius Camos in microcoſmia, 2 p. dialog. 12. pagi. 140. colum. 2.

V Hieronym. de Blancas in commentar. Aragonẽſ. rerum, titu. de comitiis Aragonum, verſic. In comitiis enim, pag. 375. Ioãnes Maria. de Rege & regis inſtitutione, lib. 1. c. 8 pag. 96.

X Andr. Poza de priſcà Hiſpanorũ lingua. pa. 69. verſic. de iſtiua nationia. Vvelfang. Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 10. de Gothis, pag. 731. verſi. Raimirus.

Y Paleotus de conſultatio. p. 1. q. 2. in fin.

Z Paleotus vbi proxime 3. par. q. 3. art. 5. ad finem, verſic. Quare nihil de ſumma Auctariũ aphoriſmorũ politicor. de Republ. inſtituenda, lib 2. cap. 7. n. 4 ibi, Nec minuit hoc maieſtatem Pri ncipis.

2 * Suet. in Auguſt. Plin. in panegyr. ad Traian. Lãprid. in Alexand.

2 * l. humanum. vbi Doctor. C. de legib. Auiles in proœm. capitis, Præturũ, gloſ. Auemos acordado. & gloſ. Ordenanças. Belluga in Speculo Princip. rubr. 1. de inuentione Curię. §. his præmiſsis, nu. 1. in fin. & ibi Camillus Borrellus verb. Procerũ. Sarmiento lib. 3. ſellectarum cap. 14. num 4 Menchacá controuer. illuſ. lib. 1. c. 2. n. 20. Bald. & Iaſ. in l. placet. n. 9. C. de ſacroſanct. Eccleſ.

cogitur tale conſilium accipere, nec ſi acceperit,ſequi;
ſed quod illi ſoli,vt bono viro, & iuſto Principi placue
rit, legis habet vigorem, *a* prout in Romano † Pon- 12
tifice, omnes ferè Canoniſtę reſpondent, non teneri
accipere,vel ſequi, etiam in arduis, conſilium Cardi-
nalium, *b* (quidquid Baldus *c* dixerit),cùm hæc ſit na-
tura conſilij voluntarij, vt illud quiſque accipe-
re, nec ſequi cogatur. *d* Sed in Aragonia † conſilium
populi neceſſarium eſt pro legibus ferendis, eiuſque 13
conſenſus, Curijs mandato Regis conuocatis, ſolet ab
eo,tanquam legum ferendarum forma,ſingulorum ſuf
fragiis exquiri, ſiue hoc fuerit lege regia, † quæ eius 14
principatum ſtabiliuit, ſiue immemoriali pręſcriptio-
ne, ac conſuetudine cautum, *e* quod antiquiſsima, &
vniformi obſeruantia ſubſequuta comprobatur; *f* cum
ſemper Reges,in legibus à ſe latis,addere conſueuerint,
de voluntate,& aſſenſu Curiæ; & hoc etiam docuit Rex
noſter Iacobus in proœmio Fororum illis verbis: *Om-*
nium conſenſu penitus annuente, qui ablatiuus abſolutus
† conditionē importat; *g* conditio autem formā indu- 15
cit, qua nō ſeruata actus corruit; *h* quod etiā clarius ſig
nificauit Iacobus Secūdus,anno 1301.his verbis: *i Cum*
conſuetudo ſit,& rationabilis, quod dominus Rex, de volun-
tate, & conſenſu Prælatorum, & religioſorum, Baronum,
Meſnadariorum, Militum, Infantionum, & Procurato-
rum,

A Vt in noſtro text. Iſernia in feudis,titu.de Capitaneo,qui curiam vendidit.num. 29. Menochi. de præſumptionib. lib. 1. queſt.7.num.64.Aueda. de exequend. mandat. Reg.cap.1. nume. 8. ad finem.

B Omnes in rubri. de cōſtitutio.vbi poſt Felinum Boſchus Codecha nu 69. & 77.& ſeq. Ferretus nume.9 & 13.cum ſequen. Antonius de Burgos nume.71. 127.cum duobus ſequentib. Andreas ab Exea num. 177. cum ſequent. Bobadilla in ſua politica. lib. 2 .capit. 6. num. 16.Albarea Guerrero in Speculo iur.cap. 24. num.10.Medicis de legibus & ſtatut.1.par.quæſ 8 num. 9.gloſ contingeret, in cap.ſundamenta, de electio.in 6. & in cap. ad Apoſtolicæ.de re iud.li.6 vbi Dominicus, Pariſius, de reſignation.lib. 3. q.18 num.124.

C In l.cum multa, nu. 2. ad fin.C. de bonis quæ liber. Caſtelian. Cotta in memorabil.lib.verb. Papa. verſic.Papa non poteſt ardua.

D Doctores in l.Titium & Mæuium.in princip. ff. de adminiſtratio. tutorū. & in l. 2.§.fin.ff.mandati.Abb.in cap.nouit,num.4 & 7.de his quæ fiunt à Prælat.& in cap.2. num.4. de Cleric.non reſident.Felin.in cap ex parte,de conſtitutio.

E Petrus Grego.de Republica,lib.7.cap.20.num.24.& 26. Vaſquius controuerſiar.illuſtri.li.1.cap.23. num 3.

F Alphonſus de Caſtro de poteſtate legis pœnalis.lib.1 cap.1.pag.17.Molina tom.1. de inſti.tracta.2. diſputatio.25.pag.177.verſic.Cum poteſtate.Corne.conſil.193.num. 10. lib. 2. Alexand.conſi.6.num. 1. in 1.Menoch.conſil.75.num.56.& conſil. 390.num.16.Moli.de Hiſpan.primogen lib.2.cap.6.à nu. 58. Deci.conſil 283.num.7.Aymon.conſil. 226.num. 6.Natta conſil.192.num.4.& conſil.764.num.7.& cōſil.406.num. 28.Beroius conſil.91.num.10.in 1.Tiraquel.in tracta.de pręſcriptio verſic. Poſt annos decem,num.24.Cephalus conſil.272.num.144.Becius conſil.101.num.49.Surd.conſil.297.num.8.& deciſio 129.num.18.& ſeq.& deciſ.133.num.16.& deciſ.134.num.9. facit text.in c.cum dilectus. de conſuetudine. & in cap. cum veniſſent. vbi Butrius & Imola de inſtitutio.l. minime.l.ſi de interpretatione,ff.de legibus.

G Barbola poſt Iaſ.& communiter Doctores in rubri.ff.ſoluto matrimonio. Bartol.in l.ſub conditione,ff.eod.& in l.a teſtatore,ff.de conditio.& demonſtratio. Medicis de acquirendo rerum domin. p.1. gloſ.1.num.10.

H Doctor.in l.2.§.fin.ff.de vulgar.Bald.in Authentic.matri aut auiæ,col 1.C quando mulier tutel.offic.Tiraquel.de retract.conuention.§.2.gloſ.vnica,num.3.Surdus deciſ.202.num.8.

I In Foro vnico,titu.quod dominus Rex,&c.Moli in repertor.Foror.verb.Curia generalis.

K Ste-

rum Ciuitatum, Villarum, & aliorum locorum Regni Aragonum, qui ad Curiam venerint, poſſit facere ſtatuta, ſeu Foros. Reges enim noſtri, non ſibi ſolis, omnia quæ poſſent, vſurpantes, ſed optimatum, Seniorumque conſilio plurimum attribuentes, libertatem vtilem, ac conuenientem felicitati publicæ, vitæque commodis neceſſariam, & quædam magiſtratus ornamenta, ac iura comitiorum, eorum ſubditis indulſerunt. *k* Quam conſuetudinem, tam longo tempore, totque moribus con-
16 firmatam, † difficilimum eſſet deſtruere: *l* tum propter autoritatem conſuetudinis, *m* tum quia illam à lege regia (quam peruertere, aut mutare nefas eſt) originem traxiſſe, ex coniectura obſeruantię ſubſequutę credimus, qui populi conſenſus ita antea require-
17 batur, vt & vnius diſſenſus, † ex ijs qui in Curiis celebrandis intererant, ferre legem impediret. *n* Sed iam tam deprauata natura, ſingulisq; quadā cōmodorū ſuorum innata cupiditate, quam facile vtilitati publicæ anteponere non verebantur; & quia prope impoſſibile erat leges, quarum abrogatio, ſecundum temporum diuerſitatem erat neceſſaria, tollere, & abrogare, ſed qualitercumque à maioribus eſſent ſcriptæ, erant obſeruandæ, quaſi maiores iudicauerint,
18 vtilius eſſe legibus, quā † regum abſoluto imperio gubernari; *p* cum tamen contrarium ſit verius, ſi Rex ſit optimus & iuſtus, prout noſtri ſemper extiterunt, & extant. *q* Quis enim fructus ſperandus eſt legis mortuæ ſine lege loquente? quam Tullius magiſtratum, ſeu Fori magiſtrum, appellat: aliàs namque, ſi contra doctrinam Platonis, *r* neque in melius progredi eſſet conceſſum, peius eſſet ſub tyrannide legis viuere, quàm ſub tyrannide hominis, qui propter humanam naturam, & obſequiis poterat ſemper in meliorem ſtatum gubernationis potentiam conuertere, ac legis rigorem temperare, † habita ratione lo-
19 ci, temporis, ætatis, perſonarum, & aliarum circumſtantiarum, ex quibus ius ſcriptum ad æquitatem, & bonitatem reducitur; quam Græci, EpiKeyam,

E 3 appel-

k Stephanus Vinandus Pighius in ſeptizonio Roman. pag. 9. in principio.

L Bald. conſil. 370. volum. 3.

M Caſane. in cathalo gloriæ mundi, par 12. conſiderat. 51.

N Faciunt tradita per Alex. conſil. 124. nume. 2. & 3 in 2. & conſil. 224. num. 5. in 6.

O cap. non debet, de cōſanguinitate & affinitate, for. a. in principio, tit. de ſecunda cōfirmatione monetæ. ex Ariſtotel. 2. politicor. cap. 6. Caſtro de poteſt. leg. pœnal. lib. 1. cap. 2. fol. 13.

P Ariſtotel. lib. 1. politicor. cap. 12. Belarmin. tom 2. controuerſ. generali. 5. lib. 3. cap. 10. verſic. Quod autem melius, pag 1328. Aegidi. Roman. de regimin. Princip. lib. 3. p. 2. cap. 29. Lelius Zechius de Principe lib. 1 cap. 4. nu 2. in fine; & cap 5. num. 2. pag. 78. & cap. 6. num. 16. p. 193. Gregorius Sairus in claui regia, lib. 3. cap 3. nume. 1. pag. 181. Sanctus Thomas 1. 2. quæſt 95. artic. 1 ad 2. vbi Bartholo. de Medina, Sanctus Antoninus in ſumma, par. 1. titu. 17. c. unico §. 2. Caſtro de poteſtate legis pęnalis, lib. 1. cap. 6. Gregorius de Valencia tom. 2. diſputatio. 7. quæſt. 5. puncto 3.

Q Bartol. in l. præſenti, num. 1. C. de his, qui ad Eccleſ. confugi. Paleotus de conſultatio. 4. par. quæſtio. 8. verſic. Sunt tertij generis. & in Archiepiſcopali Bononienſi, 1. par. cap 2. pag 7.

R in 6. de legib. Iabellus in epitome Platonis; tractatu 4. cap. 2. column. 2.

appellant, quæ Comes eſt ſupremorum ſapientium
Principum,qui ſenſum legis ſeruantes, literam tranſgre
diuntur;lex autem inflexibilis,quæ nulla rationis occa-
ſione miteſcere poteſt, neque vlla neceſſaria ſubor-
ta cauſa emendari valeret, beſtia atrocior, cum Petro
Gregorio *s* erit appellanda; qualis erat lex noſtra,quã-
do, vt leges perpetuæ † forent, *t* (cum earum aſsidua
mutatio Principatum euertere ſoleat) ſingulorum erat 20
expectandus aſſenſus tam facilis ad diſſentiendum;quia
cũ creauerit Deus homines,diuerſos aſpectu, effigie,&
opinione,difficilimũ † eſt omnes in vnã ſententiã cõueni 21
re. *u* Ex qua ratione,cùm mortalitas in cõtinuo cõſiſtat
motu,&cõtinuo variet,natura,curſu tẽporum, & rerũ
exigente, quod à principio bonum viſum eſt, euentus
rerum improbat; ideo prudenter nouiſsimè ſtatutum
fuit † in curiis celebratis Tiraſonæ, Prçſide, nomine 22
regię maieſtatis, populi Aragonenſis antecedente con-
ſenſu, *x* ptopter maximam, & vrgentem neceſsitatem,
y quæ iuris regulis non ſubjicitur, *z* excellentiſsimo do
mino D.Andræa de Cabrera & Bobadilla, † Archie- 23
piſcopo Cæſarauguſtano *a* (quem,non ſine magno to-
tius regni dolore,tanti Mæcenatis fortuna inuida, apud
eamdem ciuitatem ab oculis eripuit, dieq; functus eſt),
vt valeat lex lata,dummodo vniuſcuiuſque ſtamenti ma
ior pars aſſentiat; *b* exceptis tamen † quatuor caſibus,ſci 24
licet tormenti,galearum in aliis quam latronibus, con-
fiſcationis bonorum, nouæ indictionis ſiſarum,vectiga-
lium,ſeu tributorum;in quibus præcipue vnicuique ius
formatum & ortum competere exiſtimantes, & de ſin-
gulorum vtilitate,& intereſſe pręcipue agi iudicantes,
ſtatutum fuit, vt circa illa nihil citra ſingulorum exi-
ſtentium in Curia conſenſum poſſet ſtatui, ſed quod
omnium, nemine diſcrepante, voluntas expreſſa eſ-
ſet ad aliquid innouandum in illis neceſſaria, in aliis ve
rò maiorem partem cuiuſque ſtamenti ſufficere: ex eo
quod exiſtentibus in Curia,non vt ſingulis, ſed vt vni-
uerſis, regni vniuerſitatem, & Rempublicam re-
pręſentantibus, hoc ius, legibus ferendis aſſenſum
pręſtan-

S de republi.lib.7.c.20. num.9.

T Iulius Antonius Brancalaſſus in compendio artis catholice regnandi, lib.5.de iuſtitia,§.85.nume.4.pag.15.& §.88.nume.3.pag.17.

V Cicero.lib.1. officiorum,verſic.Intelligendũ. Paleotus de conſultat. par.5. quæſt.6. verſic. Et pręterea. Montaluus in procem.legum Fori,gloſ. Son de partidos. & gloſ. No acuerden. l.item ſi vnus,§.principaliter, ff.de arbitris.

X Bardaxi de offic. guberna.quæſt.5.num.53 & 54.Thom.Micres in conſtitutio. Catalauniæ Iacobi I. collatio. 2. c.16. de celebratione Curiarũ,nume.14.fol 13. & Anton. Oliban de iure fiſci,ca.4. n.36.& cap.6.n.17.& 18 Fontanella de pactis dotalib clauſ 3.glo.3. à nu. 67.cum ſeq. 74. fol. 27. & 28.

Y Belluga in Speculo,rubri.1.num.4.vbi eius additio.Camil. Borrel. verbo,Ob neceſsitatem Reipublicæ. & ver. Præſes prouinciæ, & verb. Locumtenens generalis.

Z Vt pluribus comprobat Camillus Gallinus de verbor.ſignificat.lib. 10. cap. 32.

A Vt meminit Bobadilla in ſua politica, lib. 2. cap.16.num.134.

B Vt in Foro vnico anni 1592.titu. Que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço,iuncto Foro ſequen. En que caſos no ha lugar el Fuero precediente, Cagnolus in l.2.nume.145. verſic.Item quando agitur, ff.de origine iuris. Surdus conſil 46. nume. 16. & ſequen.Lancelot. Gallia conſil.55.n.34.

præſtandi, competebat: *c* ſed quia ex iam latis, & foris Regni vnuſquiſq; habebat ius formatum, & ortũ, ideo vniuſcuiuſquè diſſenſus legẽ nouã ferri antea impediebat, *d* & ideo prædicta fori Tiraſonenſis conſtitutio fuit neceſſaria, cum in noſtro Regno, maxime in legi-
25 bus condendis, vel derogãdis, † vnũ corpus conſtituãt rex, & regnum, per quatuor brachia ibi exiſtentia repreſentatum, ſitquè tanquam vnus homo, multarum manuum, & multorum pedum, & multis ſenſibus in-
26 ſtructus, *e* triplici namquè † ordini populi Romani *f*, (cuius imaginem noſtra Aragonenſis reſpublica præſefert) ſcilicet, ſenatorio, qui brachio optimatum, & nobilium: Equeſtri, qui brachio Infantionum, & militum: nec non populari, ſiue plebeio, qui brachio Vniuerſitatum merito comparatur, additus fuit quartus ordo
27 Eccleſiaſticorum, qui etiam, *Dummodo aliquid † contra libertatem Eccleſiaſticam non ſtatuatur*, ſuum præſtat legibus ferendis aſſenſum: *g* Ex qua ratione euenit, vt cum leges noſtræ à toto populo ſint approbatæ, cum à bra-
1 chijs, quæ vniuerſum populum repreſentant, approbatæ reperiantur, *h* ab vniuerſo populo, hoc eſt, tam à lai-
28 cis, † quam Clericis ſint pariter obſeruandæ. *i*

C l. quod maior, ff. ad municipalem, & in tract. de Curia Piſana, cap 14. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum, 4. dub. col. 2. & 7. dubio principali, col. 8. fol. 12. Anto. Corſetus de poteſtate Regia, 4. par. q. 53. late Surdus conſ. 65. per tot. volu. 1. Gracian. regul. 95. num. 4. Thom. Mieres vbi ſup. nu. 4. Viuius deciſ. 42. num. 1. & 2. facit l. aliud. §. refertur, vbi Deci & Cagnol. ff. de regul. iur. gloſ. verb. non debetur, iuncto tex. in l. ſicut. §. ſiquid, ff quod cuiuſq. vniuerſ.

D Ludo. Roman. conſilio 352. num. 14. & 16. Paulo de Caſt. conſ. 228. lo 2. Farinac. conſ. 60. nu. 499. & ſeq. facit l. 27. tit. 7. partita 1. ibi. E el fuero que home eſcoge, que por aquel ſe juzgue è viua, c. quod omnes de reg iu. in 6. cap. cum omnes, vbi cõmuniter DD. de conſtitu. Modicius in § plebiſcitã dubit 26. 136. & 158 n. 4. inſt. de iure naturali, Capicius deciſ. 155. Franchis deciſ. 2. & 197. Seſſe deciſ. 74. n. 15. & 24. 1. p. Surd. cõſ. 323. n. 12. & conſ. 390. n. 1. Port. in tract. de via priuil. §. 13. n. 14. Iacob. de concil. lib. 6 art. 3. n. 28. & ita fuit obtẽta firma ne obſeruaretur forus anni 1553. ſub tit. vieda y prohibicion de veſtidos, quia duo diſſenſerãt, & hoc idẽ fuit in alijs caſibus deciſum in curia D. Iuſt. Arag. in proceſ. Iuratorum de Venaſque, ſuper iurisfir. & in proceſ. Anto. Cardona, & Sebaſt. Serena.

E Cap. nouit de his quæ fiunt a prælat. c. quoniam in pleriſq; de offic ordinar. c. cum non liceat, de præſcript. l. rerũ mixtura, 30. ff. de vſucapionib. Rebuf. in concordat. tub. de concluſ. Lateraneſ. concil. glo. Nos igitur, pag. 765. Ioan. de Terra Rubea, contra rebelles, art. 3. tract 3. concl. 1. cũ ſeq. Bouad in polit lib. 2. c. 2. nu. 14. Camos dialog. 6. fol. 53. 1. p. col. 1 & dialog. 4 pag. 38. col. 2. Hier. Merola in repub. originali, lib. 1 c. 25. & ſeq. Aluar. Guerrero in ſpeculo iuris, c. 71. nu. 11. Petr. Grego. in præludijs optimi Iure conſult. lib 5. c. 10. Hiero. de Blanc. in comment. rerũ Arag. tit. de Comitijs Arag. pag. 375. verſ. in Comitijs enim. Belluga in ſpeculo rub. 6. num 18. verſ. Nam prouincia Aragonũ. Anto. Oliuan de iure fiſci, cap. 18. num. 8.

F Ioan. Roſin. antiquit. Rom. lib. 1. c. 17. & 18. Iuſtus Lipſius de magnitudine Romæ, lib. 4. cap. 2. pag. 200 Blancas in commenta. rerum Aragonenſium, pag. 374.

G. Mieres in prohem. conſtitutio Catalon Regis Petri III. collat 6. ſol. 2. Bardaxi in comment. ad forũ, ſub tit. de la competencia de iuriſdiciones, n. 3. 4. & 6. fol. 108. & 109 Remig de Goni in tract. de charitatiuo ſubſidio, Iacob Cancer var. reſolu. 2. p. c. 2. nu. 125. Anchar. conſ. 12 num. 3. Cattelian. Cotta, in memorabilib. verb. Papa, verſ. Papa confirmando generaliter, Ambro. Opizonus in repet l. filius familias § diui, nu. 85. ff. deleg 1. Plotus conſ. 21. num. 12 Bonacoſa in quæſt. criminal. verb. ſtatura laicorũ, Gallia. in conſuetud. Alexan. verb. maritus. q 4. nu. 6. & ſeq. optime Bald conſ. 496. vol. 4. Mandel. conſ 8. n. 3 Medicis, de legib. & ſtatut. 4. p. q 6. nu. 2. & 3. late plures referens Horatius Carpanus in prælud. ad ſtatuta Mediolani. à num 579. cum ſeq. explicans, quando dicatur contra libertatem Eccleſiaſticam, & 5. p. c. 180. num. 18. & ſeq. Foro vnico, tit. de Prælatis, & religioſis, noſter Molin. in repertor. forurum, verb. Clericos, verſ. Clericus etiam ſi ſit Epiſcopus ad medium, & ibi Portol. in Scholijs, à nu. 17. cum ſeq.

H Gloſ. in rub. C. quæ ſit longa conſuetud. Alexan. conſ. 101. vol. 1 & Angel. conſ. 63.

I Felin. in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, num. 8 1. q. 8. verſ. Secundus caſus, de conſtitutio. cap. cum veniſſet,

vbi

vbi Abb. & Bald. de eo qui mittitur in poſſeſ. Aterin. in cap. quod Clericis, de for. compet. Caſaneus in conſuetud. Burgund. rub. 8. §. 5. num. 2. plures per Tiraquel. in tract. de vtroque retract. §. 1. glo. 13 n. 2. Remig. de Goni in tract. de charitatiuo ſubſidio. in quæſt. princip. 74. quæſt. minus principal. an ordinatio facta per tres ſtatus, liget Clericos & Eccleſias, pag. 263. Lugdun. 1550. Eguinabaro, in comment. ad l. 2. de origin. iur. circa ius Gallicum, fol. 20. verſ. leges & plebiſcita, Guido Papa, q. 83. 196. 371. 381. 389. 402. & 494. Alexand. conſ. 210. in prin. vol. 2.

§. Quintus.

Rex eſt caput Regni, & de eius munere, & officijs.

Quare Rex capiti comparetur. 1.

Rex fuit introductus propter vtilitatem Regni non è contra. 2.

Tyrānus in quo differat a iuſto Principe. 3.

Ezechielis locus aduerſus Principes non curātes Vtilitatem ſubditorum cum B. Hieronymo explicatur. 4.

Princeps debet eſſe melior, & ſanctior ſubditis. 5.

Reges debent vitia ſua ſi quæ forte habeant curare omni ſtudio ne populo igneſcant. 6.

§. Quintus

VT clarius appareat, hoc corpus politicum ad imaginem corporis phyſici eſſe compaginatum, [a] dicendum eſt, quod iſtius corporis caput eſt Rex, [b] quod multipliciter † comparatur ad membra, primo quia eſt altius, & excellentius illis, [c] non ſui, ſed cæterorum membrorum vtilitate in altiori loco erectum, ita Rex † non ſui, ſed Regni vtilitate præeſſe debet, [d] iuxta illud Ciceronis, [e] aſſerentis, quod qui Reipublicæ præfuturi ſunt, neceſſe omnino eſt, vt duo præcepta Platonis teneant, vnum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quidquid agunt, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum, & totum corpus Reipublicę ita curent, vt nedum partem aliquam tueantur, reliquas deſerant. Vt enim tutella, ſic procuratio Reipublicæ ad vtilitatem eorum, qui com

1

2

A Paul. 1. ad Corint. c. 12. cap. quoniam. § nos vero, de offic. ordinarij. Alex. Turaminus, de legib. lib. 2. cap. 6 num. 1.

B Auendaño de exequẽ. mandat. Regis, cap. 1. n. 5. in fin. Garcia de nobilit. §. 2 gloſ. 2. nu. 11. & ſeq. Ripa in rub. de conſtitu. num 17. Auiles in c. Præt. in prohem. gloſ. regimiento, & gloſ. acordado, & gloſ. ordenanças. Azebed. in 4 tit. 1. l. 4. nu. 12. poſt med. Belluga in ſpeculo, rub 45. § quamuis. nu 5. Lelius Zechius de Principe. lib 1. c. 1. nu. 2 p. 422. Valdes de dignitate Regum Hiſpaniæ in prohe. num. 16. Zaballos tom. 4. cõmun. q. final, nu. 400. P. Franciſcus Soarez in defenſ. fidei cathol. aduerſ. errores Anglicanos, lib. 3 c. 1. n. 5. & facit tex. in c plurimi, 6. q. 1. c. ſicut 2. q. 7. c. miramur. diſt. 61. Sapiẽtiæ c. 7. Eccleſ. c. 10. Iſai. c. 1. & Paul ad Ro. 12. & ad Epheſ. 4.

C Leon in diuerſis 44. ff de religioſ. Caſaneus in cathalogo gloriæ mundi, p. 12 conſideratione 46. D. Chryſoſtomus homil. 5. ad Theſalonicẽ. 2. c. 3. Ianus Gruterus in Cornel Tacit. lib. 3 annal. tit. mores Principum mores populi. p. 50.

D Ferdinan. Vaſquius in præfat. lib. 1 controuer. illuſtri arg. 9. num. 102. & ſeq & cap. 1. nu. 10. & cap. 2. num. 1. Burg de Paz in prohem. leg. Taur. ibi. al bien deſtos mis Reynos, nu. 440. facit l. fin. ibi ſubditorum comodis proſpicientes, C. de religioſ. pluribus cõfirmat Iuſtus Lipſius lib 2. ciuil. doctrinæ, cap. 5. Borrellos de Regis cathol. præſtancia, cap. 66. nu 3. & ſeq.

E Lib. 1 officiorum, pag. mihi 34. Paris de Puteo in tract de ſindicat tit. de exceſſib. Reg §. Rex autem, nu. 20. Tapia de vera nobilitate, lib 2. pag. 276. col. 1. verſ ſed quoniam, & pag. 283 col. 2. verſ. nunc extrema, Ayala lib. 1. de iur. belli. & diſciplina militar. cap. 1. num. 7. Cermenatus in rapſodia, cap. 10.

Digitized by Google

commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſi geren-
da eſt,iuxta illam duodecim tabularum legem aſſeren-
tem: *Salus populi ſuprema lex eſto.* f Ex qua multa,propter
publicam vtilitatem, contra priuata commoda fuerunt
recepta: nequè enim Regnum fuit propter Regem, ſed
Rex propter Regnum, ad hoc à Deo in Regem conſti-
tutus, vt vtilitatem populi procuret,non vt propria lu-
3 cra quęrat: g in hocquè,† inter alia, maxime differt à ty-
rãno,quod ille ad bonum commune,iſte ad proprium
tendit, h optimus namquè Princeps ſubditorum com-
moda propria exiſtimat,ac ſuæ vtilitati, quod commu-
niter omnibus prodeſt, præferre non dubitat: i ſub cu-
ius patrocinio,publice omnes,priuatim ſinguli,ab iniu-
ria tuti ſunt. Ex qua ratione dicebat Antigonus,k *Reg-
num nihil aliud eſſe,quam nobilem ſeruitutem*, cum omnium
ſomnos illius vigilantia defendat, omnium otium illius
labor, omnium delicias illius induſtria, omnium vaca-
tionem illius occupatio: Atquè ita, licet Regis clariſ-
ſimum nomen ſit, duriſsimum tamen eſt officium, om-
niumquè difficilimum miniſterium, l quia tutor eſt ſta-
tus publici,& Regni œconomus,ac procurator,Reipub.
author,Eccleſiæ cultor, refugium pauperum,tutor pu-
pillorum, defenſio viduarum, oculus cęcorum, lingua
mutorum, baculus ſenum,vltor ſcelerum, metus malo-
rum, gloria bonorum, malleus tyrannorum, ac deniq;
pater Regni,quem vt talem ſe gereret erga Rempubli-
cam monuit Claudianus m Honorio his verbis.

Tu ciuem,patremq; geras, tu conſule cunctis,
nec tibi,nec tua te moueant,ſed publica vota.

Contra facientes minatur Deus † per Ezechielem, di-
4 cens: n *Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne
greges à paſtoribus paſcũtur? Lac comedebatis, & lanis operieba
mini, & quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum
non paſcebatis,* & paulò infra,*ſed cum autoritate imperaba-
tis, & cum potentia*: vbi Beatus Hieronymus exponit de
Principibus ſecularibus, qui ſunt patres, & paſtores
popu-

F Refert Cicero. lib. 3. de legib.& facit l. 4. ibi ſalutem Reipublicæ tueri,ff.de offic. præfect. vigilum.

G Mexia in pragm. taxæ panis,conclu. 2.nu.14. & 17.Caldas Pereira in l. ſi curatorem habens, verb. hunc contractum. nu.47. verſ. huius autem reſolutionis in fio.Garcia de expenſ.c. 21.nu. 32. Vaſqn. controuer illuſtri.c 45.n. 4.& c.43.nu. 3.& de ſucceſsio. progreſ in pręfa.à n.44. Ioã.Chokier in theſauro Aphoriſmor. polit. lib 3.c.19.p.398.& 399

H Gloſ.regum, in Clem. vnic.de Baptiſm. Riminæ. conſ.45 n.57.in 2 label. tract.2 polit.Chriſtian. 3.p.c.2.pag.697. Tapia de vera nobilit lib.2.p.190. col.2 verſ.eſt quidem,Soto de iuſt.& iur.lib 1 art. 2.corrolario 1. Ioan.Marian.de Rege & Regis inſtitut.lib.1.cap.5. Petrus à Ribadeneyra,en la inſtitucion del Principe Chriſtiano,lib.2 cap.9.verſ.El verdadero Rey,pag.320. Anto. Zara in Anatomia ingeniorũ,& ſcientiarum ſect.2.memb.16.pag.330 & 335.

I l.vnic.§ fin.C.de cadu. tollend.Lucas de Pena in l.vnica,glo.iudicio,C.de ſuper indicto,lib.10.Forcatul.in rub.de iuſt. & iure,num.5 & 6

K Aelian.lib.2. de var.hiſtor.c.20. Pet. Greg.ſintagma. iur.3.p. lib.47.c. 20.n.17. Orozco de Couarru. lib.3. emblem.33. & 34.

L Rodericus Zamorenſis in ſpeculo vitę humanæ, lib. 1. & 2. & Iuſt. Lipſius. lib.1. politicorum, per tot.& lib.2. cap.6.ad fin.

M In panegyri.in 4.Conſul:Honorij,pag.165.

N Cap.34.Caſtro de lege pœnali,lib.1.cap.10.pag.201.

G Abulenſ:

Digitized by Google

populorum, qui per gregem ſignificantur; ſicut & magiſtratus, & præfecti per canes, defendentes gregem aduerſus lupos. *o* Talis deniquè ſit Rex, qualem Xenophon Cyrum depingit, † qui non cenſebat conuenire 5
cuiquam Imperium, qui non melior eſſet ijs, quibus imperaret, *p* quod facile aſſequetur, ſi Deum, cuius imaginem in terris gerit, *q* quantum in ſe ſit, curet imitari, proprium ſemper commodum vtilitati publicæ, poſtponendo, ac curando maxime omnis reprehenſionis, & criminis eſſe expertem, non enim ab ijs qui Rempublicam gerunt, tantum de publice dictis factiſquè ratio eſt reddenda, ſed & in cœnam eorum inquiritur, & cubile, & matrimonium, & quicquid Serij, ioci vè agunt; quod ſi non facile † omnia arcere animo vitia valeant, 6
ea tamen amolire, ac diminuere quæ maxime in promptu ac conſpectu ſunt curent. Quia ſicut in facie lens, & berruca moleſtiores ſunt, quã reliquæ corporis maculæ, ſic exigua peccata, vbi in Principis cernuntur vita, pro magnis habentur, propter opinionem, quam vulgo de Principatu gerunt, rem eam eſſe magnam, & quę vacare debeat omni errore, atq; vitio, & ideo Principum peccata minus conuenit reprehendere coram populo, *r* qui pronior eſſe ſolet ad maledicendum, & obtrectandum de ipſis.

O Abulenſ. ſuper 4. Reg. fol. 168. colu. 2. C. Cermenatus in rapſodia, c. 28 Vitus Amerpachius in interpreta. ad Phocylidem, pag. 64. & ſeq.

P Iuſtus Liphus lib. 2. ciuil doctrinæ, capit. 7, in princ.

Q Cap. hæc imago. 33. q. 5. & in authen. de inſtrumento. cautela. in prin. latiſsime, & eleganter Chriſoſtom. Iabellus. in tract. 2 politicæ Chriſtianæ per tot. à pag. 673. vſq; ad pagin. 599. Caſaneus in conſuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. gloſ. Di Prince, nu. 9. & in Cathalog. glor. mundi, 5. par. conſiderat. 35. verſ. & vt ſemel, & conſideratione 24. nu 62. & 208. Chachera. deciſ. 30 nu. 2. verſ. Secundo. Rodericus Zamorenſ. in ſpeculo vitę humanę lib. 1. c. 1. cum cõcor. per Bouadillã in politica. lib. 3. cap. 2. num. 1. B. & facit. l. quoties, ibi. numinis. C. vbi ſenator. vel clariſ. cap. 1. iue Eccleſiaſt. benefic. & l. 1. & 7. tit. 1. & l. 3. tit. 4 part 2. & l. 2. tit. 18. part. 1.

R Ioan. Lorin. ex B. Paul. in commen. in Acta Apoſtol. cap. 4. ver. 10. p. 202. verſ. quẽ vos crucifixiſtis.

§. Sextus.

Connexio inter caput Reipublicæ, & eius membra eorumque adequatio, & comparatio.

Rex gerit nomen, & imaginem Reipublicæ. 1.

Reſpublica quid ſit, & eius diffinitionis explanatio remiſſiue. 2.

In Republica vnum tantum debet eſſe caput. 3.

Membra Reipublicæ debent eſſe conformia capiti ſuo. 4.

Subditi ab obedientia Regis diſcedentes ſunt ſicut membra à capite ſeparata. 5.

§. Sextus.

QVIA eſt quędam connexio, eleganter à Baldo *a* conſiderata, inter iſtud caput Reipublicę, & eius membra, ita vt nihil habeat authoritatis Rex in ſuo Regno, niſi

A In c. 1. de feudo Marchiæ, nu 1, verſ. Vnde Imperator. Lopez Madera de las excellencias de Eſpa-

Digitized by Google

1 niſi tanquam Reſp ublica, † cuius nomen, & imaginem gerit, cum omne Regnum ſit poſſeſſio Reipublicæ, & non reſpublica poſſeſſio Regni; *b* quia Rex, & Reſpublica pro eodem præſuponuntur *c* ſicut Cyprianus dicebat *d* Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & è contra Eccleſiã in Epiſcopo, quo ſenſu inquit Alciatus, *e* Imperium Regni tẽporalis in capite, & in membris exiſtere; quod maxime in noſtro Regno verificari poteſt circa primum, & maximum gradum meri imperij, hoc eſt condendarum, & derogandarum legũm facultatem. Comprobantur prædicta, ſi conſideremus quid ſit reſpublica,
2 † quæ nihil aliud eſt, quam rerum, & vitæ quædam cõmunitas, vnius ſocietatis, quæ efficit vnum quoddam corpus ciuile, ex pluribus, & diuerſis membris compoſitum, ſub vna ſuprema poteſtate, veluti ſub vno capite, & vno ſpiritu, ad bene & cõmodiùs viuendum in hac mortali vita, vt facilius in ęternam perueniamus. Cuius diffinitionis ſingulas partes eleganter, ſuo more, explicat Petrus Gregotius. *f* Itaquè in republica, & Re-
3 gno † vnum tantum debet eſſe caput, *g* (quia monſtruoſum eſſet in vno corpore duo capita reperiri) ac penes vnũ rerũ omnium ſumma poteſtas, à qua pendeãt, reliqui, qui ſub eo Rempub. vel Principatum, ſeu Regnum, per partes ſibi creditas, moderantur, & cuius voluntati membra iſtius corporis † debent eſſe conformia. *h* Si-
4 cut enim in corpore phyſico membrorum concordia, & colligatione actiones ſuas mens exerit, & perficit, & vnico ſpiritu eadem membra colligat, ſed à capite deciſa, & ſeparata areſcunt: ita & ſubditi, † ſi diſcedant
5 ab obedientia Regis, ſicut membra ab vnitate capitis ſeparata, areſcent, & putrefient. Quęmadmodum illi, qui in Chriſto, eiuſquè Vicario, corporis Eccleſię capite, non manent, eijcientur foras, & areſcent, & in ignem mittentur, & ardebunt, *i* ita pariter corpus Reipub. politicę ſub tuto manere non poteſt, niſi quatenus ſub capite, eiuſquè obedientia, & vera fidelitate continetur: Quia omne Regnum in ſe diuiſum (vt ipſamet veritas inquit) K deſſolabitur, cum ſicut vnitas, quę principiũ eſt

ſia, cap. 2. in fin. facit l. 4. tit. 26. part. 2. verſ. La primera.

B Renatus Chopinus de Dominio Regni Franciæ lib. 1. tit. 9 n. 5 Regnerius Sixtinus de regalibus, c. 1 nu. 25. & 26.

C Gloſ. 1. in l. non eſt ambigendum, ff. de bonor. poſſeſ. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum prę rogat. 19 n. in 7. dubio principal. Andræ. Iſernia de prohib. feudi alienat. per Lothar. num. 1. Auendaño de exequend. mandat. 1. par. cap. 1. nu. 2. & 3 Pariſ. de Puteo in tract de ſindicatu. tit. de exceſſib. Reg. in princ num. 78 Anton. Oliuan. de iur. fiſci. cap. 6. nu. 32. facit tex. in cap. cum Clerici, de verb ſignif.

D Cap. ſcire. 7. q. 1.

E In l. placer, nu. 4. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & conſil. 201. numer. 16. allegat Cardinal. conſ. 137. nu. 6.

F Lib. 1. de republi. cap. 1 num. 6. & ſeq. Camos in microcoſm. 1. p. in 4. dialog. col 1. pag. 35. Nico. Bieſio lib. 1. de repub. & Simancas lib. 2. cap. 1. nume 4. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, & ſcientiarum, ſectione 2. membro 16.

G Cap. in apibus, 7. q. 1. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 16. C. de bon mater. Tiraqu. de iur. primogen q. 4. nu. 15. & ſeq. Bouadilla in politica, lib. 1. cap. 16. nu. 14. l. 26. tit. 13. partita 2.

H Cap. cum non liceat, de prœſcriptio. c. de nepotis, 9 1. q. 2.

I Ioan. cap. 15 & cap. loquitur, 24. quæſt. 1. Lactancius lib. 6. diuinarum inſtitutio. c. 9.

K Lucæ, cap. 11.

eſt numeri, & punctum principium lineæ, quæ ex punctis conſequentibus oritur, diuiſionem non recipiunt, quibus monarchia Regni comparatur, nulla ratione, ſine totali eius interitu, diuiſionem admittet.

§. Septimus.

Maieſtas in Rege comparatur cerebro, & quis honor Regi, & eius Magiſtratibus ſit exhibendus, & illi erga ſubditos quo modo ſe gerere oporteat.

EXplicatur dictum Bald. aſſerentis cerebrum populi Romani eſſe in Roman. Pontifi. 1.

Maieſtas vnde dicta. 2.

Princeps vnde deriuetur. 3.

Honor & reuerentia debetur maieſtati Regia. 4.

Iniuria afficitur Rex ſi eius Magiſtratibus, & familiaribus non exhibeatur honor & reuerentia, & qualis ſit exhibenda?

Magiſtratum non ſalutans puniri poteſt. 6.

Non perſona in Magiſtratu, ſed officium contemplandum eſt. 7.

Quare fuerit ſtatutum in Aragonia, quod iudices & conſiliarij Regij induantur veſte talari. 8.

Mulctatur in Regno Aragonum qui Magiſtratui iniuriam infert, vel coram eo in alterum iniurioſa verba profert. 9.

Nimia humilitas in Magiſtratibus reprobatur, quia eſt vitium per exceſſum 10.

Exempti à iuriſdictione iudicis ſecularis an poſſint in Aragonia ſaltim in pœna pecuniaria mulctari vt in notorio, ſi verba iniurioſa proferant. 11.

Iniuria illata alicui poſt depoſitum officium cõtemplatione officij, punitur, ac ſi eſſet facta officiali. 12.

Magiſtratus ſalutati debent ſubditos reſalutare. 13.

Expenditur locus Calliſtrati. I.C. 14.

Expenditur dictum Regis Aſſueri in Eſther. 15.

Conditio eorum qui non meritis, ſed ambitione ad officia promouentur, 16.

Referuntur plures qui ex maxima fortuna fuerunt lapſi, & reducti ad miſeram, & infimam. 17.

Familiares Principum monentur, quomodo ſe gerere debeant, vt gratiam eorum conſeruent, 18.

Ramirus Rex Aragonum, quare occiderit vndecim nobiles. 19.

Vaſſalli, Regi ſuo naturaliter tenentur obedire, 20.

Cauſa ob quas maieſtas Regia comparatur cerebro. 21.

Ob capitis tuitionem membra, debent ſe cuilibet periculo exponere. 22.

Tres operationes cerebri, conueniunt maieſtati Regiæ. 23.

Tres animæ potentiæ, & ſenſus communis quæ in cerebro reſident, quomodo debeat maieſtas Regia eis vti, 24.

Duæ meninges quibus cerebrum inuoluitur, miſericordiam, & iuſtitiam in maieſtate Regia demonſtrãt, ex quibus quæ frequentior, & quomodo hæc à Principe exerceri debeant. 35. & 30.

Regis optimi conditiones. 26. & 29.

Romani cur faſces, ſeu ſecures non ſolutas, ſed virgis alligatas portarent. 27.

Quæ res potiſſimum ſubuertant imperium. 28.

Craneum quo cerebrum circundatur, denotat fortitudinem 31.

Fortitudinis officium quod ſit. 32.

Tres celulæ in parte anteriori, poſteriori, & media, quid ſignificẽt in Regia maieſtate. 33.

Prudentia politica, ſeu ciuilis in quo conſiſtat. 34.

Ianus

Ianus cur gemina, & ab alijs quadruplici frõte depictus. 35.
Philippus Secundus alios Principes imitatus codicem habebat cui commendabat ea quæ illi memoratu digna videbantur. 36.
Prudentia habet in ſe donum Conſilij. 37.
Virtus nulla eſſe poteſt ſine prudentia. 38.
Sal cur ſignum prudentiæ extiterit. 39.
Vitia ſæpe velamine virtutum conteguntur. 40.
Subditi facile imitantur mores, & affectus ſui Principis. 41.
Magiſtri Principum, quam diligenti eorum eruditionis, & virtutis indagatione ſint eligendi. 42.
D. Galcerandus Albanellus Magiſter noſtri Principis laudatur. 43.
Quod capilli in capite, hoc in Rege ea quæ ad pompam & ornatum ac eius voluptatem, & recreationem conſtituta ſunt ſignificant. 44.

§. Septimus.

SVPREMA pars capitis eſt cerebrum, quod in maieſtate Regia repræſentatur, ex qua omnibus de Regno eſt excellentior; vnde cum maieſtas populi Romani lege Regia fuerit in Imperatorem tranſlata, & is omnimodam in populum Romanum iuriſdictionem, & poteſtatem Roman. Pontif. contulerit, † merito, inquit
1 Baldus, *a* quod cerebrum totius populi in eo reſideat: inde maieſtas dicta, † quaſi maiorem ſtatum, ſeu pote-
2 ſtatem in republica, *b* ac præ cæteris excellentiam honoris, & dignitatis habens, & aliquando Princeps Regni, ſeu imperij vocatur, † quaſi primum caput, & præ
3 cipuum illius, ac primum in Republica capiens locum, *c* quod in ea, in pace primus ſit ciuis, & in bello primus miles. *d* Ex qua ratione debetur maieſtati Regiæ honor, † & reuerentia, & ideo Poetæ fabulantur, ma-
4 ieſtatem eſſe honoris, ac reuerentiæ filiam, *e* quæ non ſolum verbis, ſed etiam factis, in ſubiectionis ſignum, exhibenda eſt: *f* quæ ſi, vt decet, non exhibeantur, merito iraſcitur Princeps, quia, ex ſententia Philoſophi, videntur tunc illum contemnere, & deſpicere, cum debitum, & ſolitum honorem ei non im-
6 pendunt. Non ſolum autem ſi ei, ſed etiam ſi alijs, † qui ordinantur ad ipſum, aliqua irrogatur iniuria, vel ſi debita non exhibetur reuerentia, *g* maxime eos reuerenter ſalutando, *h* non vt aulicæ [illegible] F[illegible] muſcę

A In l. non ambigitur, num 6. ff. de legib.
B Redin de maieſt. Princip. gloſ. Imperatoriam maieſtatem, num. 25. Afflictus in prohem. conſtitu. Neapol. 3. par. verſ. cum igitur, num. 3. Caſaneus in cathalog. glor. mondi, 1. par. conſideratione 70 Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia, cap. 60. numer. 20 & 26. cum ſeq. l. 1. ibi Regiæ maieſtatis, C. vt nemo priuatus, Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 6. nu. 29. Celius Rhodiginus lectio. antiquarum, lib. 2. per tot. & cap. 19.
C Petrus Gregor. de Republi lib. 6. cap. 4. Caſaneus in conſuetud. Burgundi, rub. 1. §. 5 gloſ fin. Bobadilla in politica lib. 3 cap 2. num. 2. E. gloſ. in cap. fundamenta, §. prođe, de electio in 6. glo. Principatus, in l. numerarios. C. de apparitor. Magiſt. milit. lib. 12. Boher. de auctorit. magni conſilij, num. 106. Lelius Zechius de Principatus adminiſtratione lib. 1, cap. 2 n. 1. Mirabellus & Amantius in polyanthea, verbo Princeps. pagin. 662. & 665.
D l. familiæ 196. ff. de verbor. ſignifi.
E Claudius Minois in 9. emblema. Aleiati.

F l. 17 & 18. tit. 13. part. 2. G l. 1. §. interdum, verſ. ſpectat. ff. de iniurijs. H l. 1. ibi tam in adorãda noſtra ſerenitate, quam in ſalutandis noſtris adminiſtratoribus, C. de ſilentiarijs, lib. 12. Caſaneus in catalog. glor. mundi. 1. par. conſider. 16.

muſcę, quæ cum potentiorem ſalutant, veſtem, vel partem aliquam corporis, manu illi tangunt; eamquè ſtatim cum veneratione quadam ad os reportant: veſtigium priſcæ adorationis, *i* ſed vt hodie ex vſu, & politica obſeruantia caput aperientes, tanquam omnia noſtra illis patere debeant, equo deſilientes, aſſurgentes, ſemita cędentes, locum dantes, deducentes, ac reducentes. *K* Quæ licet erga alios vrbanitatis ratione fiant, erga iſtos tamen ita neceſſitatis cauſa, vt nolentes eos ſalutare, † incurrant quaſi in pœnam ſacrilegij; *l* cũ 6
enim magiſtratus res ſacra, & ſancta ſit, non vulgariter, ſed Religioſe contrectanda eſt, & quæmadmodum tragediarum Principes † humili Hiſtrioni ſolent, cædere ac venerari, dum vti Iouis, aut Agamenonis, 7
momento aliquo perſonam fingunt, & imitantur, in Republica, quæ vera & perpetua ſcęna eſt, ſedentem in puppi nobilis deſpiciet plebeium? & pauperiorem diues? Minime quidem, nec pater filium, dum agit perſonam publicam, vt eſt illud vulgare Quinti Fabij maximi exemplum. *m* Ex qua ratione in noſtro Regno, in Curijs Tiraſonæ celebratis ſtatutum † fuit, 8
n quod Iudices, & Conſiliarij Regij infula induantur, quæ proprie ornamentum honoris dicitur, & eſt magna adiectio honoris deferenti, *o* & vulgo dicitur veſtis talaris, *p* & oſtendit illam deferenti eſſe debitum honorem tribuendum, ita vt mulctetur, *q* non ſolum † 9
qui verba iniurioſa in magiſtratum aliquem profert, ſed etiam ſi coram eo alteri iniuriam inferat, quia qualiſcumquè ſit magiſtratus, in magno pretio haberi, ac venerari oportet: ne veluti contagione quadam vitium perſonæ ad dignitatem, & officium tranſeat, nec pati debent Rex, vel eius Magiſtratus, ſe ab aliquo contemni, *Ne dum nimia*, vt inquit Diuus Auguſtinus, *ſeruatur humilitas* † *regendi frangatur auctoritas.* Quinimo inordinata ſui abiectio, eſt vitium, humilitati 10
per exceſſum oppoſitum, & ſi ex puſilanimitate proueniat, magnanimitati, (quæ Principibus & Magiſtratibus

I Lipſius electorum, c. 6. lib. 2. pag. 466.

K Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum, lib. 4. c. 13. verſ. Magiſtratibus vero. Seneca epiſto. 65. Lipſius elector. lib. 1. cap. 23. p. 427. & 428. & in lib. de Amphiteatro, cap. 19. & 20.

L Ioan. de Platea in l. 1. C. de domeſtic. lib. 12. & in l. 1. C. vt dignita. ordo ſeruetur, Ioan. de Terra Rubea in prohem. tract. contra rebelles, Petrus Brodius rerum iudicatar. lib. 6. tit. 5. cap. 4. & ſeq. Aniles in prohem. capit. prætorum, ver. ſalud, & ver & in ſcriptis, Stephanus Gracian. diſceptatio, forenſ. tom. 2. cap. 284. Polidor. Virgil. de inuẽto. rerum lib. 4. cap. 13. verſ. Magiſtratibus.

M Plutarchus in apothegma, pag. 433. tom. 1. moral. Caſaneus in cathalog. glorię mundi, p. 7. conſideratione 24. verſ. In tantum eſt etiam honorandus Iudex.

N Foro vnico, verſ. Y para que no puedan allegar, tit. de los que injoriaren a los officiales Reales.

O l. 1. C. de temporib. & reparatio. appellatio. l. fin. C de primicerio. lib. 12. l. fin. in prin. C. de decurio. lib. 10. Caſaneus vbi proxime.

P Cap. penultim. 23. diſtin.

Q Foro 1. & 2. tit. de proceſſu ſuper notorio, & foro vnico, tit. de la facultad de acuſar los que dãnificaren, o injuriaren a Lugartenẽtes, iuncto foro nouo Tiraſonæ, tit. de los que iniuriaren a los officiales Reales, Molin. verbo iniuria, & verbo Notorium, & ibi Portol. in Scholijs numer. 1. & verbo iniuria, num. 5. 7. & 36. Villádiego. in ſua politica. cap. 5. §. 2. a nu. 8.

R In cap. quando, 85. diſt.

tibus maxime conuenit,) contrarium, *ſ* & ideo Magiſtratus, & officiales Regij poſſunt ex officio, quoſuis quantumuis priuilegiatos, & ab eorum iuriſdictione, quorum maieſtatem, & auctoritatem offenderunt exemptos, mulcta pecuniaria coercere, licet corporaliter puniri non poſſint. *t* Quæ theorica in Cle-
11 ricis communi Doctorum *u* calculo impugnatur, † ſed in Aragonia receptam, & praxi obſeruatam à meis antiquis magiſtris accepi, cum etiam Clerici ſint ſub Rege, *x* & illi teneantur debitum honorem ſeruare, vt præcepit B. Petrus, *y* dicens: *Deum timete; Regem honorificate*, quod adeo verum eſt, † vt & ſi alicui depoſito of-
12 ficio ocaſione eorum, quæ in officio geſſit iniuria inferatur, poſſit qui iniuriam intulit perinde puniri, ac ſi Magiſtratum gerentem offendiſſet. * Qui tamen
13 ſalutati, † non debent dedignari reſpondere, *z* nec more Anabaptiſtarum vti, qui neminem reſalutare ſolebant, *a* ſed (vt inquit noſter I. C.) *b* authoritatem di-
14 gnitatis † ingenio ſuo augeant; non grauitate vocis, & toruitate aſpectus, ac morum aſperitate; ac inſotiabili quadam vita in eorum ſubditos, & inferiores excandeſcendo, cum nihil ſit tam deforme, quam ad ſummum Imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere: *c* ſed vt inquit D. Gregorius: *Tales erga ſubiectos noſtros debemus exiſtere, quales nobis ſi ſubiecti fuiſſemus noſtros vellemus eſſe præpoſitos.* ſunt namque multi, qui in nimia fiducia, ac humanæ fragilitatis obliuione (quę rebus lętis vt plurimum interuenit) alios præ ſe nihil faciunt, ac potius deſpiciunt, maxime eos, quos impotentiores, vel inferiores vident: ex quo inuidiam (communem aulæ peſtem) ſibi parant, de quibus dicebat ma-
15 gnus *d* ille Rex Artaxerxes, † quod bonitate Principum, & honore, in eos collato, abutentes in ſuperbiam, non ſolum ſubiectos Regibus nittuntur oprimęre, ſed cum (vt inquit Philoſophus,) *e* non

F 2 ſit

S Leonardus Leſius de iuſt. & iur. lib. 3. c. 2. dubitatione 3. nu. 28. pa. 707. & lib. 4. cap. 4 dubitat. 8. verſ. alterũ vitium. p. 790
T Arg. eorum quæ tradit glo. in l. nullum, vbi Bald. C. de teſtibus, Marian. Socin. in cap. poſtulaſti, q. 18 num. 12. de foro compet. Federicus de Senis conſ 93 Afflictis deciſ. 230. n. 2. verſ. Tertia fuit opinio, obſeruan. 2. tit. de aduocatis, Caſaneus in conſuetu Burgun. rub. 1. in princ. num. 11 n. fol. 25. colu. 2. verſ. Item etiam cognoſcunt. Molin. in repertor. verbo Clericus quando vtitur officio, fol. 81. col. 4. in fin. & verb. Iuſticia Aragonum, in quibus verſic quando ſingularis turbat eius iuriſdictionem, iuxta for. vnicũ. tit. quod impetrans literas ad impediendum, & verſ. quando ſingularis eſt depoſitarius, fol. 203. col. 4. ad fin. & verbo literæ D Regis ſigillatę, fol. 212. colu. 2. Feli in c. at ſi Clerici, col. 7. de iudi. Bart. in l ſi quis obrepſerit ad ſi. de falſis. Oliu. de iu fiſ. c. 14. n. 14 n.
V Vancius de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſdictio. num. 50. fol. 81. Afflict. d. deciſ. 230. & late Roland. à Valle conſ. 12. nu. 33. & ſeq. vol. 2.
X Gloſ. Eccleſia in c. tributum, 23. q. 8. Menoch. conſ. 1000 ex n. 26. Azebed. in 4 tit. 3. l. 13. nu. 7. & l. 15. tit. 13. part. 2. & l. 65. tit. 5. part. 1. Reginal. Polus in lib. contra Enricum 8. pro Eccleſiaſticæ vnitatis defenſione lib. 1. fol. 9. in prin. Cenedo in quæſt. pract. q. 45. nu. 21.
Y 1. Epiſtola cap. 2.
* Qua ratione fuit condemnatus Michael Cerdá, dñs loci de Sobradiel, die 9. Septemb. 1575. in Curia D. Iuſt. Arag ad exilium vnius anni à ciuitate Cæſaraug. in proceſ. proc. fiſcalis, ſuper criminali, quod dixiſſet verba iniurioſa, & minatoria, aduerſus Didacum de Funes Locumten. extraordinarium, in cauſa de Muçota, & Meçalochá poſt depoſitum officium. Z Gloſ. proceſsiſſet in l. 1. C. de ſenten. paſsis. A Petrus de Bollo in auth. probat. ſacrif Miſſæ. p 31. B In l. obſeruandũ. ff. de offi. præſidis. C Cicer. epiſt. 1. ad Quintũ fratrẽ. c. quẽ ſtudũ, ad med. diſt. 74. D Eſther. c. 16. E Lib. 5. politic. 8. vbi Ferd. Rhoen. p. 118. col. 1. verſ. nec cuiuſuis.

ſit cuiuſcumquè hominis ferre proſperitatem, datam
ſibi gloriam non ferentes, in ipſos, qui dederunt, moliũ-
tur inſidias: fictas, ac ſimulatas proditiones illis ſuſur-
rando, zizanias, ac ſeditionum diſcordias ſeminando, in-
ſinuando aliquos ambitioſiſſimos ad Regni gubernacu-
la, quibus non tam iucundum eſt, multos poſt ſe vide-
re, quam graue, aliquem ante ſe: *f* quorum cupiditas vl-
tra ſe porrigit, † & felicitatem ſuam non intelligit, quia 16
non vnde venerit reſpicit, ſed quo tendat; *g* qui cum
primum redempta commendatione, & aulico artificio
gubernacula arripuerunt, ſemel obſtrictos inſinuatio-
nis auctoramento, tanquam Vicarios habent, tuenda-
rumquè partium ſuarum inſtitores, illos, quos decepe-
runt, vel obſequijs, vel fucato quodam virtutis, ac pe-
ritię velamine, *h* dum loco Sapientiæ audaciam, & lo-
quacitatem habent, ſunt tamen vani, grauitatis exper-
tes, & vt ſpicę vacuę, ob leuitatem ſurſum attoluntur;
vt de Galua dicebatur: *Maiorem priuato viſſum, dum pri-
uatus fuit, & omnium conſenſu capacem imperij, niſi imperaſ-
ſet*, ſicut enim inter vacua vaſa non facile diſcernere
poſſumus, quod eorum integrum, quod vitioſum ſit,
vbi aliquid in eis fuerit infuſſum, ſtatim apparet, quod
perfluat: *i* ita iſti infuſſam potentiam non continent,
ſed foras diffluunt, cupiditatibus, iris, arrogantijs, ine-
ptijs, & opibus; & gloria elati, quaſi capitis vertigine
corripiuntur: quibus multoties vidimus fortunam (quę
in altiſſima ſede conſtitutis ſtudioſius inſidiatur, & quos
beneficijs luſtrat ad duriorem caſum reſeruat) eripuiſſe quod dedit, ac ean-
dem gratiam, qua fuerunt abuſſi (Deo permittente) fuiſſe verſam in odium,
& ab eiſdem Principibus, † à quibus amore complectebantur, odio habi- 17
tos: quia nec fortunam, quæ inuita teneri non valet, cum lubrica ſit, &
ſuper rotundum lapidem conſtiruta; preſſis manibus tenuerunt, nec fe-
licitati ſuæ fræna impoſſuerunt: vt Aman ab eodem Artaxerxe, k Lyſi-
macus ab Alexandro, Seianus à Tiberio, (qui eum tantum extulit, vt
ob nimiam potentiam ſuſpectum coactus ſit occidere,) *l* Gellius ab Au-
guſto, Beliſarius à Iuſtiniano, *m* qui è vili Tugurio mendicans, dicebat:
Date obolum Beliſario, quem virtus extulit, inuidia obcecauit. (Quæ eminentis
fortunæ aſſidua Comes eſt) Aluarus de Luna à Ioanne Secundo Rege
Caſtellæ,

F Seneca epiſtol. 74.
G Lib. 1. de beneſic. cap. 27.
H Plutarch. lib. de doctrina Princip. tom. 1. moral. pag 291. & tom 2. de animi tranquilitate. p. 317. Camillus Borrellus de Regis catholici præſtantia, cap. 16. numer. 38. & 39. Guliel. Budæus in annotatio. in Pandectas, 1. par. pag. 59.
I Ex Plutarch. Ianus Gruterus in Cornel. Tacitum lib 1 hiſtor. p. 38. titulo Magiſtratus oſtendit virum, ſed & corrumpit.
K Eſther vbi ſupra.
L Iuſtus Lipſius in notis ad lib. 1. politicor. cap. 11 verſ. Nihil rerum mortalium, pag. 74. Sueton. in Tyb. in cap. 55. Dion. lib. 58. Goidus Pancirolus in vtraq; notitia, c 5. fol. 7. pag. 1. verſ. Auguſtus Seneca de tranquilitate animi. cap. 11. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorũ politicorum, lib. 5. cap. 5. exemplo 1. p. 320.
M Ioan. Orozco de Couar. in paradoxis, lib. 1. paradoxa 5. fol 40. Petrus Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 9. cap. 6. Ioannes Chokier vbi ſup. lib. 5. cap. 6. exemplo 1. pag. 129.

Caſtellæ, [n] & alij, quos cõſulto ommitto referre; [o] quorum exemplo admonendi veniunt † familiares Principum, vt ita ſe gerant, quod eorum moribus adſit affabi-
18 litas, non popularitas, quæ plerumquè Principibus ſuſpecta eſt, exiſtimantes ſuæ demptum gloriæ, quidquid cedit alienæ, ſed faciles in adeundo ſe prębeant, & ſit in eorum verbis vrbanitas, ſine vlla in audiendo difficultate, in reſpondendo mora, nihil ſuæ induſtriæ tribuentes, [p] ſed Principis fortunę, & prouidentiæ adſcribant. Magnę enim imprudentiæ eſt, animi ſui excellentiam cum Principis pręſtantia conferre, & ſtultiſſimum prę eo velle videri, & perſpicax, & prudens, & circunſpectus. Et ita nemo eis inuidebit, quos proſperis rebus affluentibus, moderato animo conſpexerit; nec Princeps odio proſequetur, quos nec ſe ingenio præſtare, nec obligatione rei bene geſtę obſtrictum ſentiet, cum gratia, & amicitia Principum periculoſior ab aliquibus ſit iudicata, quam odium, & amor facilius diſſoluatur, quam naſcatur, maxime in Regibus, quorum voluntates (vt inquit Saluſtius) [q] vt vehementes, ſic mobiles, ſępe ipſæ ſibi aduerſæ, & cum Claudiano [r] dicere poſſumus.

Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſquê Deos, ac lubrica numina diſcat.

Cum vt inquit Seneca [s] ſępe inter maximã, & vltimam fortunam nihil intereſt, & per maxima pericula peruenitur ad grandius periculum, egre namque conſcenditur ad eminentem ſtatum, anxie ibi conſiſtitur, grauiter inde, & repente deſcẽditur, vnde his qui in ſublimi ſunt loco conſtituti ſuadet Ouidius. [t]

Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper
Propoſitiquê precor contrahe vela tui.

Quia vt inquit Spiritus ſanctus, [u] *Qui altã ædificat domum ſuã, quærit ruinam*, & ideo ſuadet, [x] *Quod ſi mel inueniſti comede, quod ſufficit tibi, ne forte ſatiatus euomas illud*: Sed aliqui, ne gratiã Principum parui pẽdere videãtur, labores aulicos; vſq; ad vltimũ vitę ſpiritũ ferre nõ recuſant; vt fecit ille familiariũ Regũ typ⁹ & exẽplar Princeps RuiGomez de Silua, qui gratitudinẽ beneficiorũ à Regẽ Philip. [y] aceptorũ, ꝓprię quã deſiderabãt quieti domeſticę pręttuliſſe fertur:

N Iuſtus Lipſius vbi próxime Rodericus Sancius, in hiſtor. Hiſpan. 3. par. c. 32. & 33. Volaterranus in geograf lib. 2. col. 33. in fin. Baptiſta Fulgoſius factorum, & dictorum memorabilium, lib. 6. cap. 12 Ioannes Chokier vbi ſupra, lib. 5. cap. 6. exemplo 5 pag. 331.

O Refert Petrus de Ribadeneyra, en ſu inſtitucion del Principe Chriſtian, c. 28. verſ. No ſe fie, pag 430. & ſeq. Hieron. Zurita lib. 9. de ſus annales cap. 57. Iulius Anton. Brancalaſus in ſua Philoſophia Regia, lib. 21. en el labirinto de corte, cap. 1. dela laſtima de los priuados, §. 2. & 3. & §. 6. n. 6. & c. 3 cauſa de la deſpriuança. § 2 per tot.

P Ioannes Chokier lib. 5. aphoriſmorum politicorum, cap. 5.

Q In bello iugurth.

R In Rufin. p. 76. lib. 2.

S lib. 6. de beocfic c. 23. B. Auguſt lib. 8. ſuarũ confeſſio. c. 6. Oña en ſus poſtrimerias, p. 250. & pluribus Ioannes Chokier in theſaur. aphoriſmorum lib. 5. cap. 7.

T Triſtium elegia.

V Prouer. c. 17. num. 16.

X Prouer. 25. nu. 16.

Y Iulius Antonius Brancalaſus in philoſophia Regia, lib. 21. en el labirinto de Corte, cap. 5. §. 1. n. 5. & cap. 8. § 3. verſ. Rui Gomez de Silua, p. 93.

Sed prouocandi ſunt filij ab infantia ad dilectionem Re
gis,inſtituendiq; quomodo honorare, & obedire Regi,
eiuſq;conſiliarijs,domeſticis,& magiſtratibus oporteat:
[z]ne irati Reges(quorum indignatio nuntij mortis)ſi vi
derint ſe, [a] vel ſua mandata contemni, quod nulla ratio
ne pati debent,manu forti, & potenti eos vindictæ ap-
petitu,vel maieſtatis conſeruandæ cauſa puniant.Vt fe-
cit noſter Rex Ramirus, † qui,cum irriſui Aulicis eſſet, 19
ad extremum exarſit, & vndecim viros nobiles,ad ſe vo
catos,gladio percuti iuſſit,vt re ipſa oſtenderet,pericu-
loſum eſſe leonem vellicare: [b] ſed veri vaſſalli,† & natu 20
rales,quales nos ſumus,debent Regi ſuo obedire, ac ho
norem,& reuerentiam impendere, [c] non metu pœnę,
neq; ſpe remunerationis,ſed ſola naturali debitæ fideli-
tatis obligatione deuicti, in quo nullam exercent libe-
ralitatem, cum ad id pręſtãdum ſint neceſsitate aſtricti.
[d] Multis de cauſis maieſtatem Regiam † cerebro com- 21
parauimus. Primo,quod cum illud cęterorum mẽbro-
rum ſenſationis cauſa ſit, ipſum tamen non ſentiat: ita
Regia maieſtas omnium ſubditorum vtilitatem curare
debet,ſed non propriam. Secundo,quia ſicut in eo re-
ſidet præcipua ſedes animæ viuentis: [e] ita in hac maie-
ſtate conſiſtit vita, & ſalus totius corporis politici, &
quæmadmodum anima, tam totum corpus,regit,atquè
gubernat, quam totius corporis omnes artus viuificat:
ſic &Principis authoritas cunctis in vniuerſum ſibi ſub
iectis, ac ſingulatim vnicuiquè, ſiue ſint nobiles, ſiue
ignobiles, ſiue pauperes, ſiue diuites, debet adeſſe pręſens: ita fiet vt mem-
bra omnia, ſuis veluti neruis, connectantur, & quod ob ſui capitis tuitio-
nem † (ſicut faciunt ſerpentes) cuicumquè ſe exponere periculo non dubi- 22
tent, [f] vt fecerunt Perſæ, [g] qui vt Xerxem imminenti periculo liberarent,
& Nauim in qua ipſe in Aſſiam vehebatur leuarent, ſeſe in mare coniece-
runt.Ad quod adduci poteſt illud Thomæ Mori [h] Epigrama.

Totum eſt vnus homo Regnum,idque cohæret amore,
Rex caput eſt,populus cætera membra facit.
Rex quot habet ciues (dolet ergo perdere quemquam)
Tot numerat partes corporis ipſe ſui.
Exponit populus ſeſe pro Rege, putatq;
Quilibet,hunc proprij corporis eſſe caput.

Tertio,

Z Ægid.Roman.de regi-gimine Princip.lib.3.2 p. c.35.Iabel politi.chriſtia nę,tract.5.c.3.p.710.
A Prouer.c.16.verſ.14.
B Poſt Roderic. Sanciũ, meminit Iuſtus Lipſius,in lib.2.ciuil doctrinę in notis ad c.17. verſ. Conuicia ſi iraſcare.
C B.Petrus epiſto.1.c.2. Anton. Auguſt in epitome iur.pontifi. veter. lib. 10.tit.7.c.2.p 605.exCõcil. Pariſ.ſub Ludouico, & Lothario,lib 2.c.8.
D Afflict.decis.307. nu. 8.& 16.
E Cap.nulla 93.diſt. Galenus 1.regiminis acutorum, Caſane. in catalog. glor.mundi.p.52.conſideratione 48.
F Anton. Auguſt. in epitome iur.pontifi veter.1. p.lib.10 tit.7.ſubditi Regi obediant, & opem ferant.cap.8.ex Concil.Pariſienſ.ſub Ludou. & Lothar.lib.2. cap. 8. in fin. Epiphanius in phiſiologo cap.15. Guillelmus Benedictus in cap. Rainutius, verb.condidit,el 1.n.33. in fine de teſtamentis.
G Briſonius de Regio Perſarum Principatu,lib. 1.p.13.verſ proferam. ex Herodoto lib.8.
H Refert Simancas de republica lib.3.cap.7.

Digitized by Google

23 Tertio, quia ſicut tres ſunt operationes, † & officia præcipua cerebri, ſcilicet dirigere membra in operationes ſuas, cum in eo vigeat ſenſus, & imaginatio, necnon animare, & influere: ita regia maieſtas dirigere debet ſubditos iuſtis legibus, *i* in bonos plurima beneficia conferendo, vt illis fiat amabilis, & ab eo vitam, & libertatem habere fateantur: improbos verò pœnis coercendo, vt illorum reprimatur audacia, & illorum tuta ſit inter improbos innocentia. Animare quoque debet leges, vt obſeruentur, potentiamque, & authoritatem in magiſtratus, earũ executores, influere; vt, vultum potentum nõ extimeſcentes, facilius eas exequantur: in quo vera magiſtratus authoritas conſiſtit, parum enim intereſt, in Republica optimas eſſe leges conſtitutas, ſi executioni non tradãtur. Regalis denique maieſtas iniquos fugat, inſolentes caſtigat, obtrectatores deſpicit, bonos præmiis afficit, atque fouet, & in cunctos influit vitæ & honoris alimẽta, veluti in naturali corpore caput. Quar-
24 tò reſident in cerebro, ſicut in arce † tres animę potentię; *k* ſcilicet, memoria, intellectus, & voluntas: ita regia maieſtas debet eſſe memor beneficiorũ Dei, & quod quanto, eius gratia, in altiori culmine dignitatis, in ſubditorũ vtilitatem fuit conſtitutus, tanto magis Deum, & ſubditos diligere debeat, memor quanta illi tempore belli, & pacis ei ſeruitia pręſtiterint, immemor tamen iniuriarum (ſicut Iulius Cæſar, qui à Cicerone laudatur, *quod nihil obliuiſci ſolerεt, niſi iniurias*), quia excelſi animi eſt, nunquam irritari iniuria, nec ſe ſentire percuſſum; *l* facit enim ſe dignum contumelia videri, dum vult ea indignus probari, *m* & fortior eſt, qui ſe, quam qui fortiſsima vincit mænia, neque enim immanis, & generoſa fęra ad canis latratum mouetur, vt canit Ouidius: *n*

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis ira,
Et faciles motus mens generoſa capit,
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, cum iacet hoſtis habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus vrſi,
Quæcumque minor nobilitate fera eſt.

Et hoc ſuaſit Virgilius *o* Romano Imperatori his verbis:

Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Pręterea, reſidet intellectus in cerebro, quem quoad religionem (quæ in omnibus primum locum debet obtinere) *p* maieſtas regia, ſicut cętera omnia corporis politici

I Barț. in tract. de regimine ciuitatis, n. 9.
k Ariſtol. lib. 1. de hiſtor. animal. cap. 15. Celius Rodigin. lib. 2. lection. antiquar. cap. 25. & lib. 11. cap. 13. Macrobius lib. 1. in ſomnum Scipionis, capit. 6.
L Petrus Aerodius rerũ iudicatarum, lib. 7. titu. 2. cap. 1.
M D. Ambroſius 1. officior. c. 6.
N lib. 3. triſtium, eleg. 5. pluribus proſequitur Ioã Chokier lib. 5. aphoriſmorum politicorum, cap. 8. & 9.
O lib. 6. Aeneid. p. 261. Faber in proœm. inſtitut. verb. Pius. Orozco de Conarru. lib. 2. emble. 16.
P Vt latiſsime contra Machiauelum & alios, proſequitur Petrus à Ribadeneyra en la inſticucion del Principe chriſtiano per tot. lib. 1. & alij infra referendi.

politici membra,tenetur captiuare in obſequium fidei,iuxta ſacrorum Canonum,& æcumenicorum Conciliorum deciſiones,ac ſanctorum Patrũ ſententias: quoad politicã vero corporis politici adminiſtrationẽ, leges ſeruare,negotiaque,tam gratię,quàm iuſtitiæ conſilio ſapientum,&peritorũ,ac expertorum virorum,circa vniuſcuiuſque prouinciæ & regionis leges, conſuetudines,& ritus expedire. Reſidet etiam in eo voluntas, qua amore proſequi tenetur Deum, & populum, ſibi ſubditum, Reipublicæ proſperitati, augmento & paci totis viribus incumbens; iraſcibilem,& concupiſcibilem ex ea originem trahentes, cauſamque abſolutę poteſtati(imó & diſſolutæ tẽpeſtati)præſtantes frenans,cohibensque à malo,&trahens ad id,quod bonũ & æquum eſt. Tribuitur etiam cerebro ſedes ſenſus communis,cui ſpecies, à ſenſibus exterioribus perceptę,comittuntur, apud ſeq; retinet, & conſeruat,repręſentatque memorię,ne in expeditione negotiorum (maxime ſi ſerioſa ſint illa, & ad publicam vtilitatem pertinentia) retardetur, & differat: cum ſoleat hoc,maxima corpori Reipublicę incommoda,& detrimenta afferre: q licet aliquando negotiorum qualitas cunctationẽ requirat, & is,qui de ſalute publica agit,cunctatorem eſſe oportet, vt de Fabio Maximo ex Ennio tradit r Cicero. ſ Sed prius deferet in intellectum, vt ea,ſecundum dictamẽ rationis,quid æquius, magisq; conueniẽs Reipublicę,aut vtilius ſit diſcernat;necnon in voluntatem,vt ſecundum id quod intellectus decreuerit exequendũ,eligat;& in memoriam,vt in executione eius rei,quam maturè,& conſultè decreuit intellectus,&voluntas elegit,non ſit tardus,ſed velox, & præceps,cum ſemper intellectus,quod verum,vel ſub ratione veri,&voluntas,quod bonum,vel ſub ratione boni, tanquam ſua obiecta amplectantur. Inuoluitur prętere hoc cerebrum duabus meningibus, † quarum altera,magis cerebro adhærens,vocatur àMedicis pia ma- 25
ter: altera verò,quæ magis à cerebro diſtat, vocatur dura mater. Quę duę meninges,regię maieſtatis miſericordiã, & iuſtitiã demõſtrant;quarũ vtraq;debet Princeps ſupremus ita inuolui, lenitatemq; cũ ſeueritate cõiũgere,vt(quaſi vinũ, & oleũ ſimul infundẽs t)nec multa aſperitate ſubditi exuberẽtur,nec nimiã benignitate ſoluãtur,cum u(vt inquit D.Chriſoſ.) *Iuſtitia ſine miſericordia nõ ſit iuſtitia , ſed crudelitas; & miſericordia ſine iuſtitia nõ ſit miſericordia,ſed fatuitas.* Atque ita debet intelligi illud Eccleſiaſt

Q Ayala de iure belli & diſciplina militar. lib.2. c.6.n.2.

R Lib 12.annal.

S In lib.de ſenectute.

T Lucæ cap.15.

V Latiſsime Petrus Faber lib.3 ſemeſtrium, capit.17. & 18. Nicolaus Vieſius lib 4 de Republ. cap 6 Bobadilla in politica lib.3.cap.12. nume.6. & ſeq 10.& 15.Ayala de iur.belli & diſcipli. militar lib.2. cap.4. nume. 4. IuſtusLipſi. 2.politicorũ, cap.13. Belluga in Speculo,rubri.11.§.compendioſe,à nume.1.cum ſeq. facit cap.diſciplina,45.diſtinct. late &elegãter pluribus exemplis comprobat,& notis proſequitur Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum lib.1.á cap 5.cũ quatuor ſequentib. Cyrillus in ſumma criminali, rubri.2. §.4.

Eccleſiaſt. *x* *Noli eſſe iuſtus multum*, & pauló ante: *Iuſtus peribit in iuſtitia ſua*. Sed vt inquit Seneca: *y*

Qui amare vult, languida regnet manu.

Quia, vt inquit Cicero: *z* *Et monuit, ac ſuaſit Periander, a malus eſt cuſtos diuturnitatis metus, contraq́, beneuolentia fidelis ad perpetuitatem.* Quod ſi benignitas, & manſuetudo careat animi fortitudine, & zelo iuſtitię, non benignitas, ſed puſillanimitas erit appellanda. Vnde, hæc inter ſe ita concordari oportet, vt beneuolentia, & benignitate erga bonos vtatur, iuſtitia, & fortitudine prauos corrigat, vt hi eum timeant, illi diligant: *b* duriores namque morbi mordaci curatione indigent, ſecari enim oportet membrum, ne totum corpus intereat. Sed ita, (vt inquit Marcellus *c* I.C.) vt ne quid durius, aut remiſsius conſtituatur, quam cauſa depoſcit, non enim aut ſeueritatis, aut clementię gloria eſt affectandi, ſed in leuioribus proniores ad lenitatem, in grauioribus ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi; non enim eſt crudelitas, crimina pro Deo punire, ſed pietas: *d* & licet moleſtus videatur medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio, ille ligando, hic cędendo, ſed ambo diligũ do: (quemadmodum haſtilium detortã adhurimus, nõ vt frangamus, ſed vt corrigamus;) quos ſi negligant, & corrigere prætermittãt, iſta mãſuetudo falſa, potius crudelitas eſt: Non tamẽ tam Manliana legum imperia ſunt probanda, vt ſicubi in leuiſsimis parum obtemperetur, illico (vt dicebat Thomas Morus *e*) ſtringãt gladiũ, quia *qui vehementer emungit, eliciet ſanguinem.* *f* Vnde in prouerbium abiit: *g* *Summum ius, ſummam eſſe iniuriã.* Neque etiam tam ſtoica ſcita, vt omnia peccata adeò exiſtimẽt paria, vt nihil iudicent intereſſe, occidat ne aliquis hominẽ, an gallum gallinaceum, inter quę, ſi quidquam æquitas valet, nihil ſimile, aut affine: quare neque omnia pariter puniri, neque omnia remitti oportet; cum vbi totũ punitur, regia ſeueritas crudelitate polluitur, vbi vero totum remittitur, facies maieſtatis ſine metu diſciplinę contemnitur. Quod vt intelligatur, inter iuris aſperrimi rigores æquitati & benignitati locum fore, diuina quadam mente euenit, vt inter leonem, & ſcorpium

X c.7.& c.poteſt.23.q 4 & c.ſerpens, de pœniten. diſt.1. & c. plerumque, 2. q.7. Tiraq. de vtroque retract §.35 n 13. gloſ.1.
Y Tragedia 3.
Z Lib.2 officiorum.
A Diogenes Laert. in eius vita. Alexan. ab Alex. dierum genial lib.2 c 32 in princip. verſic. Atque hic, pag. 267.
B Oroſco de Couarru. lib.3. emble.30 Elegantiſsime S. Petrus Damianus tom.1. lib.7. ad ſeculares Principes, e piſt.11. & 12.
C l. reſpiciendum ff de pœnis, Petrus Gregor, de Republi. lib.22. cap.8. num.11. Menoch. de arbitrar. quæſt. 90. nu.38. Cephal. conſil.39. nume.37. Magon. deciſ. Lucenſ.30. num 15. & deciſ.36. numero 20. l. Pedius, ff. de incend. ruina, &c. cap. diſciplina, cap. omnis, c. vera, 4. diſtinct. Ioannes Choki. aphoriſmo c.6. pertot.
D cap. legi, 23. q.8. c. officia, cap. non eſt iniquitatis, 23. q.5.
E de optimo Reipubli. ſtatu, deq; noua inſula Vtopia. Arnoldus in tracta de æquitate iuris, tito.15. num.7. & titu.18. n.8.
F Prouerbior. cap.30. in fin.
G Ex Cicerone 1. officiorum. & Terenc. Budæus in annotatio. ad l.1. ff. de iuſti & iur. pag.13. cap. ſerpens. de pœnitent. diſtinctio.1.

Digitized by Google

pium,virgo,& libra ſitæ ſint: *h* quaſi gemino ſepto miſericordię iuſtitia incluſa ſit,vt notat B. Ambroſius ſuper illud Pſalmi, *i Miſericors, & iuſtus Dominus,& Deus noſter miſeretur.* Rex ergo optimus † omnibus debet eſſe be- 26
nignus,ſed nemini blandus,ne cū malum eſſe expediat,dum nimium dici bonum,& benignum ſtudet;quia clementiæ duo extrema vitioſa opponūtur, ſcilicet crudelitas per exceſum,& nimia lenitas per defectum, *K* quod vitiū prouenit ex nimia alieni mali compaſsione;cùm fortuna & calamitas, quam quis patitur,non cauſa ſpectatur;paucis familiaris,ne nimia familiaritas,& ęqualis conuerſatio pariat dignitatis cōtemptum: *l* ad iracundiā tardus,quaſi inuitus ad caſtigandum veniens,non tam volens punire delicta,quàm tollere,&amputare membra,quæ ſine totius corporis pernitie,illi adhærere nō poſſunt; *m* ad vindictam lentus,ita vt vnius ſupplicio multorum improbitatē coerceat,& pœna ad paucos,metus ad omnes perueniat,vt fulmina, quæ paucorum periculo cadunt,omnium metu:ad clementiam pronus;in aduerſis firmus; & in proſperis cautus: magnanimus,pecuniæ contemptor: haud obnoxius affectibus,ſibi ipſi impetans:dominans voluptatibus:ratione vtēs, acri iuditio, perſpicax,& circumſpectus,valens conſilio,iuſtus,ſobrius,numinum curam agens,hominum negotia curans,magna cogitans,conſtans,facilis aditu,pacis amās,comis in congreſſu, cōmodus alloqui volētib⁹,induſtrius cōfector negotiorū, ſolicit⁹ pro his,quib⁹ imperat: qui ducē agere,& ſtrenue bellū gerere,necnō leges ſalutares cōdere ſciat,& omnib⁹ prodeſſe,&nulli nocere curet: ac deniq; talē eſſe,vt ridēs timeri,&iratus poſsit amari,ita vt ira(etiā cū delinquētiū culpas exquirit) non præſit menti quaſi domina, ſed poſt rationis tergum velut ancilla famuletur,vt ad faciem iuſſa veniat, *n* ita vt nec facilitas authoritatem,nec acerbitas amorem diminuat:ſed ſic alterū condiatur ex altero, vt & boni habeant amando quod caueant,& praui metuendo quod diligant. *o* Cuius rei exemplum † Roma- 27
ni dedere *p* in inſignibus &faſcibus ipſis,neq;enim ſolutæ erant ſecures,ſed alligatæ virgis, vt, ſi quem ferire Prætor imperaſſet,mora ipſa gladij expediendi ſubrogaret acerbitati clementiam; cùm iſtę duæ res potiſsimum † ſint, quæ ſubertunt Imperia, odium ſcili- 28
cet, & contemptus: odio opponitur beneuolentia;contemptui authoritas. Itaque Principis partes erunt, diligenter obſeruare, quibus beneuolentia, & authoritas paren-

H Conſiderat Forcatulus in dialog. ſpheræ legalis,nume.108. & Luys Valle de la Cerda en ſus auiſos de eſtado.conſideratio.11.fol.40.pag.2. verſic Y no ſin cauſa.

I 114.Dilexi.

k Leſius de iuſtitia & iure,lib.4.cap.4. dubitatione 5.num 42. & duobus ſequentib. pag 784.

L Petrus Aerodius rerū iudicatarum,lib.6. titu.5. cap.5 l obſeruanciū,de offic.Præſidis.

M Seneca de prouidentia,cap.3.& lib.1. de ira, cap.5.Caſiodorus 1.variarum,cap.30.

N Ex B.Gregorio in epiſtola ad Reccared. Regem Anton. Auguſtin. in epitome iur.Pontif.veter. lib.10.tit. 2. c.8 &c.13

O B Grego.epiſto.8. libro 9.

P Petrus Aerodius rerū iudicatarum,lib.2.titu.9. cap.12.

parentur; contemptus, & odium (quod facilius omittitur, quam excitatũ pla
29 cetur) vitentur: & omni cura, † & cogitatione ſaluti populi ſtudeat, in regẽdo cor ſolicitum, in operando facta modeſta, in decernendo iuditia iuſta, in conquirendo ſtudia parca, in conſeruando vota ſyncera, in parcendo pectus promptum habeat, & tanto gloriam regni cum felicitate retentet, quanto iura regiminis, & manſuetudine conſeruauerit, & ęquitate direxerit; ita vt, religione Deum, pietate patriam, charitate propinquos, liberalitate egenos, clementia ſingulos, iuſtitia vniuerſos complectatur. Tunc uſque vere Rex eſt, & potentia maximus, ſi culmen Regiæ dignitatis ſanctæ religioni ſubjiciat, ſi magis in timore ſeruire Deo, quàm in tumore dominari populo delectetur, ſi in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas poteſtatem, ſi ſe magis diligendum, quam metuẽdum cunctis exhibeat, ſi ſubiectis ſalubriter conſulat, ſi iuſtitiam ſic teneat, vt miſericordiam non relinquat; ſi præ omnibus ſe ſanctæ matris Eccleſiæ meminerit filiũ, & eius paci, atque tranquillitati prodeſſe ſuum principatum faciat, magis enim propagatur regnum, dum eccleſiaſtico ſtatui conſulitur, quam cùm in parte quacũque terrarum pro temporali ſecuritate pugnatur. *q* Sed
30 vicinior, † & amicabilior debet eſſe maieſtati Principis miſericordia, & clementia, *r* ſicut pia mater cerebro: melius eſt enim Deo de miſericordia rationẽ reddere, quam de nimia ſeueritate, *ſ* vt ſenſit Ouidius *t* his verbis:

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,
Quiq; dolet, quoties cogitur eſſe ferox.

Cùm hęc ſit prima, & pręcipua regũ dos, nullumq; magis deceat eſſe clementẽ, quam Principem; à cuius cõſpectu, dicebat Titus Veſpaſianus, neminẽ oportere triſtem diſcedere: quod Theodoſius Honorio filio apud Claudianum *u* ſalubriter conſuluit his verbis:

Sis pius inprimis, nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.

Et alibi: *x*

Diis proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira mouet, qui facta rependens
Conſilio punire poteſt mucrone cruento.
Se iactent alij, ſtudeant ſeritate timeri,
Abductoq; hominum cumulent æraria cenſu.

Q Simancas lib. 1. de Republi. cap. 10. num. 15. & ex pluribus Concil Antnn. Auguſtin. in epitome iur. Pontif. veter. lib. 10. tit 2. c. 14.

R l. fin. ibi, Nibil tam peculiare Imperialis maieſtatis, C. de donatio. inter virum. Petrus Faber lib 2 ſemeſtrium, cap. 2. Petrus Aerodius rerum iudicatarum, lib. 7. cap 5. & 10. titu. 1. Ayala de iure belli & diſcipli. milita. cap. 1. num. 15. pluribus exornãs IuſtusLipſi. ciuil. doctrinæ, lib. 2. cap. 12. & 13 Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. in directionẽ operis, verb. Benignus, & rubri. 8. verb. Pietatem, & clementiam. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib. 2. cap. 18. & 19 Villadiego in prolog. del fuero juzgo, l 3. gloſ. 1.

S cap. alligant, 26. q. fin. cap. vſque adeo, 53. diſtinct. cap. licet, 45. diſtinctio. Et pluribus ſacræ paginæ authoritatibus comprobat Didacus Lopez de voto, quæſt. 6 num. 68

T 2. de ponto, eleg. 3.

V In panegyri in 4. Cõſulatu Honorij.

X In panegyr. in Conſulatu Manlij Theodori, pag. 201.

Hoc

Hocq́ue rerum omnium opifex, & parens naturę demonſtraſſe videtur, dum Regem Apum ſine aculeo exarmatum eſſe voluit, quod ſi dedit, vſſum tamen eius negauit, y iuxta illud Alciati. z

Veſparum quod nulla vnquam Rex ſpicula figet,
Quodq; aliis duplo corpore maior erit,
Arguet Imperium clemens, moderataq; regna,
Sanctaq; iudicibus credita iura bonis.

Hoc etiam docuere Philoſophi, & Poetę, dum maximum Deorũ Iouem ſolum, prodeſſe, cæterorũq; Deorum conſilio fulmina mittere affirmant, quod etiam ſignificarunt Aegyptij, dum ſceptra regia in ſumma parte ciconię capitibus inſignita faciebant, inferiori verò, vngulam Hyppopotami ſubjicientes. a Ex quo clementiæ bono extollitur Alexander apud Græcos ab Erodiano, apud Latinos, à Lampridio: ex eo denominatus eſt Antoninus Pius, & Cęſar à Cicerone laudatur, & à Virgilio b Aeneas his verbis:

Rex erat Æneas nobis, quo iuſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis,

Et ipſemet:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoſte penates
Claſſe veho mecum.

Noſtrique Hiſpanię Reges à Claudiano c illis verbis:

Quid dignum memorare tuis Hiſpania terris,
Vox humana valet
Diues equis, frugum facilis, pretioſa metallis,
Principibus fœcunda piis, tibi ſecula debent
Traianum, &c.

Et noſter Rex Alphóſus, d cum argueretur, quod nimis mitis, ac lenis eſſet: *Malo* (inquit) *multos mea clementia, & manſuetudine ſeruare, quàm paucos mea ſeueritate perdere.* Et Paulus Iouius e inquit: *Mos erit Hiſpaniæ Regibus, eos indulgenter obſeruare, à quibus coli, quam metui mallent.* Ita fiebat, vt nobili pudore, potius quàm terrore regiæ poteſtatis adducti, imperiis, & legibus parerent: ingenia enim noſtra, vt nobiles, & generoſi equi, melius facili fręno reguntur, cum vt inquit Conc. Tridentinum: f *Sæpe plus erga corrigẽdos agat beneuolentia, quam authoritas, plus exortatio quam comminatio, plus charitas quam poteſtas:* & miſericordia, & veritas cuſtodiant Regem, ac roboretur clementia

Y Paris de Puteo in tracta. de ſindicatu, titu. de exceſsib. Regum. in princip. num 9. Simancas de Republi. lib. 3 cap. 10. nume. 7 & cap. 17. num. 17. Seneca lib. 1. de clemencia, ad Neronem, cap. 19. Baſilius Magnus in exameron, homel. 8. Pierius Valerianus de ſacris Aegyptiorum literis, lib. 26 pag. 240. E. Cokier in theſauro aphoriſmorum politicorum. lib. 1 cap. 13 exemplo 13.

Z Emblemat. 148. vbi ſchol. Claud. Minois, pagi. 626.

A Pier. Valerianus de ſacris literis Aegyptiorum lib. 17 pag 158. & lib. 29 verſic. Id quod tantæ, pagi 271.

B Aeneid. lib. 1.

C In laudem Serenę vxoris Stiliconis, pagina 275.

D Panormita. 2. de eius geſtis.

E lib. 42. ſuæ hiſtoriæ, pagi. 551. refert Simancas de Repub. lib 9. cap. 5. à num. 1.

F Seſ. 13. de reformatione, cap. 1.

mentia thronus eius: *g* ſicut, à contrario mendaciis, & crudelitate deprimitur: quia Princeps, libeater audiens verba mendacij, omnes miniſtros habet impios; *h* quo ſenſu poteſt illud vulgare dictum defendi, quod beatæ ſint ciuitates, vbi aut Philoſophi imperaat, aut Principes philoſophantur; cùm Philoſophia vbique veritatem defendere iubeat. Inde Solon *i* apud tyrannum, qui ſibi multum honoris, gratieque offerebat, manere noluit, dicens, quòd qui apud tyrannum manet, eiuſque placitis iniuſtis adulando aſſentit, Philoſophiam dediſcat, eiuſque præceptorum obliuiſcatur neceſſe eſt, quibus traditur, magis Principem curare debere, quomodo ſubditis amabilis reddatur, quam terribilis. Erit ergo optimum Principibus conſilium, quod ſic ſe gerant, vt volentibus præſint, nam inuitis dominari tyrannorum eſt proprium, non Regum: *k* & quod violentum eſt, perpetuum ſtatum ſtabilire nequit. *l* Præterea, circumdatur cere-
31 brum † craneo duriſsimo, quod fortitudinis virtutem ad tuendum Principem, eiuſque maieſtatem conſeruandam, maxime neceſſariam denotat, qua in aduerſis non cadat, ſed cęteris omnibus virtutibus concomitata, maxime Dei timore, in quo fiducia eſt fortitudinis, conſtantem, vniuſque aſpectus, tam proſperis, quàm aduerſis Princeps ſe oſtēdat, *m* cuius nec lęta extollant animū, nec triſtia frangant, nec nouercanti fortunę cedat, vt Rex noſter Philippus, cuius tanta erat oris, oculorum, & totius vultus conſtantia, & quaſi perennis quędam ſerenitas, vt cum res, ſeu lętas, ſeu acerbas acciperet, vultu nunquam mutabatur: quod idem de Carolo eius patre fertur; *n* & in filio hanc fortitudinis virtutem hęreditariam, paternam, & auitam continuari perſpeximus: cum huius virtutis ſit officium † ſuperbiam retundere, & deſperationem arcere, hoc eſt, moderari formi-
32 dines, & confidentiam, & illa ſola (vt inquit Diuus Ambroſius *o*) omnium virtutum ornamenta defendit, & iuſtitiam cuſtodit, & inexpiabilis prælio aduerſus omnia vitia decertat: inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates. Sunt etiam in cerebri medulla tres cellulę, † in parte anteriori, poſteriori,
33 & media: in quibus pręſentia aduertuntur, & ordinātur pręteritorū recordatur, ac futuris prouidētia medetur: quę denotāt prudentiā politicam, ſeu ciuilē, maxime in horum

G Prouerbior. cap 20. verſic. 28. ex pluribus Concil. Antonius Auguſtin. in epitome iur Pontif. veter. lib. 10. titu. 2. cap. 1. pag 597.

H Prouerbior. cap. 29. verſic. 12 Petrus Gregorius de Republ. lib. 22. cap 7. per tot. Simancas de Republ. lib. 3. cap. 13. num. 5.

I Diogenes Laertius in eius vita.

k Petrus Gregorius de Republ. lib. 22. cap. 8 nume. 4. Iabellus in epitome politicorum, tract. 4. cap. 4. verſic. tertio, pagi. 226.

L Ex Nazianzeno oratione 5, Simancas dicto cap. 12. num. 15.

M Iabellus in epitome, lib. 3. ethicorum, tracta. 2. cap. 1. & 4. & per tot. pag 43, & 46. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib. 2. capi. 34. & 35. cum ſeq. 17. & 18.

N Ioannes à Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, cap. 16. exemplo 11. pag. 165.

O lib. 1. Officiorum.

horum † animaduerſione cõſiſtere, *p* quę eſt oculus ani 34
mę, & imperantis propria, & vnica virtus, Principis ma
ieſtati, tamquam ſal, & condimentũ cæterarum omniũ
virtutum, maxime neceſſaria, *q* cùm illa ſit, quæ conſi-
lium miniſtrat, fortitudo vires, illa iubet, fortitudo iuſſa
perficit, illa difficultates proſpicit, fortitudo illas fran-
git; ac denique illa eſt, quæ pręit, & ducit ad rectę impe
randum, ſitque norma verę gubernationis, quidque a-
gendum, quidque fugiendum ſit docet, ad inſtar Iani,
primi Regis Italiæ, cuius vt ſummam prudentiam† an- 35
tiqui ſignificarẽt; alij quadruplici, *r* ad quatuor anni tẽ
pora, & qualitates ſe referentes; & ideo Latini prudentẽ
hominẽ quadratũ appellant, ſed noſtri Aragonenſes ex
quadruplicis .F. obſeruatione, videlicet Fidei viuę, Fi-
delitatis verę, Fori, ac Firmę; quibus Deum, Regem, ac
Patriam venerantur, ac colunt. Alij tamen *ſ* gemina frõ
te depinxerunt, qua & pręterita, & futura proſpiciebat,
iuxta illud Alciati *t* emblema:

Iane bifrons, qui iam tranſacta, futuraq́ calles,
Quiq́ retro ſannas, ſicut & ante, vides:
Te tot cur oculis; cur fingunt vultibus? an quod
Circumſpectum hominem forma fuiſſe docet?

Iſtud enim eſt ſapere, vt dicebat Terentius, *u* non quod
ante pedes modo eſt, videre, vt ordinet: cùm iſta virtus,
non ſolum ſit lumen illuminans intellectum, vt ſciat
quid, quando, & qualiter ſit agendum; ſed etiam cale-
faciat affectum, & moueat voluntatem, vt appetat bo-
nũ poſt iudicium, & fugiat malũ. Secundò ad illam ſpe-
ctat, etiam illa quę futura ſint, proſpicere, vt prouideat,
ideſt procul videat, ad hoc, vt ſi illa bona ſint, ſciat mo-
derari; & ſi mala, ſuſtinere: cùm minus iacula feriãt, quę
prçuidentur, & tanto quiſque minus aduerſitate, quan-
to contra illam prçſciendo paratus inuenietur, vincitur
quia (vt inquit Seneca) *Prouidentia, vel mala futura*
vitat, vel temperat, vel animum præparat, vt ea leuius fe-
rat. Vltimò, debet prçteritorum recordari, vt quæ
vel

P Iabellus Philoſophiæ chriſtianæ, 2.p. tracta.4. à cap.1. cum ſequen. late à pag 431. vſque ad pag.436 & in epitome lib.6. ethi-cor. tracta.2. cap.4. pagi.82. & in morali Platonica, tracta.5. cap.4. p 6 pag.307. Ioann. Botero lib.2. de la razon de eſtado en los capit. de la prudencia. late Vincentius Balbacẽſis in Speculo morali, lib. 1. p. 3. diſtinctio.36. cum ſeq. Caſanc. in cathalog. glorię mundi, p.12. conſideratio.38. Menochi. de arbitrar. caſu 426. num.6. & ſequen. gloſ. prouidentia, in §.1. in procœm inſtitutio. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib. 2. capi.31. cum duobus ſequẽtib. In quibus locis, & in genere, & in ſpecie, plura de prudentia, & eius præceptis teſcruntur. Azor inſtitut. moral. 1 par. lib.3 cap.26. ver. Prudentiæ verò, pag 190. & capi.29. ver. Secundo quæritur, pag.198. Lelius Zechius de principatus adminiſtratione, lib.1 cap.6 à num.3. cum ſeq.

Q Cerdan de Tallada in veriloquio. c.1. pluribus exornans Iuſtus Lipſi. ciuil. doctrin. lib.1. cap.7. & ſeq & lib.3. c.1. & ſeq. & lib.4. c.1. & 2. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib.2. c.23.

R Pierius Valerian. in ſuis hieroglificis, lib. 32. titu. quadrifons, in princ. & verb. Quatuor anni qualitates.

S Petrus Crinitus de honeſta diſcipli. cap.10 Roſinus antiquita Roma. lib.2. cap.3 pag.41. F. Polidor. Virgil. de inuen. rerum, lib.2. cap.3. verſic. Sed iſte. Pierius Valerian. de ſacris Aegyptior. liter. lib.32. pag.296. F. & 299. A.

T Emblem.18. vbi ſchol. Claud. Minois, pag.95.

V Adelph Scœna 3. actu. 3. verſic.32.

X Iuſtus

vel experientia conſequutus eſt, vel lectione librorum agnouit, reducendò in memoriam, rectè rebus agendis conſulat; nam prudentiam vſus genuit, & mater memoria peperit, cum ex memoria præteritorum, quæ legimus (maxime in hiſtoriis, quæ prudentiæ, & ſapientiæ initium præbent) quæ audiuimus, vidimus, experti ſumus, ex intelligentia præſentium, & prouidentia futurorum cum ratione, vſus prudentiæ, in conſultando, & iudicando deducatur: *x* qua ratione Auguſtus Cæſar codicem habebat, quem *Breuiarium Imperij* veteres appellabant, quod & Alexandrum Seuerum, & Aſſuerum
36 *y* & noſtrum † Philippum (iure optimo prudentis titulo condecoratum) habuiſſe conſtat, in quo debent Principes, & accepti, & expenſi compendia, necnon etiam publicarum actionum, quæ geruntur, ac ſubditorum, virtutibus, ſcientiis, artibuſque illuſtrium nomina, breuiſsimis tabulis comprehenſa, apud ſe retinere: quas ſępius intuendo, & ſuos prouentus, ad quam ſummam poſsint aſcendere calleant: vt caueant, ne expenſæ, & largitiones maiores quam redditus exiſtant, & vt ſubditorum opera, ſuo loco, & tempore, tutò vti, atque dignioribus, honores, & beneficia elargiri valeant, ne quòd virtuti debetur, ambitioni tribuatur. Alię namque partes integrantes prudentiæ, vel ad eam acquirendam pertinent, vt docilitas, & ſolertia, ſeu ſagacitas; vel ad eius, quod prudenter conſultum, vel iudicatum eſt, executionem; vt circumſpectio, ſeu conſideratio circumſtantiarum, & cautio: ſed prudentia habet donum
37 † conſilij ſibi correſpondens, ſine qua, tanquam † om-
38 nium virtutum, duce, capite, & matre, moderatrice & auriga, ordinatriceque affectuum, & morum doctrice, nulla poteſt eſſe animi virtus, cum illa medium, in quo virtus conſiſtit, demonſtret; nam vt inquit Horatius: *a*

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.

Sed vt ipſemet dicit:

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines:
Quos vltra, citraq́ nequit conſiſtere rectum.

Et ideo Deus *b* in omni oblatione † requirebat ſal,
39 quia apud antiquos fuit ſymbolum prudentiæ, imprudentes namque virtutis velamine; vitia contegunt

X Iuſtus Lipſius lib. 1. ciuilis doctrinæ, cap 8. Leonardus Leſius de iuſtitia & iure lib. 1. c. 2. dubitatio. 2 pag. 8, Ioannes á Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum. lib. 1. cap. 18. & 19. pluribus exemplis & notis exornaus,

Y Apud Dionem lib. 53. & Suetonius cap. fin. & Lamprid. in Seuerum, & Scher cap. 6. Ioannes Chokier vbi ſupra lib. 2. capi. 25. pag. 188. verſ. Id etiam Philippum Secũdũ Antoñ. Zara in anotomia ingeniorum, ſectio. 2. membro 16. pag. 391. Mambrinus Roſeus de Principe, cap. 23. Bracolaſſus in Philoſophia regia, lib 22. cap. 9. en los predicamentos de la Corte, §. 1. num. 2. & cap. 8. in princi.

Z D. Thomas 2. 2. quæſtio. 47. artic. 6. cap. præſentium, 1. quæſtio. 5. Menochi. de arbitrar. centur. 5. caſu 426. num. 7. Ioannes Baptiſta Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducem, & Senatum Venetorum, 5. par. à num. 176. cum ſequen. Ioannes Azor inſtitut. moral. par. 1. lib. 3. cap. 30. verſic. Secundo quæritur, pag. 202.

A 1. Satyra 2.

B Leuitic. c. 2.

tegunt

tegunt, † vt prodigitatem, & luxuriam liberalitate; auaritiam parſimonia: rigorem iuſtitia: puſillanimitatem clementia, ſuperſtitionem religione: audaciam, & temeritatem fortitudine: calliditatem, & ſolertiam ſapientia, cuius eſt imitatrix, *c* de qua inquit Beatus Paulus: *d Prudentia carnis mors eſt.* Et de qua loquens Dominus noſter, *e* inquit: *Quod filij huius ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis, in generatione ſua.* Nam inquit Iuuenal: *f* 40

Fallit ſæpe vitium ſpecie virtutis, & vmbra.

De regia ergo maieſtate (vt vno verbo complectar) dici poteſt, quod de cerebro, ſcilicet, quod ſit cauſa, principium, & radix ſalutis; & vitæ totius corporis polici, cùm integritas præſidentium ſubditorum, ſit ſalus, à cuius incremento ſalus, & augmentum iſtius corporis pendet, & in cuius decremento infirmitas, ægritudo, ac morbus Reipublicæ conſiſtit: cum eius mores, & affectus † facile ſubditi imitentur, *g* & tales regulariter ſint, qualis eſt eorum Princeps, & in earum 41
rerum affectionem ducantur, quas à ſuo Principe diligi, & amari perſpexerint, credunt enim magis exemplis, quam legibus, & genus obſequij putant principum ſtudia imitari, ſiue praua illa ſint, ſiue ſalutaria, vt dicebat Claudianus his verbis. *h*

Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quam vita regentis,
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Rectè enim facere ciues ſuos, Princeps optimus faciendo docet, vt de Tiberio dicebatur, quod licèt maximus eſſet Imperio, maior tamen erat exemplo: ſi enim ad virtutem ille pręit; ſequimur: ad vitia; inclinamus; bene, beateque agit; floremus: improſpere; labimur, aut ruimus cum illo: vt extat apud ſacram paginam *i* elegans exemplum Reginæ Vaſthi, de qua, quia Regis Aſſueri viri ſui pręceptum contempſit, dicitur: *Non ſolum Regem læſit Regina Vaſthi, ſed & omnes populos, & Principes, qui ſunt in cun-*

ctis

C Cermenatus in rapſodia, cap. 29. verſic. Præterea cauendum. & capi. 95. Mariana de Rege, & Regis inſtitutione. libro 2. cap. 11. pag. 215. verſic. Virtutibus veris. Iuſtus Lipſius ciuil. doctri. lib. 2. cap. 17. ſaeit l. quæ ſub conditione, 8. ibi, Vſque ad ſuperſtitionem, ff. de conditio. inſtitutio. l. ſi cum dotem, §. eo autem, ff. ſolut. matrimon. §. 1. in Authent. de conſulibus, collatione 4. cap. origo 32. quęſtio 4.

D Ad Romanos cap. 8.

E Lucæ cap. 16.

F Satyra 4.

G l. nam ſalutem, ff. de offic. Præfect. vigil. cap. miramur, 61. diſtinctione. Ianus Gruterus in commentariis ad Cornelium Tacitum lib. 3. annal. titu. Mores Principum, mores populi, pag 47. & ſequen in illa verba, Obſequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior, &c.

H In 4. Conſulatu Honorij. pag. 166. & plura Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pagi 174. colum. 1. verſic. Hæc igitur. Iuſtus Lipſius ciuil. doctrinæ. lib. 2. capi. 9. & in notis ad illud Ferdinand. Vaſqui, controuerſ. illuſtr. lib. 1. capit. 43. num. 7. Federicus Scotus in comment. ad rubric. de noui. oper. nunciatione, num. 127 & duobus ſequentib. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmor. politicorum, lib. 1. cap. 9 pag. 46. & ſequen. Velleius Paterculus 2. hiſto. pag 106.

I Ester ca. 1. Petrus Aerodius rerum iudicatarũ, lib. 4. titu. 17. de diuort. & repud. c. 1.

ctis prouinciis Regis Aſſueri; egredietur enim ſermo Reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros ſuos, & dicant, Rex Aſſuerus iuſsit, vt Regina Vaſthi intraret ad eum, & illa noluit, atque hoc exemplo omnes Principum coniuges Perſarum, atque Medorum paruipendent Imperia maritorum. Hinc infertur, † quanta ſit diligentia adhibenda in eligendis Magiſtris Princi-
42 pum; cum vt inquit Iſocrates, qui priuatos homines inſtituunt, hi ſolis illis proſunt: ſi quis verò populi dominos ad virtutem excitauerit; is vtriſque commoda parat, tum ijs qui imperant, tum ijs qui parent imperio: illis quod principatus tutiores, & his quod Reſpublicas leniores effecerit: ſicut è contra, ſi male inſtituerint Principem, perinde eſt, ac ſi lethale venenum, non in vnum aliquem iniecerint calicem, ſed in fontem publicum, quo vniuerſos vti norint. Vnde, maxime congratulandũ eſt Regibus noſtris, quod in his tantam curam adhibuerint: præcipue Philippo Regi noſtro, qui ad inſtitutionem † Principis noſtri, & ſibi chariſsimi filij D. Galcerandum
43 Albanellũ præpoſuerit, illeque ei non ſolum ſtudiorũ atque artium, verumetiam animi, ac virtutis magiſter datus fuerit, in quo an literæ, an morum compoſitio, & recta animi moderatio præualeant affirmare non audebo; ſed quod illud Philippi Macedonum Regis dictum aſſerentis: *Non tam Alexandrum natum gaudere, quam quod eo tempore natus fuiſſet, quo ſibi Ariſtotelem habere poſſet magiſtrum, ac præceptorem.* Noſtrum Regem dicere valere non dubito. Sunt denique in hoc capite quædam exteriora, ſuperflua quidem, ſed ſaluti, & ornatui capitis, ac totius corporis maxime neceſſaria: vt ſunt ca-
44 pilli, † qui in Rege denotant omnia, quę ad pompam, & regium apparatum diriguntur, vt ſunt ſceptra, anulus, enſis, diadema, trabea, cortinę, gemmæ, veſtes auro, & purpura rigentes, ſuperba aulæ ſtructura, aulicorum ingens numerus, & ſatellitum ordo; & quæ ad voluptatem pertinent, vt ſunt ludicra certamina, venationes, tripudia, more Hiſpanico tibię, ſonitum pedum pulſu modulante muſicæ, & aliæ licitæ, & honeſtæ delectationes, & ludi: non verò his ſpectaculis, his ludis delectari eum oportet, in quibus promptum eſt mortis periculum, vel vulnerum à communiter accidentibus, k nec inhoneſtis, l quales comicorum, ſeu mimorum repræſentationes, quæ docent adulteria, dum fingunt, & ſimulatis erudiunt ad vera, quorum ſpectaculis pudicitiam ſæpe ex-

k Alcocer de Ludo capi. 52. Ameſcua de poteſtate in ſe ipſum, lib. 2. capit. 11. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, lib. 5. cap. 20. per tot. Nauarr. in Manuali, cap. 15. nume. 9 Lelius Zechius de Principe, lib. 2 cap. 1. nume. 6.

l Lactantius diuinarum inſtitutionu. lib. 6. cap. 20 Ioannes á Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum lib 5. c. 20. verſic. Et Romani, pag. 404. Guilielmus Baldeſano in ſtimulis virtutum adoleſcentiæ chriſtianæ, lib. 1. cap. 19. cum duobus ſequentibus Fratr. Ioſeph de Ieſus Maria de las excelencias de la caſtidad; lib. 4. cap. 16. & duobus ſequentibus.

pe extractam, ſemper impulſam vidimus: non enim natura in arboribus ſolos fructus conſtituit, ſed & floribus, & foliis ornauit, vt & aliis authoritatis & maieſtatis ſigna demonſtret, qua preſtricti mortales ſe in officio cōtineāt; aliis veró, vt muſica, venatione, ludisq; licitis, & honeſtis, labores & curę cōdiātur: vt intermiſsione breui in negotiis publicis facta recreationē aliquam animo tribuat, à tantisque regij oneris faſtidiis vacet pauliſper; quibus intermiſſum habeat animum, nunquam ſolutum, iuxta illud Catonis dictum.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

1. Et illud Ouidij:

Quod caret alterna requie durabile non eſt,
Hac reparat vires, feſſaq; membra leuat.

---

§. Octauus.

Oculi capitis politici, & de eorum qualitatibus, pupillis, palpebris, & obiecto.

Conſiliarij Principum oculis comparantur, 1.

Status publicus tutior eſt ſub malo Principe, ſi adſint boni Conſiliarij, quam è contra, 2.

Conſilium (ſecundum aliquos) eſt cor Reipublicæ, & cuare, 3.

Maiora & illuſtriora conſilio magis quàm armis geruntur, 4. & 8.

Minerua, cur armata fingatur, 5.

Alphonſi Regis Aragonum dictum celebre, 6.

Philippus nobis Primus Rex noſter, conſilio ſedendo hoſtes vicit; & de vtriuſque Philippi laudibus, 7.

Milites an præferendi Iureconſultis, 9.

Pupillæ oculorum religio & iuſtitia, 10.

Obiectum religionis eſt Deus, 11.

Religio eſt cæteris omnibus rebus præferenda, 12.

Improbatur opinio Machiabelli, 13.

Maiori odio digna fraus quam vis, 14.

Iudæi Deum offendentes ratione ſtatus, accidit illis quod euitare cupiebant, 15.

Nulla ratio ſtatus moueat Conſiliarios, vt conſulant pugnantia religioni, vel quæ peccatum continent, 16.

Princeps non poteſt tuta conſcientia permitere liberam religionem, 17.

Hæretici nouatores religionis, diſsipandi, & comburendi, 18.

Philippus Primus maxime venerabatur Sacerdotes, & res ſacras; & quid filio moriens dixerit, 19.

Monarchia conſeruatur defenſione Eccleſiæ, & ſacrorum veneratione, 20.

Domus Auſtriacæ felicitas & augmentum, ex veneratione ſacramenti Euchariſtiæ cæpit, 21.

Religione neglecta, Reipublicæ ſtatus corruit, 22.

Iuſtitiæ obiectum eſt proximus, 23.

Iuſtitia diuiditur in commutatiuam & diſtributiuam, 24.

Palpebræ horum oculorum ſunt ſecretum, & ſilentium, 25.

Obiectum horum oculorum eſt vtilitas publica. 26.

Mediū per quod obiectum videtur eſt illuminatio diuina, ſeu donum Conſilij.27.

§. Octauus.

AD dirigendas actiones capitis ad vtilitatem membrorum, ac eorum conſeruationem, ne ambo in fo-
1 ueam cadant, neceſſarij ſunt oculi, † quales ſunt Conſiliarij Principis, *a* talibus qualitatibus ornati, & induti, quæ ad tale miniſterium ſunt neceſſariæ: *b* tutiorem enim ſtatum publicum † dicebat Lampridius, *c* ſub ma-
2 lo Principe, cui boni Conſiliarij aſſident, quam ſub bono Principe, cui mali adſunt conſiliarij. Quia (vt aliqui volunt) cor reipublicæ † conſilium eſt, *d*. tanquam
3 primo viuere debeat, & vltimo mori: nam qui cuncta agit cum conſilio, regitur ſapientia, vis autem conſilij expers, mole ruit ſua, *e* longeque plus conferunt Reipu-
4 blicæ ſapientum conſilia, † quam arma fortiſſima, iuxta illud Eccleſiaſtici: *f Melior eſt ſapientia quam arma bellica; & melior eſt ſcientia quam vires, & vir prudens quam fortis, & illuſtriora, & maiora intellectu, quam gladio conficiuntur:* Nam omnia Regna, *g* ciuitates, nationes vſquè eo proſperum Imperium habuerunt, dum apud eos vera conſilia valuere; vbicumquè autem gratia, timor, voluptas ea corrupere, poſt paulò, imminutæ opes, deindè ademptum imperium, poſtremo ſeruitus impoſita eſt: & hinc eſt, quod magis profuere Athenienſibus Solonis erudita conſilia, quam Themiſtoclis armata victoria, reſpublicaque Romana magis iuuata, aucta, & conſeruata fuit conſilijs Senatus, & Magiſtratuum prudentia

A Belluga in ſpecul. rub. 44. §. quia multitudo, n. 1. vbi Bortellus, verb qui Principis membra ſunt, l. quiſquis, ff. ad l Iul. maieſ. gloſ. conſilia in cap. peruenit, 84. diſt. cap eſtote, 1. q. 1. Andreas Iſern. in prin tit hic finitur lex Cōtad. num 6. & 7. Alphonſ. Montal. in prohe fori Regij, glo. Ouimos conſejos, vbi de conſil & Conſiliarijs tractatū breuem, ſed doctum. & elegantem adiecit, ex D. Grego & Ambroſ. Camos in microcoſmia. 1. par. dialog. 14 pag. 173. col. 1. late Petr Greg. de repub. lib. 24 cap. 1. & ſeq. per tot. lib. Chryſoſt. Iabellus politi chriſtian. tract. 3. per tot. à pag. 669 vſq; ad pag. 673. Anton. Scapus de iure non ſcripto, lib. 2. c. 6. per tot. Bouadil in ſua polit, lib. 2. c. 6. nu. 11. & ſeq. Ioan. Petrus Cermenat. in rapſódia, de recta. Regnor. adminiſtratione, c. 18 Rebu, in prohe. concordat. gloſ. viros, pag. 46. Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 1 nu. 8. verſ & primo aſciſcat ſibi conſiliarios, pag. 276. cum. ſeq.

B Quas ex pluribus authorib. congeſſerunt Iuſtus Lipſius ciuil. doctrinę, lib. 3. cap. 4. cum quatuor ſeq. Afflict. in conſtitutio. Siciliæ, de conſeruan. indemnita. Commit. Baron. & milit. in conſtit. incipienti. vt vniuerſis, á nu. 41. vſque ad 58. Barthol. Philippus, in tract. de Conſejo y Conſejeros de los Principes, diſcurſo 6. que calidades han de tener los Conſejeros, per 27. §. ſeq. poſt Federic Furium in eod. tract Burgos de paz in l. 2. Taur. à num. 32. cum ſeq Bardaxi io comment. ad noſtros for. tit. Reparo de la Audiençia Real. for. 2. num. 7, fol. 423. facit l. 5, tit. 9. part. 2.

C In. Alex. Seuer. Bartholom. Philippus vbi proxime diſcurſo 10. per tot. Camil. Borrel. in addit. ad Bellug. in prohem. verb. Malos Conſiliarios.

D Camos vbi ſupra, 2 par. dialog. 2 pag. 13.

E Alciat. Emblem. 175. in fin. & ibi Schol. Claud. Minois, pag. 598. Afflict. in conſtitutionibus Siciliæ, lib. 1. rub. 4. num. 5. & facit. Prouerb. 13.

F Cap 9. & Sapient. cap. 6.

G Saluſt. in 2. oratione ad Cæſarem.

H Paulus Manunt.in adagijs.fol.586. in editione Veneta.M. Varro de re ruſtica, lib.1.cap.2.Polido. Virgil.in prouerb.prouer. 212 Petr. Gregor.de Republica.lib.10. cap 3.nu. 6. Bartholom. Philippus in tractat. del Conſejo y Conſejeros, diſcurſu. 2. §.8.
I Machab.lib.1.c.8.
K Prouerb. cap.20.verſ. 18.
L Emblem.14.
M Lib.1. de bello ciuili.
N Diodor. Sicul. lib.16. bibliothe.
O Claudian in panegyric.in 3.conſulatu Honorij,pag.151.& in panegyric 1. in laudes Stiliconis pag.213.

dentia,quam armis. Inde in Prouerbium abijt, *Romanus ſedendo vincit, h* & ſancti Machabei, *i* audientes quanta fecerunt Romani in regione Hiſpaniæ, & quod in poteſtatem redegerunt metalla,argenti, & auri, quæ illic ſunt, & poſſederunt omnem locum conſilio ſuo, miſerunt Romam legatos ad coeundam amicitiam, & ſocietatem cum eis, *Quia cogitationes* (vt inquit Salomon) *K conſilijs roborãtur, & gubernaculis tractanda ſunt bella.* Quod
ſignificauit antiquitas, † dum finxit Mineruam armatã, 5
& noſter Rex Alphonſus, † dum rogatus plusne armis, 6
an libris deberet? Reſpondit,ex libris arma, & armorũ iura ſe didiſciſſe, quaſi aperte profeſſus, ſe omnia doctrinæ debere, & conſilio. Sed quid Athenienſium, & Romanorum perquirimus exempla? Cum intra proprios lares habeamus; quis enim vnquam † Rex, tam-
diu in pace conſilijs ſuis regna gubernauit? & maieſta- 7
tis authoritatem auxit, hoſteſque acerrimos ſedendo vicit,quam noſter Philippus primus? cui merito illud Alciati *l* poſſit dici,

Conſilioque animi monſtra ſuperba domas.

Quia militis eſt gladio ſuperare,Imperatoris autem (vt ait Cæſar) *m* non minus conſilio,quam gladio : adeò quidem vt Philippus ille Macedo maioribus,ob imperatorium conſilium,quam ob virtutem militarem laudibus afficeretur, atque commendaretur. *n* In hoc noſtro Philippo veram Nume Pompilij, antiqui Romanorum Regis,effigiem contemplor, dum vtriuſquè inſignia facta, mente reuoluo, vel etiam in eo M.Furij Camilli virtutes conſidero,feruentem,ſcilicet, in Deum,ac ſuos amorem, generoſam animi moderationem,ac eximiam iniuriarum tollerantiam,et prudentiam à qua apud omnes orbis nationes cognomen eius nomini additum fuit.In cuius locum, ne omnino deſolati maneremus,alium Philippum noſtris Secundum conſtituit Deus, cuius iam ſacro meritos ornat diademate crines, in cuius perſona defuncti patris viuit ſapientia cum prudentia,iuſticia cum clementia,ſeueritas cum benignitate, conſilium cum fortitudine : ac deniqué maieſtas cum religione coniuncta, vt merito illi poſſit dici illud Claudiani. *o*

Etenim mortalibus,ex quo
Tellus capta coli, nunquam ſyncera bonorum
Sors vlli conceſſa viro: quem vultus honeſtat,
Dedecorant mores;animus quem pulchrior ornat,
Corpus deſtituit, bellis inſignior ille,

Sed

Sed pacem fœdat vitijs, in publica felix,
Sed priuata minus partitum ſingula quemquê
Nobilitant, hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum ſolertia iuris,
Hunc ſoboles, caſtique tori ſparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ diuiſa beatos
Efficiunt, collecta tenes.

8 Maioris namquè virtutis eſt prouidere conſilio, † ne quid aduerſum reipub. accidat, quam poſtquam acciderit armis tueri ciuitatem. Nam qui armis hoſtes ſuperant, à fortunæ varietate ducuntur, ſimileſquè ſunt nauigantibus, qui fortunæ flatibus agitati non eunt, ſed feruntur: vnde Cicero, p *Plus*, inquit, *agere, qui ſapientia, & conſilio Rempub. dirigunt, quam qui iaculis hoſtium corpora exponunt:* Sicut gubernator nauis, qui in puppi ſedens, quieſcendo, & dirigendo plus agit, quam remigantes laborando: quod optimum eſt argumentum aduerſus eos, † qui milites Iureconſultis præferendos conten-
9 dunt, q ſed illud dicere poſſumus cum Cicerone, r *Cedant arma togæ*, ſed aliqui egre ferunt Regna à togatis viris gubernari, aſſerentes non doctrinam in libris reconditam, ſed Regnum, regnare docere: negari tamen non poteſt, quin Princeps neceſſario adiuuandus ſit, conſilio virorum doctorum, qui arcana regni ſciant, mores populi noſcant, & legem Regiam qua Princeps & Imperium regni quæſiuit, & conſeruat, non ignorent: vt tali conſilio eminentia mala inter regnandum vitet, caueatq; futura, prudentiamquè ciuilem in vtilitatem regni dirigere, ac dominationis vim compeſcere ſciat, nō enim ſolum reſcripta iuſtitiæ, ſed etiam gratiæ regulis iuris ſubijciuntur, & ex arbitrio regulato non ex libe-
10 ro, & ſoluto pendent. Pupillæ horum oculorum † ſunt Religiò, & Iuſtitia, quas animæ rationali & ſenſitiuæ aſſimilari aſſerit Brancalaſus, ſ primæ obiectū eſt Deus,
11 † cui eſt debita honoris cultus, & venerationis, ſignis internis, & externis exhibitio; t & ideo cæteris omni-
12 bus rebus † præferenda eſt: u quia primum, ac præcipuum cuiuſcumquè reipub. eſt fundamētum, non vtilitate

P 1. officior. Barthol. Philip. in tract. del Conſejo y Conſejeros, diſcurſu. 3. §. 3. exornat. Bouadilla in polit. lib. 1. c. 10. nu. 19. & ſeq. Ayala lib. 2. de iur. belli. & diſciplina milit. cap. 2. nu. 8. & 9.

Q Bellugain ſpecul. rub. 8. nu. 11. & 12. Caſaneus in catalog glor. mundi. p. 9. conſideratio. 2. eleganter Angel. Mathæc. in ſua apologia, Boher. de authoritat. magni conſilij, n. 20. & 97. Bald. in prohem. di geſtor. nu. 22. Martin. Laudenſ. de Principe, q. 651. Lanfran. de milite & Doctore, nu. 31. diſputat. Lancelo. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 1. gloſ. vnic. q. 1. & 2. concordat Alex. in l. Centurio, nu. 13. & 14. ff. de vulgar. commun. calculo receptum Homodeis. l. in franc. & Bolognino, in tract. de milite. & Doctore.

R In oratione 38. in Lu. Piſonem. pag. mihi 200. & in reſponſ. in Salluſt. pag. 517. Alciat in emblema. 180. vbi ſchol. Claud. Minois. pag 617. & 621. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 4. §. 3.

S In medulla politicorū lib. 4. & 5. in princ.

T D. Thom 2. 2. q. 81. art. 1. D. Bonauent. lib. 1. ſententi. diſt. 9. q. 3 art. 1. Leonard. Leſius de iuſt. & iur. lib. 2. cap. 36. 37. & 38 à pag. 490. cum plurib. ſeq. Prouer. 7 ibi tanquam pupillam oculi tui.

V Cerdan de Tallada in veriloquio. c. 6 § 1. p. 72. & ſeq. Ioan. Botero lib. 2. de la razon de eſtado, c. de la Religion, & Cermenat. in rapſodia, cap. 13. & ſeq Paramo de origin. offic. S. Inquiſitionis, lib. 2 tit. 3. c. 3. Madera de las excelencias de Eſpaña, c. 6. in prin. P. Ribadeneir. del Princ

litate metiendum, vt faciebat ille impius Machiabellus,
† apud quem religio, & virtus omnis fuit nundinaria,
principi ſuo ſuadens, quod religione ſimulata falleret, 13
vt fecerunt Maxentius, Iulianus apoſtata, & alij [x] peſti-
ferum profecto doma, [y] cum (vt inquit Cicero) [z] *To-
tius iniuſtitiæ nulla ſit capitalior, quam eorum, qui tunc cum ma
xime fallunt, id agunt, vt boni viri † eſſe videantur*: cum in 14
bono viro non poſſit cadere, emolumenti ſui cauſa mẽ
tiri, [a] ſed talis non cauetur, dum non cognoſcitur, &
ideo equum Troianum feſelliſſe dicebat Diogenes,
quia Mineruæ formam mentitus eſt. Iſti namque ſunt
oues habitu, vulpes aſtucia; actu vero, & pernitie lup-
pi: vnde Poeta. [b]

Nunquam te fallant lupi ſub vulpe latentes,
Impia ſub dulci ſæpe venena latent.

Sed paſtorem vniuerſalem non fallent; cum enim duo-
bũs modis fiat iniuria, aut vi, aut fraude, fraus quaſi vul
peculæ, vis leonis videtur, ſed fraus odio digna maiori.
Quod ſi omiſſerint Conſiliarij, non magis reipub. con
ſulent, quam oculi videbunt excæcati: eorumque Con-
ſilia aduerſus eos deuoluentur, qui ob ſuam ambitio-
nem, & conſeruandum temporale dominium, Chri-
ſtum Dominum peccato occidere non formidant, vt
euenit Iudæis, [d] qui ex hac † iniqua & impia ratione 15
ſtatus, Chriſtum Dominum occidendum conſulue-
runt: Pilato dicentes: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſa-
ris*, & illi inter ſe. *Si dimittimus eum, venient Romani,
& tollent locum noſtrum, & gentem*: Quibus accidit quod
conſilio iniquo euitare cupiebant: iuxta illud Claudia-
ni. [e]

Quam bene diſpoſitum terris, vt dignas iniqui
Fructus conſilij, primis autoribus inſtet.

Qui maiori pœna ſunt digni, quam facientes, [f] cum ſi
aliter

Principe Chriſtiano, lib. 1 cap. 16. & lib. 2. c. 5. Ludo uicus Torres lib. 4 philoſophię moral c. 5. & lib. 5 cap. 7. Ioan. Azor inſt. moral. p. 3. lib. 11. c. 5. in princip. pag. 1235. & ſeq. Zechius de Principe, lib. 2. cap. 6. num. 12.

X Quos congerit Iulius Antonius Brancalaſus in philoſophia Regia, lib 4. de religione, pag. 42. & 43.

Y Petrus Cortus in defenſione veritatis aduerſus aſſertiones Catholicę fidei repugnantes inter opera Antonij Poſſeuini. Petrus Gregor. de repub. lib. 13. cap 12. nu. 21. Thomas Bozius in lib. quem de antiquo, & nouo ſtatu Italiæ, aduerſus Mathiabelũ ſcripſit Claudius Minoia in ſcholijs ad emblema Alciati, 145. pag. 519. & 530.

Z 3. Officiorum.

A Beatus Nilus præceptione 21. & 225. & ibi ſcholium Pauli Mineruæ, Ioannes Chokier, lib 1. aphoriſmorum politicor. c. 5. p. 31. & cap. 7. pa. 39. P. Marquez en ſu Gouernador lib. 2. cap 7. Lelius Zechius de principe, lib. 2. cap. 5.

B Horatius in art. Poetr.

C Eccleſiaſtici, cap. 27. Tiraquel. de retractu lignagier, §. 1. gloſ. 18. nu. 30. Ludouic. Torres philoſoph. moralis. lib. 8. cap. 5 Ribadeneira lib. 2. de virtutibus Principis Chriſtiani, cap 28. Claudius Minois in ſchol. ad Alciat. emblema 173.

D Ioſephus & Aegeſipus de bello Iudaico, & excidio Ieroſolimitano, Ioannes Nauclerus chronographię, par. 2, generatione 3. Pineda lib. 11. Monar. Eccleſiſt à cap. 10. vſque ad 24 ſuplementum choronicarum, lib. 8 & Suetonius in vita Titi cap. 8. D. Auguſt in tract. 49. in Ioan. & D Gregor. in moral. cap. 11. & D Chryſoſto in Ioan. homil. 63. & 64. Ceballos tom. 4. commu. q. 906. ſcu fin. nu. 394. & 395. E Lib. 2. in Eutropium pag. 84. F Cap. duo 26. diſt. c. tanta, 86. diſt. c. qui conſentit, 11. q. 3. Conſtantius Rogerius in tract. de legis potentia, 1 p. 5. reſtat. num. 7. & ſeq. Valanguela in monitorio, aduerſus Ducem & Rempub. Venetor. 5. par. num. 231.

aliter temporali ſaluti conſulere non poſſunt, niſi pec-
16 cando, abſtinere debeant, † exiſtimantes ſe iam non ha-
bere quid faciant: *g* cum obtentu humanæ politię non
ſit aliquid in religione nouandum, nec poſſit Princeps
17 tuta † conſcientia in ſua Prouincia liberam religio-
nem permitere, *h* ſicut enim impoſſibile eſt corpus vnū
plura capita habere, pluresq; animas, cum religio ſit ani
ma in humano principatu, ſi plures eſſent religiones,
monſtruoſum corpus efficeretur: nam ſicut inter ſide-
ra & planetas vnus ſol emicat, vnum Regnum, Regem
vnum, & non plures capit; exercitus vno Duce regitur,
mundus vniuerſus vno Deo imperante diſponitur, ita
impoſſibile eſt vniformes hominum rationales animas
regi niſi ab vna dirigente Religione. Imo tales nouato-
18 res † perdendi, diſſipandi, comburendi. Et ideo inter
19 alia Philippus † Rex noſter (in cuius Regia dignitate ſa
cerdotalem animum licebat agnoſcere) tanta Sacerdo-
tes, & res ſacras veneratione proſequebatur, *i* vt moriēs
eius filio, nūc feliciter regnanti, commendauerit Religio
nis Chriſtianæ defenſionem, obedientiāquè Apoſtoli-
cæ Sedi habendam, ac vt ſtrenue hæreticos perſequere-
tur: quod ſaluberrimum conſilium etiam ipſe à *K* patre
Carolo acceperat recte intelligentes conſeruari, & au-
20 geri Monarchiam, † defenſione Eccleſiæ, & ſacrorū ve-
21 neratione: *l* indeque cępiſſe Deum, † Domui Auſtriacæ
tot augmenta concedere, ex quo Rodolphus eius pri-
mus conditor, Sacerdotem corpus ſacroſanctum Domi
ni noſtri Ieſu Chriſti ad infirmum rure geſtantem, equo
deſcendens, ſublebauit, & pedeſter iuxta equitantem
Sacerdotem inceſit. *m* Religionis namq; cura neglecta,
abſquè dubio totius corporis Reipublicę ſubſequetur,
22 † Deo permittente ruina; cum nulli Reges feliciores,
nulla Regna, nullęue Reſpublicę Catholicā, & Chriſtia-
nam vnitatem, & religionem amplectentibus, extite-
rint: at contra, paganis, infidelibus, & hæreticis nulli in-
feliciores enarrari poſſunt: *n* Quorum ſi aliquando fe-
lices

G Cap facit. 12 q 2.

H P. Ioan. Azor inſtitut. moral par. 2. lib. 11. c. 6. verſ. an Rex tuta conſciētia, col. 1219.

I Sanctus Cardin. Bortomeus in oratio. habita ad ſuum primum concilium Mediolanenſe in fin.

k Dionyſius Paul. Lopis in tract. de quatuor Patriarchalium ſedium erectione, cap 12. num. 18. Sandoual. 2. par. hiſtor. Caroli V. lib 30. §. 5. fol. 106 Cerdan à Tallada in veri loquio, c. 9 § 4.

L Pluribus comprobat Petrus Binsfeldius de iniurijs, c. 7. quæſt 1. conclu. 12 dubio. 2. pag 195. & ſeq. Iulius Anto. Brancalaſſus in philoſophia Regia, lib. 4 de religione, p. 96. verſ. Auſtriaca domus, & ſeq §. 94

M Vuelephangus Lazius Reipub Rom. lib. 11. c. fin: pag. 884. in prin Brancalaſſus vbi proxime, pag. 104. §. 95 nu 12.

N Petrus Grego. lib. 13. de repub. c. 10. per tot. & lib. 22. cap. 14. Cerdan de Tallada, en el verdadero gouierno, c. 4. Ioan. Botero, vbi ſup. Iuſtus Lipſius ciuil. doctrin. lib. 1. c. 3. & in notis ad illud. Paramo de orig offiej S. Inquiſit. lib. 2. tit. 3. c. 7. per tot. & olim multa me legiſſe memini, apud Bodinum, dum eius lectio erat permiſſa, Pater Ribadeneyra, en la inſtitucion del Principe Chriſtia. lib 1. c. 27. cū duobus ſeq. Ianſon. Docomenſis Friſius, in Gallo Belgico, tom. 2. lib. 8. pag. 198 & lib. 10 pag. 342. latiſsime Thom. Bozius de ſignis Eccleſ. tom 1 lib. 10 ſigno. 41. c. 7. verſ. ob hęc etiam contingit, pag. 776 & lib. 12 ſigno. 53. c. 7. & 8. pa. 961. & 966 & ſeq. & latius tom. 2. p 2. lib. 20. à ſigno. 89. & pag. 66. c. 8. vſque ad lib 24. & ſignum 100. & pag. 624. per totos illos quatuor libros hoc inſtitutum proſequitur, & pluribus comprobat Iulius Anton: Brancalaſſus in medulla politicorum 4 lib. de religione, §. 78. pag. 59. & ſeq.

liceſ exitus videantur extitiſſe, hoc Deo permittente cuenit, vt eorum medio, tanquam iuſtitiæ diuinæ executorum, pro peccatis puniamur, & reſipiſcentes illi à noſtris ſuperati, lapſu grauiori ruant,o vt prædixit Deus per p Prophet. Iſaiam, his verbis: *In indignatione enim mea percuſſi te, & in reconciliatione mea miſertus ſum tui*, & poſt pauca, *Gens enim, & Regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit*. Et ita prædixit Remigius Epiſcopus Rhemēſis,q cū Clodouęum in Gallia Regem inungeret, tandiu regnum duraturum eſſe, quandiu in eo religio, & iuſtitia colerentur: quod non vanum fuit oraculum, cum noſtris temporibus viderimus, quantas neglectu Religionis Regnū Gallicum acceperit calamitates, vltra quod ſufficiat nobis pro exemplo proponere regnum Angliæ, quod prędę, & maximis calamitatibus, ob contemptum Religionis expoſitum eſt. r Quid de Belgio dicemus? vbi aliquos legimus, quo acephali dominarentur, non dubitaſſe reipublicæ ſtatum proſternere, ac peſſundare, eiuſquè tranquillitatem inuertere, auitam religionem, ac pietatem violando: cuius neglectus, ac prolapſus nunquam ſine noxa, & graui Reipublicę damno eſſe poteſt, vt in Germania, Auſtria, Polonia, Hungaria, Dania, Bohemia; in quibus variæ earum regionum Vrbes humano, ac ciuili ſanguine maduere, euerſo ad extremum Reipublicæ ſtatu, quorum ruina ſtantium debet eſſe metus, ſ vt aliena pericula nos reddant cautos. t

Secundę vero pupillę obiectum eſt proximus, † quatenus ei ius ſuum ęqualiter reddi debet, tam † in commutationibus, ſecundum proportionem arithmeticam, quam in diſtributionibus, ſecundum proportionem geometricam: non ſolum reſpectu ſubditorum inter ſe, ſed etiam ſubditorum quoad Principem, & ſuperiores; & Principis, ac ſuperiorū, quoad ſubditos u. Eorundem oculorum palpebræ ſint † ſecretum, & ſilentium, quibus conſilia regia tegi oportet, x vt ſignificauit ille. Qui Minotaurum labyrintho incluſſum depinxit, y & ideo tradit Valerius Maximus, z nunquam patres conſcripti taciturnitatem, optimum, ac tutiſſimum

23 24 25

O Claudian in Rufin. lib. 1. pag 49 ibi iniuſtos creuiſſe queror, tolluntur in altum, vt lapſu grauiore ruant.
P Cap. 50. Ver. 10. 12.
Q Petrus Faber lib. 3. ſemeſtrium, in notis ad c. 18 pag. 166.
R Ioannes à Chokier vbi ſup. lib. 1. cap 5. & Valançuela vbi ſup. 5. par. n. 114 & ſeq Baptiſta Fulgoſ. dictorum, & factorū memorabilium, lib. 1. cap. 2. de ſpreta Religione.
S Cap. ſi enim in fin. gloſ. lapſum. in cap. citius 44. de pœniten diſt 2.
T Cap hi duo de conſecratio. diſt. 1. gloſ. in c. 1. 27. q. 1 gloſ. exemplum, in authen. de mandatis Principum, 6. titulos, collatio. 2 & Valançuela vbi ſup. nu. 217. & 218 P. Anton. Poſſeuinus de theorematibus politicis, & militaribus. pag 11.
V Fernandus Rebellus de obligatio. iuſtitiæ. 1. par. lib. 1. de præiudijs iuſtitiæ. q. 3. ſect. 3 pag 20.
X Gloſ in cap. de forma, verſ. de ſecreto, 22. q. fin. Guerrero in ſpeculo iur. cap. 71. nu. 15 & 16. Anton. Theſaur deciſ. Pedemonta. 1. in fin. Camillus Borrel. in additio ad Bellugam, rub. 10. verbo capite plectendi.
Y Pier. Valeria. de ſacris liter. Egiptio. lib. 3. verſ. Apud Romanos, pag. 31. Hieronymus Ruſcelli, en la empreſa de Gonçalo Perez Secretario del Rey nueſtro ſeñor, que eſta en el cielo, lib. 4 pag. 319.
Z Lib 2. de inſtitutis antiquis. c. 1. & lib. 3.

mum adminiſtrandarum rerum vinculum labefactari volebant: imó omnes tanta charitate patriæ tenebantur, vt eorum arcana multis ſeculis nemo Senatorum enuntiauerit, quia (vt inquit Salomon [a]) *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.* Et ſemel emiſſum vo-
26 lat irreuocabile verbum; [b] & neſcit inſipiens quid amittit. Obiectum † commune oculorum erit vtilitas publica, quód videri nequit ſine medio vi-
27 ſus, † quod eſt illuminatio diuina, quæ donum conſilij appellatur, [c] ſine quo ſępé euenit, vt oculi non verum rerum colorem ſenſui communi repreſentent, ſed dicant album nigrum, & nigrum album, contra quos inquit Dominus per Iſaiam: [d] *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

A Prouerb. cap. 10. verſic. 19.
B Horat. in epiſto. 19. lib. 1. ad Lolium.
C Guilielmus Peraldus in ſumma virtutum & vitiorum. tom. 1. tracta. de donis, pag. 577 & pagi. 619.
D cap 5. verſi. 20.

§. Nonus.

Aures capitis politici, quæ ſint, & de earum officio, & miniſterio.

SVMMARIVM.

Familiares, ſeu cubicularij Principum comparantur auribus, & quare, 1.
Aures quare ſint geminæ, 2.
Princeps non tantum debet deferre familiaribus, vt nunquam ab eorum ſententia recedat, 3.
Principem cunctatorem eſſe oportet in credendo, 4.
Prouerbium Auguſti: Feſtina lenter, explicatur, 5.
Titi & Veſpaſiani in numiſmate imago quid ſignificaret, 6.
Sententia cur debet ferri à iudice ſedente, 7.
Celeritas reprobatur in decernendo ſed laudatur in exequendo decreta, 8.
Principem non oportet eſſe nimis incredulum, nec leuiter ab his quæ maturo ſunt decretá conſilio recedere, 9.
Oculi & aures ſi pugnantia offerant Principi; quibus magis aſſentiendum, 10.
Tegere, & ſimulare quando Principi conceſſum, & neceſſarium; 11.

§. Nonus.

1 SVNT etiam in hoc capite aures, quales ſunt familiares Principum, † qui Cubicularij dicuntur, ſeu Cancellarij palatini, cæterique, qui ſecretorum eius ſunt participes, ac in eius priuatá gratiam fuerunt admiſsi, quorum

H medió

medio debet Princeps intelligere, & audire ſubditorum querelas, pauperũ oppreſsiones, regni calamitates, ac denique totius Reipublicæ ſtatũ; nam qui domi clauſus eſt, vera nõ nouit: hoc tãtum cogitur ſcire, quod illi loquũtur, qui ſi ſimul conſilium capiant ad decipiendum Principẽ, facit iudices quos fieri non oportet, amouet à Republica quos debebat obtinere, ac denique (vt Diocletianus dicebat *a*) bonus, cautus, optimusq́ue venditur Princeps.

Duæ ſunt aures, † vt intelligant iſti Principum familiares, alteram more 2
magni Alexandri contradicenti ſeruari oportere, iuxta illud:

Cur geminas homini conceſsit Iupiter aures?
Poſsit vt hæc leſis, illa patere reis.

Quod ſi inter ſe pugnantia audiant ſenſui communi cõ
mittent, qui in intellectum deferet, cuius opera verum
à falſo, iuſtum ab iniuſto, ęquum ab iniquo ſecernẽtes,
quod verum, iuſtum, ac ęquum agnouerint, amplectantur, & credant, Principiq́ue fideliter referant, à quo tamen non † tantum familiaribus deferri oportet, vt nũ- 3
quam liceat ab eorũ ſententia, & opinione recedere; ne
illos adeò audaces efficiat, vt ſua ipſius bonitate abutẽtes, non Principi, ſed ſibi ipſis conſulant, non publicæ vtilitati, ſed proprię auaritię inſeruiant. *b* Oportet itaque Principem cunctatorem, † & lentum eſſe in credendo: *Nam qui citò credit leuis eſt corde*, *c* vt ſuſpenſi fa- 4
miliares, quotidie meliora conſilia excogitare, ac pręberenitantur, *d* & ne gratia principali confiſi, aliqua iniuſta, & inhoneſta ab eo petere audeant. Inde PaulusManutius *e* literis aureis in valuis principalium aularum depingendum, ac deſcribendum eſſe tradit † il- 5
lud prouerbium: *Feſtina lentè*, quod vulgò, ac paſsim, ab Auguſto dicebatur: *f* per quod monebat, vt ad rem agendam ſimul adhiberetur & induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Ex quibus duobus contrariis conſtituitur maturitas. *g* Inde Titus Veſpaſianus † in ſuo numiſmate *h* Delphinum, & Anchoram appoſuit, vt lentè feſtinandum Principi ſignifi- 6
caret, quod oſtendit Alciatus his verſibus: *i*

Maturare iubent propere, & cunctarier omnes,
Ne nimium præceps, neu mora longa nimis,

Hoc

A Flauius Vopiſcus in Aurel, refert Lipſius ciuil. doctr. lib. 3. c. 9. in fin.
B Cermenat. in rapſodia, cap. 18. pag. 194. & ſequẽ. pluribus exornat Petrus Gregor. de Repub. lib. 22 cap 9. & 10.
C Eccleſia. c. 19.
D Pluribus eleganter cõprobat Lipſius ciuil. doctri. lib 4. cap 14.
E In Adagiis, pag. 619. in editio. Veneta.
F Suetonius in vita Auguſt. c. 25. Aul. Gelli. noct. Aticar. lib. 10. cap. 11. Macrobius lib 6. Saturnal. cap. 8. Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, libro 2. cap. 31. verſic. Y por eſto, pag. 451.
G Bartholo. Philippus in tracta. del Conſejo, y Conſejeros, diſcurſo 1. §. 4.
H Antonius Auguſtinus dialo. 2. de las medallas, 8. medalla Sebaſtianus Erizo de la medaglie de Tito, fol. 140. HectorPinto 1. par. dialog. de la verdadera Filoſofia, capt. 1. Ioannes de Torres licet aliter explicet 2 par. de la Filoſofia moral, lib. 21. cap 2. colu. 5. Pierius Valer. de ſacris Ægyptiorum literis, libro 27 p. 254. E. & li. 40. pag. 413. A.
I Emblema 20. vbi ſcholi. Claud. Minois, pag. 99. & Franciſci Sanctij.

Hoc tibi declaret connexum echeneide telum:
Hæc tarda eſt, volitant ſpicula miſſa manu.

Nam qui tuto, citraque lapſum rem gerit, melior eſt quàm audax, & con-
fidens, cùm tutiora ſint, quæ lentis conſiliis prouidentur, quàm quæ callidis
conſiliis vrgentur. Nihil enim magni diſcriminis cõſiliis tam inimicũ, quàm
7 celeritas; † & ideo ius dicens debet pro ferẽda ſentẽtia ſedere, *k* quaſi de-
liberatiore conſideratione fuerit proceſſum; breuitas enim temporis arguit
fraudis ſuſpitionem, *l* & preſumptionem inducit, actum inconſideraté factũ:
m quia tẽpore egemus, vt aliquid maturius agamus; *n* &
8 ideo † celeritas in multis reprobatur, & in multis lauda-
tur. *o* Reprobatur in conſulendo, & deliberando; quia
oportet lentè conſulere, & tardè deliberare. Laudatur
in exequendo, quia conſulta, & deliberata feſtinãter fie-
ri debent, & celeriter ſunt peragenda: vt ſignificarunt
Aſtrologi, ſagitarij ſignum, ſemihominẽ, & ſemiequũ,
depingentes. *p* quia tardum conſilium longè preſtan-
tius eſt, preceps autem ſemper habet comitem pœnitẽ-
tiam; & ideo Carolus Quintus *q* Rex noſter ſolebat di-
cere: *Tarditatem animam conſilij eſſe, celeritatem executionis,
vtramque porrò ſimul iunctam, eſſe quintam eſſentiam laudabi-
lis Principis, & Conſiliarij prudentis.* Nollem tamen Prin-
cipem † nimium quoque incredulũ eſſe, verum in his
9 omnia recto iuditio temperari, non vt Nero, qui fi-
dem omnibus delatoribus adhibens, delatos inter-
dum bonis, & vita crudeliter priuabat: at contra Ce-
ſar non ſuſtinuit credere, in ſe ipſum aliquos coniuraſ-
ſe; imò ne ſcripta quidem illorum nomina legere voluit;
& Achab, Micheæ prophete monitis credere noluit; *r* er
go moderatè, grauiterque Princeps cuncta veſtiget, ve-
ſtigata deliberet, deliberata exequatur; neque enim de-
cet ab ijs, quæ maturo ſemel conſilio decreta ſunt, leui-
ter vllorum delationibus, aut perſuaſionibus remoue-
10 ri; *ſ* quod ſi † oculi, & aures pugnantia inter ſe ad ca-
put deferant, magis oculis, quàm auribus, creden-
dum eſt, ſimulans tamen, nedum timet falli, falle-
re doceat eos, qui à ſuis conſiliis diffidere Princi-
pem videant; cùm vnuſquiſque velit ſibi credi, &
habita fides, ipſam plerumque obliget fidem: & (vt

k Bald. in l. 2. nume. 5. C. de ſentent. ex breui. loc. recitand. Rolandus conſil. 4. nume. 14 & 15. volum. 1. Camil in additio. ad Bellugam, rubri. 5. verſic. Ius dicentium eſt ſedere, gloſ. 1. ibi, Vel ſi ſtando, in l. prolatam, C. de ſentent. & interlocutio. omnium iudic.

L Gloſ. in l. ſi venteri, § eorum. vbi Ripa in nume. 3. ad plura inferens, ff. de priuileg. creditorum. Viuius deciſ. 375. nume 9. & 10.

M cap. tam ex literis. de reſtitutio. in integrum. Socinus conſil. 92. num. 12. & 18. in 4. Pariſ. conſi. 89 num. 30. in 1. Medicis de legibus, 4. par. quæſt. 13. num. 3.

N cap. ſi Rector, 43. diſtinct. ea ponderet, 50. diſtinctio.

O Gloſ. celeritate, in cap. fin. de electione, in 6.

P Conſiderat Luys Valle de la Cerda en ſus auiſos en materia de eſtado, conſideratione 11. pag. 60. ad med.

Q Ioannes à Chokier in theſauro Aphoriſmorum politicorum, lib. 3. capi. 10. pag. 271. in fin.

R 3. Regum, cap. 20.

S Cermenat. in rapſodia, cap. 82.

dicebat Sigiſmundus) *Neſcit regnare,* † *qui neſcit diſſimulare.* Et Tiberius ʈ nullam ex ſuis virtutibus magis quam diſsimulationem diligebat, quæ in priuata fronte releganda, ſed in publica valde neceſſaria, ᵾ ſi illa iuxta piorum virorum conſilium, & doctrinam, Principes, & magiſtratus vtantur, abſque mendacio, & fidei violatione (in quo maxime Rex noſter Ferdinandus Catholicus ab ſcriptoribus extollitur) quia nunquam regent, qui non tegent, nec aliter poſſunt hi, quibus commiſſa eſt tota Reſpublica, ad effectum conſiliorum ſuorum venire, niſi multa diſsimulent. 11

T Tacitus 4. annal.

V cap. vtilem ſimulationem, 22. quæſtio. 2. Sanctus Thomas 2.2.quæſtio.40.ar.3 vbi eius commentatores P. Binsfeldius in commentar. ad titul. de iniuriis & damno dato, cap. 8. quæſti. 1. concluſio. 34. pag. 541. Legatus Caroli Paſchalij cap. 54. Paleotus de conſultatio. 1. par. quæſtio. 4. verſic. Nec enim chriſtianis auribus. Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib. 2. cap. 4. per tot. Pater Marquez en ſu Gouernador chriſtiano, lib. 1. cap. 14. & lib. 2. cap. 7.

---

§. Decimus.

Naſus capitis politici quis ſit.

Conſilium ſupremum Aragonum eſt naſus Regis, 1.

Iſtius naſi nares ſunt duo Regentes cuiuſque Prouinciæ huius Aragonum coronæ, 2.

Conſiliarij Principum debent habere ſal ſcientiæ & conſcientiæ, 3.

Ratio ſtatus nõ debet deuiare à lege Dei, & eius mandatis, 4.

Magiſter Ludouicus de Aliaga laudatur, 5.

Rex noſter Philippus in omnibus ſuis actionibus vult ſuam voluntatem eſſe conformem diuinæ, 6.

Conſiliarij debent eſſe ſapientes, & timentes Deum, 7.

Regentes ſupremi conſilij Aragonum laudantur, 8.

Camillus Borrellus notatur, 9.

Conſilium ſupremũ Aragonum ſi non parem, ſaltim ſecundum, poſt ſupremum Caſtellæ locum habet, 10.

Appellatione Conſilij ſupremi in Prouinciis coronæ Aragonum de quo intelligatur, 11.

Sardiniæ negotia in ſupremo Aragonum Conſilio tractantur, 12.

Cæſarauguſtanus, & Barchinonenſis conuentus iuridici Hiſpaniæ, 13.

Cauſæ appellationum ex Valẽtia, Sardinia, & Balearibus inſulis, ad ſupremum Aragonũ Conſilium deferuntur, 14.

In Aragonia, & in Principatu Cathaloniæ non extrahuntur cauſæ extra regnum per appellationẽ, ſed ibi eſt illarũ vltimus recurſus, 15. & 16. 29.

Cõſiliarij liberè ſuũ votũ proferre tenentur, & quid ſi Regẽ contra ſentire ſciant, 17.

Ratio quare Conſiliarios non nimis acutos, ſed mediocris ingenij eſſe oporteat, 18.

Pertinacia eſt, quæ impedit recta conſilia, ſicut ſi neruus opticus obſtruatur impedimento, eſt, ne oculi videant, 19.

Circumſtantiæ rerum ſunt in conſultationibus expendendæ, 20.

Enume-

Enumerantur aliquæ qualitates boni Conſiliarij, 21.
Euentus rerum non demonſtrat bene vel male conſultum, 22.
Cancellarius eſt caput & Præſes Conſilij Regis, 23.
Cancellarius habet primum locum apud Regem poſt primogenitum, 24.
Cancellarius in Aragonia debet eſſe Archiepiſcopus Cæſarauguſtanus, vel alter Prælatus Regni, 25.
Quod ſit munus Vicecancellarij, 26.
Cancellarij officium, cur non ſit in vſu, 27.
D. Andræas Roig Vicecancellarius laudatur, 28.
Regentis Cancellariam miniſterium, 30.
Præſides curare debent ne animi ſui votum pādant lingua, aſpectu, vel vultu, vt Conſiliarij liberius ſuum proferant, 31.
Pragmatica Regni Balearium refertur, 32.
Doctor Michael Martinez del Villar laudatur, 33.

§. Decimus.

QVemadmodum aſpectus, & auditus, organa (oculi quipè, & aures) editiſsimum occupant locum: Ita odoratus organum in eâdem capitis regia, tanquam arce eſt collocatū, quod à Latinis † naſus appellatur, per quem
1 odorum omnium ſpecies ad cerebrum feruntur, cui ea ratione Conſilium noſtrū ſupremum Aragonum recte comparatur, maxime cùm habeat
2 duas † nares, qui ſunt illi duo cuiuſque prouinciæ Conſiliarij, vulgo Regen
3 tes nuncupati, qui vtrumque ſal habent, † conſcientiæ, cum eorum gubernaculum lex ſit diuina; nullus enim prudentior conſiliarius Chriſto, *a* qui nō ſolum ſapiens, ſed ipſa ſapientia eſt: Is ergo qui ante quam aliquid agrediatur, diuinam gratiam, & opem petit, nihilque aliud expetit, niſi voluntatem Dei explere, nnnquam re vera deſeret eum Dominus, quin lucē ſuam ei copioſe emittat, cum ipſe lux mūdi ſit, ſine qua, quamuis aliàs perſpicax, & oculatus ſit Principis Conſiliarius, ruet in multos errores, imó in omnes miſeriarū abyſſus, cum à ſe ſolum habeat ignorātiæ tenebras; quas illuminabit Dominus lumine ſuo, ſi non fiduciam inprudentia humana conſtituat, di-
4 uinique numinis benignitate, † & auxilio ſpreto, ad euanidas politici ſtatus rationes, vt Aſsà, *b* & Ephrain *c* confugerint, vt ille Nicolaus Perenotus Dominus Granbelle, qui offerenti cuidam illi Cæſaris locum in commentariis, ad probandum callida conſilia in bellis vtiliora, cum Cæſar celeritate varias fuiſſet nactus victorias, reſpondit, illum, vnicum tantum ſibi propoſuiſſe finem, honorem. At chriſtianis Principibus duos fuiſſe fines propoſitos, illum ſcilicet, & animæ ſalutem. Cuius curam cum commiſſe-

A D. Auguſt. de verb. Domini in Matth. ſermo. 8. in fin.

B 2. Paralipom. cap. 14. & 16.

C Oſeæ 14. ibi, Iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius. P. Petrus de Ribadeney. li. 1. del princ. chriſtia. aduerſus Machauelum. Baron. In epito. pagi. 586. D. Auguſt. lib. 5. de Ciuitate Dei, cap 24. & 25. Ioanes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, lib. 2. ca. 22. & lib. 5. c. 20.

rit Rex noſter Philippus Magiſtro Ludouico Aliaga, † cuius naturæ leniratem, religionem; animi pietatem, integritatem, & ingenij vim, varia eruditione refertam, negare non poſſum, me ſemper vehementiſsime amaſſe & ſuſpexiſſe: ſanctiſsime & prudentiſsime eumdem ad tractanda iura maieſtatis, tanquam vnum ex ſuis Conſiliariis promouit, ne quid ratione ſtatus à lege diuina deuium ſtatuatur: cum ſemper intendat Rex catholicus, † in omnibus ſuis actionibus & conſiliis ſuam voluntatem diuinæ adęquare & conformem eſſe: ita vt nec etiam ob vniuerſi orbis monarchiæ interitum, vel in minimo ab ea recedere vnquam permitteret. Habent etiam ſal ſcientiæ, ne (vt inquit Iuſtinianus) ab aliis quęrant, quę ipſos ſcire oportet, ſed ſunt viri ſapientes, † & timentes Deum, in quibus eſt veritas; & qui oderunt auaritiam, quæ (vt inquit Apoſtolus *d*) *eſt idolorum ſeruitus*; & ideo vulgariter conſiliũ hoc ab omnibus Sanctũ appellatur, in quo adſunt duo † Regentes Aragonenſes, duo Cathalani, & duo Valentini. 1 * Quorum omniũ virtutes, & egregiæ animi dotes, adeò omnibus notæ ſunt, vt melius ſilentio, quàm oratione breui laudari poſſe iudicauerim, cum ſint illi ætate, integritate, & iuriſprudentia, ac rerum experientia inſignes; boni publici, ac iuſtitiæ amatores, paſsionibus vacui, ac in Reipublicæ adminiſtratione maxime periti, non adulatores, ſed veraces, in hiſtoriis, tam domeſticis, quàm externis verſati, graues, & non feſtini in conſulendo, taciturni, & ſecreti, ac in omnibus integræ, & probatæ vitę, omnibusq; virtutib⁹ referti: in quo Cõſilio vltra plures ſcribas minoris ordinis adſunt quatuor 2 * Secretarij, quorũ primus Prothonorarius appellatur, quod is negotia regnis totius Coronæ Aragonũ † communia expediat: cum cæteri ſingularũ Prouinciarum tantum rebus gerendis ſint pręfecti. Sed Camillum Borellum *e* de hoc Conſilio diſſerentem in quatuor cùm nõ ita, vt in aliis, diligentem notaui. Primo, dum hoc Aragonię conſilium poſt plura alia conſilia, quibus iure pręferre debebar, † nominauerit, cum hoc iam decreto Regis Philippi noſtris primi, cęteris verò ſecundi; fuerit contradictorio iudicio deciſum, vt à nullo alio, niſi à ſupremo Regis Caſtellę Conſilio, præferri poſſit; ita vt vbicunque ambo concurrere ſimul debeant, ſecundum locum noſtrum obtineat; & in progreſſu manũ dexteram occupet Pręſes Regij conſilij Caſtellæ cũ ſuis Conſiliariis; ſiniſtrã verò Vicecancellarius cũ ſuis Regentibus. Secundo, quod per anthonomaſiã conſiliũ ſupremũ, † intelligatur conſiliũ Caſtellę, & quod dum Rex nominat Cõſilium

5 6 7 8 9 10 11

D Ad Epheſios cap. 5.

1 * Don Andres Roig Valentinus Præſes Conſilij. D. Philippus Tallada Valentinus. D. Thomas Martinez Bocli Aragonenſis D. Saluator Fontanet Cathalanus. D. Lucas Perez Manrique Aragonenſis. D. Ioannes Sẽtis Cathalanus.

2 * D. Franciſcus Gaſſol. Auguſtinus Villanueua, & eius ex fratre nepos Ioannes Laurẽtius Villanueua, ac Dominicus Ortiz.

E de Regis catholici pręſtantia, cap. 66. nume. 22. 16. & 10.

ſilium ſuum, de eo per excellentiam intelligatur, quia hoc procedit inter Caſtellanos: inter Aragonenſes vero, Cathalanos, Valentinos, Sardos, & Baleatium Inſularum incolas, ſemper de Supremo Aragoniæ Senatu intel-
12 ligitur. Tertio, dum inquit res Sardiniæ † in Conſilio Italico tractari, imo negotia vtriuſquè Siciliæ, mero iure, in Conſilio Supremo Regis Aragonum, tanquam Regnorum ad hanc coronam ſpectantium, eſſent tractanda: ſed iuſtjs de cauſis nouum conſilium, non multis ab hinc annis, quod Italicum dicitur, fuit erectum. Quarto, & vltimo, dum, numerans Hiſpa-
13 niæ † conuentus iuridicos, obliuioni tradit Cæſarauguſtanum, quem inter Conuentus Hiſpaniæ enumerat Plinius, *f* & Tarraconenſem, qui hodie apud Barchinonenſem ciuitatem reſidet, quaſi extra orbem Hiſpanicum cōſtitutos: Valentinum non enumero, nec etiam Sardiniæ, & Balearium Inſularum cum in eis cauſæ non finiantur, ſed iſtorum regentium munus ſit, partibus, quæ ex illis
14 Prouincijs ad *Regē* † appellant, ius dicere. Nam Aragonenſium, & Catha-
15 lanorũ cauſæ, † ſingulari priuilegio, intra ſuorũ Regnorũ reſpectiue fines, debent finiri, nec poſſunt inde extrahi; atquè ita contentioſę iuriſdictionis
16 tribunalia noſtri regni † ſuprema ſunt, cum in eis ſit vltimus cauſatum recur-
17 ſus: quibus exceptis, in omnibus alijs tenentur bona, & iuſta Regi † conſulere, ita vt ſi videant tractari de rebus, quæ vergunt in detrimentum regis, vel regni, (quod idem eſt vt infra oſtendam) ea, qua decet modeſtia, & reuerentia; impugnando, curent impedire, non tacendo, nec dubie loquendo, nec fugiendo conſilium, ſed conſulendo libere, aperte, & ingenue, dando rationes cur id fieri non debeat, perquirendoquè vias, & modos quibus illud non perficiatur, nec excuſabitur Conſiliarius, dicendo ſe fruſtra diſſentire, cum maior pars contra ſentiat, & odium ſibi fruſtra quærere is, qui gratiam expectat, ſummam eſſe dementiam, ex quo nullum fructum ſecuturum certum eſt, quia qui alterius ſententiam non ſequitur, non cum eo, ſed cum cauſa diſſidet; imo tanta eſt veritatis vis, vt ſperandum ſit alios mutaturos ſententiam. Quod ſi nihil aliud conſequatur, ſaltem hoc faciens muneri ſuo ſatisfaciet, fructumquè bonæ conſcientiæ, qui maximus eſt, colliget.
18 Nec enim ciuitati, vel reipublicę, regi, vel regno ſententiarum diſſenſiones quidquam officiunt, ſed vtilitatem potius afferunt, ſi libero, apertoq; pectore quiſquè quod ſentit, pro communi, & publica vtilitate, in nullius verba iuratus, efferat. ſed hanc libertatem in conſulendo, quam primam conſilij publici legem eſſe Dyomedes apud Homerum *g* ſic tradit,

Prima etenim lex eſt, in coetu quemq; loquentem
Dicere, quæ libeat, tum libera verba profari.

F Lib. 3. hiſtoriæ naturalis, cap. 3.

G Iliad. 7. pluribus comprobans Ianus Langleus, ſemeſtrium, lib. 7. c. 6.

Velleni

Digitized by Google

H 2.Regum cap. 12.
I Danielis cap. 5. ibi, O Rex.
K In prohem. ſuaſor:
L Ioan. Chokier, d. lib. 5. cap. 1. per tot. Brancaſſus in medulla politicorum, lib 5. de iuſtitia, §. 11. num 11.
M Oſorius lib. 7. de Regis inſtitutione.
N Ouid. epiſto 2. Phillidis Cicero in initio orat. pro Rabirio.

Vellem ſic prudentiæ ſale conditã, vt eam Conſiliarius mitiget, & temperet morum iucunditate, lenitate, & breuitate, memoria virtutum, quibus maiores Reges floruerunt, ſimilium rerum vituperatione, alienæ perſonæ introductione, vt in Nathan, *h* & Daniel, *i* aliqua pręmiſſa, vel poſtpoſita laudatione, veniæ deprecatione, culpę translatione in alios, expoſitione vtilitatis, ac neceſſitatis; indicatione malorum, quæ ex intempeſtiuo ſilentio, ex adulatione, vel ex aſſentatione oriuntur, & alijs modis, quia Reges, & Principes habent palatum delicatum, & ideo melle lenire oportet, cum vt inquit Seneca, *K* apud Reges etiam ea quæ proſunt, ita tamen vt delectent ſua denda ſunt. Sint ergo iſti Conſiliarij *l* non nimis acuti, † ſed mediocris inge- 18
nij, quia ſubtilia, & ignea ingenia, ſuo aſſiduo motu, nouandis, quam gerendis rebus aptiora ſunt; præ multiplici inuentione, & rationum copia plerumquè natant, & ęgre expediunt aliquid, cui inſiſtant, & obſequij ſæpiſſime ſunt ignara, nec aliorum ſententijs libenter acquieſcunt; ſed perturbationibus agitata ea ſibi proponunt, quę nec ſunt, nec erunt, aliorum mentem, & conſilia, à ſubtili ſua mente ęſtimantes: ideoquè peruicacia ſapientibus conſilijs inimica, quæ raro ſine mixtura demẽtiæ inuenitur, & qui illam habent, ingenij ſui vim oſtendere cupientes, cæteris ſapientiores videri, concertant in conſultationibus ſuam ſemper obtinere ſentẽtiam, etiam cum Reipublicę damno, ita vt non ęqui rerum ęſtimatores ſint, ſed concertatores: & ſicut oculi (quibus ſupra Conſiliarios comparauimus) ſi neruus opticus, † qui à cerebro deſcendit, obſtruatur, licet clari, & lucidi appareant, 19
nihil vident: ita iſtorum pertinacia conſilio aditum obſtruit, & fumus arrogantię inficit, ac inquinat. Sicut enim conſtantia non ſinit hominem deprauari, ſic nec pertinatia, ſinit corrigi, proinde illa laudanda, iſta emendanda. Nec turpè eſt cum re mutare conſilium, ſeu ſaltem interpretatione lenire, & illud rebus occurrentibus aptare, penſatis circunſtantijs, † cum ſępe 20
vnus circunſtantiæ articulus totam eneruet, ſi non euertat, conſultationem. Sint etiam bonis † artibus eruditi, maxime togata ſapientia, quæ eſt legum, 21
iuriſquè peritia, longo rerum vſu periti, in hiſtorijs diligentiſsime verſati, neque pręſentia tantum ſagaciter odorantes, *m* ſed longe in poſterum, quod vtile Reipub, futurum ſit, conjectura prouidentes: cum, vt plurimum, futura pręteritis ſimilia ſint, & conſiliũ futuri ex præterito veniat, rectius de futuris deliberabũt, ſi pręteritorũ meminerint, non vulgi opinione, nec rei euẽtu, † 22
ſed ratione & prudẽtia conſiliã metientes, cũ euentuũ felicitas in noſtra poteſtate non ſit, ſed tantum ratio, *n* &

Careat

Careat ſucceſsibus opto
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

23 Cōſilij ſupremi caput, † & Dux eſt Cācellarius, qui, quia
24 primum locum habet † poſt Regem, ad dexteramquè eius ſedet poſt primogenitum: o Ideo ſtatutum fuit per
25 Forum † noſtri Regni, p quod non poſſit creari niſi Archiepiſcopus Cęſarauguſtanus, vel Epiſcopi Oſcenſis, & Tiraſonēſis, vel alius Regni Pręlatus, cuius loco hodie eſt cōſtitutus Viceeācellarius, qui & Domini noſtri Re
26 gis † Aſſeſſor dicitur, per quem ille loquitur, & bona, ac mala Regni, nōn Regi, ſed Vicecancellario imputantur, quia ad eum, tanquam Regem repręſentantem, grauiſſima queq; totius Regni negotia referuntur, & ea omnia ipſe cum Regijs Conſiliarijs confert, q ciuſque muneri pręcipuę incumbit, operam dare diligentem ne quod reſcriptum, edictum, decretum, contra ius, aut Rempub. impetretur, cum ad eum ſpectet literas Regias ſubſcribere, & obſignare: r qui ſi aliquando hoc facere recuſet, illaſque quaſi contra forum expeditas cancellet, ideſt tranſuerſis lineis veluti cancellis expungat, & illiniat: ſ Non facit vt Regis voluntati reſiſtat, vel Regiæ clementiæ, & largitatis cenſorem, & moderatorem ſe prębeat, ſed vt, pro poteſtate ſibi à Rege conceſſa, tanquam eius ſummus Magiſtratus, & officialis, caueat; ne quod reſcriptum eliciatur ab occupato grauioribus negotijs Rege, vel non ſatis attento, per obreptionem ſupplicantium, aut inuerecundam petentium inhiationem, qua plerumque Principes conſtringuntur non concedenda concedere: quod Rex fieri velle creditur, & fraudis admonitus, idem feciſſet, vel omnino non conceſsiſſet: cuius officium ſummum eſt honorum faſtigium, vltra quod nihil ſperare licet homini togato, quia omnes Magiſtratus præcedit, t officium † namque Cancellarij ab aula receſſit, forſan ex ea-
27 dem ratione, qua ab vſu Romæ receſſiſſe tradit Caſaneus

O Boerius in tract. de auctoritate magni Conſilij, num. 10. & in additio. ad Io. de Montag. num. 127. Couar. pract. cap. 4 n. 10. Archidia. & Cardin. Alex. in cap. Hadrianus el 1. 63 diſt. gloſ. in prohem. regularum Cancellariæ, p. 12. verſ. nam ipſe eſt preſes late Lucas de Pena in rubric. C. de quęſto. & Magiſtra. lib. 12. Doctores in c. vt noſtrum de offic. ordina. Albericus in dictionario, verbo Cancellarius l. 4 tit. 9 part. 2 & ibi Gregorius Lopez. & l 15. tit. 18, partita 4.

P Foro 1. tit. de officio Cancellarij.

Q Lucas de Pena in rub. C de quæſtorib. lib. 12. & in l neminem, C. de Decurion lib. 10. Guillelm. Benedict. in cap. Raynutius, verb. & vxorem, deciſ. n. 522. in fin Boiier. in tract. de auctorit. magni. conſil. nu. 11, Belinga in ſpecul. Princip. rubr 6. vbi eius addit. Camil. verb. Quæſtor. facit l 2. tit. 9. part. 2. Purpurat in l. 1. nu 93. ff. de offic. eius, Petrus Gregor. in ſintagm. iur. vniuer. lib 47. c. 29. Noſiet Iacob. Morlanes in reſp. pro Regno, nu. 1319. & 1556. & Ludou Martinez ibidem, nu. 828. Couarr. pract. quæſt. cap. 4 nu. 10. col. 3. & 4 & nouiſsime Anton. Olibano. de iur fiſci c. 4. nu. 39. & ſeq. Bardaxi for. 1. nu. 2. tit. de offic. Cancellar.

R Foro de voluntad. tit. de officio Cancellarij.

S l. Cancellauerat, & l. ſeq. ff. de his quæ in teſta. delentur. l. ſi chirographū ff. de probatio. Couarru. vbi ſup.

T Redin. de maieſta. Princip. verſ. Sed etiam legibus oportet eſſe armatam, numer. 81. Caſaneus in catalog. glor. mundi, 7 par. conſideratione ſeptima, in principio.

neus, u licet alij nullo tempore extitiſſe Rom.Pon. Can
cellarium affirment. x Quam ſummam dignitatem no-
ſtris tēporibus Doctori D.Andrę Roig,† viro nobiliVa 28
lentino collatam fuiſſe,totę RegiæCoronæ Aragonum
maximè congratulandum eſt,cum ab omnibus,eius ſum
ma prudentia cum maxima iuſtitia, & religione cogni-
ta ſit,& eius virtutes quotidiè a ſingulis inceſſabili lau-
dum prædicatione extollantur. Sed quia, iure Regni y,
cauſę non poſſunt † extra Regnum cognoſci, nec par- 29
tes litigantes ad litigandum extra Regni limites com-
pelli, nec D. Rex poſſit literas,quæ deciſionem conti-
neant concedere extra Regnum. Domino noſtro Rege
abſente, vel etiam præſente(ſi Viceccancellarius non ſit
Regnicola)eſt Regens officium † Cancellariæ,cuius par 30
tes ſunt illę,apud Locumtenentem generalem Domini
noſtri Regis, quas apud Regem Vicecancellarij ſupra
diximus.

Hoc tamen vellem cuiuſuis conſilij præſides mone-
re,† vt dum conſiliarij,ſuum,in quouis negotio votum
emittere debent, ne ſui voti animum pandant,non tan- 31
tum lingua, ſed nec aſpectu,vel vultu,ne conſultoribus
aſſentiendi materia detur;cum ſemper illis, veluti aucto
ribus, quæ ab alijs dictæ ſunt ſententiæ, adſcribantur,re
ctiquè conſilij accedat gloria : ſed illius prudentiſſimi
Senis Neſtoris, Agamennoni Græcorum Principi con
ſilij dati apud Homerum, z meminerint his verbis.

Quonian tu pluribus vnus
Imperitas,populoſq; Regis, tibi ſceptra ferenda,
Iupiter ipſe dedit,qui nobis omnibus eſſes.
Conſilijs Dux,& rebus,quæ propter & ipſum
Te decet,& multos audire, & dicere multa.
Cedere deinde locum, verba opportuna volenti
Dicere,& vtilibus penſare negotia dictis,
Et quæ ſunt meliora ſequi,non fidere ſoli,
ipſe ſibi,&c.

Ex qua ratione ſapientiſſimè Philippus Rex in pragmatica † Regiæ Audien
tię Regni Balearium (vt refert a eiuſdem Regni Regens olim Cancellariam 32
meritiſſimus,nunc vero in ſupremo Regis Aragonum Conſilio FiſciAduo-
catus,

V Vbi ſupra,1.par.conſi-ſideratione 13. Conrrad. in templ.omni.iudic.lib.1 cap.1.§.4.verſ. Cancellarius, cuius meminit gloſ. literarum, in c. ſtatutum, de reſcrip in 6.Benedict. in cap.Rainutius,verb & vxorem,deciſ.2.nu.203. Bardaxi in for.1.nu.3.tit. de offic Cancellarij.

X Gomez in prohem. regul. Cancellariæ, & poſt eum Grauat. in annotat, ad practi.Veſtrij. lib 1.c. 4.nu.12. & nouiſsime Sigiſmundus Scacia de iudic.c.20.

Y Obſeruan.2.tit. quod cuiuſcumq; vniuerſitatis, obſerua.4.tit.de appellatio.Foro Item que ningũ Iudge,tit.priuileg. generale Aragonum, obſerua. 1 tit.de iuriſdictio.omni. iudic. Bardaxi in commẽ. ad priuileg generale, nu. 23.& duob.ſeq. Molin.in reportor.verb. extra Regnum,verſ.1.2.6.8. & 9. & verb.Rex.verſ. D Rex exiſtens extra Regnum quid poteſt.& ſequent.cũ ſchol. Portol.ibi nu.261. & 264 & verb. appellat. nu.131.Iacob.Caltcius in Margarita fiſci.dub.8.verſi.62 fol.117.& verſ.213 fol.134.

Z Iliad 7.

A In eruditiſsimo appendice de innata Regni Aragonum fidelitate. § 9. p. 261. vbi allegat Paleot. de ſacro conſiſto.5 p.q.2 fol.229.& tacitum lib.1, hiſto.aſſerentem.rara temporum fœlicitas vbi ſentire quæ velis, &quæ ſentias dicere licet.

catus, maioribus magiſtratibus pro eius eruditione generis claritate ac virtu
33 te dignus † Michael Martinez del Villar) ſtatuit vt Locumtenens generalis directè, vel indirectè, per interpoſitas perſonas, aut alias, tam in tractatu negotiorum, & cauſarum, in Regia Audientia, quam extra illam, intentum, aut votum ſuum non aperiat Conſiliarijs, nec inter dicenda ſuffragia dicentes interpellet, nec alia faciat, per quæ ſenatores ipſi minus libere ſuffragia ferant.

§. Vndecimus.

Os capitis politici habet dentes, & linguam, non tamen guſtum in palatu, & quare.

PRorex & Gubernator Regni, repreſentant os capitis politici.1.

Ante legem Regiam Proconſules, & poſt eam Proconſules Auguſtales, Præſides, ac Præfecti Prætorio, in Prouincias mittebantur, 2.

Prorex eſt Vicarius Regis, 3.

Prorex in Aragonia iurat eadem ſolemnitate qua D. Rex. 4.

Aliqua ſunt in Regno quæ à perſona Regis ſeparari nequeunt.5.

Prorex debet diligentiſsime obſeruare inſtructionem. 6.

Facta à Prorege contra inſtructionem tenent, licet à Rege poßit reprehendi.7.

Iuriſdictio Proregis, an ſit ordinaria, vel delegata.8.

Prorex poſt depoſitum officium Excellentiæ titulo fruitur.9.

Non exiſtente Locumtenente generali Domini Regis, gerens officium Gubernatoris præeſt Regiæ Audientiæ. 10.

D. Ioannes Fernandez de Heredia laudatur. 11.

Primogenitus maior quatuordecim annorum ipſo foro eſt Gubernator Regni.12.

Gubernator Regni creatus à Rege. cuius conditionis eſſet olim; & cuius nunc ſit Regẽs officium Gubernationis.13.

Regentis officium generalis gubernationis, & eius Aſſeſſoris quando ceſſet.14.

Iuriſdictio per quem exerceatur abſente à Regno D. Rege, nec exiſtente eius Locumtenente generali, ac Gubernatore 15.

Dentes oris politici quid ſignificent.16.

In Aragonia non conceditur euocatio ad Regiam Audientiam ex cauſa miſerabilitatis perſonarum 17.

Lingua quare labijs & dentibus circumcluſa. 18.

Lingua ad quæ vtatur præſes prouinciæ, & quomodo 19.

Lingua quare ſit vna. 20.

Linguam aliqui, aduocatis compararunt, & quare.21.

Alij Regentem Cancellariam, vel Aſſeſſorem Gubernatoris linguam eße præſidum dixerunt.22.

Quare guſtum Præſidem Prouinciæ non oporteat habere, 23.

Lege lata non de ea, ſed ſecundum eam iudicandum eſt 24.

Aſſuefacti veneno aliqui pro cibo vtuntur. 25.

Aliqui impugnant mores & leges ſuæ patriæ minime conformes.26.

Leges cuiuſq; prouinciæ oportet eſſe diuerſas.27

Æqui.

Æquitas pro locorum, & regionum ratione mutatur.28.
Iuris principia apud omnes gentes eadem, tamen ex illis deductæ concluſiones ſæpe variantur.29.
Præſes Prouinciæ, mores, & leges prouincialium debet ſcire illaſq; diligenter obſeruare.30.
Nouitates vitandæ, tanquam maxime nocibiles Reipublicæ.31.
Peregrinos cur à Republica exulandos aliqui ſtatuerint.32.

§ Vndecimus.

EST prætereà in hoc corpore os: † per quod ſigni- 1
ficatur Locumtenens domini noſtri Regis, illo, ac
eius primogenito, ab his Aragonum regiæ coronę reg-
nis abſente, cum ampliſsima poteſtate, & iuriſdictione,
in caſu à Foro permiſſo, conſtitutus, *a* illi communicā-
do vices, ac voces regias cum clauſula, alter ego, quæ-
madmodum *b* ante legem REGIAM † Proconſules ad 2
Prouincias à republica Romana miſſi, Imperio, & inſi-
gnijs Conſularibus, maieſtatem conſulum, penes quos
ſumma poteſtas populi ROMANI, & imago REIPUBLICÆ
poſita erat, repreſentabant, & poſt legem REGIAM Impe
ratores, cum vbiquè eſſe non poſſent, Vicarios ſuos,
ampliſſimis titulis ornatos, qui Proconſules Auguſtales,
Præſides, aut Præfecti pretorio cognominabantur, ad
regendas Prouincias mittebant. Si ergo Prorex Vica-
rius REGIS eſt † eadem perſona cum REGE, cuius vices 3
gerit iudicabitur, *c* & idem vtriuſquè tribunal, iuriſdi-
ctio, atq, poteſtas, *d* & ideo eadem ſolemnitate † iura-
mentum prętare tenetur *e* in Eccclesia Maiori ciuitatis 4
Cęſarauguſtę, coram eiuſdem Iuratis & Dipputatis RE-
gni

A Craſſus in tract. de exceptio. exceptione 1. nume.50. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrupto, q 51 num 9. & 18. & facit text. in l. 2. C. de offic. eius qui vices alter. gerit. For. vnic. tit. quod dominus Rex non poſsit facere Locumtenentem. vbi Bardaxi num 6. & de offic Gubernat. queſtio. 5. titu. 5. pag 53. colu. 2. & num 51 pag. 78. col. 1. & q. 7. nu. 55. Cancer varia. reſolutio. 1 p. cap 3. nume. 325. & ſeq. Thomas Gram. conſil. 81. Caſane. in conſuetud. Burgun. rubri. 1. § 5. verſic. Quila. ſolio 102. Tiraq in ll connubiales, verb Contra te. gloſ. 3. num 131. Auenda. in dictionario verb. Viſorey. ſol 208 Belluga rubri. 6. fol. 85. Raudenſis deciſ. Piſana 44. num. 24. Molin. verb. Locumtenens generalis. For. 2. de pace, ibi: Vel tenentem locum regis.

B cap. legatos, de officio legati in 6 l ſiio aliquá. 7. §. cum pleniſsimam, ff. de offic. proconſul. vbi obſeru. Budæus, & Bald. Alexan. ab Alexand dierum genialiũ, cap. 27. Vvolſangus Lazius in comment. Reipublicę Roman. lib. 2. cap. 6. Ioannes Lorinus in commentar. acto. Apoſto. cap. 13. verſic. 7. & cap. 18. num. 12.

C Cap. grandi de ſuplenda negligentia Prælato, vbi Peruſin. nu. 5. Ancharran. not. 5. Cardin. Florenti. in Clement. 1. oppoſitione 6. de offic. Vicar. Archidiac. & Præpoſitus in cap Aretina. 63. diſt. Capiciur deciſ 130 nu. 4. Iacob. in ſua inueſtitura, verb. Vicarius, num. 12. Gigas de crimine læſæ Maieſta. 1. p. q. 6.

D Cap. 2 de conſuetudi in 6. l 2. ff de offic eius, Caſane. in cathalog glor. mundi 7. p. conſidera. 25. Bart. in l hi quibus. §. 1. nu. 2. ff de lega. 3. Iaſ. in l. conuentionum, nu. 2. de pactis, Aymo. conſ 144. num. 8. Nata conſ 84 num 4 Riminal. conſ. 3. num. 194. Auiles in cap. præto. cap. 4 verb. Iuſticia, Mandoſ. in praxi commiſsio forma 1 verſ ſiue eorum Locumtenentibus, Belluga in ſpeculo. rub. 6. nu 8 & rub. 24. § fin. verb. Locumtenens, & rub 25. num. 4 & eius additionator. Borrellus rubr. 1. verb. Locumtenens.

E Foro vnico, tit. coram quibus D. Rex, foro el Lugartenient. tit. de officio Iuſtitię Aragonum, obſeruan. 1. tit. actus curiarum.

F Cancer

Digitized by Google

gni in poſſe Iuſtitiç Aragonum, ſicut D. Rex, & eius primogenitus, vel non exiſtente Iuſtiria Aragonum eovè impedito in poſſe eius locumtenentis, vel regentis officium Iuſtitiatus, vt iurauit D. noſter Rex Philippus Secundus anno 1598. in poſſe Doctoris Ioannis Clementis Romeu collegæ mei. Qua ratione ſolum ea facere
5 non poterit, quę iure patrię, † & moribus maiorum à regia perſona ſeparari nequeunt. *f* Quibus, vt inquit noſter I.C. nec alium ſufficere iudicarunt, quam Regẽ, à quo licet tan libera *g* mandata acceperit, tamẽ modeſtia, & reuerentia illum quaſi remunerans, inſtructionẽ
6 priuatam, † qua illius poteſtas moderari ſolet, diligentiſsime obſeruare curabit: quod ſi non fecerit, licet re-
7 prehenſione dignus † ſit, & à Rege argui iure poſsit, tamen factum tenet, cum priuilegium tantum, & non inſtructionẽ edere reneatur, *h* nec enim ram curioſa prouincialium procacitas eſt permittenda, vt audeanr inſtructionem petere, vt liqueat, an cum ea facta Proregis cohęreant: ſed eſt quaſi quidam Regis inſtitor, *i* pro cuius factis dominus Rex tenetur, & ſibi debet imputare, qui præpoſuit eum, qui inſtructionem ſibi daram nõ ſeruauit. *k* Hocque illum iuſta de cauſa, ob ſingularem iuduſtriam, fidem, nobilitatem, ac grauitatem eorum, qui huic muneri præficiuntur, feciſſe, pręſumẽdum eſt. Nec credendum in illo particulari caſu aliter dominum Regem iudicaturum, *l* quam eum, quem ad tanti officij magnitudinem euexit, & adhibuit. Cuius iuriſdictio ordinaria † ab aliquibus, *m* ab aliis verò *n* delegata iudicatur: ſed vt cumque ſit, cum ſit ad vniuerſitatem cauſarum cum conſtitutione territorij morte Regis, cuius Vicarius eſt, non expirat, & poſt depoſi-
8 tam adminiſtrationem † excellentia, & honore priſtinæ dignitatis potitur, & fruitur; & quauis de cauſa *o* officium locumtenentis vacet, ſi D. Rex in regno non ſit, is qui portat vices generalis guberna-
9 toris: in regia Audientia † prçeſt, qualis eſt hodie D. Ioan-

F Cancer variarum p. 3. cap. 3. oum. 319. & ſequẽ. Marcus deciſio. 317. nume. 24. & 421. oume. 2. lib. 1. Borrellus ad Bellugam, rubri. 24. ad fin. & noſter Bardaxi de officio Gubernator. quæſtio. 5. poſt princip. nume. 3. pagi. 52. verſic. pro declaratione. & io commeurar. ad For. voic. titu. de officio Locumtenenris generalis, num. 3. fol. 72. Oliban de iure fiſci, cap 4. nume. 58. & ſeq.

G in l. nam ſalutem, ff. de offic. præfecti vigil.

H Legarus Caroli Paſchalij cap. 58. & 59. & fuit deciſum in proceſſu Franciſci Amigo ſuper iurisfirma, licet contrariũ ſenriat Cerdan de Tellada in veriloquio, cap. 10. pag. 123.

I l. 1. §. eſt autem, & l. fin. ff. de inſtitoria actione, l. 1. §. 1. ff. nautæ caupones, Socinus conſ. 144. colum. 2. & 3. volu 2.

k l. 3. ff. de publica. § fin. inſtitu. de obligatio. quæ ex quaſi delicto. Georgius de Cabedo par. 2. deciſ. 80 nu. 5 deciſ. Genuæ 14. nume. 13.

L l. 1. de officio pręfecti pręṫor. gloſ. in cap. quę de cauſa 2. quæſtio 4.

M vt voluit Oliban de iure fiſci, cap. 4. num. 37. & alij ſupra relati ſub nume 1. Craſ in tract. de exceptior. exceptione 1. num. 30 & facit l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit.

N gloſ. delegatus, in fin. in cap. cum cauſam, de appellation, gloſ. io cap. ſtatutum, §. inſuper, verbo, Moderatas, de reſcrip. in 6. Ripa in l. quod iuſsit, num. 64. de re iudicara. Decius in cap. in literis, num. 20. de officio delega. cum concordan. per DD. in l. more, vbi Iaſ. n. oum. 19. & 51. ff. de iuriſd. Cerdan de Tallada in veriloq. c. 1. §. 2. pag. 15. & 16.

O l. vnica, C. de comitibus, qui prouinciat regunt, lib. 12.

D.IoãnesFernãdez deHeredia viribus,† &ętate iuuenis,fortitudine,animiq; 11
cõſtãtia vir,ſapiẽtia,prudẽtia,atq;cõſilio ſenex:qui licet vulgariter guberna
tor regni nominetur;propriè tamenRegens officiũ gubernationis vocatur;
quia queãdmodũ Prorex eſt locũtenẽs generalis D.Regis,ita &iſteMagiſtra
tus eſt locũtenẽs primogeniti eiuſdẽ, qui maior quatuordecim annorũ † gu 12
bernator natus regni exiſtit, *p* & equiparatur Cęſari, qui ab Auguſto reg-
nante ad regendam aliquam prouinciam eligebatur ei poſt eius mortem in
imperio ſucceſſurus, *q* quemadmodũ Delphinus Francię Regi, ex eo enim
ſolum quod ſuceſſor regni ſit, à lege ſeu Foro habet pręrogatiuam, quod
ſit regni gubernator;& ideo natũ diximus,Gubernator verò † à Rege crea-
tus datus appellatur,&tale officiũ ante forũ RegisPetri *r* perſonę magni ſta- 13
tus ſolebat conferri. De qua,ratione magnę potentiæ,non audebant ſubdi-
ti cõqueri.Et ideo fuit ſtatutum,quod regens officium gubernationis eſſet
miles ſimplex,& media perſona ſui Aſſeſſoris iuſtitiã miniſtraret *ſ* queãdmo
dum locumtenens generalis D.Regis media perſona regẽtis Cancellariam,
quorũ munus ceſſat † eorũ renunciatione;priuatione,vel morte, ſuſpendi- 14
tur veró Aſſeſſoris iuriſdictio,quãdiu vacat officiũ,Re-
gẽtis officiũ gubernationis,vt fuit deciſum anno 1554.
quo obiit D.Franciſcus de Gurrea, & anno 1590. quo
obiit D.Ioãnes de Gurrea,& 30.Auguſti 1606.quo o-
biit D.Ioannes Fernandez deHeredia maior,queãdmo
dum &Regentis Cancellariã ſi non ſit in regno D.Rex
vel locumtenens generalis ipſius, quod ſi fuerit defun-
ctus Regens officium†generalis gubernationis abſente à 15
regno D.Rege,vel eius locumtenente,iuriſdictio,per or
dinarios iudices exercebitur,ſed in criminalibus conſi-
liarij Regij ad hoc deputati illis cõſulẽt,provt fuit reſpõ
ſum anno 1554.per plures Iuriſconſultos,ad hoc in do
mibus diputationis congregatos.

Intra quod ſunt † dentes, *t* quibus oſtenditur fortitu
do,qua reſiſtere debet potentiæ diuitũ & tyrãnidi po- 16
tentum,ne opprimant inopes ſubditos,debiles, & viri-
bus inferiores : miſerabilium namque cauſa, ſemper
ab eo tractari, & pręcipua debet haberi, vt poſ-
ſit quando reddet rationem villicationis ſuę, dice-
re cum Iob : *u Oculus fui caco, & pes claudo*. Atque
ideo,ſi tales miſerabiles perſonæ aduerſariorũ potẽtiã
perhorreſcant,deberet ad ſe libenter earum cauſas euo-

care

P Foro vnico,titu.quod primogenitus poſsit officium gubernationis, &c. Moli.in reportorio, verbo.primogenitus.verſi.1. vbi Porroles, Bardaxi in tractatu de officio gubernationis,quęſt.2. & 3. & 5.num.5.& 8. late & elegauter & in commentar.ad dict.For. vnicum. fol.65. verſic.difficultas & fol. 69. verſic. notandum. Oliba de iure fiſci,cap 5. num.44. & capi.4.num.28.

Q Bardaxi dicta quæſt. 5 pag.17.colum 1. Cagnolus in proœ.ff veter.n.58

R Foro vnico,titu. quod regens officium gubernationis ſit miles ſimplex

S Foro querientes, titu. de officio Cancellarij. Foro vnico, titu. de officio Locumtenentis generalis. Foro vnico de officio regentis officium gubernationis, & vtrobique Bardaxi.

T Ecclef.cap,fin.ibi, Et nutabunt viri fortiſsimi.

V cap.29.

17 caret: *z* tamen † id regno, *y* nec ex cauſa miſerabilitatis, licet quemquam à ſuo iudice ordinario extrahi.

18 Habet etiam os intra ſe linguam, † tot valuis munitam, & circumcluſam, vt oſtendat Locumtenentem, ſeu gubernatorem debere eſſe cautum in loquendo; quia (vt inquit Salomon: *z* *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam; qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.* Itaque prudenter, & ſapienter debet linguam ſuam moderari, ne aut loquatur, vbi non oportet, vel quando non oportet; vel taceat quando neceſſarium eſt loqui, ne pœniteat cũ Rege propheta dicente: *a Quoniã tacui, inueterauerũt oſſa mea, dum clamarẽ tota die.* Quia:

Nobile lingua bonum, ſi fari in tempore nouit;
Nobile lingua malum, ſi fari in tempore neſcit.

19 Sed illa maximè vti debet, † ad faciendum certiorem Regem rerum ſeriarum, & magni ponderis, quę in prouinciis, quas regunt, ſe offerunt, & eueniunt, vt poſſit Rex, illis cognitis, ſtatui publico conſulere: ſatis enim ſcimus *b* conſuetudinem Romæ obtinuiſſe, vt Pręfecti prouinciarum, ſi quid noui de ſubito eueniſſet, id quale eſſet, ſummum imperium habenti Cęſari ſignificarent, ac etiam eius medio membris, hoc eſt ſubditis, voluntas capitis ſupremi debet fieri nota, vt ita certiorati poſſint ſubditi ſuam voluntatem cum voluntate ſui Principis vnire, in quo vera conſiſtit fidelitas. Sed hęc

20 ideo † vna eſt, vt veritatem; & fidelitatem, qua in ſcribendo vti debet, demonſtret; ſcio tamen alios lin-

21 guam † aduocatis comparaſſe *c* qui ideo, ſi impij ſint, nimiſque ſolertes, ex ſententia Accurſij, *d* abſque lingua à ſeculo recedere ſolent, vt in eo plectantur, in quo

22 peccauerunt. Alij *e* verò † Aſſeſſorem, ſeu Regentem Cancellariã, linguam præſidum eſſe dixerunt, cum eorũ medio illi negotia expediant, nec aliter valeant literæ & prouiſiones iuſtitiæ, niſi à Regente Cancellariã, ſeu Aſſeſſore reſpectiuè ſint ſubſcriptæ: qui, ſi benè ſe geſſerint, ſperare poſſunt, ſe, cum lingua à ſeculo receſſuros, cum cuiuſdam optimi iudicis, cæteris corporis

op. & vnic. C. quando Imperator inter pupillum & viduam. Couar. in pract. c. 6 & 7. Anton Tiraq. in decis. Pedemon. 107. Iacobus Cancer variis resolu. p. 2. c. 6. n. 2. cum seq. y Obseruant. penul. tit. actus curiar. z Prouerb. 13. vers. 3. A psalm. 31. B Legatus Caroli Paschalij, c. 6. C Marc. Anto. Camos in microcos. 1. p. dialog. 7. pag. 104. col. 1. Greg. Sayrus in claui regia lib. 12. c. 4. à n. 10. cũ seq. Casaneus in cathal. glo. mun. p. 8 consid. 28. Bobad. lib. 3. c. 14. n. 4. de quib. plura elegãter per Pompe. Caca uitas ope. ?tib. magnę su??? vni. 69. cũ duob. seqq. Villadie. in sua polit. n. 56 §. 1. n. 54. Marta de iurisd. 4. p. cent. 1. c. 5. per tot. Sandeus in repet. c. ſpater. de teſtam. in 6. vbi plures sãctos qui fuerũt aduocati refert. Inter quos poſſet enumerari Ioanes Martinus Mirauete de Blancas; qui poſt quã diu cũ ſumma laude officiũ aduocati fiscalis exercuit, & ad conſilium ſupremũ electus, ordinẽ Carmelitarũ discalceatorũ fuit ingreſſus. Et fr. Martin de los Martires vocatus, quorũ in æternis tabernaculis ſocium eſſe pie credendum eſt, cũ eos in hac vita maxima fuiſſet deuotione proſequutus. D In §. item Surd. verb. Amittunt. Inſti. quib. non eſt permiſ. facere teſtam. Buſtos in eius Roſario, ſermo. 8. par. 1. Burg. de Paz in prooœm. legum Tauri, num. 385. & 386. E Camos 1. par. dialog. 12. pag. 142. colu. 1. Fontanella de pactis dotalib clauſula 4. gloſ. 1. num. 82 For. 1. de officio Locumtenen. gene. For. Querientes. & For. De voluntad, tit. de offic. Cancell. Moli. verb. Literę D. Regis, verſ. Literæ, ſeu prouiſiones. F Rebuf.

ris partibus deſtructis,& putrefactis, linguam reſeruatam eſſe legamus: *f.* & beati Gregorij *g* corpore putrefacto, & in puluerem redacto, linguam fertur fuiſſe illęſam, propter iuſtitiam, quam perpetim colebat, atque tuebatur. Preſes autem prouinciæ (quem † os 23
Regis diximus eſſe,) guſtum non oportet habere, ſed leges, ac mores prouincię, quam regit, licet ei duri, inſipidi, vel amari videantur; inuiolabiliter obſeruando comedere, ac diglutire debet; *h* cum ſufficiat legem ſcriptam reperiri, vt obſeruetur, quamuis dura, & iniqua aliquibus videatur. *i* Poſtquam enim eſt cōſtituta, † non de ea, ſed ſecundum eam iudicandū eſt, 24
K abſque inquiſitione rationis. *l* cum ſatis ſit quod tēpore quo fuit lata ab habente legis condendę authoritatem, illi iuſta viſa fuerit, potueritque aliquem finē honeſtum habere, vt obſeruetur: cum non omnium, quæ à maioribus ſtatuta ſunt, vel conſuetudine recepta, ratio reddi poſsit, *m* maximè cum conſuetudinis tanta ſit authoritas, & excellentia, vt ſępe † aſſuefacti veneno 25
pro cibo vti, in ſui, optimum nutrimentum conuertant, *n* atque ita cum leges, mores, & conſuetudines ſint alimenta corporis, cui prǽeſt; non oris, neç in eius nutritionem deſtinata, debet ſecundum illa, prouinciam ſibi commiſſam regere, gubernare, & adminiſtrare, nam (vt inquit noſter I. C. *o*) *Magnifaciunt Prouinciales ſeruari ſibi conſuetudines; & prærogatiuas.* Et licèt ſint nonnulli, † qui nihil rectum putant, niſi quod ipſorum, 26
ac prouinciæ vnde oriundi ſunt moribus conueniat, quibus licet diuerſis legibus, ac moribus ſecundum diuerſitatem regionis, vnde oriundi ſunt educatis, non iuſta videantur, ſed venenum iudi- [illegible] cent,

F Rebuf. in proœm. concordator. ſtatim in princip.
G Marc. Polon. in vita D. Gregor. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicor. lib. 3. cap. 1. exemplo 10. pagi 68.
H Petrus Gregor. de Republ. lib. 22. cap. 8. nu. 8. & lib. 10. c. 6. nu. 37. Patricius de Repub. lib. 3. tit. 1. Bobadilla in ſua politica lib. 1. cap. 5. num. 9. Arnoldus in tract. de priuileg. ſtatutor. lib. 2. tit. 8. num. 10 & per tot. Aimō conſil. 463. num. 12. Antonius Sola in conſtitutio. Subaudiæ, 2 p titu. de obſeruatione antiquor. decretor. num. 4. & 5. Neuizanis inter conſil. feudal. Bruni, conſil. 12. num. 39. duobus ſequentib. Vigius lib. 2. deciſ. 255. num. 26. & ſeq. Caſan. in cathalog. p. 12. conſideratio 52. & facit l. obſeruare, §. ingreſſus, ibi, Magni enim faciunt prouinciales, ſeruari ſibi conſuetudinem iſtam. ff. de officio Proconſul. c. quis neſcit, 11. diſti. cum concord. per glo. in l. 1. verb. à nullis. C. de excoctio. & tranſlatio. militar. annonar. lib. 12.
I l. proſpexit, ff. qui, & à quib. De cuius intellectu in aliis relatis Camillus Gallini. de verbor. ſignif. lib. 10. cap. 4 à num. 12. vſque ad 24 Sebaſt. Medic. in repetitio. c. erit autem lex. 073. & ſeq. 4. diſtin. DD. commun in l. 1. & ibi Iaſ. 3. notab ff. quod quiſque iur. Soci. Iun conſi. 150. 19. & 20. lib. 1. cum concor. per Feli. in c. ſi quando, n. 21. & Rip. n. 26. & 27. de reſcrip. Corn. conſi. 73. in fin lib. 3. Roland. conſi. 99. n. 47. lib. 2. facit l. vnica, in princip. & in §. & cum lex. C. de cadu. tollen. Dec conſi 452 & 563. ad fin. Iaſ. conſi. 188 ad fin. lib. 2. & in l. cum proponas, n. 6. C. de pact. Bald. conſi. 174 ad fin. lib. 1. & conſi. 473. lib. 5. Ange. conſi. 177 Oſaſ. deciſ. 67. n. 12. Gallia. in conſuet. Alex. præfa. 8. n. 45. Cepha conſi. 408. Carpa. in prælu. ad ſtatu Medio. n. 129. Beroi. in c. quæ in eccleſiar. 0. 5. de conſti. Sola in proœ. decretor. Sabau. glo. 2. n. 36. & 37. K l. & ideo. ff. de legib. DD. cō munit. in l. Gallus, §. ſi eius qui, vbi Iaſ. n. 25. & 26 ff. de libe & poſth. Bald. in l. quid ergo, § pœna grauior col. 5. ff. de his qui notant. infam. L argu. l. 2. §. 1. ff. de poſtulan. c. illa. 12. diſtinct.
M l. non omniū, ff. de legib. Arnol de priuileg. ſtatutor. lib. 2. ti. 3. ad fin N Aol. Gel. noct. Attica. li. 17 c. 16. Caſa. in cathalo. p. 12. conſid. 52. O in l. obſeruare, §. ingreſſus. ff. de officio Proconſulis.

P In hiſto-

cent,tamen illi prouinciç, cui prçſunt, erunt vtilia,
27 cùm omnesProuinciæ† ab ipſius cœli naturali procliui
tate,& propenſione ſint diuerſæ,& homines diuerſarũ
conditionum,ac morum producãtvt de locis mõtano
ſis noſtri regni,iuxta Aſpenſem ſaltum cõſtitutis, dice-
bat Bernardinus Miedes. *p* Quare leges cuiuſcumque
Prouinciç oportet eſſe diuerſas,ſecũdùm diuerſos mo-
dos viuendi,& diuerſas politias, ac mores hominum:
q non enim eſt expediens,omnes prouincias eiſdem le-
gibus gubernari,(ſicut videmus non qualibet in terra
ſementem feliciter prouenire), *r* cùm ſingulç ſuos mo-
res peculiares natura,& cœli cõſtitutione,habeant,qui-
bus gaudent,quibus vè ducantur:qui ſçpè ſimul cõcor-
28 dari nequeunt; *ſ* atque ita çquitas, † pro locorum,&
regionũ ratione mutatur,nec omnis naturalis ratio, eſt
recta in omnibus hominibus,cum quçlibet prouincia
abundet ſuo ſenſu, *& ignotæ Parthis virtutes,noua vitia.*
Cum(vt inquit Philoſopus *u*) leges ad Rempublicam
accommodandæ ſint, non è contra Reſpublica ad le-
29 ges,&licèt iuris principia† ſemper eadẽ pereq́;ſint apud
omnes gentes,et immutabilia omni tẽpore, quia vnus
eſt eorum magiſter,& Imperator Deus, *x* quæ qui cõtẽ
net,ipſe ſe fugiet,& naturã hominis aſpernabitur; tamẽ
cõcluſiones,quę ex illis principiis deducũtur,variatis re
bus variantur; *y* hocq́;prouenit à natura rerũ mutabi-
lium,& fluxibilium,ideoq́; quædam ſeruantur in Caſtel
la,quę non in Aragonia, ſed omnia hic,& illic, optimo
iure,rationeque naturali ſuſtinentur:quia licèt variç ſint
vniuſcuiuſque prouinciæ leges, tamen omnes opti-
ma ratione nituntur, quæ à prima dependet, *z* qua-
tenus çquitatis recta ducitur ratione, & ſuprema
autho-

P In hiſtoria latina noſtri Regis Iacobi, I. lib. 1. fo. 38

Q Caſtro de legis pœnal. poteſtate, lib. 1. c. 2. pa. 17.

R Forcatul. in l. omnes populi, n. 5. ff. de iuſ. & iur.

S cap vltimo, 76. diſtin. cap. certificari. de ſepult. argum. l. ſine hęrede. §. Lucius, de adminiſtratio. tutor. & l. ſi ſeruus plurium, §. fin. ff. de legat. 1. Rodericus Zamorenſ. in Speculo vitæ humanæ, lib. 2. capi. 18. Camos in microcoſm. 1. p. dialog. 6. pa. 56 & 57. Arnol. de priuileg. ſtatu. lib. 1. titu. 6. num. 9. Petrus Gregorius in prælud. optimi Iuriſconſ. libro 2 cap. 2. & de Republi. lib. 4 cap. 4. nume. 2. Plutarchus ethicorũ moralium, par. 2. in præceptis Reipublicæ gerendæ; pag. 534. Michael Vlzu. de regi. mund. 3. p. q. 2. nume. 17. & 19. Brun. de ſtatutis. art. 2 n. 7. Lancelot. Gallia. de ſtatutis, verbo, Vxori, q. 4. n. 75. Capicius decis. 130. à num. 35. Bologninus de lege & iure, cap. 31. n. 15. Selua de beneficio, 3. p q 12.

T Cor. Taci. li. 5. hiſt. ca. quia diuerſitatẽ. vbi glo. de conceſ. præben.

V 4. policor. c. 1.

X Lactant. poſt Cicer. lib. de vero cultu, c. 8. & li. 6 inſtitu. c 8. Nicolaus Serarius tom. 1. opuſculorum Theologicor. diſputa. de legibus articu. 19. p. 34

Y Sanctus Thomas 1. 2. quæſtio. 94. artic. 5. Soto de iuſtitia & iure, libro 1. quæſtio. 4 articu. 5. Fortunius Garcia in l. veluti, nume. 25. de iuſtitia & iure. Couarruuias in cap. quamuis pactum; par. 2. §. 4. nume. 6. Conanus lib. 1. commentarior. cap. 6. nume. 4. Ariſtotel. lib. 5. eticorum, cap. 7. Ioſephus Gonçalez variarum quæſtionum, cap. 38 à nume. 7. cum ſequen. 14. & 77. Angelus Matheacius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 21. num. 33. & 35. & cap. 23. nume. 10 & 11. Cardinal. Belarmin. tom. 2. controuerſ 4. principali, lib. 1. cap. 11. verſic. Secunda, pag. 1024. Michael Vlzurrun de regimine mundi, quęſt. 1. quæſtionis 3 principalis.

Z Beat. Thomas vbi ſupra quæſt. 95. artic. 3. & quæſt. 95. artic. 2. Soto vbi ſupra quæſt 3. artic. 3. & quæſt. 5. arti. 2 & Ioſephus Gonçalez vbi ſupra cap. 41. nume. 1. & ſequen. Medicis in tractæ. de legibus. quęſt. 1. partis 1. nume. 5. gloſ. penult. in cap. penultimo, 103. diſtinct. & facit text. in §. quia igitur; in Authentico, de inſtrum. caut. & fide.

authoritate, nec ex eo, quod Forus vel obſeruantia noſtri regni aliqua iniuſta impune permittat, *a* ab ęterna recedit, quia non permittit, approbando vt bona, ſed quia omnia ſcelera coercere non poteſt, impunita relinquēdo, *b* & vt inquit D. Chriſoſtomus: *c Permittimus, quòd nolētes indulgemus.* Quæ, quantumuis iniqua videantur, tamen ratione poteſtatis, & imperij ab ęterna depēdet, quæ radix eſt omnium legum humanarum, quarum fructus ſunt pax, & quies Reipublicæ. Præſes ergo Prouinciæ, † quamprimum illam ingreſſus fuerit, dare debet operam, vt certior fiat morum, conſuetudinum, & legum illius, vt ſecundùm illas imperare, & de Republica diſponere valeat; morum enim ignoratio, impedit, irritaque facit cōſilia in ciuilibus negotiis, nam quos non nouit, regere non valet: nihil cogitans quod alienū, nouūque ſit, † ſed eam viam pergens, quam maiores inſtituerunt, quæque aliorum veſtigiis ſit attrita, iuxta illum Ennij verſum, quem Cicero, vel breuitate. vel veritate, tāquam ex oraculo affatum cenſet:

30 (beside the line "pax, & quies Reipublicæ…"); 31 (beside the line "ſit, † ſed eam viam…")

Moribus antiquis res ſtat Romana, virisq́.

Et abiit in prouerbium Hiſpanum: *Mudar coſtumbre a par de muerte.* Nouarum enim rerum ſtudium ſæpè, Rem publicam labefactare ſolet, quā eam aliqua ex parte meliorem reddere, cùm omnes (vt inquit Plato *d*) eas leges colant, & innouare formident, in quibus educati ſunt, maximè ſi illæ, diuina quadam fortuna, longis temporibus fuerint ſtabilitæ, & moribus vtentium confirmatæ: quas, ſi quis violare, aut innouare conabitur, cum rem tentet, neque facilem, neque tutam, ad quam & multum temporis, & magna requiritur potentia, omni ſtudio prohibendus, & modis omnibus oppugnandus eſt, nam contēptus legum, & innouatio, ab antiquitate ſeparata, non bonum ciuitati eſt ſtudium: & ideo Romanus Pontifex, *e* quando cōtra ius antiquum, & maiorū inſtitutiones aliquid innouat, ſæpè excuſatione vtitur, timens, ne reprehendatur, & cauſam, quę eius animum ad legem antiquam abolendam impulit, ſolet in principio nouæ legis præfari: quia in rebus nouis conſtituendis, euidens debet eſſe vtilitas, vt ab eo iure recedatur, quod diu ęquum viſum eſt: *Cum imperium* (inquit Saluſtius *f*) *iis artibus facile retinetur, quibus initio partum eſt*, Atq; ideo Auguſtus Cęſar, *g* inter præcepta benè adminiſtrandæ Reipubl. illud primum tradidit, leges firmiter retinere, neque

A Angelus Matheacius vbi ſupra cap. 13. num. 7. & 8. cum ſeq. Medicis vbi ſupra, par 4. q. 18. verſic. Tertio modo dicitur illicitum & quæſtio. 19. per tot.

B Barboſa 2. par. rubricæ, ff. ſoluto matrimonio, num. 11. cap. ueſtui. §. fin. 23. diſtin.

C Homil. 32. ſuper 19. cap. Matthæi.

D lib. 6. de legib. & quæ tradit Arnold. de priuile. ſtatur. & conſuetud. lib. 2 titu. 6. per tot. Iulius Brācalaſ. in philoſophia regia, lib. 22. cap. 11 §. 2. en los poſtpredicamētos de la Corte, pag. 187. & in naturali politica vniuerſali, lib. 1. §. 29. Mambrin. Roſeus de Principe, capit. 25.

E cap. non debet, de conſanguinitate & affinitate.

F pro Catilina, & refert Iuſtus Lipſius lib. 2. politicorum, cap. 5. in fin.

G Dion. Caſsius lib. 51.

neque quidquam in eis mutare, aſſerens, *Quod quæ eadem ſemper manent, & ſi ſint vitioſa, vtiliora tamen ſunt ijs, quæ ſubinde, etiam ſi in melius, innouantur*: Quia idem *h* prope eſt nouitas, quod non veritas, & vt inquit Ariſtoteles, *i* non tantum proderit legum mutatio, quantum cõſuetudo imperantibus non parendi nocebit, *K* cum tota vis parendi legibus, in more poſita ſit, qui niſi longo tempore non ingeneratur. Ex qua ratione aliqui tradiderunt, *l* aduenas, † peregrinos à Republica exulandos,
32 quia eorum admiſſio propter morum diuerſitates ſolet ſæpe in ea parere ſeditiones; quas omnem Rempublicam labefactare, ac in ſummam ruinam deducere certum eſt. *m*

H Qoeſada, quæſt. 12. n. 24.

I 2. politicor. cap. 6. Caſtro de poteſt. leg pœnal. lib. 1. cap. 2. pag. 11.

k Duaren. in commen. ad tit. de conſtitut. Princip. cap. i. verſ. Illud præcipua animaduerſione.

L Petrus Gregor. de Repub. lib. 23. c. 6. per tot. Marc. Anto. Camos in microcoſ. 1 par. dialog. 6. pagin 56 & 57. Roder Zamorenſ. in ſpeculo vitæ humanę, lib. 2 cap. 28. Plutarch. in vita Licurgi. Alexan. ab Alexan. lib 4. dierum genial. cap. 10. a ver. Solon vero, pag. 491. & verſ apud Indos. pa. 493. Franciſ. Goelhaſius de felici, & infelici Repub. fol. 18. col. 2. verſ. Lacedemonij olim.

M Petrus Brodius rerum iudicatarum, lib. 8. tit. 4. cap. 41.

§. Duodecimus.

Collum coniungens caput ad membra, & è contra, quod ſit, & ſtomachus cui comparetur.

SVMMARIVM.

Mvtuus amor inter Regem & ſubditos eſt collum corporis politici. 1.

Securior eſt cuſtodia Principis, amor ſubditorum, quam armati milites, & arces. 2.

Per collum amoris, à Principe deſcendit in ſubditos iuſtitia & pax, & à ſubditis aſcendit in Principem obedientia, reuerentia, & fidelitas. 3.

Propter conſeruandum amorem inter caput & membra fuit inſtitutus in Aragonia Magiſtratus Iuſtitiæ Aragonum. 4.

Stomacho quare tribunalia Regni comparentur. 5.

D. Martinus Baptiſta de la Nuça Iuſticia Aragonum laudatur. 6.

§. Duodecimus.

1 COLLVM huius corporis † eſt mutuus amor, quo reciprocè ſe debent diligere membra, & caput; *a* cũ (vt quidam Pithagoricus dicebat) verus REX eadẽ amicitia ſubditis eſt ſociatus, qua Deus mundo, & in ipſo contentis iungitur; omnemq; beneuolentiam primum à Rege

A Chryſoſto. Iabellus in epitome 8. lib eticor tractat. 2. c. 5. in prin. Ioan. Neuizan. inter Conſil. feudalia, Broni. conſ. 12. numer. 67. cum duobus ſequen.

Digitized by Google

à Rege in ſubditos, tum ab ijs erga ipſum, exhibere oportere; qualis paterna ſit in filium, paſtoris erga gregem, cum amor, & mutua dilectio ſit compendium, & epithome totius diuini, & humani iuris, & ideo Apoſtolus, *b* docens, omnes Principibus ſecularibus ſubditos eſſe oportere, & teneri ſe inuicem diligere, inquit, *Quia plenitudo legis eſt dilectio.* Atque ita Princeps populum benigne complectatur, & diligat, iuxta illud.

Diſcite, qui populos ditione tenetis, & Vrbes,
Humanum vobis conciliare gregem.
Iuſtitiam colite, & mores ſeruate modeſtos,
Rex erit is populi, quem tolerabit amor,

Nam qui à ſubditis non diligitur, tanquam tyrannus dominatur. *c* Populus vero viciſſim Principem reuereatur, obſeruet, & amet, cum magnes amoris ſit amor, qui eſt † in expugnabile munimentum, tutiſſimaq; Regum cuſtodia, & non tam turribus, propugnaculis, mœnibus, ſatellitibus, præſidijs, aut armis continentur ciues in obedientia Principum, quam amore, vt inquit Claudianus. *d* 2

Non ſic excubiæ, non circunſtantia pila,
Quam tutatur amor.

Quia optimum Regni fundamentum, & præſidium, eſt ſubditorum amor, nullaque melior Principis cuſtodia, quam vera, & firma eorum, quibus præeſt, beneuolentia. *e* Cum enim multi, & potentes ciues, non Principem formidare, ſed pro illo timere, ac ſolicitos eſſe aſſueuerint; multis oculis, videt, multis auribus audit, & præſentit, quæ aduerſus illum, qui cunctis optantibus viuit aguntur, & ſub quo iuſtitia, pax, & ſecuritas floret, quod ſi illum ſubditi non diligant, ſed tantum metuant, odiſſe naturale eſt, & infeſtare, ſi poſſint, vt de Petro Primo, Rege Caſtellæ legimus, *f* propter ſummam ſęuitiam à Fratre Henrico fuiſſe occiſſum, qui fratres occiderat. Quo amoris collo caput corpori, † & è contra coniunguntur, connectuntur, & colligantur, *g* cuiuſquè medio à Principe in ſubditos, ſicut à capite in membra, iuſtitia legalis emanat, & profluit; vnde culmen iuſtitię nuncupatur *h*: 3
qua poſita, in neceſſariam conſequentiam, ſubſequitur pax, & tranquillitas reipub.

B Ad Romanos cap. 13.
C Caſaneus in catalog. p. 5. conſideratio. 31. fol. 139. Tapia de vera homini. nobilit. pag. 198. verſ. nam ſi recte. Cermenat. in rapſod. cap. 20.
D In 4. conſulatu Honorij. pag. 165.
E Cermenatus in rapſodia cap. 28. ex Plutarc, & alijs comprobat Iacobus Simancas lib. 3. de republica, cap. 12. nu. 4. & per tot. pag. 142. & ſeq.
F Rodericus Sancius in hiſtoria. Hiſpan. 3. par. in eius vita, c. 15. cum trib. ſeq. Marianus in hiſtoria de rebus Hiſpan lib. 17. cap. 13. pag. 824. ad med.
G Bart. in tract. de alluuionib. ſuper verb. acquiritur, verſ. Secundo videndum Gabriel. in 4. ſenten. diſt. 15. q. 5. Ioan. Gerſon. in remedio contra adulatores, conſiderat. 7. in 4. par. operum.
H Petrus Gregor. in præludijs opti Iur. Conſult. lib. 2 cap. 26. & 27. Cerdan de Tallada, en ſu verdadero gouierno, c. 3.

Reipub.iuxta illud Pſalmiſtę, *Iuſtitia, & pax oſculatæ ſűt.* Totius corporis augmentum, & proſperitas prouenit, cum illa dicatur omnis virtus, K qua homo bene diſponitur, in ordine ab bonum publicum, eodemquè collo mediante à corpore in caput ſupremum aſcendunt, debita fidelitas, obedientia, & reuerentia, ex quibus oritur obligatio in membris ad obſeruationem legum, & mandatorum, à Principe emanantium: & Princeps, non ſolum propter ius, bene conſtitutum, atque redditum, ſed etiam ob lenitatem, & manſuetudinem erga ſubditos, paternum quemdam ipſis in ſe amorem inſtillabit. Vt autem hoc mutui, atq; reciproci amoris vinculum,
4 inter caput, & membra non diſſolueretur, † ille maximus Iuſtitiæ Aragonum Magiſtratus, cum initijs Regni fuit conſtitutus, qui vtrumque coniungit, & corporis & capitis faucibus adhęreſcit: *l* tamen quia leges, &
5 mandata Principum, † apud ſacra conſiſtoria, Tribunaliaque regia prius digeruntur, *m* ideo merito illa ſtomacho comparauimus. Hoc Iuſtitiæ Aragonum Magiſtratu cũ ſũmo omniũ gaudio, & Regni felicitate fruitur
6 D.Martinus Baptiſta de la Nuça † vir ſũma eruditione, ac maxima prudẽtia prædicus, quẽ, doctus priſca loquẽtem, & matura ſenex audit: cui, quod ſtipiti rami, quod radij Soli, quod capiti membra, quod fonti riuuli, hoc ei omnes Regnicolæ debere, & agnoſcunt & fatentur. Cum omnia pro eius eximia ſapientia, & diſponat, & moderetur, per quem vt inquit Claudianus, *n* in Aragonia

Fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur ſenium iuris, priſcamq; reſumunt
Caniciem leges.

I Pſalm. 8. Quarum laudes & effectus tradunt Guerrero vbi ſupra, cap. 49. Simancas de republi. lib. 5. cap. 9. Bouadilla in ſua politic. lib. 4. cap 2. num. 5. G. Cermenatus in rapſod. cap. 31. Bald. de pace conſtantiæ. §. hæc ſunt, num 3. D. Auguſt de ſermone Domini in monte, ſermo. 57. Caſaneus in catalog. par. 5. conſideratione 16. Camil Borrel. in Regis Aragonum, §. 1. gloſ. 1. per tot. & nu. 49. & in addit. ad Bellug in probem. verb. incolumitas, & verb. pacem, & rub. 8. verb. Iuſtitia & pace, & rubr. 11. § poſtquam. verb. nobiliſsima virtus, Anton. Auguſt in epitome iuris Pontificij veteris, par. 3. lib 23. tit. 1. per totum, Cerdan à Tallada in veriloquio. cap 23.

K Iabellus in epitome lib. 5. ethicor tract. 1. c. 2 col. in pag. 65.

L Blancas in commentarijs rerum Aragonenſium pag 375. in prin.

M Bald in l. Aemilius, nu. 11. in fin. ff. de minoribus.

N In panegyri, in 4. conſul. Honorij, fol. 172.

§ Decimus tertius.

Cor corporis politici, & eius duæ auriculæ calorem temperantes quæ.

SVMMARIVM.

NObiles, & Proceres Regni repreſentantur in corde. 1.
Superbia primum hominis peccatum. 2.
Superbia commune nobilitatis malum. 3.
Duæ auriculæ cordis ſunt religio erga Deum, fidelitas, & obedientia erga Regem. 4.
Superbiam nobilium quæ temperare valeant, 5.
Nobiles ingreſſum, progreſſum, & egreſſum

ab hac vita communem cum cæteris habent, 6.
Nobilitas quando ſit à Rege ſingulari gratia proſequenda, & in beneficijs præferenda, 7.
Nobilitas vitijs obſcurata non præferenda in honoribus, ſed maiori odio digna. 8.
Quid ſit laudabilius in nobilitate. 9.

§. Decimus tertius.

COR huius corporis repręſentatur † per nobiles, & 1
proceres Regni qui (vt ex Cicer. a tradit Roſſinus b)
ita ſe gerere debent, vt eorum conſilia optimo cuiquè
probentur, nequè nocētes ſint, nequè natura improbi,
nec furioſi, nec malis domeſticis impediti: ſed Reipub.
commodis, & maieſtati ſtudeant, ita vt ab omnibus
ſummi viri, & coſeruatores Regni iudicentur. Eorum
tamen ſuperbia c (primum † hominis peccatum,) d con- 2
temptor animus, & cupiditatis ambientis calor (com-
mune nobilitatis † malum) e totum corpus exureret, & 3
conſumeret, niſi penes illud duæ auriculæ † (quas cor- 4
dis flabellum & ventilabrum medici vocant) perpe-
tuo adeſſent, ſuo continuo motu refrigerantes: quæ
ſunt, religio erga Deum, cui proprium eſt erecta deijce
re, deiecta erigere; & fidelitas, ſeu obedientia erga Re-
gem, qui ęquo iure omnes metitur, ac protegit, & in
pace, & iuſtitia tuetur, atq; defendit. Multa tamen eo-
rum ſuperbiam confundere † poterant, f ſi ſe ipſos noſ- 5
cerent homines eſſe, (animalia quidem infelicia) in in-
greſſu † ex vili materia ſeminis genitos, ac in peccatis 6
conceptos, g corrupto menſtruo ſanguine in vtero ma-
terno nutritos, res adeó fœda vt refugiant eum oculi
cernere, & manus contingere, & horreat etiam animus
cogitare, & vt Canit Poeta Valentinus. h

Ruſticus, & Princeps opera generantur eadem,
Omnes ergo ſumus ventris in orbe pares.

In vallem lacrymarum, non ſine magno parturientis
dolore emiſſos, de mulieribus natos, i ac in nuda humo,
nudos eiectos, ad vagitum ſtatim, & ploratum: vt nullū
animalium aliud pronius ad lacrymas, & has protinus
vitæ principio, vnam tantum ob cauſam, quia natum;
cuius

A In oratio. pro Sextio.
B Antiquitat. Roman. c. 18. lib. 1.
C Bald. in l. per adoptionem. 1. lectur. ff. de adoptio. Benedictus in c. Rainutius, gloſ. 1. num. 26. & verb. vxorem nomine. Adelaſiam. num. 966. Tiraquel. de nobilita. cap. 13. num. 2. & ſeq. Luc. de Pena in l. militarib', in prin. C. de decurio. lib. 10. Proſper. Caranita ritu 160. numer. 2. Cuius verba in verſ. Sed iſte ritus, in noſtris Baronibus ſunt nimis notanda.
D Belarmin. tom 3. controuer. principal. 2. lib. 5. cap. 4. & 5. pag. 168. Paramo de origine offic. ſanctæ Inquiſitio. lib. 1. cap. 1. tit. 9. nu. 2.
E Saluſti. in iugurth. Lipſius lib. 2. politicor. c. 15. D. Auguſtin. lib. 5. de ciuitate Dei, cap 14. Ioannes Chokier in theſaur. aphoriſmorum politicor. lib. 6 cap. 3 & 4.
F Belarmin. tom. 3. controuerſ. 2. lib. 6. á cap. 9. pag. 357. vſq; ad cap. 13. pag. 363. Lelius Zancua in tract. de duelo inter militem ſacrum. & ſecularem, lib. 1. c. 61. num 2. & lib. 3. in prohem Camoa in microcoſ. 1 p. dialog. 9 Petrus Gregor. de repub. lib. 21. c. 6. num 4. & ſeq. Plinius in prohem. lib. 7. natural. hiſtor.
G Pſal 50.
H Iacob. Falcó de paritate, & imparitate vitæ, epigram 23 fol. 6.
I Iob. cap. 14.

cuius abortus cauſa plerumq; fuit odor à lucernarum extinctu, vt quiſquè conſideret, quæ ſit ſuperbiſſimi animalium origo, *k* vt canit Poeta. *l*

Seruus vt in lucem nudus, ſic Rex quoq; prodit,
Omnes ergo ſumus vita in eunte pares,

In vitæ progreſſu nunquam in eodem ſtatu permanet, ſed perpetuę inconſtantiæ, ac inſtabilitati ſeculi ſubiectus, vt canit Poeta Valentinus. *m*

Sunt hominum vita currentia flumina raptim
In mare, nempe mortem.

Ita vt eorum vita bulla ſit, & vmbrę ſomnium, ac fumi vmbra, & vt canit ille idem Poeta. *n*

Quam cito diſceſſit fugitiua aurorà iuuentæ,
Et iuuenile mane:
Tam cito firma ætas, & veſpertina ſenectus
Hos mihi franget artus,

In egreſſu deniquè. *o*

Putreſcunt inopis, putreſcunt diuitis artus,
Omnes ergo ſumus Iudice morte pares.

Victum, ac nutrimentum vermium futuros, & ex quorum carne (cuius nobilitas eos tantopere extollit) ijdem vermes gignendi, & procreandi ſunt: qua ratione eos appellauit Iob. *p* Fratres, & ſorores, vnde recte inquit Rex Propheta. *q* *Vniuerſa vanitas, omnis homò viuens, cum*
7 *& Ceſar, & nihil ſimul vtrumq; fuit.* Nobilitas † ergo ita tuenda eſt, ac nobilium poſteri ſingulari Regis gratia amplectendi, ſi ad natalium ſplendorem mores honeſtos, virtutemquè ipſi adiecerint: *r* quæ ſplendide eniteſcit in perſona illuſtri, vt enim inquit Guillelm. Benedictus *ſ* nobilis quis dicitur quod præ alijs in virtutibus notabilis, alias ignaua † nobilitate nihil turpius qui ſi, maiorum gloria tumidi, opes, hæreditateſquè ſuſceptas in nequitia, & leuitate conſumant, ſi confiſi auorum laude, ignauia ipſi, atquè ſocordia marceſcant, præmia virtutum vitijs adipiſci; virorum fortium loca per nobilitatis fucum, ſegnitia, & inertia occupare contendentes: videntur, (vt inquit Cicero) *t* obrepſiſſe ad honores errore hominum, & commendatione fumoſarum imaginum, quos generi, non homini, maioribus, non moribus, auditæ nobilitati, non perſpectę virtuti deferri dicendum eſt; cum vt inquit Ouid. *u*

K Plin. in prohem. lib. 7. natural hiſtor. & cap. 7. Ioan. Chokier in lib. 6. theſaur. aphoriſmorum politic. cap. 4. Oſia en ſus poſtrimerias, 1. par. lib. 1. c. 10. diſcurſo. 1. pag. 134. & lib. 2. cap. 1. diſcurſ. 2. pag. 668. & diſcur. 4. pag. 692.
L Falco vbi ſupra.
M Falco. ode. 1. de breuitate vitę.
N Vbi proximè.
O Falco. vbi ſup.
P Cap. 17.
Q Pſalm. 38.
R Mariana de Regis inſtitutione lib. 3. cap. 4. pagin. 293. Ribadeneira en la inſtitucioo del Principe Chriſtiano, lib. 2. c. 6. & 7. Villadiego in prólogo del fuero Iuzgo; glòſ. 1. 8. à num. 24. cum ſeq. vbi agit, quotuplex ſit nobilitas. qualiter acquiratur. & quomodo probetur, & de eius priuilegijs. Caſaneus in catalog. gloriæ mundi. par 8 conſideratio. 31. & facit cap. de multa de præbendis; vbi DD. Bald. in l. memini 11. C. de aduocatis diuerſo. iudici. Tiraquel. de nobilitare, cap. 5.
S In c. Rainutins, verb. condidit. el 1. nu. 30.
T In oratione 38. in L. Piſonem.
V Lib. 15. metamor. fab. 1

Nam

X Saluſt. in Iugurth.
Y Satyra. 8.
Z Lib. 3. de conſolatione, Thobiæ cap. 8. ibi, filij quippe ſanctorum ſumus, Lorinus in commen. in acta Apoſto. cap. 3. verſic. 25. pag 189. col. 1.
A In 4 Conſulatu Honorij, pag. 163.
B Vbi ſupra.

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi.
Vix ea noſtra voco.

Quia ſi eorum maiores caſtra ſanguine parta, opeſquè, & imagines, virtute quæſitas illis reliquerunt, quomodo credunt ipſi illa, ac claræ gentis, & nobilis familiæ nomen vitijs, & improbis moribus conſeruare valere? Cum quanto parentum, & auorum vita clarior, tanto filiorum vecordia flagitioſior, x iuxta illud Iuuenalis. y

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Et (vt inquit Bohetius) z *Nihil in † nobilitate eſt magis laudabile, quam quod nobilibus neceſſitatem quandam imponit, ne à virtute maiorum deuient,* Ad quam eo- 9
rum exemplo incitari ſolent prout Æneas Aſcanium filium monebat illis verbis:

Diſce puer virtutem ex me, verumq; laborem
Tu facito, mox cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorum,
Et pater Æneas & auunculus excitet Hector.

Maiori itaquè odio digni ſunt, qui ſplendorem nobilitatis libidine, & impuritate obſcurant, ſuiſq; factis generis claritudinem amittunt, maiorumquè nomen clarum, obſcurum reddunt, &, vt inquit Ouidius.

Perit omnis in illo,
Gentis honos cuius laus eſt in origine ſola,

Nam & ſi.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo;
Non pluris faciam te, quam tibi ruſtica mater
Si ſit, & ignotus ruſticus ipſe pater.

Nam, vt inquit Euripides,

Qui vero non iuſtus eſt, licet à patre meliore,
Quam Iupiter ſit, genus deducat; ignobilis mihi cenſetur,

Ergo, vt inquit Claudianus. a

Virtute decet, non ſanguine niti.

Nam vt tradit Iuuenalis. b

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri? pictos oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantibus in curribus Aemilianos?
Tota licet veteres exornent vndiquè ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus.

§.De-

ſ. Decimus quartus.

Iecur corporis politici in agricolis paſtoribus, & mercatoribus repręſentatur.

SVMMARIVM.

De agricolis multa remiſsiuè, 1.
De paſtoribus, etiam multa remiſsiuè, 2.
Romanæ Reipublicæ & humani generis ſeminarium, à quibus ortum, 3.
Mercatores etiam in iecore comprehenduntur; & quare.
Artifices à multis laudantur, remiſsiuè, 4.
Qui vere mercatores, & laudandi, 5.
Mercatores Reipublicæ cauſa adeſſe dicuntur, 6.
Publicani, qui olim extiterint, 7.
Improbi mercatores illaudabiles, & qui ſint, 8. & 11.
Mercurium cur antiquitus & furto, & mercaturæ præeſſe diceretur, 9.
Mercatores improbi non admitendi in adminiſtratione Reipublicæ, 10.
Opes mercatorum ſolent durare, vt araneurum tela, 12.

ſ. Decimus quartus.

1 IN hoc corpore eſt etiam iecur, *a* † quod in agrico-
2 lis, & paſtoribus *b* † repręſentatur, à quibus nō ſolū
3 Rom. reipub. ortū eſt ſeminariū, † ac prima regni incunabula

A Caſane. in cathalogo. 1. par. conſideratione 38, concluſio. 28 verſic. ſicut videre eſt, & par. 11. conſideratio. 57. Iacobus Collantes in commentariis pragmaticæ in fauorem rei frumentariæ, & agricolarum, lib. 1. cap. 1 & 2. per toti. Pineda de la agricultura chriſtiana, 2. par. cap. 1. 8. Tiraquel. de nobilitate, cap. 32 & de pœnis temperan. cauſa 35. Cardinalis Tuſchus coocluſione 247. Agricultura. Petrus Gregorius de Republica lib. 4. cap. 8. Ribadeneyra en la inſtitucion del principe chriſtiano, lib. 2. cap 11. Camoa in microcoſm 2. par. dialogo 18. Bobadilla in politi. lib. 3. cap. 1. num. 61. Sforcia in tracta. de reſtitutione, queſtio. 9. artic. 7 & 12. Surdus deciſ. 237 à num. 3. cum ſequen. Menochius de arbitra. caſu 194. & 378. noſter Monter deciſ. 17. num. 38. & 39. Zamorenſ. in Speculo vitę humanæ, lib. 1. cap. 21. & 22. Libellus in epitome 7, lib. politic. tract. 3. cap. vnico in principio, Arnoldus in tractat. de æquitate iuria, titu. 12, à num. 2. cum ſequen, Ripa in tract. de peſte, de remed. præſeruatiuis contra peſtem, à num. 108. vſque ad 238. 1. par pag. 19. colu. 1. & ſequen. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 1. cap. 9. in principio, & lib. 3. cap. 11. pag. 339. Vide in dialogo œconomico Xenophontis interprete Volaterano, pag. 1800. ad med. cum ſequen. & in l. colonos nunquam, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. iuncta l. 1. ibi, pro utilitate publicæ, C. qui ætate, vel profeſsione, lib. 10. Ioannes Botero lib. 8. de la razon de eſtado, cap. de agricultura. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum. lib. 3. cap. 2. Felinus in cap. ſuper eo, nume. 5. de teſtibus, Boherius deciſio. 322, nu 11. Guilielmus in cap. Raynutius, verb. Et vxorem, deciſio. 5. nume. 339. & ſequen. facit obſeruantia, Item ſi alguno, ibi, Empero Infancion bien puede arar, podar, cauar, mas no deue auer otros meneſteres de officio, titu. declarationes domini Regis Iacobi, quod intellige in ſuis hæreditatibus, non conductus pretio, Auendaño cap. 24 Petrus Binsfeldius de iniuriis, & damno dato, cap. 8. quæſtio. 1. concluſio. 24. pag. 371. Villar. Maldonado in ſilua reſponſorum, lib. 2. cap. 1. & 2. l. executores, iuncta l. ſequen. & Authentica, agricultores, C. quę res pignori, cap. fin. de tregua, & pace.

B Zamorenſis in ſpeculo, cap. 10.

K B Renat

nabula extiterunt, *c* ſed etiam totius humani generis,
quibus † mercatores adiungere poſſumus; a quorum 4
tamen loco aliqui conſtituunt opifices, *e* tanquam ma
gis Reipublicæ neceſſarios; quia nullum mercatorem
vidimus propter mercaturam ſcriptis celebratum, mul
tos tamen reperiemus *f* propter artificia encomiis, &
libris commendatos; ſed verius eſt ſanguinem, quo
caput, & corpus alitur, non ſolum ab agricolis, & pa-
ſtoribus profluere, ſed etiam à mercatoribus, † qui 5
magno & perſonæ periculo, & rerum ſuarum diſpen-
dio, ab vna, in aliam prouinciam merces, quibus
hęc abundat, & illa eget, vel è contra, transferunt *g*;
vt ita eorum medio, & induſtria cuiuſque prouinciæ
neceſsitatibus ſuccurratur: quos interim † Reipublicæ 6
cauſa abeſſe auctor eſt Calliſtratus, *h* quamobrem, &
apud Romanos naues, mercaturæ cauſa fabricanti-
bus, aliqua præmia, pro cuiuſque conditione fue-
runt conſtituta; ciuibus, vacationem legis Papiæ Po-
peæ; Latinis ius quiritum, fœminis ius quatuor libe-
rorum, & omnibus muneris publici vacationẽ. *i* Non
enim intelligo de ijs, quos non modo † publicanos,
K ij enim antiquitus nulli alij fuere, quàm equites 7
Romani, *l* vectigal populi Romani conductum haben-
tes, *m* qui (ſi Senatores fierent) omni quęſtu abſti-
nere oportebat, *n* verum angues † Reipublicæ non in- 8
merito appellabo (licet eos vulgus *o* mercatores ap-
pellet), quia corporis ſanguinem abſorbent, modò
frumentum (communem humanę vitæ victum.) abſ-
condẽtes, *p* de quibus inquit SpiritusSanctus: *q Qui
abſcondit frumentum maledicetur in populis, benedictio autem
ſuper caput vendentium*: contra mercaturæ inſtitutum,
quæ comertia adinuenit victus gratia, non quæſi-
tus, &

C Renat Chopin. de priuileg. ruſticorum, lib. 1. p 1. cap. 6. verſic. Atque vtinam, pag. 35. Geneſis cap 4.
D Petrus Gregorius de Republ. lib. 4. cap. 7. Camos 2. par. dialog. 16. Zamorenſ. in Speculo, lib. 1 cap. 33. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum. lib. 3. ca. 16. Caballinus in milleloq. 796. Medicis de diffinitione, 2. par. diffinitio, 72. á nume. 6. Tiraquel. de nobilita. cap 31. num. 12. & Caſane. in eathalog. conſideratione 1. verſic. Et non ſolum. & conſideratione 45. p. 11. cap. quoniam, 88. diſt. & l. fin. de nundinis.
E Diodorus Sicul. lib. 2, cap 3.
F Goeltheaſius de felici. Repub. fol. 15, pag. 2. verſic Horum ergo, & fo. 40 col. 1.
G l. 2. ff. de nundinis Soto lib. 6 de iuſt. & iur q. 6. artic. 2 concluſ. 3. Bald. in rubri extra, de Cleric. peregrin. Tiraq. de nobilita cap. 33. num. 12. Lucas de Pena in rubr. C. nego tiator. ne militent. lib. 12. Matienzo. li. 5. recollect. titu. 14 gloſ. 1. nume. 13. Ripa in cap. 1. num. 99. & 100 de iudic. Goelthaſius de felici & infelici Rep. fol. 12. verſi. Eos ergo vtiles, l 4. titu. 7. parti. 5. vbi Greg. Lop. verb mas ricas
H in l. ſemper, §. negotiatores, ff. de iure immunita.
I l. his qui, ff. de vacatio. muner. PetrusFaber lib. 1. ſemeſtrium, c. 25. pag 170 in fin. & ſeq.
k l 1. § 1 ff. de publicanis. L Carol Sigoni, de antiq. iur. ciui. Roman. lib 2. cap. 4.
M l. eum qui vectigal. 16. ff. de verbor. ſignif. Vvelfang. Lazius in commentar. Reip. Roma. lib. 1. cap. 14. pag. 238. verſic. Porro publicani. & 242. verſic. publicani.
N comprobat Sigoni. ex Libio & Cicerone. d. lib. 1. cap. 2. verſic. quæſtum porro.
O Straca de mercatur. num. 12 Surd. deciſ. 333. num. 5. P Camos in microcoſm. dialog. 12. parte: pag. 155. colu. 2. & 2. par. dialog. 38. pag. 215. colum. 1. late & eleganter Thomas Cerdan de Tallada in ſuo veriloquio, cap. 12. vbi ſuadet Regi noſtro. vt impediat locationes fructuum eccleſiaſticorum; cui opinioni adhæreo. Q Prouerbior. cap 11. verſic. 26.

R ſuper

tus, & lucri; modo contractus liciti velamine vſu-
ras tegentes, ac ſi non adeſſet Deus, ſcrutator cor-
dium, apud quem nihil vnquam occultum, quo ve-
lamine detecto, multos ex his frequẽtiores contractus,
vſurarios eſſe, nouiſsime in Concilio prouinciali Cæ-
ſarauguſtano fuit declaratũ: cuius declarationi, etiam in
foro ſeculari ſtandum eſſe cenſeo. Quos ne offende-
9 rent † Poetę ſub fabularum inuolucro voluerunt ve-
ritatem latere, dum fingunt: *Mercurium præſidere fur-
ti, & mercaturæ.* Tum quod ad quæſtum faciendum
plurimum prodeſſet, tum quod nihil interſit, inter ne-
gotiantis rapinam, atque periurium, furantiſque de-
ierationem, ac raptum. *Quæ* (vt inquit diuus Auguſti-
nus) r *non artis ſunt, ſed hominum,* taciteque innuere vo-
luerunt, paucos reperiri iuſtos mercatores, quod ma-
ximè experimur hoc tempore, poſtquam lingua cę-
pit eſſe inqueſtũ. (Et ideo, quod vt plurimum non
quod raro euenit, à communiter accidentibus appel-
lauerunt Mercurium furti præſidem), quos vellem ab
10 officiis, † quę adminiſtrationem Reipublicę reſpiciunt,
omnino excludi, vt Thebanorum lege erat cautum ſ,
quód nemo ad honores Reipublicę ſuſcipiendos eſſet
habilis, qui prius decennio integro à mercatura non
deſtitiſſet: quæ lex vtinam apud nos vigeret. Neque e-
11 tiam intelligo † de Dardanariis, t & Propolis, qui res
annonarias emunt, vt carius vendant; contra quos poſ-
ſet lege Iulia, de annona agi, u & in Aragonia frumen-
tum ementes, vt carius x vendant, pœnis infamię, &
aliis contra vſurarios à Foris regni y conſtitutis pu-
12 niuntur. Quorum omnium opes, † ex prędictis ne-
gotiationibus conquęſitas, vt aranearum telas durare
experimento quotidie comperimus: *Quia ſubſtantia
feſtinata minuetur,* z *& qui ædificat domum ſuam im-
pendiis alienis, quaſi qui colligit lapides ſuos in hieme:* a *&
qui calumniatur pauperem vt augeat diuitias ſuas dabit ipſe
ditiori*

R ſuper pſalm. 70. Tiraquel. dict. cap. 33. n. 19.

S Ariſtotel. lib. 3. politicor. cap. 5. Renat. Chopin. de iuriſd. et Andeg. lib. 1. titu. 3. cap. 55. nume 3. pag. 409. Petrus Herodius rerum iudicatar. libro 2. titu. 11. capi. 5.

T l. Dardanarios, ff. de pœnis, l. annonam, 6. vbi Angelus & Doctores, ff. de extraordinar. criminib. Ripa de remed. præſeruar. coorta peſtem. num. 202. cum ſequen. 2. par. pag. 59. colum. 1. Antonius Sola in conſtitutio. Sabaudiæ, 2. par. titu. de edictis annonæ, gloſſ. 8. num. 12. & 13. Goelchaſius de felici & infelici Republi. fol. 8. pag. 2. verſic. Sordidi inquit mercatores de quibus loquitur Zeno in l. vnica, C. de monopoliis. Conrad. in tracta. de contract. illicit. quæſt. 51. Decian. in tracta. crimina. lib. 7. cap. 21. num. 18. Petrus Gregori lib. 36. ſintagma, cap. 30. num. 6. Menoch. caſu 384. & centuria 6. caſu 569. Iodocus in praxi criminal. cap. 132. num. 2. cum quatuor ſequentib. Petr. Herodius rerum iudicatar. lib. 9. titu. 4. per tot. Villadiego in ſua politica, c. 5. §. 17. n. 55. & 144. cum. ſeq.

V l. annonam, 6. ff. de extraord. criminib. Simã. de Repub. lib. 8. c. 23. Azor inſtit. moral. p1. li. 8. c. 28. pa. 565. Ripa de remed. præſer. cont. peſt. nu. 89. Franciſ. Marc. deciſ. 458. & 542. vol. 1.

X For. vol. tit. de vſuris, anno 1585. Straca de mercatura, 4. p. ex n. 44. Ripa de peſte, c. 5. n. 42. Menochi. de arbitr. centu. 6 caſu 585. n. 10. Matien. li. 5. nouæ Recop. titu. 11. l. 19. gl. 6. 2. Iaſ. in l. cętera, §. fin. n. 14. ff. de leg. 1. Cenedo in practicis qq. q. 33. per tot. Collant. vbi ſup. lib. 3. cap. 14. per tot.

Y For. deſſeãtes, de vſuris.

Z Prouerbior. 13. num. 11.

A Eccleſiaſtici 21. num. 9. & cap. 40. num. 13.

B Prouer.

B Prouerbior. 2 2. nu. 16
B. Iacobus epiſtu fin. ibi. Diuitię veſtrę putrefactæ ſunt, & argentum veſtrum eruginauit.

ditiori, & egebit: b quia eſt vſura, ſicut vermiculus ligni.

§. Decimusquintus.

Quid ſit ſplen in corpore politico.

SVMMARIVM.

Fiſcus aliquando ſpleni, aliquando ſtomacho cõparatur, 1.
Inter fiſcum & ærarium populi fuit differentia, 2.
Templum Saturni erat locus ærarij apud Romanos, 3.
Ærarium publicum etiam lege Regia lata mãſit, 4.
Generalitates in regno Aragonũ ſunt ærarium publicum, 5.
Quare Generale appelletur, 6.
Qui præſunt huic ærario publico, quomodo in Aragonia, & quomodo apud Romanos vocarentur, & crearentur, 7. & 8.
Præſides ærarij publici non habent in pecunis publicis liberam administrationem, 9.
Quibus administrationis rationem reddere teneantur, & intra quod tempus, 10.
Æraria Regis Aragonum duo, 11.
Baiulus generalis vnde dicatur, & cui in iure eius officiũ correſpondeat, 12.
In theſauro Regis Aragonum bona eius priuata reponuntur, & theſaurarij officium, cui, de iure correſpondeat, 13.
D. Ludouicus Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon Regis Aragonum theſaurarius, 14.
Quis præſit rationibus Regij patrimonij reddẽdis, 15.

§. Decimusquintus.

A Affiict. in prœm. ad conſtitutiones Neapolit. quæſt. 15. n. 7.
B Affictis vbi proxime, & ibi eius additionator, & lib. 1. rubri. 17. nu. 32. Rufinus antiquitat. Roman. lib. 7. cap. 56. Bobadilla in politic. lib. 5. capit. 6. num. 2. Plinius in panegyrico in Traianum, his verbis, At fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum qua ærariũ cohibes. Alciatus in libello de magiſtratibus ciuilibus, verſic Hoc enim differt ærarium à fiſco. Brechena in l. inter publica, nume. 12. & 22. vbi etiam Rebuf. verb. fiſcus, ff. de verbor. ſignificat. Cota in memorabilibus, verb. Fiſcus, el 1. Corraſ lib. 6. miſcelan. cap 19. num. 5. Rebard. lib. 4. variarum, cap. 4. Barboſa in l. 1. p. 7. n. 7. verſic. Translato autem imperio, & num. 8. ff. ſoluto matrim.
C obſeruat ex Theophilo Cuiaci. lib. 7. obſeruatio. cap. 3. Vvalſangus Lacius in commenta. Reipubli Roma. lib. 2. cap. 14. late & eleganter.
D in §. eſt & naturalis inſtitut. de rerum diuiſione.

SPLEN huius corporis † eſt fiſcus (licet alij ſtomacho aſsimilauerint a) qui eſt ſaccus communis Principis; inter quem † & ærarium populi fuit diferentia, b quando ſtipendium populo, & tributum Principi præſtabatur. c Inde Iuſtinianus d diſtinxit prędia ſtipendiaria 1 2

3 diaria à tributariis,quod publicum† ærarium,etiam lege
regia,poteſtate in Auguſtum tranſlata remanſit. Et Ro-
4 mani loco † ærarij, templo Saturni vtebantur, e in quo
(vt apud noſtros in archiuis publicis) monimenta con-
tractuum adſeruabant,quod apud nos vulgo appella-
5 tur † (el General de Aragon) quod generaliter † om-
6 nes,nemine excepto,iura cõſueta,pro rebus quæ in reg
no introducuntur,vel ab eo abducuntur, & extrahun-
tur,ſoluere teneantur,in tantum,vt & D.Rex & Regi-
na tenerentur illa ſoluere,ante annũ 1519. f quo per a-
ctum curiæ fuerunt exempti.Cuius adminiſtratores, nõ
7 tamen cũ libera ſunt † octo illi procuratores regni,duo
pro quolibet eius brachio,qui vulgò Dipputati dicũtur;
qui olim curiatis cõmitiis eligebãtur, g vel per D.Regẽ
& curiam, vt ab aliis eligerẽtur ſolebat cõmiti. h Hodie
verò non nominãtur, ſed ex deſcriptis in matricula hoc
8 officium i ſortiũtur,qui † apud Romanos Quæſtores æ-
rarij populi, k ſeu Præfecti ædis Saturni, in qua ærariũ
9 vrbis erat,appellabantur. Quibus † abſque cõſenſu D.
noſtri Regis,ſeu eius procuratoris fiſcalis,& cõſilio Cu
riæ D.Iuſtitiæ Aragonum,vltra certam quantitatem li-
mitatã à Foris, l non licet eis, ex pecuniis publicis ex-
pendere.Et circa ea,quæ eorum muneri incumbunt,ita
liberam habent iuriſdictionem , vt à nullo ſuperiori
Magiſtratu impediri, vel eorum quæ ipſi decreuerint
executio, manifeſtatione, appellatione, vel firma ſuſ-
pendi valeant. m Quorum Magiſtratus annalis eſt, &
10 illo finito, † adminiſtrationis pecuniæ publicæ, Quę-
ſtoribus computorum intra quindecim dies rationem
reddere tenẽtur. n Sed in his quę cõſulto Iuſtitia Ara-
gonum, Dipputati regni expendunt, nulla Quæſtori-
bus computorum impugnandi manet facultas. Sed
11 æraria Regis † duo ſunt, o ſicuti etiam eius duplex
eſt patrimonium, aliud ſcilicet Regium , & publi-
cum, quod apud fiſcum manet, quod nos in Aragonia
vulgo

E Plutarchus moralium, tom. 1. in q. Rom. 42. pagi. 274. & q. 11. pag. 560. Budęus 1. par. in notis ad pandectas, titu. de officio quæſtoris, verſic. Erat autem ærarium, pag. 296. Tiraq. de retract. conuencionali, § 4. gloſ. 7. n. 12

F Acto de Corte, que el ſeñor Rey, y la Reyna, y ſus hijos paguen derecho de General, fol. 6. colum. 4 Acto, que viniendo el Rey nueſtro ſeñor; fol. 80 col. 1. & acto, porque por fueros, fol. 83. colu. 1. & 2.

G Hiero. Zurita lib. 18; annal. Aragonum, cap. 5; fol. 76. col. 1. tom. 5.

H Actus curiæ, El ſeñor Rey, fol. 58. colu: 4. & actus curiæ, La corte è quatro braços, fol. 59.

I Actus curiæ, Poder a quarenta y ocho perſonas; fo. 63. col. 1. Zurita to. 5. anna. li. 2 c. 12. f. 74. col. 4

K l. 2. §. deinde cum ærarium populi, ff. de origine iuris actus Curię, del poder y juriſdicion de los Diputados, fol. 72.

L For. anni 1564. tit. de la facultad que tiené los Diputados para gaſtar, & anni 1585. tit. lo que pueden gaſtar los Diputados, & anni 1592. tit. de la facultad de gaſtar los Diputados por conſulta. Seſſe a p. deci. 215. & 216

M Moli. verb. Diputati regni ſi capiant & additionator Porroles nu. 34 & ſeq & actus curiæ. Item, que en las cauſas, fol. 60. & item eſtatuimos, titu. que los Diputados en las cauſas que conocer pueden fol. 75.

N Actus curiæ, Extracion de contadores, folio 75. cum ſeq.

O l. vnica. ibi, Vtriuſque ærarij noſtri. C de quęſt. magiſt. offi. & comit. ſacra. largi. l. 2. l. fin. C. de vectigalib. Renat. Chopi de domanio Franc. lib. 1. titu. 5. vbi num. 19. exemplificat in Rege Neapolitano ex conſtitutio. 57. vbi Afflict. facit l. in prouinciis non bene ab Acur. intellecta. C. de numerar. lib. 12. Matienzo in l. 3. titu. 10. lib. 5. Recopilat glo. 1. Villadi. in prolo. del fuero juzgo. gloſ. 2. l. 2. num. 48.

vulgo appellamus la Baylia, vbi reponuntur redditus ordinarij D. Regis, necnon extraordinarij, & confiſcationes, ac omnia bona, & omnia iura, quæ ſpectant ad Regem, in quantum Rex, hoc eſt ad maieſtatem, & Coronam Regiam, & non ad perſonam organicam: *p* quod à Gallis appellatur, domanium regium; quia in eo conſideramus dignitaté regiam in abſtracto, & ideo eſt inalienabile: *q* de quo etiam Concilium Toletanum *r* decernit, ad ſucceſſorem tantummodo regni pertinere, cuius adminiſtrator apud nos † vocatur Baiulus generalis, à ferendo, ſeu portando in ęrarium Regis *ſ* omnia & ſingula eius iura, theſauros inuentos, condemnationes pœnarum, ei adiudicatarum, ganatum, & quæuis alia bona non habentia dominum, Sarracenos fugitiuos, & hæreditatem extraneorum, *t* abſque hærede deſcedentium Cuius officium, ſecundum aliquos, correſpondet officio Procuratoris Cęſaris; *t* ſecũdum alios officio Procuratoris fiſci, quód is adminiſtret pertinentia ad dignitatem regiam; ille verò proprium Regis patrimonium, *u* quæ ſępius inter ſe confunduntur, & vnum pro alio ponitur, & accipitur, *x* licet re vera adſit diſcrimen inter hęc Principis patrimonia, cum aliud ſit publicum, aliud verò priuatum, De hoc intelligitur illud noſtri Alciati emblema: *y* 12

Humani quod ſplen eſt corporis in populi re,
Hoc Cæſar fiſcum dixerat eſſe ſuum.
Splene aucto *z* *reliqui tabeſcunt corporis artus;*
Fiſco aucto arguitur ciuica pauperies.

Quia pecunia publica eſt fidei Principis credita, vt in populi ſalute conſumatur, *a* quod Deus ſignificare voluit, dum inter alias, iuſti Regis conditiones adiecit: *b* *Non congregabit argenti, & auri immenſa pondera*; nempe vt opes populi foueat magis quàm ſui fiſci, nec cum priuatis damnis ſuum ęrarium locupletetur.

P Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 5. nume. 5 Seſſe 1 p. deciſ. 77. num. 3. & 4.

Q Foro 1. de conſeruatio patrimo. Reuat Chopin. de domanio Gallico, lib. 1. titu. 1. nume 8. pagi 179. Garcia de Hiſpan. nobilita. gloſ. 3. §. 1. nume. 19. Reſtaurus de Imperatore, q. 104 ad fin. DD. in cap. intellecto, de iureiur. Alber. in l. bene à Zenone, num 2. C. de quadrie. præſcript. Lucas de Pena in l 2. C de bon vacantib. lib. 10. & in rubr. C. noua vectigal. Villadiego in prolog. fori juzgo. gloſ. l. 2. num. 48. & ſeq. noſter Didacus Morlanes in reſponſo pro regno, nu. 542. cum ſeq. 546. Bud. in anot. in pan. ti. de of. queſto. fol 298.

R 8. tempore Eugenij. I. habetur 5. volum. Cõcil. pag. 195. & 196.

S Moli. in reporto. verb. Baiulus, verſi Et in antiquis ſcripturis foriſtarũ, vbi allegat Bart. in l. Palatinos, num. 2. C de collatione fundorum, lib. 11.

T Ioannes Garcia de nobilita. gloſ. 3. à num. 1. folio 90. Bardaxi in foro vnico, titu. quod de cætero offitium Baiulię generalis, fol. 140. pag. 1. Cancer 2. par. reſolutio c. 16. num. 45. Seſſe deciſ. 177. p. 2. Belluga in Speculo rubri. 6. num. 11. Antoni. Oliban de iure fiſci. c. 14. num. 123. & ſeq.

V gloſ. in l. 1. C. de fide inſtrumentorum, lib. 10. Seſſe deciſ. 77 n. 3 & 4

X Ioannes Francifcus de Ponte conſil. 49. nume. 80. & 81. & conſi. 53. & 54. in princ. l. ſi procurator Cæſaris, de iure fiſci.

Y 146. vbi ſchol. Claud Minois, pag. 521. & Santij, pag. 422. Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano, lib. 2. cap. 13. pag. 354. Petrus Gregor. de Repub. lib. 2. cap. 12 num. 7. Goelthas de felic. repub. fol. 35. verſic. Certe quod Traianus, pag. 1.

Z ex Galeno, & Hippoc tradit Pineda 1. p. de la agricultura chriſtiana, dialogo 9. §. 11. colu. 2.

A Mariana de inſtitut. Princip. lib. 2. c. 8. pag. 190. verſic. Oportet.

B Deuteron. cap. 17.

C in pa-

tetur. Ex quo laudatur Honorius à Claudiano, c his verbis:

Nec tua priuatis creſcunt æraria damnis.

Quia, vt dicebat Henricus III. Rex Caſtellæ, Conſtantinum imitatus: *Melius eſt publicas opes à priuatis poſſideri, quã intra vnum clauſtrum fiſci ſeruari*; aſſerens, *ditiſſimi Regni Regem inopem eſſe non poſſe*: cum, vt inquit Cicero; *Singulorum e facultates, & copiæ, diuitiæ ſunt ciuitatis, abundatq; Imperium eius, cuius ſubiecti ſunt locupletes.*

13 Aliud patrimonium † eius eſt priuatum, quod ad perſonam, organicam Regis, & in concreto conſideratam pertinet, f cuius eſt propria ſubſtantia: & Ærarium, in quo illa reponitur, a noſtros appellatur, la Theſoreria; cuius adminiſtrator ſecũdum aliquos procuratori Cæſaris, & ſecũdum alios Comiti ſacrarum largitionũ ęquiparatur, g & à noſtris Theſaurarius generalis vocatur. Cui muneri † & officio præfectus eſt D. Ludouicus

14 Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon, à quo cęteri patrimonij Regij exactores, quæſtores, ac ſuſceptores nominantur, & pendent, ſed vtriuſq; eſt dominus Rex, non ſolum diſpenſator, ſed etiam, tanquam rei ſuę moderator, & arbiter poteſt libere, & pro libito diſponere, quia vt inquit noſter I. hC. res fiſcales quaſi proprię & priuatę Principis ſunt; cuius tamẽ diſpenſationis, & Adminiſtrationis rationibus † eſt præ-

15 poſitus quidam à Rege, vocatus, Magiſter Rationalis i, apud quem omnes rationes fiſcales exiguntur.

C In panegyr. in 4. conſulatu Honor. pag. 172.
D Refert Roderic. Sancius in hiſtor. Hiſpanica. 3 par. cap. 24. facit l. 14. tit. 5. part. 2. Ribadeneira en la inſtitu. del Princip. Chriſtia. cap. 10. pag. 238 Petrus Gregor. de repub. lib. 22. cap. 12. & 13.
E 3. officio Federic. Scorus ad rub. ff. de noui operi nunciatio. num. 185. & 186.
F Cap. ſi gratioſe. de reſcrip. Barboſ. in l. quia tale, nu. 42. 80. & 81. ff. ſoluc. matri. l. 3. §. 1. de quadrie. pręſcrip. l. apud Iulianum, alias, idem Iulianus 41. § fin. ff de leg. 1. Peregr. de iur fiſci. tit. 1. num. 6. & 7 lib 1 Renat. Chopio, de domanio Frãciæ, lib 1. tit. 1. in princip. Gail. obſeruat. 21. nu. 17. lib. 1. Regnerus Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. n. 28. & ſeq. Bellug. rub. 18. num 4 & 6. Afflict. in pręlud. ad conſtitu. Neapoli. q. 17. nu. 4. & 5. & lib. 1. rub. 83. nu. 2. Aymon. conſil 54. nu. 2. & conſ 263. num. 7. & de antiquitat. tempo. 4. p. § abſolutis, n. 33. Rom. conſ 208. num. 10. lib. 2. Ferdin. Vaſquez de ſucceſſio. creatio. 1. p. lib 2. §. 26. nu. 84. Imol. conſ. 35. num. 23. Alexan. conſ. 5. nu. 5. lib. 4. Ripa lib 1. reſponſ cap. 1. n. 3. & reſpon. 80. num. 4. Geminia. conſ. 64. num. 3. Coſta de ſucceſſio. Regni Portugaliæ cap. 141. Igneus in l. donationes, quas diuus, num. 42. cum ſeq. C. de donatio. inter. Surd. conſ. 47. num. 38 & conſ 53. nu 13. & conſ. 127. num. 62. & deciſ. Mantua. 1. nu. 11. Gregor. Lop. in l. 13 tit. 9. part. 6. gloſ. de los Reyes, & facit tex. in l. procurator. vbi Cinus & Iaſ. C de edendo, l. 2. §. hoc interdictũ, & ibi DD. ff. ne quid in loc. publ. l. bene à Zenone. C. de quadrię. præſcrip. l. 3. C. de bon. vacantib. lib 10. l. 3. de offic procur. Cæſar. l. 2. C. vbi cauſ. fiſcal. l. 2. C. de aquæductu. l. 2. C. de offic. comit. rerum priuat. l. vlt. C. de agricol. & mancip. domeſ. lib. 11. l. 2. & toto tit. C de fund. patrimon. eodem lib. cap. Abbate, §. pro parte, de re iudi.
G Burſatus conſ. 325. nu. 25. & 26. Curt. Iunior conſ. 19. nu. 8. & 9. Budęus in notis ad l. vnicã, ff. de officio quæſtoris, l. 1, C eod. Caſaneus in catalog. glor. mundi, 6. par. conſideratio. 17. cum 4. ſeq. Raudenſ. deciſ. Piſana 4. nu. 99. Io. Fran. de Ponte, d. conſ. 49 nu. 60. l. 1. & ibi gloſ. C. de canone largitionalium titulorum lib 10. & l. in prouincijs, & ibi gloſ. fiſcalis areæ, C. de numerarijs, lib. 12. l. vnica, C. de quæſto, & magiſt. lib. 12. l nullus. C. de palati, ſacra lagitio. vbi Lucas de Pena, Camil. Borrel. ad Bellug rub. 6. verbo Theſaurarius H In l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico. I De his omnibus agit Anto. Oliuan. de iur. fiſc. c. 4. à nu. 52. cum ſeq. Aleiat. de magiſtra. ciuil. verſ. hoſce procuratores. Camil. in addi. ad Bellug. rub. 6. ſub nu. 6, & 8. verb. Theſaurarius, & Magiſter Rationalis. Guillel. Budęus in notis ad Pãdectas, tit. de offic. quæſtor. verſ. qui autem Vrbani quæſtores, pag. 294.

§. Deci-

Digitized by Google

§. Decimus ſextus.

Venter & inteſtina, brachia, & manus, digiti, crura, ſeu tibię, pedes, oſſa, nerui, ac muſculi, corporis politici quibus officijs in Republica fungantur, & quomodo illis comparentur.

SVMMARIVM.

Carceres ſunt venter, & inteſtina corporis politici, & quare. 1.

Carceres à quo, & in quo Vrbis loco fuerint Romæ ædificati. 2.

Carceres ſunt de Regalibus. 3.

Foris Aragonum circa carceres reſtricta poteſtas. 4.

Alcaidi vtriuſque carceris à Rege nominantur. 5.

Aedificatio & reparatio vtriuſque carceris ad quem pertineat. 6.

Cura alendi pauperes carceratos, & eis tribuendi aduocatum, & procuratorem cui incumbat. 7.

Viſitatio vtriuſque carceris per quos fiat. 8.

Carcer non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam inſtitutus, & quid de iure Canonico, & in Aragonia obſeruetur. 9.

Fractores carceris puniuntur, & pro confeſſis habentur. 10.

Commentarienſis etiam de leui culpa tenetur, 11.

Reus carceratus, quando debeat ſub fideiuſſoribus, vel iuratoria cautione relaxari. 12.

Remiſſio carceratorum de vno loco ad alium, quando locum habeat, 13.

Arma & leges ſunt brachia corporis politici, 14.

Scientia legalis, & ars militaris cur Regiæ appellentur. 15.

Cum legibus agi poteſt, armis non eſt vtendum. 16.

Legibus arcetur iniuſtitia domi, & armis vis ab externis, 17.

Milites & Iuriſperiti ſunt manus horum brachiorum, 18.

Iuriſperiti non ſunt poſtponendi militibus. 19.

Aduocatorum ſalaria honoraria appellantur, 20.

Procuratorum, ſeu Cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt, & nobilitati non derogat, 21.

Militum & Iureconſultorum priuilegia, remiſſiue, 23.

Virtus belli, & ſapientia pacis difficile in vna perſona reperitur. & quare. 24.

Don Didacus de Portugal & Pimentel Marchio de Gelues laudatur 25.

Rex Aragonum ad expedienda negotia Regni ſecundum forum tenetur duos milites, & duos Iuriſperitos ſecumducere. 26.

Manuum digiti ſunt opifices, & artifices in corpore politico neceſſarij. 27.

Artifex non debet alterius officio ſe immiſcere, 28.

Si in aliqua arte peritus in collegio non admittatur, habet recurſum ad ſuperiores, 29.

Præmia virtutum, & pœnæ criminum ſunt crura ſeu tibiæ corporis politici, 30 & 32.

In præmijs & pœnis diſtribuendis iuſtitia eſt ſeruanda, 31.

Nobiles in pœnis pecuniarijs grauius, ſed in corporalibus leuius ſunt puniendi, 33.

Quatuor cauſæ ex quibus nobilium peccata ſunt grauiora. 34.

Nobiles in Aragonia non puniuntur pœnis corporalibus. 35.

Priuilegio nobilitatis an poſſit quis renuntiare, 36.

Nobiles

Nobiles exteri qui non ſunt Richi homines in Regno, an gaudeant priuilegio nobilium in Aragonia. 37.
Priuilegium conceſſum reſpectu certæ perſonæ, in pœnis non extenditur ad alias, 38.
Nobiles olim Richi homines ſolebant appellari, 39.
Iudex ex cauſa poteſt legis pœnam minuere, vel augere. 40.
Pedes quibus tam caput, quam membra mouentur ſunt legati, 41.
Legationis ſpecies quotuplex, 42.
An omnibus legatis concedatur priuilegium reuocandi domum. 43.
Qualitates requiſitæ in legatis. 44.
Legatio libera quæ olim diceretur. 45. & 47.
Calliſtus legationem recuſauit. 46.
Oſſa corporis politici ſecundum aliquos arma exercitus, caſtra munita, ſed ſecundũ alios nobiles & magnates Regni 48.
Nerui reipublicæ ſecundum aliquos ſunt leges, 49.
Leges ſunt anima corporis politici, 50.
Pecunia in ærario publico recondita ſunt nerui Reipublicæ. 51.
Armonia corporis politici colligatur muſculis, hoc eſt obedientia & iuſtitia 52.
Delictum eſt non parere Regis mandato. 53.

§ Decimus ſextus.

1 VENTER, & inteſtina huius corporis ſunt † carceres, in medio vrbis, vel regionis conſtruendi, *a* vt fecit Ancus Martius † Numæ Pompilij nepos ex filia, Romanorum Rex, ad terrorem increſcentis audaciæ, primus omnium eos media vrbe ad forum ædificauit, *b* qui
2
3 inter † regalia enumeratur, *c* & lege regia ſumma in illis eſſet poteſtas Regi noſtro Aragonum, ſi illa foris Regni *d* non reperiretur † reſtricta: vt nec ſibi, nec ſuis officialibus, carcerem manifeſtatorum ingredi, ac in eo aliquam exercere iuriſdictionem liceat: & ideo in pariete communi carceris regij, fuit feneſtra conſtructa cancellis munita, per quem poſſent rei manifeſtati interrogari. Sed hodie ex conſultatione habita *e* cum Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, permiſſum eſt, quod Regens Cancellariam Regiam, ac Aſſeſſor Gubernatoris, poſſint ingredi prædictum carcerem, ad interrogandum reos, in aula ſuperiori eiuſdem, etiam cum Conſiliarijs Regiæ
4
5 Audientiæ commitati. Cuius carceris Alcaydus, † ex nominatis à Dipputatis Regni, à D. Rege eligitur, & ab eo ſi deliquerit in officio, inquiri poteſt. Alterius vero carceris Alcaydus, à Rege nominatur, & ſingulis annis in poſſe Çalmetinæ ciuitatis Cæſarauguſtę homagium
6 præſtat: & ſicut ad curam Regni, primi carceris † refectio,

A Vt ex Platone & Tito Liuio tradit Simanc. de Repub. lib. 8. cap. 24. pag. 471.

B Stephanus Vibandus Pighius in annalib. magiſtratuum Pop. Rom. lib. 1 pag. 40 ad med poſt Liui. lib. 1. Polidor. Virgil. de inuento rerum lib. 2. cap. 3. verſ. carcerem. Fra. Roman. lib. 5. de la republic. Gentil. c. 5.

C Farinacius conſil. 51. num. 2.

D Vt in for. 1. & 3 titulo de cuſtodia reorum. & in foro vnico, tit. de la prohibicion de carceles. Fore razonable coſa es, tit. de officio Iuſtitiæ Aragonum, Foro vnico, tit. de la carcel de los manifeſtados anni 1564.

E * In proceſſu Hieronymi Valentiæ, ſuper conſulta.

ctio, & reparatio pertinet;ita & iſtius,ciuitati incumbit,
f quemadmodum, & ad pauperum carceratorum † ali- 7
menta,ac aduocati,& procuratoris honorarium, ac ſo-
licitatoris mercedem,in primo carcere,ex publico Re-
gni Ærario; *g* in ſecundo vero ex cõmuni ciuitatis bur-
ſa,pecuniæ expenduntur; & ſingulis hebdomadibus † 8
vtriuſquè carceris fit viſitatio, primi à Iuſtitia Arago-
num, vel aliquo I ocũtenente,eius delegatione, vt à
me fuit facta dum eſſem in curia: Secundi vero á Præſi-
de Regiæ Audientiæ,Regente Cancellariam, ſeu Aſſeſ-
ſore,comitantibus *h* nobis Regię Audientiæ crimina
lis Conſiliarijs,&etiam à Çalmetina cũm ſuo Aſſeſſore.
Quó ſtomachus omnia ſuperflua,& improba,ſqualida,
ſordida,& immunda corporiſq; nutritioni nociua pro-
ijcit,vt ibi ſeruentur, & coerceãtur donec publica au-
ctoritate, & iudicum decreto,vel à Prouincijs exilien-
tur, vel, ſi delictorum grauitas popoſcerit, etiam huius
vitę ex terminiũ patiantur. Qui carceres, cũ ſint † ad 9
cuſtodiam tantum, *i* & non ad pœnam, ſaltem iure ci-
uili atento, *K* (licet iure Canonico, in atrociſſimis, &
grauiſſimis aliquando pœne loco admittãtur, *l* & in
Aragonia, ratione ſexus, vel nobilitatis, hanc iuris Ca-
nonici ſententiam praxi receptam vidimus) Non debẽt
eſſe ſubterranei,& nimis duri, ſed tales, vt & crutiatio
deſit, & rei in illis ſub fida cuſtodia permaneãt; ita vt
aut conuictos velox pœna ſubducat,aut liberandos cu-
ſtodia diuturna non maceret. *m* Sed quam diu carceri
mãcipati ſunt rei, diligentiſſime à commentarienſi cu-
ſtodiendi ſunt,cum ſi fractores † carceris extiterint, vl- 10
tra quod illi pro delicto fractionis punientur, de crimi-
nibus

F Cerdan de Tallada en ſu viſita de carcel, cap 5. num. 18.& 19. Gutierrez pract.lib.1.q.36.
G Cerdan vbi proxime, cap.6.num.21.&ſeq.& c. 7.nu.23.Buer.deciſ.324. & 325.
H Fur.voic.tit.vt D Rex in Audientia die veneris.
I l.aut damnum,§.ſolent, ff.de pœnis.Menoch.caſu 305.l.incredibile, l.ſeru. C.de pœnis,l 1.C.de cuſtodien. reis. Quintana Dueñas de iuriſdict.& imperio lib.2.tit.2 nu.7. Villadiego in politica c. 5. §.18.nu.4.& ſeq.26. Antonius Zara in anotomia ingeniorum, & ſcientiar. ſect 2 memb.16 pa.379. in fin.& 380.in prin.Cyrillus Fulgeonius in ſumma criminal,rubr.12.§.2 & ſeq.
k Gloſ.in perpetua.in d. §.ſolent.l.mandatis. ff de pœnis.& alia iura proxime allegata. Ignatius in l. 1.§.ſubuenitur,nu.16. & 25.ff.ad Silanian. Cerdan en la viſita de la carcel. c.3.nu.8.Simanc.in enchiridio. violatæ religionis, cap.57.nu.1.& de catholic.inſtitutio.tit.16.num. 14.Petr.Greg.in ſintagm. 3.p.lib.31.& 33.nu.24.
L Cap.nouimus.de verb. ſignif.cap.quamuis.de pęnis in 6. c.antiqua,de hæret. Cerdan. vbi proxime num 9.Petrus Grego.vbi proxime.cap.35 per tot. Valançuela in defenſione monitorij,aduerſus Ducẽ & Rempublicam Venetorum.3.par. num. 219. & 220 & ſeq Bart.in l.imperium,num.8.de iuriſdictione omn.iudicum.Menoch.de arbitrarijs,q 89.& caſu 305.Anton.Gomez variarum reſolut,3.tom.cap.9.num.6.Solorzano de crimine parricidij,lib.2.cap. 23.verſ.Iuri autem Canonico.pag 100.Simancas vbi proxime.tit.17.Franciſ.à Ponte conſ.72.num.21. Belluga in ſpeculo,rub.23.§ dicamus,nu.7.& 8.
M Corneus conſ.325 num 4 vol.4.Buſsius in praxi crimina tit.de carcere. numer.3. Forus vnicus,tit. prohibicion de carceles.& foro 1.tit.de cuſtodi reorum, Bardaxi de offic.Guberna.in crimina. quæſt.6. num.4.pag.201 & l.1.& l.2.ibi cuſtodię ſqualore,& l.de his C.de cuſtod.reor. Simancas de repub lib. 8.cap.24.late Farinacius lib.1.tit.4.de carceribus,& carceratis,quæſt, 27.cum ſeq.& poſt eum Hortenſius Cabalcan.in tracta.de brachio Regio.2.par.

nibus de quibus acuſabantur habentur n pro confeſſis,
11 & conuictis, etiam Commentarienſis † punictur, o (& ſi
leuis tantum in eo adſit culpa) & ad damna reſarcienda
parti condemnabitur. Sed illud oportet animaduerte-
12 re, quod in cauſa criminali leui, † ęquum eſt reos, vel
fideiuſſoribus, vel ſibi ipſis committere ſub iuratoria
cautione, p ſed in graui, ex vinculis cauſam dicere opor
tet, q vel in cauſa ciuili, vt tędio affecti ſoluant. r Nun-
13 quam tamen † ex carcere, loci habentis iuriſdictionem,
in Aragonia tranſmittuntur: niſi ex literis, quas perhor-
reſcentiæ vocamus, D. Rex, vel eius Locumtenens ge-
neralis ad ſe cauſam, cum reis & proſecutoribus ſ euo-
cet: vel talis ſit perſona, t quæ à ſolo Pręſide Regiæ Au-
dientiæ, vel Iuſtitia Aragonum oporteat iudicari, vel ſi
in territorio vbi captus exiſtit non adſit iuriſdictio cri-
minalis pęnes illius territorij dominum, vel ſi captus au
fugerit à carcere illius loci in quo acuſabatur, nam in
his omnibus caſibus, u & alijs à foris Regni exceptua-
tis carcerati in vno loco ad alium tranſmitti poſſunt, &
debent.

Brachia † huius corporis ſunt arma, & leges, quibus
14 caput defenditur, & corpus in pace conſeruatur: x le-
ges enim armis indigent, & arma legibus moderantur.
Quod ſi Princeps non inſtituerit Rempublicam opti-
mis legibus, & manu militari Regna, & maieſtatem ſuã
cuſtodire non curauerit, verendum eſt, ne aliquando ei
obijci poſſit, id, quod in priuatis damnis vſu venit, vt
iubeatur carcere ędibus, quas noluit defendere. y Quæ
15 artes † bene imperandi, ſcilicet legum peritia, & ars mi
litaris, Regiæ appellantur, z quia eis Reges, pro bono-
rum

N l. in eos. l. nudos. vbi gloſ puniendi ſunt, ff. de cuſtodia reorum, Boerius deciſ. 215 nu. 5 9. & ſeq. Maſcard de probatio. côcluſ. 266. per tot. Molin. in repor verb. fractor carceris, vbi ſcholium Port. obſeruan. 2. tit. de proditoribus, cui adde Couar. lib. 1. var. c. 2 n. 11. & 12. Pet. Ducñas, reg. 392. & 393.

O For. vnic. tit de cuſtodibus carcer. Farinac. de carcer. q. 31. n. 14. & ſeq.

P For. à eſtos dos capitoles, fol. 11 col. 1. tit. declaratio priuil gener. obſer. penult. tit. de ſatiſdando, obſer. Item de quocumq; tit. de fideiuſſor for. vnic. tit. de capleutas de perſonas, anni 1553. Mol. ver accuſatus, vbi Portol. nu. 23. & ſeq. & verb. fideiuſ. cl 2. Xuarez in tract. de fideiuſſor. in cauſa criminali per tot. Marſilis in praxi crim §. attingam, nu. 12 & 18. & §. quoniam n. 51. Molin. verb. capleuta, ver. caplebatoribus vbi ponit regulam, & fallentias, for. fin. tit. de manifeſt. perſonarum el 2. for. vni. tit en que caſos el manifeſtado, for. antepenul. tit. de appellitu. Molin. verb actor. verſ Reus non eſt detinendus.

Q l. lege Cornelia. § prę terea, ff. de S. C. Silaniano. Briſonius de formulis lib. 5. verſ. cauſam, p. 522.

R Molin. verbo. captus, verb. capi non poſſunt, in fin. ibi, & nota etiam, l. 1. C. qui bonis cede. poſſ.

S Obſeru. 1. tit. de for. compet. obſer. Item notandum de priuil. milit. Molin. verb. remiſsio & verb per horreſcentia, & per nos latius infrà dicetur. Briſonius de formulis lib. 5. pag. 529. verſ. rei etiam. Seſſe deciſ. 208.

T Prout ſunt nobiles. Domini vaſſallorum, & Infantiones in locis dominorũ habitantes, de quib. infra.

V d. obſer. 1. & obſer. Item licet de foro, tit. de foro comp. Molin. d. verb. remiſsio. & foro nouo Tiraſonæ 1592. tit. de la remiſsion de los delinquentes, Gama deciſ. 362.

X l. 1. in prin ibi. ſumma enim Reipublicæ tuitio de ſtirpe duarum rerum, oritur. C. de Iuſtin. cod. confir. man. l qui reſtituere, ff. de rei vendicat. Onoſan. de re militari. lib. 2. c. 33. fol. 49. Petr. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. nu. 6. Camos in microcoſ. 1. p. dialog. 10. pag. 135. col. 2. Bobadilla in polit. lib. 1. cap. 10 nu. 1. & lib 4. c. 1. num. 30. & 32. Lipſius lib. 4. ciuil. doct. c. 7. Conradus in templ omni iudic. lib. 3. cap 1. §. 1. gloſ. armis, Cyrillus Fulgeonius in ſumma criminali. rub. 1. §. 2. num. 5.

Y In l. hoc amplius, in prin ff. de dãno infecto. not. per Bald. in l. 4. §. 1. ff. de offi. Proconſul.

Z Per. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. n. 2 & ſeq.

Digitized by Google

rum ſuorum conſeruatione, & pacis, & belli tempore
vtuntur: cum duo ſint (ſecundum Ciceronem)a decer-
tandi officia, alterum per diſceptationem, quod ad Iuris
conſultos pertinet; alterum per vim, quod ad milites
ſpectat, confugiendum ad † poſterius, ſi vti non licet ſu- 16
periore; nec enim cũ iure, & legibus agi poteſt, armis
vti licet. De his duobus ſenſiſſe credo Virgi.b illis verbis:

Tu regere imperio populum Romane memento:
(Hæ tibi erunt artes) pacis; imponere morem:

Quibus, dux † quaſi peſtes omnis ſocietatis arcentur, 17
in qua, vita hominis naturæ congruens, continetur: ſcili-
cet iniuſtitia domi, & ab externis vis.

Quorum brachiorum † manus ſunt milites, & Iuris 18
periti; qui (vt inquiũt Imperatores c Leo, & Anthemi.)
Non minus prouident † humano generi, quam ſi prælijs, atque 19
vulneribus, patriam parenteſque ſaluarent: nec minus militare
dicuntur, quam qui gladijs, clypeis & thoracibus nituntur: Et
ideo aduocatorum ſalaria honoraria † appellantur, d ac 20
etiam procuratorum noſtri Regni, qui in ſupremis tribu-
nalibus cauſas agunt, qui aduocati in facto ſunt, & cauſi-
dici appellantur (quorum officium † honorabile eſt, 21
& nobilitati non derogat) e licet enim in alijs Prouin-
cijs, officium procuratoris vile iudicetur, eo, quod iure
ciuili attento f poſſint fungi etiam infames, tamen ex iu-
ris canonici diſpoſitione, g quã nos deficiẽtibus foris ſe-
quimur, infames ab eo repelluntur, † & in Aragonia ſe- 22
cundum conſuetudinẽ regionis, & exiſtimationem ho-
minum, h hoc cauſidicorum officiũ nobile & honorifi-
cum reputatur, cum corã Principe, & in Regijs ſupre-
mis tribunalibus cauſas ſuorum clientũ agant. Qui lar-
go ſumpto vocabulo ſub nomine aduocatorum com-
prehenduntur, i quos licet vulgus procuratores appel-
let, cauſidici tamen, ſeu cauſarum patroni in iudicijs fre-
quen-

A Lib 2. officiorum.
B 6. Æneidos.
C l. aduocati. 14 C. de aduocat. diuerſ. iudicior. l. laudabili. 4 C. de aduoca. diuerſ iudic. Tiraq. de nobilita. c. 29 per tot Rolã. conſ. 36. per tot. volu. 3. Burgos de paz in prohe. leg Taur. nu. 25 3. & ſeq. Franc. Marcus deciſ. 791. num. 5. p. 1 Bernard. Græueus pract. concluſ ad Gail concluſ. 42. & conſideratione 1. p. 1. Vill adiego in ſua politi. cap. 5. §. 35. & 36. num. 26. & ſeq. Anton Zara in anatomia ingeniorum, & ſcientiarum. ſectio. 3. memb. 6. in prin. per tot.
D l. 1 § in honorarijs ff. de var. & extraordin. cognit. noſter RegensMontet deciſ. Aragonum 14. & 36. & Greueus 1. p. concluſ. 44. cum conſideratione 1.
E Tiraquel. de nobilit. c. 30. num 4. & ſeq. Caualc. deciſ. 41. num. 16. & ſeq. 1. p. & Grębena cõcl. 43. conſiderat. 2. nu 1. & conſiderat. 3 nu. 5.
F §. fin. & ibi glo. Faber. Angel. & alij inſt. de exceptio glo. in l. Pedius. 7. & ibi Bart. ff. de recep. arbitr. gloſ. Bart. & alij in l. 1. §. hoc edicto, ff. de poſtulando. Tiraq. d. c. 30. n. 2. l ſi quis procurationem 34 vbi glo. fin. C. de decurion. lib 10.
G Cap. infamea. 3. q. 7. glo fin in c. cum deputati & ibi DD. de indicijs, gl. in cap. imperatorũ, & ibi Abb. de iuram. calumniæ. Prodoſcimus in tract. de differẽtijs inter ius cano. & ciuile. n 16. & Zenetus in co. tracta. diff 19. nu. 2. Schraderus tract. feudal. par. 10. ſect. 18. nu. 113. Ioan. Baptiſta Magonius in lucerna mutali. tract. de nobili cauſidicorum exercitio cap. 5. num. 16.
H Ex Bart. in l. 1. nu. 82. C. de dignita. lib. 12. Honded. poſt Ripam conſ. 8 num. 13. Fariſnac. conſ. 95 nu. 14. in fin. Ianus Langleus Semeſtriũ, lib. 7. c. 14. p. 436. Alderan. Maſcar. de ſtatut. interpre. concl. 4. n. 205.
I l. 1. § aduocatos, ff. variar. & extraordinar. cognitio. Specula in §. nunc de procuratorum. tit. de ſalario Bart. in l. 1. ad fin. C. mandat. Decius in l. inuitus. num. 2. ff. de reg. iur. Ioan. Lorinus in commen. in Acta Apoſtol. cap. 20. verſ. 1. pag. 900. col. 2. verſ. patronorum, vel cauſidicorum.

K Bal.

quenter nuncupari ſolent,cum apud eos vera fororum.& legum praxis exiſtat:Vnde cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt,multiq́; poſſent numerari viri illuſtres,quorum parentes illud officiũ exercuerũt,quod per ſe non eſt vile,ſed per aliud,ſcilicet per cauillationes, & periuria,quibus aliqui vtũtur,vt inquit Bald: *k* in quibus redditur vile exercitium illius,ex praua natura perſonarum,non verò ratione officij; neque Imperator, *l* qui procurationis officium vile eſſe dixit,ad hoc cauſidicorũ munus, ſed vel ad ſolicitatoris,vel procuratoris ad negotia,non ad iudicia cõſtituti refferri debet; vel ad eos,qui ſi lucrum ſuadeat foros,& leges ſuis verſutiis ſubuertere procurant,ac calumniantur,vt lites differãt,nõ verò ad iuſtos cauſarũ procuratores,quos omni honore dignos noſtri ſemper iudicarũt: &ideò inquit noſter I.C. * veteranos (qui vulgò à noſtris, equites appellãtur,ſeu milites honorarij inermis militiæ)poſſe fieri procuratores: iſtis manibus prædictæ artes exercentur,&qui eas executioni mandant,& in praxim redigunt: quales eligi debeant,laudans Honorium,docuit Claudianus his verbis: *m*

Ut fortes in Marte viros,animisq́ paratos,
Sic iuſtos in pace legis,longumq́ tueris
Electos;

23 Quibus ideo multa ſunt † à iure priuilegia *n* concesſa, quia vtũtur illis ad operandũ, tam caput,quàm mẽbra:

Et duo ſunt,quibus extulit ingens
Roma caput,virtus belli,& ſapientia pacis.

Quæ in vna, † eademque perſona difficilimũ eſt reperi-
24 ri:cum(vt inquit Saluſtius) *o* difficilimum ſit, vt quis prælio ſit ſtrenuus,&bonus conſilio; quorum alterũ ex prouidentia timorem, alterum ex audacia temeritatem adferre plerunque ſolet, quod nos non ſemper verum eſſe ſumus experti, cum hoc regnum ſumma cũ felicitate,& pace gubernetur ab Excellentiſsimo D.D. Didaco de Portugal & Pimẽtel,Marchione de Gelbes,
25 † viro clariſsimo,ſũma virtute,ac decẽti ſeueritate prędito,qui inter milites,& arma,ſtrenuus eſt Dux,ac in regio Martis Senatu prudẽs Cõſiliarius,&inter paganos iuſtus,&equus Reipublicæ moderator,iuſtitiã cũ moderamine benignitatis &clemẽtię ſubditis miniſtrãs.Ex quo
26 Rex noſter Petrus anno † milleſimo trecẽteſimo quadrageſimo octauo,Cęſarauguſtę forũ *p* edidit,ac legẽ cõſtituit,quod dominus Rex teneretur duos milites,& duos iuriſ-

k Bald in d.l.ſi quis procuratione.n.5.&Magon. vbi ſup.c.4.n.7.

L in d.l.ſi quis procurationem. iuncta l. vniuerſos, C.de decurion.lib.10 Mago.vbi ſup.c.2 n.1. & c.4 n.9.

* in l.filiusfamilias,8. §. veterani,vbi Bartol. ff.de procurat.

M in panegyr. in 4.conſul Honorij,p.172.

N Alc.in l.Cẽturio.n.3.& ſeq.ff.de vulga.Zabare.in Clement.2.n.16.de magiſtris.Benedict in d.c.Rainutius, verb. teſtamentũ el 1.n.21.cum ſeq.Georgius Acacius Eneukelius in tract.de priuilegiis militum per duos libros.Iacobus Benius Eugubinus in tracta.de priuilegiis iureconſulto,centum priuilegia referens.

O in Iugurth.

P For.vnicus,titu. quod dominus Rex teneatur duos milites,&duos Iuriſperitos ſecum ducere,cũ quibus negotia Aragonẽ expediantur.

iuriſperitos ſecum ducere, quorum Conſilio negotia
Aragonenſium expedirentur.

Harum manuum † digiti ſunt tot opificia,ſeu opifi- 27
ces,& tot officia,quæ in ſingulis prouinciis reperiun-
tur, quorum alia in arma,& bellum diriguntur, alia ve-
rò ad pacem tantum deſtinantur, alia autem vtrique
tempori, & pacis, & belli ſunt communia: omnia ta-
men in hoc corpore politico maxime neceſſaria, q nul-
lus tamen † artifex alieno, ſed tantum ſuo officio vti 28
debet, r ne officia turbentur, vt fuit ſæpè declaratum
in Curia D.Iuſtitiæ Aragonum. * ſ Et idem fuit in Lu-
ſitania deciſum, t & mulctatur qui alterius officio ſe
immiſcet, niſi in eo fuerit examinatus, & in collegio
illorum artificum admiſſus. u Sed ſi illi, aliquem, † qua-
litatibus, & requiſitis neceſſariis ad officium, in eius 29
perſona interuenientibus, admittere recuſauerint, po-
terit per adminiſtratores ciuitatis,etiã inuitis, & cõtra-
dicentibus collegialibus admitti,vt fuit declaratũ in Cu
ria D.Iuſtitię Aragonum die 4.Februarij,anni 1587. * x

Crura,ſeu tibiæ,huius corporis † ſint prçmia virtu- 30
tum, & pœnę criminum; quæ, tanquam Deos vene-
randa dicebat Democritus, cuius ruinam minabatur
Antiſthenes,ſi hęc abeſſent,quaſi nulla in re ſolidiora
fundamenta Reipublicæ conſiſtant,quàm in his, y cum,
vt inquit I.C. z *Non ſolum præmiorum exhortatione bo-
ni efficiantur, ſed etiam metu pœnarum*, ſępè enim metus
ſupplicij retinet, quos virtutis ſplendor non fręnaret,
& qui ſtultus eſt in culpa,ſapiẽs fit in pœna; a & qui ſuo
exemplo ad malos mores alios prouocauit,ſuo emenda
tionis teſtimonio ad rectam reuocat vitam. b Sæpè
præmium propoſitum excitat animos,ne topore,& de-
ſidia marceſcant. Inde Theophraſtus reſpondit: *Be-
neficia, honorem, & pœnam, humanam vitam conſeruare, nul-
lamq́; domũ, neq; Rempublicam c ſtare poſſe, ſi in ea nec recte
factis*

Q Petr.Gregor.de Republ.lib.4.c.9.Marcus Antonius Camos in microſm.2.p.dialog.19.Zamorenſis in ſpeculo vitæ humanæ,lib 1.c.23. cum pluribus ſeqq.noſter Coſta en el gouierno del ciudadano.lib. 3. à cap.1. Goelchaſius de felici & infelici Repub. fol.12. verſic. opifices verò. Caſane. in cathalog.p.11. conſide.1. verſic.ſi vero opifices, & conſidera.32.

R l.conſulta diualia. C. de teſtame. l.quicumque, C.de executorib.& acto. lib.12.c.ſingula, 89. diſt. l.3.C.de fabricenſib. li.11

* S In proceſu maiordomorum Medicorum.Et in proceſu maiordomorum delos tafetaneros.contra los veleros. Et in proceſu maiordomorum de los eſpaderos contra los doradores. & die 24. Maij 1613. in proceſu maiordomorum caligariorum, contra ſartores.

T Geor.de Cabedo 1.p. deciſ. 158.

V l. in prouinciis, C.de numerar.& actuar. lib 12 facit text.& ibi gloſ.in l. hac parte,C.de proximis ſacror.ſcrinior. lib.12, l. fin.C.de aſſeſſorib & domeſtic.l,1s quidem, C qui militare poſſunt. lib.12.

* X In proceſu maiordomorum Pharmacopolarum,ſeu de los Apothecarios ſuper iurisfirma factorum in fauorem Coſmi Nouella.

Y Angel.Mathea.de via &ratio.iur.lib.1.c.9.n.10 & c.11,n.28.Simã. lib.9. de Rep.c.20.& 22.Gaill, de pace publica,lib.1.c.3. n.7.& 8.Bobadi.in polit. lib.1 c.5 n 8.& lib.2. c 2 n.54.noſter Ludo.Martin.in reſpon.pro regno,n.203.cũ ſeq.Tapia de vera hominis nobili.lib.1. fo.96 col.1.in fin.Ayala de iur.belli,lib.3.c.20,per tot.Petr.Roizius deciſ.Lituanica,3.n.19.Ioan.Coſta enel gouierno del ciudadano,lib.3.c.1 Mariana de Rege & Regis inſtitutio.lib.3.c 4.

Z 10 l.1.ff.de inſt.& iur.

A c.qui ea.38.diſt c.ſi homo eſſes,27.q.1.gloſ.pœna docente,in c.3.de offic.legati.

B Concil.Triden.ſeſſ.24.de reformat.c.8.

C Cice.lib.5.de natu.Deorum.

D Xeno-

factis, præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis. In quibus diſtribuendis,
31 † ſupremum reipublicæ caput, vti debet iuſtitia, quæ appellatur diſtribu-
tiua, vt pro meritis ſingulorum, honores, & pręmia conferat, cũ homo
tanquam animal generoſiſsimum, non plagis, vt aſinus, ſed præmiis ad offi-
cium inuitetur, quę conferenda ſunt [d] non ſine delectu,
[e] ne magis proijcere, quàm dare videatur: [f] Nam:

Egregios inuitant præmia mores,
Hinc priſcæ redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, deſpectaq; muſæ
Colla leuãt, opibusq; fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum ſtudio, cum cernat vterque;
Quod nec inops iaceat probitas, nec inertia ſurgat
Diuitiis. [g]

Qui, enim (inquit Iuuenalis) [h] *virtutem amplectetur ip-*
32 *ſam, præmia ſi tollas?* Sicut enim alimento † corpus nu-
tritur; ita animus laude, honoribus, & pręmio ſuſti-
netur: & ſicut agriculturæ finis, eſt perceptio frugum;
ędium conſtructio, eſt habitatio; nauigationis, diuitiæ;
& certaminis, corona; ita laborum omnium in Repu-
blica à ciuibus ſuſceptorum, aut ſucipiendorum fi-
nis, eſt præmium: inde præmium appellatum, *quaſi
prauium ad laborem*, cum eius ſpe vnuſquiſque ad hę-
roica facinora, quaſi ſtimulo exagitatus impellatur,
eoque illectus læto animo laboret. Et pro qualitate
criminum, habita ratione ſexus, ætatis, & dignitatis
[i] delinquentes, legitimis pœnis plectantur, ita vt no-
33 biles pœna pecuniaria grauius puniantur, † ſed cor-
porali mitius. [K] Quinimó in Aragonia, licet nobi-
34 lium † peccata ſint grauiora. [l] Primò propter repug-
nantiam actus peccati ad magnitudinem. [m] Secun-
dó, propter ęxemplum, ſeu ſcandalum. Tertiò, prop-
ter ingratitudinem, cùm maiora à Deo, quem offen-
derunt, acceperint bona. Quartò, quia, cum excellant
cęteros potẽtia, facilius poſſunt reſiſtere peccato, [n] ta-
35 men de conſuetudine regni † non puniũtur pœnis cor
poralibus, ſed tãtum nobiles capiũtur, ſi deliquerint, &
capti detinẽtur ad volũtatẽ, & mercedem domini Re-
36 gis; [o] cui priuilegio † per nobilem renũciari nõ poſſe à

L 2 multis

D Xenoph. lib. de inſtitutio. Principis.

E l. fin. C. de tyronibus, lib. 12. l. 1. §. in honorariis ff. de var. cogniti. Petr. de Ribadeneyra en la inſtitució del Principe chriſtiano, lib. 2. c. 5.

F Seneca de benefic. 1. c. 1. pluribus exornat Ioãnes Chokier in theſau. aphoriſmor. politic. lib. 2. cap. 3. & cap. 17. per tot.

G Claudian. in laude Stiliconis, paneg. 2. pag 239

H Satyra 10. Menoch. cõſil. 228. ſub num. 14.

I l. 2. §. fin. ff. de iure fiſci, l. 2. ff. de termino moto, l. qui cum vno, §. fin. ff. de re milita.

k gloſ. communiter recepta in cap. cum quidã, in princip. de iureiurãd. Conar. variar. reſolut. li. 2 cap. 9. num. 3. & 4. Curtili de nobilitat c. 5. p. h. 2. & ſeq. 12. vol. tracta. Caſane. in cathalogo gloriæ mundi, p. 8. conſideratione 33. Seſſe deciſio. 22. par 1.

L Mexia in pragmatica panis, concluſ. 6. num. 21. & 22.

M gloſ. in cap. qui viderit, 12. q. 5. ibi, Vel magis Clericus propter gradũ altiorem.

N ex D Thoma 1. 2. quęſtio. 73. Tiraquel. de pœnis tẽper. cauſa 31 n. 20.

O obſeruant. 2. tit. de pace, Bardaxi in Foro fin. el tu. de foro compet. & in tract. de offi. Gubernato. quæſt 5. n. 96. & Molinus verb. nobiles, verſic. 1. vbi eius addirionator Portoles Foro vnico, §. item ſtatuimus, quod ſi quis miles, tit. de confirmatione pacis.

multis traditum eſt, *p* non tamen deeſt, qui contra-
rium ſentit; *q* qui ſi à richis hominibus non deſcen-
dant, hoc priuilegio † non gaudebunt, quantumuis
in ſua patria nobiliorum numero ſint adſcripti; * *r* quia 37
hoc priuilegium, reſpectu richorum † hominum reg-
ni conſuetudine introductum, *s* non debebat ad a- 38
lios extendi, *ſ* qui ad inſtar richorum hominum reg-
ni, priuilegio Regis non fuerint redacti, hi enim, qui
primó richi homines † dicebantur, poſtea nobiles 39
fuerunt appellati, *t* ipſi, & eorum poſteri, vel qui ad
eorum inſtar per D. Regem fuerint priuilegio crea-
ti. Quod ſi prædictus circumſtantiis à iudice pruden-
ter penſatis, eius conditionis ſit, vt ſuper crimine diſ-
penſare non valeat, nihilominus tamen † poterit, ex cau- 40
ſa, legis pœnam vel augere, vel minuere, *u* quanuis
regulariter certa & diffinita à lege eſſe ſoleat, & ex iu-
dicis arbitrio non dependens, *x* de iure namque certo
etiam prętextu æquitatis aliquid immutare iudex non
poteſt: ſed de iure controuerſo interpretatione mol-
liri, & declarare illi eſt permiſſum: in quæſtionibus
verò facti, quæ à ſubſtantia probationum dependent,
latius eſt iudicibus & Magiſtratibus conceſſum arbi-
trium. *y*

Pedes, quibus tam caput, † quàm membra mouętur, 41
ſunt Legati ſancti; *z* quos Princeps ſuprçmus, pe-
nes alios Principes, vel Reſpublicas liberas habet,
pro regnorum ſuorum vtilitate: quorum Lega-
tio,

P Otalora de nobilitate 2. p. 3. partis. cap. 9. nu. 8. Burgos de Paz conſil 10. num 17 Deñas rgula 190 limitatio. 4. Gregorius Lopez in l. 34. tit. 34 gloſſa 1. parti. 7. Gomez de Ameſcua de poteſtate in ſe ipſum. lib. 1. cap. 15. nume. 10. Baeça de inope debitore, cap. 16 num. 56. Amlea in procem ee. prætorum, num. 27. Garcia de nobilitate, gloſ. 6. on. 21. Azebedo in l. 4. & 5. tit. 2 lib. 2. nouæ Recopilatio. num. 25. Villar Maldonado in ſilua reſponſorum, lib. 1 reſponſ. 6. num. 55. Gutierrez de iuramento confirmator, cap. 16. nume. 37. & ſequen. 46. & num. 61. communem dicens.

Q Barboſa in l. alia, §. eleganter, num. 57. ff. ſoluto matrimonio. Ameſcua in priuilegio quod habét Caſtellæ infantionea, ne pro debito ciuili poſsint carcerari ad partea. diſputans vbi ſupra lib. 2. cap. 23. per tot.

*R Ita fuit declaratum in regia Audientia die 26. Auguſti 2557. in proceſſu procuratoris aſtricti ciuitatis Cæſaraug. contra D. Ludouicum Pardo nobilem Valentinum. Et 14. Auguſti 1615. ex triũ Conſiliariorum voto in proceſſu D. Ludouici Queralt nobilis Cathalani ex priuilegio in appellatione, ſuper repulſione iutis firmæ. Alij vero duo Conſiliarij firmam eius admiſſerunt pro vt fuit admiſſa 30. Martij 1615. in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum ex voto quatuor Locumtenentium.

S Bald. in cap 1. §. porro, num. 7. tit quæ fuit 1. cauſa beneff. amittend. in vſaib. feudor. Iaſ. in l. fin. num. 3. ff. de in ius vocando per gloſ. ſi in iudicio, §. item mixta. inſtitu. de actio.

T obſeruan. Item de conſuetudine, cum quinque ſequen. de priuilegio generali. Ioannes Gutierrez practicar. quæſtion. lib. 3. q. 14 num 113.

V Couar. vbi ſup. c. 9. n. 6. & 8. Sixtin, de regalib lib. 2. c. 8. n. 15. Bart & Bald. & DD. in l. hodie, ff. de pœnis. Tiraq. de pœnis temperan, in prefatio. n. 16. Gail de pace publica, li. 2. c. 9 n 22. Rebuf. in l aliud eſt fraus, §. inter mulctã. verſ. Verũtamen, de verb. ſignif. facit text. in l. aut facta, ff. de pœnis, l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui notan. infam. l. 2. & 3. C. ex quib. cauſ. infam irrogetur. Miſing. cét. 2. obſer. 54.

X l. 1. §. calũniatorib ff. ad Turpilia. d. §. inter mulctã. & l. ſi qua pœna. de verbo. ſignifie.

Y l. 3. §. 3, de probatio.

Z l. ſanctũ, 8. ff. de rer. diu ſ. l. fin. ff. de legatio. Iacob. Calic. de iur. regalib. priuileg. 141. Ayala de iur. belli, lib. 1. c. 9. à n. 5. cum ſeq Leli. Zechi de Principe, lib. 2. c. 1. n. 9. pag. 288 Rebuf. in pragma. ſanctione, rom. 2. tit. de cauſis §. item circa, verb. Ambaſiatores, fol. 59. p. 2. Cabedo de ciſ. 216. par. 2. Legatus Caroli Paſchalij cap. 23. cum ſeq.

A Legatus

2 tio, *a* ſiue illa ſit ordinaria, † ſiue extraordinaria, ſemper magna, ſeu maxima, ac ſæpè illuſtris appellatur, ad differentiam illius, quæ parua legatio dicitur, qualis eſt eorum, qui à patria ad ſummũ Principem miſsi ſunt, *b* qui-
43 bus omnibus † ius reuocandi domum eſt conceſſum: *c* ſed ne contemnatur
44 † legatio, ſeque contemni putet is, ad quem mittitur, ex nobilioribus, & proceribus mittere oportet, *d* qui & nobilitate, & diuitiis cæteris præſtent; nam vt diues habet in re quod amittat, ita nobilis in decore, quod inquinet, qui ſcientia poleant, maxime cognitione iuris, peritia hiſtoriarũ, & eloquentia, quibus accedat experiẽtia, quæ eſt prudentiæ formatrix, necnon etiã venuſtate corporis, licet ſæpè magna ingenia amant latere in corpuſculis & excelſi animi eligunt domiciliũ humile, cum vt inquit Eccleſiaſt. *e Breuis in volatilibus eſt apis, & initium dulçoris habet fructus eius.* Et hoc, vt legati dignitas, & eius à quo mittitur, & eius quoque, ad quem deſtinatur, dignitati reſpõdeat, & vt fidelius, ac prudẽtius muneri iniuncto ſatisfaciat; maximè ſi talis legatus, non tantũ referẽdi, ſed libera mandata decernendi, & cõſtituẽdi rem, & negotiũ, pro quo miſſus eſt in mandatis acceperit. Li-
45 cet ex Cicer. Guilli. Budeus *f* liberã legationem † appellauerit, quæ ornamenti, honoris, commodique proprij cauſa conceditur, cuius veſtigia in legatis natis, à Romana Eccleſia in Prouinciis conſtitutis, manſerũt; *g* ſed in hac ciuitate, & regno, non ſolum non reperitur qui le-
46 gationem recuſare deſideret, vt Calliſtus, † cuius meminit noſter I.C. *h* ſed imo frequẽter ſumma opera ſuffragiã ambiũt, vt legati mitantur, & quidem legatione libera, hoceſt rerũ priuatarũ cauſa, legationes obeũt, vt cõtrouerſias, eorũq; cauſas, & lites, & honores, quos ambire procurãt, habeãt, legatorũ perſonis acceptis cõmẽdabiliores, atq; fauorabiliores, vel gratiã Principũ, ad quẽ mittũtur, aucupẽt, & ad ſui animi deſideria cõſequẽda, eorũ à quibꝰ mittũtur (nõ ſuo nomine) ſępè abutũtur: in duobꝰ tamẽ nolũt legationis † liberę cõditionẽ ſequi, cùm
47 hi, qui legatione libera fungebãtur, *i* nec publico ſumptu alebantur, nec Reipublicæ cauſa abeſſe cẽſebantur.
48 Oſſa huius corporis † ſunt arma, exercitus, milites, ac duces belli, caſtra munita, ſeu fortalitia, *K* (quæ, ſi ad

A Legatus Caroli Paſchalij, c. 64. & 77.
B l. Legatus creatus, 12. ff de legatio.
C l. 2 §. legatis, l. ſi quis aliena, 3. in fin. l. ſi quis in legatione, 8. l. nõ alias, 24. cũ plurib. ſeq. ff. de iudi. caſi. de for. competen: Pet. Pec. in tract. de iure ſiſtẽdi, c. 5. n. 9. B. Lu. in ſpecu. rub. 21. §. & primo, n. 3 Ludol Schrade. tract. feudal. p. 10. ſect. 1. n. 16 Couar. practic. c. 5. n. 1. & ſeq. D l. ſciendum, §. ordine, verſi de primaribus iuris ff. de legatio. c. ad Apoſtolicę, ibi, Magnæ auctoritatis viros, de re iudicatã in 6. plura ſuo more cumulans Tiraq. de nobilit. c. 20 n. 43. & ſeq. & in præfatio. de iure primogenitor. n. 123. Legat. Paſchal. c. 15. & 16.
E cap. 11.
F in notis ad l. qui libera legatione, 14 ff. de legatio. pag. 232. Vvolfgan Lazius in commen. Reipub. Roma. lib. 2. c. 6. pag 262. in princi & verſic. Legationes liberæ. pag. 176.
G c 1. de offi. legati. Gãbar. in tract. de offi. legati à latere, in princ. n 9.
H in l. filio, 6. ff. de legatio.
I Legatus Caroli Paſchal. c. 13. pag. 52. poſt med.
k Iuſt. Lipſi. ciuil. doctri. li. 4. c. 7. Lel. Zechi. lib 2. c. 2. n. 7 pag 358. & ſeq. & c. 3. n. 3. pag. 385.

ſi ad ſe tutandum ab hoſtibus neceſſaria non ſint, amouenda monuit Xenophon) *l* ſed, qui illa habuerit ſub eius manu, ita illius regionis res habebit ſubiectas cum perſonis, vt nec vlla pacta legitima inuitus à ſubditis cogatur ſeruare; vt, exempli cauſa, proponitur apud Ioannem Magnum *m* de illa Margarita, Danorum, & Nouergiorum Regina, quę cùm Albertum Sueuorum Regem ſuperaſſet, & cępiſſet anno Domini 1395. certis pactis à Suecis & Gothis in regnum recepta eſt, ne publica regni officia, ſiue arces, vel caſtella, ſeu munus iudicandi aliis, quàm in regno natis committerentur, & ne vlla inſolita tributa, aut onera incolis imponerentur, niſi regni Suetiæ Senatu conſentiente; quorum neutrum, ſua potentia vtens, ſeruauit, ſed proceribus iuſiurandum illi obijcientibus reſpondit, & interrogauit, haberent nè diplomata conuentionum? illis, apud ſe habere reſpondentibus, & quidem probè ſeruari, tyrannicè reſpondit, ſuadeo ego vobis, vt literas datas diligenti cuſtodia obſeruetis; nos autem caſtra, ciuitates, & omnes regnorum noſtrorum partes diligentius obſeruari curabimus. Alij *n* autem oſſa Reipublicæ, nobiles, & magnates regni eſſe tradunt.

Nerui ſunt leges, † quę vel manu regia, ſeu Imperiali à Ducibus ſeruantur in caſtris, vel pacis tempore à Magiſtratibus executioni mãdantur in vrbibus, cùm vtræq; à cerebro, hoc eſt, à maieſtate ſupremi Principis originẽ ducant. 49 Sed alij volunt, leges animam † eſſe totius corporis politici; quia quemadmodum multa corporis 50 mẽbra ab vna anima vniuntur, & omnes cauſę ab vna prima dependent; ſic reſpublica, diuerſis partibus conſtans, vniri lege debet, quæ eas ſimul in earum officio peragendo ritè coniungat, & ob id vt anima in corpore dicitur, quę ei vim tribuit operandi, nempe bona agendi, & contraria vitandi; ſic & lex in Republica eam vim, adiecta pœna, & præmio præſtat, vt quidam mutus Magiſtratus, qui nec furore iraſcitur, nec ambitione ducitur, nec paſſione mouetur. Vnde dicere poſſumus, potius neruos iſtius † corporis eſſe diuitias, *o* in ærario publico reconditas: vt cumque 51 tamen ſit, illud certum eſt, totius iſtius corporis politici harmoniam † muſculis, hoc eſt obedientia, & iuſtitia colligari, ne diſſoluatur. 52 Prima eſt à ſubditis Regi, eiusque Magiſtratibus præſtanda. Secunda verò ab eis inter ſubditos, ſecundùm, iuris, & ęquitatis rationem diſtribuen-

L Pediæ Cyril. lib 7. nome. 21. Lelius Zechius de Principe. lib. 1. cap. 1. oume. 13. pag 304.

M lib. 21. & Petrus Gregorius de Republ. lib. 7. cap. 19. num. 11.

N Mexia in pragmatica taxæ panis, concluſ. 6. nume. 8 fol, 111.

O Leo in nouella conſtitutione, incipit, Si pecuniarum nerui, eſt 52. in ordine, titu. vt tam veterum Principum, quam recentiorum numiſmata. Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 1. Bobadilla in politica, lib. 5. ca. 4. ante num. 1. Cuiac. lib. 6. obſeruatio. c. 19. B. Ioãnes Coki. io theſau aphoriſ. politicor. lib. 2. c. 10. Cicero in oratio. pro Lege Manilia. Quintilia declamatio. 34. Lelius Zechius de Principe lib. 2. cap. 3. n. 8. l. 1. §. in cauſa, ff. de quæſtio. Antonius Zara in anothomia ingeniorum, & ſcientiarum, ſectione 2. membro 16. pag. 380 & ſeq.

diſtribuenda, & ideo ſi D. Rex, vel qui eius nomine pręeſt in Regno aliquid præceperit, vel ad ſe, ob ſeruitium Regis concernentia accedere iuſſerit, & ſubditus tale mandatum contempſerit, aut alias fuerit inobediens, ad inſtantiam procuratoris fiſcalis acuſari, & puniri ſolet, * *p* quia delictum † eſt non parere mandato *Regis*. *q*

P * Ita fuit pronunciatũ in curia D. Iuſtitiæ Aragonum, in proceſſu procuratoris fiſcalis, cõtra Hieronymum Ribera, & Martinum Sellan ciues Oſcẽſes die 9. Ianuarij 1591. & in proceſſu Procuratoris fiſcalis, contra Antonium de Aybar Tiraſoné. die 30. Iulij 1596. & in Regia Audiencia, in proceſſu Ioannis Molinos ſuper criminali, die 9. Iulij 1596.

Q Roland. conſ. 1. nu. 41. lib. 2 Decia. conſ. 14. lib. 3. Corſetus de poteſtate Regia, q. 89 Bellug. in ſpecul. rub. 12. §. quædam. num. 45. Gregor. Lopez in l. 16. tit. 13. part. 2. gloſ. 4. & l. 33. gloſ. fin. tit. 16. part. 2. Auenda. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 2. num. 14. Gramat. decil. 40. Auiles in cap. 1. Prætorum, gloſ. de los mandamientos, num. 3. & 4. Menoch. caſu 365. num 14. Couarru. in cap. alma mater. §. 9. num. 3. & 4. de ſenten. excommun. Boſius in praxi crimina. tit. de Principe, nu. 68.

§ Decimus ſeptimus.

Rex Aragonum eſt caput ſupremum Regni, nec eius maieſtas legum obſeruatione minuitur.

SVMMARIVM.

Aragonenſium fides erga ſuos Reges extollitur à Rege Martino remiſſiue, 1.

Non eſt minor poteſtas, & maieſtas Regis Aragonum, quod conſenſu populi leges ferat, & factas deroget. 2.

Quod conſenſus populi Aragonenſis pro ferendis, & derogandis legibus ſit neceſſarius à lege Regia profluxit. 3.

Regni forma deſtruitur ſi ex arbitrio, & non ſecundum leges gubernetur. 4.

Obſeruatio legum non imminuit auctoritatem Principis. 5.

Vbi leges præualent ceſſant violentiæ, & tirãnydes. 6.

An fuerit vtile, officium Iuſtitiæ Aragonum eſſe perpetuum, ita vt nec per D. Regem auferri poſſet. 7.

Rex nunquam tollit beneplacitum in officijs ſemel collatis, niſi ex iuſta cauſa, & ideo perpetua dici poſſunt. 8.

§. Decimus ſeptimus.

CAPVT ſupremum huius Regni Aragonum, eſt Dominus noſter Rex: cuius maieſtas non minuitur ex eo, quod ſolus, abſquè conſenſu membrorum huius corporis politici, quod (vt diximus) in quatuor Regni ſtamentis repręſentatur, leges condere non valeat, vel ſemel latas derogare, ſed illis à ſe, de conſenſu curiæ, & quatuor eius brachiorum latis, teneatur obedire, cum certa ſit Regia maieſtas, pro antiqua Aragonenſium fide erga ſuos Reges,

Reges,inuiolabiliter obſeruata, quam maxime † extulit 1
Rex noſter Martinus, [a] aſſerens nihil cum eorum conſenſu acturum,& ordinaturum, quod ad beatitudinem Regni, & gloriam Regis non redundet. Quemadmodum enim ex multis ſcintillis lumen vnum accenditur, ita copulatis multorum mentibus, quæ antea diuiſæ erant, ſolidius humanarum rerum adminiſtrationibus proſpicitur: [b] & ideo ſemper optimum iudicatũ eſt conſilium,quod plurimorum conſenſu comprobatur.[c] Nec
ex hoc minorem † poteſtatem in noſtro Rege Arago- 2
num admittimus, imó potius optimatum,& populi aſſenſu,plus roboris,ac potentiæ Regibus accedit;& progreſſus longe ſunt feliciores. Eſt quippe Rex, qui iubet,qui ſtatuit,licet conſenſu populi,in quatuor ſtamẽtis repręſentati, & ſicut manus in digitos diſtributio, eius nec robur,nec decus imminuit,[d] ſed illius vſũ,expeditiorem,atquè vtiliorem reddit,cum ſemper ab eius pendeat imperio, illos huc,vel illuc deflectere: ſic Rex noſter, auditis ſententijs quatuor brachiorum,ſeu ſtamentorum Regni, poteſt eas, tanquam digitos in manu comprimere, aut, ſi placeat, ſecundum
eas, leges ferre. Qui populi conſenſus, † pro legibus de nouo ferendis, vel 3
antiquis derogandis, cum proueniat, ſecundum aliquos, ex lege Regia, quæ Regis principatum ſtabiliuit; non eſſet regere populum, nec ordinare Rempublicam, ſed deſtruere Regni formam, † ſi omnia ex arbitrio licerent, cum 4
licet omnia, potentia ſi dominetur valeat, tamen tunc regnandi materiam, & ſubiectum ſibi adimit.Quia(vt inquit Sanazarus) [e] *Publica res, & æquum Imperium tunc ſibi conſtet, cum Rex,quod iubet, ipſe facit.* Non enim legitime iubet, qui neſcit obſequi, nec recte imperat, qui mentis, atquè animi rationi; vnde verum fluxit imperium, non paret, atquè ita ſuaſſit Claudianus [f] Honorio,his verbis.

In commune iubes ſi quid,cenſeſque tenendum,
Primus iuſſa ſubi; tunc obſeruantior,æqui
Fit populus, nec ferre vetat,cum viderit ipſum
Autorem parere ſibi.

Inde Imperator [g] dignam eſſe maieſtate regnantis vocem iudicauit; ſe legibus alligatum, Principem profiteri; cum ex iuris auctoritate eius pendeat auctoritas,& maius imperio ſit, legibus ſubijcere Principatũ, ac tanto magis maieſtas fulgeat, quanto, is qui eo cognomine vtitur, ſanctior, & iuſtior eſt,

A Hiero. Zurita lib. 10. annalium.cap.65. & Hieron. de Blancas in comment.rerum Aragonenſiũ tit. de Comitijs Aragonum pag.376.referentes, verba orationis ab eo habitę Cæſarauguſtæ, anno 1398.incipientis hæc eſt fides veſtra.
B Cardinal. Paleotus de conſultatio.par.1.q.1.verſic.qua propter.
C l humanum,C.de legibus. Anton. Sola in prohem cõſtitutio.Sabaudię, gloſ.1.nu.40.
D Ioan.Choehier.in theſaur.aphoriſm.politic.lib.2.cap.2.exemplo.20.
E Lib 1,epigram. ad Federicum Regem.
F In panegyri. in 4 conſul Honorij,pag 165.
G In l. digna vox. C. de legibus.

eſt, cuius dignitas, & † auctoritas non minuitur leges.
5 ſubditis obſeruando, imo augetur, & eius ſtatus firmior redditur, vt reſpondit Pithac. Creſſo interrogāti, quod maximum putaret imperium? id (inquit ille) in quo le-
6 ges plurimum valent, nam ibi minimum † eſt tirannydis, & violentiæ, vbi illę multum obtinent maieſtatis, atque roboris, quo argumento vſi fuerunt noſtri, vt Regi Alphonſo Quinto *h* ſuaderent confirmationem fori, editi *i* à Regina Maria Cæſarauguſtæ, ſuper perpetuita-
7 te † officij Iuſtitiæ Aragonum, quam importunis petentium precibus impetrarunt, & eam *K* ex proprio iuramento vallauit, iam tunc incommoda, & damna, quæ ex tali officij perpetuitate oriri ſperarentur, prædicens: & ideo merito tali conſtitutioni forali fuit, nouo foro Tiraſonenſi, anno 1592. ædito, derogatum, & officiũ Iuſtitiæ Aragonum ad beneplacitum Regis reductum, *k*
8 ſed cum Reges noſtri, † pro eorum ſumma iuſtitia, nunquam ſoleant aliquem dignitate ſemel conceſſa, niſi ex magna cauſa, priuare, vel honore elargito deſtituere, ad huc hoc officium perpetuum dici poteſt. *l*

H Hieron. Zurita lib. 15. annal. cap 8.

I Foro. como ſegun la mem. tit. de offic. Iuſtitiæ Aragon. for. otro ſi. Foro. Item por quitar, eodem tit.

K Tit de offic. Iuſtit. Aragonum.

L Argumento l. Iuriſperitus, in princ ff. de excuſat. tutor. Bart in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi Prætori nu. 2 verſ. quæro, ff. de oper. noui nunciatione glo. in Clement. 2. verb. per electionẽ, de reſcript. Padilla, in l. cum quis, nu. 34. C. de iur. & fact. igno. Burgos de Paz conſ. 21. num. 4. Guillelm. Benedi. in cap. Raynutius, verb. duas habens filias. nu. 16. Boher deciſ. 149. nu. 18. Gutier lib. 3. pract. q. 11. nu. 2. & ſeq. Caballin. milleloq. 217. num. 3. Petrus Erodius rerum iudicat. li. 2. tit. 9. cap 18. Bardaxi in foro priuilegium generale Aragonum. nu. 2.

§. Decimus octauus.

Ad Regem Aragonum ſpectat Curiarum congregatio, & an expediat, quod illa frequens ſit.

SVMMARIVM.

Inter Romanos erat poteſtas apud Reges congregandi curiata comitia ſicut, & apud noſtros. 1.

Rex ſimul cum Curia quare maiorem auctoritatem habere dicatur, 2.

Curiarum frequens congregatio, quare vtilis, 3.

Rex comparatur medico, & Regnum corpori phiſico. 4.

A quibus fuerint motæ ſeditiones in hoc Regno, & ex quibus cauſis. 5.

Quæ fuerit intentio ſeditioſorum in turbando pacem, & publicam quietem, qua Regnum fruebatur 6.

Rex quid manu militari exercitus intenderit facere. 7.

Rex Philippus Primus Tiraſonam ad celebrandas Curias Aragonenſibus venit. 8.

Ex longa Regis abſentia quæ damna ſequantur, 9.

Quo tempore Curiæ deberent à Regibus ſecundum forum celebrari. 10.

Concil. gẽnlia quo tẽpore deberẽt celebrari. 11.

Conci-

Concilia Prouincialia debent celebrari de trien nio in triennium,12.

Tempus conuocandi curias in meram facultatem Regis,& Concil. generalium Roman. Pont. & Prouincialium Archiepiſcoporum eſt redactum,13.

Concilium Prouinciale fuit celebratum Cæſaraugustæ, anno 1615. à Don Petro Manrique,14.

Don Ioannes Georgius Fernandez de Heredia Comes Fontium Iberi laudatur.15.

§. Decimus octauus.

AD Regem,tanquam ad caput ſupremum,ſpectabit, membra † hoc eſt populum,curijs arceſſitis congregare,& in eis præeſſe a quemadmodum apud Germanos ad Imperatorem ſpectat,b & apud Romanos poteſtatem habendi curiata Comitia habuerunt primum Reges, pœnes quos ſumma rerum omnium poteſtas fuit, iſta autem forma reipub.mutata, regibuſquè exactis, ius vocandi populum ad Comitia Curiata in alias perſonas tranſlatum eſt,c & tunc iſtud caput ſupremum,cō iunctum membris, † non eſt mirum, quod ſit excellentius ſe ipſo,à corpore,ſeiuncto,& ſeparato, cum coniunctim rempub. conſtituant, & repreſentent. Quo ſenſu nouiſſime quidam noſtri ſeculi vir doctiſſimus,d in Aragonia maiorem reipub. quam Regum auctoritatem eſſe tradidit: nec mirū, cum etiam Pontificem cum cętu Cardinalium,vel in Concilio legitimo, eius auctoritate congregato, exiſtentem, maiorem ſe ipſo ſolo, habere auctoritatem, dicant. e Quod idem de Epiſcopo cum Capitulo, f qui etiam vnum pariter corpus cōſtituunt, g & de Imperatore cum Senatu dici poterit. h Nequè hæc curiarum † congregatio tardius fieri debet, cum oportet Principem vultum ſuum ſubditis oſtendere, i quia frequentibus Comitijs, ſeu Conuentibus (qui patria

Margin numbers: 1 (membra †), 2 (iunctum membris †), 3 (oporteat Principem)

A Belluga in ſpecul.Princip.rub.1.num.2. vbi Camillus.verb.Princeps,Anton. Oliuan. de iur. fiſci, cap.4 num.16. & cap.6. num.17 & 18. Georgius Cabedo,2 par. decif 3.n. 2. Bardaxi in foro vnico, tit.de generali curia Aragonenſibus celebranda, Blancas in commentarijs rerum Aragonenſium, p. 371. & ſeq. de Comitijs Aragonum.

B Prudentius de Sandoual,2.par.hiſt.Imp.Caroli V.lib.26 §.7.fol.5.col.2.

C Ioan Roſin. antiquita. Roman.lib.6.cap.4.& Sigonius de antiquo.iur.ciuium Roman.lib.1.c.17.

D Ioan.Mariana, de Rege & Regis inſtitutione, lib.1.cap.8. pag.88. verſ: in ijs gentibus. Michael Martinez à Villar in appē dice de innata fidelitate Regni Aragonum, §. 9. pag.252.

E Rodulphus Cupers, in tract.de ſacroſan Eccleſi. vniuerſali. in prælud. nu. 25.& 31 cum ſeq.Ripa in rubr.de conſtitutio.n 22

F Cap.1.de exceſsib.prę lat. Barbat. de præſtant. Cardinal.q 2.n.18.Felin. in cap.cauſam,nu.3.de iudic.& in c.edoceri. verſ.prima declaratio. de reſcript. Iaſ.in l.placet, C.de ſacroſanct Eccleſ.

G Ioan.Franciſ.de Pauinis in tract.de offic.& poteſtate Capituli ſede vacante,prælud 5.nu 2.

H Bald.in l.cum multa.n.2.C.de bon.quæ liber.cum multis alijs quæ adducit pro noſtro inſtituto Petrus Lunnie.Martinez in reſponſ.pro Regno,nu.213.& 214.

I l.1.C.publicę letitię,lib.12.ibi, ſi ſacros vultus inhiantibus forte populis inferimus. vbi gloſ. addit quia tenemus publicam Curiam.Paris de Puteo de ſindicatu,tit.de exceſsib.Regum,§.Rex autem,nu.6. cum ſeq.

k Vt

patria lingua curiæ appelllantur) *K* vbivis ex ocaſione
à Rege celebratis, Regia maieſtas, eiuſquè ſumma auctoritas mire extollitur, ſuaquè præſentia lites, odia, diſſidiaquè mota, antequam longius ſerpant, ſedabit, compeſcetquè: cum ſedens in ſolio diſſipet *l* omne malum.
Principijs namq; obſtare, in tempore quę malis occurrere,
4 rere,† non minus quam oculati medici,*prouidi quoq; opus eſt, atquè munus Regis. Nequè enim ille diligendus eſt medicus, qui ęgrum ad extrema deducit, vt poſt medeatur, ſed qui ante prouida cautione minitantem morbum necat, iuxta illud Ouidij. *m*

> *Principijs obſta. Sero medicina paratur,*
> *Cum mala per longas conualuere moras.*

4 Sicut enim in corpore phiſico, † quotidie agregatur aliquid, quod diligenti indiget curatione, & humores morboſi generantur, qui niſi euacuentur putreſcunt, & ſuffocant alios, & febres procreant: ita quoquè reſpublica, vel ciuitas gliſcentibus vitijs, animiquè otio, & copia, nimiaquè felicitate, ſic aliquando corrumpitur, furoreſq; ciuiles parit: vt curari debeat remedio interno, hoc eſt potentia, & prudentia Principis. Cum hæc ſit natura multitudinis, quod aut humiliter ſeruiat, aut ſuperbe dominetur: libertatem quæ media eſt, nec ſpernere modice, nec habere ſciat.
5 Hoc experti † fuimus annis retro elapſis in noſtro Regno, *n* quod dum maxima felicitate frueretur, foris hoſtes non habens, ſedi cioſos domi inuenit: falſa quorundam impoſtorum ſugeſtione, qui cum ipſi foros & libertates Regni prorſus infringerent, vulgo ſuadebant, à Magiſtratibus violari: cotibus ſimiles, quæ ferrum acuunt, ipſę autem ſcindere nequeunt, nihil aliud præterquam verba ſedicioſa effundentes, Salios, Martis,
6 Sacerdotes imitantes: qui vt ſuam † cauſam facerent cum toto Regno communem cuncta miſcere, & priuata vulnera malis Reipublicæ operire decreuerunt. Cum ſeditiones non ex publicis negotijs excitatę, ſed verius ex rebus, & ofenſis priuatis ortę fuerint. Non enim ſemper incendia à ſacris & publicis locis exoriuntur, *o* cum plerumq; aliqua neglecta in domo lucerna, aut inflãmatę quiſquilię ingentem ediderint ignem, ac publicam perniciem, iuxta illud Claudiani. *p*

> *Heu quam breuibus pereunt ingentia cauſis*

Et illud Ouidij. *q*

> *Flumina ſæpe vides paruis de fontibus orta;*

Et

K Vt inquit Renat Chopin. de Domanio Gallico, lib. 2 tit. 1. nu. 8. pag 179.

L Prouer. cap. 20. verſ 8. Bardaxi. in for. vnico. tit, quod Regens offic. Gubernat. ſit miles ſimplex num 4 pag. 82.

* Iſaiæ cap. 3. ibi non ſum medicus.

M Lib. 1. de remed. amoris.

N Babia 4. part. hiſtori. pontificalis, in vita Clementis VIII. cap. 13. pagin 55. cum ſeq. late, vere, & eleganter.

O Plutarchus tom. 2. moral. in præceptis Gerendæ Reipubli ç pag. 580. Martinez del Villar in appendice innatæ fidelitatis, §. 8. pag 212 & 213.

P In Ruſin. lib. 2. pag 63 & de raptu Proſerp. lib. 3 pag. 39.

Q Vbi proxime.

Et quiſquè eorum inter ſe vt alter Ruffinus dicebat. r

Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odijs, hinc milite cingor.
Heu quid agam? niſi cuncta nouo confundere luctu?
Inſonteſq; mea populos miſcere ruina?
Euerſo iuuat orbe mori. Solatia leto
Exitium commune dabit.

Cum leuius communia tangant: ſed clipeus † exercitus Regij manu militari, quæ manus fortis & potens 7
Principis appellatur, & iuriſdictionis eſt, ac iuſtitiæ, quã illi contemnebãt executio, s auxilium tribuens, in illos, eam cum moderamine pietatis, per medios Magiſtratus, pœnam condignam infligens, exercuit; & nobis quietem prſtitit, & cum ad ſedandos motus, multum momenti habeat vicinitas Regis: Is in propria perſona, eius patris Caroli Quinti Imperatoris, t & Tiberij (ſub quo pulcherrimum fuit Romani Imperij culmen) in ciuitatem Tiraſonæ, † ad Curias Aragonenſibus celebran- 8
das, aduolauit: dicens vt Deus, u cuius imaginem in terris gerebat: *Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint: an non eſt ita vt ſciam.* Cognouit namq; prudentiſſimus Rex, multa aliqui noſtræ felicitatis inuidi, ac libertatũ Regni æmuli, aduerſus noſtros falſò ſuggeſſiſſe; & ideo Iuſtitiæ reſtitutionem, in honore & bonis, Magnatibus, & pluribus alijs indemnatis conceſſit, & per illum, vt inquit Claudianus. x

Priſcamq; reſumunt
Caniciem leges, emendanturq; vetuſta,
Acceduntq; noua.

Cum per eum fuerit reſtituta vis Foris, iudicijs auctoritas; imperium Magiſtratuum ad priſtinum redactum modum; redijt cultus agris, ſecuritas hominibus, certa cuiq; rerum ſuarum poſſeſſio; leges emendatę vtiliter, latæ ſalubriter; Principes viri ampliſſimis honoribus functi. Quod ſi Rex Auſterus, † 9
ſi ſeuerus nimis, & ab oculis populi ſeſe abducens, comitia diſtulerit, idẽ aut ſenſim deſpicietur, aut timebitur, magis quam amabitur. y

Ex qua ratione, † primo fuit ſtatutum, vt ſingulis annis Dominus Rex te- 11
neretur Curias Aragonenſibus celebrare, z poſtea vero de biennio in biennium, a quia in eis (vt dicebat Iacobus II.) ea quæ ſunt ad conſeruationem pacis,

R Claudian, vbi proxime, pag 62.
S Cap. Dominus, §. iuſta 23. q. 2. l. qui reſtituere, 68 ff. de rei vendica. Bar. in l. ex hoc iure. num. 3. & Bald num. 11. de iuſt. & iure. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 17. num. 29.
T Ex Corn. Tacit. lib. 2. annal. Ioann. Chockier lib. 2. aphoriſmorum politicorum. cap. 21. exemplo 4. pag 187.
V Geneſ. c. 18. c. qualiter, & quando de accuſationib.
X In panegyr. in 4. conſulatu Honor pag. 172.
Y Bernardinus Miedes, Epiſcopus Albarracinen. de vita & geſtis Iacobi, I. pag. 38.
Z § Item que el ſeñor Rẽy, in priuileg. generali Aragonum
A Foro vnico tit. de general. Curia Aragonenſ. celebranda. For. vnic. tit. de temporib. quib. generales Curiæ celebrãdæ ſũt in Aragonia, For. volum°, in fin. tit. quod in dubijs non craſsis.

pacis, iuſtitiæ, & ſtatum pacificum regni, & regimen ſubditorum, & ad tuitionem, & augmentum Reipublicę ordinantur, & diſponuntur. Ex
11 qua etiam ratione † in Concilio Conſtantienſi, *b* & Baſilienſi *c* ſtatutum fuit, vt Concilia generalia fierent in Eccleſia Dei de decennio in decenniū: quia frequens illa celebratio, agri Dominici præcipua cultura eſt; vepres, ſpinas, tribulos hęreſſum, & errorum, ſciſmata extirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, neglectus verò corum prędicta diſſeminat. Eademque
12 ratione ſæpius fuit ſtatutum, vt Concilia prouincialia, † nunc ſingulis annis, *d* & nouiſſimè ex Tridentina Synodo *e* de triennio in triennium celebrarentur. Sed quod à noſtris Foris (de quibus ſupra) diſpoſitum erat, in
13 deſuetudinem abiiſſe conſtat, in voluntateque, † & arbitrio Regis tempus Curiàs congregandi, in loco regni, qui illi magis placuerit, cum viderit expedire: ſicut etiam conuocatio, & celebratio Concilij generalis in Rom. Pōtif. & prouincialis in Archiepiſcoporum arbitrio poſitum eſt. Vnde, nec curiæ Aragonenſibus fuerunt celebratę poſt illas Tiraſonenſes anni 1592. nec Concilium generale habitum poſt Tridentinam ſynodum, nec prouinciale in Aragonia ab anno 1556. vſque quo Excellentiſsimus D. D. † Petrus
14 Manrique Archiepiſcopus Cęſarauguſtanus (cui illud Homeri *f* conueniebat.)

Ore loqui docto, & virtutem oſtendere factis.

Suo eximio ouium ſalutis zelo, atq; deſiderio ductus; illud elapſo anno 1614 congregauit, in quo multa ex Epiſcoporum prouincialium ſententia, Abbatum, aliorumque Prælatorum, ac Eccleſiarum eius prouincię procuratorum, multorumque ſacræ Theologiæ, & Iuris canonici Doctorum conſilio: graui ſuper quolibet dubio diſceptatione habita; plura decreta, maturā deliberatione in fauorem animarum, & pro moribus corrigendis fuerunt ſtatuta: maximé decreta Concilij Tridentini, vt obſeruarentur curauit; quæ cum magna gregis iactura, & vniuerſali animarum periculo, in abuſum abierunt, & incuria aliquorū negligebantur, eccleſiaſtica diſciplina, tāti Prælati diligentia, labore, & ſolicitudine reſtituta. Cui Concilio nomine D. noſtri Regis, & vt eius Legatus interfuit D. Ioannes Georgius Fernandez de Heredia, Co
16 mes Fontium Iberi, † vir ſanè acutus, & in gerendis negotiis exercitatus, qui cultè & compoſitè loquitur, reiecto tamē faſtu & ineptia forenſi, qui promptam, & paratam in rebus obſequium & ſeruitium Regis concernentibus, voluntatem ſemper habuit.

B Seſsione 39. habetur tom. 4. Conciliorum editorum Lugduni, anno 1585. pag. 383.
C Seſsio. 1. habetur vbi proxime. pag. 416.
D Vt in Concilio Lateranenſ. ſub Innocentio Tertio celebrato. c. 6 pag. 215.
E in decreto de reformatione, ſeſsione 24. capi 2.
F Iliad. 1. 4̄43.

M §. Deci-

§. Decimus nonus.

Curias congregare quid ſit; cur leges noſtri regni Fori appellētur; & quare eos D. Rex obſeruare teneatur.

SVMMARIVM.

CVriæ nomen æquiuocum eſt, 1.
Quid ſit Curias cōgregare in Aragonia, 2
Duplex cauſa congregationis Curiarum enumeratur, 3.
Romani calatis comitiis leges ferebant, quibus etiam Reges tenebantur, 4. & 5.
Leges regni Aragonum cur Fori appellētur, 6
Cōſuetudines nō ſunt in poteſtate Principis, nec pertinent ad legem regiam, 7.
Iuriſdictionum omnium origo à conſuetudine emanat, 8.
Lex ex moribus proueniens maioris eſt authoritatis quàm ſcripta, & ratio ex Ariſto. 9.
Ius maieſtatis à conſuetudine legē accepit, 10
Monarchia Foris gubernata diutius manet, & difficilius conuellitur, 11.
Ius ex cōſuetudine emanās dicitur naturale, 12
Conſuetudo in ſcriptis redacta, non deſinit eſſe conſuetudo, 13.
Mores populi Aragonenſis, quis primus in ſcripturam redegerit, 14. & 15.
Praxis in Aragonia, quare iudicibus & officialibus maxime neceſſaria, 16.
Merum & mixtum imperium non eſſe in Aragonia, quid ſignificet, 17. 21. & 24.
Cariæ ſtandum eſt in Aragonia, 18.
Æquitatis ſpecie non licet à diſpoſitione Fororum recedere, nec illos violare, 19.
Conſtitutio Cathaloniæ prohibens cauſas ex æquitate decidi intelligitur, 20.
Non habere clamum de manu D. Regis quid ſignificet, 22.
Officium iudicis nobile in quo differat à mercenario, 23.
In Aragonia non ſuccurritur minoribus, & abſentibus cauſa Reipublicæ per reſtitutionem, ſed ipſo foro ſeruantur illæſi, 25.
Actio ab obligatione proueniente ex conſenſu naſcitur, 26.
Accuſatio non ex conſenſu, ſed re ipſa ex delicto oritur, 27.
In Aragonia omnia ad inſtātiā partis legitimæ, cuius principaliter intereſt, debēt expediri, 28
Procurator fiſcalis in quibus caſibus eſt pars legitima, remiſſiuè, 29.
Rex in Aragonia vnū tantū poteſt habere procuratorē fiſcalē, & is vbi agere poteſt, 30
Procurator adſtrictus, in quibus caſibus ſit pars legitima, remiſſiuè, 31.
Quilibet de populo in quibus caſibus ſit pas legitima, 32.
Procurator quatuor brachiorum regni, in quibus caſibus ſit pars legitima, remiſſiuè, 33.
Curias cōgregādi, cauſa ſecūda eſt offerēdi grauamina cōtra D. Regē, & eius officiales, 34
Iuſtitia Aragonū eſt iudex grauaminum, & illa iudicat cum conſilio curiæ excluſis his de quorum intereſſe agitur, 35.
De regaliis D. Regis non poteſt in curia grauamen afferri, 36.
Grauamen ſolum offertur de iniuſtitia, & abuſu poteſtatis, 37.
Cōtra non habētē iuriſdictionē grauamē nō eſt proſequibile, 38.
Quāta ſit in Aragonia curiarū authoritas, 39.

§. Decimus nonus

QAMVIS Curiæ nomen † equiuocum ſit, ^a tamen in Aragonia Curia alia vniuerſalis, quia qui 1

a Ioā. Babtiſ. Aſsin. in praxi iudicior. ad interpr. ſtatuti de modo probandi mortē, §. 4. & 21. per. tot. Couar prac. c. 4. n. 10. Cur. Iun. concl. 158. n. 28. Boer. de auctor. magni cōſilij, n. 167. Bardaxi in commēt. ad for. vnico, tit. quod Rex poſsit facere in curia ſtatuta, n. 4.

qui illam tenent, iuriſdictionem vniuerſalem exercent in toto regno, vt eſt Curia D. noſtri Regis, ſeu eius locumtenentis generalis, primogeniti, [b] & regentis officium gubernationis, [c] necnon Iuſticiæ Aragonum. Alia veró eſt particularis, quia qui illam tenent, iuriſdictionem particularem exercent in aliquo territorio, vel certis perſonis, aut cauſis, vt eſt Curia Çalmetinæ ciuitatis Cæſarauguſtæ, & aliorum iudicum ordinariorum regni, Alguaziriorum, Iuſtitię ganateriorum, & Iudicis mercatorum. Sed de his curiis non intendo in pręſenti differere, ſed de curiis generalibus, quas ſolus D. rex poteſt conuocare, [d] & Aragonenſibus celebrare, qua-
2 rum congregatio nihil aliud eſt, † quam conuocatio facta per Regem de vniuerſo populo; hoc eſt, non ſolum de plebeis; quales ſunt Syndici, ſeu Procuratores vniuerſitatum, & communitatum, villarum, & villariorum regni, ſed etiam de patriciis, & Senatoribus, quales ſunt nobiles, milites, & Infantiones, necnon Pręlati, & Eccleſiarum, ſeu Capitulorum procuratores, qui omnes appellatione populi ſignificantur: vt dicebat Iuſtinianus. [e] Curiarum congregationis cauſa pręcipua, du-
3 plex † eſt. Prima, ferendarum legum, more Athenienſium, quibus (vt ex Demoſthene docuit Conanus [f]) lex nulla, niſi de ipſorum conſenſu, imponi potuit, necnon Romanorum, apud quos, quoties fereda lex erat, † pręſertim de re graui, calatis Comitiis, ideſt, vocato, congregatoque populo promulgabatur, vt leges populus ſuffragiis, per curias arceſſitus comprobaret: [g] quibus ita latis, etiam Reges tenebantur, [h] ex quo curiatę apud I. C. Pomponium, [i] Suetonium, [K] & Ciceronem [l] appellantur, tanquam de conſenſu populi, curiatis comitiis habito, latę: [m] quarum primus Romulus fuit autor, conuocato per triginta curias populo, ſingulisque curijs, in ſeparata ſepta conſtitutis, & ſententiã rogatis. [n] Ex quibus ius Papirianum compilatum

B §. como ſegun fuero, titu. declaratio priuilegij generalis, ibi, en la Cort del ſeñor Rey e del Infant.

C Foro 1. titu. de iudiciis, Moli. verb. Regens officium gubernatio. verſic. Regentis officium gubernationis curia vbi Portoles num. 7. Bardaxi in commenta. ad d. for. 1. nume. 8. cum duob. ſequentib. & in tracta. de officio gubernationis, quæſt. 6. per tot. late & eleganter.

D foro vnico, titu. de generali curia Aragonenſibus celebranda, vbi Bardaxi, & in tracta. de officio gubernationis, quęſtio. 5. num. 53. Moli in verb. Curiæ generales Aragonum, verſic. 1 & 2. & verb. Rex. verſic. D. Rex bene poteſt conuocare, fol. 293. Et de reſeruatis D. Regi, verſic. D. Rex ſolus, fol. 295.

E §. plebiſcitum, Inſtitu. de iur. naturali.

F lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 8. num. 2. pag. 41.

G Aſcanius Pedian in oratione pro C. Cornelio. & Budæus in annotatio. ad l. 2. §. & cum placuiſſet, ff. de orig. iur. Couarru. practic. quęſti. ca. 1. num. 1. Iacob. Calicio in extrauag. curiar. 1. dubio principali. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. capi. 4. & 5. Belluga in ſpeculo rubri. 1. num. 2. Renatus Chopinus in libello de omni. Francica cõſuet. 1. par. q. 1. n. 2. verſi. nec ad rem pertinet, pa. 7. Antonius Clarus Siluius in comment. ad leges regias, c. 9. p. 123. & ſeq.

H Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 6. c. 23. in princ.

I in l. 2. in prin. ff. de origin. iur. vbi notauit Budæ. pag. 75. K in Auguſt. L in epiſt. ad Lentul. M Roſin. antiq. Roma. lib. 6. c. 9. p. 250. A. N Roſi. vbi prox. c. 1. 2. & 5. & Sigo. de antiq. iur. ciui. Rom. li. 1. c. 3. Bellu. d. rubr. 2. n. 1. & ibi Camil. verb. Romulus Couar. pract. c. 4. n. 10 Rena. Chop. de morib. Pariſ. lib. 1. ti. 1. n. 39. p. 41. verſ. aud multo aliter.

tum eſt à Sexto Papirio, legeſque regiæ (vt tradit Conanus [o]) quandoque nominatę ſunt, quòd eas Romanorum Reges tulerint, ſicut illæ, quæ Centuriatæ appellantur, [p] quod Centuriatis comitiis fuerunt latæ, quas aliqui [q] tradunt, abſque populi conſilio, ſed tantum conſultoſenatu, ſacratas fuiſſe, quod nó omniũ indiſtinctè ciuium ſuffragia admitterentur, ſed eorum, qui eſſent ex cenſu, & ætate ſelecti. [r] Vel denique di-
ci poteſt, noſtrarum curiarum † originem manáſſe à cõ- 5
uentibus iuridicis, quorum multa mentio apud antiquos [ſ] extat. Vnde leges in illis latæ, quia de con-
ſenſu populi feruntur, † Fori à noſtris appellantur, 6
non à Foroneo Rege, vt voluit Iſidorus, quem eleganter increpat Alciatus, [t] ſed à fando, ſeu ferendo in publico de placito populi, vt Alphonſus Rex Caſtellæ dicebat, [u] forum debere eſſe, *Paladino, y placero*, hoceſt, ſecundum vſum, & conſuetudinẽ regionis, vbi fertur, moribus populi approbatum; & iudicio receptũ. [x] Et ideo dicebat Gutierrez, [y] leges fori non eſſe propriè leges, ſed potius quaſdam ſcriptas conſuetudines. Ex qua ratione inter alias euenit, Regem noſtrum Foris ligari; quia illi ab vſu, & conſenſu, & conſuetudine populi promanauerunt: conſuetudines † autem prius fuerunt in mundo, quàm leges; ideoque in Principis poteſtate non ſunt, vt dice-
bat Baldus, [z] nec pertinent ad legem regiam, quia 7
Regali ſceptro, imperioque vetuſtiores exiſtunt.

Et ex

O lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 12. num. 1. pagi. 74. Roſin. lib. 8. antiquita. Roman. capit. 5. Alexander ab Alexand. dierum genialium, libro 6. capi. 23. in principio.

P Carolus Sigon. de antiquo iur. ciuil. Roman. lib. 1. cap. 4. & cap. 5. verſic. Cum ſenatuſconſultis.

Q Alexander ab Alexan dierum genial. lib. 6. cap. 22. in princ.

R Feneſtella de magiſtrat. Roman. cap. 7. Gellius noctium Atticar. lib. 15. cap. 27. Nicolaus Grachius de comitiis, lib. 2. cap. 1. Franciſcus Polet. in hiſtoria fori Romani, lib. 3 cap. 14. Couarru. practic. cap. 4. num. 10. Cabedo 2. par. deciſ. 3. num. 1. & Doctores communiter in l. 2. ff. de origine iuris.

S Bodæus in annotation ad dictam l. 1. de origi. iur. pag. 254. verſic. Nihilo ſecius.

T lib. 2. diſpunctio. capi. 24. Roſin. antiqui Roman. lib. 9. cap. 7. pagi 405.

V in l. 7. titu. 1. parti. 1. ſequitur Alphonſus Montaluus in procemio fori regij, gloſ. fuero. Villadiego in rubri. del fuerojuzgo, num. 4. Sebaſtianus Couarrunias en ſu teſoro de la lengua Caſtellana, verb. Fuero, fol. 417. Otalora de nobilitate, lib. 2 cap. 4. num. 14.

X l. de quibus, ff de legibus. Xuarez in procemio fori, & Baeça de inope debitore, cap. 5. nume. 32. gloſ. 1. in c. fin. de conſuetud. in 6. gloſ. frangere in fin. in c. 1. de treg. & pace. Purpuratus conſilio 249. num. 3. & 4. Simon de Prætis conſil. 35. num. 24. Rolandus conſil. 99. num. 9. & ſequen. volum. 2. Alexand conſil. 6. num. 2. lib. 1. Socinus Iuni. conſil. 76. num. 42. Decianus reſponſ. 32. num. 40. & ſequen. volum. 2. & 57. num. 17. volum. 3.

Y in tract. de tutellis, 1 par. cap. 7. num. 24

Z in §. fin. nume. 2. titu. qui ſued. dare poſſunt. & in Authentica, omnes peregrini. nume. 7. C. commu. de ſucceſſion. Afflictis in præludi. ad conſtitutio. Neapolitan. queſtione 6. nume. 5. Iaſ. conſil. 133. verſic. Quarto facit. ibi, Nam conſuetudo quæ diſponit in Principem, maior eſt ipſo Principe. Iſernia in rubri. de conſuetud. recti feudi, num. 1. & 9. gloſ. Grego. Lopez verb. Guardar debe el Rey, in l. 16. titu. 1. parti. 1. Ioannes Compeg inter conſilia Bruni, nume. 23. & 24 Iacobus de Leonard. conſil. 124 num 120. Socin. conſil 58. in princip lib. 3. Tiraquellus de vtroque retractu. par. 1. nume. 1. gloſ. 13. num. 39. Ludolphus Schraderus tract. feudal. tom. 1. 2. par. quæſtione 1. principalis ſectione 1. num. 150.

A Bald.

8 & ex eis † omnium iuriſdictionũ origo *a* emanat:& ideo dixit Ariſto. *b* le-
gẽ ſecundùm mores maioris eſſe authoritatis, & de rebus maioribus, quàm
lex ſcripta:cum iſta,ſuperior ſitPrinceps,nõ moribus;& dicitur quod ſit ma
ioris authoritatis,ex eoquod ſit minus mutationi obnoxia,cum naturę ciuiũ
9 ſit aptior;& verſatur circa res maiores,cum ius † maieſtatis, à quo leges pẽ-
dẽt,ab ea legẽ accipiat,quę ſi ad ſcripturã redacta reperitur,hoc cõſeruãdę
10 memoriæ *c* cauſa factũ eſt.Et hinc † eſt,quodMonarchia foris gubernata(cũ
illi vt diximus,leges ſecundũ mores populi ſint) diutius manet, & difficilius
cõuellitur,quo altius radices egerit in ciuiũ animis, quod tũc fit,cum leges
accõmodantur genuinis populi moribus,non ſecus ac arbor, quæ,quo pro
fundius in terrã radices ſuas emiſſit,eo fortius impetus cœli ſuſtinere poteſt;
atque ita,qui eas trãſgreditur,non ſolum humanę,ſed & diuinæ,& naturalis
11 legis transgreſſor iudicandus eſt, *d* cum cõſuetudo † cenſeatur altera natura
e & ius ex ea ortũ,quaſi naturale,ac proinde immutabile. *f* AnteIacobũ nã-
12 que Primũ † nõ erãtFori certo ordine diſpoſiti,ſed Ara
gonẽſes moribus regebantur,qui,vt diximus,Fori dicũ
tur,quos ille pro vt ex variis prædeceſſorũ ſuorũ ſcrip-
tis colligẽre potuit in Curiis celebratis in ciuitate Oſcę
annoDñi 1247.recitari in publico auditorio fecit, *g* &
vt alter Iuſtinianus ſub cõgruentib' titulis collocauit *h*,
13 nõ quod neceſſaria † eſſet ſcriptura;† quia imò, vt antiqui
14 illi Galli Druides leges ſuas in ſcriptis redigi nõ ſinebãt,
ſed moribus regebãtur, *i* quod adeó verũ eſt, vt autho-
ritas, & poteſtas cõdendi leges, & ſtatuẽdi in Curijs per
D. Regẽ, cum conſenſu quatuor brachiorũ regni, & obli
gandi,ac conſtringendi abſentes, vt talia ſtatuta ſeruẽt à
cõſuetudine emanauerit. *K* Et ideo Rex Alphonſus † Pri
15 mus in Curiis celebratis in ciuitate Turolij anno 1428.
habita præfatione, quod leges regni nõ ſolum in libris
Fororum aderãt:cõmiſsit Martino Didaci de Aux Iuſti-
tię Aragonũ, vt cũ ſex literatis viris, obſeruãtias, & vſus
regni, quę in variis libris, variè ſcriptę reperiebantur in
16 vnũ volumẽ redigeret. Ex quib' cõſtat † cauẽdũ eſſe ab
his qui ſentiũt non eſſe cõtra Forũ, niſi ſit cõtra ius ſcrip
tũ, quod oculis corporeis legi poſſit: *l* & ideo praxis in
Aragonia iudicib', & officialib' eſt maximè neceſſaria
cum alias ex ſola librorum lectionę nunquam bene le-
ges regni intelligantur, imò ſæpè ſoleant conturbari.

A Bald. conſi. 443. lib. 3. Cardi. Tuſc. concluſ conſuetudo 806. n. 16. Aymõ conſil. 238. num. 7.
B 3 politicor. c. 16.
C l. cõtrahitur. ff. de pig.
D Viuius deciſ 190. n. 3. deciſ. 227. Cabalca. deciſ. 33. n. 37. p. 3. Onde. conſi. 13. n. 12 lib. 1. Bernard. Græbeus ad Gail, p. 1. cõcluſ. 33 n. 4. & 5.
E gloſ. in l. actor, 23. verſic. cum per rerum inatꝭ ff. C. de probatio Roch. de Curte in repeticio. c. fin. n. 144 & 147. de cõſuet.
F Bald. conſil. 439. col. 4 in fin lib. 3. & conſi. 318. lib. 1. Aymon. conſil. 238 n. 9. & 10
G in proœ Fororum.
H l. vnica, § quibus ſpecialiter, C. de nouo codice faciendo.
I Ioannes Igneus in repeticio. l. neceſſarios, §. nõ alias, 2 p. n. 41. & ſeq 46. ff. ad Silanian.
k Foro vnico, titu. quod D. Rex poſsit facere, in Curia ſtatuta.
L obſeruantia 1. titu. de priuilegio generali, ibi, Tamen non fuit ſcriptum in Foris. & in procem. obſeruantiar. l. 1. ff. de his quæ in teſtam. delentur

Et hoc eſt vnum ex præcipuis capitibus priuilegij ge-
neralis huius regni, † vt in eo non ſit, niſi ſolum, forus, 17
conſuetudo, vſus, priuilegia, & cartæ donationum, &
permutationum, non tamen merum, vel mixtum im-
perium, *m* hoceſt, liberum, & legibus ſolutum impe-
rium, *n* ſeu manus regia, *o* quam etiam in Hiſpania an-
te leges latas viguiſſe conſtat, quę, forus arbitrij dice-
batur, cuius meminit Alphonſus *p* Rex Caſtellę, & a-
lij, *q* Sed noſtri Aragonenſes, nec magiſtratuum, nec
plebis arbitrio, ſed legibus totius populi iudicio latis,
ſubijciuntur: *r* & ideo, ne aliquod magiſtratibus arbi-
trium in leges maneret, noſtri maiores tam diligenter
obſeruarunt, ſtandum eſſe † cartæ *ſ* in hoc regno, & 18
iudicandum ſecundum quod in ea ſcriptum eſt, ſi non
contineat aliquid impoſsibile, vel contra ius naturale,
ita vt, extantibus foris, nec etiam ęquitatis, † & hone- 19
ſtatis ſpecie, liceat ab eorum diſpoſitione recedere: quia
ſępè nos fallit honeſtatis ſpecies, *t* ſicut & miſericor-
diæ, *u* ac fidei ſeruandæ vinculum. *x* Et ideo Franciſ-
cus Marcus *y* dicebat, quod Deus eſt orandus, vt nos
præſeruet ab æquitate Parlamenti, & ab expedienti
magni conſilij: quia (vt inquit Paulus, *z* de bono, &
ęquo loquens) in hoc genere plerumque ſub authori-
tate iuris ſcientiæ, pernicioſe erratur. Hoc voluerunt
noſtri, aſſerentes *a* nec ex cauſa licere Foros violare:
Hoc etiam ſenſerunt populi illi, quos refert Conanus *b*,
legatos ad Principem miſiſſe, & ad illum adeuntes ro-
gaſſe, vt poſtulata ipſorum audiret, & referret in Pręto- 21
rio: cognouit, hoc, illos inter cætera poſtulare, vt ne iu-
dicibus, & Senatui ſuo liceret, ex ęquo, & bono iudi-
care. Mirabatur primo Conanus, videbaturque illi ini-
quiſ-

M vt in priuileg. generali, verſic. item del merio.

N Petr. Gregor. in ſintagma. iur. vniuer. lib. 47. c. 15 n. 18.

O dict. l. 2. in principio vbi gloſ. manu. & Oroſ. nume. 3. ff. de origine iur. Conan. lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 7 n. 3. Bereng. Ferdinand. in l pacta conuenta, num. 24. & 25. ff. de contrahen. emptio. Grarus conſi. 10. nume. 13. & 14. volu 2. Cordoba de Lara in l. ſi quis à liberis, num. 53. in princip. ff. de liberis agnoſcē. Aſsinius in praxi iudiciorum, de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. nu. 6. & 7. Anto. Oliban de iur. fiſci, c. 4 num. 1.

P in procem. fori Regij, ibi, Entendiendo que la mayor partida de nueſtros reynos no hauieron fuero faſta el nueſtro tiē po, y juzganaſe por façañas, & por albedrios. vbi gloſ. Montal. verb. Fazañas.

Q in l. 1. Tauri, vbi Burgos de Paz num. 374. & 376.

R vt de ciuibus Romanis dicebat Sigon. de antiqui. iur. ciui. Roman. li. 1 cap. 6. verſic. Tertio huic libertatis genus. & verſi. Lepidus quidem, pag. 29.

S obſeruant. 2. de equo vulnerato. obſeruant. 1. iē iudex, de fid. inſtrument. poſt Bald. conſil. 427. nume. 9. lib. 5. Crauet. de antiquita. tempor. par. 1. ſectio. quid in libro, nu. 25. Bereta conſil. 75. num. 23 Simon de Prætis lib. 1. interpreta. 1. dubitatio. 2. ſolut. 4. num. 9. tradit noſter Ludouic. de Caſanate, inſignis cauſarum aduocatus in conſ. pro D. Garcia de Funes, & Villalpando ſuper Baronia de Quinto à nume. 572. cum ſequen.

T l. poſſeſſor, ff. de petitio. hæredit.

V l. ſi hominem, 7. ff. depoſiti.

X l 5. §. fin. ff. de captiuis, Et apud ſacrā paginā eſt optimū exēplū Matth. c. 14. & Mar. c. 6. & Iudicū c. 11. in fin. & alia, quæ tradit Forcatu. in l. omnes populi, n. 4. ff. de iuſt. & iur.

Y q. 13. refert Anto. Sola in conſtitu. Sabaud. 2. p. tit. de modo & forma ſupplicandi, gloſ. 2. num. 6.

Z in l ſi ſeruum, 91. § ſequitur, ff. de verborum obligatio.

A §. item que como fuero. verſ. A eſte capitol, lu declarar. priuileg. genera. vbi noſter Bardaxi, Moli. in report. verb. Fori Aragonū. Canc. var. reſol. 3. p. c. 3. n. 52. & ſeq.

B lib. 1. cōmen. iur. ciui. c. 11. n. 7. p. 69.

C in 4.

quiſſimum, quod contra ęquitatem petebant, poſt,re intellecta cognouit,hoc eos velle, vt patrijs inſtitutis diſtringeretur omnium iudiciorum licentia, ne cuiquam fas eſſet, æquitatis ſpecie, vim, auctoritatemq; legum conſtitutarum eludere,cum (vt dicebat Plato,) *c* paratum ſe interitum illi Reipub.videre, in qua lex non imperaret Principi, & Magiſtratibus: & ita intelligenda
20 eſt † conſtitutio *d* Cathaloniæ prohibens cauſas ex ęquitate decidi. Ex quibus intelligitur forus noſtri Regni,
21 † diſponens non eſſe in Aragonia merum imperium, ſeu manum Regiam,hoc eſt,officium iudicis nobile,vnde vulgatum dictum à noſtris paſſim in ore circumfer-
22 tur, Aragonenſes non † habere regulariter clamum de manu Regis; *e* quia cum (vt ſupra diximus) ex conſilio Philoſophi *f* voluerint, quam pauciſſima in arbitrium iudicum conferre, ideo iuriſdictioni quam pauciſſima commiſſerunt,ſed obligationi,quia ex iuriſdictione oritur officiũ iudicis,&ex obligatione naſcitur actio,*g* quę loco manus Regiæ fuit introducta.*h* Sed officium iudi-
23 cis † duplex eſt, mercenarium, quod deſeruit actioni, vel accuſationi;& nobile, qu[illegible] per ſe ſtat, & nulli ſeruit,vel famulatur, vt quando iudex procedit per viam Inquiſitionis: *i* nam ſi verum eſſet; quod Bartholus, *K* & alij docuerunt,officium, quod deſeruit accuſationi, eſſe nobile,etiam daretur in Aragonia officium Iudicis nobile,cum in eo,hoc ſenſu, ſit merum imperium: ſed
24 dicimus non eſſe merum † imperium, quia regulariter *L* non adeſt iuriſdictio,quæ alicui ſuccurrat officio Iudi-
25 cis nobili,*m* vt eſt reſtitutio † minorum, vel abſentium cauſa Reipub.quã Prætor læſis ſolebat impartiri, *n* quibus in Aragonia pingius, & vberius ſuccurritur cum ipſo foro ſeruentur illęſi. *o* Nam ſi addas cum Bart. vel per

C In 4.de repub. Tiber. Decian.tract.crimina.lib.2.cap.30.nu.7.

D Bald.conſ.9.nu.3.vol.1.Hiero.Gabri.conſ.116 n.44.vol.1.Fontan.de pactis dotа.clauſ.4.glo.18.p.1.num.119. & 120.fol.266.col.4.& p.2. nu.88. & 89.fol.281.col.1.

E Schol.ad d.§.Item del mero.Molin in repertor. verb.clamum.

F Lib.1.rethor.cap.4.refert Caſanate vbi ſup.nu.173.& Federicus Scotus lib.1.reſponſ.35.num.13. & in comment.ad l.1.nu.30. ff. ſi cert.petatur.

G Ita Bald. in cap. quia nonnulli.nu.13.de reſcri. vbi allegat Bart.in l.1.nu.6 de condict.ex lege.

H Bart. in l. frater à fratre,nu.12. ff. de condict. indebit.& in l.ex hoc iure, num.23. vbi Paul nu.32.& Oroſc.68. ff.de iuſti,& iur.cum concordãt. per Cordubam de Lara, vbi ſupra nu.55.

I §.primerament,que la quiſicion,in declaratione priuil generale.

K In l.Imperium,nu.5.ſequitur Salicet & Alexan. num.17.ff.de iuriſdict.omni.iudic:ſed à Bart. recedit ibi Iaſ.nu.17.vbi optime declarat Calefact.n.101.197.&198.& Curt. Iunior,nu.102. Fontanel. d.clauſula 4. gloſ.14. nu.35.& 36.fol 223. col.4. Fachine.controuerſ.iuris lib.9 cap.95.

L Quia in aliquibus caſibus ſallit, de quibus per Molin.in report.verb.officium iudicis.

M l placet,ibi ex officio ſuo,C.de pedan.iudi.iuncta l.1.in prin.ff.de officio eius,& l.ea quæ,26.ff.ad municipa.

N Vt in l 1.& toto titu.de in integr.reſtitut,& in l 1.& toto titu. de minoribus. & toto tit. ex quibus cauſ maiores,Caldas.Pereyra in comment.ad l.ſi curatorem habeos, verb. implorare, C. de reſtitutione in Integrum.

O Molin.in report.fororum,verb.Abſens cauſa reipublicę,vbi eius Additionator Portol. & verb. Minor, obſeru.fin.tit.de priuilegio abſentium,obſeruan.vnica,tit.de contract.minorum, & in foris eodem tit & obſeruan.vnica.tit de priuileg.minorum.

P l.2

per accuſationem, adhuc dicemus reperiri merum publicam, & mixtum imperium, priuatam vtilitatem reſpiciens, quia actio q † ab obligatione, proueniente ex conſenſu, procedit, ſiue ille explicetur verbis, vt in ſtipu- 26
latione, ſiue re ipſa, vt in mutuo; ſiue facto, vt in tutellis, negotijs geſtis, aditione hęreditatis, & in omnibus quaſi contractibus, aut literis, aut literarum obligatione, at tamen aliquando ſine conſenſu contrahitur obligatio, p vt in hærede neceſſario, lege ipſa, atquè ita accuſatio
† ab obligatione proueniens, non ex conſenſu, ſed re 27
ipſa, ex delicto oritur, quia delinquens non conſentit, vt aliqui voluerunt, q in pœnã; ſed delinquendo tribuit iuſtam cauſam iudici, vt eum ſuo officio, ab accuſatore implorato, puniat, non nobili, ſed mercenario, quod tã actioni, quam accuſationi deſeruit. Quare in Aragonia
† omnia, ſecundum foros, vſus, conſuetudines, & priui- 28
legia Regni, ad inſtantiamq; partis legitimę, cuius principaliter intereſt, debent expediri: r quia in hoc Regno non eſt in conſideratione intereſſe ſecundarium, à noſtris Doctoribus paſſim conſideratum, illis tantum caſibus exceptis, in quibus particularibus fororum diſpoſitionibus eſt cautum, quod, vltra partem principaliter
lęſam, habeat quoquè ius agendi procurator fiſcalis † 29
Domini noſtri Regis, ſ à quo vnus † tantum conſtitui po 30
teſt, t qui ſi principaliter, & de per ſe agere velit non alibi, quam in curia D. Iuſtitiæ Aragonum agere eſt permiſſum, non tamen eſt ei prohibitum in proceſſu corã quocũque alio iudice Regni á parte legitima ceptoſe oponere, & intereſſe ſuum in eo proſequi, vel Procura-
tor † aſtrictus, ab vnaquaquè Vniuerſitate, ſeu Barone 31
creatus, u vel etiam, in multis, † quilibet de populo, x & 32
procu-

p l. 1. & 2. l. obligamur, § 2. ff. de obligatio. & actio.

q l. ex maleficio. 4. ff. de oblig. & actio. Pinel in authent. niſi trieenale, nu. 31. C. de bon mater.

r Obſeruan. ſed ſi domino Regi. 6. tit. de gener. priuil. obſeruan. Item in publico. 4. obſeruan Item in criminalibus, 8. tit. de homicid.

s Molin. verb. procurator fiſcalis, obſeru. 2 & d. obſeruan ſed ſi domino Regi, de generalib priuileg. for. 1. tit. de procurat. fiſci.

t For 2 tit. de procurat. fiſci, & ibi Bardaxi fol. 217. Molin. d verb procurator fiſcalis. verſ procuratores plures, & verbo Rex, ver. D. Rex ſalua ſua clementia, pag. 293. col. 1 & ibi Portol. num 76. & 77.

u Toto tit. de procurat. aſtrictis. & tit. en que caſos el procurador aſtricto es obligado a hazer parte, & in foro nouo Tiraſone, tit. de la via priuilegiada.

x Vt in for. 3 tit de lenonibus. & in d. obſeruant Item in criminibus, for. vnico de veneratione corporis Chriſti, for. 1. ad fin. de pręlaturi. for. vnico de ſubſidijs, for. fi. de officio Diputatorũ, foro vnico, quod extraneus á Regno foro vnico, de prohibita largitione pecuniæ, foro. vnico de la prohibicion y ſaca de mularns, foro vnico de cuiranda moneta Barchinon. for. 1. de valore florenorum. Actus curiæ, que los Diputados no puedan recibir dinero por inſacular, for. forma de luicion de cenſales del General. anni 1564 For. de la prohibicion de las caças. for. fin. de exilio Bohem. foro de la facultad de poder acuſar los que injurian a los Lugartenientes. for. vt nullus captus extrahatur à Regno, for. de los Bohemianos anni 1564 for. 2 de prohibit. vini extranei ad fin for. 2. de generali. priuileg Regni. foro vltim. de offic. Viceeancel. col. 3 foro vnico. de alienigenis ad officia nos admiten. col. 4 for. vlti. de depoſito. col. 4. for vnic. de la prohibicion y vieda de las cofradias, for. vnic. de curſu monetæ, col. 3. for 1. de las treguas, col. 4. for. vnico, tit. forma para examinar los teſtigos. anni 1564 col. 3. foro vnico, tit. orden de las comiſsiones eiuſdem anni col. 3. foro vnico, forma de examinar, foro vnico de officio de los eſcriuanos, obſeru. 2. de gener. priui. foro vni. tit. de crimine falſi, & in for. de vſuris for. vnic. ti. veda de arcabuzes, anni 1585. & in for. vnico. ti. de la pena de los ſedicioſos Tiraſo. an. 1592.

33 procurator † quatuor y brachiorum Regni, in caſibus à foro permiſſis.

34 Secunda cauſa præcipua † congregandi curias illa eſt, vt grauati poſſint in illis ſuas quęrellas, rationeſquè grauaminum (quę vulgo *Greuges* appellantur) z proponere, quibus propoſitis, cognitis, probatis, atq; diligenter diſcuſſis, ſi illa in Regiam perſonam dirigantur, cognoſcit Iuſtitia Aragonum; 35 † ac ſuper illis, de conſilio quatuor brachiorum Regni, ius reddit, & ſententiam dicit: Si autem Regis perſonam non tangant, ſed alterius cuiuſlibet, & conſiliũ à Rege, & quatuor brachijs petet, a vel alteri illius cauſę cognitio delegabitur, quod frequẽtius eſt. Hæc autẽ grauamina † non poſſunt offerri, ſi 36 licite, ac iure ſibi permiſſo, præeminentia regali vtens, aliquam rem Dominus Rex expedierit pro ſuo arbitrio, quia (vt inquit I.C.) b non videtur iniurię faciendæ cauſa facere, qui iure publico vtitur, cũm iuris executio nõ habeat iniuriam. Vnde illud vulgare euenit, quod de regalijs Domini Regis non poſſit in Curia grauamẽ offerri, c ſi enim quę iure poteſtatis à magiſtratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent, quanto magis, ſi à Rege, qui eſt omnium Magiſtratuum fons, & origo? d ſolum enim permittitur formari grauamen † de iniuſtitia, 37 & abuſu poteſtatis, ſi illa in præiudicium, & iniuriam alicuius abutatur Dominus Rex, vel eius officiales, hoc eſt, vtantur illicite erga quos non oportet, & quando non oportet, & eo modo, quo non oportet, vel extra fines à Deo, lege, ſeu natura præſcriptos, aut ſi Foris, obſeruantijs, & libertatibus Regni pugnent, non enim minus abuti valet Princeps poteſtate Regia (vt inquit Petrus Gregorius) e quam poſſeſſor gladij, quo poteſt non ſolum ſe ipſum, & alios defendere, & ſic illo licite vti; ſed etiam abutendo offendere, & necare; vnde grauamina, quæ non ſunt illata 38 † à Rege, vel eius officialibus, non ſunt proſequibilia in Curia, cum ad illa ſit Iuſtitiæ Aragonum, & quinquè eius Locumtenentium, Senatus conſtitutus, vt mox dicemus. Et ita grauamen oblatum à Sebaſtiano de Herbas, contra ciuitatem Cæſarauguſtæ, in Curijs Montiſoni, anni 1564. fuit pronuntiatum f non eſſe proſequibile, quod tanquam illatum à vigintiuiratu nullam iuriſdictionem

Y Relati per Molin. in reportor. verb. Dipputati Regni, & ver. procurator Regni.

Z Belluga in ſpecul. rub. 1. num 6 & rub. 9. nu. 24. & rub. 8. num. 4. & 5. vbi Camill. Borrel. verb. ne ſubditi.

A For. 2. tit. de offic. Iuſt. Arago. foro, Item que el Iuſticia de Aragon, tit. priuilegium generale. §. itē quod in omnibus, tit. fori editi apud Exeam, Molin. in reportor. verb. Curiæ generales, verſ. in Curijs, fol. 79 col. 1. & verb. grauamen. verſ. 1. fol. 165. colu. 2 Belluga in ſpeculo. rub. 1. nu 6. in fin. & rub. 6. num. 6. verſ. ex poſt ad latus ſiniſtrum Bardaxi in for. priuilegium generale num 25. fol. 31. & in foro vnico, tit. de generali Curia Aragonenſ. celebran. fol. 25. col. 3. verſ. Circa grauamina. & in d for. 2. fol. 112. col. 4. tit. de offi. Iuſti. Aragonum.

B In l. iniuriarum 13. §. is qui, & §. quæ iure, ff de iniurijs.

C Iacob. Calicio in extrauagan. Curia. 7. dubio principali. col. 8. verſ. expedito. 6 p. fol. 11. & fol. 12. col. 4.

D Gloſ. Magiſtratus. in l. 2. ff. de adoptio. l. fin. C. de legib. Proſper. Carauita ſuper ritib. magnę Curiæ ritu. 19. nu. 5.

E Lib. 9. de repub cap. 2. per totum.

F Portol. ad Molin verb Priuilegium. nu 65.

G In ſimili Budæus in annotatio. ad l. 2. ff. de orig. iur. pag. 254. verſ. nihilominus.

dictionem habente, ſed quandam vindicandi iniurias ciuitati illatas, impunibilem poteſtatem, & de facto, ac ex abrupto procedendi facultatem. Huius capitis, corpori coniuncti tanta eſt auctoritas, & opinio, quanta Pithagoræ apud Pithagoricos fuit, ita vt ſatis ſit dicere, Curia ipſa ita cenſuit, cuius auctoritate res iudicatę, præiudicatæ in omne æuum credũtur, g & beneficia Regia, perpetua, & nunquam antiquabilia redduntur, imo eius decreta, ius, & nomen, ab auctore ſumunt, & quandoq; fori, quandoq; actus Curiæ appellantur.

§. Vigeſimus.

De origine officij Iuſtitiæ Aragonum illiuſquè iuriſdictione, miniſterijs, & poteſtate.

SVMMARIVM.

Recurſus datur ad Curiam Iuſtitiæ Aragonum à quouis Magiſtratu per viam iurisfirmæ grauaminum factorum. 1.

Regum tempore erat Romæ prouocatio ad Tribunos plebis à quouis Magiſtratu. 2.

Iuſtitia Aragonum ſi vt priuatus delinquat à ſola Curia generali punitur, 3.

De capite ciuis Romani ſine iuſſu populi ſententiam ferre lege 12. tabularum prohibitum, 4.

Iuſtitia Aragonum & eius Locumtenentes, ſi in officio deliquerint nouemuirali iudicio per fabas iudicantur. 5.

Leges tabellariæ ad iudicium populi pertinebant. 6.

Tribunorum plebis coerctio pœnes populum fuit. 7.

Quare iſte vltimus recurſus ad Iuſtitiam Aragonum dicatur electio iurisfirmæ, & non appellatio. 8.

Non datur recurſus à ſententia Iuſtitiæ Aragonum in cauſa grauaminum factorum, 9.

Interlocutoria aſſumit naturam cauſæ principalis, 10.

Interlocutoria in cauſa criminali eſt inappellabilis, licet ſit præparatoria ad cauſam appellabilem, & cur remiſſiue. 11.

Iuſtitia Aragonum non ſolum reuocat grauamina illata, ſed prouidet ne fiant. 12.

Iuſtitiæ Aragonum Magiſtratus quomodo conueniat cum tribunicia poteſtate, 13. & 18.

Exemplum elegans. Q. Fabij de recurſu ad tribunos plebis. 14. & 16.

Dictatoris Romæ quanta eſſet auctoritas, & poteſtas. 15.

Quare eſſet prouerbium Romæ bono Tribuno plebis, improbos Magiſtratus metui non debere. 17.

Manifeſtatio perſonarum quotuplex ſit, & quando ſpiret, & ad Iuſtitiam Aragonum priuatiue, vel cumulatiue eius prouiſio pertineat. 19. & 21.

Clericus exemptus, in tangentibus ad curam animarum, non habetur pro exempto. 20.

Manifeſtatio introducta ad exemplum edicti de libero homine exhibendo. 22.

Vaßalli ſeruitutis poſſunt per manifeſtationem a Domino vendicari. 23.

Pater

Pater & mater poſſunt filium manifeſtare ad eius petendam libertatem,24.

Subditus poteſt manifeſtari ab eo cui aliqua de cauſa ſubeſt,25.

Lis ſuper exemptione à iuriſdictione ordinaria, vel ſubiectione alicuius; confeſſoria. & negatoria actione ſolet expediri.26.

Iuſtitia Aragonum eſt Iudex exemptorum, 27.

Iuſtitia Aragonum reſpondet Officiali conſultanti ſuper dubijs fororũ, & quare ab eius reſponſo recedere non liceat.28.

Interpretatio paſſiua fororum à iure communi, & ratione in foro expreſſa peti poteſt.29.

Interpretatio extenſiua, & reſtrictiua cartæ repugnat, & non admittitur in Regno, 30.

Exemplaria rerum iudicatarum in Regia Audientia, vel Curia Iuſtitiæ Aragonum ad interpretationem iuris dubij multum proſunt.31.

Regula quod exemplis non iudicandum quomodo intelligatur,32. & 34.

Non eſt multum fidendum in exemplaribus quæ cauſidici ſolent adducere, & quare, 33.

Iuſtitiæ Aragonum auctoritas, in quo, antiquorum Prætorum ſit inferior,35.

Iuſtitia Aragonum punit rebelles Regi, & reſiſtentes Magiſtratibus, & officiales delinquentes contra forum.36.

Coram Iuſtitia Aragonum debet D. Rex agere, & poteſt ciuiliter conueniri,37.

Iuſtitia Aragonum quare Prætori à Nerua adiecto comparetur,38.

Dictum Trayani, eius Perfecto Prætorio,39.

D. Rex monetur à Iuſtitia Aragonum leges iuratas ſeruare,40.

Auctor[illegible] Magiſtratus Iuſtitiæ Aragonum non imminuit Maieſtatem in Rege.41.

Appellatione interpoſita ad Regem in ſua cauſa iudicem olim delegabat, & an hodie circa hoc ſit à foro aliquid innouatum,42. & 44.

Doctor Hieronymus Chalez ſocer auctoris laudatur, 43.

Iuriſfirmas grauaminum fiendorum prouidet Iuſtitia Aragonum, & earum ratio.45.

Firmare de iure quid ſit,46.

Fideiuſſor in oblatione firmæ datus quare liberetur lata ſententia.47.

Exceptiones à firmante propoſitæ impediunt executionem paratam caſus manifeſti. 48.

Repulſio iuriſfirmæ quid ſit. 49.

Firma iuris in limine executionis bonorum præſentata facit, quod bona relinquat executor pœnes firmantem ſub fideiuſſoribus,50.

Repulſio iuriſfirmæ non impedit firmantem iudicium ordinarium proſequi. 51.

Exceptiones in iuriſfirma propoſitæ mouent Locumtenentes Iuſtitiæ Aragonum, vt ſecundum earum naturam inhibeant,52.

Exceptiones peremptoriæ quæ ſint, & de earum effectu.53.

Exceptiones dilatoriæ aliquando eundem effectum ſortiuntur quam peremptoriæ.54.

Actio, ſeu executio, quæ iuriſfirma exerceri impeditur, facit, quod firma expediatur in forma priuilegiata, vel cum clauſula iuſtificatiua.55.

Iuſtitia Aragonum ex conceſſione iuriſfirmæ euocat ad ſe cauſam,56.

Vltra reuocationem, & declarationem iuriſfirmæ agitur etiam de eius repulſione, 57.

Firma iuris non repellitur niſi agens ad eius repulſionem oſtendat caſum manifeſtũ.58.

Firmæ poſſeſſoriæ dicuntur reſolui in citationem, & quod ſit cum alijs diſcrimen,59.

Poſſeſſio quot modis turbari dicatur remiſſiue, 60.

Inhibitiones ad tuendã poſſeſſionem non ſolum concedit Iuſtitia Aragonum, ſed etiam Iudices ordinari Regni.61.

Quare ſit neceſſaria firma in inhibitionibus Iuſtitiæ Aragonum, & non in conceſſis à iudicibus ordinarijs,62.

Non debet quis poſſeſſionem ſuã derelinquere, nec ex reo actoris manus ſucipere, 63. & 66.

Poſſeſſionem ſuã etiã manu armata defendere quis poteſt.64.

Exceſſus punitur etiã ſi aliàs factum eſſet licitum, & permiſſum.65.

Ex

Ex admiſſione ad contrafirmandum pendet, an quis fractor ſit firmæ poſſeſſoriæ. 67.

Appræhenſionis, ſeu ſequeſtri ratio traditur. 68.

Iudicium ſummarium poſſeſſorium præparatorium eſt poſſeſſorij ordinarij. 69.

Appellitus de Toliſortiam conceditur ei qui in ſummario poſſeſſorio obtinuit, 70.

Quis in hoc ſummario poſſeſſorio obtineat, quod articulus litis pendentiæ appellatur apud nos, & apud alios interim, 71.

Vincens in hoc articulo eſt reus in plenario poſſeſſorio, & victus erit actor, 72.

Negligens propoſitionem offerre in articulo litis pendentiæ non poteſt obtinere priuilegiate in poſſeſſorio plenario. 73.

Sententia lata in articulo litis pendentiæ licet ſit interlocutoria, & reuocabilis, tamen diffinitiua iudicatur quoad illum articulum. 74.

In poſſeſſorio & petitorio an coram eodem iudice agi oporteat ſi colitigantes ſint diuerſi fori, 75.

Clerici in iudicio apprehenſionis coram iudice ſeculari agere poſſunt, 76.

Apprehenſio quid operetur. 77.

In poſſeſſorio plenario obtinet qui melius probat ſe poſſidere, & in ſummario qui eſt in poſſeſſione. 78.

Quibus modis dicitur quis probare melius ſe poſſidere. 79.

Iuſtitia Aragonum prouidet firmas contra iudices Eccleſiaſticos, vel tuendo Regalia, & iuriſdictionem Regiam, vel coercendo violentiam. 80.

Ex prouiſione harũ firmarum, an excommunicationẽ incurrat Iudex, vel libertatem Eccleſiaſticam violet. 81.

Satisfit argumento Camilli Borrelli. 82.

Firmæ iſtæ contra Eccleſiaſticos prouidentur per viam cuiuſdam defenſionis extraiudicialis ne ſtatus tranquillus Regni turbetur. 83.

Iſtarum firmarum vſus ſub diuerſis nominibus apud omnia prope Europæ Regna communis, & vſitatus, defenditur multiplici ratione ab auctore. 84.

Obiectioni P. Ioannis Azor doctiſſimi viri reſpondetur. 85.

Manifeſtatur quis à poſſe Eccleſiaſtici non tãquam iudicis, ſed priuati vſurpantis iuriſdictionem, vel vim inferentis. 86.

Iuſtitia Aragonum ſuis firmis non ſolum tuetur auctoritatem Regiam, ſed etiam Romani Pont. 87.

Conuincitur Hieron. Zeballos iurisfirmas ne appellatione pendente impugnans. 88.

Rationes quibus mouetur Iuſtitia Aragonum ad has firmas concedendas. 89.

Quod priuilegio Rom. Pont. concedi poteſt, hoc conſuetudine immemoriali cum fama priuilegij poteſt acquiri, 90. & 91.

Sciẽtia in Principe ex quibus præſumatur. 92.

Priuilegium præſumitur ex tollerantia Roman. Pont. & vſu iſtarum firmarum à viris religioſiſſimis, & permiſſione Catholicorũ Regum. 93.

D. Ioannes Pueyo Iuſtitia Aragonum reſcripſit Clementi Octauo pro defenſione firmarum. 94.

Firmam in omni caſu locum habere quid apud noſtros ſignificet. 95.

Notarij requiſiti etiam D. Regi ſub pœna priuationis officij tenentur firmas præſentare. 96.

Timenti grauari, an debeat ſuccurri officio Iudicis antequam inferatur moleſtia 97.

Ioannes Princeps Aragonum firmauit ſuper iure primogenituræ contra patrem, coram Iuſtitia Aragonum. 98.

Firmans debet venire excipiendo defendens ius iam ortum, & formatum. 99.

Firmarũm prouiſio earumq; declaratio, & reuocatio priuatiue ad Curiam Iuſtitiæ Aragonum pertinet. 100.

A ſententia ſuper admiſſione, vel repulſione iurisfirmæ datur appellatio ad Regiam Audientiam. 101.

Iuſtitia Aragonum habet duos lictores, & cur virgarij Portarij, ſeu Saiones appellentur. 102.

Viatores in quo deferant à lictoribus. 103.

§. Vi-

Digitized by Google

§. Vigeſimus.

NE in ſingulis grauaminibus, quæ vel facta dicuntur, vel fieri timẽtur, ex
pectanda eſſet Curiarum celebratio, quiddã maximus Magiſtratus, ad
inſtar tribunitię poteſtatis, cũ initiis regni originẽ ſum-
ſiſſe fertur, *a* qui IuſtitiaAragonũ nũcupatur, & à Rege,
1 cuius nomine pręeſt, nominatur, & eligitur: ad quẽ † à
cuiuslibet alterius magiſtratus, ſeu iudicis ſententia, vel
decreto recurritur, *b* per viã iurisfirmę, grauaminũ facto
2 rũ; queẽadmodum † Romæ (etiã Regum tẽpore) à quo-
uis magiſtratu prouocatio ad tribunos, erat conceſſa:
quos, vt antiqui Romani ſacroſanctos cenſuerunt; ita &
nos hunc magiſtratũ Iuſtitię Aragonum: quem ſi vt pri
3 uatus † delinquere cõtigerit, *c* ſola curia generalis pu-
4 nit, vt de capite † ciuis romani iniuſu populi cẽturiatis
comitiis cõgregari ſentẽtiam ferri lege duodecim tabu
5 larũ *d* erat prohibitũ. Si verò vt magiſtratus † nouẽuira-
li iudicio per fabas, *e* vt quiſq; liberius ſuã ſententiã pro
ferre poſſit iudicatur, ſed à fabis abſtinendũ cũ Pithago
ra monemus. *f* Iſtæ leges apud Romanos tabellariæ di
6 ctæ ſunt, quaſi de ſuffragiis † per tabellam ferẽdis latæ,
7 quod iudiciũ populare eſt exẽplo tribunorumplebis; †
8 quorũ coërctio penes populũ fuit: *g* quẽ † recurſum, ne
tãti magiſtratus authoritate, & magnitudine Iuſtitia A-
ragonũ elatus, ſe ſimilẽ altiſſimo iudicaret, nõ appella-
tionis nomine (licet idẽ ſit effectus) ſed alio honeſtiori,
electionis iurisfirmæ titulo, maiores cõtegerũt; ex diuer
ſitate nominis * diſcrimẽ inter vtrũq; recurſum denotã
tes, quod primus ſuperioritatẽ reſpectu iudicis à quo, de
mõſtret; iſte verò reſpectu cauſę & proceſus: & hinc eſt,
quod à ſententia & decreto Regię audiẽtię nõ recurri-
tur ad curiã D. Iuſtitię Aragonũ per viã appellationis (ſi
cut poteſt recurri à ſentẽtia ordinariorũ inferiorũ) ſed
per viã electionis iurisfirmę, quæ nõ grauamẽ actiuè à
iudice illatũ, vt appellatio, ſed paſſiuè à parte ſuſtẽtum
principaliter, reſpicit; & ideo ex allegatis, deductis, & pro
batis denouo, ſępè in hoc recurſu grauamẽ reparatur, cũ
ſecus ſit in recurſu appellationis, in quo nihil de nouo in

A Ioan. Baſeus in chronica Hiſpaniæ, cap. 22. om me & 39. tom. 2. ſcriptorum rerum Hiſpaniarum, fol. 592. Hieronymus de Blancaa io comment. rerum Aragone. citu. de magiſtratus Iuſtitiæ Aragonum dignitate, fol. 2846 Ioan. Marian. in hiſtor. de rebus Hiſpaniæ, lib. 8. c. 2 pag. 159. in princip. & de Rege & Regis inſtitutione, lib. 1. cap. 8. pag. 88. Hieron. Zurita lib. 1. ennal. c. 5. pag. 9. colu. 4. Bardaxi in rubr. tit. de offic. Iuſt. Aragon. nu. 1. fo. 97. col. 2. Camil. Borrelus in additi. ad Bellugam. rub. 6 ſub num. 6, verb. Iuſtitia Aragonum. & de Regis catholici præſtantia, cap. 46 n. 54. Seſſe in ſuo tract. inhibitio. & magiſtrat. Iuſt. Arago. c. 1. § 2. n. 9. & ſeq.

B for. quotieſcũq; for. quetiẽtes, tit. de firmis iuris: Mol. in repor. verb. firma. verſ. firma factorũ. Ferrer in ſua metho. iudicia. f. 86 pag. 2. Barda in cõmen. ad rub. tit. de offic. Iuſt. Arago. fo. 109. col. 2. in princ. & ad for. 17. fol. 121.

C For. 3. tit. de offic. Iuſtitię Aragonum.

D Azor 2. p. inſtit. moral. c. 63. pag. 613. D.

E For. las quales, 15. titu. forus inquiſitionis, iſto foro nouo Tiraſonę, tit. Forma de la enqueſta dela Corte del Iuſticia de Aragon; quem potuit videre Herrera, ne falſa referret. pag 124.

F Oña en las poſtrimerias del hombre, 1. p. c. 1. diſcurſo 4. p. 13.

G Alex. ab Alex. lib. 5. c. 2 Ianus Langle. ocij ſemeſtris, lib. 7. c. 5. in princ.

* l. ſi idẽ, C. de codicillis

Aragonia deduci poteſt. In hoc recurſu electionis iuris
firmę, Iuſtitia Aragonum ita eſt iudex peculiaris, priuati
uè ad alios, vt ſuper grauaminibus † propoſitis rece- 9
pta, vel repulſa iurisfirma, nullus ad aliquē aliū magiſtra
tū, nec etiā ad dominūRegē, detur recurſus. *h* Quod
etiā fuit ſępè pronūciatū, procedere in qualibet inter-
locutoria prædicti proceſſus: cum hoc priuilegiū nō ſo-
lum fauore curię D. Iuſtitię Aragonum ſit conceſſum,
ſed etiam cauſę, & proceſſus, vnde ſequitur interlocu-
toriam, acceſſoriam † cauſę principali inappellabili; 10
eſſe etiam inappellabilem, & naturam, & qualitatem
cauſæ principalis aſſumere, *i* quemadmodum in cau-
ſis criminalibus, † quæ ſua natura inappellabiles ſunt, 11
licet à diffinitiua, condemnatoria mortis, vel muti-
lationis membri appellari poſſit; tamen ab interlocu-
toria, quamuis magni præiudicij, ad ſententiam appel
labilem præparatoria, appellare non poterit. Et vtro-
que caſu, ſi aliquis appellauerit, ſolet iudex appella-
tioni non defferre, ſed ea non obſtante tanquam fri-
uola ad vlteriora procedere: non ſolum autem iſte Iu-
ſtitię Aragonum magiſtratus retractat, nulliter, &
iniuſte facta, grauaminaque illata † reuocat, *K* ſed 12
ne fiant tuetur ſubditos. Vnde rectè tribunitiæ po-
teſtati † hanc noſtri magiſtratus comparauimus, cum 13
ius tribunitię poteſtatis, magis ad impediendum eſ-
ſet, quàm ad agendum, *l* illaque in auxilij latione,
& coercendo per interceſſionem cæteros magiſtra-
tus conſiſteret, cuius interceſſionis vis (quæ nihil a-
liud eſt quàm oppoſitio) *m* ſumma ſemper in Repu-
blica fuit, quàm qui perturbabat, quaſi maieſtatis
leſæ reus tenebatur. *n* Sed quia hæc interceſſio ſæ-
pè in pares, vel maiores magiſtratus fiebat, non co-
gere, vel imperare, ſed intercedere dicebatur; qui e-
nim cogit, & imperat, perſonę obſtat: qui inter-
cedit

H Bardaxi in comment. ad rubris. de officio Iuſtit. Aragon. fol. 109. colum. 2. in principio. & ad for. 17. eiuſdem tito. Ferrer in Methodo, fol. 122 Seſſe de inhibitio. cap. 5. § 6. num. 4. fol. 218. & deciſ. 77. nume. 32. & ſequen.

I Lancelot. de attentatis, par. 3. cap. 28. nu. 131. ex Clementi. Diſpendioſam, de iudic. Decius in cap. paſtoralis, nu. 4. poſt med. de appellatio. Menochi. de adipiſcend. remedio 4. num. 841. Surdus conſil. 277. à num 23. Turret. conſil. 2, num. 18. & ſequen. par. 2. Moli. verb. appellatio, fol. 19. colum. 4. in fin. & fol. 20. col. 1. Bardaxi de officio Iuſtitię Aragonum, fol. 109. col. 1. in fin. & colu. 2. in princi. late & eleganter plures ex antiquis foriſtis allegat collega noſter Auguſtin. Morlanes in reſpōſo pro hæredibus D. Martinæ dō Lope à num. 82. cum plurib. ſequentibus. * Et fuit deciſum in menſe Septēbris 1580. in proceſu tutorum Dioniſiæ de Embom, & per me & collegas in proceſu Thomæ Fort.

k Bardaxi de officio Gubernator, quæſtio. 5. nume. 146. & in commentar. ad priuileg. generale Aragon. fol. 38. nume. 37. colum 4 Ferrer in methodo procedendi, titu. de appellationis proceſu, fol. 86. p. 2 verſic. In Aragonia.

L Plutarchus in vita Catonis Vticenſis tom. 3. pag. 174. Hieronimus Zurita lib. 10. annal. in vita Regis Petri Quarti capi. 37. fol. 386. colum. 3 & 4. Barnabas Briſonius de formulis & ſolemnibus populi Roma. verbis, lib. 2. pag. 302. in fin. verſic. reſtat vt de tribunis. & pag. 303. verſic. auxilium vero tribunorum. & ſequen. Anton. Auguſtin en ſus medallas, dialog. 4. pag. 152. & ſeq. 156.

M Budæus in prioribus annotatio. in pandectas, pag. 217. verſic. eſt autem interceſsio, Lugduni 1546.

N Petrus Erodius rerum iudicat. lib. 2. tit. 1. cap. 3.

O ex Ta-

14 cedit rei, *o* de qua re † extat elegans exemplum apud Liuium, *p* cum Q. Fabius Maximus Rutilianus feliciter pugnaſſet aduerſus Sãnites, abſente L. Papirio dictatore, mágnamq́; , ac memorabilẽ victoriã reportaſſet, preco iuſſu
15 dictatoris, cui᷒ virgas, † & ſecures, etiã magiſtros equitũ (qui ſecũdã poſt eum poteſtatẽ gerebãt) tremere, atq; horrere ſolitos *q* fuiſſe legitur: cui & Cõſules regia poteſtate fulgẽtes parebãt, & reliqui magiſtratus ſubijciebãtur, & obediebãt pręter tribunosplebis, nõ quia maiores eſſent tribuni, poteſtate: ſed quia ad tẽperandã eorũ poteſtatem,
16 & acerbitatẽ imperij, oppoſiti. Is Q. Fabium, † magiſtrũ equitũ citauit; is ad tribunal acceſſit, ibiq́; à dictatore, poſt ſolẽnes interrogationes, & reſponſiones quod cõtra imperiũ dictatoris, ipſo incõſulto, manus cum hoſte conſeruiſſet, morte dãnauit: *r* orta pene in exercitu ſeditione, qui Q. Fabio fauebat, cum quo ipſi victoriam reportauerãt ſe interpoſuit, vt L. Papirius dictator à ſententia diſcederet, ſic etiã interceſſerunt legati, apud eum exiſtentes, qui aliud obtinere nequiuerunt, niſi vt in ſequentem diem executio differretur, iuſſusque magiſter equitum, vt poſtero die adeſſet, timens autem dictatoris iram exarſuram magis, clam è caſtris ſe ſubducens, Romam profugit, quem proſequutus dictator, & ibidẽ illum morte damnatum conclamauit, & pręhendi iuſſit, pro dictatoris imperio conſeruando (cuius in Vrbe Romana ſummum ius, ac plane regia poteſtas, ſine prouocatione fuit) Senatus illum rogauit, vt pœnam obliteraret. Populus itidem, ob præclarũ victoriæ facinus ac etiam, ob merita Fabij patris, qui ter Cõſul, & iterum dictator fuerat, nec ab opinione ſua diſcedere voluit. Fabius pater vidẽs, quod nec authoritas Senatus, nec preces populi apud ipſum valerẽt, tribunosplebis, vt interceſſionẽ interponerent, appellauit, qua cõceſſa dictator dixit, nõ noxę eximitur Q. Fabius, qui cõtra dictũ Imperatoris pugnauit, ſed noxæ dãnatus ab eo, à quo prouocatio nõ eſt, tribuniciæ poteſtati, precariũ nõ iuſtũ auxi-
17 liũ ferẽti donatur. Vnde prouerbiũ Romæ † paſſim dicebatur, bono tribunoplebis improbos magiſtrat᷒ metui nõ debere: cũ ab eo omnis vis & iniuria arceretur, cũ ad ei᷒ authoritatẽ pertineret, *ſ* potẽtię magiſtratũ reſiſtere,

 nimiam

O ex Tacito, lib. 13. annal. Petrus Erodius vbi ſupra lib. 2. titu. 9. cap. 13. pag. 81. ad medium,
P lib. 8. Plinius Cæcilius de viris illuſtribus, capi. 31. & 32. Eutropius rerum Roman. lib. 2. cap. 2. Valer. Maximus lib. 2. c. 2. Iulius Frontin. ſtratagemat. lib. 4. cap. 1. Botrell. de Regis catholici præſtantia, cap. 39 num. 33. & 34. Ianus Langleus ſemeſtrium, lib. 11. c. 2. pa. 686. pluribus exornans. & Anton. Auguſtin. vbi ſupra.
Q Ianus Langle. ſemeſtr. lib. 7. cap. 5. pag. 359. C. Vvelfangus Laaius in cõment. Reipub. Rom. lib. 2. cap. 10. in princip. p. 104. Petr. Gregor. ſyntagmat. iuris, lib. 6. cap. 8. & lib. 19 cap. 18. & lib. 47. cap. 18. in princip.
R l. deſertorem, §. in bello, ff. de re militari. Moli. noſter verb. Capitaneus. verſic. Capitaneus qui in in bello non obſeruauit mãdatum. Cremenſis ſingula. 151, Tiraquel. de pœnis tempe. in præfatio. n. 37. & cauſa 52. Pinellus in rubri. de bonis matern. 2. p num. 35. Menchaca controuerſ. illuſtr. cap. 5. n. 8. Cagnolus in l. 2. nu 103. de origine iuris.
S Stephanus Vinãdus Pighius in annalibus magiſtratuum populi Romani, lib. 2. de tribunicia poteſtate, pag. 91. & 92. Petrus Erodius lib. 3. tit. 13. ff. de officio Tribuniplebis, capi. 1. Cicero in oratione pro Cluentio.

nimiamque eorum licentiam coercere, ſupplicem à iudicio liberare, vel à
Prætore damnatum defendere, à vinculis, implorati, appellatique poterant,
ac non ſolum priuatum, ſed Conſulem in roſtra vocari iuſſerunt. Hinc pre-
ſides, cuſtodesque libertatis, ſe iactare conſueuerunt, eorumque domos in-
terdiu, noctuque patere omnibus, tanquam Arę ſemper acceſſibiles, afflicto
rumque portus, vel aſyla, vel præſidium periclitantium. In quibus omnibus
† recte iſte noſter Iuſtitiæ Aragonum magiſtratus, tribunoplebis correſpon 18
det, cum ſi res ſit dubia huius magiſtratus interceſione modeſta, potiusquàm
ſeditione turbida componenda ſit: nam ſi in perſona timeat aliquis eſſe gra-
uandum, † tuetur eum manifeſtatione, *t* ſi à poſſe iudicis priuatiué ad alios, 19
quæ vel ſimpliciter concedi ſolet, & hæc, lata forali ſententia ipſo iure ſpi-
rat. *u* Si verò fundata in aliqua qualitate, vt putà nul-
litatis proceſus, vel ſententię, exemptionis, nobilita-
tis, clericatus, dominij vaſſallorum, vel ſimili non ſpi-
rat ipſo iure, ſed cum ſummaria cauſę cognitione, ſen-
tentia locumtenentis tollitur. *x* Quod etiam procedit
quando contra ſimpliciter manifeſtatum eſt lata ſenten
tia in vim ſtatutorum; quia manifeſtatio irę & pręcipi-
tationi opponitur, ne ſine culpę cognitione, & ex ab-
rupto procedatur. Sed ſi à poſſe priuatarum perſona-
rum quis manifeſtari ſe petat ad finem diſceptandi, cu-
ius ſit iuriſdictio in perſona manifeſtata; ad ſolam cu-
riam Iuſtitię Aragonum ſpectat, neque ab eius ſententia
de reſtituenda, vel non reſtituenda perſona manifeſtata
iudici eccleſiaſtico, appellari poteſt: vt fuit ſæpè deciſ-
ſum in curia D. Iuſtitiæ Aragonum, præcipue anno
1582. cum Ioannes Martin, Clericus ordinis ſancti Ioan
nis Hyeroſolymitani, in loco de Samper de Calanda, Cu
ram animarũ gereret, isque ob aliquas culpas, circa ad-
miniſtrationem curę, à D. Andræa Santos, meritiſſimo
Archiepiſcopo Cæſarauguſtano fuiſſet carceri mãcipa-
tus, & die 1. Martij fuit manifeſtatus; & tãdem nõ obſtã
te exceptione allegata, fuit mandatũ reſtitui dicto Ar-
chiepiſcopo: quia quãuis aliàs eſſet exẽptus, † tamen ex
diſpoſitione Conc. Tridentini, *y* in ijs, quæ ad Curã ani- 20
marũ pertinẽt, non habetur pro exẽpto: & conſtito de
qualitate, circumferente iuriſdictionẽ iudicis eccleſiaſti
ci, mãdatur ei reſtitui, nec admittetur ad *z* * appellãdũ:
quando

T Bardaxi de offic. Gubernato. in criminali, c. 16 oum. 7. & 8. & in comment. ad rubr. de manifeſtatio. perſonarum, n. 1. & ſeq. p. 183. Hiero. de Blãc. de magiſtratu Iuſtit. Aragon. poteſtate, fol. 150. Portoles in ſchol. ad Molio. verb. manifeſtatio, nume. 98. Ludouic. Martinez in reſponſ. pro regno. 1. p. nu. 154. Seſſe de inhibitione, c. 1. §. 2. n. 2. cum ſeq.

V Seſſe poſt Bardaxi de inhibitio. c. 1. §. 2. n. 74.

X Seſſe vbi proxime nume. 67.

Y Seſsio. 25. de reformatio. c. 11.

Z * Ita pronunciatum in curia D. Iuſtitiæ Aragonum in proceſu D. Annæ Cabrero die 17. Mãij 1571 & die 15 Decẽbris 1580. in proceſu Dominici Belloſtas necnon Ioãnis Fernãdez & die 5. Iulij 1566 in proceſu Michaelis Sacriſtan & Franciſci Farlã. & die 26. Aprilis 1577. in proceſu Michaelis Nauarro & Ioannis de la Nauaſſa ſup. manifeſtatione, & per Ioanoem Ximenez de Aragues 2. April. 1542 & die 24. Aprilis 1582. in proceſu Magri magiſtri, necnõ Ioannis Martin ſuper manifeſtatione.

quando vero † non intuitu iuriſdictionis,cumulatiuè cum cæteris omnibus
21 magiſtratibus,& iudicibus ordinariis regni, Iuſtitia Aragonũ manifeſtationes prouidet;& tunc ſi perſona manifeſtata,vel ſexu ſit fragilis,vel ętate imbecillis,iudex manifeſtans debet paternũ officiũ exercere,&perſonę manifeſtatę vtilia cõſulere,nõ cõſtringẽdo,ſed ſuauiter monẽdo,hocq; faciẽs iudex libertati manifeſtationis cõſulẽs ſuo muneri ſatisfeciſſe iudicarẽ:quod manifeſtationis iudicium,cum actio ad exhibendũ ſit,appellatione nõ ſuſpenditur, *a* cum fuerit inductũ hoc remedium, † ad ſimilitudinem edicti Prætoris,de libero ho-
22 mine exhibẽdo, quod noſter I.C.Vlpianus *b* recẽſuit; tuendę libertatis cauſa fuiſſe propoſitũ,ne liberi homines à quoquã retineãtur,aut nimis ſeuerè,& pręcipitanter,vel clam,&occultè quid ad verſus eos violẽter exequatur,aut fiat:cum pœna dilata exigi poſſit, exacta nõ poſſit reuocari.Et ideo Imperator ſtatuit, *c* ſententię criminalis executionẽ per triginta dies ſuſpendi,poſt quos pręſumitur iram ceſſare, *d* quod iam antea Romę obſeruabatur,vt ſuplicij dãnatorũ executio, in triceſſimũ diẽ
23 differretur. * *e* Ex quibus infertur,quod cum vaſſalli † ſeruitutis,Baronũ noſtri regni,nõ ſint plene liberi,reſpectu ſuorũ dominorũ,ab eorum manu,&poteſtate manifeſtari nequeãt,quod ſi de facto manifeſtati fuerint,poſtquàm conſtiterit eos vaſſallos ſeruitutis eſſe,inſtãte domino,adeum remiſſio, *f* (quę alias fieri nõ deberet) *g* erit faciẽda; quinimò hac qualitate adiecta,poterũt vaſſalli ſeruitutis,ſi à quoquam detineãtur,manifeſtari: nõ ſolũ ſi detineãtur violenter,ſed etiã ſi volẽter, quia licèt illi, qui plene liberi ſunt,nõ poſſint, ſi apud aliquẽ volẽtes manſerint, inuiti manifeſtari, *h* tamẽ iſti,qui nõ ſunt plene liberi,& quib⁹ nõ eſt libera recedẽdi facultas, *i* poſſunt à dominis eorũ,ratione poteſtatis dominicę,pro iure ſeruitutis,quod in eis habẽt,à poſſe cuiuſcũq; tertij, eos detinẽtis,cauſa adiecta,&cognita,quia ſuus vaſſallus ſeruitutis eſt,vendicãdo manifeſtari. *k* Quod idẽ admittitur † in patre reſpectu filij,ratione patrię poteſtatis *l*,
24 quã,licèt mater nõ habeat,tamen & illa quoq; ratione pietatis,&fauore libertatis admittetur,non ad vẽdicandum filium (vt falsó Accurſius noſter eſt hallucinatus)

A Maranta in ſpeculo, 6.p.de appellatio.n. 120.
B l.1 ff.de libero homine exhibendo.
C l.ſi vẽdicari,C de pœnis,c cum apud Theſſalonicam,11.q.3.Orozco de Couar.lib.2. emblem.32. Aſsioi.in praxi iudicior. de ſcuren.executio §.31. c.2.limita.11. Petr.Erod. rerum iudicatarum lib.1. tit.5.de Epiſcopali Audiẽtia,c 18.
D Lucas de Pena in l. omnes omninó,colu.i. in fin.C.de decurio.Deci.in l.quicquid calore, n.9 ff. de reg iur.Farin.q.91.nume.37.
* ex Quintil.Ianus Langleus ſemeſtriũ.lib.11.c.2 pag.680.
E Seneca 2.de ira, c.23. Aymon.cõſil.2. in fin.
F Moli.io repor.verb.manifeſtatio,verſic.manifeſtatus per curiã Iuſtitiæ Aragonũ. Vt fuit practicatũ per me.&collegas in proceſſu Aonæ del Pex ſuper manifeſtatione.
G ex ratione Camil Borrel.ad Bellu.rubr.11.§. ex quo prędiximos verb.Remiſsiones.verſ.nono limita. H l.3 §.ſi quis volẽtẽ,ff de libero homine exhibẽdo.
I l 2 ff eodẽ.
k l.1 §.per hãc, vbi glo. vẽdicare poſſe,&ibi Bart. n.1.&Alberi.n.4.&ſeq.& in rubr.n.6.& 7. ff.de rei vẽdi.Cabe.deciſ.196.n.4 1.p.Briſon.de formul.li.5 p.487.verſ.erat & in vſu quotidiano.
L l. ſi filiusfamil.cum ſequen.ff.de furtis.

tus m)ſed ad eius petẽdã libertatẽ: n &idẽ dicendũ eſt in
cæteris omnibus,†quib'in aliquos aliquod ius ſeruituris, 25
poteſtatis,ſubiectionis,vel obediẽtiæ cõpetit, vt in Ab
bate erga monachũ:inEpiſcopo erga Clericũ:in marito
erga vxorẽ:in domino erga colonum,cenſitum, vel ad-
ſcriptitiũ:in Barone erga vaſſallum: & in Ciuitate erga
ciuem.Quod ſi qualitates prædictæ, † ex quibus ſubeſ 26
ſe cõſtat,ab illis negentur,aget aduerſus illos dominus,
ſeu Baro pater,Abbas,maritus,Epiſcopus,& ciuitas ac-
tione præiudiciali vtili in rem,vt declaretur eius vaſſal-
lus,filius,vxor,monachus,clericus,ciuis, & ipſi tribue-
tur vtilis cõtraria:licèt multi his caſibus cõfeſſoriã,& ne
gatoriã dari exiſtimẽt,non ſolum prædictis perſonis,ſed
etiã iudici aduerſus eum,quem ſubditũ prætẽdit;& ſub
dito,qui exemptũ ab alicuius iuriſdictione, & poteſtate
ſe iactat.Sed coram Iuſtitia Aragonum,hæc cauſa tra-
ctanda erit,qui iudex peculiaris † exemptorum o eſt,& 27
non habentium in regno ſuperiorem.

Huius magiſtratus authoritas nõ ſolum ad prędicta ſe
extendit,ſed etiã dubiis ſuper Foris regni emergẽtibus, 28
† à Rege,vel eius officialibus cõſultus, reſpõdit, p vt o-
lim I.Conſulti,qui authoritatem q reſpõdendi recepe-
runt ab habente ſupremã poteſtatem, à cuius reſpon-
ſis recedere non licet:nõ quod eius curia ſuprema ſit,
(vt noſter Portoles annuit r) ſed quia vice ſupremę cu
riæ in his cõſulit,vt de Senatu dicebat Iuſtinianus, ſ vel
verius dici poteſt eſſe Prætorẽ, qui authoritatem habet
adiuuandi, & interpretandi ius commune Aragonum,
interpretatione declaratoria ad dubium, quod ex ver-
bis fororum ambiguis reſultet: quæ paſſiuè † à iure
communi peti ſolet, t quod intellige, ſi ius commune 29
non

M gloſ in l.penulti. verbo,In rem marti, ff de fideicommi.libertat.
N d l. 3. verſic.Pietas. ff. de liber.homin. exhiben. Pinel.2 par,rubr. num 6. & 7.C.de bon.mater.
O Moli.verb Iuſtitia Aragonum,verſic.Item, iuſtitia Aragonum eſt iudex in cauſis exemptorum,folio 202.colu.3. & verſic. Die 1.Decembris,fo.204 colum.2.vbi Portol. numé.16.Seſſe de inhibitio. ca.8 § 2 num.17.pa.570. quibus adde B. Græuecum in additio, ad Gail. concluſ.30.Hieronym.Zeualllos in ſpeculo opinion. commun tom 4. quæſt. 1. aliàs 897.num 616. pagi 136.colu.2 Belluga in ſpeculo,rubri.12 §.vidédum.vbi Camillus Borrellus verb.Exempti. & verbo,Probemus & de Reg. catholic.præſtan. cap 71. num.6.Petr.Cenedo 1.p. collecta.37.n.3. &in quæſtionib.practic.q 45.n.10
P For.1.& 2.tit.quod in dubiis non craſsis,obſerua.fin.tit.quod aſsignatio. obſeruant.3. tit de priuileg.generali. Moli. in report. verb. Conſultatio. verſ.2. & verb Fori Aragonum.verſic, Fororũ dubia. & verb Iuſtitia Aragonum.verſic.Iuſtitia Aragonũ tenetur. Bardaxi in rubr.de offic.Iuſtitiæ Arago.fo.99 col.3. verſic. in eo vero.
Q § reſponſa prudentũ, Inſtitu de iur.natural. l.2 §.poſt hunc, & § primus diuus,ff.de orig.iur.Alex. ab Alexan dier.genial.lib.6.c.23.verſ.Reſpõſa denique.pag.997.Conan.lib.2 cõmen.c.22.Duare.lib.2 diſputatio.c.38. R in verb.Iuſtitia Aragonũ,n.10.in verb.Fori Aragonũ,n.7. S in §.Senatuſconſultũ.Inſtit.de iur.naturali. T l.1.§.lexFalcidia,ff.ad l.Falcid.Barr.in l.omnes populi,n. 65.in verſic.vltimo & Crotus n.294.ff.de iuſti.& iur.& ibi cõmuniter DD.& in l.ſi ſerui veſtri,C.de noxal.& in l ſi vero,§.de viro,ff.ſolu.matri.Maſcar.de genera.ſtatu interpretatione,cõclu.1.n.1.& ſeq.77.216.249.& 250.Patiſ.conſi 16.n.51.lib.3.Cepha.conſi.533.n.33.lib.4.Ruin.cõſi.15.num.1.li.2.Alexan.conſi.50 n.12.&cõſi.80.n.5.verſi.Et ita declaratur,lib.11,Rolá.cõſi. 34 n.46.lib.4.Curt.Iun.cõſi.7.n.8 Menoch.cõſil.5.n.23.li.2.Oſaſ.deciſ.25.n.15.Bron.ad ſtatutũ fœmina.excluſ 5.art.princi.q.29. n.21.& 22. Deci.in c.trãſlato,n.40.de cõſtitut.&Feli.in procœ.decretal.num.22.Hortẽſ.Cabalca.de brachio regio. par.4. á num.180.cum ſeq.

V Iaſ.

non ſit irregulare ex aliqua ſpeciali,ſeu particulari cauſa inductum, *u* vel verbis,aut rationi alicuius fori aperte pugnaret, *x* à qua etiam fori interpretantur, ſiue illa ſit expreſſa in foro,ſiue vnica tantum aſſignari poſſit. *y* Quia tunc caſus ille,ſuper quo eſt dubium, poteſt ſub foro eſſe comprehenſum declarari: cum interpretatio extenſiua,† vel reſtrictiua,quæ cartæ,& foro repugnet,
30 in Regno non admittatur; *z* nam hæc ſoli Domino Regi cum Curia conceſſa eſt, quibus leges condendi eſt poteſtas. *a* Et hoc ſenſu procedit, quod vulgo dicitur, quod eius eſt interpretari, cuius eſt condere, *b* quæ interpretatio à Curia Iuſtitiæ Aragonum facta, tanquam forus, ſequenda eſt in deciſionibus cauſarum,& non ſolent eſſe tales declarationes minoris auctoritatis, quam ipſi fori: *c* Imo talis interpretatio neceſſaria dicitur,quę ex iuriſdictione, & pręeminentia dicti Iuſtitiæ Aragonum profluit, & ſententiæ huius † ſupremi tribunalis,
31 ſicut & Regiæ Audientiæ ſolent,pro exemplis, ad deciſionem aliarum cauſarum paſſim à cauſidicis adduci,& negari nequit,quin maxima ſit rei, ita pluries apud ſuprema tribunalia iudicatæ, auctoritas, pro interpretatione iuris dubij: *d* quod licet (vt inquit I. C. Paulus) *e* ſemper certum ſit, tamen ex noſtra ignorantia quid iudicandum ſit dubitatur: cum aut ſuper eo caſu, de quo contendimus, iure nihil ſtatutum reperiatur,aut,ſi ſtatutū eſt,dubia ſit illius interpretatio,ad ſupremorum tribunalium deciſiones recurrimus, *f* & ceſſat regula,
32 quod † exemplis iudicandum non ſit, *g* quando pluries in ſupremis tribunalibus, ita iudicatum reperitur, non tranſlaticiè,vt inquit noſter I. C. *h* ſed re per dies maturata,cum librorum reuolutione, & matura conſiderationc,ac ſtudio. Sed quia, † parua facti mutatione,
33 totum ius mutatur,ita vt vix reperiatur vnus caſus, qui per omnia alteri adęquetur, & exemplare, quod non claudicet, non eſt multum,niſi omnibus circunſtantijs animad-

V Iaſſo.in d.l omnes populi,num. 5 3.& Sanct.Seuerin.in eius repetitione n. 10 3.Cephal.conſ 5 36.n.9.lib.4.Socin.conſ.8 9.nu. 1 8.lib 4 Ruin. conſil. 37.nu.1 3.& conſ. 94.nu. 5.lib.3.

X Decian.reſp. 3 2. nu. 9. lib.2.Roland à Valle conſil.5 5.nu 6.lib.1.Cephal. conſ.5 61.nu.3 lib.4. Decius conſ.5.nu.2.Calcan. conſ.1 c.num. 3 3.Ruin.cōſil.3 2.nu.1 2.lib. 3.

Y Molin. verb. fori Aragonum extenduntur. fol. 1 5 6.col.2.vbi Portol. Riminal conſ.4.nu.7.& ſeq. vol.1. Socin.Iur. conſ 3. nu 9.1 2 & 5 3.p 1. Pariſ. de reſignatione lib. 5. q. 4.num.10.Fernandus Rebellus de obligat.iuſtitiæ 1.p. lib 1.q.6. ſect.4. pag. 47.nu 3 9.& ſeq.

Z Obſeruan. 1. de equo vulnerato Molin,in verb. extenſio,& verb.fori Aragonum non recipiunt, & latius infra dicemus

A l.nam vt ait,ff.de legi. l.1.C.codē, Cancer.vari. reſolutio 3.par. cap.3.numer. 6 1.& ſeq.

B l.ſi.C.de legib. l in ambiguis,ff.de regul.iur.

C Molin.in d.verbo.forotum dubia.

D l.ſilius in princi.ibi ſic inueni Senatum cenſuiſſe ff. de falſis. Afflict. deciſ. 45.num.4 & 96. nu. 1 1. & 3 8 3. num.8. Menoch. conſ.400.nu.6 5. Peregr. conſ.9 1.nu.29. Cabedo, 1.p.deciſ.2 1 2.nu.7. Gama deciſ. 3 3.nu. 2. ad fin. & deciſ. 1 74.num.1 0. & 2 2 8.per tot. Vincentius de Franchis deciſ.8 1.nu. 2.p.1.

E l. ſed & ſi reſtituatur, §.ſi ſi.ff.de iudic.

F Cap.in cauſis.verſ.cum in ſimilibus,de re iudic.l.nam Imperator,ff.de legib.

G l.nemo.1 3.C.de ſentent.& interlocutio.omni.iudic.cui adde Gramat.deciſ. 2 2 8. Ianus Langleus ſemeſtrium,lib.7. cap. 3.pag.3 1 0.l.ſed licet,ff.de officio præſid.& quæ tradit Cicero.philip.9.

H l.1.ff.de iure patronatus.

animaduerſis,& conſideratis,in exemplaribus ſidendũ: vt faciunt aliqui cauſidici (quos S.Cyprianus *l* callidos argumentatores,& iuriſperitos fallaces appellat) qui ſi viderint,contra aliquod eorum exemplar, forſam tali negotio inconueniens,& non omnino adęquatum ſententiam ferri, aduerſus Iudices excandeſcunt, ſuoſquè clientes ſuadent,& ſtimulantur,vt iudices denuntiationibus,ſeu acuſationibus perſequantur,ſuam(ſi verum fateri volumus)cauſã,quia quod ſupereſt radere cupiunt, non ſuorum clientum agentes. Quia licet † exempla 34
rerum aliquoties ita iudicatarum nos aliquantulũ moueant, k non tamen ita illis alligari debẽt iudices,quod non præualeant apud eos fori, leges & ęquitas ſcripta, vel in capitibus prudentum traditione maiorum repoſita,& inconcuſſa praxi Regni obſeruata. At tamen † nõ 35
eſt illi facultas Regni ius(ſicut antiquis Prætorib' Romanis)corrigendi, & emẽdandi,& ideo,quod ipſe conſultus reſpondit,nec nouum ius inducit,nec antiquũ mutat, ſed declarat. *l* Competit etiam † eidem peculiari- 36
ter iuriſdictio in reſiſtentes,& rebelles mandatis Regis; eumquè offendentes, iniuriamuè aliquam irrogantes, etiam in perſonam ſuorũ officialiũ, ad inſtantiã procur. fiſcalis punit: *m* quod ſi officiales Regij cõtra forũ deliquerint, vel contra ius, & iuſtitiam ſubditos grauauerint,poterunt etiam coram eodem, ad inſtantiam partis lęſæ,vel procuratoris quatuor brachiorum Regni,in eodem Iuſtitiæ Aragonum tribunali accuſari, & criminaliter puniri: & in † eodem tribunali tantum eſt permiſ- 37
ſum,quod Dominus Rex poſſit,in perſona procuratoris fiſcalis, & agere, & ciuiliter conueniri: *o* qua ratione
† Prætori à Nerua adiecto,vt inter fiſcum, & priuatos 38
iudicaret, merito poteſt iſte Magiſtratus comparari *p*: quaſi ei dixerit † Dominus Rex, quod Trayanus *q* eius 39
Præfecto Prętorio dicere ſolebat, *Accipe hunc enſem, & ſiquidem rectè, atque è Republica imperauero pro me: ſin ſecus contra me vtere:* Non quod ſubditis facultas eum accuſandi

I In lib. de ſingularitate Clericorum.

k l.cum de in rem verſo, ff de uſuris,l.nunquam, ff ad Trebellia. l.1.§ hoc autem ff ad Silanian. l.1. §,ſi coheredis, ff. ad leg. falcid.

L Gloſ.in c.fin. verb.reſpondemus, de verb. ſign. & in cap.conſuluit.de tẽpor.ordina.Crotus in l.ſi is qui pro emptore,n.186 ff.de vſucap.

M Obſeruant.ſed ſi Dño Regi.6.tit.de genera.priuileg.

N Fot.1.de accuſatin.cõtra official.for.quotientes de offic.Cancellari.

O For.vnic. tit. de in ius vocando.obſeruan. Item de omnibus,de priuil.milit.fol.26.obſeruan. Item in Aragonia,tit.interpretatio qualit.& in quibus, fol 30.for.licet, titul. de procurat fiſci.Molin.ver. Iuſticia Aragonum,eſt Iudex competens, fol.201. col.1.& verb.Rex Aragonum, verſ. Dominus Rex ſi litigat,fol.294.vbi Portol. Bardaxi in comment. ad priuil. generale Aragonum.nu.37. fol.38.col.4. quibus adde Bald. in l.1. num.8.C. de ſentent. quæ ſine certa quantitate, & Paul.in l.ſi conſtante.§.ſi. num.fin.ff.ſolut.matrim.

P l.2.ff.de orig.iur.

Q Ex Plin Iunio.in panegyrico tradit Ruſinus antiquit.Roman.lib.7. cap. 33.in fin.Petr. Gregor.in ſintagma iur. lib.47. cap. 18.num.3.Alexan ab Alexan.dierum genial.lib 4. cap.23 Ludou. Martinez in reſponſo pro Regno, nu.179.Conradus in templo iudic.lib.1. c.r. §. 4. verſ. dignitatum gradus, n.4 Mathæc. in ſua apologia & Petr. Ribadeneyra, en la inſtitucion del Principe Chriſtiano,lib.2.cap.5.pag.297,Ioan,Chokier,in theſaur. aphoriſm. lib.2.cap.2. exemplo 9. pag.71.& d.lib.2.cap.1.exemplo 9.pag.68.

ſandi concedatur, ſed tantum forma humiliter, ac reue-
renter renittendi ſit tributa, nam licet Rex moleſtus nõ
ſit, miſerrimum tamen dicebant maiores noſtri, poſſe,
40 ſi vellet:[r] ideoquè hunc Magiſtratum † creauerunt, qui
illum ad leges ſeruandas moneret, iudicantes quod, ſi-
cut beatiſſimum eſt in principatu à nemine cogi, ita mi-
ſerrimum à nullo ſuaderi, & Rex noſter, Theopompum
imitatus, cuius ſupra meminimus, libentiſſime humili
ſuæ creaturæ ſe ſubmittit,[s] vt quaſi quibuſdam fidei, &
iuramẽti aculeis, ad leges ſeruandas cõſtringatur, quod
à maieſtate † illius alienum fuiſſe, non eſt quod quiſquã
41 exiſtimet, nam cui (vt inquit Plinius)[t] nihil ad augen-
dum faſtigium, ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt,
ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ, & tunc
(vt inquit Baldus[u] de Imperatore loquens) potius iudi
cio diuino, quam humano ſe ſubmittit, ſed ne leges; pro
prij commodi intuitu, aliquando illum tranſgreſſurum
42 aliquis putaret, ſtatuit, † quod ſi aliqua cauſa, in qua ip-
ſe eſſet actor, vel reus, ad eum, tanquam ad ſupremum
Principem, interpoſita appellatione deuolueretur, licet
coram eo, vbi poteſtas non eſſet lege reſtricta, agi poſ-
ſet;[x] tamen noluit per ſe ipſum de illa cognoſcere, ſed
per iudicem, quem ad eam delegabat:[y] non quod cre-
dam ex hoc, illa lege, impoſitam fuiſſe Regi neceſſitatẽ
delegandi, ſed tantum eius poteſtatem demonſtraſſe,
qua vſus Philippus Rex, ac Dominus noſter nominauit
in commiſſarium, in cauſa domus de Antença, domi-
num meum, & vxoris meæ patrem D. Hieronymũ Cha-
43 lez,[z] † qui quã plurimis annis eiuſdem Iuſtitiæ Arago
num Locumtenens, ac Conſiliarius in Regia Audientia
criminali exiſtens, adeò ſe ęquum in iure redendo præ-
buit, vt ſumma gratia, maximiſquè beneficijs, tam à Phi
lippo patre, quam filio fuerit affectus, & ornatus, qui mi
grauit ad cœlum, die 30. Martij anni 1605. cuius locum
ego nunc indignus occupo. Quod fieri poſſe etiam ho-
44 die, † exiſtente diſpoſitione forali Caroli Quinti,[a] Reſ-
ponde-

R Hieron. de Blancas in comment. rerum Aragon. tit. de Magiſtratus Iuſtitiæ Arago. dignitate, pag. 186. in fin. Zurita tom. 1. annal lib. 2. c. 64. fol. 103 col. 2. verſ. Y ſe fue cada dia.

S l. eſt receptum, vbi Doctores, ff. de iuriſdictione omn. iudic.

T In panegyri. ad Traiã. Ianus Langleus lib. 7. ſemeſtri. c. 17. pag 463.

V In c. paſtoralis, § quia vero, nu. 3. de officio delegati.

X l. proxime, ff de his quę in teſta. delentur. l. & hoc Tiberius, ff de hæredibus, inſtitu. Dec. Iaſ. & alij in l. qui iuriſdictioni. ff de iuriſdict. omn. iud Alexã. in l. eſt receptum. ff. eod. tit. Dec. Abb. & alij, in c. eum veniſſent, & in cap. nouit. de iudic. Bald. in l. exemplo ad fin C. de prouatio. Conradus in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 2. §. 4. verſ. 10.

Y Obſeruan. Item in Aragonia, tit. interpretationes qualiter, & in quibus obſeru. Item de omnibus cauſis, tit. de priuil. milit. for. vnic tit. actus Curiæ, ſuper redditibus regalib. ad fin. facit for. licet, de procurat. fiſci. Corſetus de poteſt. Regia. 4. p. q. 44 nu. 7. poſt Bald. in d. l. eſt receptum, nu. 2. & Paul. in d. l. proxime, nu. 4 Conradus vbi ſup. num. 2. gloſ. actor. in c. ſi quis contra, vbi Abb. & Aretin. nu. 17 de for. comp. gloſ. & Ab. in d. cap. cum veniſſent, n. 6. facit. l. prætor. 17. ff. de iuriſdict. omn. iudic.

* Z Et Regens Marzilla in cauſa Baroniæ de Ayerue, & Bartholomeus Diez in cauſa Caſtellaniæ de Ampoſta, qui ſuę virtutis, & eruditionis hęredes, & ſucceſſores reliquit Bartholomeum & Petrum ex fratre nepotes acutiſsimos noſtri Regni Iurecõſultos.

A Sub tit. que las cauſas de appellacion no puedan ſer cometidas a juez delegado, vbi Bardaxi. pagina 226. & 417.

Digitized by Google

ponderunt omnes Conſiliarij Regiæ Audientiæ, die 19
Maij anni 1574. Ex eo quod, † licet rubrica ſit adeo ge 45
neralis, tamen nigrum ſe reſtringit ad appellationes, in
cauſis priuatorum, non vero Regis, vel eius fiſci, in qui-
bus ſpecialis lex ſtabat: *b* & quoties lex noua generalis
eſt, & correctoria, diſtinguẽda eſt per legem antiquam.
c Sed à ſententia collegarum receſſit Seruetus de Ani-
ñon, aſſerens rubricam generalem, quæ diſpoſitiue lo-
quitur & orationem perfectam continet facere legem
generalem, *d* cuius ſententiam ſecuti fuerunt Locumte-
nentes Iuſtitiæ Aragonum in prouiſione cuiuſdam iu-
riſfirmæ. *e*

Vltimo iſte ſummus Iuſtitię Aragonum Magiſtratus,
† ſi ſubditi ab aliquo iudice Eccleſiaſtico, vel ſeculari, 46
vel á qualibet alia priuata perſona, contra foros, & iuſti
tiam, non ſolum ſi in perſona, ſed etiam ſi in honore, vel
rebus, ſiue iuribus grauari timeant, nomine Regiæ ma-
ieſtatis quaſdam inhibitiones concedit, quas noſtri iu-
riſfirmas, grauaminũ fiendorũ, appellãt, quia qui eas ob
tinet, firmat de iure coram Iuſtitia Aragonum, hoc eſt,
vt ita dicam, fideiuſſoribus præſtitis aſſecurat iudicium,
qui in Regnis Caſtellæ appellãtur fideiuſſores de la haz,
f cum nihil aliud ſit † firmare de iure, quam aſſecurare
iudicium. *g* Et licet multiplex ſit cautio, *h* & videatur,
† quod non ſolum aſſecurat, de iudicio ſiſti, ſed de iudi 47
cato ſoluendo; *i* tamen praxi receptum eſt, fideiuſſorem,
in firma oblatum, ſolum eſſe fideiuſſorem, iudicio ſiſti,
propter ſuſpicionem fugæ, vt reus ſecurum faciat iudi-
cium, ne eius fuga eluſſorium reddatur. *K* Vnde lata
ſententia, ſiue illa ſit condemnatoria, ſiue abſolutoria,
talẽ fideiuſſorem liberari, receptũ eſt, *l* quamuis multi,
talem

B Late Hiero. Gabr. conſil. 12. num 4. & ſeq. vol. 1 Burſat. conſ. 76. n. 31. vol. 1. Medicia in tract. de legib. p. 2. q. 10. pag 147. Gerard. de Petra ſancta. ſingulari. 7. pag. 548. Horat. Carpanus in lucubratio. ad ſtatuta Mediolani, 2. par. cap. 173. nom. 13. & 16.

C Tex. iuncta gloſ. in authen offeratur, C. de litis conteſtatio. Ioan. de amicis conſ. 11. nu. 20. Imol. in l. ſi vero. §. de viro, ff. ſolut matrim.

D Alexan. conſ. 109. n. 4. vol. 5. & conſ. 6. num. 3. vol. 7. Burſa. conſ. 12. nu. 16. & conſ. 212. num. 9. in 2. Iaſ. in rub. de actio. num. 17. Medic. vbi ſupra num. 4. & ſeq. Alderanus Maſcard. de generali ſtatutorum interpretatio, cõcluſ. 2. nu. 197. & ſeq. Crabeta conſ. 61. nu. 1. Decius conſ. 527. num 11. Beroi. conſ. 52. nu. 2. vol 2. Bertazol. conſ criminal. 35. num. 1. lib. 1. Natta conſ. 282. nu. 10. vol. 2.

E* D. Hugonis de Vrries die 9. Iunij 1574. & omnes concordes, die 6. Martij 1576. in proceſſu D. Annæ de Veyntemilla.

F Roder. Suarez ad l. 2. tit. de los emplazamientos, verſ. vlterius nota. n. 18. ibi allegaos io termino legitimas excepciones Gutierrez practica lib. 1. q. 132 nu. 3. & 4.

G §. fin autem, ibi ſolem in ſtipulatione firmare in ſtitu. de ſatiſdatio. Noſter Molin. verb firma, verſ. firma iuris vnde habuit originem. fol. 154. col. 4. Seſſe de inhibitio. cap. 2. §. 5. nu. 12. Fontanella de pact. dotalibus. clauſ. 4. gloſ. 15. num. 129. 132. & 133. fol. 24.

H Lælius Zanchus de priuil. Eccleſ. pag. 114. á num. 16. cum ſeq.

I Moſcatellus in pract. fideiuſſor. par. 1. modo. 13.

K Maranta in ſpeculo p. 6. tit. de ſatiſdatione num. 2. DD. communiter in l. ſciendum, ff. qui ſatiſdare cogan. l. ſi prætor. 75. de iudic. l. vltim ff. ne quid in loco publi.

L Anto. Heringius in tract. de fideiuſſorib. c. 10. §. 19. nu. 9. per tex. in l. Græcę. §. & poſt litem, ff. de fideiuſſor. alijs relatis Menoch. conſ. 212. num. 20. vol. 3. facit tex. iuncta gloſ. in §. ſancimus. in authen. de exhibendis reis, ibi ſola perſonali fideiuſsione. & ibi Accurſ. verſ. cautione iuditio ſiſti.

talem fideiuſſorem iudicio ſiſti,magis principalem; quã fideiuſſorem dici debere,aſſerant. *m* Vnde, hac cautione aſſecurato iudicio, firmans obtinet inhibitionem à Curia D.Iuſtitiæ Aragonum, ne contra forum grauetur,quæ in Caſtella vocatur à pragmaticis, *Carta de amparo.** Sed † quia eodem foro *n* cauetur vt firma nõ impediat executionẽ caſus manifeſti qualis eſt omnis obligatio inſtrumẽtalis,ideo proponũtur exceptiones,*o* quę impediant executionem paratam, quam habebat illud debitum manifeſtum,donec firma fuerit repulſa, quod
48
49 nihil † aliud eſt,quam declarare fore procedendum ad vlteriora in executione,non obſtantibus exceptionibus allegatis per reum in iurisfirma,quas amplius opponere non poſſit;& hoc eſt,quod noſtri Foriſtę aſſerunt *p*, repulſa vna firma cęteras omnes repulſas cenſeri. Sed
50 aduertendum eſt, † quod hodie *q* indiſtinctè præſentatione iurisfirmæ facta,ſiue ab eo contra quem decreta eſt executio, ſiue à tertio, bona inuentariantur, & ſub idoneis fideiuſſoribus firmanti conceduntur,quibus nõ oblatis pœnes curiam remanent: Quod ſi fuerit admiſ-
51 ſa, † non ex hoc impeditur, *r* is contra quem fuit firma conceſſa,agere in iudicio ordinario auduerſus fimã
52 tem: ſed ſi vellit † firmans in caſu particulari decretum inhibitionis obtinere, in Curia D.Iuſtitiæ Aragonũ op
53 ponit,&probat exceptiones,excluſiuas intẽtioniseorũ, à quibus grauari timet,quas iuſtas iudicãs Iuſtitia Arago. ſeu eius Locũtenẽs, ſuã interponit auctoritatẽ & officiũ impartitur,*ſ* inhibendo,ne firmantẽ contra ius,& foros Regni grauent,quaſi declarans, talem exceptionem

M Luc. de Pena in l. quis decurio.nu.15.C.de decurio. lib. 10. probac Alexan.in l.2.§.ſi quis. o. 5. ff. qui ſatiſdare cogan. Heringius vbi ſup. c.16. num.21.& ſeq.

* Montalu. in l.5. tit.18 lib.3.fori legum,Didacus. Perez lib. 3. ordinar.l.1. pag.589.verſ.hinc deducitur.

N §.Item demandan aſsi en criminal tit.priuilegiũ generale, obſeru. Item ſi quis,tit. interpretationes qualiter,& in quibus,fol. 23.obſeru de foro,fol.15 tit. de fideiuſſoribus, obſeruan. Item in debito de rerum teſtatione, fol. 3. for.de volũtad de la corr ibi, à demoſtrar de caſo manifieſto,tit.de firmis iuris.Seſſe de inhibitio.c.2. § 3.nu.25.& ſeq.

O Molin.in reportor. fororum,verb. Manifeſtum, colu.1. fol.221. vbi eius additionator Portol.nu.1 cum trib.ſeq.& verb.emparamentum, verſ.die 4. Auguſti.fol.115.& verbo firma iuris, verſ. quidam vocatus talis de torgoo. fol.145. & verbo liquidatio,col.1.fol.110.

P Molin.verb.firma,verſ. firma vna repulſa. Seſſe d. §.3.nu.17 & ſeq.

Q For.vnico,tit. que los officiales y executores no obſtantes las firmas, &c. anni 1564. for. vnic. tit. de la firma de tercero,anni 1598.

R D.Seſſe in ſuo tract.de inhibitio.cap.2.§.3.num.7.& ſeq.17.cum ſeq.

S Anto.Oliban.de iur.fiſci.cap.4.num.10.l.ſi contendat.vbi Paul.poſt Bart.ff.de fideiuſſor. iuncta l diffamari.C.de ingenuis manumiſ.ſed quæ inter hæc duo iura ſit differentia, Couar.variar. lib.1. cap. 18.à num 3.quibus addendi Anto.Gom.in l.40.Taur.num.79.Ioſeph.Ludouic deciſ.Lucenſ.32.nu.1.& ſeq. Gabriel lib.2 comun.concluſ.tit.de actio.concluſ.6.Sarmient.ſelectar.lib.1.c.2. & lib.7. c.6. Salcedo in additio.ad pract.Bernar.Diez cap.6.verb.ſtatuere terminum F.Andręas Gail.lib.1.obſeruat.9. cum quatuor ſeq Molin.de Hiſpan.primog lib.3.c.14.nu.22.& ſeq licet iſti in caſu actionis intentatæ agant,nos vero quando per viam exceptionis officium iudicis imploratur.l.Aurelius.§.centum,vbi Bart.ff.de liberat.legat.l.ſi res obligata.ff.de lega.1.l.ſi pater, C.qui bonis cede.poſſunt.Idem Bart. in l. ſi ſocietatem, §.arbitrorum,num.18.ff.pro ſocio.Bald.in l.3.nu.3.C.qui bon.cedere poſſunt.Socin.conſ.94.num.4. & 6.cum ſeq.vol.3.Roncheg alius Gioldus in repet.rub.de duobus reis, nu. 33. late & eleganter Didacus Perez lib.3.ordina.tit.8.l.1.gloſ.defenſiones periodicales per tot.ſed præſertim à verſ. ad quartum dubium.pag.588.cum ſeq. Seſſe deciſ.115.per totum.par.2.

nem,in iurisfirma propoſitam,firmanti competere, *t* ad actionem,quam iam actor in iudicio deduxerat, vel deducendam timet, extinguendam, & perimendam, vel ſaltim elidendam,ſecundum propoſitę exceptionis naturam: *u* Nam quædam ſunt † exceptiones impedientes litis ingreſſum,& vocantur litis finitę,& actionē perimunt,vt ſunt illę quatuor ab obſeruantia noſtri Regni enumeratę videlicet rei iudicatę tranſactionis diffinimenti,& pacti de non petendo,ex quibus, & alijs ſimilibus vt puta ſolutionis inſtrumento probatæ, vel alterius ſcripturæ habentis vim inſtrumenti, compenſationis debiti liquidi, remiſsionis delicti à parte factę, vel eius legitimę, & foralis præſcriptionis non ſolum impedientur proceſſus ordinarij, ſed etiam priuilegiati quales ſunt apprehenſionis, & manifeſtationis ac inuentarij, necnon etiam proceſſus criminales. Alię vero ſunt exceptiones † dilatoriæ, vel per modum dilatorię propoſitę, quæ licet impediant executionem rigidam, non tamen impedient litis ingreſſum,nec iudiciū ordinariū, niſi propoſitæ ſint contra aliquē in vim perēptoriæ, vt eſt exceptio partis non legitimæ, adimplemēti non ſequti,& ſimiliū quę nō omnino perimūt,ſed illius aduerſus quē fuerunt propoſitę actionem clidūt. Quibus propoſitis exceptionibus,& à parte corā Locūten. Iuſtitię Arago. probatis,obtinet inhibitionē ab eo,modò in forma † priuilegiata; ſi quē inhibere intendit,priuilegiatam habeat executionem,vt ſunt cenſualia, ſententia arbitralis laudata,condēnatio voluntaria,comandę,albarana mercatorū,vel iura regalia, proceſſus criminales certi, vel cum clauſula iuſtificatiua,ſi tales actus ſint,qui non priuilegiatā,ſed tantum paratā habeant executionem,vt inſtrumentū locationis,obligatio inſtrumentalis, vel ad impediendum iudicium,ratione in competentię iuriſdictionis fuerit obtenta, & tunc inhibitus illa clauſula vocatur,& excitatur, quod agat ad illius reuocationē, vel declarationē ex deductis in eadem firma, & hoc corā Iuſtitia Aragonū, qui hunc † habet modum ad ſe euocandi cauſas, vel ad eius † repulſionem; agens, *Iudicium purum poſtulans*, vt inquit Cicero, *x* oſtendens ſe habere contra exceptiones à firmāte propoſitas caſum † manifeſtū,ex inſtrumēto liquido,& cōfeſſione partis reſultātē, quē vt inquiūt foriſtę ſola vna ſcintilla turbat, & offuſcat: *y* ita vt eo caſu firma nō repellatur,imo in dubio propter eius priuilegiū ſit recipiēda. *z* Nō tamē definet eſſe caſ⁹ manifeſt⁹ etiā ſi inſtrumētum ſit teſtibus corroboratum. *a* Quod ſi firma ſit poſſeſſoria † agere pote-

53 54 55 56 57 58 59

rit

T Iacobus Cancer, vari. reſolut 1.par.cap.5.n.54 & ſeq.l.2. §. ſunt qui putent,ibi, vt prætor ex cauſa eſtimet an hanc actionem dare debeat, ff. ne quid in flumine publi.l.1 §.labeo,ff.de flumi. l.ſi vnus,§.pactus. ff.de pact.l. ſi inter,§.1. ff.de pigno.l. ſi is cui commudata, ff.de furtis.l.vlt.ff.ex quib.cau. maiores.

V Obſeruan.vſus Regni, tit.de pignorib. explicat eleganter D. Seſſe in d. ſuo tract. de inhibitio. c. 2.§.4.à n.13.37.43.&44

X Lib. 2. de inuentione Briſonius de formulis li.5 pag.449.verſ. nunc ad exceptiones.

Y Molin.in d.verb. Manifeſtū,Port. & alij ſup.rela.

Z Obſeruan.penult.titu. de pignoribus,obſer. Itē ſi Epiſcopus de foro com.

A Ex traditis à Bart. & alijs in l.certi condictio. §.quoniam, ff.ſi cert pet. Hipolit.in rub de proba. nu.41.Aluar. Velaſcus de iur.emphi.q.7.n.54.*fuit deciſſum in curia D. Iuſt. Arag.die 28.Iulij 1576. in procel. Franciſci Caſtelblāc ſuper iurisfirma.

rit quis ad contrafirmandum in qua,talis clauſula in ci
tationem reſoluitur *b* hoc ſenſu,quod aliæ omnino ob
temperandæ ſunt,iſtis autem,contrafirma oblata, pote-
rit contrafirmans ſuo periculo contrauenire, & ſuā poſ
ſeſsionem rerum, & iurium deductorum defendere, ne
in ea turbetur;quod viginti & duobus † modis contin
60 gere poſſe,tradit Sebaſtianus de Medicis, *c* & hanc poſ
61 ſeſsionis turbationem, † non ſolum defendit Iuſtitia A-
ragonum aduerſus priuatos,nitentes ſua poſſeſsione pri
uare firmantem,ſed cumulatiuè cum eo, quilibet alius
regni iudex competens, ad quem,is qui turbari timet,
recurrere deſtinauerit, inhibitionem cōcedit,ne ſua poſ
62 ſeſsione quis turbetur; attamen firma † non eſt neceſſa-
ria,Iuſtitia veró Aragonū nō aliter inhibet quàm firmā
do corā eo quia per firmam ad ſe euocat iuriſdictionem
in cauſis ſingulariū regni, quam aliàs nō habet, *d* cum
63 magna iniuria inferatur † ei, qui in ſua poſſeſsione tur-
batur, & pati non debet quis,commodo poſſeſsionis, &
rei fauore priuari, *e* cum maximum ſit. Qua de cauſa,
ſepè partes cōtendentes ſuper hoc, ad arma veniebant,
& vnuſquiſq; eorum enſem, quo ſuā poſſeſsionem , &
priuilegium rei,paratus erat defendere, loco libelli of-
ferebat; *f* & ideo ęqum fuit,ne hæc fierent, ad iudi-
cem recurrere, coram quo de iure ſuo firmās ſuper poſ
ſeſsione,inhibitionem obtinet, *g* ne quis eum in ſua poſ
ſeſsione turbet,aut moleſtet, cum ipſe iam firmauerit,
paratū eſſe iuri ſtare, cautionemq; de iudicio ſiſti obtule
rit.Quod ſi vterq; ſe poſsidere,&rei fauore frui debere
cōtēdat, &ſuper hoc cōtrariā iurisfirmā obtulerit,pote
64 rit ſuā poſſeſsionē,† etiā manu armata, & amicis accerſi
tis tueri, *h* quādo enim alicui permittitur,aliquid impu
nè facere, intelligitur permiſſum illud facere, cōuocatis
amicis

B obſeruant.1.tit.de citatio.obſeruant, item nota.quod vbi vnus.titu.de fideiuſ. Plotus de in lit iurão.§.1.num 31. & ſequen.Rebuf.in conſtitut. Galli.tom.3.pag.255.nume.41.& ſeq. Moli.verb. firma, verſic. firma ſuper poſſeſsione, ſi eſt oblata. fol.147. Ferrer in metho do rub. de firmis poſſeſſoriis.fol 32. Seſſe de inhibitió.c.2.§.2. num.9.pagi.134.Moli.in repor. fororum,verb.firma iuris in dubio,fol.143.colu.4. in princ.vbi Portoles à nume.4.num.7.ſeq. ex regu.l.non poteſt dolo carere, vbi Deci. & cagnol.ff.de reg.iur.Aymon conſ.193 nume.1. Plotus vbi ſupra, numero 49. follo 29.Menochi.de arbitrariis,caſu 138.n.15.

C ad l.fin. ff.de legibus, tracta.de acquirend. domin.verb. aut in conſeruando,gloſ.2.par. 2. nume.77. Seſſe deciſio.220 2.p.

D Seſſe de inhibitio. in anacephaleoſi, num.130. & 131.&cap.2.§.4.n.34. pag.190. Enric. à Roſental.tom.2. controuerſ.feudal.cap.10.concluſ.41.nume. 139. & 142. pagi.197.

E l.fauorabiliores, ff. de regul.iur. §. commodum, Inſtitu.de interdict. Ripa in cap.ſæpe,num.2.de reſtitutione, Corta in memorabilib. verb poſſeſsionis commoda, Contardus in l.vnica, 1. ratio decidendi,num 32.remiſsiue,C.ſi de momentanea, Barbac. conſi.23.n.22.lib.1.

F Bald.in l.quiſquis.n.3.C quorum appellatio.non recipiantur.Ruin.conſi.28.n.4 li.4. eleganter & late totam hanc materiam differens D.Seſſe de inhibit.o.c.6.§.1.pag.511.& ſeq.

G for.vnico,titu.de firmis iur.ſuper poſſeſsione,obſeruant.Item nota, cum duabus ſequentibus, titu. de fideiuſſor. Moli.verb.Firma,verſic.Iurisfirmarum iudicium poſſeſſorium,fol.154.col.3.

H Aymon conſi 4.n.7.Bertrand.conſi.200.n.11.lib.3.Caſaneo in cōſuetu.Burgun.rubr.13.n.5, Viuius deciſ.226.n.10.Portol.in §.ganatum,n.20.Cancer variar.reſolutio.lib.2.cap.20 &lib.3.cap 4.num 79. Henricus à Roſent.tom.2.controuer.feudal.cap.10.concluſ.41.num.137.& 149.pag.197.& 198. & facit text.in l.cum fundum,ff.de vi,& vi armata.

amicis, & familiaribus. *i* Ex quo non delinquet,nec
aduerſus eum criminaliter agi poterit: *K* quia vt inquit
Bald. *l* iudex &lex armat eum,vt poſſit poſſeſſionē ſuā
etiā vi cum moderamine tueri,atq; defendere, ſi nō ſe-
ditioſe hoc faciat,cōcitando gentē, currēdo turbulēter
per ciuitatē,acclamādo: *Arma,arma*;vel ſimilia:tūc enim,
non quòd ſuā poſſeſſionē,& firmā defendat,ſed de ex-
ceſſu,† tanquā ſeditioſus punietur: *m* & ita credo quod 65
fuiſſet declarata firma Iuratorū Mōtiſſoni per me,&col
legas prouiſſa,ſi fuiſſet petitū,quemadmodū in caſib' in
quib' appellatio remouetur,cōceditur ratione *n* exceſ-
ſus:aliàs vero nemo tenetur† ius ſuū indiſcuſſū relinque 66
re, *o* ante iudicialem declarationē, quæ receptione, vel
repulſione firmæ fit:quia licèt prohibeatur quis de no-
uo poſſeſſionem adquirere, non tamen debet impediri,
illam iam adquiſitam continuare: *p* illud verò in tri-
bunali Iuſtitiæ Aragonū ſpeciale eſt, vt, ante iuris firmę
receptionem,vel repulſionē,diſceptetur quæſtio,an ille
qui cōtrafirmando ſe etiam poſſeſſorem, & reum con-
tendit, admitti debeat ad contrafirmandum; à cuius
declarationis † euētu pendet deciſio illius dubij,ſi cōtra 67
rios actus faciēs inhibitioni,ſit tanquam eius fractor pu
niendus,vel nō? *q* Si enim admittatur,impunè fecit: ſi
verò nō admittatur,tanquā fractor inhibitionis punie-
tur:& ideo ſolet cōtrafirmans ſuperſedere, & nihil cō-
tra inhibitionem ante prædictam declarationem,atten-
tare. Sed quia ſuo periculo poſsūt,ratione vitandi † ſcā 68
dali, & ne partes veniant ad arma, *r* ſolet iuxta fo-
rum manus regia imponi , vel apprehendendo rem,
ſuper cuius poſſeſſione controuertitur, *ſ* ad manus
Curiæ, vel nominando comiſſarium, qui rem nomi-
ne Curiæ cum obligatione reddendi rationem te-
neat

I Iaſ. in l.1,§ fi.n.5. ff.de oper.noui.nunciat. Paul.de Caſ.in l.refectionis.n.4 ff. commu.prædi.Pariſ. conſil.154 vol.4.Sōci Iun.cō ſil.54.n.12.volu.1. Ponte conſi 98.n.31.&32.Proſ per Fariṅac.conſi.2 n.17 & ibi additio.E. Schrade. tract feud. 2.p. 9.p. principal. ſectio. 9.nume. 20. & 21.

* K vt fuit declaratū per me &collegas in curia D. Iuſtitiæ Aragonū in proceſu IuratorumMontiſoni anno 1609.ex dicto Molī. in verb.Firma, verſic.per M de la Raga,fo.150. colu.3,in fin. Aymon conſilio 28.nu. 10. Bart.in l.ſi quis in ſeruiture,in ṗn.ff, de furt.l.deuotum,vbiLucas de Pen. C.de metatariis,lib.12.l.3.§. cum igitur,&ibiBart.& DD.ff.de vi & vi armata,& alij plures relati per Roſenthal. tom.1.c.8.concluſ. 20. litera.T.p.557.

L in diſputatio. accuſatus de vi turbatiua, colum.18.ad med.

M Bohetius in tracta. de ſeditioſis, & Doctores in l 1.C.eodem.Capicius deciſio.130. Decian in praxi,lib.7.cap. 7.num.16.& 17. Hortenſius Cabalcanus de brachio regio. 2. par. nu.72.

N Doctores in l.ab executore.C.quorum appellatio,Zeball.4.tom. quæſtio.1.alias 897 nu.929. & ſequen.pag.169.

O l.illud,ff de petitione hæreditatis, Seſſe vbi ſupra num.65.

P gloſ.in cap. non ſolum.de appellation. in 6. Capicius deciſio 72. Pariſi.conſil.41.num. 38,lib.1.Menoch.de recuperand.remed.17. num.49. Beroius conſil.87. num.5.lib.1.Lancelotus de attentatis,cap.4.limitatione 1.num.2.& ſequen.& declaratione 4. & limitatione 26 per totam.Maſtrilis deciſ.52.Seſe vbi ſupra num.62. pag.522.

Q obſeruant.de conſuetudine, & obſeruant.item nota,titu.de.fideiuſſoribus. Seſſe vbi ſupra nume.66. 85.90 & ſequen.

R l.æquiſsimum.ff.de vſufruct.Menoch.in prælu.de recu.n.26.&reme.1.n.320 & 323.Hojeda de incōpatib.c.23.nu 67.& ſeq.

S Moli.in report verb.apprehenſio. vbi Portol.late & eleganter Bardaxi per plures quæſtiones &illius tituli forum interpretans à fol.476.cum ſeq.

T foro

neat: quādo enim timetur ſcandalum ſuboriri, licita eſt
69 ſequeſtratio, quod ſummarium iudicium, fit† gratia litis
ordinādæ, x ad effectū, vt cognoſcatur, quis debeat eſſe
actor, vel reus, in ordinario poſſeſſorio, vel petitorio, &
quis interim debeat in poſſeſſione manuteneri, & defēdi,
& cui eſſet faciēdum præceptū, † de nō moleſtando par
70 tē aduerſam, quod in iure interdictū eſt, ne vis fiat ei, qui
in poſſeſſionē miſſus eſt, & à noſtris vocatur, appellitus
de tolli forciam, eſtque hoc remedium retinendi, ſiue
conſeruandi, ſtatum illum poſſidendi, in quo quis repe
71 ritur; & competit etiam nudo detentori, in eoque is †
obtinere debet, qui etiam iniuſtè poſſidet, tempore mo
ti iudicij; & ſufficit conſtare quiſnam ſit in poſſeſsione;
72 etiam aſinina, iniuſta, & violenta, vt reus † conſtitua-
tur, & in ea officio iudicis tueatur, y litependente, in
qua poſtea agitur ordinariè, & interim aduerſans qui
vel propoſitionem non obtulit, vel cuius propoſitio re-
pulſa fuit, actor cōſtituitur in proſecutione plenarij poſ-
ſeſſorij, quod in articulo iurisfirmarum diſcutitur, di-
73 uerſo tamen modo; quia ſi is obtineat, qui in articulo †
liriſpendentię propoſitionem, vel cedulam reſeruæ ob-
tulir, talis ſententia tanquam in proceſſu ciſterno apre-
henſionis lata, priuilegiata erit, tam quoad executionē;
quā quoad reſtitutionē fructuū litependente, percep-
torum, tamen ſi vocatus per proclama, z ſi ſua putaue-
rit intereſe comparere neglexerit, licet ſuper poſſeſsio-
ne in plenario iudicio agere poſsit, nō tamen priuilegia
tè obtinebit in pœnā ſuę cōtumaciæ aduerſus eum, qui
74 litepēdēte ſententiā obtinuit, quę licet pro mera † & pu
ra interlocutoria habeatur, & ideo ſolū reuocabilis ſit,
a cum iudiciū illud ſit pręparatoriū iudicij poſſeſſorij
principalis, & plenarij: tamen, quia ſentētia in eo lata in-
terim, ſeu litependēte deffinit, quis ex litigantibus rem
detinere debeat, diffinitiua b reſpectu illius articuli,
recte

T for. ad noſtrum, 7. ajuſtando, 29. vbi noſter Bardaxi tit. de apprehenſio.
X for. item, por dar forma, 23. titu. de apprehenſio. eum ſeq. Portoles ad Molī. verb. apprehenſio, § 2. n. 36. noſter Caſanate conſ. 40. n. 28. Cagnol. in l. 2. ſub nu. 28 r. C. de pactis inter emptorem, Capici. deciſ. 96. n. 10. Nata conſil. 22 r. Roland. conſil. 8. per tot. vol 4. Ceph. conſi. 39. nu. 5. Paſer. conſil. 142. Gail practi. obſeruat. lib. 1. obſeruat. 5. cum duab. ſequentib.
Y Couarru. practica. quæſtio. cap. 17. num. 5. verſi. ſane, Nenizan. conſil. 80. n. 3. Silnau. conſ. 27. n. 2. & ſeq Curti. ſeni. conſi. 60 per tot. Ploc. de in litem iurando, § 3. nu. 28. & 33. Beroius conſil. 72. num. 62 volum. 3. & alij ſupra relati. Mazol. conſil. 01. Franciſcus Milanenſis deciſ. 2 num. 98. & 99. & deciſ. 3 num. 278. cum ſeq. lib. 1. Menochi. de retinend. remed. fin. Vergil. de Bocca de manutentione cap. 21. Verallus deciſi. 200. Cancer dicto cap. 14. num. 4. Plotus de in litem iurando, l. ſi quando, circa principium, nume. 107. cum ſeq.
Z Afflictis deciſio. 24. nume. 7. Grammatic. deciſio. 78. num. 1. Maranta de ordine iudiciorum. 4. p. diſtinctio. 7. ad finem, Couarru. practica. cap. 35. Velaſcus conſultatione 937. Marcus Antonius Peregrin. deciſio. 145. num. 16. Surdus deciſio. 26. n. 2.
A Auguſt. Beroi. cōſi. 11. n. 1. li. 1. Neuiz. cōſi. 81. n. 7. Aleiat. reſp. 386. n. 4. Couar. d. c. 37. Gail obſer. 7. n. 6. lib. 1. Sixtinus de rege

lib. lib. 1. DD. per tex. ibi in l. 1. C. ſi de momēta. c. fin §. de poſſeſsio. 2. q. 6. Zuchar. in l. hu. n. i 13. verſ. nam
hoc dico, C. de edict. D. Adr. Feli. in rub. de tregua & pace, n. 12. verſ. & ſuper hoc poteſt fieri pręceptū,
Aymo. conſi. 141. n. 5. Albar. Valaſ. conſul. 79. ſub n. 18. Cabalean deciſ. 33. ex ordine 69. nu. 41. & 106.
p. 2. Menoch. de retin. rem. vlt. n. 46. & 47. B Menchaca controuerſ. illoſt. c. 35. Surd cōſ. 288. ſub
n. 22. ad fin. Græbeus ad Gail. practicar. concluſ. 7 conſideratio. 1. num. 1. cū duobus ſequentib.

recte appellari poterit, cum tamen per eam, cauſa non omnino & finaliter ſit deciſa, † quoad poſſeſsionem, vel proprietatem, quaſi per cõtinuationem quamdam iudicij cepti erit in poſſeſſorio, & petitorio coram eodem iudice procedendum, ne continentia cauſę diuidatur *c*, etiam ſi perſonæ colligitantes diuerſi fori ſint, *d* cum voluntarij rei extiterint comparendo, *e* & ſuas propoſitiones offerendo, in illo iudicio reali, in quo actio in rem ſcripta fuit coram iudice ſeculari propoſita; & ideo non mirum † quód & Clerici *f* eius iuriſdictionem in eo declinare non valeant, maximè ſtante conſuetudine, & praxi regni; *g* quę manus regiæ † impoſitio (vt inquit Rebuffus *) non aufert poſſeſſionẽ ab eo, qui eam habet, ſed ad ius vniçuique cõſeruandũ eſt inrroducta, & tũc ex contẽdentibus † ſuper poſſeſſione, ille cõmiſſarius curię à iudice, litependẽte nominabitur, qui melius probauerit ſe eſſe in poſſeſsione naturali, ſeu detẽtatione rei, *h* (etiã ſi aduerſarius ciuiliter ſe poſsidere cõtendat, & probet) donec firma ſuper poſſeſsione fuerit recepta, eius, qui nõ ſolum eſſe in poſſeſsione, ſed poſsidere, melius probauerit. *i* Dicetur autem melius probaſſe pluribus modis. † Primó, ſi per plures, & meliores teſtes, vel per eos, qui pręſumuntur melius ſcire veritatem; vt ſunt vicini, quibus maximè in probãda poſſeſsione creditur, *K* & tunc non dicetur vterq; probare, ſed ille ſolus, qui melius probat; cum fortior probatio, minus fortẽ eneruet. *l* Ex qua ratione dicebat Bal. *m* iudiciũ eſſe ſimile duello. Secũdo poteſt vnus melius probare, quia probat de antiquiori poſſeſsione, quę pręualet, *n* cũ noua poſſeſsio præſumatur inuaſsio. Tertio ſi inpari teſ-

75 76 77 78 79

C l. nulli, C. de iudi. c. 1. de cauſa poſſeſsio. & proprietat. vbi gloſ. & Doctores communiter, c. 1. §. ſed iudex, de ſequeſtr. poſſeſ. & fru ct. Gail obſer. 32 num. 11. lib. 1 Rebuf de cauſa benefic. poſſeſſo. art. 8 gloſ. 2. num. 3. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 8. n. 24. & ſeq. Viuius deciſ. 236. num. 1. Aymon conſi. 818 per tot. Menoch. de arbitrar. caſu 372. l. ordinarij, 13. C. de reivẽdicatione, l. 1. & 2. ff. de quibus rebus ad eund. iudicatur, l. omnes, 5. C. arbitriũ tutelæ, l. ſi pariter, 9. de liberali cauſa, l. ſi quia ex argentatiis, 6. §. 1. ff. de edẽdo, gloſ. 2. & ibi Abb. & alij in c. fin. de iudi. Aſfli. deciſ. 354. Guid. Pap. ſing. 671. Soci. conſi. 120. n. 9. vol. 1. Oldr. conſi. 27. n. 11 Marra de iuriſdic. 4. p. caſu 142. nu. 4. & 13. & caſu 189. Schra. p. 9. c. 9. n. 256. & p. 10. ſect. 4. n 67. D gloſ. in d. l. 1. Bal. in Authẽ. hoc ita, n. 3. verſ. ſed pone ſtatuto, C. de duob. reis, Aſinl. in praxi. §. 27. ca. 1. n. 3. & 4 E Affl. ct. & alij vbi ſupra Mexia in pragmatica taxæ panis, concl. 5. nu. 14. verſ. cæterum, Rolan. cõſil. 29. n. 2. & ſeq. vol. 2. Maſtri. 1. p. deciſ. 79. F Bardelon. conſi. 1. n. 7. cũ ſeq. vol. 1. Marãt. in ſpec. diſt. 11 n. 36. Marra de iuriſdicti. 4. p. caſu 37. n. 4. & alij relati per Roſenth. tract. feud. c. 12. concl. 1. n. 12. G Couar. pract. quęſt. c. 31 n. 15. verſ. ſecũdo ex præmiſſa, Menoch. de retinend. reme. 3. c. 353. Grabæ. ad Gail. cõcl. 37. cõſide. 5. n. 3. Farina. in praxi. tit. de inquiſitione, q. 8. n. 21. Franc. Marc. deciſ. 150. & 1056. p. 1. & 362. p. 2. Bald. in Authen. ſed & periculũ n. 3. C. fine conſenſu, vel reliquis. * ad ll. Gallicas, tom. 3 trac. de materiis poſſeſſoriis, art. 1. gloſ. 1. n. 23 p. 251. Barda. de apprehenſio. q. 5. n. 1. p. 479. Menoch. de retinen. reme. 3. n. 88. Alex. Raud. reſp. 24 n. 1. & reſp. 27. n 35. vol. 1 Bernar. Græb concluſ. practic. concl. 5. conſidera. 1. p. 1. ad Gail. H Paul. de Caſt. in l. Aquilius, in fin. ff. de donatio. Cagno. in l. naturaliter, §. nihil cõmune, n. 44. ff. de acqui. poſſ. Cę la Barei. deciſ. Bonnniẽſi, 47. n. 1. cũ ſeq. Cãcer varia. 3. p. c. 14. I Seſſe vbi ſup. n. 95. p 571. Barda. in cõmen. ad tit. de manifeſtatio. bonorũ, for. 6, n. 15. fo. 410. Bart. in l. ſi duo, n. 4. ff. vti poſsideris, Sebaſt. Medi. in trac. de acquir. domi. ad l. fin. de legib. verb. aut in conſeruãdo, glo. 2. p. 2. n. 84. K l. 1. §. 1. ff. de flumin. l dñs horreorũ, ff. locati. L l. ob carmẽ, § ſi teſtes, ff. de teſtib. l. fi. § 1. C. de edict. diu. Adri. Menoc. de arbit. cent. 6. caſu 126. per tot. M l. fi. C. cõminat. epiſt. N c. licet cauſã, vbi Deci. Bero. & alij. de probat. Cepo de ſeruit. ruſtic. tit. de aquæ ductu, n. 51.

O Re

ri teſtiũ, & temporis probatione, alter probet titulũ, alter verò non; quia tunc probans titulum, tanquam iuſtior poſſeſſor, præualet, *o* cum titulus iuſtificet poſſeſſionem: & ideo articuli de titulo in materia poſſeſſoria, nõ ſunt impertinentes, *p* ſed valde patrocinantur; quod intellige, quando talis titulus non eſſet quæſitus poſt poſſeſſionem aduerſarij, *q* cum aliàs de facili quis ſupponeret quemdam, à quo emeret, & fingeret ſe titulo poſsidere, quo caſu talis titulus non ſolum non prodeſſet, ſed potius noceret, cum ex eo poſſeſſionis cauſam mutet. *r* Quod ſi vterque de poſſeſſione & titulo probet ex titulo antiquiori, poſſeſsio quoq; præſumetur antiquior. *ſ* Quarto poteſt vnus melius probare quàm alius, ſi probet ſe poſsidere bona fide, aduerſarium veró mala; quia vim intulit alteri, licet non ſibi: quamuis enim, etiam ex poſſeſsione violenter occupata, ſi nõ adeſſet cõtradictor, eius firma eſſet recipienda, tamẽ vtroq; poſſidente, ille, qui iuſtius poſſidet, obtinere debet: quia pàr poſſeſſio in facto, ſed magis iuſtificata in iure præualet. Quinto & vltimo, melius probat is, cuius commune non reſiſtit, quàm is, cuius poſſeſſio eſt ſine titulo contra ius, contradictio enim iuris excludit, tam petitorium, quàm poſſeſſorium; *t* vltra ſupradictas firmas, & inihibitiones, quas ſupradictus Iuſtitiæ Aragonum magiſtratus concedit, tam aduerſus iudices, quàm aduerſus priuatos, *u* ad medendum, ne
80 grauamina fiant, ſolet etiam † contra iudices eccleſiaſticos firmas prouidere, *x* vel tuendo regaliã, & iuriſdictionem regiam, cum quiſque poſsit iuriſdictionem ſuam, etiam pœnali iudicio tueri, *y* ac non ſolum ſubditos, ſed etiam non ſubditos à tali violentia coercere, *z* abſque eo, quod ex hoc dicatur † in excommuni-
81 cationem

O Rebuſ. in repetitio. l. naturaliter, §. nihil commune, verſic. Vigeſima tertia reſolutio, ff. de acquiren. poſſeſ.

P Iacobus Butricarius in l. incerti, C. de interdict.

Q argumen l. ſi fundum, ff. de fundo dotali.

R l. quædam mulier, ff. de rei vendicatio.

S Iacobus de Arctio. in l. quoties C. de rei vendicatio. Menoch. de retinẽ. remed. 3. num. 736. Pariſius conſil. 64. nume. 12. in t.

T c. ad decimas, de reſtitut. ſpoliator. in 6. & notat Innocentius in cap. ſi conſtitutis, de filiis præſbiteror.

V § item demandan, ibi; E contra oficiales, & contra todo hombre. titu pri uileg. generale, vt in caſibus fori, titu. de prelaturis, & tituli, vt adminiſtratores Aragonum. & in for. fin. tit. de prohibita inquiſitio. & obſeruãtia. 2. titu. quod cuiuſque vniuerſitas. Et plures fuerunt prouiſſæ firmæ contra priuatos, & indies prouidentur.

X Bald. & alij in l. conſulta diualia, C. de teſtament. Benedictus in dicto cap. Raynutius, verbo, Si abſque liberis, de fideicommiſſar. ſubſtitutio. 2. p. num 49. Seſſe de inhibitio. cap. 8. § 4. n. 39 pag. 624.

Y l vnica in princip. vbi Bartol. nume. 8. ff. ſi quis ius dicenti. Aufrerius de poteſtate ſeculari in Eccleſiaſticas perſonas, fallent. 14. o. 22. & 23. Guiliel. Benedi. in d. c. Rainutius, verb. & vxorem, deciſ. 2. o. 119. verſ. & etiã prohibere, & n 141. Caſſane. in conſuetud. Burgund. rubr. 1. §. 5. verb. ſie la grace, num. 87. Borrellus de Regis catho. præſtan. cap. 71. nume. 53. cum ſeq. Bernar. Laurent. in tracta. continente caſus, in quibus iudex ſecularis poteſt manus in perſonas clericorum ſine metu excommunicationis imponere, num. 13. habetur tom 15. tracta. 1. p. folio 329. facit text. in cap. nouit. & ibi Decius 2. notab. de iudic. Villadiego in ſua polititica, c. 5. § 20. n. 65. & 77. Auiles in c. 2. pretor. verb. Vſurpan. n. 9. & verb. Iuriſdictio, n. 3. Gregor. Lopez in l. 5. 7. gloſſa 2. tit. 6. parti. 1. l. ad dictos, C. de Epiſc. audient. Surd. conſi. 360. o. 7. & ſeq. 27. Ceuo. in queſt. pract. q. 45. n. 21.

Z c. Romana, de pœnis, in 6. c. dilecto, de ſent. excommu. in 6. Innoc. in c. 1. de offic. deleg.

Digitized by Google

cationem incidere,& liberratem eccleſiaſticam violare:
quæ licét fouenda ſit,non tamen adeò,vt regiæ poteſta-
ti,&iuriſdictioni ſuum ius auferatur,ſed foueri debet(vt
de cauſa pupilli dicebat I.C.) *a* ſi iuſta ſit,cùm iudex ap
ponens manum in iuriſdictione alterius habeatur pro
priuato,& ei iure reſiſti poſſit; *b* nec † refragatur argu- 82
mentũ illud Camilli Borrel. *c* quod non videatur poſſe
iudicem ſecularem inhibere eccleſiaſtico,cùm ſit eo in-
ferior &inhibitio ſemper debeat fieri ab habente ſupe-
riorem poteſtatem,cùm,vt ſępè diximus,in his,quæ me
rè ad ſecularem & politicam iuriſdictionem pertinent,
non ſit magiſtratus regius inferior iudice eccleſiaſtico;
&ideo,ſi non paret eius inhibitioni, decernit monito-
rium cum aſſignatione termini ad parendum & docen
dum de paritione. *d*

Secundo tuetur cum his firmis ſubditos, per modũ
cuiuſdam defenſionis † extraiudicialis, *e* contra iudi- 83
cem eccleſiaſticum,ex abrrupto,&notorie nulliter pro-
cedentem;cùm nulla maior iniuſtitia poſſit conſidera-
ri,quàm nullitas. *f* Et hoc, ne in regno ſcandala; & ri-
xę oriantur,& regni ſtatus trãquillus perturbetur. *g* Ex
qua ratione hoc idem † & in Caſtella,& in Cathalonia, 84
& in Nauarra, & in Luſitania,& in Burdegalenſi,& Pe
demontano,&Delphinali,Neapolitano,& Mediolanẽ-
ſi Senatu ſeruari,Doctores noſtri tradiderunt. *h* Et hoc
ea ratione,quia Rex in ſuo regno,eſt quaſi quiddam ſuo
rum vaſſallorum conſeruator, *i* vt nemini eorum iniu-
ria, & violentia fiat, &ne ab eis alteri cuiquam iniu-
ria.

A l.quoties §.ſicut. ff.de adminiſtratio.tutor.

B Oldrald conſi.89. n.3. colum.2.Angel.in l. quoniam,la 2.in ſiu.C.de appellatio. Pacianus conſil.164.num.45.& 46.

C de Regis catholici præſtantia,cap.71.num 288. Mandoſius de inhibitio. q.1.in fin.

D Græueus ad Gail. cõcluſ.15.Beroius conſi 117 num.6.volu.3.Socin.conſil.237 vol.2.

E Oliba de iure fiſci,capi.11.nu.36.& 53.& c.13 n.38.& ſeq.

F Bellamera deciſ. 343. num.2.Aymon conſi.140 n.2.& 3.&conſil.124.nume. 4.

G cap.Regum, cap.Principes, c. adminiſtratorea, c.Maximianus,23. quæſ.5 cap.chriſtianis, cap. petimus,11.quæſt 3. c.quidã Monachi, c.probinũ,16. q.1.c.non licuit,diſti.17. c.boni principia, 96.diſtin.Simancas de catholicia inſtitutio.c.45. nu.15 Villalobos commun.opinion.verb Clericus,n.80 Couaru practic. cap.35. num.3.Nauar.in cap.cum contingat, remedio 1. de reſcripi.Carol.de Graſal. lib.2.regal.Fràcię,iure,7 Oſaſcua deciſio.30.Auendaño de exequend. mandat.lib.1.cap.1.num.5. Afflictis deciſio.29. num.9. Menochius de retinend. remed.3.à num.356.Segura in directorio iudic.2.p.c.13.n.51.Scapus de iure non ſcripto, li 1.c. 16.n.1 Guid.Papa deciſio.562.num.2.& 3.Marcus deciſ.2.num 5.volum.1.Açebedo lib.1. Recopilation.tit.6. l.2.Gregor.Lopez in l.13.tit.13.parti. 2.gloſ.Ni fuerça. Viualdus in candelabro Eccleſiæ, in explicatione Bullæ cœnæ,caſo 14.ex n.102.& caſu 16.n.115.Portoles in ſchol.is ad Moli.§.firma,n.201. Salcedo ad pract Berna. Diez,c.102.lit.A.Borrel.de Reg.catho,præſtao.c.71.n.58.Petr.Cenedo 1.p.collect 5.nume 3.Roderic.de annuis reddit.lib.1.q.17.à n.66.Fontaoella de pactia dotalib.clauſu.4.gloſ.13.p.3.nume.8.vbi n.20.videtur ſentire contra Zaualloa tom.4 q.1,n.143. Codex Fabrianus,lib.7.tit.28. de appellatio.tanquam ab abuſu per tot.Mainar.deciſ.deciſ.Toloſana,2.n.3.lib.1.

H Guid.Papa q.1.n.71.& 85.Franciſ.Marc.q.190.& 512.Boer.deciſ 69.n.21.Afflict.deciſ.2.n.10.& 12 & deciſ.24.num.9.Grammar.deciſ.78,Rebuff.in leg.Gallic.tom.7.titu.de cauſ.benefic.poſſ.in principio num.8.Gulicl.Benedict.in d.c.Rainutius,verb & vxorem,num.39.deciſ.a.num.53.126.& 170. Oſaſc. d.deciſ.30 &Nauar.d.remed.1.n.9.& in manual.c.27.num.70.Auendaño d.c.1.n.32.Aluarus Valaſc. cõſulta.99.num.3.& 5.Oliban de iure fiſci,c.11,n.36.& 54.Cancer variar.reſolutio. 3.p.c.5.n.129. cum aliis relatis ab Azor.inſtitu.mora.tom.1.lib.5.c.12 verſ.quæri ſolet.col.409 Zeual.li 4.q.1.n.177.p.88.

I Fuſcus in tracta de viſitatione,c.32.n.5.Zeball.en ſu diſcurſo ad D.Regem,n.31.& 32.p.8.

K d.c.Re-

ria inferatur, cum proprium ſit Regum officium, à manu calumniãtium liberare vi oppreſſos, k & ſua regali poteſtate defendere non ſolum ſuam iuriſdictionem, & regalia (vt ſupra diximus) ſed etiã ſubditos, aduerſus vim iudicum Eccleſiaſticorũ, & hoc non per viam iuriſdictionis, ſed in vim cuiuſdam œconomicę poteſtatis, naturali ratione fundatę, quod cuiquè liceat, vim vi repellere l, & ſe defendere, cum moderamine inculpatæ tutellę, nõ excedendo reuerentiam, Eccleſiaſticis Prælatis debitã, nequè negando aliquo pacto auctoritatẽ Romani Pontificis, ſed adeum ſupplicatione interpoſita, (ne interim, dum ſupplicationem proſequitur, de facto injuria afficiatur, & vis inferatur), Vrbanius aget adeundo Magiſtratum Iuſtitiæ Aragonum, qui ad tollendas violentias peculiariter eſt conſtitutus, vt eum tueatur, m cum experientia, rerum magiſtra, per multa ſecula docuerit, nullam aliam viam, tutiorem defendendi innocentem in Regno adeſſe. n Si enim cuiquè propria auctoritate ſe ipſum tueri, & de facto contra turbantem, & violentiam inferentem, ſiue illa ſit ablatiua, ſiue expulſiua, ſiue turbatiua, aut compulſiua, o reſiſtere eſt conceſſum, cur nõ hoc adeundo Iuſtitiam Aragonum erit permiſſum: cum & immemoriali conſuetudine ſit receptus iſte modus petendi ab eius tribunali auxilium, ne Eccleſiaſtici de facto grauent, & hoc per viam extraiudicialis defenſionis. Quod adeo verum eſt, vt ſi Pontifex p manifeſtam violentiam, & iniuſtam vim inferat: ei reſiſti poſsit, per modum defenſionis, intra terminos inculpatæ tutellę, quia vim vi repellere naturale remedium eſt, & nemini denegatum, & non requirit poteſtatem ſuperiorem, & iuriſdictionem in eo, qui ſe defendit, ſed ſolum ius, & vires ad ſe tuendum. Nam ſi in alterum, malum inferat, non illum punit; ſed illo medio, proprium malum iuſte euitat: ad puniendum namquè ſuperior auctoritas, & publica poteſtas requiritur; ſecus ad ſe defendendum, & reſiſtendum turbanti rempublicam, & iniuriam per vim inferenti, ab eo, cui cura Reipublicę, lege Regia, commiſſa fuit, quatenus Reipublicę expediat, & populorum ſaluti, ac oppreſſorum leuamini. Nequè prædictis obſtat, † quod dicebat Ioannes q Azor pa-
85 ter Societatis Ieſu, ac omni ſcientiarum genere pollens, quod aduerſus eum, qui auctoritate publica, & Iudicis officio fungens procedit, non vim repellere

k d. cap. Regum officium Zeballos tom. 4. concluſ. 897. à num 102. & concluſ 899 num. 141.

L l. 1. §. vim vi, ff. de vi & vi armata. l. vt vim, ff de iuſt. & iur. l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. Aquil. l. ſed & partus. §. 1. ff. quod metus cauſa.

M Fuluius Pacianus conſil. 164. ſeu fin. numer. 23. Alexan. conſ. 130. nu. 3. & conſ. 131. n. 3. vol. 4. Achil. deciſ. 36. de appellatio. Pariſ. conſ. fin. lib. 4. Blanchetus in ſua deciſ. Canonicatus Salamantini, die 24. Maij 1595. refert Farinacius d. conſ. 68. nu. 13 & 14.

N Gregor. Sayrus de cẽſuris lib. 2. c. 18. nu. 6. pagin. 246. cum ſeq.

O Boſius in praxi, tit. de pluribus violentijs, & Iodocus in praxi. à cap. 97 vſque ad cap. 100. Cantera in ſuis quæſtio. crimin. cap. 8. nu. 22. Zeballos tomo 4. q 1. nu. 378.

P Pater Suarez in defenſione fidei, lib. 4. cap. 6. n. 17. pag. 404.

Q 1. tom. inſtitutio. moral. lib. 5. cap. 14. pagin. 424. B.

lere á priuato liceat,ſed illatam ab eo,cuius imperio ſub iecti ſumus,aliter repellere non valemus, niſi adeundo ſuperiorem; *r* qui ſecundum iura Canonica, non poteſt eſſe magiſtratus Regius, quia reſpondeo, quod Iudex Eccleſiaſticus nulliter procedens,vimquè inferens,non iuriſdictione vtitur,nec vt Iudex procedit,ſed vt priuatus,& ideo ei reſiſti poteſt. *ſ* Si ergo propria auctoritate cuiquè ſe ipſum tueri,& defendere conceſſum eſt,& auxilium penitus priuatorum adhibere, *t* cur non, & Iudicis etiam in competentis implorare poterit? *u* qui hoc caſu probationibus coram eo factis ſuum animum inſtruit, *x* vt veritate facti perpenſa intelligat,quid in ea re agendum ſit: Et hinc eſt,quod quando aliquis † cap 86
tus eſt à Iudice Eccleſiaſtico, & ſub ratione violentiæ, ab eius poſſe manifeſtatur,non prouidetur manifeſtatio tanquam à poſſe Iudicis, ſed tanquam à poſſe priuatæ perſonæ: quaſi talis manifeſtatus eius ſubditus non ſit, vel ex aliqua cauſa, vel priuilegio ab eius iuriſdictione exemptus:tuetur namquè iſte † magiſtratus,non ſolum 87
auctoritatem Regiam,ſed etiam Romani Pontificis, & ſuperiorum,illis firmis, quæ prouidentur exemptis, & conſeruatoribus, vel aliàs ex Romanorum Pontificum priuilegijs, *y* &quãdo appellatio interpoſita talis naturę eſt, vt non ſolũ deuoluat,ſed etiã ſuſpendat, concedi ſolent firmæ illæ,quibus Iudex inferior Eccleſiaſticus inhibetur, ne pendente appellatione ſuam ſententiã exequatur, vel aliquid nouare attentet: *z* nec placet ratio illius † Aduocati Toletani, *a* alioquin doctiſſimi, dum 88
deciſionem Rotæ, in cauſa Pauli Lezano, *b* approbat, iuſtamquè aſſerit, ex eo, quod ante grauamen illatum, Paulus Lezano remedio pręſeruatiuo ne inferretur,hoc eſt firma,ne pẽdẽte appellatione, ſe tuitus eſt,quaſi neceſſarium eſſet,vt actualis vis inferatur,antequam ſe defendere quis iuſte *c* poſſit, cum à futuro grauamine regulariter prohibita ſit appellatio *d* tamen,

Fulcrius eſt ſano prohibere à corpore morbum
Aegrotum medica quam recreare manu.

R Gloſ.in d.l.vt vim.l.in iuriarum,ff.de iniurijs.

S l prohibitũ, & ibi Bar. C.de iur fiſci,lib.10.& in l.deuotum, C. de metata. lib.12. Abb. conſ.3. Robert.Maranta ,in ſpeculo. diſputa. 1.nu.33.in fin. & 38. Roſental. controuer. feudal.tom.2.cap.10.con cluſ.41.nu.77.& ſeq. pagina 193.

T Bald.in cap. fin. col.2. de iura.calumniæ, & in l. 1.§.fin.num.5. ff. de noui oper. nunciatio. Paul. & alij in l. refectionis per tex.ibi nu.4. ff.communia prædiorũ,Cępola de ſeruitu. Vrbano. cap. 23. & conſ.crimi.4.& 74.Ruin. conſ.1.nu.1.lib.1. & facit tex.in l.ſi ſtipulatus fuero per te,111.ff. de verbor. obliga.

V Iaſſo.in l.2.n.15. ff.de iuriſdict.omn.indi. glo.in §.ſerui.verb.aditu inſt.de libertin. Alderan.Maſcar. de ſtatutorum interpret. concluſ.1.nu.210.& ſeq. cap.ſi vero,el 1.&cap.per pendimus de ſentent. excommunicatio.

X Archidiacon in c.frequens.nu.8.diſt.54.

Y Seſſe in Anacephaleoſi.nu.14.pag.7.

Z Seſſe de inhibitio. c.8. §.1.nu.1.& ſeq. pag 548. & 549.& §.2.per totum pag.567.Pacianus d.con. 164.nu.38.nouiſsime Cenedo in quęſt.pract.q.45. ſeu fin.per tot.

A Zeballos tom 4. commun.enel diſcurſo alRey, num.95.pag.25.

B Quem refert Farinacius conſ.68 n.15.& ſeq. Seſſe de inhibi. c.8.§.3.n.109. p.599 Sed poteſt dici quod ex relatione Belameræ tra tit Socin.in cap.1.nu.88. verſ.vegeſimooctauo quęro de litis conteſtatione, Cenedo d.q.45. oum.50. & ſeq.

C Suarez in defenſione fidei,cootra errores Anglicanos,lib.4.cap.34.num.33. D Aymon conſ. 21. num.12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudalis,p.10.ſectione 10. num.117.& 141.

Et pru-

Et prudentius eſt in tempore occurrere, quam poſt vulneratam cauſam remedium quęrere. *e* Cum ergo appellatio ſuſpendat ſententiam, *f* & eximat appellantem à iuriſdictione Iudicis à quo, *g* & nulla maior nullitas cõſiderari poſſit, quam illa quæ ex defectu iuriſdictionis prouenit *h* merito Iudex ſecularis, *i* poteſt ſua inhibitione appellantem excipientem, & auctoritatem ſuperioris tueri: cum inferior attentans aliquid contra appellationem ius, iudicem ſuperiorem, & partem offendat. *K*

89 Et ſi hoc caſu verum eſt, quod procedit † Iuſtitia Aragonum, non vt Iudex, ſed vt purus auxiliator iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, ad remouenda ſcandala: cuius cauſa multa ſunt à iure permiſſa, quæ alias prohiberentur: *l* & ad conſeruandum ſtatum tranquillum Reipub. *m* tuendo ſubditos à violentijs, quas ſibi inferri timent, melius erit eos, ante illatum vulnus, tueri, & nondum facta violentia reſiſtere, hocquè magis Reipub. expediet, & populorum ſaluti, ac oppreſſorum leuamini. Nec enim alicui mirum videri debet, quod brachium hoc ſiniſtrum, iuriſdictionis ſecularis, adiuuet dexterum, iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vt ſuas operationes exerceat, abſq; alicuius iniuria, & violentia. *n* Et quemadmodum † hoc

90 per priuilegiũ à Rom. Pont. concedi poſſe, & Azor, & alij, *o* nemine dempto, fatentur, nõ eſt cur negemus hoc idem ex præſcriptione, & conſuetudine immemoriali, cum fama priuilegij ſtatui potuiſſe. Nequè hoc caſu adeſt incapacitas in præſcribente, vt Azor *p* exiſtimauit (ſi ſuam ſententiam, non, vt aliqui voluerunt, præcipienti obtemperans imperatus ſcripſit) nec talis conſuetudo à iure improbata fuit, cum defenſio ſubditorum, vt mox diximus, proprium ſit Regum officium; atquè ita in hunc finem tendens conſuetudo, improbari non debet.

E l. 1. C. quando liceat ſine iudice ſe vindicare, Zeballos tom. 4. concluſ. 1. ſeu 897. num. 464. p. 119.

F Cap. veniens de iure iuran l. fin. C. ſententiam reſcindi non poſſe, Ber Diez reg. 37. vbi Salcedo, Cota in memorabilib. verb. appellatione.

G Lanceloc. de attentat. 2. par. cap. 12. in præfatio. num. 11.

H Vancius in tractar. de nullitat. rub. 9. de nullitat. ex defectu iuriſdictio.

I Philip. Francur in c. dilecto. nu. 73. de appellat.

K Notant omnes in cap. cordi. de appellatio. in 6. Lancelotus vbi proxime, 1. p. in præfat. nu. 105.

L Iaſſo. in l. 1. num. 57. C. de ſumma Trinitate, Neuizan. inter conſ. Bruni. conſil. 12. nu. 74 & 186. Aymon. conſ. 264 num. 7. & conſ. 294. num. 8. & 319. col. 4. verſ. ſed reſpondeo l. qui cędem 16. ff ad leg. Cornel de ſicarijs, l. ſi quis filio exhęredato 6. §. quid tamen, ff. de iniuſto rupto, Alderan. Maſcard. de genera. ſtatuto. interpret. cõcluſ. 5. nu. 70. & trib ſeq. lariſsime Felin. in cap. 2. de præſcriptio. 31. ſpecia lia ratione vitandi ſcandali ponens.

M Felin in cap. ſi vero, el 1. num 4 verſ. quærit hic, col. 2. de ſententia excommunicatio. Ancharr. in clement. 1. in prin. de officio ordina. Iul. Clarus in praxi crimina. q. 28. n. 5. verſ. ſi vero loquimur, Abb. in cap. cum non ab homine, nu. 12. verſ. quoad primũ de iudicijs Farinac. in praxi crimina. quæſt. 8. num. 122. verſ. quartus caſus eſt. Pacian. d. conſ. 164. num. 83.

N Morla in emporio iuris, tit. 2. de iuriſdictione, q. 14. num. 8. Zeballos tom. 4. q. 1. alias 897. nu. 126. & 131. & ſeq. pag. 71. & 72.

O Peregrin. conſ. 74. nu. 12. Roderic. in tract. de annuis redditibus. lib. 1 q. 17. num 62. & ſeq quibus adde quæ tradit Salcedo in practic. crimin. canonica, Ber. Diez cap 102. Felin. in c. 2. nu. 3. de maiorita. & obedien. Guillelm. in d. cap. Rainucius, verb. & vxorem, deciſ. 2. nu. 136. Pacian. d. conſ. 164. num. 115. & ſeq. Marta de iuriſdict. 4. par. centu. 1. caſu 65. num. 18. Gratus conſ. 61. nu. 12 & 13. vol. 1. Chaqueranus deciſ. 30. num. 25. in fin. Anton. Theſaur. deciſ. 151. num. 12.

P Tom. 1. inſtitutio. moral. lib. 5. cap. 12. verſ. ſed dubitari poſſet. pag. 407. & cap. 14. per tot. pag. 419. & ſeq. & 2. p. lib. 10. c. 7. verſ. ſecundo quæritur. pag. 1077.

bet. Et ſi aliquo modo, non incapax, ſed incompetens
ad prædicta iudicetur, ex priuilegio Romani Pontificis
præſumpto, [q] vel ex conſuetudine præſcripta cum fama
priuilegij, competens efficitur, [r] nec neceſſarium exiſti
mo, vt voluit Franciſcus Suarez, [ſ] quod actu ſit priuile
gium, certaquè eius notitia, vt tuti in conſcientia poſ-
ſint Iudices laici, more maiorum immemoriali, proce-
dere; cum ad paria procedant † immemorialis præſcri- 91
ptio, & priuilegium, [t] & quicquid priuilegio acquiſi-
bile eſt, conſuetudine, ſeu præſcriptione immemoriali
acquiri poteſt. [u] Sciente illo qui priuilegium concede-
re poſſet, [x] quæ ſcientia † ſatis ex diuturnitate tempo- 92
ris præſumitur, [y] & ex ſcientia officialium, [z] quæ licet
ſecundum aliquos non ſufficiat, [a] tamen verius eſt ſuf-
ficere ad inducendam præſumptionem ſcientiæ in Rom.
Pontifice. Imo talis præſcriptio, vim priuilegij, ex certa
ſcientia conceſſi, habere dicitur, [b] & illa ex tanti tempo
ris lapſu, præſumitur ex conceſſione Romanorũ † Pon- 93
tificum proceſſiſſe, [c] quos aliàs non eſt credendũ per-
miſſuros, niſi ſcirent Reges ad hoc priuilegium legiti-
mum habere, contra quam præſumptionem (cum iuris,
& de iure ſit) non admittetur probatio in contrarium,
quin talis conſuetudo rationabilis, [d] & ex priuilegio
orta

Q Dominicus Bañes 22. q 67.art.1. dubit.2.concluſ.6.

R Puteus deciſ. 365.li.1. Pacian d.conſ.164.n. 120 & ſeq.Gabriel. commun. concluſ.lib.5.tit.de præſcriptio.concluſ.1.nu.18. verſ,1.ſublimita

S In defenſione fidei cõtra errores Anglicanos, lib.4.cap.14.nu.17.& 41 in fin.

T l.hoc iure,§. ductus aquæ, ff.de aqua quotidia. & æſtiua,l.1 § fin.ff.de aqua pluuia arcenda, cap. ſuper quibuſdam, §. præterea,ff. de verbo.ſignifi. Molin. de Hiſpan.primogen.lib.2.c.2, à num.19. & cap.6.à nu.12. Decius conſ.85.col.1.Probus in addit.ad Monachum,in c. fin.de tempor. ordinatio. in 6.Hipolit.ſing.80. Iaſ. in l.quominus, nu.96. ff. de flumin. & in l. de quibus. num.43.ff de legib. Couarr.in cap.cum in officijs nu.9.de teſtam. Menoch.de arbitra. caſu 43. num.3. Decius in cap.nouit.num.22.de indic.Roland. conſ.66. num 4. & 40. lib. 2. Bello. conſ.2. num.6.& conſ.46. Iſern. in §.prætera,vbi Bald.cit. quæ ſint Regalia.

V Decius conſ 589.num.2.& conſ.649.Matta de iuriſdict,1.par.cap.12.num.3.

X Innocent.in cap.nouit de iudic & in cap.cum contingat,de foro compet vbi Felin,num.4. Roch.de Curt.in reper.cap.fin.nu.143.de conſuet.Nata conſ.154.num.6.

Y Anto.Gabriel com.opin.tit.de præſcriptio.concluſ.1 nu.62.Aimon de antiquit.4.p.§.abſolutis,n.13. & in §.materia.nu 62.& ſeq.Alex.conſ.6 nu.4.lib.1.Curtius Iunior conſ.158. nu.12. Iaſſ. in d.l. imperium,nu.21.Lancel.Gallia.conſ.63.nu.50.cum concor.per Henricum à Roſental.tract.feudal.tom.1.c.5. concluſ.16.lit.F.

Z Tibe Decian.reſp.124.nu.16.& 20.vol.3.Aymon d.§.abſolutis,nu.32.Alex d.conſ.24.nu.16. Villalobos commu.opinio.verbo præſcribi.nu.222.Balbus de præſcriptio.2.p.5.p°principalis,q.3.nu.8. verſ. ſed dubitatur.Tiraquel.de nobilita.cap.14 nu.3.Gallia.conſ.63.nu.8.

A Hector Felici.p.2.allegatio.109.nu.11.Berdelonius conſ.94.num.20.

B Roſental.vbi ſupra cap.5.concluſ.16.num.7.& alij ſup.relati.

C Argumen.l.cum in plures,§.locator,ff.locati,l.1.§.magiſtrum,ff de exercito.actione,Cin.in l.1.nu.7. C.de emancipatio.liberorum,Rebuffus in repet.rub.de reſcript.num.6.verſ.intellige,gloſ.& Doctores in cap.ſi aliquando,de ſenten.excom.cap.ſuper eo de cognatione ſpirituali.Clement.ſi ſummus,de ſenten. excom.Guillel.Benedict.in d cap.Rainutius.verbo,& vxorem,nu.238.

D Crauet.conſ.21.num.12.& 21.Lodolphus Schraderus tract.feudal.p 10.ſect.10.n 137.& 241.Nata conſ.456.num.14.Roland.conſ.59.num.23.& ſeq.lib 4 Maſcard.de probatio.concluſ.1214.num,42. & 46. Chaqueran.conſ.34.num.42.

B Libi

orta iudicetur, & vt inquit idem Suarez, *e* ex conſuetudine immemoriali priuilegium præceſſiſſe probatur, etiam ſi alias de eo non conſtet. Quod ſatis ex poſſeſſione immemoriali remanet probatum, cum illa, omnia ad ſui iuſtificationem neceſſaria, licet difficilima, preſupponat, *f* & ex tam longa Rom. Pontificum pacientia, & diſſimulatione maneât probata: *g* Vnde non eſt cur impediantur D. Rex, & eius Magiſtratus eam continuare, *h* quicquid aliqui, *i* propter decreta Concilij Tridentini, *k* & cenſuras Bulle in Cœna Domini, dubitauerint ſolam conſuetudinem, quantumuis immemorialem ſufficere. Quod verum exiſtimo ſi non ad eſſet fama priuilegij, de quo ſaltim præſuppoſitiue conſtat cum alias ex longiore abuſu delictum fieret grauius, *l* & in prohibitis magis diſſimulare qui tacet, *m* quam conſentire videtur: tamen non eſt credendum per tot ſecula Reges Catholicos, adeo ſedi Apoſtolice, eiuſquè auctoritati affectos, & tot viros doctos, & Chriſtianos, qui in tribunalibus Regijs ius reddiderunt, *n* cum animæ periculo prædicta practicaſſe: quos certum eſt, ſi propriæ conſcientie dictamine ad id faciendum non ducerentur, & ſi Reges iuſſiſſent, facere renuiſſent, volentes magis obedire Domino ſpiritus, quam Domino corporis: *o* Nec viros religioſos, auctoritatis Apoſtolicæ accerrimos defenſores, eo remedio aduerſus Prelatos Eccleſiaſticos, vim inferentes vſuros fuiſſe; prout vſi fuerunt *p* primi illi Societatis Ieſu fundatores, aduerſus D. Ioannem Siliceum Archiepiſcopum Toletanum, anno 1551. Et quotidie in Aragonia Clerici tuentur his firmis, ne appellatione pendente aliquid innouare, vel attentare Iudices Eccleſiaſtici preſumant, quod auctoritatem Rom. Pontificis, & ſuperiorum non deprimit, ſed illam adiuuat, atquè fouet, vt D. Ioannes
94 Pueyo meritiſſimus † Iuſtitia Aragonũ reſcripſit Clementi

E Lib. 1. de diuino cultu cap. 27. nu. 3. alijs relatis, Alderan Maſcar. de ſtatutorum interpret. concluſ. 1. num 232.

F Molin. de Hiſpan. primogen. lib. 2. cap 6. n. 74. Fontanella de pactis dotalib. clauſula 4. gloſ. 17. num. 43. & 44. Anto. Oliba. in vſatico alium nãq; cap. 13. nu. 8. & 59. Amadeus à Ponte in tit. quis ſit iudex in cauſa feudi poſt quæſtio. Laudemiales nu. 46. Alex. conſ. 24 nu. 15. & ſeq. vol. 5. Lancelo. Gallia. conſ. 63. nu. 6.

G Belluga in ſpecul. rub. 11. §. videndum, nu. 15. Salon de pace conſ. 50. n. 5. Molin. de primog. lib. 2. cap. 6. nu. 74. Oliba. in vſatico alium namq; Birda. in for. 1. tit. de la competencia de juriſdictiones, à n. 8. cum ſeq. Seſſe de inhibitio. d. cap. 8. §. 3. nu. 45. & 46. Bergaſius in tract. de iregularitate, 6. p. tit. de decimis, nu. 3. & 4. Bargas de Epiſc. iuriſdi. confirmat. 12. Probus in trac. de regalijs. cap. 17. nu. 2. Valanzuela in defenſione monit. aduerſus Ducem, & Remp. Veneto. 3 p. n. 202 verſ. & vltra quod Reges Catholici Aragoniæ. pag. 109.

H Decian. reſp. 82. nu. 10 vol. 2.

I Ioan. Azor inſtitutio. moral. tom. 1. lib 5. c. 12. verſ. ſed dubitari poſſet, col. 407. Fontanella vbi ſup. Pacianus de probat. cap. 29. num. 86. & c. 30. poſt Præpoſitum in cap. imperium, col. fin. diſt. 10.

K Seſſ. 22 de reform. c. 11 & ſeſſ. 7. de reform c. 14. & ſeſſ. 25. cap. 30. ibi nefas autem ſit, Zeballos tom. 4. en el diſcurſo al Rey nueſtro ſeñor, n. 94. p. 25. & concl. 1. n. 125. & 133.

L Cap. fin. de conſuetud Graſis in deciſ. caſuum conſcien. lib. 1. c. 14. M l. qui vas, §. vetare. ff. de furtis, Randenſis in deciſ. 35. nu. 265. N Couar. in pract. c. 35. nu. 3. verſ. quinto, Caldcrin. de vſuris, conſ. 12 in fin Nauar. in cap. cum contingat, remed. 1. contra cenſuras de reſcrip. & in manual, cap. 17. num. 283. verſ. pro affirmatiua. O Cap. ſi dominus, 11. q. 3. P Petr. de Ribaden. in vita B. Ignat. de Loayola, ſermone vulgari ſcripta. lib. 4 c. 4. pag. 273.

menti Octauo, & quando leges ſeculares continent fauorem, & priuilegium Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, quales ſunt fori noſtri Regni, quibus iſtę firmę nituntur, validæ ſunt, & obſeruandę: *q* Licet aliquando iſte recurſus ad Iudicem ſecularem, fuerit per Rotam *r* improbatus: tamen improbari non deberet, cum ille non detur ad impediendum vſum iuriſdictionis Eccleſiaſticę, ſed contra abuſum, *s* aliàs autem non ſe intromittit Iuſtitia Aragonum. Et ideo die 20. Augusti 1575. fuit denegata firma Canonicis Eccleſię Barbaſtrenſis, * in qua prætendebant debere Epiſcopum inhiberi, ne contra eorum quemlibet procederet Epiſcopus, non ſeruata forma ſacri Concilij Tridentini, *t* & 26. Ianuarij 1578. fuit reuocata firma ſemel prouiſa, * ex eo, quod ab executione literarum Apoſtolicarum appellatio facta non ſuſpendat eam. *u* Cum enim † omnes Iudices Regni teneantur per directum iudicare, hoc eſt ſecundum ius, & iuſtitiam, & leges patrias: *x* Hinc euenit, quod noſtri Foriſtæ paſſim per manus tradunt, in omnibus caſibus firmam iuris locum habere, *y* quibuſdam ſingulariter exceptis, *z* in quibus à foris Regni exceptiones aliquas proponere eſt prohibitũ nihilominus tamen admittentur illę, de quibus ſupra egimus *a*, quibus probatis ſolent firmæ caſuales concedi, quo remedio, ad impedienda grauamina futura, aliquando contra ipſoſmet Reges, ſalua fidelitate, noſtri fuerunt vſi: quorum ſumma Maieſtas non ex hoc ſtomachatur, imo eorum tanta eſt benignitas, † vt cum, ob eius metum reuerentialem, non inuenirentur Notarij, qui eiſdem tales firmas pręſentarent, à Martino Primo Rege noſtro, anno 1398. Lex profluxit, *b* imponens neceſſitatem Notarijs requiſitis pręſentandi tales iuriſfirmas, tam Domino Regi, quam eius primogenito, vel alijs quibuſuis, ſub pœna priuationis, officij Notariæ, ipſo facto, quod nunquam amplius recuperare, vel habere poſſint. Quia æquiſſimum † maioribus noſtris viſum eſt, vt quoties quis timet grauari, Iudicis officio ſibi

95

96

Q Abb. in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ nu. 10. vbi Felin. nu 4. & Decius 24 de conſtitut. Surdus conſ. 2. nu. 15, lib. 1. Bubadilla in polit. lib. 2, cap. 18. n. 21. Vaſquius de ſucceſ. creat. §. 22 limit. 17. num. 59 in fin. Anaſtaſ. Germo. de immunitate ſactorum, lib. 2. cap. 15. num. 4. Afflictis in tract. de iure Prothomiſeos, col. 2. nu. 8. Cota in memorabilib. ver. Clerici ligantur, col. 2. Gramatic. conſ. 1. poſt deciſiones, num. 13.

*In proceſ. Decani & Canonicorum Barbaſt

* In proceſ Martini Ynes ſuper iuriſfirma.

R Plures deciſiones Rotæ adducens Farinac. conſil. 61.

S Rebuffus in conſti. Galliç. tom. 3. tit. de appellat. tanquam ab abuſu.

T In cap 6. decreto de reformat. ſeſſ 25.

V Cap. nouit. & ibi Abb. de appellatio. cap. irrefragabili, vbi Doctores de offic ordina. l. ab executore, ff. de appellatio.

X Oliba de iur. fiſci, c. 3. num. 25. & 26.

Y Molin. verb. firma iuris fol. 43. & §. Item demandan, tit. de priuilegio generali.

Z Molin. d verb. firma, verſ. firma iuris non impedit. & ſeq.

A Crauet. conſ. 127. n. 14 & conſ. 248. col. penult. verſ. non obſtat, Corneus conſ. 245. colum. 2. lib. 4. Menoch. conſ. 532 num. 3. in 1. Roman. conſil. 244. num. 5. vbi Maodoſius in addit. lit. E. Caſtrenſis in l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. empti. Alderan Maſcard. de ſtatuto. interpret. concluſ. 2. nu. 56.

B For. vnicus, & ibi Bardaxi de inhibitio. D. Regi præſentandis.

ſibi ſuccurratur, *c* antequam ſibi inferatur moleſtia, quidquid multi *d* contrarium aſtruxerint; quos inter ſe ita libet concordari, vt primi loquantur, quando excipiendo ius ſuum, iam ortum, & ſubſiſtens
98 quis fouet, & adiuuat, pro vt fecit † Ioannes primogenitus Regis Petri, qui aduerſus patrem firmauit ſuper iure primogenituræ: *e* Ex quo enim primogenitus erat, habebat ius ad gubernationem regni; & multa alia illi, *f* tanquam primogenito competebant, in quibus ne à patre grauaretur, coram Iuſtitia Aragonum firmauit de iure. Attamen ſecundi, qui negant officium iudicis impartiri debere, intelligendi ſunt, caſu quo ipſi loquuntur, ſcilicet quando agendo, vel excipiendo ſuper iure nondum formato, & orto, vult ſibi quis officio iudicis in futu-
99 rum prouidere, † vt putà, ſi quis petat ſe declarari ſucceſſorem in maioratu, quo caſu veram eorum ſententiam exiſtimo; neque enim hoc pertinet ad noſtras iuris firmas; ad quarum remedium nunquam agendo, ſed ſemper excipiendo, recurritur: cum, vt ſupra diximus, ius tribunitiæ poteſtatis, magis eſſet ad impediendum, quàm ad agendum; neque etiam excipiendo, niſi excipienti competat ius iam ortum, & formatum, aliàs enim tractus futuri temporis non pertinet ad iudicem: cum (vt inquit Baldus *g*) non poſſit eſſe ius prius in exercitio, quàm ſit in rerum natura.

100 Harum firmarũ † grauaminũ fiendorum prouiſio, ſiue illa ſit in forma priuilegiata, ſiue cum clauſula iuſtificatiua, earumque declaratio, & reuocatio, priuatiuè.ad

C l. ſi duo patroni, ibi in dicta gloſſ. alteri, ff. de iureiurand. Bald. & omnes in l. ſi ſuper, C. de tranſaction. Bartol. in l. ſi finita, §. eleganter, numero 3. & Alexand 22. & 25. Imola 59. ff. de damno infecto. Felinus in rubrica, de tregua, & pace, nume. 12. & in cap. ſi autem, num. 5. vbi Deci. nume. 9. & Barbati. num. 27. de reſcripti. Bartol. in l. 1. §. nunc. de effectu, ff. de libera. legat. Rebuff de liter. obligat. articul. 1. gloſſa 9 num 55. tom. 1. Couarru lib. 1. reſolut. capi 28. num. 3. & 7. Molina de primogen. lib. 3. cap. 14. num. 23. Gomez in l. 40. Tauri, nume. 79. Gregorius Lopez in l. 1. titu. 2. partita 3. Oralora de nobilita. 2. par. 3. part. cap. 6. num. 6. Xuarez allegatione 4. Velazquez de Auendañ. ad leg. 40. Tauri, gloſſa 1. nume. 35. Mieres de maiorat. 2. par. in initio, nume. 69. Simancas de primogen. lib. 1. cap. 28. Marſilis ſingular. 180. Petra de fideicommiſſ. quæſtione 10. à nume. 9. vſque ad 28. Bald per illum textum in l. ſi pater, C. qui bonis cedere poſſunt. Romanus conſilio 244. in principio, Ruinus conſil. 89. num. 17 volum 4. Plotus de in litem iuran §. 3. nume. 35. & 37. Bardaxi in rubr. de officio Iuſtitiæ Aragon. nume. 5. fol. 99. Moli. in repertor. verb. Firma. verſic. fin. Seſſe de inhibitio. cap. 2. §. 5. pag. 198 & ſequen.

D Antonius Gomez, & Ludouicus Molina vbi ſupra, Pinel. in l. 1. 3. par. num, 78. C. de bonis matern. alios referens Sarmiento ſellectar. lib. 7. cap. 6.

E Zurita 2. par. annal. lib. 10. cap. 37. Cerdan in epiſtola quæ poſt foros reperitur. Bardaxi de offic. Gubernat. quæſtio. 5. num. 8. Blancas in comment. pag. 199. & 483. Iacobus Morlanes in procem. reſponſ. pro regno, num. 1.

F for. vnico, titu. quod primogenitus, Bardaxi vbi proxime, quæſtio. 2. nume. 2. & 3. & quæſtione 4. num. 4. Guilielmus in dicto cap. Raynutius, verb. in eodem teſtamento, el 1. num. 165. Oliba. de iure fiſci, cap. 4. num. 28.

G in diſputatio. accuſatus, de vi turbatiua, l. 1. §. 2. ff. de vſuris.

P H Barda-

uè, ad curiam domini Iuſtitiæ Aragonum *h* pertinet, quæ hodie, de conſilio prouideri, declarari, ac reuocari debent 1 * per locumtenentes D. Iuſtitiæ Aragonum, in quorum perſona iuriſdictio reperitur radicata, & ab anno 1528. 2 * Senatus quoque locumtenentium conſtitutus, 3 * qui ſi officium Iuſtitię Aragonum vacet, Regẽtes iuſtitiatum nuncupantur, & iuſtitiatus emolumenta capere ſolent: ſed tamen ab admiſſione, † & re- 101
pulſione earum, quod iudicium ordinarium eſt, ad regiam Audientiam datur per appellationem recurſus *i*. Iſtarum firmarũ vſus frequens eſt in regno, & maxima veneratione fuere, quas ſi quis rollere tentauerit, nõ quidem ſero comperiet experimento maniſeſtiſſimo, quantum calamitatis reipublicę inuexerit. *K*.

Iſte ſummus Iuſtitiæ Aragonum magiſtratus habet duos † Lictores; qui vulgo (*Vergueros ordinarios*) ap- 102
pellantur, *l* qui ſunt priuilegiati, & exempti, & portant faſces ante eum, quorum munus eſt (vt antiquorum lictorum) *m* ſubmouere, animaduertere, & præire; ideo Virgarij appellati, non ſolum quod faſcibus virgas alligatas, ſed quod aliam diſtinctam liberam omni faſce virgam altera manu geſtarent: vel ad ſubmouendũ, vel ad ianuam tangendam, ex quo etiam Portarij dicuntur, qui omnes ad magiſtratuum iuſſa exequenda preſto ſunt, & *Saiones* Gothice appellantur *n*. Et ex hoc conſtat, hunc magiſtratum non ſolum prehendẽdi, ſed in ius vocandi habere authoritatem; quibus enim authoritas in jus vocandi non eſt, & exerci- 103
tium gladij, non † habent, non lictoribus, ſed viatoribus vtũtur. Vnde Iurati, ſiue Conſules ciuitatis Cæſaraugustę, & Dipputati regni non habẽt Lictores, ſed Viatores, qui vulgò (*Andadores*) appellantur: & Çalmetina, penes quem eſt iuriſdictio ordinaria iſtius ciuitatis, habet duos Lictores.

H Bardaxi de officio Iuſtitiæ Aragon. quæſtio. 5. verſic. Item prouiſiones, fol. 101. colum. 2. io fin. for. de voluntad de la Cort, 17. vbi Bardaxi folio 121 colum. 3. eodem titulo. for. Querientes ſocorrer, 14. titu. de firmis iur.

1 * for. vnico Tiraſonæ 1592. titu. de las firmas, que ſe han de proueer.

2 * for. 2. titu. Reparo del Conſejo del Iuſticia de Aragon.

3 * in quo hodie adſunt eruditiſsimi D. Franciſc. à Mirauete. D. Auguſtinus à Mendoça. D Gaſpar Caſtellot. D Balrhaſar Amador. & D. Ioannes Franciſcus Salazar.

I Bardaxi vbi proxime, Seſſe de inhibitio. cap. 19 pag. 726.

K Couarru. practic c. 35. num. 3. verſic. Quinto Iuſtitia. Seſſe vbi proxime, cap. 8. §. 1. nume. 5. pagi. 567.

L Bardaxi titu. de officio Iuſtitiæ Aragon. quæſtione 5. verſic. Creat Virgarios, fol. 100. colum. 2. dicto for. 3. titu. de officio Iuſtitiæ Aragon.

M Iuſtus Lipſius electorum lib. 1. cap. 23. pagina 426. Ioannes Lorinus in commentar. io Acta Apoſtolorum, cap. 16. verſic. 35. Lictores, pag. 699. colum. 2. & 700. Briſonius de Formulis, lib. 2. pag. 302. verſic. Operæpretium. & lib. 8. p. 824. veſic. Cæterum Lictores.

N obſeruant. de conſuetudine Regni, in fin. ibi, Cuſtodietur per Sagiones, titu. de his qui ad Ecleſias confugiunt. D. Garcia de Loayſa in notis ad nonum Concilium Toletanum, pag. 470. verſiculo, Saionum.

§. Vige-

§. Vigeſimus primus.

A populo in Regem, quæ fuerint lege regia tráslata; & quod Rex Aragonum ſupremus Monarcha ſit, neminem in ſuperiorem recognoſcens, nulliq; Principum ſupremorum poſtponendus.

SVMMARIVM.

Lege regia poteſtas neceſſaria ad conſtituendum vnum Principem ſupremum ſecundum naturã Principatus trãslata fuit, 1

Merum imperium, quo ſenſu ſit in Aragonia, 2

An minuat aliquid maieſtatis Regis Aragonum, quod leges ferat cum conſenſu quatuor brachiorum, 3.

Leges debent ferri ſecũdum conſuetudinem regionis, & moribus vtentium approbari, 4.

Auguſtinus Morlanes collega autoris laudatur, 5.

Declaratur I.C. dum dicit, leges conſenſu populi recipi debere, 6.

Verba noſtri fragmẽnti interpretãtur ex Duareno, 7.

Sẽtẽtia Guihel. Bened. ſeruatur in Aragonia, 8

Leges in Aragonia à ſolo Rege feruntur, ſed à populo in quatuor regni ſtamentis repreſenta to expreſſe recipi debent, 9.

Fori regni à Rege & ſubditis obſeruandi, 10.

Conſtitutio Epiſcopi cum Capitulo ligat ſucceſſorem, 11.

Rex pro regimine politico cuiuſque vniuerſitatis per ſuum Commiſſarium tribuit leges particulares, 12.

An poſsit D. Rex diſpoſita in Foris regni adiuuare ſuo edicto, vel banno, 13.

D. Rex an poſsit in Aragonia aliquid prohibere banno, vel edicto, 14. & 16.

D. Gaſton de Moncada Marchio Aytonæ laudatur, 15.

Ciuitates, & vniuerſitates regni poſſunt ſtatuere pro earum bono regimine, ita vt etiã Infantiones, & aliàs exempti comprehendantur, 17.

Cauſa ob quam fuit denuntiatus Hieronymus Chalez, & à Rege ad officium reſtitutus, 18.

Maioria Regis Aragonum non eſt alicui alteri Principi poſtponenda, nec Imperatori ſubijcitur, 19.

Multi Principes Imperatori non ſubſunt nõ ſolum de facto, ſed nec etiam de iure, 20.

Cauendum à Carolo de Graſalis, 21.

Aragonia eſt citerioris Hiſpaniæ pars, 22.

Cæſaraugnſtæ fuit conuentus iuridicus tempore Romanorum, & Colonia immunis populi Romani, 23.

Hiſpania citerior à Romanis in tres prouincias diſtributa, 24.

Reges Aragonum an aliquando fuerint feudatarij Regis Caſtellæ; & quomodo in hoc poſſint contrariæ ſententiæ concordari, 25.

Leges nullæ admittuntur in Aragonia præter Foros regni, 26.

Foris deficiẽtibus, ad naturalem ſenſum eſt recurrendum, 27.

Quid ſit æquitas, & in quo differat à conſuetudine, 28.

In Aragonia æquior opinio ſequenda, licet alia ſit magis communis, 29.

In Aragonia æquitas iuris canonici præfertur rigori iuris ciuilis, 30.

Iudices eccleſiaſtici deficiente diſpoſitione iuris canonici, potius ad Foros regni, quam ad ius commune Romanorum recurrere debent, 31.

Priuilegium l. bene à Zenone, C. de quadrie. præſcript. non habet locum in Aragonia, 32.

§. Vigeſimus primus.

QVamuis lege regia populus Principi, & in Principem omne † ſuum imperium, & poteſtatem contulerit, 1
tamen hoc intelligendum eſt ſecundùm naturam principatus, quæ ad meram ciuium, non autem ipſius Principis vtilitatem reſpicit: ita vt pro ſubditorum vtilitate, omnis poteſtas à populo translata intelligatur, quæ neceſſaria fuerit ad conſtituendum vnum ſummum Principem; & ſupremum caput politicum in Republica; *a* quo ſenſu † in Aragonia adeſt merum im- 2
perium, hoc eſt ſupremum, & maius, ac in ſuo eſſe perfectum, *b* ita vt in Rege noſtro reperiantur omnia ea, quæ cuique Monarchæ iure Principatus competunt. Sed audio aduerſus hanc doctrinam ſtatim opponi, cõtradicere Monarchiæ ſolum Principem leges nõ ferre, ac legibus latis (ſicut Lacędemoniorũ reges) ligari. Sed reſpondeo, non eſſe cur ex hoc † minorem maieſtatem, 3
poteſtatemvè in noſtris Regibus Aragonum admittamus, quam in cæteris totius orbis, quibus ius plenum condendi leges tributum eſt, ita vt quod illis placuerit, legis habet vigorem: cum hoc intelligi † debeat cũ 4
Iſidoro, *c* ſi tale placitum, inter alia, ſecundum naturam, patriæque conſuetudinem emanauerit, loco, tẽporique conueniat, & pro communi ciuium vtilitate, ſit conſcriptum; ita vt talem legem ſeruare, potius quam nõ ſeruare, vtilius, & ſalutarius omnibus videatur, quod D. Auguſtinus *d* ſignificans dixit, firmari leges, cum moribus vtentium approbantur. Non enim voluntas Principis, & quod eidem placuerit ſimpliciter eſt lex *e*; ſed ſi placuerit, vt bono viro, atque eius voluntas regulata ſit ratione, conſuetudinique patrię conueniat, ac legi regię *f* non contradicat; nam vt inquit Aluarez Guerrero, *g* poſſe Epiſcopos Roman. Pontifici reuerenter contradicere, dicendo: Sancte Pater, lex iſta à te lata non conuenit conſuetudini regionis noſtræ: quod & nos dicere poſſemus Regibus noſtris, ſi vellet leges generales in regno ferre, niſi in curiis, eius mandato

A Ferdinandus Vaſquius controuerſ. illuſtr. lib. 1. c. 43 n. 1 & 2. Petr. Greg. de Republ. li 10. c. 7 n. 17.
B Fabius Optinellus ex Cicero. in repetitio. l. imperium, num. 246. ff. de iuriſdicti. omni. iudic.
C c. erit autem lex, 4. diſtinct. exornãt relati à Spino in ſpecu. teſtam. 1. par. gloſ. rubr. n. 33. Rebuf. in procε. ll. Gallica. tom. 1. à n. 16. cum ſeq. D. Tho. 2. 2 q. 90. cum ſequẽ. Marta de iuriſdict. 1. p. c. 38. n. 13. & ſeq. Leli. Zechi de Principe. li. 2, c. 1. n. 9. verſi. Bonis pręterea. p. 292. & 293.
D in c. in iſtis, §. leges. 4. diſtin. l. de quibus, ibi, Nã cum ipſæ leges nulla ex alia cauſa nos teneãt quã quod iudicio populi receptæ ſint, ff. de legib. Benedict. in cap Raynutius, verb. Et vxorẽ. n. 231. Couarru. lib. 2. variarũ, c. 16. n. 6. verſic. Quinto. Dominic. Soto de iuſt. & iure, lib. 1. q. 1. art. 4. Cæpol. cõſil. crimin. 13. per tot.
E Mõtal. in for. regio, li. 3 tit. 6. delas herẽcias. l. fin. gloſ. fin. fol. 149. col. 1. verſic. Ad tertiũ. Iſern. in tit. Capitan. qui curiá vendidit, nu. 29. Rebuf. in concorda. in rub. de regia facolta. gloſ. quod Principi, pag. 806. & ſeq.
F cuius quinq; capita, ſeu fragmẽta referũtur à Hierony. de Blãcas in cõmenta. rerũ Arago. tit. de antiquo iure, p. 25. & 26 Zurita li 1. hiſto. c. 5. Beute. 2. p. hiſto. c. 6. & Garibay li 22 c. fin. Ambroſ. Moral. li. 13 ca. 2. Princeps D. Carolus in hiſto. Nauarrę, lib. 1. cap. 11. Didac. Morlanes in reſp. pro regno, n. 237. & 303. & Ludoui. Martinez n. 74.
G in ſpecu. iur. c. 13. n. 2.

mandato congregatis, ac de cōſenſu maioris partis quatuor brachiorū regni, ibi exiſtētium, & totum populum Aragonenſem repreſentantium: aliter enim latæ leges non conuenient conſuetudini regionis noſtrę, in qua hoc conſuetudine receptum eſt, & lege regia ſtabilitum, vt de antiquis Cātabris refert Gutierrez, *h* & de Gothorum Regibus Villadiego: *i* inde legem dixit I. C. *K eſſe commune præceptum, virorum prudentum conſultum, ſponſionemq́; cōmunem Reipublicæ*; atque ita apud omnes ferè gentes ſeruari, ex multorum autorum authoritate, tradit Auguſtinus Morlanes *l* collega noſter (qui tam eruditione, † quàm prudentia patrem imitatur), vt conſenſu populi leges
5 debeant recipi, † & moribus firmari: quod eſt intelligendū cum Salone de pa
6 ce; *m* nō quod in poteſtate populi, leges ab habēte ſupremā poteſtatē cōditas recipere, vel reijcere poſitū ſit, ſed quod ſi non recipiantur, cōtrario vſu credantur abrogatæ, ita intelligens, cōtra Guilielmū Benedictum, *n* dictum noſtri I. C. *o* aſſerentis, nulla alia cauſa ſubditos leges tenere, & obligare, quàm quod iudicio populi receptæ ſint, tacito ſcilicet, & poſt leges latas: vbi enim
7 populus lege regia, † non ſolum ei, hoc eſt Principi, in prouinciales, ſed & in eum, hoc eſt in ipſummet populū, transferentem (vt interpretatur Duarenus) omnē poteſtatē tranſtulerit, non eſt dubium, quod etiā inuitus cogetur legi
8 parere. Attamen in noſtro regno, † ſententia Guilielmi Benedicti, aſſerētis ad cōficiēdas leges, populi cōſenſum eſſe neceſſariū, & eas nequaquā aſtringere, donec à populo ipſo recipiantur, vera erit. Recipiuntur autē, quādo à Rege de cōſenſu curię feruntur, & tunc talis cōſenſus approbās leges, nō eſt tacitus, nec poſt leges latas, prout in cęteris prouinciis, ſed expreſſus, & dum leges ferūtur. Quare ex prędictis manet reſpōſum obiectioni propoſitæ, quæ procedit, ſi leges ferūtur ſimul à Rege & populo, attamen
9 noſtræ leges à ſolo Rege, † tanquam Monarcha, & ſupremo Reipublicę capite ferūtur, licēt à populo expreſſe recipiantur, ac ſuffragiis cuiuſque brachij, ibi exiſtentis, firmentur. Eſt quippe Rex, qui iubet, qui ſtatuit, licet vt plus roboris accedat, progreſſusque ſint longè feliciores, conſenſus populi, in quatuor ſtamentis repręſentati, accedit: hinc eſt, vt ſemper in foris dicatur, *Rex ſtatuit, & ordinat*; vt intelligamus, eum ſolum leges ferre: & additur, *de conſilio, voluntate, & aſſenſu curiæ, & quatuor brachiorum in ea exiſtentium*: vt intelligamus, populi conſenſu expreſſo, eas ma-

H practic. quæſt. 17. nume. 212.
I in exordio del fuero juzgo, num. 19.
K in l. 1 ff. de legib.
L in reſponſ. pro villa de Caſtellon, de Monegros, num. 219. cum ſeq. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. cap. 4. & 5. per tot.
M in procem leg. Tauri, num. 29. cum ſeq.
N in dicto cap. Raynutius, verb Et vxorem, nume. 231.
O in dicta l. de quibus, poſt Nauarr. Ferdinand. Rebellus de obligatio. Iuſtitiæ, 1 par. lib. 1. de præludiis Iuſt. quæſtione 5. mero 7. pag. 40. Couarru. lib. 2. variarum. capit. 16. num. 6. verſi. Quinto. Gutierrez de iuramento confirmato. 1. par. capi. 38. num. 9. & ſeq.

 nere

Digitized by Google

nere ratas, & firmas; atque ideo, cum taliter leges ſint la
tę, & cõmuni Reipublicę, ſcilicet capitis, & membrorũ,
ſponſione, firmatæ, non eſt mirum, † quod ab vtriſque 10
inuiolabiliter, tanquam contractus à regno cum digni-
tate regia celebratus, debeant obſeruari. p Ex qua ra-
tione fuit in curia Romana deciſum, q Epiſcopum liga-
ri † cõſtitutione facta per prędeceſſorẽ cum Capitulo. 11
Quod vero aliàs Reges noſtri per epiſtolam, ſeu edicto
præceperint, leges priuatæ ſunt cẽſendæ, quales ſunt illę
† quæ ſingulis populis, pro eorũ politica adminiſtratio 12
ne, tãquam ſupremũ caput politicum, tribuitur, quę vul
gò Ordinariones regiæ, alicuius ciuitatis, cõmunita-
tis, vel villę appellãtur, quia ad optimũ, & politicũ illo-
rum populorũ regimen ordinãtur; quas cõdendi facul-
tatẽ, quia nõ eſt de jis, quę ad primũ gradum meri impe
rij pertinent, vt eſt leges cõdere generales, ſoletRex de-
legare. Poteſt namq; D. Rex tãquam ſupremũ reipubli
cæ politicũ caput, & populorũ, & ſubditorũ rector, in
auxiliũ † fororum edicta proponere, & bãna promulga 13
re, r vt purã, ſuper armorũ prohibitione, † quod fuit de 14
ciſum in curia D. Iuſtitiæ Aragonũ, anno 1578. in proce
ſu Sebaſtiani Moles ſuper criminali, cõtra Alguacirium
Cãpi, per dominũ meum Hieronymũ Chalez, & duos
collegas; qui, licét fuerint denũciati ob defenſionẽ iſtius
regalię, tamen abſoluti fuerũt die 17. Iulij 1579. & fue-
rũt plura exẽplaria adducta per aduocatũ fiſcalẽ, in qui-
bus cõſtabat nõ ſolum dominũ regem, & eius Locũte-
nentem generalẽ prohibuiſſe armorũ portationẽ; * ſed
etiã ſuo caſu regentem officiũ generalis gubernationis:
qua etiã ratione, Excellẽtiſsimus D. Gaſtõ de Mõcada,
Marchio Aytonæ, vt Locũtenens generalis ſuæ maieſta
tis in hoc Aragonũ regno bãno * prohibuit anno 1612.
curſum monetæ diminutæ: in quo, † ſicut in omnibus 15
alijs in ſuo triẽnio geſtis, vtilitatẽ publicã cũ ſeruitio D.
Regis ita prudẽter cõiũxit, & ſapiẽter ſe geſſit, vt omniũ
voto maioribus magiſtratibus, & honoribus, dignus
cenſeretur: & alias etiam † prohibitiones facere poſſe 16
foris nõ repugnat, ſ cum & ciuitatibus, † & vniuerſita 17
tibus

p text. & ibi omnes in cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. Peralra in l. 3 §. qui fideicommiſſar. nume. 13 & ſequen. ff de hę redib. inſtituendis. Cancer 3. p. variar. c. 1. n. 147

q Paulus Æmil. 1. par. de ciſ. 210.

r gloſ. colli, in Clementi. ne Romani, de electio. Rolandus conſil. 3. nu. 18. & per totum volu. 2. Aymon conſil. 314. num. 2. & per Iacobum Caocer variarum, 1. p. cap. 3. n. 57.

* in villa Montiſoni Imparator Carolus Quintus anno 1528. & eius filius Philippus anno 1552. D. Petrus Martinez de Luna Comes de Morata Locũtenens generalis D. Regis Cęſarauguſtæ anno 1548. & anno 1550. & D. Ioannes de Gurrea Regens officium gubernatio. anno 1556. cũ conſilio Conſiliariorum regiæ Audientię. & anno 1541 D. Franciſcus de Gurrea de conſilio ſui Aſſeſſoris Petri de Almenara in ciuitate Tiraſoox, & in villa de Soa eodem anno, & in villa de Almudebar anno 1538. & in loco de Atteca 1543. quæ & multa alia reperies in proceſu Sebaſtiani Moles ſuper denunciatione D. Hieronymi Chalez, & in curia D. Iuſtitiæ Aragonum in proceſu procuratoria fiſcalia contra D. Ioannem de Alagon & Lupum de Francia ſuper criminali.

* for. vnic. tit. de cudiciõ y fabricaciõ de moneda. for. vnic. titu. de curſu monetæ.

ſ obſeruant. item quod ibi dicitur de coto, titu. interpretatio. qualiter & in quibus obſeruant. item de los cotos, titu. de priuileg. generali. Moli. verbo, Rex, verſic. Si dominus Rex. fol. 295.

tibus, ſeu Collegijs, ſit foris Regni conceſſum, t inter ſuos, pro optimo, & politico regimine, ſtatuta condere: non ſolum ciuilia, ſed etiam criminalia, u quia cum cauſæ criminales, in Regno non reſpiciant ius fiſcale, ſed eius cuius principaliter intereſt, x non conſtituitur differentia inter cauſas ciuiles, & criminales, dum modo nihil in præiudicium iuriſdictionis ſuperioris Domini ſtatuatur: *y Et ideo ad tollẽdũ recurſum appellationis; ſolent confirmari à Rege, z vel ab eo qui eius nomine præeſt in Regia Audientia. Sed eſt diſcrimen, quod ſtatuta criminalia, milites & infantiones non comprehendent, niſi concilia vniuerſitatis condentis talia ſtatuta eſſent mixta, ita vt ex diuerſis ordinibus ſub diuerſo capite conſtitutis, vna conflaretur vniuerſitas, & vnum conſtitueretur concilium. Satuta vero ciuilia, ſi ad alicuius ęmulationem non tendant, a ſed ſolum ad gubernationem, & rerum cõmertia pertineant, etiam nobiles, & infantiones (aliàs priuilegiatos, & exemptos) comprehendent, ſaltim quoad mulctam ſexaginta ſolidorum: * vt fuit ſæpe declaratum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum. b Et quia contra ſtatuta, & ordinationes ciuitatis Cæſarauguſtæ, politicam ipſius adminiſtrationem
18 reſpicientes, petierat quidam † Infantio Regni, iurisfirmam ſibi prouideri à Domino meo Hieronymo Chalez, renuit illam prouidere, quia non procedebat de foro; & hac de cauſa fuit denuntiatus, & priuatus, die 10. Iulij 1591. ſed conſtito maieſtati Regis noſtri Philippi Primi, de violen tia, qua à iudicantibus prædicta ſententia lata fuit, mandauit illum reſtitui ad officium Locum tenentis Iuſtitiæ Aragonum, & veniens ad prædictam ciuitatem exercuit officium, vt antea, à die 6. Aprilis 1592. & die 17. eiuſdem menſis & anni fuit per Dominum Ioannem Gazo, Locumten. Iuſtitiæ Aragonum prouiſa firma, ne in exercitio prędicti officij, turbaretur, & quod ei pro tẽpore abſentiæ ſolueretur integre ſalarium, prout fuit ſolutum cum effectu. Ex quibus omnibus

T Fot. Item de los cotos de las ciudades, tit. priuileg. generale Aragonum; obſeruan. 2. tit. de moderatione rerum venal. obſeruao. quod ſtatura, tit. actus Curiarum, for. ſio. verſ. Empero por las ſobredichas coſas, titul. de prohibita Inquiſitio. fol. 178. col 4. in fin. Molin. in verb. petitio criminalis deber offerri, fol. 254. col. 1. ad fin. vbi Portol. n. 45. DD. in l omnes populi, ff. de iuſt. & iur. Burgos de Paz in l. 1. Taur. n. 342 350. & ſeq. Hipolit. de Marſil. de Bannitis, verb. ciuitate. num 63. & ſeq. Cancer 3. p. variar. c. 13. num. 347. & ſeq.

V Forus vnicus, titu. del quitamiento perpetuo de la hermandad, for. de poco tiempo aca de prohibita Inquiſitio. obſeruan. ſi aliquis commiſſerit de homic.

X Obſeruan. Item de publico, obſeru Item in criminalibus de homicic.

Y* Fuit deciſum in Curia D. Iuſt. Arag anno 1590. in proceſſu Magni Magiſtri, contra Iuratos villæ de Calpe ſuper criminali ex traditis Iaſ. in l. omnes populi nu. 26. & ſeq. & 2. lectu. nu. 7. Auendan. de exequend. cap. 19. nu 4. & cap. 12. num. 3 lib. 1. Diez reg 555 & 556. P. Greg. de appellatio. lib. 5. c. 3. Farinac. cõſil. 101. c. 1. n. 95. & ſeq. Olina de actio. par. 1. lib. 3. §. in bonæ, numer. 10 Cancer c. 18. nu. 144 lib. 3.

Z Seſſe 1. p. deciſ. 93. nu. 4. & 44.

A Molin. in repert. verbo ſtatutum, verſ. quiſlam fuerunt accuſati. l. ſi priuatus ff. qui & à quibus, l. toties ff. de policitatio. l. ambitioſa, ff. de decreta ab ordi. facien.

B * In proceſſu Petri Epila, & Hieronymi Latam, die 14 Decembris 1553. ſuper iorisfirma & in proceſſu Martini de Bernabe, ſuper iurisfirma, die 10. Aprilis 1587. Seſſe deciſ. 8. nu. 19. & ſeq. & per me, & collegas in proceſſo Ioannis Munieſſa;

Digitized by Google

nibus conſtat,maioriam,ſupremamquè poteſtatem,Regum Aragonum † non eſſe poſtponendam,cæterorum 19
orbis Principum,poteſtati, quòd legum ſeptis ſit circũ ſcripta,imo decet tantã maieſtatem (licet pro eius ſumma potentia legibus ſolutus videatur)legibus viuere, à maioribus eius,de conſenſu, & voluntate,ac in commu nem totius Regni vtilitatem latis, propriaquè,in adeptione Regiæ dignitatis,ſponſione, & iuramento confirmatis: Atquè ita Rex noſter Aragonum non tenetur, Romanis Cęſarum faſcibus,nec cuiuſquã alterius Principis,ſuas ſubmittere,neque parere: c quia ita ſupremus eſt in ſuo Regno,ſicut Imperator in Imperio,& Rex Hiſpaniæ,† in cæteris prouincijs eiuſdẽ, d & alij Principes; 20
e qui Imperatori non ſubſunt,&hoc non ſolũ de facto, ſed nec etiam de iure f (quidquid dixerint Bartolus, g & alij vltramontani)quia non Imperatorum ope,ſed proprijs viribus,maiorumq; virtute hoc Regnũ ab hoſtium faucibus fuit ereptum. h Quare cauendum † eſt à Ca- 21
rolo de Graſſalis, i qui prædicta expreſſe negat, & noſtrum Regem Aragonum Imperatori ſubeſſe falſo affirmat, ita,vt Doctores in eius confirmationem adducti, contra ipſum expreſſe loquantur, & ipſemet admittit Regem Hiſpaniç,ſuperiorem non recognoſcere, quod ad Reges Caſtellæ tantum refert, K ignorás † Regnum 22
noſtrum, Citerioris Hiſpaniæ partem eſſe, l quia citra Iberum

C Alexan.conſ.25.nu 6. vol.1.Geminia in c.grandi.nu.10.de ſuplen.negligen.Prælator. Iaſ.in l.Gallus, §. & quid ſi tantum, n.92.ff.de liber. & poſth. & in l.ex hoc iure,nu.35 & Fulgoſ.nu.5.ff. de iuſt, & iur. Bellamera conſ.42 nu.9 Roman.conſ.298.n. 1.Aſflict.in conſtit.Siciliç in prælud.q.2.nu.1. Belluga in ſpecul.Princip.rub. 6.nu.3. vbi Borrel. verb. Imperatorem non recognoſcit,& rub. 12.§. quædam.nu.70. Renatus Chopin de Domanio Franciæ lib.2.tit.1. nu.13.ad med. pag 283. Guerrero vbi ſupra c.55.nu.12. & cap. 63.num.1. Purpurat.in l. 1.nu.294 ff.de offic.eius. Burgos de Paz in prohe. ll.Taur.nu.33. Cortet. de poteſt.Regia. 5.p.q.101. num.66. Reguerus Siarinus de Regalib lib.2.c.7. nu.54.& 90, Camil. Borrel.de Regis Cathol.præſtantia,cap.46.nu. 57. & cap.47.nu.2 Molin.in repertorio verb.RexAragonum, verſ. Rex Aragonum non recognoſcit, vbi Portol. num.53.

D Gloſ.in cap. Adrianus 63.diſt. Conrra. in temp. Iudic.lib 1.cap.2 de Rege, §. 3. de magnit. Reg. num.14.& ſeq.Parlad.rerum quotid.c.3 nu.7.Garcia de nobilit.gloſ.3.§. 2.nu.15. Auil.in cap. Prætor.in prohem.gloſ.1.nu.13.Auend.in c 1.prætor.nu.7.Couar.in regul peccatum,1.p §.9.nu.9.Nauar.in c.nouit.3.notab.corrol.65.nu.167.de iudic.Bouad.in politic.lib.3.c.2.n.4.E. Borrel.ad Bellug.rub.6.lit.C. Medicis de legib & ſtatut.1.p q.19,nu.8.Gallinac.de verb.ſign.lib.10.cap.35.à nu.12.Azor inſtit.moral. par.2.lib.11.c.5.verſ.Regem Hiſpaniæ,pag.1223.Portol.vbi proxime,nu.54.

E Paul.in l.cum multa,C.de bonis quæ liber.& Alexan.in l.Centurio.nu.36.ff.de vulgar.Affiict.in præludijs conſt.Neapel.q.2.nu.3.Anto.Gabr.commu.concluſ.tit.de donationib.concluſ.1.num.22. Caſane. in prohem.conſuetud.Burgun.ver.duc.

F Nicolaus Feſtaſſus de ęſtimo & collect 4.p.c.7.nu.40.& ſeq Bellug.rub.14.§.veniamus,nu.6.

G In l.hoſtes,nu.7.ff.de captiu.Bald in princ nu.1.de pace iuramento firman.in vſibus feudo.cum alijs per Borrel.in additio.ad Bellug.d §.veniamus.num.6.verſ.& dicebat Bart.Conrad.in temp.omn.iudic. lib.1.cap.1.de Imperatore,§.1.ſect.orbem,num.8.cum duob.ſeq.Petra de poteſta.Principis,cap.3.q.4. num.15 31.& 46.

H Gloſ.penult.in d.cap.Adrianus Gallinius vbi ſupra,& Marta de iuriſdict.1.p.c.21. nu.13.

I Lib.1 regal.Franciæ,iure 1.pag 8.& iure 6.pag.91.

K Vt etiam Rodericus Sancius,1.p.hiſtor.Hiſpanicæ.cap.17.

L Baeça de inope debitore,cap.16.nu 112.Caſaneus in catalog.glor.mundi,p.12. conſiderat.17. verſ. Plinius vero diuidit,& conſideratio.21.verſ.Tertia ratio.

M De

Digitized by Google

Iberum, ac inter iuridicos Hiſpaniȩ Conuentus, quos
23 hodie *Chancillerias* appellamus, † Saldubenſem connumerat Sigonius: *m* qui Cæſarauguſtanus dicitur, *n* quod ab Auguſto fuerit inſtitutus. Nam quæ monumenta Auguſtus reliquit, ea non Iuli, ſed Auguſti nomine ſignauit, vt in Hiſpania foro Auguſtanam ciuitatem, eamquè Coloniam immunem Pop. Rom. in Hiſpania Tarraconenſi extitiſſe traditur. *o* Adrianuſquè Imperator totam Hiſpaniam in ſex Prouincias diſtribuit, *p* ſed Cite-
24 riorem † antea Romani in tres Prouincias diuiſerunt *q*; quas credo eſſe illas, quæ ſub Aragonum Corona comprehenduntur, ſcilicet, Aragoniam, Cathaloniam, & Valentiam.

Secundo cauendum exiſtimo à quorundam, noſtræ
25 ætatis, virorum † ſententia, *r* aſſerentium, noſtros Reges Aragonum Regibus Caſtellæ ſubfuiſſe, eorumquè beneficiarios, & feudatarios fuiſſe; cum (vt diximus) Reges Aragonum neminem in temporalibus ſuperiorem recognoſcant, niſi ſolum Deum; cuius gratia paſſim ſe Reges Aragonum eſſe profitentur: ſed poſſet eorum ſententia ſuſtineri, *ſ* reſpectu quorundam locorum, quȩ ex Regno Nauarræ Reges Aragonum occupata tenebant, vel ratione pacti, quod inter ſe inierant Reges Caſtellæ, & Aragonum ſuper locis, quæ, vtriuſquè viribus coadunatis, à Sarracenis erant per Regem Aragonum recuperanda. Ex quibus euenit, in noſtro Regno
26 † nullas leges admittendas eſſe, prȩter foros, ſi tanquã rei leſȩ maieſtatis nolumus puniri. Quod ſenſiſſe credo Doctores, *t* aſſerentes capite puniri allegantes leges Imperatorum in Hiſpania: ſicut apud Suetios *v* capitale
27 erat Romanas citare leges: ſed foris † deficientibus, ad naturalem æquitatem recurrendum ſtatuit Iaco-
bus

M De antiquo iure prouinciar. cap. 5. lib. 1. & de antiquo iure Italiæ, lib. 2. cap. 15. in fin.

N Plinius ſecund. in hiſtor mundi, lib. 3. cap. 3. Raphael Volaterranus in Geographia, lib. 2. col. 16 ad med.

O Plinius vbi ſup. Onuphrius Pauinus in Imperio Romano, pag. 215.

P Ioan. Marian. de rebus Hiſpaniȩ lib. 4. cap 5. pag. 147. in fin. Philip. Bergomenſ. in ſupplemento choronicarum lib. 2 anno mundi 3109. verb. Hiſpaniarum Regnum.

Q Apianus Alexandrinus de bellis Hiſpanienſ. pag. 448. verſ. Alia vero oppida.

R Mariana de rebus Hiſpaniæ lib. 11. cap. 14. pagin. 532. poſt med. Lopez Madera de las excelencias de Eſpaña, cap. 11. pagina 76. colu. 1. in principio. Didac. Perez de Meſſa. de las grãdezas de Eſpaña lib. 2. c. 159. in fin.

S Zurita lib 2. annal cap. 4. fol. 59. col. 3. & cap. 10. fol. 65. col. 1 & lib. 1. cap. 23. fol. 26. colu. 3. in fine pueſta que ſegun en antiguas memorias, Martinez del Villar, in appendice de innata Regni Aragonum fidelitate, §. 9. pag. 244. verſ ac licet.

T Oldrad. conſ 69: num. 9. Benedict. in cap. Raynutius. verb, ſi abſque liberis el 2. de pupillari, numer. 45 ad med. Coſta in l. cum tale. §. ſi arbitratu. limit fin. num. 35. Rebuffus in l. vnica, notab. 1 r. num. 14. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. Afflict in prælud. ad conſtitut. Neapolitan. quȩſt. 20. num. 5. Palae. Rubeos in rub. de donat. inter. in introductione num. 19. Burgos de paz in l. 1. Taur. num 513. gloſ. in l. 6. tit. 4. part. 3. Auendaño in cap. prætorum. 26. numer. 9. & 10. lib. 1. Quintana Dueñas de iuriſdictione. & imperio, lib. 2. titulo 2. numer. 6.

V Renat. Chopinus de commu. Galliæ conſuetud. par. 2. quæſt. 4. pag. 50. verſ. parimodo.

Digitized by Google

bus *x* rex noſter,quę,vt inquit Philoſophus,nihil aliud
eſt,† quam ius,quod lex ſcripta prætermiſſit,& licet vi- 28
deatur,quod idē ſit conſuetudo,tamen differunt,*y*quia
conſuetudo eſt ius conſtitutum , & receptum : at vero
æquitas ius natum,& naturale: eſt enim rectitudo iudi-
cij naturalem ſequens rationem. Ita vt in Regno no-
ſtro habeat maxime † locum ſymbolum Pythagoræ aſ- 29
ſerentis , *Staterem ne tranſilias* , hoc eſt , vt interpretatur
Laertius,ab æquitate ne diſcedas: *z* quod eſt intelligen-
dum de ęquitate informata à iure, *a* alias enim pernicio
ſe quis erraret , ſi æquitatem capitis ſequeretur. *b* Vera
enim ęquitas in fragmentis I. C. & Imperatorum reſ-
ponſis reperitur, & ideo ſolemus illa in ſui ratione alle-
gare, quia eorum iuſta ratio, & æquitas imperat , non
Imperium; *c* & Princeps , quantumcunquè ſupremus,
vt dicebat Bal. *d* Æquitate conſtringitur, & remedia in
ęquitate fundata tollere non valet. Vnde in Aragonia,
ex duabus opinionibus , illa quę ęquitate corrobora-
tur iudicando,& conſulendo ſequenda erit, etiam ſi cō-
traria ſit communis: *e* quare cum maior ęquitas ſit illa,
quę in iure † Canonico reperitur ſcripta , potius ad il- 30
lam per iudices ſeculares , quam ad rigorem iuris ciui-
lis erit, deficientibus foris, recurrendum: *f* ſicut è con-
trario, in defectum iuris Canonici , † potius ad foros, 31
tanquam leges generales iſtius Prouincię , à ſupremo
Principe latas,quam ad ius ciuile Romanorum,*g* per iu-
dices Eccleſiaſticos erit recurrendum. Ex qua ratione
† infertur, ceſſare in Aragonia illud priuilegium, quod
iure ciuili competit *h* ijs, quibus à Principe aliquid alie- 32
num venditum, ſeu donatum eſt; cum illud iure Cano-
nico non habeat locum.

X In prohem. for.§in fin. l.cum ratio,ff.de bon.dānato.l.3.§ ſi liberi, ff. de conditio.cau.data.gloſ.in cap.conſuetodo,verb.ratione.1.diſt. gloſ. in cap. ex eo. verb. rationis , de electio.cum alijs per Caballin.in milleloq.48.Gome.in l.1.Taur. nu.9. vbi Burg. de Paz, num. 450. Bellug.in ſpecul. rub.11. §.his igitur,nu.1.& 2. & Borrel.rubr.14. §.veniamus,n.6.verb. vt legibus Imperij non ſubiciantur. Morlanes in reſponſ. pro Regno,1.par.nu. 88.89. & 323.& 333 & ibidem Ludouic.Martinez n.236

Y Cuiac.lib.2.de feudis, tit.1.fol.504. A.

Z Conan.lib.1.commentar.iur.cap.11.

A §.oportet, in authent. de iudicibus , Abb. in c. ex parte,3.notab. de offi. delegati.

B Iaſ.& alij in l.placuit, C.de iudic.Bart. in l.vbicumq; ff.de itinere actuq; priuato,gloſ.Abb. & Butrius in cap. fin. de tranſact. Belluga in ſpeculo, rub. 11. §. compendioſe. num.5.verſ. Scias tamen, & Caballin.mileloq.165.

C Iſern.in prohem. feodor. num. 26. 27. & 37. Rebuf.in repet.l.vnic.notab.11.nu.14.. C. de ſenten.quæ pro eo quod intereſt. Burg. de Paz in d. l.1.Taur.nu.543.

D In l. digna vox. C. de legib.Purpurat. in l. ſi & me:& Titium, nu.10. ff. ſi cert.petatur.

E Vt in l.2.§.Item varus,& §.quamquam,ff.de aqua pluuia arcenda,l.ſi tibi,ff.ſi cert.petat. l.placuit. C. de iudic.l.cum res,C.ſi alien.res pignor.Proſper.Carauita,ritu 208.Pariſ conſ.32.nu.4.vol.2.& conſ.3 num.7.vol.1.Camil.ad Bellug.rub.11.§.compendioſe,verb.æquitatem,in fin. Purpurat. in l. admonendi, num.55.ff.de iur.iuran.Cephal.conſ.93 nu.6.Folleri.in praxi cenſuali. verb. iuris moderando rigorem, num.10.& ſeq.intellige,vt per Tiraquel.de retract.conſangui.§.35.gloſ.1.nu.30.&31.Anto.Corracius de commun.Doctor.opinio.lib.2.tit.9 nu.100.cum.ſeq.

F Medicis in ſuis opuſcul.opuſcul.1.nu 11.Gozand.conſ.62.nu.13.Marſil.ſingul.463 nu.1. Bellug.in d. §.his igitur,num.3.licet contra teneat Paz in d.l.1.Taur à nu.592.

G Not.in c.1.de noui operis nuncia.c.ſi in adiutoriū.10.diſt.c.ſumopere,11.q.3. Decius in c. Eccleſia S.Mar.n.104.verſ.3.conclu.Couar.pract.quęſt.c.8.n.5.Montal.in l.4.glo.acuerde en vno,tit.5.li.1.fori, Cifuē in l.70.Tau.vbi Gō.n.7.Diez in pra.cri.c.136.Vaſq.de ſuc.crea.§.10.n.648.Gōz.var.q.c.30.n.76

H l.bene à Zenone,C.de quadrien.præſcrip.Afflict.in prælud.ad conſtitu.Neapol.q.14.num.1.&3.

§. Vige-

§. Vigeſimus ſecundus.

Lex Regia quo tempore, & à quibus apud Romanos lata, & quæ ſit poteſtas Principum.

SVMMARIVM.

Poteſtatis quæſtio in qualibet diſpoſitione primum locum obtinet.1.

Quæ ſint neceſſaria ad perfectionem cuiuslibet actus.2.

Lex Regia cuius meminit noſter I. C. quando lata, & à quo rogata fuerit.3.

Quid alij ſenſerint fuiſſe legem Regiam, qua Principibus Regna delata, & ſumma poteſtas conceſſa fuere.4.

Si adſit voluntas in Principe ſecundum aliquos nunquam deficit poteſtas.5.

Poteſtatis defectus eſt maximus, & reddit actum nullum.6.

Exceptio nullitatis ex defectu poteſtatis opponi poteſt licet aliæ exceptiones excludantur.7.

Quando dictio negatiua præponitur verbo, poteſt omnem poteſtatem, tam iuris, quam facti aufert.8.

Deus omnipotens cur ſic appelletur.9.

Verba à Rege noſtro Philippo dum moreretur prolata.10.

Auguſtus Chriſto nato prohibuit ſe vocari Dominum.11.

Cum dicitur Regem non poſſe, intelligimus ad ius Principatus, & legem Regiam illud nõ pertinere, nec ſub poteſtate legitima contineri.12.

Voluntatis & poteſtatis quæſtio eadem pene eſt in Principe ſupremo, & iuſto.13.

§ Vigeſimus ſecundus.

1 IN qualibet diſputatione † primum locum debet obtinere poteſtatis *a* quæſtio, nam licet, pro actus perfectione, † & voluntas quoquè, & legitimus modus, ap-
2 titudo materiæ, applicatio rectè facta, & ſcientia facientis ſint neceſſaria, *b* tamen omnium primum, ac præcipuum requiſitum eſt, quod agens poſſit. *c* Et ideo noſter I.C. ante omnia diffiniuit, omnem poteſtatem à populo in Principem tranſlatam, lege Regia, vel (vt Alciatus *d* vult) lege Rhenia, † cuius legis nomen, nec ab Antonio Auguſtino, *e* nec ab alijs reperio notatum, ſed ſolum

A l. ſi quæramus, ff. de teſtamen. cum concord. per Anto. Gom. in l. 3. Taur. num. 1.

B Alexan. Raudenſ. de analog lib. 1. cap. 34. nu. 31. 33. & 36.

C Cap. cum ſuper, vbi Deci. nu. 3. de offic. delegat. l. multũ intereſt, C. ſi quis alteri, vel ſibi, & vtrobique, glo. & DD. Chacheran. conſ. 49. nu 6. Purpurat. in l. 1. num. 468. ff. de offic eius, Socin. Iuni. conſil. 72 vol. 1. Anto. de Petra de poteſta. Princip. in præfatione, à num. 1. cum ſeq.

D In l. bona ciuitatis, ff. de verb. ſigni. Corraſ. in rub. ff. de offic. Conſul. & in l. 1. ff. de offic. Perfect Prætor.

E De legibus, & Roſinus lib. 8. cap. 22. l. 1. ff. ad Turpilian. l. quæſitum, ff de teſtibus.

F Pe-

ſolum Rhenia, de calumniatoribus, & Memia, de reo
euocando, quocumquè tamen nomine vocetur, eius
rogationem quidam Hortenſio, *f* alij Horatio tri-
buunt. Non enim eſt illa, quæ ab Hetruſcis in Tar-
quinium Priſcum, certis conditionibus adiectis, fuit
tranſacta: ſed illa, quæ † Auguſti tempore lata fuit, 4
poſtquam Lepidum dignitate triumuiratus ſpoliauit,
& Antonium vicit, quo tempore ſolus Imperatorio
honore, percepta tribunitia dignitate, iure procon-
ſulari, Pontificatu maximo, patris patriæ nomine, me-
ruit Imperium. In cæteros vero Reges, vt inquit Al-
phonſus Rex *g* Caſtellæ, conceſſione gentium, talis
poteſtas tranſlata fuit, vt ſignificauit Ioannes de
Terra Rubea, *h* exiſtimans Regnum Franciæ, non le-
ge Salica, ſed ex ſola vi conſuetudinis, ſolis maſcu-
lis deferri: quaſi nulla alia in Regnorum erectione,
& delatione extiterit lex Regia, cuius auctoritate in
Principem ſumma rerum poteſtas translata fuerit,
ſed quod omnis eius poteſtas à conſuetudine regu-
letur. Sed aliqui, dum Principum † voluntatem cap- 5
tare ſibi credunt, eis, & in eos pleniſſimam à po-
pulo in ſubditos, & eorum bona, poteſtatem tranſ-
latam fuiſſe aſſerunt: ita vt ſi eorum adſit voluntas,
quæ omnes actus humanos format, & diſtinguit *i*,
nunquam, ſecundum eos, deficiat poteſtas; cuius de-
fectus † prima, atquè præcipua omnium, cauſa nul- 6
litatis eſt, ita vt noſtri Doctores dixerint, *k* poſſe op-
poni † exceptionem nullitatis, ex tali defectu reſul- 7
tantem, quamuis cęterę omnes exceptiones, & nul-
litates ſint à lege reiectę: quia nec talis actus nomen
habuit, ſi in agente deficiat poteſtas, vt V. G. ſi ſen-
tentia fuerit lata, vel ſtatutum conditum à non ha-
bente iuriſdictionem; *l* vel ſi inſtrumentum fuerit ro-
gatum á non tabellione; *m* vel in loco, vbi quoad
certa inſtrumenta, non habeatur pro tabellione; vel
ſi eius auctoritas intra fines alicuius loci reperiatur
limitata, vel reſtricta: vel etiam ſi obligatio facta fue-
rit

F Petr. Gregor. in ſintag. p. 3. lib. 47. cap. 20. num. 9 Bouadil. in ſua politica, lib. 2. cap. 16. nu. 3. ad fin. Decian. tract. crimi. lib. 2. c. 25. nu. 1. tom. 2.

G In l. 1. tit. 1. part. 2.

H In tract. 1. contra rebeles. art. 1. concluſ. 8. & Zampinus de ſucceſsione prærogatiuæ primi Principis Franciæ. pag. 27.

I l. non omnia, ff. ſi cert. petat. l. 3. ff. de reb. dubijs, l. 2. ff. de iudic. l. verum. 2. l. qui iniurię, ff. de furtis.

K Gloſ. in l. 2. §. 1. ff. qui ſatiſdare cogant, Deci. cōſil. 38. num. 7. & 275. col. 3. verſ. Sed prædictis minime obſtantibus, Vantius de nullita. tit. de nullita. ex defectu inhabilit. à num. 1. cum ſeq.

L Facit tex. in l. 1. §. fin. ff. ad Tertulia. & in l. 3. §. hæc autem verba, ff. quod quiſquè iur. & in l. 2 in fi. ff. de pœnis, gloſ. fin in Clement. vnic. de ſequeſtra. poſſeſ. & fruct. Bald. in l. generaliter, C. de Epiſcop & Cletic. Marſil. ſingul. 10. Deci. conſ. 8. Ant. Gabriel. commun. conclu. lib 6. tit. de ſtatutis, concluſ. 3. Menoch. conſ. 2. n. 151. & 152. volum. 1. Caualcan. 1. par. deciſ 5. de iudic. num. 29. & ſeq. Dueñas regul. 379. & B. Diaz 251. Vantius vbi ſupra de nullit. ex defectu iuriſdict. à numer. 1. cum ſeq. Ancharran. conſ. 12. num. 1.

M Obſeruant. 27. Item que los eſcriuanos. titul. de priuil. general. Xuarez in l. poſt rem iudicatam, in ſectione, ſed pro euidentia, num. 16.

rit à minore *n* viginti annorũ,etiam iurata,ſine legalibus
tamẽ ſolẽnitatibus,ac ſine interuẽtu perſonarũ illarum,
quarũ authoritas & cõſenſus poterat,ſecundũ foros no
8 ſtri regni,tali obligationi robur tribuere.Lex † namq;di
cẽdo,quod nõ poſſit ferri ſententia,vel ſtatutũ fieri,niſi
ab habẽte iuriſdictionẽ,quod nõ poſſit agere,vel accu-
ſare,niſi is cuius principaliter intereſt,quod tabellio nõ
poſſit cõficere inſtrumẽta in tali loco,vel niſi in tali loco
quod minor viginti annorũ nõ poſſit obligari,niſi talib⁹
requiſitis interueniẽtibus aufert ab eis omnẽ poteſtatẽ,
o tam de iure,quàm de facto,ita vt nec in Eccleſia tales
actus,facti cõtra legis diſpoſitionẽ,ſint validi: *p* imò prę
dictis caſib⁹nec ſentẽtia nec ſtatutũ,nec inſtrumẽtũ,nec
obligatio,nec actio,vel accuſatio,ex deffectu poteſtatis
erũt dicẽda.Sed tamẽ quia in Principe ſupremo aliqui
nõ admittunt vllũ poteſtatis deffectũ,cõtendentes tãtã
eſſe cuiuſuis ſupremi principis poteſtatẽ,vt ei nihil reſiſte
re ualeat, *q* ſed omnia annihilare poſſit, adęquareq; qua
drata rotũdis,atq;ita de eius poteſtate diſputare,ad inſ-
tar ſacrilegij cum Impp. *r* redigũt,exiſtimãtes ſe illi face
re parẽ,ac tentare ſimilẽ eſſe altiſſimo, qui de illa diſpu
tat:quod verũ iudico,ſi ad potentiã eorũ verba referan-
tur,aliàs nãq;nõ ſumus redarguẽdi de poteſtate Princi-
pis nõnunquã diſputãtes, *ſ* ſolus enim Deus omnipotẽs
9 eſt,† ideo ſecundũ aliquos,Deus appellatus, *t* quaſi ni-
hil ei,quod poteſtatis ſit,deſit:&ideo ſola eius volũtate
beneplaciti in cœlo,&in terra cũcta gerũtur, *u* cũ in eo
10 nũquã deficiat poteſtas,vt ſapiẽter moriẽs † agnouit,rex
noſter Philippus,qui fertur illa verba protuliſſe: *Tu ſolus*
dominus,tu ſolus altiſsimus,quib⁹ prolatis ad Deũ cõuolaſſe
piè credẽdũ eſt,cũ illis verbis voluerit oſtẽdere verã ſu
premã poteſtatẽ,peneſeũ eſſe,quiabſolutẽ eſt Rex, *x* & nõ
veretur

N for.vni.tit.vt minor 25 annor. nequeat facere & foro vni. anni 1568.tit q̃ los menores de 20. años cui adde for.vni.ri de las obligaciones de menores anni 1585.Cãce.var.1.p. c.1.Fœnũ. de momẽto tẽpor.c.30.á n.3.Gabr.cõſ.10.7.&cõſ.2.n.2.& 4 l.1 Rolan.conſ.15.n.3.&cõſil.11.vol.1.Caſane.in cõſuet.Burg.rub.3 § 2.n.17 Grat.cõſi.46.& 47.vol.1 Pariſ.cõſ.100.vol.1. Cepha.cõſ.207.n.16. 21. & 40.& per tot.vol.2.Burſ.cõſ.82.Menoc.de arbi.caſu 171.Bellu.in ſpec.rub. 12 § quædã.n.9.verſ.quid dicendũ,& ſeq.15.in fin. & 23.cũ ſeq.

O glo.celeb.in c.1.de regu.iur in 6.Gracian.rego.484.Tiraq.poſt ll.cõnub. gln.2.Mago.deciſ.36.nu.8 & 9.cũ ſeq.Fortu.Garcia in l.Gallus,in prin.nume.35.cũ ſeq.ff de libe.& poſth.Baeça de nõ melior.c.2.n.79.& 80 Caballin.milleloq.351.Cerdello.cõſil.61.n.30.10.

P l.ſi quis hoc genus, C. de Epiſ &Cler.Cagn.in l.ſi librarius.n.67.cũ duob.ſeqq.ff.de regul.iur.

Q Bal.in proœ.decretal.n.4.&in l cũ antiquiorib⁹ o.1 ff.C.de iur.delibe.Iaſ.cõſ.233.n.2. verſ.circa ſecũdã dubitationẽ, vol.2.& inter cõſ.feuda.Bruni.cõſ 8.n.8.12.& ſeq.Nicola.Feſtaſ. de collect.4.p.c.6.n.2.& ſeq.

R l.2,C.de crimine ſacrileg.§.cõmitiũr,alias incipit,qui autẽ,17,q.4.multi relati à noſtro Ferr.Ceoe in collect iur.canon.13.p. collect.24.n.18.Petra de poteſt.Princ.c.1.n.6.l.ſacrilegij inſtar,C.de diuerſ.reſcrip.

S Petr de poteſt.Princ.c.1.c.ſunt quidã,25.q 1.c.literas,de reſtit.ſpol.c.ex publico,de cõuerſ cõiugat. glo. abdicatio proprietatis,in c.cũ ad monaſteriũ,de ſtatu monach &glo.generali iure,in l.fin.C.ſi cõtra ius,Ioã Iacob. deLeonard inter conſ.feuda.Bruni cõſ.114.n.155.& 156.Caſti lib.2.controuer.iur.c.28.&lib.3.c.7.Fachine.controuerſ.li.8.c.63.D.Ferdinan.de Mendo.de pactis,lib.1.c 5.á princ.q.1.& n.9. Thom.Cerdã en ſu verdadero gouierno,c.15.

T Roſin lib.2.antiq.Roma.c.1.in princ.

V Cardin.Belarmin.tom.3.controuer.3.3.cõtrou.genera.lib 1.c.7.in explicatio.orationis Dominicæ ſuper illis verbis, Fiat voluntas tua,p.1010.Tapia de vera hominis nobili.lib.1.p.99.col.2.in princ.Paleot.de conſolatio.2.p.q.1 verſ.quod etiã,D.Auguſt.in enchir.c.95.

X iuxta illud Sapien.c.6.à Dño imperiũ à ſupremo poteſtas eſt data.Abuleõſ.ſuper Matth.tom.6.fo.170 col.3.B.C.

Q Y Iob

Digitized by Google

veretur magnitudinem, cuiuſquam: *Qui baltheum regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum.* y Cum omnes orbis Principes ſint Reges cum additione: quia (vt inquit Salomon z.) *Excelſo excelſior eſt alius, qui in veſtimento eius deſcriptum habet,* a *Rex Regum, & dominus dominantium*: Ideoque fertur, b Octauianũ † Auguſtũ vetuiſſe Chriſto nato, ne dein- 11
ceps dñs vocaretur, cum Iride incluſũ Sybilla Tiburtina ei oſtẽdiſſet Chriſtũ cũ ſanctiſſima eius genitrice, eo loco, quo Frãciſcanorũ ędes cõſtructę ſunt quæ, Sãcta Maria de Ara cœli, vulgó nũcupantur. Attamẽ in Prĩcipib' ſeculi, aliqua facere nõ poſſe noſtri tradũt, ſolũ ex hoc † ſignificãtes, illa ad ius prin 12
cipatus, & legẽ regiã non pertinere, ſemper tamẽ addẽtes, ſalua ſua clemẽtia, vt intelligãt ſubditi illa regũ clemẽtia, ſub poteſtate legitima nõ cõtineri, tãquã cõtra foros regni; aut bonos mores ciuiles, quos violare nõ poſſe dicim', quia noluit poſſe, ſed legib' volũtariè ſe ab initio adſtrinxit, ad quæ ex natura principatus abſoluti, nõ erat adſtrictus; c atque ita cum leges velle ſeruare, pro eo, iuris, & de iure adſit pręſũptio, contra quã aliqua probatio nõ admittitur; hęc nõ tam ad quęſtionẽ
poteſtatis, † quã volũtatis redigũtur; d circa quã nemini 13
dubiũ eſt licere diſputare, cum regẽ nihil vnquã iniuſtũ velle credẽdũ ſit, imó præſumatur, actus ſuos regulare, tam à iuſtitia fori, quã poli: vnde illud nõ poſſe Principẽ dicere poſſemus, quod nõ credimus velle tãquã iniuſtũ, & legibus repugnans.

Y Iob 12.
Z Ecclef c.5.
A Apoca.c.19.
B Tertul.in apolog.c.34 Valençue.in defenſio.monitor.aduerſus Ducem & Répub.Venetor.4.p.n.151 Polido Virg.de inuẽtor.rer.lib.4.c.1.verſ. Itẽ Oroſius. C.gloſ.in d.l.dignavox.vbi not.Pau.in fin. C.de legib.Bald.in l.4.ff. ad l.Falcid Roland. de lucro dotis,quæſt.84.in fin.Surd.deciſ.13.num.4. D l.ex facto,ff.de vulgar.

§. Vigeſimus tertius.

Poteſtatis plenitudo in Principe, quæ abſoluta appellatur, quid ſit, & ſingulę diffinitionis partes explicãtur, & an, & quãdo eam exercere Principẽ oporteat, & quæ Vrbes regię appellentur.

SVMMARIVM.

Poteſtas duplex eſt in Principe ordinaria, & abſoluta. 1.
Aliqui negãt in Principe abſolutã poteſtatem & vnã tantũ poteſtatẽ habere aſſerũt. 2.
Quæ ſit abſoluta poteſtas in Principem à populo lege regia translata, 3.
Brachium, ſeu manus regia idem eſt quod abſoluta poteſtas. 4.
Diffinitur abſoluta poteſtas ex Baldo. 5.
Plenitudo verbum quid importet. 6.
Princeps non legibus, ſed legum ſolemnibus ſolutus eſt, 7.
Multa ſunt ſingulariter in Principe contra leges recepta, non vi Principatus, ſed priuilegio lege regia conceſſo; 8.
Antonius Auguſtinus ſpecialem legem latam de ſoluto legibus tradit, 9.
Intellectus ad l. Princeps, ff. de legibus, traditur, 10.
Intellectus ad l. ſi Auguſtæ, & l. quod Principi, ff. de legat. 2. referuntur, 11.
Qui Principem ſimpliciter legibus ſolutum tradunt eum tyranniæ nota infamant, 12.
Quibus legibus Imperatores non fuiſſe ſolutos, conſtat, 13,

An ſicut populus ſuis legibus ante legem regiam latam tenebatur idem in Principe dicendũ ſit, 14.

An ſit plena poteſtas Principis, qui legibus adſtringitur, 15.

Plena poteſtas dicitur quia perfecta, & ex omni parte abſoluta, 16.

Poteſtatis verbum eſt æquiuocum, 17.

Plenitudo poteſtatis nõ extẽditur ad iniuſta, 18

Conditio turpis impoſſibilis appellatur, 19.

Deus quãuis omnipotẽs non poteſt peccare, 20

Quod in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appellamus, 21.

Adulatores quid ſub nomine plenæ & abſolutæ poteſtatis intelligant. Et multa aduerſus adulatores, 22.

Arbitrij verbum æquiuocum eſſe, & in regulatum & liberum diuiditur, 23.

Merum arbitrium quid ſit, multis exemplis demonſtratur, 24.

Merum imperium non eſſe in Aragonia, quid ſignificet, 25.

Merum arbitrium in diſpoſitione rerum ſuarũ conſiſtit, 26.

Princeps non habet merum arbitrium in leges, quas ipſe ſolus neq; condit, neque derogat, 27

Prodigis de iure datur curator, ſed non in Aragonia, 28. & 30.

Princeps ſine cauſa infringens ius, peccat, 31.

Cauſæ expreſſio an ſit neceſſaria & quando præſumatur in Principe, & iuſta, 32.

Sola volũtas principis an ſit iuſta cauſa in ſpectantibus ad eum iure principatus, 33.

Difficilius vni iuri quam alteri derogatur. 34

Ius maieſtatis an ſit iuſta cauſa reſcribendi cõtra leges, & in præiudicium tertij, 35.

Neceſſitas, & æquitas aliquando permittit, vt in aliquo caſu, omiſſo iure ordinario, manu regia, & imperio vtamur, 36. 37. & 36

Manus regia eſt iudicibus, in aliquibus prouinciis conceſſa. 38.

Leges inuiolabiliter obſeruandas eſſe, 40.

Princeps an præſumatur circumuentus, ſi contra leges reſcripſerit, & an tale reſcriptum ſit exequendum, 41.

In Aragonia an ſint exequenda reſcripta contra foros etiam ex ſecunda iuſſione, 42.

Scandalum publicum oritur & ſtatus publicus turbatur in Argonia ex fractione fororũ, 43

Iuſtitia eſt finis principatus, & adminiſtrationis politicæ, 44.

D. Rex, & omnes eius magiſtratus in Aragonia iurant obſeruare Foros, & libertates regni, 45.

Reges Ægyptiorũ iudices adiurabãt ne quid iniuſtè, etiã ſi Rex imperaret, iudicarẽt, 46

Verba Iuſtiniani elegãtiſſima referũtur, 47.

Promiſſio obſeruandi leges facta à prædeceſſore, obligat ſucceſſorem, & quare, 48.

Princeps vi directiua non coerciua tenetur ad legum obſeruationem, 49.

Verbum ius, & verbũ publicũ analoga ſũt, 50

In iure priuato par eſt conditio principis cum ſubditis, 51.

Ius publicũ, eſt ius populi, qui ſuã maieſtatẽ & imperiũ lege regia in principẽ trãſtulit, 52

Lex regia quare ita appellata, 53.

Ciuitates aliquæ quare regiæ appellẽtur, 54.

Cæſarauguſta à quo denominata, & aucta, & de aliquibus eius laudibus, 55. & 59.

Ciues honorati Cæſarauguſtæ, ſicut & Romani in quinque claſſes ſunt diſtributi. 56.

Cæſarauguſta quare dicatur Vrbs regia. 57.

Vnde originem ſumpſit Reges noſtros, Sacræ Maieſtatis titulo condecorari. 58.

Quæ iuris publici ſunt poſt legẽ regiam nõ ad populum, ſed ad Regem ſpectant. 60.

Filijfamilias in his quæ iuris publici erant pro patribusfamilias habebantur. 61.

Ius publicum priuatorum pactis tolli non poſſe de quo intelligatur. 62.

Forma condendi teſtamẽta in quibus fuerit in Aragonia immutata. 63.

Ius acreſcẽdi, & nõ decreſcẽdi in Aragonia ceſſat. 64.

In Aragonia neque ex hæreditate legitima, neque ex fideicommiſſis, Trebellianica, neq; ex legatis, Falcidia deducitur, 65.

Hæreditas in Aragonia quare nõ poſſit eſſe dãnoſa, 66.

Ius publicũ dicitur ſecũdo modo, quod in conſtitutionibus Principũ conſiſtebat. 67.

Ius publicum ſumitur etiam pro poteſtate publica, & imperio magiſtratuum. 68.

Vigeſimus tertius.

N Oſtri Doctores in Principe duplicem conſiderant 1
†poteſtatẽ:aliam ordinariã, ſecũdùm quã inquiũt, Principem eſſe ſub lege, [a] quantũ ad obſeruantiam,licèt non quantum ad vinculum. Aliam veró abſolutã [b]: ſecundum quam tradunt,non eſſe ſub lege,nec quo ad obſeruantiã,nec quoad vinculũ. Alij verò [c] his tertiã addunt,ex qua de facto procedit, nõ habens in ſeculo, cui rationẽ reddat,qualis eſt poteſtas Baronũ noſtri regni,reſpectu vaſſallorũ ſeruitutis, de quibus infra latius agemus. Sed in Principe ſupremo [d] multi ex noſtris † hanc abſolutã poteſtatẽ adeſſe negãt,aſſerentes ta 2
le,abſolutæ poteſtatis nomẽ ab ore I.C. ablegandũ fore;ex eo,quia quod in vim talis poteſtatis fit, magis ad vim,&terrorẽ imperij pertinet,quod inter bellicos ſtrepitus à Ducibus exercetur in caſtris,quam ad iuſtã optimi Principis poteſtatẽ, [e] magisq; Turcarũ Imperatori cõuenire tradũt,quàm chriſtiano Principi,in quẽ à populo,lege regia,poteſtas collata eſt, cui vnicã tantũ tribuũt poteſtatẽ, [f] ſemper equè dignã,firmã,& efficacẽ: ad expediendũ ea omnia,quę ſibi iure principatus licẽt atq; ita,diſtinctionẽ cõmunẽ ordinarię,&abſolutę poteſtatis,nõ ſolum admittere renuũt,ſed expreſſe rejiciunt. Nos tamẽ iuſta ratione † fateri cogimur, [g] in Principe ſupremo,vltra ordinariã, dari plenã,& abſolutã poteſta 3
tem,nõ eam,quam Doctores noſtri plenã peccãdi poteſtatẽ appellant,quæ nõ poteſtas,ſed diſſoluta tẽpeſtas erat appellãda,quam nec apud populũ vnquã fuiſſe, nec ab eo lege regia in Principẽ tranſlatã, Alciatus, [h] & alij affirmant, quod ius ſummum, licet noſter I.C. [i] ad Sabi-

A Petra de poteſta.Principis,cap.1.nume.7.& 8. & cap.2.poſt Angel. in l. Princeps,ff.de legib. Decian.conſil.41. nume.18. volum.2. Rolandus conſil.100.num.50.volum.4. Theſaur.deciſ.91.Radulphus de ſuprema Princip. poteſtaté, cap 1. nume.3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centuria 2.quæſt.17. nume.14.

B Petra vbi proxime,c.3 q.3.n 62.

C Petra dicto cap.3.q.2 per 102. & dict. quæſt. 3. num. 62.Montaluus in foro regio,lib.3.tit.6.delas herencias, l.fin. gloſ. fin. fol.145.col.1. gloſ.2.verſic.Alius modus.

D Couarru.lib.3. variar. cap.6 nu 8. Sarmiento ſelectar,lib.1.cap.8.nu.10. Ferdinan Mendoça diſputatio.iur.ciuil.lib.2.ca.5. q.2.num 31.Fortun.Garcia in repetitione l. Gallus,§.&quid ſi tantum,nume.290.verſic.Ego vero, & n.301.& 311.Alciat. in l.cenſere,111,de verborũ ſignific.Pinel.plures referens 1.p.rub. C.de reſcin. vendi.c.3 n 24.& 25. Ca rol.Tapia in rub.de cõſtitutio..c.1.n.77.& 78.Spino in ſpecu.teſtam.1.par. gloſ.rub.n.25.Rolan.Cabagnolus obſeruatio, & declaratio, ad antiqua decreta Montisſerrati ad decret.20 § 1.q.10.n.6.Angel.Matheac.de via & ratione iur.lib.1.c.34.n.28. Alcia.conſi.201.n 12.Ferdinã.Vaſq.controu illuſt. lib.1 c.26.n.2.& 18.Parlado.lib.2.rer quotid.1.p.c.fin.§.7.n.10. Camil.Gallin.de verb. ſign.li.10.c.33 o.44.45. Iaſ.in l.Barbarius n. 35.ff.de offic.prætor.Morla in emporio iur.p.1. titu.de legib.n.7. Iacob. Cancer variar.reſolut.3.p.c.3 n.114. Cabedo 1.p deciſ.12.n.9.

E Soto de iuſt & iur.lib.4 q.4.art.1.col.4.Fari.conſi.4.n.10.11.21.&ſeq. F Ferdin.Vaſqui.contro. illuſt.lib.1.c.5.n.15.Riminal.iuni.conſi.45.n.54. G Matien.lib.5.recollectio. tit.10.l.3.gloſ.12.n.2 & 3 Lopez Madera delas excelencias de Eſpaña,c.2.Ioan.Oroſc.in repetitio. l.Princeps,n.23. ff.de legibus,Vaſqui.vbi ſup.c.26.n.12.& 18.Theſaur.deciſ 91 n 1.& 2.Petra de poteſta.Princip.c.1.n.8 & 9.Peregrin.in.conſil.4.n.14 lib.1. Bernard.Græueus ad Gail.lib.2 concluſin.56.conſideratio.3 n.3.& ſeq.

H in d.conſi.201.n.14.& conſi.208.ad fin.verſic.non obſtat ſecundum. Bald.conſil.311.ad fin.1.p.Curti. iun.in conſi.170.n 20.Petra de poteſt.Princ.c.24 n 20 34.& 35.& cap.3.2.q.princip.num.10.

I l.3 in ſi.ff.de offi.prætc. K 2.l.

Sabinũ ſcripſerit, multo magis in Imperatore obſeruãdũ, quàm in populo; tamẽ hoc intelligi debet, id eſt mul to facilius, propter naturalẽ inter plures diſentiẽdi frequentiã. Eadem enim erat antea maieſtas, & poteſtas in populo, *k* quæ poſtea in Imperatore lege regia lata: vnde, quemadmodũ populus ſua lege tenebatur, ita & Imperator, in quo ideo dicimus dari abſolutã poteſtatem; quia illa à nulla alia poteſtate regulariter, regitur & pendet, nec ei, qui eam habet, aliquid quod poteſtatis legitimæ nomine cõtineatur, deficit, ſed omni ex parte, ita ſit perfecta & plena, vt merito cum Cicerone abſoluta valeat appellari: ſicut & Grãmatici ablatiuũ caſum: quãdo à nullo regitur, nec pendet, abſolutũ appellãt: quo ſenſu de genere bonorũ eſt abſoluta poteſtas. *l* Hæc à

4 noſtris appellatur *m* brachiũ, † ſeu manus regia, quæ iuſtum quidẽ imperiũ eſt, ſed ex arbitrio regũ pẽdens, nõ adſtrictũ legibus, neq; ordini, formulis vè iudiciorum, quę nõ minus iuſtitia, quâm poteſtate deffiniẽda eſt, ſed ſimplici tate quadã, ac celeritate in exequẽdo calliditatẽ

5 fori nõ exercẽs, atq; definitur, † vt ſit arbitriũ ſupremũ, nõ recognoſcẽtis iudicẽ ſuperiorẽ, nullo iure certo, forma, tẽpore, aut ordine reſtrictũ, ſed liberũ prorſus, cũcta regẽs, naturalis rationis dictamine, de fortunis, & vita hominis ſtatuẽs. Sed breuius à Baldo, *n* quod ſit plenitudo poteſtatis, ſeu arbitrij, nulli neceſſitati ſubiecta, nulliſq; iuris publici regulis limitata. Habet primò diffinitio, quod ſit pleditudo, † quia qui iſtã pleniſſimã iuriſdic-

6 tionẽ habet, maiore nulla poteſtate impeditur, *o* cũ maius omnib⁹ habeat imperiũ, & omniũ magiſtratuũ partes, qui quoquo modo ius dicũt, ad ipſum pertinent: ex

7 qua idẽ I.C. *p* principẽ legibus † ſolutum tradit, nõ ſimpliciter, vt aliqui voluerũt, ſed tantum legũ ſolẽnibus *q*:

8 ex quo euenit, † vt poſſit donare Auguſtę cõſtante matrimonio,

k l.2.in fin.C.de adopti.

L Probus in cap.1. nu.1; ne ſede vacante, in 6 Socio.conſil. 266.n 58. volu.2.

M gloſ.& omnes in l.2. ff.de origin.ior. Cabalca. de brachio regio.c.p.c.7.

N in l.2.nu.40. aliàs 45. C.de ſeruient.& aqua Rodulph.de ſuprema Princip.poteſtate, cap.1. n. 3. Maur, Burgius de modo procedendi ex abrupto; quęſt.17.num.15. Rolandus conſil.61.num.32.volu.3; Abb.in cap. Ad hæc; num 7.de reſcriptis. Decius in cap.quæ in Eccleſiarum, num.14.aliàs 98. de conſtitutio. Palacios Rubios in l.12.Tauri, numer.5. Peregrin. in tracta. de iure fiſci, lib.1. titu.3. num 63.& de fideicõmiſſ. tit.51.num 122.Corti.ſenior conſil.48. nume.56. Rojas in epitome ſucceſſio.cap.13 num.73.Velazquez de Auenda. in l.40. Tauri, gloſ.11 nu 26. Capicius deciſ.166.num.11. Conradus in templo omni.iud.lib.1.ca.1.§.1.gloſ. purpureo palio, num.5.in fin. Petra de poteſt. Principia, cap.3.quæſt.1 nu.2; & queſtio 2 ante num. 1. Marta de iuriſdictio. 4.p. centuria 2. caſu 195 n.34 Thom. Sanchez de matrimonio, li.2.diſputa.15.n.3

O l.ſi in aliquam, §.fin.ff. de offic.proconſul. Marta de iuriſd.1.o.c.2.n.5.

P in l.princeps.ff.de legibus, Matheac. de via, & ratio iur.li.1.c.24.n,2. Marcus Mãtua dialog.10 lib.1.Curti.ſeni.conſi.65. n,9.& Curt.iun. conſil.1. 0.19.& conſi 174.n 8.Rolandus conſil.100.num.6.volum.4.Medicis de legib.4.par. quęſt.3. per tot. Decianus tracta. criminal. tom.2. lib.2.cap.30.num.5.8.& 10. Duareo.in comment.titu.de legib.cap.5. Conan in comment. iur. ciuil.lib.1.cap.16.num.2.pag.100.C.& num.10.pag.107.B. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, lib.2, cap.2, pag.69.

Q l.ex imperfecto, l.omnium.C.de teſtam.l.fin.C.de legib.c.in cauſis, vbi late Felin. de re iudic l.Æmilius Largianus, vbi notat Bald.ff.de minor.c.ad petitionẽ, vbi Annania.de accuſatio. Vaſqui.cõtro.illuſtr. lib.1.cap.1.num.22.& cap.2.num.1.& cap.26 nu.19.& de ſucceſsio.progreſ.in prefatione, num.182.

Digitized by Google

trimonio, necnon filio, in eius poteſtate cõſtituto, r nec
non ſpurio, ſ eiuſque matri; & quod eius donatio non
egeat inſinuatione, t nec eius ſententia iuris ordinẽ u,
nec ſolemnium defectus eius actus vitiet, x ſed multa
in eius perſona ſingulariter ſint recepta, quę priuatis nõ
licent. Hocque non competit illi vi principatus, quo nõ
violator, ſed legum cuſtos cõſtitutus eſt (cum Principis
nomen, iuris ſit, non iniurię) ſed priuilegio ſingulari, le-
ge regia, conceſſo; y quo, ſicut illi ſoli leges condere
fuit tributum, ita & illi ſoli eas abrogare ſit permiſſum;
quo ſenſu ſolutus legibus dicitur, z vel † quia (vt Anto- 9
nius Auguſtinus a vult) in hoc ſpecialis lex emanaue-
rit, quod poſtea omnibus, iure imperij, fuit permiſſum,
etiam ſi nominatim non tribueretur; ſed non indoctè il-
lud I. C. noſtri fragmentum, b † quo Principem ſolu- 10
tum tradit, ad eas tantum leges refferemus, quas ibi Vl-
pianus interpretabatur, ſcilicet Papiam de caducis, augẽ
di ærarij cauſa, maximé bellis exhauſti, latam; & Iuliam
caducariam, ſeu Iuliam de maritandis ordinibus, con-
tra cœlibes, promulgatam: c qua forma connubiorum,
& ius liberorum continebatur, d quod etiam lege Pa-
pia Popea fuerat conſtitutum: licet multis aliis de cauſis
lex Papia lata fuerit, vt propter decimas, quæ ideo Pa-
pia decimaria fuit appellata, & illa quæ nulli, niſi ciui
Romano, magiſtratum cõcedere permiſſit; e quia poſt-
quam in vnum Principem, lege regia, ſummum im-
perium translatum fuit, ita ſolutus fuit, vt quaſi cri-
mine ſacrilegij notaretur, qui de hac Principis pote-
ſtate diſputaret; f hoc eſt, an dignus ſit magiſtratu,
quem Princeps elegerit? vel ciuitate, quem ad eam
admiſſe-

R l. donationes quas diuus & ibi Doctores, C. de donatio inter virum l. cum multa, C. de bonis quæ liber. ſecundum Xuar. in q. maioratus, num. 18. & ſequen. Moli. de Hiſpanor. primogeni. lib. 2. cap. 19. num. 24. Loazes in reſpõſo pro oppido de Mula, dubita. 1. fũd. 1 pro Marchione, num. 20. & 22. Petra de poteſt. Princip. cap. 3. quæſt. 3. num. 65. & cap. 4 in princip. num. 9. ſpeciali 6. & num. 12. ſpecia. 9. Græueus ad Gail. lib. 2. cõcluſ. 38. n. 25.

S Menochi. conſil. 421. num. 18. & ſequen. & 478 num. 10. Surd. deciſ. 249. n. 21.

T Authentica, item á priuatis, C. de donatio. Rodericus Suarez diſputatio. 9. de maioratu, nu. 27. Petra de poteſtate Principis, ca. 4. in princ. num. 15. ſpecial. 11. Riminald. in §. 1. num. 447. & ſequen. Inſtitu de donatio.

V Afflict. in prælud. conſtitu. Siciliæ, quæſt. 9. nume. 9. Bellug. in ſpecul. rubri. 11. § reſtat, num. 4. vbi Camillus verb. iuris ordinem, verſic. Fallit in Principe.

X Vaſquius de ſucceſsi. creatione. lib. 3 §. 26. à nume. 1 cum ſequen. & de ſucceſ. reſolutio. lib 1. § 3 nume 10. & 11. Oldrald. de donatione facta à Rege Aragonum loquens cõſilio 231. Borrell. in additio. ad Bellug. rubr. 47. verſic. Imperialis donatio.

Y vt inquit Marius Salom. in dicta l. Princeps.

Z Guilielm. Barclaius de regno & regali poteſtate, lib. 3. cap. 15. pag. 199. verſic. Vlpianus ergo.

A de legibus & Senatuſconſultis, titu. de lege Cornelia, de ſoluto legibus, Conanus dicto cap. 26, num. 2. pag. 100. C.

B Cuiaci. lib. 15. obſeruat cap. 30. & in paratitla ad titulum. C. de caduc. collend. pag. 132. Roſinus antiquit. Roman. lib. 8. cap. 16. per tot. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 9.

C l. 2. C. de infirmand. pœnis Cęlibatus cap. quædam leges, 2. diſtinct.

D Marcus Vertranus in tracta. de iure liberorum, cap. 22. habetur tom. 8. tract. 2. par. fol. 11. Dion. Caſſius lib. 56. Aſsinius in praxi iudiciorum, ad ſtatutum de modo probandi mortem, § 1. cap. 82. nu. 2. & 3. Conan. lib. 8. commentar. cap. 1. num. 5. & ſequen. pag. 855. & ſequen.

E Carol. Sigon. de antiquit. iur. ciui. Roman. lib. 1. cap. 18.

F l. 2. C. de crimine ſacrileg.

G Roſin.

admiſſerit? Quidquid lex Papia de peregrinis ſtatueret, vel Iulia de Ciuitate, *g* quibus nullus alius, præter Principem, imo nec Auguſta erat ſoluta, vt conſtat ex fragmento Iunij Mauritiani *h* lib. 2. ad eaſdem leges, vbi poſtquam Caius *i* in fragmento præcedenti dixerat: *Non eſſe in cauſa caduci relictum Principi, etiam ſi ante diē legati cedentem deceſſerit*, inquit Mauritianus, *Quod ſi Auguſtæ legetur, illaque ante diem legati cedentē deceſſerit, deficere legatum, & eſſe in cauſa caduci*, Quia Auguſta illis legibus ſoluta nō erat, niſi, vt inquit noſter Vlpianus *K* I.C. *Princeps eidem ſua priuilegia communicauerit*: Quem credo verum, & genuinum illarum legum intellectum, omiſſa communi diſtinctione, an legetur ſub nomine proprio, vel ſub nomine dignitatis: ad quod ſolent illa iura paſ-
12 ſim allegari. Quod ſi aliqui adhuc † contendant, Principem non his tantum, non ſolemnibus tantum, ſed omnibus legibus ſimpliciter ſolutum, iſti (vt inquit Oſſorius). *l* tyranniæ nota Principem reuerenter infamant, cum, & ſi lex Imperij ſolemnibus iuris Imperatorem
13 ſoluerit, *m* tamen aliquibus legibus † conſtat non fuiſſe ſolutum, vt falcidia, *n* Glicia, Voconia, *o* atquè ita veniam legis Voconiæ à Senatu Auguſtum petiſſe, apud
14 Dionem conſtat, quinimo ſicut populus ipſe † ſuis legibus tenebatur, ita & Princeps, cui, & in quem populus, lege Regia, omne ſuum Imperium contulerat: nec mirum, cum, vt inquiunt Imperatores; *p* *De auctoritate iuris eius pendeat auctoritas*, Quod legibus debeat viuere, eaſquè ſeruare Princeps, qui maieſtate Imperij attenta, illis ſolutus videtur. Quod & magnus ille Rex Artaxerxes, *q* Principibus, & Ducibus, qui eius Imperio ſubiecti erant, reſcribens, in hæc verba ſignificauit: *Cum plurimis gentibus* (inquit) *imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, volui nequaquam abuti potentia magnitudine, ſed clementia, & lenitate gubernare ſubiectos, vt abſque vllo terrore, vitam ſilentio tranſigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur:* Sed dicet aliquis, *r* non eſſe pe-
15 nes Principem † plenam poteſtatem, ſi illa vinculis eſſet circunſcripta, legumquè compedibus aſtringeretur, & contineretur. Reſpondeo tamen,
16 quod licet † plenum *ſ* multis modis dicatur, plenam vero poteſtatem dici (vt ſupra tradidi) quia perfecta, atquè ita ex omni parte abſoluta, vt nulla ſit maior

G Ruſin. d. lib. 8. cap. 2. pag. 561. E. & 562. E.
H In l. ſi Auguſtæ, ff. de legat. 2.
I In l. quod Principi. eodem tit.
K In d. l. Princeps.
L Lib. 5. de Regis inſtitutione, fol. 159. Mariana de Rege, & Regis inſtitutione, lib. 1. cap. 9. pag. 104 verſ. Sed ita tamen.
M l. apud eum, §. Imperator, ff. de manumiſsio. & ibi gloſ. fin.
N l. 4. C. ad l. Falcid.
O l. Papinianus, §. ſi Imperator. ff. de inofficio. teſtam. obſeruat Cuiacius, lib. 14. cap. 14.
P d. l. digna vox, C. de legib. l. ex imperfecto, ff. de legat. 3. l. ex imperfecto. C. de teſtamen. & inſtitut. quib. mod. teſtam. infirment, in fin.
Q Eſther cap. 13.
R Ex traditis à Barr. in l. inter bonorum, ff. de adminiſt. tutor. & in l heredi tor, §. Lucius. ff mandat. & not. in l. 1. ad fin. ff. de offic. procurat. Cæſar. facit, l. fideicōmiſſa, 11. §. ſi ſic. verſ. quamquam. ff. de leg. 3. iuncta l. 1. ff de teſtam. milit. & in cap. fin. vbi Anton. de Butrio. de dilatio.
S Rebuf. in concordat. in forma mandati Apoſtolici, pagin. 653. gloſ. plenam.

maior in Repub. licet enim nunquam plenum dicatur,
[t] cui aliquid deficit, ideo tamen verbo (*Plenitudo*) fuit
adiectum verbum, *Poteſtatis*, quod licet ęquiuocum † ſit, 17
& varie capiatur, [u] tamen nunquam comprehendit ini-
quum, [x] ſed ſemper à claue diſcretionis aperitur, vel
clauditur, quia in re iniuſta, † non plenitudo poteſtatis 18
(quæ Imperium in Principe dicitur) [y] ſed tempeſtatis
debebat appellari. [z] Vnde illud vulgo traditur, nos id
tantum poſſe, quod de iure poſſumus, quia iniu-
ſte poſſe, non eſt poſſe: & ideo conditio turpis † à no- 19
ſtris impoſſibilis reputatur, facileque, eam adijciens, de
mens pręſumitur. [a] Principes ergo, quantumuis ſupre-
mi, ęgre ferre non debent, ſi aliquatenus eorum pote-
ſtas, rationis, & honeſtatis regulis ſit reſtricta, cum (vt
inquit Seneca) [b] ſi volunt omnia ſibi ſubijcere, ſubij-
ciāt ſe rationi; à qua diſcent, quomodo ſe, & ſubditos
regere oporteat, prout monuit Claudianus [c] Honorio,
his verbis.

Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit
Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti.

Cum enim non maiorem, imo nec parem, Deo (à quo
Principatum habent, & omnis poteſtas emanat) [d] appe-
tere

T l. plenum, in prin. ff. de vſu, & habitatio. c. ſi omnia, 1. q. 1. Decian. conſ. 36. nu. 3. vol. 2. Corne. cõſil. 329. nu. 2. vol. 1. Felin. in cap. conqueſtus de for. compet. Petra de poteſt. Princip. cap. 3. q. 1. nu. 3. Bald. conſ. 293. nu. 3. in 4. Iaſ. in l. naturaliter. §. nihil commune, col. fin. ff. de acquir. poſſeſ. & in l. ſi ita ſtipulatus, §. Titius, col. 2. de verborũ, Decius conſ. 43. Menochius de recuperan. in præludijs nu. 15. & conſ. 21. nu. 5. & 26. in 1. Riminal. conſ. 59. nu. 3. vol. 1. Tiraquel. de retrac. conſanguinit. gloſ. 1. §. 4. nu. 16. & de retract. conuentio. §. 2. glo. 1. nu. 40. in fin. Sarmiento de reddditibus. 3. p. c. 2. nu. 7. Fabius Optinellus in repet. l. Imperium nu. 228. ff. de iuriſdict. omn. iud. gloſ & Bal. in l. Iulianus in fin. ff. de rei vendicat. & in l. fœminæ, §. illud, C. de ſecundis nupt. & glo. in l. 1. in prin. verb. conſtat, ff. de orig. iuris, & in Clementina 1. vbi Cardin. nu. 1. de re iudica. facit cap. bene quidem, 96. diſt.

V l. poteſtatis, vbi Alciat. Rebuf. & Cagnol. ff de verb. ſign. Archidiac. in cap. magnum, 15. q. 1. Corne. conſ. 143. nu. 8. vol. 3. & Feli. in rub. de offic. iudic. delegat. Alex poſt Paul. in l. eum qui, ff de iuriſdict. omn. iudic. l. 1. § in poteſtate, de exercit. act. & in l. 1. §. poteſtas, de peculio, & vtrobique Bart. & alij.

X Gloſ. abſolui. in cap. quanto de iureiuran. gloſ. adimplere in c. non eſt de voto, cap. manet, 24. q. 3. Decian. conſ. 8. nu. 94. vol. 5. Montaluus ſuper foro Regio. lib. 3. tit. de las herencias, l. fin. gloſ. fin. Foller. in praxi cenſual. verb. & ſubmiſsionis cuicumq; foro. nu. 17. Riminal. conſ. 13. nu. 74. & ſeq.

Y l. 1. ff. de offic. Perfecti Prætor, & facit noſtri Iuriſconſulti fragmentum, ibi (lege Regia quæ de Imperio) & obſeruat Purpurat. in l. Imperium. nu. 211. ff. de iuriſdict omn. iudic.

Z Aymon. conſ. 241. num. 20 & in tract. de antiquit temp. §. non omitto. nu. 4. fol. 13. Hipol. Rimin. conſil. 45. à nu 49. cum ſeq. Vaſqui. controuer. Illuſtri. lib. 1. c. 5. nu. 17. Camil. Gallinius lib. 10. de verb. ſign. c. 33. nu. 46. cum. ſeq. Peregrin. de iur. fiſci, lib. 1. tit. 3. nu. 65. in fin. Anto. de Sola in conſtitu. Sabaudiæ, 2. p. tit. de interinatione, gloſ. 1. nu. 7. & 8. Batt. Socin. conſ. 164. num. 17. vol. 2. & conſ. 120. nu. 14. vol. 3. Enricus à Roſental. controuerſ. feudal tom. 1. cap. 7. concluſ. 19. nu. 30. f. f. pag. 317. col. 1 Ponte conſ. 4. nu. 22. Socin. Iun. conſ. 75. col. 2. lib. 2.

A l. filius qui in poteſtate 15. l. quidam in ſuo. 27. ff. de conditio. inſtitut. Bald. conſ. 326. n. 2. in fin. & ſeq. p. 1. & in l. eam quam, nu. 33. C. de fideicom. Capic. deciſ. 166. nu. 12. Tapia in dialogo. de triplici bono. lib. 2. pag. 164. col. 2. pluribus exornat Petra de poteſta Princip. c. 3. q 3. nu. 9. & ſeq. gloſ. in l. ſi cum dies 26. §. compromiſſo, ff. de arbitr. facit tex. in l. vulgo, ff. de ſtatu homin. Raud conſ. de analog. cap. 34. nu. 39. & ſeq.

B Epiſt. 37.   C In panegyr. in 4 conſult. Honorij, pag. 164.

D Sapien. cap. 6. ibi à Domino Imperium à ſupremo poteſtas eſt data. Diuus Pau. ad Rom. cap. 3.

E Cap.

20 tere liceat, quem, aperto † ore fatemur nihil iniuſtum
facere poſſe; quia peccare poſſe, non eſt aliquid poſſe,
ſed deficere poſſe, *e* at tamen in Deo, tanquam in ſum-
mo bono, non poteſt dari defectus: *f* ergo poteſtas, quę
à Deo emanat, non poteſt eſſe ad malũ. Quod ſi ad ma-
lum vertatur, non dicemus eam, poteſtatis plenitudinẽ,
21 ſed tempeſtatis, & tyrannidis potentiam; cum id, † quod
in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appel-
lemus. Inde noſtri tradiderunt, Imperatorem non poſſe
delinquere, quia, vt inquit I. C. *g* *Ex principali maieſtate
calumniæ facultatem capi, non oportet; imo in maxima fortuna
minima debet eſſe licentia.* *h* Ex quibus intelligetis, à quam
22 notis principijs deuiauerint adulatores, † qui tempeſta
tem, & tyrannidem, ſub nomine plenæ, & abſolutę po-
teſtatis, vt ſe in gratiã Regũ inſinuent, comprehendi tra
diderunt, eam miris laudibus extollentes, atq; magna cũ
impudentia ſuadẽtes, & contẽdentes Principẽ omnino
legibus ſolutũ, eiq; omnia eſſe honeſta, & iuſta: illius me
retricis, Antonij Caracallę nouercę exẽplo, quæ Impe-
ratori priuigno ſuo dicere ſolebat, *Si libet, licet.* Quod &
Perſici Iuriſconſulti Regibus ſuis ſuadebant, *i* tanquam
legibus patrijs cautũ eſſet, exiſtimantes imminui Princi
pis maieſtatẽ, ſi nõ omnia ex arbitrio licerent; nec Regiũ
eſſe, legibus habere voluntatẽ alligatã, ita vt nõ poſſint
facere omnia, quæ vellent. *Sed hæc* (vt dicebat Antigo-
nus) *k* *Barbarorum Regibus ſuaderi poterant, nobis enim* (in-
quit) *ea dumtaxat honeſta ſunt, quæ honeſta; & ea iuſta, quæ
iuſta:* Et nihil magis Regiũ eſt, quã vinculis arcere libidi
nem, & ſemper, non quod ipſe vellit, ſed quid lex, & Reli
gio cogat, cogitare: & nihil tã propriũ eſt Imperij, quã
legibus viuere. Imo (vt inquiunt Imperatores, Theodo
ſius, & Valentinianus) *l* *Maius imperio eſt, ſubmittere legi-
bus Principatum*: Vt enim felicitatis eſſe videtur, poſſe
quantũ vellis, ſic magnitudinis eſt, velle quãtum potes:
miſerrimumq; eſt velle facere, quod non licet: ſed multo miſerius, poſſe face
re, quod ita vellis, nullis legibus aſtrictus; ſine quibus nec vlla Reſpub. ſalua
eſſe poteſt, nec Regnum ſtabile, vbi, pro lege, ſola volũtas Principis ſeruatur.
Quare cauendum maxime eſt ab his adulatoribus, *m* patrię, & virtutis ini-
micis,

E Cap. principium, §. charitas, de pœnit. diſt. 2. Riminal. conſ. 13. nu. 76. Vaſqui. controu. illuſtr. lib. 1. c. 27. n. 1. Lelius Zanc. de duello lib. 1. c. 39.

F Belarmin. de controu. Chriſtia. religio. tom. 3. li. 2. cap. 18. pag. 253. ad fin. & pag. 255. in prin.

G l. penul. ff. de hæred. inſtitu.

H Plura per Iuſtum Lipſium, lib. 2. politic. c. 10. & Oſorium, lib. 5. de Regis institutio. & Simancas de repub. lib. 4. c. 15.

I Briſon. de Regio Perſarum Principa. lib. 2. pag. 30. in prin.

k Oroſcius in d. l. Princeps, n. 26. Vaſqe. vbi ſup. Tapia de vera hominis nobilit. lib. 2. p. 216. col. 1 verſ. præclare igitur.

L In l. digna vox, C. de legib.

M Petr. Gregor. de Repub. lib. 8. c. 17. Bouadil. in politi. lib. 2. c. 8. nu. 27. & lib. 3. c. 9. n. 13. 24. & ſeq. Siman. de repub. lib. 4. c. 15. Benedic. in c. Raynuti verb. condidit, el 1. n. 49. & 50 Marian. de Rege, & Regis inſtitut. lib. 2. c. 11. Ribaden. en ſe inſtitució del Principe Chriſtia. li. 2 cap. 29. & 30 & plura per Plutarch. in lib. de amici & adulatoris diſcrimine, Paulus Minerua in ſchol. ad Nilũ, præcept. 16. Cermenatus in rapſodia. c. 23 Ioan. Chokier aphoriſm. politi. lib. 4. c. 3 l. 5. tit. 13 part. 2 in fin. Maleard. de probat. concluſ. 56. Zeballos in ſpecul 4. tom. concluſ. 3. alias 899. 2 n. 198 & ſeq. pag. 233. & 234.

micis,quibus nulla peſtis ſeuior,nulla bellua truculentior,nullum immanius monſtrum fingi poteſt: qui veritatis lumen extinguere,atquè opprimere,cęcitatemq; inducere conantur.

Et mutat faciem,varioſq; ſumit colores, n
Præter rubrum,& candidum;
Et ſolum mores imitatur Principis atros,
Albi,& pudici neſcius.

Quia(vt inquit Bernardus) o dum plenitudinem poteſtatis extollunt,iuſtitiæ plenitudinem deprimunt,& talia Principibus conſulentes,eoſq; blandis,mollibus, & fucatis verbis decipiētes,quia proprius Placentiam ſemper ambulāt,quam circa Veronā,vt inquit Rebuffus p, poſſidebit infernus, pſallunt namq; Principibus placebo,ſed nunquam peruenient,in regionē viuorum ; quia cupiditate,& humanarum rerum affectu excæcati,libere iactant , Principum voluntatem legem eſſe; atq; ita fumo gratiæ principalis confidentes, non ſolum humanitatis iura violare nō verentur,ſed (vt dicebat magnus ille Rex Aſſuerus) q Dei quoquè, cuncta cernentis, arbitrantur ſe poſſe fugere ſententiam: & in tantum veſaniæ prorumpunt,vt eos,qui credita ſibi officia diligenter obſeruant,& ita cuncta agunt,vt omnium laude digni ſint, mendaciorum funiculis conentur ſubuertere: dum aures Principum ſimplices, & ex ſua natura alios ęſtimantes, callida fraude decipiunt. Qui fumo puniendi erant,quia fumum vendunt,vt fuit factum ab illo magno Imperatore,Alexandro Seuero. r Iſti enim, qui talia Principibus conſulunt , quorum magniloquentia ſufflati,vera credunt ea omnia eſſe,quæ de ſe ipſis audiunt prædicari,Principatuſq; maximum pignus putant,ſi quidquid alijs non licet , ſolis licet ; eos in latebris irrident,atquè in neceſſitatibus,& periculis conſtitutos deſerunt; quia ſunt ſicut pediculi, qui corpora ex animata deſerunt , vt pote defecto ſanguine,quo alebantur:& ſicut Delphini,qui,quouſquè vnda ſubeſt, comitantur nantes. Tempeſtate ſuperueniente recedunt,& ſępe videntes , non idem auctoritatis habere indiſſuadendo,quam in ſuadendo habuerūt, in maximos animi męrores incidunt: adeo vt quandoq;de ſalute quoquè ſua deſperare contingat,vt euenit Lutetiæ ſ cuidam, qui Regi ſuaſit vt ruſticis , an-

nonam

N Alciatus emblem. 53. vbi ſchol. Claudij Minois pag.258.

O Lib. de conſideratione ad Eugenium , Gambarus de poteſtate legati.li.10. num.161.

P Regula 16. de non tollendo iure quæſito, glo.6 num.35.pag.268.Borrel. de Regis Catholici præſtancia,cap 62. num.120. Rojas in epitome ſucceſſio.cap 23.num.116.

Q Eſther cap. 16.

R Petr. Erodius rerum iudicat.lib 6.tit.8.c.32. Ioan. Chokier in theſau. aphoriſm.politic lib. 2.c. 8.exemplo 22. pag.109. Oroaco Couar.lib. 2.emblem.19. & Petrus Crinitus de honeſta diſciplina lib.18.cap.11. Ælius Lampiid.in vita Alex. Seueri, pag.362 & 363. Bouadi. in polit.lib.3.c.9. nu.24. pag.566.B.Redin. de maieſt. Princip verb.paucis familiarem,nu. 31.fol.121 Menoch. de arbitra. caſu 344.à num.4.Mariana de rebus Hiſpaniç lib.4.c.8. pag.153.ad med.Duaren. diſputatio.aniuerſar.li.1. cap.15.per tot,& in commentarijs ad lib.4 C. tit. 3.de ſuffragio,2.par.pag. 1199.

S Ioan. Chokier in theſaur.aphoriſm. politi.lib. 4.cap.3. exemplo 9. pag. 286.

nonam in Ciuitatem aſportantibus, certum tributum imponeret, qui moriens teſtamento cauit, vt in cloaca, in qua totius fori frumentarij ſordes confluunt, ſepeliretur: vt de ſe ipſo conſultę adulationis pœnas ſumeret. Vel ſaltim irrident eos, quos eorum prauis conſilijs, & aſſentationibus vident in neceſſitate conſtitutos, vt euenit *t* Regi Petro Caſtellæ, qui verbis iniurioſis à quodã eius familiari, & ſua facta laudante laceſſitus, & iuſte eũ à fratre occiſſum irriſorie proferente, mortis doloribus preſſus, ſapienter, & vere locutus: reſpondit, ſe iuſte mori, quia iniuſte eum viuere paſſus fuerit, ac in eo vicium adulationis honorauerit. Mallint ergo Principes ſapiẽter corripi, quam ſtultorum adulatione decipi: *u* *Cum meliora ſint vulnera diligentis, x quam fraudulenta oſcula blandientis:* quia Dominus interrogabit opera eorum, *y* & cogitationes ſcrutabitur, & ſi non recte iudicant, & cuſtodiunt legem iuſtitiæ, iudicium duriſſimum ſubibunt, & tormenta potenter patientur: quia ſicut in throno hominum, primi conſtituti ſunt, ſic & in pœnis, ſi iuſtitiam non fecerint, primatum ſunt habituri: & illud in eos exclamare licet cum Virgilio.*

Si genus hominum, & mortalia temnitis arma
At ſperate Deos, memores fandi atq; nefandi.

T Roderic. Sancius hiſtor. Hiſpaniæ, 3. p. in eius vita, cap. 15 & ſeq.
V Eccleſiaſt. cap. 7.
X Prouer. 27.
Y Sapient. cap. 6. Cermenatus in rapſodia, c. 40. Anton. Auguſt. in epitom. iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. cap 4. pag. 597. & c. 13. pag. 599.
Z Ex Seneca Lipſius in notis ad 3. lib. politic. pagin. 44. verb. libertatem.
A Cap. quiſquis 11. quæſtio. 3.
B Menoch. de arbitrar. q. 1. Simon Schardus in lexicon iuris, verb. arbitrium
C Menoch vbi proxime, q. 6. gloſ. in l. fideicommiſſa, §. quamquam, verb. arbitrium, ff de leg. 3.
D Iaſ. in l. ſi quis maior, nu. 16. & Bertatolus 325. C. de tranſaction. Hortenſius Cabalcan. de brachio Regio, 1. p. nu. 17.
E l. cum quidã, la. 2. ff. de leg. 1. glo. arbitrium, in d. §. quamquam, l. 1. de milita. teſtam. Cabalcan. vbi proxime, 3. p. num. 241. & ſeq.
* 1. Æneid.

Quas vt euitare, & ſaluti animarum ſuarum proſpicere valeant, nónunquam ad inſtar ęgrotorum, ab illis ſumenda ſunt amara ſalubria, & vitanda pernicioſa dulcedo, atquè ita amplecti veritatem, cuius radices licet ſint amaræ, fructus tamen ſuauiſſimi ſunt. Nequè enim alterius rei inopia, laborant magna faſtigia, nec aliquid omnia poſſidentibus deeſt, niſi qui verum dicat: *z* ſed vt inquit D. Auguſtinus, *a* vterquè reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

Secundo ſequitur in diffinitione (*& arbitrij*) cuius verbi, alijs ſignificationibus omiſſis, *b* ad noſtrum Inſtitutum ſolummodo in duas ſpecies diuidemus; *c* ſcilicet, in regulatum lege, iure, ęquitate, & ratione ſcripta: quod ad poteſtatem ordinariam pertinet, & in liberum, & ſolutum, quod nullo ſit coactum Imperio, ac in mera alicuius voluntate poſitum, & qui illud habet, poſſit impune iniquum ęquo pręferre, *e* & ſolemnitatibus iuris ſit ſolutus: quod ad abſolutam poteſtatem ſpectat, & plenum arbitrium voluntatis.

tis. Vel ſecundum aliquos, † merum appellatur, f hoc 24
eſt purum, non commixtum legum actionibus, vel ac-
cuſationibus,nec iuris ſolemnibus,aut pęnis,prout me-
rum vinum dicitur,ſine aqua,mera ſpes,ſine re, mera ra
tio,abſque ęquitatis interpretatione: g merum ius gen-
tium,abſque præceptis ciuilibus, aut prætorijs: h mera
pœna,ſine rei perſequtione: i merum aurum, quod ar-
gento nō eſt admixtum: k mera actio in rem, merum fa-
ctum,quod datione non eſt admixtum: l merum poſſeſ-
ſorium, m quod cauſam proprietatis non habet admixtā,
mera conditio, n mera facultas:(licet hoc verbum ali-
quibus commentitium videatur,tamen magiſtrale eſt, &
à noſtris Doctoribus o vſitatum,)merum officium præ-
toris, p quo ſenſu per forum noſtri Regni reperitur,diſ-
poſitum, q merum † Imperium fuiſſe in Aragonia inco 25
gnitum,prout purum,& legibus ſolutum eſt,nulli iuriſ-
dictioni coniunctum, ſolum ad exequtionem, non ve-
ro ad cauſæ cognitionem pertinens, r quod(vt ſupradi-
ximus)manus regia appellatur,&abſolutum,ac merum
arbitrium. Quod cum † in rerum ſuarum diſpoſitione, 26
ſ non autem in alienarum diſpenſatione conſiſtat, inde
fit, quod Princeps ſupremus, iuris † à ſe ſolo conditi, 27
tanquam rei proprię, ita plenus moderator, & arbiter
exiſtat, vt nemo dicere ei valeat,cur ita facis? t quia cum
totius iuris prima cauſa ſit,non eſt dare aliā cauſam pri-
mæ cauſæ,nec ſibi talem legem dicere poteſt,à qua nū-
quā diſcedere liceat: v at verò ſi legis, & iuris conſtitu-
ti alia ſit prima cauſa, vt in noſtro Regno, vbi non

Domi-

F Petr.Greg. in ſintagm. iur.lib.47.cap.15 nu.18. Cuiacius in comment. ad titu.de verb.obligat.l.43 pag.343.& obſeruat. lib. 2 cap.2 Claudian. cantiū cola in tract de officio.iudicis,lib.2.cap.7. de mero & mixto imperio,n 5. Corraſ. Miſcelan.l. lib.3. cap.17.nu 4.Parlador rerum quotidianarum,lib.2 c.1.nu.4.Fontanella de pactis dotalibus,clauſ 4.gl. 14 nu.42.& 43.fo.224.

G l.ſi mandauero, ff.mandati.

H l.bona fides,ff.depoſiti.

I l.1. ff.ſi quis ius dicenti nõn obtemper.

K l.Pomponius,ff. de rei vendicat. Quintana Dueñas,de iuriſdictio. lib. 1. tit.8.cap 8.

L l.qui rea,§.mihi Romę ff.de ſolu.Tib.Decian.tracta.crimin.tom.1.lib.4.c. 2.nu.4.Calefactus in d.l. imperium.nu. 100.

M l.naturaliter,§.nihil cō mune,ff.de acquir.poſ.Pote conſ.93.nu.16. & 17.

N l.cum ſeruus,verſ. Sed nos,ff de condit.&demo.

O Aymon de antiqui.tēpor.4.p.§.circa præmiſſ. Menoc.de arbit.lib.2.centu.1.caſ.44. Decian.conſ. 108 à n.21.cum ſeq.vol. 3.Anto.Gab. commu con cluſ.tit.de præſcriptio cō cluſ.10 Corraſ.Miſcelan. lib.6.cap.21. Couar. var. reſolu.lib.1. cap.9. nu.2. Fontanella vbi ſup. clauſ.Barones,4.glo.17.à num.21.cū ſeq.fol.248. col.4.

P §.prætoriæ,inſt.de diuiſio ſtipulatio.vbi gloſ.Vaconius à vacuna declaratio iuris,lib.6.declar.78,n.7

Q §.Item del mero,ſub tit.priuil.gener.Arag.Seſſe deciſ.74.nu.44.& ſeq.facit l,1.tit.25.part.4.

R l.ſi quia forte,ff.de pœnis.l.cum reis,l.ſi operis.l pœnam.C.eod.tit.l.acta,§.de amplianda.ff.de re iudic.Matta de iuriſdict.1.p.c 36.nu 21.

S l.in re mandata.C.mandati.l.creditor,§.Lucius, ff. eod.l. impuberi.de adminiſt.tutor.l.ex facto poſt principium,ff.de vulgar.l.in fraudem,ff.de milit.teſtam. & facit l.cum quidam,ff de leg.3,l.ſed ſi lege,§.conſuluit.de petitio. hæred.

T Bald.in prælud.feudorum,nu.14.& in prohem.C.ſub num.8. Ignena in l. donationes quas parentes. ſub nu.14.C.de donat.inter virum,Iaſ.inter conſ.feudalia,Bruni conſ.8.à num.8. cum ſeq. Petra de poteſtate Princip.cap.3.q. 2.nu.2.

V For.vnic.de ſecund.confirmatione monetæ,l.ſi quis in principio teſtamenti.ff.de leg.3.Bart.in l. Lutius,la 2. ff.de fideicommiſ. libert.Bald.in l.digna vox,num.2. C.de legib. Roman. conſ.444. num. 10. Rolan.de lucro dotis,q.84.Menoch.conſ.250.num.22.

X l.ni-

dominus Rex ſolus eſt prima Fororum cauſa, ſed cum populi conſenſu, in quatuor regni brachiis, repræſentati, ipſa lex voluntati Principis quantumuis ſupremi, reſiſtere valebit: cum enim ius à ſe ſolo non fuerit ortum,neque ſola eius voluntate deficiet. *x* Sed quãtumuis libera poteſtas,abſolutumque arbitrium,&iprivatis de rebus ſuis, & Principi de iure, à ſe ſolo condito, diſponendi pro libito ſit conceſſum: adhuc tamen nec priuatis in rebus ſuis tam libera facultas manſit,vt liceat eis abuti, quia intereſt Reipublicæ, ne quis
28 re ſua male vtatur, *y* & ideo ſi abutantur † tanquam prodigis bonorum ſuorum adminiſtratione interdicta,curator à Prętore tribueretur. *z* Ex qua ratione inquiunt Doctores, *a* quod cum Baro † male,ac cum ſæuitia tractãs vaſſallos,dicatur poteſtate abuti,debeant vaſſalli ab ea eximi, & illi adminiſtratione talis dominicæ poteſtatis, qua abutũtur,à ſuperiore priuari: *b* cum antiquitus,ex prædicta cauſa patronus clienti fraudẽ faciẽs, lege duodecim tabularum,*c* ſacer,&ignominioſus erat, hoc eſt execrandus, ac deteſtandus, ita vt ſacris intereſſe eidẽ interdiceretur; *d* licèt alij inde ſacros dici voluerunt;quia quos velint impuné occidi, eorũ corpora cuipiã Deo,maximè ex inferis,non ex ſuperis deuouere ſolerẽt:quo ſenſu intelligitur lex ROMULI, *e* de proditoribus,qua ſanxit,cõuictum eius criminis licere cuiuis, vt diti ſacrum interficere. In noſtro tamen regno † ita
30 plenũ, & abſolutum cuiuis rei ſuæ dominiũ conceditur, vt quãuis nimis ſit flagitioſum ſinere rem familiarẽ delabi,tamen poſſet quis,etiam abutendo, illam perdere: cum nec prodigis tribuatur curator, *f* ſed ſolummodo furioſis, & dementibus;ita vt re ſua abutens,nõ magiſtratus authoritate,nec Prætoris imperio,ſed ſola pau pertate comprimatur: Quæ ratio, extenditur etiam ad Barones, in ſuos vaſſallos ſeruitutis ſæuientes, & poteſtate dominica abutentes, vt quo ad illos, & illorum bona, nec dominus Rex vllo modo, nec alter quiſquam Magiſtratus ſe valeant intromittere.

R Nec

X l.nihil tam naturale, ff.de regul.iur.

Y §.in poteſtate,Inſtitu: de his qui ſunt ſui,Alberic.in dict.l.in re mandata,num.1. & Caſtren.2.

Z l.is cui bonis, vbi Doctores,ff.de verb. obliga: l.1.de curat.furioſi, Spino de teſtam gloſ.10. n 48. late pluribus relatis Horatius Carpanus in lucubrationibus ad ſtatuta Mediolani, 1.p. de interdictione adminiſtrationis bonorum,cap.424. cum tribus ſequentib.

A Iaſ.in prælud. feudor. nume 69.Grammatic.deciſ.104.nu 13. & 14 Gail lib.1.obſeruat.17. num.4 & 5. Baeça de inope debitore,c.15.num.15.& ſequen.

B Iacob. Cancer variar: reſolutio.p.1. cap. 2. nume.166.& ſeq .Rolandus conſil.18.volum.3.Guid. Pap.deciſ.61. Celſus Hugo conſil.60.nume.49.in fin.Peguera deciſi. criminal.36.Gallinius de verb: ſignif.lib.10.cap.15.n.18

C Ioan.Roſin.antiq. Roman. lib.1. cap.16. Tiraq. poſt Alicarnaſeum,& Plutarchum in adnotat.ad Alex.ab Alexan.lib.5.c.10. verb. Nam dicentem.pagi.895

D Bude. in auotario. ad l.2.ff.de pœn.p.113.Gail. de pace publica,lib.1.c.1 n.10.& lib.1.c 2.n.81.Cęli.Rodigi. lectio.antiqua. lib.7.c.11.Corraſ.in l.rãtum,§.ſacræ res,n.3.& 4. ff.de rerum diuiſ.Gouare. in c.alma mater,1 p. c. 8. n.6.Azeuedo lib.8.nouæ recopilat.t.9.l.1. n.41.

E D.Auguſt.lib.7. de ciuit.Dei. c.23.prope med. vbi anotat.Ludoui. Vibes & Roſinus vbi proxime c.15.

F obſeruant.item de conſuetudine, titu. de tutoribus.

Nec etiam Principi,quantumuis † ſupremo,conceſ- 31
ſum eſt,paſſim,ſed raro, g & cum cauſa,tam libera,& ab
ſoluta iuris infringendi poteſtate vti:cum illa ad ea quæ
ſunt ex bono , & ęquo , reſtringi ſoleat, h aliàs namque
peccat, i & impoſſibile dicitur, K quod cum peccato
fieri poteſt,maxime in Principe,in quo omne iniuſtum,
& inhoneſtum impoſſibile reputatur. Quo ſenſu de-
bet intelligi illud quod authoritate I. C. à noſtris per
manus traditur,ſcilicet impoſſibile reputari id; quod à
ſola Principis voluntate pendet, hoc eſt,iniquum eſſe,
ſi talis voluntas non eſſet iuri, & rationi cõformis:cum
ea quæ iuri repugnant,non ſoleant ab optimo , & iuſto
Principe impetrari, & concedi, niſi ex magna cauſa:cu-
ius expreſſio † non eſt neceſſaria, cum noſtri velint eam
ſemper in Principe præſumi, l etſi exprimatur, quod 32
ſit vera & iuſta, duobus tantum caſibus exceptis. Pri-
mus, m ſi contra fidem debitam, veniat ad violandam
legem contractus, etiam cum ſubdito initi, vel aliam
quamlibet proprio iuramento, vel iure naturali firma-
tam. Secundus, n ſi ex tali conceſſione ius tertij in-
fringeretur. His namque caſibus,de quibus infra latius
agemus,nec cauſa,nec ſi expreſſa ſit,idonea,ac ſufficiẽs
præſumitur. Quod enim † dicitur, o ſolam volun- 33
tatem Principis iuſtam cauſam eſſe , intelligendum
eſt circa

G D.Tho.1.2.q.97.art.4 vbi Barthol.de Medina,& alij Theolog Moli.de Hiſpan primog.lib.2 c 7.nume.31.& duob.ſeqq.Couar.pract.quæſt.c.31.n.4. ad med. Iaſ.inter conſil. feudal.Bruni conſ 8.n 50 & ibidem Ioan.de Neuiz. conſ.12.à n.140. cum ſeq. Cabedo deciſ.78.nu.2.& deciſ.79.n.2.& 4. p.2. & alii relati á Mauro Burgio de modo procedendi ex abrupto,céru.1.q.17 n.21

H §.in bonæ fidei,ibi,Libera poteſtas,Inſtit.de actio.vbi not.omnes, Surd. conſi.313.n.95.

I Petr.de Aragon in 2.2. q.60.in explicatio. art.5. col.8.R. Capic.deciſ.166 n.14.Afflict.ſuper 3. feudor.tit de Capitan.qui curi.vendidit,§.ſimiliter,nume.14.Abb.& Deci. in c. quæ in Eccleſiarũ,Couar. in epito.4.li.decreta.2.p. c.6.§ 9.n.10.& in c.alma mater,p.1.c.1.n.4.& pra. ctic.cap.31.n.4.pag.226. colũ.3.ad med. Gramma. voto 15.& 35. Marienço lib.5. titu.10.l.6,gloſ.1. n.14 Hojeda de incompatibil.benef.2 p.c.12.n.39 & ſeq. Fortuni.Garcia in d.l.Gallus,§.& quid ſi tãtum, n.295.Ioſeph.Gõça lex variar.quæſt c.41.n.11.Alcia.conſ.201.n.21.Petra de poteſt.Princ.c.2 n.6.& ſeq.Sayr.in claui regia lib.3.c.9.n 12.Aldera.Maſca.de ſtatuto.interpretatio.conclu 5.n.181.& ſeq.

K gloſ.in c.faciat,26.q.2.&in d.l.ſi cum dies,§.compromiſſo,ff de arbitr.vbi glo.in ver.nõ honeſtũ,c.cõtingit,eod.ti.c.indecorum,de ætate,& qualit.c denique,ad fin.4.diſtio l.vulgo,ff.de ſtatu hominũ,Alex.Raude de analog.c.34 n.39.& ſeq l.ex facto,ff.de vulgar.

L Pariſ.conſ.1.n.63.vol.1.Alex.conſ.155.n.14.vol.6. & conſi.94.n8.vol.1.Iaſ.in l.fin.n.5.ff.de flumi.Menoc.conſ.100.n.16.& 17.& de recup.rem.8.n.59.& præſũ.10 à n.1.cum ſeq.li 2.Ioan.Gracia.regu.379.per tot.Aymõ conſ.135.n.42 Burſa.conſ.54.n.19. Vaſqui.cõtrou.illuſt.c.25.n.17.Caſtald.de Imperatore,q.110.caſu 298. Surd.conſ.210.n.34.& 35.Nicola.Feſtas de collect.4.p.c.6.n 19.Camil.in addit.ad Bellu.rub.5.verb.pro Principe,Conra.in templ.omn.iud li.1.c.1 §4.verſ Vigeſsimoquarto.per tot Græue.ad Gail.cõcl.58.conſide.1 Fachi.lib.8.cõtro.c.63. verſi.ſexta quęſtio.

M Abb in c.quæ in Eccleſiarum, nu.14.Felin.61.& Deci.27.de conſtitu.notant omnes in c.1.de probatio.Bald.conſi.326.Rex Romanorum,num.10.in fin.lib.1.Aymon conſi.241. & Neuizanus inter conſi.feuda.Bruni,conſi 12.num.90.& 145.

N Anchar.conſi.198.n.4.in fin.Paul.in l hæredes palam,§.ſi quid,n.4.ff.de teſtam.Capic.d.deciſ.166.nume.8.& 9 Alexan conſ.94.n.6.volu.1.Deci,conſ.114.n.3.conſ.220.n.2.357.n.6.576.n.16.& 689.n.10. 11.& 16.Conrad.in templo omni.iudic.li.1.c.1.§.3.verſi.Nono Imperator.

O gloſ.fi.in l.relegati,ff.de pœnis,gloſ à Romano Pontifice,in c.ſi gratioſe.de reſcript.in 6.gloſ.ex quauis cauſa,in c.ſi eo tempore,de electio.in 6.gloſ.à quocunque,in c.conſtitutus,de religioſis domib. Alex conſi.155.n.13.& 14.volu.6.Iaſ.in l.fin.n.6.ff.de flumin.Velarq.de Auenda.in l.40.Tau.gloſ.1 t.nume.24.Pinel.in 1.p.rub C.de reſcind.c.2.n52.Hojeda de benef.incompatib.2.p.c.12.n.38.

P Ferdi.

eſt circa ea, quæ iure principatus ei competunt; in quibus, abſque fidei, & iuris naturalis violatione, atq; reipublicæ, vel priuati leſione diſpẽſandi pro libito, nõ iniuria, ſed iure, libertima manſit poteſtas, [p] quam plenitudinẽ poteſtatis, vel abſolutam poteſtatem eſſe fateor: quæ enim iniuria fiunt, nõ poteſ-

34 tatis ſunt, ſed tempeſtatis (vt ſupra diximus) nec etiã † tam facile (etſi liceat) vni iuri, quam alteri derògari debet, v. g, Rom. Pont. licet Concilij conſtitutionem tollere poſſit, [q] non tamen per ſolam clauſulam, non obſtãtibus, cẽſebitur velle eidem derogare, ſed eius requirirur expreſſa mẽtio, [r] quaſi firmior ſit, quod plurimorũ ſit iudicio ſancita. Neq; ſufficiẽs, †

35 & legitima cauſa eſt ad reſcribẽdũ in præiudicium tertij, & cõtra ius conſtitutũ, & leges ſancitas, ſola ratio maieſtatis imperij, & dominationis, quę vulgo à politicis, *razon de eſtado*, appellatur, quæ ſi eſſet illa, quam Machiabellus (vir impius) docuit, merito à Sixto Quinto, Romano pręſule appellabatur, *razon del diablo*, cùm, contempta religione, atq; ęquitate, & iuſtitia neglecta, aliquid expedire velle Principem non ſit credendum, cum enim chriſtiani Principis iuſtitia ſit, neminem iniuſte per potentiã opprimere, [ſ] nec morẽ Titiani, & Proculi procedere, qui (vt inquit Cornelius Tacitus [t]) vbi conſilijs vincebãtur, ad ius Imperij trãſibant, ac etiam impij Neronis, [u] qui nõ crimine, nec accuſatore exiſtente, quia ſpeciẽ iudicij induere nõ poterat, ad vim dominationis cõuertebatur; ſed exẽplo optimi Principis Tyberij Auguſti, [x] qui cum in cauſa Caij Sillani diuerſę in Senatu ſentẽtię proferrẽtur, & Cornelius Dolabela ad violatum Auguſti numẽ, & ſprętã Tyberij maieſtatẽ recurrendũ ſtatuiſſet, vt ſic eius cauſa nõ legib᾽, ſed ſecũdũ imperij maieſtatẽ, dominationiſq; ratio nẽ iudicaretur, Senatui, in hæc verba reſpõdit: *Ne verterent ſapienter reperta, & ſemper placita: ſatis enim onerum principibus, ſatis etiã potẽtiæ, minuiq́ iura* dicebat, *quoties gliſcat poteſtas, nec vtendũ imperio, vbi legibus agi poſſit:* [y] ad quarũ violationẽ tyrãni Principes, vt nomẽ rationis ſtatus ab omnib᾽ male acceptũ, honeſtiori vocabulo tegãt, rationẽ boni regiminis appellẽt, ne Machiabelli dãnati hominis impiæ doctrinæ, hac in re annuere videãtur, qui in priuatã ſui Principis vtilitatẽ nõ in bonũ publicũ omnẽ ſuã ſtatus ratio-

P Ferdinand. Vaſqui. cõtrouerſ. illuſtr. lib. 1. c. 16. n. 19. & 31.

Q gloſ. concil. in fin. in c. vbi periculũ, de elect. in 6 Abb. in c. ſignificaſti, nu. 3 de electi. Feli. in c. 1. n. 23 de conſti. Iacoba. in trac. de concilio lib. 5. art. 15. Couar. vbi ſup. n. 6. Cõra. in templo omn. iudicum, lib. 2. c. 1. §. 4. verſ. Nono. n. 6. & 7.

R Deci. in c. prudentiã, n. 10 & 18. de offic deleg. Anaſta. Germo. de immun. ſacro. lib. 3. c. 11. n. 52. 55. & ſeq Alex. conſi. 122. n. 9 lib. 4. Cabal. deciſ. 29. o. 16 & alij relati à P. Cenedo in collectan. 2. p. collect. 123. ad c. nonnulli, de reſcrip. n. 3. licet ipſe contrarium teneat.

S Anto. Auguſt. in epito: iur. Pontif. veter. lib. 10. titu. 2. c 13 p. 559. Bubadi. in polit. lib. 2. c. 2. n. 81. & c. 10. nu. 17. Gundiſalu. de Valcarcel, in diſcurſu pro D. Petro Ponce de Leon, ſuper Comitatu de Baylẽ art. 2. & 3.

T lib. 18. hiſtor. in paruis pag, 609. & in editione Antuerpię 1589. lib. 2. hiſtor. pag. 219.

V idem Cornel. lib. 15. annal in paruis, pag. 153. io editione Antuerpiæ, pagi. 175.

X idem Cornel lib. 3. annal in paruis, ſol. 180. & 181. & io editio. Antuerp. p. 60. in fin. & 61.

Y Anto. Brancalaſ. in medulla politicor. lib. 5. de iuſtit. §. 87. n. 6. p. 17.

Digitized by Google

rationē confert,ſed interdum † non modo neceſſitas,ſed 36
etiā ęquitas poſtulat,vt magis manu,& imperio vtamur,
quā iure ordinario:&,vt ſi aliquod atrox,&enorme factū
eueniat,quod legibus vindicari nequeat,ſine maiore tur
ba,& ſcandalo:cur non(vt inquit Lipſius a) eos,qui re-
gnum,& pacem publicam turbant,tollere clam fas e-
rit? & inter magna exempla referre?quæ (vt inquit Ta-
citus)ſemper habent aliquid ex iniquo, dum aduerſus
ſingulos vtilitate publica,non in vim iuriſdictionis, ſed
virtute politicæ,& economicæ poteſtatis rependitur b:
cum propter † imminēs periculum,poſſit(vt inquit Iaſ
ſon c) à regulis iuris etiam prohibitiui recedi, & per 37
viam facti reſiſti,& malo imminenti obuiari,ſi mora in-
terpellandi,& adeundi iudicem eſt allatura periculum
in Republica: quia * *ſuprema pericula ſemper dant veniā
culpæ*. Et hæc eſt illa ſuprema poteſtas, non limitata à
iuris tramitibus,ſed ab obſeruatione ſolemnitatum con
cernentium ordinatoria iudicij ſoluta, qua, olim cun-
cta à populo, manu regia, gubernabantur, in Reges,
tanquam ſupremos Reipublicę magiſtratus,translata d.
Et tunc Reges hac manu regia vti conſueuerant, e
qua etiam vti in regnis † Caſtellæ maiores iudices & in 38
pluribus aliis locis obſeruari,maxime in regno Neapoli
tano ex præeminentia magnæ Curiæ(quā aliqui vſurpa
tionem regiā appellant)noſtri DD.aſſerunt. f Sed ne-
que hoc caſu dicetur contra legem fieri, cum † à regu
lis iuris communis, & ordinariis, ex cauſa recedi poſ- 39
ſe, g eodem iure permitatur: maximè his tempori-
bus, in quibus, à tempore quo leges conditæ fue-
runt, adeó malitia hominum creuit, & aucta eſt, vt ad
ſummum perueniſſe videatur, alias ſemper leges ve-
nerandę ſunt, & inuiolabiliter † obſeruandę,ne in-
iuriam facere videatur legibus, qui ſe meliorem il- 40
lis videri vult. h Quæ vt autorem ſuum habent Prin-
cipem

Z l.3.l.qui reſtituere, ff. de reivendicat.l.is cui,§. miſſus, ff. vt in poſſeſſ. legato.Baldus in l.obſeruare §.proficiſc.iff.de offic proconſul.

A liq 4.politic.c.14 pagi.167.

B Bardexi in titu. de la competencia, ſor.1. nume.8. pag.1. fol.312. & in ſor. vnico,titu. de his, qui ad Eccleſi. confugiunt,num.10. fol.6. pagi.1. Bellnga in ſpecul.rubri.26.ver.IeſuChriſti, pagi.142.n.18.

C in l. de pupillo, §. ſi quis riuos. ff.de noui operis nunciatio. Ancharran.conſil.277. num. 10. Curti.ſeni.conſil. 20. per tot. Alderan. Maſcard.de interpretatio.ſtatutorum, concluſio.1. nu.212. &ſequen.

* Claudian. in eutrop. lib.2.pag.117.

D Farinac.in pract.quæſtio.21.num.133. & 136. & quæſt.118.num.1.& ſequen & quæſt.39. nu.15. & ſequen.& conſil.16.nume.18. & conſil. 73. nume.8. & conſil 103.nume 4.Menoch. de arbitr. lib.1 quæſt.77. Carabita ritu 259. num.10. Natta conſil 585.num.11. Tuſchus concluſ 890. nu.5. littera.S.Burſat.conſi.129 num 41. Borrellus de cōpromiſ.§.7.gloſ.3. num.5 Chartar.deciſ.39.num.18 & Hortenſ. Cabalcan. de brachio ragio,1.p n.38. & num.179.Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupto,centur.1.q.1. n.3 & q.3.n.10. & q.19. n 58 & ſeq.

E Marant.de ordine iudic.p.3.n.14.& 15.

F Auenda,c.16. prætor. num.9.lib.2.Azeuedo lib.4.nouæ recollect.titu.10.l.3.num.16.Farinac.d.quęſt.39.nu.30. & ſeq. Carol. Tapia lib.3 iur.regni.cap.272.num.4.fol.269.Grammat.conſil.64.Maſtrillis 2 p.deciſ.191.num.8. & 9 Roland conſil.12.n.46.vol 3.Afflict.deciſ.391.Vincent.de Franch. deciſ.143.

G DD in l.1 ff.de regul.iur.gloſ.in c.non debet,de conſang.& affinitat.Hortenſ.Cabalcan. vbi ſupra, p.3.num.276. H Rolan.d.conſil.12.num.79.volum.3.

I Petr.

cipem loquentem, ita & Princeps habet leges mutas, ſui, & publicæ libertatis conſeruatrices: quod recte ſenſit Carondas Tyriorum Rex, & Seleucus Locrenſium Princeps, *i* quorum alter, quia contra legis prohibitionem armatus in concionem ingreſſus fuit, proprio ferro occubuit: alter verò, quod eius filius adulterium commiſiſſet, vnum ſibi, alterum filio oculum effodi iuſſit, vt ita lex duorum oculorum amiſſionis pœnam imponens adulteris, ſeruaretur. Tanta fuit apud antiquos legum ſeruandarum affectio, tantaq; earumdem authoritas, vt nec ſe, nec filios voluerint Principes ab earum imperio eximi, quod poſſet pluribus aliis exẽplis *k* (vltra prædicta) confirmari. Nec mirum cum, ſi à ciuitate leges recedant, ſtatim ſubſequatur rerum omnium confuſſio, iudiciorum vincula reuelluntur, vitæ communis ratio tollatur, nihil cuiquam certum eſſe valeat, quid ſuum, aut quid alienum ſit, ſed vbique fient furta, latrocinia, cædes, adulteria: potentiores, & corporis viribus excellentiores crudeliter, & ſuperbe dominabuntur, imbecilliores, & tenuiores miſerabiliter, & impie deprimentur, omnis denique vita priuata legibus, belluino potius, ac ferino, quàm humano more degetur: quo circa, non ſine ſumma ratione inquit Ariſtoteles, *l* *In legibus ſalutem ciuitatis eſſe conſtitutam*. Et Cicero *m*: *Mentem, & animum, & conſilium, & ſententiam ciuitatis in illis poſitam eſſe oſtendit, ac vt corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitatem ſine legibus ſuis partibus vti non poſſe. Quarum miniſtri Magiſtratus, quarum interpretes, ac executores iudices, quarum denique idcirco omnes ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus.* Cum ſine his, humanæ ſocietatis conſeruatricibus, virtutum indagatricibus; ac vitiorum expultricibus, nihil in hac vita ſecurum, nihil quietum, nihil tranquillum eſſe poſſit. Inde fit, quod ſi contra eas † a-
41 liquid à Principe ſupremo emanauerit præceptum, mandatum vè ille dederit, præſumatur potius circumuentus, quàm quod contra iuſtitiam, & leges voluerit reſcribere: *n* cum ſuæ dignitatis eminentia omnem fraudis ſuſpicionem remoueat, *o* ac talis pro Principe adſit præſumptio iuris, & deiu-

I Petrus Herodius rerũ iudicat. lib. 3. titu. 1. cap. 3 Borrellus in additio. ad Bellug rubr. 11. 9. poſt quam, verb. Se prius. Paleot. de conſultatio. p. 1. quæſtio. 6. verſic. Si videmus. Rebuſ. in procem. concordat. in principio par. 1. Mariana de Rege & reg. inſtitutione, lib. 1. cap. 9. pag 102: & 103. Ioan. à Chokier in theſauro aphoriſmorum politicor. lib. 2. cap. 5. exemplo 11. & 12. pag. 71.

K adductis á Bobadilla in politica, lib. 1. c. 15 num. 55 & lib. 2. c. 2. nume. 72. & ſequen. Ioannes à Chokier vbi ſupra.

L 1. Rethor.

M in oratione pro Aulõ Cluentio.

N Caſaneo in cathalogõ gloriæ mundi, 5. p. conſideratio. 24. num. 107. Deci conſi. 588. nume. 19: Roland. conſil. a a nu. 15 1 cum ſequen. volum. 1. Gratus conſil. 26. nu. 18. lib. 2 & conſil. 103. nume. 15: lib. 1. Grammat. conſil. ciuili 100. num. 97. Cephal. conſil. 58. num. 87. Curtii iuni. conſil. 170. nume. 40: Deci. in l. nemo poteſt, 75 num. 4. ff. de reg. iur. Caballin. in milleloq 756.

O cap. niſi eſſent, vbi Doctores, de præbend. c. finẽ litibus, poſt principiũ, de dolo & contuma.

de iure, vt non admittat probationem in contra-
rium. p Vnde is, cui tale reſcriptum dirigitur,
non debet nimis properare illud adimplere, ac cio-
bedire, ſed ſuperſedere tenetur q in eius executione,
interponendo ſupplicationem ad Principem, cauſas,
& motiua ſuperſedendi referens, ac circa veritatem fa-
cti illum inſtruens, cum plerumque inuerecundæ peten-
tium inhiatione, importunitate, blanditiis, & adulatio-
nibus, necnon cauillationibus, & ſiniſtra partium infor-
matione moueatur, inducatur, imò quod admodo con-
ſtringatur, r non concedenda tribuere, nec interim,
donec ſecunda ſuperuenerit iuſſio, ſui Principis man-
datum dicetur contempſiſſe, ſ cui ſi ſtatim non obtem
perauerit, cauſa fuit, quia iuſté credidit à Principe in-
uito tale præceptum emanaſſe: cum perſuaſio doloſa
grauior ſit, quauis violentia, t magiſque tunc valeat di
ci; Principem pati, quam agere: vnde, ſi non expectata
ſecunda iuſſione exequi tale præceptum properauerit,
maximè in atrocioribus, non excuſabitur iudex, ſaltim à
pœna extraordinaria, cum non ſit inobediens, qui man
dato ſuperioris ex cauſa rationabili non paret; u quod
ſi plené inſtructus ſecundam emiſſerit iuſſionem, quę ha
bet vim clauſulę, motus proprij, non obſtante lege, &
ex certa ſcientia, x humiliter ei obediendū erit, y nec
amplius inquirenda ratio ita conſtituendi, quę in men-
te Principis certa eſt, licet à magiſtratu, cui reſcriptum
dirigitur, ignoretur: quod procedit, & debet † intelligi 42
in pro-

P l. antiquæ, C. ad Velleian l. fin. C. ad Macedon. l. fin. C. de arbitris, l. à diuo Pio, ff. de re iudic. Medic. de legib. 4. p. q. 26. nume. 3. verſic. præſumptio iuris, & de iure. & de diffinitionib. a p. diffiniti. 7. n. 2.

Q c. ſi quando, vbi DD. de reſcript. l. 1. C. de petitio. bonor. ſublata, lib. 10 Gail. lib. 1. obſeruatio. 14 nu. 7. c. non ſemper, 11. q. 3. Auiles in c. prætorū, verb. Mandamientos, n. 14 & 17. Grego. Lopez verbo Aſsi como, in l. 16. titu. 13. parti. 2. & in l. 29. & 30. tit. 18. parti. 3. Nauar. in manuali c. 25. n. 9. Marſi. in praxi, § oportet. n. 21. Rebuf. ad ll. Galliæ, 2. tom. tit. de reſcriptis, in præfatio. n. 70. & artic. 1. gloſ. 5. & 6. Villadiego in polit. c. 5. § 1. à n. 89. cum ſeq. Martinez del Villar in appendice de innata fidelitate Aragonū § 3. p. 143 facit l. ſi vindicari, C. de pœnis, & c. apud Theſalonicam. 11. q. 3. Seſſe deciſ. 221 per tot. vol. 2. vbi in fine inquit, non ſemel practicatū.

R gloſ. fin. in l. quoniam la 2. C. de appellatio.

S Auenda. de exequend. mand. c. 2. n. 14. ad fin. verſic. non enim. Azebedo in l. 14. n. 47. tit. 3. lib. 1. Recopil. late Flamin. Charta. de executione ſentent Capto Bannito c. fin. à n. 317. vſque ad 399.

T l. 1. § perſuadere. ff. de ſeru. corrup. iuncta l. ſi ſuperſtites, C. de dolo, l. 4. § ſi quis volentem, ff. de liber. homi. exhiben. l. 1. C. de fundis limitrophis. lib. 11. l. eum qui, C. de appellat. l. 1. C. de raptu virginum, Lucas de Pena in d. l. 1. C. de petitio. bono. ſublata, lib. 10. ſuper gloſ. ſperare. Cephal. conſil. 207. n. 71. Sola in conſtitutio. Sabaud. tom. 5 tio. de accuſatio. decreto. nullum. gloſ. vna, n. 10. & ſeq.

V gloſ. 1. in l. 2. C. de ſepulchro violato, Farinaci. alias relatis de indiciis. & tortura, q. 37. n. 78.

X Cinus in l. reſcripta, & Baldus in l. nec damnoſa, num. 2. vbi Iaſ. num. 6. C. de precib. ua Imper. offerend. Felin. in dicto cap. quę in Eccleſiarum, num. 32. & in cap. ſi quando, num. 24. de reſcrip. Cagnol. in l. velle non creditur, num. 15. in fin. de regu. iur. Iulius Clar. lib. 5. receptar. ſententiar. § fin. quæſt. 6 n. verſic. Sed lic dubitari, in fin. Flamin. Chartar. de executio. ſentent. Capto Bannito cap. fin. num. 327. & ſequen. Gail lib. 1. obſeruatio. 35. num. 6. & 7.

Y gloſ. & DD. in d. c. ſi quādo. c. eū teneamur. de præben. Authentico, de manda. Princ. § inde cōpetēs. verſic. quia autem. & Authentico, vt nulli iudic. § & hæc vero iubemus, collat. 9. l. etſi non cognitio. & glo. in l. pupilli, C. ſi contra ius, Puteus de ſindicat. verb. Officiales, num. 6. fol. mihi 186. Auiles in c. 1. prætor. gloſ. mandamientos, 20. n. 23. Xuarez allegatio. 12. verſ. primo non poteſt negari. Segura in director. iudic. 2. p. c. 5. Zauallos in ſpecu. commun. opinion. 4. p. q. 906. ſeu fin. n. 263. & ſeq.

Z obſer

in prouincia,in qua Rex ſolus condit leges,atquè dero-
gat,iuriſquè diſpẽſator plenus, & abſolutus eſt. Et ideo
in Aragonia hæc theorica ad praxim reduci nequit, z
propter ſcandalum publicum, a quod † ex executione
43 talis mandati,contra foros facta, poſſet oriri, cum ex læ
ſione fororum, facile ſtatus publicus, & vniuerſalis
Regni turbetur, cum Aragonenſium animi, nulla de
cauſa magis moueantur,& concitentur, quam fractio-
ne ſuorum fororum,& ideo conſilium illius magni Co-
mitis Stabuli b Caſtellæ hoc caſu ſequendum erit, &
quod lex Caſtellæ c diſponit: nec ex hac cauſa, quod in
executione talis reſcripti ſuperſederint, timeant magiſ
trat⁹officia eis auferenda fore,imo,apud ipſosPrincipes,
poſtmodũ maximi habẽdos exiſtimo,cũ illi cultores,&
auctores ſint iuſtitiæ, quæ ſola virtus eſt adminiſtratio-
44 nis † politicę, & Principatus pręcipuus finis, illumquè
conſeruat, d iuxta illud. e

Hoc vno Reges olim ſunt fine creati,
Dicere ius populis, iniuſtaque tollere facta.

Ex qua ratione iuſtitiam veteres *Virtutem Regiam* nun-
cupauerunt, quod maxime procedit vbi omnes Magi-
ſtratus,in principio ſuorum officiorum,& ſummus om-
45 nium Rex in adeptione regiæ Coronę, † iureiurando
Deo aſtricte ſeruare leges promittunt,& pollicentur: f
cui quantum obedire oporteat, quãnti iuriſiurandi re-
ligio ſit habenda, magis omnibus notũ eſt, quam à me
dici valeat, atquè ita conſultius erit omnibus Magi-
ſtratibus munere deſtitui, quam reſcripturæ contra fo-
ros exequi,cum Deo, in initio ſuorum officiorum ex-
preſſe iureiurando promiſſerint, g non procedere, nec
ſuper ſedere, ratione mandatorum D. Regis, in aliquo
facto, vel negocio, in quo procedere, vel ſuperſedere
debe-

z Obſeruan. 3 tit.de priuileg.general.Molin.ver. libertates Regni, verſ.cõtra libertates Regni, fol. 208.col.4.& verb. litteræ Domini Regis, verſ. 2.& 3.fol 212.col.1. & vtrobiq; eius additio.Portol.

a Innocent.in cap,inquiſitioni.de ſenten. excom. Abb.in cap. vniuerſitatis, nu.3.eo.tit.& in c.propoſuit,col.4 de conceſ. præben.Roman.ſingulari 419 Guillem.Benedict.in cap. Rainutius,verb.& vxorẽ, deciſ. 2.nu.137.Matta de iuriſdict.1.par.cap.5 3.n. 16 & 17.

b In oratione habita ad Magnates in curijs Toleti, anoi 1538. relata per Prudentium de Saodoual dignißimum Epiſcopum Pompilonenſem, 2.p.hiſt. CaroliQuinti,lib.24.§.8 fol.189.col.5. in fin.ibi, que ſe ſuplique a ſu Mageſtad mil vezes,ſi tantas lo mandare.

c l.24.tit.15.lib 2. ordinat.eſt l.10.tit. 9.lib. 3.recopila. & l.4.tit.9. lib.1. ibi, que ſean obedecidas y no cumplidas.

d Botero lib.1. de la razon de eſtado, cap. de la juſticia,fol.15. Bellug. in ſpecul.rubr. 11. per tot. Conrad. in templ.omn.iudic.lib.1.cap.1.§.3. verſ. Sexto Imperator. Ioan. à Chokier,lib.2. aphoriſm. politic. cap.1.2. & 4. per tot & facit 3.reg 10. ibi, Conſtituit te Deus Regẽ vt faceres iudicium, & iuſtitiam, P. Ioannes Azor 2.par.inſtit.moral. lib.11. cap.5. verſ. quanta virtus, pag. 1234. Anto August. in epitom.iur. Pontifi.veter.par.3.lib.29.tit.1.per tot.

e Heſior. 2.offic.

f In for.vnic.tit.quod Dominus Rex,& for.vnic.coram quib.Dominus Rex.fol. 14. *Quod iuramentum non poſſe præſtari per Procuratorem conſulti reſponderunt,die 11.menſis Nouembris anni 1558.Regij conſiliari cum aduocato fiſcali,& duobus aduocatis Regijs. Oſaſcus deciſione 113.num.5.

g Et for.1.de iuramen.præſtan.per officiales,fol.38.Molin.in repert.verb.iuramentum, verſ.de iuramẽto D Regia,& ſuorum officialium,ſed Locumtenentes Iuſtitiæ Aragonum ſingulis menſibus iuramentũ repetunt in poſſe Dipputatorum Regni,for.1.tit.reparo del Conſejo del Iuſticia de Aragon,Nata conſil.57.num.6.

H In

debebunt iuſte, & ſecundum forum, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines Regni. Inde Rex Petrus Secundus *h* apud nos ſtatuit, pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum: *Quod ſi per ipſum, vel ſucceſſores ſuos, vel aliũ pro eis, vel eorum alterum, vel per Iudices, ac officiales ſuos, contra foros, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines Regni, vel aliquem pro eis, in toto, vel in parte factum fuerit, vel mandatum fieri, quod in continenti, cum eiſdem oſtenſum, vel ſuplicatum fuerit, & reuocabunt, & facient reuocari, & mandabunt, & dabunt operam cum effectu, quod fori, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines Regni, abſque violatione aliqua obſeruentur.* Sicut de Regibus Ægyptiorum † tradit Plu 46
tarchus, *i* quod ex ſua ipſorum lege iudices adiurabant, nequid iniuſte, etiam ſi Rex imperaret, iudicarẽt. Quod
& Iuſtinianus † Imperator, k in hæc verba, ſtatuit: *Om-* 47
nis autem Iudex, cingulum habens, ſiue aliter iudicans, cuſtodiat leges, & ſecundum eas proferat ſententias, & vel ſi contingat iuſſionem noſtram in medium, vel ſi faciam formam, vel ſi pragmaticam procedere ſanctionem, dicentem aliter agi, ſequatur legem: nos enim volumus obtinere, quod noſtræ volunt leges.
Quæ promiſſio quoſcumq; † obligat ſucceſſores, *l* quia 48
non priuato, ſed publico nomine facta eſt, & ideo ei, per clauſulam, non obſtãtibus, minime derogatur. *m*

Ad Clarius autem oſtendendam poteſtatis, & arbitrij plenitudinem, qua Principes fruuntur, additum fuit in diffinitione (*Nulli neceſsitati ſubiecta*) ex eo, quia coerceri, † & cogi non poteſt is, qui ſupremam poteſtatem
habet in Repub. etiam ſi aliqua contra ius, pro libito vo 49
luntatis, diſpoſuerit. Subditos namq; ad legum obſeruationem cogunt Magiſtratus, illos vero Princeps, Principem autem nemo, niſi ſolus Deus, in cuius manu eius cor *n* exiſtit. Si ergo ex cauſa, iuſtequè faciat, non habet hoc vt Princeps, ſed communi omnium hominum iure, cum nullus homo iuſtus lege coerciua teneatur, *o* ſolum enim poſt peccatum, poteſtas Eccleſiaſtica, & ſecularis vim coerciuam habere cẹperũt, *p* cum initio mundi nulla fuerit iuriſdictio, ſed poſtea, cum concupiſcentia emanauerit, & ortũ habuerit: vt ſicut iuſti, ſolo virtutis amore, peccata, & vitia odio proſequntur, ita improbi, formidine pœnæ, peccare arcerentur, vitiaq; hominũ, & fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus,

H In d. for. vnic. de his quæ Dominus Rex.
I In apotegma. Caſane. in catalog. glor. mundi. 7. par. conſidera. 24. ad fin. Ioan. Botero lib. 1. de la razon de eſtado, fol. 16. in fin. Tiraquel. in tracta. de præſcriptio. §. 1. gloſ. 8. Bouadil. lib. 2. cap. 2. num. 40. ad fin. verſ. Alexandro Magno. Antonius Zara in anatomia ingeniorum. ſectione 2. membro 26. pag. 376.
K §. omnis in authent de iudicib. collatione 6. & in authent. hodie. C. de iudic.
L Doctores in cap. 1. de probatio. cap. quia iuxta, 26 quæſt. 1. Ayala de iur. belli, & diſciplina milit. lib. 1. cap. 7. nu. 10.
M Gloſ. effectua, in cap. cum non deceat, de elect. in 6. Gutierrez lib. 3. q. 17. nu. 210. Villar Maldonado in ſilua reſponſorũ lib. 1. reſponſ. 8. num. 26. & ſeq.
N Prouerb. 21. Ita explicans Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 9.
O Bañes de legib. lib. 1. quæſt. 6. art. 7. par. 2. cap. duæ ſunt, 16. quæſt. 1. D. Paul. ad Timoth. 1. cap. 1. & ad Corinth. 2. cap 3. & ad Galat. cap. 5.
P P. Molin. de iuſt. & iur. tom. 1. tract. 2. diſputa. 22. fol. 161. A. Ferdinan. Vaſqui. controuerſ. Illuſtri. lib. 1. cap. 41. n. 40.

ribus exilijs, ac morte (ſi opus fuerit) mulctarētur. Quod ſi Princeps, ſine cauſa, contra leges diſponat, non tenetur: quia Princeps ſupremus eſt, *q* & tanquam Rex, plenitudinem habens poteſtatis, omnes regere, & à nemine regi oporter, *r* niſi ſola ratione cuius vi (quam directiuam appellant Theologi *ſ* ac lege honeſtatis, & naturalis iuſtitiæ maxime coercetur, comprimitur, & conſtringitur, leges ſemel datas populo non violare, tollere, infringere, ſeu mutare, niſi ex magna cauſa: cum in eo ſit inconſtantia valde vituperabilis, in quo, tanquam ſuper cardine, eſt totius Reipub. machina conſtituta: atquè ita debet eſſe immobilis, ſicut cœli cardo, & polus, *t* vnamquè habere linguam, & vnum calamum, ac tanquam iuſtitiæ culmen, conſtantem, & perpetuam voluntatem, obſeruandi inuiolabiliter quod promiſſit, & ſecundum leges latas, ius ſuum cuiquè tribuendi, ad quarum obſeruationem non deſunt inter noſtros, *u* qui affirment, etiam vi coactiua Principem ita teneri, vt contrauenięns obligetur ad pœnam, lege ſtatutā, dum modo nec corporalis ſit, nec fiſco aplicanda.

Vltima verba diffinitionis habent, *Nulliſque iuris publici regulis limitata*: & quia verbum *Ius*, analogum † eſt,
50 *x* multiplicem habens ſignificationem, ideo fuit additum verbum, *publici*, quod licet etiam ſit analogum, *y* tamen poſitum eſt ad differentiam iuris priuati, ad ſignificandum, in ijs, quæ ad priuatum † ius pertinent,
51 parem eſſe Principis cum ſubditis conditionem. Quo ſenſu Imperatores, Theodoſius, & Valentinianus dicebant, *Salua Maieſtatis reuerentia, non dedignari ſibi cum priuatis*

Q l princeps, ff. de legib. quam ita declarat D. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. & ibi Medina, conclu. 2. Ferdinan. Mendoça diſputat. iur. ciuil. lib. 2. cap. 5. q. 2. a nu. 28. Purpurat. in l. imperium á nu. 96. & ſeq. ff de iuriſdict. Felin. & Deci. in cap. 1. num. 24. de conſtitutio. Gomes in regul. de infirmand. reſignatio, q. 1 foro, como cerca la punicion, de homicid. Bardaxi in foro 1. num. 5. & 6. de immunitate Eccleſ. Gregorius Lopez in glo. 2. l. 16. tit. 1. part. 1. Fachineus controuer. iuris li. 1. cap. 1.

R Anton. Auguſt. in epitom. iur. pontiſ. veter. lib. 10. tit. 2. cap. 15 pag 599 Tapia de vera nobilitate, lib. 2 pag. 193. col. 1. verſic. ac iam primum. Paris de Puteo de ſindica. titu. de exceſsibus reg. §. Rex autem, num. 16. & 17.

S D. Thom 1. 2. q. 97. art. 1. & ibidem Medina, & alij, cap. iuſtum eſt, 9. diſti. Couar. in cap. alma mater, 2. par. § 1. num. 4. Marius Salamo. in dict. l. Princeps num. 1. & 3. Gregor. Lopez in l. 1. part. 7. tit. 32. verbo, el Rey, & in l. 16. tit. 1. part. 1. gloſ. 1. Soto de iuſt & iur. lib. 1. queſt. 6. art. 7. Mexia in pragmatic. panis, quæſt. 5. nu. 52. Surdus de aliment. tit. 1. quæſt. 1. nu. 13. & tit. 2. q. 15. nu. 59. & 60. & deciſ. 23. num. 17. Cabedo 1. p. deciſ. 12 num. 17. & ſeq. & 2. par. deciſ. 78. num. 2. Fortun. Garcia, in §. & quid ſi tantum, num. 295. & 308 Purpurat in d. l. imperium, num. 96. Nauar. in rubr. de iudici. nu 100. & in d. cap. ſi quando. 7. exceptio. Beci. conſ. 45. num. 26. Ioſeph. Gonçalez, variar. quæſt. cap. 41. num. 11. & 12. Medicis in cap. erit autem lex, n. 34. diſt. 4. Nicolaus Serarius tom. 2. opuſculorum Theologicorũ, diſputatione de legibus, art 5 2. p. 40. Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 5. 10. & ſeq. Schrader. tracta. feudal. tom. 1. 2. p. 9. queſt. principa ſectio. 3 nu 149. verſ. quarto.

T Roland. conſ. 13. num 57. & 58. vol. 3. Brunus inter conſ. feudal. conſ. 117. n. 92. & ſeq. Deci. conſ. 689 num. 19. Cephal. conſ. 58. nu. 88. Aymon. conſ. 338. nu 22.

V Mendoça vbi proxime num. 30. & Fortun. Garcia, in l. 1. nu. 26. de pact.

X Luc. de Pena, in rub. de iure fiſci, lib. 10. C.

Y l. inter publica. de verb. ſign. Forcatul. in l. 1. §. huius ſtudij, num. 2. ff. de iuſt. & iur. Medic. ad l. fin. ff. de legib. verb. aut in conſeruando, gloſ. 2. p. 3. num. 135.

uatis ius eſſecommune: Et Anthemius Cęſar dicere ſole-
bat: *Nihil amplius licere Principibus, niſi quod liceat priuatis,*
ac plus apud eos valere iuſtitiam in ijs, quam principalem li-
centiam. Poſſunt prædicta verba primo intelligi de iure
publico, proprie ſumpto, quod, vt inquit noſter I. C.
z *Ad ſtatum rei Romanæ* † *ſpectat*, vbi alij legendum pu- 52
tant, a *Reip. Rom.* quod nihil aliud eſt, quam ius popu-
li, qui Principi, & in Principem, lege Regia, omne ſuum
Imperium, & poteſtatem contulit. Quid enim aliud eſt
Reſpublica, quam res populi bene, & iuſte gubernata?
ſiue ab vno Principe, ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab
vniuerſo populo: b vnde illa ſuprema poteſtas, quæ cir-
ca ius publicum populo competebat, & maieſtas, quæ
in illo erat, c in Principem lege Regia, fuit tranſlata, d &
ideo adiecit I. C. *Imperium*, & *poteſtatem*, vt non ſolum
iuriſdictionem, verbo Imperij, ſed etiam dominium rei
publicæ, & adminiſtrationem, verbo, poteſtatis, tranſla-
tam oſtenderet: licet alij aliter prædicta verba interpre-
tentur: e & ideo, cum hodie Reſpub. in Regem transla-
ta ſit, de Repub. ad Regem valebit argumentum. f Lex
Regia ideo † appellata fuit, quia de conferendo à po- 53
pulo, in vnam ſingularem perſonam, Regiam poteſta-
tem, lata fuerit. Quemadmodum ciuitates, † in quibus 54
frequenter Reges habitare ſolebant, Regiæ appellabã-
tur, g vt Toletum, h quæ vrbs Regia, poſt aduentum
Gothorum in Hiſpaniam, fuit appellata, quia ibi do-
micilium, ſedeſquè perpetua regum eſſet, ibiquè Re-
ges eligerentur, non in Vrbe Romana, vt aliqui ſunt ar-
bitrati, i antequam per ſucceſſionem in primogeni-
tum, iure ſanguinis, Regnum deferretur, vt hodie: vbi
Vuamba 32. Gothorum Rex, anno 776. ex aratro ad
ſceptrum (quemadmodum Cincinatus ad Dictaturam) k
ad vrbem Toleti perductus, ibiq; tempore Leonis IIII.
Rom.

Z In d.l.1.§.huius ſtudij, ff. de ioſt. & iur.

A Rebardus de ambiguitatibus iuris, lib.5.c.12.

B D. Auguſtin. de ciuita. Dei, lib 2.cap.21.

C Guillel. Budæus in annorario. pandectar. ad l. Iul. Maieſta pag.44.& 45 verb. maieſtas.

D Petrus Gregor. lib. 3. de repub. cap 4. num.6.& ſintagm. iur. 3.p. lib.47.c. 20.nu.6. Andr Gail. de pace publica, lib.2.cap.4.n. 9. Ayala de iur. belli, & diſciplina milita. cap.7.n. 5.& cap.6.nu 10. & cap. 2.nu.20.& 26. Alciat. in libello de Magiſtra. ciuil. lib. verſ. ſcribunt Iurecõſulti, Medicis in tract. de legib & ſtatut. 5.par.q.6. num.16.& q.17.nu.8. Cõrad. in templ. omn. iudic. lib.1.cap.1.§.4.verſ. ſecũdo itaq; nu. 3. Quintana Dueñas de iuriſdic. lib.2. tit.1, nu.15.& 56.

E Fabius Optinellus in repet. l. imperium, nu. 224 ff. de iuriſdict. om. iudic.

F Bald in l.3. C. ad Trebel. Garcia de Hiſpan. nobilit. gloſ.3.§.1.num.15.& 16.cum ſeq.

G Petr. Gregor de repu. lib.2.c.1.num.10. l. fin. in prin. ibi, vrbe Regia, C. de his qui ad Eccleſia. cõfugi. Alexan. ab Alexand. dier. genial. lib.3.c.6.

H Garcia de Loaiſa in collectio Concil Hiſpan. Concil. Tolera.8. in not. ad cap.10. pag 475.& facit Concil. Tolet. 12. in princip. Zurita in indice, lib.1.pag.48.verſ. Regina ibi, vrbe Regia triumphali pompa excipitur, Madera de las excellen. de Eſpaña, cap.12.pag.79.col.2 Moliu. de Hiſpan. primog. in annota. ad cap.2.nu.11.lib.1. Bouadil. in politic. lib.2.c.18 nu.224. Mariana de reb. Hiſpan. lib.5.c.11.pag.221. Gurier. pract. quæſt. lib.3.q.13.n.51. Alpho. á Villadiego, in prolog. del fuero Iuzgo, l.2.glo.2.nu.19 Gomez à Meſcua de poteſt. in ſe ipſum, lib.2.c. 23.in fin & 24. Borrelius de Reg. Cathol. præſtan. cap.46.num.61. Ambroſ. de Moral. lib.12. chron. gener. Hiſpan. cap 3 verſ en eſte Concilio, fol.98.

I Spino in ſpecul. teſtam gloſ.18.nu.71. Garcia de expenſis, cap.16.nu.17.

K Liu. deca.1.lib.3. Valer. Max. lib.4. Feſtas de æſtimo & collect.4.p.c.3.nu.51. Benedic. in c. Rainutius, verb. condidit. el 1 num.38.

L Re-

rom. Pontif. & Conſtantini Imperatoris, per Quiritiũ Archiepiſcopum vnctus, & coronatus traditur: [l] quamuis impugnet Ambroſius de Morales [m] agricolam fuiſſe, ex eo, quod nobilis eſſet, &, vt talis, Cõcilijs aſſiſteret; tamẽ nunquã, * vt ſup. diximus, & maxime eo tẽpore, agricultura cũ nobilitate pugnauit. Quãdo nãquè à Vandalis, & Selingis, qui vna in Hiſpaniam comigrarunt, exiſtebat occupata, Hiſpalis, [n] Vrbs Regia, & vocata, & habita fuit: eademquè ratione Roma, Vrbs regia, dicitur; necnon Conſtantinopolis, quia hæc Græcorũm, illa Romanorum Imperatorum ſedes fuit: [o] & apud Francos Lutetia, Pariſiorum vrbs: [p] & apud Arabes in Hiſpania, nunc Hiſpalis, poſtea Corduba, vltimoquè Granata, Vrbs Regia fuit: [q] & apud Ægyptios primum Thebas, poſtea Menphis, quæ hodie Alcayrum dicitur: [r] & apud nos Cæſaraugusta, [s] quæ olim † Salduba dicta, [t] ab Au-
55 guſto Cæſare adaucta, & quaſi reçdificata, nomen aſſumpſit, & conſeruat, vt conſtat ex literis cuiuſdã antiquę monetę, C, C, A, hoc eſt, Colonia Cæſarea Auguſta, [u] quæ propagatione ciuium, lingua, moribus, legibus, inſtitutis, ſacrorumquè cerimonijs, quædam parua Roma videtur: pulcherrimęquè matris pulchra filia, nomen nouũ pro veteri, à nomine potẽtiſſimi Monarchæ
56 adepta eſt, & eius ciues Patritij † in quinq; ſunt ordines, ſeu burſas diſtributi, ſicut & ciues Romæ in quinquè claſſes erant deſcripti. [x] Ex quibus, ſingulis annis in veſpera Conceptionis B. Mariæ, cuius & ciuitas, & totum Regnum maxime deuotum exiſtit, [y] quinquè Conſules ſortiuntur (qui Iurati appellantur) ſed olim [z] duodecim numero exiſtebant, quorum vnuſquiſquè ex ſua Parrochia eligebatur, quam optima ratione vrbem Re-
57 giam † dicemus, cum in ea Reges Aragonum coronam, & ſceptrum Regale accipiant, [a] alijſquè regalibus inſignijs

L Roder. Sancius in hiſt. Hiſpan. a.p. cap. 32. Renat. Chopin. de priuil. ruſtico. 1.p. cap. 11. num. 4. pag. 21. & de Demanio Franc. lib. 3. tit. 8. num. 3. verſ. Hiſpani. pag. 411. Villadiego in choron. Gothor. Reg. pag 40. Borrel. de Reg. Catholici præſt. cap. 49 num. 71. & 74.

M Lib. 12. hiſtor. gener. c. 41. pag. 163. in prin.

* §. 14. num. 1. A.

N Palaci Rubios de iuſta retentio. Regni Nauarræ, 6. par. §. 4.

O l. ſed & reprobari, §. fin. ff. de excuſatio. tuto. Oroſcius in proem. pandectar. num. 45. & 161. Anto. Vaca. in § hęc antẽ.

P Guillel. Benedict. vbi ſupra. verb & vxorem, deciſ. 5. nu. 324.

Q Roder. Sancius in hiſtor. Hiſpan. 1. par. c. 15.

R Franciſ. Goelthaſius de felici & infelici repub. fol. 1. verſ. fertur itidem, Diodor. Sicul. lib 2.

S Blancas in comment. rerum Aragonenſ. de Rege Aphonſ. 1. pag. 114. Ioan. Botero, de la magnificencia de las ciudades, lib. 2. cap. de la reſidencia del Principe, verſ. en Eſpaña. Garcia Loaiſa in collectione conciliorum Hiſpaniæ in notis ad concil. Cæſaraugusta. p. 25. in princip. & ad concil. apud lucum de prouincia Tarraconenſi, pag 159. verſ. Cæſarauguſta oõſt Ptolomeũ, lib. 2. c. 6. Geograph. Melam, lib. 2. cap. 6. Plinium lib 3 cap. 3. Strabonem lib. 3. Antonini itinerarium, Aurelium Prudentium, & alios Ioan. Lorinus in cõmentar. in Acta Apoſto cap. 25. verſ. 21. pag. 925. col. 1. ibi, ex nomine Auguſti.

T Andręas Poça in libello de las antiguas poblaciones de Eſpaña, verſ. Salduba, fol. 30. pag. 1.

V Ambroſ. de Morales, lib. 8. Choron. general. Hiſpaniæ, c. 54. verſ. Tambien ſe edifico, fol. 199.

X Polidorus Virgil. de inuentoribus rerum, lib. 2. c. 3. verſ. cenſum primus.

Y Vt in foro vnico, tit forus Conceptionis B. Mariæ.

Z Hiero. Zurita tom 1. annal. lib. 5. c. 6. fol. 355. col. 2.

A Molin. in reportor. fororum, verb Rex. verſ. 1. & in prohem foror. Regia Petri, & Martini, & in for. vnic. tit. de iure coronationis, cui adde Capic. deciſ. 1. nu. 11. Zurita lib. 1. annal. cap. 44. fol. 41. & ſeq.

gnis decorentur, & ſępe manu Archiepiſcopi Cæſarau
g uſtani,maximo Regio apparatu,& pompa celebri vn-
cti fuerint,vt de Alphonſo IIII. Rege Aragonum,ſicut
de alio Alphõſo VII. Caſtellę,à Didaco Remirez,Com
poſtellano Antiſtite vnctũ fuiſſe, hiſtoriographi vtriuſq;
prouinciæ tradunt, *b* Hinc merito Reges noſtri , ſacræ
† maieſtatis,titulo condecorantur,iuxta illud Ouidij.c 58

Hinc ſacra maieſtas,quæ mundum temperat omnem.

Eſtque hæc noſtra ciuitas † caput principale totius cel 59
ſitudinis Regum Aragonum,ac non ſolumMetropolis,
& procerum creatrix purpureorum , ſed Metropolis
martyrum à Cardinali Baronio *d* appellata: cuius lau-
des, quia longo indigerent ſermone , conſulto omitto
referre.*e* Vnde cum noſtra *f* Ciuitas ſit Aragonũ Vrbs
Regia,merito in eius publico Gymnaſio leges interpre
tantur. Redeuntes ergo ad noſtrum inſtitutum , à quo
paulo receſſimus,ex prædictis dicendum † eſt,quod cũ 60
poteſtas creandorum magiſtratuum , *g* tuendarumq; re
rum ſacrarum cura,& ſacerdotum defenſio, *h* ex noſtro
I.C. *i* Iuris publici ſint , iam hodie poſt legem Regiam,
non ad populum,ſed ad Regem ſupremum ſpectabunt,
in quibus (vt inquit Aulus Gelius) parentum † pote- 61
ſtas conquieſcebat,filijquè familias, pro patribus fa-
milias ita habebantur , vt magiſtratum gerere poſſent,
etiam in ſacris paternis cõſtituti ; k & ideo licet indecẽs
eſſet,vt pater eſſet Iudex pedaneus filij ſui, ideſt, ad pe-

B Benter lib. 2.c.20. Zurita lib. 2.annal.cap. 50. & lib.7.c.1.& c.28 &29 & lib.10.cap.68.Illeſcas in hiſtor. Pontific. lib. 5. cap.fin.Valdes de dignitate Reg Hiſpan.cap.14.n. 9.11.& 17. Borrellus de Reg.Cathol.præſtan. cap. 49 num 25.& cap. 60 n. 1.& 2.Morales lib.5.c.2. pag.1.

C In lib.faſtorum.

D Tom 2.annal.ann.303 fol.733.Boteto in relatione vniuerſali.lib.9 chroni.cap.33.Garibay. lib.3. cap.4.Anaſtaſ. Germo. de ſacro immunit.lib.2. cap. 5.à num.1. Petr. Cenedo in allegatione contra Cathedrales,fol.6. col.1. & Auguſtinus Morlanes in alijs allegatio. etiã contra Cathedrales pro Eccleſia B. Mariæ del Pilar.

E Sed refert Marineus Siculi.lib. 5. de la Prouincia que ſe dize Tarraconenſe,ſol.17 Didac. Morlan. in reſpon. pro Regno. 1. par.nu.9.& eius filius Auguſtinus Morlanes,in reſponſo pro villa de Caſtellon de Monnegros,n.78 & eius nepos ex ſorore Gaſpar Ortigas,in patrocinio pro Gymnaſio Cæſarauguſt.2 par. nu. 122. & ſequ. Doctor Iacobus Pradesin hiſto.de la adoracion y vſo de las ſantas imagines,lib 2.c.5.§.1.& lib.3.c.9.§.1.Martin Garcia in ſermone 10 2.Blanc. in comment.rerum Arago.tit.de Cæſarauguſt.vrbis opreſsione,pag.2. & ſeq. D. Hieronymus de Vrrea in dialogo de la verdadera honra militar, 3 par.in princ.Zurita lib.1.annal.c.44.fol 41. & ſeq. Aurelius Prudentius in periſtephanon,hymno 4 de decẽ & octo martyribus Cæſarauguſtanis. Omniã late & eleganter noniſsime ſermone vulgari proſequitur religione & eruditione inſignis Frater Didacus Murillo in libro quem nunc typis mandat.de las excelencias de Zaragoça,y fundacion de la Igleſia de nueſtra Señora del Pilar.

F Glo. in medicis,in cap.Epiſcopi,80.diſtinct §.hæc autem etia,ibi, tam in Regijs vrbibus,in prohem. digeſtor.l.vnic.C de ſtudi.libera.vrbis Romæ,lib.11.l.1. C.de profeſſor. qui in vrbe Conſtantinopo. & not.in authent habita,C.ne filius pro patre,& in cap.2.de priuileg.in 6.

G l.1.ff ad l.Iul.de ambitu.§.2.tit.quę ſint regalia,in vſibus feudor.

H c.Principes, 23.q.5.Guerreto vbi ſupra,cap.5.nu.5.Belarmin.in controuerſ. Chriſtia.fidei,tom.1.5. controuerſ genera.lib.3.c.18.pag.1347.Ioann.Lupus de iuſta retentio.Regni Nauarræ,4.p.§.2,& 3,& 5.p §.1.Lipſius politicor.lib.4.c.2.in princ.& in notis ad illud.

I Io d l.1.§. huius ſtudij.

K l filius familias,9 ff.de his qui ſunt ſui,l.nam quod,14.ff.ad Trebel.l.amiſsione,§.fin. cum l.ſeq. ff.de capit.minutis,gloſ.filius familias,in prin.inſt.qui teſtamen.tutores dari poſsint.

L In

des ſuos, ſedens tamẽ filius prętor, non repreſentat perſonã priuatã & inferiorẽ filij, ſed publicã, & ſuperiorẽ magiſtrat⁹: *l* proquo facit illud *m* Quinti Fabij maximi, qui cum Cõſul eſſet, iuſſit patrẽ equo deſcẽdere. Hoc ius publicũ, propriè ſumptũ, quod & authoritate, & vtilitate publicũ eſt, & in Prin
26 cipẽ, lege regia trãslatum, priuatorũ pactis mutari, † nõ poſſe, tradit I.C. Papinianus, *n* quod noſter Vlpianus *o* ius Reipub. appellat, quaſi ſinonyma ſint, ius publicũ, & ius Reipub. vnde cum forma faciẽdi teſtamenta iuris publici ſit, priuatorũ pactis, non lędi, inquit I.C. *p* ſed eius authoritate mutari poteſt in quem ius publicum, lege regia, translatum fuit, vt in
63 Aragonia à D. Rege, † cum conſenſu Curię multa ſingulariter fuerunt, in condendis teſtamentis ſtatuta, quæ à iuris cõmunis regulis deuiãt, vtputà, quod ſufficiãt duo teſtes in teſtamẽtis, *q* ſiue illa ſint nuncupatiua, quæ in Aragonia, *aperta*, appellãtur, quia palã teſtãtor corã notario rogato, & teſtib⁹, vel, ſi notarij copia nõ ſit, corã ſpõdalibus, & teſtibus ſuã explicauerit volũtatẽ, ſiue in ſcriptis, quæ *clauſa* dicũtur: ſed ita plena, & libera cuiq; de re
64 b⁹ſuis diſponẽdi facultas in † Aragonia cõpetit, vt pro vt quiſq; teſtatus fuerit, ita planè obſeruanda ſit, quaſi in hoc regno illa duodecim tabularũ lex 1 * obſeruetur, quę habebat *Vti quiſque legaſſet rei ſuæ, ita ius eſto*, adeò, vt ſi de parte tantum bonorũ diſpoſuerit in cęteris inteſtatus decedat ceſſante regula *r* iuris communis in hoc regno, & non ſolum iure accreſcẽdi, ſed etiã iure nõ decreſcẽdi: vt fuit deciſum in curia Iuſtitiæ Aragonum; 2 * quia cùm in Aragonia ſtemus cartæ, tam in cõtractibus, quàm in teſtamẽtis facit partẽ, qui non admittitur ad partem, *ſ* non ex eo quod iure militari teſtemur, vt voluit noſter Molinus, *t* cum in teſtamento militum, ſi non expreſſe in eo prohibitum reperiatur ius accreſcendi, & non decreſcendi locum habeat, ſed quod integre, & ad literam voluntas teſtatoris ſeruan-
65 da ſit, in tantum, vt nec ex hęreditate, † legitima, nec ex legatis, Falcidia, nec ex fideicommiſſis, Trebellianica, deducatur, *u* ſed vnuſquiſque ea portione ſit contentus, quæ ſecundum voluntatem in teſtamento expreſſam ei obtigerit, ſi enim lucroſam
66 hęreditatem † non habet, damnoſam tamen propter

S benefi-

L l in priuatis, 77. iuncta l. ſeq. ff de iudic.
M Valer. Max. de inſtitutio antiq. Caſaneo in chathalog glor. mund. 7 par. poſt princi. Gama deciſ. 2 n. 6. Ioann. Azor inſtitu. moral. p. 2. lib. 2. cap. 21 in princ. col. 190.
N in l. ius publicum, 39. ff. de pact.
O in l. 2 §. ius Reipublicæ. ff. de adminiſtrar. rer. ad ciuita. pertiuen.
P in l 3. ff. de teſtam.
Q Moli. verb. teſtamentũ, verſ. in teſtamentis, de foro. obſerua. Item de foro in teſtamẽto. tit. de teſta.
1 * l. verbis legis, 120. de verbor ſignific.
2 * in proceſu Emerentianę Pelegrin ſuper iuriſfirma factorum, die 33 Aprilis 1615.
R l. ius noſtrum, 7. ff. de regul. iur. obſerua. item de regni, 5. tit. de teſtam.
S l ſi mihi & Titio, vbi Bart & DD. ff. de verborũ obligatio. Guliel. Bened. in cap. Rainutius, verb Et vxorem nomine Adelaſiam, in princip. à nu. 94. cũ pluri. ſeqq de teſtam.
T Moli. in repor. ſororũ, verb. Teſtamentum, verſi. Teſtatus pro parte.
V Moli. in reporto. verb. Teſtamentum. in ſcholiis ad forũ 1. de teſtamentis nobilium, & de teſtam ciuium in tex. ibi, quantum voluerit, & verb. Hæres. verſ. Hæres in Aragonia.

beneficiũ inuentarij ipſo foro cõceſſum habere nõ poteſt, nec vltra vires hęreditarias teneri: atq; ita in nulla alia prouincia reſpõſum I.C. *y* verius erit quàm in Aragonia, quod hæreditas ſine vllo corpore iuris intellectũ habet, cum honoris cauſa *z* omnibꝰ bonis in vita donatis, *a* vel hęreditate, legatis, ſeu fideicõmiſſis exhauſta, poſſit hæredẽ habere, qui eius perſonã repreſentet, ac integré, & plené teſtatoris voluntatẽ adimpleat, cuius aditio nõ eſt neceſſaria (pro vt de iure) ad confirmationẽ eorum, quæ à teſtatore diſpoſita ſunt, ac in teſtamẽto ſcripta reperiuntur.

Secundo poſſunt intelligi † verba de iure publico, 67 quod in cõſtitutionibus, cæteriſq; eorundẽ principũ placitis cõſiſtit, quibus tãquam regulis, iuris, à ſe cõditi, nõ eſt mirum quod nõ ſit aſtrictus; cum, vt Rex noſter Petrus 2. dicebat, *b* nulli liceat ſibi legẽ imponere, à qua recedere nequeat, ſi vrgens immineat neceſſitas.

Tertió poteſt ſumi ius publicũ, pro † poteſtate publi- 68 ca, ſeu imperio magiſtratuũ, *c* vt ſit ſenſus, nõ eſſe vllam poteſtatẽ, ſeu imperiũ ad cogendum principẽ: ad obſeruationẽ iuris, à ſe cõditi, niſi volũtariè, alicuius inferioris poteſtati, iuriſdictionẽ ei tribuẽs, ſe ſubmiſerit: *d* quia tũc eius tenebitur ſentẽtiæ ſtare: ſicut enim in principatu (vt ſupra diximus) beatiſſimum eſt à nemine cogi, ita miſerrimum à nullo ſuaderi.

X obſerua. item de foro hæres. tit. de teſta. Molina verb. hęres, verſ. primo.
Y in l hæreditas, § 1. ff de petitio. hæred. l. pecuniæ, § hæreditas, ff. de verb. ſign.
Z l. Iulianus, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.
A obſerua. penul. titu. de donatio. Moli. verb donatio, verſ. donationẽ generalẽ, Salicet. in l. fin. nu. 6. in fin & n. 7. C. de pactis, Ange. in l. ſtipulatio hoc modo. n. 4. de verb. oblig. Guid. Pap. ſingulari 844. Vaſqui. cõtrouerſ. vſu frequentium, c. 62. n. 2. Corraſ. miſcelan. lib. 6. c. 17. quorum ſententia in regno recepta eſt.
B in for. vni. in princ. tit. de augmẽ. & cudi. monetæ
C l. poteſtatis 215. & ibi Alciat. & Rebuf. de verb. ſign l. 3. l. eſt qui, 13. ff. de iuriſd. om. iud. l. 3. ff. ne vis fiat ei, l. 1. ff. ad l. Iul. maieſta. l. 1. ff. quod quiſq; iur.
D l. eſt receptum, & ibi DD. ff de iuriſd. om. indi. Ioann. Igne. in l. donationes quas parentes. n. 5. C. de donatio. inter vir. & vxor. Moli. in repor. verb. Rex, verſ. Dominus Rex ſi litigat, fol. 294. colu 4. & ibi Portoles num. 274.

§. Vigeſimus quartus.

Ius regium an ſit ſeparabile à regia corona; & conſideratur reſpectu dominij, & iuriſdictionis.

SVMMARIVM.

Maioria in Principe conſideratur reſpectu iuriſdictionis ſupremæ, & vniuerſalis dominij, 1.
Dominium quot modis ſumatur, 2. *&* 15.
Territoriũ quot modis ſumatur, & vnde dicatur, 3. *&* 15.
Iuriſdictio paſsiue adhæret territorio, 4.
Iuriſdictio vniuerſalis non poteſt eſſe ſine territorio. ſed bene in certas perſonas, 5.
Territoriũ vnde dicatur, & an idẽ ſit regio, 6
Roma in quatuordecim regiones diſtributa, 7.
Capitũ inſidiæ, ſeu vulgò, Cap de guaytas, & Supraiunctariorũ munus, à Romanis ortũ, 8
Çalmetina, & alij officiales regij, baculũ cur in ſignũ iuriſdictionis, more Romanorũ ferãt, 9.
Aragonia, Caſtella, Nauarra, Cathalonia, Valentia, Luſitania, ſunt magnæ regiones, ſub maxima comprehenſæ, 10.

Ciuita-

Ciuitates, & oppida quot ſũt in Aragonia, ibi.

Archiepiſcopi Cæſarauguſtanus, Tarraconenſis, & Valentinus laudantur, ibidem.

Regio maxima, & regiones maiores, quæ dicantur, 11.

Regiones magnæ ſemper ab vno capite ſupremo debent gubernari; non idem in maximis & maioribus, 12.

Regiones aliquæ magnæ perpetuo, & inſeparabiliter ſunt vnitæ ſub vna regia Corona, 13

Iuriſdictio nihil cõmune habet cũ dominio, 16.

Maioria & ſuprema poteſtas quoad eccleſiaſtica & ſpiritualia non eſt ſeparabilis à Romano Pontifice, 17.

Maioria, & regalia maiora, ſeu iura maieſtatis à Principibus ſecularibus in ſingulis magnis regionibus ſeparari nequeũt, 18.

Iuriſdictio ſuprema, & aliũ dominiũ nõ poteſt præſcribi à priuato reſpectu vniuerſi; & quid reſpectu certæ rei, perſonæ, vel actus. 19. & 22.

Ciuitates exiſtentes, vel Principes habẽtes territoriũ intra alterius Principis magnam regionem, an habere poſsint iura maieſtatis, 20.

Iuriſdictionũ omniũ fons, eſt cõſuetudo, 21.

Principes aliqui iuriſdictionẽ, & poteſtatẽ ſupremã habẽt, vel quia vicarij perpetui Cæſaris aut Papæ, aut quia hoc cõſuetudine immemoriali acquiſierũt, 23.

Rex Aragonũ habet fundatã intentionẽ quoad iuriſdictionem in toto regno, 24.

In locis Baronum reſiſtit Forus quoad exercitiũ iuriſdictionis D. Regi, 25.

Barones in regno Aragonũ in ſuis locis cũ ſola poſſeſsione obtinebũt in iudicio poſſeſſorio, quoad iuriſdictionẽ, & dominiũ etiam nõ docto de titulo, 26.

Barones ſunt allodiales domini ſuorũ locorũ ſimpliciter, ſed reſpectu iuriſdictionis ſecundum quid, 27.

Iuriſdictio quanto tempore præſcribatur, & quomodo, 28.

Scientia Principis, an ſit neceſſaria in immemoriali præſcriptione; & an præſumatur ex ſcientia officialium, 29.

Aragonẽſes in præſcriptione nõ curauerũt de bona, vel mala fide præſcribẽtis, ſed de ſolá negligẽtia eius cõtra quẽ præſcribitur, 30.

Ex titulo exhibito præſumitur quis poſſidere, 31

§. Vigeſimus quartus.

NVNC poſt explicatas abſolutæ poteſtatis diffinitionis partes, venit ſucceſſiuè diſputandum, an talis abſoluta, & ſuprema poteſtas, iuſque regiũ, quod noſtri Maioriam vocãt, ſit ſeparabilis à Regia corona? Ita vt poſſit eſſe aliquod caſtrum, vel homines intra regni territorium, & fines, qui regi non ſubſint, nec eum in ſuperiorem recognoſcant? Pro cuius difficultatis reſolutio-
1 ne, duo ſunt pręmitẽda. Primò, quod hęc † ſuprema poteſtas poteſt cõſiderari dupliciter; vno modo reſpectu iuriſdictionis ſupręmę, ex qua, & ad quã omnes alię regni iuriſdictiones affluũt, & refluũt, a ſicut radij ſolis à ſole, & aqua à mari: quo reſpectu plures parit effect⁹, de quibus

a Bald. in cap. 1. quis dicatur Dux, & in cap. 1 de allodiis, Vanciua de nullita. ex deffectu iuriſdict. num. 10. Couarru. practic. cap. 1. num. 2. & 9. Petra de fideicommiſſ. quæſt. 1 ſ à nu. 555. Menochi. lib. 2 præſumptio. 14. Teninus cautela 129. num. 18. Valaſc de iur. emphiteo. quęſtio. 8. n. 21. & 29. Garcia de expenſ. c. 12. nu. 56. & ſeq. Pegue. q. crimina. 36. á n. 1. Celſus Hugo conſil. 60. n. 8. Dida. Perez in l. 4 tit. 1, glo. 1. lib. 2. Ordinam. Azeue. nouæ Recopil. lib. 4. tit. 1. l. 1. n. 7. & 8 Iaſ. in §. item Seruiana, nume. 112. Inſtitu. de actio. Auil. in c. 1. prætor. gloſ. 1. n. Auen. n. 1. 2. Bobadilla lib. 2. c. 16. n. 76. ad fin. B. Burgos de Paz in procem. ll Tauri, n. 294. & ſeq. & Ludou. Martinez in reſponſo pro regno, à num. 224. Molina in reporto verb. Perhorreſcentia, verſi. Perhorreſcentia an poſsit prouideri.

quib' infra agemus. Alio modo cōſiderari valet, reſpectu
alti, ſupremi, & vniuerſalis dominij: quo etiā modo cōſi
derata aliquos producit effectus, de qui bus infra. Nam
verbum, Dominium, † eſt analogum, cōprehendit nāq; 2
ſub ſe dominiū directum, & vtile: *b* Rur ſus, dominiū di
rectum, aliud eſt vniuerſitatis, quod d upliciter conſide
rari valet, *c* vel reſpectu vniuerſitatis maioris, vt putà
regni; vel reſpectu vniuerſitatis min oris, & inferioris, vt
putà caſtri, vel oppidi: Aliud deniq ue eſt dominiū par-
ticulare ſingularum rerum.

His poſitis, ſecundò præmittendum eſt, † quod ter- 3
ritorium dupliciter ſumitur, primò impropriè, pro iure
terrendi, & iuriſdictione, *d* quo ſenſu diſtrictus, & terri
toriū pro eodem accipiūtur, & nomina ſinonyma ſunt,
diſtinctamq; habent rationē à cauſa dominij; *e* quo reſ-
pectu regio parua, cuiuslibet ciuitatis appellatur terri-
toriū, ſeu diſtrictus, cui paſſiuè † adhæret iuriſdictio *f*, 4
eſtq; ius in perſonis reſidens tanquam in ſubiecto ani-
mato, reſpectu territorij, quoad exercitiū in eo, tāquam
in ſubiecto inanimato, ſicut ſeruitus eſt in fundo ſeruien
te, vel dominante, *g* ita vt ab eo diuelli non poſſit. Ita
iuriſdictio † vniuerſalis ſine territorio eſſe nō poteſt *h*, 5
certarum verò perſonarum, *i* benè poteſt eſſe ſine terri
torio, quod ita appellatur, † quia intra eius fines, magiſ- 6
tratibus ius dicendi, coercendique poteſtas, eſt tributa:
vt regio Cęſarauguſtana, vel Oſcenſis, quę in ſingulas
parrochias, vicos, municipia, & colonias ſubdiuidi-
tur, vt I. C. *K* dicebat, vrbem Romanam † in qua- 7
tuordecim regiones fuiſſe diſtinctam, ſingulisque bi-
nis vnam cohortem, cui tribunus præerat, & omnibus
Præfectus vigil. Cuius exemplo, in noſtra Cęſarauguſta
na ciuitate † tribuni quidam plebeij fuerunt inſtitu- 8
ti, quos vulgus *Cap de guaytas* appellat; Latini au-
tem, Capita inſidię, dixere: quia his, qui per ſingu-
las noſtrę ciuitatis regiones, ſeu parrochias excubias fa
ciendo, & vrbem peretrādo, latronibus, cęterisq; impro
bis, & facinoroſis hominibus, noctu inſidiabantur prę-
rāt: quibus omnib' prefectus vigil: qui, materna lingua

ab Ara-

B obſeruan. itē nobiliū, ſ ibi, Tā directorū, quā vtiliū. tit. de for. competē.

C Couar. reg. peccatū, 2. p. §. 9. n 8. Leonar. Leſius de iuſt. & iur. lib. 2. c. 3. dubita. 1.

D c. 2. in fin. de cōſtitu. in 6. Clemē. ne Romani. §. ſane, & ibi glo. & Cardi. q. 4 de electio. l. fin. ff. de iuriſdic. om iudi. Ioann. Andr. in c. cū cōtingat, de for. cōpe. Caballi. millelo. 507.

E l. pupillus, §. territoriū ff. de verb. ſign. Mago. deciſ. 56. n. 28. Bern. Diaz regu. 50. Caualli. millelo. 42 n. 1. & 2. Caue. deciſ. 10. n. 5 Feli. in c. Rodulphus de reſcrip. & Bart. in l. 1. in fin. ff. de iuriſd. Paul. cōſ. 56. li. 2 Baptiſta Aymo. in tract. de Allubion. lib. 2. ca. 6. n. 10.

F l. more, & Bart. in l. 2. nume. 15. & 16. ff. de iuriſdi. om. iud. Petra de poteſta. Princ. c. 18. ſpeeciali 394 n. 13. & 14. p. 242. d. §. territorium, Alez. Raudē. deciſ. Piſana 44. n. 5.

G Boer. deciſ. 227. n. 5. 7 & 9. Hieroni. de Mōte de finibus, c. 15. n. 18. & 19. & c. 77. nu. 1. Bald. in c. 1. col 2. de allodiis, & in l. 1 § in initio. per text ibi, iūcta l. fin. ff de offic. præfecti vrbis, Lodolph. Schrade. trac. feudal. tom. 2. p. in ſectin. 3. num. 172. & ſeq.

H Alex. conſ. 35. n. 2. & 5 & 19. vol 4. l fin. C. vbi & apud quem in integ. reſti.

I glo. in Authētica, habita, C. ne filius pro patre, vbi Doctores.

k l. 3. ff. de offic. Præfect vigil. Ioann. Roſini. de antiquit. Rom. lib. 1. cap. 15. Guidus Pancirolus in vtraq; notitia, li. 1. cap. 27. fol. 19. colum. 1. & lib. 2. c. 6. fol. 120. colu. 2. Petrus Gregorius ſintagma. iur. lib. 47. cap. 55. Polidorus Ripa de noctur. tempo. cap. 47. & 48.

ab Arabibus, qui hanc ciuitatem diu vſurpatã tenuerũt, *Çabalmetina* l vocatus, quem noſtri *Çalmetinã* † appellãt. Hi verò qui per regiones regni diſtributi huic muneri incumbunt, Supraiunctarij, appellantur, m & D. Regi, ac Iuſtitię Aragonum ſubſunt: qui omnes pro inſigniis ſuorum officiorum, virgam, ſeu baculum, qui ſignũ iuriſdictionis eſt, Romanorum more ferunt. n Eſt præterea magna regio, plurium ciuitatum, municipiorũ, & cõmunitatũ, quæ ſub vno Præſide gubernatur, eiſdemque legibus regitur, vt Aragonia, in qua vltra tres plurium

10 † oppidorũ, ſeu vicorum, qui vulgò *Aldeas* appellãtur, cõmunitates, & plurimas Villas regias, Eccleſiæ, Ordinum, & religionum ſunt decem ciuitates, 1 * & plura alia oppida, quæ aſcendunt ad numerum 1432. * 2 & plures Magnates, 3 * ac Illuſtriſſimi Barones regni, ac cum ſex ſuffraganeis 4 * Epiſcopis; vnus Archiepiſcopus Cęſarauguſtanus, qui eſt hodie electus D. PETRVS Gonçalez de Mendoça, cuius aduẽtus ab omnibus maximo cum deſiderio expectatur, cùm in eo notę ſint ãni mi virtutes, ingenij acumen, vitæ ſanctitas, & ſanguinis nobilitas. Etenim, vt inquit Claudianus: *

> *Quod ſi nobilitas cunctis exordia pandit*
> *Laudibus, atque omnes redeunt in ſemina cauſæ,*
> *Quis venerabilior ſanguis? quæ maior origo?*

Caſtella, quæ nouã, & veterẽ comprehendit; ſub noua intelligas etiã prouinciã Bęthicã, quæ à Vãdalis, *Andalucia*, appellatur; & ſub veteri, regnũ Legionis, & Gallecię, in qua ſũt quinq; Archiepiſcopi, ſcilicet Toletanus, qui vltra Hiſpaniarũ primatũ, habet ſub ſe ſex Epiſcopos ſuffraganeos; Cõpoſtellanus quatuordecim; Hiſpalẽſis tres Burgenſis duos, ſcilicet Calagurritanũ, & Pãpilonẽſem, qui à noſtri Archiepiſcopi Cæſarauguſtani ſuperioritate, Sedis Apoſtolicæ authoritate, noſtris tẽporibus fuerũt ſeparati, & ſub Archiepiſcopo Burgenſi cõſtituti; ac deniq; Granatẽſis, qui duos habet ſub ſe Epiſcopos ſuffraganeos. Vltra quæ in temporalibus habet plurimos Magnates, Duces, Marchiones, & Comites. Nauarra, quæ habet Epiſcopũ Pãpilonẽſem, & duos Marchiones & duos Comites. Cathalonia cũ ſeptẽ ſuffraganeis Epiſcopis

l Hiero. de Blancas in cõment. rerũ Aragonẽſ. ſub tit. de Mauris Cęſarag. pulſis, p. 131. in princip.

M Zurita lib. 4. annal. capi. 108. & tom. 4. lib. 20. c. 72. p. 351. colu. 4. in fin. verſ. eſtaua deſde los tiẽ-

N Bobadil in ſua politi. lib. 3. c. 2. n. 81. & ſeq. & ibi gloſ. B. Fontã. de pact. dotalib. clauſu. 4 glo. 10. p. 2. nu. 95. & 96. p. 170. Auẽd. de exequen. mand. 2. p. c. 21. per tot. Lelij Zechi de Principe, lib. 1. c. 2. n. 12. verſ. Baculus, p. 26.

1 * Cæſarauguſta caput principale celſitudinis Rẽgũ Aragonũ. Oſca, Iacca, Tiraſona, Bilbilis, ſeu Calatayud, Sancta Maria de Albarracin, Turoliũ, Daroca, Burgia, & Balbaſtro.

2 * Vidi in regiſtris curiarum anni 1495. tẽpore Regis Ferdinandi Secundi.

3 * Dux de Ixar, à quo nomen familiæ. Comes de Luna, loco Comitatus Ripacurtię Regij feudi, quod pacto ad regiam corona fuit deuolutũ, Aragon. Comes de Arandia, Vrrea. Comes Riclæ, Cobos. Comes Moratæ, Luna. Comes de Saſtago, Alagon. Comes Fõtanus, Heredia. Comes de Placencia, Lanuça, Comes de Belchite, Ixar. Marchio de Calanda, Alagon. Marchio de Ariza Palafox.

4 *. Oſcẽſis, cuius ſedes vacat obitu D. Berẽgarij de Bardaxi. Tiraſonẽſis D. Martinus Terrer. Balbaſtrẽſis D. Ioãnes Moriz de Salazar. Turolẽſis D. Thomas Cortes Albarracinẽſis D. Matthæus Durã. Iacẽſis electus D. Philippus de Guzmã.

* in laudẽ Serenæ, p. 274

 copis

copis,vnũ habens Archiepiſcopũ Tarraconenſem,o D.Ioãnem deMõcada
ex clariſſima familia ortũ,& cãdore animi,ac ſcientia ornatũ, qui (vt inquit
Garſias Loiſa Archiepiſcopus Toletanus p de primatu olim cum Toletano
contendit: vnum Ducem, duos Marchiones, & vltra ſex Comites. Valentia
cum quatuor ſuffraganeisEpiſcopis vnum habens Archiepiſcopum,D.Iſido
rum de Aliaga, ſanctitate, virtuteque maxima ornatum, ac in ſacræ ſcientiæ
doctrina peritiſſimum,noſtræ patriæ Cæſarauguſtanæ,à qua eſt oriundus,ma
ximũ honoris, & gloriæ(quod talem filiũ habuerit)incremẽtum tribuẽtem:
duos Duces, ſex Marchiones,& vltra alios ſex Comites. Luſitania habens
tres Archiepiſcopos,Vlyſiponenſem,Eborenſem,& Bracharenſem,cum ali
quibus ſuffraganeis: tres Duces, & aliquos Marchiones, & Comites. Maxi-
ma autem regio † plures,ac diuerſas,magnas regiones comprehendit intra 11
ſuos fines,& territoriũ,vt Hiſpania,intra quam ſunt magnæ regiones , ſupra
numeratæ, q quæ Pyrineis montibus circumſcribitur,ac Herculeis colum-
nis(vltra quas noſtri Reges ſuum extenderũt imperiũ,)limitatur,ac ſub vno
catholico,ac domino noſtro Rege Philippo gubernatur, & regitur:quę ta-
men, ſub maioribus regionibus comprehenduntur , vt
ſunt Europa,Aſia,vel Africa. Ex quibus omnibus,licet
parua, & magna regio † ſemper ab vno capite regãtur, 12
indeque propriè regiones appellatæ, tamen maximę, &
maiores non ſemper,nec neceſſario,ſed ex accidẽti, vni
capiti ſubſunt,ac in vnum Regem peruenerũt, licet ali-
quæ ipſarum, † ita perpetuo ſint vnitę, r vt nulla ratio- 13
ne,ab vna corona,& capite ſupremo ſegregari,& ſepa-
rari,ac diuidi valeant:vt Cathalonia, & Valentia,necnõ
Sicilia,Inſulę Baleares,ac regnum Sardiniæ,à regia Ara-
gonum corona. Nauarra, & Granata à regno Caſtellæ:
necnon Caſtella à regno Legionis.

Secundo ſumitur territorium, † pro vniuerſitate a- 14
grorum,intra fines alicuius regionis cõſtitutorũ. ſ Ideo
territorium appellatum, t quod ab eis territos hoſtes
fugaſſent,hi,qui patrio ſolo relicto,vel vi,vel ſponte no
uas ſedes quęrerẽt:& hoc fundis ſtatuitur,fundiq́ue re-
gionibus diuiduntur : quo ſenſu , territorium cauſam
dominij reſpicit, quod aliud † appellatur u altum, a- 15
liud baſum: rurſus aliud iuriſdictionis,aliud rerum per-
tinentium ad communitatem iure vniuerſitatis,&aliud
particulare ſingulorũ: & hinc eſt, x quod duo poſſunt
habere

O Fontanella de pactis dotalibus, clauſu. 4.gloſſa 11.n.16.

P in collect.Conciliorũ Hiſpaniæ ad concilium apud Lucum habitum. pagi.158.in fin.Zurita lib.1. annal c.28.

Q Garſias Loaiſa late & eleganter referens in notis ad prædictum concilium apud Lucum, Padilla in hiſtoria eccleſiaſtica Hiſpanię.1.p centu.4.capi.46.quinque ſedes Metropolitanas antiquas, & earum ſufraganeos refert.

R Marta de iuriſdict.1.p. c.26.n.26.

S l.3. C.commun. diuidun.

T Baptiſta Aymo. de Alluuion.lib.1.cap.17. nume.9.

V Sayrus in claui regia lib.9.c.2.n.7.& 8.

X Bart.in l.1. §.per hãc, ff.de reivendicatio & facit tex.in l.3. eod.titu.& in l.1.vbi gloſ ff.de bonorum poſſeſsio.

habere dominium directum alter in vniuerſo, alter in ſingularibus locis,nec inconuenit, quod Dominus Rex habeat altum, & ſupremum dominium totius Regni, reſpectu vniuerſitatis maioris,&magnæ regionis, *y* (& hoc dicitur dominium maius,)& quod Barones,reſpectu ſuorum caſtrorum,ſint quoquè domini allodiales,liberi,& abſoluti,cum reſpectu vniuerſitatis agrorum, intra fines alicuius magnæ regionis conſtitutorum,qui ſingulis hominibus,illic inhabitantibus,ſunt diſtributi, poſit dominium penes priuatum, vno ex duobus modis exiſtere,aut iure feudi,& tunc dominium directum vniuerſi eſt penes Regem infeudantem , *z* & dominium vtile maius penes Baronem, cui tale caſtrum eſt datum in feudum, ſingulorum vero agrorum dominium directum, penes vniuſcuiuſquè eorum legitimos poſſeſſores, abſq; eo quod in ſingulis rebus alium dominum, vtilé, vel directum agnoſcant. Atquè ita intelligendi ſunt noſtri Doctores, dicentes, quod feuda, in Regno Apuliæ exiſtentia, ſint de directo dominio Regis, licet ipſa maior vniuerſitas, ideſt, totum Regnum ſit feudale Eccleſiæ: Vnde ſi Barones acceperunt caſtra à Rege iure allodij,tunc, licet ſub eius ſuprema iuriſdictione,& Maieſtate Regia ſint, tamen illorum dominiũ directum maius, reſpectu vniuerſitatis, habebũt Barones qui illa poſſident:

Y Alexand. conſ.1.num. 40.vol.5 Surd.deciſ.288 nu.3.& 4.

Z Bald.in l.1.nu.3. C.vn de legitim. & Surd. vbi proxime, num.19.20 & 22.Caldas Pereyra, de renouatio.emphiteo. queſt. 13.num.30.Guido,deciſ. 551.glo. & Bart. in prohem.digeſtor.Alexan.cõſil.76. num 7. vol.2. Roland conſ.88.num.7.volu.1.Nata conſ. 636.nu 42.& 640.num.7.Aymo. conſ.895.num.13. Surd. d.deciſ. 288. num.19. & ſeq.

A Oldrad.conſ.176.Bal. in l.à procuratore, C mãdat. & in rubr. de rerum diuiſ. col.3.verſ.ſed non ne abeus, & conſil.138. & 293.& 322. volu.4. Deci. conſ.431 num. 9. Burgos de Paz in prohe. ll. Taur. numer.59. facit tex.in §.Item ſi quis, vbi not.Bald.col.fi. tit. quib. mod.feud.amitta.

B In d reg.peccatum, 2. p §.9.nu 8.

C Abb.Felin.Dec. & alij in cap.prudentiæ,de offi. delega.

16 cum longe diuerſum † ſit, habere dominium terrarum, & habere earum iuriſdictionem, quia dominium nihil commune habet cum iuriſdictione, *a* licet Couarruuias *b* dominium iuriſdictionis appellet, quod diuerſum eſt ab eius exercitio: *c* quo caſu eius vaſſalli, in tali caſtro habitantes, habebunt dominium vtile, reſpectu vniuerſi, ſed directum minus, ſingulorum agrorum,qui ab eis poſſidentur, niſi tales agros acceperint à Baronibus in emphiteuſim, aut cenſum; quo caſu tantum dominium vtile illorũ habebunt.

His præmiſſis dicendum eſt, quod ſi primo modo ſumatur maioria, † ac
17 ſuprema poteſtas, ſiue loquamur in ſupremo Principe Eccleſiaſtico, cuius territorium, quo ad Eccleſiaſtica, & ſpiritualia, ad totum terrarum orbem extenditur, quia eſt Vicarius Dei in terris, & ideo, ſicut Dei poteſtatem nemo poteſt effugere, ita nec eius Vicarij, nec vlla præſcriptio, vel remiſſio operari poterit, vt quis, quoad Eccleſiaſtica, & ſpiritualia, in finem ſuperna-

natura-

Digitized by Google

naturalem Rom. Pontifici non ſubſit; *d* quinimo nec ipſemet Roman. Pontifex ius hoc ſuperioritatis ſibi vlla ratione tollere valet. *e* In ſupremis Principibus ſecularibus, † quorum territorium, Regnorum ſuorum fini- 18
bus continetur, quoad temporalia idem dicendum eſt, vt ab eis ſuprema poteſtas, & maioria (quæ forma ſubſtantialis, & eſſentialis eſt maieſtatis Regiæ) ſeparari nequeat, *f* imo ſit impoſſibile, aliquem eſſe in Regno, & de Regno, exceptum, vel exemptum ab hac poteſtate, quia lex Regia contradicit, *g* & ipſa natura docuit, *h* in qualibet bene inſtituta repub. vnum tantum debere eſſe caput, quod membra ſequantur, & cui obediant. Hinc fit, quod cum hoc ius Regium ſit inabdicabile à Rege, licet ipſe conceſſerit alicui caſtrum, ſub quacumquè latiſſima forma, etiam ſi aſſerat, in eum transferre omnem ſuam poteſtatem, iuriſdictionem, & Regalia, & merum, & mixtum imperium, & quodcumquè aliud ius, quod ipſe in tali caſtro habet, vel habere poteſt, adhuc non cenſebitur conceſſiſſe, (etiam ſi talem conceſſionem iuramento confirmaſſet) *i* hoc ius Regium ſupremum, quod, vt dixi, à Regia Corona eſt inſepara-

D Cap. cũ non liceat, vbi Abb. Felin. & alij, de præſcriptio. Aimon. de antiq. §. materia, nu. 76. pa. 213. Vaſqui. controuer. Illuſtr. cap. 82 num. 7 in fine, noſter Andræas Anſion de vnitate ouilis, & paſtoris, cap. 12 nu. 30. Peregrin. de priuileg. fiſci, lib 1 tit. de his qui iura fiſcalia habent, nu. 32 & 59. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 1. § 3. verſ. palum, nu. 9. Bellug. in ſpecul. rub. 22 §. & quia, nu. 25. 29. 55. & 61.

E Felin in cap. nouit. nu. 8. de iudic. Rebuf conſ. 8. pag 17. verſ. alias ſequeretur.

F Bart. in l. hoſtes, ff. de captiu. Angel in l. 2. C. commun. de vſucapio. Aymon. vbi ſupra, num. 72. pag. 212. Mencha. vbi ſupra num. 7. & lib. 1. cap 2 num. 14. Purpurat. in l. 1. nu 40. ff. de offic. eius. & in l. imperium, num. 297. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Balbus in tracta. de præſcrip. 2 par 5. p. princip. q. 2. Iacobus Cancer. varia. reſol. 2. par. cap. 2. á num. 309. cum ſeq. Couarru. in reg. poſſeſſor 2. p § 2. nu. 8. Beci conſ. 15. Afflict. in conſtitu. Nepolit. in prælud. quæſt 24 num 9 & lib. 1. rub. 47. num 1. 9. & 21. Bellug. in ſpecul. rub. 1. nu 9. vbi eius additio. verb. Imperium à ſe abdicare, & rub. 23. §. dicamus, in princip. Conrad. in templ omn. iudic. lib. 1. cap. 1 § 4. verſ. primo itaque, num. 9. & 10. Pirrhus in conſuetu. Aurelien. de præſcrip. cap. 4 Auenda. cap. 5. Prætor. num. 2. Auiles in cap. 1. Prætor. gloſ 1. num. 3. Didac. Perez in l. 5. tit. 4 lib. 1. ordina. colu. 186. Villalobos in ſuis antinom. lit. P. num. 298. Gregor. Lopez gloſ. le embargaſſen, in l. 2 2. tit. 13. par. tit. 2. Azebed. in l. 5. tit. 1. lib 4. recopil. Boudil. in ſua polit. lib. 2. cap. 16. num. 20. 87 & 218 iunctis allegatis per eum in ſchol. E. F G. Beroi. conſ. 74. num. 16. vol. 2. Natta conſ. 614. num. 12. Surdus conſ. 210. num. 55. Cabedo deciſ. 18 num. 1. & 2. & facit d l. 9 tit. 13. part. 2. & in argumentum cap. dudum, de præbend. in 6. & cap. veniens. de iureiuran. Matta de iuriſdict. par. cap. 20. num. 10.

G Abb in cap. cum non liceat, num. 1 & 13. de præſcrip. Roman. conſ. 371. num. 6. Alexand. in l. more, num. 13. de acquir hæred. Deci. conſ. 107. num. 9 Socin. de commun. conſ. 275. num. 5. in 2. Purpura. in d. l. Imperium num. 169. gloſ. & DD. in cap. cum inter. de conſuetud. Aaebedo in 4. tit. 15. l. 1. nu 3. Alexand. in l. filio quem pater, num. 7. de liber & poſthu laſſ. in prælud. feudor. num 77. Menoch. de arbitra centu 6. caſu 559 num 7 Sixtinus de regalib. lib. 1. cap 5 num. 145. Valançuela in defenſio. monit. aduerſus Ducem & Senatum Venetor. 6. par. nu. 55. pag. 358. Zeballos commu. opinionum, q 46. num. 6. Surdus conſ. 210 nu. 55.

H Cap in apibus, 7. quæſt. 1.

I Borrelan additio ad Bellug. rub. 9. §. 1. B. verb. alienationis, cap. intellecto, & ibi DD. communiter, de iureiuran. Bart. in l. 1. § plane, num. 5 ff. quod vi aut clam. Felin. in cap. 1. num. 5. de probatio. Cacheran. deciſ. 139. num 7. Capic. deciſ 121. num. 1. Roland. conſ. 1. num. 109 & conſ. 42. num. 44 vol 2. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 5. vbi à num 81. vſque ad num. 180. quindecim regulæ limitationes adducit, Cancer. variar. reſolut. 3. par. cap. 1. num. 152.

parabile, k & à Rege vllo modo alienari nequit, quia lex à principio reſiſtit tali contractui, circa translationem Maioriæ, & ideo etiam iuramentũ adiectum l præſumitur per fallacias extortum; neque etiam regalia illa maiora, in ſignum ſupremę poteſtatis, eidem competentia, quæ lege Regia, in Regni erectione ad ſe, & maiores ſuos fuerunt translata, quæ, iura maieſtatis propria, nuncupantur: ex eo quod in eis potiſſimum ſuprema poteſtas, & dignitas Principis relucet, perſonęquè Principis, eiuſquè oſſibus adhęrent, & tanquam perſonaliſſima, eius coronæ ſunt annexa; m de quibus poteſt dici, quod Papinianus, n aliud agens, dicebat, merum Imperium, quod lege, (intelligo Regia, per Anthonomaſiam) datur, non poſſe tranſire, quia reſeruata in ſignum ſupremæ poteſtatis non tranſeunt niſi dicatur, o & addit, ſed Paulus notat Imperium, quod iuriſdictioni cohęret tranſire, hoc eſt, quæ iure Magiſtratus competunt, etiam ſi meri Imperij ſint, alteri mandari poſſunt, quoad exercitium, cum in iuriſdictione nõ ſolum inſit notio, p hoc eſt, cauſæ cognitio, ſed etiam Imperium, hoc eſt, iuris executio, per ſe, vel per alios, eius nomine facienda: quæ licet Magiſtratus, qui legibus ſubſunt, alteri manda[re] nequeant, lege prohibente, q tamen Princeps, legibus ſolutus, illa alteri mandare poteſt, r nihil de ſua maieſtate diminuendo, à ſe abdicando, & in alium quemquam transferendo: ſed ſemper, quan-

K Facit l. legatus. ff. de offic. Præſidis. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re militari, lib. 12. & in l. in ſacris, col. 3. C. de proxim. ſacro. ſcrin. Oſaſ. deciſ. 101. num. 12. Afflictis in tit. quæ ſint regal. num. 68. Anto. Sola in cõſtitu. Saband. tom. 1. tit. de indulgentijs decreto indulgentiam, glo. vns. e. 8. Conrad. in templ. omn. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. verſ. ſecundo, num. 6. ibi. Item ea poteſtas, Iacob. in ſua inueſtitura, ver. de caſtro. nu. 6. Laudens. de Principe, nu. ſeu quæſt. 115. vol. 12. tract. Socin. Iun. conſ. 98. num. 31. vol. 3. Boſius de regalib. num. 25. Natta conſ. 487. nu. 31. Roland. conſ. 1. nu. 144. & conſ. 2. num. 95. vol. 2. & conſ. 4. num. 46. volu 3. Riminal. conſ. 601. num. 92. & 93. Alberic. in l. fin. num 7. 11. & 12 C. de iuriſdict. om. iudic. Surdus conſ. 47. n. 38. & conſ. 152. num. 36. & conſ. 110. nu. 23. 51. & 55. & conſ. 275. num. 5. & ſeq. & conſ. 312. num. 49. Natta conſ. 179. num. 10. Couar. in pract. q. 4. nu. 1. & 3. Bald. conſ. 333. nu. 2. in 1. & in authenti. quas actiones, num. 14. verſ. ex his apparet, C. de ſacro. ſanct. Eccle. Ayala de iur. & diſciplin. milita. lib. 1. cap. 6. num. 9. & 10. Sanſeuerin. in d. l. Imperium, num. 34. & 35. Farinac. conſ. 3. num. 6. Iaſ. conſ. 123. in fin. volum. 1. Petr. Gregor. in tract. de appellatio. lib. 4. cap. 3. num 8. Rebuf. de appellatio. art. 1. gloſ. 1. nu. 9. & ſeq. Balbus de præſcrip. 2 par. 5. par principa. q. 2. num. 2. Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupto caſ. 69. nu. 3. Sixtinus in tract. de regalib. lib. 1. cap. 5. num 3. & ſeq. & num. 75 & 81. Cabedo deciſ. 38. num. 2. & ſeq. & deciſ. 40. per tot. & deciſ. 41. num. 5. p. 2. Valaſcus de iur. emphiteu. q. 8. num. 32. & q. 9 Late Seraphinus de priuilegijs iuramenti priuil. g. 75. num. 45. Peregrin. de iure fiſci, lib. 1. tit. 3. num. 74. Roſental de feudis, cap. 5. concluſ. 10. & cap. 9. conclu. 48 num 11. Bardellonus conſ. 51. num. 7. Ioan. Franciſ. à Ponte conſ. 1. nu. 18. P. Molina de iuriſdictione, tract. 5. diſp. 6. nu. 8

L Burſatus conſ. 82. num. 18. Carolus Bardelonus conſ. 15. nu. 22. & ſeq. 28. vol. 1.

M Zeballos, commun. opin. q. 46. num. 7. Paris de Puteo de ſindicatu. tit. de exceſſib. Baron. cap. 1. nu. 12. & 13. Regner. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 2. & c. 5. nu. 81. & 84. Menoch. conſ. 604. nu. 15. Bellug. in ſpecul. rub. 9. nu. 31. Enricus Roſental. tom. 1. de controuer. feudalib. cap. 5. conclu. 2. & ſeq. concluſ. 13. nu. 10. & concluſ. 14. nu. 1. cum ſeq Gutier. lib. 7. pract. quæſt. q. 5. nu. 14. cum ſeq.

N l. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. eius. O Roland. conſ. 75. nu. 2. vol. 3. Siluan. conſ. 45. nu. 46. Gramat. conſ. 6. nu. 9. Ruin. conſ. 104. nu. 13. vol. 3. Franchis deciſ. 275. num. 5. & 8. & alij relati á Mauro Burgio. de modo proceden. ex abrupto, q. 53. n. 4. P l. 5. ff. de ſent. & de re iud. l. notioné. 99. ff. de verb. ſig. Q l. ſolent. ff. de offic. Proconſul. l. nemo poteſt gladij, ff. de reg. iur. R Bart. in l. 1. n. 9. Iaſ. 62. Deci, 83 Curr. Iun. 73. Rimin. Iun. 622. ff. de offi. eius. Ioſeph. Gonza. var. quæſt. c. 19. n. 2. cum duobus ſeq. Alberi. in d. l. fin. num. 12. C. de iuriſdict.

quantumcumquè alteri mandet iuriſdictionem, reſer-
uando penes ſe iuriſdictionem illam ſupremam, de qua
dicebat Bald. *s* quod non eſt in marſupio Principis, nec
poteſt habere vrbem venalem, & ſibi parem in Regno
creare, *t* atquè ita, reſpectu vniuerſi, † ſuprema iuriſdi- 19
ctio, & obedientia à priuato præſcribi nequeunt, etiam
præſcriptione immemoriali, *u* (licet non deſint contra
rium ſentientes, *x*) quia nec capax eſt, vt hæc ab eo poſ
ſideri valeant, & ſi aliquis illa poſſideret ſemper dicere-
tur eſſe in mala fide, quia lex reſiſtit, & quando ius reſi-
ſtit poteſt ſemper allegari mala fides aduerſus tempus
vt cumquè longiſſimum. *y* Imo cum Regnum ſit indi-
uiſibile, *z* nec priuilegio, nec pacto, ab ipſomet Princi-
pe ſupremo cum ſubdito inito, poterunt hæc transfer-
ri, priuatiue ad Principem, in derogationem ſuæ ſupe-
rioritatis, & auctoritatis Monarchicę prę iudiciũ: licet iu
riſdictionem inferiorem, non ſit inconueniens, aliquan-
do priuatiue ita transferri, vt ad eum amplius per ap-
pellationem, vel recurſum non refluat, *a* tamen ea, quæ
ad decorem dignitatis Regiæ ſunt neceſſaria, vt ſupre-
ma iuriſdictio, & obedientia, priuatiue, transferri ne-
queunt.

S In cap. intellecto. nu. 2. de iureiurand. & in l. 1. n. 6. de offic. præfec. vrbi, & in l. 1. nu. 22. C. de ſeruitu. & aqua, & conſ. 326. in 1. Afflict. in cap. 1. §. ſi quis feudum, num. 16. tit. quib. mod. feud. amittat. Natta conſ. 402. nu 20 & conſ. 636. n. 51. 52. 167. 169. & ſeq. & conſ. 640. num. 43. Auilea in cap. 1. Prætor. gloſ. 1. nu. 3. Belluga in ſpecul. rub. 1. nu. 9. & ibi Camillus verb. Imperium & rub. 23. §. dicamus, nu. 1. & verſ. ſed pone, nu. 12. Xuarez allegar. 9. num. 7. Angel. in l. prohibere, §. ſed ſi permiſſerit, nu. 2. ff. quod vi aut clam. Albarotus in tit. de pace iuram. firman. §. ad hæc, num. 2. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 1 tit. 3. habentes iura fiſci, an poſſint, nu. 71. Loazes in reſpon. pro oppido de Mola, in 1. fundamen. pro parte dicti oppidi, nu. 5. fol. 18. & in reſponſio. ad illud, pag 256.

T Beroi. conſ. 74. nu. 16. vol. 1 & alij relati à Marta de iuriſdict. 4. par. caſu 196. num. 4. Rolan. conſ. 1. num. 144. volu. 2. & conſ. 4. num. 46. volum. 3.

V Cap. cum inter, vbi gloſ. fin. de conſuetu. Arebed. in 4. tit. 25. l. 1. num. 3. DD. communiter in d. l. Imperium. vbi Purpurat. num. 168, & 297. cum ſeq. & in l. 1. num. 40. ff. de offic. eius, Bouadil. in ſua politica, lib. 2. cap. 10. num. 44. & cap. 16. num. 218. Couar. in reg. poſſeſſor, 2. par. §. 3. nu. 2. Deci. conſil. 307. nu. 9 Bald. in prohem. feud. num. 32. Caſaneus in catalog. glor. mun. 5. par. conſiderar. 24. caſu 166. Aymon. de antiquita. 4. p. ſectione materia. num. 72. & ſeq. Mencha controuer. illuſtr. lib. 1. cap. 2. num. 14. Quintana Dueñas de iuriſdict. & Imperio, lib. 2. tit. 1. num. 20. & ſeq Leſius de iuſti. & iur. lib. 2. cap. 6. dubitatione 12. pag. 66. Enric. Roſenthal. tom. 1. controuer. feudal. cap. 5. concluſ. 16. num. 1. & ibi allegati per eum, lit. A.

X Allegati per Roſenthal. vbi proxime. pag. 124. num. 2. lit. B. & lit. C. pag. 125. elegans conſ. Baldi 439. per tot. vol. 3.

Y Surd. conſ. 115. num. 21. & ſequen. & conſ. 276. num. 18. & ſeq.

Z Bald. in l. hoc amplius, C. de fideiuſſor. Menoch. conſ. 304. num. 10, Beroi. conſ. 74. num. 22. & ſeq. in 1, Rebuf. conſ. 146. verſ. Primo quidem, Fabius Ana. allegatio. 130. nu. 12. & ſeq. Burgius de modo procedē ex abrupto, quæſt. 55. num, 1. & ſeq. Beroi. quæſt. 60. num. 8. Surd. conſ. 267. num. 7 & ſeq. Alexand. Raudenſ. reſpon. 1. num 263. & 433. Afflict. deciſ. 122. num. 3. Camerarius lib. 1. deciſ. 54. num. 8. Natta conſ. 487. num. 24. & 30. Bald. in l. 1. §. initio, num. 9. ff. de offic. perfec. vrbi. Alexand. in l. filio quem pater, nu. 15. ff. de liber. & poſthu. Iaſ. in prælud. feud. num. 77. & in l. Imperium, num. 20. & ibi Longobal. nu. 256, ff. de iuriſdict. omn. iud.

A Gutierrez lib. 3. pract. q. 25. num. 10. & 11. Ruinus conſ. 7. nu. 6. vol. 4. Menoch. de arbitrar. lib. 2. q. 40. num. 7. Iaſ. conſ. 161. in princ. vol. 2.

B Thom.

queunt. *b* Quod ſi de facto, priuilegio, vel pacto fuerunt tranſlata, poterit illud pactum, ſeu priuilegium Princeps pro libito reuocare, imo reſcindere debebit, *c* quia cum Regnum ſit quodam corpus ſphęricum, vt ſignificat Corona, & per conſequens omnium perfectiſſimum, deforme redderetur, ſi ab eo quælibet pars, etiam minima, auferretur, quæ ad decorem dignitatis regiæ eſſet neceſſaria, & eſſet (vt inquit Baldus) *d* homicida ſuæ dignitatis talia concedens. Et ita fuit reuelatũ Beatæ Brigitę, *e* non licere Regi in præiuditium ſucceſſoris, Regnum diuidere, nec eius partem notabilem ita alienare, vt ſucceſſor illam reuocare non poſſit.

Reſpectu certę rei, perſonæ, vel actus, poterunt aliqua Principi reſeruata, in ſignum vniuerſalis, & ſupremæ iuriſdictionis, vel ab eo concedi, vel ab inferioribus tempore immemoriali præſcribi: *f* excepta tamen ſemper ſuperioritate, & obedientia, quę (vt diximus) ſua natura inpręſcriptibiles ſunt; itaquè, eo caſu non ſupremam poteſtatem, & iuriſdictionem ex conceſſione, vel præſcriptione adquiret, ſed tantum facultatem, ad actus expediendos, & habendos effectus ex tali poteſtate reſultantes, ab eam radicitus habente communicatã, quaſi prima eorum cauſa penes Principem ſupremum potentius reſideat, ac remaneat, ex eaquè, non priuatiuè, ſed cumulatiuè, in dubio ad inferiores, in ſuis locis, ſeu caſtris, tanquam ad cauſas ſecundas, poteſtas talia efficiendi emanauerit: *g* vel ſupremi Principis conceſſione,

B Thom. Gramat. vot. 28 Natta conſ. 185. & 614. num. 12. & 17. & 636. n. 169. cum duob. ſeq. Gail. de pace publica, lib. 1. c. 2. à num 18. Affiict. in prę lud. ad conſtitu. Neapol. quæſt. 24. nu. 9 Rolan. d. conſ. 1. nu. 168. & 169 volu. 2 Ioan. Igneus in l. donationes quas Diuus, ſub nu. 30. & 34. C. de donatio. inter. Oldrad. conſil. 232. Alexan. conſ. 24. nu. 22. vol 5. Paul. conſ. 70. no. 7. vol. 1. Bouadil pluces referens in ſua polit. lib. 2. cap. 16. nu. 218. lit. F. G. Boſſuain praxi, tit. de crimine leſæ maieſt. n. 99 verſ. contra &, num. 100. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 26. part 2. gloſ. non lo podrian fazer, & in d. l 22 tit. 13. gloſ. o le embargaſſe o, part. 2. Innocen. in cap olim cauſam, nu. 8. de reſtit. ſpoliat. Bald. in l. 2. num. 76. circa fin. C. de ſeruitu. & aqua. Beroi. conſ. 74. num. 16. volu. 2. Luys Valle de la Cerda en ſus diſcurſos en materia de eſtado, fol. 33. & 34 Loazea pro oppido de Mula, dubita. 1. fundamen. 1. pro Marchione, nu. 17 p. 80. Miſing. cent 5. obſeru. 8.

C Rubeus Alex. conſ. 50 nu 6 & 7. Burſat. conſ. 131 nu. 91 & Sord. conſ. 210. nu. 62. & alij ſuprelati.

D In c. licet cauſam, nu. 7 de probatio Lucas de Pena in l. contra publicam, col. 2. verſ. ſed pone Rex. C. de re militari, lib. 12. & in l. quicumque, C. de omni agro deſerto.

E Lib. 4. ſuarum reuelationum, cap. 1. pag. 205.

F Cap. 1, ibi, niſi quæ ſpecialiter quibuſdam conceduntur, tit. quæ ſint regalia, Bellug. in ſpec. rob. 12. §. & quia, nu. 40. & 41. Franch. deciſ. 125. Cancer. variar. reſol lib. 2. cap. 2. nu. 115. Cabedo deciſ. 19. nu. 1. p. 2 Peregrin. de iur. fiſci. tit. de his qui iura fiſcalia habent, nu 100. Caballin. milleloq. 42 nu. 12. & 13. Anto. Oliban. de iur. fiſci, c. 6. nu. 14. Conrad. in templ omn. iudi. lib, 1. c. 2 §. 4. verſ. 1. num. 9. & 10. Guid. Papa, q. 548. Cacheran. conſ. 34 nu 46. Beroi. conſ. 136. nu. 9. & ſeq. vol. 3 Boſſua in praxi, tit. de regalija, nu. 21. Reſtaur. Caſtaldus, de Imperatore, q 54 & Corſet. de poteſta. Regia, q. 101. Port. Imol. conſ. 87. num. 6. & & ſeq. Iaſ. conſ. 10. in fin. vol. 3. Aymon. conſ. 135. nu. 3. Natta conſ. 179. num. 24 Farinae. conſ. 3. nu. 7.

G Surd. conſ. 1. num 74. lib. 1. Anto. Scapua de iur. non ſcripto. lib. 2. cap. 1. Sigiſmund. Scacia de iudici. c. 66. num. 5, Bald. in l. qui ſe patria, num. 13 C. vnde liberi, & conſ. 326. Rex Romanorum, in fin. lib. 1. Cabedo deciſ. 13. per tot. 2. par. Signorol. conſ. 108. num. 13. Aleiat. conſ. 103. nu 6. 9 & 10. vol. 5. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 53. & ſeq. cum alija relatis per Maurum Burgium de modo procedendi ex abrupto, q. 55. nu. 5. & q. 56. num. 3. & 4. & q 72. per tot. & Henric. Roſenthal. controuer. feudal. tom. 1. cap. 5. conclu. 5. num. 1. A. pag 115. & concluſ. 15. num. 1. A. pag. 124 & concluſ. 18. num. 2. & ibi allegati. B. pag. 126.

H Bart.

ne, & priuilegio, & vſuali conſuetudine, ſpatio tanti tẽ-
poris, cuius initij memoria non extet, in contrarium
præſcripta; ſed aliqui, † nec non aliquæ ciuitates, terri- 20
torium liberum, ab omni recognitione ſuperioritatis,
& obedientiæ, vſurparunt, & conſeruant, *h* ac tanquam
Vicarij perpetui Imperij, vel alterius Principis ſupre-
mi (intra quorum magnam regionem, tale eorum terri-
torium, ac parua regio conſtituta, ac ſita eſt) regalia iu-
ra exercent. Non quod ex hoc ſupremam poteſtatem
acquiſierint, quam Principes magnę regionis domini,
vt ſupra dictum eſt à ſe abdicare non potuerunt, & li-
cet quoad ſuos ſubditos illam habere videantur, *i* tamẽ
cum illam vniuerſalem ex qua maieſtas oritur non ha-
beant, nõ Maieſtatis, ſed Excellentię, vel Dominationis
titulo decorantur, vel etiam Altitudinis, hi qui Maieſta-
ti proximi ſunt, habent tamen ſupremę poteſtatis effe-
ctus expediendi facultatem. k Nec mirum, cum fons † 21
originarius omnium iuriſdictionum ſit conſuetudo,
eaſquè poſſe tribuere, notiſſimum ſit. *l* Et hoc non ſo-
lum procedit, quoad iuriſdictionem ordinariam, ſed
etiam

H Bart. in l. 2. num. 1. de iur. fiſci, & in l. hoſtes, in fi. ff. de captiu. Abb. in c. ſuper quibuſdam, nu. 2. de verb ſigni. Bald. conſ. 101 in fin. vol. 2. & conſ. 267. nu. 8. & 9. volu. 1. Burſat. conſ. 160. num 61. & conſ. 127. num. 25. Balbus de præſcrip. 2. p. 3. p princip. q. 6. num. 13. Alex conſ. 4. num. 9. vol. 1. Aymon, con ſil. 135. nu. 2. & 3. Deci. cõ ſil. 85. nu. 2. Cort. Iun. con ſil. 158. num. 11. Roland. conſ. 89. num. 10. & conſ. 91. num. 3. & 4. vol. 2. & conſ. 29. nu. 20. vol. 1. Anton. Scapus de iur. nõ ſcripto, lib. 2. cap. 1. n. 7. Gail. lib. 2. pract. obſeru. 31. n. 4. & obſer. 57. num. 7. Aymon de antiq. p. 4. verſ. materia, nu. 22. Decian. reſp. 18. nu. 123. vol. 1. & reſp. 41. nu. 103. vol. 2. & reſp. 40. nu. 58. vol. 4. Capicius deciſ. 189. num. 2. Cardin. Tuſcus conclu 550. num. 21. & concluſ. 671. nu. 3. lit. P. & conclu. 40. n. 27. lit. T. Gabriel. de præſcrip. concluſ. 1. nu. 25. Menoc. conſ. 962. num. 17. Coſta de facti ſcientia, & ignoran. inſpectione 72. num. 11. Monald. conſ. 117. nu. 18. vol. 1. Maſcard. de probatio. concluſ. 424. num. 40. Peregrin. de iur. fiſci. lib. 8 tit. de his qui iur. fiſcal. habent, nu. 64. lib. 1. & lib. 6. tit. de præſcriptio. fiſca. num. 14. & ſeq. Carauita ritu Neapolit. 259. num. 10 cum alijs relatis à Marta de iuriſdict. 1. p c. 35. num. 8. & 9. Hortenſ. Cabalcan de brachio Regio, p. 1. n. 41. Petra de poteſta. Princip. cap. 3. q 4. per tot. & cap. 6. nu. 75. & ſeq. Mauro Burgi. de modo proceden. ex abrupto. q. 69. nu 6. & à Sixtino de regalib. lib. 1. cap. 4. nu. 71. & ſeq. & cap. 5. num. 121. & á Roſenthal. controu. feudal. tom. 1. cap. 5 concluſ. 13. num. 3. & 8 lit. B. & C. pag. 122. & 123.

I Iaſ. conſ. 235. num 1. lib. 2. & conſ. 100 num. 2. lib. 4. & conſ. 70. col. 4. lib. 3 Roland. conſ. 26. & conſ. 29. nu. 24 & 30. & conſ. 86. num. 13. lib 1 & conſ. 4. nu. 42. lib. 3. & conſ. 1. nu. 49. & de lucro dotis. q. 3. nu. 8. Bald. in l. more, ff. de iuriſdict. om. iud. & in l. recepticia, 2. C. de conſtituta pecunia, & in l. exemplo 7 C. de probatio. & conſ. 188. no. 6. 2. p. & conſ. 234. p 3. Paul. de Caſtro conſ. 34. lib. 2. Alexan. conſ. 2. num. 9. vol. 1. & conſ. 1. nu. 29. in 5. & conſ 12. num 9. in 7. Barbat. conſ. 34. nu. 62. lib. 2. Cuman. conſ. 158 & 172. Socin. conſ. 3. & 66. lib. 3. Curt. Iun. conſ. 1. num. 29 & conſ. 61. num. 9. & conſ. 100 nu. 2. Albert. Brunus conſ. 3. num. 7. & conſ. 19. num. 4. & conſ. 45. num. 18. & 19. Decius in cap. paſtoralis in princip. nu. 2. de appellatio. & conſ. 191. Calcan. conſ. 2. 7. & 26. Ruin. conſ. 200. nu. 2. lib. 3. & conſ. 130. num. 2. lib. 5. Socin Iunior conſ. 4. num. 18. & conſ 17. num. 10 & conſ. 60 num. 7 & conſ. 76. nu. 11. & 14. & cõſil. 92. num. 2. & 7. lib. 4. & conſ. 73 num. 4. lib. 1. & conſ. 33. nu. 9 & conſ. 76. nu. 1. & conſ. 93. num. 3 & conſ. 98. nu. 1. & 236. nu. 1. lib. 3. Bertrand conſ. 360. nu. 4. lib. 1. & 156. lib. 3. Neuizan. conſ. 26. nu. 1. Aymon, conſ. 125. vol. 2. Curtius Senior conſil. 73. nu. 28. Natta conſ. 487. nu. 9. Roman. conſ. 59. n. 7. et ibi additio. Mandoſ. Cacheran. conſil. 155. nu. 1. Burſat. conſil. 4. nu. 20. lib 1. Riminal. conſ. 25. nu. 49. et conſil. 57. nu. 17. et conſ. 68. nu. 18 et 221. n. 2. cum ſeq. Aſcan. Clemens in tract. de patria poteſt. effectu, 2. n. 42. Caſane. in catalog. 5. p. conſidera 56. Paul de Orian in repet. l. 1. nu. 6. ff. de officio eius.

K l. 2. in ſuo glo. C. de offic. eius, qui vicem alterius, Peregr. vbi ſup. tit. 8. de præſcrip. fiſcalib. num. 10. poſt Bald. in autheo quas actiones, num. 14. C. de ſacroſanct. Eccleſ.

L Decian. in tract. crimin. lib. 4. cap. 27. num. 6. Aymon. conſ. 238. num. 7. Pariſ. conſ. 25. num. 56. vol. 1. Surd. conſ. 465. num. 4. Bald. conſ. 439. num vol. 3.

M Ce-

etiam quoad imperioſã,altam,&baſſã, *m* quæ iuriſdictionẽ brachij regij importat, *n* quia habet vim priuilegij,cõceſsi à ſupremoPrincipe, & cũ eo per omnia adęquatur.Si veró ſecũdo modo ſumatur † territoriũ,ſupremaq́; po
22 teſtas,bene poteſt inferiori ſubdito,priuatoq́;competere, intra fines alicuius caſtri,vel loci,quæ ſub Principis ſupremi magna regione ſint cõprehenſa;& hocreſpectu aliquorũ effectuũ,ex ea reſultãtiũ,dũmodo eius ſupremã iuriſdictionẽ agnoſcant: nam quãuis Baroniæ ſint quędã prouinciolæ, *o* habe ntq́;ſua regimina,&iuriſdictionẽ per ſe,cum tamen eam nõ iurę proprio,ſed vſurpatam; ſeu præſcriptã habuerint;maioriã,&ſupremi capitis poteſtatẽ,quam præſcribere nõ potuerũt,tam reſpectu supremę iuriſdictionis,quàm ſupremi dominij agnoſcere tenẽtur,aliàs eſſent acephali,licet talis eorũ pręſcriptione vſurpata poteſtas,plures maioreſ effect' producat,quorũ pręſcriptio,vel à Principe ſupremo facta cõceſſio,ita tãquam odioſa,erit reſtringẽda,vt ſolũ id cẽſeatur pręſcriptũ,quod poſſeſſum,&ſolũ id cõceſſum,quod priuilegio expreſſum fuerit:nec ex pręſcriptione,ſeu cõceſſione ſpecierũ,ſeu effectuũ,ſumi poteſt validũ argumentũ, ad pręſcriptionẽ,ſeu cõceſſionẽ generis &cauſę, *p* vt putà,ſi aliquis ius legitimãdi,aut creãdi notarios pręſcripſerit,cũ creatio notariorũ ſit de regalibus, *q* (provt pręſcripſerũt *r* Barones,& aliquæ vniuerſitates *ſ* in regno Aragonũ ius creãdi notarios ad cõficiẽdũ inſtrumẽta intra ſuũ territoriũ):tamẽ,nõ ex hoc,ad cæterorũ iuriũ regaliũ pręſcriptionẽ inferretur,quo ſenſu aliqui viri doctiſſimi noſtros Barones appellarũt regulos,quẽadmodum Cæſar,qui nobilesGallorũ,quod in vaſſallos haberẽt vitæ,neciſq́;poteſtatẽ,eodẽ nominę cõdecorauit, ac in tãtum hoc aliquibus,adulandi gratia,fuit ſuaſſum, vt audierint, ſibi licere, intra ſuum minimum territorium, ea omnia, quæ Regi, intra maximum ,rationę ſupremæ poteſtatis licent. Quod, quam falſum ſit,nemo eſt qui non videat, cum iura, quæ in Rege regalia ſunt , ſi ad priuatum perueniant, iam non poſſint regalia appellari, aliàs eſſet maximè monſtruoſum , in eodem corpore plura capita, atque intra vnam magnam regionem plures ſupremos Principes

T

M Cephal.conſ. 39. nume.32.Monald.conſi.11 à nume.20.& ſequen. volu.2.

N Cabalca.de brachio regio,par.1.num.132. Burgius de modo procedendi ex abrupto,q.69.n.10 & 1b

O l.ſi eadem, ff.de offic. Aſſeſſor.glo. ideſt ãnd.fin. C.de præſcrip.long.temp. Bald.conſ.183.inprinc.volum.2. Bellug.in ſpecul. rubr.23. ſed pone nume.16.

P Boer.deciſ.10.num.1 & 13.Bellug.in ſpecul.rubra 3.§.dicamus, num.6. verſic. vnum tamen ſcias, Regnerus Sixtinus, de regalib.lib.1.cap.3.nu 17 & ſeq. & alij allegati à Roſentha.controuerſ.feuda,tom.1.cap 5.concl.28 nume. 1; litera A. pag. 186.

Q Innocent. Imola, & alij in capit. cum P. tabellio, de fide inſtrumen: Aymon conſil.338. nu.2. Sixtin.de regalib lib.2.capi.15.n.11.& ſeq. Camill. Borrel.de Regis catholici pręſtantia,c.30 nu.3.& ſeq. Alex.conſi.95.n.4.volu.1.obſeruan. nota quod tres,tit.de for.comp. Mõli.verb.Notarius,verſ.Notariorum creatio.

R for.a la creacion, titu. de tabellion.

S for. item los eſcriuanos,titu.priuilegium generale. obſeruaar. item quod dicitur ibi de ſcriptoribus , titu. interpre. qualiter,& in quibus.

Digitized by Google

cipes reperiri: quod enim † Caſtrenſis, t & alij Do- 23
ctores tradunt, de Principe inferiore, habente ſupremam poteſtatem, & iura imperij, ad magnos Duces, Marchiones, & Comites, qui principes appellantur u ſuperiorem, de iure, vel de facto non recognoſcentes, aut ad alios, qui etſi recognoſcant Pontificem, aut Cæſarem, eorum tamen Vicarij perpetui ſunt, referri debet: x quia licet eorum paruum ſit territorium, tamen in eo non recognoſcunt aliquem, in ſuperiorem, ratione iuriſdictionis & dominij, nec enim eſt vis facienda in nomine, an appellentur, Duces, Marchiones, Comites, ſeu Barones, ſed in qualitate regiminis, ac magnitudine poteſtatis: potiusq; conſiderandi ſunt, realitate inſpecta, quam nudis rerum vocabulis. y Nec contradicit, quod ſupremam poteſtatem quis habeat in aliquo territorio, licet, ratione feudi franci, alteri fidelitatem ſpōdeat, in ſignumque illius aliquid annuatim præſtet, vt exemplificat Socinus Iunior z in Rege noſtro, quem refert ſingulis annis, pro inueſtitura Regni Neapolitani, vnam equineam albam Romano Pontifici tribuere: idemque procedit in quibuſcumque alijs, perpetuo inueſtitis de aliquo caſtro, vel oppido, ab Imperatore, vel Papa, ſeu alio ſupremo Principe. a Nec enim deterioris debēt eſſe conditionis, quod, ratione inueſtituræ, Cæſarem, vel Papam ſuperiorem recognoſcant, quam eſſent, ſi de facto à recognitione ſe ſubtraxerint. Vnde in his omnibus verificari poterit decisio

T conſi. 34. col. fin. vol. 2. Corne. conſi. 200. n. 3. vo. lu. 1. Aymon d. conſ. 135. à n. 2. et per tot. Socin. iuni. conſi. 76. & 98. nume. 1 & 107. nume. 7. 10. & 20. & 126. volu. 3. Anton. Scapus de iure non ſcripto, lib. 2. cap. 1. & 2. noſter Martinus Monter [doctiſſimus ſupremi Aragonum Conſilij olim Regens] de eiſ. 8. num. 21. & 22. Bald. conſi. 267. num. 9. volu. 2 Raudenſ. de analogis, capi. 28. num. 5. & ſeq. Peregrin. de iure fiſci, lib. 1. titu. de his qui iura fiſcalia habent, num. 79. Horatius Carpanus in præfatione ad ſtatuta Mediolani, à numero 5. cum ſequen.

V cap. 1. de prohibit. feu. alienat. per Federic. ibi, à Principibus Italicis, Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 4. n. 24.

X Bald. dicto conſi. 268. num. 4. verſ. ſecundo præmitto, & num. 9. lib. 1. & cōſil. 457. n. 5. & conſil. 359. lib. 3. Aymon d. conſi. 235 n. 4. Purpurat. in d. l. imperium, à num. 48. Auen. de exequen. mandat. c. 5. n. 5 & c. 9. n. 1 & c. 13. n. 24. in princ. Azebed. lib. 4. nouæ Recopilat. tit. 25. in prin. n. 5. Nata conſi. 661. & Oſaſc. deciſ. 101. num. 3. noſter Didacus Morlanes in reſponſ. pro regno, 1 par. num. 1500. & 1501. Boſius in titu. de aquis & fluminib. num. 14. Bellonga in ſpecul. rubr. 5 & quia quotidiana, num. 54. Aymon Parmenſis de allubionibus, cap. 15. num. 12. 1. Ruinus conſil. 39. num. 17. volum. 1. Cæpola de ſeruitut. ruſticor. cap. 31. num. 4. Caſaneo in cathalo. glor. mun. par. 5. conſideratio. 24. num. 164. Abb. in cap. cum te, nume. 29. & 30. de re iudic. Fuluius Pacianus de probatio. lib. 2. c. 18. nume. 21. & 22. cum alijs relatis per Sixtinum de regalibus, lib. 1. cap. 4. n. 87. & c. 5. n. 122. & Schraderum tractat. feudalis, p. 10. ſectio. 1. num. 33 pag. 21.

Y Bald. conſil. 228. ſub nume. 6. lib. 1. & conſil. 291. lib. 2. Tiraquel. de retractu lignag. §. 32. gloſ. 1. nume. 35. Roſenhta. controuerſ. feuda. tom. 1. c. 5. concl. 13.

Z in dicto conſilio 126. nume. 39. volum. Freccia lib. 1. de ſubfeudis, titu. de antiquo ſtatu regni, nume. 58. fol. 69.

A Carpanus in præfatione ad ſtatuta Mediolan. numero 10. Curtius iunior conſilio 61. numero 9. Socinus Iun. conſilio 76. num. 5. & 11. volumine 3. Suarez in ſuis communibus, verbo, Duces, Rolandus conſilio 76. nume. 5. & conſilio 91. nume. 37. volumine 2. Alciatus conſilio 201. nume. 22. Anton. de Sola in procem. conſtitu. Sabaud. gloſ. 3. nume. 13. & 14. Purpuratus in l. 1. ſub nume. 238. verſicu. Tertio fallit. ff. de offic. eius.

B in l.

kiſto Baldi *b* aſſentientis valere eorum teſtamentũ, cõdi-
tum omiſſis ſolẽnitatibus iuris; quod tamen nõ proce-
det in ijs dominis, qui, etſi habeãt in aliquo caſtro merũ,
& mixtum imperiũ, & omnimodam iuriſdictionẽ, ſi ta-
men adhuc aliquẽ in ſuperiorem recognoſcant, teſtari,
omiſſis ſolẽnitatibus iuris, non valebũt. *c* Quod maxi-
mè notandũ eſt, pro Baronibus noſtri regni, in quo ſolus
24 D. Rex † eſt, (qui aliquem in tẽporalibus in ſuperiorem
non recognoſcit) fundatã habet intentionem circa iuriſ
25 dictionẽ *d* vniuerſalẽ, nõ ſolum reſpectu dominij ipſius
iuriſdictionis, verumetiam reſpectu poſſeſſionis; in his
namq; quæ ſibi vt Regi competunt nunquam ligat ſi-
ne poſſeſſione: quod intelligendum eſt, de iuriſdictione
ſuprema, & alto dominio, reſpectu vniuerſi, in toto reg-
no: nam reſpectu exercitij iuriſdictionis in ciuitatib', vil
lis, & locis regalibus: *e* aliquando vidimus, 1 * in iudi-
cio poſſeſſorio inferiori, qui priuilegio regio nitebãtur,
occubuiſſe: licèt poſtea in articulo proprietatis obtinue
rint, quia vniendi, diuidendi, ac diſmembrãdi iuriſdic-
tiones, facultatẽ in locis regalibus, non eſt dubium ad
D. Regem pertinere, qua vſus Philipus Rex noſter 2 *
diuiſit iuriſdictionem oppidi de Caſtejon de Mone-
gros, à iuriſdictione villę de Sariñena, in qua antea exer
cebatur; & iuriſdictionem loci de Cariñena, à iuriſdic-
tione ciuitatis Darocæ; & iuriſdictionem Alcoriſę, & a-
liorum vicorum, à iuriſdictione villæ de Alcañiz; ne-
que vniuerſitates, in quibus antea iuriſdictio exerce-
ri conſueuerat, grauari, ex hoc iudicatum fuit, cùm pe-
nes illas non eſſet iuriſdictio actiue, cum non ad
illas, ſed ad Dominum Regem creatio officialium
eam exercentium expectaret, ſed tantum paſſiue,
quæ non læditur, nec violatur ex tali diuiſſione,
cum

B in l ſancimus, in princ n. 5 verſ. recordor, C. de donatio ſequitur Corne. conſ. 200. col. 2. li. 1. Boe. deciſ. 228. nu. 7. Bened. in c. Rainutius, verb. teſtamentum, el 1. num. 20. Paz in l. 3. Tauri, 1. p. concl. 4. n. 718. & ſeq.

C Burgos de Paz vbi proxime, n. 722. & Soci. iuni. conſi. 138. n. 4. & 5. p. 1.

D Couar. pract. quæſt. c. 1 n. 9. & c. 17 n. 6. verſ. primo, & lib. 1. var. c. 16. n. 10 & ſeq. Rolanó. cõſ. 89. nume. 24. cum ſeq. vol. 2. Peregr. de fideicom. art 52. n. 41. & de iur. fiſci, tit. 8. de præſcript. n. 24. Cancer var. reſol. lib. 1. c. 11. n. 34 & lib. 2. c. 2, n. 306. & 307 & lib. 3. c. 14. n. 42. & 43. allegans noſtrum Fon. tol. in ſchol. ad Moli. in § poſſeſsin, n. 27. Moli. verb. iuriſdictin. verſ. 1. Azebedo in 4. tit. 1. l. 1. nu. 15. & 16

E Gutierez lib. 3. practi. q. 19. nu. 17.

1 * in curia D. Iuſtitiæ Aragonum in proceſu Iuratorum de Sariñena, ſuper aprehenſione 14. Aprilis 1589. in articulo litiſpendentiæ contra Caſtellon de Monegros.

2 * in proceſſu Iuratorum de Sariñena in articulo proprietatis die 23. Octobris 1543. et in regia Audientia in proceſu procuratoris fiſcalis, et Iuratorum de Alcoriſa ſuper appellatione die 8. Octobris 1605, cuius ſententiæ moriua referuntur à D. Ludouico Caſanate poſt conſi 44. in quo, et conſi præced. late, elegãter, et erudite ſuo more proſequitur, et poſt eum D. Seſſe deciſ. 187. in 2. Vrſilis ad Afflict. deciſ. 254. nume. 2. Gutier. de iuramento confirm p. 1. c. 58. n. 5. Theſaur. deciſ. 142. Couar. in pract. cap. 1. num. fin verſic. primum etenim. et cap. 37. num. 7. verſ. ſecundo maior, Iacobus Cancer varia. 3. par. cap. 3. à num. 306. vſque ad nume. 426. et cap 9. à num. 28. cum ſeq facit l. 1. C. de metropoli, Beryto lib. 11. l. ſi eadem, ff. de offic. Aſſeſſor. §. illud autem, in Authent. §. iudices ſine quoquo ſuffrag. cap. ſicut vnire, de exceſſu Prælato. gloſ. et Doctores in cap. i. ne ſede vacante, Francus, et alij in cap. cum Epiſcoput, de offic. ordinar. in. 6. Xuarez allegat. 7. Alber. Brunus conſi. 120. 139. et 142. volu. 2. Cabalca. deciſ. 4. n. 7. et ſeq. p. 2. Vicent. de Franchis deciſ. 22. n. 1. p. 1. Paſian. de probatio. lib. 1. c. 22. Fabius de Ana. conſ. 59. n. 44.

1 * l. hacte-

cum inter ſuos ſingulares ius,vt antea per officiales red datur,ſolumque D.noſter Rex,(vt optimus paterfamilias, ſolet facilioris culturę cauſa,fundū diuidere, I *)has diuiſsiones exercitij iuriſdictionis cōcedit pro bono iuſtitię,vt facilius miniſtretur:reſeruata cōmunione,reſpectu proprietatis,ita vt paſcua,termini,& montes communes maneant: dubium verſatur in locis,quæ †ſua nō 25
ſunt,cum in illis nulla pro D. Rege adſit præſumptio, quoad exercitium iuriſdictionis,imò forus reſiſtit, *f* & dominis locorum *g* videtur aſſiſtere: & ideo, † ſi in 26
quaſi poſſeſsione iuriſdictionis ſint, etiam non docto de titulo,in poſſeſſorio inferiori obtinebunt: *h* & illis etiā prędicta ratio videtur conuenire, nihilominus tamē in locis Eccleſię & religionis pręrendit D.Rex nō poſſe fieri diſmēbrationes circa exercitiū iuriſdictionis, ſine eius expreſſo conſenſu; quia vt dicebat Baies *i** ſunt quaſi vſufructuarij, quibus nec in melius K * mutare formam rei ſine voluntate domini proprietarij, eſt permiſſum; quod nō procedit in dominis ſecularibus,cum pro eis,in ſuis locis adſit fori præſumptio reſpectu dominij, *l* quod ſint domini allodiales, liberi, & abſoluti; ſaluo honore & maieſtate domini Regis, cui, reſpectu magnæ regionis,ſub qua,talia caſtra,& loca ſunt conſtituta,ſubſunt,reſpectuvero iuriſdictionis,nō ſimpliciter, †ſed ſecundū quid iuriſdictionis dominiū,plenū,&abſolutum habeant; ex quo in illis domino Regi aliqua iuriſdictionalia ſunt reſeruata, vt cōcedere reſcripta perhorreſcentię: *m* etſi negligens dominus ſit (vt dicebat noſter Molina *n*) in exercendo iuriſdictionem, poterit D. Rex ratione ſuæ ſupremę & habitualis iuriſdictionis eam reaſſumere, & ad actum reducens 27

ſuam

I * l.Gaius,88.§.1. ff.de lega.2.Rolan.conſ.80.nume.32.vol.1.ex qua ratione fuit per me prouiſa firma in proceſſu magni magiſtri Iuratorum deSantolea,ſed poſtea D. Archiepiſcopus ſe it diuiſsionē loci de Andorra cum facultate & voluntate expreſſa D.Regis.

F vt in priuileg.generali Aragonū. §.item del mero,verſ.E queel ſeñorRey Mol.in d.verb.iuriſdictio verſ.prædicta procedunt in locis regalibus,fo.198 col.2.&verb.firma,de firmātibus contra iura regalia.ver die 15 mēſ.Nonē. fo.154.col.1.& verb. domini locorum.verſ. Dominus loci ponamus,ibi, Et quod dñsRex habet fundatā intentionē ſuā,f.107 col 3.Portol. in ſcholiis ad Moli.verb.Rex, n.60. & multis ſeqq.

G obſeruan.item notandum,tit.de priuileg.militū,& facit tex.in c.cū per ſonę,de priuile.in 6.c.1. de pręſcrip in 6.c.ad decimas de reſti.ſpoliat.

H Couar.vbi ſup. Capic. deciſ.96.& 180. Innocē. in c.cum veniſſent,de reſtitu.in integr. Abb. in c.fin.vt litepend.Paul.cōſ.5 lib.2.Cepha.cōſ.19.Natta conſ.121.Rolan. conſi.8. n.27.cum ſeq.lib.4.Neuizan.conſi.80.& 81. Bota conſ,76.n.5,& 27.

I * in obſeru.item in Aragonia,tit.de Sarracenis p.222.col.2.verſ.ſed prædicta.Bobadi in poli.li.2. c.16.n.205.Anend.lib.1. c.4 n.7.& lib.1.c.9.n.22 Maſcard.de probatio.cōcl.496.n.15.& fuit deciſum á curia D.Iuſtitiæ Aragonum in proceſu Iuratorū Iuſtitiæ loci de Laſdrtñan ſuper iurisfirma.

K * l.hactenus, 8.in fin.iūcta l.ſeq l.vſufructuarius,52 l.vſufructuarius,68.ff.de vſufru.iuncta l.fin.ff.de vſu &habitatione,&vtrobiq;gol.&cōmun.DD. ex qua ratione fuit reuocata per tres locumtenētes firma per me prouiſſa hominibus de Sātolea in proceſu MagniMagiſtri,quia nō interuenerat authoritas D.Regis,& eius expreſſa volūtàs. O quāta ingeniorum varietas,& rerum diſcolor vſus.

L Cabe.deciſ.10.n.8.p.1

M Porto.ad Mol.verb.perhorreſcētia,n.9.&.duob.ſeqq & verb.euocatio,n.51.&duob.ſeqq.

N in repe.foror.verb.iuriſdictio,verſi.fin fo.200.col.2.&verb.perhorreſcētia,verſ.perhorreſcētia,an poſsit prouideri,fo.251.&verb.cōſuetudo,verſ.1 fo.75.Grāma.voto 28.Bald.conſ.459.vol.3.Cāc.3.p.vari,c.13.n.157.Barda.in priui. gene. n.33.fo.37.col.1 Seſſe deci.117.p.2.Geor.Cab.deci.85.n.3.p.2.

O l.cogi

ſuam generalem iuriſdictionem exercere, domino prius ter requiſito, licet enim regulariter o quis non cogatur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis: hoc eſt intelligendũ reſpectu dominij, quod in qualibet re poſſeſſa præſumitur allodiale, liberum, abſolutum, & à nemine pendẽs: cuius reſpectu, ratione protectionis vniuerſalis, tenetur quis præſtare fidelitatem, & obedientiam capiti ſupremo; tamen reſpectu iuriſdictionis poteſt quilibet cogi oſtendere titulum, p quo illam exercet, cùm ſolus dominus Rex, quoad eam habeat fundatam intentionẽ, cæteri verò, quatenus eius ſunt participes, & ab eius ſuprema iuriſdictione pendent; vt dicebat Baldus q Principẽ, in legitimando ſpurios, & inceſtuoſos, plenitudinẽ ſuæ poteſtatis communicare ſuis Palatinis. Sed loco tituli,
28 poterunt noſtri dicere, iuriſdictionẽ † fuiſſe ab eis præſcriptam, ſi aduerſus priuatum, ſpatio triginta annorum, in præiudicium tamen Principis, quia ius reſiſtit, ſpatio quadraginta annorum, cum titulo, vel temporis r immemorialis, ſine titulo: ſ quia tale tempus loco tituli habetur, t dummodò in præſcriptione, ſcientia, † & patiẽ-
29 tia principis, vel eius, qui in prouincia ſuo nomine præeſt, concurrat, u quæ ſatis adeſſe cenſetur, quando quid fit publice videntibus, & patiẽtibus officialibus Principis, x licet in immemoriali præſcriptione, ex commu-

O l. cogi, de petit. hæredi. cũ cõcord. per Camill. Borrel. in additi. ad Belng. rub. 14. verſ. reſtat, nu 20. verſ. l. cogi. Rebuf tom. 3. ad ll. Galli. trac. de mater. poſſeſ. art. 1. gloſ. 1. nu. 21 p. 251. Boſ de Princip. nume. 257. Affic in §. illud, n 34. vbi Bald. Albaror. & alij tit. de prohibit. feud. alienat. per Federi. Surd. conſ. 51. n. 62. & 63. Iaſ. in l. 2. n. 176 in fin. q. 15. C. de iur. emphy. Pala. Rubios in c. per veſtras, verſ. ſed eſt pulchra dubitatio n. 45. Affic. deciſ. 285. nume. 86. & ſeq. Rolan. cõſ. 89. num. 21. & 22. volu. 2 Boer. deciſ. 281. n. 5. cũ ſequen.

P Padilla in l. altius, n. 4. in fin. 6 & 7. C. de ſeruit. & aqua, Auil. in c. 1. prætor. n 18. Pereg. de fideicõmi. art. 52. n. 139. Palac. Rubi. vbi proxime, n. 45. & 47. p. 257. Grego. Lopez glo. Otorgadas, in l. 9. titu. 4. parti. 5. Boer. deciſ. 8. Vaz de emphiteo q. 8. n. 21. Menoch. caſu 554. Græue. ad obſeruat. Gail. lib. 2. concluſ. 69. conſi. vnica. Rolã. cõſ. 89. n. 23. & ſeq. vol. 2. Bobad. in ſua politi. lib. 2 c. 16. n. 92. Cabedo deciſio. 15. nu. 2. & ſeq. 1. p.

Q in l. eam quam, n. 29. & 30. C. de fideicom. & in l. cum filius, n. 2. ff. de reſtam. mulit. Peregri. de fideicõ. art. 23. n. 47. & de iure fiſci, lib. 1. tit. 3. habentes iura fiſci, n. 72. Albert. Brun. conſi. 47 à n. 2. cum ſeq. Natta conſi. 636. nu. 39. cum ſeq. Sard. d. conſi. 210. nu. 23.

R Conar. in regu. poſſeſſor. 2. p § 2. n. 8. verſ. Tertia ſpecies, Gutier. practic. lib. 3. queſt. 84. cum duabus ſequentib. Cancer lib. 2. var. c. 2. n. 105. & ſeq. Bart in l. 1 § denique, num. 7. ff. de aqua pluu. arcend. & in l. cum de in rem verſo, num. 7. & 8. ff. de vſur. Bald. in l. fin. num 3. C. ſi de ſtatu defunct. & facit tex. in c. 1 de præſcrip. in 6.

S Bald. in c. ſi diligenti, n. 9 de præſcrip. Conar. in reg. poſſeſſor, 2. p. § 3 n. 3. & § 5. n. 2. verſ. 5. cõcluſi Pariſ. conſ. 13 n. 15. volu. 4. & conſ. 202. n. 86, vol. 1. Alexa. conſ. 16. n 25. volu. 5. Tiraq. de nobilita. c. 14. n. 4. Grego. Lopez gloſ. Otorgaſſe, in l. 3, tit. 19. parti. 3. Quintana Dueñas de iuriſdictio. & imperio, libro 2 titu. 1 n. 40.

T c. ſuper quibuſdam, § præterea, de verbor. ſignific. obſeruan item nullus, 4. titu. de præſcrip Molina in reportor. verb. Firma, de firmantibus contra iura regalia, vbi Portoles num. 129. & 130. Antonius Gabr. commun. opinion. titu. de præſcrip. concluſ. 1. Balbus 2. p. 3. partis princip. q. 6. n. 10. Aymon conſil. 340. n. 9. et conſ. 84. n. 5. Gail obſeruatio. 31. n 4 lib. 2. Borrel. in additio. ad Bellug, rubr. 9. verb. conſuetudo tanti temporis, Sixtin. de regalib. lib. 1 c. 5. n. 136. et ſeq.

V Aymon de antiq. 4. p. § abſolutis, n. 18. cũ multis ſeq. et conſ. 54. n. 8. Anto. Solà in cõſti. Sabau. commr. tit. de inſign. et armis, decreto, arma, glo. 4. n. 2. Bald. conſ. 370. lib. 3. Alex. conſ. 6, n. 4. lib. 1. Beci. cõſ. 15. n. 7. cum duob. ſeqq. Gutier. lib. 1 pract. q. 85. per tot. et facit l. fin. vbi Bar. Alber. et alij ff. de ſeruitu. et in l. 2. C. eodẽ, Menoch. caſu 161 n. 4. Areti. in l. more, nu. 4. ff. de acquir. hæredit. cum alijs ſupra relatis, et per Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 5. n. 148. X Decian. reſp. 24. n. 16. et 20. volum. 3.

communiori Doctorum y ſententia,illa non ſit neceſſaria, cum ſatis ex tanti temporis efluxu prę́ſumatur,ſed neque in quadragenaria titulum requiri
videtur in noſtro regno,vbi adeò odio habiti ſunt negligentes, † vt in præ- 30
ſcriptionibus non curauerint noſtri legiſlatores de bona,vel mala fide, ſed ſolum de poſſeſſione,cum legitimi temporis curſu; vel quia illam omiſſerunt,tanquam quid ſubſtantiale præſcriptionis, vel aduertentes eſſe medium inter bonam, & malam fidem : atque ita, licet bonam fidem non eſſe ad prę́ſcriptionem neceſſariam,per manus noſtrorũ practicorum ſit traditum: tamen non eſt credendum cum mala fide,& ſic cum peccato, in regno tam fideli prę́ſcriptionem admitti. Quare,cùm noſtri Doctores z titulum in præſcriptione requirant,non ad finem agnoſcendi, probandique iuris, & initij, eius qui præſcribit, ſed tantum ad finem inducendæ bonę fidei, quę, vt diximus,cùm in regno non ſit in conſideratione ad præſcribendum,neque titulus videtur quod ſit neceſſarius.
Si veró † de eo conſtet,& ſi ſit vicioſus ex eo præſume 31
tur poſſidere alio non docto. a

y Gabr.vbi ſupra tit. de præſcrip.concl.1.n.62.& Aymon vbi ſup, n.13. & ſeq.Alex.conſi.6.n.4.li.1 Curt.iuni.conſil. 158. nume.12.Iaſ.in d.l.imperiũ, n.21.& alij relati per Roſenthal.tom.1 c.5. concluſio.16.litera F.pag.125.
z gloſ.Felin.&alij in capi ſi diligenti, de præſcrip.Bald.in l.ſi quis diuturno,n.4.C.ſi ſeruitu.vẽdicet.Balbus de prę́ſcrip.2.par. 4 partis principalis,q.2.n.7.
a l. quædam mulier, ff. de reivendicat. Caputaq. deciſ.139.n.1.2.p. Burſa. cõſ.219,n.9 Surd.cõſ.152 n.25.& ſeq.&conſ.268 n.4.33.& conſ.222.n.46 & 54.Decia.cõſ.50 n.29

§. Vigeſimus quintus.

De effectibus ſupremæ poteſtatis, reſpectu iuriſdictionis, & qui ſint legibus,& foris Aragonum limitati.

SVMMARIVM.

Effectus ſupremæ iuriſdictionis iura regalia appellantur,& quæ ſint illa,remiſſiuè, 1.

Ratio ob quam aliqua regalia in Aragonia non producat maioria Regis Aragonum, 2.

Legis cõdendæ poteſtas eſt primus effectus maioriæ, 3.

Verba legis regiæ Aragonum refferuntur; & quòd modus ferendi leges in Aragonia ex lege regia promanauerit, 4. & 6.

Auguſtus legum authoritatem Senatus poteſtati permiſſit, 5.

Maieſtas fuit apud populum , & authoritas penes Senatum,popularia lege regia in Regem translata,ſenatoria apud Curiam generalem regni manſerunt,, 7.

Quare in mandatis & reſcriptis Regum Aragonum ſemper ſubintelligatur conditio,ſi Foris regni non contradicant, 8.

Reges Aragonum poſſunt quicquid lex non prohibet,Magiſtratus verò quicquid lex iubet, 9.

Quamuis veniá ætatis concedere effectus ſit ſupremæ poteſtatis tamẽ vbi à Forę certa ætas requiritur Reges Aragonum veniam non concedunt, 10.

Ad officia obtinenda in regia Audientia, & Curia

Curia D. Iuſtitiæ Aragonum ætas & praxis requiritur, 11.

Legitimandi poteſtas licet ſit effectus maieriæ, quare legitimatio à Rege facta in Aragonia non ſortiatur vllum effectum, 12.

Spurius an naturalis quis præſumatur, remiſſiue, 13.

Solemnibus iudiciorum eſſe ſolutum ad ſupremam poteſtatem pertinet, 14.

In crimine leſæ maieſtatis, quare in Aragonia non ſit neceſſe ſeruare ſolemnia iudiciorum, ſed Regem habere manus ſolutas, 15.

Ratio quare Rex Aragonum in ſuos officiales poſſit precedere non ſeruatis fororum ſolemnitatibus, 16.

Rex Aragonum, nec cauſam appellationis cōmittere, nec rem iudicatam reſcindere poteſt, licet hæc aliàs ad maioriam Regum pertineant, 17.

In Aragonia non cogitur quis regulariter niſi coram ſuo iudice ordinario, & locali agere, vel conueniri, 18.

Euocandi ad ſe cauſas facultas eſt effectus maioriæ, ſed in Aragonia foris reperitur reſtricta, 19.

Euocatio quid ſit, & quot ſint eius ſpecies in Aragonia, & an omnes odioſæ. 20.

Delegatus Regis ſi procedat in cauſa ſibi commiſſa, & pars non oppoſuerit exceptionem, ſententia valebit, 21.

Sententia lata extra fines Regni non valet, 22.

Liberatio per viam priuilegiatam quid ſit in Aragonia, & de eius ratione, & quod hodie ſit per forum nouum reſtricta, 23.

Appellitus in Aragonia quid ſit. 24.

Ius conferendi dignitatem ſeu aliquod officium vel beneficium annexam nobilitatem, ſeu dignitatem habens ad Principē ſupremum expectat, 25.

Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, licet hodie dominio alicuius territorij conueniāt, olim tamen officia exiſtebant, vel aulica, & palatina, vel militaria, 26.

Excellētiſſimus Dux Lermæ, & Illuſtriſſimus Marchio Camaraſæ laudantur.

Marchionis nomen vnde originem ſumpſerit 27.

Auctoritas creandorum Magiſtratuum ad Regem pertinet, 28.

Magiſtratus inferiores à Principe ſolum habent exercitium iuriſdictionis, durāte Principis beneplacito, 29.

Indignos Magiſtratu indicare non licet, quos Rex elegerit niſi deficiant in eis qualitates forales, & quæ ſint illæ, 30. & 32.

Prælati exercent iuriſdictionem ciuilem in propria perſona in ſuis locis tanquam domini. 31.

Rex Aragonum, an poſſit vendere officia in Regno. 33.

Poteſtas gladij quæ meri imperij eſt, quid ſit, & in quibus reſtricta reperiatur in Aragonia. 34. & 39.

Poteſtas gladij, quomodo exerceatur in Aragonia. 35. & 37.

Antonius de Herrera redarguitur. 36.

Inquiſitio in Aragonia regulariter prohibita, & in quibus caſibus permiſſa. 38

In Aragonia non poſſunt torqueri rei, nec pœnam galearum alijs, quam latronibus imponi, nec confiſcationis bonorum, quæ nec ſtatuto poſſunt induci. 40.

In quibus non eſt reſtricta foris poteſtas Regis Aragonum: parem cum quolibet alio Monarcha habet. 41.

Rex Aragonum nunquam tranſgreditur foros regni. 42.

A ſententia Regis Aragonum non appellatur. 43.

Cauſæ criminales in Aragonia à quibus decidantur: & quo caſu. & ad quem detur recurſus. 44.

Rex Aragonum, & eius Locumtenens generalis poſſunt abolere crimina, & eorum pœnas remittere: & quomodo. 45.

Remiſſio in Aragonia: an concedatur in præiudicium partis offenſæ. 46.

Regens officium generalis gubernationis: quomodo per indirectum concedat remiſſiones 47.

Indulgentiæ & remiſſiones criminum non ſunt facile à Principibus, ſine cauſa concedendæ,

dæ,

dæ, & multo minus vendendæ. 48.
Quæ ſint cauſæ tribuendi veniam delinquentibus. 49.
Merum imperium quatenus ad executionem gladij pertinet cognitum eſt in Aragonia, & ad Regem ſpectat. 50.
Fori ſi aliquis homo. 4. tit. de homicid. verba expenduntur. 51.
Gladium euaginatum quod portatur ante perſonam Regis Aragonũ, quid ſignificet. 52.
Nobiles & vniuerſitates regni, ſolum coram Domino Rege, & Iuſtitia Aragonum poſſunt conueniri, & an poſſint huic priuilegio renuntiare. 53.
Infantiones in locis Baronum habitantes in cauſis criminalibus, non poſſunt niſi in Regia Audientia, vel Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum accuſari. 54.

§. Vigeſimus quintus.

CVM maioria, & ſuprema poteſtas Principum reſpiciat (vt ſupradiximus) ſupremam iuriſdictionem, & altum, vniuerſale, ac ſupremum dominium, vtroquè reſpectu varios producit effectus, qui à noſtris regalia
† appellantur: vt ſunt, iura competentia ei, qui ſuperio- 1
rem non recognoſcit, vel cui conceſſione, aut præſcriptione, conſuetudineuè quęſita ſunt, ad ſalutem, & decus Reipub. tuendum, *a* à noſtris Doctoribus *b* cumulatos. Quos omnes recenſere ſuperuacaneum duxi; eos tamẽ recitare decreui, quos maioria Regum Aragonum, non abſolute, & ſimpliciter, ſed aliquos eorum, ſimul cum curia; alioſuè, certis conditionibus, & modis, à foris no
ſtri Regni præſcriptis, producit, † & parit: ea ſolum ra- 2
tione, quia ſua ineffabili benignitate, ac proprio iuramẽto, legibus Regni, earumque vinculis manet aſtrictus. Vnde cum ortui, & productioni talium effectuum, leges patrię (quę approbatione, & conſenſu populi feruntur) reſiſtant, vel certum modum eorum productioni conſtituant, abſq; eiuſdem populi conſenſu, ſola voluntate Principis, non poterit deſſolui, quod illis cautum fuerit; cum nihil tam naturale ſit, quam vnumquodque diſſolui eodem iure, quo colligatum eſt. *c*

Primus omnium † maioriæ effectus, eſt leges con- 3
dendi

A Regner Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. num. 14. & ſeq.
B Petra in tract. de Princip. poteſta. à cap. 4. cum ſeq. 11. vbi 413. regalia iura refert, & in tit. quæ ſint regalia, in vſib. feudo. vbi Afflict. ennumerat. 126 gloſ. in c. ad translationẽ, de offic. de leg. Reſtaur. Caſtaldus de Imperat. q. 110. treceotos & triginta effectus ſupremę poteſtatis referens, Caſaneus in catalog. glor. mun. 5 p. conſider. 24. Velaſc. de iure emphiteo. q. 8. nu. 32. Conrad. in templ. om. iud. lib. 2. cap. 1. §. 4. verſ. ſecũdo. Vbi refert 89. iura regalia, Paramo de origine officij Sanctæ Inquiſitio. lib. 3. de ſum. Pontif. poteſt. q. 1. à nu. 37. Peregr. de iur. fiſci, lib. 1. tit. 1. per tot. Boſius in praxi crimi. tit. de Principe, Cabedo deciſ. 42. num. 3. & ſeq. & deciſ. 66. p. 2. Ioan. Azor, inſtitu. moral. 2. par. lib. 10. c. 8. pag. 1082. & 1083. Bald. in l. reſcripta. C. de precib. Imper. offeren. & in l. 1. C. de iur. aureorum annullorum, DD. communiter, in d. l. Imperium. Belluga in ſpeculo, rub. 53. §. dicamus, à nu. 1. Iacob. de Calicio de iurib. regal. & Ioan. Ferraldus de priuileg. Regum Franciæ, & Regner. Sixtinus vbi ſupra. & facit l. 2. tit. 1. part. 2. Noſter Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. à nu. 11. cum ſeq. Molin. in repor. fororum, verbo Rex, & ibi Portoles.
C l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur. eleganter in propoſito Arnoldus in tract. de priuileg. ſtatutor. lib. 1. tit. 9. num. 1. & ſeq.

D Zuri-

dendi facultas. Quæ licet Regibus noſtris competat, ex
antiquiſſima illa Suprarbij lege, quæ in Regni primor-
dijs, de electione Regis lata, lex Regia merito poteſt ap-
pellari: qua in eum ſolū talis poteſtas à populo, in prin-
4 cipio dignitatis adeptæ, videtur tranſlata, † illis verbis:
*d In pace, & iuſtitia Regnum regito, nobiſque foros meliores ir-
rogato.* Tamen conſuetudo immemorialis, vſuſquè ſub-
ſequtus, inuiolabiliter obſeruatus, oſtēdit, alio eiuſdem
legis capite, fuiſſe cautum, & præſcriptum certum mo-
dum, eas ferendi, cum populi expreſſo conſenſu: vt de
5 Auguſto † dicebatur nō leges, ſed legum auctoritatem
6 Senatus poteſtati permiſiſſe. *e* Quod & Iacobus † an-
no 1301. ſignificauit: *f* Quam conſuetudinem, tam lon
go tempore, totq; moribus confirmatam, difficilimum
eſſet deſtruere, *g* imo impoſſibile, cum à lege Regia ori
ginem duxiſſe credamus, & ideo in noſtris foris dicitur,
Rex ſtatuit; ad ſignificandum ipſum ſolum leges ferre,
ſed additur, cum conſenſu, & voluntate Curiæ, vt ſigni-
ficetur, tales foros populi expreſſo conſenſu fuiſſe rece-
ptos, & approbatos. Quemadmodū enim Maieſtas po-
7 puli † apud Romanos dicebatur, & auctoritas Senatus
h populus ſciſcere ſolebat, & iubere, Senatus cenſere, &
auctor eſſe: ita poſtea in noſtro Regno, illa popularia ad
Regem, lege Regia, delata ſunt: hæc ſenatoria ad Curiā
tranſlata eſſe creduntur. Vna hæc eſt curia, quæ capite
& membris conſtat, corpuſquè perfectum Reipub. con-
ſtituit, a qua ſibi ius dici, Principes nōſtri ciuili animo
ferunt, quam auctorem fieri ſacrandis, promulgandiſq;
ſuis ſanctionibus, & placitis volunt; ac cuius cenſuræ
conſtitutiones ſuas, ac decreta ſubmittunt: ac cuius conſenſu leges ſuas
æternitati conſecrari volunt: quas ſic ab illis latas, à populoq; receptas, nun-
quam intendunt lędere, † nec fidem ſuper eis iuramento confirmatā in ali-
8 quo violare. Imo quod illis, Regię dignitatis ratione, plene, libereq; pro arbi
trio diſponere competeret, & ſpectaret, foralibus tamen diſpoſitionibus cō
tradicentibus, quibus, tanquam vinculis, ſe alligatos fore Reges profitentur,
ſe non poſſe facere, quod foris repugnet, libenti animo, palamquè profe-
runt: cum tanquam patres legum, & iuris, religioſiſſimi Principes, *i* quid-
quid de foro fieri nequit, impoſſibile reputent, ex quo, ſi aliquando Dñs
Rex

D Zurita lib. 1 annal. c. 5 & Hieron. de Blancas in commenta. Aragonen. rerum, de antiquitate iuris Suprarbij, pag. 25. Ludou. Martinez in reſponſ. pro Regno. nu. 73.

E Sueton. in Auguſto. & in Tiberio. Vopiſcus in Probo. l. humanum, 8. C. de legib. Theſaur. in præfatio. deciſ. num. 31. in fine.

F For. vnic. ſub tit. quod D. Rex, vbi Bardaxi folio 22. & 23. & in priuileg. general. Aragon. num. 22. Molin. in repor. fororum verb. Curia generalis.

G Bald. conſil. 370. volum. 5.

H Guillelm. Budæus in annotatio ad l. 2. ff. de origin. iur. pag. 253 & 254. in editio. Lugdun. 1546. Eguinar. Baro, in commētar. ad l. 1. ff. de conſtitutio. Principū, in princ. & Cicero. pro Rabirio, ibi, Imperium in Magiſtratibus, authoritatem in Senatu poteſtatem in plebe. Maieſtatem in populo, Ianus Langleus ſemeſtrium lib. 7. cap. 12. pag. 416.

I §. dubitatum, in authentico, de nuptijs, collat. 4. l. vnum ex familia, §. fin. vbi gloſ. ff. de leg. 2.

Digitized by Google

Rex, tanquam ſupremus Monarcha, alicui Regni Magiſtratui dixerit, facias ſic, [k] ſubintelligitur, (& ſi non exprimat) tacita conditio, dummodo foris Regni non repugnet: quia Reges † poſſunt, quidquid lex non prohibet, [l] inferiores vero magiſtratus, quidquid lex iubet, & ſi aliqui [m] ex noſtris contrarium fuerint hallucinati ex doctrina Baldi, [n] quod caſus omiſſus habeatur pro prohibito. 9

Secundus effectus maioriæ eſt, veniam † ætatis concedere, [o] quæ in illis caſibus, quibus à foro certa ætas requiritur à Rege † Aragonum impetrari non ſolet. [p]: 10
Veluti ad officia † obtinenda, Perſarum exemplo, apud 11
quos ad iudicandum, vſu tantum rerum ſpectati, deſtinantur; exiſtimantes nihil in republica pernicioſius induci poſſe, quam ſi Magiſtratus, rerum imperitis mandentur, & his qui ex alio ſapere coguntur: ſed diu diſcere oportet, quę mox præcipere debeās, nihilq; diſcendum habeant, tempore docendi. Sed ſunt multi, qui volunt eſſe prius magiſtri, quam diſcipuli, prius Imperatores, quam milites: & in ſupremos Magiſtratus quotidie irrumpunt, verius quam inducuntur. In quos & illud retorquere licebit, quod in Marium, Sillā dixiſſe fertur, debuiſſe prius eos remum tractare, quam gubernaculum, quod & Auguſtus conſiderans moriens præcepit; ne cui reſpublica committeretur, qui vſu, & rerum gerendarum peritia præditus non eſſet, ſicut & noſtris foris [q] cautum eſt, ne quis ad munus iudicandi accedere valeat, quin prius per ſex annos, eorum praxim apud Regni tribunalia exercuerit. Sicut antiquitus honores petituri curiæ foribus adſiſtebant, conſilij publici ſpectatores, antequàm conſortes eſſent. Aliter properantibus illud Euripidis carmen iure optimo objici poterit.

Tu nimium properas, & adhuc tua meſsis in herba eſt,
Et ſæpe nimia vbertas meſſem corrumpere ſolet.

Qui enim ſic repente prouehuntur, ſubito lapſi ſunt. Requi-

K Bald. in c. vnico. ſi de inueſtitu. inter Dom. & vaſſal. lis oriatur, ſub n. 11 & in l. 1. C. quomod. & quand. iud. ſub num. 24. Innocen. in cap. ſignificantibus, de offic. de leg. Feli. in cap. quæ in Eccleſiarum num. 32. de conſtitutio. Nat. conſ. 625. Afflict. in c. vnic. § inueſtitura, n. 11 de noua forma fidelita. Socin. Iun. conſ. 92. lib. 2.

L Bardaxi de offi. Gubernа. q. 2. nu. 6 & q. 3. nu. 2. verſ. Præterea ex quo. Molina de Medrano in reſponſ. pro D. Rege, ſuper facultate creandi Locumten. extraneum á Regno, 2. p. num. 37. & Licentiatus Valencia, in aod. reſp. art. 1. eleganter expédens verba poſita in declarat. priuilegij generalis, vbi Rex reſpondit: eſſo no lo dize el priuilegio.

M Ludouic. Martinez in ealp. pro Regno, à num. 229. cum ſeq.

N Conſ. 340. num. 4. in fin. vol. 3.

O Relati à Bonadi. in ſua polit. lib. 2. cap. 16. nu. 95. & 172. E. Cabedo deciſ. 72. nu. 4. p. 2. l. 1. & 2. C. de his qui veniam ætatis.

P For. Por quanto. tit. forus inquiſitio. for. 1. tit. reparo del Conſejo del Iuſticia de Aragon, for. 2. & for. por la impericia, titu. de tabellionibus, & in foro nouo Tiraſonæ, 1592. tit. de creacion de notarios, for. vnic. tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros oſficiales, anni 1564. & for. vnic. tit. que los menores de 20. años no puedá ſer inſaculados en los oficios del Reyno, eiuſdem anni.

Q Foro 2. del reparo de la Audiencia, tit. del lugar donde ſe huuiere de tener el Conſejo, & foro 1. anni 1564. tit. orden de nueuo conſejo para votar.

quiritur etiam certa ætas ad ſe obligandum, r in quo idem dicendum eſt.

Tertius effectus maioriæ, qui ex ſuprema poteſtate
12 in leges pendet, ſ eſt legitimatio † ſpuriorum, ſeu naturalium, vt habiles fiant ad ſucceſſionem legitimam ab inteſtato, cuius ſunt incapaces; & ex teſtamento, cuius etiam incapaces ſunt ſpurij, non tamē filij naturales: qui noſtris non fuerunt adeo odioſi, vt à ſucceſſione, ex parentum voluntate proueniente, arcerenrur. t Quod ſi de facto horum aliquis à Rege, ſine curia, reſcriptum legitimationis impetrauerit, nec quo ad prædicta, nec quoad alios actus, legitimis tantum permiſſos, effectum aliquem talis legitimatio ſortietur, cum, vt ſupra diximus, ſolus rex Aragonum, ſine quatuor Brachiorum Regni conſenſu, nequè derogare pro parte, nequè in totum abrogare, nequè relaxare leges, earum rigorem remitrendo, & mitigando valeat. u Cum & priuilegia adhibito ordinum Imperij conſilio per Imperatorem conceſſa ſint irreuocabilia. x Si autem dubiū emergat, † an aliquis ſit ſpurius, vel naturalis ſecundum aliquos y potius præſumetur ſpurius, ſed alij z potius eum naturalem eſſe pręſumunt.

Quartus maioriæ effectus eſt, non † teneri Principē
13 certum ordinem in iudicijs ſeruare; at tamen cum in cauſis, & litibus certus ſit, à noſtris foris, modus præfinitus, non debet illum Dominus Rex peruertere, ac iudiciorum ſolemnitates tollere, vno tantum crimine, † leſæ maieſtatis, excepto: in quo, propter immanitatē delicti, libera manſit eidem facultas procedendi pro arbitrio, & libito voluntatis, hoc eſt ſine obſeruatione ſolemnitatum, concernentium ordinatoria iudicij. a Quaſi in Aragonia illud, M. Portij Catonis, contra Cęſarem, dictum locum habeat, cum enim coniurationis Cathilinariæ participem eſſe Lentulus accuſaretur, & Cæſar in caput ciuis Romani, iniuſſu populi animaduerti, lege Portia, & Grachi dixiſſet; b reſpondit Cato, leges quæ de

R For. vnic. tit. vt minor. 20. annor. nequeat facere albaranum, &c. & for. vni. tit. que los menores de 20. años no puedan hazer contractos algunos, anni 1564. & for. vnic. tit. de las obligaciones de menores de 20. años, anni 1585.

S Petr. Gregor. de repub. lib. 9. cap. 1. num. 43. poſt Abb. & alios in cap. per venerabilem qui filij ſint legit. Anto. Gomez in l. 10 Taur. num. 64. Conrad. in templ. om. Iud. lib. 1. c. 1. §. 4. verb. legitimos. Renatus Chopinus de Domanio Franciæ, lib. 1. tit. 11. nu. 12. Petr. Grego. in ſintagma. iuris vniuerſi, lib. 6 c. 7. nu. 33. in fin. p. 1. deciſ. Rotę. 133 nu. 21. lib. 1 in nouiſsimis. Surdus conſil. 210. nu. 42. vol. 2. Borrellus de Regis Catholici præſtan. cap. 35. num. 8. & ſeq. Georgius Cabedo deciſ. 69. per tot. p. 2.

T For. vnic. tit. de natis ex damnat. coitu, & ibi Vitalis, cui adde Couar. de ſponſa. 2 p. c. 8. §. 4. & 5. per tot. Sixtinus de regalibus, cap. 12. nn. 15. 19. & ſeq.

V Azor 1. par. inſtitutio. moral. lib. 2. c. 15 pag 410. & ſeq.

X Caſtaldus in tracta. de Imperatore, q. 124. nu. 5. Sixtinus de regalibus, lib 2. cap. 6. num. 10.

Y Aciat. de præſumptio. reg. 2. c. 5. nu. 4. Natta conſi. 421. n 8. & ſeq. Menoc. conſ 421. num. 21. & ſeq. Zuchar. conſil 10. num. 5. Honded. conſil. 68. nu. 6. & ſeq. Bertazol. conſ. ciuili, 92. num. 9. Surdus conſil. 177. num 41. Bardellonus conſ. 83 num. 57. & ſeq. Peregri. de fideicom. art. 22. nu. 90.

Z Ex magis communi Iacob. Berreta conſ. 2 172. A For. vnicus in fin. tit. dela via priuilegiada, anni 1595. Seſſe deciſ. 77. nu. 13. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 1. q. 5. vbi 130. caſus, in quibus ex abrupto proceditur refert. B Et l. 12. tabula. Cicero. lib. 3. de legib. & in orat. pro Sextio. Ioan. Azor, 1. p. inſtitutio moral. c. 63. pag. 613. D.

de ciuium Romanorum iure, ac ſuplicio rogatæ ſunt, nunquam ad eos, qui à Repub. defeciſſent pertinuiſſe. In eo enim delicto, propter eius atrocitatem, iudicantem, liberum, exolutumquè legum vinculis eſſe oportet, *c* cum in ſummis periculis, iuris ordine, atque accuſationum formulis non vtamur, & extremis morbis, extrema remedia ſint adhibenda, non pœnę feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſa: *d* ex qua ratione reſtitit Scipio Naſica, *e* Mutio Scebolæ Conſuli Romano, volenti contra Tiberium Grachum rempublicam facto repentino turbare præſumentem, ordine iuris procedere; dicens. *Quoniam Conſul dum iuris ordinem ſequitur, id agit vt cum omnibus legibus Romanum Imperium corruat.* Cum ſeueritas in atrocioribus habeatur pro clementia & rigor pro equitate. Ex qua ratione ſeditioſos, iure occidi indemnatos licebat. *f* Sicut & contra † ſuos officiales, de quibus inquit noſtra obſeruantia, *g* quod Aragonenſes non curauerunt 16
de illis, ſed Domino Regi dimiſſerunt, in curia puniendos, pro ſuo libito voluntatis: quia maieſtatem contemnit, qui auctoritate Magiſtratus, & ſimulata integritate, alicui iniuriam facit: Et ſicut Romani in ciues, Principatum, in quo legibus agi oportet, exercebant, & in Prouinciales dominatum, qui lege non adſtringitur: ita Reges Aragonum, in omnes ſuos priuatos ſubditos Principatum, in officiales vero dominatum exercuere. His tamen exceptis, nequè rem † iudicatam, 17
abſquè eo quod ad eam per appellationem fuerit cauſa deuoluta, reſcindere debet, nec cauſam, appellatione remota, committere licet quamuis iſti quoquè effectus ſint maioriæ, & ſupremæ poteſtatis. *h* Quinimo nec ſimpliciter, niſi in certis caſibus, ſolet cauſas committere, & delegare, cum regulariter vnuſquiſque coram ſuo † iudice ordinario, & locali debeat reſpondere, *i* nec ab eius iuriſdictione, tanquam ordinaria, & à 18
lege procedente, eximi quis valet. Licet enim † auocandi ad ſe omnes cauſas, tam cęptas, quam incipiendas, facultas primordialiter Regi cōpeteret, ratione ma- 19

ioriç,

C Petr. Erodius rerum iudicat. lib. 7. tit. 1. cap. 5. & tit. 9. cap 2. & 7. Noſter Ioſephus Seſſe deciſ. Aragon. par. 1. deciſ. 77. num. 13.

D l. ſi quis filio exhæredato, 6. §. quid tamen, ff. de inioſto rupto.

E Valer. Maxim. lib. 3. cap. de fortitudine, Alderan. Maſcard. de ſtatuto. interpretatio. concluſ. 1. numer. 214. Benedictus in cap. Rainutius, verbo & vxorem, deciſ. 5. numer. 471.

F P. Erodius rerum indicatarum, lib. 8. tit. 4. cap. 41.

G 1. tit. de generalib. priuileg. totius Regni.

H Bald. in l. 1. in fin. C. de ſentent. paſsis. Tapia in rub. de conſtitu. Princip. num. 66. Amatis deciſ. 8. num. 8. Zeballos tom. 4. commun. quæſt. fin. nume. 373. Viulus deciſ. 69. nu. 1. Petra de poteſtate Principum cap. 4. num. 2. 5. & 11. ſpeciali 2. 3. & 8 l. 1. §. fi. ff. qui & a quib. appell. non licet, cap paſtoralis, de re iudic. Lancelot. de attentat. 2. par. cap. 12. limit. 8. num 16. Lofredus conſil. 20. numer. 11.

I Obſeruant. 4. titul. de appellatio & fol. 3. de foro competen. §. Item como, in declaratione priuileg. general. cum concordant, per Molin. verb. actor. verſic. trus quilibet, & verb. index ordinarius, verſ. 3. Bardaxi in comment. tit. priuilegium general. Aragonenſ. numer. 15. & 16. fol. 29.

ioriæ; tamen talis poteſtas aliquibus modis, & caſibus fuit à foro regni reſtricta, [k] ad cauſas, in quibus per partem, cum iuramento aduerantur ſuſpiciones iudicis, & loci, ſine quibus, etſi cauſę ſint pupillorum, ſeu miſerabilium perſonarum euocari non poterunt, [l] quāuis de iure, [m] tales perſonę ſui iudicis ordinarij tribunali omiſſo, poſſint Senatum Principis ſupremi adire. Et tunc quando euocantur cauſæ ad Regem, tanquam ad ordinarium ordinariorum, is in locum primi iudicis ſuccedit, cum euocatio nihil aliud ſit, † quàm cau-
20 ſæ, quę pendebat, aut incipi debebat coram inferiori ad ſuperiorem citrà appellationem translatio. 1* Cuius varię ſpecies apud noſtros practicos, ſed omnes odioſę, & reſtringendæ, nec paſsim, ſed raró, & cum cauſa, 2* vtputà ſuſpicionis territorij, vel iudicis concedendæ: cum earum medio cauſę extrahantur à iudicibus ordinariis, eorumque iuriſdictio diminuatur, quæ ſemper à Foris noſtri regni adiuuata reperitur.
21 Sed ſi, de facto, aliqua † cauſa criminalis, ſeu ciuilis fuerit per Regem delegata, & conuentus coram delegato nõ excipiat, ſententia lata valebit, cum primordialiter facultas omnes cauſas delegandi, maioriæ Regis ſit cohærens: multotieſque accidit, vt ille, qui nihil opponit cõtra actum, qui exceptione poterat elidi, ſibi præiudicet, cũ non ipſo iure, ſed ope exceptionis
22 illi ſubueniatur: [n] quod idem dici poſſet † de ſententia, ab eo extra fines regni lata, cũ iure regni [o] ſit ſtatutũ, vt omnes cauſę intra illi' fines inchoari, & finiri debeāt.

Ex

k in Authentico, de quæſtore, § ſuper hoc, l. 2. C, vt lite pendente. cap. ad noſtram, vbi Abb. & omnes de appellatio. Paulus in Authentica, qua in prouincia, C. vbi, de crimin. agi oporteat, & in l. iudicium, num. 4. ff. de iudic. Rebuffus in tracta. de euocatio. quæſt. 5. nume. 4. & ſequen. Caſaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. par. conſideratio. 24. verſic. Quia. Boheri. in tracta. de ordine graduũ, 2. par. num. 57. & ſequen. Couarru. cap. 9. practi. nume. 5. Belluga in ſpecu. rubr. 8 § 5. ſed pone, num. 5. in fin. 8. & 9. Bobadilla in politi. lib. 2. cap. 16. numero 00. A. Iacobus Calicio in Margarita curiarum, dubitatio. 8. verſiculo 64. cum 5. ſequen. cap. licet ex ſuſcepto, vbi gloſ. vacante, Abb. & gloſ. diſtuleris, in cap. ex tranſmiſſa, de foro compoten. Ripa in cap. cum M. Ferrarienſis, num. 196. de conſtitutio. Antonius Oliba de iure fiſci cap. 3. nu. 35 & ſequen. Caballinus milleloq. 731. cum tribus ſequentibus. §. item que como ſegun fuero, cum §. ſequen. in declaratione priuileg. general. fol. 9. obſeruant. quo ad D. Regem titu. actus curiarum, Molina in verb. Euocatio. & verb. perhorreſcentia. Molina de Medrano in reſponſ. pro D. Rege, 2. parte, numero 142. & 143.

L obſeruan. quod ex cauſa, titu. actus curiarum.

M l. vnica, C. quando Imperator inter pupillos & viduas, Rolandus conſil. 76. nume. 37. & ſequen volum. 1. Gregorius López in l. 5. titu. 3. gloſ. 1. parti. 3. & gloſ. 4. in l. 41. titu. 18. parti. 3. gloſ. orbitates, in l. fin. C. ad leg. Flab. de plagiar. Couarru. practica. quæſtion. cap. 6. & 7. per tot. & Theſaur. deciſ. Pedemontana 177. Iacob. Cancer lib. 2. variar. c. 2. à n. 3. cum ſeq.

1* Couarru. vbi ſupra. Cancer 3. par. variar. cap 10. num. 8.

2* ex late traditis à Iano Langleo ſemeſtrium, lib. 7. cap. 17 per tot. pag. 461.

N Portoles in ſchol ad Moliuum, verb. Rex. num. 85. & ſequen. ex Menochio & aliis centum & ſeptem caſus cumulans, in quibus non oppoſita exceptione actus manent validi ipſo iure, ſex in eiuſdem rei declarationem concluſiones proponens.

O For. item que ningun iudge. tit. priuileg. genera. Aragonum. * Et fuit decisum in curia D. Iuſtitiæ Aragonum in menſe Auguſti anno 1586. in proceſu Iuratorũ Cæſarauguſt. & in proceſu Bartholomæi Beltran ſuper iurisfirma contra ciuitatem Oſcæ in cauſa Vniuerſitatis.

V P for;

Ex qua ratione, obſeruandi ſolemnitates forales in procedendo fuit † inducta à foro in fauorem eorum, qui 23 contra forum capti ſunt, vel in carcere detinentur liberatio per viam priuilegiatam; *p* quæ ideo priuilegiata appellatur, quia liberatus per illam, nulla ratione ex cauſis præcedentibus, intra vigintiquatuor horarum ſpatium iterum capi poteſt: quæ hodie Foro nouo Tiraſonæ, edito anno 1592. in atrocioribus ad vnum tantum caſum uon offerendi petitionem intra ſex dies fuit reſtricta. *q* Noſtri namque Aragonenſes noluerunt, quemquam indemnatum, *r* hoc eſt ſine ordine iudiciali, *ſ* & cauſæ cognitione, ac à iudice competenti in carcerem detrudi, flagellari, exiliari, vel occidi. Satius enim cum noſtro I. C. *t* iudicarunt maiores noſtri, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare, quod enim in Aragonia prouiſſionem appellitus † dicimus; in Caſtella, mandatum iudicis de capiendo, appellatur, ſine 24 quo, vel fragante maleficio, nec in Caſtella aliquem capere eſt Alguazellis permiſſum. *u* In hoc ſolum adeſt differentia, quòd ibi mandatum ex officio, ac ſine cauſę cognitione ſolet concedi: in Aragonia verò, non niſi ad inſtantiam partis legitimę, & vno teſte de viſu, vel duobus, ſaltem de fama publica comiſſi delicti, debeat *x* mandatum iuſtificari, antequam decernatur: quod ſi prædictis non iuſtificetur, & mandatum de capiendo parte legitima inſtante decernatur ſimpliciter, firma iuris, quę vulgò *volandera* appellatur impediet captionis executionem.

Quintus effectus ex maioria proueniẽs, & ex ſuprema iuriſdictione profluens, eſt ius conferendi dignitatem, *y* ſeu † aliquod officiũ, vel beneficiũ, quod habeat 25 nobilitatẽ, ſeu dignitatẽ annexã, putà Ducatũ, Marchionatũ, ſeu Comitatũ, *z* quæ † licet hodie, territorio, cui 26 ille

P Fot.fin. de lıtib abreuiao. for.coſa es, de manifeſtation. perſon. foro, E porque, de procurat. aſtrict. Portoles ad Molınam, verb. Capros, vbi pleoum tractat fecit 1.par.pag.311. cum ſequen. Seſſe deciſ.99. nu.7 & ſeq.

Q titu. de la via priuilegiada.

R Cicero in oratione 38. in l. Piſoocm, ibi, Coorra leges indemnati ciuis, pag. mihi 182. Et ita intelligeria Act. Apoſtolor. cap.16. verſiculo 37 ibi. Paulus autem dixit eis. Cæſos nos publice ındemnatos, hominea Romanos miſſerunt in carcerem, & nunc oculte nos ejiciunt? non ita, ſed veniant; & ipſi nos dejiciant. & cap. 22. verſiculo 25. Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare, & vtrobique Ioannes Lorinua in commentar.

S foro vnico, ritu. de proditoribus, ibi. Fiant tamen iudicialiter omnia ſupradicta. foro voico, ritu. de exiliis. Antonius Oliba de iure fiſci, cap.3. n.47.

T in l. abſentem, ff. de pœnis, Zurita tom.4. annal.lib.20.cap.73. p.352. col.1.

V l.18 lib.2. Ordinatio. titu.13. & ini Didacus Perez, gloſ. Merinos, & titu.14 l.1 & ibi gloſ. Faziẽdo delicto.

X Foro, E por dar, titu. de manifeſtatio. perſonarum, Moli. verb. Appellitus criminalis, & verbo, Captus. verſic. Capi nullus criminoſus. & verſi. ſeq. for. quandocumque, for. el ſeñor Rey, ritu. de appellitu. Bardaxi de officio Gubernatoris in criminalibus, c.4.n.20 & per tot.

Y Cabe. decil 73.n.1.& ſeq. vol.2. l. ſi conſtat, de appellario. c.2. de electio. Bart. in l. 2.n.87. C. de dignitatibus, lib.12.

Z Sola in decretis Sabaudiæ, verb. Dux. glo.2 n.1 & 4. l honor, ff de munerib. & honor. c.1. tit. quis dicatur Dux Bart. in d.l.1.n.97. Borrel. de Reg cathol. præſt. c.29. Fabi. de Ana conſi.44.n.15.& 66.n.8. Seraphi. deciſ.113.n.2. volu.1.

ille, qui tali titulo decoratur, tanquam dominus prçeſt, adſcribantur: tamen olim, ſui origine, officia erant, quæ, vel in aula Principis, vel in adminiſtratione prouinciæ exercebant, illi, quorum conſiliis, & ope, Imperatores, Reges, & ſupremi Principes, in bello, & pace vtebantur: vt enim Ducis in bello, ſic Comitis in pace, ciuilique adminiſtratione potiſſimum elucebat munus. Tamen, quia non omnes Comites, eodem munere fungebantur, ideo ſolebat adjici nota, quæ quid eius muneri incumberet, oſtenderet, atque eius miniſterium demonſtraret. Comes ęrarij, appellatur theſauris Regis Præpoſitus, *a* ſicut qui Regis patrimonium, poſſeſſiones, menſamque procurabat, Comes patrimonij, ſolebat nuncupari. *b* Comes notariorum, qui apud nos *Prothonotarius* dicitur, ſummusque Regis Aragonũ Secretarius eſt. *c* Comes ſpathariorũ, hoc eſt, cuſtodum corporis Regij Præfectus, *d* qui apud nos vocatur, *Capitan de la guarda*, qui eſt hodie D. Frãciſcus Michael de los Cobos Marchio Camaraſę, Aragonenſis, qui falſa delatorũ teſtimonia, patientia, veritate, propria, & maiorum innata fidelitate vicit, ac ſuperauit. Comes cubiculi, hoc eſt, Prępoſitus eorum, qui cubiculi regij curam gerunt, *e* vulgó *de la Camara, o llaue dorada.* Comes ſtabuli, qui equorum Principis curam gerebat, *f* qualis apud nos eſt, *el Caballeriço mayor*; quæ dignitas maximo olim in pretio fuit, & hodie inſignis dignitas eſt, eaque fruitur Excellentiſsimus Don Franciſcus de Rojas & Sandoual, Dux Lermæ, cuius conſilia maxima ſunt adiumẽto Imperio Hiſpanico, vt regna eidem ſubiecta, pace, & felicitate fruantur; tantæ namque Monarchiæ faſtigio, tantus erat dandus adiutor, qui ex ingenuis virtutibus, & animi dotibus, quibus ſẽper eluxit, à iuuenili ętate fortunæ, in quã alebatur, capax ab omnibus iudicabatur; & poſtea omnes agnouerunt eius incrementa, non fortunæ adſcribenda, ſed propriæ eius animi virtuti, multo maiora debita, vt rerũ geſtarũ magnitudo teſtatur, ex quibus eum gloria, vbique quaſi vmbra comitata eſt. Comes ſacrarũ largitionũ, *g* cuius officiũ præcipuũ erat vt Princeps per eum ſuã liberalitatẽ, & magnificentiã exerceret, cui poteſt cõparari, *el Limoſnero mayor.* Comes priuatarũ, cui cõueniet officiũ, *de guarda ropa, o joyero mayor.* Comes exercitus, ſeu rei militaris, qui † ſi ad cuſtodiẽdos regni limites mitte-
27 retur, Marchio, Germanorũ lingua, quę Gothicæ multũ eſt vicina, dicebatur, emanat etiã ex maioria & ſuprema iuriſdi-

A l. 1. & l fin. C. de ſuſcepto. lib 10. de quo ſupra §. 25. n. 14.

B in titu C. de officio Cõmitis ſacri patrimonij, in conſtitutione Græca.

C C. de officio Primicerij, de quo ſupra, §. 10. num. 8.

D Guilielmus Benedictus in cap. Raiuncius, verb. Duas habens filias, nume 53. & ſequent. de teſtam.

E l. 3. ex toto titu, C. de prępoſit. ſacri cubiculi, lib. 12. l. in lege Cenſoria, 203 in fin. ff. de verbor. ſignif.

F l. vnica, ibi, Comites ſacri ſtabuli, C. de Comitibus & tribunis ſcholarum, lib. 12. Zurita tom. 2: annal. lib. 7. cap. 12. colum. 3.

G Garſias de Loayſa in notis ad Concilium octauum Toletanum, pag. 468 & duobus ſequentib:

iuriſdictione, & authoritas † creãdorũ magiſtratuũ, *h* ſiue 28 illi ſint, qui iuriſdictionem exerceant, ſiue ſolum adminiſtrationem politicam, *i* quales ſunt officiales, & miniſtri vniuerſitatum. Qua ratione D. Rex nominat Commiſſarios ad faciendas imburſationes, dempto in hac vrbe Regia, vbi ex ſingulari priuilegio ſolet ipſemet D. Rex, ad ſupplicationem ciuitatis facere in propria perſona, & illi Ordinationes, pro bono ciuitatis regimine concedere. Vnde, ſi lex regni non repugnaret, poſſet Dominus Rex quoſcumque, & qualeſcumque magiſtratus creare, & promouere, pro libitoque amouere; quia ab eo pendent, ſicut rami ab arbore, radij à ſole, riuuli à fonte; eſt namque dominus iuriſdictionum, omneque ius, dominium, & poſſeſſio iuriſdictionum penés eum reſident; *K* Magiſtratus verò † ſolum habent 29 illius adminiſtrationem, & exercitium; & ideo non poſſunt interdicto, vti poſſidetis, quoad officia iuuari, niſi eſſent hęreditaria, ad ſucceſſoreſque eorum iure patrimoniali tranſirent; tunc namque pro fundis, & prædiis haberentur. Hinc primò infertur, quod reductio officij Iuſtitiæ Aragonum, ad beneplacitum Regis, *l* nihil aliud fuit, quam eum in ſuum ius antiquum, lege regia competens, reſtituere, ac quaſi in priſtinum ſtatum reponere. Secundò infertur, quòd vt reſtringeretur † iſta 30 libera Regis facultas, neceſſarium fuit, qualitates neceſſarias promouendorum ad officia exprimere, vt putà, quod ſint naturales, *m* & quod ſint ſeculares,

H c. 1. tit. quæ ſint regalia. l. 1. § cũ vrbẽ. ff. de offi. præfecti vrbis. l. 1. C. de metropol Beryto lib. 10. l. quidã conſulebant, § 8. in fin. iũcta gloſ. ff. de re iudi. l. 1. ff. ad l. Iul. de ambitu. vbi Bald. & in c. 1. § iudices, de pace iuramen. firman. gloſ. in c. 2, ne prælati vices ſuas, Auenda. de exequen. mãd. c. 1. in princi. & c. 4. num. 6 PetrusGregor. de republ. lib 9. c. 1. num. 33. Bobadilla in polit. lib. 1. cap. 2. num. 24 & ſeq. Ioan. Axor 2. p moralis lib. 11. cap. 4. verſ. poteſtas creandorum. p. 1217. QuintanaDueñas de iuriſdict. & imper. lib. 1. titu. 1. num. 4. Borrell. de Regis cathol præſtan. cap. 21. num. 14. & ſeq. per tot. Cabedo decif. 33. nu. 1. p. 2. Marra de iuriſdict. 1. par. c. 42. Nata conſi 636. n. 8 Maraora in Specu. 4. diſti. num. 3. Capic. deciſ. 130. num. 26. Bardaxi in comment. tit. de offic. Iuſti. Arago. pag 97. colum. 4. in princ & omnes qui ſcripſerũt ſuper facultate circà di Locumtenentem generalem extraneum, Molina de Medrano pro D. Rege 1. p. n. 5 & ſeq Barboſa ibidem conclu. 1. Martinez pro regno, nu 224. & 225 Menoch. conſi. 302. n. 29. Cagno, in l. 2. n. 102. & 103 ff. de origine iuris. Sixtinus de regalibus, lib. 2 c. 15. per tot.

I Guido Papa deciſ. 106. Azebedo ad curiam Piſanam, lib 2. c. 4. n. 14. fol 40. & cap 18. num. 34. fol. 71. Portoles in ſcholiis ad Moli. verb. Rex, num. 45. & ſeq. Cabedo deciſ. 60. n. 7. p 2.

K Bald. in c. 1. de allodiis, & in c. 1. quis dicatur Dux. & in c. cum viceſſimũ, verſ. quæro quæ ætas, de offic. deleg. & in l 2. col. 1. verſ. aduerte quia nunquã inuenies, C. de ſenten. & interlo. om. iud. Aym. conſ 338. in prin. Auend. de exequẽ. c. 1 n. 6. & ſeq. Couar. in prac. c. 1. n. 2. & 9. & c. 4. Menoc. lib. 1. præſump. 14 & cõſ n 7. Vanci. de nulli. ex defect. iuriſd n 10. Perra de fideicom. q. 13. à n. 555. Valaſ. de iur. emphy. q. 8. n. 21 & 29. Lauren. Teni. caute. 129. n 18. Cabe. deciſ. 9. n 1. & 8. & deci. 43. p. 2. Garcia de expẽſ. c. 12. n. 56. & ſeq. Pegue. deciſ. crim. 36 n. 6. Ceſſ. Hugo cõſ. 60. n. 8. Dida. Perez in l. 4. tit. 1 glo 1 lib. 2. Ordina. Boſ. in praxi tit. de Principe, n. 33 Azeb. in 4. Recup. tit. 1. l. 10. Alei. lib. 2. paradoxo. c. 6.

L for nouo Tiraſonæ anno 1592 tit. de offi. Iuſt. Aragon.

M vt in for. titu. de alienigenis ad off. non admittend. cui adde Ioann. Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum lib. 1. cap. 6. & notauit optime Bardaxi de offi. gubernato. quæſtione 1. numero 3. pag. 4. verſi. Vnde poſſet inferri, for. 2. de officio Cancellarij. foro vnico, titu. quod extraneus à regno non poſsit habere officium in regno. & for. vni. titu. vt iudices Aragonum iudicem. Miſinge. ſingular. obſeruatio. centu. 4. obſeruat. 30.

N for.

rei, & non clerici, n quod & iure, & prope omnium
prouinciarum vſu receptum eſt; o licet Prælati domi-
31 ni † locorum poſſint iuriſdictionem ciuilem in pro-
pria perſona exercere, p cum eam non exerceant tan-
32 quam officiales, ſed tanquam domini, aliaſque † qua-
litates, nobilitatis, q abſentię D. Regis, r praxis, ęta-
tis, & gradus, ſ & niſi forali diſpoſitione hoc eſſet cau-
tum, inſtar ſacrilegij haberetur t indignos magiſtra-
33 tu, & incapaces ad officia iudicare eos, quos Princeps e-
legerit. Tertiò infertur, quod cum † nec iure natu-
rali, vel diuino, officiorum ſecularium venditio ſit pro-
hibita, u poſſe Regem Aragonum officia vendere, ſi
hoc non fuiſſet foro regni x prohibitum; quæ prohibi-
tio & Romanorum, Gallorum, aliarumque prouin-
ciarum legibus confirmatur, y & optima ratione ful-
citur, quod qui emit, neceſſarium eſt vt vendat, z nec
ſine rubore puniri poteſt, is qui quod emit, vendit.

Sextus effectus ſupremę poteſtatis, iuriſdictioniſque
34 eſt, poteſtas † gladij, ad animaduertendum in facino-
roſos, quæ à noſtris merum imperium appellatur, ac
penès Pricipem ſuprẽmum reſidet, cum animaduer-
tere, executionem reſpiciat; a & ideo erectio furca-
rum, vbi executio fieri ſolet, meri imperij ſignum eſt b,
& per eas poſſeſſio conſeruatur, etſi per mille annos
aliquis in eis non fuerit ſuſpenſus. Sed verius eſt ſo-
lum effectum eſſe meri imperij, exemplíque cau-
ſa à

N for. vni. tit. quod official. executo. & miniſtri iuriſdict. regię ſint ſeculares & nó clerici, vbi Bardaxi concord. l. 17. li. 1. ordina: tit. 3. vbi Dida. Perez glo. ſi reſumiere corona & glo. no pueda tener. & lib. 2. titu. 15. l. 25. Moli. in repert. foro. verb. Clericus, verſ. Clericus de foro, vbi Forte. n. 2. idem Barda. in for. tit. dela inquiſició cõtra el Viceca, celler, pract. crimin. canonica B. Diez c. 65. n. 2. vbi an poſsit eſſe de cõſilio Regis, ex Abba. in c. non eſt, n. 4. de voto cũ plurib. concord. per Salçedo in addi. ad dic. 61. verb. Cõſiliarij Principis.

O c. 2. c. ne Sacerdotibus ne cler. vel monachi, Rebuf. in conſt. Gallię, tom. 1 tit. vt laici, &c. n. 3. Bened. in c. Rainurius, verb. & vxo ſé, dec. 2 n. 477. Couar. in in pract. q. 33. n. 5. Maſtri. deciſ. 159. n. 18. p. 2. Borrel. de Regis catholici præſtantia, c. 73. n. 3. & 4.

P obſeruan quod Prælati tit. actus curiarũ, & obſeru in cauſis, tit. de for. cõpet.

Q for. vni. tit. quod regẽs officium guberna. ſit miles ſimplex.

R for. vnic. titu. quod D. Rex non poſsit facere Locum tenenté ipſius in Aragonia niſi certis caſibus.

S for. vni. tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros oficiales, & for. vni. tit. Que el Vicecanceller, y otros oficiales ayã de ſer graduados. for. 1. tit. Reparo del Cõſejo del Iuſticia de Aragõ, ib., De edad de treynta años.

T L. 2. C. de crimine ſacrilegij.

V Guili Benedic. in c. Raiautius, verb. Duas habens filias, n. 32. de teſtam. Soto de iuſt. & iur. lib. 3. q. 6. art. 4. col. 3. Tellus Fernan. in l. 26. Tau. n. 10. Mencha. controu. illuſtr. c. 42. n. 9. ad fin.

X for. vnic. tit. de prohibita lagitio. pecuniæ, vbi Barda. Moli. in repor. verb. pecunia verſ. 1. & verb. pretium verſ. 2. & verb. firma, verſ. die 10 Decẽbris, & verb. iuramentũ, de iuramen D. Règis, & ſuorum officialiũ, verſ. & circa iſtud iuramentũ, & verb. officialis. verſ. officiales exercentes, & vtrobiq; Porsoles in ſcholiis.

Y l. 1. ff. ad l. Iuliam, de ambitu, l. vni. C. de piſtoribus, lib. 11 l. vnica, C de officio præfecti Senatus, lib. 12. Soci. conſ. 146. n. 2. lib. 1. Rebuf. tom. 2. ad leges Gallicas, tit. de mercato: minur. venden. arti. 1. glo. 5, ad fin. Marcus deciſ. 149. n. 5. Bald. in l. Barbarius. ff. de officio præto. Nauar. in manua. c. 25. n. 7. Cabe. deciſ. 24. n. 4. p. 2. Auend. reip. 9. n. 2. Afflict. in conſtitutio. Siciliæ, rub. 93. n. 6. Rebuf. in l. vni. glo. 1. n. 133. C. de ſententiis quæ pro eo quod intereſt, Brancala ſ en ſus predicamentos de Corte. c. 10. n. 28. p. 140.

Z Ioan. Choki. in theſau. aphoriſ. polit. lib. 5 c. 4. for. vni tit. de iuſtitia reddẽda, & nó vẽdẽda for. vni. tit. de prohibitis aueriis. & for vni. tit. de pœna corrũpentis iudices. Cyril. in ſumma crimi. rub. 1. §. 1. n. 5.

A l. aut dãnũ. § 1. ff. de pœnis, l. nó dubito, in fin. verſ. nó fiát, ff. de captiuis, l. reſpiciẽdum, §. fin. ff. de pœn. l. ſi quid erit. ff. de offic. procon. Marta. de iuriſdi. 1 p. c. 36 n. 18. & ſeq

B Alcia. lib. 9 parerg. c. 24. Couar. li. 4. var. c. 5 in fin. Græu. ad Gail. lib. 2. concl. 60. conſid. 2. n. 7.

V 3 C in ſi

ſa à I. C. *c* propoſitum ; ideoque banna , & procla-
mata, quæ in illius executione in noſtro regno fiunt, ad
maieſtatem regiam, apud quam talis poteſtas gladij re-
ſidet, referuntur; quæ tamen aliquatenus legibus regni
limitata, coarctata; & modificata reperitur, vtputà, quod
non fiat, † niſi præcedēte proceſu, & ſententia forali, quę 35
publice, & in loco publico, & cum ſole exequatur, *d* &
quod non officio nobili, ſed mercenario, ideſt, ad inſtā-
tiam partis legitimæ, tali vtatur poteſtate, *e* & accuſa-
tioni deſeruiat: & ita Antonius † de Herrera, qui in om- 36
nibus delictis facultatem iudicibus procedendi ex offi-
cio foris Tiraſonę conceſſam retulit, à veritate prorſus
deuians, legem illam, quæ hiſtorico dicta eſt, *f* ne quid
falſi dicere audeat fuit impudenter tranſgreſſus, cum
non ſolum id, *g* ſed & multa alia innatæ fidelitatis A-
ragonum ignarus falſa audacter ad dominum, ac Regē
noſtrum Philippum reſcripſerit, qui non tam dedit o-
peram *h* veras, certaſque res ſcribere, quàm nihil omni-
no præterire, quod vel à quibuſuis habuerit, vel ipſe
ſomniauerit; quia in Aragonia non habemus intereſ-
ſe † ſecundarium, ſed omnia ad inſtantiam eius, cuius
principaliter intereſt, geri debent, cum, obſeruantia no- 37
ſtri regni, omnia publica delicta, ad inſtar priuatorum
ſint redacta: *i* ita vt nec fiſcus ad accuſandum admit-
tatur, *K* cum non ſit priuilegiatus ad agendum, ſed iu-
re priuati vti debeat; *l* nec quilibet de populo, niſi caſi-
bus ſupra relatis, *m* in quibus extraneus à regno non
admittetur ad accuſandū, *n* & vno agente ſtatim actio
criminalis cōſumitur, *o* niſi primus cū parte colluſerit,
vel ob partis cęſionē fuerit reus abſolutus, *p* ſed regulari
ter

C in l.imperium, ff.de iuriſdict.omn iudic.

D For.querientes, tit.de offic.Cancellarij.

E obſeruan. item per foros.titu.de genera. priuileg.totius regni, for.vnico,titu.de poſtulan. Molin. in repertor. verb. clamum, in princip. Iaſ.in d. l.imperium.n.17.

F Polidor. Virgil. de inuentorib.rerū, lib. 2.c.13. in fin.ex Cicerone lib. de oratore.

G in relatione rerum Aragonenſium ad Philippū Tertiū, 1.p. pa.21.ibi, Mouiendoſe competencia. & pag.25.ibi, Y que el mejor y mas verdadero remedio. pag. 50. ibi, por q̃ induſtrioſamente. & 2.p. pag.57. ibi, Arraygada la mala, pag.59.ibi, Yno diſminuyendo la confiança de los Aragoneſes. pag.71. ibi, Por la ſoſpecha de todos. pag.77.ibi, Sino con palabras. pag 89.ibi, deſfogando. pag.107.ibi, Por no ver de ſus ojos.p.119 ibi, Y que los jueces. pagi.130.ibi. Se ordeno, & ibi, El Viſorey. y Regentes. pag.138.ibi, Ypor quitar ocaſiones. Quæ omnia tanquā falſa expungenda & abolenda, ac igne expurganda eſſent.

H Cano de locis Theolog.lib.11.c.6.

I obſeruant.item in publico crimine,4. & obſeruan.item in criminibus,8 tit.de homicid. Seſſe deciſ.99.num.16.& duobus ſeqq. 1.p.

k obſeruant.ſed ſi D.Regi, tit.de general priuileg.totius regni, Mollin d.verb.clamum, verb.Fiſcus, & in verb Procurator fiſcalis. vbi Port.

L Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, q.19.à n.9.cū ſeq.late & ibi per eum allegati, l.extat, l placuit, ff.de iure fiſci. Cæſar Conrard.in l.vnica, q 21.ad verb.fiſcus, nume. 5. C ſi de momentanea. Gail lib.1.obſeruatio. 90.n.2.glo.in l.1.C.de petitio.hæredit. Montal.de reprobatio. ſententiæ Pilati, artic.3.n.16.l.fin.C de fiſcalibus vſuris, Farinac.in quæſt.criminal 13.n.14.& ſeq.

M d.obſeruan item in criminibus, obſerua.2.tit.de general.priuile.totius regni, for.5.tit.de lenonibus, & in for.vnic.titu.de la facultad de acuſar a los que injuriaren a los Lugartenientes, & in for.nouiſsimo Tiraſonę, tit.de los que injurian a los oficiales Reales. & alij ſupra relati §.19.n.50.

N Burgius vbi proxime, q.18.n.57.

O ex gloſ.in l 3.ff.de popula.actio.

P Farinac.in praxi crimin.q.4.n.13,& 37.& Burgius vbi proxime num.35.& 36.& q.20.num.43.

Q vt in

38 ter in hoc Regno omnis inquiſitio eſt † prohibita, *q* præter quam in cauſis finium regundorum, caloniæ homicidij, & infançoniç, vel contra officiales Regios, vel redituum regalium adminiſtratores, ſi nomine Regio, fiſco rationem reddituri adminiſtrent: ſi enim locationis, atquè ita temporariæ emptionis titulo pro ſe ipſis admi niſtrent, inquiri non poterunt, quamuis forſan ſi doloſe ſe geſſerint circa res ſedentes à D. Rege conductas, via ordinaria ciuili, aut criminali à fiſco, vel ab eo cuius intererit conueniri poterunt, vt fuit deciſſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum. * Sed ſi in Inquiſitionis iudicium conſenſerint, & contra iudicem inquirentem exceptionem generalis priuilegij non oppoſuerint, eius iuriſdictionem declinantes, nec iudicium dicetur nullum, & ſententia in eo lata valebit, vt fuit declaratum in Curia D. Iuſtitiç Aragonum. * Licet aliqui ſint officiales, contra quos, vel ex priuilegio non poteſt fieri inquiſitio, vel certus eſt iam, inquirendi modus à lege preſcriptus, multaquè alia, † tam in procedendo in cauſis crimina-
39 libus, quam in imponendis pœnis, & earum executione, ſunt ſingulariter foris, ac legibus noſtri Regni prouiſa, in quibus maioria, & ſuprema Regis Aragonum poteſtas videtur reſtricta: vt ſunt illa duo ſingularia Regni priuilegia; alterum, modum procedendi reſpiciens,
40 ne ſcilicet ſit tormentum † alterum vero, pœnam, ne ſit bonorum confiſcatio, niſi in crimine leſç maieſtatis humanæ, ſeu diuinæ, nec triremium, ſeu galearum poſſit imponi alijs quam latronibus: quæ ſunt ex illis quatuor Regni priuilegijs foro Tiraſonæ, anni 1592. reſeruatis, ſuper quibus nihil diſponi, vel nouari poteſt, niſi omnium exiſtentium in curia nemine diſcrepante adhibito conſenſu, vt ſupra diximus. Vnde nec ſtatuto induci poterit, præterquã in caſibus à foro permiſſis, in quibus vt fuit per me, & collegas declaratum in curia D. Iuſtitiç Aragonum, * nullatenus impedietur executio: nec Clerici torqueri poterunt, ab Eccleſiaſtico Iudice, quia cum hoc priuilegium territorio conceſſum ſit, etiam Clericos comprehendet, *r* & ideo fuit denegata firma, D. Thomæ de Borja Archiepiſcopo Cæſarauguſtano viro nobiliſſimo, & mihi multum benefico: nec etiam exteri, & alienigenæ vt falſo aſſeruit Anthonius de Herrera,

q Vt in priuileg. gener. §. Item que inquiſicion, & toto tit. de prohibi inquiſi. Bardaxi in commen. ad priuil. gener à num. 6. cum ſeq. obſerua. 1. tit de generalib. priuil. obſeruã. ſi aliquis commiſsit. tit. de homicidio, obſeru. fin. tit. finium regundo. & foro 1 tit. de teſtibus.

* In proceſſu Menauti de Morlanes ſuper iuris firma, & in proceſ. procu. fiſcalis, & Ioannis Triſtan de Oſtabat ſuper crimin. contra eundem Morlanes.

* In proceſ. Hieronymi Palomares & Petri Galan ſuper iurisfirma, 1615. obſeruan. ſi aliquis, tit de homicidio

* In proceſſu Franciſci Hernandez ſuper iurisfirma, die 31 Ianuarij 1612 Seſſe de inhibitin cap. 1. §. 2. num. 68. pag. 52. in fi. vbi tradit quædam exemplaria à nobis in ſua originali matrice viſſa, quæ noſtram ſententiam & decretum coadiubant.

r Roman. conſ. 180. numer. 2. Felin. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, nu. 70. de conſtitu. Olérad. conſil. 32.

ra,* niſi in caſu falſæ monetę in hominibus vilis condi-
tionis,ſed nec hi in capite alieno* torqueri poterunt.In
cęteris vero † omnibus,quæ legibus à ſe latis, & à po- 41
pulo receptis,eius poteſtas non reperitur limitata , tam
lata,& ampla Regi noſtro manſit facultas, & poteſtas in
eum lege Regia tranſlata: ſicut in quemlibet alterum ſu
premũ Principẽ,& Monarcham: quod ſi aliquis auda-
ćter contrariũ aſtruxerit eum, vt Antiſtium Labeonem
inſanire dicemus:* Solum enim cõtra leges † nunquã 42
intẽdit aliquid facere,nec plenitudine poteſtatis vtitur.
Et hæc eſt ratio dicti vulgaris,noſtrorũ Foriſtarũ, quod
D.Rex in Aragonia litigat vt priuatus,quia,vt de Impe
ratore dicitur, quando nõ vtitur plenitudine poteſtatis
abſolutę,non eſt vlla differẽtia inter eum,&alium dñm,
iuriſdictionem in loco habentem. Inde primo infertur,
in Rege noſtro ceſſare doctrinam Cini,ſ & aliorum aſ-
ſerentium,poſſe Principẽ,iuxta propriã, & particularẽ
ſcientiã ſentẽtiã ferre, licet in iudicio cõtrariũ ſit proba
tũ. Secundo infertur,quod à ſententia noſtri Regis non
appellatur, † non tanquam Præfecti Prætorio, vt dixit
Bardaxi,t (cui æquiparatur primogenitus,Regni Guber- 43
nator)ſed tamquã ſupremi Monarchę, licet per viã gra
uaminum,cõtra forum factorum,ad Curiã Iuſtitiæ Ara
gonum habeatur recurſus, u ad inſtar ſupplicationis in-
ductus,quæ,vt inquit Vitalis, antiquitus locũ habebat,
antequã lege Regni fuiſſet ſublata, exceptis cauſis crimi
nalibus,in quibus nõ poteſt † haberi recurſus ad Curiã 44
Iuſt. Arago. niſi reſpectu nullitatis,& ritus y, Sed de cõ
ſilio Regiorũ cõſiliariorũ aulę criminalis * ſententia lata
exequtioni,abſq; vllo recurſu mandatur,niſi eſſet mor-
tis,aut mutilationis membri,in quibus fit reuiſio per cõ
ſiliarios aulę ciuilis,* ſi damnatus intra tempus legitimũ
appellet. Tertio infertur,ex eadem ratione Regem no-
ſtrum indulgere † crimina,remiſſioneſq; pœnarum de-
linquentibus concedere, z quatenus tales pœnę reſpi- 45
ciunt

* In rela tione ad Philippum,ibi,y que los eſtrangeros. pag. 122.
* In proceſ.Pauli Eſpital ſuper manifeſta.an.1609.
* Ant.Auguſt. Archiepiſ. Tarracon. noſtræ patriæ decus,dialog.4.de ſus medallas,pag.156.
S In l.1.C.vt quæ deſunt aduocat Alber.in l.illicitas,§. veritas,ff. de offic. Præſid Couarr. lib 1,var. c.1.nu.7.in fin. verſ.Princeps tamen Cabed deciſ. 74.num. 8.p.2.
T De offic. Guberna.q.5 nu.5.verſ.proprius accedendo in fin.pag.56.& n. 7.pag.58. poſt Corſetum de poteſta. Regia. 4.p q. 44.num.10 Bart.in l.omnes populi,n.8. ff.de iuſt. & iur. & in l. 1. ff quod quiſq. iur.Iaſſ.in l.2.n.8. ff.de offic.eius.
V Obſeruan. quod filius legitimus, & obſeru. ſeq. tit.actus Curiarũ. Mieres in conſtitutio. Carhalon. Petri 3. 1.p. collation 6. de offi.Gubernat.fol.167 &2.p.colla.6.c.36.fo.52
X For.querientes.1.& 2 tit.de firmis iuris.
Y Seſſe de inhibitio.cap. 1.§.2 nu.50.& ſeq.
* Doctiſsimi D.Auguſtin. Morlanes,D.Ioannes Porter,D.Hieronymus Marra D. Balthaſar Nauarro de Arroyta,& ego eorũ minimus.
* Sapientiſsimi D. Ioſephus Seſſe Regens Cancellariam.D.Dominicus à Vẽgochea, D Auguſtinus Pilares D.Ioannes Canales.D.Frãciſcus dePueyo
Z l.relegati.in fin. l. moris.§.ſed enim. l.diuus, la 2.l.ad beſtias,§.ex prouincia. ff.de pœnis.l.1. §.fin. ff.de quæſtio. Molin.in reporto.verb.Rex, verſ.Domino Regi tantũ cõpetit remittere, & ibi Portol.nu.290.& ſeq. Caſane.in catalog glor, mund. 5.p.cõſidera.24.verſ.54.Anto Gom. tom. 3. variar.c.8.n.4.& in l.40.Taur.nu.10.verſ.octauo, Menoch.de arbitr. caſu.336.verſ.cum ſolus Princeps.Cephal.conſ.304.nu.103.lib.3. Decia. conſ.18.n.110.lib.1.& cõſ.96.n.2.lib.1.Franc.Marcus deciſ.68.n.6.p.1.cũ concordã.per Farina.tom.1.tit.de carceribus,q.29. nu.80

ciunt vtilitatem publicam, *a* non vero ſolet tales remiſ-
45 ſiones concedere in præiudicium † partis offenſę, *b* niſi
de abſoluta poteſtate, ex aliqua magna cauſa publicæ
vtilitatis: *c* ſed verius eſt ſi intereſſe partis ſolum ſit vin-
dictæ, non pecuniarium illud remittere non ad abſolu-
tam, ſed ad ordinariam Principis ſupremi poteſtatem
iure Principatus, ex lege Regia proueniente, & orto per
tinere, atque ita Regi Argonum competet, niſi quate-
nus talis poteſtas aliqui bus caſibus à foris *d* Regni repe
ritur reſtricta, in quibus guidatica, & remiſſiones à D.
Rege conceſſę non valebunt, nec in præiudicium par-
tis læſæ obtinenti proderunt, quinimo, & ſi in caſu per-
miſo fuerint conceſſę tenebitur obtinẽs parti accuſanti
expenſas in proſequtione cauſæ factas ſoluere, *e* quod
intelligi non poteſt de guidatico *f* particulari, quod &
ab inferioribus Magiſtratibus, teſtibus in cauſa crimina
li producendis ſolet concedi. Sed de conſuetudine, &
ſtilo Regiæ Audientiæ guidatica generalia ad tempus,
& remiſſiones perpetuæ non dantur, nec admittuntur
in quibuſcumquè criminibus, niſi pace habita, & parte
concordata, & ea ſatisfacta. Hoc nec præſidibus iure
communi tribuebatur, nec in Aragonia alteri, quam
Domino Regi, vel eius Locumtenenti generali, qua ra
tione, nec Regens officium † generalis Gubernationis,
47 etiam dum in Regia Audientia præſidet, facultatem re-
mitten-

nu. 80. Bouadil. in polit. lib 2. c. 16. nu. 99 & 111. lit. F. Auenda. in c. 7. prætor. nu. 7. in fio. Anto. Sola in conſti. Sabaudiæ, tit. de indulgent. decreto. indulgentiam. gloſ. vnic. à n. 5. cum ſeq. Marta de iuriſd. 1. p. c. 44. Cabedo 1. p. deciſ. 45. Eleganter noſter Regens Seſſe in tract. de Inhibitio. c. 1 §. 5. pertot.

A l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil.

B l. 2. C. de precib. Imp. offerend Salicet. in l. ſi pro iure, ff. de condic. furtiua, Ruin. conſ. 60. vol. 5. Bal. in l. 2. n 3. C. de in ius vocand. Maranta de ordin. iudic. 6. p. verſ. Inquiſitio. num. 56. Grãmat. conſ. 34. in prio & voto 35. nu. 9. Paul. Chirl. de relaxatione carceria. tit. de compoſitione, q. 1. n. 4. Borrel. de Reg. Cathol. preſtao. c. 38 nu 13. & 14. Burſat. conſ. 54. nu. 18. in 1. Plot. conſ. 70. Couar. lib 1. var. c. 20. nu. 8. Oſaſc. deciſ. 134. n. 11. Sola tom 1. tit de indulgent. decret. Abit ſus. gloſ. 2 1. n. 12. & 13. Conrad. lo templ. om. iud. lib. 1 c. 1. §. 4. verſ. decimoſeptimo, nu. 4. & 5. Azebedo in §. tit. 25. l. 1 num. 53. & ſeq Luc. de Pena. in l. 1. q. 5. C. de deſertor. Iſern. in tit. quæ ſint regal verſ. & bona committentium, nu. 73. & Afflict. eod. tit. § pœnarum, nu 32. & in conſti. Regni, mulier. quæ dotarium, num. 25. notab. 10. Abb. conſ. 6. nu. 2. vol. 2. & Felin in cap. 1. num. 4. verſ. 1. declara. de probatio. Caſane. in conſuet. Burgund. tit. des Iuſtices, §. 5. num. 163. & conſ. 27. Molin. in reportor. verb. Rex, verſ. D. Regi tantum competit remittere, & ibi Portol nu. 290 & ſeq. Seſſe vbi proxime nu. 82. cum plurib. ſeq. & deciſ. 178. per tot. 2. p. Molin. verb. exilium, verſ. fin.

C Gramat. conſ. 34. Carauita. titu. 273. nu. 2 & Sola in d. decreto. ne malitia. glo 1. 2. p. nu. 7. & 8 Greg. Lopez. glo. el Rey, l. 1. tit. 32. par. 7. Ruin. conſ. 60. vol. 5. Pariſ. conſ. 2. vol. 4. Borrel. de Reg. Cathol præſt. d. cap. 38. nu. 15 & ſeq.

D Foro, como cerca la punicion, 1. & 2. tit. de homicidio, foro como de pocos dias aca, tit. de crimine falſi, for. fin. de conſultatio. & in for. 1. & 2. tit. de iurameo præſtan. per officiales, foro de poco tiẽpo, tit. de prohibita inquiſitione, for. vnic. tit. de proceſſu contra fractores inhibitionũ Iuſtitiæ Arag. ibi. ſegund que por fuero contra los officiales.* Et ita fuit deciſum in curia D. Iuſtitiæ Aragon In proceſ. fragantiæ Hieronymi de Luna, ſuper criminali, die 29. Decemb. 1562 non prodeſſe relaxationem delicti eidem factam per D. noſtrum Regem, quia ex notabili contraforo, & reſiſtentia facti Franciſco Lunel Locumtenenti Iuſtitię Aragonum, fuerat per curiam condemnatus dictus Luna, qui erat Zalmetina Cæſarauguſtæ ad priuationem omnium officiorum ciuitatis, & Regni, & exilium decem annorum, cum commioatione perpetui, & abciſsionis manus minus vtilis.

E Foro vnico, tit. de remiſsionibus guidaticis.

F Greneus ad Gail, concluſ. 52. num. 16. & 17. corolario ad illam concluſ.

G Seſſe

mittendi, & indulgendi crimina habet, licet ex cauſa, habita deliberatione cum eius Aſſeſſore, * & Conſiliariis Regiæ Audientiæ criminalis, & Aduocato fiſcali,* ſoleat Procuratori Aſtricto, qui in atrocioribus accuſator publicus eſt, præcipere, vt ab accuſatione deſiſtat, *g* vel in ea inſtantiam non faciat; quod, in effectu, indulgere, & remittere eſt, per indirectum. Non tamen facile † debent crimina indulgere, & pœnas remittere, quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, *h* nec vllam reus(inquit Beatus Iſidorus) *i* pertimeſcit culpam, quam redimere numis poſſe exiſtimat; creſcit enim hoc modo multitudo peccantium, & facile itur ad culpas, vbi eſt venalis ignoſcentium gratia. Vt enim, inquit Seneca, k non oportet habere promiſcuam, ac vulgarem clementiam, nec abſciſſam; cum tam crudelitas ſit, omnibus ignoſcere, quam nulli: ſed modum im remittendo crimina teneant, quia(vt inquit Pſalmiſta *) Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore, in quem locum cum interorandum B. Ludouicus, REX Galliæ incidiſſet, gratiam, & remiſſionem cędis à ſe factam illico reuocaſſe, traditur; vt ſic poſſet dicere cum Propheta, *l Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine*. Nam dum facinoroſi non puniuntur, ne dum publica turbatur lætitia, ſed etiam ira Dei in nos prouocatur, *m* atque ita, multo minus, pœnas delictorum vendere debet, cum non deliquerit burſa, ſed perſona, *n* & ideo in Aragonia compoſitio pecuniaria in criminibus prohibita fuit: *o* quia ſi pœnæ venduntur, omnia mala in REPUB. naſcuntur, & illud cum Prudentio *p* dicere poſſumus. 48

Pudor per aurum ſoluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipſa intercidunt.

Vnde ſine cauſa non ſunt crimina (maxime atrocia, & grauia) remittenda, cum non ſit miſericordia, quæ in miſeriam conuerti poteſt, nec inannis ſpecies clementię vincere debet ſalutarem ſeueritatem, cum cauſa vero † vt propter pacem, vel propter lętitiam victorię partę, Natiui- 49
tatis

*Peririſ. D. Marti. Godino
* Doctiſs. D. Franciſcus Saniacruz de Morales.
● Seſſc vbi proaime, á num. 1 a 2. cum. ſeq.
H Cap. eſt iniuſta, ad fin. 23. quæſt. 4. Cerdan Tallada en el verdadero gouierno, cap. 5. Aoto. Sola in coostitu. Sabaudiæ, 1. par. tit. de accuſatio. decreto nc maliria. gloſ. 2. 2. partis, oum. 2.
I lo c. pauper. 11. q. 5.
k Lib. 1. de clementia. capit. 2.
L Pſalm. 110.
M Baiardus ad Clarum, quæſt. 64. num. 118. Gramar. deciſ. 36. oumer. 1. Cartar. de executio. ſenten. Capto bannito. cap. fin. num. 411. Cabalcan. de brachio Regio. 1. par. num. 127. Burgius de modo procceden. ex abrupto. ccatu. 1. quæſt. 10. numer. 3.
* Pſalm. 105.
N §. oporter, in authentico. de maodat. Princip. collat. 3. Carauira ritu. 272. num. 6. Cyrillus Pulgonius io ſumma criminali, rub. 1. §. 3.
O Foro vnico, tit. de prohibitis auerija, foro 1. verſ. E que por ocaſioo, tit. de Procuraror. Aſtrictis, foro, como de pocos dias aca. colu. penultima, ibi, oo pueda ſeyer ni ſea admiſſo a alguna compoſicion, o pena pecuniaria, ni la condenacion perſonal pueda ſeyer coouertida, o comutada en peoa pecuniaria, tit. de crimioe falſi, Moli. io reportor. verbo compoſitio. verſ. 1.
P In peryſtephanon hymno. 2. de Beato Lauren.

tatis filij, primi, Regis ingreſſus, nuptiarum, vel pacis cũ
alio ſupremo Principe habitæ, & fœderis initi, aut tem-
porę Paſchali, ęquum eſt, quod D. Rex veniam delicto
rum, & remiſſionem criminum tribuat, *q* maxime, ſi illa
atrocia non ſint, & iam, diuturnitate temporis elapſi, à
memoria hominum quaſi abolita ſint. Ex eodem princi
pio prouenit, quod reſtitutio famæ, & honoris ad Re-
gem ſpectet. *r*

Quarto ex eodem fonte promanat, vt ad eum ſolum
ſpectet ſententias criminales exequi, & commutare; re-
legatoſquè in Inſulas ad alias transferre; ac condemna-
tis ad carcerem locum carceris aſſignare. *ſ* Et hoc ſen-
50 ſu, † quatenus merum imperium à I.C. *t* appellatur po
teſtas gladij, ad animaduertendum in facinoroſos homi
nes, & ad executionem refertur, non eſt incognitum in
51 Aragonia: imo hac ratione intelligitur forus † diſpo-
nens. *u* quod Iuſtitię, & extemæ corporum, & mem-
brorum ſpecialiter ſunt, & ſpectant ad D. Regem, & ad
ſuos baiulos. Et hoc ſignificat gladium illud euagina-
tum, † ac nudum, & eleuatum, quod vidimus ante D.
noſtrum Regem anno 1599. in eius felici, & ſolemni in-
greſſu in hac ciuitate Cæſarauguſtæ, portaſſe D. Ga-
brielem de Alagon Comitem de Saſtago, tanquam Ca
marlengum Regis Aragonum, quod etiam Ianuæ duci-
tur ante Ducem, & in ciuitatibus, Lucę ante Confalo-
nerium, & Mantuæ ante Capitaneum Iuſtitię: Sed alij
eius ſupremę iuriſdictionis, & poteſtatis argumentum
eſſe tradunt, *x* & ideo ante Ducem Venetorum non
portari nudum, ſed vagina tectum, ad ſignificandũ non
eſſe ſui arbitrij penitus totam Rempub. ſed ſubſequen-
tis Senatorij ordinis ſummam eſſe poteſtatem, quod
etiam Conſulum Romanorum prælig ati faſces prenota-
bant.

Quinto ex eadem ſuprema iuriſdictione prouenit, vt
ille ſolus, in duobus eius ſupremis tribunalibus, Regiæ
Audientię, & curiæ Iuſtitię Aragonum, ſit Iudex com-
52 petens, † in cauſis Vniuerſitatum, & nobiliũ, *y* & Domi
norum vaſſallorum, ſeu alicuius caſtri, *z* quod intellige
ſi ha-

Q d.l abolitio. 8. cum l. ſeq ff. ad Turpil. l. nemo deinceps. C. de Epiſcop. audien. l. ob diam. l. paſchæ, l. paſchalis, l. religio. in C. Theodoſ. de indulgent. crim. Bortel. vbi ſupra, d. cap. 18. num. 69. 71 & 75. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re milita. lib. 12. Rolan. conſil. 4. nu. 58. vol. 3. Marc. deciſ. 409 vol. 1. Boer. deciſ. 217. num. 21. Seſſe d. §. 5. nu. 15.

R Afflict in tit. quæ ſint regalia in princ. nume 40 Caſtro in l. licitatio. ff. de. publica. & vectiga. Cephal. conſil. 58. num. 67. vol. 1.

S l.1. §. 1 & §. fin. in fin. ff. de quæſtio. l. relegati in fin. ff. de pœnis, Caocer variarum reſolut. 2. par. cap. 2. num. 145. Afflictia tit. quæ ſint regalia, §. pœnarum, num. 30. Carabica. titu 272. nu. 15.

T l. Imperium, ff. de iuriſdict. omn. iudi.

V Forus ſi aliquis homo, 4. tit. de homicidio, foro vnico. tit. de iuriſdiction. obſeru. Item notandum. de priuileg. militum. Dida. Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1 gloſ. a los que ap pellaren, in fin.

X Iacous Langleus lib. 13. ſemeſtrium cap. 1. p. 731. D. & ſeq. lib. 11. cap. 2. pa. 688. B.

Y Obſeruan. Item nobilis, obſer. Item nobilium, & obſeruan. in cauſis, tit. de foro compet. Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. num. 93. & ſeq. 100.

Z Obſeruan. Item ſi agatur. la 2. tit. de foro compet. obſeruan. Sciendum de ſalua infan. facien. Molin. in verb. Domini locorum, verſ. 1. & ſeq. vbi Portol. num; 1.

Digitized by Google

ſi habeant vaſſallos, ſeu caſtra in Regno nihil enim intereſt, quod habeant extra Regnum. Idem in non habentibus Aragonum Nobilitatem, ſed alterius Prouinciæ: dicendum eſſe crederem, cum poſſit quis eſſe nobilis in ſua patria, & non in Aragonia *a* cum nobilitas Aragonum in multis, cum nobilitate aliarum Prouinciarum non conueniat, & faciat ordinem, ſeu ſtamentum diſtinctum ab ordine, & ſtamento infantionum, & militum, quorum nobilitas prope in toto orbe eſt communis, & nota: at tamen iſta Aragonum nobilitas in multis eſt annomala, & quod dicit noſter Molinus, *b* mortem D. Ioannis de Fuxo fuiſſe habitam pro notoria non eſt mirum, quia licet origine eſſet Francigena, tamen erat nobilis, & Richus homo in Regno, ac dominus villæ de Maella, & multæ illuſtriſſimę domus, & familiæ aliarum Prouinciarum, á Magnatibus noſtri Regni originem ducunt, quas inter nobiles Regni referre non dubitarem: Hoc eſt vnum ex ſingularibus, ac pręcipuis priuilegijs, quibus fruuntur nobiles, & vniuerſitates Regni, cui (nec etiam volentes) renuntiare poſſunt, & alterius inferioris Iudicis iuriſdictioni ſe ſubmittere: A quo ſi fragante maleficio capiantur, ad prędicta ſuprema tribunalia debent ſecundum forum
remitti. *c* Quod etiam procedit in cauſis † criminalibus 54
Infantionum, in locis Baronum inhabitantium: quia vbicumquè morentur, & ſint populati, ſemper Regis ſunt illi; & qui priuilegio infantionum fruuntur, licet alias non eſſent infantiones ſanguinis, & generis. Vnde ſi caperetur criminaliter infantio in locis Dominorum ab illorum officialibus, & vltra debitum detineretur, ibiquè petitio criminalis etiam intra tempus fori offerretur, & ab infantione admitteretur, liberandus demum veniret per viam priuilegiatam, ac ſi nulla petitio oblata fuiſſet, vt fuit decisum in Curia D. Iuſtitię Aragonum. * Cætera omnia, quæ à ſuprema iuriſdictione oriuntur, experiri poterunt per D. Regem Aragonum, ſi eorum ortui, & productioni leges Regni non reſiſtant.

A Bart. in l. 1. numer. 62. 63. & 83. C. de dignitat. lib. 12. Bald. conſil. 387. col. 1. lib. 1. Baeça de inope debitore. cap. 16. num. 108. Gutierrez pract. lib. 3. q. 14. nu. 85.

B Verbo mors. verſ. mors D. Regis.

C Foro quandocumquè, verſ. edicimus de appellitu. Portoles in Scholijs ad Molin. verb. captus in tractatu de via priuilegiata, §. 5. num. 85. & facit tex. in l Diui, § fin. ff. de pœnis cum concord. per Iaſſo. in l 1. num. 14. de officio Aſſeſſor, Molin. verbo emparamentum, verſ. 2. & verbo, Nobilis, verſ. Nobiles non poſſunt, & verbo Domini vaſſallorum, & verbo Iudex ordinarius, verſ. à Iudice ſuo ordinario.

* In proceſſu Procuratoris Aſtricti Villæ Montiſoni, contra Georgium de Sin, ſuper criminali, die 12. Februarij, anno 1615. ex traditis à Portoles, tracta. de liberat. per viá priuilegiat. quæſt. 5. & 6.

§. Vi-

§. Vigeſimus ſextus.

De effectibus ex ſupremo dominio reſultantibus, & quis ſit illorum vſus, & ſecundum leges regni reſtrictio.

SVMMARIVM.

IVs imponendi gabellas, vectigalia ſeu tributa ad maiorem, & ſupremam poteſtatẽ pertinet. 1. & 5.

Gabellæ indictæ à Principe ſupremo quomodo differant à collectis vniuerſitatis inter vicinos; & an teneantur Clerici contribuere. 2.

Tributum capitis, & vectigal quid ſint, & an Clerici & Infantiones illa ſoluere teneantur. 3.

In vectigalium & tributorum ſolutione, & exemptione, conſuetudo ſemper attendenda eſt, 4.

Regum Aragonum poteſtas in imponendis, vel exigendis tributis, vectigalibus, & ſiſis, an foris Regni, reſtricta ſit. 6.

Immunitas à quibus concedi poſsit. 7.

Vaſſalli domini Regis an teneãtur eius familiares hoſpitare. 8.

Exempti tenentur onus hoſpitÿ ſubire ſoluta mercede. 9.

Ius confiſcandi legibus regni in Aragonia limitatum reperitur. 10.

Montes publici in dominium Regis fuerunt lege regia tranſlati. 11.

Montes fuerunt conceſsi vniuerſitatibus à Rege in dotem. 12.

Quare dos data à Regibus vniuerſitatibus, dicatur dos profectitia. 13.

Vniuerſitate deſtructa ad quem pertineant mõtes ipſius Vniuerſitatis. 14.

An reſoluantur cenſualia, et debita vniuerſitatis illa deſtructa. 15. 20. 22.

Vniuerſitas quot modis contingat deſtrui, ac dirui. 16. 19. 21. 23.

Vniuerſitas quando dicatur delinquere, & quãdo ſingulares ipſius. 17.

Vniuerſitate deſtructa, ſi reficiatur, vel de nouo ædificetur, an in omnibus & per omnia actiue & paſſiue ſuccedat in locũ primæ. 18. 20. et 24.

Deſeſias an poſſit conſtituere dominus Rex in præiudicium iuris paſcendi competentis à foro, vel ex pacto. 25.

Pœna à foro ſtatuta an poſſit augeri per dominum Regem in conſtitutione deſeſiæ. 26.

Dominus Rex an poſsit prohibere extrahi à Regno triticum, oleum, & alia. & pœnam imponere. 27.

Montes omnes regni exceptis deſeſiis priuilegiatis ſunt indeſenſi ciuibus ciuitatis Cæſarauguſtæ ex priuilegio Regis Alfonſi 28.

Salinæ ad quem pertineant in regno, et quid de vniuerſitatibus, quibus ex priuilegio, vel præſcriptione immemoriali, libertas vtẽdi ſale quo velint conceſſa eſt. 29.

Mineria, ſeu metallorum fodinæ an pertineant ad dominum Regem, ratione alti et ſupremi dominÿ. 30.

Viæ publicæ hodie regales appellãtur, tribus cõcurrẽtibꝰ, & in quo differãt à vicis, et plateis vrbanis, et ad quẽ earũ cura pertineat. 31.

Pedagia ſoluũtur in Aragonia D. Regi, necnõ etiã aliquibꝰ Baronibꝰ pro ſecuritate viarũ. 32

Ius pontagÿ, paſſagij, aut barcagÿ ad quẽ ſpectet. 33.

D. Rex concedit immunitatẽ ſoluendi pedagia etiam in territorio Baronum. 34.

Flumina publica ſpectant ad D. Regem. 35.

In flumine publico conſiderantur tria, proprietas, iuriſdictio, et vſus; duo prima regalia ſunt. 36.

Molendinũ et põs an poſsint fabricari ſine licẽtia Principis in flumine publico, et albeus mutari, et ripa muniri. 37.

Rex ſolus eſt iudex aquarum currentium, et illas diuidere poteſt. 38.

X Ferdinandũ

Ferdinandus Catholicus Rex noſter quomodo diuiſerit aquam profluentem ex flumine Orba, & fonte de Muel, 39.

Confraternitas mercatorum curare tenetur, quod flumē ſit nauigabile, & ex priuilegio Regis collectam à nauigantibus exigit, 40.

Flumina priuata ad dominum fundi, in quo oriuntur pertinent, 41.

Cudendi monetam facultas priuatiue pertinet ad Regem; & priuatus abſque authoritate Principis ſupremi cudens, quomodo puniatur, 42. & 50.

Moneta mutari non debet à Principe ſine conſenſu populi, vt in Aragonia moneta Iaccēſis. 43.

In Aragonia inualidi ſunt contractus, niſi celebrentur cum moneta Iaccenſi; nec notarij ſine pœna poſſunt inſtrumenta contractuum cum alia moneta conficere, 44.

Morabetinum, ſeu monetaticum qua ratione ſoluatur in Aragonia; & quid in locis Baronum, & Eccleſiæ, 45.

Moneta quare ſic appelletur, 46.

Tria ſubſtantialia, vt moneta ſit proba, 47.

Imaginis Philippi in moneta impreſſæ, meminit noſter Vlpianus, 48.

Philippus dicebatur primus Imperator chriſtianus, 49.

Bona vacantia ad Regem ratione ſupremi dominij expectant; & quibus modis poſsint dici vacantia, 51.

Hæreditas, quæ aufertur tanquam ab indigno, & caduca, vel in cauſa caduci, quæ dicere tur, & ad quem pertineat, 52.

Bona amiſſa, vel ex naufragio in mari à nauigantibus emiſſa, cuius ſint, 53.

Theſaurus repertus ad quem ſpectet tam de iure, quàm in Aragonia, 54.

Terræ incultæ, & quæ pro derelicto ſunt habitæ, ad quem pertineant, 55.

Naues, plauſtra, & animalia ſubditorum pro vſu Reipublicæ inuitis dominis capi poſſunt, 56.

Angaria & perangaria dicuntur Zofras in Aragonia, & qui ſint ab illis immunes, 57. & 60.

L. 1. & 2. C. de curſ. public. lib. 12. declarantur, 58.

Veredarij officium, quod vulgò Correo mayor dicitur, ad dominum Regem ſpectat prouidere, 59.

Nundinas concedere, effectus maioriæ eſt, & de earum priuilegijs, & immunitate, 61.

Debitor non gaudet immunitate nundinarum, ſi illi renuntiauerit, vel apud nundinas contraxerit; & quid pro repræſalijs, 62.

Princeps ſupremus concedit dilationem debitori, quam in Aragonia elongamentum appellamus, 63.

Bellum mouendi authoritas, creandi Duces, ac faciendi treguam, ſeu pacem, ac impediendi ne ſubditi ædificent, vel reficiant caſtra, fortia, poteſtas ad Regem ſpectat, 64.

Fœdus inire cum infidelibus, an liceat, 65.

Academias literarias erigere ad Regem ſpectat, & Cæſarauguſtana, Oſcenſis, Salamantina, Complutenſis, ac Valentina et Illerdenſis in Hiſpania celeberrimæ, & de illarum origine, & antiquitate, 66.

Rex Aragonum an poſſit petere rationem diſtributionis ſuorum patrimonialium redditum ab vniuerſitatibus regni, 67.

Menſuræ, & pondera à quibus ſignanda, 68.

Saluos conductus, ſecuritates, & ſaluaſguardias concedere, ad maioriam ſpectat, & quæ ſit inter illa diſcrimen, remiſsiue, 69.

Milites armatæ, et togatæ militiæ creare, deponere, vel exauthorare ad quem pertineat, 70.

§. Vige-

§. Vigeſimus ſextus.

EX ſuprema poteſtate, reſpectu dominij, plures etiam oriuntur effectus; quorum aliqui ſublati, alii qui verò noſtris legibus limitati, & reſtricti fue-
1 re: vt ius † imponendi publicas functiones, vectigalia, & indicendi collectas; *a* non intelligendo de illis,
2 † quæ non iure ſuperioritatis, ſed priuata authoritate, & communi decreto, ab aliqua communitate, vel vicinia. ob neceſſitatem communem illorum, qui collectantur (quæ vulgò *compartimientos* appellantur) *b* & ſolent imponi, vel ob cauſam alicuius publicæ vtilitatis, vel neceſſitatis, politiam, & ornatum ciuitatis cõcernentem, in quibus etiã Clerici, & Infantiones tenētur cõtribuere (etiã ſi tali vtilitati ſe velle renũtiare proclament, *c*); quia cum vtilitas, in his, ad eos tanquam ad ciues extendatur, non ſunt exempti, ſed communi cæterorum ciuiũ iure vti debent, & vniuerſitatis ſtatutum eis præiudicat, *d* cum ſint & ipſi (vt ſupra diximus), & pars, & membra vniuerſitatis, licet ſint membra priuilegiata.

Sed

A l.omnium, l quidquid, C.de vectigal. l. vectigalia, vbi Salicet.num.2.l.nõ ſolent, l.fin C.non. vectigal.inſtit.non poſſ.l.2. C. de fund. limitroph. l. ſi quiſquam, de diuerſ.& tempor. præſcript.l.2. §.familiæ, 7.l.locatio, §.fin.l.quã tæ, §.fin.ff.de publican.& vectigal l.inter publ ca §. fin.ff.de verbor ſignifi.c.ſu per quibuſdam, § 1.vbi Canoniſt.eod.titu. Contad. in temp.omni iudic.cap.1 §.quarto, verſi.Vndecimo Guid.deciſ.408.n 2 Pet. Gregorius de Repub.li.9 cap,1.nume.30. Alciatus conſil.174.num.8. Socin. Iuni.conſil.98.num.15.& per tot.volum.3 Bobadilla in ſua politica lib 5. cap.5.num.1.B. & numero 13.D.Belluga in ſpeculo Princip.rub.11.§.poſt quã n.6. vbi eius additionator Borrellus verb. imponens collectas. & rubri.46. §.donum.vbi etiã Camil.verb Tributũ.& de Reg.cath præſt.c.11.n.34. & 55.& ſeqq cap.per tot. Petra de poteſta.Princip c.4.in princip.num.30.ſpecia.23.Matta de iuriſdicti.1.par. cap. 45. Cauedo 2.par.deciſio.49.Regnetus.Sixtinus in tracta.de regal.lib.2.cap 6.nu.14.& ſeqq per tot Ioannes Azor inſtitu.moral.2.par.lib.11.cap.4.verſic.vectigalia,& verſi.Et angariatum,pag 1226.& ſequentibus. Boſſius in prax.titu.qui vectigal,imponet.poſſ.num.4. Renat.Chopin. de domanio Franciæ,lib.2.titu.1.nume.6.& titu.10.nume.2.Bertachinus de gabell.par.1.num.2.Purpuratus conſil.493. nume.4. Corſetus de poteſtat Reg.par.4.quæſtione 48.Ripp.reſponſ.181.n.1.Natta conſ.661. n.1.

B l.omnes,2.C.de operib public.Accurſius in Authentic.quibus modis naturales efficiantur ſui, §, ſi quis igitur, verb.perſoluat. Bartol.Bald.& Angel.in l.4 §.actor,ff.de re iudica.cum concordant.per Nicola.Feſtaſſ.in tracta.de æſtim.& collect.2.par.cap.2.num.8.& cap.4 à num.45. Albertus Brunus conſil.29.num.9.& 10.lib.1. Laſſarte de gabell.cap.68.num.80. Azeuedo in l.27.tit 6.lib.3.nouæ Recopilationis. Auendan.de exequend.2.par.cap.14. num.5. Auiles in cap.Prætor.gloſſ.Muſtren. Mexia in pragmati.taxæ panis,concluſio.5.num.46.& 64. Villadiego in ſua inſtitut. politic. cap.1. §.34. Borrell.de Regis catholici præſtant.cap 20.num.18.& ſequentibus. argumento legis 1. §. quod ſi nemo, vbi Bartol.num.2 & 3.ff.quod cuiuſque vniuerſitatis. Antonius Theſaurus deciſ.257. Iacobus Cancer 3.par.variar.reſolut. c.3.num.130.& ſeqq.& c 13.n.103.108.& ſeqq.& c.17.n.208.Flor.Diez de Menã variar.quæſt.lib.2.q.21.n.43.Guid Pap.q.87.n 9.& 631.n.21.& ſeqq.Ioſeph Ludou.deciſio. Peruſ.43. p.1.Nicol.Loſe.de iur.vniuerſi.p.3.c.5 Henri.à Roſent.controu.feud.com.1.c 5.concl.75. pag.155.vbi plures allegat, & facit obſeru.noſtri regni finali tit.interpretat.qualiter,& in quibus.

C Peguer.deciſ.56.n.13.&per tot.p.1.Zauall,commu.opin.q.3,aliàs 899.n.159.& 165.cũ ſeqq.p.226 & 227.& q.906.aliàs fin.n.73.& ſeqq.p.348.& n.351.p.371.& n.335.& ſeqq.Azor 1.p inſtit.moral.li.5. c.13.verſ.Octauo quæritur,p.410.& 2.p.lib.10.ca.7.verſ.Nono quæritur,p.1079.Bardaxi ſuper priuileg. gener.Arago.poſt n.31.& tit.de Prælat.religioſ.nu.9.

D l.quod maior,ff.ad municip.l.aliud §.refertur.ff. de regu.iur.Iaſ.cõſ.71.lib.3.Franci.Marc.deciſ.489. n.4.li.1.Surd.cõſ.65.n.3.Vincen.deFranch.deciſ.2.n.2.24 & 25,li.1.&latius deciſ.197.n.9.& 15.Luc.de Pena in l.2.C.de nauibus nõ excuſ.li.11.Rolan.cõſ.3.n 22.li.2.Beraz.cõl.ctimi.87.n.7.li 1.Abb.cõſ.6.Maſtri.deciſ.49.1.p.late &allegãtes noſter Seſſe 1.p.deciſ.8.n.36.Gutier.practi.li.1.q.3.& 4. Camil.Borre.de Reg.catho.præſtã.c.63.n.48.& ſeq.

Sed de illis loquor, quæ publica. & ſuprema authoritate inducuntur, *e* & à ſubditis Principi ſupremo ſoluuntur, poſtquam in eum lege regia iura Reipublicę fuerunt translata; *f* vel ratione capitis, † vt eſt in Aragonia tributum illud, quod appellatur *el marauedi*, quod in Caſtella *moneda forera* dicitur, & illud quod à noſtris appellatur, *capitatio*, *g* à quo capitis tributo Clerici omnino ſunt exempti, & liberi; *h* vel ratione agrorum, ſeu ſoli poſſeſſi; à quo Clericos non eſſe exemptos, aliqui tradunt, *i* maximè ſi iam tale onus rebus eſſet infixũ, *K* antequam in poſſe Clericorum, perueniret: à quorũ ſententia multi iuris canonici authoritate recedunt, & in his oneribus, quæ non pacto, ſed lege generali rebus imponuntur, ex mutatione domini priuilegiati, exemptionem locum habere cõtendunt: vel ratione mercium, ſeu rerũ inuectarũ, quod propriè *vectigal* dicitur, *l* quia à vehẽdo, eius vocabuli ethimologia deriuatur; vnde iura generalitatũ, quæ in noſtro regno ab omnib⁹ indiſtincte ſoluuntur, *vectigal* appellabũtur, quamuis ad ęrariũ populi Aragonenſis pertineãt: & carneragium, quod à tranſeuntibus cum ganatis in aliquibus locis regni ſolet exigi, *m* eſt illud Armandiæ regale, quod aliqui interpretantur, vectigal, ex armentis animalium pendendum, licet alij ad vectigal ex licentia fabricandi arma referant, cum armentaria publica, ideſt locus, in quo arma, ſeu tormenta bellica, galę, ſeu naues fabricantur, & conſeruantur, qui *Arçana*, ſeu *Taraçana* vocatur, *n* Principi ſuperiori, tanquam regalia competere aſſerant, quemadmodum & per portum, & ripaticam, *o* inter regalia enumerata, communiter 3

E de quibus late Enriq. a Roſenthal. tom. 1. controuerſ. feudal cap. 5. à cõcluſ. 33. vſque ad 47.

F Vvelefangus Lacius in commentar. Reipublicæ Romanæ, lib. 2. cap. 13. per tot. à pag. 229. 233. & ſequen.

G l. vnica, C. de capit. ciuib. exim lib. 11. l. ſacroſancta, 8. C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. fin. §. qui annonã ibi, Exactores pecuniæ pro capitibus, ff. de mune rib. & honor. Gregor. Acacius de priuileg. veterano, priuileg. 1. n. 10.

H c. non minus, de immunita. Eccleſi. cap. quamquam, de cenſib. in 6. l. placet, vbi gloſ. C. de ſacroſ. Eccleſ. Bobadilla in politi. lib. 2. cap. 18. num. 252. & ſequentibus, Victoria relect. 1. de poteſta. eccleſiaſt. ſectio. 7. in fin. pluribus comprobat Ioannes Bapeiſta Balençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducem & Senatum Venetorum, 4 par. à num. 26 cum ſequentibus 144. Gutierrez practica. lib. 7 quęſtio. 92. per tot. late P. Soarez in defenſione fidei aduerſus errores Anglicanos, lib. 4. c. 22.

I Gail obſeruat. 52. vbi Graue. nume. 3. Berthazolus de clauſ. inſtru. clauſu. 21. gloſſ. 10. num. 1. Petra de poteſtate Principis cap. 5. per tot. Tiberi. Decia. reſponſ. 14. volumi. 1. Burſatus conſil. 186 Aymon conſil. 872. Sued. conſi. 429. nume. 51 & 52 Ægid. Thom. de ſelect. ſectio. 2. & 3. Enriq. a Roſenthal. in controuerſ. feudal. cap. 5. concluſ. 81. ſub nume. 2. litera, C Codex Fabria, titu. de Epiſcop. & cleric. diffinito. vltima. Didacus Perez lib. 1. Ordinatio. titu. 3. l. 1. gloſ. Los Sacerdotes, vbi plura priuilegia Clericorum refert.

K Abbas in cap. de terris, num. 3. de decim. Turrecrema. in ſumm. de eccleſ. lib. 2. cap. 92. verſi. Ad ſeptimum Balençuela in defenſione monitorij dicta 4. par. num. 147. late nouiſsime Ceuall. com. 4. communi. dicta quæſt. 899. & quæſt. 906. num. 71. & ſequentib. Georgi. Cabe. deciſ. 64. par. 2. Ioannes Gutierrez lib. 7. practic. quæſt. 92. num 7. & 62. & ſeq. & lib. 1. q. 3. n. 15.

L Roſenthal. vbi ſupra concluſ. 31. num. 4. & concluſio. ſequen.

M In Foro, Ne caueragium, folio 107. Roſenthal. vbi ſupra, tom. 1. cap. 5. concluſione 19. p. 226.

N Camillus Borrel. de Regis catholi. prꝭſtantia, cap. 6. num. 15. & ſequen.

O Roſentahal. concluſ. 31. & 32. pag. 131. & 132.

niter Doctores interpretantur, intelligi vectigal, quod
per tranſitum in portu, ſeu ripa; vel pro ijs, quæ in por-
tum, ſeu ripam trahuntur, ſoluitur: vel ratione contra-
ctus celebrati; quæ omnia vectigalium appellatione cō
4 prehenduntur. In quorum exactione, † & ſolutione
ſemper conſuetudo eſt attendenda, p nec eximendi a-
liqui (quantumuis priuilegiati), quos ſoluere conſue-
uiſſe conſtet. Et ita intelligenda ſunt verba beati Pau-
li q aſſerentis: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tri-
butum; cui vectigal, vectigal.* Cum impoſſibile ſit ſine
his Rempublicam conſeruari; cum quies gentium ſine
armis, nec arma ſine ſtipendiis, nec ſtipendia ſine vecti-
galibus, & tributis; r quod ius, † licet aliqui volue-
5 rint eſſe effectum ſupremæ iuriſdictionis, ſ tamen ve-
rius exiſtimo in ſignum ſupremi, & alti dominij com-
petere. t In quo etiam ampliſſima Regi noſtro Ara-
gonum competeret poteſtas, tanquam ſupremo regni
Monarchę, & domino, ſi non foris, & legibus regni
6 † reperiretur limitata: u hocque eſt vnum ex quatuor
regni potiſsimis priuilegiis reſeruatis, ſuper quibus a-
liquid diſponi, vel nouari nequit, niſi aſſentientibus
omnibus in curia aſſiſtentibus, nemine diſcrepante. x Iu-
re y etiā noua vectigalia inſtitui, vel vetera augeri, niſi
ob publicā vtilitatem, vel maximā, & vrgentē neceſſita-
7 tē erat prohibitū, à quibus ſi † ad ęrariū Regis pertineāt
ab eo; z quod ſi ad ęrariū populi, à curia, a illā repreſen
tāte immunitas cōcedi poteſt, ſicut ab vniuerſitate b ex
cauſa

P Petra de poteſtate Princip. cap. 4. pag. 1. num. fin. Burſat. ó. conſi. 186. nu. 21 Peregr. conſi. 102 num. 11. volum 1. Bertazol, conſ. 27 num. 10. Surdus conſ. 289 num 13. Græue. poſt Gail. dicta concluſ 52. num. 17 & 18. & conſidere. 1. Theſau. decil. 149. num 4. Monaldus conſi. 11. volum. 1. Autho. Scapus de iur. non ſcrip. lib. 2. c. 32. n. 30.

Q ad Roman. c. 13. & Petri 1. cap. 2 quibus adde Moliu. 3. tom. de iuſti. & iure, tracta. 2. diſput. 661. num. 3 & diſputa. 674 nume. 5. Bobadilla in politi. lib. 5. c. 5. num. 4. Petrus Gregor. ſintag iur. ll. 3. c. 3 num. 1. & 6 Roderic. Zamorenſ. in ſpecu. vitę huma. lib. 1. c. 8.

R ex Tacito proſequitur Ioan. Choki. lib 2. aphoriſm politi. c. 10.

S. Nicola. Feſtaſ. de ęſtim. & collect. 2. p. c. 2. n. 2. & ſeqq. Alex. conſi. 63. n. 13 & ſeqq. lib. 2. & conſil. 52. n. 4. & ſeqq. lib. 5. Schrad. de feudis, par. 10. ſect 5. n. 176. p. 179.

T poſt Barr. Bald. Angel. & Salicet. in l. competit, C. de præſcrip. 30. vel 40 annorū. Cauallinus mille loq 171. n. 4.

V §. item peajes nueuos, titu priuileg. genera. vbi Bardaxi oume, 23, & 26. & in declaratione priuilegij, §. item que no ſean dedos, for. 3. titu. de conſer. patrimo. Molina verb Libertates, verſic. Libertatie etiam ſunt, fol. 206. & verb. Rex, verſic. Et dominus Rex ſine expreſſo conſenſu. Quibus adde ellegātar Marquez en el Gouernador chriſtiano, cap. 26. peg. 8. col. 2. in fin. & p. 88.

X For. nou. Tiraſonæ anno 1592. tit. que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço, for. 2.

Y l. 5. C. noua vectigalia inſtitui non poſſe, l. fin. C. de vectigal. Doctores in c. innouamus de cenſibus. Roland. conſi. 92. num. 22. & 26. volum. 2. cum concordan. per Sixtinum de regalibus, libro 2. cap. 6. nume. 43. & ſequen.

Z l. ſunt munera, ff de vacatio. mune. l. 1. C. de his, qui à Principe vacat. & toto tit. C. de immunit. nemi. concedea. Bart. in l. 2. num. 1. ff. de iure immunite. Lucas de Pena in l. contra publicam, verſic. 13. & 14. C. de re milita. lib. 12. Cephal. conſil. 58. lib. 1. Surd. conſi. 278 num. 7. lib. 2. Peril. conſi. 69. in princip. vol. 1. Carol. Tapie in rubr. de conſtitutio. Princip. c. 4. n. 30. Bellu. in ſpecu. rub. 46. in princip. n. 7, vbi Cemillue Borrel. verb. vacnetis, & de Reg. cathol. pręſten. c. 33. per tot. Ioſeph. Ludoui. decil. Peruſina 3. nu. 4.

A ectus Curiæ anni 1519. ſub titu. que viniendo el Rey nueſtro ſeñor. fol. 80, & ecto diſponiendo, que perſones han de pegar, fol. 83.

B l. vacuatie, C. de decurion. lib. 10. Maſtril. deciſ. 256. n. 18. Guid. Pap. deciſ. 376. & 377. Boheri. deciſio. 177. Cancer 3. p. c. 13. n. 85. & ſeqq.

cauſa à compartimentis per eam inter vicinos diſtributis.

Secundo, cum illi cui competit ius imponendi colectam, competat etiam ius hoſpitij: *c* hinc eſt, quod † cō 8
pellantur ſubditi, & vaſſalli hoſpitare familiares & domeſticos domini Regis, in ſuis domibus, quod in Aragonia, *d* ſoluta mercede, ſeu pretio fieri debet, & ſolent Iurati illius ciuitatis, vel villæ, ad quam Rex eſt venturus, concomitare menſores, qui *Apoſentadores* domini Regis vulgó vocantur, & apponere ſignum hoſpitij in ianuis cuiuſque domus: quod ſi aliquis deleuerit, vt falſarius tenetur: * & licet multę iurisfirmę obtentę reperiantur à Curia domini Iuſtitię Aragonum, quibus inhibetur, nę quis Infantio, vel miles inuitus cogi poſſit ad hoſpitandum; tamen hoc eſt intelligendum gratos, quia ſoluta mercede, tāquam † munus patrimoniale, etiam exempti tenebuntur ſubire. *e* 9

Tertió, ex eodem ſupremo dominio competit Regi iuris confiſcandi, ac confiſcationes: *f* legibus noſtri regni † limitatū reperitur, *g* ac quaſi per totum mun- 10
dum (excepto caſu criminis leſę maieſtatis diuinę, & humanæ) hodie abolitum eſſe, tradunt noſtri Doctores *h*: Multoquè magis hoc ius reſtitutum reperitur, quando iure bona auferabantur ab aliquo tanquam indigno, & fiſco defferebantur; in Aragonia verò non fiſco, ſed

C Bald. in l obſeruare, ff. de offic. Præſid. Aymon conſi. 308 n. 2.

D Fot. vt familiares, & domeſtici, Moli. verb. Libertates regni, folio 210. & verb Rex, verſic de reſeruatis domino Regi, folio 296. Rolandus a Valle conſil. 66. volum. 1. Alciatus conſil. 174. Gregorius Lopez in l. 6. titulo 25. part. 4. verb. Deben los ſeruir, volum. penult. Burgos de Paz conſil. 1. num 97. Bobadilla. in politica lib 2. cap. 16. num. 116. Michael Ferret 1. pat. obſeruantia regij Senat. Cathalon. cap. 380 Cancer variar. lib. 3. cap 5 num. 160. & ſequentibus. Portol. in ſcholiis ad Molinam, verb. Rex. à numero 307. cum pluribus ſequentib.

* Qua ratione fuit accuſatus ad inſtantiam procuratoris fiſcalis, anno 1579. quidam famulus Stephani Claramunt militis ſancti Ioannis Hyeroſolymitani, qui licet fuerit abſolutus die 17. Martij 1579. hoc ex eo fuit, quod mandato ſui domini abraſſerat non in contemptum, ſed iuſta credulitate ductus quod eius dominus haberet firmā ne inuitus cogeretur hoſpitare.

E Lex qui originē, § eōs, & § nūmis, ff. de muneribus & honor. & ibi gloſ. l. reſcripto, §. fin. & l. fin. §. ab huiuſmodi, eod. titu. Natta conſi 158. n. 7. & 8. Rolandus dicto conſilio 66. num. 3. l. nemini C. de ſacro. Eclceſ. l. 3. C. de muner. patrimonia. lib. 10. l. vni. C. nemin. ab emp. ſpecie eod lib. l vnic. C. de immunit. nemi. conced. Alberic. in rob. de muner. & honor. n. 17. & 23.

F cap. vigentis, vbi Abb. de hæreſie cap. cum ſecundum, vbi Monach. eod. titu. in 6. quem textum repetij anno 1587. Cæſaraugustæ in oppoſitione cathedræ, Authentica, bona damnatorum, in fin. C. de bonis proſcriptorum, Petrus Gregorius de republ. lib. 9. cap. 1. num. 32. Aymon conſil. 128. Rolandus conſil. 8. num. 14 & 15. volum. 3 Iulius Clar. §. hæreſis, num. 12. Belluga in ſpecu rub. 11 §. viſſo. num. 24. vbi Camil. verb. ad Principem, latiſſime Henric. a Roſental. controuer. feuda. tom. 1. cap. 5. concl. 60. nume. 3. & ibi addit. litera B pag. 145. cum 9. concl. ſeq, vſque ad pag. 150. Seſſe deciſ. 77.

G §. item como ſegun fuero de Aragon no aya lugar confiſcacion titu. declarat. priuileg. general. Molina in repert. verb. confiſcat. vbi Port. n. 1.

H Albericus de Roſate 3 par ſtatut quæſt. 18. num. 13. Cagnolus in l. ea ſola, num. 6. ff. de regul. iur. Iaſ. conſil. 46. num. 1. volum. 3, Clar. quæſt. 78. in princip. Decian. conſil. 56. num. 64. lib. 2. Decius conſil. 257. num. 6. & conſil. 442. num. 6. Cepola inter conſil. criminal. diuerſ. 17. num. 35. Sextinus de regal lib. 2 c. 12 num. 93. Boherius deciſ. 264. num. 15. Borrellus de Reg. catholi. præſtant. cap. 17. num. 24. cum duobus ſequentibus. Atque ita ceſſat diſpoſitio Authenticæ, bona damnatorum, C. de bonis proſcriptorum, Benedictus in cap Rainucius, verb. Et vxorem, deciſ. 5. num. 274 & ſequen. Diaz regu. 54. & 165. Theſaurus deciſ. 98.

* die

ſed ſucceſſoribus ab inteſtato, vel ſubſtitutis defferri ſenſerunt Domini de regio conſilio.*

Quarto ex eadem ratione ad eius dominium perti-
12 nent montes publici; † qui poſtquam, Regia lege, populus in eum ſupremam poteſtatem dominij, ſicut, & iuriſdictionis tranſtulit, regij cęperunt appellari, qui ſæpe, Regum beneficio, & liberalitate alicui ciuitati, vel communitati fuerunt conceſſi, dotando eas terminorum † aſſignatione, *i* ſicut decet patrem dotem, & ali-
13 menta filijs tribuere. *k* Vt ſunt illi, qui à noſtra Cæſarauguſtana ciuitate hodie poſſidētur, ex donatione Raymūdi, Comitis Barchinonæ, Petronillęq; Regis ramiri filię, mariti, anno M.C.XXXVII. quæ ab Alphonſo, eorum filio, fuit confirmata. Si ergo montes, paſcua, & flumina ad dominium oppidorum, & vniuerſitatum, ex dotatione Regia, tanquam patrum reipub. competit, tanquam dos † profectitia extimari debent, ita, vt quę-
14 madmodum dos profectitia, mortua filia, ad patrem regreditur, in eiuſquè perſonam conſolidatur, *l* ſicut & id, quod habebat filius ex caſtrenſi peculio, in patrem, mortuo filio ab inteſtato, conſolidabatur, *m* Ita deſtructa vniuerſitate, & diruto oppido, reſoluto Concilio, & quaſi deffuncta villa, vel ciuitate ad D. regem reuertetur, in locis regalibus Regni, & in alij, ad eorum dominum temporalem. Sed dubium eſt, an talis conſolidatio, facta ex deſtructione vniuerſitatis, fiat libera † ab
15 oneribus cenſualium, & debitorum, quæ talis vniuerſitas contraxerat? Et videtur reſpondendum, prima facie, quod ſic: quia licet vniuerſitas eſſet domina montium, paſcuorum, & fluminum, *n* tamen eius dominium erat reſolubile ad vitam dictæ vniuerſitatis, ita vt ea deſtructa, & extincta deuolueretur ad primum dominum, à quo illa accepit *o* abſquè onere debitorum, & cenſua-

* Die 31. Aprilis 1585. in proceſ. euocationis per horreleentiæ Ioannis de Vrries, ſuper apprehenſ. vbi cum Martinus de la Raga inſtituiſſet hæredes Ioannem de Vrries, & Annam de Fuentes, & cedulam. ſeu epiſtolam dediſſet notario, in qua rogabat hæredes, vt bona reſtituerent Ioanni dela Raga filio eius ſpurio prætēdebant hæredes ab inteſtato propter tacitam prę ſtitam fidem auocare ad ſe bona dicto filio ſpurio reſtituta qui ſi probaſſent obtinuiſſent, vtiq; vt domini in ſuis motiuis ſenſerunt, Borrellus dic. c. 15 nu. 57. & ſeq. l in fraudē, 10. & l. ſeq cum vulgat. ff de his quib. vt indignia I Xuarez allegat. 7. n. 13. Noſter Seſſe deciſ. 74. nu. 12. & ſeq. p. 5. Auend. de exequen. c. 4 nu. 4. Menoc. de arbitr. caſ. 245. in fin.

K l. qui liberos, ff. de rit. nuptia. cap. cum haberet, de eo qui dux. in matrimoniū. l. dos a patre, vbi Doctor. C. ſolut matrim. Ioſeph. Ludouic. deciſ. Peruſina, 21, num. 55. & ſeq.

L dict. l. dos à patre, vbi Doctores, l. pater filiæ, ff. de euiction. l. dotem dedit. ff. de collat. bonor. l. ſi ab hoſtibus, ff. ſolut. matrim. l. ſi filius familias, in id, ff. ad Macedon. Ant. Guiber. in tract. de dot c. 6. nu. 3. & 7. Bart. in l. poſt dotem, ff. ſolut. matr. Abb. in cap. fin de donat. inter vir. Corne. conſ. 66. vol. 4.

M l. 2. ff. de caſtrenſ. pecul. l. cum ex contractibus 57. ff. de iudic. vbi Doct. iuncta l. 2. C. de bon. quæ lib.

N l. donationes. §. ſpecies, ff. de donat. Molin. de primog. Hiſp. cap. 19. col. 4. Cremen. ſingu. 34. Hipol. 414. Palacios Rubios in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 7. Peralt. in l. Lucius. §. Titia. nu. 9 ff. de legat. 2.

O Gregor. Lopez in l. 16. tit. 31. gloſ. 4. parti. 3. Mieres de maiora. 4. p. q. 50. num. 57. & ſeq. fol. 463. Mexia ſuper l Toleti, 2. fundamento, 9. p. num. 49. fol. 87. Auenda. cap. 4. prætor. verſ. fallit tamen, colu. 4. & cap. 12 num 19 & 20. verſ. & ſicut, & num. 24. verſ. & præmaxime, Bouadilla in politi. lib. 5. cap. 16. numer. 54.

Digitized by Google

cenſualium, cum reſoluto iure debitoris reſoluatur ius creditoris, & reſoluto iure vſuarij, vel vſufructuarij, reſoluantur obligationes, ab eis factę: *p* quemadmodum videmus, quod licet ſucceſſor maioratus ſit dominus, *q* tamen obligationes ab eo factæ, eius vita finita reſoluuntur: *r* nec nouum eſt, vt dicatur res alicuius, etiam illa, in qua tantum habet vſum, vel vſumfructũ, vel aliud ius, *ſ* imo ſępe dominium pro præeminentia accipitur. *t* Breuiter igitur, & qua potero claritate, reſecatis ſuperfluis, mei inſtituti finẽ proſequens, in hac latiſsima materia reſolutiue diſtinguendum eſt. Quod aut oppidum deſtruitur, & vniuerſitas perijt †ob delictum ab vniuer-
16 ſitate commiſſum, puta ſi rectorum mandato, pulſato tintinnabulo. habita deliberatione in concilio, loco ſolito celebrato, & leuato vexillo ad crimen rebellionis proceſſerit; *u* nam ſi turmatim homines vniuerſitatis illud commiſerint, †non dicetur vniuerſitatẽ deliquiſſe,
17 ſed homines particulares illius vniuerſitatis, vt ſingulos, nõ vt vniuerſos, deliquiſſe dicetur, *x* niſi delictũ eſſet ſucceſſiuum, vel nomine vniuerſitatis factum, ab ea illud ratificatum ſit: cum ratificatio etiam in delictis, mandato equiparetur: *y* eo namq; caſu ſolet oppidum deſtrui, & aratro ſubijci, *z* ac ſale aſpergi; vt hoc ſigno ſignifi-

P l.vectigal, ff.de pigno. l.ſi ex duobus, §. Marcel. ff. de in diem adiect. l. ia cui via in fin. ff quemad. ſeruit.amitt. §. qoid ergo de inueſtit.de re alien.facta.c.1.§ pręterea, de cap. Conrrad.in vſib. feud.cũ concor.per Guid. q.575.

Q l.non ideo minus.ff.de rei vindic.l.generaliter.§ ſi ſub conditione, ff qui & à quib. Anton.Gom in l.40.Taur.nu.76. Pincl.in l.1.2.p.num.5. C.de bon. mater. Molin. de Hiſpan. primog.lib.1.c.19.

R Tex.& ibi DD. in c.1. de ſolut. & c. quod quibuſdam de fideiuſ. cap.ex præſentium, de pignor.c. 1.§.ſi vaſſallus, tit. hic finitur lex, deinde conſtitut. Regni incipi. Anto.Gom. vbi ſupra, nu. 72. & Molin.de Hiſpa. primog lib. 1.cap.10.& cap.20.& Pincl.in d.l.1.3.p.nu.70.

S l.talem, §.fin.ff.de hæredi.inſtit.cum cõcord. per Tiraquel. in l. ſi vnquam, verb.donationes, nu.323 C.de reuorand.donat.Deci. in c. cum venerabilis, nu.5.de exceptio.Corne. conſ.313.nu.15.vol.4.

T l.pronunciatio, §.familiæ, ff.de verbo.ſignif.l.cum exhibuiſſent, ff.de public.Corne.conſ.257.num 8.in 1.

V Bart. in l.aut facta, §.fin.nu.9.ff.de pen.Boher.in tract.de ſedit.q.fin.Oldra.conſ.315.num.3. Corne.conſ.224.volu.4. Curt.Iun.conſ 174.nu.33.Rolan.conſ.66.nu.5.vol.2.Maſcar.de probat.conclo.1413.o.8. Afflict.deciſ. 376.Cacheran.deciſ.Pedamon.138.Iaſ.conſ.139.volu.4. Menoch.de arbitr.centu.6.caſ.598.cum alijs pluribus relatis à Enrric.Roſſenthal.contr.feud.tom.2.c.10.concl.4.nu.5.addit.G. Gloſ.ſuperiori enim caſu, in l.ſemper, §.ſi in ſepulcro, ff.quod vi aut clam, Doctor.in l ſi familia.ff. de iuriſd.om.iud.

X Dict.§ in ſepulcro, vbi Bart.& Angel.Paul in l.ſi quis id quod, n.54.de iuriſd.omn.iud.gloſ.in l.ſicut, vbi Paul.ff.quod cuiuſcumq.vniuerſ gloſ Bart & alij in l.aliud.§.referter, ff.de reg.iur. Nicol.Loſeus de iur.vniuerſ.p.4.nu.14.& ſeq.

Y l.1.§.ſed erſi, ff.quod vi aut clam, c.1.de homici.in 6.gloſ. in cap. ratihabitionem de reg.ior.in 6 Anchar.conſ.58.& conſ.156.Iaſ.conſ.130.vol.4.Aretin.conſ.161. Menoch.caſ.345.Cacheran.deciſ.79.& 82.Mart.de iuriſd 2.p.c.44.num.8.& ſeq.Enrric.à Roſſent. d.c.10. concluſ.4.num.10.& 11.& concluſ.29.nu.24.vide Plot.de in lit.iur.num.835.pag.405. & Franciſ. de Aretin.conſ.163.num.18.Quæ noranda ad obſeruantiã de conſuetudine, de for.compet. & ad obſerua. fin.de iniur.& quæ tradit Molin.verb accuſari non poſſunt.vbi Portol.3 num.218.Bardaxi de offic. Gu. q.5.no.99.& ſeq. [a] Et ita fuit declaratum in Curia D.Iuſtitiæ Aragonum, die 29.Aprilis 1608 in proceſſu Iuratorum de Brea ſuper iurisfirma.

Z l.ſi vſufructus, & ibi gloſ.verb.Cartago ff.quib.mod.vſusfr.amit.l.aut facta, §.fin. vbi Bart. nu. 9. ff.de pen.l.metum, §.animaduertendum, verſ.collegium, vbi Angel.num.4.ff.quod met.cau.Baeza de inop.debit.cap.13.nu.6.Abb.in cap.dilectus, cl 2.de ſimoni.pluribus relatis Menoch.d.caſ.598.nu.25.Perr.Fab. lib.1.ſemeſtri, cap.8.Petr.Erod.re iudic.lib.7 tit.9.c.3.Stephanus Gracian diſceptatio forenſium, tom.2. cap.217.num.28.& cap.396.Bald.conſ.322.in primis conſiderandum eſt.lib.4.& in l.ciuitates, §.in decurionibus, nu.3.ff.quod cuiuſq.vniuerſitatis.

A Bar.

ſignificetur, abſq; vlla reędificationis, & reſtaurationis
18 ſpe, fuiſſe dirutum: & hoc caſu ita mortua vniuerſitas †
iudicatur, & in ſubſtantia extincta, vt cum non poſſit, ni
ſi miraculoſe, reſuſcitari, etiam ſi in eodem loco noua ci
uitas, vel oppidum ex permiſſu Principis ædificetur,
non recuperet bona, quæ vniuerſias deſtructa habe-
bat, nec in locum illius, actiue, & paſſiue, ſubroge-
19 tur. *a*

Secundo deſtruitur vniuerſias, † & perit, non ob de-
lictum, ſed ex alia cauſa, ſine ſpe reſtaurationis, non de-
21 ſtructo oppido, vel ędificijs hominum illius vniuerſita-
tis dirutis, & tunc illi ſingulares † non tenebuntur exe-
cutiue ad debita, & cenſualia formata per vniuerſitatem
mortuam, niſi quatenus à prædeceſſoribus, illam vni-
uerſitatem conſtituentibus, bona conſtiterit poſſide-
re. *b*

22 Tertio, poteſt Concilium, † & Vniuerſitas deſtrui,
abſquè ſpe reſtaurationis, ſi oppidum, non ob delictum,
ſed fluminum inundatione, aliaue maiori naturæ vi, &
fortunæ caſu perierit, & homines, ibi habitantes, ſpar-
ſim in alia loca transmigrauerint, deſerentes primum lo
cum, quem reędificare non intendunt, ſed pro dereli-
cto habere. Et hoc caſu, bona vniuerſitatis † deſtructæ
23 pertinent ad dominum talis loci, abſquè eo quod te-
neatur ad debita Concilij, vel Vniuerſitatis deſtru-
ctę. *c*

Quarto, poteſt deſtrui † vniuerſitas, non dirutis ędi-
44 ficijs, nec ſolo ęquatis, ſed expulſis habitatotibus, talem
vniuerſitatem conſtituentibus, cum ſpe reſtaurationis,
& ſubrogationis aliorũ, qui in eiſdẽ oppidis inhabitẽt,
& domos expulſorum occupent; & tunc non dicitur
deſtructa vniuerſitas, quoad ſubſtantiam, ſed quoad
qualitatem; cum non vt pereat illud factum ſit, ſed vt
ab alijs idem corpus ciuile, quod vniuerſitatẽ dicimus,
conſtituatur, atquè repreſentetur: & tunc iſta ſubroga-
ta

A Batt. in l. in ſingulos num. 1. de annu. legat. l pater, §. Tuſculanus, ff. de leg. 3. l. cognitionum, §. conſumitur de var. & extraordin. cognitio. Afflic. decif. 282. num. 13. & in cap. 1. §. fin. num. 12. & ſequent. 28. de capitul. Conrad. & ibi Iſern. num 23. Bald. conſ. 367. num. 6. volu. 3. & conſ. 321. & 322. volu. 4. Bellon. conſ. 1. nu. 8. Gail obſeruatio 61. nu. 1. lib. 2. & de pace publi. cap. 9 num. 30. lib. 1. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num 45. & ſeq. vſque ad 54. Et noſter eruditiſsimus Aduocatus Ludouic. de Caſanate cõſil. 26. nu. 24. gloſ. in cap. hoc diximus, 16. quæſt. 7. gloſ. in cap. ſtatutum, verbo collegium de electio. in 6. & facit not. per Doctor. in l. cum proponebatur, ff. de iudic. Enric. à Roſſenth. plures referens, controuer. feudal. tom. 2 cap. 10. concluſ. 4. in fin. p. 14. & ibi additione P. Q.

B *Vt fuit deciſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, die 11. Septembris, 1586. in proceſ. Ioan. de Agreda ſuper iniisfirma facto rum, & nouiſsime in proceſſu procuratoris generalis Communitatis Calataiubij, Bart. in l. ſi conuenerit, §. ſi nuda, de pigno. actione, Angel. conſ. 147. Curtius Senior conſ. 56. Rebuffus de nominatio. quæſt. 6. nu 5. & 11. Rom. conſ. 275. num. 6.

C *Vt fuit deciſum in fauorem Caſtellani Empoſtæ in partita de Coſita, ex traditis à Gregor. Lopez, gloſ 4. l. 26. titu. 31. parti. 3. Auenda. de exequendis, lib. 1. cap. 4. per tot. maxime num. 4 & 5. Alexan. conſ. 43. lib. 1. Curt. Senior conſ. 26. lib. 2. Cardinalis Tuſcus in conclu. practicis, concluſione deſtructio & demolitio rei 228. & concluſione vniuerſitas qualiter deſinat eſſe, 275. & concluſ. collegio diſſoluto, & extincto, 457.

ta † in locum primę,non dicetur noua vniuerſitas, *d* ſed 24
actiue, & paſſiue in locum primæ ſucceſſiſſe, atquè ita omnia priuilegia, lucra, & honores, nec non onera, & debita primæ, in ſecundam fuerunt transfuſſa, quemadmodum quando Eccleſia transfertur in alium commodiorem locum, * vel vnum officium loco alterius ſubrogatur.

Ex prædictis infertur, quod licet plura oppida noſtri Regni fuerint, per expulſionem factam nouiter conuerſorum, anno 1610. omnino habitatoribus deſtituta, eorumquè concilia ſoluta, & vniuerſitates extinctæ, tamen cum prædicta non fuerint facta, ſine ſpe reſtaurationis, in ſubſtantia non fuit extinctio, ſed in qualitate. Voluit enim Dominus noſter Rex Catholicus extinguere illam malam qualitatem infidelitatis, inhabitantium, & incolentium talia oppida; & loco illorum ſufficere, ſeu ſubrogare habitatores melioris qualitatis; vnde idem locus, idem concilium, eadem vniuerſitas, licet diuerſæ qualitatis hominibus, ſcilicet Chriſtianis veteribus, compoſita manet, atquè ita vt vniuerſitatis deficientis honores, commoda, lucra, & priuilegia in nouis hominibus compoſitam, tranſmiſſa fuiſſe dubium eſſe non poteſt, ita etiam onera, ac debita conciliaria, illorum, in quorum locum fuerunt ſubrogati, debere ſubire certum eſt.

25 Ex quo ſupremo, alto, & vniuerſali † dominio, priuatiue ei, eadem ratione competit facultas conſtituendi boalare, ſeu defeſſiam, *f* qualem habet Cæſaraugusta in omnibus ſuis montibus ex ratione prædicta. Hoc intellige de defeſſia magna, quæ etiam in præiudicium vicinorum, quibus à foro competit beneficium paſcendi in terminis conuicinis, de ſole ad ſolem, quæ à noſtris *Alera foralis* vocatur, conſtitui poteſt: ſed ſi non ex diſpoſitione fori, ſed ex diſpoſitione hominis, (vt puta pactis, vel conuentionibus, inter eos initis) tale ius paſcendi competat, non poterit tali iuri per conſtructionem defeſię præiudicari. *

26 Sed maius dubium eſt, an in tali † conſtructione defeſſę

D Molin. in repor. verb. cenſualia, verſ. in cenſuali, fol. 63. & verbo vniuerſitas alicuius loci ſi eſt obligata, fol. 339. colu. 4. Paul. de Caſtro in l. quod in rerum, 24. §. ſi nauem, num. 1. ff. de lega. 1. Ripa in l. quominus, num. 103. cum ſequen ff. de fluminibus, Cepola cautela 235. Noſter Caſanate dict. conſ. 26. num. 40. Caucer variarum. 3. par. cap. 13. nu. 50. Azor 2. par. inſtitutio. moral. lib. 9 cap. 3. verſ. Decimo tertio quæritur, col. 1014. Vrſilijs in aditio ad deciſ. Afflictis 392 num. 8. Decianus reſponſ. 43. num. 17. & ſequen. vol. 3. Borrellus conſil. 70. num. 30. & remiſsiue de Reg. Catholi. præſtan cap. 37. nu. 17. Anto. Gabriel. commun. opinion lib. 5. tit. de reg. iur. concluſ. 2. num. 27 & omnes in l. proponebatur, ff. de iudi.

E Barboſa in l. diuortio, §. quod in anno, num. 17. ff. ſoluto matrimon. Ieorgius Cabedo 2. par. deciſ. 22.

F Couarr. practic. quæſt. cap. 37. num. 2. & lib. 1. variar. reſolutio. cap. 17. Auenda. de exequen. mandat lib 1. cap. 12. num. 30 Bellug. in ſpecul. Princip. rubr. 23. §. dicemus, in princip. Noſter Molin. in repertorio verb. bohalare, & verb. ganatum, vbi eius additionator Portol. nu. 52 Bardaxi de offic. Guberna q 5. num. 45. & in comment. foror. 2. tit. de paſcuis, num. 4. Bajes in obſeru. 1. de paſcuis.

* Fuit ita declaratum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, die 5. Aprilis 1593. in proceſſu Iuratorum de Burgia.

feſſæ poſſit D. Rex augere pœnam? Et ſi quidem certa eſſet pœna à foro ſtatuta, per Dominum Regem (ſalua ſua clementia) augeri non poſſet, at tamen certa pœna pro paſcẽdo in partita, per Dominum Regem defenſa, in foris non reperitur, illi enim fori, g qui paſcentibus in vetato certam pœnam imponunt, nõ de vetato per priuilegium D. Regis poſſunt intelligi, cum illud, nec tempori, nec conſtitutioni vicinorum ſubijciatur; ſed de illo vetato, ſeu boalari paruo, quod vniuerſitates, ex eiuſdem fori diſpoſitione, abſque Regis licentia conſtruere poſſunt; vel de vetatis hæreditatum priuatorum; non enim conceſſum eſt, vt cum tali pœna poſſint depaſcere, ſed generaliter prohibitum, vt depaſcere non poſſint. Pœna vero contrauenientis, vel fori diſpoſitione, ſuo caſu, vel D. Regis arbitrio conſtitui poteſt, & temperari pro libito, qui, lege Regia, montium certam partem defendere potuit, ne paſcatur niſi à vicinis talis ciuitatis, vel loci, quæ facultas, ſeu regalia Domino Regi iure competens, in Regno, per eius obſeruantiam, excitata videtur, & ideo principaliter pœnas non decernit, ſed iure regali defeſſas concedit, & in conſequentiam pœnas indicit, pro validitate præcepti, ex ſe validi, h quę ad mulctam parui momenti, ſcilicet trium librarum Iacen. ſolet extendi. i Et ſecundum hanc ſententiam plures repetiuntur firmę, per Curiam D. Iuſtitiæ Aragonum prouiſſæ. * Quia licet Dominus Rex in Aragonia (ſalua ſua clementia) non poſſit pœnas augere, quando iam illę à foro conſtitutę ſunt, & certæ: at tamẽ mulcta, cum ab homine imponatur, nec certa ſit, augeri, & minui poterit, attentis circunſtantijs, maxime non excedendo mulctam parui momẽti, k quæ licet hodie pœna pecuniaria ſit, tamen antiquitus pecore conſtabat; vnde effluxit conſuetudo pignorandi oues. l Quemadmodum quia foro conceſſum eſt D. Regi, quod poſſit banno prohibere, ne extrahatur † á Regno triticum, oleum, vel alia, m cum de pœna lex non meminerit,
27 arbitrio Regis (ne prohibitio eluſſoria ſit) committitur: & contrauenientes, non ſolum amiſſione rerum, & vehiculi plectuntur, ſed etiam ad inſtantiam procuratoris fiſcalis, tanquam contemnentes mandata Regia, ſolent in Curia D. Iu-

G Foro. quicumq; tit. de leg. Aquil. late & eleganter noſter Ioſeph. Seſſe. 1. par. decis. 74. & 75. per tot.

H Ex Albari. in l. fin. C. de mod. mulct. Riminal. conſil. 337. num. 11.

I Ex Alexand. in l. 1. C. ſi quis ius dice o. non obtẽper. Decian. reſpon. 12. nu. fin. in fin. vol. 3.

* Anno 1459. Iuratorum de Malanquilla, die primo Octobris 1593. & 16. Iunij 1595. Iuratorum de Ateca, & 28. Nouembris 1595. Iuratorum de Argen.

K Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præſtan. cap. 13. per tot. decem inter pœnam, & mulctam conſtituens differentias.

L Ex Marc. Varro. lib. 2. de re ruſti. cap. 1. Briſo. lib. 1. ſelect. antiqui. cap. 3 Cuiaci. lib. 11. obſeru. c. 9.

M Obſeruan. Item de los cotos, tit. de priuileg. general. obſerua. Item quod ibi dicitur, tit. interpreta. quali. & in quib. *Et ideo hoc anno 1616. fuit reſponſum per D. conſiliarios Regiæ criminalis Audientiæ poſſe accuſari extrahentes ab hoc Regno in Galliam ſulphureũ pulverem ad inſtantiam procuratoris fiſcalis, & grauiter puniri ſicut extrahẽtes equos, & arma contra prohibitionem factã banno á D. Rege, & occupata in locis Baronum, ad D. Regem pertinere. Foro Tiral. an. 1592. tit. de la via priuilegiada, §. los q̃ paſſaren cauallos.

D. Iuſtitiæ Aragonum accuſari. Ex qua ratione † prouẽnit, potuiſſe Regem Alphonſum *n* concedere priuilegium ciuitati Cæſaraugustæ, vt ſuorum ciuium greges per totum Regnũ, in montib' publicis, depaſcere valeãt, & quod ab eorũ paſtura ſint indeffenſi, niſi poſtea aliqua eorum pars priuilegio, alicui vniuerſitati conceſſo, defenſa reperiatur. 27

Quinto, ad Regem pertinent ſalinæ, † quæ in locis publicis ſunt, & ex aquis ſalſis, quę in locis publicis fluunt, conficiuntur: *o* quas locare ſolet, earumq; conductores, qui publicani vocantur, illud priuilegium habent, ut illi ſoli, in territorio aſſignato, ſalem vendere poſſint, *p* & qui abſquè eorum licentia, ſalem vendunt, in graues mulctas, foro Regni ſtatutas, incidunt; & licet de iure nulli alteri competat ius vendendi certo pretio ſal, niſi ſoli Principi ſupremo, cum ſalinæ, tanquam ius populi, fuerint in eum, lege Regia translatæ: tamen quando in fundis priuatorum exiſtunt, videntur eſſe illius, cuius eſt prędium, & in Aragonia ad hoc ius fuerunt habentes ſalinas, per priuilegium generale Regni, à Rege Petro reſtituti, in quibus omnibus optima eſt interpres conſuetudo, diu obſeruata, quæ, quid à principio in Principem lege Regia fuerit tranſlatum, declarat: atquè ita ſi vniuerſitas, vel priuati, alio ſale vti, per tempus immemoriale, ſolitos fuiſſe oſtẽderint, in ea poſſeſſione tuendi ſunt; & plures firmę, à multis vniuerſitatibus Regni, in forma priuilegiata fuerunt obtentę. 28

Sexto, ex eadem † ratione dominij ſupremi pertinenr ad Regem (in quem lege Regia omnia publica fuerunt tranſlata) mineria, ſeu metallorum fodinæ, *q* ex quarum venis deducitur electrum, æs, ſtannum, plumbum; 29

N Molin. verb. priuilegium, & verb. ganarũ, Bardaxi for. 1. de paſcuis, pagin. 335. col. 2.

O l. inter publica. 17. §. 1. vbi Alciat nu. 9. & Breche. 35 ff. de verb. ſignif. cap. ſuper quibuſdam, §. præterea, ibi ſalinarum, vbi Hoſti. & Abb. num. 8. de verb. ſign. l. forma, §. ſalinæ, ff de cenſib l. magis puto, §. ſed etſi ſalinas, ff. de adminiſtr. tutor. cap 1. verb. ſalinarum, tit. quæ ſint regal. vbi Afflict n. 2. & deciſ. 321. nu. 4. Greg. Lop. in l. 11. tit. 28. gloſ. de las ſalinas, parti. 3. Xuarez allegat. 17. n. 11. Gloſ. cauſis in authen. de ſanctiſ. Epiſcop §. 1. collat. 9. Mied. in tract. de ſale, lib. 1. pag. 73. Cuiaci. lib. 4. obſeruatio. cap. 31. Sixti. in tract. de regal. cap. 19. lib. 2. per tot Barboſ. in l. diuortio, §. ſi vir. a nu. 27. verſ. iuxta hæc congruenter, Azor 3. par. inſtit. moral. lib. 11. cap 4. p. 1217. Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præſtan c. 25. num. 7. & ſeq. per tot.

P l. 1. in prin. ff. quod cuiuſque vniuerſi. l. liber homo, 59. §. 1. ff. de hæred. inſtit. l. ſed & ij in princ. ff. de public. Beroi. conſ. 51. num. 26. lib. 2. Barboſ. vbi ſup. nu. 28. foro. Item que todos, in priuil. general. Arago. vbi Bardaxi n. 29. & in eius declarat. foro. Item que puedan, & in for. 3. tit. de immunit. milit.

Q l. 3. §. fin. ff. de iur. fiſc. d. l. ſed & ij. ff. de publica. d l. 1. quod cuiuſq. vniuerſi. cap. 1. ſecundum cõmunam, verb. argentariæ, vbi Afflict. num. 11. tit. quæ ſunt regal. l. cuncti, l. quoſdam, vbi Doct communiter. C. de metal. lib. 11. Rebuf. in d. l. inter publica, § fin. de verb. ſignif. Cepol de ſeruit. ruſtic. cap 22. nu 4. Peregri. de iur. fiſci. lib. 4. tit. 2. nu. 13. Molin. de iuſt. & iur. 2. p. diſput. 54. Rebuf. tom. 2. ad leg. Gallic. tit. vt beneficia ante vacationem. art. 1. gloſ. fin. poſt medi. pag. 346. Barboſa in d. l. diuortio, §. ſi vir. numer. 17 & 18. Renat. Chopin. de iuriſdict. Adegaben. lib. 1. tit. 3. cap 61. pag. 420. Sixtin. de regal lib. 2. cap. 16. per tot. Borrel. de reg. Cathol. præſtan. cap. 28. nu. 3. 15. & ſeq. Caued. 4. par. deciſ. 55. Leſ. de iuſt. & iur. lib. 2. cap. 5. dubita. 12. pag. 50. & Rcuell. de obliga. iuſtit. lib. 2. 2. p. q. 15. ſect. 2. num. 5. & 6. pag. 84.

bum, argentum, aurum, ferrum, arumen, vel quodlibet aliud metallum, cuius etiam conditionis ſunt lapides pretioſi, gemmæ, & marmora, ſi in fundo publico reperiantur: quod ſi in fundo priuati inueniantur, cum fructus ſint terræ, r ad dominum fundi pertinerent, ſolúmque certa pars Regi, in ſignum ſupremi dominij, ſolet concedi. ſ Sed in Aragonia omnes huiuſmodi fodinas eſſe ſupremi dominij, & ad Regem pertinere accepi, ac ei ſoli ius eſt concedendi facultatem priuatis, vt poſſint inquirere venas metallorum, etiam in fundis alienis, licet in hoc multi t inter auri, & argenti fodinas, & alias diſtinguendum exiſtiment, in quibus omnibus maxime conſuetudo illius prouinciæ, vbi talia mineria fuerint inuenta, ſeruari debet.

31 Septimó, ex eadem ratione † ad eum pertinent viæ publicæ, quæ baſylicæ appellantur (quaſi regales), u ſi tria concurrunt: nimirum quod per eas publice eatur, quod ſolum ſit publicum, & quod nos ducant in aliquam ciuitatem, villam, vel colloniam; quę enim vtilitate priuata, iure ſeruitutis ſunt impoſitæ, vel ex collatione vicinorum factæ, non publicę, & regię, quę & prętorię, & conſulares, ac militares appellantur, ſed priuatę, ac vicinales dicuntur: & ideo, qui alium inuadit in via publica, ſoluit fiſco regio x pro calonia mille ſolidos, & hac ratione concedit dominus Rex cõmiſſiones ad eas reparandas, y quæ reparatio priuilegiatè exequitur, ſed viæ, & platę intra vrbem exiſtentes, non ſunt de regaliis domini Regis z, cum earum cura ad Magiſtratum ciuitatũ pertineat, ſicut & viarum publicarum ad Regem, pro quarum †

32 ſecuritate, vt viatores, ac mercatores ab incurſu latronum liberi, ſecure valeant merces pro Reipublicę neceſſitate tranſportare, & adducere, pedagia ſoluun-

R d.l. douortio, §. ſi vir, vbi Barboſa num.18. & 21 & l. ſi fundus, ff. ſoluto matrimon. l. 7. § fin. iuncta l. ſequeo. ff. de reb. cor. l. dotis, l. ſi ex lapidiſsimis, ff. de iur. dot. l. item, §. & ſi lapidicinas, l. æquiſsimum 17. §. proinde, ff. de vſufruct. l. venditor, §. ſi conſtat. ff. commun. prædio. Gregorius Lopez in l. 5. gloſſ fin. titu. 15. parti. 2. Pelaez de maiora. 1. par. quæſtio, 10, num. 35. Roinus conſil. 90. nume. 14. lib. 1. Socinus iunior conſil. 10. n. 4. lib. 3.

S Petrus Gregorius ſintag. lib. 3. cap. 17. nume. 4. Antonius Gomez in l. 45. Tauri, num. 51. Garcia de expenſ. cap. 22. nume. 47. Aymon conſil. 209. nu. 2. l. 5. titu. 26 parti. 2. & clarius in l. 2. & 4. titu. 13 libro 6. Ordinamen, Barboſa, Sixtinus, Afflict. & alij vbi ſupra.

T Lucas de Pena in dicta l. euncti, num. 3. Paulus conſi 23. n. 2. lib. 2.

V Petrus Gregorius de Republ. lib. 9. cap. 10. nume. 21. l. 2 §. viam publicã ff. ne quid in loco publico, Franciſcus Beci. conſil. 15. num. 2. & ſequentibus, Surdus deciſ. 42. n. 5. Sixtinus de regal. lib. 2. capi. 2. per tot. Ioann. Azor 2. par. inſtit. moral. lib. 11. cap. 4. verſic. Viæ publicę, pag. 1216. Borrel. de Reg. cathol. præſtant. cap. 7. per tot & num. 16. cum aliis allegatis per Henric. à Roſenta. contro. feud. tom. 1. cap. 5. concl. 20. pag. 126. Ripa in l. quo minus. nume. 92. ff de fluminib. Bertazol. conſil. 470. num. 3. Caualcan. deciſ. 3. 66. Cancer lib. 1. reſolut. c. 2. de iuriſdict. num. 92. & lib. 3. cap. 5. num. 21. & ſequen.

X obſerua. penul. tit. de leg. Aquil. fol. 14. Moli. verb. Via, verſic. per viam, ſeu ſtratam publicam.

Y For. vnic. titu. de comiſſar. Itiner. for. por quanto, titu. de commiſſar. molin. verb. Via, verſic. fin. Rebuf. de ſenten. prouiſio. artic. 3. gloſſ. 7. Cancer variar. 3. par. cap. 4. num. 272. & ſequentibus, Coſta de portio. data, quæſt. 15. Viuius deciſ. 488. nu. 14.

Z l. 2. §. hoc interdictum, ff. nunquid in loc. public. Beci. dicto conſil. 15. num. 5. & 21. Cancer variar. reſolut. 2. p. cap. 2. num. 90. cum duobus ſequentibus.

ſoluuntur; *a* & quia etiam pons † appellatione viæ cõtinetur, ius pontagij, paſſagij, aut barcagij ad Principem ſupremum expectabat, *b* niſi ex priuilegio, vel aliàs propter ſumptus, factos ab vniuerſitate in conſtruendo, vel conſeruando pontem, vel varcam, aliquid à tranſeuntibus ſoleat exigi: cùm, ſi itinera tuta non ſint, tollantur omnes actiones, tum priuatæ, tum publicę, nulla negotiatio, nulla peregrinatio, nullaque legatio ſit, & Principem ex tuta via, proba moneta, & obſeruatione fidei alicui datę, cognoſci, dicebat quidã philoſophus. Quæ iura nõ ſolum Regi, ſed & aliquib⁹ dominis priuatis, intra ſui territorij limites, ſicut alij ſupremi dominij effectus competunt, ex pręſcriptione immemoriali, vel Regis priuilegio quæſita, non tamen ex hoc † cenſetur ablata domino Regi facultas concedendi priuilegia exemptionum, non ſolum à ſuis pedagiis, ſed ab iſtis, quæ per dominos locorum exiguntur, *c* quia hoc ei competit ratione vniuerſalis dominij, & ſuę ſuperioritatis, quæ ſemper reſeruata cenſetur. 33 34

Octauó, ad Regem ſpectant flumina publica, † ſiue illa nauigabilia ſint, ſiue ex illis alia nauigabilia fiãt, ſiue non, dummodó ſint perennia; *d* quæ licet, ſecundum aliquos, poſtquam in territorium alicuius priuati domini ingrediuntur, ſint illius, cuius eſt territorium: *e* tamen verius eſt, *f* non aliter ad dominos priuatos, ſeu Barones pertinere, niſi ex conceſſione Regis, pręſcriptione, vel conſuetudine ea habere conſtet, vt in dominis noſtri regni. Et fuit pronũciatũ *in Curia Iuſt. Arag. in proceſſu don Michaelis de Gurrea ſuper aprehẽſione*; nam inferri non poteſt de dominio territorij, per quod flumina publica fluunt, ad dominium ipſorum fluminum, quod ſupremi Principis eſt. In quibus tria † conſiderantur, *g* proprietas, iuriſdictio, & vſus: duo prima regalia ſunt, tertium verò cõmune, & publicum maner; & ideo ad conſtruendũ † molendinum, vel pontem in flumine publico, Regis licentia neceſſaria eſt *h*, & etiam ad albeum naturalem, & antiqum mutandum 35 36 37

A Bal. conſi. 243 p. 5. Græue. ad Gail. lib. 2. concl. 64 n. 8.
B Bal. in l. fin. ff. de ſeruit. ruſtic. Bortel. de Reg. cathol. pręſtan. c. 11. n. 43. & 49. & ſeqq. 65. Abb. conſil. 6. volu. 1. Cancer varia. 3. p. c. 3. n. 120.
C Xuarez allegatio. 7. nume. 9. Alexan Rauden. deciſ. Piſana 18. ad fin.
D Petr. Grego. de Republi. lib. 9. c. 1. n. 27. Iaſ. in in l. quo minus, n. 12. ff. de flumin. Aym. conſi. 204. in princip. Boher. conſil. 24. num. 13. Viui. deciſi. 344. Surd. conſil. 322. num. 34 Ioann. Azor inſtitu. moral. lib. 11. cap. 4. verſi. Flumina nauigabilia, Borrel. de Reg. catholi. pręſtant. cap. 8. num. 9. Alex. conſil. 194. volu. 2. & 203. volum. 6. Roland. conſi. 97. n. 1. vol. 3.
E Bal. in l. ſi plures, n. 13. verſic. Sed hæc ratio, C. de condit. inſert. Imol. in l. fluminum, nume. 3. ff. de damn. infect. Iaſ. in l. quo minus, num. 39. de flumin. Alexan. dicto conſil. 194. num. 8. lib. 2. Signorol. de Homode. conſil. 7. num. 1. & 2. Lucas de Pena in l. vſum aquę, C. de aquę ductu Lanar. conſil. 39. nu. 2. & 5.
F Regner. Sixtin. de regal. lib. 2 c. 3. n. 38. plures referens.
G Stephan. Forcatul. dialog. 14. n. 5. Sixtin. de rega. lib. 2. c. 3. n. 34. cũ ſeqq. Franciſc. Marc. deciſ. 426. n. 11. p. 1. & 314. nu. 4. p. 2. Socin. conſi. 28. n. 10. lib. 4 Bornin. Caualcan. deciſ. 5. per tot. p. 5. & deciſ. 22. & 23. p. 2.
H l. fin. C. de aquæ ductu, lib. 10. Anton. Gomez in l. 46. Taur. n. 10. & ſeq. Cancer. 3. p. variar. cap. 13. nume. 223. Bellug. in ſpecul. rubr. 28. num. 8. cum ſequentibus.

dum, cum ad proprietatẽ, & iuriſdictionẽ pertineat, *i* ſed ne inũdatione ſuus fundus pereat, vnicuiq; licet, aggeres ſui fundi munire, & propugnacula, pro tali defenſione, in ripa apponere ad diuertendã aquam à ſua hæreditate. Ita fuit pronuntiatũ in Curia domini Iuſtitię Aragonũ. * Secundò, ex eadẽ ra-
38 tione euenit, † quòd ſolus Rex ſit iudex aquarũ currentium; *K* & ideo Rex
39 noſter Ferdinãdus Catholicus, † ſua arbitrali ſentẽtia, diuiſit aquam, quæ ex flumine Orba (vulgariter nũcupato *la Guerba*) & *ex fonte de Muel*, fluit, per quindenaria, ſiue *quinzenas*, vt in prima quindenia, ſeu *quinzena* gaudeãt aqua ſuperiores, pro libito volũtatis, ad ſuos fũdos irrigãdos, quod & iure communi competebat, *l* cum per albeum, intra ſuum teritoriũ exiſtentem, diſcurrat, & ſic eſſet illorũ, per quorum prædia diſcurrit, poſſentque illam retinere, & diuertere, ne ad inferiores defluant, niſi lege, pacto, vel cõſuetudine certus modus, decurſui aquarũ, & vtilitati, ac commoditati ipſorũ, ſit præfinitus, *m* vt putà, quia temporibus, & menſuris aqua ſit diuiſa. Sed quia ſuperiores non egent tanta aqua, quæ ſupereſt, defluit in alueum fluminis; & tunc primi, qui ſunt hæredes termini del Alfaz, & de la Almotilla, cum ſuis duabus azutis illam capiunt. In ſecunda veró quindenia debet fluere prędicta aqua in ciuitatẽ Cæſarauguſtæ, ab eiuſque terminis, de las Adulas, & de la Romareda, per azutum recipitur, conſeruata aqua in ſuperiori azuto de la Almotilla, quæ tempore ingredientis quindeniæ, ex naturalis fluminis curſu, vel ex aquis pluuialibus, tũc inundantibus, omni fraude, calliditate, & artificio remoto reperiatur. Tertiò, ex eadem ratione prouenit, quod ſolus Rex poteſt concedere alicui priuilegium, quod ipſi ſoli liceat in aliqua parte fluminis piſcare, aliosque ne id faciant, prohibere. Quartò, ſicut ratione viarum, vt ſupra diximus, iuſte Rex exigit pedagium, ita & ra-
40 tione nauigationis † iuſté aliqua collecta à nauigantibus per flumen publicum exigi poteſt, *n* vt eſt illa, quæ confraternitati mercarorum ciuitatis Cæſarauguſtę ex priuilegio Regis Petri, à nauigantibus per flumen Iberi exigitur, quod conceſſum fuit; vt cura ad dictam confraternitatem pertineret,

i l. 1. §. idem Labeo, ff. de aqu. quotid. & ſtiua. l. fluminũ, §. fin. & io l. proculus, ff. de damn. infect. l. 1. §. denique, §. in ſumma, cum ſequen. de aqua pluareen. l. ſi in meo, l. Lucio, ff. de aqu. quoti. c. illud. 25 q. 2. c. vlti. 23. q. 2. l. 2. C. de alluuio. Beroi conſil. 139 volu. 3. Cepol. in tracta. de ſeruitu. ruſtic c. de ageribus, & c. de albeo, & alij plures relati à Roſentha. tom. 1. controu. feuda. c. 5 concluſ. 28. pag. 130.

* die 1. Octobris in fauorem Hieronymi de Sayas in proceſu Michaelis Nauarro, necnon Dominici la Cambia, anno 1587.

K Viuius deciſ. 344. Iacobus Caneẽr variarum reſol. lib. 2. c. 2. à num. 282. cum ſeq.

L l. aquam, l. Præſes, C. de ſeruit. & aqu. d. l. fluminũ, § fin. & d. proculo, Cepola de ſeruit. ruſtic. titu. de aquæ duct c. 4. q 5. nu. 28 & ſeqq. gloſſ. & DD. in l. ſi manifeſtę, C. de ſeruit & aqu. Bal. in c. eum omnes, n. 81. de conſti. Iaſ. in d. l. quominus, n. 90. & duobus ſeqq. Deci. conſ. 244. Pa. conſ. 182. lib. 1.

M d. l. Lucio, cũ l ſeq. l. hoc iure, §. ductus aquæ de aq quotid. & ſtib. l. 1. §. fin. de aq. plub. areẽ. Caſane in conſue. *Burgũ.* rubr. 13 § 2. n. 7. poſt *Bal.* tit. de pace conſtã verb. aqua & in c. 1. § ſi quis de manſo, n. 9. de contro. inueſtl.

N l inter publica, §. fin. verb vectigal portus, & ibi Rebuſ. ff. de verb. ſignific. Berdelon. conſi. 91. nume. 7. & ſeq. per tot.

ret, quod flumen nauigabile exiſteret: atque ita ſingulis annis iudex mercatorum vadit, ad videndum, an flumen ſit nauigabile?& ſtationes,ſiue portus recte inſtructi? o quod ſi aliquod adeſſe impedimentum reperiat,ex quo non commode nauigari valeat,etiã in territorio dominorũ tẽporalium,iubet illud tolli; &, mulcta indicta,interdicit,ne fiat aliqua, ex quibus nauigatio fluminis deterior reddatur; flumina verò priuata, † quæ perẽnia non ſunt,vel etſi perennia ſint,in tam parua quãtitate aqua ſcaturiat,vt ſecundum naturalem fluxum publice prodeſſe non poſſit,ad eum pertinent,in cuius fũdo oriuntur, p & poteſt dominus fundi, in quo naſcitur, pro libito diuertere,dummodo ad æmulationem non fiat. 41

Nonò,ad eumdem Regem pertinet facultas cudẽdi monetam,† priuatiuè ad alios, q ita vt ſi quis alius,abſque eius authoritate cuſſerit, & lege Cornelia de falſis, & Iulia maieſtatis, debeat puniri, r non tamen debet Princeps eam ſine conſenſu populi pro libito mutare ſ, maxime in Aragonia,† vbi eſt moneta Iaccenſ.perpetua,& iurata. t Cum enim Rex Petrus Secundus iuraſſet ſui patris ſeruare monetam,quæ circa eius mortẽ fuerat diminuta,ab eo conſultus Innocentius Tertius reſpondit, u non teneri tale ſeruare iuramentum, cum illud non debeat eſſe vinculum iniquitatis. Super hoc etiam regnicolę, in Curiis ab eodem Rege Cæſaraugustę celebratis anno 1372. quærellam propoſuerunt, petentes,ſtatui in futurum, ne ſine totius generalis Curiæ voluntate, & expreſſo conſenſu liceret per ſolum Regem monetam augeri, vel minui. Quibus, verbis ambiguis reſpondit, vt medio tempore poſſet ſuper obſeruantia iuramenti, Romanum Pontificem conſulere, ac denique Forus fuit iuxta petitionem Curiæ 42 43

O l. 1. in princip. §. ſtatio,& §. deterior,§. de flumini. l. 1. ff. ne quid in flumio publi. l. 1. ff vt in flumin. publico. nauiga. liceat.

P Forcat. in neciomanc. iur. dialogo 84. nume 2. Bald. in dicta l. aquam. C. de ſeruitut. Pariſi. conſilio 112. volum. 1. Deci. cõſil. 244. num. 5. & 6. Burſar. conſil. 41. nume. 12. & 19. lib. 1. Theſaurus deciſio. 245. Maſcard. de probatio, concluſio. 123. Raudenſ. deciſ. 9. Albertus Brunus conſil. 140. volum. 2. Borrellus conſi. 2. num. 90 Viui. deciſ. 411. num. 8. Cãcer variar. 3. par. cap 4. à num. 210. cum ſequentibus, & faciunt iura ſupra relata.

Q Petrus Gregorius de Republ. lib. 9, dicto ca. 1, nu. 31. Conrad. in rempl. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. Gironda de gabell. 1. par num. 8. Bobadilla in politica lib. 2. cap. 16. nume. 144. D. Pariſ. de Puteo de ſindicat. titu. de exceſ. Baro. cap. 1. num. 10. folio 85. Anton. Gomez in l. 40. Tauri, num. 10. Gregorius Lopez in l. 2. tit. 2. par. 1. verb. Batir, Henric. á Roſenthal. tom. 1. controuerſ. feuda. cap. 5. concluſ. 48. pag 139. Regner. Sixtin. de regal. c. 7. nu. 15. 17. & 90.

R l. 2. C. de falſ. mone. Tiberi. Decian. lib. 2. tracta. crimina cap. 24. nume. 15. & 18. Farinae. conſ. 48.

S Afflict. in prælu. ad conſtitutio. Neapolita. q. 16. n. 3. & 4. & in titu. quę ſint regalia, § monetæ. lib. 3. feud. vbi Andr. Iſer. n. 18. in additio. vbi loquitur in Rege Aragonũ, Innocẽ. in c. quãto, de iur. iur. S. Tho. de regim. Princ. lib. 2. c. 13. Soci. conſi. 48. dub. 2. Iaſ. in l. puniri, C. ſi contra ius, &c Hiero. Caguo. in repeti legis 2. n. 217. C. de pact. inter empt. & vẽdit. Deci. in l quod te, n. 8. vbi Bologne. ff. ſi cert. peta. idem Bolog. conſ. 11. n. 34. vſque ad 50. Sixti. de regal. lib. 2. c. 7 n 8. Caue. deciſ. 45. n. 5 & ſeqq p. 2. Barda. in comment. ad priuil. gene. o. 28. fol. 33.

T obſeruarem in Aragonia, 33. de gener. priui. tot. reg. & in for. Regis Iacobi Primi, tit. de cõfirma. monet. & Regis Iacobi Secũdi. tit. de ſecũda cõfirma. monet.

V in c. quanto, de iureiur. cui adde Sixtin. d. c. 7. n. 54.

X Forus

Curiæ editus, ac poſtea per Alphonſum Primũ fuit ſta-
44 tutũ, † ne actus, vel contractus valeret celebrari, niſi cum moneta Iaccenſi (quę propria, & antiqua regni Aragonũ eſt), & quòd contractus, ſeu cõuentiones de alia moneta factæ, ſint nullę, & notarius inſtrumentũ cõficiens, quingentorum ſolidorum Iaccenſ. debet pœnam luere; cuius medietas ſpectet ad Regẽ, in eius locis; & in locis dominorum, ad dominos: alia vero medietas ad ac-
45 cuſatorem. Ex qua ratione ſoluitur † Regi noſtro morauetinum x. de ſeptenio in ſeptenium; quod monetaticũ appellatur, & vaſſali quoque Baronũ ſoluere tenerẽtur, niſi hoc foris regni eſſet limitatum; quod intellige in locis Baronum ſecularium; nam in locis Eccleſiæ, & religionis morauetinum ſoluitur D. Regi, excepto in locis ſancti Ioannis Hyeroſolimitani, vbi tãtum medietas morauetini: & in locis principatus Cathaloniæ, in quibus curſus monetæ Iaccenſis in vſu eſt, ſicut in locis Aragonum ſoluitur: & hoc tributum capitis eſt, y quod in Caſtella *moneda forera* vocatur, z & ſupremum Principis dominium demonſtrat, & quod nulli alij, præterquàm
46 ei, ſit permiſſum cudere a monetam, quàm ita † à monẽdo, vocarũt Romani, b quod authoris eius prouincię, in qua cuſſa eſt, notis demõſtrat dominiũ ſupremũ ac illius eſſe Principẽ nos moneat: vel vt alij volunt, c quod moneat, ne quid fraudis in materia, forma, ſiue ſigno,
47 aut põdere fiat, quæ tria † de ſubſtãtia monetæ ſũt, d ita vt ſiue in materia, ſiue in pondere, ſiue in forma, ſeu ſigno ſit adulterata, putà quia imago Principis non ſit impreſſa (vt de imagine Philippi † in pecunia, meminit no-
48 ſter I.C. Vlpianus, e quo decoro nomine primus chriſtianus, qui imperio † pręfuit anno Dñi 246. mortuus anno
49 251. fuit vocatus f) proba moneta dici nõ poteſt, g ſed ſiue

x Forus Regis Iacobi primi, titu. de confir. monet. & 10 for. Regis Petri Secundi, titu. de augmen. & cudit. monet. colum. 4. verſic. Volumus tamen id monetaticum. & in priuilegio generali, §. Item que el ſeñor Rey e ſus ſucceſſores, & in for. vnico Regis Iacobi Secundi, titu. quod dominus Rex nõ recipiat monetaticum in loc. Baron. Molin. in repertor. verb Moneta, verſic. Monetaticum. & morauetinum, cum duobus ſequentibus.

y l. in Lyſitania, in fin. ff. de cenſib.

z Gutierrez pract. lib. 3. quæſt. 17. num. 165 Ioannes Garcia de nobilitat. §. 1. gloſ. 5. num. 18. & 20. & gloſ. 7. num. 2. & gloſ. 3. §. 1. num. 29. Iacobus Cuiaci. In comment. ad titulum C. de agricol. & cenſit. lib. 11. pag 169. G. Sebaſtia. de Couarrub. in theſaur. de la lengua Caſtella verbo, Moneda forera; folio 554. colum. 2. & fol. 539. verbo Marauedi, vbi allegat Didac. Couarrub. in tracta. de moneta, lib. 1. varia. tit.

A gloſſa. in dicta l. 2. C. de falſ. moner. vbi Cinus; & Bal. Franciſcus Marcus deciſio. 152. nume. 1. volum. 1. Deci. conſil. 187. nume. 5.

B Viuand. Pighius in annalibus popu. Roma. lib. 6 pag. 521.

C Corraſ. lib. 2. miſcellane. cap. 13. num. 3. Siſtin. de regali. lib. 2. dicto c. 7. n. 51. Borrell. de Reg. cathol. præſtant. cap. 12. nume. 21. & ſequentib. per tot.

D Ioannes Aquilens de poteſt. monet. par. 2. cap. 11; corrolar. 3. Marſil. in l. qui falſam. ff. de falſ. Surd. conſ. 285. n. 10. lib. 2. Decia. tracta. crimi. lib. 7. c. 27. nu. 9. Fabian. de emptio. & vendit. quęſt. 5. num. 3.

E in l. Quintus Mutius, la 2. §. ſi autem, ff. de auro, & argento legato.

F Euſeb. lib. 6. cap. 25. Oroſi. lib. 7. cap. 13. Paulus Morig. in hiſtor. religion. cap. 65. multis relatis Borrel, d. Regis cathol. prętan. cap. 1. num. 42.

G l. 1. C. de ponderat. lib. 10. l. 1. C. de veter. numis poteſt. lib. 11. Georgius de Caſedo deciſ. 45. nu. 2. & ſequentib. pag. 2. Borrell. dicto cap. 12. à num. 38. cum ſequentibus.

ſiue illam cudat, † ſeu fabricet, abſque authoritate Prin 50
cipis, ſiue illam raddat, tondat, aut tingat, ſiue expendat,
ſiue ſciens hoc ab aliis fieri non reuelauerit, pœna, legi-
bus ſtatuta, punietur: quia Deum, homines, ac Princi-
pes deludit, & ius gentium lędit.

Decimo, ratione huius † ſupremi dominij ad Regē 51
pertinent bona vacantia, *h* ex eo quod nullus eorum
dominus reperiatur: quod poteſt contingere, vel quia
poſt mortem domini nullus legitimus ſucceſſor repe-
ritur, ex qualibet ſanguinis linea, vel iuris titulo; ſed à
tot perſonis, & caſibus, in prædictis bonis, fiſcus exclu-
ditur, vt vix vllum commodum vnquam reportare va-
leat, ſed poſtquam quis ſcriptus eſt hęres, ſæpè ab eo hę
reditas † auferebatur, & fiſco quærebatur, quod hæres 52
tēpore conditi teſtamēti, in rerum natura non eſſet, quo
caſu pro non ſcripto habebatur; aut quód viuo teſtato-
re mortuus fuit, vel conditio ſub qua fuit inſtitutus defi
cit; quibus caſibus in cauſa caduci eſſe dicebatur, vel e-
tiā teſtatore mortuo, ante apertas tamē tabulas teſtamē
ti, vita, vel cōditione hęres deficit: quo caſu hęreditas ca
duca fiebat. Sed hęc, quę lege Iulia caducaria in ærarij
publici fauorē, & augmentū fuerūt inducta, à Iuſtiniano
Imperatore fuerūt benigne correcta, *i* & illa quæ abſ-
que ſuo delicto ab hęrede auferuntur, nō iam ad fiſcum
deferūtur, ſed apud hęredes abinteſtato, vel cohęredes
remanēt; *k* quinimò (quid quid ſit de iure) in Aragonia
etiā ſi ob delictū hęres indignus iudicetur, nihilominus
nō ad fiſcū hęreditas defertur, cum cōfiſcatio in regno;
niſi in caſib' à foro expreſis, locū nō habeat, vt ſupra di-
ximus. Secundò poſſunt dici bona, vacantia, quorum
licet natura ſit certus dominus, tamen ignoratur quis
ſit, vt ſunt bona † amiſſa, *l* poſtquam de illis eſt 53
facta

h l. 1. l. vacantia, C. de bonis vacan. l. vni. C. de peti. bonor. ſubl. lib. 10. l. penul. C. de præpoſ. ſacr. cubic. lib. 10. l. quidam, §. quoties ff. de lega. 1. l. ergo, §. eadem cōſtitutio, ff. de fidei commiſ. liberta. Sixtinus de regal. lib. 2. cap. 9. per tot. & Borrel. de Reg. cathol præſt. c. 14. n. 2. & ſequentib. per tot. Cauedo deciſ. 53. 57. & 58. 2. par. Grane ad Gail li. 2. concluſio. 150. conſide. 2. Ioann. Azor. inſtitu. moral. tom. 3 lib. 4. c. 28. colum. 254. & tom. 2. lib. 11. c. 4. verſ. Bona vacantia, pag. 217. Ferdinand Reuel. de obliga. iuſtit. 2. p. lib. 1. q. 15. ſectio. 2. n. 7. p. 85. cum aliis per Roſentha. contro feuda. tom. 1. c. 5. concluſ. 52. n. 3. p. 140. Mathi. Colerus deciſ. Germaniæ 72. & de proceſſib. executiu p. 1. c. 3 n. 258. Rolan. à Valle. cōſil. 20. lib. 3. Roiz deciſ. Lituan. 1. Decia tom. 2. tract. crimin. lib. 9. c. 1. cum tribus ſeqq. * Et fuit ita deciſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonū die 5. Maij 1611 in proceſſu procuratoris fiſcalis ſuper iurisfirma.

i l. vnic. C. de caduc. tollend.

k l ſi pater, l. nec apud, C. de hęred. inſtitu. notatur in l. auferter, ff. de iur. fiſci, Barto. in l. hæreditas, C. de his, quibus vt indig. Cauedo deciſio. 81. nu 21 lare & eleganter Henric. à Roſenthal. tom. 1. controuer. feud. cap. 5. à concluſione 52. cum ſex ſequentiq.

L ca. ſi quid inueniſti. & c. multis, 14. q. 5. Domini. Bañ. de iuſt. & iur. q 66. art. 5. ad 2. concluſ. 2 cum trib. ſeqq. vbi etiam Salon de pac. & Caieta. Nauarr. in manual. cap. 17. num. 174. Petrus Gregor. de Repub. lib. 9. c. 1. n. 22. & 23. & 29. Moli. tom. 1. de iuſtic. tract. 2. diſp. 53. Feder. Scot in l. interdum, §. quod ex naufragio, n. 43. & ſeqq. ff. de acquir. poſſeſ. & alij relati à Doctore Petro Cenedo. 1. par. collecta. 23. Federic. de Sen. conſi. 107. & Surd. conſ. 261. n. 4. & 8 Azeue. lib. 4. nouæ Recop. tit. 15. l. 6. nu. 55. cum ſeqq. Ioan. Azor 2. p. inſtit. moral. lib. 11. c. 4. verſ. Quæ vero inueniuntur. & verſ. Ac proinde, p. 1216. & tom. 3. lib. 4. c. 27. col. 253. Leonard. Leſ. de iuſt. & iur. lib. 2 c. 14. dubit. 6. & 7. p. 173. 174. Ferdinand. Reuel. de obligat. inſtit. p. 1. lib. 2. q. 12. per totā. pag. 110. cum ſeqq Gutierr. canonic. quæſt. lib. 2. c. 9. n. 8. & ſeq.

M in l.

facta proclamatio, (ex qua præſumũtur ſecũdum Bartulũ, *m* habita pro derelicto, & per conſequens videtur tãquam in nullius bonis occupanti concedi): vel ex naufragio in mari à nauigantibus emiſſa, *n* ſi non ſint à dominis pro derelicto habita quod quatuor modis *o* conſtare poteſt, quæ ſi Catholicorum ſint, capientes, animo retinendi, excommunicationem, ex bulla in Cœna Domini, incidunt; quorum omnium quis non amiſit dominium, ſed tantum poſſeſſionem, *Et bienes moſtrencos*, appellantur, *p* ad Regemq; poſt factas diligentias ad quærendum dominum à lege præfinitas, pertinent. Sed ex regum particulari priuilegio, in Caſtella ad Monaſteria Sanctiſſimæ Trinitatis, & Beatæ Mariæ de la Merced, deferuntur. *q* Quod ſi de illis nec lex, neq; conſuetudo, quid faciendum ſit adeſſet; melius, ac ſanctius foret, ſi Epiſcopo tribuerentur, *r* vt illa inter pauperes diſtribueret, vel in noſtro regno, Hoſpitali Generali Beatæ Mariæ de Gratia ciuitatis Cæſarauguſtæ, quod in hoc audiui habere peculiare priuilegium. Tamen ſi poſt factas diligentias, re integra, dominus appareret, illi eſſent reſtituenda: cum (vt ſupra diximus) ex ſola amiſſione dominium quis non perdiderit, nec ab eo, pro derelicto, ſint habita, ſi vero † ſignata pecunia, aut alia mobi-
54 lia, à tempore immemoriali recondita, & quorum dominus ignoretur, in alicuius priuati ſolo depoſita reperiatur, quę *theſaurus* appellãtur; ad eum, cuius eſt ſolum, ſi ille inuenerit, vel eius mandato, pertinẽt: *ſ* aliqua parte, ſecundum legem, vel conſuetudinem regionis, regi, in ſignum ſupremi dominij, reſeruata: quod ſi fundus, in quo fuit inuentus, ſit alienus, dimidia pars domino

M In l. rem quæ nobis, in fin. ff. de adquir. poſſ. Caualio. milleloq. 510. nu. 1. l. 1. & 2. ff. pro derelict.

N Authen. nauigia, C. de furt. l. 1. cum duobus ſeq. ff. de incend. ruin. & naufrag Nauar. vbi ſupra. nu. 117. Couarru. in reg. peccatum, 3. par §. 1. num. 4. Reuell. vbi ſupra, lib. 2. q. 15. ſect. 2. n. 10. pag 85 Gregor. Sayros de cenſur. lib. 3. cap. 8, num. 6. & ſequent. pag. 226.

O Sayr. vbi proxime, numer. 9.

P Lib. 4. for. regal. tit. 15. l. 2. & lib 6. ordinamenti, tit 12 l. 1. Auenda, in diction Hiſpan. verbo. moſtrencos, & cap 7. Prætor. num. 5. Bouadil. lib. 2. cap. 16. num. 133. Renat. Chopin. de iuriſdict. Andegauen. lib. 1. tit. 2. c. 10. verſ. deinceps. pag. 156. & ſupra diximus.

Q Villadiego in politic. §. 22. nu. 32. in fin.

R c. non ſané, 14. q. 5. Silueſtr. in ſum. verb. inuentum, & Molin. d. diſp. 53. ad fin. Couarru. vbi ſupra num. 2.

S l. 3. §. penult. & fin. ff. de iur. fiſc. l. nunquam 31. §. theſaurus, ff. de adquir. rer. domin. l. à tutore de rei vindic. §. theſauros in ſtit. de rer. diuiſ. l. vnic. C. de theſaur. l. 45. tit. 28. parti. 3. late Borrell. de Reg. Cathol. præſtan. cap. 27. per tot. Peregrin. de Iur. fiſc. lib. 4. tit. de theſaur. Bañea, Salon, Cayet. & Nauarr. vbi ſup. Palluda. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 5. D. Antonin. 2. p ſum. tit. 1. n. 15. § 2 ad fin & tit. 3. c. 1. §. 5. Molin. vbi ſupra, & diſput. 55. in principio, & 56. per tot Barboſ. in l. diuortio. §. ſi fundum. a nu. 23, vſque ad fin. ſolut. matrim. Molin. de Hiſp. primog. lib. 1. c. 23. Sixtin. de regal. lib. 2. c. 21. per totum, Leſ. de iuſt. & iur. lib. 2. c. 5. dubit. 15. com duab. ſeq & Rebell. de obligat Iuſtic. 1. p. lib. 1. q. 15. ſect. 2. nu. 22. & ſeq. pag. 85. Villalob. in ærar. commun. opinio. verb. theſaurus, num. 111. Couar dicta regula peccatum, 3. par. §. fin. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 4. num. 33 verſ. tertia concluſio, Anto. Gom. in l. 45. Taur. nu. 51. Burſat. conſ. 209. num. 2 lib. 2. ſumma Tauie. verb. reſtitutio, num. 25. Iſern. in cap. 1 numer. 90. & ibi Albarot. num. 7. & 8. tit. quæ ſint regalia, Aluar. Belaſc. de Iur. emphiteo. q. 15. per tot. Caued p. 2. deciſ. 56. per tot: Medic. de diffinitio. 2. par. diffinitione 39. nu. 1. Molin. in repor. fororum, verb. Paiulus, & ibi Portol. Mathias Colerus deciſ. 100.

no fundi legibus fuit conceſſa: t & ſi in loco ſacro, vel religioſo, in totum acquiri inuentori, ex Iuſtiniano colligi poteſt, u cui I.C. x ex ſententia diui Adriani repugnare videtur. Tamen illud omnino obſeruandũ eſt, quod conſuetudine, & obſeruantia fuerit receptum. Tertio, poſſunt dici bona vacantia, quę pro derelicto ſunt habita, vt ſunt terrę incultę, quę à nemine poſſidentur, & in nullius bonis reperiuntur, † quę vulgo, *Bienes valdios*, 55
ſeu *vagos de concejo*, appellantur. Quę licet multi aſſerãt y eſſe vniuerſitatis, & ad rem publicam vrbis, ſeu municipij, in quo exiſtunt pertinere, niſi tales fundos Princeps ſibi fecerit vectigales, z quo caſu eſſe illius, vt Domini caſtri, vel oppidi, a qui licet non habeat fundatam intentionem, reſpectu particularis dominij, rex, b tamen habet eam fundatam, reſpectu vniuerſalis, cuius ratione hęc ad eum pertinent.

Vndecimo, ex eodem ſupremo vniuerſali dominio deſcendit, vt plauſtra, † naues, & animalia ſubditorum, 56
inuitis dominis, accipiantur, c ſiue pro vehenda annona militibus, ſiue pro alijs rebus neceſſarijs portandis, ad ędificationem caſtrorum in limitrophis, ſiue pro iuſtitia exequenda, aut alia publica neceſſitate; quę ſi ſine perſona, auctoritate publica accipiantur, fere munera patrimonialia iudicabuntur: tamen ſi cum perſona, perſonalia eſſe videntur, quæ angariæ, & perangarię appellantur. 57
d Primæ, quando ſubditi perſona domino ſuo ſeruit, eius tamen ſumptibus. Secundæ vero ſi proprijs, & ambo apud noſtros (*Açofras*) appellantur, quæ apud vaſſallos ſeruitutis dominorum ſępe ſunt in vſu, tot diebus in menſe, aut anno operas cum perſona pręſtare, vel ad fodiendas vineas dominorum, eorumque agros arãdos,

T l. ſi ia qui, 63. de adquir. rer. domi. d. §. theſauros. Medicea ad leg. fina. ff. de legib. verb. in adquirendo, p. 1. gloſ. 1. nu. 38. Cauallin. milleloq. 9. & S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad ſecund.

V In d. § theſauros.

X In l. 3. §. fin. ff. de iur. fiſc. Duare. in d. l. diuortio §. ſi fundum, vbi Barboſ. num. 42 & 43. verſ. vnde pro vera concordia. Ant. Auguſti. lib. 1. emendat c. 3. pag. 16. ad fin. Garci. de expenſ. cap. 22. num. 56. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 4. cap. 2. a nu. 6. Alciat. lib. 7 Parerg. r. 1. Carond. lib. 1 veroſimil. cap. 21. pag. 79. Couar. in d. reg. peccatum 3. par. § fin. nu. 3. & Sixti. de regal. lib. 2. cap. 12. nu. 32. 18. & 41.

Y l. 1. verſ. vrbem, ff. de offic. prefect. vrb. Socin. conſ. 86. nu. 6. lib. 1. Caſane. in conſuetu. Burg. rub. 9. § 4. nu. 4. Curt. Iunior, conſ. 41. num. 9. Alciat. in l. ſylua cædua, §. noualis, ff. de verb. ſignif. Paul. de Caſtro. conſil. 377. lib. 1. Georg. de Caued. in Areſt. Luſitan. 46. 1. par. & deciſ. 112. nu. 2. p. 2. Aym. conſ. 154. lib. 1. Couarru. pract. cap. 37. in prin. Cancer variat. lib. 1. cap. 11. nu. 34. & 3. par. c. 4. n. 57. & ſeq.

Z Alciat. in l. 1. nu. 15. de adquir. poſſeſ. Auenda. de exequen. lib. 1. c. 3. Gram. deciſ. 230.

A Iaſ. in l. rem quæ nobis num. 32. de adquir. poſſe. Peregrin. de iur. fiſc. lib. 4 tit. 3. de bon. vacan. n. 29. Cancer. 3. par. variar. cap. 4. num. 19. & lib. 1. cap. 11. num. 59. Raudenſ. deciſ. Piſan. 18. nu. 4.

B Caued. deciſ. 10. num 7. p. 2.

C Iſern. in tit. quæ ſint regalia, §. & Plauſtrorum, pag. mihi 300. col. 3. Patiſ. de Put. de ſindic. tit. de exceſſi. Varo. in prin. num. 5. Rip. in tract. de peſt de remed. pręſerua. contra peſt. 1. p. num. 121. cum ſeq. pag. 17. col. 4. Botrel. de Reg. Cathol. præſtan. c. 19. nu. 26. & ſeq. per tot.

D Enric. à Roſenthal. late & eleganter tom. 1. controuer. feudal. cap. 5. conclu. 70. cum duabus ſequen. pag. 151. & 152. Afflict. in tit. quæ ſint regalia, verb. angarie, num. 3. Nata conſ. 185. num. 3. & 5. allegans Bart. in l. 1. C. de excuſatione munerum, lib. 10. Bald. in l. cum multa in fine, C. de bonis quæ liber.

dos,& colendos,meſem triturandam,& metendam, ligna cędenda,& ad caſtrorum ,ſeu ędificiorum, murorum,& pontium extructionem, & neceſſariam refectionem,vel cum plauſtris,nauibus,& iumentis ſeruire compelluntur. Ad quæ ſolent allegari duæ Imperatorum
58 † conſtitutiones, *e* quæ de equis curſui publico deputatis, quos vulgo *Poſtas* appellamus,loquuntur; quorũ †
59 magiſtri officium,*Correo mayor* dicitur , & munus Regiũ eſt,ac à I.C.*f* veredus, & curſores veredarij,appellantur: hæ operæ ſolent † ab honoratioribus, vel impeditis in pecunia numerata præſtari. Tamen ab eis immunes ſunt legum Doctores,Milites, ſeu Infantiones, Clerici,Medici, honeſtarumque diſciplinarum profeſſores publici, niſi ineuitabilis neceſſitas nemini excuſationẽ tribuat,vt eſt cuſtodia tempore peſtis. Et ita fuit practicatum in ciuitate Cæſarauguſtę, quæ cum hac de cauſa cuſtodiretur,partito labore per ſingulos dies inter eiuſdem ciuitatis habitatores,cum D.Michael Marrinez de Luna Comes de Morata, hoc munus ſubire recuſaret, compulſus,illud (ſicut cęteri)ſubijt.Idem eſſet,ſi hoſtes ad ciuitarem oppugnandam,vel obſidendam venire timor,non vanus adeſſer.
60

61 Duodecimo, eiuſdem maioriæ ratione † competit Regi,cõcedere nundinas *g* in aliquo loco,atq; ita qui ad tales nundinas,Principis authoritate conceſſas, progreditur, ſub ſpeciali Principis protectione reſidet. *h* Et vt facilius,ac ſecurius mercatores in talibus nundinis concurrerent,pro communi populorum vtilitate,immunitas eunribus, ibi moram trahentibus, & recedentibus à nundinis,pedagij, gabellæ,& vectigalis,à Principe, qui priuilegium nundinarum conceſſit,ſolet tribui: *i* & perſonas,& merces ita liberi progredi, vt ſiſti, pro debito ciuili,non valeant: vt liberius,& maiori copia de vna,in aliam Prouinciam , ſeu de vno loco in alium transvehantur, ſeu rranſportentur ea, quibus homines pro humanæ vitę neceſſitatibus, egent: ex quo ferię nundinarum vulgo appellantur, niſi debitor immunitati † nundinarum renuntiauerit, k vel pro con
62 tractibus in eiſdem nundinis factis, *l* pro quibus recte conuenictur, & ibi forum

E l.2.& 3.C.de Curſ.publi.lib.12.

F l.2.ff. de in ius vocan. Corraſ.Miſcella.iur.lib.1 cap.15.num.4. Borrel.ad Bellug.rub 46.§.donum, verb. per angaria , & de præſtan.Reg. Cathol.d.c. 19.nu.17.& ſeq. Vulefangus Lazi.in commen. reipub. Rom. lib.2. cap.14. verſ.Curſus fiſcalis , pag. 265.& 266.

G l.1.de nundi.l.vni. C. eod.Gail obſerua. 60.nu. 24.& 25.lib.1. Sixtin. de regal.lib.1.cap.6.nu. 31. & Greue. in ſchol. ad dictam concluſ.60.conſiderat.1.Petra de poteſt.Princip.cap.10. ſub num. 28. verſ.219.ſpeciali.

H For.vaic.tit.guidaticũ gregum, Petr. Pecchi. in tract.de iur.Siſten. ca.10. nu.2.cum ſeq.& c.12. Socin. Iun.con.61.nu.13.& per tot.volu. 2. Menoch. conſ.302 num.33.vol.4. Petra vbi proxime , concluſ.169.pag.308.

I Gloſ.& DD.in d.l.vni. C.de nundin. Frãc Marc. deciſ. 415 in fin. lib. 2. Borrel.vbi ſupr. cap. 36. nu.35.Cancer 3.p. varia. cap.5.nu 388.& for.vni. Tiraſo.anni 1592.tit. de los guiajes de ferias.

K Medices in tract.de adquir.domi.ad l.fin.de leg. fin. de legib. verb. aut in conſeruando,Gloſ.2.p.2. num 406.Grenc.ad Gail, concluſ.53. conſidera. 2. num.15.

L l heres,§ pro inde. ff. de iud.gl.in d.l.vni.v.cõueniane,Borrel.ad Bellug rub.11 §. viſſum eſt.verb. contractibus,verſ.octauo limita.& de Reg. Cathe. præſtan.d.c.36.nu.38.

Digitized by Google

forum ſortitur, ſed pro repreſalijs, ſeu marchis non poterit ſiſti. *m*

Decimotertio, eiuſdem maioriæ ratione † concedit ſupremus Princeps; humanitatis, & miſerationis gratia, 63
debitori dilationem temporalem, *n* quam in Aragonia elongamentum vocamus, etiam, ſi debitor iam ceperit in iudicio conueniri, *o* & etiam, ſecundum aliquos, ſi debitum ſit iuratum, licet in hoc multi alij repugnent. *p*

Decimoquarto, ratione iſtius ſupremæ † poteſtatis, 64
etiam ad eum pertinet congregationis armorum, ſeu mouendi bellum auctoritas, *q* vt in ſpecie de noſtro Rege Aragonum plures dixerunt; *r* vnde maieſtatis reus erit, qui iniuſſu Principis, vel habẽtis ab eo poteſtatem, bellum gerit, vel exercitum comparat. *ſ* Quod duobus modis limitat Socinus, *t* ſi vel ad defenſionem fiat, vel Principis copia haberi non poſſit, & periculum immineat. Ex eodem principio oritur ius faciendi oppignoratio-

M Borrel. in d. rub. 11. ad Belling. §. iam ſupra, verb. repreſſalijs, ad fin. ibi nec contra euntes ad nundinas.

N For. vnic. tit. de elongat. debit. obſeru. 1. & 2. de elongat debito. obſer. nota quod tres, tit. de foro compet. argu. l. ſi cum militi, ff. de compenſat. l. cum poſſeſſor, §. fin. ff. de cenſib. l. 2. & l. vniuerſa, vbi DD. C. de precib. imper. offerend. not. Bald. & alij in l. ſi debitori, ff. de iudi. Molin. noſter in repor. foro. verb. litteræ elõgamenti, vbi eius additio nator Portol. & Rebuf. 2. tom. ad conſti. Gallic. tit. de litter. dilator. per tot. Boher. deciſ. 296. & Vital. de Camban. in ſuo tract. clauſulat. c. nihil nouari ſecuritate pendente. & ſequenti, nihil nouari dilatione pendente, Pecchi. in tract. de iur. Siſten. c. 5. num. 17. Barda de offi. Gubernat. q. 5. nu. 12. & ſeq. Contrad. in temp. omni iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. verſi. vigeſimo tertio per tot. Bouadil. in politic. lib. 3. cap. 13. num. 20. & lib. 2. cap. 16. nu. 125. Farina. tit. de carcerib. q. 29. nu. 27. & ſeq. Guid. Pap. deciſ. 97. & 109. Caſane. in catalog. glori. mund. 5. par. conſiderat. 24. verſ. 199. Anto. Gom. in l. 40. Taur. nu. 29. Mexia in prag. taxæ panis, concluſ. 3. nu. 165. ſol. 35. col. 4. Azeued. in l. 2. nu. 31. & ſequen. tit. 14. lib. 4. Anton. Cucus de moratot. præſcrip. nu. 45. & per tot. Gracian. regul. 117. verſ. dilatoria, Gutier. in l. nemo poteſt, numer. 165. pag. 57. de legat. 1.

O Surd. conſ. 299. nu. 15. Boher. deciſ. 296. nu. 5. Deci. conſ. 352. in fin. Carauit. in ritu magn. Curiæ, 287. nu. 9. & 10. & ibi Cauenſis nu. 11.

P Gloſ. effectus, in cap. cum non deceat de electio in 6. Marcheſan. in tract. commiſsionum. 1. p. de commiſsio. ſuper relaxatione iuramenti, cap. 3. nu. 8. & Bouadil. vbi ſup. plures referens Cauallin. in milleloq. 764.

Q l. vnic. iuncta rubr. C. vt armorum vſus, lib. 11. Andre. Iſern. tit. hic finitur lex in vſib. feud. facit tex. in l. 3. verſ. eadem lege. ff. ad leg. Iul. maieſt. Luc. de Pen. in d. l. vnic. ſuper verb. in conſultis, col. 1. can. quid culpatur. vbi gloſ. verb. ordo autem, 23. q. 1. Proſper Carauit. ſuper ritib. magn. Cur. rit. 47. nu. 2. 9. & ſeq. & Anibal Troyſius ibidem, nu. 7. Balthaſar Ayala de iur. & offic. bellic. & diſcipli. militar. lib. 1. c. 7. nu. 5. & cap. 5. nu. 10. & cap. 1. num. 8. Contrad. in templ. omni indic. lib. 1. c. 1. §. 4. verſ. decimonono, Couar. in reg. peccatum, 2. p. § 9. num. 1. Villadiego in foro iuzgo, lib. 9. tit. 2. gloſ. rubrica, nu. 18. Marr. de iuriſdi. 2. part. cap. 19. Sixtin. de regal. lib. 2. c. 1. a num. 16. cum ſeq. per tot. Bart. in l. hoſtes, ff. de capti. Abb. in c. ſicut, num. 7. de iureiuran. Caſtald. de Imperatore, q. 110. num. 12. Ferral. de priuil. Rerum Galliæ, priuileg. 19. Gail de pace publi. lib. 1. cap. 4. num. 6. Franciſ. Marc. deciſ. 364. num. 3. & 4. p. 1. Borrel. de Reg. Cathol. præſtan. cap. 32. num. 6. cum ſeq. per tot. Leli. Zechius de Princip. lib. 1. cap. 5. num. 4. pag. 81. Petrus Binsfeldius in commen. ad tit. de iniurijs & damno dato, c. 8. q. 4. concluſ. 6. pag. 519.

R Rapha. Fulgoſi. in l. ex hoc iure, de iuſti. & iure, & nos per Bart. in l. hoſtes, num. 9. & 16. ff. de captiu. Abb. in cap. ſicut infra, el 3. num. 8. de iureiuran. Borrel. de Reg. Cathol. præſtan. cap. 67. numer. 5. & per tot.

S l. lex duodecim tabularum, §. eadem. ff. ad l. Iul. maieſt. Peregrin. de iur. fiſci. tit. 1. num. 15. Socin. Iun. conſ. 68. num. 61. lib. 3. & Gail d. cap. 4. num. 5.

T Vbi proxime.

V Laudenſ.

rationes, [u] quas vulgus repreſalias vocat, quę ab antiquo Fecialium iure originem ſumpſiſſe credimus, per quos populus Romanus requirebat Barbaros vt damnum illatum reſarcirent qui ſi ſolemniter moniti nō parerēt, clarigatio fiebat. Secūdo prouenit auctoritas prohibēdi ſubditis portare arma, [x] quod etiā Baroni in ſuis locis, reſpectu ſuorū ſubditorū, erit permiſſum. Tertio, ex eodem fonte manat poteſtas prohibendi, & impediendi ſubditos, ne extruant caſtra fortia, turres, & propugnacula, aut vallo, foſſouè ſuas ædes circundent, & fulciant. [y] Quamuis enim regulariter ſit iure cōceſſum [z] cuilibet in ſuo ędificare, vel reficere fortalitium, vel caſtrum, tamen ſi caſtrum fieret ad ęmulationem, [a] vel materiam ſeditionis præberet, poterit prohiberi ne ędificet; vel ſi voluerit ędificare caſtrum, vel fortalitium in liminibus Regni: [b] nam ſoli Regi hoc eſt permiſſum, priuatis vero omnino prohibitum, [c] niſi Rex, tanquam dominus vniuerſalis territorij, permiſerit: licet enim ad æmulationem nunquam quis præſumatur edificaſſe, [d] tā men in arbitrio iudicis reſidebit, [e] ex coniecturalibus circunſtantijs decernere, an ad æmulationem fiat conſiderata perſona ædificantis, loco, periculo, & commodo, & in Aragonia etiam Barones poſſunt militibus in eorum

V Laudenſ. in tracta. de repręſal. 2 num. 5. cum ſequen. & in eod. tract. Iacob de Canib p. 1. nu. 15. Gail obſeruat. 28. num. 9. lib. 1. & de pignorat. c. 2. nu. 2. Statin. de Regal. lib. 2. cap. 1. nu. 30. & ſequen. cum pluribus alijs relatis á Couar. in d. regul. peccatum, 2. p. §. 9. num. 4. verſ. hinc deniq; pag. 105 3. P. Binsfeldius de iniurijs, & damno dato, c. 8. q. 4. per decem concluſiones, pag. 581. & ſeq. Ioannes Corerçus de iure militū, lib. 3. cap. 22.

X Lucas de Pen. in d. l. 1 C. vt armorum vſus, Aym. conſ. 314. Surd. conſ. 210. nu. 11. Rolan. conſ. 3. vol. 2. Cancer 3 par. vari. c. 3. nu. 85. & facit tex. & ibi Doctor. in cap. 1. de iniur. in 6. Petrus Dueñas reg. 35.

Y Renat. Chopin. de iuriſdict. andegauen. lib. 1. tit. 3. cap. 42. nu. 15. verſ. ſunt & aliæ pag. mihi 323 & Borrel. in d. cap. 37. nu. 5. 7. 19 & ſeq. l. per prouincias. 10. C. de ædif. priuat. Dueñas reg. 92. Tuſcus tom. 2. conclu. 115. & 116. Caſane. in conſuetu. Burg. rub. 13. §. 9. nu. 1. Renat. Chopin. de priuil. ruſtic. lib. 3. cap 12. nu. 3. Cancer. variar. p. 3. c. 13. nu. 2.

Z l. altius, l. ſi in ædibus, C. de ſeruitu. Ant. Scapus de iure non ſcripto, lib. 2. cap. 34. nu. 1. Menoc. conſ. 298. num. 24. & de arbitra. caſu 156. Viuius deciſ. 306. nu. 1. cum ſeq. Raudenſis reſp. 16. vol. 2.

A Doctor. in l. ſerui electione, §. labeo delegat. 1. & Bald per illum tex. in l. 5. C. ne fiſc. vel priuat. Boher. deciſ. 320. nu 8. & ſeq. Caued. deciſ. 26. num. 6. Gomez in l. 46. Taur num. 14. Auenda. de exequ. mandat. lib. 2. cap. 2. Cancer vbi proxime num. 5. 6 13 & 14. Raudenſ. reſponſ. 7 nu. 31. & reſponſ. 10. nu. 171 vol. 1. & reſp. 1. num. 21. vol. 2. Greue. ad Gail lib. 2. conclu. 69. num. 5 Honde. conſ. 80. nu 34. vol. 1. Sixtin. de regal. lib. 2. nu 83. 84 Menoch. de arbitr. caſ. 156. nu. 3. & Gail d. obſeruat. 69. num. 17. for. 2. tit de munitio. & conſtructio. munitio, Molin. verb. Domini locorum, verſ. Domini locorum poſſunt prohibere, vbi Portol. num. 40. & verb. Infantio, num. 46.

B l. quicumq; & ibi glo. & Bart C. de fund. limitrophis, lib. 11. l. fin. tit. 18. parti. 2. vbi Gregor. Lopez, verb. de nouo, Auenda. lib. 1. de exequen. cap. 4. & Auiles, cap. 12. prætorum.

C l. 2. C. de fundis limitroph. lib. 11. l. opus, & ibi gloſ. de oper. publ. & in l. omnes. C. de fundis patrimo. lib. 11. & in d. l. per Prouincias, Padilla in d. l. altius, num. 14. Gomez in l. 46. Taur numer. 14. Cabedo 2. par. deciſ. 25. num. 2. & 3. Afflict. tit. quæ ſint regalia, numer. 65. Gigas de crimine leſæ maieſtatis, q. 46. Igneus in l. donationes, nu. 42. & 49. C. de donatio. inter vir.

D Gail, Hoodedeus, Viuius, & Menoch. vbi ſupra, & de præſumptio. lib. 6. præſumptio. 29. nu. 28. & ſeq. Theſaur. dec. ſ. 16. num. 10. Maſcardus de probatio. concluſ. 620. nu. 15.

E Marcellus Cala. de modo & arte probandi, §. 2. numer. 1450. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 3. numer. 83. & 84.

eorum loci s habitantibus prohibere, ne caſtra in illis ędificent. Quarto, ex eadem ratione regalis ſuperioritatis eſt creare Duces, *f* ſiue in terra, ſiue in mari. Quinto, eadem ratione ſoli Domino Regi competit facere treguam, ſeu pacem cum hoſtibus, licet breuiores inducias cōtrahere Ducibus Belli etiam incōſulto Principe ſit permiſsū, *g* ſed nō debet Princeps † cū hoſtibus fidei, hæreticis, & infidelibus fœdus inire, *h* cum nō poſſint 65
eſſe inter eos iura pacis, inter quos eſt bellum fidei, ſecundum D. Ambroſium, *i* dicentē, quomodo fieri poteſt, quod hominis ſit amicus, qui Deo fuerit infidus? Et quomodo ſeruabit ſecundam, qui primam fidem irritā fecit? Licet cum aliquibus circunſtantijs, ſecundū D. Antoninum, permiſſum erit cum infidelibus fœdus ferire. Prima, ſi bellum non vigeat cum infidelibus actiue, aut paſſiue. Secunda, vt adſit ſumma neceſſitas, eaquè in euitabilis. Tertia, vt bellum ſit iuſtum. Quarta, vt bellum non ſit cū Principe Chriſtiano, nec adſit periculū, quod noſtri praua illorum religione contaminentur: quod difficile eueniet, vt miles, qui ſuapte ingenio parum religioſus exiſtit, frequenti hæreticorū conturbernio non contaminetur. Quę autem requirantur, vt bellum iuſtum dicatur, infra docebimus.

Decimoquinto, eiuſdem ſupremi dominij effectus eſt † Academias literarias, ſeu gymnaſia publica erigere, 66
k inter quæ celeberrimum eſt noſtrum Cæſarauguſtanum, *l* pluribus priuilegijs Romanorum Pontificum, & Regum munitum, à D. Petro Cerbuna viro ſanctiſſimo, & doctiſſimo, Epiſcopo Turiaſonenſi illuſtratum, & auctum, ſed inter ſtudia Hiſpanię, omnium ipſorum antiquius eſt Palentinū, *m* quod poſt modum in Salmanticenſem ciuitatē tranſlatum extitit, fuitquè inſtitutum à Petro II. Aragonum Rege, anno 1209. licet alij *n* ab Al-

phonſo

F Cabedo 2. par. deciſ. 29. nu. 2. & deciſ. 41. numer. 3. Capicius deciſ. 27 num. 7.

G l. 5. ff. de pactis auctarium aphoriſmorum politicorum, lib. 3. c. 5.

H Borrel. d. c. 32. a num. 88. cum ſeq. & à nu. 181. cum multis ſeq. Valançue. in moniro. aduerſus Ducem & Senat. Venet. 7. p. nu. 58. 65. & ſeq. per toc. B. Antonin. in ſum. 3. par. tit. 4. de ſui defenſio. §. 11. & c. 2. §. 41. Ioan. à Chokier in theſaur. aphoriſm. polit. lib. 2. c. 21. pag. 159. Oſaſc. in diſput. an Principe Chriſtiano fas ſit pro ſui defenſione ſuorumq; bonorum tutella fœdus inire, ac amicitia infidelibus iungi, ab eiſq; auxilium aduerſus alios Principes Chriſtianos petere, poſt deciſiones Pedemontanas, Ioan. Maior. in 4. diſtin. 15. q. 15. Silueſt. verbo Bellum, 1. q. 8. conclu. 3. Dominic. Bañes. & Valencia in 2. 2. S. Thom. q. 40. art. 2. & ibidem Caietan. Oldrad. conſ. 71. de tregua & pace, Petr. Binsfeldius de iniurijs & damno dato, c. 8. q. 1. concluſ. 27. pag. 528. & facit 1. Machabeo. c. 8. 11. & 12. & 1. Reg. c. 28. & 29. cum multis alijs congeſtis per Iulium Anton. Brancalaſſum in compendio artis catholice regnandi, lib. 4. de religione, p. 52. & 53. Sandoual. 2. p. hiſto. Caroli V. lib. 25. §. 48. fol. 242. col. 1.

I Tertio officiorum.

K Renat. Chopin. lib. 3. de doman. Franceę, tit. 27 pag. 581. Borrel. de Reg. Cathol. præſtan. c. 34. a nu. 1. 11. 15. cum ſeq. per tot. & c. 40. a nu. 120. vſq. ad nu. 150. Omnes Hiſpaniæ Vniuerſitates referens. Franciſ. Marc. deciſ. 349. nu. 1. & 2. vol. 1. facit tex. in authen. habita, C. ne filius pro patre, gloſ. vbi Geminia. & alij in cap. 2. de priuil. in 6. & in Clement. 2. de magiſtr. gloſ. in Clemen. dudum, § abolim, verb. generalibus, verſ. generalibus, de ſepult. Nar. conſ. 657. nu. 1. vol. 4.

L Poſt Gaſpar. Orrigas celeberrimum I. C. in ſuo parrocinio pro gymnaſio Cæſarauguſtano, Noſter Petrus Cenedo 1. p collecta. 43. nu. 6. & Borrel. d. c. 40. a num. 138. cum quatuor ſeq. M Lucius Marine. Sicul. hiſto. Hiſpa. lib. 3. c. 1. Mariana lib. 11. c. 22. N Marian. lib. 13. c. 1. Borrel. d. c. 40. nu. 120.

O Plu-

phonſo II. Raimundi filio, Petri patre inſtitutum fuiſſe
referãt,ſed in Philoſophia,& literis humanis, antiquius
fuit Oſcenſe, à Quinto Sertorio inſtitutum, o in quo
nobiliſſimis adoleſcentibus præceptores tradidit Græ-
carum ſimul,& Latinarũ literarum ne otioſe tẽpus con
ſumerent,quo nihil carius eſſe dicebat magnarum aui-
dis rerum viris,& exemplo, cõmilitonibus demonſtra-
uit, *Ingenium plus poſſe quam vires.* Præterea in liberalibus
artibus,ac ſacræ Theologiæ ſcientia,multũ floret, Com
plutenſe à D.Franciſco Ximenez Fratre S. Franciſci,&
Archiepiſcopo Toletano erectum,& in Medicina Valẽ
tinum inſigne extitit,& in Iuris ſcientia Illerdenſe.

67 Decimoſexto, ratione ſupremi dominij † competit
Regi, in locis regalibus petere rationes,ab officialibus
vniuerſitatis,diſtributionis pecuniæ publicæ, p quia (vt
patrem ſubditorum)ad eum ſpectat cura,an recte pecu-
nia vniuerſitatis expendatur, q Ad quod ſciendũ, ratio
adminiſtrationis dictę pecuniæ eſt ei reddẽda,cum mul
tum eius interſit habere ſubditos diuites, & vniuerſitas
vice pupillæ fungatur, r ideoq;Principẽ habet tutorem,
à quo defendi debet,ſed in Aragonia vniuerſitates,ſuo-
rum patrimoniorum dominas, illorumq. redditus pro
arbitrio expendere poſſe cõtendunt,multiſq. ad id ſunt
iurisfirmis fulcitę,tamen D. Rex in legibus priuatis,quæ
vt ſupra diximus vocantur,*Ordinaciones reales*, ſolet mo-
dum expendendi,& reddendi rationes conſtituere, qui
inuiolabiliter obſeruandus eſt.

68 Decimoſeptimo,in eiuſdẽ ſupremi dñij ſignũ † mẽſu-
rę,& põdera ſigno Regio eſſent ſignãda: ſ quod in Ara-
gonia nõ ſeruatur,cũ huius rei cura ad quedã vrbanum
Ædilẽ pertineat,qui *Almutaçaf* vocatur,qui potius vni-
uerſitatis,quã Regius officialis eſt, vbi cõſuetudo con-
trariũ non inducit.Omnes tamen menſuræ,& pondera
ad vnum modum ſunt iuxta forum t reducenda.

Multos alios effectus maioriã Regis,eiuſq;ſupremã po
teſtatẽ producere,poſſem° in mediũ afferre, ſi breuitati
nõ ſtuderemus;nõ tamẽ fuit viſum breui cõpendio om
mittere enarrare,quod,iſtius maioriæ ratione, ad eũ per
69 tinet ſaluos cõduct°,ſecuritates,ſeu ſaluaguardias u cõce

O Plutarchus in vita Sertorij tom. 2. pag 460. in paruis, Ambroſ. de Morales lib. 8. ſuæ hiſtoriæ, c. 15. Roman. in republica Chriſtiana,lib 5 fol. 589. Pineda lib. 9. de ſu Monarchia,cap. 26. Garibay lib. 6. de ſu compendio hiſtorial. c. 17. Zurita lib. 8. annal. cap. 54. Beuter lib. 1. cap. 22. Tarcannota hiſtoriæ vniuerſ. lib 13. vol. 2. fol. 616. Vaſeus cap. 15. & Epiſcopus Gerundenſis lib. 8. titu. de morte Sertorij.

P Guid. Pap. q. 631. Aym. conſil. 218. ante finem, Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 9. num. 1. Cancer 3. p. variar. cap. 13. num. 119. & ſequen. & cap. 3. num. 450. cũ ſeq. 459. Muñoz de Eſcobar de ratiocinijs cap 42.

Q l. fina. C. de debitor. ciuit. lib. 11. & l fin. C. de adminiſtr. rerum publi. eod. lib. vbi Bart. & Lucas de Pen.

R Cap quorum vices. diſtin. 68. gloſ. 1. in cap. 3. de exceptio.

S l. Item quæritur, §. ſi quis menſuras, ff locat.

T For. voic. tit. de los peſos y meſuras del Reyno anni 1553. & an. 1592.

V Surd. conſ. 281. num. 3. Afflict. deciſ. 4. per tot. Cepha conſ. 304 num. 14. & 133. Boher. deciſ. 179. & 597. nu. 1. Iul. Clar. §. fina. q. 32. nu. 14. Boſsi. tit. de remed. ex ſola Clement. Princip. nu. 58. Farina. de carcerib. & carcerat. lib. 1 tit. 4. q. 29. Bouad in poli. lib. 2. c. 16. n. 124. & 125. & lib. 3. c. 13. nn. 9. & ſeq. Menoc. cõſ. 29. n. 23. Platea in l. fin. C. de erogat. milit. Anno. lib. 12. Bened. in c. Rainutius, verb. ſucceſsio. ab inteſt. & verbo vxorem nomine Adelaſiã nu. 951. fol. 148. de teſtã. Caſane. in catalog. d. conſidera. 24. verſ. 118. & 195.

Auenda.de exeq. cap.11. nu.3 & 4. 1.p. Auil in c. 2.Prætor.glo. pobres,nu. 18.22 & 25. Gregor.Lopez in l.1.verb. aſſeguro, tit.2.part.2. Renat. Chopin.de iuriſdict. Andegauen.lib.1.tit.3. cap.42.n. 11.verſ.ſuperioris, pagin. 320. Guido Papa. q.551. Iacob. Calici. in Margarita,dub.8.num.87.& 88 Anto.Oliua.de iur. fiſc.c. 3.num.33.& 34.

X Menoch.de arbitr. caſu 338.Ortenſi. Caualca. de brachio Regio, num. 267.& ſeq.

Y Barda.in tract. de offi. Gubernat.q.5.num.44 & ſeq.Anton.Oliuan. de iure fiſc. cap.3.num. 67. & duobus ſeq.Barr.in l.1.num.78.& duobus ſeq C de dignit.lib.12.& Luc.de Pen.in l.1.C.de equeſtr.dignit.eod lib.

Z Bardaxi vbi proxime,num.50.for.1.tit.de re militari.

dere,inter quę aliquæ à DD.differētię cōſtituūtur.x milites etiam togatę militię † cum dignitate (quos vulgo equites appellamus)creare, y vel etiam armatę ſine dignitate,à Principe debent probari; eoſdemq; deponere, 70 z vel ex auctorare cum ſępe noſtri ab armata militia ad cœleſtem,forenſem,& palatinam ducant argumentum, a quæ exauctoratio, b in militibus armatę militię, ignominioſa miſſio dicebatur, c ad differentiam honeſtæ, & cauſariæ. Ex quibus milites à caſtris recedentes,d vel militia expleta,vel quia iam ſtipendia militaria viginti annorum ſpatio acceperint domeſtico frui otio cupientes in vrbem reuerſi veterani appellabantur,quorum exēplo milites honorarij,&togati noſtri temporis quos(vt moxdixi)ęquites vocamus fuerūt in repub. introducti.

A Gloſ.& DD.in l.miles,ff.de re iudica. B Ianus Langleus ſemeſtrium,lib.13.cap.1.per tot.

C L.2.§ ignominiæ,ff.de ijs qui notan.infam.l milites agrum,§.miſsionum,ff.de re milit.Borrel.d.cap.32 a num 52.Vuolefangus Lazius in commen.reipub.Romanæ,c.8.pag.446. & ſeq. Iacobus Benius de priuileg.I.C.2.p priuileg.34.

D l.1.C.de veteranis,lib.12.l.8.ff.de excuſa.tuto.l.1.C.de excuſat.vetera.l.7.C.de fide inſtrumen. l. fin. C.de his qui non implet.ſtipen.lib.10.l.fin.C.de mācipijs,& coll.patrimo.lib.11.&l.2C.de re milita.lib. 12 Georgius Acacius Enenkelius,lib.vn.de priuil.vetera.in princ. num.3. & ſeq. Claudius Cotareus de iure milit. lib.1.cap.24.& 25.

§ Vigeſimus ſeptimus.

Appoſitio pendonum, & prouiſio perhorreſcentiæ in locis Baronum à ſuprema Regis Aragonum poteſtate pendet, & quot ſint ſpecies vaſſallorum in Regno.

SVMMARIVM.

Pendonum appoſitio ex qua cauſa fiat, à quo Magiſtratu, & quid ſit. 1.

Pendones violare tentans crimine leſæ maieſtatis tenetur 2.

*Reſiſtentia ad appoſitionem pendonum, an ſit neceſſario probanda per inſtrumentum.*3.

*Auocandi cauſas poteſtas à locis Baronum, ex quo fundetur.*4.

*Omnes habitantes in Regno ſunt vaſſalli Regis, vel mediati, vel immediati, & quot ſint vaſſallorum genera.*5.

*Bona vaſſallorum Regis cuiuſque conditionis ſint allodialia, & Burgenſatica dicūtur.*6.

*Vaſſalli qui ſub Regia iuriſdictione non ſunt, vt Clerici, tenentur Regi obedientiam, & fidelitatem præſtare.*7.

*Clerici an ſint pars populi, & veniant appellatione ciuium.*8.

*Exemptio Clericorum à iuriſdictione ſeculari, an ſit de iure humano, vel de iure diuino remiſſiue.*9.

*Clerici an cogendi per ſuos ſuperiores ad obſeruationem legum ciuilium, quæ libertatem Eccleſiaſticam non lædant, & quando dicatur ſtatutum contra libertatem Eccleſiaſticam.*10.

Clerici contra Regem, vel rem publicam machinantes, an vt proditores, & leſæ maieſtatis rei puniantur. 11.

Clerici iuriſdictionem Regiam, & pacem publicam turbantes ac D. Regi debitum honorem non ſeruantes, an, & in quo plecti coerctione œconomica poſſint. 12.

Ceſſante contumatia reſtituuntur bona occupata Clericis, ſolutis expenſis, & expulſionis à Regno ſententia reſoluitur. 13.

Clerici ſi maiori pœna digni ſint, ad ſuos iudices Eccleſiaſticos puniendi, remittitur. 14.

Princeps ſecularis poteſt excipere coram Rom. Pont. contra Prælatum electum, ne confirmetur, quod eſt illi ſuſpectus. 15.

Beneficia Eccleſiaſtica non poſſunt in Aragonia extraneis à Regno conferri. 16.

Epiſcopi & Abbates in Aragonia ad præſentationem Regis inſtituuntur, & idem in tota Hiſpania. 17.

Ius patronatus laicale maxime Principum nō debet derogari. 18.

Prælati Aragonum an homagia præſtent, & homagiorum ſolemnitas quid ſignificet. 19.

Vaſſalli Baronum ſi D. Regem, vel eorum Dominum offenderint, quomodo puniantur. 20

An mediati, vel immediati domini præcepto ſit potius obediendum. 21.

Clerici & Infantiones in locis Baronum habitantes ad quæ teneantur. 22.

Hidalgos ſeu fidalgos, & fijos de algo verbi etimologia, & à quibus ſint exempti. 23. & 26.

Ius latij minoris fuit prærogatiuæ quam ius vrbis. 24.

Infantiones qui ſint, & quare ſic appellati, et cur olim ſcutiferi. 25.

Hidalgos de vengar quinientos ſueldos qui fuerint in quod expenditur forus Aragonum, & lex 12. tabularum. 27.

§. Vigeſimus ſeptimus.

CVM Rex Aragonum habeat ſupremam poteſtatem,
ac vniuerſale dominiū, & iuriſdictionem in toto Re-
1 gno, euenit, vt ſi aliquis Regius officialis, pro aliqua †
executione facienda, in aliquē locū dn̄orum acceſſerit,
eiq; fiat reſiſtentia, ita vt impediatur executio, in tali lo-
co pēdones, ſeu vexilla Regia, [a] miniſterio eius ſūmi ma
giſtratus, Iuſtitiæ Aragonum apponuntur; quibus, non
ſolū iuriſdictionē vſurpatā ad ſe auocat, nomineq. eius,
per cōmiſſariū à Iuſti. Arag. creatū exercetur, ſed & ſupre
mi dn̄ij iura detinet, nō tanquā occupās, ſed tanquā ſuā
maioriā, circa ſupremā iuriſdictionē, & altū dn̄ium de-
fendens, [b] quia ei infertur iniuria, reſiſtēdo ſuis officiali-
bus; cum in quolibet eorū, perſona Regis repręſentetur,
ſicut perſona dn̄i in ſeruo: [c] Et ſi cuilibet magiſtratui
permiſſum eſt, ſuā iuriſdictionē tueri, [d] quanto à fortio-
ri Dn̄o Regi ad quē (vt inquit Seneca [e]) poteſtas omniū
pertinet, omniaq. poſſidet imperio, licet proprietas ad
ſingulos, & ſinguli dominio poſſideant, & hinc dicebat,
omnia eſſe in imperio Cęſaris, & in patrimonio propria.

A For. verum, tit. de conſultat. Molin. in reporto. verb. reſiſtentia, vbi eius additionator, Portol. à n. 1.49. & ſeq. Guid. Pap d. deciſ. 551. num. 3. & 4. ibi vexillum apponi, armis ſuis depictum, in ſignum maioris dominij, & ſuperioritatis.

B Iaſ. in l. 2. n. 103. v. Vos autem, C. de iur. emphite. Bart. in l. 2. §. fin ff. de io. iur. Rebuf. in l. quod iuſſit, 1. not. num 59. de re iudic. Guid. Pap. deciſ. 557.

C l. ſi Pamphilo. ff. de oprio. legat.

D l. 1. § 1. vbi gloſ. ff. quod quiſq; iur. Nat. conſ. 580. in princ. Boſsi. de crimin. leſ. maieſta. nu. 104. Surd. conſil. 151. nu. 49.

E Lib. 7. cap. 4. & 5. de beneſic. & Cuiacius lib. 15. obſeruatio. cap. 30. in fin. Ayala de iur. belli. & diſciplina militari. lib. 1. c. 7. num. 9.

Ex qua ratione moti fuere illi I.C. quorum conſilio
(vt tradit noſter Hieronymus Çurita *f*) pēdones fuerūt
appoſiti, in locis de Alfajarin, Letux, Nucz, Villafranca,
de Oſſera, Azuer, & Cabañas, anno Domini 1381. Ex
eo quod D. Ludouicus Cornel, illorum locorum domi
nus renuerit Regijs mandatis obedire; quod ſi quis talia
Regis † vexilla aliquomodo violare tentauerit, crimine 2
leſæ Maieſtatis tenebitur. *g* Ex quo forſam euenit, quod
foro Regni deciſſum eſt, vt fractor apprehenſionis poſ-
ſit criminaliter accuſari, *h* & capite puniri, propter viola
ta ſigna Regia, quæ in executione eius apponuntur. Et
licet antiqui aliqui intellexerint, neceſſarium eſſe, † ad 3
appoſitionem pendonum, probare reſiſtentiam *i* per in
ſtrumentum: tamen hodie in Curia D. Iuſtitiæ Arago-
num, me ibi exiſtente, declaratum fuit, k ſufficere, ſi de
tali reſiſtentia conſtet per teſtes.

Cuius ſupremi, & vniuerſalis dominij ratione, ſe mū
di dominum iactat Imperator, *l* & alibi omnia Princi-
pis eſſe refert, *m* non reſpectu priuati dominij, quod vni
cuiq; in rebus ſuis competit, ſed ratione ſupremę po-
teſtatis, quæ in iuriſdictione, & protectione conſiſtit. Ex
qua † maioria (quā vt ſupra diximus, Rex à ſe abdicare 4
non poteſt) auocat ad ſe cauſas à locis dominorū, *n* qua
ſi eas ad ſuam primā cauſam reducendo, vbi potentius
reſidet iuriſdictio. Licet enim Barones, & domini loco-
rum iuriſdictionē pręſcripſerint, ius tamen Regium ſu-
premū, cuius ſunt incapaces, pręſcribere non poterunt.
Vnde licet anno 1576. per tres Locumtenentes Iuſtitię
Aragonum contra prædicta fuerit prouiſa firma D. Ioā
ni Frances de Ariño, ne cauſæ etiam ratione perhorreſ-
centiæ, ab ordinarijs ſuorū locorum, in quibus ipſe ha-
bebat iuriſdictionem extraherentur, tamen Ludouicus
la Caualleria, & dn̄s meus Hieronymus Chalez contra-
rium ſenſerunt, quorū ſententia plurimorū I.C. ſubſcri-
ptione fuit cōprobata, multiſq; exemplis confirmata, * &
hodie temerariū eſſet, de hac euocādi poteſtate à locis dominorū dubitare;
cū omnes habitantes † intra Regnū, mediati, vel immediati, Dn̄i Regis vaſſal- 5
li ſint: ſed quidā ſimplices, *o* ratione ꝓtectionis, & iuriſdictionis, nulla aſtricti
ſeruitute

F Lib. 10. annal. Reg. Petri IIII. anno 1381. c. 29. pag. 376. col. 4. eodem anno, forus ex quorundam, tit. de ſupra iuncta. ab eod. Rege Petro Quarto, ædi- tus Carauit. in titibus magnæ curię. ritu 520. n. 21. poſt Iſern. in conſtit. clementiæ.

G Argum. l. qui ſtatuas, ff. ad l. Iuli. maieſta. & quæ tradit Caſane. in cathalo. 2. p. conſide. 38. concl. 18.

H Foro ordenamos, tit. de apprehenſio.

I Molin. d. verb. reſiſtencia, fol. 286. verſ. die 22. Iulij, & fol. 288. col. 4. iſ- cto d. for. verum ibi manifeſte, & obſer. Item in debito de rerum teſtatio. & obſeruan. de foro fideiuſſores eum ijs quæ tradit Bart in l. 2. n. 5. ff. de nou. oper. nuntia. Pariſ. conſil. 270. nu. 8. volu 4. Aymo. conſ. 289. num. 3.

K* In proceſ. procur fiſcalis ſuper appoſitione pendonum villæ de Illueca, die 4. Auguſt. 1607.

L In l. deprecatio, ff. ad leg Rhodi. de iact.

M In l. bene à Zenone, C. de quadrien. pręſcrip.

N Molin. in repor. verb. perhorreſcentia an poſsit prouideri, & Portol. in eius ſchol. verb. euocatio. Bellug. in ſpecul. rub. 23. §. ſed pone, a nu. 5. cū pluribus ſeq. fol. 129.

* In proceſſu D. Vgonis de Vrrica ſuper iuriſfirma factorum, anno 1584.

O Bardaxi de offic. Gubernat. q. 5. nu. 33 poſt Vitalem. Baxes, & Molin. ab eo relatos, licet aliter diſtinguat Regens Monter deciſ. 8. nu. 17.

ſeruitute,ſed tantum ſubiecti ratione fidelitatis, & protectionis: vt ſunt Clerici,in ſortẽ dñi vocati,nec nõ iuriſdictionis,vt nobiles,milites, &infantiones,qui,vt inquit Cuiacius, *p* plerũq; moribus noſtris nihil debẽt, prętermanus porrectionem, & de oſculationẽ, quæ ſunt homini ſymbola, & vocantur lingua materna, *Homenages de manos y de boca*, à quorum præſtatione brachij Eccleſiaſtici procuratores vulgo *Dipputati* excuſantur, *q* ſed quã tumuis priuilegiati, vt nihil dare teneantur pro aliqua villania, *r* tamen Regi,eorũ in politicis capiti ſupremo, fidelitatem,reuerentiã, & obedientiã,exhibere tenẽtur.

Alij vero ſunt vaſſalli qualificati,quia conditione ſeruitutis ligati, quibuſdam oneribus,cęteriſq; tributis, & peitis ſunt obnoxij: qui demptis his oneribus realibus, & perſonalibus,ad quæ tenentur,plena in cęteris omnibus, & integra libertate fruuntur: poſſuntq; quocumq; voluerint,etiam extra dominationem Dñi Regis, ſe, & ſua transferre. Sed quia ſignum ſubiectionis, & ſeruitutis præſeferunt, & in ſignum ſupremi dominij tributa capitis ſoluere tenentur,perſonaſquè ſuas,quaſi conditionatas, & oneribus obnoxias, quod ad modo habent ad obſequia, & ſeruitia præſtanda: Inde quandoq; homines Regis,aliquando *Vaſſalli de ſigno ſeruitio*,aliquãdo vero homines *conditionis*, nuncupantur. Nec etiam ex eo, quod in eorum bonis D. rex habeat ius collectę,ſeu tri-
6 buti,dicuntur eorũ bona,non eſſe † allodialia, & Burgẽſatica,cum ratione protectionis, in ſignum ſupremæ poteſtatis,tã iuriſdictionis,quam dñij, etiam vaſſalli ſimplices ad illorũ pręſtationẽ tenerentur,niſi ſingulari priuilegio,quaſi iure Italico gaudentes,exempti reperirẽtur, cum omnes ſint mẽbra illius corporis reipub.ad eiuſq; capitis obedientiã, &fidelitatẽ teneãtur,nõ ſolũ qui ſub eius iuriſdict.contentioſa ſunt,† ſed etiã qui ſubiectione
7 ęconomica ſubſunt Regi,vt ſunt Clerici,qui etiã ad huius corporis politici, &ciuilis defẽſionẽ arma ſumere, &ſi neceſſitas expoſceret,officio, & munere ducũ fungi deberẽt,auxiliũq; & conſilium pręberẽ, *ſ*
8 quia ſũt regnicolę,pars populi,† &reip. venũtq; appellat. diſtrictualiũ, & ciuiũ in ordine ad bonũ publicũ toti᾿cõmunitatis; *t* licet ſint ciues priuilegiati,

P De feudis,li. 1°in prin. tom.4.pag.464. F.

Q For. Item ordenamos, 14. tit. for. Inquiſitionis.

R Obſeruan. 1° tit. de priuilegijs militum.

S Aluar. Velaſc. tom. 1. conſulta. 100. Franciſ. Molin. de brachio ſeculari Eccleſiæ præſtando, cap. 4. n. 8. & ſeq. allegans gloſam in c. tributum, 23. q. 8. Bouadilla plures referẽs in politic lib. 2. c. 18. n. 61. 62. & 308. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 25. parti. 4. Gloſa magna ad fin. gloſ. orationibus, in c. reprehenſibile 23. q. 8. Contra. io templ. omo. iudi. lib. 1. cap. 2. §. 3 num. 9. Oliuan. de iur. fiſc. cap. 10. nu 5. & ſeq. Gloſ. 1. 10 cap. ſi Epiſcopus, 18. diſtio. gloſ. 10 cap. paſtoralis, §. cum autem à Rege, de offic. delegat. Ceball. tom. 4 commun. in diſcurſo ad Dominum noſtrum Regem, numer. 32. verſ. y deſta ſugecion, pag. 5. cap. final. §. 1. & ibi omnes de offic. delegat. in 6.

T Felin. in c. Rodulphus, num. 17. de reſcript. & in cap. Eccleſia num. 69. de conſtit. & not. Abb. in c. 1 de vit. & honeſt. Cleric. Deci. in cap. 1. num. 10. de Præben. Anchar. in cap. dilecti de for. compet. Ceball. in ſpecul. communi. tom. 4. concluſ. 899. num. 340. & 142. Surd. deciſ. 229. num. 13. & 14. Alex. conſ. 42. num. 4. vol. 7. Caſane. in conſuetud. Burg. rub. 13. §. 9. num. 2. Marta de iuriſdict. 4. part. centur. 1. caſu 82. nu. 4. & ſequentibus.

V Concil. Tridcn. ſeſſ. 25 dc reformatio. cap. 20. Valançuela in deféſione monitorij aduerſus Ducem, & Senat. Reipub. Vener. 4. par. per tot. latiſsime Hieron. Gigas de crimin. leſ. maieſta. q. 68. rub quis de crimi. leſ. maieſt. cognoſc. poſſ. nu 15. Zauarel. in cap. perpendimus, de ſent. excommuni. Seſſe in tract. de inhibitio. c. 8. §. 3. nu. 127. Innocen. & alij in cap. 2. de maiorita. & obedien. Aufrer. in tract. de poteſta. ſecular. ſuper Eccleſiaſt. perſon. in introductione, nu. 7. Selua de benefici. 4. p. q. 8. nu. 17. verſ. Item nó obſtat, Gramat. voto 33. nu. 6. & ſeq. & nu. 16. Alban. de poteſtate Papæ, 2. p. num. 129.

& exempti, qui perſonaliter diſtringi nequeunt per Iudices, & Magiſtratus ſeculares, à quorum † iuriſdictio- 9
ne Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus, ſunt exẽpti, ex communi Canoniſtarum ſententia, u quia Theologorum x communis eſt iure humano eorum exemptionem inductam: tamen (vt inquiunt Dominicus Soto, y & alii) per ſuos ſuperiores † cogendi ſunt, ad obſerua- 10
tionem legum ciuilium, quę ad reipub. pacem, vtilitatẽ, & tranquilitatem ſunt conditæ, quæ libertatẽ Eccleſiaſticam non ledãt, z hoc eſt, contra priuilegia vniuerſalis Eccleſiæ, vel ſpecialiter Clericis cõceſſa nõ tendãt, in his enim nullatenus ſtatutis laicorũ a ligari poſſunt, ſed tantum his, quæ in materia communi omnibus ciuibus, diſponunt ad publicam vtilitatem, generaliterq; loquun-

Iacobaci, dc Concilijs, li. 7. art. 5. nu. 203. Roland. à Valle conſ. 4. num. 30. lib. 1. Conar. in practi. cap. 31. num. 1. Eugen. conſ. 26. nu. 23. lib. 1. Marc. deciſ. 515. num. 1. Felin. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ num. 6. & Deci. num. 5. dc conſtit. Ludouic. Gomcci. in cap. 1. num. 67. de conſtit. in 6. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 20 & 46. & Nauar. in cap. nouit, de iudic. not. 3. num. 52. & ſequen. Gutierrez in l. nemo poteſt, num. 107. de legat. 1. Mencha. de ſucceſsio. creatio. §. 22. num. 58. Caſtill. in l. 66. Taur. verb. deſarraygar, Azeuedo in l. 6. tit. 3. lib. 1. nou. recopil. Garcia de nobilita. gloſ. 9. nu. 2. Bernard. Laurent in ſuo tracta. de caſibus, in quibus Iudex ſecularis, &c. num. 5. Iul. Clar. § fin. q. 36. latiſsime, & nouiſsime plurea referens Pater Xuarez in defenſione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 8. num. 9. & ſequen. & c. 9. & 10. Cencdu Collectan. 37. Petr. Binsfeldios dc iniurijs & damno dato, ca. 7. q. 12. conclu. 7. cum duab. ſeq. p. 381. Bcreta conſ. 2. nu. 34. Bouadil. in polit. lib. 2. c. 18. nu. 17. A

X Relati à Xuarez d. cap 8. num. 1. & 2.

Y In 4. diſtin. 55. q. 2. art. 2. concluſ. 4. & dc iuſtitia & iur. lib. 1. q. 6. art. 2. poſt princip. verſ. cæterum. & Salon. eod tracta. quæſt. 66 art. 7. Xuarez de legib lib. 3. cap. 34. & in defenſione contra error. Anglican. lib. 4. cap. 16. num. 13. Nicola Serari. 2. tom. opuſcul. Theologicor. diſputat. de legib. art. 13. pag. 41. Menoch. conſ. 878. num. 9. & 10. & conſ 800 num. 21. & conſ. 1000. num 27. Cacheran. deciſ. 181. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 13. num. 9. & 2. p. cap. 14. num. 19. Hieron. Gabriel conſ. 37. num. 5. lib. 2. & facit l. 54. tit. 6. parti. 1. Decia. tracta. crimin. lib. 2. c. 35. Canalcan. deciſ. 9. num. 79 & ſeq. p. 2. & deciſ. 18. nu. 48. & ſequent. p. 5. Arpilique. Nauar. conſil. 44. tit. de ſenten. excommu. lib. 5. & 3. de conſtit. lib. 1. & in manuali cap. 23, num. 88. Coſt. de quot. & rat. q. 103. á num. 11. Alderan Maſcard. latiſsime dc gener. ſtatut. interpretat. concluſ. 1. Zeuall. commun. opinio. q. 142. & 433. & tom 4. in diſcurſu ad Dominum Regem num. 22. & quæſt. 899. num. 140. & 142. pag 122. Farina. in praxi crimin. tit. de Inquiſitione, quæſt. 8. nu. 30. Vincen. de Franch. deciſ. 9. nu 5. Marc. deciſ. 456. num. 9. 1. p Surd. conſil. 1. num. 7. vol. 3. Cancer 3. p. variar, cap. 11. num 191. Maranta in ſpecul. diſpu. 8. nu. 17. & ſeq 23.

Z Abb. conſil. 83. lib. 2. Decius in l. priuilcgia, num. 1. & in authen. caſſa & irrita, num. 18. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Iulius Clarus recep. lib. 5. § fin quæſt. 77. num. 28. & alij relati à Valançuelà in defenſione monit. 2. p. num. 36. Xuarez in defenſione fidei contra errores Anglicanos late diſputans. lib. 4. c. 33. & 34.

A Surdus conſil. 2. num. 14. conſil. 301. num. 22. Hondede. conſil. 20. num. 6. volu. 1. Burſat. conſ. 93. nu. 7. Ioannes Baptiſta Valançuela in defenſione monitorij, aduerſus Ducem & Senatum Reipub. Venetorum, 1. par. num. 11. & ſeq. Alexand. conſil. 210. vol. 2. Surdus de alimentis, tit. 1. quæſt. 15. num. 61. Albertus Brunus in tract. de ſtatutis, art. 6. num. 32. Ioannes Baptiſta Bobius in tracta. dc ſtatutaria vrbis præſcriptio. gloſ. 19. num 205. Cornel. Benincaſſ. tract. dc paupertate, quæſt. 8. ſpecial 4. numer. 49. Lapus allegat. 92. num. 7. & allegat. 102. num. 27. Maranta diſputa. 8. num. 8. Riminaldus in l. qui ſe patris, num. 447. C. vnde liberi facit text. & ibi DD. in cap Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. Lancelotus Gallia. conſ. 59. n. 85. Bardaxi in comment. ad for. 1. tit. de la competencia de juriſdictiones, nu. 3. & ſeq.

B Poſt

loquuntur, *b* quibus non vt Clerici, ſed vt ciues gra-tuari intelliguntur: quo caſu, libertatem eccleſiaſticam non infringunt; & ideo illis manent obligati, quia a-liàs non recte dicerentur membra illius communita-tis, à cuius capite in nihilo obligari poſſunt. Vnde ſi ratio ſtatuti laicalis concernat ſolemnitatem contra-ctus, teſtamenti, executionis faciendę, cum certa qua-litate, vel alium finem rationabilem, ligantur Clerici, & Eccleſia ex illo, licet incidenter aliquale eorum prę-iudicium reſultet. *c*

11 Deinde, ſi Clerici aliquid † contra Regem, vel Rem
dublicam fuerint machinati, tanquam proditores pu-niuntur, *d* licet multi negent *e* ab eis crimen leſæ maie-ſtatis commiti poſſe, exiſtimantes neceſſarium eſſe, vt rei talis criminis fiant, quod ſint ſubditi, ratione iuriſ-dictionis, cum verius ſit, ſufficere quod ſint ſubditi, ratione originis, ſeu habitationis, tanquam capiti po-
12 litico, ita vt ſi domino Regi, & ſuis Magiſtratibus, † ho
norem debitum non ſeruauerint, eius iuriſdictionem, ſeu pacem publicam turbando, poſſint ab eo coerctio-ne ęconomica plecti, vel coerceri bona eorum tempo-ralia

B poſt Ioannem de Platea, & alios tradit Redin. de maieſtate Princip. verſic. Non armis ſolum decoratam. p. 2. nume. 164. cum pluribus ſequentibus. Bardellonus conſ. 31 num. 15. & conſi. 46. n. 89 & ſeq. 97. & conſilio 58 n. 47. & ſeq. Pari. conſil. 12 num. 13 lib. 2. Xuarez in l. poſt rem iudicatam, ampliatio. 9. de re iudica. Franch. deciſio. 9. Beroi in cap. 1. num. 225. de cóſtit. Grat. conſil. 162. volu. 1. Couart. in regu. poſſeſſor, p. 2. §. 4. nu. 8. de regu. iur. Auſſin capit. prætor cap. 17. num. 22. Vrſilis in additio ad Afflictũ, deciſ. 310. Molina in emporio iuris, p. 2 tit. 9. de cótrahenda emptio. quæſ. 10 per tot. Vulpeii in tracta. de libert. eccleſiaſti. p. 2. nume. 17. & 21. vbi latè. Menoch. dict. conſil. 800. per tot. & conſi. 1000. Viuius deciſ. 28. Cachera. deciſ. 68. Alexand. Rauden. reſponſ. 14. num. 11. & ſequentib. volum. 2. Zanall. tom. 4. quæſt. 899. nu. 146 & ſequentibus, pag. 223. Peregrinus conſi. 91. nume. 9. & ſequentibus. volum. 1. Loſeus de iur. vniuerſit. cap. 15. Petrus Gregorius de Republ. lib. 5. cap. 7. Bernard. Græne. ad Gail. lib. 2. concl. 32. num. 3. cum tribus ſequentibus conſiderationibus. Moli. de iuſt. & iur. tracta. 2. diſputatio. 31. verſic. Sexta. Salçedo in additionib. ad practic. Bernard. Diaz, cap. 55. verſ. Sed vt libere. Mexia in pragmatica taxæ panis, concluſ. 5 num. 35. & ſequen. Aldean. Maſcard. de ſtatutorum interpretati. concluſione 1. numero 140. & ſequen. & concluſione 6. numero 123 & 186.

C Decius poſt Abb. & alios in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, num. 55. verſic. Secundus caſus, Nata conſil. 28 n. num. 4. Mandellus conſil 8. num. 8. Surdus conſil. 2 num. 41. & ſequen. Zanchus de priuileg Eccleſ. c. 11 1. n. 15. in fin. & ibi Bardelon. conſi. 7. n. 20. & 21.

D Matthæus de Afflictis in conſtitutiones Neapolitanas, lib. 1. rubrica 43. á numero 3 cum ſequenti, Benedictus in cap. Raynutius, verbo, Et vxorem, deciſione 2. numero 157. & 162. Barbat. conſilio 70. libro 4. Antonius Scapus de iure non ſcripto, lib. 5. cap. 6. in fine. Oldraldus conſilio 43. numero 16. Camillus Borrellus de Regis catholici præſtantia, cap 64. num. 99. & 100. & cap. 71. num. 8 cum ſequen. plures relati per Proſperum Farinacium eitu. de inquiſitio. quæſtio. 80. n. 30.

E Cabedo 2. par. deciſione 85. Iulius Clarus in praxi criminal. §. leſæ maieſtatis, numero 6. & §. finali, quæſtione 36. numero 27. Rolandus conſilio 4. numero 1. volumine 1. & conſilio 1. numero 26. volumine 3. Farinacius quæſtion. criminal. titulo de indiciis, & tortura, quæſtione 51. numero 79. & 80. & conſilio 16. numero 24. Marta de iuriſdictione, 4. parte, centuria 2. caſu 133. numero 4. & 5. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 20. numero 29. Decianus praxis criminal lib. 7. cap. 8. num. 5. Gail de pace publica. lib. 2. cap. 13. num. 19. per textum in Clementina. paſtoralis, iuncta gloſſa, verb. non ſubfuit, de re iudicata.

F Couar.

ralia occupando, *f* & à regno cum honore expellendo, *g* donec reſipuerint, & mandatis regijs obtemperauerint. Et fuit per me practicatum in Curia domini Iuſtitiæ Aragonum, * quidquid de tali praxi dubitet noſter Ioſephus Seſſe. *h* Nam olim in primitiua Eccleſia Apoſtoli Epiſcopis præcipiebant, vt Regem timerent tanquam electum à domino, & eius magiſtratus in honore haberent, vt miniſtros Dei. *i* Et beatus Auguſtinus *k* reprehendit Epiſcopos dicentes, quid mihi & Regi, cum Apoſtolus voluerit eum reuereri, honorare, & ei ſeruire: & licèt multi ex noſtris Doctoribus negent prædictam occupationem temporalitatum extendi poſſe ad bona mobilia Clericorum, & ad fructus, qui ex redditibus beneficiorum ab eis percipiuntur, cùm illa bona perſonis Clericorum adhæreant. *l* Tamen ex praxi regni indiſtinctè occupantur: perſonæ verò ideo expelluntur donec paruerint tan-
tum; quia † ceſſante contumacia, ceſſat ſententia, & 13
pœna propter eam lata, & omnes ejus effectus *m* reſol-
uútur; quod ſi maiori pœna † afficiendi videantur, per 14
papam,

F Conarru. practica. quæſtion. cap. 15. num. 3. verſic. Aduerſus vero Clericos, Benedictus in c. Rainutius, verb. Et vxorem, deciſ 2. n. 140. Carolus de Graſ. li. 2. rega. Frãc. iure 7 colu. penult. Bellog. in ſpecul. rubr. 28. §. denuo, n. 6. Alphonſus Aluarez in ſpecul. Roman. Pontif. Imperat, & Regum, c. 36. Bobadilla in politi. li. 1. c. 16 num. 90. & c. 19. nu. 31. & ſeqq. & lib. 2. cap. 18. nume. 139. Grego. Lopez in l. 13. tit. 13. gloſ. 4. parti. 2 Auẽd. de exequẽ. mãd. 2. p. c. 6. n. 12. & noſter Bardaxi ad for. vni. tit. quod Prælati in cauſa criminali, n. 4. & Portol. ad Molin. verb. Appellitrus manifeſtationis, à n. 4. cũ ſeq. Salçe. in additi. ad pract. Bern. Diaz c. 102. verſ. quęauté, p. 309 Cãcer variar. 3. p. c. 10. nume. 45. & ſeqq. & n. 56. & ſeqq. vbi loquitur de contentione formãda cũ collectore Camerę apoſtolicæ, Cenedo in collectan. 1. p. c. 37. n. 15. Aufrer. de poteſt ſecula. ſuper eccleſiaſt. perſo. reg. 1. fallẽ. 14. & 15. n. 22. & ſeqq. Caſan. in cõſue. Burg. rub. 1. § 5. gloſſa, ſi el agraje, n. 85. & ſeqq. Ioan. Igne. in repeti. leg. neceſſarios, § non alias, n. 611. ff. ad Silanian. Bernard. Laurent. in tract. in quib. caſib. iudex ſecular. &c. n. 14. Menoch. de retinẽd. remed. 3. n. 354. & 356. Nauar. in c. cum cõtingat, in 1. impreſsione, fol. 152. Et ideo inquit Marta, eum locũ inuenire non potuiſſe, cõtrariũ defendẽs in ſuo lib. de iuriſdictione, cẽtu. 2. caſu 101. n. 4. & ſeqq. vbi n. 12. fatia imprudenter & audacter inquit tenẽtes ſupra relatã opinionem reddere ſe ſuſpectos, quod non ſint de corpore Eccleſiæ.

G Paul. in l. quicumque, C. de Epiſc & Cler. & in l. addictos ſupplicio, n. 6. C. de Epiſc audiẽt. Benedi. in d. c. Rainũt. verb. Et vxorẽ, deciſ. 2. n 155. ad fin. & n. 161. cum ſeqq. Caſane. in catha. glo. mũd. 5. p. cõſid. 24 caſ. 38. fol. mihi 117. Auend. de exeque. mãd. 2. p. c. 6. n. 12. verſ. Decimus caſus, Auil. in c. 3. prætor. gloſ. iuriſdició. n. 3. & c. 20. verb. vſurpã, Conar. vbi ſup. Iul. Clar in praxi. §. fin. q. 36. n. 24. Segura in direction. iudic. 2. p. c. 13. n. 53. Salçe. ad practi. Bernar. Diaz in c. 102. A. Humada in ſchol. ad Grego. Lopez in l. 65. tit. 5. parti. 1. glo. 8. n 7. Mexia in pragmatica panis, cõclu. 5. n. 37 & alij quos refert doctiſsimus & religioſiſsimus Canonicus Petrus Cenedo in collecta. 1. p. c. 37. n. 9 & collecta. 51. n. 3. & poſt eum Bobadil. d. lib. 2. c. 18. n. 62. A. Zeuallos in ſpecul. tom. 4. in diſcurſu ad dominũ Regẽ, n. 46. ibi. Haſta echarlos de ſus reynos, p. 10 & q. 899. n. 173. p. 229. argu. dictæ l. quicumque, & cap. ſi duobus, §. denique, ibi. Quia tribunal, de appellat. Rodriguez de annu. reddit. q. 17. n. 67. Enriquez in 2. p. ſummę, lib. 14. de irregulari. c. 12. n. 6. Pegue. in praxi, c. 24. & Cancer 3. p. variar. c. 10. n. 49. & 50. Aldere. Maſcard. de gener. ſtatutorũ interpretatione, concluſ. 1. n. 814. verſ. Bene verum eſt, l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. nouæ Recopil. eſt l. 1. & 2. tit. 7. lib. 1. Ordinam. vbi Didacus Perez.

* In proceſu Doctoris Franciſci Miraucte ſuper monitorio anno 1611.

H de inhibitio. c. 8 § 3. n. 104. Fontanella de pactis doralibus, gloſ, 1. clauſula 4. glo. 13. p. 3. nu. ad med. fol. 610.

I Clemens Romanus cõſtitutio Apoſtolicarũ, lib. 7. c. 17.

k in Ioanné, c. 1. tract. 6 Porrel. de Reg. catho. præſtan. c. 54. n. 13. & ſeq.

L glo. fin. in c. fin. de vita & honeſtate Clericorum, c. Eccleſiarũ ſeruos, 12. q. 2. c. ſimiliter 16. q. 1. l. ſi captiuus. §. ſi expulſus. ff. de captiuis.

M l. 1. §. ſi frater ff. de collatione bonorũ, c. ex literis, & ibi Deci. de cõſtitutio. Bart. & Bald in l. 1. §. fin. de requir. reis, Bal. in l. 2. de poſtulãdo, ad med. Tiraq. in tract. ceſante cauſa, 1. p. n. 59. & facit obſer. fin. tit. de ſatiſdando.

N Concil.

Papam, ſi is Epiſcopus, *n* aut exemptus ſit, vel ſi inferioris ordinis, per Diœceſanum, aut alium iudicem eccleſiaſticum competentem, acrius in foro contentioſo puniuntur: *o* Inde etiam fit, quod ſi Prælatus electus †
16 ſuſpectus eſſet principi ſeculari de proditione terræ, ſeu conſiliorum ſuorum, *p* poterit Princeps ſecularis coram Romano Pontifice excipere contra talem Prælatum, ne eius electio confirmetur: quæ theorica in Aragonia non eſt practicabilis, vbi beneficia eccleſiaſti-
17 ca † non poſſunt exteris concedi, *q* ſed tantum regnicolis, D. Regis fidelibus; nec in Epiſcopis, & Abbatibus, * cum illi † tam in Aragonia, quàm in tota Hiſ-
18 pania, ad preſentationem Regis inſtituantur, *r* quod ius† patronatus Regum obſeruari in Concilio Tridentino *ſ* Patres mandarunt: licet nec inferiorum laicorum iu-
19 ripatronatus debeat derogari. *t* Et praxis regni ſit, † quod antequam poſſeſſionem capiant, & executoria à Regia Audientia accipiant, ratione que bonorum temporalium, locorum, & iuriſdictionis temporalis in eis exercendę, iuramentum fidelitatis, quod impropriè homagium appellatur, præſtant; *u* dum enim colligantur

N Conc Triden de refor mar. ſeſſ. 13. c. 8. & ſeſſ. 24. c. 5. & ſeſſ. 25. c. 12.

O Ioan. de Terra rub. cótra rebelles, tract. 3. art. 5. per decè & octo concluſ. Afflict. in conſtit. Neapol. li. 1 rub. 43. á n. 1. cũ ſeqq. Benedict. vbi ſupr. n. 157. & 162. Barbae. conſil. 70. volum. 4. & plures relati per Farinar. in praxi crimin. ritu. de inquiſit. q. 80 n. 30. Borrell. de Reg. catho. præſtan. c. 64. n. 99. & 100. & c. 71. n. 8. cum pluribus ſeqq. late referens, in quibus magiſtratus regij cognoſcunt de Clericis, & eorum cauſis.

P Innocen. in c. ſuper his in med. magnę gloſſæ. de accuſa. Afflict. in prælu. ad conſtit. Neapolit. q. 18. nume 8. Calicius vbi ſupra, priuil. 175. Guerrero in ſpecul. iur c. 25. nu. 12. Xuarez allegatio 8. n 14. Palacios Rubi. in præfatio. ad rit. de donar. inter virum, n. 29. gloſ. pragmat. ſanctio. ritu. de elect. verbo, Pontifex, Selua de beneficio, q. 23 ſn. 15. Corſetus de poteſt. Reg. 2. p. q. 11. n. 12. ad fin. & n. 13. Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. verſi. Secundo iuxta præmiſſa, n. 4. Igne. vbi ſupra n. 325. Marta de iuriſdict 2. p. c. 40. n. 26. & 27. & c. 34. n. 34. licet ipſe ſuo more iura poteſtatis ſecularis adiuuantes reprobet.

Q vt in for. 1. & 2. tit. de prælatur. Camil. Borre. de præſtan. Reg. cath. c. 51. n. 1. & ſeqq. Moli. in repor. foro. verb. Alienigena, Benedict. in d. c. Rainutius. verb. Et vxoré. deciſ. 5. n. 483. Couar. in d. c. 35. n. 5. verſ. Secundo notádũ, Nauar. de reſti. p. 1. li. 2. c. 2. n. 168. Reea. Chopi. de domanio Fráciæ, lib. 1. tit. 12 ſub n. 10. Zauall. 4. tom. q. 897. n. 429. & ſeqq. p. 114 & 115. Oliba de iur. fiſc. c. 12. n. 12. & ſeqq. & c. 13. n. 51. & ſeqq.

* ſub regu. S. Auguſt. Abbas montis Aragonũ D. Martinus Carrillo; ſub regu. S. Benedicti. Abbas S. Ioánis de la Peña D. Ioánes Martinez Briz; S Victoriani D. Petrus Paulaça; B. Mariæ de la O. D. Gaſpar Colomer. Sob regu. B. Bernardi B Marię de Rueda D. Ioannes Huarte Epiſcop. Vricenſis. B. Marię de Berucla ſedes vacat expectãtes gratiã ſanctiſsimi PP. pro reformatione prædictę Ciſterſienſis ordinis in hac Aragonũ corona, ac cõſtitutione prouinciæ, pro vt eſt in regno Caſtellæ; Deus dirigat, & adiuuet catholici Regis piã mentẽ, vt felicẽ exitũ, & finem ſanctiſsimum, quẽ aggreſſus fuit aſſequatur, & perficiat.

R Bobadi. in ſua polit. li. 2. c. 18. n. 222. & 223. Gouar. in reg. poſſeſſor, 2. p. §. 10. n. 6. Palac. Rub. in pręfa. ad rub. de donat. inter vir. n. 24. Conra. in templ. omn. iud. lib. 2. c. 1. §. 4. verſ. 4. n. 9. & lib. 1. c. 2. §. 3. n. 10. Gutier. practic. quęſt. lib. 3. q 15. n. 72. verſ. Cum autem ipſi Reges Gothi. Perez in l. 3 tit. 3. lib. 1. Ordina. col. 121. Ferdinan. Vaſq. controuer. illuſt. lib. 1. c. 22. n. 15. Marta de iuriſdict. 2. p. c. 40. n. 13. & ſeqq. non enumerans Valentinum, & Burgenſem in tract. nominat. n. 9. & 10. q. 35. Zauall, d 4. tom. q. 1. aliàs 897. nume. 307. pag. 95. & n. 379. p 109. Selua de beneficio lib. 2. q. 23. colu. 8. Ioan. Ferrald. de priuil. regni Frãciæ iure 9. Corſet. de poteſta. regia, q. 11. & q. 55. in fin. Franciſ. Marc. deciſ. 456. ſub n. 32. volu. 1. Cobba. in c. quanuis, 2. p. § 10. ſub n. 5. de pact in 6. Benedict. vbi ſupra n. 70. cũm ſeqq. Borell. de Reg. catholici præſtan. c. 50. n. 4. & ſeqq. per tot. & n. 19. Anaſtaſ. Germon. de ſacror. immunitatib. lib. 3. c. 12. n. 40.

S ſeſſ. 25. de refor. c. 9.

T gloſ. & DD. in c. cum dilectus, de iur. patro. Borrel. de Reg. catho. pręſtã, c 52. Rolan. conſi 46. n. 7. vol. 1. Didac. Perea. li. 1. Ordina. tit. 5. l. 2. glo. coſtumbre antigua, col. 4. verſ. Dubitatur tamé.

V Gul. Benedi. in c. Rainutius, verb. Et vxorem. deciſ. 1. num. 22. & 23.

Iacob.

Digitized by Google

tur digiti iurantis à digitis Regis, vel Magiſtratus, qui eius nomine iuramentum recipit intelligitur illum fidei, & obedientię regis colligaſſe: x dexteram namque dexteræ coniungere, fidei, & amicitiæ ſymbolum apud antiquos fuit, y iuxta illud Virgilij: z

Ipſe pater dexteram Anchiſes haud multa moratus
Dat iuueni: atque animum præſenti pignore firmat.

Et alibi: a

Nec te noſter amor, nec te data dextera quondam.

Et Alciatus: b

Fœderis hæc ſpecies, id habet concordiæ ſignum,
Vt quos iungit amor, iungat & ipſa manus.

Et Statius: c

Iam pariter coëunt animorum in pignora dextræ.

Ex qua ratione prouenit, vt à ſentētia ab eis lata ratione temporalis iuriſdictionis non ad Archiepiſcopum, vel Romanum Pontificem, ſed ad D. Regem illius iuriſdictionis ſupremum dominum appelletur. d

Secundó, ex prædictis infertur, quod † licet vaſſalli dominorum, tam temporalium, quàm eccleſiaſticorum non ſint vaſſalli Regis immediatè, e ex vulgari regula f, quòd vaſſallus vaſſalli mei non eſt meus vaſſallus: intelligendum eſt hoc ſimpliciter, tamen ſecundum quid, ratione vniuerſalis iuriſdictionis, & maiorię, g vaſſalli Regis ſunt mediati, eiuſque ſubditi, & tanquam membra, & pars regni, fidelitatem, obedientiam, & reuerentiam ei exhibere tenentur, qualecumque dominis ſuis homagium præſtiterint, & ſub quibuſcumque verbis, & forma latiſſima iuramentū fecerint, ſemper fidelitas ſupremi capitis politici, eiuſque maieſtatis reuerentia cenſentur exceptę, contra quam ſi quid moliantur, crimen leſæ maieſtatis commitent, legeque Iulia punietur, h non ſolum amiſſione bonorum, ſed & vitæ, honoris, famæ, atque 20

X Iacob. Callc. in Margarita curiarum, dub. 8. verſi. 175. Borrel. de Reg. cathol. pręſtantia, cap. 64. nume. 1. & 4 cum ſeq. Arnulphus Ruzcus de iure regalium priuileg. 1. 1. nume. 14. & priuileg. 37. nume. 1. & priuileg. 43. n. 14. Anton. Oliba de iur. fiſci, cap. 7. num. 52. & c. 10. á num. 1. cum ſeqq.

Y l. 1. ff de cenſibus. glo. Bar. Paul. Iaſ. & alij in d. l. ff de pactis, IanusLangle. ſemſſerium, lib. 3. cap. 5. pag. 168. Z 3. Æneid. A 4. Æneid. B Emble. 39 C 2. Thebaid.

D Benedictus vbi ſupra deciſ. 2. n. 24. & 25. Couar. pract. c. 4. n. 2. Roſé. q. feuda. ſo. 2. c. 12. cócl 20. n. 5

E Surd. conſ. 310. nu. 53. & 275. num. 10. Aymon conſ. 492. & Iaſ. cōſ. 233 col. 8. verſic. Decimo tertio, vol. 2.

F glo. fin. in c. legitur. 81. diſt. Alber Bru. cōſ. 32. n. 2 Oldr. cōſ. 234. Marin. Frecia lib. 1. de ſubfeud. ſect. fuit dubitatum, n. 5. & 24. fol. 17. & 19. gloſ. in l. de acceſsionibus, vbi Bar. de diuerſ. & tēpor. præſcrip. & l. Modeſtinus de verb. ſignif. Bal in l. 1 n 4. C. cōmun. de legat. Iaſ. inter cōſi. feuda. Bruni, cōſ. 8. n. 54 cum ſeqq. Menoc. de recup. poſſ. reme. 10. n. 73. Gail de Arreſt. c. 7. n. 20 & 21. Oſaſc. Chache. cōſ. 64. n 52 Fari. de oppoſit cōtra reſt. q 55. n. 31.

G Surd d. cōſ. 275. n. 10.

H Peregr. de iur. fiſc. li. 5 tit. 1. n. 171. verſ Sed horū, Gigas de crimine leſæ maieſta. titu. de pœn. comit. crim leſ. maieſt. q. 25. Fachin. varia. contro. lib. 9. c. 35. Anton. Fab. lib. 7. coniect. c. 30. Gail de pac. publ. lib. 2. c. 19. n. 13. & lib. 2. c. 3. n. 15. verſic. Imo multi Sixtin. de regal. lib. 2. c. 20. n. 39. & 43. l. quiſquis. in princ. C. ad leg. Iul maieſta. §. publicam autem. Inſtit. de publi. iudic. c. cum ſecundum leges, in princ. de heretic. in 6. c. felicis, ibi. Sicut reus, &c. de pœn. in 6. l eorum, & ibi Bar. ff. de pœn. Caſanc. in cathal. glo. mund. p. 1. conſiderat. 42. Gail de pac. publ. lib. 2. cap. 15 n. 26. Lauden. de crim leſæ maieſt. q. 41 & Gig. ibidem. q. 23. n. 1. & 2. & Boſ. eod. tit. num. 118. Curtius iunior conſil. 137. num. 14. l. 1. verſic. Hodie autem, ff. de cadauer. punit.

I Paul.

atque memoriæ damnatione, deletione inſignium, & nominum delinquentis, amiſſione omnium priuilegiorum, & carentia ſepulturæ, ac deſolatione, ſeu deuaſtatione domus. Si veró aduerſus dominos ſuos rebelles extiterint, non leſę maieſtatis rei erunt, cum illud crimen ſolum committatur, quando Princeps ſupremus, eiusvè maieſtas lęditur, vel alterius perſona, eius odio offenditur, *i* ſed tanquam rebelles, & infideles dominis ſuis, pœnas à Foris noſtris ſtatutas, luent. *K* Sed vtriſque † contraria iubentibus, potius obediendum
21 eſt Regi, *l* quàm eorum dominis immediatis, quidquid Corſetus dixerit. *m* Clerici autem in locis dominorum † habitantes, licet à parentibus ſeruituti ob-
22 noxiis, geniti, ac procreati fuerint, vaſſalli ſeruitutis dici non poſſunt, licet quoad patrimonialia, ſi eorum bona ante ordinum ſuſceptionem alicui oneri fuiſſent ſubiecta, illud, & Clerici facti ſubire tenebuntur: *n* nõ ſolum autem Clerici, ſed & laici Infantiones, & nobiles, à poteſtate Baronum, licet in eorum locis habitent, erunt exẽpti: quia vbicumque morentur, & ſint populati, ſemper ſunt domini Regis, *o* & in tribus tantum tenentur præſtare homagium domino loci, in quo habitant, videlicet in defendendo caſtrum, & locum domini, & eius perſonam, & ſuorum familiarium; & de non faciẽdo ſeditionem in hominibus loci, & de exeũdo ad ſonum campanę cum aliis hominibns infra terminos loci: præter quæ omnino liberi ſunt, inde forſam

I Paulus in l. quicumque C. de Epiſco. & Cleric. & in l. adictos ſuplitio, nume. 6, C. de Epiſc. audi. Benedict. in c. Rsinutius, verbo, Et vxorem, deciſ. 2. nume. 155. adſio. & n. 161. & ſeqq. de teſta. Caſa. in cathal. glor mun. 5. p. conſide. 24 caſu 138. fol. 117, Auenda. de exequen. mãd. 2. p. cap 6. num 12. verſic. decimus caſus, Auil. in c. 1 prætor. gloſ juriſdiccion, num. 3. Cobba. in practic. cap. 35. num 3. verſic. Aduerſus, Iulius Clar. in praxi, §. fin. quæſtio. 36. nume. 24. Segu. in direct. iudic. 2. p. cap. 13. n. 53. Salçedo ad practic. Bernardi Diaz in c. 102. A, Humada in ſchol. ad Gregõ. Lopea in l. 65. tit. 5. parti. 1. gloſ. 8. n. 7. Mexia in pragma. taxæ panis, concluſ. 5 num. 37, cum aliis relatis per Peri. Cene, collect. 37 num. 9. & colle. 58. nu. 3, p. 1. & poſt eum Bobadil. in politi. lib. 2. cap. 18, numa. 62. A. d. l. quiſquis, Iulius Clar. de morte Andreæ Iſerniæ loquens in §. leſæ maieſtatis, n. 5. affict. in 1. p. conſtit. regni, rubr. 29. n. 6. & in c. vni. verb. Bona cõmittentium crimen leſę maieſtatis, n. 22. tit. quæ ſint regalia.

k tiru. de pœnis vaſſallorum rebellium.

L Specul. lib. 4. rubri. de feud. § quoniam ſuper homagiis, num. 29. & duobus ſequentibus, Nata conſi. 487. num. 17. Iacobaci. in ſua inueſtitu. verb. Fit promiſſerunt, num. 12. Roland. conſil. 1. num. 79. volu. 2. Surd. conſil. 210. num. 53. Conrad. in temp. omn. iudic, lib. 1. cap. 2. § 3. num. 9 Bobadilla d. c 26. n 152.

M de poteſtate regia, 5. par. q. 88. num 46. quem ſequitur Brun. conſil. 31. num, 4.

N Bald. in l. placet, num. 11. C. de ſacroſanct. Eccleſ. gloſ. & Alexand. in l, incola, ff. ad municipal. Bartol. in l. ratio, §. fin. de muner. & honor. & in l. fin. C. de exaction. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de mulctis, Mandelus Albenſis conſilio 8. numero 2. Surdus deciſione 20. numero 4 & ſequenti 10. Gutierrez canonicarum quæſtionum, cap. 34. numero 12. & 22. & practicar. libro 3. quæſtione 27. numero 7. & 8. Couarru. libro 1. variarum, cap. 4 nume. 3. verſiculo, Non tamen. Nicolaus Fæſtaſius de æſtimo. & collectis, 4. parte, cap. 2. à numero 1. cum ſequen. 55. Ferdinandus Vaſquius de ſucceſsion. creation, lib. 1. §. 10. numero 659. & libro 3. §. 22. limitatione 17. numero 43. Maira de iuriſdictione, 2. parte, cap. 6. numero 25. & 4. parte, centuria 1. caſu 11. numero 25. & caſu 49. numero 5.

O Molina in repertorio Fororum, verb. Infantiones habitantes in locis dominorum, folio 75. colum. 1. & per plures 55.

P facit

Digitized by Google

ſam *Idalgos* appellati, p quaſi † quod iure Italico gaudentes,à tributis,& oneribus ſint exempti, licet ius la- 23
tij † multo minoris prerogatiuę fuerit, quàm ius vr- 24
bis. q Ex cuius verbi ethimologia, Marta r conatur deducere, Hiſpanię reges aliquando Imperio Romano ſubfuiſſe, quod obſeruantia perpetua linguę maternæ,ex his quę ex Latino ſermone vſurpat, commutata litera,t, mutetur in,d, vt Senatus,armatus, legatus: & litera, c, in,g, vt ficus, Canonicus,Clericus;vnde Italicus, quaſi *Idalgus*, vulgari & corrupto ſermone dicatur: quod argumentum ſatis debile eſt, cum imò ſæpé Gothi in multis Romanorum Imperium ęmularentur, eorumque Reges Flauij titulo vterentur, ſ qui Romanorum Imperatorum erat. Sed in Aragonia peculiari, & materna lingua Infantiones † appellantur, t ex eo,
quod ſicut antiquitus apud nos omnes filij Regum In- 25
fantes appellantur, ita & richorum hominum Infantiones;ſicut apud Romanos poſteritas patrum per genituram propagata,Patritij appellãtur: u quod nomen poſtea ad omnes deſcẽdentes de genere militari per lineã paternam,ſiue is legitimus,ſiue illegitimus ſit, x obſeruantia noſtri regni fuit extenſum. Quinimò,vt inquit Gutierrez, y poſſe tentari dici Infantiones quaſi capita pręcipua militarium copiarum;vnde inHiſpania conſeruatũr militiæ genus(quod vulgò *Infanteria* dicimus)honorificentius cæteris eſſe,licet equeſtris ordinis Duces, ſicut apud Romanos,ex ijs,qui Centuriis, vel Decuriis celerum pręerant, honorificẽtiores iudicẽtur. z Ex qua armata militia,iſta palatina, & aulica originem duxit;& de iſtis poteſt intelligi quod dixit Otalora, a prius extitiſſe Infantiones,quàm milites;quia milites creantur,Infantiones verò naſcuntur,qui & ſcutiferi olim appellabantur, vel quod ſcutum richorum hominum ferrent, vel quod ſub eorum vexillo,ſcuto,& protectione militarent:qui aliquando pro rebus bene geſtis ad militiæ dignitatem efferebantur. Sed alij Fidalgos, † à fideli- 26
tate deduxernnt, quia eam prę cæteris omnibus ſeruare tenentur, quaſi fidalguia, guia de fidelidad dicatur.

P facit l.in Lyſitania,ff.de cenſibus,Couar.lib.4 variar.reſolut.c.1.n.11.Otalo.lib.2.de nobil.c.3 n.5. Greg.Lop.in l.2.titu.21.parti 2.Sarmien.ſelect.libro 2.c.fin.Gutier. pract. quæſt.lib.3.q.13.per tot. Villadiego in prolo. fori juzgo,gloſ.legis 8.n.18. Balthaſ. Gomez a Meſcua de poteſt.in ſe ipſum.li.2 c.23.n 23.& ſeqq.Didac. Perez l 4.Ordinam.l.2 tit.2.gloſ.fijosdalgo, Nuñez de Auenda. in ſuo dictionario poſt conſil verſic.Sunt alij milites quos fidalgos appellamus. folio 176.vbi enumerat priuilegia eorum.

Q Vvelfang.Laci. lib.12. coment. reipubli.Roman. c.1.p.888.

R de iuriſdict.2.p. c.26. n.73.& 74.

S Ameſcua vbi proxime verſ.iſta ratio, Baldes de dignit. Regum Hiſpaniæ c.18.n.34.Moral. lib.12. hiſtor.c.3.ad fin,

T Hieron. Zurita tom.1. annal.lib.2.c.64.fol.102. col.4. verſ. Conſeruaſſe, Guardiola in ſuo tracta. de la nobleça de Eſpaña, c.28 Gutier.lib.3 practic. q.17.n.242.in fin. & 245 poſt S.Thom lib.3.de regim.Princ.c.fin. Gregor. Lopez in l.fin.gloſ. Infançones,tit.1.parti.2 noſter Seſſe deciſ.1.n.39.Georg. Caue.deciſ. 107. per tot. Gama deciſio. 322.in fin. Frat.Prudentius de Sandoual in Choroni. Regis Alphonſi Imperatoris Hiſpaniæ,c.51. G.

V l.fin § fin.ff.de Senatoribus.

X Obſeruan.1.tit.de conditi.Infantionat.

Y dict.q.17.n.246.

Z Onufrius Panuinius in ciuitate Romana,pag.10.

A in tract.de nobil. 2.p. c.3,n.3.

catur. *b* Alij verò *Hijos de algo*, quaſi filij Gothorum dici contendunt, & nituntur probare. Quorum licèt multæ ſint ſpecies, alij enim dicuntur, *Infantiones de ſolar conocido*, à terra, ſeu loco, quod eius progenitores maſculi poſſederũt, quod ideo Baronia fuit nũcupata, *c* quod à ſolis maſculis poſſideretur, ſiue eſſet locus populatus cum ſubditis, ſiue ſolum caſtrum. Alij verò *de carta*. *d* A-
27 lij verò *de vengar † quinientos ſueldos*, *e* hoc eſt, de vendicandis quingentis ſolidis, ex eo, quod qui illis iniuriam aliquam inferebat, quingentorum ſolidorum pœna mulctabatur, eiſdem applicanda; quia quingenti ſolidi Iaccenſes, vigintiquinque libras argenteas conſtituunt, & lex 12. tabularum habebat, *f Si iniuriam alteri faxit XXV. æris pœnæ ſunto*. Cuius rei veſtigium extat in Foro *g* noſtri regni, dum inquit: *Quod ſi quis in habenis militis manus iniecerit violentas, ſoluat de calonia quingentos ſolidos*. Neque obſtat, quòd in militibus loquatur, cùm illi, vt ſupra diximus, Infantionum ſint origo, & omnes ſoli Regi ſubiecti, dominorumque reſpectu, quodadmodo forenſes, licet in fauorabilibus ciues reputentur, *h* tamen non concurrunt cum cæteris vaſſallis
28 ſeruitutis in peitis † & aliis oneribus, cum, vt inquit obſeruantia *i* noſtri regni, nihil magis proprium ſit Infantionibus Aragonum, quam recipere, & non dare pro aliqua villania, hoc eſt, pro ſeruitute; ſecus verò ſi gratioſam liberalitatẽ exercẽtes donauerint, hoc enim ingenuitati nihil detrahit, * qui antiquitus extra vrbes in ſuis caſtris habitare ſolebant: *k* quod vtinam hodie Barones noſtri regni obſeruarent; vt feliciores, atque ditiores domus ſuas filiis relinquerent, quod & lege Lycurgi, inter Lacedemonios obſeruatum fuit; ne eorum aſſidua communio contemptum pareret, & in nobilibus Galliæ *l* hodie ſeruari traditur.

B Baeça de inope debitore, cap. 16. numero 44. & ſequentibus, Gutierrez vbi ſupra n. 19. 29. & ſequentibus.

C Sanctus Thom. lib. 3. de regim. Princip. cap. fin. Lucas de Pena in l. mulieres, verſic. 4. ex comitatu, C. de digniça. lib. 12. Auendaño de exequend. mandat. 2. par. cap. 14. nume. 32. Caſanens conſ. 64 num. 14. Guid. Papa quæſtio. 386. Garcia de oobilitate, § 1. gloſſ. 18. nume. 27. & ſequen. Frat. Ioannes Benitus Guardiola in tracta. de la nobleça de Eſpaña, cap. 30. Seſſe deciſio. 1. num. 48. volum. 1.

D obſeruant. nota etiam titu interpretationes qualiter, & in quibus, Bardaxi de officio gubernatoris, quæſtio. 5. num. 34. & ſequen. Seſſe dicta deciſione 2. nume. 12. & ſequen.

E Plaça de delictis. c. 2. nume. 10. Couarru. de vet. collatione numiſma, cap. 6. nom. 7. Gomez a Meſcua dicto lib. 2. ca 23. in fin. Schraderus tracta. feudal par. 9. cap. 4. nume. 29. Salazar de vſu, & conſuetudine, cap. 1. numero 104. Villadiego in prologo for. juzgo, Guardiola de la nobleça de Eſpaña, c. 31.

F Azor 1. par. inſtitu. moral. lib. 6. cap. 63. pagi. 622. C.

G in titu. de iniur. foro 1.

H cap. ex parte, de foro competen. l. penultima, C. de incolis, lib 10. Carabita ſuper titibus magnæ Curiç, ritu. 301. nume. 16. & ſequen.

I obſeruant. 1 titu. de priuileg. milit.

* Molina verb. Infantiones. verſic. Infantiones habitantes in ciuitate Cæſarauguſtæ.

K Tit. Libi. Decada 1. lib 7. cap. 18.

L Ioannes Botero lib. 2. de la magnifi. do las ciudades, capit. de la reſidencia de la nobleça.

§. Vigeſimus octauus.

Quibus verbis colligatur Principem voluiſſe vti plenitudine poteſtatis, & illam in alium transferre, & de clauſulis earumque effectu.

SVMMARIVM.

Verba ad quid fuerint inuenta. 1.

Liberum arbitrium ſeu plenitudinem poteſtatis ex quibus verbis translatam inferamus. 2.

Verba in Aragonia ſecundum propriam ſignificationem intelligenda. 3.

Arbitrorum poteſtas in Aragonia latiſsima, & reductio ad abitrium boni viri non habet locum in Aragonia. 4.

Libere procedendi facultas à Principe iudici conceſſa quid importet. 5.

Clauſula, de plenitudine poteſtatis, primum locum obtinet, & oſtendit ſecundum illam voluiſſe Principem procedere ſi deliberate & conſulto reſcripſerit, & de eius effectu. n. 6. 12. 13.

Clauſulæ, motuproprio, & ex certa ſcientia, an tollant vitium obreptionis, & ſubreptionis; & aliquid circa ea quæ ſunt facti operentur. 7.

Clauſularum adiectio quid operetur in reſcriptis Principum. 8.

Conditio ſi preces veritate nitantur tam in reſcriptis, quàm in contractibus ineſſe cenſetur. 9.

Clauſula, non obſtantibus quibuſcumque, &c. an operetur in præiudicium tertij. 10.

Princeps an potius præſumatur circumuentus, quàm quod voluerit tertio præiudicium inferre, & contra ius reſcribere; & quando tertij præiudicium verſari dicatur. 11. & 15.

Superſedere poteſt quis in executione reſcripti, donec Princeps melius fuerit informatus. 14.

An ſine clauſulis, ſi actus non valeat, de poteſtate ordinaria, præſumatur, Principem illam expedire voluiſſe de plenitudine poteſtatis. 16.

Si in eadem perſona concurrat iuriſdictio ordinaria, & delegata, ex qua earum præſumatur procedere. 17.

§. Vigeſimus octauus.

CVM verba ad hoc fuerint inuenta, † vt ſint 1
noſtri cordis nuntia, & earum, quæ in animo ſunt paſſionum notæ; *a* ita vt nec credatur aſſerenti, contrarium ſenſiſſe eius, quod verbis protulit; ideo, videndum eſt, quibus verbis vtantur Principes, ad ſignificandũ † plenitudinem poteſtatis in alios velle
transferre, & quæ ſint illa, quibus ſignificatur, eos ſe- 2
cundum

A l, Labeo, in fine, ff. de ſupellectil legat. Decius in l. ſemper in ſtipulationibus, nume. 4. de regul. iur. Caueta conſil 20. nume. 2. & 290. in fine, Menochius de arbitrar. quæſtione 7. numero 75. Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuilegio. 1. nume. 56. Tiraquellus in l. ſi vnquam, verb. Libertis, num. 17.

cundum plenitudinem poteſtatis in aliquo actu velle procedere. Circa primum dicendum eſt, multa verba à noſtris *b* proponi, quibus id ſignificari poteſt, vt putà, ſi dixerit: *Quod procedas alte, & baſſe; vel facias ſecundum cor tuum, ſecundum ſenſum tuum, ſecundum tuum appetitum, aut ſecundum carnem tuam, vel pro libito voluntatis.* Vel dixerit: *Ea facere poſſis, quæ nos facere poſſemus, vel procedas de facto, hoc eſt manu regia, nulla ſolemnitate, aut lege ſeruata, vel pro tua mera, & libera voluntate, & abſoluto arbitrio.* Quibus verbis adeó liberum, & abſolutum arbitrium translatum cenſetur, vt nec iure, nec ęquitate, nec ratione ſit regulatum, ſed in mera eius, cui conceſſum eſt, voluntate reſideat, *c* vt, in rei propriȩ diſpenſatione, dicebat Iuſtinianus, *d* quemlibet eſſe moderatorem, & arbitrum. Idemque dicendum eſſet, ſi non dixiſſet, pro libito voluntatis, ſed pro tua voluntate, quia adhuc de libero arbitrio, non de regulato eſſet intelligendum, cum hæc ſit huius nominis, *voluntas* propria natura.
3 Ex quo fit, vt cum in Aragonia verba † ſecundum propriam ſignificationem accipiantur, ſi partes tranſegerint, & ad voluntatē alicuius ſtare compromiſ-ſerint, latiſſima dicatur † conceſſa poteſtas arbitro ad
4 diſponendum de rebus, ſuper quibus fuit compromiſſum, ita vt ipſi liceat, ſibi eas adiudicare: quod non ſolum in vim pacti, vt aliqui voluerunt, valebit, ſed etiam in vim laudi, poſtquam à partibus, vel procuratoribus in compromiſſo conſtitutis, talis ſententia fuerit laudata; à qua (quantumuis ſit iniuſta, & irrationabilis) reductionem ad arbitrium boni viri non admittere, communis noſtri regni praxis obſeruat: & hoc iure ſtatui poſſe noſtri tradiderunt, *e* quamuis aliàs regulariter in compromiſſis, pro arbitrio regulato

B Menochius de arbitrar. lib. 1. quæſtione 7. à num 42. cum ſequentibus Ortenſi, Canalcanus de brachio regio, 1. par. nume. 131. cum pluribus ſequentibus, Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 2. quæſtio. 6. Bart. in l. creditor, §. Lucius, ff. mandat. Afflictis deciſione 305. nume. 4. Rippa in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 181. de adquirend. poſſeſsio, Bart. in Extrauaganti, ad reprimendum, verbo, Videbitur, nume. 12. & conſi. 82. Alexand. conſilio 199. in fin. lib. 6 Ruinus conſ. 13. nume. 6. lib. 2. & facit l. ictus fuſtium, de ijs, qui notant. infam. l. verum, §. ex facto, ff. de minoribus, Anibal. Troyſius ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu 288. n. 4.

C l. cum quidam, de legat. 2. l. fideicomiſſaria libertas, ff. de fideicomiſſ. liberta. Bart. in l. alio, nume. 9. ff. de aliment. cibar. legat. & repetitione leg. penultimæ, num 50. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Felinus in cap. 1, num 51. de conſtit. vbi Andr. ab Exea nume 396. Socin. in l. verū, §. cum quidam, nume. 32. ff. de rebus dub. Iaſ. in l. ſi ſic legatum, num 34. & 35 de legat. 1. Menoch. de arbitrar. lib. 1. dicta quæſtio. 7. num. 32. Natta conſil. 530. nu. 8. Vbertus Zucard. conſ. 66. nume. 39. & 40. Bartholomæus Socin. conſilio 120. num. 7. volum. 2. Afflict. deciſ. 378 num. 3. Pariſ. de Puteo de ſindicatu. tit. de arbitrar. n. 10. in fin & Orianus in tract. de arbitr. in princi. n. 26. Deci. in l. in actionibus, n. 21. ff. de in litem iurādo, & in l. captatorias, n. 6. & 7. C. de teſtamēto milit. & conſ. 355. n. 4. Ruin. conſ. 27. n. 5. & conſ. 219. n. 3. lib. 1. Pariſ. cōſ. 26. n. 27. lib. 4. & cōſ. 121. n. 13. li. 2. & conſ. 71 n. n. 26. lib. 3.

D in l. in re mandata, C. mandati.

E Iaſ. in l. 1. n. 6. ff. de legib. Socinus ſeni. conſil. 63. n. 6. volum. 4. Cæſar Barcius deciſ. Bononien. 86. nu. 9 verſ. Etenim ex ſtatutis.

gulato deberet intelligi *f* tamen ſi per viam facti in extraiudicialibus, libere procedendi † facultas alicui 5
concederetur, legis, & iuris diſpoſitioni non ſubeſſet, *g* ſed voluntatem, omni iuris neceſſitate ſpoliatam, importaret: *h* ſecus verò, ſi prædicta verba ad iudicem, & magiſtratum, cuius peculiare eſt iura ſeruare, & ſecundum leges ſententiam proferre, referantur, magis eius excitare iuriſdictionem videntur; *i* vel ex cauſa, vt putà propter enormitatem, notorietatem, ſeu frequentiam delictorum, ſecundum ſubiectam materiam, liberam poteſtatem, & abſolutum arbitrium in procedendo tribuere: quod ſi verba dubia ſint, in ea ſignificatione erunt accipienda, qua arbitrium regulatum, & poteſtatem ordinariam demonſtrent, *K* ſi actus, qui ſecundum eam exerceri debet, poſſit ſecundum eam ſuſtineri; cum indubio potius quis præſumatur elegiſſe viam iuris communis, quàm priuilegij, & magis iure ordinario, quàm extraordinario velle procedere, cum iura extraordinaria *l* non ſint in conſideratione, quoties actus iure ordinario ſuſtineri valet. Si verò non poſſet ſecundum poteſtatem ordinariam expediri, eo caſu, cenſebitur à Principe, vel lege, quoad illum effectum, translata plena, & extraordinaria poteſtas.

Circa ſecundũ, verba, quibus Principes vtũtur ad ſignificãdũ ſe velle plena, & abſoluta poteſtate in aliquo vti, ſunt clauſulæ in eorũ reſcriptis, & mãdatis adiectæ, inter
6 quas primũ locũ obtinet † clauſula, de plenitudine poteſtatis

F l. penultima, ff. de arbiter. l. 3. C. de dot. promiſſ. Baldus in cap. quintavallis, de iureiuran. Decius in cap. 1. 1. lectura, num. 2. verſi. Secundo in quæſtione, de conſtitur.

G Decius in l. in perſonam, §. generaliter, nume. 2. de regul. iur. Marſilius in praxi, §. conſtante, nume. 24. & ſequen. Gozadines conſilio 47. num. 9. Curtius ſenior conſilio 48. colum. 1. Calcane. conſilio 3. num. 8, Menochius conſilio 10. num. 10. & de arbitra. libro 1. quæſtione 7. nume. 35. & quæſtio. 8. nume. 34.

H Georgius Nata in Clementina, ſæpe, §. non ſic, colum. 10. de verborum ſignificatione, Ruinus cõſilio 100. nume. 4. lib 1. & 121. num. 2. & 133. & 138. num. 2. lib. 2.

I Iaſ. in l. ius ciuile, nume. 2. & ſequentibus, de iuſtitia & iure, Decius in cap. cauſamque, num. 1. de teſtibus. poſt Hoſtienſem, & Inmolam in cap. ſignificauerunt, eodem titu. Felinus, & alij in cap. in corrigendis, de offic. ordinar. Palcotus de conſultat. par. 1. quæſtione 3. artic. 2. verſic. Verum, in fie.

K l. quamquam. l. in teſtamento, C. de teſtamento milit. l. miles, C. eod. l. ſero, §. medico, de annu. lega. il. quidam conſulebant, cum ibi notatis per Bartolum, de re iudicata, Innocentius in cap. innotuit, in fine, de electio. Ioannes Andræas in cap. dudum, de decim. Bald. in l. bonorum, C. qui admitt. & in rubr. C. de pœn. iudic. qui male iudican. num. 2. Alexand. conſ. 60. num. 20. volum. 2. & conſil. 58. num. 12. lib. 3. Philippus Deci. in cap. ſi quando, numero 21. & ſequentibus, de reſcript. Lancelot. Deci. in l. ſi mihi, §. in legatis, de legat. 3. Caſaneus in conſuetud. Burgund. rubri 20. cum concordantibus per Iaſ. in dicta l. quamquam, & per Hippolitum de Marſil. ſingular. 84. & in l. ſe vnoquoque, num. 24. de re iudic. Menoch. dicta queſt. 7. num. 15. & 18. Ruin. in l. Gallus, §. ſi eius, num 60. ff. de liber. & poſthum. & in l. ſtipulationum quædam. num. 12 ff. de verborum obligatio. Auguſtinus Beroios in c. qui res, n. 29. de reb. Eccleſ. non alienan.

L l. 4. §. 1. de fideicommiſ. libertat. cum concordant. per Tiraquellum de retract. §. 32. num. 58. Iaſ. in l. ſi cauſa, nume. 7. C. de tranſactio. Deci. in cap. at ſi Clerici, §. de adulteriis, num. 8. & in cap. Clerici, num. 4. prope fin. de iudic. Couarru. lib. 1. variar. cap. 3. colum 5. Peralta in l. ſi Titio, delegat 2. & in l. ſi quis, num. 23. delegar. 3. Rippa in l. 1. num. 124. de vulgar. Menoch. de præſumption. tom. 1. lib. 4. præſumpti. 4. num 8. & 9. cum ſequentibus per tot.

M Pariſ.

ſtatis, quæ omnes alias ita ſuperat, *m* vt dixerit Pariſius *n*, eam nõ tolli à regula inualidãte clauſulas, motuproprio, & ex certa ſcientia, quia enixe oſtendit, illam apponentem voluiſſe ſecundum eam procedere; atque ita omnes iuris deffectus ſupplet, vt nihil opponi poſſit, *o* quod annullet reſcriptum: & ea ſolus Princeps ſupremus vti poteſt, qui legibus ſuperior ſit, *p* cum per illam ſignificet, non velle legibus ſubeſſe illud, ſuper quod reſcribitur, tamen ſuper facto nihil ſupplebit, etiam ad-
7 iuncta clauſula, † ex certa ſcientia, *q* ſi aliàs conſtet, reſcriptum eſſe ſubreptitiũ, vel obreptitium, licet multi *r* ex clauſula, ex certa ſcientia; & ex clauſula, motuproprio, vitium ſubreptionis, & obreptionis ceſſare aſſerant: cum per primam inducatur præſumptio, Principem circa negotium, ſuper quo reſcribit, bene inſtructum eſſe, per ſecundam veró (quæ primæ nimis affinis, & proxima eſt) *ſ* ex mente, & voluntate Principis proceſiſſe, neque fuiſſe tale reſcriptum per importunitatem obtẽtum, ſed claudere os omnibus, vt de obreptione, ſubreptione, & deffectu intentionis opponere poſſint, cum enixius voluntatẽ Principis demonſtrent, & maximã firmitatẽ, & robur reſcriptis tribuant: tamen verius exiſtimo, adiectionem harum
8 clauſularum, † licet maiorem ſignificationem voluntatis inducant, aliosque effectus circa ſolemnia pariant,

M Pariſ. conſi. 5. nu. 115. volum. 4. & conſil. 1. n. 68 volum. 2. Curtius ſenior conſil. 66. num. 14. Socin. iuni. conſi. 69. nu. 64. in 5 Feſtaſius de collect. 4. p. cap. 6. num 40. Quintilia. Mandoſ. in regula Cancellariç 17. de non tollendo q 8. u. 6 & 7.

N dicto conſilio 5, nume. 94.

O Bald. in procem. decretal. colum. 4 & in præl. ud. feudorum, colum. 9. verſic. Sed pauca. Decius conſil. 191. num. 3. & conſil. 198. colum. 1. & conſilio 373. num. 8. & 653. nume. 23. Rolaudus conſi. 1. num 68. & conſil. 7. nume. 105. volum. 3. Crauetta conſil. 182. Cephal. cõſil. 58. ad fin. & Riminal. conſilio 79. nume. 9, volum 1.

P Ruinus conſil. 23, nume. 15. lib 2. Socinus iuni. conſ. 69. colum. penulti. lib. 2. Felin. in cap. cum non liceat, nu. 11. de prç-ſcripr. Anaſtaſ. Germoni. de indult. §. nos itaque, num. 32. & fatit l. forma, C. de offic. præfect prçto. Alexan. in l. 2. §. is proquo nume. 7. ff. quod quiſque iur. Rimiuald. conſil. 23. num. 69. & 70. Grammat. conſil. 100. nu. 23. Cephal. conſilio 617. num. 31. lib. 5. Rebuf. in praxi de non tollend. iur. quæſit. gloſ. 6. n. 15.

Q Salicet. in l. ſi quando, C. de inoffícioſ. teſtamen. Paulus in l. teſtamentum. C. de teſta, & Bald. in c. ſtuduiſſi, de offic. delegat. Iaſ. in l. cauſas, C. de tranſactio.

R Pariſ. conſil. 3. num. 70. & 71. & conſil. 5. num. 120. & conſil 141. num. 2. volu. 4. Albertus Brunus conſil. 5. num. 6. Anton. Gabr. commun. concluſ. lib. 6. titu. de clauſulis, concluſ. 1. num. 25. & concluſio. 2. nume. 1. Guid. Pap. conſilio 83. num. 20. in fin. & conſil. 178. num 6. & conſil. 205. nume. 21. Crotus conſilio 143. num. 27 & conſ. 520. num 27. Corneus conſ. 315. num. 20. volum. 4. Regnerius Sixtinus de regalibus lib. 1. cap. 5. num. 41. & ſequen. gloſ. in cap. 2. de filiis prçsbiter. cap. ſi motuproprio, de præben. in 6 Clementina, ſi Romanus Pontifex, eodem titu. gloſ. in cap. 1. de conſtitutio. in 6. Silua conſilio 50. numero 13. & 18. Rebuffus in conſtituti. Gallic. titu. de reſcrip. numero 123. Caſador. de penſion. deciſ. 3. num. 4. & de reſeruationib. deciſ. 5. num. 1. Deci. conſ. 341. & 655. Grammatic. deciſ. 66. nume. 41. 42. Aymon conſ. 296. colum. 6. Nata conſ. 636. numero 159. Rolandus conſi. 1. num. 66. in 3. gloſ. verbo, Elegerint. in cap. ad hæc, de reſcript. vbi Abb. num 7 & Deci. num. 5. Curti. ſenior conſ 65. num. 20. Boſius in praxi de Principe, num. 205. Staphile. de vi & poteſtat. clauſul. fol. 84. Conradus in templo omni. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4 num. 30. cum ſequentibus. Brunus conſ. 1. num. 76. & 77. & Iaſ. inter eiuſdem cõſilia, conſ. 8. n. 59 & 60.

S gloſ. in c. ſtatutũ, §. 1. verb. Literatũ, in fin. de reſcrip. in 6, Alex. ad leg. 3. in princip. ff. quod quiſque iur. Aymon conſ. 717. n. 21. lib 4. Velazq. de Auenda. in l. 40. Tauri, gloſ. 11. num. 58. cap, ſi motuproprio, vbi Doctores de præbendis in 6. & in cap. 23 aures, de reſcriptis.

riant, t & circa ea, quæ ſunt iuris, cum illa in ſcrinio pectoris ſui cenſeatur Princeps habere; non tamen ſupplebunt deffectum intentionis ſuper facto, nec circa ea, quæ ſunt facti, aliquid operabuntur, u vt putà circa conſuetudines, vel ius priuatum tertij, quod eo ſenſu accipiendum eſt, vt ſi Principi non fuerit narratum factum, ex quo ipſe intelligat tertio præiudicium inferri, nihil operabuntur clauſulæ ad iuſtificandum reſcriptum, x quia licet illę magis terreant, & impellant eos, ad quos diriguntur reſcripta, ad illorum executionem, non tamen iuſtificant, quod de ſe iniquum eſt, nec iuſtam Principis poteſtatem augent. Imò ſi ſuper principali fuit Princeps deceptus, ita pariter præſumitur deceptus ſuper clauſulis acceſſoriis, y quæ non ſupplent erroneam, & falſam informationem, maxime, ſi veroſimiliter Princeps bene informatus non conceſſiſſet, vt putà quia opreſſum fuerit, quod res, ſuper qua reſcriptum impetratur, erat litigioſa, z vel beneficium à Romano Pontifice impetratum, erat iuriſpatronatus laicorum, cui ex prędictis clauſulis non ſolet derogari, a imó & vbi expreſsè eſt facta derogatio, ſupplicatione ad ſanctiſſimum, ſoler executio ſuſpendi. Si verò tales clauſulæ fuerint adiectæ, iam tota facti veritate explicité enarrata, vel ſuper facto proprio Principis reſcri-

T c. ſi motuproprio, vbi Ioannes Andræas, & alij de præbend. in 6. Rebuffus conſil. 34. pag. 59. colum. 1. verſic. item in hoc mandato. Curtius ſenior conſil. 66. colum. 6. verſic. Confirmatur, Parrſius conſil. 3. nume. 57. in 4. Doctores in cap. ad aures, de reſcript. vbi Ripa num. 34. Felin. 6. cum ſequentib. & Decius 11. Corneus conſil. 115. colum. 4. lib. 4. Socinus iuni. conſil. 94. num. 20. lib. 2. Gomez in regul. de iure quęſito non tollēdo, quæſtio. 13. adſio. Rebu tom. 2 in conſtitutio. Gallic. tit. de reſcript. in princip. nume. 113. Staphil. de liter. grat. & iuſtit. titu. de via & effectu clauſularū, fol. 83. not. Alexan. conſi 115. nume. 1. & 2. volum. 7. Xuar. allegatio. 12. nu. 25. 40. & ſequentibus. Roman. conſil. 327. num. 10 cum ſequentib. Felin. in d. c. ad aures, & in cap ſi quando de reſcript. & in cap. cauſam quę, el 2. de teſtibus, & in cap. cum inter, de exceptio. Aymon conſi. 717 ferè per totum, volum. 4. Couar. in cap. alma mater, § 7. num. 2. de ſentent. excomunication. in 6. Staphile. vbi ſup. Rebuf. ſuper concordas titu. forma mandati apoſtolici, verb. Motuproprio, vſque ad nume. 47. Anaſtāſ. Germon. in tract. de indult. §. nos itaque, Antonius Gabr. commun. concluſion. lib 6. titu. de clauſul. concluſ. 2. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 5. §. 4 verſ. Tertio, num. 37. Quintilia. Mandoſ. in regula Cancellariæ 16. de concurrentibus ſuper eodem beneficio, q. 4. n. 5. & per totum, cum aliis ſca quæſtionibus ſequentibus. V Deci. conſi, 341. n. 5. & alij ſupra relati.

X l. prædia. ibi. Vel caueatur, aut ſponte donauerit C. de locat. prædiorum ciuil. lib. 11. Decius conſilio 286. num. 4. & 7. Alexand. conſil 122. num. 26. volum 4. Romanus conſilio 98. nume. 3. Pinellus, C. de reſcinden. vendit. 1. par. rubricę, cap. 2. num. 20. per text. in cap. cum ad monaſterium, in fin. ibi. Vt nec Summus Pontifex licentiam indulgere poſsit, de ſtat. monach. eleganter explicans Couar. in cap. 2. ad fin. de teſta. Conradus in templo omnium iudicum, libro 1. cap. 5. §. 4. verſic. Tertio, num. 38. cum duobus ſequentibus.

Y argum. text. in l. doli, §. diuerſum, ff. de nouat. Pariſ. conſil. 4. num. 19. volum. 2.

Z Felinus in cap. ex parte, el 1. de reſcript. Ruinus conſil. 109. num 15, volum. 4. Anaſtaſius Germon. de indult. §. ſed ea certa ſcientia. num. 19. Bald. Paul & Alexand. in l. ſiquis in iudicio, ff. ſi quis cautio. Iaſ. in l. ſi quis in quemquam, eodem titu. Felinus, & Doctores in cap. cauſamque, el 2. de teſtibus, Brunus conſilio. 21. numero. 12 Innocentius. & Abb. 3. notabi. in cap fin. vt litependen. Gomez in cap. 1. numero 195. & 199. de conſtit. in 6. Rebuffus in 3. par. ſignaturæ, in clauſula quatenus litigioſum, pagina 261.

A idem Rebuf. vbi proxime, verſic. Necnon iurepatronatus, num. 9. pag. 166 & num. 54. & 59. Couar. practic. cap. 36. num. 3.

B Pariſ.

reſcribentis,[b] vel alieno,coram ſe geſto;cum ceſſet præ-
ſumptio malę informationis, & defectus intentionis,
ceſſabit omnino vitium obreptionis, vel ſubreptionis,
quod alias ab eo,cuius ius lęditur, [c] ſemper opponi po
9 terit etiam prædictis clauſulis adiectis, cum † conditio
illa,ſi preces veritate nitantur, [d] quæ in principali con-
ceſſione ſemper ſubintelligitur, etiam clauſulis acceſſo-
rijs ineſſe cenſeatur,(quod etiam ad contractus exten-
di poteſt, [e] quando narrata cauſam finalem reſpiciunt,
licet alias non ſubintelligeretur)quia licet Princeps ge
10 neraliter dixerit, † non obſtantibus quibuſcumq;, non
tamen creditur voluiſſe in præiuditium tertij reſcribe-
11 re; imo tale præiuditium † exceptum cenſetur, ac po-
tius creditur Princeps circumuentus, & reſcriptum de
falſitate ſuſpectum, quam quod per illud voluerit ter-
tio præiuditium inferre, etiam ſi plenitudine poteſtatis
vti voluiſſe conſtet, ex clauſulis in dicto reſcripto ad-
iectis,quæ à noſtris Doctoribus multipliciter declaran-
tur. Primo conſtituentes differentiam inter magnum,
& paruum tertij pręiuditium, quam merito improbant
Pine-

B Pariſ.conſ.5.num.11 & ſequen.vol 4. ex traditis in Clement.1.de probat.Maſcard concluſ 159 Mennch.conſ.2.num.29. vol.1.Socin. conſil. 266. num.27. & 55. volum.2. Pariſ. conſil.15.num.60. lib.2. Curci. ſenior conſ. 49.num.77. Angel.de Peruſ.conſ.368 num.8.Corne.conſil.218. numer.34. lib.1. Iacobus de Leonardis inter conſilia feudal. Bruni.conſil.114. a num. 172.cum ſequen.Folleri. in praxi cenſuali,verb.nō viſitas,a num.47.& ſeq. & num.53.& ſequ. Proſper Farinac. de oppoſit. contra teſtes, q 65.num. 98.& ſeq. Miſinger. centur.5.obſeruar.34.

C Andre. Gail practicar. obſeruationum, lib.1.obſeruatione 14. & lib. 2. obſeruat.58.num.3. & ſequentibus, Socin. Iunior conſ.77. num.15.volu.1. Roland. conſ.7 nu. 107. vol.3.Rimінal. conſil.79. num.34 & 35.& conſil.5 num.228.Socin conſ.151 num.4.volu.3. Oldrad.conſ.337.num.7.& Xuarez allegat.9.verſ.primo quia vbicumquè.Decius conſil. 689.

D c.2. cap.ſuper literis,vbi Doctor.communiter de reſcrip.Bart.conſil.90.nu.8.Decius conſ.198.nu.6. & conſ.350.col.penult.verſ.illud videtur procedere,Calcane.conſ.17.Cacheran. decis 179. num. 26. Ripp.reſponſ.18.num.6.cum ſeq.lib.3.facit tex.in l.fin.C. de diuerſ.reſcrip.gloſ.principalis in cap. ſi ſuper gratia de offic.delegati in 6.

E Alexand.conſ.30.num.10.vol.5.Lapp.& Gemini.in cap.quamuis per tex.ibi niſi hoc expreſſe dixerimus.& in c.ſi propter tua debita de reſcript.in 6. Gloſ. in l.ſi ex falſis.verſ.præcipimus, C.de tranſactio. vbi Bald.Paul.& Iaſſ.num.7.Bal.in l.1.oppoſit.1.C.de manumiſ.vindict.Decius in cap.2.num 5.& Felin. 22.cum.ſeq.de reſcrip Gomez in regula de iure quæſito non tollendo,q.1.& Rebuff.in praxi,tit.de non tollendo ius quæſitum.gloſ.6.per tot.Sebaſtian.Medicis in tract.de adquir. dominio ad legem finalem, ff.de legib.verb.aut in conſeruando,gloſ.2.p.3.num. 20. & duobus ſequen. Alexand. conſil.26.lib.2.& conſ.35.lib.4.Decius conſil.21.& conſil.33.64.& 98.Ferdin.Loazes in 5 fundamento pro parte oppidi de Mula,poſt num.38. Burſat.conſil.38.num.51.& 52. in 1.Socin.conſ 87.num.13.vol.3.Decius conſil.192.num.5.& 342.num.10.& conſ.15.num.5. Pariſ.conſ.2.num.87.vol.1.Cancer 3.par. variar.c.3. num.29.& ſequent.180.& ſequent.Boſsius de Principe,numer.22. Brunus conſil.feudalis 16.numer.4. & ſequentibus,& conſil.2.numer. 2.Neuizan.conſ.feuda.23.numer. 30. Buinol.a Sole in quæſtio. legalibus,quæſt.29.per tot.Proſper. Carauit.in ritibus magnæ curiæ,ritu 312.num.11.facit tex.in l.2. §.ſi quis à Principe,& §.merito.ff.ne quid in loco publico,cap.ſuper eo,vbi communiter Doctor de offic. delegat.l.cum aius,C.de emancipat Iaſſ.poſt gloſ.& Doctor.in l.fin.num.2.& 3.C ſi contr.ius. vel vtilit.publi. Bart.in l.1.C.de fund.patrimo.lib.10.Abb.Felin.& Doctor.in cap.cum olim de re iudic. Bald. conſil.279.lib.3.Curci.Iun.conſil.143.Bornin.Caualca.1.p deciſ.41.num.53.cum ſequentibus, Iacob.Berreta conſil.14.num.4.& ſeq. Surdus conſ.203.num.30.Rippa in cap.2.num.32. de reſcriptis, Camillus Borrellus ad Bellugam,rub. 9. verbo alterius,iniuria,verſ.& tali ea,& verſ. per equipolentiam.Nicolaus Feſtaſius de collectis,4.part. cap.6.a num.36.

F In

Pinelus, & alij, quia ex modicitate non ceſſat iniuſtitia, quod intelligendum eſt, ſiue tale præiudicium verſetur circa ius quæſitum in re, ſiue circa ius quæſitum in ſpe certa, ſeu ad rem, vt puta, ſi quis tanquam proximior agnatus, vigore fideicommiſſi, ſeu maioratus, vel, vt noſtri Aragonenſes vocant, *Vinculi*, ex teſtamento, vel cōtractu excluſis fœminis, reperiatur vocatus, non poterit iſtius ſpem Princeps ſuo reſcripto fallere, habilitando fœminas ad ſucceſſionem talium bonorum, quamuis multi inter hæc etiam diſtinguant, h & aſſerant poſſe Principem de plenitudine poteſtatis, et à ſine partis citatione, auferre ius quæſitum in ſpe, licet non negent in hoc animæ concedentis, & vtentis ad hoc tali poteſtate præiudicium fieri, & eius periculum adeſſe, quod ſi adeſt merito poteſtas negatur ex ſupradictis.

Secundo declara, vt licet prędicta clauſula,† de ple 12
nitudine poteſtatis, habeat vim derogatoriæ, tamen ſi lex, quam per eam derogare intendit, i habeat etiam expreſſam clauſulam derogatoriam, vel iuramento, k (quod vim clauſulæ derogatoriæ habet) ſit confirmata, per eam non derogabitur, etiam ſi adiectę ſint clauſulæ, non obſtantibus, & ſupplentes, quę regulariter ad iuris diſpoſitionem tollendam ſunt aptę.

Tertio, quando ex reſcripto, in quo talis adeſt clauſula, reſultat iniquitas, ſi per eam illud ſuſtineatur, l non aliquid operabitur, cum eo caſu potius eſſet plenitudo tempeſtatis, quam poteſtatis.

Quarto, ab aliquibus prædicta clauſula reſtringitur, vt tunc demum operetur, quando Princeps cum cauſæ cogni-

F In 1.par.rub.C de reſcinden.vendi.cap.2.num.24.l.&in maioribus, C.de appellat.Brunol.à Sole q.19.no.14.& 25.Gallin.de verbor.ſignifi.lib.10.cap.25.a num.6, cum ſequen.

G Bal.in prælud. feudor.colu.13.verſ.Item dicit, Deci.conſ.273.col.penultima, & conſ.66.col.fina.conſil.544 col.fin.& conſil 689.col.2.Corne.conſil.9.num 42.vol.2 Ruin.Ruin.conſil.71.num.37.vol.3.Gratus conſil.158.num.30.volu.2 Riminal.conſ.79.num.37.& 3.& conſ.5.nu.232 & 233 & conſ.46.num 46.Gregor.Lopez in l.3.tit.13.q.28.parti.6.Surd conſil.203.numte.20.Brunol.à Sole d.q.19.num.26.Sarmiēto in l.Gallus, & quid ſi tantum, num.74.vbi For tun Garcia, num.256.Molin.de Hiſpa.primog.lib.1.cap.8.num.31.& lib.3.cap.3.num.14.& 20.& & lib.2.c.7.num.22.

H Rebuff.tom.3.conſtit.Gallicar.tit.de citationibus in præfatione nu.19.pag.52.Cauallinus milleloq.837.Franciſ.Becius conſ.56.nu36.40.& 41.& 58.Ruin.conſil.191.num.12 lib.1.& conſ.48 num.11 & conſ.160.n.8.lib.4.& conſil.21.num.8.conſil.163.num.22.volu.5.Gozadin.conſil.9.numer.49, verſ. Tertia concluſio, & conſil.85.num.25.Pariſ.conſil 1.nu.64.& 138.volum.2.Socin.Iunior conſil.76.nu.129.lib.1.& Beroius conſil.140.nu.28.& 29.vol.3.& plures alij relati á Roſſenthal.contro.feudal.tom.1.c.7.concl.19.nu.21.& 22.lit.X.Y pag.326.&lit.EE.ad legem 2.in fin, de natal.reſtituendis, Molin.de Hiſpa.primog.lib.1.c.8.nu.28 & 29.& lib.2.d.c.7.n.23.& 24.Doctor.communiter in d.§.& quid ſi tantum, gloſ.fin.in l.ſed cum ab hærede, 12.ff.ad Trebellian.gloſ.in commodo, in l.ſeruitutes 14 §.publico, ff.de ſeruitut.

I Riminal.d.conſil.79.num.39.

K Gloſ.in cap.cum non deceat de electione in 6.Gloſ.in Clement.dudum, verſ.pacta de ſepultur.Abb.Felin.& Decius in cap.Conſtitutus de reſcrip.Alexan.conſ.27.& 125.lib.1.& conſ.195.& 205.lib.3.& conſ.243.vol.5.Nata conſ.320.& conſ.368.Paul.conſ.206.& 284.lib.2.

L Riminal.dict.conſil.5 num.229.& conſil.13.num.77.

M Molin.

cognitione, *m* & parte citata procedit, quod præciſſe
13 præſumetur ſi prędictę clauſulę fuerit † adiectũ, *n* quod deliberatè, & conſultò talia reſcribit; quamuis enim clauſulæ non ſint ſimpliciter neceſſarię, vt intelligamus Principem de poteſtatis plenitudine voluiſſe procedere, tamen ex illarum adiectione facilius conſtabit, *o* quia licet Princeps omnia iura in ſcrinio pectoris *p* cenſeatur habere, tamen † propter multitudinem reſcriptorum,
14 quę ab eo indies impetrantur, pręſumitur contra ius reſcribens, potius circumuentus, & deceptus, quam quod ius voluerit violare, & legibus derogare. Vnde
15 is, † cui tale reſcriptum dirigitur, poteſt executionem eius ſuſpendere, donec melius Princeps ſuper facto informatus fuerit: *q* datur enim recurſus à pręcepto Principis male informati, *r* ad eundem melius informandũ. Si tamen ſuper facto plene informatus, & de tertij pręiudicio † certus reſcripſerit, *ſ* vbi ſolus leges condit, &
16 ſolus derogat, ſolaquè eius voluntate ius ſubſiſtit, & infirmatur, licet clauſulæ non fuerint adiectæ, cum ſciat actum illum de poteſtate ordinaria expediri non poſſe, ne actus reddatur eluſorius, de plenitudine poteſtatis, *t* (licet hoc non exprimat) & ex mera gratia, & priuilegio

M Molin. de Hiſpan. primog. d. c. 3. nu. 12. lib 3 & d. c. 7. lib. 2. num. 25. Riminal. d. conſil. 5. nu. 227. & 231. & conſ. 46. nu 120. Socin. conſil. 164. poſt numer. 7. lib. 2. Decius conſ. 410. num. 21. & 544. col. penul. Alciat. conſil. 166. poſt numer. 25. Roland. conſ. 2. nu. 164. lib. 1. Celſus conſil. 73. num. 58, & conſ. 88. num. 32.

N l. Ariſto in prin. de iure deliber. cap. illa præpoſitorum, & cap. ſequenti, 11. q. 3. Rolan. conſ. 1. nu. 59. lib. 3. & Siluan. cõſil. 50. nu. 27. Gramat. conſil. Ciuili 100. num. 48. & facit tex. in l. aut in prin. ff. quod vi aut clam.

O l nec damnoſa, l. reſcripta, de diuerſ. reſcript. l. fin. vbi Paul. Salicet. Iaſ. & omnes, C. ſi cõtra ius, Felin in cap. nonnulli, num. 9. de reſcript.

P Cap. 1. de Conſtitut. in 6. l. omnium, C. de teſtam.

Q Cap. ſi quando de reſcript. cap cum teneamur de præben. Gloſ. notabilis, in §. deinde, verſ. non ſtans in authen. de mandat. Princip l. reſcripta, l. quoties, C. de precib. imperat. offerend. Becci. conſil. 3. num. 81. & 82.

R Rebuff. in l. quod iuſsit, 2. notab. num. 53. de re iudic. Anton. Gabriel commun. concluſ. lib. 2. tit. de appellat. concluſ. 1. num. 6.

S Felin. in cap cum inter, col. 3. de exceptio. Alexand. in l. quacunque, C de teſtam. milit. Iaſ. in l. 3. num. 4. ff. quod quiſque iur. gloſ. in Clement. & ſi principalis, de reſcript. Bald. in l. cos. C. de appellat. Alexand. conſ. 59 nu 8. lib. 1. Surd. deciſ. 2. num. 19. & 20.

T Decius conſil. 11. num 20. conſ. 77. num. 3. & in cap. quoniam, Abbas colu 6. de officio delegat. & in l. more. col 4. ff de iuriſdictione, &c. & in l. Ciuitas, nom. 6 ff ſi cert petat. Banci. de nullitat. tit. de nullitat. ex defectu iuriſdiction. ordin. num. 172. Molin. de Hiſpan primog. lib. 2. cap 7. num. 69. Menoch. de præſumptio. tom. 2. lib 6 præſumptione 4. num. 4 Riminal. conſil. 213. num 14. & 15 vol. 2. & conſil 455. numer. 22. vol 3. Vaſquius controuerſ. Illuſtri. lib. 1. cap. 26. num. 9. Fabius Oprinellos in repet. legis Imperium, num. 255. ff. de iuriſdictione. &c. Brunorus à Sole quæſt 19. num. 37. & 38. Hippolit. ſingulari 84. Paul. de Caſtro in l. ex imperfecto, in fine, C. de teſtament. & conſil. 414. num. 5. 2. par. Aymon conſil. 75 num. 3. Camill. Gallin. de verborum ſignificatione, lib. 5. cap. 18. numer. 569. iuncto cap. 19. numer. 185. Contrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. Tertio, verſ. ſeptimo dicitur, num. 2. Roman. ſingulat. 251 Abbas in cap. cum ex officij, num. 32. vbi Felin. num. 19. & ſequentibus, de præſcript. & facit tex. in l. 3. de teſtam. milit & in l. 1. §. offilius, cum l. ſequenti, ff. ne quis eum, &c. Griebeus ad Gail lib. 2. concluſio. 56 conſideratione 3. num. 2. Maur. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centur. 1 quæſt. 17. numer. 25. Menoch. lib. 2. præſumptione 12. num. 5. Petra de poteſtate principis. cap. 32. quæſtione 5. princip. num. 34.

V Bald.

gio proceſſiſſe credendum, ac præſumendum eſt. Quod ex eo ſolum probabitur, quod ſignatum fuerit tale reſcriptum ſigno priuilegii, *u* cum enixius factis voluntas declaretur quam verbis, nec neceſſarium eſt ei, qui ex duplici qualitate procedere poteſt, exprimere in vim cuius procedat, cum ſi exprimat, non eſt cur ad coniecturas confugiamus: *x* Si vero non exprimat, & altera ſit dignior, vel ſpecialior, in vim illius cenſebitur proceſſiſſe, vt ſi quis ſit † ſimul ordinarius, & delegatus, 17
ſententiamquè proferat; illa, quamuis nō ſit expręſſum, à delegato lata cenſebitur, *y* cum delegati qualitas ſit dignior in illa cauſa, quam ordinarij: *z* licet ambæ in eius perſona concurrant, cum idem iudicetur, ac ſi in diuerſis perſonis concurrerent *a*, quo caſu, ſi ab ordinario pro reo, & à delegato pro actore ſententiæ proferentur, lata à delegato valebit, nec reus hoc caſu priuilegio rei adiuuabitur, ſed appellatio ad delegantem erit vtroquè caſu interponenda.

V Bald. in l. item lapilli, num. 8 ff. de rerum diuiſſione ſequitur Ripa in l. quominus, num. 33. ff. de fluminibus, facit tex. in l. Paul. ff. rem ratam haberi, l pro hærede, ff. de adquirend. hæredita. l. certum, vbi Doctor. ff. ſi cert. pet. & in l. fina. de diuort. & in l. ſi cum ſine, §. ei de edili. cio edict. cap. dilecti de appellat. cap. eximant, 12. q. 2.

X Notat Abb. in cap. cauſamque. vbi Decius num. 4. de iudic. Imola in cap. cum veniſſent, colu. 4. de inſtit. Felin. in cap. cum ex officij num. 32. de pręſcript. cap. ſignificanit, de corpor. vitiat. Menoch. de præſump. lib. 2. præſu. 17. num. 1.

Y Not. Paul. in l. etſi prætor, ff. de offic. eius, cui mād. Ioan. Andr. vbi Dominicus col. 4. in cap. ſi poſtquam de electione in 6. cum concordantibus per Felin. in d. cap. cum ex officij, num. 24. & 31.

Z Cap. ſane, cap. ſtuduiſti, de officio legat. Aneharran. conſil. 164. num. 2. & 132. num. 2. Alexand. & Doctor. in d. l. 1. vbi Purpurat. num. 28. & Camill. ad Belſng. rubr. 11. §. & quæ, litera B. Bart. in l. præcipimus, C. de appellat. & in l. fina ff. de colleg. illicitis, cum alijs per Felin. in cap. 1. num. 6. de præſcript, cap. per tuas de arbitris, cap. ſacris, cap. quod in dubijs, de ſepultur. l. ſi communem, ff. quēadmod. ſeruit. amittat. cum concordantibus per Iaſſ. in l. 1. C. de tranſactio. & Hipolit. de Marſil. ſingul. 501. & ſingul. 780 & in rubr. de fideiuſſor. num. 130. Nata conſil. 1. num. 10. Menoch. d. præſumpt. 17. num. 4. & ſeq. Lancellot. de attentat. p. 2. cap. 20. num. 7. cum multis alijs relatis à Mauro Burgio in tract. de modo procedendi exarrupto, centur. 1. q. 75. num. 7. & ſequent.

A l. ſi pater, §. 1. ff. de adoptio. l. tutorem, ff. de his quib. vt indig. not. Iaſſ. in l. ſingularia, num. 7. vbi Decius num. 5. ff. ſi cert. petat. c. fina. vbi not. Abb. Anto. de Butrio. & Bald. de re iudic.

§ Vigeſimus nonus.

Plenitudo poteſtatis an extendatur ad ea, quæ iuris naturalis ſunt, & quæ ſint illa.

SVMMARIVM.

Clauſulæ non ad poteſtatis, ſed ad voluntatis quæſtionem adijciuntur. 1.

Ad poteſtatis quæſtionem materia ſubiecta, ſuper qua reſcribitur eſt conſideranda. 2.

Poteſtas Principum quare ad ius naturale non extendatur. 3.

Homo poteſt multipliciter conſiderari. 4.

Verba I.C. in l. 1. §. ius naturale, de iuſtit. & iure, & Imper. in §. 1. inſtit. de iure naturali. in fin. explicantur. 5.

Laurentij Vala mordacitas improbatur. 6.

Matrimonium non ſolum eſt inter fideles, ſed etiā inter infideles, & apud Romanos qua ſolemnitate contraheretur. 7.

Concil. Trident. cap. 1. ſeſſ. 24. de reformatione matri-

matrimonij explicatur.8.

Filij naturales, an ſint ſucceſſionis paternæ capaces, & quomodo legitimentur, & quid de ſpurijs.9.

Spurij an ſint alendi à patre. & quid in Aragonia.10.

Accurſius in d. §. ius naturale, verbo coniunctio improbatur.11.

Liberorum procreatio eſt iuris naturalis, & in quo ſit in homine cum cæteris animalibus communis, & in quo diuerſa, 12. & 15.

Imagines maiorum cum ſuis titulis cur in prima ædium parte à Priſcis poni ſolerent. 13.

Filij an ſemper virtutis, & nobilitatis maiorum ſucceſſores exiſtant. 14.

Educatio liberorum homini cum brutis communis eſt, ſed diuerſo modo, fine, atque ratione.16.

In recta iuuentutis inſtitutione ſalus, & conſeruatio reipublicæ conſiſtit.17.

Pater & mater quomodo filijs alimenta præſtare teneantur.18.

Defendere ſe commune eſt brutis cum hominibus ſed homines cum moderamine inculpatæ tutellæ, & moderamen, in quo conſiſtat.19.

Defenſiones ciuiles ad exemplum naturalis fuerunt introductæ, ſed ex illis quæ ſint proximiores naturali defenſioni, & quæ remotiores.20. cum ſeq.

In Aragonia indicijs & confeſſione extraiudiciali conuincitur deliquens ad pœnam ordinariam.23.

Appellatio quare reuiſio potius appelletur in Aragonia 25.

Appellatio an ſtatuto tolli poſſit. & quibus caſibus de iure, & de foro non admittatur remiſſiue.

Regna iure gentium in finem politicum introducta.27.

Ius naturale an ſit ſemper immutabile, & de ratione, obſeruant. Item Index, tit. de fide inſtrumen.28.

§. Vigeſimus nonus.

1 CVM clauſulæ † ad voluntatis, nõ ad poteſtatis quæſtionem, quæ noſtro inſtituto conuenit, pertineant, inueſtigare oportet, ad quæ illæ, quantumuis ampliſſimæ, & latiſſimæ, extendi valeant? Cum ſemper mate-
2 ria † ſubiecta, ſuper qua reſcribitur, ſit conſideranda, & actus ſecundum eam interpretandi, *a* etiam ſi verba
eſſent impropianda: *b* Ita vt quo † ad ius naturale non
3 extendatur, *c* cum illud omne Principatu potentius ſit,

A l. Proculus, ff de vſufr. l. inſulā, de præſcrip. ver. Bald. in l. data opera, num. 29 in fin. C. de his qui ac cuſ. non poſſunt, Iaſ. in l. ſtipulatio iſta habere, §. ij qui, num. 6. de verb. obli. Neuizan. conſ. 92. nu. 26. & ſeq. Ruin. conſ. 161. nu. 18. vol. 4. Pariſ. conſ. 88. num. 1. in 1. Caſane. conſ. 21. nu. 58. Belloo conſ. 21 num. 21. Craneo in reſpo. pro genero, num. 518. Natta conſ. 416, num. 3. & ſeq. Cephal. conſ. 176. num. 37. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſump. 104 num. 28.

B l. ſi vno. vbi gloſ. Bart. Bald. & alij, ff. locati, l. ſed etſi poſſeſſor § 1. de Iureiuran. Tiraquel. in l. ſi vnquā, verb. reuertatur. nu. 37. C. de reuocan. Ruin. conſ. 168. num. 26. vol. 2. Pariſ. conſ. 26. nu. 119 vol. 2. Neuizan. conſ. 90. nu. 14. Nat. conſ. 94 num 1. Beroius conſ. 30. num. 2. vol. 3. Surd. deciſ. 283. nu 20. & 21.

C l. qui habet, §. ſi pupillus, ff. de tutor. §. ſed naturalia in tit. de iur. natural. & c. l. fin. C. de teſtamen. milit. Azor vbi proxime 1. p c. 4. verſ ſecundo quæritur, pag. 494. & verſ. quarto quæritur, pag 499. Hoſtienſ. Abb. Butri & alij in cap. 1. de tranſact. in Cardinal. in 3. notabil. in Clement. Paſtoralis, §. cæterum per illum tex. de re indic. Alex. conſ. 79. num. 7. lib. 1. & conſ. 111. nu. 4. lib. 6. Iaſ. conſ. 86. nu 14. lib. 3. Rimin. conſ. 45. nu. 14. 35. vol. 1. Rebuſ. in praxi, tit. de reſcripto etiam, & per inde valere, nu. 54. & duobus ſeq. pag. 318. Stephan. de Feder. de interpret. iur. 2. p. principali. num. 28.

D Gloſſ.

D Gloſſ.in l fina. vbi Doctor.C.ſi contra ius.Abb. Felin.Decius,& alij communiter in cap. quæ in Eccleſiaſtû de conſtitut.Conrad.in templ. omni.iudi. lib 1.cap.1.§.3. verſ. nono,& §.4 verſ. vigeſimo octauo nô poteſt, Noſter Monter deciſ. 15. nu.12. Petra de poteſtate Princip.cap.3.q.3.n.77. Azor inſtit.moral 2.p lib.11.c. 4. verſ. quinto quæritur, pag.1219.Sayrus in claui Regia, lib.3. cap.10. numer.8.

E l.1.§.ius naturale,ff.de iuſtitia & iure. Ferdinandus Rebellus de obligatio. Iuſtitię, lib. 1. de prælud.Iuſtitiæ, q.2. pag. 8. Forcatul.in Neciomancia iur.dialog.37.

F Franciſcus Valleſius in ſacra Philoſophia,cap.55 Vincentius Beluacenſis in ſpeculo Morali, lib.1. pag.3. diſtin.35. in princip.

G In §.1.in fin. inſtit. de iur.natur. Angel.Matheacius de via &ratione iur. lib. 1.cap.10. num.6.cum duobus ſeq.

H l.1.§.1.& §. generaliter.ff.ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicetur.

I Nicolaus Serarius tom. 2. opuſculorum Theologico,de legibus, art. c 3. pag.34.

ſit, *d* & non poſſit vlla humana poteſtate derogari: pro cuius rei perfecta intelligentia dicendum eſt,quod homo poteſt † conſiderari ſecundum diuerſas operatio- 4
nes:vel ſenſus tantum, in quibus vno genere cum cæteris animalibus continetur, vel ſenſus, & intellectus ſimul,quæ ſoli homini conueniunt. Ex his oritur ius illud naturale primæuum: *Quod,*† vt inquit noſter I. C.*e*
natura animalia docuit: Sed hoc intelligendum exiſtimo, 5
ſecundum diuerſitatem naturæ, ſingularum ſpecierum, non(vt aliqui voluerunt) quod idem ſit ius naturale in brutis, & hominibus, ſed quod in vtriſq; ab inſtinctu naturæ proficiſcatur,& oriatur, & quod tam homines, quam bruta, eodem naturę inſtinctu ad eadem applicentur, diuerſo tamen modo: quia in brutis cum nulla ſit ratio,ſola illa inclinatione, & affectione ducuntur, quæ eis à Deo, naturæ auctore,fuit inſita, & quamuis igniculi quidam,*f* & imagines ingenij,& rationis appareant in eis, vt quandoquè videantur hominis prudentiam, ſi non aſſequi, ſaltim imitari. Vnde Iuſtinianus *g* dixit: *Illa iuris naturalis peritia cenſeri*, quia phantaſia,ſeu ęſtimatiua in eis loco eſt rationis,ſeu intellectus, tamen nihil intellectu,& cogitatione perficiunt, nec vlla ratione,vel honeſtatis forma,prædita ſunt,aut quidquam iuris habent,cum non operentur libere,& ęqui,atquè ini qui ſint expertia,non ius in eis, ſed inſtinctus dari dicemus,ſecundum quem producit motus naturales,ex quibus ſi damnum inferant non imputatur animali: *h* Homines tamen,licet ab eodem in eadem opera ducantur, illa tamen cum ratione,humanæ ſpeciei conueniente,modis,& formis naturali ratione coniunctis,ſecundum id,quod bonum,& æquum eſt,moderantur,& diſponunt,& in finem referunt.Quando igitur motus huiuſmodi naturę ad homines redigis,pariunt ius quoddam naturale, quod licet primum à ſenſu originem habeat,tamen ſimul,atq; à ſenſu ad rationem natura reflectitur;iam ſenſus deſinit,& incipit animi actus,à quo ius naturale formatur, *i* cum cæteris animantibus non omnino cõmune,cû ratio etiam à natura, & fortior quam ſenſus,& potentior ſit,ideoq; legem ſenſus obſcurare; & ideo cum in homine proponimus affectus naturales, non intelligimus illos prorſus belluinos, nihil penitus habẽtes rationis, aut iuris, ſed illos, qui inſtinctu,

ctu, & propenſione naturali, ad conſeruationem huius
vniuerſitatis cum ratione conueniunt, erantque futuri
in natura hominis, etiam ſi in ſua illa innocentia, in qua
creatus fuerat, manſiſſet: ſed poſtquam illam exuit, ac
propter vitium morbi originalis contaminata eſt, neceſ
ſe fuit, vt mens, & ratio humana has affectiones, & in-
ſtinctus naturæ regeret, & moderaretur, ſuaq; vi in offi-
cio retineret, preſtaretque, quodadmodo, quod ipſa in-
nocentia prçſtitura fuiſſet; & hoc in homine ius natura-
le dicitur, quod nihil aliud eſt, niſi iudicium illud ratio-
nis, quod nobiſcum naſcitur, nec aliqua arte, aut ſtudio
addiſcitur, quod non recte percipiens Laurentius Va-
6 la, *K* cuius † mordacitas tanta fuit, vt mortuus dice-
retur mordere humum; & paſſim in iuris profeſſores
ſtomachatur, &, vt alter Cicero *l* triduo ſe perfectum
Iureconſultum (melius dixiſſet Ireſtultum) euaſſurum
exiſtimat, & gloſſas in Digeſta, longe vtiles Accurſia-
nis, triennio conſcripturum profitetur, *m* (ſed indige-
ſtas melius dixiſſet), is ridiculum arbitratur dicere, Ius
naturale eſſe, quod natura omnia animalia docuit, ne-
gans appetitum coeundi eſſe iuris naturalis, cum
I. C. hoc intelligat pro quoddam impulſu, & immu-
tabili prouocatione naturç, tuncque ius eſſe, quan-
do humana ratione diſpoſitum eſt, ac intra cancellos
naturç manet, non generi, ſed humanç ſpeciei, ac na-
turæ animalis rationalis conueniens. *n* Nam inter bru
ta nemo eſt qui dicat ius adeſſe, cum ius ſit ars çqui,
& boni; & ferç (vt ſæpè diximus) çqui, & iniqui ſint
expertes. *o* Vnde rectè I. C. *p* maris & fœmine con-
iunctionem, *quam in homine matrimonium appellamus*,
iuris naturalis eſſe tradit, quod inter perſonas ca-
paces conſenſu perficitur, *q* ſolaque animorum con-
iunctione dicitur ratum, & perfectum, licet poſtea
corporum coniunctione conſumetur: quod inter nos
ſacramentum magnum eſt ratione inſtituentis, & ratio-
ne loci, & ratione perſonarũ, inter quas fuit abinitio cõ
tractũ, & ratione ſignificationis, a c etiã propter magna
bona, quæ ab eo procedunt, ſed iure naturali attento:

K lib. 4. cap. 48. Conanus in commentar. iur. libro 1. cap. 4. nume. 7. pagi. 18.

L in oratione pro Murenna.

M in præfacione libri tertij Elegautiatum. Felician. de cenſibus, lib. 1. cap. 1. n. 8.

N Sanctus Thomas 1. 2. quçſtione 71. articu. 2. in reſpõſione ad tertium argumentum, vbi Sotus in lib. 1. de iuſtitia & iore, quæſtione 4. articul. 3. in fine, Ioſephus Gonçalez variatum quæſtionum cap. 38. num. 19 & 20. & cap. 21. num 3.

O Fortunius Gareia in dict. §. ius naturale, nume. 9. & Conanus. & Ioſephus Gonçalez vbi proxime.

P in dicto §. ius naturale, Cobba. de ſponſal. 2. par. cap. 1. in principio & num. 6. Ioſephus Gunçalez, & Fortunius Garcia vbi proxime, *Petrus*. Faber lib. 2. ſemeſtrium, cap. 1. pagi. 2. verſicu. Animalibus, Petrus Gregorius ſintagm. iur. lib. 9. cap 2. num 13. & de Republica lib. 9. cap. 1. numero 47. Bellarminius tum. 2. controuerſ. principal. 4. lib. 1 cap. 4. verſiculo, Adde primo, pagi. 984. Et cauendum à Fabio Optinelo in repetitione legis, ſimperium, numero 198. aſſerente, omnem coniunctionẽ maris & feminæ large, & improprie matrimonium appellari puſſe.

Q l. 1. ff. de titu nuptiarum, § 1. Inſtitu. de patria poteſtate, l. nuptias, ff. de regul. iur. l. conſenſu, C. de repud. cap. 1. de voto, cap. debitum, de bigam.

etiam inter † infideles exiiſtit, r ſi conſenſu perficiatur, 7
& indiuiduam vitæ conſuetudinem retineant. Vnde
I.C. noſter non loquitur de cōnubio, ſ quod fiebat a-
pud Romanos per confarrationem, per conuentionem
in manum, & coemptionem, ex quo matresfamilias ma
nebā̄r, qua ſolēnitate deficiēte, vxores ſimpliciter appel
labātur. Inrer fideles iſte cōſenſus, certa forma ſeruata ex
plicari debet, qua nō ſeruata, hodie extāte decreto ſacri † 8
Cōcil. Tridēti. t ſublara eſt capacitas ſubditis, ad ſic cō-
trahēdū, quam neq; illi habere dicentur, qui ex loco vbi
Concilium receprum eſt ad locum in quo non viget nō
illuc cōmorandi, ſed tantum contrahendi cauſa acceſſe-
rint, & illic omiſſo proprio parrocho de facto cōtraxe-
rinr; ex qua rarione magna præuia iuris diſceptatione, ac
de conſilio decem iuriſconſultorum fuit declaratū per
D. Ildephōſum Gregorium Archiepiſcopum Cæſarau-
guſtanum, u virum, & ſanctitate, & prudentia conſpi-
cuum, *In cauſa matrimoniali Franciſci Baſilij de Contamina
contra Catherinam Ximenez, qui matrimonium contraxerant in
loco de Laſa Diæceſis Baionenſis*, cum non ſeruata forma Cō
cilij conſenſus pręſtitus reputetur illegitimus, nec matri
monium, talis maris & fœminæ coniunctio dicatur, ſed
concubinatus, ex quo mater vxor iniuſta, x filij vero, ex
tali coniunctione nati, nón legitimi, quia parentes ad ſic
contrahendum lex canonica incapaces reddit: ſed na-
turales tantum † appellabuntur: & ideo licet abinteſta- 9
to ad hęreditatem legitimam parentum non admittan-
tur, tamē ex reſtamento ſecundum eorum voluntatē ca
pere poterunt; y quia illorum (propter capacitatem, &
aptitudinem, à narura prouenientē), cōditio, parum à le
gitimis diſtat, z ſolum conſenſu ſolemni, in formaque
legitima, in eorum parenrum coniugio deficiente: qui
ſi poſtea ſuperuenerit, vel pręcedens conſenſus illegiti-
mus, & minus ſolemnis, reſcripto Rom. Pontif. quaſi in
radice

R c. gaudemus, de diuort. cum concordantibus per noſtrum Petrum Cenedo 2.p. collecta. 70. n. 2.

S Vlpianus in fragment. inſtitutionum, cap. 21. & 29. Borrellus de Regis catholici pręſtan. cap 14. num. 25. & ſequentibus, Didacus Medrano in tracta. de conſenſ. connubia. cap. 4.

T ſeſſio. 24. de reformatio. matrimon. cap 1. Azor 2. par. inſtitur. moral. lib. 5. cap. 2. verſicu. primo quæritur, colum. 529 nouiſsime, late, & eleganter D. Petrus Cenedo in practicis quæſt. ſ. n. quæſtion. 21. & quęſtioo. per tot. Thomas Tribiſan. deciſio. 23. per totam. Cancer 3. par. variar. cap. 11. num 92. Ioſephus Gonçalez, dicto cap. 38. num. 24. in fine, ſed monitiones à Concilio requiſitę non ſunt de forma, Riminaldus conſil. 591. per tot. volum. 6. Gutierrez lib. 2 practicar. quæſtio. 4. num. 8. & ſeqq. & de iuramento confirmatorio, 1. p. cap 51. num. 21. & ſequen. & in additione eiuſdem poſt finitum opus.

V Cenedo in dicta q 21. n. 40.

X l. penultima, §. fin. ff. ad municipal. l. ſi vxor, 13. verſiculo, Plane, ff. ad legem Iuli. de adulter. Menochius de arbitr. caſu 418. nume. 15. 16. centuria 5. Gutierrez canonic. lib. 2. cap. 7. nume. 13. Azeuedo lib. 8. nouæ Recopilationis, titu. 19. l. 2. n. 15.

Y glo. in l. 2. ff. de bon poſ. contra tabulas. Iaſ. in l. fratres, nu. 6. C. de inoffi cioſ. teſta. Maſtril. 2. p. deciſ. 152. Burſa. conſ. 76. n. 34. Azeb. lib. 5. nouæ Recop. tit. 8. l. 6. & duob. ſeqq. Anto. Gom. in l. 9. Tau.

Z §. liceat igitur, in Authēnico, quib. mod. natura. eff. legi. & in §. natura, in Authē. quib. mod. natural. effic ſui. Caeſalu. in l. ſiqua illuſtris, n. 4. 13. & 30. C ad Orfician. Paleot. de not. & ſpur. c. 11. n. 2. & c. 15. & 27. Natta conſ. 421. volu. 2. Horat. Carpan. ad ſtatur. Mediolan. 1. p. c. 456. n. 25. & ſeqq. Fulbius Patian. de probat. lib. 2. c. 5. n. 9. l. item legato 47, § patui, ff. de lega. 3.

B c. tanta

radice matrimonij diſpẽſatis, *a* ſuppleatur,perinde legitimi efficientur, *b* ac ſi in vero & legitimo matrimonio eſſent procreati,etiã ſi aliud mãtrimoniũ intermedium
10 fuerit: *c* quod ſi ex nefario,† inceſtuoſovè coitu,contra iuris naturalis rationẽ,fuerint procreati,ſpurij dicẽtur *d*, quaſi ſine patre,quia eum habeãt,quẽ habere nõ licet, & honeſte demõſtrare valeãt,&ideo nec nomẽ filiorũ merẽtur,nec à patre,ſaltim iure ciuili attẽto, *e* alẽdi ſunt, licet iure canonico, *f* propter naturalẽ ęquitatem, cõtrarium ſit diſpoſitum. & alendi ſunt,nõ tãtum ſecundum indigentiã naturæ,ad ſuſtinendã vitam(vt aliqui voluerunt), *g* ſed imó attentis diuitiis, & dignitate paterna, *h* cui pietatis cauſa in hac materia ſtandum eſt in Ara-

A l.qui in prouincia,57.§.diuus,ff.de ritu nuptiarum,Guiliel.Benedict. in c Rainuctius,verb. Et vxorem,in princi.n.102.

B c.tanta,qui fil.ſint.leg.d.§.diuus, Ludo. Moli.de iuſt tom.1.tract.2. diſputa.172.& tom.2. tract.2. diſpu.475.p.1454.C.Caldas de nomina.emphiteo.q 21.n.34 & 35.Iul,Cla.in §.feudũ,q.82. ad finẽ. Anto.Gomez in l.9. Tau.n.55.cum. ſeqq. Ioſeph. Ludoui.cõmun.concluſ.tãtu.de legitimatio.cõcl.1.& Anto.Gabr.eod.tit.cõclu.1.Petr.Dueñ.reg.350 Cobba.de ſponſa.2.p.c.8 §.2.Tiraq.de iur primogenii.q.34.& q.40.nu.112.& 113.& in l.ſi vnquam,gloſ.ſuſceperit liberos,à nu.64.& 72.cum ſequen.95.addition.ad Bart.in l.Gallus,§ & quid ſi tantum,num.14.litera.H, Manti.de coniectu.vltim.lib.11.tit.12. & alij plures quos refert Petr.Cene.in collecta.ad illum tex.2.p.collect.68.Burſat.conſi.17. & 18.per tot.Decian. conſil.5 à num.63.cum ſeqq.in 1. Peregri.de fideicommi art.24. Anton.Theſaur.deciſ.Pedemont.84 & 196.Raudenſ.de analog.cap.36.num.128.Roland.conſil.100.volum.2. Bertazol,conſil.52.in ciuilibus, num. 14.& ſequentib.volum.1.pro vtraque opinione,noſtræ tamen adhærens,plures Doctores refert nouiſsime Bornin. Caualcanus, 3.p.deciſio.32.num.3.4.& 5. Berengari.Ferdinand.in l in quartam,num.51.ff.ad legem Falcid. Horatius Carpanus ad ſtatut.Mediola.1.par.cap.456. de legitimatione,num 126. Surdus conſ.213,num.17.& 18.Lancellot Galia.conſi.122.per tot. Ioſeph.Gonçalez variar.quæſtion. cap.38.nume.18. Fortunius Garcia in d.§.ius naturale,n.9,Conan.lib.1.commẽta.c.4 num.7, Iacobus Aluarot.ſuper feudis,tit.ſi de feudo fuerit controuerſia.§.naturales,num.8.& ſeq. Peregri.de iur.fiſc.lib.3.tit.18.de naturalibus,& ſpuriis,num.10.Garcia de nobilitate,gloſſ.21.num.13.& 62.Bernard.Græueus ad Gail.lib.2.concluſ.141.cum conſideratione ſequenti,cum multis aliis relatis per Henric.à Roſentha. tom.1.controuerſ.feudal.c.7.concl.18.n.1.litera.A, & noſter Ioſeph.Seſſe,1.p.deciſ.34.n.3.Portolea in ſcholiis ad Molin.verb.Rex,num.11 & ſequentibus.

C Barr.in l.bonorum,ad fin.ff.rem ratam haberi.

D l. vulgo cõcepti,ff.de ſtat.homi.§.penult.vbi Silueſt Aldobrandi,inſtit.de nupt. & in Authentico.de inceſt.nuptiis,in princ.Anto.Conci lib.2.ſucceſsiuarũ lectionũ,c.11.Cuiaci.lib.5.obſeruationũ,c.6. Sorlorza.de crimine parricidij,lib.2.c.3.p.118.

E Authẽtica,ex cõplexu,C.de inceſt.nupt. Moli.tom.2.de iuſt.tract.2.diſput.168.Barboſ.improbãs concordiã Couarrubiæ in l.1.4.p.n.68.fol.563.ff.ſolut.matrim.Rolan .conſ.89.n.2.in 3.Paleot.de not.& ſpur.c.46. 47.per tot.

F c.cum haberet,de eo qui dux.in matrimon.cũ cõcordãtibus per Dueñas reg.367.Roxas de ſucceſsionib.abinteſtato,c.23.n.2 Barboſ.in d.l.124.p.n.64.& Paleot.vbi proxime,c.18,Lara in l. ſi quis à liberis §.idem reſcripſit,n.13.ff.de liber.agnoſcend. Ioann.Igneus in l.neceſſarios,§.non alias,2.p. n.146.ff.ad Silania,Garcia de vltimo fine à n.119.Ripa in d l.1.n.66.ſolut.matrim. & in l.ſi vnquã,n.68.C.de reuocan.Roland.conſ.85.n.7.li.3.Cobba.de ſponſal.2.p.c.7.§ 6.Matienzo in l.8.tit.8.lib.5.Ordina.glo.1.n.3.

G Bal in l.ſi maritus,ff.ſolut.matr.c.paſce fame, 86.diſtinctio.l.necare,ff.de liber.agnoſcend. Antonius Theſaurus deciſ.211.n.16.& à 3.Palacios Rubi.in repetitio.rubr.de donat.inter vir.§.65.n.52.&in c.per veſtras,3.notab.§.24 n.3.fol.122.Bertrand.in tract.de publicis concubinis, verſ.qui etiam filios. n.59.pág.340.Caſane.conſi.39.n.55.conſ.40.n.4.Roland.conſ.74.n.41.lib.1.Aym.conſ.219.n.8.Burſat conſil.62.n.29.lib.1.Gratus conſ.87.n.16.lib.2.Brieça de non meliorandis filiabus,c.8.n.30. Gamma deciſio.343.n 4.& deciſ.201.in fin.& deciſ.235.Lara in d.§.idem reſcripſit,n.48.

H Corſet.in ſuis ſingularibus,verb. ſpurius el 2.Cobba.de ſpõſ.2.p.c.8.§.6 n.7. Greg.Lopez in l.10.titu.13 parti 6.verb.heredar.Caſane.in cõſuet.Burgũd.rub.8.§.3.n.11.Tellus Fernand.in l.10.Taur.nume.2.vbi Ceruantes n.6.& Anton.Gomez in l.9.Taur.n.40.Bal.conſ.258.in fin.lib.3.Moli.de Hiſpan.primogen.lib.2.cap.15.n.18.Matienzo lib.5.Ordinamen.l.8.titu.8.gloſ.1.n.20. Vincentius de Franch.deciſ.283.n.18.2 p.& Barboſ.qui vtramque opinionem refert vbi ſupra n.66.verſ.Et primum quidem valde controuerſum,Spino in ſpeculo teſtamentarum,gloſ.16.n.102.&noſter Seſſe.deciſ.45.n.11.& per tot.

in Aragonia, vbi vt ſæpè diximus, æquitas iuris canonici præferẽda eſt rigori iuris ciuilis, & licet de foro & obſeruantia regni, inceſtuoſis, & adulterinis filiis nihil poſſet à patre relinqui, *i* tamen ratione alimentorũ bene poterit eis moderatè legari, *K* maxime cum in hoc regno *l* illegitimi ſint de familia, domus, & poſſint portare arma, & inſignia patris. Ex quibus cõſtat, quanta ſit differentia coniunctionis maris & fœminæ, in ſpecie humana, in qua adſunt legitimæ, & iuſtæ nuptiæ, ab illicita, & naturæ cõtraria, propriæ, ſcilicet, nõ genericę, quæ cum aliis brutorũ ſpeciebus cõmunis eſt; & quod falſò † Accurſius *m* aſſeruerit, quod eodem modo inducamur ad cõiunctionẽ illicitã, ſicut ad licitã; & quod iure naturali ad peccatũ moueamur; cum imò illicita maris & fœminę cõiunctio, cęteraque omnia peccata, cum aduerſus rationem fiant, aduerſusque ius naturale erunt, *n* vt Stoici dicebant, *Peccatum nihil aliud eſſe quàm perturbationem rationis, atque ordinis à natura præſcripti*, & vnumquodque naturaliter inclinatur ad operationẽ, ſibi conuenientẽ, ſecundum ſuã propiã & ſpecificã formam, ſicut ignis ad calefaciendum. Cum ergo nihil ſit tam naturale ſpeciei humanę, quàm rationem ſectari, cùm anima rationalis ſit propria hominis forma, naturalis inclinatio erit cuiuslibet hominis ad operandum ſecundum rationem, qua rationali potentia, facile animalis potentiæ belluinos affectus, atq; impulſus homines arcebunt, & carnis motus frenabunt, & compeſcẽt, ne volũtas extra metas rationis, à naturę autore præfixas dilabatur, quidquid cõtrarium vociferẽtur hęretici, rem arduã, difficilem, & contra naturã, ac viribus humanis ſuperiorẽ continentiam eſſe, falsò credentes. *o* 11

Secundo, liberorum procreatio, † quod pręcipuũ eſt matrimonij bonũ, & finis, iuris naturalis eſſe tradit noſter I. C. quę licet natura cõmunis ſit hominib⁹, & brutis, vt cõſeruetur in ſpecie, quod nõ poteſt cõſeruari in indiuiduo, tamẽ in hominibus hoc quoque attenditur, vt ex liberorũ procreatione, ordinum dignitas, familiarumq; ſalua ſit. Ex qua ratione noſter I. C. *p* dicebat, publice intereſſe partus nõ ſubjici. Diuerſo etiã modo procreatio fit in brutis, cum à parẽtibus, & corpus & animam accipiant, & de potentia materiæ eorũ animę educãtur, atque 12

i in for. vnic. tit. de natis ex damnato coitu. & obſeruan. 1. eo. tit. obſeruan. item in Aragonia, 25. de genera. priuile. Seſſe deciſio. 43.

K Menoch. de arbitra. cẽtur. 5. caſu 434. no. 5. Aymon Cabre. conſi. 219. nume. 7. & 8. Rolandus conſil. 54. n. 6. volum. 2. • Et fuit pronunciatum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum die 4. Auguſti 1583. in proceſſu Ioannis Gollantes ſuper iurisfirma.

L obſeruant. 1, titu. de conditione Infentionatus, Moli. verb. Baſtardus. vbi Portoles à num. 1. cũ ſequen. Didacus Perez libro 4 titu. 1. l. 1. gloſ. nobleça, pag. 768. verſ. Eſt tamen dubium.

M in l. 1. §. Ius naturale, verb. coniugatio.

N Sanctus Thom. in 4. ſententiarum, diſtinct. 33. quæſ. 1. art. 3. Maior 3. ſententiarum, diſtinctio. 27. quæſt. 29. Cobb. in epitome quarti, 1. p. cap. 4. in principio, nume. 8. Ioſephus Gonçalez variarum quæſtion. cap. 38. num. 21 Sayrus in claui regia, libro 8. cap. 2. nume. 3. & 4 & lib. 9. cap. 15. numero 29.

O Petrus de Bello in œconomia canonica, 1. claſſe, ca. 1. §. 7. & 8.

P in l. 1. §. ſed ſi ſeruus, & §. publice, ff. de ventr. inſpicien.

atque ita ſimul cum corpore pereant, quibus recte conuenit illud Oratij: *q*

Fortes creantur fortibus, & bonis,
Eſt in iuuentis, eſt in in equis patrum
Virtus nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et ita inquit Cicero *r* quod ſimilitudo magis apparet in beſtiis quarũ animi ſunt rationis expertes, attamẽ cum, in hominibus ſolũ corpus à patre procreetur, anima verò in corpore iam organizato *ſ* à Deo omniũ communi, & vniuerſali parẽte donis, quibus ille vult, immortalis creatur, & infunditur, ſeu introducitur cum libero rationis arbitrio, vt, vel virtutes maiorũ ſectando, verã nobilitatem cõſequatur, quæ non ex ſanguine & carne, ſed ex virtute animæ formã, & caracterem accipit; *t* in hoc e-
13 nim (vt ſupra diximus) imagines maiorum † cum titulis ſuis, in prima ediũ parte, à Priſcis traditũ eſt poni ſolitas, *u* vt eorũ virtutes poſteri nõ ſolũ legerẽt, ſed etiam
14 imitarẽtur; vnde licet ſępè ſoleãt filij † parẽtib' eſſe ſimiles, in hocq; extet iuris pręſũptio, *x* iuxta illud Ouidij *y*:

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor,
Et patrum in filios abeunt cum ſemine mores.

Ex qua ratione fundata ſunt ſtatuta Eccleſiæ Toletanæ, anni 1547. ſub Ioãne Martinez Siliceo, eiuſdẽ Archiepiſcopo edita, *z* & militariũ ordinũ, non admittentiũ niſi ex nobili & clara ſtirpe deſcẽdentes, nullaq; macula infideſitatis aſcendẽtium notati, vt nullius paterni facti ſtimulus

Q lib. 4. carmi. Oda 4.
R 1. Tuſcula. Aſin. in praxi iudiciorũ, ad ſtatutũ de modo probandi mortẽ, filiationẽ, &c. §. 1. c. 54. n. 14. & 44.
S Belarm. tom. 3. 2. cõtrouerſ. genera li. 4 c. 11. verſ. ſic. nos igitur. p. 229. cum ſeqq. 232 verſ. nos tamẽ, & late per tot. Bellug. in ſpecul. rub. 11. n. 2. vbi eius additiones. Camil. verbo, Anima rationalis, Caſane. in catha. glo. mun. p. 8 cõſi. der. 6. verſ. Sed quid.
T Ioan. Alexãd. apud Baroniũ, tom 8. annaliũ, anno 620 pluribus notis & exẽplis Ioãn. Choki. aphoriſm politico. lib. 4. c 2.
V Lex liberalitate. §. neque eius nomine, ff. de oper publicis, Gomez in §. pœnales, nu. 5. Inſtitu. de actio. Ripa in c. cum eccleſia Sutrina, n. 97. de cauſa poſſeſsio. Gutier. canonica. queſtio. lib. 2. c. 24. n 21. & practica lib. 3. quæſtio. 16. n. 49. Ioan. Roſin. antiquita. Rom. lib. 5 c. 19 & Iuſt. Lipſius electorum lib. 1. c. 29. p. 442. Briſoni. de formulis, lib 8. p. 827. verſ. Statuis vtique.
X Villadiego in prolog. forijuzgo, gloſ. legis 11. Mariana de rebus Hiſpaniæ, lib. 7. cap. 5. defenſio ſtatuti Toletani, cap. 47. Marquez del Gouernador chriſtiano lib. 1. c. 3. in fine. gloſ. in cap. conſtituit, 17. quæſt. 4. gloſ. in l. quod ſi nollit, §. qui manicipia, verb. non infamaræ, ff de edilicio edict. gloſ in quibus legis quiſquis, § 1, C. ad legem Iuli. maieſtar. gloſ. progenitores. vbi Abb. in cap. venerabilem, §. eos, de electio. cap. 1, 61 diſtinctio. § penult. & ibi gloſ. ex patribus, in Authentico, de referendar. ſacri Palacij, Fululus Pacian. in tracta. de probat. lib. 2. c. 23. n, 30. & ſequentibus. Andræ. Gall de pac. publ. lib. 2 cap. 13. num. 22. & ſequen. Ojeda de beneficiorum incompatibilitare, 1 par. cap. 23. num. 74. & 126. Tiraquel. in l. connubial. 7. num. 1. & ſequentibus, Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. titu. 2. l. 1. gloſ. nobleça, pa pr 766. verſ. quæritur verũ, Matth de Afſl. in proœ. cõſtit. Neapol. 1. p. n. 16. & 17. Proſ. Farin in prax. crim. tit. de indiciis, & tort. q. 47. n. 279. Paleo. de not. & ſpur. c. 33. n 2. & c. 65, n. 4. & duob. ſeqq. Menoch de pręſump. lib. 1. q. 15. n. 9. & de arbitr. centur. 6. caſ. 547. n. 7. Alciatus conſi. 478. num. 2. & de pręſumption. regula 2. pręſumptio. 48. n. 1. Paril. conſi. 23. num. 265. lib. 1. Follerius in praxi crimina. in par. 2. patris principal. rub. item quod commiſit crimẽ leſæ maieſta. n 88. Grãmari. conſi 31. n. 3. & deciſ. 108 in princi. Schrader. in tract. feudal. 2. p. 9. par. principal ſect. 12. n. 22. pag 678. Caſane. in cathalog. gloriæ mundi, 2. par. conſideratione 24.
Y. lib. 4. methamorphoſ.
Z Prudentius de Sandoual 2 par. hiſtorię Imperatoris Caroli Quinti, lib 29. §. 36. fol. 93. colum. 2. Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. tit. 1. l. 1. gloſ. nobleça, pag. 762. col. 2, verſ. Vtrum autem valeat.

mulus eos à virtute deuiare poſſit. Ex qua ratione fundatur etiã prohibitio, ne illegitimè nati ad ordines, & beneficia eccleſiaſtica admittantur. *a* Attamẽ licet hæc ſit iuris præſumptio, nõ tamen neceſſitatẽ inducit, imó plerũq; eo infortunio premuntur viri ſplendidi, vt ſui ſimiles filios non relinquant; cum ſæpe videamus ab optimis parentibus improbiſſimos filios fuiſſe procreatos, *b* & è contra: & hoc propter liberum arbitrium, quo vel mores paternos ſequi, vel fugere eſt conceſſum. Vnde pluris faciẽdi ſunt, qui virtute, ac eruditione pollent, quàm qui maiorum gloriam, & nobilitatẽ turpi vita labefactarunt; cum turpe ſit maiorum factis gloriari, & tamẽ illorum virtutem non imitari, ſicut ſunt multi, qui ex claro genere nati, illud ſuis vitiis obſcurum reddunt, ita vt in illis genus finiri videatur. Alij verò è cõtra, adeò virtute prælucẽt, vt ab illis poſteri initium memoriæ accipiant. & clari, ac nobiles reddantur: qui magis laudãdi ſunt; & ſicut boni vini originẽ curioſe nõ inquirimus, nec optimum frumentũ, ex eo quod ex pulcherrimo agro ſit natum iudicamus, ſed quod optime nutriat: Ita & hominum nobilitatẽ non ex maiorum laude, ſed ex ſuis ipſorum actionibus, & rebus geſtis eſtimari opotet, iuxta illud Ouidij:

Non cenſus, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniumq́ facit.

Et illud Lucani:

Periit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus eſt in origine ſola.

Vt Cicero Saluſtio eum nouum hominem eſſe increpanti reſpondit his verbis: *Ego meis maioribus virtute mea præluxi: vt ſi prius noti non fuerint, à me accipiãt initium memoriæ ſuæ. Tu tuis vita, quam turpiter egiſti, magnas effudiſti tenebras: vt etiam ſi fuerint egregij ciues, certe venerint in obliuionem. Quare noli mihi antiquos viros obiectare, ſatius eſt enim me meis rebus geſtis florere, quam maiorum opinione niti: & ita viuere vt ego ſim poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* In diuerſum quoque † finem, quia bruta ſolo conſeruandæ ſpeciej inſtinctu ducuntur; attamen homines, & conſeruandarum familiarum, ac memoriæ, quadamque immortalitatis cupiditate ad id inducuntur, vt enim inquit l. C. *c* *Liberorum procreandorum animo, & voto vxores ducimus: ex quibus idcirco filios, filiasvè concipimus, ac edimus; vt ex prole eorum, earumvè diuturnitatis memoria nobis in æuum relinquatur.* Apud quos noſtræ nobilitatis, ac nominis memoria conſeruetur, & claritas familię ſplẽdeat, vt in Rege noſtro bona memoria Pilippi 15

A Rebuffus in praxi titu. de diſpenſatione ſuper deffect. natal. num. 5. pag. 407.

B Belluga dicta rubrica 11. in princip. num. 11. & ibi eius additionator Camillus aliquibus exemplis comprobans, vel b. Filij hominum ſcientiæ. & Paleotus vbi proxime nume. 6.

C l. liberorum, 220. in fine, de verborum ſignificatione.

patris

patris conſeruatur, quaſi moriens ei dixerit. *d*

Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit libitinam.

Sed. *e*

Me quoniam cœleſtis Regio poſcit,
Tu curis ſuccede meis.

Vt enim inquit Spiritus Sanctus,* *Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe*, & poſt eius felices, & longęuos dies, in eius filio Philippo Principe noſtro memoria conſeruabitur. *Quid enim* (vt inquit Cicero *f*) *procreatio liberorum? quid propagatio nominis? quid adoptiones filiorum? quid teſtamentorum diligẽtia? quid ipſa ſepulchrorum monumenta? quid elogia ſignificant? niſi nos futura perpetua, ac immortalia iudicare?* Et hinc eſt, quod vt memoria conſeruetur tanta eſt aliquibus cura grauãdi hęredes* onere portandi eorum arma, & nomen, quod cum ex prædicta diſpoſitione ſcribatur in terra: *Ideo perit memoria eorum cum ſonitu*,* qui enim, vt inquit Iob: *Tanquam vir vanus erigitur in ſuperbiam*: (immemor quantum fragilitatis in his mundi glorioſis ſit) *Memoria eius comparabitur cineri & redigentur in lutum ceruices eius*, ſi enim curarent potius eorum nomina in cœlis ſcribi ad quę fuerunt creati in memoria ęterna manerent.

Tertio liberorum educatio pariter in homine cum brutis communis eſt, & vt dicebat Iuſtinianus, *g* naturalem ſtimulum hortari ad liberorum educationem; diuerſa tamen ratione, nam bruta educantur, vt homini prodeſſe, & ſeruire valeant: homo vero, vt Deo, & Rei pub. parẽtibus, & proximis debitum pręſtet obſequiũ: cum, vt inquit Cicero, *h* & noſter I.C. *i* & alij, *k* non ſolum nobis nati ſimus, ſed reipub. amicis, parentibus, atque patriæ, nulla enim † in re ſalus, & conſeruatio

17 reipub. magis conſiſtit, quam in recta educatione, & inſtitutione puerorum; qui ſi feruida, & elata mente ſint, reprimendi; ſi ſegni, & remiſſa, excitandi: ſi voluptatibus dediti, ad honeſti, virtutiſquè normam reuocandi, litteriſquè, ac doctrina ingenuarum artium ornandi. Nam.

Doctrina mores non ſinit eſſe feros.

D Horat. lib. 3. carmin. Odi. 16.

E Claudianus in panegir. in 3. conſulta Honori, pagin. 154.

* Eccleſiaſt. cap. 30. verſic 4.

F Lib. 1. quæſtionum Tuſculanar.

* l. ſacta 63. §. ſi vero nomine, ff. ad S.C. Trebellia. l. hoc iure, 19. §. fin. ff. de donatio. Socin. ſenior in l. quibus diebus, §. tmnu. 10. ff. de conditio. & demonſtrat. Theſaur. deciſ. 170. per tot. Buet. deciſ. 146 num. 6. Pariſ. conſ. 19 num. 36. & ſeq lib. 2. Peregrin. de fideicommiſ. art. 11. nu. 121. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 2. cap. 14. num. 16. & ſeq. Pelaez de maioratu, 2. p. q. 4. illa 81 nu. 6. P. Molin. de iuſt. & iur. diſput. 625. Gutierrez Canonica quæſt. q. 14. numer. 12.

* Pſalm. 9. nu. 7.

* Cap. 11. verſ. 12. & cap. 13. verſ. 12.

G In l. vnica. §. taceat de rei vxoriç actione, Spino in ſpecul. teſtam. gloſ. 16 num. 97. Tellus Fernãdez in l. 12. Taur. num. 3. & 4. tenens contra Couarr. de ſponſal. 2. p. cap. 8. num. 8. in fine. Surd. de aliment. tit. 1. q. 1. & tit. 7. priuileg. 56. num. 59. Oſaſc. deciſ. 124. num. 50. Oraci. Garpan. ad ſtatuta Mediolani 1. par. cap. 314. num. 51. & per totum.

H Quinta in verrem.

I In l. 1. §. & generaliter, ff. de ventr. in poſſeſſion. mittend. l. 3. §. quod pater ff. de muner. & honorib. l. 1. §. ſed ſi ſeruus, ff. de ventr. inſpicien.

K Dialogo 7. de legibus, Ariſtotel. lib. 8. Politicorum.

Vnde

Vnde Plato rudimenta ipſa, quibus educandi ſunt pue
ri, reipub. vincula appellat, vt enim in ſemine poſita ſpes
meſſis eſt, ita totius reliquę vitæ expectatio ab educa-
tione pueritię: & ideo Draconis lex alimenta denega-
bat patri præſtanda à liberis, non bene educatis. Eſt e-
nim ridiculum rem familiarem augere, agros diligenter
colere, vt multiplicatus prouentus labori reſpondeat,
amplas extruere ædes, illiſquè addere amęnitates hor-
torum, eaſquè veſte precioſa, ſignis, imaginibus, ac va-
ria ſupellectili ornare, pecunias cumulare, ac cenſus
emere: filiorum vero educationem, ac inſtitutionem ne
gligere, quibus hæc omnia parantur: inſtrumenta qui-
dem ſalutis, & dignitatis, ſi probis: ſi improbis, profu-
tura ad perniciem, breuiquè tempore peritura. Quod
quid aliud eſt (vt inquit Plutarchus) quam calcei vt ſint
elegantes diligenter curare, pedem, cui calceus paratur,
negligere prorſus? Diuerſo etiam modo educantur, &
aluntur bruta à parentibus, quia aquila, & lęna, nec non
lupi, & cætera animalia deprædantur, vt filios alant, ho
mo vero conuenienter ex proprio labore, innocenter,
& abſquè aliorum injuria tenetur filios alere, cum ani-
mal ſit rationale, ac per conſequens ſi contra dictamen
rationis, vt filios alat, furetur, ſicut etſi ſupra modum
iraſcatur, vel concupiſcat, naturam ipſam humanam of-
fendit, *l* quæ omnia ratione metiri tenetur; per quam
in homine, etiam ad hanc partem, ius naturale perfe-
ctum eſt. Sed quia parentes, † deprauata voluntate, pie 18
tatem paternam exuentes plerumquè nouercalibus de-
linimentis, inſtigationibus ve corrupti, *m* filios alere re-
cuſabant, ad neceſſitatem à iure ciuili tractum eſt, *n* vt
non ſolum ſecundum indigentiam naturæ, ſed etiam ſe-
cundum qualitatem perſonarum, iuxta parentum facul
tates, & filiorum dignitatem, eos à magiſtratu ali com-
pellantur, diuiſo onere inter patrem, & matrem, vt ma-
ter vſquè ad triennium, ſi ipſamet honeſte filium lactare
poſſit, pater vero deinde, quo vſquè filius habeat bo-
na: *o* ex quorum redditu, vel venditione ſibi alimenta
parare poſſit, vel ex officio, aut artificio, quod diſcere
tenetur

L l. 1. in fine, ff. de furt. Fortun. Garcia in d. §. ius naturale.

M l. 3. ff. de inofficioſ. teſtamen. plura Lancelotus Gallia. conſil. 18. num. 9. cum pluribus ſeq.

N l. ſi quis a liberis. § idē iudex, vbi glo. Bart. & Doctor. ff. de liber. agnoſcen. & in l. diuus, ff. ad leg. Pōpeyam, de parricid. Couar. in epitom. 4. lib. Decretal. 2. par. cap. 8. §. 6. numer. 7. Tiraquel. de nobilita. cap. 2. à nu. 143. gloſ. in l. nepos proculo, ver. alieno, de verborum ſignificatione, Peregrin. de iure fiſc. lib. 3. tit. 18. de natural. & ſpur. num. 72. verſ. contra tamen, l. penultima, C. de patr. poteſtat. l. & ſi quid, §. ſufficienter, ff. de vſufruct. l. 3. & 6. tit. 19. partit. 4. Ioſeph. Gonzalez variar. quæſtionum, cap. 38. a nu. 25. & cap. 9. num. 24. cap. fin. de connub. infidel. cap. ad eius 5. diſtin. Gabriel Paleot. de not. & ſpur. c. 48. nu. 1. Rebuf. ad leges Gallicas, tract. de conſuetudine vſu & ſtillo in præfatione. nu. 47. pag. 10.

O l. ius alimentorum, ff. vbi pupillus educari debeat, Lara in repetitione l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius. num. 14. & ſequen. Aymon conſil. 199. num. 10. & 11. Roland. conſil. 54. num. 49. vol. 2. Couarru. in d. §. 6. numer. 9. Late Surd. de alimentis, tit. 3. quæſt. 9. per tot. fol. 145. & tit. 8. priuil. 29 num. 5. & tit. 6 quæſt. 6. num. 27. facit for. 1. ibi, ſi alia bona non habeant, titul. de alimentis, Didacus Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1. gloſ. pobres, col. 2.

tenetur, ſi tali perſonæ ignominioſum non ſit, boni viri arbitrio officium, vel artificium habere, alias alimenta à patre, eo caſu, denegari poterunt, ac ſi cum patri ingratum fuiſſe conſtiterit: non enim dicetur pauper, is qui habet bona, vel artem, ex qua viuere poſſit. *p*

19 Quarto, commune eſt hominibus † cum brutis, ſe defēdere, & vim vi repellere. *q* Tamē homines tenētur ſe defēdere cū moderamine rationis, & inculpatę tutellæ (tuēdi tantū, non vlciſcendi cauſa, nec ex interuallo*r*:) quod in modo, tēpore, & cauſa, alijſq; cōditionibus cōſiſtit, *ſ* quo ſeruato cuiquè licet pro ſui capitis phiſici *t*, vel myſtici, *u* nec non pro honoris, *x* & rerum ſuarum poſſeſſionis defenſione, *y* ſi aliter ſaluæ eſſe nō poſſunt, nec

P Decian. conſ. 42. in 2. Ruger. conſ. 7. nu. 19. & ſeq. in 2. Bardellonus conſil. 4. nu. 82. in 1. Dueñas. reg. 366. limit. 1. Emil cōſil. 146. nu 6. Nata conſil. 201. num 12 Lancel Gallia. conſ. 119. num. 24.

Q l vt vim. ff de iuſtit. & iur. iuncta l. 1. §. cum arietes, ff. ſi quadrup pauperiem, &c. cap. 3 & ibi glo. repellere, de ſentent. excommunicat. cap. ſignificaſti, el 2. de homicid. l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem aquil. Clement. ſi furioſus, vbi Couar. 3. par §. vltim. in prio. quibus addendi vltra Doctor. communiter vtrobiquê, Dueñas regul. 191. & 192. Socin. ragul. 539. cum duob ſequent. Cacheran. deciſ. Pedemontan. 138. num. 29. Roland. conſ. 22. num. 43. & ſequentibus, volu. 3. Bart. in l. Aurelius §. idem quęſijt num. 2. de liberat. legat. Afflict lib. 3 feudor. tit de pac. tenend & eius violatur. in §. ſi quis hominem, num. 2. & ſequentibus, Iacobus Mandel conſ. 94 per tot. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, § 1. gloſ. 3. num. 100. & 101. Anton. Goueanus lib. 1. cap 20. & Rebard lib 1. cap. 1. num 9. Maſcard. de probat. concluſ. 489. & 490. Gutierrez practicar. quæſtion. lib. 1. quæſt 1. num. 19. Marſil. in l. 1. in princ. a num. 31. ff. de ſicar. Flamin. de executione ſententiæ in præfatione num. 9. & ſequentibus, Medicis de caſibus fortuit. 1. p quæſt. 8. latiſsime Petrus Nauarra lib. 2. de reſtitut. cap. 3. a num. 127, cum ſequentibus, a 30 & ſequentibus. Ioſeph. Gonçalez variar. quæſtion. cap 38. a num 34. cum ſequen: Petrus Faber lib 2 ſemeſtri. cap. 2. pag. 28. Beroard. Greue. ad Gail lib. 2. concluſ. 110. conſideratione 1. & 2 Cancer lib 2. variar. cap. 10 num. 14 & 40. cum ſequen. Late Petr Vinsfeldius in commentar. ad titulum de iniur. & damno dat. cap. 10, quæſt. 5. per tot. per 14. concluſ. ſequentes.

R l ſcientiam. §. ſed ſi defendendi, ff. ad legem aquil. & ibi gloſ. vlciſcendi in continenti, l. ſed & partus, §. 1. ff. de eo quod met. cau. iuncta l. 3. §. cum igitur. ff. vnde vi. Cuiacius lib. 5. obſeruat. cap. 18. cap. ſignificaſti de homicid. cap. vt fame, 35. ad fin. de ſententia excommunicat. l. furem. 9. ff. ad leg Corneli. de Sicar Greue. ad Gail lib. 2. concluſ. 110. conſiderat. 1. num 31. Nauar. conſ. 6. tit. de homicid lib. 5. volum. 2. Soto de iuſt. & iur. lib. 5. q. 1. art. 8. *B.* Thom 2. 2. q. 64. art. 7.

S Bohær. deciſ. 168. nu. 41. par. Petr. de Aragon in 2. 2. & quæſt 64. in explica. articuli 7. concluſ. 2. Guerrero in ſpecul. iur. cap. 38. num. 4 Gail de pac. publi. lib. 1. cap. 16 num. 4. & ſeq. Nauarra de reſtitutione lib. 2. cap. 3. Gundiſſalbus de Villadiego tract. de irregularitate cap. 5. num 71. Maſcar. de probat. com. 3. concluſ. 1126. a nom. 31.

T In d. l. vt vim, verb. nam iure, vbi Iaſ. num. 22.

V Ioann. de Terra Rubea, contra rebelles, art. 5. Tertij tractatus. & ibi eius apoſtilla circa vltimam concluſionem.

X l iuſta de manumiſſ. vindict. l. Iulianus, vbi Doctor. ff. ſi quis omiſſ. cau. teſtamen. l 3. §. nec enim. ff. de legat. præſtand. Nauarra lib. 2. de reſtitut. d. cap. 30 a num. 361 com ſequen. Petrus Binsfeldius in tit. de injur & damn. dato, cap 1. quęſt. 5. concluſ. 7 cum duobus ſequentib. Couarr. in Clementin. ſi furioſus. §. vnico. num. 4. Corduba de Lara alijs relatis in pulchro caſu, in l. ſi quis à liberis in princip. num. 33. de liber. agnoſcend. Franciſ. Viuius deciſ. 63. nu. 13. & per tot. & deciſ. 197. n. 29. & duob. ſeq. & deciſ. 399. nu. 2. Villadiego in for. Iuzgo. lib. 6. tit. 4. gloſa legis ſextę.

Y Molin. tom. 1. de iuſt. & iur. tract. 2 diſp. 16. pag. 15 9. verſ. illud etiam obſerua. & Nauarra d. cap. 3. numer. 386. & ſeq. & facit tex. in cap. olim de reſtitu. ſpoliator. l. itaquê. l. ſi ex plagis. §. Tabernarius, ff. ad leg. Aquil. l. furem nocturnum, vbi gloſ. ff. ad l. Cornel. de Siccar. notat Bart. in l 1 num. 7. vnde vi Couar. in d. Clemen. ſi furioſus, 3. p. §. vnico, nu. 6. Viuius d. deciſ. 197. num. 30. Peguera in conſtit. item ne ſuper landemio, verſ. 8. nu. 12. Nauar. in manual. cap. 15. num. 3. & 7. Alphonſus de Val. in tractat. de elemoſina, 3. p. ſub num. 1. ſol 50. Cancer 2. p. variar. cap. 10. num. 14. & ſeq. 40. & ſeq. & cap. 11. num. 40. & ſequent. Gracian. regul. 327. num. 28. & Petr. Binsfeldius vbi ſupra, cap. 1. q. 6. concluſ. 4. & quinq; ſeq. pag. 102. cum ſequent.

nec non etiam pro defenſione patris, fratris, alteriuſve conſanguinei, vel etiam, vt aliqui volunt, z pro defenſione cuiuſlibet alterius proximi agreſſorem occidere: cum teneatur quis in foro conſcientiæ ſi commode, & ſine ſui honoris, vitæ, aut fortunarum detrimento, aut notabili periculo, proximum ſuum ab iniuria defendere, & eius damna impedire: a quod adeo verum eſt, vt dixerit Ioannes de Lignano, b Clerico celebranti inuaſo permiſſum eſſe, agreſſore occiſſo, ad altare redire, officiumque ceptum perficere. Quod ſi modum quis excedit in ſe defendendo, tantum de exceſſu extraordinarie punietur, c vt enim inquit I.C. d *Ignoſcendum eſt ei, qui voluit ſe vlciſci prouocatus.* Quæ ratio, & moderamen in brutis non reperitur: & in hominibus ſepe animus eferbeſcens, & inflammatus legem neſcit, & ideo iudicis arbitrio relinquitur hoc inculpatæ tutellæ moderamen.

20 Iſta defenſio appellatur naturalis, ad cuius † exemplum, cum ars imitetur naturam, quandam aliam artificialem, & ciuilem defenſionem homines, neceſſitate coacti, introduxerunt. Cum enim ſuperioribus pares eſſe non poſſimus, e factum eſt, vt magiſtratus crearentur f qui oppreſſos ab iniuria defenderent, cum non poſſint proprio Marte ſe ipſos tueri: in qua, quædam proximiora reperiuntur naturali defenſioni, vt citatio,

Z Innocen. Abb. Felin. & alij in cap ſi vero de ſenten. excommunic. Iaſſ. in d.l. vt vim, num. 3. Cancer d. cap. 10. num. 46. quod etiam procedit in defenſione extranei, cap. non inferenda, 23. quæſt. 3. capit. dilecto de ſentent. excommunicat. in 6. Cancer num. 47. Decius in d.l. vt vim, nu. 32. Petrus Binsfeldius de iniur. & damno. dat. cap. 9. quæſt. 7. à conclu. 1. cum ſequentib. pag. 632. & ſequen. Sanct. Antoni. 3. par. tit. 4. cap. 3. §. 1. Angel. verb. defenſio. num. 3. Aurea Armilla ibidem, num. 4. & Sylueſtr. verb. Bellum, 2. q. 6. Gloſ. in cap. quantæ de ſenten. excommu & in cap. dilecto eod. tit. lib. 6. Nauar. in Manual cap. 24. à num. 26. & cap. 15. num. 2. Couar. in Clement. ſi furioſus par 3 §. 1. num. 5 Vaſqui. controuerſ. Illuſtri lib 1. cap. 41. num. 2. Iulius Clarus. §. homicidium, nu. 27. & ſequen. Anton. Gomez variar. lib. 3. cap. 3. numer. 21.

A S. Thom. 2. 2. q 73. art. 4. ad 1. & ibidem Grego. de Valencia, & Petrus de Aragon. q 62. art. 7. Canoniſtæ in cap. 1. de officio delegati, & in cap. quantæ. de ſentent. excommun. Petr. Binsfeldius de iniur. cap. 9. q. 7. concluſ. 5 & 7.

B In tractat de Bello refert Abb. in cap. Clerici arma, de vita & honeſtat. Cleric. Guerrero in ſpecul. iur. cap. 41. num. 18. Petrus Roicius deciſ. 3. Lituanica, num. 470. & 474. Villadiego de irregularitat. cap. 6 num. 74. & ibi additio Didaci Perez.

C l. qui cum natu maior, §. ſi libertus, verſ. ignoſcendum, ff. de bon. libertor. Marſil. in praxi, §. quoniam, num. 62. & ſequentib. Decius in d.l. vt vim, num. 28. vbi Bald. & Iaſſ. Iul. Clar. in §. homicidium. num. 34 Alexand conſi. 76 volum. 1. & conſ. 119. volu. 7. Carrerius in praxi crimin. tit. de homicidio, § 6. Boherius deciſ. 168. n. 7. Menoc. de arbitra. lib. 2. caſ. 277. & 278. Vinsfeldius vbi proxime, quæſt. 5. conclu. 11. & 14.

D Gail lib. 1. obſerua. 110 num. 15 & ibi Grebeus conſideratione 2. num. 5. Nauarr. conſil. 36. numer. 2. lib. 5. tit. de homicidio. Vinius deciſ. 439. num. 35. Peguera quæſt. criminal. 14. num. 15. Couarr. in d. Clement. ſi furioſus, par. 3. § vnico num. 3. Clar in d. § homicidium, num. 34. & §. fina q 60. nume. 18. & 19. Menoch. de arbitra. caſ 278. num. 2. Carauita in nouiſsimis additionibus ad Afflict. deciſ. 206. circa medium, Alderan. Maſcard de generali ſtatutorum interpretatione, concluſ. 2. à num. 57. Alexand. Randen. de analog. cap. 31. num. 63. Farina. conſ. criminal. 2. & Bertazol. conſ. crimin 1. num 40. & conſ. 135. n. 28 Lodolphus Schrad, tracta. feudalis p. 9. p. 4. 2 num. 69. cum ſeq. 79. Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 7. de reformatione, ibi vel vim vi repellendo, Nauar. in manual. confeſſar. cap. 27. num. 239. Petr. Vinsfeldius de iniur. & damn. dat cap. . q. 5. conclu. 3. pag. 89.

E l. 3. de alienat. iudicij mutand. cauſ.

F Cap. regnum officium, 23. q. 5. l. nullus, 23. C. de Iudeis.

G Ima

tio, *g* quam † omnes iuris naturalis appellant, & ideo
21 nec illa in delicto notorio auferri poteſt, *h* niſi in caſu, quo Princeps ſupremus, informata conſcientia, de abſoluta, non de ordinaria poteſtate procederet in eo, *i* ex iuſta cauſa, vt puta, quia ſcandalum timeretur ratione moræ, *k* vel aliquod aliud magnum Reipub. præiudiciũ, dummodo de notorietate delicti legitime conſtaret, licet non ſolemniter eſſet facta probatio, quia in notorijs omnis iudiciorum ſolemnitas ceſſat: *l* alias vero (vt inquit Rom. Pont. *m*) nec ipſe poteſt contra inauditam partem aliquid diffinire. Secundo proximior erit defen
22 ſioni naturali exceptio † ſuſpicionis; *n* & ideo eam Princeps auferre non debet, *o* nec cauſam, etiam de plenitudine poteſtatis, inimico committere; quia proceſſus, & ſententia lata à iudice ſuſpecto, *p* ſuſpitione iuris, eſt nulla, ipſo iure. Sed in Aragonia, ſi talis exceptio non opponatur

G l. nam ita diuus, ff. de adoptio. l. de vno quoque ff. de re iudic. l. 1. §. denunciare, ff. de ventr. inſpiciẽ. cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. nom. 36. B & lib. 3. cap. 14. nu. 22. & F. Belluga in ſpecul. rub. 11. §. reſtat. nu. 4. vbi late eius additionator Camill verb citari partem, Canalin. milleloq. 831. cũ quinq; ſeq. Decian. conſ. 36. num. 31. & duob. ſeq. vol. 3. Orrenſi. Caualcan. de brachio Regio, parte 2 nu. 172. & ſeq. Maur. Burgius de mod. proced. ex arrupto q 5. nom. 264. & ſeq. Beruar. Grebe. practicar. lib. 1. conclu. 48. cum multis ſeq. late multos referens Enric. à Roſſenth. controverſ. feudal. com. 2 cap. 10. concluſ. 41. num. 83. additione CCC. pag. 294. & 202. Aſinius in praxi iudiciorum, §. 1. cap. 3. nu. 27. & 28. & §. 7. cap. 5. vbi 145. caſus referr, in quibus citatio non eſt neceſſaria.

M Cap. Deus omnipotens, cap. ſi peccauerit, cap. nos in quemquam, 2. q. 1. l. 1. C. de cuſtod. reorum, c. qualiter & quando. 2. §. debet de accuſat. cap. cum inter de exceptio. l. prolatam, C. de ſenten. & interlocut. omni. iudi. l. fin. C. de legib. l. pactum inter hæredem, ff. de pact. gloſ ordina. vbi etiam Innocen. in cap. ad noſtram de iureiuran. Salicet. in l. ea quidem, num. 86. C. de accuſat Anton. Gomez lib. 3. variarum, cap. 1. num. 43.

I Ioan. Andre. in cap. 1. de cauſ. poſſeſsio. & proprietat. in ſimili, Bald. in l. nam ita de adoptio. Innocentius in cap. quanto de tranſlat. Epiſcop. Montaluus lib. 1. fori Regij, tit. 4. de los que no obedecen el mandamiento del Rey, l. vnica, fol. 15. col. 3 verſ. circa ſecundum, vt non procedat, & lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fin. gloſ. fina fol 148. col. 4. verſ. iſtis ergo præmiſsis, & fol. 147. col. 2. verſ. circa quartum articulum, Hippol. de Marſil, in d. l. de vnoquoque, num. 17. & 18.

K Maurus Burgius de mod. proceden. ex arrupto centur. 1. q. 11. num. 13. & ſequentibus Marſil. vbi proxime num. 14 cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. num. 36. colu. 3. B. Proſper Farina. de indicijs & tortura, quæſt. 21. num. 70. 73 & 77. cum ſequentibus, & quæſt. 39. num. 24. gloſ. in l. ante penult. ff. ex quib. cau. maior.

L Maurus Burgius vbi proxime centur. 1. quæſt. 37. num. 2. & quæſt 12. num. 15. Anton. Gomez lib. 3. variar. cap. 1. num 42. & Farina. d. quæſt. 21. num. 133. & 158. & conſil. 85. num. 113. & conſil. 103. nume. 5. Burſat. conſ 225. num. 121. Tuſcus concluſ. 198. Iodocus in praxi crimina. cap. 3. nu. 4. & cap. 11. nu. 16. & 17. latiſsime Farina. d. q. 21. nu 60. cum ſeq.

M Cap. 1. de cau. poſſeſsion. & proprieta. Rebuf tom. 3. in conſtitut. Galli c. tractat. de citationibus in præfat. num. 28. & ſeq. pag. 49.

N Cap. quod ſuſpecti, 3. queſt. 5. l. apertiſsim, C. de iudicij, cap. ſecundo requiris. vbi Gemini. & Abb. de appellat. Couar. practi. quæſt. cap. 26. Roland. conſ. 19. nu. 16. vol. 3.

O Martin. Laudenſ. de Principe, num. 385. Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4 verſ. tertio. nu. 6 Cauallin. millelop 863. allegans gloſam ſingularem in cap. ad hæc, de reſcript. cap. licet Heli in fin. cap. per tuas, & ibi gloſ. inimicitias capitales de ſimonia.

P Gloſ. in cap. quoties, el 1. 2. q. 6. Gloſ. & Doctor. in d. cap. quod ſuſpecti, Bart. & Alexand. in l. quia poterat, ff ad Trebellia. Salicet. in l. apertiſsimi, C. de iudic. & in l. 1. per illum textum, C. ſi quacumq. prædit. poteſtat. Bald. conſ. 472. num. 4. in 1. & Alexan. conſ. 89. lib. 1. Decius conſ. 176. nu. 2. Praxis Ferrarien. in forma declinatio. iuriſdictionis, verb. Iudicem ſuſpectum, num. 2. Bald. in l. eos, C. de appellat.

Q iii

oppoñatur, valida erit, quia & filius in cauſa patris, & è contra, ſi non recuſentur à parte, iudices eſſe poterunt. At tamen ſi Princeps ſupremus de cauſa cognoſceret, non poſſet, vt ſuſpectus recuſari, *q* quia in eo ceſſant omnes ſuſpitionum cauſæ, ſcilicet amor, odium, prętium, timor, & ignorantia, ad quas omnes aliæ reduci poſſunt *r*. Vltimo defenſiones in cauſis criminalibus concernentes merita cauſæ, & iuſtitiam partium, defenſioni naturali conuenient, *ſ* & ideo à Principe etiam de plenitudine *t* poteſtatis auferri nequeũt, etiã ſi reũ nullã habere defenſionem conſtet, nec quiſquam cum non ſit membrorum, & vitæ ſuę dominus poterit illam renunciare etiam cum iuramento. *u* Bene tamen poteſt ſtatui, vt plena delictorum probatio non requiratur, vt in Aragonia, † vbi indicijs proximis, & indubitatis probatur delictum, *x* etiam ad pœnam ordinariam, dummodo de corpore delicti plene conſtet, * & (quod mihi ſemper magis durum, & acerbum viſum fuit) quod confeſſione extraiudiciali, accuſatus maneat conuictus; ſed poteſt ſtatui, *y* quod defenſionum probationes intra certum terminum debeant fieri, *z* vt in noſtro regno, cui multi aſſerunt (vt dilationi datæ ad allegandas, ſeu probandas defenſiones) non poſſe renuntiari, quia licet non tollatur copia, & facultas defenſionis, tamen fit nimis incommoda. Alię vero † ſunt defenſiones legitimę, quæ non tam defenſioni naturali accedunt, vt appellatio, *a* quæ in Aragonia † magis proprie reuiſio vocabitur, *b* cum in ea non ex nouis, ſed ex eiſdem actitatis

23 24 25

Q l. 1. ff. ad legem Iuliam de ambit. Bart, in l. omnes populi. num 40. ad finem, ff. de iuſti. & iur. notant omnes in l. 1. ff. de offic. Pręfect. Prætor. & in cap. 1. de iudic. Franch. in cap. poſtremo, q. 8. de appellat. Decian. reſponſ. 26. o. 4. Caualcan. de brachio Regio, 3. p. num. 314.

R Capicius deciſ. 37. & 138. Caualcan. vbi proxime num. 344.

S Cap. in cauſæ, vbi Feli. de re iudica. l. æmilius, vbi Bald. de minoribus. Clementina Paſtoralis, & ibi Cardinalis de re iudicata Fortunius Garcia in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, num 300. de liber. & poſthum. Petrus Bellugs in ſpecul. Principum. rubri. 37. num. 1. vbi eius additionator Camillus Borrellus. & in Regia Aragonẽſ. §. 2. gloſ. 4. num. 31. & ſeq. & §. 4. gloſ. 4. nu. 3. & 4. Rimin. l. conſil. 74. nu. 8. & 9. vol. 1. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrupto centur. 1. q 5. numer. 55. & 281. & q. 13. nu. 8. & ſeq.

* L. 1. §. item illud, verſ. liqueat igitur, ff. ad Silania num.

T Natta conſil. 451. num. 30. Simon de Pretis conſil. 212. nom. 14.

V Foro vnico. tit. de ſubmiſsionibus non faciendis. Angel. de Maleficijs, verb. qui Iudex dictis inquiſitis, Iaſ in l. pactum inter hæredem. num 15. ff. de pactis, Couarru. in 4. 2. p. cap. 8. §. 12. nu. 16. Iul. Clarus in praxi, q 49. nu. 15. latiſsime Balthaſar Gomez de ameſcus in tractatu de poteſtate in ſe ipſum. lib. 1. cap. 17. & c. 18. & 19. vbi nu. 14. * quod apud Aragonenſes non poterit renunciari Manifeſtatiui.

X * D. Franciſcus Pueyo Regius ciuilium cauſarum meritiſsimus Conſiliarius, cuius ingenij claritatem, & vim in initijs ſtudiorum ſuorum aduertens ſemper rebus publicis gerendis aptiſsimum iudicaui, & maximis honoribus, & incrementis dignum prædixi, nec me ſpes de illo concepta fefellit, nec præſagium vanum fuiſſe experientia docet, inter deciſiones Ioſephi Seſſe, deciſ. 111. 1. p. latiſſime Proſper Farina. in praxi crimina de inditiis, & tortura, q. 36. & 37. Anto. Gom. variarum 3. c. 13. nu. 25. Bardellonus conſ. 74 num. 4. Cyrillus in ſumma criminal. 3. p. rub. 29. §. 4. cum ſeq. Brunorus à Sole ſuo conſ. crimi. 2 num. 17. cum ſeq. Y Octauian. Cacheran. deciſ. 1. nu. 9. Farina. q. 80. nu. 70. Maurus Burgius d. q 5. nu. 282. & 283. latiſsime. B.

Z Foro 1. cum duobus ſeq. tit. de modo & forma proceden. in criminalibus,

A Couarru. practic. quæſt cap. 23. num. 6. B Greueus poſt Gail num. 2 concluſ. 154. conſideratio. 1. corrolario. 5. nu. 6. lib. 5. & ceſſat in Regno, l. per hanc, C. de tempo. appella.

C In

inſtantia lata iuſtificanda, & confirmanda, infirmanda, vel reformanda ſit: quę licèt ſit defenſio, prę ſidiumque innocentię, ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiā
26 iudicantium, & ideo dixerit Bartolus, [c] non poſſe † ſtatuto tolli; tamen hoc intelligendum eſt in præiudicium ſuperioris: vnde, ſi tale ſtatutum in Aragonia reperiatur, per Regem, vel per eum, qui eius nomine pręeſt, confirmatum, ceſſabit appellationis remedium; [d] ſicut in multis caſibus de iure, & de foro non admittitur. [e]

Vltimò, licet inter bruta adſint Reges, ſibique ædificent tuguria, vt ab iniuriis, & inclementiis cœleſtibus protegantur, ſintque eorum greges, quaſi in communitate viuentes; [f] attamen & regnorum, & ędificio-
27 rum origo à I.C. [g] ab hominibus, iure gentium, † introducta traditur, quia in finem politicum, qui brutis non eſt communis, hæc fuerunt collata. [h] Hoc ius na-
28 turale, † quoad ſui totalitatem, & in genere immutabile eſſe; ſed quoad partem, & in ſpecie mutari poſſe: docuit Accurſius, [i] cuius doctrinā grauiſſimis fundamētis aliqui ex noſtris impugnarunt; [k] vnde melius dici poteſt, quod ea, quæ iure naturali in genere fuerūt inducta, ſecundum dictamē rationis moderātur, & in diuerſis ſpecieb⁹, & caſibus, cōmuni vtilitate, & publica auctoritate limitātur, & declarātur, [l] & verius (vt inquit Petrus de Aragō [m]) perficiūtur, ſi non ex prima & neceſſaria cōſequentia, ſuppoſitis naturæ principiis, ea ſequantur: tunc namq; cum eſſent iuris naturalis primęui, quod ſemper ęquum, bonū, & iuſtū eſt, nec cōſtitutione, pacto diſpen-

C in l. omnes populi, nume. 27. de iuſtitia & iure, Roland. conſil. 29. num. 5. volum. 2.

D Ioſephus Seſſe, 1. p. deciſio. 91. cum duabus ſequentibus.

E l. ab executione, C. quorum appellationes. l. ab executore, & l. fin. ff. de appellatio. l. 2. C. de momentan. poſſeſſione. Fachineus controuerſ. iuris lib 2. cap. 74. cum tribus ſequentibus, l. 1. §. interdum. ff. à quibus appellare non liceat, notat Baldus in l 2. C. de appellatio, Decius poſt Abbat. in cap. dilecti, num. 12. de exception. Dominicus in cap. non ſolum, de appellation. in 6. Marantain ſpeculo, in 2. actu principali vltimę partis iudicij, num 237. & ſequen. Cancer variarum lib. 1. ca. 17, numero 10. Afflictis in præludiis conſtitutio. Scicilię, quæſtione 10. per totam, & quæſtio. 12. numero 2. Bobadilla in politica lib. 5. cap 3. num. 82 & ſequen. Monter deciſio. 8. num. 22. & 23. Sixtinus de regalibus lib 2, cap. 8 nume. 34. for. 1. de modo & forma procedendi in criminalibus, fo. fina. de cōſultatio. for. muy conueniente, de oficio Iuſtitiæ Aragonum, & foro, de voluntad, eodem titulo, foro 1. de la competencia de juriſdiccion, foro, e porque, titu. forus inquiſitionis. Molina in repertorio fororum. verb. Appellatio, verſic. appellari non poteſt, cum pluribus ſequentibus.

F cap. in apibus, 7. quæſt. 1.

G in dicta l. ex hoc iure.

H Petrus Gregorius de Republica lib. 2. cap. 1. à numero 2. & per totum.

I gloſ. naſcerentur, in l. manumiſsiones, de iuſtitia & iure, Quintilianus Mandoſius in cap. 1. num 35. & 36. de conſtitut.

k Fortun. Garcia in dicta l. manumiſsiones, num. 4 & 8 & Couarru. in regula, peccatum, 2. par. §. 11, nume. 3. & de ſponſalib. 2. par. cap. 6 §. 9. num. 3. & 4.

L cap. ſunt quidam, 25. quæſtio. 1. l. ius agnationis, ff. de pact. l. iura ſanguinis, ff. de regul. iur.

M In ſecundam ſecundę diui Thomæ, quæſtione 56. articulo 2. in explicatione, concluſione 3. Couarrunias vbi ſupra, & Pariſius conſilio 68. num. 102. & coſil. 264. lib. 4.

Ce obſeru.

diſpenſatione, vel aliqua cauſa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obſeruantia noſtri regni. *n* diſponens, omne pactum eſſe in Aragonia ſeruandũ dũmodo non ſit impoſsibile, vel cõtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium eſt, ſemper eſt iniquum.

N obſeruantia, item index, titu. de fide inſtrument.

§. Trigeſimus.

Ius gentium quid ſit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo poteſtatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

IVs gẽtium ex principiis naturæ deducitur. 1

Succeſsio liberorũ à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum. & alimenta, an poſſint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. & 16.

Diuitiæ neceſſariæ ſunt ad conſeruandã nobilitatem, quæ ſæpè ex antiquis diuitijs orta. 3.

For. 1. de teſtam. nobil & for. 1. de teſtam. ciuiũ & for. vnic. de rebus vincula. & for. 1. de exheredat. libero. declarantur. 4.

Bona fideicommiſſo ſuppoſita, an pro conſtitutione & reſtitutione dotis poſsint obligari. 5.

Fideicommiſſa in fauorem familiæ ſunt fauorabilia. 6.

Nobiles cur Richis homine olim appellarẽtur. 7

Apud Romanos cenſus fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magiſtratibus. 8.

Clerici cur ſine beneficio ad ſacros ordines promoueri non valent. 9.

Filij neceſſariò inſtituendi, vel exhæredandi, & de cauſis exhæredationis, et differentijs ſexus. gradus, et poteſtatis à Iuſtiniano ſublatis. 10.

Teſtamentum inter liberos, etiam non ſeruatis iuris ſolemnitatibus valet. 11.

Succeſsio liberorũ an præferatur piæ cauſæ. 12.

Donatio per ſuperuenientiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.

Legitima filiorum an ſit de iure naturali, et poſſit filius inuitis creditoribus illam renũtiare et tolli, vel minui, per ſtatutum. 14.

Filij in poteſtate ſui et neceſſarij hæredes ſunt parẽtũ; et emancipati primum locum tenent in bonorum poſſeſsione prætoria. 15.

Cõmunis omnium poſſeſsio eſt iuris naturalis, et in quibus huius rei mãſerit veſtigium. 17.

Venationes, piſcationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, ſeu prohiberi valeant, 18.

Dominia rerũ quare, et quo iure diſtincta, 19.

Publica quare, et quot modis dicantur, et quæ ſint illa. 20.

Rex Hiſpaniæ an poſsit prohibere nauigationẽ. et portus maris Indici; et mare mediterraneũ cuius Principis eſſe cenſeatur. 21. et 22.

Exiſtenti in extrema neceſsitate, an vſu rerũ, communis manſerit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.

Libertas naturalis omnibus eſt communis, etiã captis ab hoſtibus. 24.

Serui quod attinet ad ius ciuile pro nullis habẽtur, ſecus quoad ius naturale, 25.

Donatio mera quæ ſit. et in remuneratoria multa ſingulariter recepta, remiſsiuè. 26. et 27.

Fidei obſeruantia eſt de iure naturali, et ex illa multa bona ſubſequuntur. 28.

Lex æris confeſsi quæ fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominioſis ſolemnitatibus debitor cædit bonis. 29.

Fides etiam hoſti ſeruanda eſt. 30.

Depoſitæ rei reſtitutionẽ, cur Iſidorus iuris naturalis eſſe tradiderit; et quæ depoſito regulari, et irregulari ſint à iure priuilegia conceſſa. remiſsiue, 31.

In Aragonia ſtatur cartæ, ex quo multa fuerũt fabore cartæ in regno recepta. 32.

Dotes, et depoſita cõfeſſata in Aragonia, non

ſolum

ſolũ confitenti, ſed etiã tertio præiudicãt. 33.
Adulterium cur natura turpe. 34.
Princeps ſupremus an poſsit contractum cum ſubdito initum violare, & fidem datã frangere de plenitudine poteſtatis; & quid in cõtractu lucratiuo, & legibus pactionatis. 35 38. 40. 44. & 45.
Principum conuentiones & iudicia ſunt bonæ fidei. 36.
Guidaticum, & ſaluaguardiam Principis, omnes etiam eccleſiaſtici ſeruare tenentur. 37.
Princeps ex contractu an obligetur ciuiliter, vel naturaliter tantum. 39.
Princeps an poſſit ſine cauſa priuare officialẽ officio quod ad beneplacitum eius conceſsit; vel Romanus Pontifex Beneficiatum beneficio. 41.
Priuilegium an poſſit à Principe reuocari; & quid in Aragonia. 42.
In Aragonia priuilegia an amittantur per non vſum, vel per contrarium vſum. 43.
Contractus omnes à conſenſu perficiuntur, & cur aliqui bonæ fidei appellentur, & in omnibus ab obligatione naſcitur actio. 46.
Fideicommiſſa cur ab Auguſto ad neceſſitatẽ iuris redacta. 47.
Furtũ cur iure naturali dicatur prohibitũ. 48.
Princeps, vel vniuerſitas quando poſſint dominium ab aliquo auferre. 49. & 53.
Refectio pretij, & intereſſe, ac citatio, an ſit neceſſaria quando Princeps ex iuſta cauſa aufert ab aliquo dominium. 50. & 51.
Dominium, & poſſeſſio multis modis adquiritur; & de intellectu fori 1. de acquir. poſſeſſione. & fori, a vezes, de aprehenſ. 52.
Princeps, vel lex, an poſſet moderare iuriſdictionem magiſtratuum, ne aliquo caſu ius reddant; & audientia an poſsit denegari reis ex cauſa. 54.
Bella iure gentium introducta, ſed duellorum vſus quare ſublatus; & bellum vt iuſtum dicatur quæ debeant occurrere. 55.
Seruitutes iure gentiũ inductæ, ſed in bellis inter chriſtianos, capti nõ efficiũtur ſerui. 56.

§. Trigeſimus.

1 SI per plures conſequentias, ex principiis naturę, per diſcurſum practicum † rationis, ius deducatur, & hominum conſenſu approbetur, ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
2 tur ſucceſsio † liberorum, quę licèt cæteris animalibus non ſit communis, tamen inter rationis participes communis eſt; nam cùm parentes liberos ſuos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt ſupra diximus, ex conſequentia, illis mortuis, eorum bona ad liberos iure naturali ſpectant, *a* & naturali parentum voto, eis omnia ſua parare dicuntur; & dulci officio fungi, cum illos hæredes ſcribunt, quia à quibus acceperunt eſſe, debent accipere, & conſeruari in eſſe, *b* non ſolum naturali, quod alimentis conſeruatur (quæ aliqua lege, vel poteſtate non poſſunt auferri) *c*, ſed etiam politico, & ciuili, quod fieri non poſſet, ſi ſucceſſione paterna deſtituti manerẽt; cum honor, & nobili-
3 tas paterna, † ſine diuitiis, & bonis cõſeruari non poſſit.

A l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. ſcripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam etſi parentibus, de inofficioſ. teſtament. l. penultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtamen. l. de emancipatis, C. de legiti. hæredib.

B cap. Moyſes, 32. quæſtio 2. cap. naſci, 55. diſtinctio. cap mulier, 86. diſtinctio.

C Barbatia in cap. Raynutius, num 31. & 32. de teſtamentis, & Carpan. in prælud. adſtatuta Mediolan. num. 273.

imó diuitiæ neceſſariæ ſint, *d* pro con ſeru anda nobilitatè maiorum,&honore familię,ac maximum ſint virtutis ſubſidium: *e* ſicut è contra pàu pertas multa incommoda ſecū affert, *f* ſi ninia ſit,nec habeat vnde honeſte viuere poſſit, aliàs magis vitandæ diuitiæ cupiditati coniunctæ,quàm ſobria paupertas, c um ſemper inops quicumque cupit: * & cum Romæ in Senatu duo ad quæſturā Siciliæ proponerētur, reſpōdi t Cato: *Neutrū ſibi placere quod alter nihil habeat,al teri nihil ſatis erit.* Sed:

Viuitur exiguo melius:nat ura beatos
Omnibus eſſe dedit ſi quis cog noueris vti.

Et ita debet intelligi illud Oratij: *g*

Et genus,& virtus,niſi cum re,vilior alga eſt.

Et alibi:

Magnum p auperies opprobrium,iubet
Quiduis & fac ere,& pati,
Virtutiſq, viam deſerit ardua.

Et illud Alciati: *h*

Ingenio poteram ſuperas volitare per arces,
Me niſi paupertas inuida deprimeret.

Quia,vt inquit Ariſtoteles, difficile res claras geret, is, cui facultates deficiūt.Ex quibus non ſolum conſeruatur nobilitas,ſed ex eis,ſæpè ſi antiquæ ſint illę, inducitur.Ex qua ratione in noſtro regno, † vt caſſalia nobilium,in ſuo bono ſtatu conſeruarentur; cum per diuiſſionem filiorum de facili deperire poſſent, *i* cum dignitas familię,magis in vno ſplendeat, *K* Iacobus Secūdus Rex noſter,anno 1307.ſtatuit, *l* quod de cætero, nobiles, meſnadarij, milites, & Infantiones, poſſent vnum ex filiis,quem voluerint, facere heredem, aliis filiis de bonis ſuis , quantum eis placuerit dimittendo: quod poſtea anno 1311. per alium forum, ab eodem Rege ad omnes regni incolas fuit extenſum, *m* hocque quantum placuerit,ad minimam quantitatem, *n* obſeruantia eſt in- 4

D l 1.ff.de cuſtod reor.§. ſancimus, io Authentico de reſtib.Albert.Bruo. de ſtatu,excludente fœmi. ar tic.2 & 3 B roi,conſ.125 num 5 &conſ.182.nu.65 volu.2.Paril.conſ.6.n.15. volu.4. Borrell.de Regis catholi.preſtaor. cap.15. num.29.& 30. Racça de inop. debitor.cap.16.nume. 1.cum ſequentibus 5. 17.32.Ioſephus deRuſti in conſ.pro Hemilan nume.20. Tiraquell. de nobilit.cap.3. num.10. & cap.25. nume.4.& facit l. ad ſubeunda, vbi Lucas de Pena C. de decurion. lib.10. l.nobiliores, C.de commerc.& mercator.l. reſcripto,ff.de muner &honorib Michael ab Aguirre de ſucceſsione regni Portugalię,3.p.n.64. Minſinger.reſponſ.32. n.5.

E Ioan.Orozco de Cob bar.lib.2 paradoxa 8. & Iuſtus Lipſi. ciuil. doctrinæ .lib.1.c.1.

F Anibal Troyſius ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu 190,num.24 & 25.noſter Petrus Cenedo 1. p. collectan.27.num.2.& 3. cum ſequentibus, Caualcano.mileloq.696. Medicis de caſibus fortuitis. 2.p. q.4.à n.9.cum ſequentibus.Viuius deciſ.322. & 268.Tiraquell. in l.ſi vnquam,verb.Bona, num.1. C.de reuocand. donatio. Didacus Perez in lib. 3, Ordinat tit.1.l 2.gloſ.Pobres,verſ.Cū iam ſit viſū.

* Claodia.in Ruſin.p.65. & 56

G ſermonū lib.2. Saty.5.

H Emblema.120.

I notata ad Molinam,verbo,Primogenitus. & ver. primogenituræ ius,Tiraq. de iur. primogenior.q.4. n.13.Decia.conſ.7.n.26.in i. deCouar.lib.2.emble.45.in.fine.

K Alex.Raud.in append.n.8.

L for.1.tit.de teſtam nobil. Oroz.

M for.1.de teſtam.ciui.

N Iaſ.conſ.130.n.3.vol.4.Deci.6cſ. 456.Bal.in c.1.§ ſi quis quinq;ſolidos,de pace tenēda. Cerdā de Talla.enel verdadero gouierno,ca.12, p.127.Bal in l.cū ex filio,n.3.ff.de vulga.Portol.io obſeru.50.tit.de ivr.dot.n.7.§.nobiles,n.23. Alphōſus de Caſtro de poteſta.legis pœnalis,lib.2, c.11.p,48

Cob.

eſt interpretata, ità vt in quinque ſolidis, praxis noſtri Regni verificari admiſſerit: & licet videatur prædictam diſpoſitionem nō procedere, in patre habente tantum vnicum filium: tamen veritas eſt, quod etiam habens vnicum tantum filium, poterit eum in prędicta minima quantitate, hęredem ſcribens, cætera bona, cuicumque vinculo & oneri ſupponere, p cum ſatis eum honorare cenſeatur, à quo adimere potuit, q & non ademit, ſed ante prędictum forum, nō licebat parētibus ſine cauſa filios exhæredare, poterāt r tamen ex cauſis in foris expreſſis, ſimilibus, ſeu maioribus filiū (vt verbis fori vtar) deſafiliare, quę erat emancipationis odioſæ ſpecies, vt ſupra diximus.

5 Secundó, ex eadem † ratione ſtatutū fuit, ſ quod in octo regni nobilioribꝰ domibꝰ, no poſſint eorū poſſeſſores, in præiudicium ſucceſſorū, cauſa dotium, vltra duodecim mille ducatos, eas onerare, cum aliàs, cauſa dotis tam ad eius conſtitutionem, quàm reſtitutionē, poſſint bona vinculata obligari; quod procedit, nō ſolum in fideicommiſſo, deſcendentibus relicto, ſed etiā in fideicōmiſſo colateraliū, prout ſemper in Aragonia fuit intellectū, & in proceſſu D. Bernardini de Mendoça pronunciatū: quia ſi poſſeſſor maioratus grauatus ſit reſtituere, vel liberis ſuis, vel alteri, ſi ſine liberis deceſſerit, illud voluiſſe intelligitur teſtator, in neceſſariū antecedens, vt poſſit ſibi vxorē quærere, ex qua iuſtos liberos procrearet; ac perinde poſſet, pro dote bona obligare, cum alioquin, neq; vxorē, neq; dotē facile eſſet inuenturus.

6 Tertió, ex eadem † ratione prouenit, quod prohibita bonorum alienatio, fauore familię, vt illa intra familiam conſeruentur, ac etiam fideicomiſſum perpetuum, & abſolutum, fauorabilia iudicentur. t

Quartò

O Couarru. lib. 1. variarū, c. 19. n. 5.

P foro vnico, titu. de rebus vinculatis, obſerua. 1 eod. tit. for. fin. titu. de teſtam.

Q l. conficiuntur, de iur. codicil.

R for. 1. cum duob. ſeqq. tit. de exhæredat. filiorū, gloſ. in l. ob res, C. de prædiis minorum, gloſ. & Doctores in l. fin. C. de reuocand. donation. Hippol. ſingula. 78. qui limitat niſi poſt cauſas ingratitudinis effectus ſit Clericus. cap. non liceat, 19. quæſti. fin. gloſ. quaſi ingratum, in l. fin. C. de Epiſcop. cum cōcordant. per Marſil. in rubri de fideiuſſ. n. 116.

S for. fin. titu. de iure doti.

T Oratius Carpanus in lucubrationibus ad ſtatuta Mediolani, cap. 300. nume. 16. Vtſilis ad deciſiones Aſſlict. deciſ. 226. n. 9. Surd. conſ. 443. n. 28. & 241. à n. 35. 41 & ſeqq. & deciſ. 9. n. 2 Socin. ſeni. conſil. 48. n. 2. volu. 1. & cōſil. 168. num. 91. lib. 2. Pariſ. conſi. 16. num. 9. & 28. volu. 3. & conſi. 63. nu. 27 lib. 2. Decius conſi. 652. num 7 Porci. conſi. 40. nume. 22. Cuman. conſ. 2. nume. 4. Guzadin. conſil. 89. num. 12. Curti. iuni. conſil. 22. num. 11. & conſ. 125 n. 12. Capicius deciſ. 208. num. 15. Natta conſ. 61. Medicis de adquiren. domin. ad legem finalem. ff. de legibus, verb. Aut in conſeruando, gloſ. 2. p. 1. num 36. Gutierrez practicar. quæſtion. lib. 2. c. 14. num 8. Padilla in rubr. C. de fideicom. n. 4. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 9. Pinell. in l. 1. 3. p. n. 99. verſ. ſed pro ſucceſſore, C. de bon. matern. Cauallin. milleloq. 106. & facit text. in l. 1. §. quamuis. de ventr. inſpici. & in l. cum filius, §. pater, & in l. Titia cum teſtamento. §. Lucius, vbi Bald. de legat. 2. Mantica de coniectu. vltimar. volunta. lib. 7. titu. 1. à num. 14. 44. & ſequen. Simon de Prętis de interpretat. vltimar. volunta. lib. 3. interpretat. 3 dubitatio. 1. ſolutio. 3. num. 22. Petra de fideicom. q. 9. nu. 12 Menoch. de præſumptio. lib. 4. præſump. 67. n. 23. & conſ. 204 num. 60. lib. 3. Ancharan. conſ. 27 num. 2. Burſatus conſ. 46. num. 26. Decian. conſi. 1 nu. 317 & 323. cum ſequen. volum. 1. Goзadin. conſi 89. num. 12. Ioſephus de Ruſtic. in repetitio. l. cum auus, lib. 3. c. 10. n. 63. & lib. 4. c. 2. n. 26. Moli. de Hiſpan. primogen. lib. 4. c. 1. n. 30.

T Ioann.

dum ſit os bobi trituranti. *d* cum ſecundum Apoſtolum, *e* qui altari ſeruit, de altari debeat, & viuere (quia ſpiritualia, ſine corporalibus, diu eſſe non poſſunt,) *f* & hoc vt poſtquam ex eis, ſibi neceſſaria acceperint, poſſint, quod ſupereſt pauperibus erogare, & neceſſitatibus proximorum ſubuenire, *g* nō enim veriſimile eſt, quod illi antiqui fideles, tam religioſi, tam humiles, modeſti, & temperantes: qui ſua bona ob amorem Dei, & animarum ſalutem, Eccleſijs dederunt, ea mente illa dediſſe, vt Clerici ſumptuoſe comedant, & bibant, colendo gulam quam illi oderunt; domos, familias, parietes, lecticas, & mulas, ſplendide veſtiant; humanum honorem odorantes cum ambitione & ſuperbia; quas illi pro humilitate, & modeſtia contempſerunt; neque etiam vt maioratus inſtituant, aut cognatos ſuos magnificent; cum illi ſuis donare noluiſſent, vt Deo donarent; neq; vt theſaurizent in terris, id quod imitando eos, qui dederunt, theſaurizare deberent in cœlis: & vt inquit ſacrū Concil. Tridenti. *h Se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, ſed ad labores & ſolicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant.* Ex prædictis conſtat, quam ſit om-

10 ni † iure debita, ſucceſſio filiorum, in bonis parentum, *i* qua ratione, primo fuit iure ſtatutum, vt filius ad validitatem teſtamenti paterni, neceſſario ſit inſtituendus, vel exhęredandus cum cauſa legitima, quam etiam iure digeſtorum requiri videtur. Si iam non ad modū, vt aliqui volunt, verba I.C. referas. Alias, querella, inofficioſum teſtamentum ſubertebatur, licet ante Iuſtinianū *k* certum ſit certę cauſæ expreſſionem, non fuiſſe neceſſariam, cum cauſarum numerus certus, à lege præſcriptus non fuerit, quamuis multę ſexus, gradus, & poteſtatis extiterint differentiæ, quæ lege Iuſtiniani, in ſucceſſionibus ab inteſtato fuerunt ſublatæ, *l* & quatuordecim iuſtę exhęredationis cauſę præſcriptæ.

11 Secundo ex eadem ratione prouenit, † vt teſtamentū inter liberos, etiam ſolemnitatibus iuris non ſeruatis valeat. *m*

Tertio

D Deuteronom. cap. 25 Matthe. 10. Marc. 6. Luc. 9. B. Paul. ad Galat. cap. 6. c. ex his, 12. q. 1. Petr. Gregor. lib. 2. ſintagm cap. 28 & de republica, lib. 5. c. 7 num. 6. Marc. Anton. Marſilijs de Eccleſiaſtico redditum origi. 2. p. cap 16. num. 23. Petrus Coretus inter opera Anto. Poſſeuini in defenſione veritatis aduerſus aſſertiones Catholicę fidei repugnantes, cap 19.

E 1. ad Corinth cap 9. c. cum ſecundum Apoſtolum de præben.

F Cap. inter corporalia de electio.

G Cap. aurum, c gloria, 12. q. 2. Nauarr. de redditibus Eccleſiaſt. q 1. monit. 22. nu. 2. Aueada. reſp. 19. num. 1. & ſeq.

H In cap. 1. de reformat. ſeſſ 25.

I l. Cum ratio de bon. damnator. l. inter cætera, ff. de libe. & poſthum.

K Authen. non licet, C de libe. præteri. iuncto §. 1 aliud quoque capitulum, in authen. vt eum de appellat. cognoſcitur, collatione 8.

L Authen. in ſucceſsione C. de ſuis & legit. l. maximum vitium. C. de libe. præteri. l. lege 12. tabularum, & l meminimus. C. de legit. hæred.

M l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, vbi communiter Doctor. C. de teſtam. Iaſ. in authen. nouiſſima, num. 16. C. de inoffic. teſtam. Corne. conſ. 118. vol. 3. Alex. conſ. 146 n. 5. vol. 2 Medices vbi ſupra. de adquir. domi. Glo. 2. p 3. n. 9. Canalin. milleſ. 239. Iul. Clar §. teſtamentum. q. 8. nu. 2. Peregrin. conſ. 64. nu 18. vol. 1. Greue. poſt Gail lib. 2. conc. 112. per tot. Menoch lib. 4 præſump. 7. nu. 1. Maſtril. par deciſ. 33. Andreas Fachineus controuerſ. iuris lib. 4. cap. 1. cum trib. ſeq.

Tertio, inde etiam fit, quod ſucceſſio liberorũ, † prę-
feratur pię cauſę, & vt inquit D. Auguſtinus, *n* *Quicumq; Vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam; quærat alterum* 12
qui ſuſcipiat non Auguſtinũ: imo Deo propitio, nullũ inueniet:
imo & ſi poſtquã aliquis donauit, filios ſuſceperit † do- 13
natio *o* ſecundũ aliquos reuocatur, in totum, vel ſecun
dum alios, ſaltim quoad legitimam, cum illa, ſi non iu-
re † naturæ, ſaltim ratione naturali *p* ſuadente fuerit in- 14
troducta, & filius eius reſpectu, licet improprie, credi-
tori ęquiparetur. *q* Quia eſt ei adeo debita, vt per mor-
tem patris ei quęſita, non poſſit inuitis creditoribus illi
renuntiare, *r* nec per legem, ſtatutum, ſeu Principem,
(etiam de plenitudine poteſtatis) in totum auferri, *ſ* li-
cet bene poſſit ita minui, quod alimentis neceſſarijs tã-
tum correſpondeat. *t* Et in Aragonia quodlibet mini-
mum (vt ſupra diximus) loco legitimæ, ne filium obli-
uione pręteriſſe videatur, ſufficit fuiſſe relictum, & hoc
etiam neceſſariũ eſt, vt poſſit teſtator cętera bona one-
ri & vinculo ſupponere, alias namquè cum tota hęredi-
tas loco legitimæ cedat, ſolummodo ſi filius intra vice-
ſimum ętatis annum deceſſerit, vinculis, & grauamini-
bus à patre adiectis ſubijcietur: poſtea vero libere diſ-
ponendi, & alienandi erit ei ſecundum fori *u* diſpoſi-
tionem facultas.

Quarto, ex eodem fonte emanat, † vt liberi qui pri- 15
mum gradum in ſucceſſione paterna tenent, in eorum
poteſtate conſtituti, ſui & neceſſarij eorum hęredes iure
ciuili fiant, *x* qui, quamuis ab hęreditate paterna bene-
ficio

N Cap. quicumq; ex hæredato, 17. q. 4. Couar. lib. 1. variar. cap. 19. nu. 5. & 21. Alex. Randen. de analog, lib. 1. cap. 23. num. 94 Greuc. d. lib. 2. conclu. 219 conſiderat. 5. num. 6. Fachineus controuerſ. Iuris, lib. 3. cap. 86. Gracian. diſceptatio forenſium tom. 2 cap. 219. num 27.

O l. ſi vnquam, C. de reuocan. donat. Couar. vbi ſupra, & Sebaſtian. de Medices vbi ſup. cum 35. declarationibus, verb. aut in conſeruando, gloſ. 2. p. 1. num. 417.

P Menoch. de arbitr. caſ. 149. num. 12. Greue. d. cóncluſ. 219. conſiderat. 1. l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. reſcripto in fine, ff. vnde liberi, cap. Raynutius, §. cum autem de teſtam. nouell. 1. § primũ itaq; de here. & falcid. Roland. conſ. 97. num. 10. & ſeq. vol 2.

Q Menoch. lib. 4. præſumptio 109 num. 14. Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 150. Caualcan. 3. par. deciſ. 7. nu. 44. Greue. vbi ſup conſiderat. 2. nu. 2.

R Notata in l. 6. ff. quę in fraudem credito. Peregr. de iure fiſci lib. 6. tit. 7. n. 59. & de fideicom. art. 3. num. 231. & conſ. 71. n. 1 Menoch. conſ. 77. Codex Fabrian. tit. de inofic. teſtam. definitione 29. Greueus ad Gail conclu. 219. conſiderat. 8. nu. 4.

S Iaſſo. in authen. nouiſsima, num. 56. C. de inoffic. teſtam. Alexan. conſ. 211. nu. 8, lib. 7. Cagnol. in l. iura ſanguinis nu. 5. de reg. iur. Boetius deciſ. 188. nu. 6. Socin. conſ. 150. nu. 3. lib. 1. Gail obſeruat. 122. n. 10. lib. 2. & ibi Greueus conſiderat. 1. Petra de poteſt. Princip. c. 28. n. 1. Surd. tract. de aliment. tit. 5. q. 1. nu. 6. Anto. Scapus de iure non ſcripto lib. 6. c. 14. Minſinger. obſeruatio 43. nu. 2. cent. 5. Decian. conſ. 35. nu. 60 & ſ. q vol. 1.

T Fachineus controuerſ. Iuris lib. 4. c. 32. Anton. Faber de errore interpręt. decad. 15. errore 3. Theſaur. deciſ. 263. num. 4. Surdus conſ. 357. nu. 36. & conſ. 341. num. 28. Suarez receptarum ſententiarum, lit. L. num. 65. Anto. Gabriel lib. 6. commun. tit. de legit. conclu. 1. num. 18. Menoch. conſ. 250. num. 109. & ſeq. Ioan. Azor inſtitutio moral. 2. par. lib. 2. c. 27. verſ. ſexto quæritur, col. 210. eleganter noſter Ioſeph. Seſſe 1. par deciſ. 26. num. 15. 35. 56. 42. 78. & 98. explicans obſerua. Item mulier 50. tit. de iur. dotium.

V Foro vnico. tit. de rebus vinculatis.

X l. in ſuis. ff. de liber. & poſthu. §. ſui inſt. de hæred. qualita. & differ. l. ei qui, ff. de acquiren. hæredita. l. 1. C. ſi mino. ab hęre. ſe abſtin.

ficio Prætoris poſſint ſe abſtinere, tamen nudum hęredis nomen nunquam amittunt,qui etiam in vita parentum,eius rerum dominij erant participes, & penes domini reputabantur. Et ideo dominium, per mortem patris, in eos continuatur, & non patris hæreditatem percipere videntur,ſed magis liberam bonorum adminiſtrationem conſequi. Vnde filius familias appellatur, ſicut pater familias, ſola nota hac adiecta,per quam diſtinguitur genitor, ab eo qui genitus ſit; quod ſi filij emancipati ſint,y quos ad ſucceſſionem paternam, ius ciuile incognitos habuit, Prętor equitate naturali motus, in primo loco bonorum poſſeſſionis admittit, poſt quos,proximiorem in gradu,ſucceſſorio edicto,ad bonorum poſſeſſionem vocat. Hinc etiam factum eſt, vt in noſtro regno, ſolum fuerit admiſſa reprçſentatio, in ſucceſſione deſcendentium, cum illa ſola, iure naturali, & diuino nitatur; ex quibus ſequitur, non poſſe Prin-
16 cipem † ſupremum, in genere, contra hanc liberorum ſucceſſionem ſtatuere, licet in ſpecie, certis caſibus, vt puta ob ingratitudinem filiorum erga parentes, vel ad continendos filios in obedientia parentum,(vt in Aragonia)vel ob delictum parentum erga Deum,Principẽ, rempub.vel proximum,in hijs, quæ per medium actiuum, ſeu productiuum eorumdem parentum ad filios deferuntur,bene poſſit eam limitare,vt homines arceãtur à delinquendo, cum pro effectu, magis in liberis, quam in ſe ipſis terreantur.

17 Secundo communis omnium † poſſeſſio iuris naturalis dicitur, quæ cum animo adipiſcatur, z brutis communis eſſe nequit,à qua dominij exordium cepit, dum ſingulorũ occupatione fuit diſtincta,cuius rei veſtigiũ,in his quæ cœlo, ter-
18 ra,mariquè capiuntur,manſit,cum ſola occupatione, capientium fiant,a & licet dominus fundi prohibere poſsit,ne aucupandi,vel venandi † cauſa,quis fundum ſuum ingrediatur, b tamen talis priuati domini prohibitio,non impedit tranſlationem dominij illarum ferarum,ſeu auium, quas prohibitus in ſuo fundo cepit: c nec ex venatione, dicetur turbare dominum fundi, d niſi talis fundus ſit viuariũ,in quo habeat dominus feras incluſas muro, ſeu aues auiario,vel piſces ſtagno,vel lacu,quibus quaſi carcere,coercentur animalia, quibus

Y §. emancipati inſti. de hæred.qualita.l.1.ff. vnde liberi,l.1.quis ordo inbonorum poſſeſ.ſeruetur, §. ſunt autem inſt.de bonorum poſſeſsio.

Z l.1.§ adipiſcimur, l.poſt fideri.l.quemadmodum,ff. de acquir poſſeſ.

A §. feræ, §.ſingulorum, de rerum diuiſio. l. quod in litore, ff. de adquirend.rerum domin l 1.in prin. ff. de adquir. poſſeſ. Aymon.conſ.528.nu.18. & 643.nu.1.Menoch.conſil.298.num 19.Bertazol. conſ.ciui.21.nu.44.Franch.deciſ.158. n.1. Fachine.lib.1.contro.c.1. verſ. atq; ita,Petr.Vinsfeldi.in commen. ad tit: de iniur. & dam.dat.cap.4 q.4.concluſ.3.cum ſeq.pag 283.

B §.plane qui alienum in ſti. de rerum diuiſio,l.diuus,ff de ſeruit.ruſtic.l.3. §.1 de adquir. rerum domin.

C l.ea lege.vbi gloſ.2.C. de condict. ob cauſ.l. in laqueum,de adquir. rerũ domin. Sixtin.de Regali. cap.18.num. 24. Roland conſ.9.num.19. & ſequẽ. lib.2.Marc.deciſ.530.numer.24. par.1. Caſaneus in conſuetud. Burgun.rubr.13.§.7.num.5. Suarez receptar.ſenten.verb.venator.

D Ioſephus Ludouicus, concluſione 71. numero 39.

Digitized by Google

quibus natura, cœlum, aquam, ac terram aſsignauerat, quo caſu furtum per ſubripientem cōmittitur, *e* piſcationes enim, aucupia, & venationes, eiuſdem eſſe iuris & conditionis cenſentur. At tamen in publicis locis, regulariter venationes, & piſcationes prohiberi non poſſunt. *f* Ita vt dixerit I. C. *g* iniuriarum agi poſſe, aduerſus eos qui in publicis venari, piſcarive prohibent; niſi is Princeps ſupremus ſit, vel ex Principis ſupremi priuilegio, in quem omnia publica, lege regia fuerunt tranſlata, aut ex cauſa recreationis ipſius Principis, aut alia publica, talis naturalis piſcandi, & venandi, ac aucupandi facultas fuerit reſtricta & limitata. *h* Vt in Aragonia, vbi per foros Regni, *i* reperitur piſcatio, aucupium, & venatio, quo ad certos piſces, aues, ſeu feras, certo tempore, certisve inſtrumentis prohibita: & multis, ex priuilegijs Regum conceſſum eſt, vt illis ſolis, liceat in certa parte fluminis Iberi, quod publicum eſt, piſcari, *k* & alios prohibere poſſe; quod abſquè priuilegio, nulli priuato conceſſum cenſebimus, niſi hoc ius prohibendi, legitima præſcritione

E l. item ſi fundi, §. aucupiorum, ff. de vſufruct. i. ſunes, §. piſces, & ibi gloſ. & Bart. ff. de action. emp. Guido Papa deciſ. 91. num. 4. & 5. Caſane. in conſuetu. Burgund. rub. 13. §. 2. nu. 22. & §. 7. num. 5. & Sixtin. d. cap. 18. num. 28. & Vinsfeldius vbi ſupr. concluſ. 15.

F Gramati. deciſ. 67. numer. 9. Roland. conſil. 9. num. 10. & conſil. 22. numer. 27. volu. 2. Scapus in tractat. de iur. non ſcripto, lib. 2. cap. 33. Marc. deciſ. 529. num. 14. lib. 1. & deciſ. 538. num. 14. Guid. deciſ. 514. Auenda. de exequen mandat. 1. p. cap. 2. num. 11. & 12. Salon de pace conſil. 16. num. 21. Boher. deciſ. 351. Rippa in l. quominus, num. 133. ff. de fluminibus, Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 18. num. 15. & ſequen. Cabedo 1. par. deciſ. 95. & 2 par. deciſ. 89. per tot. Honded conſ. 100. num. 23. volu. 2. Cancer varia. lib. 2. cap. 2. a nu. 75. cum ſequen. Gutierrez canon. quæſt. lib. 2. cap. 27.

G l. iniuriarum 13. § fi. ff. de iniur. d. §. aucupiorum, & l. vſumfructuarium, in prin. ff. de vſufr. Camil. Borrel. de Reg Cathol præſtan. cap. 24. per totum.

H Soto lib. 4. de iuſt. & iur. quæſt. 6. art. 4. colu. penult. Iacob. Rebuf. in l. vnica, C. de venat. Ferr. Decian. reſponſ. 22. num. 22. volum. 4. & reſponſ. 123. num. 92. volum. 3. Roſſenthal. controuerſ. feudal, tom. 1. capit. 5. concluſ. 94. pag. 167. § nemo retia. vbi Doctor. tit. de pac. tenend. Couarru. in dicta regula peccatum, 2 par. §. 8. num. 1. gloſ. in cap qui venatoribus 86. diſtinctione, Medina de reſtitutione, quæſtio. 12. Soto de iuſtitie & iure lib. 4. quæſt. 6. art. 4. verſ. pari ferme, Boher. in conſuetu. Bituricen. tit. de conſuet. Prædior. §. 5. Benedict. in dict. cap. Raynutius, verb. & vxorem, num. 869. Caſaneus in conſuetud. Burgun. rubr. 13 § 7 Gramat. deciſ. 67. Natte conſil. 375. & conſil. 522. num. 7. & 23. & conſ. 604. num. 2. Surdus conſil. 313. num. 104 Gutierrez Canonic. lib. 2. quæſt. 28. a num. 1. cum ſequen. Aymon. conſil. 317. & de antiquit. tempor. 4. par. §. materia iſta, num. 79. & ſequen. Bouadil. in politic lib. 2. cap. 16. num. 138. Anton. de Petra de poteſtate Princip. cap. 7. per tot. ſpecialem 169. Ioannes Azor inſtitut. moral. part. 3. lib. 5. cap. 16. pag. 353. & ſequen. Leonard. Leſsius de iuſtit & iure lib. 2. capit. 5. dubitatione 7. pag. 46. Fernand. Rebellus de obligat. iuſtitiæ, 1. par. lib. 1. quæſt. 14. ſect. 2. num 6. & 7. pag. 80. Vinsfeldius in d. cap. 4 q. 4. conclu 7 & 8. pag. 289 & ſeq. Andres Fachineus controuerſ. iur. lib. 1. c. 1. Greueus ad Gail lib. 2. concl. 69. nu. 4. Tiraqu. de nobilita. c. 37. ſub num. 150.

I For. fin. tit. de venator. for. vnic. tit. de venator. lepor. & perdic. for. 1. & 2. tit. de la prohibicion y vieda de las caças.

K l. ſi quiſquam, ff de diuerſ. & tempor. preſcrip. Rippa in l. 1. numer. 12. ff. de interdict. concordans cum l final. in fine principij, ff. de vſucapio. Ioannes Faber in §. flumina inſtituta. de rerum diuiſio. Natta conſil. 522. numer. 23. Gloſſa in l. venditor, ff. commun. prædior. Couarru. in regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 10. Medicis in tractat. de venatio. & piſcatio. & aucupio, par. 1. quæſt. 18. & par. 2. quæſt. 26. Ruin. conſ. 28. num. 1. volum. 1.

L Rippa

ptione acquiſierit, *l* quæ tum demum currere incipiet (cũ hæc merę facultatis naturalis ſint) quando prohibitus, poſt prohibitionẽ *m* iudicialiter, vel extraiudicialiter factam, prohibitioni acquieuerit, quia vt inquit Bald. *n* iura negatiua pręſcribuntur contra patientes prohibitos, non contra patientes tantum, & eo caſu, non ſolum præſcribet ius prohibendi contra talem prohibitum, ſed generaliter contra vniuerſitatem, cuius ille priuatus, pars eſt, quia turbato vno ciue, tota ciuitas turbata intelligitur, quando animo acquirendi ius in vniuerſum, eſt facta prohibitio. Si vero vniuerſitas, per alios vicinos, quam per prohibitos, perſeuerauerit in venando, etiam in articulo poſſeſſorio obtinebit. *o* Quia dicitur reſiſtere prohibitioni, & non amittere ius, ex tali prohibitione, cui factis non acquieuit, ſed naturalem libertatem venandi, & piſcandi, quæ fauorabilis eſt, & facilius conſeruatur, quam amittitur, *p* conſeruare voluiſſe. In qua (vt diximus) manſerunt reliquiæ, illius primęui iuris naturalis, quo omnia erant communia, quod poſtea gentes, naturali illa ratione ductæ, quod communio rerum diſcordias pareret, quibus, diu humana ſocietas conſeruari non poterat, quæ, potius pace, & concordia ciuium tuetur. Et ideo dominia rerum † in-
19 ter ſe diuiſſerunt, *q* publicę vtilitatis cauſa, quia magis quis ſolicitus eſt ad curandum propria, quam ad curandum communia. Exindequè quia diſtinctis dominiis, ordinatius humanum genus regitur, iam hodie vnicuiquè dicere licet, hoc meum, hoc tuum, demptis ijs rebus, in quibus manſit communio, vt in aere, aqua profluente, mari, *r* & eius littoribus, quæ I. C. *s* alibi populi

L Rippa in l. quominos, num. 133. ff. de flumin. & in cap. cum Eccleſia Sutrina, num. 51. de cau. poſſeſſio. & proprie. Padil. in l. ſi quas actiones, num. 20. C. de ſeruit. & aqua. Xuarez allegatione 10. & Caſane. vbi ſupra, §. 7. nu. 4. Doctor. in tit. quæ ſint regalia, verſ. piſcationem, Cancer variar. reſolutio. lib. 1. cap. 2. 2 nu. 75. cum ſequen. Tiraquel. de nobilita. cap. 37 num. 150. Iaſ. in l. ex hoc iure, nu. 27. de de iuſt. & iure, Iul. Ferrera in tractat. de re nauali, lib 12. num. 23. Marta de iuriſdict. 1. p. cap. 13. nu. 25. & 4. par. centur. 1. caſu 57. num 3 & ſeq

M Iaſſ in d l. quominous, num. 155. & Ripa nu. 14. Brun. conſ. 56 num. 6. Aymon conſil. 111. num. 22. Alexand. conſ. 194. nu. 7. lib. 2. Roland. conſil. 97. num. 7. lib 3. & conſil. 52 num. 21. & 22. & conſ. 21 num. 13. & ſequen. lib. 2. Balb. de pręſcrip. 4. p. 5. partis principalis, q 5. nu. 2 Aymon in d §. materialita, num 98. Theſaur. deciſ. 26. vel 61. num. 1. & 2 Sixtin de reg. lib lib. 2. c. 3. num. 55. cum multis ſequent. Narta conſil. 325. Cancer 2. par. variar. cap. 2 num. 9. & 3. par. cap. 4 num. 139. & 145. Guido Papa deciſ. 631. nu. 13. facit tex. in l. quæro, ff. de iur. patronat. Gloſ. & Doctor. in l. qui luminibus, ff de ſeruit. vrban. Roſſenthal, controuerſ. feudal. tom. 1. cap 5. concloſ. 24. num. 2. pag. 128. & concluſ. 25. & 27.

N In conſ. 439. num. 12 vol. 3.

O Aymon conſ. 643. num. 5. & conſ. 658. num. 6. Menoch de arbitrar. caſ 160. nu. 11 Rippa in d. c. cum Eccleſia Sutrina, nu. 51. & in d l. quominus, nu. 133. Roland. conſ. 9. num. 15. & 16 vol. 2.

P Couarru. in d. regul peccatum. 2. p. §. 8. nu. 1. Aymon. conſ. 518. num. 18. Narta. conſ. 375. Padil. in l per agrum nu. 6. C. de ſeruit. Menoch. de arbitr. centur. 5. caſ. 413. Corduba in caſibus conſcien. q. 119. & 120 Xuarez d allegat. 16. Menchaca de ſucceſsionum creatione, §. 17. num. 12.

Q Caietan. 2. 2. q. 66. art. 2. Soto de iuſt. & iur. lib. 4. q. 3. art. 1. concl. 3. & alij plures relati per Grego. Sayrum in claui Regia, lib. 9. cap. 8. num. 15.

R Iaſſ. in d. l. ex hoc iure nu. 26. & 27. Cepol. de ſeruit. ruſtic. cap. 26.

S l littora. ff. nequid in loco publi. Forcatu. in Necromancia dialog. 84. num. 6. Botrel. de Reg. Cathol. præſtan. c. 10. per tot.

T l. bona

puli Romani eſſe tradit. Ideoquè publica pluribus in
locis appellat, *t* quia publica dicuntur, quaſi populica,
quæ populus, in principem, lege regia tranſtulit. Sed
non in ſpecie earum rerum, quæ ad ærarium pertine-
bant, ac veluti in patrimonio popul. roman. *u* habe-
bantur, vt vectigalia pecuniæ, & agri publici, ſed co- 20
rum, quæ publicis vſibus, & commodis ſeruiebant,
nullo ex ijs in ærarium fructu, nulla negociatione, aut
comertio inſtituto; qualia erant Romæ Theatra, fora,
baſilicæ, campus Marcius; ad quam ſpeciem pertinent
littora, *x* quæ ideo communia dicuntur, quia populi
Romani Imperio prope in vniuerſum orbem aucto, eo-
dem fere numero haberi cępta ſunt communia, & pu-
blica, quæ per legem Regiam in Imperatores tranſlata
diximus: Non quoad proprietatem, ſed verius, quo ad
iuriſdictionem, protectionem, & defenſionem *y* tan-
tum. Vnde minus recte aliqui *z* ex noſtris, nullum in-
ter mare, & eius littora, ac flumen publicum, eſſe con-
ſtituendum diſcrimen tradunt. Sed littorum ſicut &
maris, vſus, & iuriſdictio, aliquibus priuatim competit,
a vt Venetis Adriaticum, Genuenſibus Liguricum (cũ
Liguriæ caput ſit Genua) *b* Romanis Thirrenum, Grę-
cis Iobium, & Egeum, Gallis Narbonenſe, Hiſpanis
Indicum Occidentale, & Orientale. Ex quo forte † pro 21
hibere poteſt D. noſter Rex *c* nauigationem illius maris,
prohibendo ex aliqua iuſta cauſa, ne aliqui in portu ad
mittantur, cum portus, licet quo ad vſum ſint publici,
tamen lege Regia in dominium Regis fuerunt tranſla-
ti, & inter regalia ſupra connumerauimus. *d* Sed in Me
diterraneo, † illius cenſetur eſſe pars maris propinqui, 22
cuius ſunt loca Mediterranea viciniora (quod intellige)

ſi is

T l. bona ciuitatis vbi Alciat de verborum ſignif, l. 2. §. deinde, & §. nouiſſime, ff. de origine iur. l. Ariſto. ff. de rerum diuiſio. l. littus, de verb. ſignifica. l. quamuis de adquir. rer. domin. l. flumina, ff. de flumin. l. quædam de rer. diuiſio. §. flumina inſtit. eod. cum concordãtibus, per Borrel. de Reg. Catholi. præſtan. cap. 8, nu. 11. Cabedo p. 2. deciſ. 16. nu. 1.

V l. 1. §. hoc interdicto, ff. nequid in loc. publi. l. ſed Celſus, ff. de contrah. emptio. Eguiner. Vero in commentar. ad legem primam, ff quod cuiuſq; vniuerſit. verſ. & horum quędem ſunt, Cabedo p. 2. deciſ. 18. num. 1. & ſequen. ſ.

X l quod in littore de adquir. rer. domi. l. fine. ff de vſucapio. §. Item capilli inſtit. de rer. diuiſio. & Cabedo part. 2. deciſ. 48.

Y Sixtin. de regalib. lib. 2 cap. 3. nu. 98. Roſſenthe. tom. 1 cap. 5, concluſ. 31. 32. pag. 131. Viuius deciſ. 344. num. 8. Peregrin. de iur fiſc. lib. 1. tit. 1. numer. 17. Gloſ. in § & quidem, & in §. littorum, vbi Angel. & Faber. de de rerum diuiſio & in d. l. littore, ff nequid in loc. publi. Merſil. in l. fin. nu. 180. ff. de iuriſdictio. omni. iudic.

Z Cacheren. deciſ. 155. num. 18. Ferrat. Monten. de feud lib. 5. cap 7. verſ. tametſi ius piſcandi.

A Anto. Vece in l 2. ff de rer diuiſ. Mathaecius lib. 3. de vi & ratione iur. cap 36. num. 11. & 24. Gloſ. territorio in cap. vbi periculum de electio. in 6. cap. ex literis ad fin. de probat. & in cap. accedens el 2. ad fin. vt lite non conteſta. Xuerez d. allegat. 17. Marin. Freccie. de ſub feud. lib. 2. tit quis dicatur, Marchio num. 4. & 5. fol. 319.

B Marte de iuriſdict 1. par. cap. 33. num. 81.

C Cabedo p. 2. deciſ. 47. cap. vnic. tit. quæ ſint regalia, l. portus, ff. de verborum ſignificat. l. 1. §. ſtatio, ff. de flumini. d. §. flumina, l. nemo. § fine. de rerum diuiſio. Sixtin. de Regel. lib. 2. c. 4 Cabedo deciſ. 46, nu. 6 pãr. 2. Borrel. de Reg Cathol. præſtan. cap. 9. per totum.

D Petrus Gregor. de republi. lib. 9. cap. 1. num. 27. & ſintagma. iur. lib. 3. p. 2. c. 14. num. 7.

E l. ven

Princeps ſupremus ſit: *e* ſecus ſi eſſet dominus inferior alicuius caſtri, vel loci.

23 Secundò, cõmunio rerum conſeruatur † exiſtenti in extrema neceſſitate, cum abſque iuris naturalis læſione, ſibi poſſit recipere, *f* quatenus tali extremæ neceſſitati ſuccurratur; imò quilibet tenetur, exiſtenti in tali neceſſitate opem præſtare, & ſuccurrere; *g* quod ſi noluerit, denunciatione Euangelica cogi poterit. Sed verius exiſtimo, tali caſu, non auferri ab eo, cui res ablata eſt, dominium quod in ea habebat, ſed tantum concedi exiſtenti in extrema neceſſitate eius rei legitimum vſum, cum onere, quod ſi illi ad pinguiorem venerit fortunam, teneatur æſtimationem eius rei, domino reſtituere.

24 Tertiò, cõmunis omnium libertas, † iuris naturalis dicitur, quam etiam ſeruus bello captus non amittit: quia cum libertas *h* ſit naturalis facultas, eius quod cuique facere libet, niſi vi, aut lege prohibeatur, cum à lege tollatur ſeruo facultas recedendi à domino, & imponatur ei neceſſitas ſeruiendi, obediendique ei, non amiſſit naturalẽ libertatem, *i* ex eo, quod captus, vt nõ occidatur, ſeruetur ad ſeruiendũ: ſed actus ciuiles, actiuè

25 & paſsiuè, ſũt illi ita à lege interdicti, vt quod attinet † ad ius ciuile, in eſſe ciuili & politico, *k* ſerui pro nullis habeãtur: ſed quod attinet ad ius naturale, *l* comunẽ cum cæteris retinẽt cõditionẽ, ita quod actiuè, & paſsiuè naturaliter obligẽtur, antidorali; vinculo, & obligatione maneãt ligati: ſi enim feræ eam vidẽtur agnoſcere, vt cõpertum

E l. venditor, ff. cõmuni prædiorum Mattheacius vbi proxime lib. 1. cap. 36 & Botrellus cap. 46. nume. 233. & 234. Garcia de expenſis, cap. 21. n 34. & 35. Bart. poſt gloſſ in l. ſane ſi maris, ff. de iniur. Belluga in ſpecul. Princi, rubri. 30. Cancer 1. par. variar. cap. 13. num. 236. Raudenſ. deciſione 8. nume. 2.

F gloſ. fame; in cap. diſcipulos. de conſecrat. diſtinctio. 5. c. paſce, 86. diſtinctio. cap. ſi quis propter neceſſitatẽ, de furt. Villadiego in politi. c. 5. §. 17. num. 73. Viuius deciſ. 321. num 1. & ſequ. 8. per tot. Caſaneus in catha-lo. gloriæ mundi, par. 12. conſideratio. 36. verſ. Secundo modo. & in conſuetud. Burgund. rubri 1. §. 5. gloſ. penult. nume. 15. verſic. Primus ergo caſus. Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 66. artic. 7. & quæſtione 32 artic. 7. Ayala de iure belli, lib. 2. cap. 5. nu. 8. Couarru. lib. 3. variar. c. 14 n 5. & in regu. peccatũ, p. 2. § 1. nu. 5. late Petrus Roicius deciſio. Lituanica, 3. nume. 193. & ſequen. 586. & ſequenti. & 305. cum ſequen. Ioſephus Gõçalez variar. quæſtionum, cap. 38. num. 44. Medicis de caſibus fortuitis, 2. p. quæſt. 4. num. 51. Camillus Gallio de verbor. ſignific. lib. 10. cap. 58. num. 21. & 22. gloſſ. neceſsitatem. in cap. quoniam, 48. diſtinct. Sayrus in claui regia, lib. 9. cap. 14. nume. 18. & ſeq.

G gloſſ. eſurientium, in c. ſicut, 47. diſtinct. plures referens Petrus Cenedo in ſuis collectan. 1. par. collectan. 27. num. 1. Roicius vbi ſupra, num. 296. Cordub. de Lara in l. ſi quis à liberis, §. etſi impubes, num. 37. ff. de liber. agnoſcend. Anton. de Sola in conſtitution. Sabaud. com. 2 titu. de edict. anonæ. gloſſ. 9 num. 6. Pegaſus in l. inter cætera, 2. par. §. 3. num. 7. & ſequen. de liber. & poſthum.

H l. libertas, ff. de ija qui ſunt ſui.

I Angelus Mattheac. lib. 1. de via, & ratione iur. cap. 13. numer. 18. & 23. in quo cauendus eſt Cerdan Tallada en ſu verdadero gouierno, cap. 2. fol. 23. pag. 2. ibi, Y de la potencia dal alma, & in veniloquio, c. 4. §. 3 pag 55.

k l. quod attinet. ff. de regul. iur. Cortaſ. in l. frater à fratre, num 40. & ſequ. ff de condicti. indebit. Tiraquel. de nobilit. cap. 6. num 4 Vacon. declaratio. 10. 12. 18. lib. 1.

L l. ſi is cum quo, 21. l. naturalitas, 13. l. ſi id quod, 64. ff. de condictio. indebi. l. ſerui, 13. ff. de action. & obligation. Connanus in commenta. iuris ciuilis, libro 2. c. 5. l. ſed etſi lege, 28. §. conſuluit, & ibi notata, ff. de petitio. hæredit. & quæ notantur in l. Attilius regulus. ff. de donat.

tum eſt Romę, *m* in illo ſeruo Adrodo, cui Leo, quaſi recepti beneficij memor, gratulari viſus eſt; quanto magis admitenda erit in ſeruo, qui ratione prædictus eſt; & ideo † tot ſunt in donatione remuneratoria *n* ſingulari 26
ter dipoſita, ſola autem obligatio antidoralis, ſeruicia facta, vel obſequia præſtita, ad quę donatarius tenebatur, non reddunt donationē remuneratoriā, ſed pura & mera donatio ac liberalitas manet. *o* Ex qua ratione Imperator † reſpōdit, *p* quod cum nolle, & velle pertineāt 27
ad naturalē facultatem, poſſit ſeruus domino iubēte (& vt addit Accurſ.), etiā eo excoriante, nolle adire: qua etiā ratione, matrimoniū cōtrahere *q* ei eſt cōceſſum, eademque ratione euenit, vt ſeruus in fuga conſtitutus, neque donari, neque vendi poſſit, quia in ſpecie libertatis eſt, ſicut fera, quæ ad priſtinam libertatem rediſſe cēſetur, poſtquam poteſtatem noſtram euaſſit. Quę omnia, & ad deportatum, *r* & bannitum extendi poſſunt; qui & ciuitatem, & libertatem ſimul amiſſerunt, ſed nō communem illam hominum libertatem, iure naturali primęuo inductam, ſuper qua non eſt vlla humana poteſtas.

Quartò, fidei obſeruantia, eſt de iure † naturali *ſ*: 28
nam inter mundi fluctuantes procellas, nunquam ſe humana fragilitas contineret, ſi noſtris actibus, firmitas, & fides non adeſſet: hæc enim fides, inter ſocios amicitiam ſeruat; hęc dominis, pura mente famulatur; hęc ſupernæ maieſtati, reuerentiam piæ credulitatis impendit; ac denique, omne quod viuitur, incommutabilis fidei eſt, quę cordi eſt ſimilis, quod tantillum vulneratum, extinguitur: atque ita graue hominibus excidium eſt fidem fallere, fallitur autem, quando aliter dicitur, & aliter fit: vnde ethimologia eius ſumpta, *t* quaſi fiat dictum, aliàs ſine operibus mortua eſt. *u* Si enim interrogaris, ſi credis, & reſpōdeas, credo; dicam tibi, fac igitur quod dicis, & fidem ſeruabis. Hæc enim (vt inquit Tulius *x*) fundamentum eſt iuſtitię, & quia tenaciter à Romanis ſeruata fuit, omnes propè gentes ſunt dominati, cùm nulla res vehementius Rempu-

M Aulus Gelius lib 5. noctium Atticarum, cap. 14. Tapia de vera hominis nobilitate, pag. 198. columa. verſic. Nam ſi nulla bellua. Caſaneus in cathalogo glor. mundi p. 12. conſideratio, 53. p. 288. colu. t..

N Iaſ. in l. ſi non ſortem, § libertus, ff. de condict. indebi. Camillus in addition. ad Bellugam, in rubri. 9. verbo, Benemeritia.

O Ripa in l. fin. quæſt. 14. in fin. de reuocand. donation. Bald. & moderni in l filio, C. familię herciſcū dæ. Iaſ. in l. ſi donatione, num. 5. C. de collacio. Ioānes Franciſcus a Ponte conſil. 9. num. 25. & ſequen

P in l. 5. vbi gloſ. potuit, C. de hæredib ūa inſtituendis.

Q c. 1. de coniu. ſeruor.

R l. 2. §. fin. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabul. Doctores in l. Gallus, §. & quid ſi tantum ff. de liber. & poſthu. l. cum pater, §. hæreditatem, de legat. 2. l. ex facto, §. ſi quis rogatus, ff. ad Trebelli.

S l. 1. de pact. l. naturales, 9. ff. de action. & obligat. l. Stichum, 95. §. naturalis, ff. de ſolut. l. cum amplius, §. is natura de regu. iur.

T poſt Ciceronem tradit Federic. Scot. in commentar. ad legem 1. num. 216 ff. ſi certe. petat.

V epiſto. B. Iacobi. c 2.

X Cicero 1. & 3. offici. Iuſtus Lipſius ciuil doctr. lib. 2. cap. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 8 nume. 4. & 5. Cermenatus in rapſodia, cap. 32. per tot. & verſic. At longe diuerſus mos Romanis, Antonius Clarus Siluius in leges Regias, cap. 4. pag. 78.

Digitized by Google

rempublicam contineat, quàm fides;licet ei,alia duo ad
dat Valerius Maximus, ſcilicet ſanum conſilium , & ſe-
cretum;ſed omnibus rebus fidem prætulerunt.Ideoque
29 apud eos,in eam frangentes, † neque promiſſa creditori
bus ſeruantes, illa grauiſſima lex profluxit, *y* æris con-
feſſi,ne fides à debitoribus violaretur, qua,authoritate
prętoris,debitor creditori ſi tribus cõtinuis nũdinis in-
tra ſexaginta dies nõ reperiretur,qui pro eo ſolueret,ad
dicebatur,&cadauer perfidi debitoris,creditoribus lace
rãdũ tribuebatur,quod & in mercatoribus fallitis,ſtatui
poſſe,tradit Baldus. *z* Ex qua etiam ratione,olim in no-
ſtro regno, *a* tam ignominioſis fori ſolemnitatibus ceſ-
ſio bonorum fiebat,à debitoribus,qui ſoluendo non e-
30 rant:tantopere autem fides ſeruanda eſt, † vt etiam ho-
ſti, *b* ex parte ſua fidem non frangẽti,ſeruari debeat: cu
ius rei inter alia adeſt exemplum Attilij reguli, *c* qui vt
fidem præſtitam ſeruaret,ſui periculum cõtemnens ami
corumque monitis nõ aſſiſtens, Carthaginem fuit reuer
ſus, quod an facere teneretur, & iuſte,ac prudenter fece
rit,multi dubitarunt. Ex quo veriſſimo iuris naturalis
principio, deduxit Iſidorus, *d* depoſitæ rei, vel cõmen
31 datę pecuniæ reſtitutionem † iuris eſſe naturalis: quod
exempli cauſa, ab Iſidoro fuit traditũ, cum multo ante
quàm pecunia cuderetur,fidei ſeruandæ adeſſet neceſſi
tas,niſi ab eo ſumatur pecunia, *e* pro omni ſpecie,quę il
la cõparari poteſt;ſed quia in nullo magis fides ſeruãda
eſt, quàm in depoſito : ideo depoſiti exemplum addu-
xit, cui non ſolum regulari, *f* multa ſunt à iure priui-
legia

Y Ioannes Baptiſta Marcheſano in tractat. commiſsion. 1. par. de comiſſion ſuper dilatione moratoria,cap,2.num 1.Mattheactus vbi ſupra lib 1. cap.25. titu.de re iudica. & cap.26. nume.5. & 6. Petrus Pechius in tractat. de iur.ſiſten; cap. 2. nume.3. Baeça de inope debitore,cap.1, num.57. & 58. Cæſar Baroni. tom 1 annali.Chriſti, 51. pagina 134 Couarru.lib.2.variarum,cap.1 num 1 Connanus in commenta lib 4 cap.14.num. 8. & 9.pagi.427 & 428.Budeus in annotatio.ad leg. qui fundum,1.par. pag.671. verſic. Addictorum, ff. de contrahenda emptio. Alexander ab Alexand. dierum genial.lib.6.cap. 10. verſic. Quod ſi inconfeſſum, pagi.395.vbi annotatio Tiraquelli. Azor inſtitut. moral.2.par lib.2.cap.32 in princip.pag.222.

Z in dicta l.fin.colum.1. ff.qui bon ceder.poſſ. Xuarez iu titu.de los gouiernos,in principio, n.81.C Natta conſil.361. num 7. par. 2.

A for.vnt.titu. de ceſsione bonorum, Couarru. vbi ſupra num 5, & Baeça de inope debitore, cap.2. nume.7. & 8. Menochius de arbitrariis, caſu 181.Rolandus a Valle conſil.7. num: 10 cum ſequent.volum.2. • Et his diebus fuerunt aliquæ firmæ prouiſæ,ne admittatur ceſsio niſi cum prædicta ignominioſa ſolemnitate forali.

B l.nam & ſeruius,ff.de negotiis geſtis,cap.nolli,23.quæſtione 1. plura cumulans pater Petrus de Ribadeneyra en ſu inſtitucion del Principe chriſtiano,lib.2.cap.15.cum duobus ſequentibus, Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicorum, lib.2.cap.11. cum tribus ſequentibus , & in notis ad ſtrategicum Onoſandri; cap. 38.§.vnico,pagina 146. Couarru.de ſponſalib. 2, par. cap. 3. §.4. num.13.& 14. Molina tom.1. de iuſtitia,tracta.3.diſputatio. 11. in princip. pag.648. Balthaſar Ayala de diſciplin.militar.lib.1.cap.6. á num.1. cum ſequentibus, plura adducens Iuſtus Lipſius lib.2. politic cap.14.

C l.poſt liminij ius,in fin ff de captiu. Guilielmus Benedictus in cap. Raynutius, verbo, Teſtamentum, el 1.num.44. Caſaneo in cathalo 5 par conſideratione 14.verſic.Vtilitatem. & conſideratione 13.verſic.Parmenoni Petrus Erodius rer.iudic.lib.3.titu.5 cap.12.& 14.

D in cap.ius naturale 1.diſt. E l pecuniæ,178. ff.de verborum ſignificatione, l.1.§.fin.& l.2. ff.de calumniato. F l.penultima,C.depoſiti.

legia conceſſa,ſed etiam irregulari; *g* in quo non obli-
gatur depoſitarius ad reſtituendum eamdem rem, in jis
reb⁹,quæ functionẽ recipiunt in genere ſuo, ſed ad reſti
tuendũ tãtumdem in genere, quantũ quiſq;cõfeſſus eſt
ſub depoſito recepiſſe; & hòc caſu depoſitarius dominus
fit quantitatis, ſeu ſpeciei depoſitæ, atq;ita in ſuũ vſum
conuertere poteſt;quod non procedit in depoſitario re
gulari,in quẽ neque dominiũ,neq; poſſeſſio tãsferturili
cet aliqui *h* ex noſtris,depoſitis irregularibus,ſeu cõfeſ-
ſatis,quia impropria,&abuſiuá ſunt,negauerint priuile-
gia veri & regularis depoſiti competere: attamen in no
ſtro regno vbi ſtatur † cartę, *i* & in quo non habet lo-
cum exceptio non numeratæ *k* pecunię, neque con- 32
feſſio inſtrumentalis viciatur, *l* ex deffectu quod nõ ſit
in illa,cauſa expreſſa, nemo dubitare poteſt quin inſtru
menta comandæ gaudeant omnibus priuilegiis veri, &
regularis depoſiti:nam licet irregularia, tamen depoſita
ſunt, *m* quod ſufficit vt non ſolum confitẽti,† ſed etiam 33
aliis creditoribus pręiudicent, ſicut in dote confeſſam
plures tradiderunt. *n* Ex eo enim quód irregularia ſint,
non dicentur ficta &ſimulata,licet ab aliis contractibus
originẽ duxerint, & in depoſita fuerint traducta: ex eo,
vt debita facilius exigantur, *o* quemadmodum in ſti-
pulationem, quia omnium iuris ciuilis firmiſsimus eſt
contractus,ſæpiſsime alij contractus conuertuntur, nec
ex eo aliqua fictio, ſeu ſimulatio dicetur interue-
nire. *p*

Secundó, ex eodem principio ſequitur † adulteriũ,
natura eſſe turpe, *q* quia violat fidei obſerbantiam, quæ 34
maxime, & pręcipuè *r* in matrimonio inter coniuges
requi-

G de quo in l. Lucius, & in l.dice ſponſaliorum, ff. depoſiti, l. in naue ſaophcli, ad medium, ff. locat. gloſſ. fin. in l. 5. C. depoſit. Rolandus conſil.17.num.6. vſque ad finem, volum.1. Theſaurus deciſion. Pedemontã. 16. num.8 cum concordantib. per Barboſam in l.diuortio, §.ob donatio nes,num 14. & in l.ſi mora,10. num.83. & 84. ff. ſoluto matrimonio, Caſtrenſ. conſil.10. nume. 1. lib. 1.

H Bald.conſil.331.lib.3. Socinus conſilio 143. nume.13.lib.1. Cagnolus in l.contractus, nume.10. ff. de regul. iur. Rolandus d.conſi.17. in principio, lib. 1.Tiraquellus de retract.conuentio.§ 4 gloſſa 6.num.14. Hippoli.ſingula.515.Iaſ,in l.duobus colum.penultima,de iure iurando,in princip.

I obſeruant. item iudex, & obſeruant. item nota, quod propterea, de fide inſtrument.obſeruan.1.de equo vulnerato. l.Mæuia, ff.de hęredib.inſtitué. Et dicemus latius Deo duce in Scholiis ad dictas obſeruantias.

k obſeruan. item exceptio,de probat.ſacien.cum cart.

L obſerua.penult.tien.de confeſſ. Menoch. conſil,1. n.237.& 238.vol.1.

M Paul.Caſtrẽſ. in d.l.Lucius, Decius in d. l. certi condictio, §.fin. ff.ſi cert. petat.Bald.in l.in cõtrac-tibus.§ 1 n.2 C.non numerata pecunia. Angel.in § prætetea,n.4.Inſtit.de obligat. quæ recontrah, Natta conſi.438.num.7.Roland.conſil,17 num.6.volu.1.& facit tex.in l ſi hominem,§ quoties, ff.depoſiti.

N Aym.conſi.40.num.6.volum.1.Afflict.deciſ.402.ſequens opinionem Bartoli in l.aſsiduis, C. qui potior.Roland.conſ.20 num.33.& 34.volu.4.Alexand.conſ.97.num.1.lib.7.bertoius conſ.42. num.9.

O Bart in dicta l.Lucius,la 1.cum concordantibus per Dect.in d.l.certi condictio,§.fin. o. 2.Alexander conſ.28.num.13.lib.5.Mandellus conſil.3.num.12.& Natta dicto conſilio 438. num.5.

P l ſi ex pretio,C.ſi cert.petat.l.ſi non ſingolt,l.cum enim,ff.de donat. notat Cagnolus in l. ſingularia, num.192 ff.ſi cert.petat.

Q l.probrum,de verborum ſignificatione, cum pluribus congeſtis per Menochium, centuria 5. caſu 419.num.1 & ſequentibus.

R cap.fin.de condit.appoſit.cap.ſolet, cap.aliquando,32.quæſt.2.

S de po-

requiritur, & eſt neceſſaria. Vnde cauendum eſt à Petra ſ aſſerente, adulterium iure naturali primæuo eſſe incognitum.

Tertió, ex eodem principio ſequitur, quod cum plenitudo poteſtatis non extendatur ad ius naturale, vt ſupra diximus, & frangere fidẽ, violareq; contractũ inirũ
35 iure naturali repugnet, t nõ debebit † Princeps u quãtũuis ſupremus, etiam de plenitudine poteſtatis, cõtrauenire fidei à ſe præſtitæ, conuentionique cũ ſubdito initę, ſi enim ęqualitas in contractibus non ſeruaretur, non inueniretur, qui cum Principe vellet cõtrahere, & hominum conſortio priuaretur, eſſetq; (vt inquit Bal. x) quaſi exul, qui eſt omnium Præſul; quod ei valde graue eſſet, ideoq; nulla poteſtatis plenitudine, ab obſeruatione fidei ſemel pręſtitę, qua, nihil ęque, in eo præfulgere debet, eximi valet, cum eius ſimplex promiſsũ, ſanctius debeat eſſe quouis aliorum iureiurãdo: y & ideo omnes
36 Principũ conuentiones, † & iudicia, z ſunt bonę fidei, cum turpe ſit, aliquẽ, ſub eorũ fide, & authoritate decipi, & in extremũ malorum perueniretur, ſi inde dãna, & iniurię venirẽt, vnde auxilia A ſperantur; vnde euenitũt, vt
37 omnes tam eccleſiaſtici, † quàm ſeculares, ad obſeruationẽ ſalueguardiæ regiæ, ſeu guidatici, B ſint aſtricti: ſi enim priuato, non licet, contra factum, & promiſſum
38 proprium venire; quanto magis indecens † erit Principi, ſibi ipſi contradicere, & fidem fallere: imò vt reſpondit C Franciſcus Galliarum Rex, magnatibus, in aurem ſuadentibus, vt cum perfidiæ nota, Carolum Quintum Imperatorem, & Regem noſtrum, quẽ Lutetiæ, qua decuit magnificentia, & fide, hoſpitem excepit,

S de poteſtat. Principis, c. 24. n. 158. pag. 175.

T l. 1. ff. de pact. l. 2. de cõſtit. pecu. §. per traditionẽ Iuſti. de rer. diuiſio. Marc. Mantua dialog. 22. lib. 2. Alexan. cõſ. 108. lib. 1. Lelius Zechi. de Princi. lib. 1. c. 6. n. 13.

V Bal. Paul. & alij in l. digna vox, C. de legibus DD. cõmuniter per text. ibi, vbi Deci. 2. lectu. in c. 1. de probat. l. de cõtracta, C. de reſcind. vend. l. Cęſar, vbi Bal. ff. de publican. Xuarez allegatio. 9. n. 1. & 33. & allegati. 10. num. 2. Paul. in l. penult C. de donat. inter vir. & conſ. 217 n. 5. verſ. His nõ obſtantibus, p. 1. Deci. conſ. 48. colum. 3. & conſ. 286. col penult. & conſ. 152. n. 11. & conſ. 689. n. 7. 8. 15. & cõſil. 410. n. 12. & conſ. 528 & conſ. 600. Pariſ. conſ. 21 n. 50. volum. 5. Alciat. regu. 3. præſumpt. 8 nu. 6. Roman. conſi. 354. & conſil. 436. colu. penult. & fin. Roland. conſ. 5. lib. 3. Alcia. conſ. 510. n. 22. & conſil. 689. n. 7. & conſ. 604. colum. 2. Nicola. Feſtaſ. de ſtimo. & collect. 4. p. c. 4. num. 43. & duobus ſequẽtib. & 5. par. num. 1. cum ſequen Bald. conſil. 327. num 2. volum 1. Iaſ. conſil. 1. vol. 1. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 7. nu. 3. cum duob. ſeqq. Camill. Gallin. de verbor. ſignific. lib. 10. c. 29. n. 10. Burſar. conſ. 16. n. 45. & 46. cum ſeq. & cõſil. 78 n. 6. & ſeq. volu. 1. Contra. in templ. omn. iud. lib. 1. c. 1. §. 3. verſic. Octauo infertur, per tot. Peregrin. de iure fiſc. lib. 6. titu. 1. n. 8. cum ſeq. Nauarr. de reddirib. eccleſiaſt. q. 1. monito 20. n. 5. fol. 150. colum. 4. Dueñas regula 293. Boherius deciſione 204. num. 42. Caucdo par. 2. deciſ. 75. per tot.

X in l. Princeps, ff. de legib. & conſ. 327. n. 2. volu 1.

Y Surdus deciſ. 214. n. 9. & 10. & conſi. 419. ad fin. Menoch. conſ. 208. n. 43. & 44. Bernard. Grebe. ad Gail. lib. 2. concluſ. 59. num. 25.

Z Iaſ. in l. ciuitas, num. 8. ff. ſi cert. petat. & conſ. 233. verſ. Nec obſtat, colu 4 & 197. n. fin. volu. 2. & in §. actionum, vbi etiam Gomezius n. 2 & 4. Inſtit. de actio. Surd. deciſ. 18. num. 10. Bald. de pace Conſtantiæ, §. ſi qua vero, num. 1. Aymon conſi. 95. n. 9. & 241. n. 59. Iaſ. conſi. 227. col. 1. volum. 2. Bocrius deciſ. 165 Deci. in c. 1. & ibi Beroi. n. 55 2. de conſt. Cotta in memorabil. verſ. Contractus factus.

A l. meminerint, C. vnde vi.

B Oliba de iur. fiſc. c. 14. n. 74. & ſequentibus.

C Ioan à Chokler aphoriſmorum politicorum cap. 12. exemplo 7. pag. 144.

Dd 3 D Garcia

Digitized by Google

cepit, detineret: Abſit, abſit, inquit ille rex christianiſſimus; quia etſi fides, toto orbe exulet, regibus tamen tenendam eſſe, qui nullo metu, nulla pœna, niſi virtutis, & fidei reuerentia, vt eam pręſtet, cogi, aſtringique poſsũt. Et ita fuit etiam reſponſum, *d* à quodam Comite, ſuo aſſeſſori, ſibi conſulenti, vt nõ obſtante fide data, extractum ab Eccleſia retineret, & puniret; cui reſpondit: Tũ alias leges, ego à fidei obſeruandę ratione, legem didici. Reprobandi itaque ſunt contrarium aſſerentes, quorum oſſa (vt inquit Iſernia) diſſipet Deus, quia potius ſunt adulatores, qui dum hominibus placere deſiderãt, Deum offendunt, contra Apoſtolum dicentem:* *Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Vnde, cum Princeps contrahit, aut aliquid promittit, licet ex tali contractu, & promiſſione (ſecundum † communem noſtrorũ Doctorum ſententiam) *e* nõ obligetur ciuiliter (quamuis 39
non deſint multi, *f* qui contrarium affetãt); vt cumque tamen ſit, illud certum exiſtimo, ita obligari, vt ea ſola obligatio naturalis, producat actionem † efficacem, in 40
eo qui ideo, quia ſupremus Princeps ſub lege non eſt, ſola ſolemnia de iure gentium, in eius contractu requirũtur, nec vlla alia opitulatione extrinſeca indiget. *h* Nec etiam de plenitudine poteſtatis, legem † contractus tollere poteſt, licet enim (vt ſupra diximus) multi, eum legibus vniuerſalibus ſolutum tradiderint: *i* attamen legibus priuatis, vt ſunt contractus, nemo eſt, qui eum ſolutum contendat. Cum quando eum celebrat, Princeps, non Principis, *K* ſed priuati, perſonam induit, cõmunique omnium hominum iure vtitur.

Ex qui-

D Garcia in repetit. l. cõuentionem, n. 15. ff de pactis, Farinacius in praxi criminal. quæſt. 29. n. 95. & q. 85. nu. 282. Couarru. variarum reſol. lib. 1. c. 2. n. 16. in fin Plaça in epitome delictorum, c. 37. n. 10 Anton. Gomez variarum, tom. 3. c. 2. n. 7. Caitar. in praxi interrogando reorum, lib. 2. c. 5. n. 45. Cyrillus in ſumma criminali, rubr. 1. § 3. n. 4.

E Deci. in dicto cap. 1. nume. 7. communem dicens de probat.

* ad Galat. ſ. n. 10.

F Anto. Gomez lib. 2. variar. c. 1. n. 1. Padilla in l. in corpoſitas. n 37 C. de trãſactio. Ludou. Moli. tom 2 de iuſti. diſputati. 261. pagi. 51. verb. Verum autẽ

G d. l. Cęſar, d. l. ciuitas, vbi Bart Deci. in d. cap. 1. n. 19. in fin. per tex. ibi Vaſqui. cõtrouerſ. illuſtr. lib 1 c. 1. n 1. Pariſ. cõſ. 1. n. 133. & 134. vol. 4. Roland. cõſil. 13. n. 59. & 60. & conſil. 69. n. 15. & 17. volum. 3 Bardellonus conſi. 22. nume. 33 & conſi. 19. nu. 38. & 39. & conſi. 75. num. 9. & 21. in 1.

H Iaſ. in d. l. ciuitas, nu 5. & cõſ. 99. n. 2. vol. 1. Beroi. conſi. 61. n. 34. in 1. Ruin. conſi. 99. nu. 2. & 11. in 1. Mandell. conſi 553. nu. 9. Cephal. conſil. 579. nu. 9. 12. & ſequẽ. Berdellonus conſi. 82. n. 22. & 23 in 1.

I l. donationes quas diuus, C. de donat. inter vir. d. l Cæſar. & vtrobique Barr. & Doctores cum concordantibus per Iaſ. in l. quoties, col. 2. C. de reivendica & conſil. 1. col. 4. in 1. Curti. iuni. conſil. 174. & Socinus iuni. conſil. 65. volu. 1. Pinel. in l. 1. c. fin. nu. 35. C. de reſcinden. vendit. Lodolphus Schraderus tract. feudal. tom. 2. par. 5. c. 2. n. 40. & par. 10. ſectio. 1. à nume. 46. cum ſeq. Hippolit. ſingul 196. Bal. in c. 1. de natur. feud. in princi. Nicolau. Feſta. vbi ſup. 4. p. c 5. n. 39. Ioan. de Neuiza. inter cõſi. Bruni. cõſ. 12. à n. 23. cũ ſeq. & ibidẽ Iacob. de Leonar. cõſ 134. à nu. 208. cũ ſeq. 255. & 282. noſter Moli. in repor. verb. Vaſſallus, verſ. Dic ſeptima Ianuarij, in fin ſol. 327. col. 1 in princip.

K Ioan. Igne. in repeti dictæ leg. donationes quas diuus, n. 4. Ioan. Lup. de Palac. Rubios in repetitio. rubricæ de donat inter vir. § 69. nu 27. pag. 159. Fabi. Optinellus in repeti. leg. Imperiũ, n. 259. & ſeq. ff de iuriſdictio omni. iudi. Vincent. de Franch. deciſ. 17. n. 6. Roman. conſ. 436. n. 17. Borrel. in additionib ad Bellug rubr. 5. n. 1. verſ Fiſcus vtitur iure priuati. Surd. deciſ. 1. n. 5. & deciſ. 2 n. 21. plures referens Carol. Tapia in l. fin. 2. p. à n. 2. cum ſeq. ff. de conſtit. Princip. facit tex. in l. ſi quis Imperatorem, C. qui teſtam facere poſſunt. l. ſi vno, §. item cum quidam, ff. locat. & conſtitutio nouella de bon. vacan. ibi; Nihil aliud licere bonis Principibus, niſi quod liceat priuatis:

L Georg:

41 Ex quibus primo infertur,† non debere Principem, officialem officio, *l* licet ad beneplacitum illius fuerit conceſſum, ſine cauſa legitima priuare: nec Rom. Pontificem, *m* Epiſcopum, Epiſcopatu, vel beneficiatum, beneficio, (quamuis multi)*n* contrarium tenuerint, quibus non eſt aſſentiendum, quia illud aceptans, videtur cum Principe quaſi contrahere, & ſe ad eius adminiſtrationem, & onera obligaſſe.*o* Non ergo equum eſt, vt illum contractum, ſine cauſa diſſoluat, *p* quia alias, obligatio, quæ eſt vltro, citroquè obligatoria, tam ex parte concedentis, quam acceptantis, claudicaret, ex parte concedentis. Et quamuis in beneficijs, Roman. Pontif. *q* pleniſſimam habeat poteſtatem, tamen vt fides ſemel data ſeruetur, receptum eſt, etiam de pleniſſima poteſtate, ius, ex mera Principis gratia; donatione, vel liberalitate, alicui quæſitum, tollere, abſquè cauſa, *r* non debere, cum vt dicebat Antonius: * *Amplitudinem Romani Imperij, non per ea quæ acciperet, ſed per ea quæ donaret apparere*, cum aliàs clauis diſcretionis, non præcederet, clauiſquè iuſtitiæ erraret. Licet enim in rebus ſuis, habeat qui libet liberrimam poteſtatem diſponendi; ita vt poſſit, etiam abvtendo, ſaltim de facto, eas diſſipare, *ſ* & dilapidare: tamen ſi eas, in alium gratioſe cō tulerit, non poterit, talem gratiam reuocare; *t* nec hoc caſu, cum Aymone, *u* ad diſtinctionem ordinariæ, & abſolutæ poteſtatis, erit recurrendum. Cum vt ſuperius diximus, in Principe, paria ſunt, non decere, & non poſſe, omniſquè indecentia in eo, reputatur impoſſibilitas.

42 Secundo infertur, quod quamuis priuilegium † conceſſum ſubdito, dum remanet, in finibus nudi priuilegij, nullumq. ex eo, ius vel dominium eſt acquiſitum, poſſit regulariter reuocari; *x* tamen ſi tale priuilegium, tranſiuit in contractum, vt quia propter aliquam cauſam, vel inſigne

L Georgi. Cabedo, par. 2 deciſ. 20.

M Pinel in rub. C. de reſcin vendit. 1. p. c. 1. nu. 29 verſ. altera inſpectio eſt, Tapia vbi proxime, num. 86. Rebuf in praxi beneficiali, tit. de non collēdo iure quęſito, gloſ. 6. nu 12 & duob. ſeq. Bern in d. c. quæ in Eccleſiarum num, 167. & ſeq. Iaſſ. inter conſilia feud. Bruni. conſ 8. n. 47. & 48. Contrad. in tēpl. omni. iudic. lib. 1. cap. 2 § 3. verſ. tertio, nu. 5. & 6 cum alijs relatis à noſtro Petro Cenedo, 3. p. collecta. 21. nu. 1.

N Relati a Pinel vbi ſupra. & tenet Bellug. in ſpecul. rub. 16. § compendioſe, num 9 in fin.

O Cap. niſi §. verum de renunctia.

* Plutarchus in eius vita tom. 2. p 614. in paruis.

P Felin. in d. cap. quę Eccleſiarum, nu. 41. Iaſſ. conſil. 145. li. 2. ex rationibus, Abb. in cap. fin. de confirmat. vtil. vel inutil. & in diſp. Epiſcopat. Selua de benef 3. p. q. 60 & Rebuſ. de nominat. q. 21. n. 55.

Q Cap. propoſuit de conceſ. præben. cap. dudum de præben in 6. clemen. 1 vt lit. penden.

R Deci. conſ. 410. nu. 28. & Paul. in d. l. digna vox, Bald. tit. de his qui feud. dar. poſſ. §. notandum eſt autem. nu. 2 & in c. 1. col. 5. de pace iuram. firman. in vſib. feudor

S l. ſed etſi lege, §. conſuluit de petit. hæredit. l nō vſq; adeo. ff ſi quia aparenter fuerit manumiſ. l. in re mandata, C. manda.

T l. perfecta dona. C. de donat. quæ ſub modo, l. velles nec ne, C. de reuocan. donat.

V De antiquita. 1. p. §. omitto, num. 37. Brun. conſ. 1. nu. 61.

X Natta conſ. 581. 584. Aymon conſ. 241. Ioan. de Neuizan. inter conſ. Bruni. conſil. 12, Xuarez allegat. 9. Socin. conſ. 4. & conſ. 37. num. 13. vol. 3. & conſ. 164. & 266. lib. 2 & conſ. 63 & conſ. 81. & 120. lib. 3. Iaſſ. conſ. 127. vol. 2. Capici. deciſ. 166. Paul. in d. l. digna vox, num. 6. & conſ. 229. & 287. lib. 1. Bald. in l. qui ſe patris. num. 12. C. vnde libe. & in l. ſuum mihi, ff. de dol. Felin. in cap. nouit, num. 30. de iudi. Franciſc.

ciſe.de Aretio,ibi,ſub num.25.Deci.& alij,Felin.in cap.quæ in Eccleſiatum nu.56.Decius num.26.de conſtitut.Aleaand.conſ.216.lib.2.& conſ 101.lib.1.Deci.conſ.361.Conrrad.in templ.omn.indic.lib.1.cap.1.§ 3.verſ.octauo iofertur,num.5.& §.4.verſ, octauo & conuerſa num.1.& ſequent. Villadiego in prologo del foero juzgo,Gloſ.legis 23.num.56.Burg.de Paz in prohem,legum Taur.nu.325.Molin.de Hiſpan primogen lib.1.cap.8 num 30.& lib.4.cap.3.num.8.20 & 23.Ruin.conſ.130.num.15.vol.5.& conſ.229.num.7.& 8.& conſ.130.nu.4 lib.1.Petra de poteſta.Princip cap.24.nu.228.& 225.cum ſeq. Bart.in l.2.in fin.de iur.in munira.& in l.quod ſemel de decret.ab ordin.facien Roman.conſ.252.in 2.dubio.& conſ.352.num.22.& conſ.436.nu.16.Deci.conſ.292.num.7.& 8.Cepha.conſ.342 numer.55.Iaſ.conſil.233.num.32.vol.2.Marta de iuriſdict.4.p.caſ.190.num.10.& ſeq.Reyner.Siatin.de regal.lib.2.cap.6.vbi a num.3.ampliat & limitat,Caoeer variar.3.par.cap.3.num.150.Anton.Gabri.lib.5.commu.concluſ.tit.de iur.quæſit.non tollend,concluſ.7 per rot.Viui.deciſ.107. Valançuela in defenſione monitorij aduerſus Ducem & Senatum Reipubli.Venetor 4.par.num.282.gloſ.final.in cap.decet de regul.iur.in 6.authent qua in Prouincia.C.vbi de crimi.agi oporte.l.hæres abſens de iudic.l.1.C.de immunita.nemio.conceden.l.qui fundos,vbi ſcriben.C.de omni agro deſerto,lib.10.

Y Aleaand.conſ.193.nu.10.vol.2.Afflict.deciſ.128 nu 20. Cacheran.139.Capicius 21.num.15.Gramaric.46.num.5.& voto 28.num 13. Marra de iuriſdict.cap.13.num.184.poſt Bald in cap.1 de natura feudi. Rebuf.conſil.146.pag 248.verſ.quarto,Capici deciſ.9 & 166 Bellug.rub 9.num.27.& 28.& ibi Camil.verb.irreuocabilis,Innocent.in cap.in noſtra de iniur.Felin.in cap.nouit.nu.8.de iudic.Roman.conſ.436.num.16.Ruin.conſ.130.col.fin.vol.5.Deci.conſ.604.num.9 & Goaadin.conſ.62.cum alijs multis relatis á Carol.Tapia in d.l.fin,p.2.cap.9,in princ.& a nu.10.cum ſequen.Anibal Troyſius de ritib.mag.Cur.rit.46.num.6.& Coorrad.vbi ſup.num.3.& ſequen Afflict.deciſ.128.num.10.Deci.conſ.689.nu.5.Narta conſ.669.num.11.Reyner.Sixtin.de regal.lib.1.cap.6.num.6.& 13.Cancer variar.3.p.c.3 num.53.cum ſequen.Petra de poteſta.Princip cap.24.num.243 & ſequen.Caſtrenſ.in d.l.digna vox nu 6.verſ.in contrarium,& facit tex.in l ſi pater,§ ſi quis,verſ.irreuocabilia,ff.de donat.

inſigne factum,vel pecunia,fuerit conceſſum, *y* reuocari non poterit(quamuis multi ex noſtris repugnent *z*) maxime, ſi cauſa,factum, vel pecunia, non ſint priuilegio cōmenſurabilia,& tale priuilegium,inferat enorme prȩiuditium,regiȩ coronæ, vel incipiat eſſe contra publicam vtilitatem. Tamen ceſſante in regno abſoluta poteſtate,priuilegia,& cōtractus à pari procedūt,*a* neq;
† per abuſum,vel cōtrariū vſum amittuntur in ſui,& ſuo 43
rū ſucceſſorum præiudiciū maxime in Aragonia vbi D. Rex iurat ſeruare donationes,vēditiones,ac permutationes à regibus Aragonum factas, *b* quod nihil aliud eſt, quam illas cōfirmare in forma communi, *c* ex qua confirma-

Z Tiraquel.de pœn.temperan.in prohem.num 41.Bellug.in ſpec.rubr.36.§.graue damnum,nu.3.& Camil.in additio.ad eundem,rub.1.verb.narrram contractus,verſ.limita tamen,Rebuf.in concorda.in præfatione ad rubricam decollario.pag.260.verſ.item priuilegium,Matienço lib.5.nou.recopila.tit.10.l.6.gloſ.1.num.10.& 11.Roman.conſ.436.num.11.& tot.titu.C.ſi contra ius,vel vtilitat.public.Bald.in l.qui.ſe pactis nu.34.verſ.ſed Nicolaus,C.vnde liberi.Socin.conſ.4.num.5.& conſ.87.num.12.lib.3.Fabius Oprinellus in repetitione d.l.imperium,num.257.cum pluribus ſeq. Anton.Gabr.commu.opinion.tit.de iure quæſito,q 6.nu.12.Roland.conſ.23 n.30.vol.1.Alexan.conſ.1.verſ.vel intelligas,lib.2.& facit ratio tex.in l.Titius ff.de obſequijs,Schrad.tract.feudal,p.10.ſect,1.num.129.pag.47.

A Molin.in repor.verb priuilegium,verſ.priuilegia conceſſa,& concedenda for.vnicus,in fin tit. actus curiæ ſuper redditibus regalibus,ibi.è que por los abuſos,Iacob.Bereta conſ.13.num.10.vol.1.Seſſe deciſ.79 nu.51.1 p.& fuit deciſum in Curia D.Iuſtit.Aragn.anno 1603.in proceſſu procuratot.fiſcalis,& aldearum de Aleañiz ſuper ciuili,in quo non diſſenſit Regia Andientia.

B Foro vnico.tit.de iuramento venditionum,Roman.conſ.327 cap.dudum,gloſ.penul.de decimis,l.Imperator.de adminiſtratio.ruto.l.1.§ merito.ff.ne quid in loco publico,cap.ſuper eo dè officio delega.cap.ex tuarum,de auctoritate & vſu palij.cap.Florentinum.85.diſt.cap.ecce,vbi gloſ.99.diſt. Molin.de Hiſpan.primog lib.2.c.7.nu.33.Cabedo deciſ.1.num.6.p 2.

C Cap.fin.de election.in 6 cap.quia propter eo.tit.Rebuf.in concorda.rub.de Regia ad Prælatur.nomi nat verb.confirmationes.Auiles cap.17.prætorum.verb.proueer,num.3.Cabedo deciſ.2.num.6.& deciſ.5.num.1.vol.2.

D Alex.

firmatione non adijcitur illis nouum robur, ſed ſolum
cenſentur cõfirmatæ quatenus aliàs validę exiſtunt, *d* ad
enixam illas ſeruandi voluntatem ex iuris iurandi reli-
gione præſtita demonſtrandam: *e* ſed verius exiſti-
44 mo, contractum etiam † lucratiuum, adeo Principem
conſtringere, vt nequeat, etiam de plenitudine poteſta-
tis, illum infringere, & ab eo reſilire, *f* etiam ſi in eo, li-
beralitatem Principe dignam, exercuerit: quia quam-
uis obligatio antidoralis (quia incerta) obligationem ci
uilem, & legalem, non producat, ſed tantum moralem,
qua à natura conſtringimur, vt benefacienti beneficia-
mus, *g* & hac ratione, ſit donatio, quia non adeſt iuris
legalis vinculum, *h* & nullo iure cogente fit, & ſic non
dicamus peccare, *i* contra iuſtitiam commutatiuam, ta-
men negari nequit, peccare, k contra iuſtitiam diſtribu
tiuam, vt ſi auferamus ab eo, honores, ſeu officia, cui pro
pter ſeruitia propria, vel merita ſua, vel maiorum fuerãt
conferenda, & alteri, in quo, hæc non adſint, confera-
mus: quæ obligatio antidoralis, redacta ad certitudinẽ
ſolutione, reuocari non poteſt, *l* & ius illud gratitudi-
nis, nomen meræ liberalitatis excludit. Ex qua etiam ra-
45 tione euenit, vt nequeant † etiam reuocari leges, vel cõ
ſuetudines, quæ in contractum tranſierunt, *m* quales
ſunt fori, & obſeruantiæ noſtri regni, ex quo, à multis,
leges

D Alexan. conſ. 125. nu. 4. vol. 2. Iaſſ. in l. fin. nu. 2 C. de conſtitu. Princip. Decius conſil. 187. num. 6. Ruin. conſ. 29. nu 31. vol. 2. A. Gabriel. commu. opinio. tit. de ſtatutis, concl. 10.

E l. cum pater, 77. §. filius matrem, ff. de legat. 2. Bal. conſ. 86. per ſtatutum, volum. 1.

F Bart. in l. ſi forte, nu 5. ff. de Caſtrenſ. pecul. Guido Pap. decíſ. 95. num. 2. Gail. lib. 2. obſerua. 18. n. 6. Sixtin. de regal. plures referens lib. 1. cap. 6. n. 25 & 26. Cabedo deciſ. 19. num. 8. & ſeq. & deciſ. 75 per tot p. 2. Alderan. Maſcard. de interpret. ſtatuto. conclu. 8. nu. 48. d. l. perfecta donatio. C. de donatio. quæ ſub modo, Lofred poſt Bald. conſ. 19. num. 3. verſ. ad quod accedit, Solon depaz conſ. 25 num. 46. Fabius Anna. cõſil. 62. num. 61. Bardelionus conſ. 75. nu. 21.

G l. ſed etſi lege. §. conſuluit, & ibi gloſ. ff. de petit. hæredita. gloſ. obligationes in d. l. ex hoc iure, gloſ. in l. ſi non ſortem, §. libertus. verb. natura, de condict. indebit. glo. 1. in cap cum inoffic. de teſta.

H l. donari iuncta gloſ. de reg. iur. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 60. & ſequen. C. de bon. mater. l. au cum plures, 23. §. fina. de administra. tutor.

I D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. ad 1. Soto lib. 4. de iuſtit. q. 6. art. 1. col. 2.

K D. Thom. vbi ſupra q. 106. art. 3.

L Iaſſ. in d. l. ex hoc iure, Nauar. in apolog de redditib. Eccleſiaſt. q. 1. monito 82. nu. 6. Roland. conſil. 19 a num. 59. lib. 3. Rimiual. Iunior inſtit. de donat. in princ. num. 92. Cabedo par. 2. deciſ 36. num, 8. & ſeq. per tot.

M l. ſi donationem, 5. C. de reuoca. donatio. Bart. in l. omnes populi, verſ. & circa prædicta, ff. de iuſti. & Iaſ. in l. Barbarius, verſ. duodecimo facit, ff. de offic Prætor, Alexan. conſ. fina. num. 14 volu 4. Bald. conſil, 317. vol. 1. & in l. 1. de pact. & in l. ſi eum mihi de dol. & in l. qui ſe patria num. 14. C. vnde liber. Rebuf. tract. nominat. q. 5. num. 17. & q fina. num 22. & in præfatione ad rub. de collatio. pag. 14. col. 2. verſ. in ſuper, & verſ. contrarium. pag. 255. & ſequen. & de firma concordator. ſtabil. pag. 241. col. 2. verſ. ſecundo patet, Caſaneus in cathalog. p. 11 conſiderat. 22. in fin; Ioan. à Chokier aphoriſm. politic. lib. 2. cap. 2. verſ. nam Regibus, pag. 69. Iaſſ. de commu. conſ. 56. vol. 2. Roland. conſ. 13. num. 32. & conſ. 45. numer. 8. & conſil. 25. nu. 55. in 3. Aym. conſ. 542. num. 1. & conſ. 341. num. 10. Cephal. conſ, 23 num 47. & conſ. 254. num 21. & conſ. 549. num. 56. Benedict. in d. cap. Rainut. verſ. ſi abſq; liberis el 2. de fideicommiſſaria ſubſtitutione, num 36. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 22. Leli. Zechius de Princip. lib. 2. cap. 1. nu. 5. verſ. vlterius, pag. 266. Schraderus tracta. feudalia p. 10 ſect. 5. num. 186. pag. 181.

N Bellu-

leges pactionatę fuerunt appellatæ, * violareturquè regia fides, de legibus ſeruandis præſtita, iuſquè ſubditorum, quod in eis radicatum habent, iniuſte tolleretur, quod adeo verum eſt, vt noſtri maiores, communiter dicere aſſueuerint, o nec ex cauſa, etiam pro bono iuſtitiæ, licere aliquid contra foros Regni fieri.

Quarto ex eadem fidei obſeruantia, euenit, vt omnes contractus, † ſeu quaſi contractus, qui conſenſu perficiuntur, ſiue ex publica, ſiue ex priuata cauſa fiant, iure naturali pariant obligationem, quæ dum lege ciuili adiuuatur, ex ea, actio naſcitur, quæ bonæ fidei, à noſtris appellari ſolet; & licet bona fides, quatenus dolo eſt contraria, etiam in contractibus ſtricti iuris, adeſſe debeat; tamen quia in illis, non adeò exuberat, ſicut in iſtis, quorum magis communis vſus, maiorquè indigentia, & frequentia eſt, ideo non appellantur bonę fidei contractus. Quinto ob eandem fidei obſeruantiam, † ab Auguſto, id quod fidei hęredum committebatur, iuris vinculo, & neceſſitati adimplendi ſubijci, ſtatutum fuit, p non per viam actionis ciuilis cum obligatio impoſita hæredi fideicommiſſa reſtituendi non prouenirer ex lege, vel ſenatu conſulto, ſed ex iuriſdictione, & auctoritate prætoria, q officio Prætoris, vel Conſulis Romę implorato, & Pręſidis in Prouincijs: qua ratione noſter I.C. Vlpianus r dixit, in voluntatẽ hæredis fideicõmiſſariam libertatem committi poſſe, non vero directam, cum de facili res ad ſuam naturam reuertatur, quæ erat ne fideicommiſſa inuitus, quis cogeretur pręſtare. 46

(Marginal numbers: 46 beside "perficiuntur"; 47 beside "committebatur".)

Quarto dominia rerum, hoc iure † naturali fuerunt diſtincta, vnde inquit I.C. ſ iure naturę equum eſſe, neminem, cum alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem. Indequè I. Conſult. Paulus t reſpondit, furtum, iure naturali prohibitum eſſe. Supremus ergo Princeps, † non poterit ſine cauſa, cum non ſit dominus particularis bonorum, ſubditorum, (etiam de plenitudine poteſtatis dominium, eis ſemel quęſi-

N Bellug. in ſpecul. rub. 1. nu. 12. vbi Camil. verſ. naturam contractus, & rubri. 2. num. 2. vbi Camil. verb. per populum pecunia, & rubr. 9. num. 1. vbi Camil. verb. ligant Principem, & rub. 11. in princip. num. 14. ibi maxime in hoc Regno Aragonum in quo Princeps obligatus eſt foris, & priuilegijs, & in §. reſtat, el 2. num. 6. Petr. Rebuf in cõcordat. in præfatione ad rubric. de collatio. pagin. 255. in fin. verſ. Item quã do conſtitut. Cancer variar. reſolut. 3. par. cap. 3. num. 43. & 44. Oliba. de iur. fiſc. cap. 1. num. 17. & cap. 3. num. 9. & 12.

O Noſter Molin. in reperto. foror. verb. fori Aragonum cõditi, pag. 157. & verb libertates, el 1. & verb. littera Domini Regia, 3. & verb. Rex 35. per tex. in §. Item que como fuero, tit. declaratio priui leg. general. Bardaxi. ad priuileg. general. Aragonum, num. 35. fol. 38. colum. 1.

P Vt in princ. inſt. de fideicommiſſa hæreditat. vbi eleganter eruditiſsimus Antonius Pichardus Vinueſa.

Q l. 2. § capta, ibi qui de fideicommiſſo ius dicerent, ff. de origine iuris.

R In l. fideicõmiſſa libertas 46. in principio, verſ. ſed et ſi ita, & §. quod ſi ita, ff. de fideicommiſſ. liberta.

S l. iure naturę 207. de regul. iur. l. nam hoc natura de condict. indeb.

T l. 1. in fine, ff. de furt. explicat eleganter Felicia. de cenſib lib. 1. cap. 1. num. 6. & ſequen.

quæſitum, auf…e: *u* quamuis enim Imperator, *x* ſe mun
di dominum iactet, & alibi, *y* omnia Principis eſſe aſſe-
rat. Debet tamen intelligi, quo ad protectionem, & reſ-
pectu vniuerſi, non vero, quo ad ſingularium rerum do
minium, particulare, *z* quia rex, omnia Imperio poſſi-
det, ſinguli vero dominio. Cum legitima tamen cau-
ſa, *a* ex plenitudine poteſtatis, poterit dominio rei ſuæ,
priuari ſubditus, à Principe ſupremo, propter publi-
50 cam vtilitatem, † vel neceſſitatem, vt puta, capiendo
fundum ſubditi, tempore belli, pro edificanda arce *b*,
cum & campanille Eccleſiæ, poſſit vrgente bello, lici-
te incaſtellari. Hoc tamen, ita temperandum eſt, dum-
modo cum iactura alterius non fiat, ſed prętium rei
ablatæ domino reddat, *c* & ei de intereſſe ſatisfiat, alias
namquè ſi ſine ſolutione prętij, poſſent, vi conſuetudi-
nis,

V l. venditor, §. ſi conſtat commun. prędior Ci. & Doctor. in l. fin. C. ſi contra ius, Iaſ. in l. quominus colu. 1. de flumin. & in l. Barbarius num. 25. & 35. de offic prætor. Felin in cap. quæ in Eccleſiarum, num. 54. Deci. 26. de conſtitut. Aymon conſ. 5. n 4 Pariſ. conſ. 101. nu. 7. vbi de communi. vol. 2. Surd. conſ. 203. num 19. Pinel. 1. par. rubr. C. de reſcind. cap. 3. nu. 24. & 25. Deci. conſ. 361. col. penult. Ioã. de Anania conſ. 81. nu. 4. Roman. conſ 310. Abb. conſil. 77. colu. 2 in 2. Socin. conſ. 266 col. 17. & conſil. 264. col. 7 verſ. quintus caſus, vol. 2. & conſ. 120. col. penult. num. 14. verſ. ſextus & vltimus caſus, vol. 4 Curtius Iunior cõſil. 1. num. 29. & conſ. 138. num. 5. Fulgoſ. conſ. 61. Bald. conſ. 401. num. 2 vol. 4. Curtius ſen. conſ. 66. col. 7. & 8. Paul. de Caſtr. conſ. 517. verſ. Iſtis non obſtantibus in 1. Alexan. conſ. 201. colu. 5. verſ. quę ſuperior in 2 & conſ 189 colu. 3. & 4. verſ. ad tertium, & conſ. 215. col. 4. verſ. ſecundo. & verſ. pro hoc vol. 2. Iaſ. conſ. 233. col. 7. verſ. vndecimo facit, & conſ. 227. col 9. verſ. decimotertio, in 2. Deci. conſ. 271. nu. 6 & conſil. 361. nu. 8. & conſ. 269. num. 7. & 390. nu. 10. & 357. num. 5. & 6. & 520. num. 4. & 5. & 588. nu. 13 & 506. num. 8. & 689. num. 13 Gozadin. conſ. 5. num. 18. cum ſeq. & conſ. 9. num 48. & 49. Aym. conſ 5. num. 5. & conſ. 7. num. 10. & conſ. 135. num. 7. 19. 20. & 27. & conſ. 241. num. 12. & 20. Feſtaſi de collect. 4. p. cap. 6. num. 7. Brun. conſ. 1. num. 8. 21 & ſeq. Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe Chriſtiano, lib. 2. c. 9. Greue ad Gail lib. 2 conclu. 56. conſiderat. 1. nu. 1.

X l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodi. de iact. cum alijs ſupra relatis.

Y l. bene à Zenone, C. de quadrien. præſcrip.

Z Beroius in d. cap. quæ in Eccleſiarum, num. 152. de conſtitut. & in cap. qui res, num. 10. de reb. Eccleſ. non alienan. Leli. Zechi. de Princip. lib 1. c. 5. nu. 5. Cuiaci. lib. 5. obſerua. cap. 30. in fin.

A Gloſ. in d. cap quę in Eccleſiarum, & in cap. conſtitutus de religioſ domi l ſepulchrum, vbi Doctor. ff. de religioſ & ſumpti. Funer. d. l. venditor, §. ſi conſtat, Affict. in prælud. ad conſtitut. Neapolit. q. 3. num. 10 & ſequen. & q. 4. per tot. & q. 17. à num. 6. cum ſeq. Angel. & Bald. in l. 1. ff. ſolut. matrimo. & ita procedũt, l. item ſi verberatum, §. 1 de rei vindicat. l. ſi priuatus, ff. qui & à quib l. Antiochienſium, ff. de priuil. creditor. l. quoties, C. de precib. impe. offerend. l. ſtories, ff. de pollicitatio. l. Lucius de euictio. l. ſerui, C. ex quib. cauſ. ſerui, l. in noſtra de iniur. l. ſi quando, C. de operi publ. Gloſ in l. ſi locus, verb. pręſtare, ff. quemadmod. ſeruit. amit Deci. in l id quod noſtrum, ff. de regul. iur. plures referens Carol Tapia in l fin. 1. p. cap. 9. num. 48. & 49. de conſtit. Princi. Bouadil. in ſua politi. lib. 2. cap. 16. num. 162. Humada in ſchol. ad leg. 5. tit. 26 Gloſ. 6. num 4. & ſeq. parti. 2. Anto. Gabr. lib. 3. communi. concluſ. tit. de iur. quæſit. non tol. concluſ. 2. nu. 1. & 32. Pachine. lib. 8 controuer. cap. 63. verſ. 5. quæſtio, Ludouic Valle de la Cerda en ſus diſcurſos de eſtado, conſidera. 18. pag 92. in fine, & col. 2. in princ. Petra de poteſtat. Princip. in examine 7 quæſt principalis, nu. 27. & ſeq. pag. 578. & cap. 32. §. ſubijciamus, pag. 587. & ſeq. Bernard. Greue. poſt Gail lib. 2. conclu. 56. plures refert Zeballos in ſpecu. commu. 4. tom. q. 906. ſeu finali a nume. 8. cum ſeq. & à num. 324. cum ſequen. Enric, Roſſenthal. tom. 1. controuerſ. feudal. cap. 7. conclu. 19. num. 30. additione G. G. pag 317. col. 1.

B Alex. conſ. 94. num. 12. vol. 2. Surd. conſ. 210. num. 31. Camil. Gallin. de verborum ſignificatio. lib. 10. cap. 18. num. 18.

C l. 2. C quib. ex cau. ſerui, &c. Surd. de aliment. tit. 7. priuileg. 77. num. 13. Gregor. Lopez in l. 32. ad fin. Gloſ. 2. tit. 18. part. 3. & in l. 2. Gloſ. buen cambio, tit. 1. part. 2. Iaſ. in l. fin. C ſi contra ius, &c. & in l. Barbarius, num 36. & 47. ff. de offic. pretor. Andre. Gail lib. 2. obſerua. 56. num. 8 & 9. Innocen. in cap. niſi cum pridem, num. 4. verſ. nos dicimus de renuncia. Matt. q. 183. num. 3. 1. p. Iacob. de Calicio in extrauagan. Curiar.

Digitized by Google

Curiar. dub. principa. 7. prerrogatiua 210. fol. 21. col. 4. apoſtilla ad Ioan. de Terra Rub. contra rebelles, art. 10. 3. tract concluſ. 8. verſ. ad inteceſſe, col. 3. ſol. 99. Ioan. de Amic. conſ. 12. num. 6. & 15. Anto. Gom. in l. 1. Taur. num. 12. Menchaca contro. illuſtri. lib. 2. cap. 5. num. 15. & vſu frequentium, lib. 1. cap. 7. nu. 6, & ſequen Marra de iuriſdict. 4. par. caſ. 195. num. 22. 25. & ſeq. Dueñas regul 43. fallen. 5. Meaia in pragmat. panis. conclo 6. num. 80. & ſuper lege Toleti, 2. fundamento, 17. parte, ſol 225. Suarez allegat. 10. Roland. conſ. 69. volum. 2. & conſil. 71. volum. 3. Pinel. io rubric. C. de reſcind. 1. part numer. 34. verſ. ex quibus Craoet. conſ. 95 num. 7. Mieres de maiora. 4. p. q. 1. in prioc. num. 16 cum ſequeo. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 28 & lib. 3. cap. 3. num 14. cum ſequeo Aacbedo lib. 4. nou. recopilat. l. 1. num. 23. & 26. cum ſequen. tit. 1. & l 4. tit. 4 à num. 2 cum ſeq. Gutierrez in reperi. legis nemo poteſt nu. 73. & 74 delegat. 1. Ribadeneyra del Principe Chriſtiano lib. 2. cap 9. pag. 325 Bobadil in poliri. lib. 5. c. 5. n. 2 t. B & lib. 2. cap. 16. num. 242 C. Natta conſil. 554 per tot. Feſtaſi. de collect 4. par. cap. 6. num. 10. Bernard. Greue. lib. 2. pract. ad Gail concluſ. 56. conſiderat 2. & conclof. 57. conſider. 1. num 4. & 5. Menoch. de arbitrar. q 48. num. 10. & conſil. 103 num. 26. & 27. & conſil. 307. num. 50 & conſ. 377 num. 7 & 8. & conſ. 722. num. 27. & 744. num. 10. & 975. num. 17. Anto. Gabr lib. 3. commun. concluſ. tit. de iur. quæſit. non tollen concluſ 2. num 25. Cranet. conſ. 933. num. 7. Pechi. de teſtam. coniug. cap. 25. nu. 12. lib. 1. Colleri. de proceſsib. executib. par. 2. cap. 3. num. 356. Peregrio. de ior. fiſc. lib. 5. tit. 2. num. 52. & de fideicom. art. 52 num. 12, Fachin. lib. 8. cootroner. cap. 63. verſ. opportet ramen Principem, Surd. conſ. 83. per tot. Pecra de poteſta. Princip. in declaratione 7 quæſt principal. §. ſupereſt modo videre de veritate, num. 34. cum ſeq Bald in cap 1. num. 15 de allodi.

D In l. ſicut. C de ſeruitu. Afflict, in prælud. ad conſtitut. Neapoli. q. 3 nu. 12.

E l. fin. ff. de vſu & habitation. Bart. in l. ſi filius qui qui patri, nu. 4. ff. de vulg. Gloſ. & Paul. in l. cum ſeruus de candict. ob cauſ. Gloſ. optima in l. quamuis melius 9 ff. de vſufruct. Alexand. conſ. 55. in fine lib. 2. Marra de iuriſdict. 4. par. caſ. 195. nu. 31.

F l. fin. C. de reb. minor. alienan.

* In proceſſu rurorum Petronilæ Carnicer, ſuper criminali, die 4. Iunij 1577.

G Contra regulam legis nec emere, C. de iur. deliberan. l. nec inuitum. 11. C. de contrahen. emptio. Franciſc. Viuius deciſ. 28. num. 7. & ſequentibus, 14 Cauallin. milleloq. 197. Petr. Erodi. rer. iudica. lib 5. tit. 19. cap. 1. Couarru. 3. variar. cap. 14. nume. 7. & lib 2. cap. 3. num. 5. Anton. Gom. in l. 70. Taur. num. 27. Barboſ. in l. 2. in prio. 2. par. num. 39. ff. ſolut. matri. Garcia Maſtril. deciſ. Siciliæ 17. lib. 1. & Georg. Cabedo deciſ. Luſitan. 105. p. 1. Ioan. Gutierrez practica. lib. 1. q. 13. per tot.

nis, vel ſtatuti, res, à ſubditis, pro libito voluntatis auferri (vt aliqui volunt) in noſtro Regno, bona vaſſallorũ ſeruitutis, à dominis auferri poſſe; talis conſuetudo, eſſet (vt inquit Bald.[d]) diabolica. Satis enim legitima cauſa, publicaquè vtilitas, & neceſſitas, operatur, dum contra ſubditi voluntatem (cuius non leue intereſſe cenſetur,[e]) rem, ad quam affectionem habebat, forſam quia maiorum,[f] vel ſi merces ſint, quas earum domini, in alium locum, cum maioris lucri ſpe, tranſportare, vel vt mercatores noſtri temporis, triticum, in tempus, quo cœlum æneum appareat, ſeruare deſtinauerint, vt carius vendant, diſtrahere compellantur: ſed vrgente neceſſitate, per Principem cogi poterunt, vendere[g], vel per vniuerſitatem, eis inuitis capi, vt fuit deciſum in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum,* vbi fuerunt abſoluti, Iurati villæ de Caſpe, qui accuſabantur per Iacobum Lopez & alios, quod abſquè eorum licentia, acceperint triticum, per eos, in horreis reconditum, abſquè oblatione pretij. Et eodem anno fuerunt abſoluti, Iurati de Caſtellon, qui occupauerant octuaginta caficia tritici, hominibus de Miquinença, per Antonium Lopez mercatorem vendita. Sed ſemper, quando in alterius dominium, rem ſuam, quis inuitus transferre, vendere, ſeu donare, auctoritate principali, vel

munici-

municipali magiſtratuum cogitur, debet fieri refecto iuſto pretio, *h* neque in hoc, plenitudo poteſtatis aliquid operabitur, quidquid contrarium dixerit Andræas Gail; *i* à quo, in hoc cauendum erit. Sæpè tamen Principes propter pacem, & quietem Reipublicæ, ac propter eiuſdem vitandas turbationes, plenitudine poteſtatis vtentes, *K* ſolent iniurias remittere, vt fuit factum à Romano Pontifice, ſuper iniuriis illatis populo Romano, *l* ab exercitu Imperiali; quãuis autem ius tertio auferri non debeat, ſi de ſuo Princeps remunerari poſſit, *m* tamen, vt inquit Accurſius *n* de conſuetudine, Princeps, ob publicam vtilitatem, rem priuati aufferens, pretium non reſtituit, maxime ſi per viam legis generalis, *o* contra omnes promulgatæ, aliquid diſponat: neque enim priuatur quis dominio rei ſuę ſine cauſa, licet priuetur ſine culpa, *p* vt in ſuſpecto de peſte, cuius bona, ſola ſuſpicione contagionis comburuntur; & eorum dominio
51 priuatur. Sed neque neceſſario domini † erunt priuatim vocandi, *q* cum etſi adſint, communis, & publici boni ratio ſuadeat; ne hoc quod à Principe iuſte fit, ab eis poſſit impediri: quæ omnia procedũt, ſiue dominiũ
52 † ſit directũ, ſiue vtile, ſiue acquiſitũ miniſterio iuris naturalis, vt putà per traditionẽ, ſiue iuris ciuilis, *r* vt per ſenten-

H l. fideiuſſor, §. meminiſſe, vbi gloſſ. Barr. & Doctores, de legat. 1. Tiraquellus de retract. conſanguin. §. 1. gloſſ. 18. num. 2. cum ſequenti. Rolandus conſil. 71. nume. 9. volu 3. Surdus dicto priuileg. 17 num. 14. & conſil. 203. nume. 38. Rimioaldus conſilio 45. volum. 1. cum aliis relatis per Enric. à Roſenthal. tom. 1 controuc feudal. cap. 7. concl. 59. G. G. pag. 317. & quæſti. 46. G. pag. 402.
I obſerua. 56. n. 11.
K cap. in noſtra, vbi Doctores de iniur. l. conuentionum, in fin. vbi etiã Doctores, ff de pact. & in l. fin. C. ſi contra ius, Andr. Gail lib. 2. obſeruat 57. & ibi eius additionator Grebe. & de pac. publ. lib. 2. c. 19. num. 25. & Greb. dicta concluſ. 56. num. 7. Afflict. decis. 361. n. 4. & ſequen. & in cap. 1. §. ſimiliter poteſt, num. 21. & ſeq. de Capitan. qui cur. vendid. Iul. Clar. in pract. crimin. §. fin. quæſt. 59. nu 3. verſ. Adde quod pro bono pacis. Colleri. de proceſſib. executiu. 2. p. c. 3. num. 327. Farina in prax. crimin. lib. 1. titu. de inquiſit. quæſt. 6. num. 22. 24 & ſequen. Alexan. conſ. 101. num. 8. volum. 1. & conſ. 190. num. 13. & conſ. 216. num. 19. volu. 2. & con. 94. num. 18. volum. 5. Deci. conſ. 520. num. 4. cum ſequen. paſſim Doctores in l. bene à Zenone, C. de quadrien præſcrip. & Canoniſtæ in dicto cap. quę in Eccleſiarum. Iaſ. in dicta l. Barbarius, nume. 25. & in l. venia, num. 14. C. de in ius voc. Mencha. controuer. illuſtr. lib. 1. cap. 3. num. 21. Ayala de iure belli. lib. 1 c. 7. n. 7. Guerrero in ſpecul. iur. c. 42. n. 1. & 2 & Petr. Vinsfeld. tit. de iniur. & dam. dat. c. 8. q. 5. conclu. 1. cum trib. ſeqq. pag. 575.
L Matta de iuriſdict. 1. p. c. 42. num. 32. & 33.
M Petra de poteſta. Princip. c. 32. q. 7. n. 27. cum ſequen Cancer 3. par. variar. c. 3. n. 175. & c. 13. n. 91.
N in l. ſi locus, 14. §. fin. ff. quemadmod. ſeruit. amitta.
O Surdus conſ. 513. num. 99. & 100. noſter Monter deciſ. 50. num. 10. & 11. Cancer dicto c. 3. n. 92. & ſequen. Anton. Gabr. de iur. quęſit. non tollen. concluſ. 2 num. 26.
P Peguera in pract. criminal. cap. 8. Benedictus in dicto cap Rainutius, verb. In eodem teſtamento, el 1. num. 169. & 174. Natta conſ. 475. nume. 9. Cancer 3. par. variarum, c. 3. n 101. & facit gloſſ. Alexandrina in c. antiqua, de priuilegiis.
Q notat Bald. in l. nam ita diuus, de adoptio. Capici. deciſ. 166. num. 5. Alexand. conſ 87. vol. 2 Deci. conſil. 191. n. 7. Pariſ. conſ. 1 n. 31. conſ. 22. n. 83. & conſ. 106. vol. 1. conſ 46. col. penult & fin. vol. 3. Velaſq. de Auenda. io l. 40. Tau. gloſſ. 11. n. 25. Bobadi. in politic. lib. 2. c. 5. n. 36. colum 3. C. Brun. conſ. 19. num. 5. Roman. conſ. 309. n 5. & 9. ex reg. legis, qui poteſt inuitis, de regul. iur.
R Pincl. 2. p. rub. C. de reſcinden. vendit. c. 1. n. 5. Surd. conſ. 203. n. 21. Aym. Crauet. conſ. 103. n. 3. & 15. & conſ. 172. n. 3. & conſi. 492. n. [illegible]. & de antiquita. tempor. 1. par. ſect. 1. n. 51. Nicolau. Feſtaſi. de collect. c. 5. n. 55. Socin. inter conſi. feuda Brun. conſ. 10. n. 24. Couar. in regu. poſſeſſ. 3. p. § 1. n. 5. Moli. de Hiſpan. primogen. lib. 2. c. 7. n. 28. Sixtinus de regalib. lib. 2. c. 6. n. 19. Cancer variar. 3. par. c. 3 à num. 29. 38. 46. 84. & ſequen.

ſententiam, s quæ authoritate reſcripti principalis reſcindi non debet, etiam ſi in eo adſit clauſula, de plenitudine poteſtatis. Tum quia pro veritate habetur;tum,quia ſecundũm aliquos, ſentẽtia à iure naturali ortum duxit,ad quod(vt ſupra diximus) plenitudo poteſtatis nõ extenditur; vel per præſcriptionẽ,ſeu vſucapionem, aditionem hæreditatis, & alios t acquirendi dominij modos à iure ciuili inuentos;quia quocumque modo dominium ſit acquiſitum,ſemper erit de iure gẽtium, u ſeu naturali,maxime ſi apprehenſio interueniat; quemadmodum nõ repugnat,quin ſit vera poſſeſſio x, quãuis per actus fictos,ſine actu corporeo &naturali,ſit acquiſita,vt in noſtro regno, y vbi per ſolum inſtrumẽtum,vera rei poſſeſſio transfertur in præiudicium vendẽtis,donantis,alienantis;ſed ſine actu vero,vel ficto,nõ poſſe fieri à Principe,vel lege,vt tranſmittatur poſſeſſio inquit Bald. z cum ſit aduerſus ius naturale, quod requirit actum a naturalẽ apprehenſionis ad acquirendã poſſeſſionem. Ex qua doctrina (ſi vera foret)ſatis periclitaretur diſpoſitio noſtri fori b ſtatuentis,quod agens ad bona defuncti,ſiue ex teſtamẽto,ſiue abinteſtato,ſiue ratione vinculi, obtineat contra actualiter poſſidentem, qui per annum à morte defuncti publice ſcita non poſſederit, ex ſolo titulo legitimo, in iudicio poſſeſſorio, non ſolum plenario, ſed & litependente, quod infimum poſſeſſorium eſt; quia etſi poſſeſſio per alium occupetur, negari nequit, quin is, qui legitimum titulum ad bona defuncti habet, authoritate legis, verè poſſideat, c cum illo momento temporis

poſt

S Abb.conſi.112.n.6.p.2 Aym.conſ.7.n.10, Feli.in d c quæ in Eccleſiarum,nume,70 Ruin.conſi 31.nume,21 volu 5. Pariſ. cõſ.3 nu.32.& conſ,101. nu.70. lib.1.Socin.iuni.conſ.120 n.31.volum 2. Beci.conſil.3.n.51.Conrad.io tẽpl. omni iudi. lib.1.cap.1.§ 4 verſicu. Vigeſimo octauo non poteſt,n.19. Fortun. Garcia in dicto §.& quid ſi tantum,n.306.cum ſeq. Cauedo 1.par.deciſ.12.nume,21.& 22.

T gloſ.in l.1. verb.ciuitatis noſtræ, de adquirend. rerum domin. l.traditionibus,C de pactis. Gregorius Sayrus in claui regia lib.9 cap.10.n.9.

V Beroius in d. cap. quæ in Eccleſiarum.num.176. & Felinus num.49. Fortunius Garcia in d § &quid ſi tantum,n 93.poſt Paul. ibi,& Socin. verſic.Circa tertium. & Galiau.n.95. Bald.in l.reſcripta,verſic. Tertio quæritur.C.de precib. Imperator. offerend. cum concordanti per Aymon.conſ 135.nu.20 & Pariſ.dicto conſ.1.n.108 & d.conſi,101.n.69.voluminis 1. Beci. vbi proxime num.52.poſt Iaſ.in l.ſi cõſtante,num.95.Barboſa in l.dotalem,62. nume 15.ff. ſoluto matrimonio.

X l. certe, §.1. ff. de precar l.raptores,C.deEpiſc. & Cleric.notat Alexand. & Vicent.in l.1. num,74. ff.de adquiren. poſſeſsio. cum cõcorda.per Couar.li.3.varia.c 5.n,6.Anto.Gom.in l.45 Tau,n.11 r,Marſi.ſingu.412.Caualli.millelo qui.900.& facit text.in l.quod meo,de adquir.poſſeſ.c.cum veniſſent,de reſtitut.ſpoliat. c.ſi diligenti, de præſcript.& expendit Iaſ.in l generaliter,de acquiren.poſſeſſ.

Y for 1.tit.de adquir.poſſeſſ.obſer.item ex quo,tit.de fid.inſtr.Moli.in reperto.verb.poſſeſsio, verſ.1.vbi Portol.

Z in l 1.notab.1.C.commun.delegat. Aretin.in l.1.n.23 ff.de adquir.poſſeſſ. cum aliis multia relatis per Anton.Gabr.commun.concluſ.lib.5.tit.de adquir.poſſeſ. concluſ.9.n.4. verſi. Amplia. Tiraquel in tract le mort ſaiſir le vif,in præfatione,declaratione 6.num.1. & ſequen.

A l.1. l.3.in princip.l.cum hæredes,23.ff.de adquir.poſſeſ.l ea quæ ciuiliter.ff de adquir. rer. domin.

B for.a vezes.30.titu, de apprehenſio. cui adde Couar.lib.3.variar.c.5.n.6. Honded.conſ.18.n.15. 17. volu.2.Coſta de facti ſcient.& ignoran.centur.2.diſtinct.62.n.15.& ſeq.Gail lib.2.obſeruatio,153.n,18. & Grebe.ad eum,lib.2.concluſ.129.n.22.29 & ſequen.Magon.deciſ.Florenti.19.n.10. Ioannes Franciſcus à Ponte conſ 20.per tot.Seſſe 1.par.deciſ.67.per tot. Cancer 3.par.variar.cap.14,num.5.

C l. raptores, in fin. ibi,Plenissima poſſeſsio,C.deEpiſcop.& Cleric.

D Tiraq.

poſt obitum defuncti, ante illam à tertio factam appre-
henſionem, poſſeſſionē acquiſierit, quod Galli ſayſitum
fuiſſe appellant, *d* hoc eſt ex mortuo tranſiiſſe poſſeſſio
nem in hæredem viuum, ita vt poſſeſſio nullo vnquam
tempore vacua fuerit; atque ita, qui eam non vacantem
occupauit, iure poſſidētem ſpoliat: & ideo non ſolū reti
nendæ, reſpectu ciuilis per forum, ſine dubio translatæ,
ſed etiam adipiſcendæ, reſpectu detentationis exiſtentis
penes aliū, interdictum competit. Neque admittenda eſt
53 opinio aſſerentium, *e* ſaltim ſine cauſa, † & pro libito
volūtatis, poſſe Principem auferre dominium ab eo, qui
illud acquiſiuit, eiuſdē Principis facto, & ex cōtractu cū
eo celebrato, quia nō minorem, ſed maiorem debet ha-
bere firmitatem, & prærogatiuā, & magis irreuocabilis
eſt contractus cum Principe initus, *f* & dominium ex
eo quæſitū irreſolubile, cùm maior & firmior in Princi-
pe, quàm in aliis fides ſplendere debeat; vno tamē caſu,
poſſet eorum opinio verificari, ſi Princeps tranſtuliſſet
dominium in aliquē, cum hoc, quod poſſet arbitrio ſuo
illud auferre. Tunc enim cum acquirēs, illud acquiſierit
ſubiectū reſolutioni pro libito volūtatis, Princeps nō fa
ciet *g* ei iniuriam auferēdo, nec poterit acclamare dicen
do ſibi iniuriā inferri. Neque etiā eorum eſt amplecten
da ſententia, qui aſſerūt, indirecte poſſe Principem aufer
54 re bona ſubditorū, moderādo iuriſdictionē † magiſtra-
tuū, *h* vt in tali caſu, & cauſa, ius nō reddāt petētib⁹, hoc
enim ſtatuēdo, nō miniſtraret iuſtitiā, ad quod ex officio
tenetur. *i* Et quod vna via non cōceditur, *k* alia nō de
bet licere. Hoc tamen caſu iudices excuſabūtur, in dene
gādo audientiā, & authoritatem ſuam, non interponen
do, ad tollendam iniuriam, conſuetudine, vel lege hoc
permittente. Quæ, quamuis iniuſta, & dura videa-
tur, tamen ei parendum eſt ab eis, quibus non iudi-
candi de earum authoritate, poteſtate, & iuſtitia datur
facul-

D Tiraquellus in tracta. le mort ſaiſit le vif. 1. & 2. declaratione. Guilielmus Benedictus in cap. Raynutius, verb. Et vxorem, in principio. nume. 180. & verb. Moreno itaque teſtatore, el 2, num. 71. & ſeq. de teſtam.

E Bal. in l. qui ſe patris, colum. penult. C. vnde liber. Angel. in l. Antiochienſiū, de priuile. creditor. Paul. in dicta l. digna vox, C. de legibus. Deci. conſil. 186 colum. penulti. prope fin. Aymon conſil. 235. col. 3. aliis late relatis à Petra de poteſtate Princip. c. 3 t dubitatione principali. 2. n. 26. pag. 520.

F Felinus in dicto cap. quę in Eccleſiarum, n. 55. & in c. ad audientiam, el 2 num. 4. de reſcrip. Rebuf. in prax. titu. de non tollē. iur. quęſit. gloſſ. 6. nu. 31. & 32. Gregorius Lopez in l. 53. gloſ. 6. titu. 5. parti. 5. Caſane. conſi. 66. verſic. Et licet ſit aliqua altercatio. Curtius iuni. conſil. 1. verſ. Tertio aduertēdum, Gozadi. conſ. 5. n. 17. & conſ. 8. n. 38. Soci. conſil. 87. n. 3. Albert. Brun. cōſilior. feudal. tom. 1. conſ. 1 n. 50. cum ſeque & cōſ. 21 n. 11. cum ſequen. Nicola. Feſtaſ. de collect. 4 p. c. 6. à nu. 25. cum ſequen. Beroius in d. c. quæ in Eccleſiārum, n. 174. Ruin. conſ. 46 n. 16. lib. 1. Barla. conſ. 78 n. 12. & 13. Moli. de Hiſpāno. primoge. lib. 4 c. 3. nume. 15, 20. & ſeq. late Pētra vbi proxime à nu 58. cum multis ſequen.

G l. Pōponius, §. cū quis, de adquir. poſſeſſ. l. ſin autem, ff. de pact. notat Bald. in l. omni, C. de ſacro. Eccleſ. & Deci. in c. Eccleſia. colum. penult. de conſtit. & in l. 1. col. 3. de iuriſdict. omni. iudic. Aymon d. conſ. 235. n. 26. & 40.

H l. 2. poſt princip. ff. de origi. iur. Pariſ. conſi. 1. n. 38. volum. 4. Ruin. conſi. 21. vol. 3. & conſi. 41. n. 4. volum. 1. Felin. in dicto cap. quæ in Eccleſiarum, num. 56.

I Caſane. in conſuetud. Burgund. titu. des juſtices. rubr. 1. § 6. num. 143.

K cap. cum quid, de regul. iur. in 6. c. tuæ, de procurat. Iaſ. in dicto §. & quid ſi tantum, num. 78.

facultas,ſed tantum obediendi imponitur neceſſitas,toleratiq; patienter debet,donec ab habente poteſtatem abrogetur.Ex iuſta tamen cauſa,vt putà cōtumaciæ,vel notorietatis delicti in attocioribus, iure ſtatui poteſt, quod à magiſtratibus audientia denegetur,vt in noſtro regno, *l* in proceſſu criminali contra abſentes &contumaces eis inuitis captis,poſt concluſum in cauſa, nullus datur recurſus:quod ſi voluntarie compatuerint,nō audiuntur,qu ouſque expenſarum ſolutione,quaſi in pœnam inobedientiæ,&quia vocati à iudice noluerunt intra termin ū præfixum cōparere, contumaciam purgēt.

Ex hac dominiorum diſtinctione,occaſionaliter eodem iure introducta ſunt bella, † quæ inter inferiores, 55
& priuatim,iam Deo fauente, & propitio non adſunt; duellorumque vſus à dæmone introductus,& apud omnes gentes perquandiu obſeruatus, *m* catholicorum Principum cura,ſanctę matris Eccleſiæ præceptis parendo, à tota chriſtiana Republica diſceſſit. *n* Et merito quidem,cum infetioribus adſint magiſtratus,quorū medio poſſunt eorum iurgia,lites, & contentiones decidi: eaque ratione dixit Imperator, *o* quod iudiciorum vigor,iuriſq;publici tutela eſt in medio conſtituta, ne ſibi ipſi quiſquam permitere valeat vltionem,ſecuritaſq;omnibus fidelibus adſit, ne ab aliis iniuria afficiantur,cum ſub protectione Principis ſupremi ſint recepti, &admiſſi. Inter Principes autē ſupremos,qui ſuperiorem non recognoſcunt,neque adeſt in temporalibus,cui ſubſint, qui poſſint,eorū lites,& contentiones decidere,cui parere cogantur,cum in eos(vt ſupra diximus)fuerint omnia,quæ iuris publici ſunt,lege regia trāslata: ſolēt cauſas,&lites,inter illos motas,armis cōmittere;&licet illi'videatur cauſa iuſtior,qui potētia ſuperior fuit,qui aliū vicerit,&ſuperauerit,tamē bellū,iuſtū erit iudicādū, ex iuſtitia imperij,quodPrinceps ſupremus,ſit qui illud indicit, *p* in quo nōdeſit authoritas,&ex iuſtitia cauſę, *q* quę non

L far.E por dar breue expedicion, titu.de proceſ. contr. citat.& abſent.Viuius deciſ.r r. per tot.

M vt in foris noſtris ſub titu.de duello. Et fuit celebre illud Valliſoleri coram Imperatore Carolo Quinto anno 1522. noſtrorum conciuium Cæſaraugustanorum Petri Torrellas, & Hieronymi de Anſa; vt refert Prudentius de Sandoual Epiſcopus Pampilonenſis,1.par. hiſtoriæ eiuſdem Imperatoris,lib.11.§.8. pag.328 Claudius Coterzus de iure militum, lib.3. cap.24. vbi late,ſed caute legendus.

N Concil. Tridentin. ſeſſio.25. decret. de reformat.cap.19.cap. monomachiam,2.queſt.4 Ayala de iure belli,lib.1.cap.3. per tot.Nauarra de reſtitutio. lib.cap.3. à num.282. cū ſequen. 292. & ſequen. Medicis de diffinitionibus.2.par.diffinitio.13.numo.1.latiſsime per 10,cōcluſiones, duelli materiā tractans,Contad, in templo omni.iudic lib.1.c.8. §.3.verſic. Decimotertio. Viuius deciſio,66.num.4. & 5. Burgos de Paz in l.1. Tauri, nume. 414. & ſequen. Renat. Chopin. de iuriſdictione Andegraben. lib 1.titu 3.c.42. num.19. pag 326. verſicu. Gladiarorius autem. nos.Balthaſ.Gomez de Ameſcua in tract. de poteſta.in ſe ipſum,lib.2. c.5. num.20.& per tot. pater Molina tom.1.de iuſti.tracta 2.diſputatio.107.

O l. nullus,C.de iudic.

P pater Molinà tom.1.de iuſtitia,tracta.2. quæſtione 100.& 101. Ayala de iure belli,lib.1.cap.2. nume.7.& 9.

Q Camillus Borrellus in regia Aragonum.§.1.gloſ. 1.per tot.& de Regia catholici præſtantia. cap. 32. num.82.& ſequen.Lelius Zechius de Principe,lib.2.cap.3. & plures relati á Roſenthal. tracta.feudal. tom.1.cap.8.declaratio.20. pag.456.

R Borrel.

eſt à ſubditis, & militibus inquirenda, r ſed iuſta eſt, ſi pro defenſione propria, vel rerum ſuarum, vel patriæ, vel pro recuperandis rebus ab eo iniuſtè ablatis, vel cõtra ſubditos rebelles, ſ vel contumaces, vel contra Turcas, infideles, hęreticos, & alios chriſtianę fidei hoſtes, il lud indixerit. Legitima verò & iuſta cauſa in bello caput bonæ ſpei eſt, t quæ erigit animum, virtutem, & for titudinem excitat. Et qui pro iuſtitia, & ratione militat, ſemper ab optima ſpe concomitatur, vt canit Lucanus: u

Cauſa iubet ſuperos melior ſperare ſecundos.

Et Propertius: x

Frangit & tollit vires in milite cauſa,
Quæ niſi iuſta ſubeſt, excutit arma pudor.

Requiritur etiam in eo recta intentio, vt putà quod ad pacẽ populi ſibi comiſſi dirigatur. Is enim ſalutem Reipublicę tueri debet, & ad hoc bellum conficere, vt in pace à ſubditis degatur. Multaque alia requiſita, à noſtris Doctoribus y cumulata pro iuſtitia belli interuenire debent.

56 Ex bellis, ne homines occiderentur, † ſed caperẽtur, & ſeruarentur, introductę fuerunt ſeruitutes, quæ tamẽ quaſi iure gentium chriſtianorum, in bellis, quæ inter eos geruntur nõn fuerunt admiſſæ: ita z vt chriſtiani à chriſtianis capti, ſerui non efficiantur; cùm omnes, ſub vno crucis ſigno militent, religioque ſit vnica, Reſpub. vnica ipſius Dei vrbs, cuius nos omnes ciues ſumus: atque ita bellum inter nos eſſe non poteſt niſi ciuile.

R cap. quid culpatur, 23. quęſtio. 1. Sayrus in clauſ regia, lib. 2. cap. 13. nume. 40.

S Borrellus de Regis cátholici præſtant. cap. 3 à num. 88. cum ſequen. Balençuela in defenſione mõnitor. aduerſus Ducem, & Rempublicam Venetorũ, 7. par. num. 58. 65. & ſequen. per tot.

T Ioannes Botero lib. 3. de ration. ſtat. cap. de iuſtitia cauſæ. Lipſius lib. 1 ciuil. doctri. ca. 3. & lib. 5. cap 5.

V l. b. 7.

X lib. 4. Elegia 6. Simancas de republi, lib. 9. c. 27 num 30.

Y Molina in dicto tracta 2. de iuſtit. diſputa. 102 & 103. cum tribus ſequẽtibus. Ayala de iure belli lib. 1. cap 2. nu. 10. in fin: verſic. Pręterea bellum, & num. 11. cum ſequent. Iuſtus Lipſius politi. lib. 5. cap. 4. Petrus Binsfeldus ad titul. de iniur. & damn. dat. cap. 8. quæſtio. 1. concluſ. 4. & ſequen. pag. 517 Guid. Pap. deciſi. 191. nume. 3. Gloſſ. in ſumma 23. quæſtione 2. Palacios Rubios de iuſta retentione regni Nauarrę. 4. p. §. 3. colum. 4. Griſoſtomus Iabell. Philoſoph. chriſtianæ, 2. par. tracta. 3. cap. 8. colum. 9. verſic. Quantum ad ſecundum. pag. 429. Ludouicus Molina, tom. 1 de iuſtitia, tracta. 2. à diſputatione 99. cum multis ſequentibus. Bellarminius in controuerſ. chriſtianæ fidei, tom. 5. controuerſ. general. 5. lib. 3. cap. 5. per tot. pag. 1341. Gregorius Lopez in l. 2. titu. 23. partI. 2. Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 40. artic. 1. Cauedo 2. par. deciſ. 44. num. 14. & ſequen. Zauallos tom. 4. commu. quæſt 906. ſeu fin. à nu. 117. & 134. Lucas de Pena in l. vnic. C. vt armo. vſus. Bald. conſil. 419. volum. 5. Nauarra de reſtitutione, lib. 2. cap. 3. num. 249. Couarru. in regu. peccatum, 2. par. §. 9. á num. 1. cum ſequentibus. Villadiego in forojuzgo, lib. 9. tit. 2. gloſ. rubricæ, num. 17. & ſequen. 27. Marta de iuriſdict. 1 par. cap. 39. num. 9. & ſequen. Maſcardus de probatio. concluſio. 168.

Z Molina dicto tracta. 2. de iuſtit. diſputat. 33. pag. 238. B. & diſputatio. 117. pag 667. A. Ioſephus Gonçalez variar. quæſtion. cap. 38. num. 40. Couarru. in dicta regu. pẽccatum, 2 par. §. 11. num. 6. Boherius deciſ. 178. Lelius Zechi. de Princip. lib. 1. cap. 5. num. 4. pag. 90. & Petrus Vinsfeldi. de iniur. cap 8. quæſtione 2. concluſione 10. pag. 550. poſt Bartolum & alios in l. hoſtes, ff. de captiuis, Abb. & alios in cap. ſicut. 3. de iureiurando. Ioannes de Terrarubea contra rebelles, tracta. 1. arti. 10. verſic. Decimoſeptima concluſio, fol. 93. colum 4. Didacus Perez lib. 1. Ordinamen. titu. 12. l. 3. gloſſ. Libremente lo tengan, verſic. Hinc euenit.

Digitized by Google

§. Trigeſimus primus.

Quę à iure diuino emanare dicãtur, & an ſit apud Ptincipes aliqua in illis poteſtas ex lege regia.

SVMMARIVM.

IVs naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio continetur; & quot fuerint diuinæ legis genera præceptorum. 1.

Ex præceptis legis antiquæ, quæ ſint mortua, et quæ mortifera, & quæ in lege noua manſerint. 2.

Decimæ Regibus, & Baronibus in terris ſarracenorum fuerunt à Rom. Pontifi priuilegiis conceſſæ. 3.

Decimæ quo iure fuerunt introductæ, & in earum ſolutione ſeruanda conſuetudo. 4.

Iudicialia præcepta quotuplicia eſſent. 5.

Moralia præcepta nec fuerũt derogata, nec ab vllo Principe derogari poſſunt. 6.

Ex duobus præceptis moralibus, Deus collendus, & proximus diligendus, quæ ſequantur. 7. 9. & 22.

Statuto an poſſit induci, vt in aliquo caſu in diebus feriatis poſsit iudicialiter procedi. 8.

Parentibus, an patriæ ſit potius ſubueniendum cum in ellectu l. poſt liminium. §. filius, ff. de captiuis 10.

Militaris diſciplina, in quo præcipue conſiſtat, & quod authoritas & fama Principũ, multùm momenti habeat in bello. 11.

Patria in perſona Principis ſupremi charior debet haberi quàm parentes, & filij. 12 & 16

An membra, ad cõſeruationem capitis politici, bona, ac vitam periculo exponere debeãt. 13

Inſigne factũ Michaelis de Barnabe de Bagena, & ſuorũ deſcendentiũ priuilegium. 14.

Sancti Ermenigildi pietas, & martyrium, & in eum Cæſaraguſtæ deuotio, & veneratio, 15

Si D. Rex aliquid contra foros iubeat in Aragonia, quid faciendum. 17.

Furor eſt cũ Principe velle armis cõtẽdere. 18.

Quanta benignitate vtantur Reges in ſeruãdis foris & priuilegijs Aragonenſibus, exemplo oſtenditur. 19.

Inſigniora priuilegia Aragonum quis conceſſerit, & confirmauerit; & quod iuramentum D. Rex & eius magiſtratus præſtare teneantur, & quare. 20.

Princeps cogi non poteſt ſed induci, & ſuaderi leges obſeruare; & ſubditi etiam leſſi debent eſſe fideles, & obedire ſuo Principi. 21

Ius diuinum à quibus, & quomodo declarari, interpretari, aut relaxari valeat. 23.

Super matrimonio carnali & ſpirituali, quomodo poſsit lex canonica diſponere, & Romanus Pontifex diſpenſare. 24.

Diſpenſans ſine cauſa an peccet, et diſpenſatus ſit tutus in conſcientia. 25.

Principes in quibus habeant ius diuinum interpretandi facultatem. 26.

Permittũtur impunè aliqua in hoc ſeculo, quæ in futuro punientur. 27.

§. Trigeſimus primus.

VLtimó, ius naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio cõtinetur: a eritque optima † conſequẽtia, præcipitur hoc in lege Euãgelica, vel prohibetur; ergo iure naturali diſponitur, exceptis jis quę circa ſacramenta, 1

A ex Beato Thoma tradit Couarru. 3. variar. c. 1. n. 5. circa med. & de ſpõſal. 2. p. c. 6. § 10. n. 1. & li. 4 variar. c 19. n. 2 verſ. Tertia concluſio. S. Tho. 1. 2. q. 100, art. 1. & q. 108. art. 1 & 2. Azor 1. p inſtitut. moral. lib. 6 cap. 1. verſi. Sexto quæritur, pag. 502. Nicolaus Serarius tom. 2. opuſculor. Theologicor. de legibus, art. 30. pag. 36. Vinsfeldi. de iniur. c. 1. q. 1.

mēta, & fidei articulos fuerūt à Chriſto Domino *b* inſtituta quæ ſola naturali humanaquè ratione comparari nequeunt, ſed vt inquit Apoſtolus *c* captiuandus eſt intellectus in obſequium Chriſti, ſed in lege antiqua quæ in tria præceptorum genera (omiſſis alijs diſtinctionibus) *d* erat diuiſa, ſcilicet jn ceremonialia, iuditialia, & moralia, non tam neceſſaria deducebatur conſequentia, niſi tantum reſpectu moralium, quia ceremonialia præcepta dicebantur illa, in quibus præcipiebatur, quibus cæremonijs cultus, honor, obſequium, & reuerentia eſſent Deo exhibenda, quæ quadrimembrem recipiebant diſtinctionem, ſcilicet in ſacrificia, ſacramen-
2 ta, ſacra, & obſeruancias, quæ † omnia, vt inquit Beatus Paulus, *e* vmbram habebant futurorum bonorum, quę per Aduentum Domini Noſtri IESV CHRISTI fuimus aſſequuti: à quo lege noua lata, ceremonialia illa præcepta non ſolum fuerunt mortua, ſed etiam mortifera: ita vt de nouo à Principibus ſupremis non poſſint inſtitui, quod eſt intelligendum dę ijs ceremonijs, quæ in figura Chriſti venturi fuerant introductæ, ſed illæ quæ ad deuotionem, ritum ſacrificiorum, & eorum ornatum pertinebant, vt erant veſtes Sacerdotūm, Altaria, thurificatio, decimarum, & primitiarum, ſolutio, oblationes, & ijs ſimilia, quaſi mixtica ſint, non ad literam legis antiquę, ſed ad mentem diuerſo fine, poſt legem Euangelicam à Reipublicę Chriſtianę rectoribus fuerunt ſtatuta, *f* ſuper quibus ſupremus Chriſtianę Reipubli. Pręſul libere diſponit, vt circa decimarum retentionem in omnibus terris, quę à manibus Sarracenorum euellerent, priuilegium Regibus
3 Aragonum † traditur conceſſum *g* ab Alexandro Secundo, Vrbano Secundo, & Gregorio Septimo, ſicut, & in Regno Granatenſi, & Indiarum regionibus

B Concil. Trident. ſeſſ. 7. decret. de ſacramen. in genere, cap. 1.

C Ad Corinth 2. c. 10.

D De quibus per gloſ. in cap. 2. vbi Doctores de decim. in 6. & in cap. fin. 6. diſtinctio. Felin. & alij communiter in cap. tranſlato de conſtitutio. & Iaſ. in l. 1. nume. 35. ff. ſi cert. petatur, Soto de iuſt. lib. 3. q. 1. art. 12. in fi. Gutier. lib. 2. canonica quæſtio. cap. 20. nu. 12. & ſeq. Carol. Sigoni. de republ. Hæbreor. a lib. 2. cum alijs quinque ſequentibus, Tiber. Decian tract crimin. tom. 1. lib. 2. cap. 12. a nu. 3. & per tot. Couar. lib. 1 variar. cap 17. nu. 1. Azor vbi ſupra, lib. 6. c. 2. verſ. tertio quæritur, pag. 504. Soto de iuſti. & iur. lib. 2. quæſt. 2. art. 2. & quæſt. 5. art. 1. 2. & 4 Nicola. Serari vbi proxime, art. 70. pag. 44. Bellog. in ſpecul. rub. 13. §. tractemus, num. 14. & B. Thom. vbi proxime, q. 99. art. 4.

E Ad Hebreos, cap. 10. in princ. P. Ludoui. Moli. de iuriſdictione, tracta. 5. diſput. 62.

F Cap. 1. de conſecratio. diſtin. 1. & in cap. 1, de purificat. poſtpart. Couar. d. cap. 17. num 1. col. 3. Azor 1. p. inſtitu. moral. cap. 23. verſ ſecundum, pag. 698.

G Bellug. in ſpecul. rubr. 13 §. tractemus, nu. 19. & 26. Marine. Sicul. in vita Reg Petr. primi, fol. 43. col. 2. Emanu. Rodrig. 2. tom. quæſt. Regular. q. 44. art. 3. verſ. in alia etiam iuridica ratione, Oliua de iur. fiſc. lib. 10. cap. 13. nu. 8. & 9. Geor. Cabedo 2. p. deciſ. 63. pag. 168. verſ. quod in quam prædicti Summi Pontifices, Beuter lib. 2. hiſtor. cap. 8. & 9. Hieron. Zurita in annal. Aragon. lib. 2. cap. 50. Mied. in hiſtor. Reg Iacob. lib. 1. cap. 9. Baldes de dignita. Regum Hiſpan. cap. 20. a num. 25. Illeſc. lib. 5. Pontifical hiſtor. in vita Petr. Primi Aragon Reg. fol. 275. Petrus Gregor. ſintagmat. iur. 2. par. lib. 17. cap. 7. num. 22. Valançuela in defenſione monitor. aduerſ. Ducem & Senat. Reipub. Venetor. p. 3. num. 202. pag. 109. Borrellus de Regis Catholic. præſtantia, cap. 59 per totum.

H Couar.

bus *h* decimæ fuerunt noſtris regibus à roman. Pontif. conceſſæ, & quæ in regnis Caſtellæ, *i Tercias* appellantur. Nec non etiam Barones noſtri Regni ſuper noualibus decimas recipiunt, quod fieri licuit, dummodo miniſtris Eccleſiaſticis aliunde remanſerit, ex quo poſſint congruenter ſuſtentari, & ali, cum hoc ſolum reſpectu, & conſideratione, fuerint decimæ † iure naturali, & diuino inſtitutę; *k* non vero quo ad quotam, quæ lege 4
Pontificia, priuilegio, vel conſuetudine augeri, vel minui poteſt: nam in decimarum ſolutione, plurimum operatur conſuetudo: *l* qua ratione fuit per me & Collegas * dominis temporalibus iſtius Regni firma prouiſa, ne cogerentur decimas Eccleſiæ ſoluere, ex fundis à Sarracenis poſſeſſis, ex quibus ante eorum expulſionem, domini recipiebant; quia iſtæ decimę, priuilegijs Romanorum Pontificum, & immemoriali præſcriptione conceſſæ, iam (vt ita loquar) ſecularizatæ ſunt, atquè ita ſi quo ad eas, tam de iure, quam de facto, controuerſia fuerit agitata, illius Iudex competens *m* erit ſecularis, non vero Eccleſiaſticus, vt fuit ſepe in Regno apud Cancellarium competentiarum obtentum, in primitijs, quæ patrimonio vniuerſitatum, cum onere ſuſtentandi Eccleſias, ſunt incorporatę.

Iuditialia dicebantur † quę ad iuſtitiam redendam, 5
iuſquè vnicuiquè tribuendum pertinebant; quæ etiam in quadruplici erant differentia. *n* Primo, namquè inſtituebant Principes in ordine ad ſubditos, & ſubditos in ordine

H Conar. in pract. ca. 35. num. 2. & Azor inſtitutio moral. 1. p. lib. 7. cap. 25. verſ. tertio quæritur, pag. 708.

I Grego. Lop. in l. 22. gloſa 1. tit. 20. parti. 1. Sarmi. de redditibus Eccleſiaſti. 4. par. cap. 2. nu. 4. & 2. p. cap. 8. num. 19. Nauar. in apolog. monit. § 7. num. 2. ad medi. Palaci. Rub. de donat. inter vir. §. 37. verſic. præterea iſta donatio. num. 13. Xoarez allegat. 28. vbi eius additionator Baldes num. 5. Auenda. de exequen. manda. 2. p. c. 4. num. 21. Couar. in d. cap. 35. num. 2. verſ. 3. Garcia de expenſ. cap. 9. num. 90. cum ſeq. 97. Soto de iuſt. & iur. lib. 9. q. 7. art. 1. verſic. contra hoc, pag. 299. Gutierr. pract. lib. 1. q. 14. num. 1. & 2. Mencha. controuerſ. illuſtri. lib. 1. q. 89. num. 6. Iacob. Pute. Romanorum Pontificum priuilegia referens. deciſ. 319. nu. 1. lib. 3. Paleot. deciſ. 665. in prin. 3 p. nouiſsi. Laſart. de decima vendition. cap. 19. ex num. 18. cum ſequen.

* In proceſ. D. Petri de la Nuça, & aliorum, ſuper iuriſfirma, anno 1611.

K Ita intelligendi tex. in cap. tua, & in cap. parrochianos de decim. gloſ. verb. decimarum, quam Doctor. communiter ſequuntur in cap. 1. de decim. in 6. cap. decimæ, 16. quæſt. 6. cap. decimas, 16. q. 7. Concil. Trident. ſeſsione 25. de reformat. c. 12. Couarr. d. cap. 17. a num. 2. cum ſequen. Soto d. q. 4. art. 1. per tot. Hojeda de beneficior. incompatibilit. 1. p. cap. 23. n. 75. Borrel. cóſ. 20. num. 33. & ſequen. per tot. Decian. conſ. 22. nu. 25 & ſeq. vol. 1. Garcia de expenſ. cap 9. a num. 90. & 96. Gutier. canonic. quæſt. lib. 2. cap. 10. Didacus Perez late & eleganter lib. 1. ordinatio. tit. 5. l. 1. & ſeq.

L Cap. cum ſint homines, cap. ad Apoſtolic. cap. in quibuſdam, § ille quippe de decim. Barboſ. in l. Titia, num. 47. ff. ſolut. matrim. Mart. de iuriſdict. 2. par. cap. 41. num. 68. & ſequen. Gutier. pract. lib. 1. quęſt. 18. numer. 2. & quęſtio. 19. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. cap. 2. numer. 32. Quebed. deciſ. 205. 1. par.

M Caſtill. in l. 6. Taur. verb. de qualquier calidad, verſ. & quod dixi, & in l. 13. Taur. verb. veynte y quatro horas, verſ. ex quo infertur, Couarr. d. cap. 35. num. 2. Rebuf. q. 10. de decim. Cabed. deciſ. 63. nu. 4. Zeball. tom. 3. commun. q. 822. a num. 70. 89. 98. & 105. & tom 4. q. 897. a num. 636. cum ſeq. pag. 140. Laſart de gabel. cap. 19. a nu. 30. cum ſequen. Fontanel. de pact. dotalibus, clauſu. 4. gloſ. 19. p. 2. a nu. 3. 8. 24 cum ſeq. & 2. p. per tot. Gutierrez practica quæſtio. lib. 7. q. 5. no. 20. & ſeq.

N Soto de iuſtitia q. 6. art. 2. lib. 2. & Molina de iuriſdict. tracta. 5. diſpat. 63.

6 Tira-

ordine ad Principes. Secundo inſtituebant ſubditos interſe. Tertio, in ordine ad exteras gentes. Quarto, in ordine ad domeſticam familiam, quæ præcepta mortua ſunt, ſed non mortifera, imo poteſt ea Princeps ſupremus ad ſui Principatus regimen inſtituere de nouo, vt eſt ius primogeniorum, o & ſimilia.

6 Moralia vero † ad dictamen legis naturalis ſpectabant, vt quilibet virtutes exerceret, nihilquè à iure naturali alienum ageret, quæ, & quia natura fuerunt inſtituta, & à Chriſto domino in Euangelio tradita, perpetuam firmitatem obtinent, ita vt nullus Princeps, quantumuis ſupremus, poſſit illa tollere, p derogare, vel aliquid aduerſus ea ſtatuere, cum nihil lege Euangelica circa moralia pręcipiatur, aut vt illicitum prohibeatur, quod iam non fuerit lege naturali diſpoſitum. Inde fit, quod omnia Decalogi pręcepta, iuris ſint naturalis, q cum ex illis primis principijs, † Deus eſt colendus,
7 proximus vero diligendus, neceſſaria conſequentia deducantur; verbi gratia: Si Deus eſt colendus, ergo nomen eius non eſt peierandum, quia contemptum, & irreuerentiam Dei importat, eum in falſitatis, & mendacij teſtem adducere, ſiue ſit falſum ex parte iurati, ſiue iurantis, aut vtriuſque. Secundo, ex eodem principio recte ſequitur, ergo aliqui dies in honorē Dei ſunt ſanctificandi, r in quibus, à ſeruilibus operibus abſtinētes, & à prophanis ſeculi curis vacantes, ſolum cultui Dei vacemus, diemquè in eius obſequium expendamus, vt fuerunt illi faſti, & nefaſti dies, à Numa additi, quibus fas non erat ius dicere, nec aliquem condemnare, aut in ius vocare; ſed vt inquit Imperator, ſ *Præconis horrida vox ſileſcat*, & ex Ouidio, t annotauit Petrus Gregorius, u minuſquè permiſſum, ferijs Saturnalibus, latiniſuè agere, aut bellum mouere; non tamen neceſſario ſequitur, quod omnis iudicij ſtrepitus, in omni caſu, & cauſa debeat conquieſcere (vt infra dicemus) nec quod cultus ſit exhibendus ijs ceremonijs, ijs veſtibus, ijs actibus, ijs diebus, quia hoc lege humana, à ſupre-

O Tiraquel. de iur. primogen. q. 21. numer. 5. & per tot. Molin. de Hiſp n. primogen. lib. 1. cap. 9. num. 4. tex. in cap. licet, vbi Doctor. de voto.

P Coorrad. in templ. omni. iudic. lib. 2. cap. 1. §. 4. verſ. Tertio, num. 10. cum ſequent. & verſ. decimo, per tot. Laurenci. de Pinu conſ. 2. num. 9. & 10. Pariſ. conſil. 68. volu 4 Gozadin. conſil. 51. & Sorin. Iun. conſil. 240. volum. 2.

Q Cap. fin. §. is itaque 6. diſtin. de vno quoque eorum late differentes, Foller. in praxi. cenſual. verb. Nicolaus, a num. 36. cum ſequen. Gregor. Sayrus in ſua claui Regia, & Azor in ſuis inſtitution. moral. latiſsime.

R Petr. de Bollo in æconomi. Canonic. 3. claſsi, cap. 5. §. 5. abuſu 4. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14 Foller. in d. verb. Nicolaus, a num. 234. Azor 1. par. inſtitutio. moral. lib. 6 capit. 31. pag. 538. & ſequen.

S L. 2. ibi, vt pręconis horrida vox ſileſcat, C. de fer. & in cap. 1. eod. tit.

T Lib. 2. faſtor. verſu. 45.

V In prælud. optimi iore Conſulti, lib. 4. cap 6. Alexand. ab Alexan. dierum Gennial. lib. 4. cap. 20. verſic. comparendi, & verſic. faſti dies, pagin. 575. vbi ſcholia Tiraquel. Bude. in annotati. ad tit. de in diē adiectione, pag. 572. ver. faſti dies, Caſane. in conſuet. Burgun. rubr. 1. §. 8. ver. & iour, Ioan. Roſsin. antiquit. Romanar. lib. 4. c. 2. & 3. & ſequen. Sigon. de iudic. lib. 1. c. 7. verſ. dierum, p. 409. Polidor. Virgil. de inuentor. rer. lib. 6. cap. 7.

ſuprema Eccleſiaſtica poteſtate oportuit inſtitui: *x* quia cum hæc à iure naturę originem non trahant, pro temporum varietate illa mutare licuit, & ſtatuto † induci, 8 *y* vt in criminalibus poſſit etiam diebus feriatis in honorem Dei procedere, cum ius poſitiuum poſſit ex cauſa, hoc ius diuinum *z* limitare, moderare, & diſtinguere. Similiter ex illo principio † proximus eſt diligendus, ſequitur & neceſſario, ergo parentibus, & patrię parendum eſt, eiſquè in neceſſitatibus ſubueniendum, reuerentia, ac obſequium prȩſtandum (quæ pietas dicitur) eſtquè primum ac proximum mandatum iuris naturalis, poſt religionem Dei, vt pręſenſit I. C. *a* qui licet † 10 obedientiam parentum ordine ſcripturæ, patrię obedientiæ prætulerit, hoc fuit, quia obedientia parentum eſt antiquior, non vero ex eo, *b* quod ſit magis debita, quia vt inquit Seneca, *c Si ſanis hominibus publica priuatis potiora ſunt, ſequitur, vt ijs quoque charior ſit, in quem ſe reſpublica conuertit*, cui interpretationi non obſtat, quod I. C. *d* Paulus dicebat, *Diſciplinam caſtrorum parentibus Romanis antiquiorem fuiſſe, charitate liberorum*, quia debet intelligi cum Accurſio, de patria poteſtate, vel vt annotauit Budęus, quod potior & venerabilior ſit, quod reſponſum ex Manlio Torquato deſſumptum fuit, qui ſecundum Liuium, *e* filium, quia non iuſſu ſuo, ſed ſua ſponte progeſſus, hoſtem prouocantem vicerat, glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia deferentem, lictoribus dedit, & occidi iuſſit, *f* magis enim voluit filio carere, quam diſciplinam militarem in aliquo corrumpere, ad quam conſeruandam Romani, *g* grauiter in milites animaduertebant, quæ maxime † conſiſtit *h* in obedien- 11 tia militum Ducibus, & Ducum Principi ſupremo, ex vulgato iudicio Ciceronis, cui cum explorator Pompeij exercitum numeroſiorem eſſe retuliſſet, ſed Cęſaris obedientiorem, ſtatim Cæſari victoriam adiudicauit. Vnde Æneas ſuis militibus pręcepit, ne ſe inſcio, vel abſen-

X Nauar. in manua. c. 15. in princip. & Fontane. de pact. dotal clau. 4. gloſ. 10 p. 1. nu. 12 t.

Y Decian. in tract. crimi. lib. 2. cap. 34. nu. 15. Franciſc. Marc p. 1. deciſ. 519. num. 15. Marant. de ordi. iudici. p. 4. diſtinct. 16. nu. 87 & ſequen.

Z Gracian. deciſ. 144. nu. 11. & deciſ. 21. num. 5. Lancelot de attentat. p. 1. in præfatione num. 68. Mauro Burg de mod proced. ex arrupto centur. 1. q. 25 num 4. & ſequen.

A l. veluti, ff. de iuſt. & iure, l. 1 ff. de obſeq. à liber. & in l. ſi quis, §. ſi vel parens, ff. de liber. agnoſc.

B Vt conſiderat Caſane. in cathalog glor. mund. 5 par. conſide. 24. nu 117.

C Libr. 1. de clementia, cap. 4.

D In l. poſt liminum, §. filius, ff. de captiu. Ayala de iur bell. lib. 3 cap. 10. n. 6. Didacus Perez lib. 4. ordinatio. tit. 3. l. 1. gloſ. que de nos tienen tierras, pagin. 803.

E Lib. 8. decada 1. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 8. Aul. Gelli. noctı. Atticar. lib. 9. cap. 13. Cermenat. in tapſodia, cap. 21. verſ. præterea. Manli Torquati ſeuerum facinus, Vinand. Pighius in annalib. magiſtra. Romanor. lib. 4. pag. 309. Petr. Erodi. rer. iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 14.

F l. 3. §. in bello, ff. de re milita. Mencha. controue. illuſtri. lib. 1. cap. 5. nu 7. & 8. Cremen. ſingu. 151. Gail de pac. publi. lib. 1. cap. 4. num. 26. & ſeq. Beatus Auguſtin. lib. 1. de ciuitate Dei cap. 23. ibi, nā ſi cū filium, vbi annot. Ludouici Vines, Ayala de iur. bell. lib. 3. cap 1. nu. 4. Borrel. ad Bellug. rub. 12. §. poſtquam, verb. ſe prius.

G Roſin. antiquita. Romana. lib. 10. cap. 25.

H Guerrero in ſpecul. inr. cap. 47. num. 21. & ſequen. Petr. Erodi. rer. Iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 15. & ſequen. Legatus Caroli Paſchali, cap. 56.

Digitized by Google

abſente quidquam contra hoſtem attentarent, vt canit Virgilius, *i* his verbis.

Namq; ita diſcedens præceperat optimus armis
Æneas, ſi qua interea fortuna fuiſſet, ne ſtruere
Auderent aciem, neu credere campo,
Caſtra modo, & tutos ſeruarent aggere muros.

Quo Manliano Imperio, & hodie aliquando Principes vtuntur contra Duces belli(qui eorum auctoritatem, & opinionem ac famam, qua bella dicebat Cæſar plurimum confici, & in qua maxime eorum maieſtas conſiſtit, *k* cum ſit natura datum, vt Imperia magis opinione hominum, quam rebus ipſis gubernentur) fortunæ cõtra eorum, iuſum, & ordinem ab eis datum exponũt licet hoſtes vicerint, & ſuperauerint. *l* Ducibus tamen aliquando non tam coarctanda eſſet poteſtas, ſed latior manus concedi deberet, vt ex cauſa liceret mandata transgredi, cum occaſio ſit anima actionum, & rerum omnium bene gerendarum mater, & præſertim in bellis ſemel neglecta, non niſi ſummis diſcriminibus recuperetur. *m* Cuius nomine cecinit Auſonius. *n*

Occipiti caluo eſt ne tenear fugiens,

Nam poſtquam ſemel effugerit, nunquam amplius reuertitur, & ideo contigit ſepe, id quod de Romanis dicebat Liuius, *o* quod dum tempus terebant legationibus mittendis, Saguntum ſpoliabatur; ideoq; transgreſſo mandato, ex noua, iuſta, & ſuperuenienti cauſa, ſi non tẽpus conſulendi Principem adfuerit, non Manliano Imperio, & iuris rigore vtendum eſt; cum procuratori generali, ex cauſa quam dominus ignorabat, liceat *p* iure fines mandati excedere, & ea, quæ ſibi à domino ſpecialiter erant cõmiſſa mutare. Quæ omnia, maxime pro legatis, oratoribus, & commiſſarijs Principum notanda ſunt: tantopere autem patriæ † parendum eſt, vt dixerit I. C. *q* *Licere pro ea, & liberos & parentes*

12

I Sexto Æneidos.

K Pluribus comprobans Luys Valle de la Cerda, en ſus auiſos en materia de eſtado, conſideratione 10. pag. 56. cum ſequen. Mariana lib. 5. cap. 3. pag. 40. D. Didacus de Mendoça in epiſtola ad Imperatorem Carolum Quintum, relata per Prudentium de Sandoual, 2. par. hiſtoriæ eiuſdem Imperatoris, lib. 25, §. 30. pag. 227. Ianus Gruterus in Cornel. Tacit. lib de moribus Germ. pag. 63. & ſequent. in illa verba, & ipſa plerumque fama bella profligant.

L dict. § in bello. Hippolit. in l. qui falſam, nu 57. ff. de falſ. Guillelm. Benenedict. in d. cap Rainutius, verb. in eodem teſtamento, el 2. num. 70. Caſaneus in cathalago glor. mund. par. 9. conſideratio. 34 Cabedo decíſ. 87. per tot par. 2.

M Pluribus notis, & exemplis exornans Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorum politicor. lib. 3. cap. 21.

N Epigrammate 12. in ſimulachrum occaſionis, & pœnitentiæ, pag. 17.

O Dechad 3. lib. 1. Bartholo. Philippus in tract. del conſejo y conſejeros, diſcurſ. primo, §. 11. Luys Valle de la Cerda, vbi proxime, fol. 15. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe Chriſtiano, lib. 2. cap. 12. verſ. No es menos regla, pag. 450.

P l. ſi hominem 10. ff. mãda. 1aſſ. in l. non ſolum, §. morte, num. 17. ff de nou. oper. nuntia. Ayala de iur. bell. lib. 3. cap. 1. num. 5. Legatus Caroli Paſchali, cap. 57. per tot.

Q l. minime 35. ff. de religioſ. l. qui cum vno, §. qui filium. ibi. vel a patre poſtea exhibitus, ff de re militari. Proſper Farina. de indic. & tortu. quæſt. 51. num. 83. & in pulchro caſu Rippa de peſte, de remed. conſeruati. contra peſt. 2. par. num. 248. & 250. Ayala de iur. bell. & diſcipli. milit. lib 2. cap. 1. num. 12. Petr. Roici. decíſ. Lituani. 3. num. 435. & ſequen. Camil. Gallin. de verb. ſignif. lib. 10. cap. 16. a num. 3. cum ſequen.

Digitized by Google

rentes occidere. Exemplo Bruti, qui Titum & Tiberium eius filios, patriæ proditores, virgis cędi, & ſecuri percuti iuſſit, *r* documento futurus poſteris, quantum patriæ charitas, amore filiorum præponderet, & extat illud, Chriſtiano ac prudenti Principe dignum exemplum, in cuius filij perſonam cecinit Poeta Valentinus. *ſ*

Ante diem perij, poſuique in carcere vitam,
(Magnum pat is opus) ne mecum cuncta perirent.

Patriæ vero parendum eſt, in perſona illius, qui ei principaliter præeſt, tanquam caput ipſius ſupremum: amicitia namquè politica, principalius reſpicit Principem Ciuitatis, à quo totum bonum commune patriæ dependet, cui maxime debetur obedientia à ciuibus, cum Princeps & Reſpub. Idem ſint: ideoquè ſicut patria, ita & Princeps magis diligi debet, quam pater, vel filius, & vt inquit Cicero: *t* *Si pater patriam prodere conabitur, accuſabit filius, & patriæ ſalutem, & eius maieſtatem, ſaluti patris anteponet*, illa enim, quæ Deorum numinibus ęquatur, auctoritas parentum, maieſtati patriæ, vires ſubijcit ſuas *u*. Vnde Diuus Auguſtinus *x* inquit: *Generale pactum eſſe ſocietatis humanæ, obedire Regibus*, Quod conſiſtit, in vnitate voluntatis ſubditi, cum voluntate Regis, in affectu, & effectu, ita vt diligat, quod ipſe amat, & odio proſequatur, quod ipſe odit, vt etſi oportuerit bona, † & vitam periculo exponat, *y* pro conſeruatione capitis, & recuperatione bonorum eius, quæ 13
ad conſeruationem, & defenſionem patriæ ſubordinatur: in quo laudatur prudentia ſerpentum, quia vt dicebat Horatius.

Dulce & decorum eſt pro patria mori,
Nec ſapiens vllum pro Repub. vitabit periculum.

Quia omnis actus poſitiuus, & affirmatiuus, qui mortem neceſſario, & infalibiliter non infert, ſi in aliquem finem iuſtum, & ſufficienter bonum dirigatur, tametſi ex accidenti morti ſit proximus, & periculum maximum contineat, licitus eſſe poteſt, & merito-

quen. vſq; ad 14. Ioan. de Neuiaan. inter conſil. feuda, Brun. conſ. 12. a nu. 1. cum tribus ſequent. Durand. Caſel 2. vari. cap. 3. Tiberi. Decian. lib. 9. cap. 15. nu. 9. & 10. Solorzano de crim parricidij lib. 2. cap. 4. pag. 122. Schraderus tracta. feudalis par. 9. cap. 3. nume. 40. & 41. pag. 312.

R Connan. lib. 1. commentar. iur. cap. 11. num. 4. pag. 77. Petrus Gregor. ſintax. art. mirabil. lib. 36. cap. 31.

S Iacob. Falcon epigrammate 86. fol. 24. Solorzano vbi proxime lib. 2. capit 26. in fine, pag. 187. ex quo improbandus eſt Petrus Faber 3. ſemeſtri. cap. 8. pag. 1.5. & capit. 26. pag. 227. in margin.

T Officiorum lib. 3.

V Valer. Maxim. lib 5. cap. 6. Ayala de iur. bell. lib. 1. cap. 1. num 21. & 22 Forcatul. in commentar. ad dict. l. veluti, num. 10. Bortel. in addition. ad Bellug rubric. 46. verſ. ſunt, & alia munera, nu. 8. verb. defendere patriam, Conrrad. in rempl. omni. iudi. lib. 2. cap. 1. §. 4. verſ. vigeſimo ſeptimo, num. 23. Solorzano vbi ſupra. lib. 2. cap. 2.

X In can. que contra, 8. diſtinct.

Y Caſtro de poteſta. leg. penal. lib. 1. cap. 1. pag. 12 ibi, nam in corpore humano, Ayala de iure belli lib. 1. cap. 2. num. 26. verſic. quemadmodum enim, Gomez a Meiqua in tracta de poteſtate in ſe ipſum, lib. 2 cap. 2. oumer. 6 & 16. & cap. 3. num. 5 & 6.

ſirosius: *z* provt eſt in bello pro republica exponere vitam, & intrepide tormenta ſulphurea nõ perhorreſce re, periculoſiorique loco pugnæ ſe cõmittere; nam pro republica, & rege, quilibet vaſſallus vitam ſuam, cuiuis maximo, & vrgentiſsimo periculo, tenetur opponere *a*, intentione, & ſpe euadendi, ſi poteſt, quia tunc nõ vult, nec intendit *b* propriam mortẽ, ſed iuſtũ, & bonũ finem, hoceſt conſeruationẽ ſalutis Reipublicę, ſui Principiſq; quo caſu, ſe, & ſuos, laudabiliter periculo mortis expone ret, *c* cum bonum cõmune, ſit proprio præferendum; actus veró negatiuus, qui naturaliter, & neceſſario non infert mortẽ, ſed eſt morti valde proximus, vt ſe nõ defendere, â carcere nõ fugere, qui manẽs occidendus eſt, propter aliquẽ iuſtum finem, & bonum virtutis erit licitus: *d* vt ſi miles nolens fugere, neque ſtationem deſerere, & potius permitteret ſe occidi, *e* vel ſi caſtri cuſtos & ſi fame, & igne periret, nollet caſtrum inimicis trade-

14 re, vt fecit ille noſter Aragonenſis † vocatus Michael de Bernabe *f* in loco de Bagena: qui, cùm eſſet arcis præfectus, noluit illius claues Regi Caſtellę tradere, & maluit cum eis, fidelis ſuo regi perire: ex quo priuilegiũ libertatis, & exemptionis, â Rege, omnes eius poſteri per vtrũque ſexum deſcendentes, acceperunt, quo & hodie

15 fruuntur. Hũc actum negatiuũ fecit S. Ermenegildus, † qui, cum â patre Leouigildo, Arriano, & feroci Eccleſię hoſte, eſſet obſeſſus, nonque putaret equum, vltima manu cum patre congredi, & ſe in periculo eum occidendi conſtituere (forte ſpiritu diuino præſciens) quod in extremo vitæ pœnitẽs, catholicus erat moriturus, potius elegit â patre capĩ, quàm victoriam conſequi: & ita

16 captus carcere incluſus, ſecuri cerebro percuſſo, naturæ debitũ perſoluit, & cœleſte regnũ Rex & Martyr adeptus eſt: *g* in cui⁹ ſanctiſſimę animę exitu, circa ei⁹ corpus Angelici cãtus auditi fuere, lucẽteſq; lãpades viſſę, cuius ſolem-

Z Couar. lib. 1. variar. c. 1. n. 8. Soto lib. 5. de iuſt. & & iur. q. 1. art. 6. ad 2. Aragõ 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. & ibi Salõ de pace, cõtrouerſ. 1. ad 5. & q. 69. art. 4. controuerſ. vlti. concluſ. 1 Bañes d. q. 64. art. 5. dubitatio. 1. ad 2 Grego de Valent. 3. tom diſputa. 5. q. 8. pũcto 2. in parte de occiſione ſui ipſius. ad 2. & 3. argumentũ. Nauarra de reſtitutio. lib. 2. c. 3. n. 64. & 72. Nauar. in manua. c. 17. n. 87. Simaucas in catho. inſtitution. titu. 18. nu. 30. Ioan. de Lignan, in tracta: de bello, cap 83. habetur 16. volu. tractatuum glos. & DD. in c. nerui teſticulorum, 13 diſtin. gloſ. 1. Anton. de Butri. n. 6 Hoſtienſ. n. 2. Ioan. Andr. 5. Anchar ra. n. 2. in c. ex parte, el 2. de ſepultur. Gomezi. de Ameſeua de poteſt. in ſeipſ. lib. 2. c. 1. n. 6. & d. c. 2. nume. 16. & c. 3. n. 5. & c. 6. nume. 7. & 8.

A Couar. vbi ſup. n. 10. & Soto concl. 3 in fin. Memcha. controuerſ. illuſtr. c. 21 n. 30. & c. 31. nu. 12. Plaça de delict. c. 23. n. 7. & facit l. 9. tit. 9. & l. 5. tit. 29. parti. 2. & l. 4. titu 24. parti. 4.

B c. de occidendis, 23. q. 5.

C S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 6.

D Aragõ 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. Salon ibidem, q. 69. art. 4. controuẽ. 4. concl. 2 Nauar. in d. c. 1. n. 29. & Sãctus Thom. 3. p. q. 47. art. 1 & alij multi relati per Gomezi. a Meſeua d. c. 1. n. 14.

E 16. titu. 28. parti. 2. & l. 2. eod. titu. l. 8. titu. 17. parti. 4.

F Zurita tom. 2. lib. 9. annaliũ, cap. 44. anni 1363. tempore Regis Petri Quatri. Martinez del Villar in appendice de ionata regni Aragonum fidelitate, §. 4. p. 168.

G c. cępit, 24. q. 1. Cæſar Barou. 7. tom. annali. anno 584. fol. 608. Morales lib. 11. c. 64. cum tribus ſeqq. Baſeus anno 584. Mariana lib. 5. hiſtor. c. 12. & 13. Rode. Sãci. lib. 2. c. 14. Gregor. Turonenſ. li. 5. c. 38. & li. 6. c. 41. & li. 8. c. 28. & 46. Valeră 3. p. c. 19 Valdes de dign. Reg. Hiſpa. c. 9. n. 65. Moral. d. li. 11. c. 71. Vaſeus. anno 568. Ioann. Magn. hiſt. Gottor. lib. 16. c. 9. Anto. Auguſ. en ſus medallas, dialog. 8. p. 334. verſ. anno 568. Bortel. de Rég. catho. preſt. c. 7. n. 9. & 10. & c. 8. n. 11.

ſolemnitatẽ, noſtra Sedes Cæſarauguſtana, die 13. Apri-
lis celebrat, eiuſque reliquias ſũma cum veneratione, &
deuotione veneratur. Nõ ergo vere dicere poſſumus,† 16
rectè nos erga patriã, & Rẽpublicam gerere, ſi eius capiti,
debita nõ præſtemus obſequia, cũ in eo tota ſit Reipubli
cæ ſalus, & vita cõſtituta: vnde, cum in noſtro regno (vt
ſupra diximus) caput ſit Rex; eius pręceptis omnino pa
rẽdum erit, quæ ſi nimis dura, & cõtra leges regni † ema 17
naſſe videantur (quamuis communiter noſtri tenuerint
ſecundum Molinum, *h* quod omnis contraforus eſt nul
litas), tamen non licet ea irreuerenter, & propria autho
ritate reluctare, ſed ſuperſedere *i* in exequendo, quaſi
voluntas talia pręcipiendi, propter iuramentũ, & fidem
pręſtitam deficiat, ad magiſtratumque, qui eius nomine
pręeſt recurrendo tanquam ad ſcutum, non tãquam ad
gladium, vt debitis iuris remediis talia mandata tẽperet,
& contra leges regni emanaſſe, certiorem Regem faciat,
cuius clementię fidendũ eſt reuocaturũ, quæ forſam fal
ſa aliquorũ ſuggeſtione circũuentus pręcepit, quo caſu
locũ habet ſupplicatio, aliàs de foro prohibita, *k* quia
non eſt appellatio, quæ ſuſpẽdat iudicatum, nec deuol-
uat cauſam ad ſuperiorẽ, ſed prouocatur Rex, vt negotiũ
diligentius examinet, quod in quouis Principe, *l* quan-
tũuis ſupremo, procedit, & locum habet; quia tunc po-
tius dicitur prouocari aduerſus errorẽ, imperitiã, vel do
lum malè informantis, quàm aduerſus ſententiã, vel prę
ceptum Principis; quod ſi, certior factus reuocare renue
rit, quod non eſt credendum, nec præſumendum, Deus
in cuius manu, eius cor eſt, & quocumque voluerit illud
inclinat, erit orandus, *m* quem ſolum male geſtorum
habet vltorẽ; furor nãque eſſet † cum Principe ſupremo 18
velle contendere, vt fecerunt illi, qui priuilegio vnionis
freti *n* debellantes, ac cum Rege cõtendentes fuerunt
iuxta villam de Epila ſuperati, & victi, vt tamen om-
nia † à benignitate, & clementia Regum pendere, *nec* 19
idem

H in repertor. fororum, verbo, Nullitis. verſiculo, Nullitatis exceptio, in fin. cui adde Marantam in ſua diſputatione 1. n. 37. Cancer lib. 2. variarum, cap. 15 n. 57. & 59.

I cap. ſi quando, de reſcript. Parladorus lib. 2. rerum quotidianar. 1. par. cap. fin. §. 7. num. 22. forus vnicus in fin. ibi, Aun que por nos del contrario ayan mandamiento, tit. de prothonotariis.

K obſeruant item ſupplicatio, titu. de appellat. Molina in repertorio fororum, verb. Supplicatio. & verb. litera domini Regis, verſic. 1. & 2. Bardaxi in foro vnico, tit. de his quę dominus Rex, nume. 9. fol. 49. colum. 3. c. viduum, verſic. ſiquidem, 2. quæſtio. 2. Romanus conſil. 521. Rebuffus in l. quod iuſsit, 2. nota. nume. 52. ff. de re iudicata. Carpanus ad ſtatut. Mediolan. titu. de appellat. cap 2. fol. 49. Cephalus conſil. 185. num. 4. Ruginell. de appellat. §. 2. c. 2. per totum, cum aliis relatis per Garci. de Maſtril. deciſi. Siciliæ 32. n. 1. & 4 lib 1

L l. 1, §. quæſitum, ff. de appellatio. l. 1. C. de relatio. Martinus Laudenſ. in tractatu de Principe, quæſtione 42 & 389. Albanus de poteſtate Papæ, 2. par. num. 80. Rebuffus ad cõſtitution. Gallic. tom. 1, de ſupplication. quæſtione 8 & 9. num. 45. Iacobaci. de concilijs lib. 10. artic. 1. num. 59. & 60. Ferratienſ. lib. 4. ritu. de ſupplicandi vſu, cap. 1. Ioannes de Nenizan, inter cõſilia Bruni, conſil. 12. verſicu. Quarta principalis. facit text. in cap. cum ex literis. vbi Abb. num. 2 & alij, de in integrum reſtitutio. cap. ad Apoſtolicæ, de re iudi. in 6. & in Authentico de nupti. in princip. collatio. 4.

M Bardaxi vbi proxime, & in for. 4. num. 5. in fin. tit. de offic. Cancellar.

N Hieronym. Zurita tom. 2. lib. 8. annal. cap. 29. & 32.

O lib

idem eſſe (vt dicebat Cęſar) *armorum, & legum tempus*, agnoſcerent, cum noſtri Reges, vt inquit Propertius, o de Romanis:

Quanto ferro, tanto pietate potentes
Stant: victrices temperat illa manus.

Mox Cæſarauguſtæ conuentibus accerſitis anno Domini 1348. (quod Rei publicæ calamitatibus, & dãnis optimũ eſt medẽdi remediũ) reuocatis vnio
20 nis priuilegiis, p priuilegiũ generale, † aliaq; noſtri regni inſigniora priuilegia, quibus nunc fruimur magnanimũ ſe victis oſtendens cõfirmauit, authoritatemq; iuſtitię Aragonũ Magiſtratus adauxit, & firmiorẽ, ac maiorem ſtabiliuit, iuramentoque promiſit ſeruare omnes foros, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines regni Aragonum in perpetuumq; ſtatuit, vt eius ſucceſſores, primogenitus regni gubernator, eorumque vices gerentes, ac cęteri officiales teneãtur iurare ante omnia, certamq; iurandi formã foro conſcripſit, q addẽs vinculo reali, quod ex iuramẽto pręd eceſſorum fuit ortum, vinculũ perſonale ex proprio, r quod & propé in omnibus Regibus, & Principibus ſeruatur, vt die eorum inaugurationis, leges, & mores maiorũ iurare conſueuerint; optima quidem ratione, vt ſit aliquod vinculum religionis, quo impediantur facile admittere ſuſurrationes adulatorũ de ſoluta illorũ poteſtate, quod & iam olim populus Romanus ante imperiũ in Principes lege regia translatũ, proprias iurare leges pro more habuit. Sacramenti namq; religio ſaltim præſtabit, vt metu diuini numinis cohibeantur, qui potentiæ libertate accenſi, quo appetitus ducit, facilius inclinant; necnon etiã ſtatuit, quod priuilegiũ generale Aragonũ à Petro Tertio, vulgo (vt Alexãder) magni titulo cõdecorato, cõceſſũ, ſ & eius declaratio à Iacobo Secũdo facta, quod ſint fori, & pro foris habeãtur ſtatuit: Libertates namque regni, in moderatione, & prudẽtia poſitæ ſunt, nõ in pertinacia, & præcipiti cõſilio, nec furore: quin tantopere à bellico tumultu, atq; populi iudiciis abhorrent, vt quę à maioribus bello partę fuerunt, minimè bello retẽtas fuiſſe videamus, ſed libẽtius in clementia Regum, ac ciuilium legũ præſidiis conquieuiſſe. Modis ergo licitis,
21 & honeſtis inducendus † eſt Rex, & ſuadendus verbis placidis ad iuſtitiam ſeruandam, & ea faciendum, quę pro bono regni facere tenetur, non tamen cogen-

o lib. 3. elegia. de Rom. laudibus.

p For. vni. tit. de prohibi. vnion. caſſation. & reuocatio. ipſius anni 1348. Zurita vbi proxime, c. 32. Blãcas in cõmẽta. rerũ Aragonẽſiũ. p. 472. 473. & ſequen.

q for. vni. tit. quod. priuileg. gener. & declaratio ipſius ſint fori. & for. vni titu. coram quibus D. Rex, & eius locumtenẽs, & primogenitus iurare tenẽtur: & in for. vni. titu. de his quæ D. Rex, fol. 14. for. 1. titu. de iuramento præſtando, fo. 18. cui adde Iacob. Canceri 3. par. variar. c. 13 n. 124. & ſeq. Georg. Cabedo deciſ. 3. num. 5. volum 2.

r Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, verb. Duas habens filias, nu. 277. & ſeq. de teſtam. & facit illud Paralipome. 2 c. 23. ibi, Eduxerunt filiũ Regis, &c. Nauar. in manuali, c. 25. nu. 6 Ioan. Choki aphoriſmorũ politicor. lib. 2. c. 2. p. 72. in fin.

ſ vnde falſo inſcribitur priuilegiũ generale Petro Primo, Zurita tom. 1. lib. 4. annalium, c. 38. in fin.

Digitized by Google

dus,quia delicatiorem Reges habent palatũ; t & quidquid illis traditur,mellelitũ tradere oportet;nec ex quacũque cauſa aduerſus eius honorẽ,ſtatum,maieſtatẽ,pacẽ, vnitatẽ, & tranquillitatem regni eſt aliquid moliendũ,ſi tanquã leſę maieſtatis criminis rei,proditorum, & rebelliũ pœnas cupiunt euadere,cum non ſit habendus fidelis ſubditus,qui ſubjici nequit, etiam à Principe leſus: Imó, vt inquit Seneca, optimis ciuibus,& fidelibus ſubditis expedit iniurias Principum diſimulare;nõ omnia Regum facta,&geſta ad iniuriam recipere;qui enim vult eſſe quietus,non ſit ad maiorũ vindictam curioſus: maxime enim (vt inquit Bald. u) bonũ obedietię ſentitur, vbi diſcolis dominis flexis genibus obeditur,potentiorum enim iniurias,hilari vultu non patienter tantum ferendas; quia vt inquit Seneca: x

Nobile vincendi genus eſt patientia: vincit
Qui patitur: ſi vis vincere, diſce pati.

Vt quidam Aulicus interrogatus, quomodo ſenectutem in aula conſecutus eſſet? Reſpondit:Iuiurias ferendo, & gratias agendo. Sunt enim nonnulli,qui acu fortaſsé puncti,pro ictu gladiatoris reputent,exiſtimãtes, * vt Cicero in Catonem dicere ſolebat,eſſe in republica Romuli,quemadmodum fuerat in Platonis politia viuẽdum. Similiter ex eodem pręcepto,† quòd proximus 22
eſt diligendus,ſequitur neceſſario, ergo malefactor puniendus: ſed hac pœna, coram iſto iudice, hoc ordine, ſeruato,non neceſſario ſequitur,niſi quatenus definitur lege,& ſtatuto, vt pax,& tranquillitas ciuium ſeruetur; & charitas erga proximos augeatur. y Vnde, licèt † 23
quoad principia tale ius ſit immutabile, tamen quoad concluſiones,applicationes,& declarationes,quæ ex illis ſequuntur, non per primas, & neceſſarias conſequẽtias à Principe ſupremo,lege,vel cõſuetudine, z poterit ex cauſa mutari, diſtingui, relaxari, & declarari, quę non derogatio, ſed interpretatio appellabitur: veluti in pręcepto illo deSabbathis ſanctificandis,quod in diei Dominicæ obſeruationem mutauit Eccleſia, ex quo inductæ ſunt Ferię in honorem Dei: quibus, licet

T Simanc.in repu-bl.lib.2 cap.16.n.2.& 3
V in conſ.328.n.7. in fine,vol.1.
X lib.2.de ira. Ioan.Choki.in theſauro aphoriſmorum, lib.5. cap.6. pagina 337.
* Plutarchus in vita Philonis, tom.3.p.95.
Y Palcorus de conſulta. p.4. q.8. verſic. Sed dicet quiſpiam.
Z gloſſ.in l.fin. C.ſi cõtra ius,l.reſcripta,C de precibus Imperato. offerend. l.vni. C. de in ius vocan. Bart.in l.2. num.3. in fin. de conſtitutionibus Princip. Abb. & alij in cap. quæ in Eccleſiarum.vbi late Beroius á num.89.cum ſequen. gloſſ. in cap. non eſt, de voto. gloſſ.2. in c. quanto,de iureiur.Gratus conſil.1.num.31.lib.2. Alexand,conſil.103.num.8. lib.1.& conſil.190. nu.5. li.2.& conſil.11.n 7.li.7. Purpuratus conſil.224.nume.11. Riminaldus ſeni. conſil.399.num.7. Curci.iuni.conſil.20.num.6. Menochi.conſil.75. num.53. & conſil.256.n.48. Dueñas regu.43.Farinac.lib.1 quęſtion.criminal.titu. de inquiſitio.q 6.n.23. Gallini.de verbor. ſignificatione, lib.10. cap. 33. à numero 3.& 9. verſicu. Cõmunis tamen Doctorum. & num. 34. Conradus in templo omn.iudic. lib.1. cap.1. §. 4. verſic.4. & 5. Afflict.in prælud. conſtit. Siciliæ,quæſtio.10.numero 3. Beroius in dicto c. quæ inEccleſiarum,nu.89. & 117.cum ſequen. Ferdinand. Baſquins de ſucceſsion. reſolutio. lib. 1. § 9.num.36. cum ſequen. Cerdan de Tallada en el verdadero gouierno,c.12 p.126.

licet partes non poſſint pacto renuntiare, *a* tamen lex, & Princeps poterunt declarare, eas non eſſe ſeruandas in certis caſibus, vt putà propter contumaciam rei, vt in incartatis, & bannitis, vel propter periculum moræ, vt in debitore ſuſpecto de fuga; *b* vel propter grauitatem criminum, *c* ſeu propter neceſſitatem, aut cauſæ pietatem.

24 Similiter ſuper matrimonio †iure naturali, & diuino indiſſolubili, *d* lex canonica, ac Princeps eccleſiaſticus diſponit, vel certã declarandi conſenſus formã *e* inducens, vel ſuper iam contracto ex magna cauſa, in caſu particulari diſpenſans; *f* diuortiumque quodadmodo bona gratia factum permitens, *g* non tanquam ius diuinum relaxans, ſed in caſu particulari, iuſta cauſa occurrẽte non habere locũ explicans, *h* ac in radice matrimonij diſpenſans; *i* & hęc non ſolũ ſuper rato, ſed etiã (vt aliqui voluerunt) ſuper conſumato. *K* Quorũ opinio dura eſt, nec videtur quoad vinculũ ſequẽda, *l* quo coniu-

A l.dies feſtos. C.de fer. Maraot.de ord.iudic.4.p. diſtinct.26.n.83.verſ.Tameo Prioceps ſupremus poteſt. Caraui.in ritibus mag.cur.ar.80.n.3.&ſeq. per tot.& 116.n 1.Anto. Treyſi,tit.289 nu.7. Bal. conſ.166.n.1.vol.5.Cacialup.in l.omnes populi,nume.38.ff.de iuſt.&iur.Iaſ. in l.1.§.ſed excipiuntur. n.13.ff.de fer. Socin.ſeni. conſ.8.n.13.volu.4.Oraci.Carpao. io lucubra.ad ſtatut.Mediolan.c.110.n.5. & 8.P.Ioan.Azor 1.p.inſtitutio.moral.lib 2.c.17. p 130.D.& 2.p.lib.1.c.1. cum ſeq.latiſsime Sayrua in claui regia.li.7.c.1.n.6. B Petr.Pecci.io tract. de iur.ſiſten.c.10.n.1.gloſſ.in l.dies feſtos.verb.ſideiuſſor,&in l.fin.C.de fer.Roder.Xuar.io l.2.for.li.2. titu.delos emplaçamientos n.23.Cott.in memorabilibus,verb.debitor non poteſt allegare. colu.2. Medic.io tract. de adquir.domin.ad leg.fin.ff de legib.verb.Aut in conſeruado,gloſ.2.par.1.no.404.

C l.prouinciarum,C.de fer.Petr.Greg.in prælud.opti.iureconſ.lib.4.c.7.Surd.de aliment.tit.8. priuil.1. à n.7.cum ſeq.tex.in c.licet,de fer.& in l 2.ff.eod.& in l.actus,C.eod.tit. D c.ſunt quidam,ic.ſiquis cõiugatus,27.q.2.c ao quod,c.penul.33.q.2.c.inter corporalia,de traosla.Epiſc. E Conc.Trid.ſeſ.24 de reform.matrim.c.1.Zeball.cõmu.opinio.q.604.n.25.& tom.4.q.900.n.15.cum aliis per nos ſupra relatis. F gloſſ.fin.in c.ex publico.de conuerſ,coniugat.Bernoi.cõmunẽ dicens in d.c.quę in Eccleſiarũ,n.104.cum aliis relatis à Ioan.Gutie.canoni.quæſt.lib.1.c.17.n.12.Conc.Triden.ſeſ.24.de ſacram.matrimon.c.6.Nauar.conſ.1.n.1.de conerſ.coniugat.& in manua.c.22.n.21.& 26.D.Thom.22. 2.q.88.Couar.de ſponſal.2.p.c.7.§ 4.n.6.Sanchez de matrim.lib.2 diſput.14. n.2.

G l.vxores,6.de diuorci.c.cum ſit.& c.ſignificauit de conuerſ.coniug.l.2.tit.10 parti.4. Authentica, ſed hodie,C.de repud.gloſſ.s.in l.& ideo,§ 3.de donat.inter vir.& explicat Brunel.in tract. de ſponſal.conclu.30.n.6.& 9.Barbo.2 p.rub.ff.ſolo.matr.n.5.verſ.Vlterius & ad explicationem,cum ſeq.

H colligitor ex D.Tho.1.2.q.100.art.8.in corpo.&Barbo.vbi proxime,n.103.& 104.Ojeda de bene5.in cõpatib.2.p.n.6. I Marta de iuriſdict.4.p.caſ.79.n,31.& ſeq.

k Deci.in d.c.quæ lo Eccleſiarũ,n.13.in modernis,49.& conſ.112.ad fin.Soci.conſ.28.n.5.&ſeq.volu 1. Socinion.conſ.31.& 140.volu.2.refert,ſed non ſequitur.Grat.conſ.1.n.31.lib.2.Sigilm.Lofred.conſ.50, n.41.Aochar.conſ.374.Hippol.ſingul.165.n.2.Didac.Lopez in tract.de vot.q.6.n.24.25.86.& 104.ſilua nuptia.lib.1.n.135.Alciat.in rub.ff.ſolu.matri.n.15.vbi Corraſ.1.lectu.n.11.& Nicoraci.n.161.Porci. conſ.154.n.14.& Menoch.lib.2. preſumpt.10. n.38.

L Couar.de ſpooſal.2.p.c.7.§.4.n.13.& ſeq.Marien.in rub.de matri.tit.1.lib.5.nouæ Collectio num.75. & 76.Ioan.de Selua de iureiur.4.par.num.18,Cagnolus in l.nuptis,num.14.de regul.iur. Conradus in templo omnium iudicum,lib.2.c.1.§.4.verſ.Tertio,num.23.& ſequen. Alphonſus à Veracruce in ſpeculo coniugiorum,1.par.artic.18.concluſione 3.prope finem, Gutierez lib.1. canonicarum quæſtionum, cap.17,num.21.Boherio conſ.20.à numero 1.cum ſequen.6.& 7.Burſat. conſ.207.num.18.lib.2.Sebaſtianus Monticull.de patr.poteſta.ad l.conſenſu,C.de repud,in §.nuptiæ,n.50.& 51.Barboſa ex cõmuni omniũ Theologorũ ſententia,2.par.rubricę,ff.ſolu.matr.n.73.verſ.Quod ſi matrimoniũ ſit copula cõſumatũ,allegãs c.aggathoſa,& c.ſunt quidã,27.q.2.& d.c.ex publico,& n.102.verſ.Vltimo ad complemẽtũ, & num.105,verſic,Neque replicet,Thomas Sãchez de matrimo.lib.2.diſpu.13,n,11,Boriq. de matrimonio,c,2,n,3.& in commẽto litera,T,late Bellarminius de matrimo. cap.5.

Ff 3 M c.fin.

coniuges iure naturali ; & diuino ita inter ſe reperiuntur ligati, vt ſola alterius coniugum morte naturali, valeat diſſolui, *m* licet ratum, morte ſpirituali, hoc eſt ingreſſu religionis, voto ſolẽni emiſſo, diſſoluatur; *n* quia in eius contractu tacita reſolutiua conditio ineſt, ſed quoad thorum ex aliquibus cauſis, etiam in matrimonio carnali copula conſumato reperitur permiſſa ſeparatio *o* iudicio Eccleſiæ, vt putà propter ſęuitiam mariti, & probabile periculum vitę corporalis, vel ſpiritualis, vel propter alterius coniugum adulteriũ. *p* Ex eadem ratione euenit, vt etiam matrimonium ſpirituale poſſit in aliquo caſu, ex cauſa, à Romano Pontifice diſpenſatione obtenta, diſſolui, ſiue illud ſit tantum ratum ex voto ſimplici, ſiue traditione conſumatum, voto ſolemni: *q* diximus autem cauſam eſſe neceſſariam, quia a-
liàs nõ diſpenſatio,† ſed diſsipatio eſſet; *r* peccaretque 25
ſ mortaliter diſpenſans, diſpenſatusque non ſatis in foro interiori eſſet tutus, *t* cum ſit pars iuſtitię diſtributiuæ, ad cuius cauſam reduci debet. Prędicta autem expediunt Principes † ſupremi ſeculares in rebus profa- 26
nis ad eos pertinentibus quoad politicam Reipublicæ adminiſtrationem; eccleſiaſticus veró in ſpiritualibus, & eccle-

M c. fin. de ſecun. nup. Beroi. in d. c. quæ in Eccleſiarum, à n. 105. cum ſeq.

N c. 2. & c. ex publico, de conuerſio, cõiugs. Couar. de ſpõſa. 1. p. c. 4. §. 1. n. 16 & c. 5. n. 11. & 2. p. c. 7. §. 4. 10. 6.

O vt in caſu c. literas, in fi. c. ex trãſmiſſa, vbi DD. de reſti. ſpoli. Thom. Tribiſa. deciſ. 45. per tot. Rebuf. conſ. 119. per tot. Ripa in l. naturaliter, §. nihil cõmune, n. 84. de adq. poſ. Frãci Marc. 2. p. deciſ. 738 Gutie. li. 1. qq. q. 24. Barb. 2. p. rub. ff. ſolu. matr. n. 18. verſ. Vel quia mulier, & n. 23. verſ. Succedit igitur ſecũda & n. 73 & n. 102 ver. Si autẽ ſit matrimoniũ & n. 103. verſ. Sed his nõ obſtantibus.

P Matth 19. & B. Paul. 1. ad Corinth. c. 7. c. 2. 32 q. 2 c. gaudemus, de diuor. c. literis, de pręſump. c. per venerabilẽ qui fil. ſint legit. c. fin vbi not. Abb. de conuerſio. cõiugat. Alphonſ. à Veracruz in ſpecu. cõiug. 3. p. art. 1. concl. 3. Caſtro de lege pœnali, lib. 2. c. 4. verſ. Vt etiam printẽ. Barboſa vbi proxime, nu. 14. verſ. Sed magis cõmunis. & n. 15. 17. & 19. cum multis ſeqq. Concil. Colonienſ. in §. hæc itaq. tit. de ſacram. matrim. p. 184. & Conc. Triden. ſeſ. 24. tit. de ſacra. matrim. c. 7. & 8. Couar. de ſponſal. 2. p. c. 7. §. 6. n. 13. Petr. Grego. in ſintag. iur. li. 9. c. 16. n. 3. Gutier. in quæſt. canoni. c. 25. n. 4. Cuneenatt. lib. 2. quęſt. iur. c. 1. á num. 10.

Q Didac. Lopez in tract. de voto, q. 6. Menoch. de arbitr. lib. 2. cẽtu. 5. caſ. 421. n. 10. & ſeq. & centu. 6. caſu 504 n. 5. & lib. 2. præſump. 10. n. 35. Camil. Gallin. de verbor. ſignif. lib. 10. c. 33. n. 19. Conrad. in tẽpl. omn. iudi. lib. 2. c. 1. §. 4. verſ. 3. num. 17 & 18. vbi de Ramiro Rege Aragonum. Rebuf. in prax. tegu. de diſpenſat. in gradib. prohibit. gloſ. 5. n. 10. Boher. conſ. 50. n. 30. & ſeq. cũ aliis adductis à Petro Cenedo, 2. p. collecta. 124. n. 5. facit tex. in c. veniens, qui Cleri. vel voués & in c. cum ad monaſterium, vbi Abb. & alij, de ſtat. monach. gloſ. in c. propoſuit, de conceſ. præben.

R Ioan. Monach. in c. 1. de ætat. & quali. in 6. Innocen. in ca. diuerſis, de Cler. coniugat. Deci. poſt Abb. in c. cum in cunctis, n. 21. de electio. Felin. in c. quę in Eccleſiarũ, n. 5. Curei. Sen. conſ. 16. & 17. Soci. cõſ. 246 col. 4. verſic. Circa ſecundũ, vol. 2. Guerrero in ſpecu. iur. c. 18. n. 4. poſt Abb. in c. de multa, de præben.

S c. non liceat Papæ, 12. q. 2. c. contra ſtatuta, 25. q. 7. Victoria in relectio. de poteſta. Pap. & Cõcil. propoſit. 6. & 7 Fortu. Garc. in d. l. Gallus. § & quid ſi tantũ, n. 296. & 297. Speculat. titu. de diſpenſat. §. nũc breuiter, n. 5. Innocen in c. cum inter, de renuncia & in d. c. cum ad monaſterium. Archidiachon. in cano. Florentinã, 85. diſtin. Hoſtienſ. in c. dudum, de electio. Ioann. And in c. de multa, de præbend. Felin. in c. poſtulaſti, col. 9. de reſcript. Deci. in c. quia in tantum, n. 8. de præbend. gloſ. in c. quanto, de iureiur.

T Gloſ. ſingul. in c. non eſt, de vot. vbi Abb. in n. 7. Nauar. in manua. c. 12. n. 75. Rebuf. in concordat. rub. de form. mandat. Apoſtolici, verb. Diſpenſationẽ. & in rubr. de donat. eod. verb. col. 4. Felin. in c. 2. de ſpõſal n. 20. Couar. in 4. 2. par. c. 6. §. 9. n. 7. & c. 8. §. 6 n. 4. Pariſ. conſ. 68. n. 57. in 4. Imol. in c. cum olim, col. 2 de Cleric. coniugat. Innocent. in c. 2. de renuntia. Richard. in 4. diſtin. 38. q. 9. art. 1. Felin. in d. c. quæ in Eccleſiarum, n. 25. Ripa lib. 2. reſponſor. c. 19. & Rebuf. in prax. rubr. de diſpenſat. colu. 378. Rojas in epitome ſucceſsion. c. 23. num 7. & 8. Sanchez de matrimon. lib. 1. diſputat. 53. num. 6.

V c. nouit,

Eccleſiaſticis, & alijs ad regimen, & gubernationem
Eccleſiæ Militantis expectantibus, quia illis, iuris diuini, & naturalis interpretandi eſt conceſſa poteſtas,
quod intelligendum eſt de iure diuino, dante formam
in actibus humanis, vt eſt illud, quod in ore duorum,
vel trium ſtet omne verbum, *u* quod iure communi
fuit ex cauſa in teſtamentis limitatum, quia facile in vltimis elogijs falſitas committitur, non vero intelligas
de iure diuino prohibente, & puniente, *x* quod nullo
caſu reperitur permiſſum, vt eſt illud, non mechaueris; quod ſi aliquo caſu reperiatur permiſſum, vt in
illo præcepto de non occidendo, quod in hoſte, & in
bannito, ex iuſta cauſa, & in damnato legitime à iudice reperitur conceſſum; quo caſu valebit conſtitutio
humana contra illam prohibitionem, tali cauſa exiſtente ad ſtatuendum, quæ excludat peccatum, nam ſi
peccatum non excluderet, in vim præcepti nullatenus
valere poſſet, cum nulla lex poſſit peccatum futurum
remittere, licet in vim permiſſionis valeat, *z* quia licet
non tollat peccatum, tamen facto in hoc ſeculo impu-
27 nibile reddit, † vel propter maius malum vitandum,
vel propter maius bonum conſequendum, *a* qualis eſt
lex noſtri Regni, quæ facta dominorum, & Baronum
erga ſuos vaſſallos ſeruitutis, quantumuis iniuſta impunita, in hoc ſeculo reddit, cum eorum reſpectu neminem in ſuperiorem recognoſcant, vt ex ſequentibus apparebit.

V Cap. nouit. de iudic. c. in negotio de teſtibus. c. Præſul. 2. q. 4. l. hac conſultiſſima, C. de teſtam. Marta de iuriſdict. 4. p. caſ. 93. num. 29. l. fin. C. de donat. cau. mort. l. fin. C. de codicill.

X Bellarmin. tom. 2. controuerſ. genera 4. cap. 27. ver. poteſt autem, p. 1095.

Y Cap. miles, cap. ſi homicidium, 23. q. 5. l. 3. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. l. proditores, ff. de re milit. Viuius deciſ. 197. nu. 25. & ſequen. laſſ. in l. fin. nu. 22. & Marſil. num. 31. de iuriſdict. omni. iudic. & ſingul. 124. & 294. & in praxi, §. aggredior, nu. 21 Dueñas regu. 68 Iul. Cla. in praxi crimin. §. homicidium, num. 53. Berol. in d. cap. quæ in Eccleſiarum, num. 109. multis relatis Carol. Tapia in rub. de conſtit. Princip. c. 1. nu 43.

Z Glo. in c. inter hæc, 33. q. 2. Magon. deciſ. 41. n. 14. & per tot. Couar. de ſponſal. 2. p. c. 7. §. 7. nu 8. Tiraquel. in l. connobia. 9. n. 4. Gutier. pract. lib. 2. q. 1. n. 22. Viui. deciſ. 197. n. 25. & 26. cum alijs relatis a Petr. Cened. in collect. 1. p. collecta. 12.

A Gloſ. venia in can. denique, 4. diſtin. Doctor. in c. inter opera de ſponſal.

§. Trigeſimus ſecundus.

Explicatio latiſſima obſeruantiarũ Regni Aragonum, circa abſolutam poteſtatem Baronum, in ſuos vaſſallos ſeruitutis.

SVMMARIVM.

Fori & obſeruantiarum verba, de abſoluta Baronum poteſtate referuntur. 1.

Lex introducens in Aragonia abſolutam poteſtatem Baronum, erga ſuos vaſſallos ſeruitutis, an fuerit iuſta, & de eius ratione, 2. 4. 5. 9. & 18.

Famis eſt enſis acutiſſimus, & ſolum apud barbaros tale genus mortis admiſſum. 3.

Defenduntur Hiſpani à calumnijs aliquorum ſcriptorum, circa geſta ab eis apud Indos. 6.

Infide-

Inſideles foris & priuilegijs Regni non fruebantur.7.

Rex Aragonum habnit in Sarracenis ſuorum locorum, & eorum bonis abſolucam poteſtatem.8.

Pacto an poſſit quis ſe facere adſcriptitium, & hominem alterius, & de intellectn.l.liber homo, ff.ad l. Aqnil 10.

Rex Sarracenos baptizatos ad ius commnne Aragonnm reduxit, ſed Barones noluernnt amittere ius ſeruitutis, quod in eos, & eorum bona habebant.11.& 14.

Qnam iuſta fuerit noniter conuerſorum expnlſio in Aragonia, & de nnmero expnlſorum, ex quo laudatnr Rex noſter Philippus. 12.& 13.

Principatns deſpoticns, qnando inſtns.15.

Manns Regia qna vtuntur Barones in Aragonia qnid ſit, & an in alijs pronincijs, & in Aragonia in alijs caſibus vigeat.16.

Vſus abſolutæ poteſtatis non reprobatnr, ſed abuſſns.17.

Richornm hominum dignitas quanta olim fnerit, & qnare ſeniores, & de pendon y caldera appellarentur, & aliqnarum obſernantiarnm Regni intellectns.18.

Qnod eſſet diſcrimen eſſe ſeniorem in tali loco, vel talis loci. 19.& 22.

Centum viri apud Romanos qni eßent.20.

Ratio aſſignatnr, qnare a Baronibus in canſis ſnorum vaſſallorum non detur appellatio. 21.

Hiſpania à Latina lingua loquendi idiema eſt mninata.23.

Seniores à locis, qnibus præerant cognomen acceperunt, & cognomina familiæ, vnde prouenerint, & emananerint. 24.

Baronis nomen vnde proſlnxerit, & qnare in Hiſpania Richi homines appellentur.25.

Caſſale Nobilinm, à quo Gentilicium familiæ cognomen deſcendit, & Richorum hominũ de natura, & Richorum hominum de Meſnada diſcrimen.26.

Clientelæ, ſeu colonia, qnæ apud Romanos dicerentur, & quare introductæ.27.

Barones an recte patroni, & vaſſalli clientes appellentur.28.

Ducatns, Comitatns, & Marchionatns, an à Romanis originem ſnmpſerint.30.

Vaſſalli ſeruitutis noſtri Regni qnibus aſſimilentnr, et an ſint adſcriptitij; et cur villani de parada dicantur.31.

Bona vaſſalli recedentis poteſt Baro ſecnndum forum occnpare, neqne libernm volatum habent, ſecus in vaſſallis Domini Regis Eccleſiæ, vel Religionis.32.

Vaſſalli alicuius Baronis ſi alibi ſe transferant animo, ibi perpetno manendi non poterunt per Baronem compelli ad ſuum locnm redire.33.

Pacto an poſſit ſe qnis obligare perpetuo in aliquo loco manere, et ab eo non recedere.34.

Ciuilitas naturalis immntari non poteſt, tamen ſecus, quo ad effectus ex illa reſultantes. 35.

Nemo poteſt habitare in Regno exemptus ab obedientia, et fidelitate D.Regis; ſed poteſt habitare in locis Baronis, exemptus ab eius poteſtate abſoluta.36.

§ Trigeſimus ſecundus.

A Obſerua.de conſuetudine Regni Nobiles, tit. de priuileg. gener. obſer. in curijs, tit. Actus Curiarum, Molin. in repor. for. verb. Dñi locor, verſ. Dñi locorũ quæ non ſunt Eccleſiæ, & v. vaſſallus, verſ. do differentijs. quæ ſunt inter vaſſallos D.Regis.

NOSTRI maiores, non tam eloquentiæ Romanæ, quam militari diſciplinæ dediti, incultis verbis, † latam nimis dominorum poteſtatem, in ſuos vaſſallos ſeruitutis, & eorum bona, oſtendere volentes, hæc verba protulerunt. a *De conſuetudine Regni, Nobiles Aragonum, & alij domini locorum, quæ non ſunt Eccleſiæ, ſuos vaſſallos ſeruitu-* 1

ſeruitutis, poßunt bene, vel male tractare, pro eorum libito voluntatis, & bona eis auſferre, remota omni appellatione, & in eis, Dominus Rex non ſe poteſt intromittere. Et alibi habetur: *b Verum tamen ſi vaſſallus domini, non habentis merum nec mixtum imperium, in loco occiderit vaßallum, dominus loci, poteſt eum necare, fame, & frigore, & ſiti, in ſuo loco, licet nullam aliam iuriſdictionem criminalem habeat.* Quorum verborum corticem, † ac literam tantum intuentibus,
2 non eſt mirum, quod barbara conſuetudo, imo corruptela videatur, & tanquam iniuſta lex, multi abrogandam cenſeant, cum leges, nequè annorum numerus, nequè conditoris dignitas, commendet; ſed ſola æquitas, c & miſſerimum genus † mortis ſit, fame perire. d Vt ce
3 cinit Homerus. e

Triſte genus lethi, miſeris mortalibus omne eſt,
Triſtius exurie extingui, atque occumbere fato.

Et (vt docet Liuius f) miſerrima omnium mortis genera ſunt, famis, & frigus, & ideo inquit, quod multi ex plebe, quo maxima annonę inopia vrbē inuaſſit, ne diutina fame cruciarentur, capitibus obuolutis, ſe ſe in Tiberim præcipitauerunt, & Saguntinos (inquit Apianus g Alexandrinus) maluiſſe ferro perire, quam fame mori, quia famis, eſt omnium acutiſſimus enſis, h nec alibi, quam apud Barbaros, tale genus mortis admiſſum eſt. Si verò prædictarum obſeruantiarum ſenſum, & ſpiritum † conſideremus, & poteſtatis abſolutę originē ani-
4 maduertamus, noſtrorumquè maiorum mentem diligenter perpendamus, non illos eam inſtituentes, & introducentes, ſed poſteros (ſi qui ſunt) qui ea in ſuæ libidinis, cupiditatis, & auaritiæ fines abutantur, redarguendos eſſe prædicabimus. Quod enim illi fecerunt, ex radice charitatis emanauit, quæ vero iſti, ex radice cupiditatis prouenirent, duas enim radices, in duobus agris, à duobus agricolis plantari, (tradit Diuus Auguſtinus i) plantat alteram Chriſtus, in cordibus bonorum, alteram vero diabolus, in cordibus malorum, quæ plantatur ab illo radix eſt bonorum omnium charitas, quæ plantatur ab iſto, radix eſt malorum omnium, cupiditas; Vnde nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni, naſci poteſt, nec Deus attendit, ad id quod foris apparet, verum radicem intuetur, vtrum charita-

B For. ſi aliquis homo, titul. de homicidio, obſeru. item per forum. in ſo. tit. de priuilegijs milit.

C Tertulianus in apologetico, cap. 4. Simácas de republica, lib. 4. cap. 19. & 20.

D Bellarmio, tom. 3. controuerſ. genera. 2. lib. 6. c. 12 verſ. tertio inopia, pagin. 562. Petr. Roici. deciſ. Lituani. 3. 2 num. 257. cum ſequen. Burſar. conſ. 76. num. 63. in 1. Anton. de Sola in conſtitu. Sabaudię, 3. par. tit. de edict. Annon. gloſ. 1. n. 5. & 6. cum ſequen. Aſcani. Clemens de patr. poteſta effectu. 1. numer. 3. multa ſuo more congerens. Tiraque de vtroq; retract. §. 36. gluſ. 1 nu. 22. cum ſeq. & de pen. tempe. canſ. 33. nu 8. Camil. Gallin. de verbor. ſignifica. lib. 10. cap. 32. nu. 62. Menoch. conſ. 31. nu. 21. Luc. de Pen. in l. comparationem, C. de quib. muner. lib. 12.

E Odiſſæ 12. refert Roici. vbi ſup. nu. 263.

F Lib 4. ab vrb. condit.

G De bellis Hiſpanienſibus, pag. 452. verſ. & quoniam ferro Caſane. in conſuet. Burgun. rub. 1. §. 5. gluſ. penult. no. 21. Alexá. ab Alexan. lib. 3. dier. genial. cap. 3. verſ. quod de caſpijs, pag. 274. vbi Tiraquel.

I Super Pſalm. 51. & ſermon. 44. de tempor. Cardinal Oſius tom. 1. ſuorū oper. lib. 4. de traditionibus.

charitatis an cupiditatis ſit, vſquè adeo, vt homicidium laudatum, de eo vero qui miſericordia ductus, abſtinuiſſet à cęde, pœnas expetitas eſſe legamus. k Phines vno pugione duos confoderat, à domino commendatus, æterni Sacerdocij teſtamentum accepit. Non quod ipſum, bonum per ſe ſit homicidium, quod lege prohibitum eſſe ſcimus, ſed quod illud, zelando zelum Dei, patrauerat. Contra vero Saul, non occidit Agag regem pinguiſſimum, & opimis gregibus ouium, & armentorum, & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis quæ pulcra erant, pepercit, nec voluit ea diſpergere, is, grauem ex ea re Dei indignationem incurrit, non quod malus eſſet affectus miſericordiæ, ſed quod contra Dei præceptum pepercit, de rebuſquè Amalech concupiuit, non eſt in Phines laudatum homicidium, ſed charitas, & zelus, non eſt in Saule damnata miſericordia, ſed concupiſcentia, partim laudis, partim rerum opimarum Amalehc: ſic pariter in noſtro caſu, laudanda eſt charitas maiorum, quæ fuit cauſa, huius introducendæ conſuetudinis, & exprobanda cupiditas poſterorum, qui ea abutuntur, & licet conſuetudinis, non ſit exquirenda ratio, quare fuerit introducta, tamen vt omnibus pateat, hanc obſeruantiam, quam extranei à Regno, & primordij noſtrarum legum ignari, duram ac irrationabilem iudicant: rationabilem & iuſtam ſui origine fateantur, huncquè errorem, qui maxime noſtrorum Baronum honori detrahit, deponant, ſcimus namquè (vt dixit Beatus Paulus l) *Quod bon a eſt lex, ſi quis ea legitime vtatur:*
Duplicē noſtræ introducendæ abſolutę poteſtatis rationē, † aſſignabimus, 5
quarum prima ſit, quod cum ſecundum Philoſophum, m duplex ſit Principatus, deſpoticus & politicus, primus eſt Domini ad ſeruos, ad cuius nutum & voluntatem, eos gubernari oportet. Secundus eſt, patris ad liberos, qui habent ius in aliquo renitendi. Sub primo Principatu, conſtituuntur gentes barbaræ, quæ ſecundum D. Thomam, n Ariſtotelem, & alios, oportebat pro arbitrio regi, & gubernari: ſub quorum numero, fuerunt Sarraceni noſtri Regni, quos merito beſtias appellauit Oldradus. o Inde reprehenduntur, nouiſſime & eleganter à Bozio, p nonnulli ſcriptores, qui in Hiſpanos † inue- 6
huntur, quod adeo fuerint diri, in Indos, quia hoc peccatum, illorum fuit, qui illa faciebant, non totius nationis, & vix erat vt aliter fieri poſſet, cum

tanta

k Numer. 25. & 1. Machab. cap. 3. & 1. Regum 25.

l 1. Ad Timoth. cap. 1.

m 1 politicor. & lib. 3. c. 10. Chryſoſtom. Iabel. in epithom. lib. 1. politicor. tract. 1. cap. 2. in prin. pag. 255. Raphael. Bolaterran. in philologia. lib. 36. in politica, col. 1091.

n Libr. 3. de regimine Princip. c. 11. Capizi. deciſ. 130. a num. 35. cum ſequen. Montalous in foro Regio. lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fina. gloſa fina. fol. 149. col. 1. verſ. ad quartum, Iabel. in epithom. 3. lib. politicor. tractat. 5. cap. 2. verſ. ſecunda ſpecies, pag. 193. Palcot. de conſultatio. par. 2. q. 3. verb. quibus addimus, verſic. & preſertim.

o Conſil. 72. numo. 3. in prin. Anto. Scapua, lib. 2 iur. non ſcripti, cap. 2. numer. 17.

p Tomo 1. de ſign. Eccleſiæ lib. 10. ſigno. 42. cap. 13 pag. 823. verſ. hinc vt legimos.

tanta eſſet immanitas illorum populorum (vt bellui-
nis factis, belluas omnes ſuperantes, filios, parentes
pro cibo comedentes) vt ad humanæ naturæ ſtudia re-
uocari nullo modo poſſent, niſi ædita fuiſſent in illos,
exempla ſupliciorum atrociſſimorum, quæ tamen Epiſ-
copi, religioſiquè noſtri, poſtea cohibuerunt: ſed ini-
tio gentes eferę, ferarum more viuentes, inſtar ferarum
erant interdum neceſſario tractandæ, atquè ita fiebat,
vt quos amor virtutis non poterat, ſaltim acerbioris
ſuplicij metus, intra cancellos humanitatis conſiſtere,
& cohibere valeret. Ita pariter noſtri illi primi Arago-
nenſes, qui à Sarracenis, terram, caſtra, & loca occupata
recuperauerunt, ne eos tanquam hoſtes occiderent,
r ſed tanquam clientes ſeruarent, in pœnam infideli-
tatis, & barbariei, ſeruili conditioni ſubpoſſuerunt, vt
pro arbitrio, nulla certa lege ſeruata, eos regerent, &
gubernarent, vt reſpondit Ariouiſtus Cæſari. q *Ius eſ-
ſe belli, vt qui viciſſent, ijs quos viciſſent, quemadmodum vel-
lent imperarent: Item populum Romanum victis, non ad alte-
rius præſcriptum, ſed ad ſuum arbitrium imperare conſueuiſſe.*
Maxime cum propter eorum perfidiam, † & infidelita-
7 tem foris, & priuilegijs Regni frui indigni iudicarentur.
Non quod ex hoc illis fieri iniuſtitiam ſit conceſſum,
ſed quod per talem poteſtatem, res ad primęuum ius
reducerentur, quo non erant adhuc iuriſdictiones, ſed
iuſtitia, & cætera omnia, manu Regia gubernabantur,
8 & adminiſtrabantur, quo ſenſu etiam Dominus Rex †
in perſonis, & bonis Sarracenorum t in ſuis locis regali
bus degentium, habebat pariter abſolutam, & plenam
9 poteſtatem; vltra quos, in locis Baronum, † quædam
aliæ reperiuntur gentes exteræ, quarum maiores, Baro
num terram venerunt inhabitare, qui propriam liber-
tatem contemnentes, eidem Sarracenorũm legi, Prin-
cipatuiquè dominorum deſpotico, ſeſe ſponte ſubiece-
runt, & ideo vaſſalli ſeruitutis appellantur, quia licet
non lege, vel emptione, natura tamen u ſerui dici va-
lebunt. Et quamuis Accurſ. Bart. x & alij, videantur
ſentire, pacto non ſe poſſe facere quem ad ſcriptitium,
& ho-

Q Cæſar in commenta. de bello Gallico, lib. 2. p. 22.

R l. libertas, §. ſerui, vbi Cin. Bald. Caſtren. & alij, ff. de ſtat. homin. Caſtrenſ. conſil. 21. num. 21. lib. 3. Gom. de Ameſqua de poteſta. in ſe ipſis, lib. 2. cap. 10. num. 4.

S Oſeruan. 2. tit. de eqno vulnera. gloſ. penult. in c. 2. de Iudęis, Iaſſ. in l. in inſulam, num. 5. de verbor. obligat. Noſter Molin. verb. infidelis, verſ. 1. vbi Portol.

T Obſerua. Item Sarracenus 4. in fin. tit. de Iudęis. obſerua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de genera. priuil. fot. 2. tit. de Sarracen. fugiti. & foro vnic. tit. de non alienand. poſſeſsio. tributa. inter correctos.

V Chryſoſt. Iabel. in epithom. primi lib. politico. tract. 1. cap. 2 verſ. quantũ ad 2. p. 160. & œconomię Chriſtianę, tract. 5. c. 2. in princip.

X In l. fin. C. de tranſact. vbi etiam Bald. n. 2. Odofred. Paul Fulgoſ. Salicet. Alberi. Alex. & Alciat. nu. 18. Padil. nu. 3. Camil. Borrel. de Reg. Cathol præſt. cap. 18. nu. 9. & ſeq. Connan. cõmen. iur. lib. 1. c. 5. n. 7. Baconi. à Bacu, declarat. iur. lib. 1. declarat. 15. Nicol. Boher. in conſuet. Bituricenſ. tit. des coſtumes é vſages. §. 1. verb. ſuite, col. 2. Fortu. Garcia in l. manumiſsiones, ff. de iuſt. & iur. Iacob. Rebard de iur. ambiguitati. lib. 1. cap 3. nu. 9. Ioan. à Reberteria diſputation. iur. li. 1. propoſit. 7 Herneſt. Coſtmanua diſputa. 1. Theſi ſexta, Bald. in l. ſi qua pecunia, C. de oper. libert. Afflict. in conſtitu. Neapoli. quia frequenter, nu. 2. verſ. ſed in contrarium.

† & hominem alterius, cum ex hoc eorum ſtatus labe-
factetur, nec quis (etiam volens) recuſare poſſit *y* liber- 10
tatem, cum libertatis tutella ad ius publicum ſpectet,
z nec aliud videatur facere, qui ſe hominem alterius fa
cit, quam perſonam ſeruituti ſupponere, cum leges, ſer-
uos, homines noſtros vocent, *a* & cum nemo ſit mem-
brorum ſuorum dominus, *b* videtur quod non potue-
rit dominis (etiam à volentibus) concedi iſta facultas
occidendi eos, & necandi pro libito, ſiti, ac fame, vt ob-
ſeruantia noſtri regni videtur permiſſum.

His tamen non obſtantibus, contraria ſententia ve-
rior eſt, *c* & melioribus fundamentis fulcita, quia per-
miſſio obſeruantiæ necandi vaſſallos, fame, frigore, &
ſiti, magis ad terrorem *d* erat, quam vt iure ipſo compe-
teret, & fundamenta contrariæ ſententiæ procedunt, in
vera, formali, & plena ſeruitute, ex qua omnino ſtatus
anichilatur, *e* non tamen in hac, quæ licet reſtringat li-
bertatem, non tamē ad veram & formalem ſeruitutem
reducit. Quod etiam poteſt exemplificari in promiſſio-
ne, qua quis ſe facit religioſum, *f* & in conuentionibus,
quibus quis ſe locat ad ſeruiendum *g* in triremibus re-
gijs, & in venditione illa, *h* quę olim ſui ipſius fieri ſole-
bat, ad munera gladiatoria, quæ auctoratio dicebatur,
& iure valebat, cum homini libero omnia facere liceat,
i quæ iure non prohibentur, & ideo recte potuerunt iſti
de quibus agimus, legi vaſſallorum ſeruitutis ſe ſubmit
tere, ex pacto cum Baronibus inito, vel eorum terras in
habitando. Nequè obſtat noſter I.C. k dicens, *Neminem
eſſe dominum membrorum ſuorum*, quia hoc intelligitur, de
dominio illo iuris gentium, quod habent domini in
ſeruos, & ideo reſpondit, ceſſare actionē legis Aquiliæ
dare-

Y l. nec ſi volens, l. interrogatam, l. liber os, C. de liber. cau. l. conuentio. ff. eod. tit. late Baeza in tracta. de inop. debitor. cap. 3. nu. 5. & nu. 8. vſque ad num. 17.

Z l. fina. § fin vero. C. de teſtam. manumiſ. l. ſi quis rogatus, § 2. ff. de fideicómiſ. liberta. Bart. in l. 1. numer. 2. vbi Deci. nu. 2. C. de inſtitu. & ſubſtitutio. Queſada q. 16. nu. 9.

A l. ſi fundum, §. ſeruum tuum. ff. ſi cert. peta. l. qui duos. ff. de ſolut l. 1. & 2. C. de Epiſc. & Cleric.

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. & trad. per Couar. lib. 2. reſolut. c. 1. & c. 8. Bart. in l. ſi quis reum, ff. de cuſto. reor. Roman. ſingul. 179 Hipoli. in rubr. de fideiuſſor. num. 137 late, & eleganter Balthaſ. Gom. de Ameſqua in tracta. de poteſt. in ſe ipſ. lib. 2. cap. 1. cum trib. ſeq. & lib. 1. cap 17. num. 29. ver. ſecundo adduci poteſt. Leonard. Leſius de iuſt. & iur. lib. 2. cap. 4. dubita. 1. pag 40. & Ferdi. Rebell. de obligat. Iuſti. p. . lib. 2 q. 7. ſectio 5. nu. 35. p. 61.

C Gloſ. verb. incrementū verb. conditioné, & verb. ad ſcriptione, vbi Iacob. Rebuſ. Ioan. de Plat. ante num. 1. Luc. de Pen. nu. 3. in l. cum ſcimus, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. gloſ. & Salicet. in dict. l. nec ſi volens cum multis alijs relatis á Balthaſ. Gom. de Ameſq. vbi ſup. lib. 2. cap. 17. nu. 30. decé fundamentis hanc ſententiam confirmans Ioan. Azor inſtitu. moral. p. 2. lib. 1. cap. 31. verſ. ſecundo quæritur, col 221.

D Petr. Erodi. rer. iudic. lib. 8. tit. 1. cap. 1.

E l. cognitionum, 9. ff. de var. & extraordi. cognitio. l. quod attinet. ff de reg. iur.

F Cap. omnes fœminę, 27. q. 2. cap multos, 54. diſtin. cap. placuit, 2. q. 7. cap. quorum, 24 cap. ſi religioſus, 27. de electio. in 6. cap. non dicatis, 12. q. 1. cap. religioſus de teſta in 6. cap fin. de ſepultu. in 6. cap. patrem puellæ, 32. q. 3. l. 4. tit 4. parti. 4. Ameſqua vbi ſup. lib 1. cap. 2. num. 11. & ſeq.

G Gom. de Ameſq. vbi ſup. lib 2. c. 19. nu. 22. Gutier. de iuram. confirmatorio. 1. p. c. 16. nu. 39. & 40.

H Iuſt. Lipſi. lib. 2. ſaturnal. cap. 5. & aliorum plurium authoritate comprobat Ameſq. vbi proxime, lib. 1. cap. 3. num. 16.

I l. libertas, ff. de ſtatu. homi. § libertas, inſtit. de iur. perſonarum, l. 1. tit. 22. part. 4. K d. l. liber homó.

directum, ſed quia habet facultatem, & poteſtatem in membra ſua ad vſus licitos, reſpondit, illi dandam eſſe vtilem actionem legis Aquiliæ, quæ, quoties caſus verbis legis non comprehēditur, tamen ſubeſt ſimilis æquitas, datur, quæ *l* eumdem effectum, eamdemque poteſtatem habet, quâm directa. *m* Sed poſtquam Catholicorū Re

11 gum † opera, & diligentia, fuerunt omnes regni Sarraceni baptizati, *n* neſcio, an omnium eorum voluntare abſoluta, an conditionata (quæ ſufficiēs fuit), vnuſq; Deus, ſub vna religione, & fide, non ſolum in toto hoc regno; ſed in tota Hiſpania colebatur, eorūdē, & ſucceſſorū benignitate, quaſi cauſa ceſſante, nō amplius in eos, & eorū bona, plenitudine poteſtatis fuerūt vſi, incōmodaq; fiſcalia, pietati, & religioni ceſſerūt, & ad ius cōmune Aragonū redacti, conceſſum fuit in fauorē fidei ab eis ſuſceptæ, vt eiſdem priuilegiis, & libertatibus, quibus antiqui chriſticolæ gaudebāt, & ipſi fruerentur, ſeruoſq; iam nō amplius, cū ex omniū maxima infidelitatis ſeruitute, ad omnium maximam fidei, & veræ religionis libertatem conuolauerint, quam ſi ſeruaſſent, permāſiſſent vtique nobiſcum: *o* ſed quia vt inquit Claudianus: *p*

Hos parua poterant impellere cauſa
In ſcelus ad mores facile natura reuertit.

12 Et quia experientia docuit, † eos nec Deo, nec Regi fidelitatem promiſſam ſeruare, merito tanquam tanti beneficij ingrati, *q cum eorum eſſent iam iniquitates completæ*, *r* à Rege noſtro catholico Philippo, anno 1610. fuerunt expulſi *ſ* ab hoc regno, *cum nulla pars fideli cum infideli, nec ſacrum & prophanum ſimul in eodem thuribulo ignem offerri Deus permitit*, *t ac Iſaac cum Iſmaele habitare*; *u* In quo erant quatuordecim mille centum & ſex domus, ſeu familiæ eorum, fuerunt expulſi octuaginta mille octocentum nonaginta & ſex perſonæ, *x* bonaque ab eis occupata, quaſi quodam iure poſtliminij, chriſtianis fidelibus reſtituta. Si enim permiſſi ſunt manere in regno, & ad commertium chriſtianorum

L 1.1. §.deinde, de origine iur. l. quoties, 23. ff. praeſcript. verb. l. 1. cum duobus ſequentib. l. quia actionum, ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de ſeru. corrup. l. 2. §. item varus, ff. de aqu. plu. arcend.

M l actio, 49, ibi, Nec refert, ff. de negot. geſt.

N Afflictis deciſio, 351: vbi annotatio Cæſar. Vrſil. num 11. Natta conſilio 434. num. 2. Antonius Seap. de iure non ſcrip. lib. 2. c. 41. Ludouicus à Paramo de origine officij ſanctæ Inquiſitionis, lib. 2, cap. 6. nume. 7. & 8. 21. 23. & ſequen. Aſchani. Clemens in tract. de patr. poteſta. effectu 7. nume. 6. Enriq. tom. 1. ſumm. moral. lib. 2. de baptiſmo, cap. 25. num. 1. ex profeſſo tractans Ferdinandus Loazes in ſuo tractat. ſuper nou paganor. regni Valen. conuerſio, Gabrie. Biel in 4. ſententiar. diſtinct. 4. quæſtio. 2. artic. 2. diuus Antonin. in ſumm. 2. par. tit. 12. c. 2. § 4. & alij multi relati à noſtro Petr. Cenedo, 2. p. collectan. 59. n. 11.

O Epiſto. B. Ioan. c. 2.

P in eutrop. lib. 2. p. 104.

Q l. 2. C. de libert. & eorū libe. l. diuus, § l ingratus 19. ff. de iurepatron. c. octaua, 12. q. 2. pluribus exornans Schrader. in tracta. feud. tom. 1. par. 9. c. 9. n. 9

R Geneſ. c. 15. n. 16.

S iuxta illud Pſalmi 35. Expellantur operantes iniquitatem. & pſalm. 43. Afflixiſti populos, & expulſti eos. Eſaias c. 22. ibi, Expellam te de ſtatione. & Ioel. c. 2. ibi, Expellā eum in terram inuiam, & deſertam. Borrellus de Regis catholi. præſta. c. 69. n. 15 & ſeq. Villadie. in politic. c. 5. §. 56. in fin. plures referēs noſter Cene. 2. p. collecta. 15. n. 2. & 3. P. Fräciſc. Eſcriba in vita D. Ioānis à Ribera Patriarch. Antioch. & Archiepiſ. Valētini, folio 345. & ſeq.

T Leuit. 10. V Geneſ. 21.

Digitized by Google

tianorum admiſſi, cauſa fidei ſuſceptę, cauſa hac priuilegij finali ceſſante, x ęquum fuit, vt deficeret, eius effectus: hoc felicitati, & magnitudini noſtri Regis Philippi † ſeruatum fuit, vt pacem vniuerſalem in Hiſpania aſſequutus, hac expulſione, Iani portas clauderet (vt 13
fecit Auguſtus Romę), qui nominis catholici à maioribus hæreditarij, ſignificationē, & effectū hac expulſione oſtenderet, cum eis namq; omnis hęreſis ſuſpicio, exterminata fuit, puritasq; & ſinceritas in fide catholica viget prouinciasque ſuas ab omni hæreſis macula mundas, & abſq; fęda ruga, in fide catholica, catholicus Rex, cōſeruat, defendit, atq; tuetur, & opus inſigne, & heroicum, quod rex noſter Ferdinādus, eius tritauus, baptiſmo, & & iuſta Iudæorū expulſione y cępit, cōſumauit, atq; perfecit: cum ſub vno Principe, vna tantū debeat eſſe religio, vt vna eſt anima in corpore vno, cum religio formę vices gerat, & viuificet, detq; eſſe Reipublicæ, & ſit humanæ ſocietatis vinculū, & per eam in Deum, omniū noſtrū vltimū finē tendimus, maioriq; cum ratione, fuerūt ab hoc Aragonū regno iſti crucis inimici expulſi, cum illa, ſit ſtigma, z & inſigne huius regni; & in hoc ſigno, ſępeſepius eorū maiores, à noſtris fuerūt ſuperati, atq; victi. Barones tamē regni † noluerūt hoc iure priuari, atq; 14
poteſtatis plenitudine, quā in eorū perſonas, & bona habebāt paſſi ſunt ſpoliari, cū per baptiſmū, licet omnis macula, & ſpiritualis ſeruitus auferatur, nō tamē tēporalis ſeruitus minuitur. a Ex quib' cōſtat, quanto peioris cōditionis ſit eſſe vaſſallum priuati Baronis, quàm ſupremi Regis: illud enim miſera eſt ſeruitus, hoc autē ſumma eſt libertas, b vt cecinit Claudianus c his verbis.

Numquam libertas gratior vlla eſt ſub Rege pio.

Sed hic regiminis modus, principatusque deſpoticus, † 15
tunc iuſtus iudicatur, quando ille qui pręeſt, non ſolum ſingulis, ſed omnibus ſubditis eſt virtute præſtantior. Vnde apud maiores noſtrorū nobiliū iuſtus talis Principatus fuit, quia omnes ſuos vaſſallos virtute pręexcelere curabant, tantoque cæteris nobiliores iudicabantur, quanto maioribus virtutibus illuſtrabantur, & deco-

X c. cum ceſſante de appell. l. r. de cōdi. ob cau. §. hęc cōſtitutio. Inſtit. de eo cui libertt. cau. l. Geometra, ibi, Dum autem gerūt, l. athletas, §. gērium, ibi. Quod in præſidatu ſunt, ff. de excuſat. tutor. l. Titia ſeyo. § 7. §. vſuras. vbi Bar. de iaga. s. Romā. conſ. 580. n. 7. Deci. in l. in omnibus cauſis, 68 ad fin. ff. de regu. iur.

Y Beutar. in hiſtor. noſtri regni Arago. li. 2. c. 5 & 6. Hiero. Zur. in annal tom. 5 li. 2. a. 6 aliis relatis. Iaco. Baldeſi de dignit. Reg. Hiſpan. c. 15. n. 20. Borrall. de Reg. cathol. præſtāt. c. 46. n. 55. Frac. Ferdinādus del Caſtill in hiſtor. generali S. Dominici, 1. p. lib. 5. a. 41 Guardio. en tract. dela nobleça da Eſpaña, c. 7.

Z Hiero. Zuri. tom 1 anna. li. 1. a. 5 vers. del Rey Yñigo Ariſta. & c. 31. vers. En memoria deſte tā grāde, y ſeñalada vitoria. Iul. Anto. Brācalaſſet in philoſoph. lib. 4. de religione, p. 29. in fin. & p. 30. § 58. Ludouic. à Paramo de origine offic. S. Inquiſitionis, lib. 2 tit. 3. c. 10. n. 36. vbi à c. 8. cum duob. ſeqq. plura de dignitate ſanctiſſimæ crucis, eiusq; reuerētia, & miraculis, elegāter diſerit.

A Cæſar Vrſi. vbi ſup. n. 9 Barça de inop. debit. c. 17 n. 31. & 32. Brunol. à Sole inqueſt. legalib. q. 17. n. 15 & q. 18. n. 3. & 6. cum ſeq. per tot. Deci. cōſ. 130. de pęna tēpor. inquēt. Paciā. de probat. li. 2. c. 24. n. 20.

B Bobadi. in polit. lib. 2. c. 16. n. 72. D. & Cācer variar. reſol. li. 3. c. 6. n. 362 Aym. cōſ. 241. n. 14. Ioan. de Neuis. inter cōſ. Bruni cōſ. 12. n. 95. Luc. de Pen. in l. vnic. col. 2 & 3. C. de capi. ciui. lib. 10. cēſib. eximē, li. 11. & facit tex. in Authētico, de hęred. & Falcid. in princ. ibi, Antiquā recipiētes libertatē. C 42. in 3.

decorabantur, tantoque magis Deo immortali propinquiores, & acceptiores erãt, quanto liberiores, & quotquot ſuperabãt poteſtate terrena; ſuperabãt felicitate ęterna, & magna certe gloria erat, quod potuerũt trãſgredi; & nõ fuerũt tranſgreſſi; facere mala, & non fecerint; cum vir iuſtus nõ ſit qui iniqua non facit, ſed qui cum poſſit nõ vult iniqua agere: [d] atq; ita eorũ iuſtitia maxime extollitur, ex eo quod, licet eorum ſumma eſſet poteſtas in vaſſallos, tamen noluit in illis peccare voluntas, etſi immineret peccandi impunitas, vt inquit Valentinus Poeta: [e] cum

his tota magiſtris
Caſtra regebantur, primis hi cornibus ibant
Armati pro Rege ſuo, rerumq́; ſalute
Communi: tunc nomen erat venerabile mundo
Nobilitas, tunc digna fuit, cui tanta darentur
Stemmata, cui Reges tot largirentur honores.

Sed apud aliquos eorum poſteros (bonos omitto, qui multo plures ſunt) in particulari talis abſoluta poteſtas improbatur: & ideo lex in cõmuni nõ ceſſat, nec poteſtas, qua illi abutũtur cẽſetur ſublata, [f] cum
16 illa, quę nihil † allud eſt niſi quoddã liberum ex abrupto procedendi arbitriũ ſine ſolẽnib⁹ iudicij, & ſine ordine iuris, quæ brachiũ regium, ſeu manus regia appellatur à noſtris, in multis prouinciis viget, [g] & in Aragonia, [h] quo ad exteros pẽr quinqueniũ viguit vnione durante, quæ vtinam perpetua fuiſſet, cum in hoc regno ſit certo experimento obſeruatũ maiora, & atrociora delicta, ac ſeditionis cauſas ſemper ab exteris ortas, & per ſingularũ ciuitatũ ſtatuta, [i] hęc manus regia viget, non quod eam habẽti liceat ſine probationib⁹ de facto aliquẽ cõdemnare, ex ſola propria priuata cõſcientia, [k] ſed iuxta naturalẽ ęquitatẽ, quantum iuſtitia ſuadet, cum licet habeãt liberũ arbitriũ in procedendo, & ventilando, non autẽ in
17 decidẽdo: vnde nõ vſus, ſed abuſus † poteſtatis improbãdus eſt apud eos, qui nõ ſolum ab eorum vaſſallis, & ſubditis virtute excelluntur, & ſuperantur, verũ in cupiditate, & auaritia, quę ſecundum Apoſtolum, [l] radix eſt omnium malorũ, & idolorum ſeruitus, non in charitate chriſtiana, quę (vt diximus) omnium bonorum radix eſt, videntur radicati, cũ ſubditos propter eorum gulã, & luxuriam opprimant, quos tanquam patres diligere, &

D Angelus Matthęacius de via, & ratione iuris, lib. 1. cap. 15. numero 18. Ariſtoteles lib. 5. politicorum, cap. 10. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſm. politicor. li. 1. c. 4.
E Iacobus Falc. ſatyra 8. in aleatores. p. 69.
F Cardinal. Reginaldus Polus in deffinitione eccleſiaſticæ vnitatis, lib. 2. pag. 125. verſic. Sed quia; & pag. 128. verſic. Quod enim homines.
G Maur. Burgi. de mod. procedendi ex abrup. cẽturia 1. quæſtione 30. 37. & 38. & 54.
H in vnione & cõcordia generali regni anni 1592.
I noſter Ioſephus Seſſe, 1. p. deciſ. 91. num. 19. & ſequen & 39 cum ſequẽ. poſt Barda. in priuileg. genera, num. 31. & de officio Gubernator. in criminal. cap. 19. num. 6.
K Maurus Burgius vbi ſupra, quæſtione 41. num. 3. & quæſtio 43. n. 2 & ſeq.
L ad Colloſſenſes 3. & 1. ad Timothe. 6.

Gg 2 tanquam

tanquã principes tueri tenebãtur,cum ſub eorum cliẽtela cauſa ſecuritatis, & patrocinij fuerint cõſtituti: *m* neq; eorum auaritia deſideratis reb⁹ extinguitur,ſed augetur ignis more, qui cum ligna acceperit, & videatur ad momẽtum flama cõprimi,inde paulò poſt cernitur dilatari:Itaq;ſi aliquorũPrincipum ſtudium eſſet,etiã cum ſubditorum iniuria per fas,&nefas ſibi multas parare diuitias,extruere ampliſſimas,& ornatiſſimas domos,frequẽtare cõuiuia,diu,noctuq;ludere,bibere,vomere,ac omni deniq; genere turpiſſimę voluptatis vti,de ſuiſq;vaſſallis facere quod libet,nõ tanquã Rectores morũ,ſed tãquã moderatores rerũ,&deliciarũ ſuarũ prouiſſores,nõ eſſet mirum quod ad hęc,' & ad miniſterium ſui faſtus, poteſtate dominica abutãtur, vaſſallos bonis ſpoliãtes;ita vt vix eis pręcariũ ſpiritũ dimittãt,& apud eos illa Cicer. improba vox præualeret *vincat vtilitas* nõ illius Marci Curtij,qui Sãnitibus aurũ offerẽtibus, reſpõdit:*Malle ſe diuitibus imperare,quã ipſum fieri locupletẽ. n* Sed experimẽto cõperimus,talia faciẽtes,nunquã diuites eſſe,cum nullũ cupiditati modũ cõſtituãt,ſed cõtinuo diuitiarũ exagitẽtur ardore; *& qui vult eſſe diues*, dicebat Plato, *non pecuniam cumulandam, ſed minuendam cupiditatem ſtatuat*,ſed ſunt qui ne videãtur ipſi talia facere,officiales,&miniſtros eligũt, *o* qui poſtergatis legum placitis,nihil aliud ſtudent,niſi vt domino placeãt,ob quod laxatis penitus habenis voluntatis in miſeros ſubditos infeliciter ſęuiũt,ipſoſq; bonis ſpoliãt,vt dominos ditẽt,ac veſtiãt,ipſoſq; excoriãt; & ad ſanguinis vſq;emiſſionẽ totalẽ,ac animi deliquiũ reducũt, quos oportebat dominos odio proſequi:quia vt dicebat Tiberius,boni paſtoris eſt tõdere pecus,nõ deglubere:& Alexãder, odiſſe dicebat olitores, qui radicitus & ſtirpitus herbas exciderẽt. Itaq;à nobis hæc quæ ab hominũ malitia proficiſcũtur,dãnantur horum hominũ vitia,qui Sardanapali potius quàm chriſti imitatores videntur, redarguuntur; attamen eorum poteſtas,quæ à Deo eſt,manet venerãda,ſed aliqui eorũ, nec ſuaderi patiũtur,nec moderatè redargui;&ſiquis de hac eorum libertate diſſerere tentauerit,egrè ferunt, & eum,vt inquit D.Auguſt. *p* auertẽt ab aurib⁹, diuertent à ſedibus,tanquã publicũ inimicũ à viuentibus auferendum ſtatuent,ita vt cum Lucano poſſimus canere:

Exeat aula qui vult eſſe pius.

Sed objiciet aliquis,prædictã rationẽ nõ eſſe generalẽ, neq;antiquis chriſtianis terrã dominorum incolentibus conuenire: ideò ſecundam libet aſſignare altius rem repetẽdo,quod ſcilicet in principio regni fuerũt quidã ſeniores † ſecũdũ aliquos duodecim numero ad ſimilitudinem 15

M Borrellus de Regis catholici præſtantia,cap. 18 numero 45. & ſequentibus.

N Plutarchus in vita Demetrij,tom. 3.pag. 532. in paruis. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2 fol. 261. colum. 1. verſi. Segreganda. Valerius Maximus lib. 4. & refert Caſaneus in cathalogo, 5. p. conſideratione 11. in fine.

O Camillus ad Bellugam rubri. 11. in principio, verbo, Principis,& eorum officiales.

P lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 20.

nem patritiorũ Franciç, qui vulgò, *Pares* appellabãtur q, &à noſtris Richi homines de natura, r qui nullius beneficiẽtia, ſed propria virtute ad tantã dignitatẽ fuerunt ſublimati, & erecti. Iſti in Hiſpania ſunt, qui habebant inſignia *de pendon, y caldera*; ſ ad ſignificandum, ſuis ſumptibus, & propriis expenſis, ſub proprioque vexillo poſſe aduerſus hoſtes militare; & pro militum legione ſuſtentãda eorum diuitias, & opes ex cliẽtelarũ redditu ſufficere, quæ in Aragonia *Caualleriæ* appellabantur, quæ erãt in duplici differentia. t Aliç namq; erant *Caualleria honoris*, quæ in terra, & vaſſallis deputatç ſolis Richis hominibus (qui etiam Nobiles Aragonum vocantur) ſolebãt aſſignari. Aliç vero erãt *Caualleriæ de meſnada*, quç meſnadariis, & militibus in aliquib' redditibus Regis ab eo concedebantur, quç multum conueniunt cum feudo Camerç, vel feudo ſoldatç, vel u cum militiis illis antiquis, quarum ſçpè noſtri IC. x meminerunt, quç nec ſeruis cõcedi, y imò nec liberis perſonis vendi poterant ſine licentia Principis, quam de facili poſſeſſores obtinebãt, quorum perſonis ita cohçrent, vt earum morte finiantur, & ad ius Principis vacatione reddeant; quç vacatio à Iuſtiniano z caſus militiç dicitur, qui ex prçnomine diſtinguebantur; a vt primi, Don; ſecundi vero, Moſen, nota vterentur:. Ex quibus intelligetis priuilegium ciuium Cæſaraugustanorum, cuius meminit obſeruantia noſtri regni, b quod dominus Rex non mittat alios ſeniores ſuper illos, niſi ipſemet Rex: ac ſi diceret, non compellantur ciues Cæſarauguſtani militare ſub alicuius Richi hominis, ſeu ſenioris vexillo, niſi tantum ſub vexillo, ſcu-

Q Guilielmus Budeus ad legem 2. de origi. iur. pagi. 256. de quo duodenario numero multa myſteria in ſacris ſcripturis numerantur, quæ cumulat Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apoſtolorum, cap. 1. verſic. 13. pag. 41. col. 1.

R Hieronymus Blancas in commentariis rerũ Aragonenſium, p. 24. & 187. Gregorius Lopez in l. 10. titu. 25. parti. 2. gloſſ. Barones. Diuus Thomas lib. 3 de regimine Princ. c. fin.

S l. 1. titu. 25. parti. 4. Doctor Gudiel in hiſtoria Duc. Oſunæ, cap. 2. Argote de Molina in lib. nobilitatis Andaluciæ, lib. 2. cap. 205. Queſada quæſtion. iur. cap. 3 num. 5. Gutiet. practi. lib. 3. quæſt. 15. & 16, cum ſequen. Caue. deciſ. 108. n. 2 & 3 p. 2.

T foro, item las honores de Aragon, cum quatuor ſequentib. titu. priuilegiũ generale Aragonum. foro 2. titu. de Caualleriis; for. vnic. tit. de diminutione caualleriarũ. foro vnico, titu. vt Barones Aragonum habeant emendam, &c; for. quod Barones Aragonum teneantur honores militibus ſuis date, cum tribus titulis ſequentib. obſeruan. item las honores, tit. priuilegio generali. obſer. item ſine iuſta cauſa. titu. de conditione Infantionat cum pluribus ſequentibus.

V de quibus per Lodolphum Schraderum tract. feudalia, p. 2. ca. 3. num. 31. & cap 4. num. 47. obſeruant. item quarto, de priuilegio generali. obſeruant, item de vſu. de conditione Infantionatus.

X l. Lucius Titius 22, ff. de legatis 2. l. penultima, §. alumno, & §. ſequenti. ff. de legatis 3. l. omnimodo. §. imputari, C. de inofficioſo teſtamento. Viglius §. 1. Iuſtitutz, de militari teſtamento. Frecia de ſubfeudis Baronum, titu. quis dicatur Dux, numero 40. & ſequenti. Ioannes Garcia de expenſis, c. 4. num 14. & ſequen.

Y l. fideicommiſſa, 28. §. ſi ſeruo alieno, ff. de legat. 3.

Z in nouella 35. de exhibendis reis, §. ſi vero ſemel, verſic. Primum nãque apud Iulianum. Couarru. variar. reſolut. lib. 3. cap. 19. num. 6.

A Blancas in commenta. de nominibus propriis, pag. 404.

B obſeruant. item notandum 31. titu. de generali priuilegio.

lo, ſcuto, & protectione ipſiuſmet Regis, quam-
uis richorum hominum, tam magnum nomen, tam
magna ſpecies, tantaque apud maiores noſtros dignitas,
& amplitudo fuit, vt ab ipſiſmet Regibus, Reges cenſe-
rentur, ac ſine eorum conſilio aliquod arduum nego-
tium pacis, vel belli expedire non licebat, participesque
fiebant omnium, quæ ab ipſis Regibus, & eorum auxi-
lio, & ope à manu, & faucibus Sarracenorum eripiebã-
tur: quæ, lege regia tenebatur Rex inter ipſos diuidere
in honoremque concedere: *c.* & ita intelligetis obſer-
uantiam noſtri regni, *d* improbantem opinionem aſſe-
rentium, D. Regem non poſſe dare terram pro honore
filiis richorum hominum, qui non tenerent Baroniam,
ex qua, vt infra dicemus, Richus homo dicebatur, cum
ſufficeret, naturam richi hominis habere, vt abſque le-
gis regiæ læſione, illis D. Rex terram in honorem dare
poſſet, cum filij richi hominis, priuilegia, quę eorum pa-
tres habuerunt, habeant, *e* ſaluis his, quę propria ſunt
militum, cùm militię dignitas à Rege certis ſolemnita-
tibus concedi ſoleret. Vnde non recte Hieronymus de
Blancas *f* ex prędictis obſeruantiis deduxit, potuiſſe ſe-
parari richo hombriam à Baronia, cum ſine Baronia Ri
chus homo non diceretur. Si autem naturam haberet,
quod à Richo homine deſcẽderet, conceſſa Baronia, Ri-
chus homo efficiebatur: ſed erat diſcrimen, † quia vbi
ſolum honoris cauſa terram habebant, ſeniores in tali lo 19
co dicebantur, quo nomine oſtendebant ſe, talibus po-
pulis præeſſe, & imperare; vt *ſenior en Çaragoça*, *ſe-
nior en Hueſca*, *ſenior en Alagon*, & ſic de aliis. Priſci nã-
que viros, ætate, & virtute pręſtantes, ſenum appellatio-
ne honorarunt, *g* ex quo Senatores, † & patres fuerunt 20
cognominati illi centum viri à Romulo instituti, *h* qui
Senatum conſtituerent, & quorum conſilio Reſpu-
blica, quę viribus, & robore iuuenum erat munita,
guber-

C foro 1. titu. de caballeriis. Zurita tom. 1. lib. 2. cap. 46.
D obſeruan. item licet, 4. titu. de conditione infantionatus.
E obſeruan. filij Richi hominis, 13. eod. tit.
F Hieronym. de Blancas tit. de Optimatibus, & Palatinis, p. 333.
G Roſinius antiquitat. Romanorum, lib 7. cap. 5. pagina 278. C. Carolus Sigonius de de antiquita. iure ciuil. Romanor. lib. 2. cap. 2. in principio, & lib. 1 cap. Z. in principio. Caſaneus in cathalogo, par. 10, conſideratione 29. Tiraquellus de iur. primogeni. in præfatione, num. 168. cum quatuor ſequentib. Tapia de vera nobilitate, lib. 2. pagi. 175. colum. 1. verſi. Iuuenilis ætatis. Paleotus de bon. ſenect 3. par. verſiculo, Ac primum conſentaneum erit videre, pagi. 301. & verſiculo, Sed præterea, pag. 309. cum ſequenti. Guardiola in tractatu de la nobleça de Eſpaña, cap. 38.
H Libius lib. 1. ab vrbe condita, folio 2. & Iuſtinius lib. 43. Plinius in libro de viris illuſtribus, & Plutarchus in vita Romuli. Dionifius Alicarnaſeus lib. 1. & 2. antiquitat. Romanarum. Onufrius Pambinius de ciuitat. Roman. pag. 9. Dinus Auguſtinus lib. 2. de ciuitate Dei, cap 17. & lib. 3. cap. 6. 13. & 15. Ouid. in 3. & 4. lib. Faſtorum. & Propertius libro 4. Petrus Gregor. in prælud. optim. iureconſul. lib. 2. cap. 29. & in ſintagmate iuris, 3. par. libro 47. c. 25. nu. 1. Conradus in templo omnium iudicum, lib. 5. cap. 7. de Præſide, & Senatore, folio 107. numero 6. Budeus in annotationibus ad legem finalem, de Senatoribus, pag. 199. & 202. cum ſequen. 209. Bobadilla in politica lib. 1. cap. 9. num 17. & lib. 3. cap. 8. numero 1. Antonius Scap. de iur. non ſcript. lib. 2. cap. 7. num. 1. Alexand. ab Alexand. lib. 4. dierum genial. cap. 11. vbi annotationes Tiraquelli, pag. 496. & 497.

I gloſ.

gubernabatur, corã quibus,ſecundum aliquos, *i* centũ
virali iudicio (cuius meminit Paulus I.C. & Imperator
Iuſtinianus) de hæreditate diſceptabatur: ſed inter hos,
& illos multũ eſſe diſcriminis alij *k* docuerũt, quod pri
mi curæ Reipub. præeſſent ob honorẽ patres appellati,
quibus primores æqueſtris ordinis, Brutus Regum ex-
pulſor adſcribi fecit, vnde patres conſcripti cognomi-
nati, ſecundi vero iudicijs; & ex hac ratione ema-
21 nauit † origo noſtræ obſeruantiæ, vt ab iſtorum fa-
ctis, circa ſuos vaſſallos ſeruitutis, & eorum bona ad
Regem appellare non liceret, *l* quia exiſtimant Reges,
ſe, illis, propter eorum ſummam, & claram virtutem
equius non iudicaturos, quos ideò non ſolum in parte
ſolicitudinis, ſed, & in poteſtatis plenitudine, admiſſe-
runt. Inde Nobiles Gallorum, *m* Cæſar appellabat Re-
gulos, quod in vaſſallos haberent vitæ, necíſquè pote-
ſtatem, dominiquè ac pene Reges alicuius territorij eſ-
ſent, cum ſumma in ſuos poteſtate, quod Imperium in-
quit ſine prouocatione retinuerunt, longo tempore
etiam ſub Regibus, donec aduerſus eorum iniurias, qui
bus ſuos nimium magnis, & non tollerandis afficiebant,
data eſt tandem clientibus poteſtas Principem appel-
22 landi, quod ſi non ſolum gratia honoris, † ſed dominij
titulo, populos, vel caſtra haberent, non in tali loco, vel
caſtro, ſed talis loci, vel caſtri, ſeniores *n* appellabantur.
Ex illo genetiuo caſu, dominium allodiale directum, &
ab omni feudali recognitione liberum, in illis locis, vel
caſtris habere ſignificantes, *Vt Senior de Vrrea, Senior
de Pina, Senior de Illueca, Senior de Caſtro*, & ſic de alijs, à
Latina voce, & dictione ſeniores (quia vt inquit Vala,
23 † quem ſequitur Parladorus, *o* loquendi idioma, noſtra
Regio, à Latina lingua mutuata fuit, & quod lingua ma
terna profetimus, *Romance* dicimus) inter quos, ali-
qui, illorum locorum, quæ à principio in honorem, ad
ius in illis reddẽdum, tanquam ſummi Magiſtratus con
ceſſa fuerant, dominium acquiſierunt: alij vero, illis di-
miſis, aliorum ampliſſimorum locorum, munificentia,
& liberalitate Regum, Domini fuerunt conſtituti. Sed
ſemper

I Gloſ. in l. qui repudiantis. verb. quaſi centum, ff. de inoffici. teſta. & in l. petiror, verb. centum virale, ff. de libera lega. & in l. fin. verb. centum viralis, C. de petirion. hæredita. & in l. maximum virium, C. de libe. præterit. Boherius de auto. magni conſilij, num. 174.

K Purpurar. in l. 1. nu. 51. ff. de offic. eius, Alexand. ab Alexan. lib. 3. dierum Genial. cap. 16. verſ. & cẽtum viri, vbi ſcholiũ Tiraquel. pag. 375. & 376. Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 7. num. 5. Cuiaci. lib. 10. obſeruat. cap. 20. & lib. 3. cap. 32 & facit tex. in l. 5. ff. de petit. hæredit.

L Ex ratione Angeli, in l. 1. §. fina. num. 3 ff. de officio eius, Conan. lib. 2. cõmentar. cap. 9. de bon liberror. num. 6. pag. 173. B. Georg. Cabedo deciſ. 12. num. 6. 1. par.

M Saluſtius de bell. iugurthino.

N Cap. 1. ibi beneficia quæ à ſuis ſenioribus habẽt, tit. de prohibit. feud. aliena. per lothariam, for. ſi aliquis homo, ibi in poteſtate ſeniores, tit. de foro compet. Ambroſ. Moral. lib. 11. cap. 63. Hiero. Zurita tom. 1. annal lib. 2. cap. 54. fol 101. Guardiola de nobilita Hiſpan. c. 38. fol. 105. Bouadil. in politi. lib. 2. cap. 16. n. 23. Hiero. de Blancas in commentar. rer. Aragonen. tit. de Magiſtratus Iuſtitiæ Arag. [illegible]nitate, pag. 287. & 320. & 321. & tit. de Maur. Cæſaraug. pulſis, pagin. 130. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apoſto. cap. 4. verſ. 5. p. 197. verſic. de nomine ſeniorum.

O Lib. 1. p 1. rer. quotidian. cap. 3. nu. 11. & 13.

Digitized by Google

ſemper ab illo loco,in quo † ſeniores extiterunt, ſuę familiæ cognomē,conſeruarunt,& retinent: vt Alagon *p*, 24
Luna *q*, Ixar *r*, Ayerbe *ſ*, Vrrea *t*, Caſtro *u*, ſicut multi Comites Luſitani, ex ciuitatibus Regijs, in quibus anti quitus ius exercebant,nominantur.Et Rodericus Viuarius,honoris cauſa,Comes Toletanus fuit appellatus. *x* A quo (forſan) Toletorum ampliſſima familia deſcendit, quam conſuetudinem, Galli obſeruarunt. Omnia namq; familiarū cognomina,vel patronymica ſunt, *y* vel ab aliquo caſtro,loco,ſeu Prouincia fuerūt deriuata.Licet aliquando vtraq; commiſceantur, vt Fernandez de Ixar,Martinez de Luna,Ximenez de Vrrea,ſed à Prouincijs deriuata nō ſolent cōmiſceri,vt Aragō, Caſtilla, Portugal,Nauarra,tamē aliquādo egregij facti, vel inſignis virtutis,maiorū,nota,cognomen illuſtratur. Quod proprie agnomen dicitur, & qui alia fabulantur, vigilantes ſomniare dicendum eſt.Iſti,qui apud alias gentes,
Barones † appellantur,(quaſi filij Regum, quia hoc no 25
men ſecundum Afflictis *z* Hebraicum eſt, filium Regis ſignificans,cui pater Rex plures habens filios, cum nec Reges omnes facere poſſet ampla donabat caſtra, cum omnimoda iuriſdictione, & Alciatus *a* nomen Grecū, quo,viri graues ſignificantur eſſe exiſtimat)Hiſpani Richos homines dixere, *b* quia maiores ceteras diuitias pro nihilo iudicabant, nec Richos homines credebant etiam ſi haberent plures pecudum greges, multaſquè pecunias,niſi haberent Baronias,hoc eſt loca, ſeu caſtra cum ſubditis,quos habere præmium dignitatis eſt, *c* ſicut, & apud Romanos, *d* maxima laus nobilium erat plurimos habere clientes,cum clientelæ à Romulo inſtitutæ primi Reipublicę Romanæ inſtitutores patritijs
tantum tribuere ſolebant, & in cuiuſquè † clarę fami- 26
liæ fontem,& caput agnationis erant tranſmiſſibiles, *e* ſicut apud nos Baroniæ, & Maioratus loca in primogenitum,& maiorum nobilitatis ſolum, ſeu caſale,(à quo Gentilicium familiæ cognomen deſcendentes, ſumpſerunt) in maiori natu maſculo conſeruari ſolebat: inquit Marcus Marinus, *f* quod in lingua Hebrea

Zachar

P Hieron. Zurita tom. 1. annal. lib. 1. c. 52. ad fin.

Q Zurita d. l. 1. c. 47. col. 3

R Zurita tom. 1. lib. 3. c. 101. col. 5

S Zurita vbi proxime.

T Zurita d. lib. 1. cap. 32. col. 5.

V Zurita d. lib. 3. cap 95. in fin. & d. cap. 101. col. 4 in fin.

X Garſias de Loayſa in 8 Concil. Toletan. p. 460. ad fin.

Y Hieron. de Blancas late & eleganter in cōmentar. rerum Aragon. tit. de antiquis nominibus, pag. 406 & 408. cum ſeq.

Z Super feud tit. qui feu. dar. poſſ cap. 1. num. 2. Cabed deciſ. 104. nu. 2. p 2. Anton. Sola 1 tom. in conſtitut. Sabaud. tit. de nominat decreto, vt ſtatutorū, gloſ. 1. nu. 9.

A Lib. de ſingulari certamine, cap. 37.

B Garcia de nobilit. gloſa 18. num. 13. Gutierrez lib. 3 q. 16. num 26. & 123 & 124. Villadiego in prolog for Iuzgo, l. 2. nu 20. Seſſe deciſ. 1. nu. 40. & plurib. ſequ. p 1 Sanct. Thom. de regimin. Princip. lib. 3 cap. fin. Molin. noſter in repor. fororum, verb. Richus homo, verb. 1. vbi allegat obſeruan. 4. & 5. tit. de conditione Infantionatus. iuncto foro vnico, tit. de Baronibus, quod Canallerias, &c.

C Afflict in pręlud. ad cōſtit. Neapol. q 26. n. 3.

D Roſsin. vbi ſupra, lib. 1. cap. 16.

E Ex Cicerone & alijs Bouadil. in ſua politi. lib. 2. cap. 16. nu. 24. & lib. 3. cap. 8. n. 2. in fin. Balduin. in commenta. leg. Rom. 18. cart. 37. Budęus ad l. fin. de ſenator. p. 267. ad fin. Tiraquel. de nobilitate cap. 37 nu. 23. Garcia de nobilita. in princ. gloſ. 18. num. 28. in fin.

F In ſua arca Noe.

Zachar dicitur filius conſeruans patris memoriam, quæ ſi propria natura, & virtute, acquiſita haberent, Richi homines de natura, *g* ex hoc dicebãtur, quod ſi pro ſtipendijs laborum, & honore, concederentur à Regibus in tanti beneficij gratitudinẽ Richi homines de Meſnada, hoc eſt de familia Regis ſolebant nuncupari. Quod ſi non populatas, ſed incultas terras pro ſtipendijs, quæ Richis hominibus ſolebant aſſignari, à Regibus concederentur, eas illi aliquibus exteris, & ignotis hominibus concedebant, vt ibi ędificia erigerent in quibus habitarent, exemplo Romanorum, *h* qui regiones terrarum,

27 † quas clientelas, ſeu colonias appellare ſolebant in Prouincijs, quas eorum Imperio ſubiugabant, earundem regionum hominibus, à veteranis militibus, quibus in præmium fuerant aſſignatæ, certis pactis, & ſubmiſſionibus concedebantur, *i* nam cum procul gentes deuictæ fuiſſent, ſolebant Romani eo colonos ad habitandum mittere, pulſis natiuis, *k* vt victi populi coercerentur, militeſquè præmijs afficerentur, ſtirps Romana augeretur, plebs vrbana exauriretur, non aliter quam vbi albearia plena ſunt, noua examina, in alia, & noua transfunduntur, ſeditiones motæ à plebe, ſedarentur, educendo ſentinam, & fecem vrbis, puriorem, melioremquè partem, aſſeruando, & vt incurſiones hoſtium, reprimerentur. Sed tantopere, vt inquit Cicero, *l* à Romanis iuſtitia culta fuit, vt ij, qui Ciuitates, aut nationes deuictas bello, in fidem recepiſſent, Patroni dicerentur, *m* more maiorum, & quamuis ager captus ad victoriam

G Marin. Freccia poſt alios in tracta. de ſubfeud. tit. de orig. feudor. a nu. 6 11. & ſequent. latiſsime.

H Hier. de Blan. vbi proxime, pag 287. & 319 & 320. Zurita lib. 1. annal. c. 21. col. 2. ſol. 25.

I Budę. in annotatio. ad Pandect. 2. par. ad l. Herénius, pag. 691. verſ. quin & alaudij, & verſ. moris autem fuit, ff. de euictio. & 2. par. ad l. non dubito, verſ. & quemadmodum, pag. 171. ff de capti. Ayala de iur. bell lib. 2 cap. 13 num. 7. Tiraq. in notis ad Alexand. ab Alex. lib 6 c. 10. verſ. nam clientẽ, pag. 895. Federi. Scotus in l. interdum, §. quod ex naufragio. n. 73. verſ quo pertinet, ff. de adquir. poſſeſ. l. Lucius, 11 ibi partim veteranis in præmia aſsignatas, ff de euictio. l. itẽ ſi verberatum, 15 § 2 ibi, & militibus aſsignatus eſt, ff. de rei vendic. ita intelligentes tex. in l. ſi ſini ta, 15. § ſi de vectigalibus ff de dam. infect l 1. ff ſi ager vectig. l io agris, 16. ff de adquir. rer. domini. Forcatul. in neciomanc. iur. dialog. 18. & ſeq. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 38. & lib. 1. prætermiſſor. ver. limitati agri, Marin. Freccia de ſubfeud. Varo lib. 2. tit. quis dicatur Marchio, pag. 121. a nu. 14. & tit. quis dicatur Dux, pag. 126. 127 num. 16. & tit. de origi feudor a nu. 6. 11. 22. & 53. Luc. de Pen. in l. quicumq; la 2, in princ. col. 2 C. de omn. agr. de ſer. lib. 11. per tex. in §. per traditionem, verſ. itaq; ſtipendiaria inſtit. de rer. diuiſ.

k D. Auguſt. de ciuit. Dei, lib. 18. cap. 1. Roſsin. antiquit. Roman. lib. 10. cap. 22. in prin. & cap. 21. Carol. Sigoni de antiq iur. Ital lib. 2. c. 2. Iuſt. Lipſi. de magnitu. Roma. lib. 1. c. 6. facit tex. in l pupillus, 239. §. de curiones, ff. de verb. ſignif. Forcatul in l. veluti, nu. 7. de iuſti & iur. & in neciomant. iur. dialog. 110. nu. 2. Stephan Binand. Pigius annal. S. P. Q. R. lib. 6. pag 421. & 468. & lib. 1. pag 20, verſ. legem de colonijs.

L Lib. 1. officiorum.

M Cicero lib. 5. epiſtolar. ad Attic. epiſto. 11. ibi apud Patronum, & reliquos Barones te in maxima gratia poſui, & hercule merito tuo feci, pag. mihi 135. varie a Paul. Manucio in ſchol. ad illum locum, & Alciat. lib. 5. parerg. cap 16. Freccia vbi ſup. tit. de origi. Baron. num. 21. & ſequ. fol. 11. Bald. in cap. vno delegatorum de offic. delegat. gloſ. in prohem. pragma. ſanction. verſ. magnatibus Boher. in conſuetu. Bituriceo. tit. de iuriſdict. omni. iudic. §. 3. gloſ. 3. Caſane. in cathalog. p. 8. conſider. 5. Anton. de Sola 1. tom. in conſtitu. Sabaud. tit. de nominat. dominor. decret. vt ſtatutorum, gloſ. 1. num. 9. Petr. Calefat. in libell. de quæſtion dignit. num 112. & 113. Bobadil. in politic lib. 2. cap. 16. Crued 2. par. deciſ. 104. Fontane. de pact. dotal. clauſ. 4. Gloſ. 10. p. 2. nu. 1. & ſequen. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p. 10. ſect. 1. num. 25.

ctoriam pertineat, *n* tamen honoris, & humanitatis gratia veteri poſſeſſori meliori fortuna digno prædia ſua, aut pars eorum permittebantur, nequè enim eiectis veteribus poſſeſſoribus, omnia victor Princeps auferre ſolebat, ſed quædam honoris gratia, ideſt, ex clementia, delectu habito poſſeſſorum, meliore fato dignorum, relinquere *o* ſicut Maroni Mantuanus fundus redditus eſt, qui Ario Centurioni ceſſaret, vt præmij gratia inter milites ſuos diſtribueretur, cum, vt inquit noſter I.C. *p* ager captiuus, aut militibus victoriæ participibus aſſignari ſolebat, aut alicui Ciuitati deſtinari, aut partim vendi, vtriquè tamen coloni appellati ſunt, illi ab incolendo, quod vrbe relicta, illam regionem, quam deuicerant incolere ſtatuerent, iuxta illud Virgilij. *q*

Vrbs antiqua fuit tirij tenuere coloni.

Alij vero, ab agricultura, cui in vtilitatem patronorum erant aſtricti; primi à noſtris Barones, ſed elegantius à 28
Latinis, patroni dicuntur: *r* Secundi vero à barbaris vaſſalli, à Latinis vero clientes, eo quod ſub patrocinio patronorum manerent, ſicut & fundi, quos Romani in incolas terræ in beneficium diſtribuebant, clientelę ſolebant appellari, quæ poſtea tractu temporis mutato nomine feuda (forſan, à fœdere) curiaſquè dominicales nominari ceptas, vt qui clarioribus eſſent natalibus, feuda, alij ex vulgo, curias haberent dominicales: certis iuribus conſtitutis, quorum aliqua, cõſuetudine, vt in feudis, aliqua pactis, vt in curijs conſtare dignoſcũtur, licet ius vaſſallagij, quod non Prouincię lege, vel conſuetudine, ſed clientelari pacto, à principio conſtitutum ſubſiſtit, antiquis Romanis incognitum, plures ex noſtris tradiderunt; *ſ* ſed alij, *t* à Francorum Regibus, alij, *u* á Longobardis originem traxiſſe docent: ſed Cuiacius *x* quatuor conſtituit differentias inter vaſſallos, & clientes, prima quod clientibus onus militiæ annexum non ſit, vaſſallorum vero conditio eſt, vt cum delectus edicitur, in militiam eant, vel Vicarium mittant, vel certũ cenſum domini ęratio inferant: Secunda differentia, quod clientes prædia ſua pleno iure poſſident, vaſſalli vero in prædijs feudalibus ſolum habent vtile dominium. Tertia, quia clientes dabant ſe in fidem patronorum, & ab eis ferebant ſportulas, vel cenam rectam, vaſſalli, vel vltro fidem ſuam nobis offerunt, cęſſa proprietate bonorum ſuorum, vel non cõ-

latis

N §. Item ea inſti. de rerum diuiſione, l. Locius, ff. de euictioonib.

O d. l item ſi beruerattũ, §. 2. ibi modico honoris gratia poſſeſſori dat.

P d. l. in agris, Iol. Frontin. lib. de militib. & Forcatul. in commentar. ad iura feudor. cap. 1. num 10. Sebaſtiao Monticul. in tracta de patr. poteſta. ad §. ius auté poteſtatis, n. 88. tom. 8. tract. nouiſsimor. fol. 736. col. 3.

Q 1. Æneid.

R In l patroni, ff. de verbo. ſignificat. Forcatul. in penu ior. ciuil. c. 12. Ioannes Garcia de expenſis. cap. 12. num. 4.

S Refert Mario. Freccia. vbi proxime num. 2 & 3. omnes opiniones recenſens Guarriuus Piſſo in prælud. feudor. cap. de origin. feudor.

T Connan. commentar. ior. ciuil. lib. 2. cap. 9. de bon. libert. numer. 5. & 6. pag. 171. & 172. Caualli. milleloq. 208. nu. 9.

V Freccia vbi ſup. no 85 Renat. Chopio de Andegaben. iuriſdict & imper. lib. 1. tit. 1. numer 1. pag. 83.

X Lib. 1. de feud. in princip. D. 8. pag. 462. tom. 4.

latis in eos prædijs noſtris,fidem eorum eligimus,& ſequimur, ſportulam, vel cenam à nobis non ferunt, ſed
alij melius hanc cenam popularem, † appellant conui-
29 uium, quod à clientibus olim in ęde ſacra patronis parari ſolitum erat, *y* cuius rei veſtigium manet in Regno, in cenis de prçſentia, *z* quæ Regi, & primogenito præſtantur. Quarta, quia clienti reſpondet patronus,vaſſallo autem reſpondet Dominus(qui & ſenior dicitur)licet prouectæ ætatis non ſit, eadem forma, qua Senatorem,aut Presbyterum dicimus, morum potius, quam ætatis habita ratione;ſed qui clientes a vaſſallis non diſtingunt, non ſolum ſimplices Baronias, ſed & maiores
30 quoquè dignitates, vt puta Ducatus, † Comitatus, & Marchionatus, ab eiſdem Romanis originem ſumpſiſſe tradunt, *a* vt qui ad tuendos confines ſui Imperij mittebant præpoſitum, qui milites regeret, & gubernaret, eiſdemquè omnibus proprias domos,proprioſq; agros aſſignabant, vt tanquam propria defendentes, firmius ac conſtantius ſe gererent,qui præpoſitus,ad inſtar Ducum limitaneorum lingua Germana Marchio *b* appellatur, & qui, ijs agris colendis erant ad ſcripti, ac certis
31 legibus, & pactis † terram patronorum incolebant,coloni adſcripticij dicebantur, ac vaſſallorum appellatione merito comprehenduntur, & vaſſallis ſeruitutis noſtri Regni multum aſſimilãtur, ſed magis Theſalis eraticis, qui ſuperbe clientibus vtebantur, tanquam mancipijs,vſquè ad verbera,hos Athenienſes vocabant Thetas ob miniſteria, Theſali pçneſtas exprobatione fortunę, *c* & Regum Perſarum ditioni ſubiecti,pro ſeruis & mancipiis habebantur, *d* ſola vxore excepta,ex quo forſan iſti vaſſalli ſeruitutis noſtri Regni, villani de Parada, ideſt de conuentione fuerunt appellati, *e* quaſi nihil habeant,niſi de bonis Infantionum,& in domibus, & locis eorum fuerint populati cum conuentione, vt ſemper ibi ſtent *f* ad nutum dominorum taliabiles, & iuſtitiabiles,nec enim iure, vaſſallo deſerere feudũ licet ſine
conſenſu

Y Ex Plau.tradit Petr.Faber.lib.2. ſemeſtri.cap.6. in fin.

Z Foro vnic.tit.de cenis D.Regis,for.vnico,tit.de las cenas de preſencia,obſeruan.vnica,tit.fori æditi,apud Excam.

A Freccia vbi ſupra, tit. quis dicatur Comes, per totam. fol.102. & nume. 49. fol.113. & lib. 1. de antiq. ſtat.Regn.num.60. fol.69.& nu. 63. fol. 70. & tit. quis dicatur Dux, p.223. & tit.quis dicatur Marchio, pag. 117. & de antiquo.ſtatu Regni,pag. 61.

B l.1.2.& fin. C. de fundis limitrophis, lib. 11. Vuelephangus Lazius in commenta.de gentium variatum migrationibus.lib 1.cap.1.p.6.ad med.& in fin.& p.7.in prin.

C Dionyſius Alicarnaſſeus,lib. 2.antiquit.Romanar.Forcatul. in iura feudor.cap.1. nu.10. Renat. Chopin. de iuriſdict. Andegaben.lib.1.cap.30,numer. 2.verſ.Theſſali vero pag.253.Borrel.de Regis Cathol.præſtantia,cap.18 num.45.

D Barnabas Briſonius de Regio Perſarum principatu,lib.1.pag.30.verſ.Perſarum plane Reges.

E Obſeruan.ſunt quidam 7.tit.de priuil.milit. ex vitali tradit Hiero. de Blancas in commenta.rer. Aragonenſi.tit.de optimat.& Palati.pag.307. circa medium, verſ. item recipit Richus homo,&pag.309 verſ. Villani autem ſunt dicti,& pag.314.verſ.ite ſunt quidam, qui dicũtur villani de parada, obſeruan.fin.tit.de priuileg.domin.Infantio. Seſſe deciſ. 1.num.31.

F l.cum ſatis,C.de agricol.& cenſit.lib.10.Caſane.in conſuet.Burgun.rub.9.§.5.gloſ.4.num.1.fol.305. Benedict.in cap.Rainutius,verb.& vxorem,deciſ.5.num.410.

G Bal.

conſenſu domini,*g* & eleganter Imperator *h* in ad ſcrip titijs colonis tradidit,ijs verbis,* nullo nec tunc licentia concedenda colenis fundum, vbi cōmorantur relinquere,& hoc tam in ipſis colonis,quam in ſobole eorū, qualiſcumquè ſexus,vel ætatis ſit ſancimus, vt & ipſa ſemel in fundo nata remaneat in poſſeſſione, ſub eiſdem modis,eiſdemq;cōditionibus,ſub quibus etiam genitores eius manſere, &c.

Ex quibus infertur,quod ſi vaſſalli † ſeruitutis Baro 32
num noſtri Regni ad Regis vel alterius Baronis locum ſe transferant,niſi in caſibus à lege permiſſis,& obſeruātia noſtri Regni expręſſis *i* poterit Baro ille,bona vaſſalli taliter ſe ſine cauſa legitima transferentis, & recedentis occupare, eiuſq; perſonam capere, antequā recedat, & alterius vaſſallus fiat, ſi enim iam ſe alibi tranſtulerit, & alterius vaſſallus factus ſit, iam definit eſſe ſuus vaſſallus, &ciuis illius loci vbi ante receſſum inhauitabat,*k* ne autem hoc facile euenire poſſet,conditi fuerunt aliqui *l* fori: ſolum namq; vaſſalli Regis,Eccleſiæ, vel Religionis,liberum habēt volatū,poſſuntq; pro arbitrio impune quocumq; voluerint conuolare,quia non ſeruitutis, ſed conditionis,ſignique Regij ſunt,& nuncupātur. Iſti namquè plena libertate fruuntur,& ideo, nec captione perſonę,nec occupatione bonorum eorum receſſus impedietur: *m* at tamen vaſſalli ſeruitutis dominorum temporalium, impediri poterunt recedere,ſi antequam recedant, capiantur,vel cauſatiue, cum recedentium bona intra territorium dominorum exiſtentia,poſſint ab eis occupari, *n* potuit enim is,in quē lege Regia,ſumma Reipublicæ,& ſuprema iuriſdictio,tranſlata fuit, lege ſtatuere, ne *o* liceret iſtis vaſſallis, ſub pœna amiſſionis bonorum, alibi ad habitandum ſe transferre, certiſquè de cauſis tantum, ab incurſu prædictę pœne excuſari, quamuis alię, *p* de iure extarent, quæ vaſſallos, à locis Baronum recedentes, excuſare valerent. At tamen illi, *q*
† ſi ſemel animo amplius illuc non reuertendi, *q* ſed alibi perpetuo habitandi, territorium dominorum fue- 33
rint

G Bald.in l. cum Archimedoram,num.9. C vt in poſſeſsion.legar. Cephal. conſ.18.lib.1.Menoch cen tu.5.de arbit.caſ.422.n.7
H In d.l.eum ſatis.
I Obſeruan.2. tit.de Iudęis,obſerua.Item in Aragonia Sarraceni,tit.de generał. priuil. Noſter Seſſe 1.par.deciſ.71.
K Ruin.conſ.123.num.5 volu. 4. Carpan. ad ſtatu. Mediola.2.p.c.180.n.12
L Sub ritul.quod aliquis non abſtrahat aliquē vaſſallorum à loco alterius cauſa deshabitandi,&ſub tit. de raptu vaſſallorum, & ſub tit.de vaſſallis non mutandis.
M Obſer. 3.tit.de Iudęis.
N d. Obſeruan.2.
O Bald.in prohem feud. num.17.l.1.C.de colonis Paleſtinis, vbi Lucas de Pen. lib.11. Afflict. deciſ. 265.nom.75. & 81.Soci. Iun.conſ.76.num.32.volu.3.Cephal.conſ.18. per tot.vol.1.Mandoſi in tracta.de ingraritu. cap.62. fol.533. Seſſe 1. p. deciſ. 71.num 29 Roman.conſ. 59 nu.1. Petra de poteſt. Principis, c.3. q.4.nu.61
P Palscioa Rubios in repetit.rubricę de donatio. inter vir.§.50. nu.5. Andreas Gail in tract.de areſtis Imperij,cap.8. nu.13. 16.& ſeq.
Q l.pupillus 239.§.incola,ff.de verb.ſign.vbi Alciat.& Rebuf. Petr.Royzius deciſ.Lituanica.3.n. 222.& ſeq. Codex fabrian tit.de munc.patrimon. diffinit.24. Nauar.de tempo.ordina. conſ.3. lib.1. Greue.lib.2.concl.practicar.concl.35.conſiderat. vnic.p 122.l nihil 32.ff. ad municipal. Bald.in c.1 de maiori.&obed Boher. deciſ.217.n.24.l.in bello §.manumitédo. verſ.quia vt Sabinus.ff.de captiuis. Capic.deciſ.118.nu.9.

rint egreſſi, compelli non poterunt reddire, nec per Magiſtratus Regios, quorum auxilium per dominos imploratum fuerit, r erunt reſtituendi; vt fuit per me, & alios tres collegas in Curia domini Iuſtitię Aragonum pronuntiatum, & deciſum.* ſ Nam cum D. Ioannes de Francia dominus loci de Bureta haberet in eo vaſſallum ſeruitutis quemdam; vocatum Alexandrum Vengan, qui noctu, & clam (ne ante receſſum caperetur) ſe in ciuitatem Burgiæ cum ſua familia, & ſupellectili tranſtulit, ibique animo perpetuo manendi, ampliusque ad locum de Bureta non reuertendi, deſerendique ibi originariũ locum, & domũ multis declarauit; animoq́; & corpore in dicta ciuitate domiciliũ conſtituere deſtinauit: ſed nihilominus ſub vaſſalli qualitate per D. Ioannẽ de Frãcia, tanquã eius dominũ, fuit dictus Vengã manifeſtatus, & inſtantiſſime cum multis iuris allegationibus, & magna cauſæ diſcuſſione fuit petitum reſtitui dicto D. Ioanni, vt eiuſdem domino, contradicente dicto Végan, & procuratore fiſcali domini noſtri Regis, qui adiuuãdo clamantem, qui, domini noſtri Regis, vaſſallus fuit factus, propter permiſſum receſſum, fuit iudicatum in fauorem dicti Vengan, & pro eius libertate cõtra dictum D. Ioãnem agentem, qui licèt hac de cauſa denũtiauerit D. Doctorem Matthæum Deça, illius cauſę Relatorẽ, tamen fuit abſolutus per nouem iudicantes, qui vtinam ita aliam denuntiationis cauſam ſuperaſſet; ſed inſcrutabilia ſunt iudicia Dei, qui voluit hac via in tutiorem ad animæ ſalutem, dictũ Doctorem Matthæum Deça reducere, qui presbiter, & ſeculi curis dimiſſis, Deo, eiusque obſequio vacãs, defunctus eſt: quia non valet pactũ, quo

34 quis ſe obligauit ad habitandum † perpetuo in aliquo loco t cum per illud infringatur libertas, & non multum à ſpecie ſeruientium differant, u quibus non datur facultas recedendi, nam qui liber eſt, poteſt ire quo vult, x nec enim ſolutus dicitur, y qui à ciuitate recedere non poteſt, bene tamen valebit pactum ad id quod intereſt paciſcenti, z vt putà ſecundum obſeruantiam regni, vt perſonam capere poſſit antequam recedat, & recedentis bona occupare, prout in regnis Caſtellę illorum vaſſallorum bona, qui *ſolariegos*,

R Molina in repertorio fororum, verb. Manifeſtatio, verſ. Manifeſtatus per curiam.

* S in proceſſu D. Ioannis de Francia ſuper manifeſtatione perſonę die 2. Maij anno 1609. & fuerat idem prius pronuntiatum die 20. Decembris 1567. in proceſſu Gaſparis tienda, necnon Philippi Paſtor ſuper manifeſtatione.

T Bart. & alij communiter in l. Titio centum, §. Titio centum. el 2. ff. de conditionib. & demonſtrationib. Palacios Rubi in rubr. de donatio. inter virum, §. 2. numero 3. Capicius deciſio 13. Gail. lib 2. de pace publica, cap. 2. nume. 20. Gomez de à Meſqua de poteſtate in ſe ipſum, lib. 2. cap. 18. nume. 2. & 3.

V l. 2. ff. de liber. homin. exhibend. l. ab hoſtib. ff. de capti.

X l. penultima, C. de oper. liberto. l. quis ſit fugitiuus, §. idem ecce. ff de edilitio edicto.

Y l. qui neque, §. ſolutum, ff. de verborum ſignificatione. & in Authentico, quomodo oporteat Epiſcopos. §. ſi vero, collat. 1.

Z Couarru de ſpõſal. 2. p. c. 7. in princi. numero 5. Salçedo in additioni. ad Bernardum Diez, regula 880. limitatio 3.

appellantur, *a* licét enim naturalis ciuilitas † immutari non poſſit, quia qui 35
Cæſarauguſtę natus eſt, fieri non poteſt, quin origine non ſit Cæſarauguſtanus, tamen quoad effectum ex ipſa naturali ciuilitate prouenientem mutari conceditur, *b* ſi domicilium alibi conſtituiſſet animo ibi perpetuo manendi, & nunquam ad patriam reuertendi, *c* qui, licèt in dubio non præſumatur, *d* tamen coniecturis prę-ſumptio inducitur contraria, & à prima iuris præſumptione receditur. *e* Illi vaſſalli ſeruitutis in locis domino-
rũ habitantes, † licèt vaſſalli Regis immediate non ſint, 36
eius verò ſunt ſubditi, tanquam mẽbra Regni, cuius ipſe in politicis caput ſupremum eſt; & ideo ab eius obedientia & ſubiectione, nemo (vt ſupra dixi) intra regnum exiſtens, poteſt eſſe exemptus, ſed caſtrum priuati Baronis inhabitans, bene poteſt eſſe exemptus ab eius dominica poteſtate, vt putà, ſi à principio, vaſſalli ea conditione Baroni ſe ſubmiſſerũt vt tãquam vaſſalli Regis, vel religionis tractarentur: hoc namque caſu, in eos Baro ius abſolutę & dominicę poteſtatis (eos tanquam vaſſallos ſeruitutis male tractando pro libito volũtatis) exercere nequibit, cum valuerit illa ſubmiſſio limitata *f*, extra cuius cancellos egredi nõ licet, quin taliter ſe ſubmittẽs ſit liber, iuxta pacta inter Baronẽ & vaſſallos innita.

A Garcia de expenſ. c. 9. n. 62 & ſeq & de nobili, gloſ. 18. n. 42. Otalora de nobili. p. 2. c. 4. n. 8. Did. Perez in l. 1. tit. 11. lib. 4 Ordinam. Baeça de inope. debito. c. 2 n. 24. Gom. de à Meſq. de poteſt. in ſeipſum. lib. 2. c. 17. n. 28. Grego. Lop. in l. 3. tit. 25. parti. 4. verb. Solariego.

B argum l, cum quædã, 19 ff. de iuriſdict. & c. Surd. deciſ. 330. n. 5. lib. 2. Hondede. conſ. 5 n. 43. vol. 1. vbi Eugen. in ſubſcriptio. nume. 67. & 69. Nicola. Reſner deciſ. 2. n. 25. lib. 2.

C Viui. deciſ. 477. per totã. Cabalc. deciſ. 21. n. 40. p. 3.

D Maſcar. de probat. cõcl. 534. n. 1. Roman. conſ. 420. n. 1.

E Menoch. de arbitra. caſu 86. & de præſum. lib. 6 præſump. 42 Bernar. Græbe. practi. cõcluſ. ad Gail. lib. 2. concl 36.

F Bar. conſ. 59 n. 2. vol. 1. Soci. cõſ. 74. nu. 12. & 13. lib. 1. Aymon conſil. 241. num. 17.

§. Trigeſimus tertius.

Vaſſalli ſeruitutis Baronum, cur ſui homines appellentur; & an ſint proprie ſerui, & poſſint Barones in eos ſęuire. Et de Nobilibus, & Militibus, & Infantionibus, in eorum locis habitantibus. Et an cõmiſſarij forales & Curiæ poſſint vti abſoluta poteſtate.

SVMMARIVM.

Nobiles, vel Infantiones habitantes in locis Baronum, non poſſunt ibi criminaliter, ſed tantum ciuiliter conueniri. 1.

Infantiones poſſunt capi per officiales domini ad finẽ eos remittendi, & an idem procedat in Clericis. 2.

Vaſſalli Baronum cur ſeruitutis appellentur, & proprij homines ſiue ſui dicantur; & quot ſint ſeruitutis genera. 3.

Viduæ, vſufructuarij, & Commendatores, an poſſint appellari domini, & compellantur vaſſalli homagia illis præſtare. 4.

Homines manus mortuæ apud Gallos ſunt conditionatæ libertatis, ſed non ſerui. 5. & 7.

Cur

Cur capiat Rex pro homicidio hominis conditionis, calomiam, & non pro homicidio Infantionis. 6.
Patri in filios, domino in ſeruos, Abbati in monachos, & Baroni in ſuos vaſſallos, an liceat ſæuire ſine aliquo recurſu. 8. & 10.
Barones Aragonum priuatiue in ſuos vaſſallos iuriſdictionem præſcripſerunt. 9.
Cartæ ſtamus in Aragonia dum non repugnet iuri naturali, & cur Iuriſperitos, vulgò Letrados appellemus. 11.
Quando dicatur aliquid in carta contineri, & verba cartæ impropriari, & quomodo interpretari valeant. 12.
Vaſſalli ſeruitutis quod attinet ad ius ciuile Aragonum pro nullis habentur, ſecus Infantiones. 13.
Agitur de triplici genere militum; & qui, & à quo creari milites valeant; cum aliquorũ fororum regni intellectu. 14.
Vaſſallus litigans cum Barone ſuper iure libertatis, vel ſeruitutis, an pendente lite habeatur pro Infantione, vel pro vaſſallo ſeruitutis. 15. & 18.
Firmarũ Infātioniæ cõmuniũ origo & ratio. 16
Vanitatis & ſuperbiæ ſignum eſt deſerere nomen gentiliciũ patrum, & auorum abſque cauſa. 17.
Apprehenſo loco, an poſſit Baro vti abſoluta poteſtate. 19.
Commiſſarij forales, & commiſſarij curiæ an poſſint vti abſoluta poteſtate. 20. 22. & 24
Abſoluta poteſtas, an ſit ius formatum, vel mera facultas impunibilis, 21.
Tutores Baronis an poſſint vti abſoluta poteſtate. 23.

§. Trigeſimus tertius.

1 SI Nobiles, & Infantiones † in locis dominorum habentium iuriſdictionem habitent, nihilominus non ibi poſſunt accuſari criminaliter, *a* ſed tantum ciuiliter conueniri, cum in criminalibus eorum forum nõ ſortiantur, neque plebeiorum ſtatutis ligentur, *b* cum conſtituant corpus ſeparatum à plebeiis, *c* vt ſupra diximus:
2 bene tamen poterunt † per officiales domini capi, ad finem eos remittendi, infra vnum diem ad dominum Regem, vel ad Regentem officium generalis gubernationis, aut Iuſtitiam Aragonum, qui eorum peculiares, priuatiuè iudices exiſtunt, quemadmodum & Clerici delinquentes, in hunc quoque finem, capi poſſunt, *d* vt ad iudices eccleſiaſticos, vrbanè, & cum honore remittantur. Multum ergo ex prædi-
3 ctis conſtat diſtare † conditionem iſtorum, qui omnino liberi

A obſeruan. in cauſis criminalibus. & obſeru. item nobilis, titu. de for. cõpet. obſeru. quod Prælati, & obſeruan. pro parte militum, titu. actus Curiarum. Mol. verb. Clerici, fol. 134. & ibi Portol. num. 46. & verb. Infantiones, fol. 175 colum. 4. & verb. Remiſſio. fol. 282. colum. 1 in fine, & 2. in principio, & verb. Domini locorũ. verſic. Dominus loci ſi in ſequendo, in fin. & verſ. Domini locorum in Aragonia, verſ. Credo. Bardaxi de offic. Gubernato. quæſtio. 5. n. 112. & 113. & in comment. ad rubr. de offic. Iuſtic. Aragon fol. 104 colum. 4. verſiculo, Ac etiam milites. noſter Seſſe 1. par. deciſione 1. nume. 32.

B Portoles in ſcholiis ad Molin. verbo, Firma, num. 113. & pluribus ſequentibus. Hondedeus conſil. 5. num. 36. volum. 1.
C obſeruant. 1. de priuileg. milit. fol. 20. obſeruant. fin. titu. interpreta. qualiter, & in quibus, fol. 23. Moli. verb. Infantiones. verſic. Infantionum proprium, & ſeq. fol. 175. colum. 4. & 176.
D Abb. Decius, & alij in cap. cum non ab homine, de iudic. Guid. Pap. deciſio. 73. Bernardus Diez in praxi crimin. canonic. cap. 114 Foller. in praxi crimin. canoni. 2. par. cap. 17 num. 21. Camillus in additio. ad Bellogam, rubr. 11. §. item dubitatur. verb. Secularis. Antonius Oliba de iur. fiſci, cap. 14. num. 43. 66. 70. 85. & ſequentibus.

liberi ſunt,à conditione vaſſallorum ſeruitutis; qui licet non ſint veri ſerui,cùm teſtari poſſint,comertia exercere,alienare,contrahere,& fideiubere: tamen dicũtur homines proprij dominorum, quia ad nutum eorum ſunt talliabiles,&nimis ſubiecti: *e* vt Iudæi,qui ad iſtam normam ſerui dicuntur, *f* cum tamen bona,& comertium rerum eis relinquatur: *g* quę, ſi veri ſerui eſſent,non haberent. *h* Dicuntur tamen vaſſalli ſeruitutis,ſerui, ratione ſubiectionis,ſicut meum dicitur ratione iuris *i* quod in eo habeo:&ita intelligenda eſt obſeruantia noſtri regni,quæ vocat eos homines ſuos, *K* & de ſeruitio Baronũ,quod ſeruili cuidã conditioni ſubijciãtur,non quod propriè,&abſolutè ſint ſerui,veteri illa,&miſera iurisgẽtium ſeruitute, ſed perſonali quadã conditione aſtricti; vt debitor,qui bonis cedit,ad cuſtodiamq;creditoris datur,vt ei ſeruiat,quæ appellatur,detentatio quaſi ſeruilis ; quia licet ſeruus non efficiatur, datur tamen vt ſeruiat; *l* eſtque apud creditorẽ velut in obſidio,̕cui libertas nõ aufertur,ſed voluntas cõprimitur: *m* habet enim perſonam conditionatam,& affectam certo ſeruitio , vt in ſimili adſcriptitij coloni,qui glebæ aſtricti, licet vere eſſent liberi,tamen quia habebant libertatẽ conditionatam, *n* largè,& impropriè ſerui, & fugiendo ſeſe furari dicebantur. Vnde,iſti vaſſalli,ſui dicuntur, *o* non quod in eis habeant Barones plenũ dominium, quod hominibus liberis nõ conuenit, *p* ſed ratione iuris, & ſubiectionis,inducẽtis quandam ſeruitutẽ,quæ anomala dici poteſt,quia accedens libertati, nihilominus multum cum ſeruitute participat ; quia ſecundum Stoycorũ ſententiam, *q* tria ſunt ſeruitutis genera.Primũ,quoties nõ eſt

poteſtas

E gloſſ.in l. ne diutius, C.de agricol. & cenſitis, lib.11. Afflict,in conſtitution.Neapolita.lib.3. rubri.2.de vaſſallis non ordinandis,num 1. Ioannes Igneus in dicto §. non alias,l.neceſſarios. & facit text.in l.coloni,verb. Seruitute. C.in quibus cauſis colon. cenſit. lib. 11. cum concordantibus per Baeçam de inope debito. c.2 n.20.

F c.etſi Iudæos, de Iudę. cap.diſpar,s 3. quæſtio.8. & notat Archidiachonus, & Prępoſit.in c. qui ſinceram.45.diſtinct.& Alexã. in l.multum. ad finẽ. ff.de verborum.

G l.nullus, C.de iudic.c. multorum,c ſicut, vbi notant omnes de Iudęis. Paris.conſ.2.col.1.& 2.lib.4 & Alexand conſi.71,lib.2.

H gloſ.aut ſerui,Inſtit.de iur.perſonarum,in principio. Antonius Heringius in tract.de fideinſſoribus, cap.7.á num 317.cum ſequen.

I Caſane.in cõſuet.Burg. rub.1.§.4.gloſ. & ſur les hommes ſubjex,n.3. l. talem, §.fina. vbi not. Bald. & Imol.de hęredib. inſtituend Felinus in c. quia, de iudic.in principio.Deci. io cap. cum venerabilis,num.5.de exceptio. Tiraquel.in l.ſi vnquam,verbo,Donationes,num 323 C.de reuocand. & Peruſin.in cap.ſi tibi,num. 9.de præbend.in 6. Geminian. in cap.1.nu.15. de ſumm. Trinit. & fid. cathol.in 6.

k c. ex authoritate,ibi,Aut ſuorũ hominum,de priuil.in 6.Baeça de inope debito c.2.à n.17.cum ſeqq. & c.4.n.19. L Bal.in l.ob æs,C.de action.& obligat. notat Oldral.conſ.54.& in ſimili notat gloſſ. in l.liber captus,C.de captiu.& gloſ fin.in l.1.C.qui bon.cedc.poſſ. Xuarez in l.2.tit. de los gouiernos, M notat Ioan.de Platea in l nemo carcerem,C.de exactor.tribut.lib.10.ſub nu.53. Abenda.reſpõ.8.n.4. & 5. c.ex reſcripto,& c.intellecto.&ibi DD.de iureiur.Baeça in d.tract.de inope debito.c.1.n.24.& 25 Barboſa in l.alia,13.§.eleganter,n.39.& 40. ff.ſolu.matrim.

N c admittuntur,ibi Vel qui alicui conditioni obligati ſunt,54.diſtinct.l.defenſiones, ibi, Conditionales ſeruos,C.de iur.fiſci, aliter explicans Conanus in comenta.iur.lib.2.c.10.c.2.p.176.D.

O obſeru.item pro debito.obſeru.item homines,& obſeru.2.tit.de pignor.Bal.in l.proprietatis, C.de probar. P l.Quintus,& l.ſcribit,ff de aur.& argen.legat.iuncta l.liber homo,ff.de verb.

Q Iacobus Cuiaci.tom.4.de feud.lib.1.in princip C. pag.462.

R Andr.

poteſtas eundi, quò velis; vt ſi liber homo carcere contineatur. Secundum, quo quis dominio alieno cõtra naturam ſubjcitur. Tertium, quo ſeruiũt mercenarij, obęrati, clientes, addicti, & noſtri vaſſalli, qui licet re vera ſerui non ſint, tamen de omnibus generibus ſeruorũ aliquid participant, r quales multi adhuc in Dania, ſuperiori Germania, Palatinatu, Ducatu Megapolitano, Vveſtphalia, & in Comitatu Oldenburgico, etiã hodie reperiuntur, cum per homagium, quod iſti vaſſalli pręſtant, Baronum homines ſe faciant, ſ perſonasq́; ſuas afficiant illi ſeruili conditioni, ex qua vaſſalli ſeruitutis appellantur, & Barones domini vaſſallorum, quo nomine non ſolum gaudent ij, qui iure dominij caſtra cũ vaſſallis poſſident, ſed etiam illi, qui † iure vſusfructus, viduitatis, vel cõmendæ, aut dignitatis illa tenent: quibus etiã teneri vaſſallos homagia præſtare, fuit pronunciatũ in regia Audientia,* & hoc, reſpectu iuris, & pręeminẽtiæ, quę habent in eos: vt vxor dicitur domina rerũ mariti, t ratione connexitatis, publicanus dominus vectigalis, u & tutor rerum pupilli, x ratione adminiſtrationis ſine dignitate, patronus dominus liberti, ratione honoris; & qui merum, & mixtũ imperium habẽt, ſecundum Angelũ, y domini dicũtur, multosq́; ſolemus, z honoris cauſa, dominos noſtros appellare, iſti verò condi-
5 tionatę libertatis, † apud Gallos, homines manus mortuę appellantur, non tamen ſerui, cum non ſint pleno iure in bonis dominorum, ſicut ſerui; qui nõ minus in bonis noſtris eſſe dicũtur, a quàm cæteræ res: quod enim aliqui b tradiderunt, Principẽ ſupremũ eſſe dominũ perſonarũ, à natura regni, & principatus (ſi abſoluté ſumatur) abhorret, cum tam graue iugum, nõ modo Romano homini, vt dicebat Cicero, c ſed nec Perſæ cuiq; tolerabile eſt, niſi in cõtrariũ eſſet lex cõuentionis, d vt ſupra diximus, ſed appellantur vaſſalli conditionis, ſigniq́ue ſeruitij domini noſtri Regis, in noſtro
6 regno vaſſali ſui, ſiue proprij, † quia ſunt magis ſeruitio

R Andreas Gail lib. ſingular. de pignorat. obſeruatio. 8. Anton. Herihigi, in tract. de fideiuſſor. c. 7. n. 317. & ſeqq. Bartholom. Blaret in repetitio. l. diffamari, C. t. nu. 23. pag. 72. C. de ingen manumiſs. Maſuerius in praxi rubri. de ſucceſsio. n. 15.

S Matta de iuriſdict. 1. p. c. 27. & 4. par. caſu 43. nume. 2.

* in proceſſu D. Marianæ de Gueuara ſuper aprehẽſione locorum de Olietẽ & Obon, anno 1592. in ſcriuania Ioannis Ripol, quæ tunc erat P. Ludouici Lopezi.

T l. 1. ff. rerum amotar.

V l. 3. §. 1. ff. de publicani. Antonius Sola tom. 1. ad conſtitutiones Sabaudiæ titu. de Bannerettis decreto nullus nominetur, gloſſa vnica, n. 1.

X l. interdum, §. qui tutelam. ff. de furt. l. qui fundũ §. ſed tutor, ff pro empto.

Y conſil. 207. & cõſ. 269. Caſane. in conſuetudini Burgund. titu. de Foreſtis, rubr. 13. § 5. verb. Segnur. Sola tom. 1. ad conſtitutiones Sabaudiæ, titu. de iure emphiteoti. rubri. decreti Rempublicam gloſſ. 1. n. 2.

Z gloſ. in l. 2. verb. Cultus ipſi ſunt, C. in quib. cauſi coloni cenſiti, lib. 11.

A l. rem in bonis, ff de adquir. rer. domi. l. poſſeſsionũ, C. cõmun. vtriuſque iudicij l. fin. C. de verb. ſignif. l. omnẽ, § cum ita, ff. de lega. 2. cum concordãtibus per Tiraq. in d. l. ſi vnquã, verb. Donationes, n. 332.

B Matth de Afflict. in cõſtit. Neapolit lib. 3. rub. 5 quia frequenter, nu. 17. & deciſ. 307. n. 2. & deciſ. 151 n. 2. Freccia de ſubfeudis lib. 2. titu. de authoritate & poteſtat. Baronis, lectione 14 authoritas, num. 2. fol. 348. Camillus Borrellus de Regis cathol. præſtant. cap. 18. num. 33.

C Ferdinand. Vaſqui. controuerſ. illuſtri. cap. 8. colum. 4.

D lib. 10. epiſto. ad Atticum.

tio perſonali aſtrictis *e* &ideo,pro eorum occiſſione recu perat dominus REX *f* ab homicida mille ſolidos laccẽſes; cum pro homicidio Infantionis nihil capiat, quia eius morte non cenſetur damnum ſentire in tributis, & peitis,ſicut morte vaſſali conditionis.

7 Ex prædictis conſtat, vaſſallos † ſeruitutis noſtri regni,non eſſe propriè ſeruos;vnde,nõ licebit dominis eorum bona auferre , eosque malè tractare, cum hoc per obſeruantiam regni non ſit eis conceſſum , imò talis interpretatio ab omni pietate abhorret, indignumq́; eſt, eam auribus chriſtianis referre , cùm omne homicidiũ; vt inquit Bald. *g* quantumcũque permiſſum ſtatuto,habeat in ſe delictum,& dolum; *h* Et Ethnici confeſſi ſunt, † quód ſi domini ſæuiant in ſeruos,& eos male, & crudeliter tractent, *h* cogantur eos manumittere, & pater filios emancipare; & pariter,inquiunt Doctores, *i* quod Barone male tractante ſibi ſubditos,in quos iuriſdictionem habet,etiã eis non cõquerentibus, poſſit dominus ſuperior eos à poteſtate,qua abutitur,eximere:quia eius intereſt,ne auxilium cõtra ſęuitiã, famem,vel intolerabilem iniuriam denegetur jis,qui eum deprecantur ; & ſi monitus non deſiſtat,caſtri iuriſdictione, & dominio priuetur,quia non meretur dominari, qui iuriſdictione, & dominio ſibi conceſſo abutitur : qua ratione dicebat Bal. *k* quód licet monachó aufugere,abſque eo quod ſit apoſtata, ſi Abbas in eum ſęuierit. Quæ doctrina,in dominis noſtri regni verificari nõ poteſt,ſaltim reſpectu dominij,cuius effectus eſt(vt ſupra diximus),iſta , quam vulgus *abſolutã poteſtatem* appellat, cum ſint domini allodiales,nec ab vllo dominiũ ſuorũ locorũ recognoſcãt. 8

E l.illicitas, §. illicita, ff. de offic. Præſid. l. operæ enim, ff. de oper. liberto. Camil. Borrel. de Reg. catho. præſt. c. 18. n. 2. & 3. & in additionib. ad ſpecul. Principũ, rubri. 46 §. donum, verb. Parangaria.

F Moli, ooſtee in repert. foror. verb. Calonia homicidij, for. vnic. tit. de pœnis, cuius meminit obſeruan. fin. titu. de iniur.

G in l. 1. colu. 2. C. ſi à nõ cõpet. iudic. Marſil. in practi crimi. §. aggredior, o. 15.

H l. ſi dominus, ff. de jis, qui ſunt ſui, §. ſed maior, Inſtit. eod. Cãcer a. pa. variar. cap. 2. n. 169. Michael Ferter 3. p. obſerua. c. 320

I l. 2. §. dominorum, ff. de jis qui ſunt ſui. vbi Bal. n. 2 Borrel. de Reg. catho. præſtao c. 62. nu. 108. & ſeqq. Cãcer variar. lib. 2. c. 2. nume. 167. Ioan. Francisc. Capiblancus in tract. de iur. & authorit. Baronũ. pragmatica 3. n. 73. & ſeqq Codex Fabrianus lib. 3. tit. 18 deffinitio. 2. Ioann. Faber §. fin. Iuſtit. de jis qui ſunt ſui. Guid. Pap. deciſio. 62. Grãma. deciſ. 104. & in additionib. ad Matthæ. deciſio. 265. Albert. Brun. conſil. 169. Roland. conſ. 18. n. 19. lib. 3. Regner. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 6. n. 34. & lib. 2. c. 13. n. 54. & duob. ſeqq. Gail de pace publica lib 1. c. 2. n. 22. & lib. 1. obſeruatio. 17. n. 7 & obſeruatio. 62. in fine, lib. 2. cap. priuilegia, c. ruarum, de priuileg. c. vbi iſta 24. diſt. c. priuilegiũ, 11. q. 3 Balet. ſ. ic. in defenſio. monitor. aduerſus Ducẽ & Senatum Reipbl. Venetor. 4. p. n. 274. & ſeqq. Petr. Viſſeldi. in cõmentar. ad titul. de iniuriis, & dãno dato, c. 9. q 8. cõcl. 4. p. 668. & 669 argum. tex. in l. Imperator, ff ad Trebel. l. cum dotem. §. ſi vero, ff. ſolut. matri. c. fin. de accuſat. Roma. & Alexan. in l. diuortio, §. ſi fundũ, ff. ſolut. matrim. Boher. deciſ. 132 & 304. n. 7. Guerrero in ſpecul. iur. c. 10. n. 13. Optinell. in l. Imperiũ, n. 265. ff. de iuriſdic. omn. iudic. Iaſ. in Authẽtica, qui rem, n. 5. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in præludiis feudor. n. 69. Ferdinand. Vaſqui. controuerſ. illuſtr. lib. 1. c. 8. n. 17. & ſeqq. Roman. conſ. 37. num. 1. Bal. in l. 2. C. deſpiciamus, & in d. l. 2. §. dominorũ, ff. de jis qui ſunt ſui. & in c. 1. §. publici latrones de pac. tenẽd. Grãmat. deciſ. 104. per tot. Lucas de Pena in l. ſi coloni, q. 12. C. de agricol. & cẽſi. facit tex. in l. 1. C. de emendat. ſeruor. & in l. fin C. quemadmod. ciuilia munera inducuntur, lib. 10. l. cum ſatis, §. caueat, C. de agrico & cẽſit. lib. 11. Ludolph Schrader. tract. feuda. par. 9 á n. 59. cum ſeq. p. 398. c. 6. in 29. cauſa priuationis. Roland. conſil. 18. n. 16. & 29. vol. 3.

k in cap. 3. colum. 1. de appellat.

Sed

l. Caſtrenſ.

Sed tentari poſſet, procedere, & verificari reſpectu iuriſdictionis vſurpatæ, & contra dominũ Regem prçſcriptæ, quod ſi in ea exercenda fuerint negligentes, requiſiti, & moniti; poterit dominus Rex eam reaſſumere, *l* cum de facili ad ſuum fontem, vnde ortum habuit, reuertatur. Quemadmodum dicebat Abbas *m* de inferiori Prælato, qui contra Epiſcopum iuriſdictionẽ prçſcripſit, vt eam ſolũ cẽſeatur acquiſiſſe, quatenus eſt ſolicitus, & vigil in ea exercẽda, alias, data negligẽtia, poſſit ſecũdũ opinionẽ Molinę eã reaſſumere, tamẽ verius eſt, quod licet regulariter de iure *n* nulli denegetur recurſus, cum omnis iuriſdictio à Rege fluat, *o* & ad eum per appellationem, vel aliud genus recurſus refluat; tamen vaſſallis Baronum ſecularium in noſtro Regno denega-
11 tur recurſus ad D. Regem, & hoc eſt, quod in ore noſtrorum paſſim habetur, Barones † noſtri Regni præſcripſiſſe iuriſdictionem priuatiue *p* ad Regem, ita vt in factis dominorum non ſe poſſit intromittere, nec grauamina ab eis, ſuis vaſſallis illata reparare, non quod illa inferre ſit conceſſum, & licitum, ſed quia lege eſt reſtricta iuriſdictio ne puniat. Abſit enim, vt in tantam inſaniam prorumpamus, noſtroſq; legum latores, qui æquitatem, & iuſtitiam ſemper ante oculos habuerunt (cum fori noſtri Regni, vt inquit *q* obſeruancia, iuſtitiam contineant, & iuſtitia in ſe contineat æquitatem) tantæ impietatis nota inuramus, aſſerentes voluiſſe permittere dominis illam ſæuiſſimam tractationem, quæ nec dominis in ſeruos conceſſa eſt, *r* iuri naturali, & diuino, nec non humano repugnantem: cum domini erga vaſſallos ſe debeant habere tanquam in filios, nõ tanquam ſeruos tractare: quæ ratio licet iure antiquiſſimo attento, non eſſet apta ad eliminandam malam vaſſallorum tractationem, quo, vt ſupra diximus, licebat patri fi-
10 lios † occidere, *ſ* & quaſi manus Regia vigere videbatur,

L Caſtrenſ. in repet. l. ex hoc iure num. 18. verſ. & ſic ciuitas, ff. de iuſti. & iure. Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 6. num 40. Peguera in deciſ. criminali. 36. nu. 10. Bouadil in politic. lib. 2. cap. 16. nu. 82. cum tribus ſequen. & nu. 89. Bardaxi in commeat. ad priuil. general. Arago. num. 33. verſ. habet tamẽ hæc concluſio, col. 3. ſoli 37. Gramat. voto. 28. Bal. conſ. 429. vol. 3.

M In cap. irrefragabili, 1. col de offic. ordinar. Noſter Molin. in repet. verbo perroſ. curia. verſ. per hoc reſcencia an poſſit prouideri, & verb. iuriſdictio. verſ. fin.

N Menoch. conſ. 406. numer. 29. Aluar. Velaſc. tom. 2. conſulta. 5. 1. Bernard. Greue. ad Gail concluſ. 7. conſider. 2. num. 13. & cõcluſ. 1 35. conſider. 1. Surdus conclu. 277. per totum. Decia. reſponſ. 47. volum. 2.

O Renat. Chopin. de moribus Pariſiorum, lib. 1. tit. 1. num. 2. pag. 47.

P Gratian. deciſ. 145. nu. 2. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 40. num. 7. & 8. Rnin. conſ 7. num. 6. lib. 4. Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, q. 78 num. 19. & 20. Abb. in c. cæterum. nu. 7. de iudi. Felin. in cap. paſtoralis, n. 9. limita. 6. & Decius nu. 5. de offic. ordina. Curt. Iun. conſ. 3. & Albert. Brun. cõſil. 31. inter feudal. Narra conſ. 586. num. 4. Socin. Iunior conſ. 76. num. 90. & ſeq. vol. 4. Alciat. conſ. 77. num. 2. Cephal. conſil. 414. Paneirolus conſ. 8 5 per tot. Gramat. deciſ. 30 num. 9. & 11. & 46. quem declarat Camillus Borrellus deciſ. 201.

Q Obſeruant. tit. quod in aſsignationib.

R Deci. in l. vt vim num. 18. ff. de iuſt. & int. & not. Aymon conſ. 241. numer. 8. & faciunt iura ſupra relata.

S l in ſuis ad fin. ff. de libe. & poſthum l. fin. C. de patr. poteſta. l. placet. ff. de adquir. hæredit. l. ſerui, & filij, ff. de furt. l. congruentius, l. ſi filius, C. de patr. poteſta.

T d. h

batut, ad auferendum bona, quæ nõ filio, ſed patri quęrebantur: hodierno tamen iure attento, ſatis conuincit, cum non liceat patri in filium, quantumcumquè in eius poteſtate conſtitutum, *t* ſęuire, nec grauiorem pœnam filio inobedienti inferre, niſi illa, quæ legi, & poteſtati ęconomicę Chriſtianæ ſit conformis, & quæ ſupradiximus erga ſeruos, circa reſtrictam à iure dominorum poteſtatem, multo magis in vaſſallis procedere deberent. *u* Nequè etiam, quoad bona, ſi à patre non ſint profecta, tam amplum ius competit ei, ſolo vſufructu aduentitiorum reſeruato. *x* Quid vero quærimus rationem in ijs, quæ ad ſenſum patent? Licet enim à verbis ſcriptis non ſit temere recedendum, *y* periculoſumquè ſit, mẽtem ſectari, *z* contra verba clara, & aperta, maxime in Aragonia, † vbi ſtamus cartę, *a* & iudex ſecũdum eam, 11
& quod in ea ſcriptum eſt, niſi contineat aliquid impoſſibile, vel contra ius naturale, iudicare debeat, ita vt, quod carta nõ dicit, nec nos dicere debeamus: ſed eius verba ex communi vſu loquendi intelligantur, *b* attento ſolummodo eorum ſpeciali ſono gramaticali, ita vt nulla ſubauditio, vel interpretatio admittatur, nec intellectus ad aliud diſtorqueatur, quam ad id, quod ipſa litera ſonat, & quod oculis corporalibus perſpici poteſt, *c* atq; ideo non debet diſpoſitio foralis, loquens in caſu

vero

T d.l.in ſuis cum gloſ.fina.l.3.& l.fin.C.de patria poteſta.l.neque, §.de plano, ff.de offic. Proconſ. l. reſpiciẽdum, §.furta, ff.de pen. d.l. congruentius, l. diuus. ff.ad legem Pompeyam de parricid. Alexan. conſ.135.nu.2.lib.1.Cepol. in authen. ſed nouo iure, nu.54. C.de ſeru.fugitiuis, late Pincl.2.p.rubri. C.de bon. matern. à num.31.

V Bart.in d.l.diuus, & Pinel.vbi proxime, 2.p.numer.17.

X l.fin.C.de bon. quæ liber Pincl.in l.1.1 p.a numer.31.cum ſequen.C.de bon.mater. Dueñas regul: 363.late Riminal.in §.1. inſtitu. per quas perſo. & Caualio.millcloq.558.

Y Arnold.in tracta.de æquit.int.tit.9.num.2.lib.1 facit tex.in l. quod conſtitutum, ff.de teſtam. milit. l.1.§.ſi is qui nauem, vbi Bald.de exercitor.action. l.4.§.toties. ff. de damno infect. Tiraquel. in d.l ſi vnquam, verb.libertis, numer.2.& 4.Surd.deciſ.35 num.4.& 5.& deciſ.276. num.11.cum ſeq.

Z Alexan. conſ.52. num. 38.vol.4.Viuiu.deciſ.281 nu.7.& ſeq.& deciſ.883 num.5.& ſeq.Schraderus tract.feud.p.10.ſect.4 nu.17.& ſect 7.nu.49.

A Obſeruan.2.tit.de equo vulnerato, obſeru.Item Iudex de fid.inſtrum.latiſsime Oraci.Carpanus in lucubrationibus ad ſtatuta Mediolani, cap.173.& 174.Aym.Crauet, conſ.987.num.10.Camil. Gallio.de verb.ſignifi.lib.8.c.30.& 31.Menoch.conſ.86.0.38. Carellianus Cota inmemorabilibus, verb. ſtatuto cautũ eſt, p.785.Bart.in l.omnes populi, nu.65.vbi Crot.nu.204.de iuſt.& iur. Caſtrenſ.in l.1.nu.83.ff. ſi cert.petat. Anchar.conſ.102.Socin.conſ.129.nu.5.vol.1.Corr.Iun.conſ.6.nu.7.& conſ.47.nu.7. Rolan.conſ.51 nu.12.& 13.& conſ.62.0.36.vol.3.Alban.conſ.20.Menoch.conſ.325.n.27.& de adipiſcẽ. remed.4.num 222.& 228.Alciat.conſ.69.nu.17.Beroius conſ.120.nu.9.vol.2.Cephal.conſ.40.nu.50. Capra conſ.98.num 16.Federic.Scotus in commentar.ad rubricam de oper:nou.nunriatione, num.273. 283.& ſequent.Portol.in ſchol.ad Molin.verb.fori Aragonum.nu.16. cum ſequen. & noſter eruditiſsimus aduocatus Ludouic.à Caſanate in reſponſ.pro Don Garcia de Funes & Villalpando.numer.565.& ſequen.Surd.conſ.220.num.13.Becc.conſ.85.num.4.

B l.labeo, ff.de ſupelectile legata, l.librorum, §.quod tamen Caſſius delegat, 3. l. cum delanionis, §. aſinam, ff.de fundo inſtructo. Paul.de Montepico in conſ.85.num.33.Bald.in l.omnes populi, penult.col. verſ.tertio nota, & nu.59.ff.de iuſt.& iur Alderan.Maſcard.vbi ſup.conclu.3.num.1.& ſeq.24.

C L.1.ff.de his quæ in teſt.delentur, cap.exit de paradiſo prope fin. verſ. ſuper ipſa. de verborum ſignif. in 6 Bald.in l.2.num.8.C.de patrib, qui filios diſtraxe. Roland.conſ.34.num.47.vol.4.Alderan.Maſcar. de ſtatuto.interprçt.concluſ.4.num 102.& ſeq.Sed Ioſeph de ruſticicis in repet.l.cum auus, lib.3.c.12. num.36.exiſtimat ſcriptum dici, & ſi legi non poſsit cum præſumptiones iuris, ex litera deductæ de tenore inſtrumenti dicantur.§.ſi ita ſcriptum inſt.de in vtilib.ſtipulatio.l.ſciendum, de verb.obligatio.l.1 ff.de vſuris, Bal.in l.ad probationem, C.de probatio ruſticis.d.cap.12.num.28.

D Car-

vero intelligi procedere in caſu ficto, *d* vt puta ſi conſenſum alicuius requirat pro validitate actus, *e* non ſuffi ciet ille qui fictione inducitur ex præſentia, & taciturnitate, niſi à foro caſus fictus in omnibus, & per omnia æquiparetur caſui vero: *f* & ideo Iuriſperitos, in noſtro Regno *Letrados* appellamus, *g* quod non habeant facul tatem opinandi, iuxta ſuam mentem, ſed ſint obnoxij de neceſſitate literam ſequi, & iuxta eam ſenſum ſuum regulare: vnde ſi quis in Aragonia ſe obligauerit ad ali quid faciendum, ſi poſſit facere, præciſſe compellitur ad factum, *h* nec liberatur prout de iure ciuili, *i* ſoluendo intereſſe, quia id venit in obligatione, quod in ſerie, & thenore inſtrumenti legitur, non quod intellectu percipitur, cum nō habeamus tacitum: k Inde fit, quod in hoc Regno ceſſant actiones, quæ ex tacita conuentio ne de iure oriuntur, *l* vt ſunt ſeruiana, & quaſi ſeruiana, nec etiam caſus mixtus ſub ſimplici comprehendetur: *m* tamen, vt abſurdus intellectus vitetur, *n* non tam Iu-
12 daice verba obſeruantiæ † intelligi debent, vt omnis interpretatio ſit reiecta, & verborum, & mentis: *o* cum verba habeant ſignificationem propriam, impropriam, & impropriſſimam, & ſecundum vnamquamquè iſtarum ſignificationum poſſint verba interpretari, *p* ad tollendum eorum abſonum, & abſurdum, ac æquitati, & iuſtitiæ repugnantem intellectum. Quæ eſt legis declaratiua interpretatio, quam fori noſtri Regni non ſuſtulerunt, ſed tātum hominis, reſtrictiuam, correctiuam, ſeu

D Carpan. ad ſtatuta Mediolan. cap. 174 num. 57. par. 1. Alderan. Maſcard. de interpret. ſtatutorum, concluſ. 10. nu. 26. & per tot.

E Vt in foro vnico, titul. que los menores de veynte años, &c. anno 1564. Bald. in l. 2 §. voluntatem ff. ſolut. matrimo.

F Foro vnico, titu. actos coriæ de filijs regnicolatum natis extra Regnum, Alderan. Maſcard. d. concluſione 10. numer. 32. & ſeq.

G Bouadil. in politic. lib. 2, cap. 10. num. 8. Fontanella de pact. dotal. clau. 4. gloſ. 8. p. 2. num. 56. fol. 72.

H Cap. 1 & cap. qualiter de pactis, Couarr. in cap. quamuis pactum, 1. par. §. 4 num. 6. de pactis in 6. Grego. Lopez in l. 1. glo. pudieſſe fazer, ad fin. tit. 14. parti. 5. Gutiertez de iuramento confirmatorio 1. par. cap. 39. nu. 4. & 5.

I l ſtipulationes non diuiduntur, 72 in prin. verſ. celſus, ff. de verbo oblig. l. ſi quis ab alio. §. fin. ff. de re iudica.

k l. tatum, ff. de ſolutio. l. in his, ff. de conditio. & demonſtra. Benedict. in d. cap. Raynutius, verb. ſi abſque liberis moreretur el 3. num. 111.

L l. Item quia, 4 ff. de pactis, l. 5. ff. in quibus cauſis pignus, vel hipotheca tacite contrahatur, § Item ſeruiana inſtitut. de actionibus.

M l. ſi ita ſcriptum, ff. de liber. & poſthum. Ioan. Crotus in l. Gallus, §. & quid tantum, num. 43. verſ. decima ſit concluſio. eod. tit.

N l. 1. §. nunc quæritur, ff. de Publicani. l. non abſurdum, ff. de bon. libert. l. obſignare, §. fin. ff. de offic. Procon. Carpan. ad ſtatu Mediolani, in prælud. a num. 198. & 2 p. cap. 174. num. 16. Camil. Gallin. de verbo. ſignif. lib. 5. cap. 8. & lib. 6. cap. 4. num 8. & 9. & cap. 19. a num. 1 & lib. 8, cap 4. Alderan Maſcard de genera. ſtatuto. interpreta. concluſ. 4. num. 110. & 114. cum duob. ſeq. Montepico conſ. 85. num. 56. verſ hæc ſecunda concluſio, Ruin. conſ. 141. num. 3, vol. 5.

O Camil Gallin. vbi proxime lib. 4. cap. 5. & cap. 8. Sebaſtian. Medic. in tract. de legib & ſtatut. 3. p. q. 16. num. 12. & ſeq. docens viginti & vno modis dici quid proprie ſignificare Molina de Medrano in ſuis allegationibus pro Domino Rege, ſuper facultate creandi Locumtenente generalem extraneum, 2. par. num. 69 allegans for. 3. ibi, como ſegun la mente, tit. de offic. Iuſtitiæ Aragonum, & late Gallin. vbi proxime, a cap. 1. cum ſeq. lib. 2.

P Schraderus tracta. feudalis par. 9. 2p. principali, ſect. 7. nu. 29.

ſeu extenſiuam; *q* cum verba,(vt inquit Cicero *r*)inuenta ſint, quæ indicarent, non quæ impedirent voluntatem noſtram. Ambiguitate namquè verbi,non eſt *ſ* quę rendus locus fraudi,vbi veritas quæritur;nam ſcriptum ſequi, calumniatoris eſt, boni vero iudicis voluntatem ſcriptoris, auctoritatemquè defendere ; quæ enim lex? Quod Senatus conſultum?Quod Magiſtratus edictum? Non infirmari, aut conuelli poſſet, ſi verba deflectere noluerimus? Conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus? Nec enim ius ex verbis pendet, *t* ſed verba hominum conſilijs, & auctoritatibus deſeruiunt; nec verba in iudicium veniunt, ſed ea res cuius cauſa verba in legibus coniecta ſunt:Sic enim fraus,quæ verba ſectando,mentem omittendo, committiur, periurium diſtinguere, non diſſoluere, aliquibus relatis exemplis noſtri tradiderunt. *u*. Quia nequè ea omnia, quæ legibus defendi poſſunt, iuris ſunt, ſed quæ cum ęquitate (quam legum emendatricem appellant, *x* & alij legis laxamentum) & ratione conueniunt, quæ à Græcis *Epikeya* vocatur, ſecundum quam diffinitur à Theologis, *y* melius eſſe ſequi mentem legiſlatoris, ſecundum altiorem finem, quam verba, ſecundum inferiorem, cum non tam exactè iuſta, & iniuſta diſcernere, quis valeat, *z* quin cum purgaminibus, nonnulla quandoquè decidant grana: quando ergo proprius ſenſus continet iniquitatē, *a* & ratio

Q De quibus late Medices vbi proxime,q.16. & 17.& Camil. Gallin.in d. tract.de verbor.ſigni lib. 6.per plura capita,& lib. 8.a cap.1.cum multis ſequen.Barboſ.in 4.p.rubr. ff.ſolut. matrim. num.51. verſ. quinimo videtur, & Hortenſius Cabaleanus vbi ſupra 4.p.a num.380 cum ſeq.Doctiſsimus Michael Paſtor decis. 202. nu.37.inter decis. D. Ioſephi Seſſe.par.2.

R In oratione pro Cecinna,Garcia de Hiſpan. nobilita.gloſ.2.§.1. num 6. Aymon. conſ.186. nu.5. Bal.conſ.457.lib.3& 352 lib. 1. Ferdinan. Vaſqui. lib.1.controuerſ. illuſtri. cap.43.num.4. & Gallin. vbi ſupra. lib.1.cap.4.

S Seneca lib.12.epiſt.84

T l.non figura, ff. de action.& obligat.l. ſtipulatio.la grande, verſ. Sabinus ex magna,ff.de verb. obligat.Arnold.in tracta. de ęquit.iur.lib.1.tit.16. num.7.Connan.commentar.iur.lib 1.cap.12.nu.7. pag.69.B.Duare.tit.de legib.cap.8.

V Corne.conſ.29. vol.1. Cephal.conſ.179.num.1. vol.2. Tiraquel.in præfatio. de retract. lignagier, no.73.Arnold.vbi proxime lib.1. tit.10. per tot. Camil.Borrel. in additio. ad Bellug. rubr. 1. verb. mentem legiſlatorum, Anton.à Sola in conſtitutiones Sabandię 2.par.tit.de edict.annonæ,gloſ 8. nu.3. & ſequen.Ioſeph. Gonçalez variar.quæſtionum,cap.36.num.53.& ſequen.facit tex.in l.non dubium,C. de legib. & in l.ſi libertus minorem de iur.patronat.Surd.in tracta.de aliment.tit.9.q.17.num.18.& ſequen.& decis.35.num.14 & decis.43.num.8.& 9.decis.168.num.26.facit tex.in l.nominis, & rei.6. §. verbum ex legibus,ff.de verborum ſignificatione,l.ſcire oportet,§.aliud de excuſat. tutor. Gloſ. intentionis in cap.ſi propter tua de reſcript.in 6.Aleiat.in l.hebes, §.hoc ſermone, de verbor. ſignif.Vaſqui. controuer. illuſtri.lib.1.cap.30.Matheacius de via & ratione iuris,lib.1.cap.10,numer.17. & ſequentibus.

X Arnold.in d.tract.de ęquitat.iuris lib.1.tit.15.num.6.ad medi.Bornin.Caualcan.3.p.decis.1. num.32. decis.4.num.34.& decis.5.nu.6.Aym.Crauet.conſ.281.in prin.Bald.in l.ea quæ,q.11.num.12. C.de condict.indebit.Carpan.vbi ſup.in prælodijs num.245.

Y Leſius de iuſt.& iur.lib.1.cap.2.dubitat.3.pag.9.& lib.2.cap.47.dubita.9.pag.687.

Z Soto de iuſt.& iur.lib.5.q.4.art.2.

A L.in ambigua.ff.de legib.

B l.me-

ratio legis repugnat, *b* verba offendi poſſunt, *c* ex ratione legis, quæ vel in ea expreſſa ſit; vel pro expreſſa habeatur, *d* cum vnica tantum aſſignari poſſit, & de ſtricta ſignificatione ad latam extendi, cum omiſſum dici non poſſit, quod ſub ratione legis continetur, *e* ne alias, cum legem ſeruare volumus, contra eam faciamus. Vt eſt elegans exemplum apud Ciceronem, *f* qui Cęcinam non deiectum, ſed eiectum, hoc eſt, metu ad fundum non acceſſiſſe, contendebat, in ædictum non commiſiſſe, cum eius verba ſint: *ſi quis de fundo aliquem vi deiecerit*, & ſic volebat non comprehendi eiectum, quod quam durum ſit, quiſquè videat, cum leges non ſui gratia, ſed reipub. latę fuerint, in quibus, & ſi chartæ ſtandum ſit, non ſolum quæ ex verbis apertis percipiuntur, dicentur in charta contineri, ſed etiam quidquid preſumptiue ex illis colligi poterit, *g* ſecundum idẽtitatem, vel maioritatẽ rationis in eis expreſſę, *h* vel quæ ex proœmio, ſeu legis præfatione colligi poſſit, *i* nõ ſecundum vniuſcuiuſquè ingenioſi Iuriſconſulti intellectum, & arbitrium, quod noſtri maiores dum chartę ſtandum eſſe ſtatuerunt, auferre intenderunt: ſed ſecundum id, quod omnes opinantur, & conſuetudine, ſeu obſeruantia receptum eſt: *k* quæ potius aſſuetudo erit

B l. meuia, ff. de manumiſſ. teſtam. l. 1. in fin. ff. de ſupellect. legat. l. ſi vno in principio, ff. de locat. l. inſulam, ff. de præſcrip. ver. Clementi. exiui de paradiſo. de verb. ſign. Euerard. in topicis legalibus loco 46. à materia ſubiecta, & Dinus in c. fin. de reg. iur. in 6. Rolan. conſ. 3. n. 13. vol. 1. & conſ. 59. n. 9. vol. 4. Cauallin. milleloq. 27. Deci. conſ. 88. nu. 12. lib. 1. Gutierrez practica. lib. 3. q. 14. nu. 126.

C Gloſ. notabilis in authent. vt ij qui obligatas, §. quæ omnia, verb. ad curationem, collat. 6. Surd. deciſ. 129. nu. 10. & 174. num. 12. & 13. Aym. de antiq temp. 4. p. in prin. nu. 83. Becci. conſ. 62. n. 10. Bald. in authe. quas actiones, vbi Iaſſ. nu. 22. C. de ſacroſanct. Eccle. Oracius Carpanus in prælud. ad ſtatuta Mediolani, nu. 133. 134. cum ſeq. Gallinaceus de verb ſign lib. 3. c. 5. n. 5. & 10. Simon de Prætis conſ. 189. nu. 7. vol. 1.

D Gloſ. in l. quamuis, C. de fideicom vbi not. Bal. Surd. conſ. 240. nu. 14. & 241. nu. 25. Decian. reſp. 30. num. 13. vol. 3. Paul. de Montepico conſ. 85. nu. 27. Alderan. Maſcard. de genera. ſtatuto. interpret. conclu. 4. nu. 167. 169. & 170.

E Aym. conſ. 62. nu. 14. & conſ. 130. nu. 7. Surd. deciſ. 201. nu. 1. & 2. Tiraqu. de retract. conſanguinit. §. 2. gloſ. 1. nu. 19. & 20. Pariſ. conſ. 16. nu. 24. conſ. 66. nu. 63. vol. 3. Socin. Iun. conſ. 128. nu. 190. vol. 1. Menoch. de arbitr. c. 63. nu. 10. & conſ. 4. n. 34. & conſ. 14. n. 15. & deciſ. Rotæ 141. n. 6. 2. p. in nouiſsimis.

F Vbi ſupra.

G Surd. conſ. 201. num. 14. Alexand. conſ. 126. 144. vol. 6. Bart. in l. 3. ff. de ijs quæ in teſtamen. delentur, Felin. in c. tranſlato nu. 2. & 3. de conſtit. Xuarez in l. poſt rem iudicatam, in 2. extenſione. in declaratione legis Regni, nu. 1. & ſeq & facit tex. in l. ſi duo, §. Marcellus, ff. de iureiuran. vbi Iaſſ. & in §. fuerat, nu. 6. n. Inſtit. de action.

H Alexand. conſ. 80. num. 6. lib. 1. DD. de Rota deciſ. 686. num. 2. Alderan. Maſcard. vbi proxime conclu. 4. nu. 113. & 174. & concluſ. 5. nu. 9. & 28.

I Oſaſcua deciſ. Pedemont. 58. num. 5. & ſeq. Pariſ. conſ. 83. num. 13. & ſeq vol. 3. Crauet. conſ. 192. nu. 22. Decius conſ. 10. nu. 12. Gozadi. conſ. 1. nu. 16. Menoch de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 2. nu. 13. Alexan. conſ. 7. nu. 5. vol. 2. & conſ. 54. nu. 11. vol. 4. Bart. in l. fin. nu. 3. ff de hęredit. inſtituen. & in l. 1. in princ. ff. ad maced. Alderan. Maſcar. vbi proxime, conclu 2. nu. 176. & ſeq. 187.

K Ioan. de Amicis conſ. 42. verſ. tertio coniugali, Bertazolus conſ. 71. nu. 21. in ciuilibus, Alex. conſ. 39. col. 1. vol. 3. & conſ. 21. in fin lib. 6. Alderan. Maſcar. vbi ſup. conclu. 2. n. 139. & ſeq. 154. per tex. in l. ſi de interpretatione, & in l. nam Imperator, ff. de legib & conclu. 3. nu. 41. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 2. c. 6. num. 58. Gutier. conſ. 1. nu. 39. Nata conſ. 406. num. 25. Menoch. conſ. 21. nu. 9. & 190. num. 16. & 400. num. 12. & 341. num. 5. & 349. num. 15. latiſsime Ioſephus Ludoui. commu. concluſ. conclu. 38. per tot. omnes in cap. cum dilectus, de conſuetudine.

L Aymon

erit appellanda, nec temporis præſcriptione indigebit, *l* vt ex illa, fori noſtri in dubijs emergentibus interpræ-tari valeant: imo ſi illa nota ſit iudicibus, tenerẽtur eam obſeruare etiam in deciſſorijs. *m* Cum ergo obſeruantia noſtri Regni aſſerat, quod vaſſalli ſeruitutis poſſint à dominis bene, vel male tractari, prohibito voluntatis: non adeo inſulſe hæc verba interpretanda ſunt, vt licita ſit dñis hæc vaſſallorũ mala tractatio, ſed ſolũ impunita, abſq; vllo ad ſuperiorem recurſu, & hoc ſenſu procedit vaſſallos ſeruitutis, † quod attinet ad ius ciuile Arago- 13
num, pro nullis haberi, vt de ſeruis dicebat I.C. *n* cum domini, hac poteſtate vtentes, poſſint eis nullam omnino regulam foralem ſeruare, & ideo apud ipſos pro nihilo reputantur: cum tamen Infantiones, in locis eorum habitantes, aliquid exiſtimentur, quia in eis ius cõ mune Regni debet ſeruari, nec valeat ex abrrupto, & manu Regia, contra eos procedi: inde dicti, *Fidalgos*, quia filij alicuius ſint, vt Græcis, & Latinis ſcriptoribus comprobant Couarr. *o* & Garcia, *p* late quid verbum, *algo*, ſignificet, explicantes, quaſi filij eorum ſint, qui aliquid habebant, ſcilicet caſtra cum vaſſallis, cum cætera bona maiores pro nihilo reputarent.

Milites etiam, cuiuſcumquè generis militię ſint, pariter ſunt ab hac poteſtate Dominica exempti, ſiue ſint primi generis, † qui vocantur *de eſpuela dorada q*, 14
de quibus debet intelligi forus noſtri Regni, *r* prohibens ne filius villani ad gradum militię valeat promoueri. Hocquè ab antiquo illo vſu, donandi per Imperatores annulos aureos, forſan deſcendit, quos, vt inquit Budęus, *ſ* ſolis ingenuis donare licebat, qui etiam antiquitus à Cenſore in ęqueſtrem ordinem lectis tribuebantur, *t* vt eos annulus aureus à plebe diſtinguere: Ius autem annullorum aureorum, tam ingenuis, quam libertinis tribuebatur, vt annotatum eſt a Celio Rhodiginio, *u* Auguſtum Cęſarem iura annulorum aureorum.

L Aymon. Cranct. conſil. 118. num. 2. & conſ. 201. nu. 10. & 274. num. 7. & 294. num. 8. Paul. de Caſtro conſ. 348. nu. 4. lib. 1. Alderan. d. concluſ 2. nu. 159. & ſeq.

M Doctor Michael Paſtor huius Regni diſſertiſsimus Aduocatus, ac diligentiſsimus, & eloquentiſsimus cauſarum patronus, inter deciſiones D. Ioſephi Seſſe, deciſ. 103. num. 51 Alex. conſ. 14. numer. 1. in 5. Decius conſ. 402. nu. 10. & conſ. 447. ex num. 10. M. Anton. de Amatis deciſ. 95. num. 6. & 7.

N L. quod atinet, ff de regu. iur.

O Lib. 4. variar. cap 1. & Sebaſtian. Couarr. in theſauro de la lengua Caſtellana, dictione fidalgo, folio 401. col. 1. & ſeq Fray Ioan de la Puente en la conuiniencia de las dos Monarchias, lib. 4. cap. 5. §. 2. pag. 237.

P De nobilitat. gloſ. 18. num 18. 19. & 36. latiſsime poſt alios Gutier. practicar. lib. 3. q. 13. per tot. Villadiego in prolog. del foero Iuzgo. gloſ. legis ſecundæ, ou. 29. & ſeq.

Q Garcia vbi proxime, gloſ. 1. §. 1. a nu. 51.

R l. tit. de creat militum.

S In annotatio. ad legem finalem de Senator. pag. mihi 198. quem in hoc increpat, Forcatul. in Eupidi. iuriſperit. cap 15. n. 6 Menoch. de arbitrar. centur. 5. caſ. 402. nu. 4. Alex. ab Alex. lib. 2. dierum genialium, cap. 19. in princ. pag. mihi 254.

T Ioan. Roſinus lib. 1. antiquit. Romanarum capit. 17. & Carol. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum, lib. 2. cap. 3. verſ. poſtremo vero, Iuſt. Lipſius electorum, lib. 2. cap. 8. pag. 471.

V Lib. 6. lection. antiquarum, cap. 12. & Menoch. d. caſu 402. nu. 7. & 8.

X Tiraq.

reorũ donaſſe Antonio Muſſa, Medico, libertoque ſuo; necnon Menne x SextiPompeij liberto, poſt proditã patroni ſui claſſem; quod magis tertio generi militię cõuenit, cùm, qui illud ius habebãt, nõ mutarent conditionẽ, ſed ſolum ingenuitatis iura obtinebãt, dum viuebãt, de quibus inquit noſter I.C. y quod viuunt quaſi ingenui, & moriũtur ſicut liberti. Secũdo genere militię fruũtur illi, qui priuilegio regis milites creãtur: de quibus dici poteſt, quod de libertinis dicebatur, quod imaginẽ ingenuorũ induebant: z ita iſti magis imaginẽ militiæ induũt, quàm veri milites fiant, cùm nobilitas carnis, quæ politica dicitur, tribus principaliter cõficiatur, ſcilicet nataliũ antiquitate, diuitijs, & honoribus, Qui enim maiorũ ſuorũ imagines habebãt, antiquitus nobiles dicebantur, a vel qui ius ponẽdi imagines habebant, nõ enim ex genere, ſed ex imaginũ multitudine omnis nobilitas, & imagines ex magiſtratu; quæ cum ſuis titulis idcircò in prima ędiũ parte poni ſolebãt, vt maiorũ virtutes poſteri non ſolùm legerẽt, verum imitarẽtur: Imagines enim ſolis ijs, qui Magiſtratus curules geſsiſſẽt, ponere licebat, vt Ædilibus Curulibus, Prætoribus, Cẽſoribus, & Cõſulibus, quarũ loco arma, b & inſignia noſtri tẽporis ſucceſſerũt: inde originẽ habet hodierna cõſuetudo ponẽdi arma, & ſtẽmata nobilitatis, ſupra portã domus, vel Palatij. Vnde nõ ſolum creatione, ſed aſſumptione in Senatũ, ſeu cõſiliũ regiũ, c nobilitatẽ quis adipiſcitur: & licet Principes, ſua ſola volũtate, poſſint priuilegia nobiliũ d, quibus voluerint, cõcedere: nunquam tamen veri nobiles fient, niſi prędicta cõcurrant. e Sicut requiſitus quadam die Sigiſmundus Cæſar à quodam plebeio, ſibi admodũ dilecto, vt illũ faceret nobilẽ. Reſpondit, diuitem,

X Tiraq. de nobil. c. 31. nume. 63. & Sigon. vbi proxime in fin.

Y l. falſa, ff. de cõdit. & demõſtr. l. etiã. de bon. liberto. Cuiac. li. 4. obſeru. c. 5

Z l. vnic. C. ad leg. viſcelli. cum multis cõgeſtis à Pli. lib. 33. natu. hiſto. ca. 1 Coua. li. 2. cómen. iur. c. 12 Alex. ab Alexã. lib. 2. dierũ genni. c. 19. Sueto. in Claudium, c. 25. ibi, Claudium Cęſarẽ imaginarię militię genus inſtituiſſe, &c. Paleor de not. & ſpur. c. 62. o. 5.

A Ioan. Roſin. antiquita. Romans. li. 1. c. 19. Carol. Sigo. de antiquo iur. ciuiũ Romano. li. 2. c. 20. Iuſt. Lipſi. d. lib. e. elector. c. 29. pagi. 442. facit tex. in l. ex liberalitate, verſ. Neq; eius oomine, ff. de operib. publi. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. 15. Ludoui. Gomez, §. pęnales, n. 5. Inſtitu. de action. Ripa in c. cum Eccleſia Sutrina, nu. 97. de cauſ. poſſeſsio. Gutier. canonic. quæſt. li. 2. c. 14 n. 11 & practic. lib. 3. q 16. n. 46. Vale. Maxi. c. 8. l. iniuriarũ, la 8. §. ſi quis, de honorib. ibi, Imaginẽ, ff. de iniur. l. ſi legatũ, in prin. ff. de operib. publi. l. lex quæ adminiſtratores, §. Nec vero domum, C. de adminiſt. tuto.

B Caſa in cathal. glo. mũdi. p. cõſide. 38. cõcl. 10. & Tiraq. de nobilit. d. c. 6. n. 15. & 16, Bart. in l eorũ ff. de pœo.

C l. 2. in prin C. de legib. l. quiſquis, ibi, Pars corporis noſtri ſunt, C. ad legẽ Iul. maieſt. l. 1. vbi Bart. & Ioan. de Plate. in l. ius Senatorum, & l. Senatoré, cum l. ſequen. C. de dignitat. lib. 12. Bonus de Currilis de nobilita. p. 3. nume. 42. Guid. Pap. deciſ. 376. n. 1. Renat. Chopin. de dona. Frãciæ, lib. 2. tit. 26. n. 12. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. 21. & Sixti. de regalib. lib. 2. c. 15. n. 22.

D Bar. in d. l. 2. n. 62. C. de dignitat. lib. 12. & Bonus de Curtil. in tract. de nobilita. p. 2. num. 51. & 52. & Tiraquel. c. 6. n. 1. & per tot. Fului. Pacian. in tract. de probat. lib. 2. cap. 26. n. 19. cum ſeqq. Petrus Caleſatus in ſpecul. nobilitatis, n. 7. Medicis in tract. de diffinitionib. 2. pa. diffinitio. 42. Gutierr. practicar. lib. 3 q. 14. n. 58. & q. 16. n. 35. & 110. & q. 17. n. 132. Guardiola de la nobleça de Eſpaña, c. 4. & 5. Villadiego in prolog fori juzgo. gloſſ. legis octauæ, num. 36.

E Otalora de nobilitate, 4. par. c. 1. num. 2. cap. 6. num. 24. Rebuf. in praxi titu. de reſcript. nobilitatis, nume. 3. Rodericus Zamorenſ. in ſpecul. vitæ humanæ, lib. 1. cap. 5.

tem,& exéptum te facere poſſum; nobilem verò minimè. Quod eſt intelligendũ de vera nobilitate,non verò de præſumpta, & ciuili; *f* nam (vt inquit Seneca) nõ facit nobilẽ atriũ plenũ fumoſis imaginibus, animus eſt, qui facit nobiles,vt cecinit quidam Poeta: *g*

Sis licet ingenuis,clariſq; parentibus ortus,
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Adde decus patriæ,& claros tibi ſume propinquos,
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Sint tibi diuitiæ,ſit larga,& munda ſupellex.
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Denique quidquid eris,niſi ſit prudentia tecum,
Magna quidem, dico,beſtia ſemper eris.

Tamẽ,quia hæc priuilegia,in maximũ vniuerſitatũ detrimentum,paſſim à Regibus cõcedebãtur per Regem Ioannẽ II. fuit cõditus forus, *h* quod nõ poſſint deinde creari milites , niſi qui eſſent in poſſeſſione Infantionatus,vel in expeditione belli:quod eſt intelligendum ob merita belli, & pro rebus in bello recte geſtis;vt fuit declaratũ in Curia D. Iuſtitiæ Aragonũ. * Sed etiã eſt qualitas foralis,vt poſſit quis creari miles, ſi ſit ciuis honoratus ciuitatis Cęſarauguſtæ, *i* ideſt in matricula virorũ cõſulariũ deſcriptus, *k* aut Doctor in ſcientia regia iuris;licèt hæc vltima in Aragonia perſonalis ſit,neque in filios deſcẽdat,vt tanquã ex milite deſcendentes,Infantiones maneant:licet frequẽter & bellica virtus, & literaria peritia origo nobilitatis extiterint; & qui in his duob[9] maximè cęteris excelluerint noti à ſe,à ſeq;orti,homines noui,& filij terræ vocabãtur:quia ſuas tãtum,nõ veró maiorũ imagines habuerint,eorum veró poſteriores nobiles exiſterent.

Tertiũ genus militũ eſt,eorũ,qui vulgariter vocãtur, *Caualleros pardos*,qui parũ diſtãt à proxime relatis,niſi quod certis ſolẽnitatib[9] crearẽtur cũ nec nobilitatẽ adquirãt,ſed tantũ exẽptionẽ à tributis,& peitis,qui vocãtur, *Infantiones de carta, l ſeu de priuilegio*;ac proprius *frãchi*; ſicut illi, qui nõ origine ciues Romani erant,ſed ob merita ius Vrbis illis dabatur, *m* aliquando veró ob pecuniam. *n* De quibus debent intelligi vltima verba Fori Regis Ioannis,ibi: *E que el que aura ſeyer creado Cauallero de otra natura,e condicion de las ſobredichas,haya de tener armas,y cauallo ſuyo.* *o* Sicut equites Romani dicebantur olim

f Bar.in d.l.1. Paleot de not.& ſpur.c.61.nu.1. & c.62.n.4.
G Codr.Vrçeo.in Epigrã.
H Terti.de creatio.milit.
* in proceſſu procuratoris fiſcalis cõtra Petrũ Loçano die 18.Ianuarij 1576
l obſeru.1.in fin.titu. de conditio. Infantiona.& forus vnic.tit.de los Doctores en Drecho. D. Petrus Cenedo 2.p. collect.15.n.5.Didac.Perez poſt plura Doctorum priuilegia relata li.4.Ordina l.1.tit.1.verb.Nobleça.p.773 verſ.Eſt tamẽ dubium,vbi ad partes late diſputat.
k Fõtanel.de pact.dotal. clauſu.3.gloſ.2.n.2, & 77
L obſeruan.fin. tit.interpretatio qualiter , & in quib[9] for.mulier francha. & for.ingenua,tit.de iure dot. Bart.in l.ſi is qui pro emptore.vbi Iaſ.n.29 2.ff. de vſucapion Hierony.de Blanc.in commentar.rerũ Arahonenſ.tit. de optimatib.& Palatiois.pag.305. Bardaxi de offic. Gubern. q.5.n.34. & nouiſsime & eleganter noſter Seſſe 1.p. deciſ.1.á n.12. cum ſeqq.
M Vvolephangus Lazius lib.12.Reipublicæ Romanæ cap.1.pag.888.in fin.
N Act.Apoſtolor.cap.22 verſic.27. ibi, Ego multa ſumma ciuitatem hanc cõſecutus ſum. vbi alij legunt, ciuilitatem.
O conſonat l.7.titu.2. lib.6.Recopil.

lim, p quibus à Cenſoribus lectis, & in numero equitum deſcriptis, equus publicus tribuebatur, cuius adeptio grauiſſima equiti ROMANO ignominia erat: nõ quod actu debeāt habere iſti equites equum, & arma propria: ſed ſufficiat, ſi parati exiſtant Regi, tempore belli, armati, & equites ſeruitium exhibere, vt foro ſatisfiat; pro vt in ſimili tradit Garcia q deciſum fuiſſe in Curia Pinriana, omnes tamen prædicti, ſi in locis dominorũ habitēt ęqualiter liberi, & exēpti ab eorum abſoluta & dominica poteſtate ſunt, quę niſi in vaſſallos ſeruitutis exerceri nõ poteſt: & licet nobilitas nõ pręſumatur, cum nõ ſit qualitas naturalis, ſed accidentaliter homini ſuperueniat; ta-

15 men ſi quis litiget † cum domino, pretendens eſſe Infantionem, debet medio tempore protegi, ne dominus vtatur in eum abſoluta & dominica poteſtate, ſaltim quo ad executionem irretractabilem, & onera extraordinaria, cum hoc reſpectu, petens ſe declarari liberũ, debeat haberi pro libero, r &, litependente, tuendus eſt priuilegiatus in ſuo priuilegio: ſ verificaturq́; doctrina eorũ, t qui dicunt, quod ſeruus petēs libertatē, pendētelite, habeatur pro libero. Sed quo ad alios effectus diſtinguitur, & nõ paſſim pro libero habebitur, u vtputà quo ad ordinariã poteſtatē; atq; ita pendētelite cogetur cum cęteris vaſſallis tributa ſoluere, & onera ſubire, donec ſaltim quo ad poſſeſſionē, Infantio declaretur, x vel ſuper ea iuris firmã obtinuerit, quia nec pro libertate, neq; cõtra libertatē præſumitur, ſed ſolum attenditur ſtatus perſonę, y an ſcilicet in poſſeſſione libertatis, vel ſeruitutis

16 ſit. Et hæc fuit cauſa & origo firmarũ † Infantionię, quę vulgó, *volãderas* appellãtur; ne quis ſine cauſę cognitione poſ-

P Stephan. Vvihand. Pigi. in annalib magiſtratuũ Rómanorũ, lib. 3. pagi. 167. & 168. Petr. Herod rerũ iudicatar. lib. 2. sit. 16. c. 14. Q vbi ſupra gloſſ. 10. c 9. R cap. fin. vt lit. pendent. l. cum aliquis, C. de lib. de liber. l. diximus, ff. de excuſat. tutor. cum declaratione Baldi in l. 2. C. vt lite pēdent. de qua per Mãdel. conſ. 20. n. 14. idem Bal in l. addictos, C. de Epiſcopal. audient. cum concordan tibus per Iaſ. in § pœnales n. 108. Inſtitut. de action. Purpurat. in l. 1. o. 3 8 1. ff. de offic. eius, &c. Alexan. in l. 4. C. condemnatum, n. 10 28. in fin. & 29. ff de re iudic. Bald. in l 2. n. 5 2. verſ. Præterea exceptio, C. de ijs qui accuſat. poſſ. & in l. eum qui, n. 21. C. de adulter. Cãcer variar. 2. p. cap. 10. n. 34. & 35. Caballi. milléloq. 726. n. 4. & millé loq. 722. & 723. notat late Alexand. in l. 3. §. ſi ſeruus, n. 7. de adquir. poſſeſ. & faciunt dicta Ripæ in d. l. 4. §. cõdēnatum, n. 61. vbi Iaſ. num. 9. Matthæ de Afflict. in conſtitu. Neapolit. rub. 1. o. 12. Iul. Clar. in praxi, § fin. q. 94. o. 16. S Moli. verb Litepēdēte. fol. 210. Grãmati. eeciſ. 87 n. 7. Couar. li. 1. variar. c. 16 n. 16. & Barda. in priuileg. general. Aragon. n. 5. Gutier. practicar. lib. 1. q. 25. T l. ordinata, ff. de libera. cauſ. l. lite. C. eod. not. Baldus in l. ſi is qui, §. ſi ſer. ff. de vſucapio. Caſane. in conſuetu. Burgun. rubr. 4. de manis mortes, §. 2. Nellus in tract. de baunitis, 4. p. 2. tẽporis. q. 5. Caſane. cõſ. 54. in princ. & colũ penul. Curc. iuni. cõſ. 124. Bart. in l. 2. col. 2. ff. ſi quis io ius vocatus. Abb. & Anto. de Butri, in c. ſi Clericus laicũ, de for. comp. Cepha. cõſ. 241. n. 28. Surd. deciſ. 6. n. 8. & 9. Guilie. Benedict. in c. Raināius, verb. Nomine Andelaſiã, n. 95 2. Paz in pract. 1. tom. c 9. §. 4. facit tex. in l. denũtiamus, C. de ijs qui ad Eccle. cõfu. & in l. 1. C. qui dar. tutor. poſſ. l. 4. tit. 5. parti. 3. V l. ſi cui. §. licet. ff. de liber. cauſ. l. liberis. eod. titu. l. qui ſtatus. ff. de re milit. & not. DD. in l. 1. §. per ſeruũ, ff. de adq poſſ. X c. cum perſonæ, de priuileg. in 6. l. 9. tit. 1 1. li. 4. Recop. & l. 6 tit. 2. li. 4. Ordin. Cancer 2. p. varia. c. 2 n. 261. & ſeqq. not. Palaci. Rubi. in c. per veſtras, 2. notab. §. n. 43. de donat. inter vir. Couar. li. 3. varia. c. 16. n. 11. Otalo. de nobil. 3. p 5. part. princ. c. 2. n. 5. Bar. Iaſ. & alij in l. ſi prius. ff. de non. oper. nunc. Bal. poſt alios in l. vis eius. C. de probat. & Ruin. cõſ. 28. vol. 4. & tex. in l. penul. ff. de aqua quotid &c. Y Bar. poſt gloſſ. ibi in l matrẽ, in noua lectu. C. de proba. in l. is poteſt. n. 15. verſ. Videamus qualiter. ff. de adquir. here. Pacir. de proba. li. 2. c. 19. n 24.

ne poſſeſſione ſuę Infātionię,in qua ſe aſſerit exiſtere,priuetur:hocq́;modo ſe iactās prouocat regium fiſcū,& vniuerſitatem ad iudiciū ſuper ſua Infantionia, [z] ſemperq́; antiquitus tale Infantioniæ iudicium à præſentatione iſtius firmæ incipiebat. Ex q̄ua,vt inquit noſter I.C. Vlpianus, [a] fiducia ingenuitatis ſuæ in ſe ſuſcipit probationes (vocitando [b] fiſcum & vniuerſitatem, vt contradictionem faceret, ſi defenſionibus ſuis confideret): ſed ſunt † aliqui noui & exteri homines, qui pecunia redemptis teſtimoniis, vel ex aliqua longinqua regione, vel ex aliqua iam defecta familia, ſibi auos, vel atauos fingētes, ex ignotis, notos; ex obſcuris, claros; ex plebeiis patritios & nobiles eſſe contendunt & probare nituntur. Sunt & alij, quorum licet aui, & ataui noti ſint, ac virtute, & honeſtate familiæ perſpicui,(quorum virtutē, & bonitatem, vtinam ipſi imitarentur) tamen diuitiis in eam ſuperbiam, ac vanitatem efferuntur, vt nomina auorum paruipendeant, & illa vel omnino (nulla iuſta impellente cauſa) deſerant, vel aliud fictitium nobilioris familię aſſumant, quaſi Deum increpantes, cur eos nō ex nobilioribus parentibus procreauerit, cui vt inquit Apoſtolus: [c] *Nemo poteſt dicere, cur me feciſti ſic: An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam.* Sed hæc omittamus, quia vt inquit idem Paulus, [d] *vanitati creatura ſubiecta eſt*, maxime diues, [e] cui ſæpé euenit, vt inquit Ann. Seneca: [*] *Vt dum notus nimis omnibus fieri procurat, ignotus moriatur ſibi*. Sed ad inſtitutum reddeuntes, dico, quod ex ſupra dictis infertur, quòd † ſi in loco adſit burſa, ſeu matricula, in qua ſoli Infantiones ſint deſcripti, & inſeculati, non debet quis litependente deſcribi, neque ad officia, Infantionibus tantum debita, promoueri, [f] neque à contrario, ſi deſcriptus, aut ad munera, & honores Infantionum aſſumptus ſit, debet inde litependente, remoueri, [g] etiam poſt primam ſententiam, pendente appellatione, ſed omnia integrum ſtatum, & illęſſum debet retinere, quem habuerunt tempore litis motę: & hoc quoad ordinariam poteſtatem, nam quoad extraordinariam, quę abſoluta à noſtris appellatur, litependente non iudicabitur vaſſallus,

17 (beside "ret): ſed ſunt † aliqui noui")

18 (beside "tes, dico, quod ... ſi in lo-")

Z Molina verbo, Infantiones, in practica procedendi ſuper Infançonia, fol. 176. colum. 4. & folio 177. col. 1.
A in l circa. 14. ff. de probatio.
B l. diffamari, 5. C. de ingenuis manumiſſ.
C ad Romanos c. 9.
D ad Romanos c. 8.
E vt enim inquit Marcus Marinus in Arca Noe, Hebraice dicitur Ric, quod à Latinis vanitas.
* in Thyeſſem act. 2. in fine, vbi ſchol. Mart. Anto. del Rio, pag. 214.
F ex traditis per Couarruui. vbi ſupra, & Otaloram vbi ſupra, cap. 3. nume. 5, argumen. dictæ legis, qui ſtatus, ff. de re milita. l. reus delatus. ff. de muner. & honor. l. ſi vt proponis, C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. cap. omnipotens. vbi gloſſ. & Doctores de accuſat. l. qui de libertate, ff. de liber. cauſ. Gutierrez lib. 1. practicar. q. 25. Auendan. de exequen. lib. 1. c. 19. n. 31.
G Couarru. & Otalora vbi ſupra num. 8. argumē. text. in ca. non ne 8. quæſtio. 4. gloſſ. in cap cum nō liceat. de præſcript. gloſſ. in cap. ſæpe, vbi Abb nume. 14. de appellat. text. in l 2. §. fin. ff. de pen. & in l. 1. §. integer, ff. nihil nouari appellat pendent. l. qui à latronibus, §. ſiquis. l. eius, § fin. ff. de teſtam l. furti. §. 1. ff de ijs qui notant. infam. Viuius deciſio. 455. & nota. per Gotierrez lib. 1. practicarum quæſtionum, q. 39. per tot.

vaſſallus, ſed Infantio, quemadmodum licet lis nulla inter dominum & ſeruum, patrem & filium, in poteſtate conſtitutum ſubſiſtere poſſit, *h* tamen ſuper filiatione, patriavè, ac dominica poteſtate lis ſubſiſtet, & ea pendente, quo ad eam, nec pro filio, nec pro ſeruo reputabûtur: ſed poterit ſeruus tanquam liber tranſigere, *i* eiq; pendente lite ſuper ſtatu, ſi propter ætatem ſe defendere nequeat, tanquam libero tutor dabitur. *K* Quemadmodum ergo, ſi lite pendente adſit ſuſpicio, quod poſſeſſor non ſolum dilapidabit fructus, ſed etiã rem, eius adminiſtratio interdicetur: *l* ita pariter propter metum Baronis, volentis vti ſua abſoluta poteſtate, poterit per Curiam D. Iuſtitiæ Aragonum inhiberi, ne lite pendente ea vtatur, vt fuit prouiſſum hominibus de Fauara cõtra dominum, cum quo litem gerebant, anno 1542. licet poſtea fuerit talis inhibitio reuocata per tres Locumtenẽtes, repugnantibus (& meo iudicio, ni fallor iure) aliis duobus. Et ſimilis inhibitio fuit prouiſſa noſtris temporibus hominibus de Pina, contra Comitem de Saſtago eorum dominum, quia facinus, cui non reſiſtitur, fouetur, *m* & cum perturbare facinoroſum poſsis, & à violentiis, & iniuriis innocentem oppreſſum defendere, ſi non facias, fouere eſt. Si autem executio, quę ex poteſtate abſoluta timetur, retractabilis ſit, impediri non debet, ſed dici poſſet, quod pẽdeat *n* ex futuro litis euẽtu.

Si territorium ſit ad manus regiæ Audientiæ, vel Cu-
19 rię D. Iuſtitiæ Aragonum † cum ſuis pertinentiis, vel iu-
ribus apprehenſum, ſeu ſequeſtratũ, omnes vno ore eo
20 caſu fatẽtur, *o* nec dominos, nec Commiſſarios forales †
vti poſſe abſoluta poteſtate; nõ quod abſoluta poteſtas ſpecies ſit iuriſdictionis criminalis, vt aliqui voluerũt *p*, ſed effectus dominij, vt ſupra diximus. Et licet obſeruãtia regni videatur ſignificare iuriſdictionem, appellari poſſe, tamen intelligi debet, quatenus iuriſdictio ſignificat poteſtatem priuatam, *q* quam quis habet in ſuos

H l. lis nulla, ff. de iudic. cap. fin. §. fin. de iudic. in 6. l. actiones, de action. & obligation. Hippolytus ſingular. 613. l. interpoſitas ad finem, vbi notant omnes. C. de tranſactionib. Bald. in cap. de cætero, & in cap. ſtatuimus, de tranſactio. iuncta gloſſa in dicta l. lis nulla, vbi Bartol. & Albericus, & facit l. 1. C. de patria poteſt.

I Bart. & alij in dicta l. interpoſitas, num. 8. & in fin. C. de tranſactio.

k l. ei qui de ſtatu, ff. de tutor. & curator. dat. ab iis, & notat Bartol. in l. ſi impuberi, nume. 3. eodem titulo, & facit l. 1. C. qui tutor. dar. poſſ.

L Portoles in ſchol. ad Molin. verbo, Domini locorum, nume. 28. in fine, ex traditis à Bald. in l. 1. num. 9. verſic. In contrarium, C. ſi à non competent. iudice. noſter Seſſe de inhibit. c. 4. §. 4. n. 29

M cap. eſt iniuſta, in fine, cap. ita plane, 23. quæſtione 4. cap. error, 83. diſtinctione, cap. facientis, 86. diſtinctione, cap. ſicut dignum. §. 1. de homicidio, 7. cap. conſtitutus, de teſtibus, l. qui liberos, in fine, iuncta gloſſ. ibi, ff. de ritu nuptiarum.

N Oldraldus conſil. 22. 23. & 180. Felinus in cap. conſtitutus, num. 17. de reſcript. Aymon conſil. 252. n. 5.

O noſter Molinà in repertor. verbo, Domini locorum. verſic. Locus alicuius Baronis, fol. 110. colum. 2. & verbo, Vaſſallos, verſic. Limita ſecundo, folio 314. colum. 3. Seſſe deciſio. 73. n. 3. 10 & ſeqq.

P Seſſe 1. p. deciſ. 73. n. 4. per obſer. itẽ per forũ, ibi Licet nullã aliã iuriſdictioné criminalé habeant, tit de priuileg. milit. iuncta gloſ. alia in l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugit. & in c. ſedes, de reſcrip. Moli. noſter verb. Siſſæ, in fin. & verb. Aduocatus ſi eſt proceſſus. vbi Porto. in ſchol. 1. p. n. 75.

Q Bal. in l. Imperium, n. 3 ff. de iuriſdictio. & c. Abb. in cap. cum contingat, num. 10. de for. compet.

P. de Re-

in ſuos ſubditos. Vnde, cum talis abſoluta poteſtas in qualitate dominij fundetur, mirum eſt, quod Commiſſarij curię, qui ſententiam in proceſſu apprehenſionis, lite pendente, obtinuerunt, ex qua non domini, atque poſſeſſores, ſed nudi rei detentatores, & commiſſarij efficiuntur, ſimileſque illis, qui cauſa rei ſeruandæ in poſſeſſionem miſſi, non poſſidere, ſed in poſſeſſione eſſe dicuntur, poſſint vti poteſtate abſoluta, in pręiudicium collitigantium re abutendo, aduerſus quos nec pręſcribere valent, ſed deberent abutentes tanquam nudi detentatores, adminiſtratione rei priuari: ſicut fuit deciſum in Curia Iuſtitię Aragonum in quadam cauſa Eluirę Sanchez, vbi ſub pœna priuationis cōmiſsionis fuit iniunctum illi, qui ſententiam obtinuerat, in quibuſdam vineis, quod eas culturaret; quia non culturare, deteriorare eſt; quod commiſſarijs Curię non conceditur: ſed quidquid de iure ſit, hoc tamen foro, & praxi regni receptum indubitanter reperitur, quòd iſti commiſſarij vti poſſint abſoluta poteſtate, iuraque loquentia de domino, verificentur in iſto nudo detentatore, qui reſpectu non collitigantium, poſſeſſor efficitur, & iura, domino competentia, exercere poteſt, obtenta ſententia in iſto ſummariſſimo poſſeſſorio, expectata petitorij determinatione in alio ſeculo: vt in ſimili tradit Borrellus. R Et quod magis mihi mirum videtur, quod aliquibus noſtri regni iudicibus viſum fuerit hanc abſolutam dominorũ poteſtatem, † non ſolum eſſe meram facultatem diſponendi de rebus, & perſonis vaſſallorum pro libito voluntatis, impunitatem eis tribuentem, & recurſum ad ſuperiorem vaſſallis denegantem; ſed eſſe ius formatum, quod iuriſdictione adiuuari debeat: vt ſenſerunt Locumtenentes D. Iuſtitiæ Aragonum 1 * reponentes D. Martinum ab Aragonia, Ducem Villæ formoſæ, in rebus, & iuribus hominum villę de Luna, in quibus illi ſententiam reportauerãt. 2 * Ex vi occupationis per eum factæ, in vim ſuę abſolutę poteſtatis, die 10. Iulij 1576. Sed prędicta repoſitio fuit reuocata per regiam Audiẽtiam. 3 * Et cum facta fide in regia Audientia in prędictis proceſsibus prędictæ occupationis, & ſententię, in fauorem ſuorum vaſſallorum latę, petiſſet in regia Audientia, ſe cōmiſſarium Curiæ nominari; reſponſum fuit, locum non habere: à qua ſententia, habito recurſu per viam iurisfirmæ ad Curiam D. Iuſtitię Aragonum, fuit per tres Locumtenentes recepta, alis duobus (męo iudicio ni fallor) iuſtè repugnantibus: cum occupatio im vim abſolutæ & dominicę poteſtatis, non ſit iuſtus & legitimus titulus, ad transferendum ius, competens vaſſallis, in dominum. 4 * Nec vllam concludentem diſcriminis rationem 21

R. de regis catholici præſtantia, cap. 18. n. 41.
1 * in proceſſu Hieronymi Torrero, & in alio Michaelis Torrero ſuper apprehenſione villę de Luna, die 31, Ianuarij 1577.
2 * die 24. Ianuarij 1572
3 * in proceſſu Iuratorum de Luna ſuper appellatione, die 9. Decembris 1577.
4 * vt ſẽſi in proceſſu D. Frãciſ. de Mõte Catheno ſuper aprehẽſione loci de Vallouar in art. iurisfirma.

tionem reperiam, hoc reſpectu, inter Commiſſarios fo-
rales, † quibus res à lege, & foro commiſſa eſt, quæ ſe-
22 queſtratio appellatur; & commiſſarios curiæ, quibus iu
dicis decreto rei detentatio pendente lite commiſſa eſt,
quæ recredentia dicitur: cum vtroquè caſu, ſ ſub ma-
nu Regia, & auctoritate Prætoris res poſſideri intelliga
tur, & ſi commiſſarijs curiæ permittitur, cur non com-
miſſarijs foralibus? Cum ambo debeant omnino bo-
nam fidem præſtare: nequè ex quacumquè poteſtate,
quantumuis libera, præſumatur eis conceſſum, t quod
poſſint dilapidare, re abuti, doloſe & contra bonam fi-
dem agere, vel donare: Si ergo vti abſoluta poteſtate,
vt volunt Foriſtæ, eſt re propria abuti, eamquè dilapi-
dare poſſe, & ideo non eſt permiſſum, quod illa vtan-
tur viduæ, u & alij vſufructuarij locorum, licet habeant
pro adminiſtratione generale mandatum, & appella-
tione dominorum contineantur, in multiſquè caſibus
dominij ſint participes, x quia non ſunt vere domini:
y nec etiam hoc permittitur tutoribus, † quia poſſent
23 vtendo totius rei proprietatem deſtruere: quinimo nec
etiam permittitur dominis feudalibus. z Et licet tuto-
res Principis ſupremi poſſint exercere iuſtam, & legiti-
mam poteſtatem abſquè recurſu, ſecundum Docto-
res, a tamen illi loquuntur de tutoribus eius Principis,
qui abſolutus eſt, nec alium in ſuperiorem recognoſcit,
& ſic poſſet verificari in noſtris Baronibus, qui remota
appellatione iuriſdictionem inter ſuos vaſſallos exer-
cent. Ex quibus omnibus videbatur hæc abſoluta pote
24 ſtas deneganda commiſſarijs curię, † qui ſententiam in
poſſeſſorio ſummariſſimo obtinuerunt, quæ multo le-
uius ius tribuit, b quam ſit viduarum, vſufructuarij, &
domini feudalis, quibus non conceditur, cum per illam
ſola detentatio rei, penes commiſſarium curiæ, ſit per
Iudicem decreta. Alias namquè ſicut poſſet commiſſa-
rius, in vim abſolutę, vnum vaſſallum occidere, poſſet
etiam

S Rebuf. ad conſtit. Gallicas tractat. de mater. poſſeſſoria, art. .. gloſ. 1. num. 10. pag. 249.

T l. creditor, §. lucius, ff. mandat. l. ſi pater, ff de ijs quæ in fraud. credit. l. contra, §. filius, ff. de pact. l. ſi procurator, ff. de condic. indebit. l. cum quidam, ff. de legat. 2. cum concord. per Molin. de Hiſpan. primogen. lib. 2. cap. 5. nu. 15 & Peralt in l. 1. num. 74. de legat. 2. laſſ. in l. ſi ſic in fine principij de legat. a Cephal. conſ. 34. nu. 25 & conſ. 842. num. 87.

V For. 1. tit de iur. viduitat. Noſter Regens Martin. Monter deciſ. 8. a nu. 16. & per tot.

X l. 1. §. fin. ff. de oper. nou. nuntia. l. 1. §. fin. ff. vſufructuar. quemadmod. caueat, l. in venditione, ff. de bon. auctorita. iudic. poſsiden. in prin. l. 4. ff de vſufruct. l. oſſa, §. penulti. ff. de religioſ. l. 1. §. non ſolum, ff. de arbor cedend. l. liber homo, la 2. in fine principij, ff. de verborum obligatio. l. cum filius, §. dominus delegat. 1. l. ſi vſusfructus, ff de aqua pluuiali arcend. Federic. Scotus in commentarij ad rubricam de nou. oper. nuntiatione, num. 248. cum duobus ſequen. Pinellus in l. 1. 3. p. in princip. C. de bon. mater.

Y l. 1. § 1 verſ qui ſeruũ, ff. ad Silania. l. item apud Labconem, § ſi vſumfructum, ff. de iniur. l. 2. in princ. ff de religioſ. l. falſus in fine, ff de furt. Gaſpar Cauallin. milleloq. 1.

Z Molin. in repert. verb. vaſſalli locorum feudalium.

A Oldrad. conſ. 52. Benedict. in d. cap. Rainutius, verb. adirectæ impuberi, ſub num. 41. & ſequent. Tiraquel, de iure primogeniorum, quæſtione 40. a numer. 21.

B l. poſsideri, §. fin ff. de adquir. poſſeſ Sola in conſtit. Sabaud. 1. par. tit. de iur. emphiteo. decreto rempublicam, gloſ. 1. num. 1. & 2.

C l. 1.

etiam totam vniuerſitatem deſtruere, atquè ita ius partium, quæ de dominio, illius loci litigāt, ſubuertere. Sed his non obſtantibus praxis noſtri Regni, vt mox diximus, admiſſit, poſse comiſsarium Curię vti abſoluta poteſtate, licet ſecuritas cautionis, ab eo præſtitę, c non ſe extendat ad id, quod in vim abſolutę fit: & certe, ſi meam in hac re ſententiā proferre poſsem, non ſatis applaudet hęc Regni praxis, quod liceat commiſsario, quod non licuit curię, cuius vices in adminiſtratione gerit, à qua tamen non puto (licet dura) tanquam receptiſſima recedendum.

C l. 1. C. quomod & quá do iudex, l. non qui oquid ff de iudic. not. Doctor. in l. Gallus in prin. vbi Fortun. Garcia num. 55. cum ſe q. & Ruin. num. 15. & 16 ff delibe r. & poſthu. & in l. 1. num 1. de verbor. obligat & in l. nemo poteſt. num. 9. delegat. 1 gloſ. & Doctor. communiter in l. ſępe audiui Cæſarem, ff. de offic. Præſidis. Surdus deciſ. 268. núm. 3. & 13. Ioan. Gracian. regul. 485. Velazquez de Auendaño in l. 41. Taur. gloſ. 2. nu. 2. & 5. Carauita in ritibus magnæ Curiæ ritu 18. nu. 2. cum duobus ſequen. Surd. conſ. 98. num. 1. & conſ. 289. num. 17. & 18.

§ Trigeſimus quartus.

Vaſſalli ſeruitutis noſtri regni, cum quibus aliarum Prouinciarum vaſſallis, conueniant, & an in eos exerceatur à Baronibus poteſtas abſoluta per viam juriſdictionis, vel facti impunibilis.

SVMMARIVM.

Vaſſalli ſeruitutis ſunt coloni, & quot fuerint illorum ſpecies. 1. & 2.

Vaſſalli alienantur ſimul cum territorio, & qui parabolani dicerentur, & apud Gallos homines manus mortuæ, & in Cathalonia de Remenza, 2. & 6.

Iuſtinianus in l. 1. C. vt nemo ad ſuum patrocinium. lib. 11. declaratur, & Caſaris locus adducitur, 3.

An bona mobilia, & immobilia ſint ſine diſcrimine occupationi ſubiecta. 4.

Vaſſalli non poſſunt ferre teſtimonium pro domino. 5.

Baro an ſuccedat in bonis vaſſalli defuncti decedentis ſine liberis. 7.

In Regno Franciæ alienigêna non poteſt teſtari de bonis ſuis, ſed Rex capit illa iure Albanagij, & quid in hominibus manus mortuæ. 8.

Barones ſi vaſſallos iniuria affecerint, ſolum Deum habent vltorem, & quam ſtricta ſit illi reddenda ratio. 9.

Manus dominica in quo differat à manu Regia. 10.

An ad abſolutam poteſtatem ſit neceſſarium habere aliquam iuriſdictionem. 11.

Abſoluta poteſtas eſt pars homogenea dominij, & in quo differat à poteſtate iuriſdictionis, & quid ſit iuriſdictio. 12.

Multa permittuntur alicui in viam facti, quæ in viam iuriſdictionis non permitterentur, vt malefactorem fraganti crimine, debitorem fugientem, vel ſuſpectum de fuga capere, armis, vel extra Regnum res prohibitas, vel ſine denunciatione extrahentem ſpoliare, apprehenſum in adulterio occidere, vel recluſum detinere. 13. & 17.

Lege, vel priuilegio, an poſſit concedi alicui, vt poſſit ſe propria auctoritate vindicare,

an

& an talia priuilegia in Aragonia ſint reuocata. 14. 15. & 16.
Rex Aragonum poteſt pro libito voluntatis procedere contra ſuos officiales, tamen ſemper vtitur hac poteſtate temperate. 18.
Remedijs facti permiſſi, quando Ciuitas Cæſaraguſtæ, & Barones vtuntur ſoli Deo rationem reddere tenentur. 19.
Prodigus in Regno, non arcetur poteſtate Magiſtratuum. 20.
Barones vtentes iuriſdictione tenentur vaſſallis ſeruare foros in recto non in ritu. 21.
Barones in Aragonia tripliciter poſſunt conſiderari. 22.
Baro non habens iuriſdictionem non poteſt pœnas iuriſdictionales exercere in vaſſallos. 23.
Loca Baronum à principio fuerunt D. Regis, ſed allodiale dominium illorum acquiſierunt, 24. & 26.
Barones aliquos maioriæ effectus præſcripſerunt. 25.

§. Trigeſimus quartus.

1 ISTI vaſſalli ſeruitutis dicuntur *a* coloni, † ſicut cęteri ab agris colendis, quamuis enim ex ſeruis primum pro agris colendis ergaſtula introducta fuerunt. Ex quibus vt ſępe fit partim manu emiſſi in ipſo rure cum poſteris (qui originarij dicebantur) manentes: partim ingenui pauperes ad id genus operarum ſe, & poſteros obligabant: adſcriptitij vero, quia glebę, ſeu terræ, quam colunt ſunt perpetuo aſtricti, à qua niſi ex cauſis expreſſis (vt ſupra diximus) recedere non poſſunt, *b* vt alibi
2 morentur, ſed imo pro rebus immobilibus, ita † iudicantur, vt vendita, legata, ſeu donata terra, cenſeatur, & ipſi cum ſobole ſua tranſlati, donati, & alienati, terram ſequentes quocumquè vadat: tamen abſquè terra vendi, vel alienari non poſſunt, quia non ſunt vere ſerui, *c* ſed conditionatę libertatis, & homines ſeruitutis quales fuerunt antiquitus parabolani, *d* quos non recte Accurſius, *e* medicos interpretatur, ſed melius Alciatus *f* fuiſſe quoſdam Depputatos ſeruitio Hoſpitalium, Eccleſiarum, vel Xenodochiorum, & vt adſcriptitij à cultura agrorum recedere non poterant, ita nec iſti à ſeruitio ęgrorum, quia in noſocomijs reſidebant *g*, dome-

A Iuſt. Lipſi. lib. 2. electorum cap. 15.
B d. l. cum ſatis, obſeru. 2. tit. de Iude cap. 2. extra de Iude. Ripa in cap. ſępe num. 30. de reſtit. ſpoliat. Nauarr. conſ. 1. tit. de conflit. q. 44. Bald. conſ. 135. num. 2. volu. 5. Caualcan. millelog. 173. Bardaxi in commentar. ad rubric. de offic. Iuſti. Arago. fol. 106. col. 2. verſ. Item de vaſſallanees.
C Bald in l. ex hoc iure, in fin. de iuſt. & iur. Boerii deciſ. 129. Abb. in cap. nimis, colu. 1. de iur. iur. Luc. de Pen. in l. vnic. colu. 3. C. de capitaci. ciuium, lib. 11. & in l. ne diutius, C. de agricol. & cenſit. & in l. 2. ibi ſeruitute aſtricti, C. In quib. cau. colon. lib. 11. Forcatul. in l. manumiſsiones, num. 15. ff. de iuſtitia & iure.
D l. parabolani, l. placet, C. de Epiſcop. & Cleric.
E In d. l. placet defendit Tiraquel. de nobilita. cap. 31. num. 421.
F Diſpunction. lib. 4. cap. 19. Celius Rodiginius lib. 29. lection. antiquarum, cap. 11. Corraſ. in l. in ſumma, num 7. ff. de ſtat. homin. Baeza de inop. debitor. cap. 2. num. 17.
G Gom. de Ameſq. de poteſt. in ſe ipſ. lib. 2. cap. 17. num. 26.
H l. præ.

domeſtici, [h] clientes, [i] adſcriptitij, [k] ſi partem fructuũ domino pendant, coloni perpetui, ſi in pecunia domino cenſum præſtent cenſiti, [l] & inquilini, qui ad prædia vrbana referuntur, ac cæteri [m] qui liberi erant, ſed non plene liberi, vt in Prouincijs Galliæ homines illi manus mortuæ veteris paganiſmi reliquiæ, [n] qui vt inquit Petrus Gregorius, & Barbarica libertate nobiliũ, & barbarica ſubditorum patientia, Principatu deſpotico gubernabantur, ac in Principatu Cathaloniæ, in regione quæ vocatur Ampurdan, vaſſalli illi nobilium, qui vulgo dicebantur *de Remença*, [o] quorum tam dura conditio, per ſententiam arbitralem à Rege noſtro Catholico latã, die 21. Aprilis, anno Dñi 1486. in deſuetudinẽ abijt, & ab Imperatore quoquè Iuſtiniano, [p] hoc genus feudi, ſeu vaſſallagij † prohibitum fuit, ne Baro- 3
nes numero clientum ſtipati ceruices inſolenter erigerent, & multis clientelis pollentes eo proſilirent audatię, vt aduerſus Principem inſurgerent, & tributa pendere obnegarent, vbi aliqui ex noſtris, neſcio quid parum tempeſtiue afferunt de patrocinio forenſi, & litiũ, non animaduertentes ibi feudum deſcribi, ſeu vaſſallagiũ maxime ei qui in noſtro Regno viget, ſimile, quod etiam apud Celticos Gallos, à quibus nos originem duxiſſe ſupra tradidimus, viguiſſe quoquè, meminit Cæſar, [q] his verbis: *Summa auctoritas antiquitus erat in heduis magnæquè eorum erant clientelæ*, & parum poſt, *plerique, aut ære alieno, aut multitudine tributorum, aut iniuria potentiorum præmuntur, ſeſe in ſeruitutem dicant nobilibus, in hos eadem ferè ſunt iura, quę dominis in ſeruos, nam plebs pene ſeruorum loco habetur*, & paulo infra, *nequè ijs petentibus ius redditur, nequè honos vllus communicatur*, qui clientes (quos vulgo *Vaſſallos* appellamus) non fortunas ſuas tantum, ſed etiã perſo-

H l. præſenti, §. cum autẽ, verſ. ſane, C. de his qui ad Eccle. confugi.

I Notatur in l. 2. verb. curias de origi. iur. Budę. in l. herennius, ff. de euictio. & Dionyſi. Alicarnaſeus antiquita. Romanar. lib. 2.

k l quemadmodum. l. diuus, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. l. vnica, ibi licet conditione videantur ingenui, C. de colon. Thracenſib. lib. 11

L Gloſ. 1. in l. 2. C. in quibus cau. colon. lib 11. cum concordanti. per Baeza vbi ſupra, nu. 21. & Caſaneus in conſuet. Burgun. rubr. 9. a num. 7. cum ſequent. l. vnica, C. de mendicantibus validis, lib. 11

M Vt per Accur. Platea. Luc. de Pen. & alios in rubr. C. de agril. & cenſit. Celi. Rodigin. lection. antiquar. lib 4. cap. fin. Couar. in cap quamuis pactum, 2. par. § 1 n. 2. Baeza vbi proxime, a num. 26. cum ſequ. Camil Borrel. de Reg. Cathol. præſtan. cap. 18. a num. 44. cum ſequent. late & eleganter Balthaſ. Gom. Ameſq. vbi ſup. lib. 2. cap. 17. n 23.

N Caſane. in conſuetud. Burgund. rub. 9. de mains mortes, per tot. Renat. Chopin. de iuriſdict. Andegab. lib 1. cap. 37. n. 9. & 10. pag 262. & 263. & de Domanio Franc lib. 3. tit. 18. n. 6. & 7 pag 506. Cin. & alij in l. voluntarie, C. de excuſat. tutor. Ioann. Fab. in § 2. inſtit. quib mod. ius patr. poteſta. Alberie. & alij in authent. ſed Epiſcopalis quidem dignitas, C. de Epiſc. & Cleric. Baeza vbi ſup. cap 2. num. 23. Guid. Pap. deciſ. 36. 312. 354. & 356.

O Quantum meminit noſter Hiero. Zurita in annalib. lib. 1. cap. 6. pag. 11 verſ. Aunque antes deſto, & lib. 20. cap. 52. Iacob. Cancer 1. par. variar. cap. 5. num. 82. & Anton. Oliba. de iur. fiſc. c. 9. nu 17 & 18.

P In l. 1 C. vt nem. ad ſuum patrocin. lib. 11. & in §. patrocinia, tit. de mandat. Princip. collat. 3. Forcatul. in commenta. de feudis, cap. 1. num. 4. cum ſeq. 12.

Q Lib. 6. de bell. Gallic. Benedict. in cap. Rainut. verb. & vxorem, a num. 956. ad num. 987. Renat. Chopin. de priuil. ruſtic. lib. 1. 2. par. cap. 1. nu. 2. verſ. nam de priſcis ſeculis, pag. 87.

R lapea

perſonas patronis (hoc eſt Baronibus) adijciebāt à qui-
bus bona propria tenere fatebantur parati in omni eo-
rum obſequio, non in Gallia tantum, ſed etiam in orbe
Romano, quaſi eorum bona peculiaria eſſent ac de illis
dici poſſit, quod de peculio,r quod naſcitur, accreſcit,
& decreſcit prout dominus vult, atquè ita iſti Barones,
qui in ſuos vaſſallos habent necis, vitęquè arbitrium,
poſſunt illis dicere, id quod Deus s Iſraelitis, terrā quo-
què non vendetis, quia mea eſt, vos aduenę, & coloni
4 mei eſtis. Et ita bona immobilia † intra territorium Ba
ronis conſtituta, cuius vaſſallus ſeruitutis illorum domi
nus, & poſſeſſor exiſtit, non eſt dubium, quod poſſit illa
Baro in vim ſuæ abſolutæ poteſtatis impune occupare,
ſed quoad mobilia dubium eſſe poteſt, cum illa ſint li-
bera,t in Aragonia tamen conditionem illius territorij
in quo reperiuntur, ſequuntur, & de illo iudicātur,u ita
vt extra territorium Baronis exiſtentia, occupationi do-
minicę in vim abſolutę non ſint obnoxia.
5 Ex quibus primo infertur † vaſſallos ſeruitutis no-
ſtri Regni non poſſe teſtimonium x ferre pro dominis
ſuis, ſed bene pro alijs, quia licet liberi ſint nō tamē ple
ne liberi, vt ſūt vaſſalli D. Regis, Eccleſię, & Religionis.
6 Secundo infertur, quod iſti vaſſalli poſſunt † inuiti
alienari ſimul cum caſtro y, quo inhabitant non ſecus,
quam reliqua bona.
Tertio infertur ratio ad eam cōſuetudinem, qua do-
7 mini bona vaſſallorum defunctorum, † non exiſtenti-
bus liberis, vel alijs intra certum gradum conſanguineis
occupare ſolent: z ſi enim liberi extiterint, cum & ipſi
conditionis paternę ſint culturæ aſtricti, & ſic coloni
originarij appellati, quod eadem ſeruitute ab origine
fuerunt ligati, qua parentes, non eſt mirum, quod ab eis
bona non auferantur, vt apud Gallos in hominibus ma
8 nus † mortuæ, tradit Guillelmus Benedictus, b & du-
rior videtur conſuetudo, quæ in illo Regno viget vt ex
tranei, & alienigenę de alio Regno oriundi non poſſint
de

R l peculium 40. iuncta l ſequen. ff. de pecul Bald. conſ. 328. nu. 8. vol. 1.
S l. in ſuis in fin. ff. de liber & poſthum. Leuitic ß, cap. 25.
T Bald. in l penultim. nu. 2. C. de ſeruitu. & aqua. & in l. mercatores. num. 1. C. de comercijs, & mercato ribus.
V Bald. in tit. de pace tenenda in princ. num. 6 in vſib. feudorum, Tiraquel. de iure primogeniorum, quæſt. 48. nu. 1.
X Rubeus Alexandrinus conſ. 11 num. 5. Florian in l. idoneum de teſtib. Alexand. conſ 57 numer. 14. lib. 7. Hector Emilius in tract. de teſtib. verb adſcriptitius nu. 6. verſ. ſed præ dictu, fol. 117. Afflict. deciſ. 304. nu 5. & 6. vbi Vrſil. nu. 3. Glo. 1 in cap. 1. in princ. 3. q. 5. gloſ. v. de familia in cap. in literis de teſtib. ſor. ſi dominus de teſtib. cogen. obſerua 3. de probar. Molin. in report. fororum, verb. teſtis vaſſallus, & verſ. vaſſallus nō eſt idoneus. Roſenth. to. 2. c. 10. conc. 23 n. 17. Bb. & Cc. p. 76. 78.
Y Ferdinan. Vaſqui. lib. 1 de ſucceſsion. reſolut. §. 3. num 14.
Z Obſeruan. 1. tit. de Iudic. Molin noſter in repertor, verb. dominus loci qui eſt Baro, vbi Portol. num 4. Guid. Pap. deciſ. 161. Benedict. in cap. Rainunt. verb & vxorem, deciſ. 5. num. 391. & ſequen. Rebuff in prax. beneſ. 3. par. tit. de reſcript. miſcis, num 3. gloſ. alienare in l. coloni, C. in quib. cau. colo. cenſi. lib. 11. gloſ in d. l. cum iaris, § cum autem Anaſtaſiana, C. de agricol. & cenſi: & quę tradit Renat. Chopin. de moribus Pariſiorum lib. 1. tit. 3. numer. 22. pag. 114.

A l. diffinimus, l. ne diutius, C. de agricol. & cenſit.
B In cap. Rainutius, verb. & vxorem, deciſ. 5. num. 388. & ſeq. 391. & 480. cum ſeq Guido Papa deciſ. 161. vbi eius additionatores.

C Amos 4.
D Petr. Erodius lib. 1. rerum iudicatarum. tit. 5. c. 12. p 37. ad fin. & lib. 7. tit. 2. cap 4.
E Marſilijs in praxi, §. diligenter, nu. 24 Paris de Puteo in tracta. de ſindicatu, verb. indicare, cap. 3 per tot. Farina. de indicijs q. 37. numer. 193. & 194. Cabaleanus de brachio Regio, 2. p. nu. 23. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centu. 1. quæſt. 62. nu. 30. & ſequen.
F S Chryſoſtomus concione 4. de Lazaro.
G l. 2. ff. de ijs qui ſunt ſui, Menoch. de arbitr. cētur. 2 caſ. 139. & de recuper. remed. 10. numer. 83. Rolan. conſ. 18. vol. 3. Deci & alij in cap 3. & in c. reprehenſibilis de appellat. Pariſ. de Put. in tract. de ſindicat. tit. de exceſib. Baron. Guillel. Benedict. d. cap. Rainut. verb. & vxorem deciſ. 3. num 408. Petrus Erodius rerum iudicatarum lib. 6. tit. 6. de emendatione ſeruorum, c. 5 & ſeq. & lib. 8. tit. 1. capit. 1.
H Apocalypſis cap 6.
I Virgil. Æneid. lib. 6.

de bonis ſuis diſponere, ex teſtamento, vel alia vltima voluntate, ſed iure Albanagij ad regem pertineant. Hac autem dominica, & abſoluta poteſtate non debent domini hodie, vti in eorum vaſſallos Chriſtianos, licet eidem ſeruitutis iugo ſint ſuppoſiti, ſicut antea in Sarracenos qui cum duræ ceruicis gens eſſet, ſępe oportuit in eos abſoluta vti, & de facto procedere, ſi vero illa vtentes vaſſallis grauamina, & iniurias irrogent, † ſolū 9
Deū habēt vltorē, quē eos niſi moderate imperēt minatur per Prophetā, dicens: *c Vacę pingues quę eſtis in monte Samarię, quę calumniam feciſtis egenis, & confregiſtis pauperes*: Mihi namq; delinquenti, multi erunt iudices, Regulo quis inuenietur: niſi qui ipſa iuſtitia eſt, *d* cum enim duo idem faciunt, ſępe hoc licet impune facere huic, illi non licere: non quod diſſimilis res ſit, ſed quod is qui fecit: recogitent ergo domini, non quātum vaſſalli impune pati poſſint, ſed quantum illis e qui boniquè natura, ac propria conſcientia, quæ mentibus cuiuſquè inſidet permittat, *e* qua nullus eſt teſtis formidabilior, nec iudex grauior, *f* & vè illi qui contemnit hunc teſtē, & qui paruipendet hunc iudicem, quæ parcere etiam captiuis, & pretio paratis iubet: nec vnquam poteſtas illa dominorum, ita diſſoluta fuit, vt liceret dominis ſeruos pro libito occidere, etiam ante conſtitutionem Antonini: *g* ſed dicet aliquis ex dominis vaſſallorum: *Veni & vide obſeruantiam, & legem Regni diſponentem, quod poſſum vaßallos meos ſeruitutis bene, & male tractare, ſiti, & fame necare*, cui dominica abſolutaquè poteſtate abutenti; reſpondit B. Ioannes, *h Veni tu, & vide, & ecce equus palidus, & qui ſedet ſuper eum nomen illi mors, & infernus ſequebatur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terrę, & interficere gladio, fame, & morte, & beſtijs terrę.* Vos ergo Barones.

i Diſcite iuſtitiam moniti, & non temnere diuos.

Permiſſio enim obſeruantię, & legis regni (vt ſupra diximus) magis fuit ad terrorē, quam vt ipſo iure cōpeteret. Sed in hoc vaſſalli ſeruitutis noſtri regni, deterioris ſunt cōditionis, quā cęteri omnes reliquarū prouinciarū (quorū iā ſupra meminimus) quod illi habēt ſuperiorē, ad quē recurrere valēt, & corā quo, ſi male, & ſeueriter tractētur, quærellas proponere poſſunt, qui dominorū ſęuitiā, iuſtis remedijs cōpeſcet, & pęnis coercebit, attamē iſti miſeri, nō habēt magiſtratū, ad quē recurrere valeāt, nec dñis, eos impie ſiti, & fame

necan-

necantes, & abſque cauſa bona auferentes, puniri poſſunt, cum neminē in hoc, reſpectu ſuorum vaſſallorum ſeruitutis, in ſuperiorem recognoſcant: vel quia eos tanquam barbaros ab initio Principatu deſpotico oportuit gubernari: vel quia hac ſeruitutis expreſſa, vel ſaltim tacita conuentione, ad habitandum in locis dominorum, ex aliis regionibus migrauerũt. Vnde, ipſorum poſteri, ad libertatem proclamare nequeunt, quorum parentes, & ipſi quoque in locis dominorum habitando, libertatem contempſerunt; ſicut & illi, qui ſcienter ad pretium *k* participandum, ſe venundari paſſi ſunt.

Hęc omnia, quæ à Baronibus noſtris in vim ſuę poteſtatis dominicæ (quã abſolutam vocãt) expediuntur, nõ fit per viam iuriſdictionis, ſed per viã cuiuſdã facti permiſ-
10 ſi, *l* & œconomicę poteſtatis: atque ita Baronũ manus, † ſeu dominica poteſtas, quaſi ex diametro differt à manu Regis, vel iudicis, quę mouetur, & agit virtute publicæ iuriſdictionis: hæc autem mouetur virtute dominij, quod eſt in patrimonio priuato Baronis: atq; ita actus, qui in virtute talis poteſtatis expeditur, extraiudicialis, & dominicalis, iuris priuati eſt, nõ iuriſdictionalis, *m* licet
11 qui illũ exercere † poteſt, debeat ſaltim habere iuriſdictionẽ ciuilẽ, ſeu infimã, *n* quã Galli * *fundiariã, ſeu prædiariã* appellãt, quod domino ſoli, villæ, vel pagi, morib' ſit tributa, ad tutãda ſolummodo iura ſua, & nos talẽ iuriſdictionẽ, *baßã* dicimus, cuius pœnã, ſeu mulcta nõ excedit ſexaginta ſolidos: Et ita fuit declaratũ per regios Cõſilia rios. * Cum ergo hæc abſoluta, ſeu dominica poteſtas,
12 pars homogenea dominij, † & eiuſdem qualitatis ſit; ſequitur, quod ita ſit perſonæ dominãtis cohęrẽs, vt non poſſit alteri, qui dominus non ſit, cõpetere: *p* quia cui permititur aliquid facere tanquã talis, primó debet cõſtare eſſe talem; neq; ex hoc negamus, illã tanquã à nudis miniſtris, ab aliis, nomine & cũ ſpeciali mãdato domini, *q* exerceri poſſe; quia tunc, verè, & propriè dicetur exerceri

k l. & ſeruorum, ff. de ſtat. homi. §. ſerui, & ibi gloſſa, Inſtit. de iur perſon. & toto titu. quibus ad libertat. proclam. non licet, cũ concordant. per Ludouic. Molin. de iuſti. tom. 1. diſput. 33. verſic. Tertius cerculus eſt, pag. 242. Hugo in tract. de offic. quatuor Prelator. 4. par. titu. quot mod. libert. amittit. nu. 2. Ioan. Azo. inſti. moral. 3. p. lib. 8. cap. 6. verſic. Tertiò quæritur, pag. 508. & 2. p. lib. 1. cap. 31. verſic. Quarta cauſa, colum. 120. Leonard. Leſius de iuſt. & iur. lib. 2. cap. 5. dubitatio. 4. num. 15. & 16. pag. 44. Rebell. de obligat. iuſtit. 1. p. lib. 1. de prælud. iuſti. quæſtione 9. n. 9. pag. 68.

L ex tradit. à Bal. in l. 3. C. de patr. poteſt. Bart. Bal. & alij in l. ea facto, ff. de hæred. inſtit. DD. cõmuniter in c. cum cõtingat, de for. cõpet. Boheri. deciſ. 273. noſter Mõter deciſ. 8. nume. 35. Barda. ad priui. generæ. n. 36. verſ. Item dicti ſupra nominati, fol. 38. licet ipſe ad iuriſdictionẽ referat. facit text. in l. fin. C. de agric. & cẽſit. li. 11. & § adſcriptitiio, in Authẽ ti. de nupr. collat. 4. & in l. 2. C. ſi ſeru. exporta. veni.

M in ſimili Alex. cõſ. 105. n. 30. volu. 3.

N Bal. in l. 1. §. per hanc n. 2. ff. de rei vendic. & in l. 2. C. de ſeru. exportãn. noſter foriſta Baxes ad obſeruan. item per forũ nouum in fin. põderando illa verba, nullã aliã iuriſdictionẽ criminalẽ, tit. de priuil. milit. * inproceſ. Iuratorũ de Ribas.

O Renat. Chopin. de iuriſdict. Andegaben. lib. 1. tit. 1. c. 1. n. 2. pag. 90. & Cõnan. lib. 2. commentar. c. 2. n. 7. pag. 120. D.

P Bar. in l. 1. q. vlt. ff. de iuriſdict. omn. iudi. Socin. conſ. 103. n. 17. & 20. vol. 4. for. 2. c. ii. de iure viduitatis. noſter Martinus Monter in repetitio. l. 1. n. 75. ff. de officio eius. Bal. in l eum, n. 8. C. de adulter.

Q c. mulieres, in fin. de ſent. excõmunicat. Bar. in l. ſi is qui pro emptore, num. 29. & 30. vbi Iaſ. n. 66. & 97. ff. de vſucap. Caballin. milleloq. 12.

ceri per dominum, in vim poteſtatis dominicæ, nõ autẽ
in vim iuriſdictionis: eſt enim iſta poteſtas (vt inquit no-
ſter I.C. r) res libera, & ſoluta, & extra neceſsitatẽ iuriſ-
dictionis. Primò, quia iuriſdictionis poteſtas, libertatem
ſubditorũ non minuit, ſed auget, & tuetur, cum ad eorũ
protectionẽ, & communem vtilitatem ſit introducta, vt
cõſtat ex diffinitione iuriſdictionis, ſ quę nihil aliud eſt
quàm poteſtas de publico introducta, cum neceſſitate
iuriſdicendi, & ęquitatis ſtatuẽdę (addit Bart. t) tanquã
à publica perſona; quod ergo iure & ęquitate nõ expe-
ditur, nec iure magiſtratus, ſed tanquã à priuato Barone
in viam facti permiſſi; & impunibilis aduerſus vaſſallos
tyrãnidẽ, & barbarica impreſſione fit, nec à iuriſdictio-
ne procedit, ſed ſeruitutis quandã ſpeciem in vaſſallis
inducit; imò nec poteſtatis nomẽ meretur, quod iuriſdi
ctionem ſpectat; u & vtrumque eleganter complexus,
tradidit L. Annęus Seneca * his verbis:

Si iudicas, cognoſce: ſi regnas, iube.

Nec eſt nouum, vt aliqua in viam † facti, & ſimplicis fa 13
cultatis permitantur, x quę in viã iuriſdictionis, nõ per-
miterẽtur: vt priuato, cui facultas eſt homicidas, & alios
malefactores fugientes, vel repertos in fragãti crimine,
propria authoritate capiẽdi, vel ad iudicẽ ducẽdi, & cre
ditori debitorẽ fugientẽ, y ſiue is purè obligatus ſit, ſi-
ue ſub cõditione, aut in diem: z quod ſatis ex regni ob-
ſeruantia, a quæ debitum ante captionem prçexiſte-
re requirit, dubium eſt: ſed ſi debitor ſit, & non ha-
beat vnde ſoluat, non ſolum capere eum fugientem
poterit creditor, ſed etſi copiam iudicis haberi non
poſſit etiam priuato carcere, abſque metu pœnę inclu-
dere; dummodo, mox quamprimum poterit intra vigin
ti ho-

R in l. 3. §. 1. ff. de recep. arbit.

S gloſ in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. vbi Iaſ. & alij, Forcatul. in neciomanci. iur. dialog. 120. n. 4. Medicis in tract. de deffinitio. 2. p. deffinitio. 40. n. 5.

T in d. l. 1. ſequitur Alex. in l. 1. ff. de officio eius, & late examinat Fabi. Optinel. in l. Imperiũ, à n. 2. cũ ſeq. ff. de iuriſd. omn. iudi.

V l. poteſtatis, 215. ff. de verbor. ſignificatio. Alcia. li. 2. paradoxor. c. 7. in fin.

* in Mede. act. 2. & ibi ſcho P. Anto. del Rio, p. 31.

X l. interdum, 88. §. qui furem, ff. de furt. notata in l. fin. C. de malefic. Bart. in l. generali, num. 6. C. de decurion. lib. 10. Anton Gomez de delict. titu. de captura, n. 3. ad fin. Iul. Clar. in prax. §. fin. q. 58. num. 7 Brunol. à Sole in quæſtio. legalib. quęſt. 30. n. 57. Auiles in c. 35. Prętor. gloſ ſ. mandado, nu. 6. Cancer lib. 2. variar, c. 10. n. 39.

Y l. ait Prętor, §. ſi debitorem, vbi Bart. Angel. & Cuman, ff. quæ in fraudẽ credit. Petr. Pechi. in tracta. de iur. ſiſtẽ. c. 5. n. 1 Sarmiẽto ſelectar. lib. 7. c. 13. Ruinus conſil. 18. num 4. volum 5. Dueñas. regu, 275 in principio, Natta conſil. 430. num, 5. Surdus deciſio. 307. num. 6. Caballinus milleloq 646. Bernard. Greuæ. ad Gail. practicar. concluſio. lib. 1. cõcluſio. 26. num. 2. & lib. 2. concluſio. 44. cum duab. ſequentibus. conſiderat Zauallos in ſpeculo commun. opinion. quæſti. 268. Cancer lib. 2. variarum, cap. 10. nume. 10. & ſequen. Xuarez in l. 2. titu. de los emplaçamientos, verſiculo, Sed attende, numero 20. & ſequenti gloſſa in l. extat, ff. quod metus cauſa, & in § 2. verbo, Iudicio. Inſtitut. de actionib. & verbo. Neceſsitatem. in Authentica, vt iudic. ſine quoquo ſuffrag. Bart. vbi additio Alexand. in l. ſi quis in ſeruitute. ff. de furt. facit textus in l. generali. C. de decurionib. lib. 10.

Z l. quæſitum, ff. de pignor. l. in omnibus, ff. de iudic. l. omoe æs. ff. pro ſoc. Xuarez vbi proxime, num. 25 Surdus conſil. 68. num 10 & 411. num. 9. & in tracta. de alimentis, titu. 8. priuileg. 77. numero 8. Ioſephus Ludouicus concluſione 8. num. 30. & Pecchi. vbi ſupra cap. 4. verſiculo, Quod autem de debito in diem & Greuæus dicta concluſio. 44. num. 3. & 4. Cephal. conſil. 381. num. 31.

A obſeruaat. 3. titu. de ceſsione bonorum.

B Botrel.

ti horas, magiſtratui ſiſtatur. *b* Sed ſi tempore contractus debitor eſſet forenſis, ita vt nunquam incola regni, vel eius habitator fuiſſet, tanquam ſuſpectus de fuga capi non poſſet: alioquin omnis aduena eſſet ſuſpectus; quod non eſt dicendum; imò credendum eſt, debitorem eo animo contraxiſſe, vt in loco ſui domicilij conueniatur, *c* cum non fuerit eiuſdem iuriſdictionis, & ſub eodem præſidatu, cum creditore. Ita fuit deciſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum cum magna diſcuſſione. 1 * Sed ſi in regno contraxerit, iſque licèt extraneus â regno, in eo fuerit habitator, & incola; capi poterit, ad finem aſſecurandi curiam, etiam ſi multa bona extra regnum habere alleget: *d* Ita fuit deciſſum me ibi exiſtente in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum. 2 * Cum tamen creditor, ſine iudicis præcepto citare non poſſit, quia hoc, iuris executionem, illud facti continet. Similiter videmus, maritum in fraganti delicto, adulterum aprehenſum, ſi is plebeius ſit, poſſe impunè occidere; ſi nobilis, per viginti horas recluſum retinere, *e* legeque Caſtellæ, *f* is merę mariti voluntati, & arbitrio committitur, illiſque verbis: *Faga dellos lo que quiſiere*. Videtur conceſſum, poſſe facere quidquid voluerit, tam de perſonis, quàm de bonis; non quod ius dicere poſſit in eum iuriſdictionem exercẽdo, tanquã miniſter legis; hoc enim eſt propriũ iudicis, & magiſtratus, *g* ſed de facto, propriam iniuriã vlciſci permititur *h* eidem, ita vt ſi occidere, multo magis verberare, incarcerare, vel alia cõtumelia afficere, ſit cõceſſum. Potuit namq; lex *i* permitere alicui, †

14 ſe ſine iudice, propria authoritate vindicare; quemadmodum aliquibus vniuerſitatibus, *K* ſingulari priuilegio conceſſum perſpicimus, de cuius validitate, & ſumma cum ratione, multi ex noſtris *l* valde hęſitarunt; quia

B Borrellus conſi. 10. n. 1 lib. 1. Cod. Fabrian. tit. de priuat. carcerib. deffinitione vnica. Mathi. Coller. de proceſsib. executib. p. 1. cap. 2. n. 98. Gutierrez de iuramento confirmat. 1. p. c. 17. n. 29.

C Bal. conſi. 285. volu. 1. l. contraxiſſe, ff. de actioo. & obligat. l. hæres abſens, §. ſiquis tutellam, vbi Caſtrenſ. ff. de iudic.

1 * in proceſſu Iacobi Cõdiua ciuis Barchinonẽſis ſuper iurisfirma, annò 1575. contra Marcum A. Taraſa.

D Decian. reſponſ. 69. nume. 9. volum. 5. Crauetta conſil. 1000. nume. 494. Farina. de carcerib. & carcerat. q. 43. n. 42. Cabal. 1. p. deciſ. 1. n. 4. Gratian. d. concluſ. 44. n. 19. & ſeq.

2 * in proceſſu Ioannis Socarro Villanueua ſuper iurisfirma.

E l. capite quinto, l. marito quoque, ff. ad leg. Iuli. de adulter. Petr. Erod. rer. iudic. lib. 8. tit. 1. c. 1.

F l. 5. titu. 20. lib. 8. nouæ Recop. Couar. de ſponſal. 2. p. § 7. n. 28. Anto. Gom. in l. 80. Tau. n. 47. Farina. de delict. carnis q. 141. n. 7.

G § fin. in fin. in Auhtẽtico, de iudic. eleganter Fabius Optinel. in repetiti. d. l. imperium, à n. 10. cum ſequent.

H l. nec in ea, ff. de adult. notat Iſerni. titu. quæ ſint regalia, verſ. Et bona cõmittentiũ, col. 2. Auenda. reſponſ. 24. nu. 4. Molin. tom. 1. de iuſti tract. 2. diſputa. 16. p. 234. C. Marſil. in prax. crimi. §. aggredior, n. 15. Azeued. lib. 8. nouę Recop. tit. 20. l. 1. n. 10. cũ ſeq. Azor inſtit. moral. 1. p. li. 5. c. 20. verſ. Sunt etiã, p. 486.

I Paul. Caſtrenſ. in l. reflectionis, n. 3. & 4. ff. commun. prædior. Gom. a Meſq. de poteſt. in ſeipſ. lib. 1. c. 13. n. 11. & alij plures relati à noſtro Hie. ou. Portol. in ſchol. ad Molin. verb. Priuilegiũ, n. 24.

k Cancer 3. p. variar. cap. 5. num. 132. & 133.

L l. nõ eſt ſingulis, 176. ff. de reg. iur. vbi Deci. Cagnol. & alij, l. extat, vbi DD. ff. quod met. cauſa. & in l. nullus, C. de Iudęis. & in c. 1. de pace iurã. firmã. Bart. in l. 1. §. vſq; adeo, n. 4. ff. de iniur. Alex. in l. 1. § fin. n. 5. & 7. & ibi Iaſ. n. 5. ff. de nou oper. nunt. Rolã. cõſ. 34. n. 20. vol. 2. Alex. cõſ. 83. n. 2. vol. 1 & relati a Port. in d. verb. Priuelegiũ, n. 18. & ſeq.

quia qui ad vim,ad manus,ad arma confugit,pro vlciſ-
cenda propria iniuria,videtur accuſare leges,iudicia, &
magiſtratus; & ideo merito per noſtrum Regem Marti-
num, † in Curiis m Cæſaraugustę anno 1399. fuerunt
caſſata,reuocata, & annullata talia priuilegia, à quadra-
ginta annis citra per dominos Reges Aragonum, vniuer
ſitatibus conceſſa, & ſtatutum; quod ſi deinceps cōcede
rentur,non valerent. Inde fit,quod priuilegium n con-
ceſſum Cæſaraugustæ † à Rege Alphonſo,vt eius vigin- 15
ti ciues,à Senatu prædictę ciuitatis electi, & per conci-
lium plebis approbati,poſſint,ſine ſolemnibus iudicio-
rum,iniurias prędictæ ciuitati illatas propulſare,de eiſq;
de facto,abſque forma iudicij,propria authoritate vin-
dictam ſumere,non ſit reuocatum, ſed vigeat, & cauſa
publicæ neceſſitatis exiſtente exerceatur à vigintiuira-
tu,qualis etiam Romanis, o in vſu fuiſſe conſtat: & annis
retro elapſis,ego extiti vnus ex eis, contra mercatores,
nollentes iuſto pretio ciuitati triticum vendere, tēpore
quo Cæſaraugusta,maxima annonę pennuria premeba-
tur. Sic etiā pariter iudici ſeculari † eſt permiſſū in Eccle 16
ſia,necnō Clericū,armis,quib⁹ noctu fuit repertus,vel a-
liàs prohibitis ſpoliare, p licet in eum,vti iuriſdictione
nō liceat; queadmodū & publicanis,de facto permiſſum
eſt,eoſdem Clericos extrahentes à ciuitate, vel regno,
aliquas res prohibitas,vel abſque debita denuntiatione
ſpoliare,nō in vim iuriſdictionis, ſed facti permiſſi. Ea-
dem ratione Reges noſtri,poſſunt † contra ſuos officia- 17
les, *ſi deliquerint, procedere pro ſuo libito volūtatis.* q Quæ
verba demōſtrant,eorum reſpectu, nullatenus eorū po
teſtatē eſſe reſtrictā,nec recurſum aliquem iuris, eiſdem
à foris

M obſe[illegible]uan. quod priui-legia,titu.[illegible]s curiarum. Molin. in re[illegible]ortor. verb. Priuilegium. verſic. Priuilegia conceſſa vniuerſitatibus, vbi Portoles nume. 17.

N Moli. in dicto verb. Priuilegium, vbi tenor illius refertur fol. 165. & eius additionator Portoles in ſcholiis ad illud Zurita tom. 4. lib. 20. annalium, cap. 64. verſic. Sucedio en eſte año.

O ex Cornelio Tacito, Vvolphangus Lazius in commentariis Reipublicæ Romanæ, lib. 3. c. 10. pag. 329.

P cap. 2. ne Clerici, vel monac. Gregor. Lopez in l. 2, verb. Prender, titu. 9. parti. 5. Auendan. de exequend. cap. 22. num. 2. Iul. Clar. in prax. §. fin. q. 28. num. 6. & quæſt. 36. verſi. Vlterius quæro. Azeue. in l. 9. tit. 3. lib. 1. Recopilat. Villadiego in ſua politica cap. 5. §. 20. num. 59. Redin. de maieſtat. Princip. verſi. non ſolum armis decoratam. pag 2. num. 164. cum ſequen. Couarru. variar. reſolut. lib. 2. c. 20. in fin. nu. 18. verſ. Triceſimo ſexto Plaça de delict. li. 1 c. 8. n. 25. & 26. Marta de iuriſdict. 2. p. c. 50. n. 12. & 4 p. centu. 1. caſ. 7. nu. 5. & 19. Menoch. de arbitr. caſu 393. n. 3. Alexand. Ambroſinus de immunit. & libert. eccleſiaſt. c. 18. n. 36 Farina. in praxi, q. 8. n. 96. Corne. conſ. 20. volum 3. Socin. regu. 30. Palaci. Rubi. in c. per veſtras §. 1. n. 13. Cotta in memorabi. verb. Armorum. Carol. de Graſal. regal. Franc. lib. 2. priuil. 17. Caſane. in conſuetu. Burgun. rubr. 1. §. 5. verſ. Archidiaconus, n. 79. Couarru. d. c. fin. in fin. & practi. quæſtion. c. 33. n. 7 verſ. Eſt & illud. Benedict. in c. Rainutius, verb. Vxorem, n. 436. Tiraq. de nobilit. c. 20. n. 66. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centu. 4. caſ. 394. Foller. in prax. crimin. canoni. 3. par. cap. 33. num. 268. Belluga in ſpecul. rubr. 21. §. dubitatur, n. 2. & 3. vbi Camil. verb. Armorum. & de Reg. cathol. præſtant. c. 71 n. 45. & ſeq. Nauar. cōſ. 27. aliàs 44. de excōmunica. Soar. in defenſio. contr. error. Anglican. li. 4. c. 34 n. 14. & noſter Bardaxi in for. vni. tit. quod Prælat in cauſ. crimi. n. 4. ad fin. for. vni. tit. vieda de arcabuzes.

Q obſeru. 2. tit. de general. priuile. obſeru. 2. tit. de priuileg. generali. Molin. verb. Inquiſitio, & verb. Officialis, in fin. Plobut de in litem iurando, n. 634. & 645. Barbacia conſil. 47. n. 4. & 5. volume. 1. foro 1. & 2. titu. de la inquiſicion contra el Vicecanceller, &c. eſt 17. & 18. en el reparo de la Audiencia Real, vbi Bardaxi.

à foris, contra factum regum concedi, neque enim in quemquam, imperium ſeuerius exercere voluerunt, quàm in ſuam familiam; & officiales, in quos, licet tam plena ſit domino Regi tributa poteſtas, tamen temperatè, & cum moderamine exercẽda eſt, cum, vt inquit Cicero: r *Tam facilis, & flexibilis eſt voluntas, ſenſusq́ ciuium erga Prætores, Vt non tantum improbitati eorum iraſcantur, ſed etiam recte factis plerumque faſtidiẽt*. Et Rex Caſtellæ Alphonſus: ſ *Los homes que officio tienen, maguer que fagan drecho non puede ſer, que non ganen malquerientes*. Hoc enim facti remedio
18 † vtebatur, t ciuitas Cæſaraugustæ, quando in ea aliqua guerra, vel vandoſitates etiam præcedente diffidamento forali, moueri ſolebant; quia, vt inquit noſter I.C. u per tales diſſenſiones maxime læditur Reſpu
19 blica. Hac denique facti poteſtate † vtuntur noſtri Barones, quando iure perpetui dominij adæquantes quadrata rotundis, in vim ſuæ abſolutæ poteſtatis, vaſſallos occidunt, vel trucidãt, eorumvè bona occupant, quod præſcriptione immemoriali acquiſitum ferunt, cum per tempus immemoriale, hoc abſoluto imperio in ſuis caſtris fuerint vſi, cuius reſpectu, neminem in ſuperiorem recognoſcunt, nec, ſi contra rationem diſpoſuerint, tanquam rei propriæ diſſipatores tenebuntur, niſi ſoli Deo rationem reddere, cùm prodigus in regno † non
20 authoritate Magiſtratus, ſed paupertate ſubſequuta, arceatur; quod ſi non hac facultate dominica, & abſoluta poteſtate, nec remediis facti, ſed iuris, & iuriſdictionis
21 vti decreuerit; † tunc foros, & leges regni inter ſuos vaſſallos iudicãs, ſeruare tenebitur, x abſque obſeruatione ſolẽnitatũ concernentiũ ordinatoria iudicij, manu regia & ex abrrupto procedẽdo, iuxta foros regni iuſtitiã miniſtrãtes, & cauſas vaſſallorũ decidẽtes; cùm (vt ſupra diximus) iniuriã videatur facere legib⁹, qui illis ſe meliorẽ & ſapientiorẽ, ac æquiorẽ videri cupit. Hæc iuriſdictio libera eſt, quam qui habet, nulla maiori poteſtate impeditur, quominus agat pro imperio, & lege agi iubeat; quam Caligula y Magiſtratibus ſine ſui appellatione conceſſit. z nec poterit, omiſſa iuris, & iuriſdictionis via, quã ſemel elegit variare, & redire ad exercendam

R in oratio. pro Millone.
S in l. 1 1. tit. 1. parti. 7.
T Molin. noſter verbo, Guerra, verſic. Guerram; §. item ſtatuimus, titu. de confirma. pac. & for. penult. in fin. titu. de Guerreantibus.
V in l. ſi quis ingenuã, 21. §. in ciuilibus diſſenſionibus, ff. de captiuis.
X Moli. in report. fororũ verb. Vaſſallus, verſic. fin. incipit, Notandum eſt, & ibi eius additiona. Porro.
Y Tranquillus in Calligula, Budæus in annotat. ad pandectas, 2 par. pagi. 234.
Z facit in ſui ratione, l. ſi quis rem. ff. de arbitris. Innocentius, in cap. bonæ el 2. num. 3. verb. Requiſitus, de poſtula. Prælat. Iaſ. in l. fin. nume. [illegible], ff. de cõſtitut. Princip. Felinus in cap. cum accesſiſſent, nume. 28. de conſtitu. Afflictis deciſio. 131. & ibi additio, verbo, Precarium: Capicius deciſio. 219. nume. 6. Paulus de Caſtro conſil. 78. nume. 3. volu. 2. Decius conſil. 146. num. 6 Bald. in l. 1. in principio; C de executione rei iudicatæ, & in l. 2. num. 59. C. de ſeruit. & aqua, & in l. 3. ędẽ, 3. quæſt. C. locati. Alexand. conſil. 1. num. 30. & conſil. 33. nume. 12. lib. 5. Ruin. conſil. 127. nu. 12. lib. 5. Tiraq. de iur. cõſtituti, n. 36. & 39. Cancer 2. p. variar. reſolu. c. 17 n. 34. & 35 & c. 10. n. 28. & 29. Iaſ. in l. 2. n. 214. C. de iur. emphiteot. Decia. conſil. 18. num. 126. & facit l. cuius bonis, ff. de cura. furioſi. & Molin. verb. Vaſſalli. verſi. Die 5. Iulij. ibi, è cõtradicebatur.

ſuam facultatem, & poteſtatem abſolutam. Domini namque, ſeu Barones noſtri regni, poſſunt † tripliciter conſiderari, vel reſpectu iuriſdictionis tantum, vel reſpectu dominij tantum, vel vtriuſque ſimul. Alij namque ſunt domini reſpectu iuriſdictionis tantum, alio exiſtente domino loci; vt Comes de Saſtago, qui habet iuriſdictionem criminalem in loco de Alborje, cum tamen locus ſit monaſterij B. Mariç de Rueda; & ideo non poterit Comes exercere abſolutã poteſtatem in ſubditos prçdicti loci. Alij ſunt domini aliquorum locorum, iuriſdictio tamen pertinet ad D. Regem, vel ad alium Baronem; vt D. Ioannes de Bardaxi & Turrellas loci de Noballas, & D. Ioannes de Reus locorum de Ribas, & Malexan, in quibus poſſunt exercere abſolutã poteſtatem ratione dominij in ſuos vaſſallos ſeruitutis. Alij veró ſunt domini pleni, qui vtraque poteſtate tam iuriſdictionis, quàm dominica vti poterunt, illa abſque appellatione inter vaſſallos, iſta veiò impunè: quãdo verò in vim iſtius procedit, † non poteſt vaſſallos furca ſuſpendere, *a* membrumvé eis abſcindere, vel publico banno flagellare, aut ſententia iudiciali lata, in exiliũ mittere quia hæc omnia, iuriſdictione expediũtur, quam ſi Barones aliàs nõ habeant, non poterunt in vim ſuç dominicæ poteſtatis facere: & ideo inquit obſeruantia, quod poſſint domini vaſſallos ſeruitus ſiti, & fame necare; quia hçc non pertinent ad iuriſdictionem, *b* ſed ad factum quoddã extraiudiciale impunibile, quemadmodum dicunt Canoniſtæ, quod quãuis Clericis nõ licet interficere quemquã, tamẽ poſſunt deputare *c* ſub graui carcere, atenuando victum, forte in pane mærotis, & aqua anguſtiç, vt mors ſit illi ſolatium, & vita tormẽtum, vbi & fame, & carceris arctione pereat: quod ita practicari, tradit Angelus, ſed miror equidem cum hçc pœna ſit magis afflictiua, quàm ſi quis poneretur in patibulo. Ex prædictis intelliges forum *d* noſtri regni aſſerentem, *quod iuſtitia, & ſlemæ corporum, & membrorum ſunt, & ſpectant ad dominum Regem, & ad ſuos baiulos*; quia cum iſtç pœnæ ſint iuriſdictionales, & meri imperij, & omnis regni iuriſdictio à Rege pendeat, hinc eſt, quod licét reſpectu dominij Barones neminẽ in eorum factis erga ſuos vaſſallos ſeruitutis ſuperiorẽ agnoſcant, in jis, quæ, vel lege, vel conſuetudine, ſeu legitimã prçſcriptione acquiſierint, tamen reſpectu iuriſdictionis dominum Regem in ſuperiorem agnoſcunt: quia vt inquit noſtra obſeruantia, *e omnia † loca dominorũ fortè à principio fuerunt domini Regis*, à quo talibus locis donatis,

22 23 24

A Bald. in l. ſi domius, in fin. ff. de ijs qui ſunt ſui. Cabalcan. de brachio regio. 4. par num. 17. & ſequen. Portoles in ſcholiis ad priuilegium, vulgo nũcupatum de Veynte, verbo, Priuilegium. num. 60. verſic. Quæ reſolutio.

B Hortenſius Cabaleanus de brachio regio, 4. par. n. 17. & ſeq.

C cap. nouimus, §. fin vbi Abb. & Doctores de verborum ſignificatione. Iacobus Bereta conſil. 49. n. 2. vol 1.

D for. ſi aliquis homo, verſi. Verũramen, tit de homicid. for. vnic. titu de iuriſdictio. omni. iudic. obſeruanc. fin. eod. tit.

E item milites, la 1. titu. de ſalu. Infantion. Anton. Olib. de iur. fiſc. cap. 7. nume 31.

natis,conceſſis, vel venditis, quantumcumquè eorum dominium plene ampliſſimis clauſulis in donatarios, vel emptores fuerit trāſlatum,tamē nunquam, ius illud altum,& ſupremum,quod ad maioriā pertinet,voluiſſe transferre credendum eſt; licet ipſi, ſcientibus, & pa-
25 tientibus Regibus, plures eiuſdem † maioriæ effectus, tam reſpectu dominij,quam iuriſdictionis, fuerint vſurpati, *f* vel vt ipſi inquiunt præſcriptione immemoriali acquiſierint, non vero maioriam, ius ſuperioritatis, & obſequij,quod præſcribi nequit, nequè à Regia Corona ſeparabile eſt, etiam reſpectu minimę regionis intra Regnum conſtitutę, ſed tantum ab eis cenſebitur præſcripta poſſeſſio,ſeu habilitas poſſidendi aliqua,quæ ad maioriam ſpectant, vt eſt facultas creandi tabelliones,& cognoſcendi de cauſis abſquè appellationis recurſu inter ſuos vaſſallos, *g* nec enim plus præſcriptum,quam poſſeſſum erit, nequè ad maiora, vel minora, talis præſcriptio venit extendenda, cùm remedium pręſcriptionis ſit iniquum, & maxime reſtringendum, præcipue vbi
26 ius reſiſtit, vt in noſtro caſu,neq;† dictio forte *h* ſuprapoſita,& in obſeruantia noſtri Regni adiecta dubitationem inducit,ſed aſſertionem.

F Roland.conſ.12. num. 46.vol.3.
G Anton. Oliba. de iure fiſci.cap.7.
H Notant glo. & Docto. in l.1 ff.de iuſt.& iur. Aymon conſ.91. num.4. Iaſ. in l.in ſubſtitutione,nu.6 ff.de vulgar. Alexand.conſil.15.num.10.vol.5.

§. Trigeſimus quintus.

Lex tribuens abſolutam poteſtatem Baronibus noſtri Regni, an ſit iudicanda odioſa, vel fauorabilis, & an poſſit ab eis vaſſalli ſeruitutis male tractari,abſq; aliquo recurſu, & impunè.

SVMMARIVM.

Ex intentione, & vltimo fine ſtatuentium iudicatur conſtitutio odioſa, vel fauorabilis.1.

Maſculinum quando comprehendat fœmininum,& an vniuerſitas comprehendatur in diſpoſitione loquente de perſonis.2.

Rex an poſſit in Aragonia ſe intromittere in factis dominorum erga ſuos vaſſallos ſeruitutis.3.

Leges ciuiles,& conſuetudines,quando excuſent à peccato, & in foro conſcientiæ ſint ſeruandæ. 4.

Lex potuit actionem tollere parti, & magiſtratus iuriſdictionem moderari ne in aliquo facto, vel inter certas perſonas ius dicant. 5.

Præſcriptio in Aragonia,in quibus caſibus locum habeat,& an ſit curandum de bona, vel mala fide præſcribentis.6.

Contrahentibus cur ad inuicem ſe in pretio decipere liceat.7.

Actio an naſcatur ex pacto nudo.8.

Statutum excludens fœminas propter maſculos ratione conſeruandæ agnationis, an ſit fauo-

fauorabile, ſed odioſum.9.
Abuſſus abſolutæ poteſtatis reprobatur.10.
Barones, an poſſint in honore impune offendere ſuos vaſſallos ſeruitutis. 11.
Honor & caſtitas, an præferantur vitæ.12.
Caſtitas vi præciſſa eripi non poteſt, & an honor facilius contemnendus quam vita.13.
Vitæ ſuæ non eſt quiſquam dominus, & an ſecus honoris, & famæ 14.
Quando maior iniuria infertur alicui, ex priuatione honoris, quam vitæ.15.
Metus conditionalis, & vis quando, & in quo excuſet.12.
Defuncti iniuria affici poſſunt, ſed ficte.17. & 23.
Publice intereſt mortuos ſepelire, & ſpecies maledictionis eſt ſepultura carere, & ideo niſi ob grauiſſimas cauſas non impeditur.18.
Interdictum cum ceſſatione à diuinis paſſa fuit Ciuitas Cæſarauguſtæ, anno 1611. 19.
Referuntur aliquæ Prouinciæ, quæ diu interdicto fuerunt ſuppoſitæ.20.
l. quidam in ſuo, ff. de condit. inſtitu. & l.2. ff. de mortuo inferendo, declarantur. 21.
Condemnatus vt ſit in patibulo, an poſſit ſepeliri ſine Principis ſecularis licentia.22.
Vaſſalli mortui ſoluti ſunt abſoluta poteſtate dominorum.24.
Baro ſeuiens in mortuos, an puniatur lege Iulia, & foro Regni. 25.
Morte ſoluitur poteſtas, & iudicium contra defunctum nullum eſt, & quid in atrociſſimis.26.

§. Trigeſimus quintus.

CVM lex ex magis *a* communi Doctorum ſententia poſſit iuriſdictionẽ magiſtratuum moderari, ne ſuper aliquo facto, vel inter certas perſonas ius reddant, in caſu vè particulari quęrelantem, & clamantem audiant; recte potuit in noſtro Regno ſtatui, ne contra dominorum facta, Magiſtratus regij, vaſſallos querelãtes audiant, ius vè eis, ſuper iniuriis dominorũ reddant: hocq; cum ſtatuentes † moti fuerint ad ita ſtatuendum, 1
non odio vaſſallorum, ſed mero fauore dominorum, qui licet ab odio vaſſallorum ſeparari nequeat, tamen cum fauor magis præualeat, talis conſtitutio, non odioſa, ſed fauorabilis erit iudicanda, *b* ab intentione, & vltimo fine ſtatuentium eam regulando, qui moti fuerunt ex eo, quod ęquum, ac condignum illis viſſum fuit, vt Richi homines, quorum ope, propriaq; virtute, & bellicis laboribus, ab inimicorum faucibus Regnum fuerit ereptum, reſpectu ſuorum vaſſallorum ſeruitutis, (qui

A Gloſ. in l. ſed & per Prętoré, §. decreto, ff. ex quib cauſ. maior. & modern. in l. 1. §. ſublata, ff ad Trebellia. Innocen. in cap. G. perpetuus de fid. inſtr. Ruin. conſ. 21. num. 16. lib. 1. & conſ. 81. nn. 8. lib. 5. Franciſc. Beci. conſ. 56. num. 43.

B Bart. Bald. Paul. & alij in l. qui exceptionem per tex. ibi, ff. de condict. indebit. Deci in l. 2. nu. 5. C. de inius vocan. Tiraquel. de retract. lignag §. 30. gloſ. 1. num. 5. & ſeq. & in præfatione, nu 66. & ſequen. Gozadin. conſ. 5. num. 6. Alexand. conſ. 197. nu. 2. lib. 7. Bald. conſ. 433. nu. 2. in fin. lib. 3. Anchar. conſil. 112. nu. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 18. Hoxeda de beneficiorum incompatibilit. 1. par. cap. 23. num. 4. 12. & 13. Burſat. conſ. 174. num. 3. Bart. in l. quemadmodum, C. de agricol. & cenſia. lib. 11. & in ſimili Mauf. Burg. de mod. proced. ex arrupt. cenſtur. 1. q. 8. nn. 6. & ſeq. & facit tex. in l. hoc modo, ff. de condit. & demonſtra. Ludolphus Schraderus tracta. feudalis, tom. 2. par. 10. ſect. 3. num. 88.

C Cin.

(qui tanquam clientes, in regni exordijs, eorum maioribus, pro ſtipendijs laborum fuerunt aſſignati) alicui magiſtratui non ſubeſſent. Vnde non mirum, quod ab intentione ſtatuentium, talis conſtitutio propter reipu. vtilitatem emiſſa, fauorem tantum dicatur continere, & ideo in noſtra obſeruantia fœmininum, *c* ex identi-
2 tate rationis † maſculinum comprehendet, cum alias in ſtatutis exorbitantibus (vt puta ſi vnus pro alio puniretur *d*) ac in materia odioſa, & correctoria, diſpoſitum in maſculo, non habeat locum in fœmina. *e*

Secundo ex eadem ratione prouenit, vt licet regulariter diſpoſitio de perſonis loquens, ad vniuerſitatem extendi non debeat, maxime in odioſis, & exorbitantibus, tamen ab aliquibus fuit iudicatum, hanc ſublationem recurſus nonſolum procedere, quãdo dominus in vim ſuæ abſolutæ poteſtatis procedit contra vaſſallos ſeruitutis, ſed etiam, ſi procedat contra vniuerſitatem ex illorum perſonis conflatam, & compoſitam, vt puta ſi talis vniuerſitatis bona occupauerit, licet enim per obſeruantiam non ſit facultas conceſſa dominis ad id faciendum, iure, vel iniuria, ſed tantum ſtatutum, quod poſſint abſquè recurſu, & remota appella-
3 tione, ita vt † nullo caſu in factis dominorum erga vaſſallos poſſit ſe dominus Rex intromittere, *g* ſicut in ſimili dicitur de arbitro, *h* vt eius ſententiæ ſtandum ſit, ſiue ſit ęqua, ſiue iniqua, non quod lex permittat arbitris iniquam proferre ſententiam, ſed quod arbitrorum ſententia à recurſu alterius iudicis eximatur. Ex quo dicebat I. C. *i* quod non curat Prætor qualem ſententiam arbiter proferat, non enim dicuntur poſſe ex vi facul-

C Cin. & Alberic. in l. ſi ita ſcriptum delegat. & Tiraquel. de retract. § 1. gloſ. 9. num. 205. Deci in l 2. num. 130. de reg. iur. Zucard. in l. fin. n. 63. cum ſequen. C. de edict. diu. Adrian, Cephal. conſ. 53. num. 82. volu. 1. Anto. Gabriel. commun. concluſ. tit. de verbor. ſignific. concluſ. 6. Oraci. Carpan. in prælud. ad ſtatut. Mediolan. num. 457. & 1. par. c. 116. num. 1. & ſequen. lациſsime.

D Bald. in authentica ſi captiui. num. 8. C. de Epiſcop. & Cleric. & in l ſi qua pœna, nu. 4. ff. de his qui ſunt ſui. Surd. deciſ. 49. num. 11. & deciſ. 167 num. 10 Aymon vbi proxime, contra quem Menochius conſ. 99. num. 220. vol. 1.

E Iaſſ. in l. ſi quis id quod nu. 16 & ſeq. & ibi Doctores communiter, ff. de iuriſdict. omn. iudi. l quiſquis. C. ad leg Iul. maieſt. Decius in l. 2. num. 112. ff. de reg. iur. Bart. Alciat. & alij in l. 1. ff. de verbor. ſignific. Aymon. de antiqui. §. tranſeo nunc. nu. 157. pag. 161. Decius in l. ſecundum naturam, num. 8. ff. de reg. iur. Alexan. conſ. 45. num. 5. & ſeq. volu. 7. Albericus 1. par. ſtatutorum, q 168.

F Bald in rubr. C. ad Trebellian. num. 2 & Roman. conſ. 400. ad fin. & 456. Felin in cap. dilectus, el 2 num. 3. de ſimon. Deci. in l. ſi familia, nu. 9 de iuriſdict. omni. iudic. & in l. 1. in princ. nu. 24. ff. quod quiſq; iur. & conſ. 61. col. 2. Gom in regul. de idiomate, quæſt. 2. col. penult. & fin. Iaſ. in l. ſi quis maior, col. 2. C. de tranſactio. & in l. fin. colum. 3. C. de pact. Anton. Gabriel. commun. concluſ. tit. quod cuiuſque vniuerſ. nom. concluſ. 1. Ioſeph Ludoui. deciſ. Lucenſ. 19. n. 31. & ſeq. Menoch. de arbitrar. centu. 2. caſ. 183. nu. 16. & facit tex. in authen. bulla cõmunitas. C. de Epiſcop. & Cleric. & in l. metum, §. animaduertendum, ff. quod met. cauſa, & in l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocan.

G Ita diffiniens abſolutam poteſtatem noſtrorum Baronum, Monter deciſ. 8. numer. 19. cum tribus ſequen.

H l. diem proferre, §. ſtari, ff. de arbitr. Marc Anton. Blanc. in tract. de compromiſ. 9. q. principa. num. 18. vol. 3. tractatuum, fol. 188.

I In l. qualem. ff. de arbitris, Marc. Anton. Blancus, vbi proxime, 5. q. 9. quæſt. principalis.

K l. nec

facultatis,ſed vi non punitionis, k ſicut in ſimili dicebat I. C. Martianus, l concubinatum extra legis pœnā eſſe,non quod iure ciuili eſſet licitus, ſed punitioni nō ſubiectus,quid quod, nec periuriū m quidem leges noſtræ pœnis vllis,aut ſuplicijs vindicarunt,quia diuinam, in ea re vltionem creditum eſt ſufficere, quod intellige de iuramento litis deciſorio à parte delato, & in iuramento promiſſorio hoc idem deciſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum :* ſicut in ſimili, ſi pater n occidat filiam adulteram ſimul cum adultero, impune facit, non tamen lex tale homicidium approbat, o quamuis enim leges † ciuiles in foro conſcientiæ ſint ſeruādæ, o tutoſ- 4
què homines reddant,quo ad Deum, hoc intelligitur, quando procedunt approbando actum: ſi vero tantum permittant, ſeu diſſimulent eius punitionem ex cauſa omittendo, vt in caſu noſtræ obſeruantiæ, tunc nō reddunt actum licitum,ſed impunibile: p non enim lex hoc ipſo, quod impune permittit delictum, & pœna non afficit,facultatem delinquendi concedit. q Itavt hęc cōſuetudo,quamuis dura, & iniqua videatur, tamen quia iuſta,fine, & auctoritate excuſabit à pœna tēporali, r ſed non

K l.nec in ca, ff.de adulterijs.l.ſed ſi ego,ff.ad veleian Felin.in cap. quę in Eccleſiarum,nu.42. de cōſtitutio,S.Thom &Palod. in 4.diſtin.37.q.2.Silueſt. in ſum verb.homicidium, el 1.q.2. Bald.io l.1.ou.8 C.ſi à non competco.iudice,& in l.Decuriones,C. ex quib.cauſ. infamia irrogatur. Mat filijs io l. 1. in prin.limit. 12.num.74. ff. ad l.Corнel.de Sica. Aacbedo io 4.tit.i. l.10 num. 40.multa adducens laſſo. in l.ſi plagij,colu. 1. ff.de verbor.obligario.

*In proceſ.Petri Cenedo ſup.crimi.die 30. Ianuar. 1580.

L In l.5. ff de cooeubin. Aoaſtaſ.Germō.de ſacrorum immunit.lib 3 cap.12 nom.89 Alciat.lib.1.animaduerſ. cap 15. Gutier. canooic. quæſtion. lib.2. cap.7. num.17. Azebedo lib.8.oou.recopila.tit.19. l.1.oum.17.Proſper Fatinacius in praai criminali. 4. par. de delictis carnis, q.138.num.30 & 31. Ianus Laogleus ſemeſtrium lib.8.c.8.p 536.C:

M l.2. C. de reb. credit. Menoch. de arbitrar. caſ. 359. Pachine. controuerſ. iur.lib.2. cap. 24. Boher.deciſ.305.Iul.Clar.io praxi,§.periurium,ou.13.Maſcard.de probat.concl.954 nu.19.Porto.in ſchol.ad Molin.verb.periurus,nu.11.& ſeq.vbi nu.14.refert in Aragonia puniri crimina licet,Couarr.in cap.quamuis pactum,§.7.nu.2.de pactis in 6. Anenda.de excqu.c.27.nu.8.

N l.patri cum ſeq.l nihil intereſt,ff.ad leg Iul.de adult.Cephal.conſ.305.per tot.vol.3.

O S.Thom.1.2.q.96.art.4.Inoocen.& alij in cap.quia plerique de immunit.Eccleſiar. Alexan.conſ.119. num.16.vol 6. Cauallio.milleloq.266.& 530.& 612.gloſ.in cap.quæ in Eccleſiarum de conſtit. Gregor. Sayrus io clau.reg.lib.3.cap.6.a num.9.cum ſeqoen.& cap.7.a oum.2.cum.ſeq.per tot.

P Felin.& alij ſupra relati Petr.Roiaius deciſ.Lituaoica.3.a nu.446.cum ſeq Couar.de ſponſa.2.p. c.7. §.7.num.13.& 14.

Q l.aſi quis,14.§.idem labco,verſ.diuus autem Marcus,ff.de religioſ.Bald.in l.3.num.3. C.de ſacroſan. Eccleſ.& cooſ.15.nu.2.vol.1.Tiraq.in l.8.conoubial.facit tea.in cap.iotet opera iuocto cap.meretrices 27.q.4.Couar.de ſponſa.1.p.cap.4 nu.7 & ſeq.

R Gloſ.& Abb.in cap.cum venerabilis de conſuet.Anchar.conſ.52.Rip.in rub.de iudic.nu.24.Franciſ. Cremco.ſing.150.Fab.Opitoell.in l.imperium,num.289.verſ. nam ſi io aliqua ciuitate eſſet conſuetudo, vt impune poſſet homicidium committi,& oo.291.& 291. Alexand.conſ.107.col.finali,verſ.coofirmatur prædicta,volu.2.Becci.conſ.4.num.17.Alexan.cooſ 8.no.9.& conſ.240.oo.8.lib.6. Cotta immemorab.verb.conſuetudo facit licitum,Ruin.conſ.139.no.7.lib.4 & 151.oum.11.lib.1.Tiraqu. de pen. temper.cauſ.41.num.1 cum ſequen.Plor.in l.ſi quando,§.2.nu.17.& 18.& §.6.num 56.& 57.& §.9.notab. 18.verſ.ſeptimo excuſatur.Aoron.de Sola in conſtit Sabaud.gloſ.5.oum.11.verſ. cooſuetudines inualidæ,num.12.Crauet.cooſ.6.num.103.& cooſ.137.nom.num.8.& 9,Decia. tract.criminal. tom.2. lib.6. cap.11.oom.56.Borg.de Paz in l.1.Taur.on.306.& ſeq.Burſat.cooſ.77.num.15. Ludolph.Schrader.tracta.feudal p.6.cap 6.num.21.& p.9.cap.2.num.88.Noſter Seſſe 1.par.deciſ.108.per totam, facit tex.in l.quis ſit fugitiuus,§.apud labeonem,ff.de edilic.edict.

S Gloſſ.

non ab æterna, ſ nec enim recte faciunt, licet pœna in
cos non ſit ſtatuta, cùm quod non præcipitur, ſed ig-
noſcitur, ſeu permittitur, t non ſit ſine vitio, quando e-
nim lex nutritiua eſt peccati, iniquitatemquè manife-
ſtam continet, habebit locum illud commune dictum,
quod peccat, qui auctoritate legis impune peccat. u Si
enim lex noſtra expreſſe approbaret, quod ad libitum,
& ſine cauſa vaſſalli à dominis poſſint male tractari, &
ſiti, & fame necari, non excuſaret eos à labe, & reatu
peccati, cùm talis, non lex (quæ ſemper iuſta debet eſſe)
ſed diabolica, iniuſtaq; introductio, & corruptella eſſet
dicenda, tanquam contra bonos mores, æquitatem, &
contra iùs naturale, & diuinum, animas ad inferos dedu
cendi cauſa, nullo humano fomento moliri poſſet, x ta-
men (vt ſupra diximus) bene potuit lex, moderare iuriſ-
dictionem magiſtratuum, ne ſe intromittant, ad huiuſ-
modi facta dominorum impedienda, & ne vaſſallorum
læſſorum iuſtas voces, & querellas exaudiãt, quia huma-
5 næ leges, † negant actionem, & ius, ad petendum id,
quod iuſte debebatur, eiſdẽ reſarciri. Quemadmodum
ad vitandas lites, & etiam ob vitandam hominũ vecor-
6 cordiam † ac negligentiam lege regni y cautum repe-
ritur, quod poſſeſſor triginta annorum poſſeſſione ſuf-
fultus, vel debitor ex cauſa depoſiti viginti, z & ex cau
ſa ſalarij, vnius menſis, a à die, quo à ſeruitio domini
exierit, vel trium menſium contra heredes, ſi famuli do-
minus mortuus fuerit, vel in ſalarijs aduocatorum, &
procuratorum, vnius anni, à die latæ ſententiæ: b tali ex-
ceptione oppoſita, vendicantem, vel petentem ſubmo-
ueat, nulla bonæ, vel malæ fidei habita ratione, quia vt
dicebat Bald. c non fauore preſcribentis, ſed odio ne-
gligen-

S Gloſ. in cap. deniq; 4. diſt. de qua late Felin. in cap. non ſatis de ſimon. Iaſ. in l. de quibus, num. 7. col. 2. de legib. & in l. ſiogularia, col. antepenol. & ſeq. ff. ſi cert. petat. Petr. Roici. deciſ. Lituani. 3. 8 num. 45 3. cum. ſeq. Cardi. Tuſcus tom. 2. concluſ. c6 ſuetudo 806. nu. 52.

T c. nerui in ſio. 13. diſti. cap. hac ratione, 31. q. 5.

V l. grachus, C. ad leg. Iul. de adulretijs, c. inter hæc ſanctitas 33. q. 2. P. Dueñasreg. 68. B Diez, reg. 59 multis cõprobans, & eaot naos Tiraq. io l. 9. connubial. à num. 1. cum ſeq.

X Rodolph. de ſuprem. Princip. poteſta. c. 6. num. 85. & 86 Caitarius de executio. ſenten. capt. bannit. cap. 3. num 20 & deciſ. 67. num. 3. Afflict. deciſ. 391 nu 3. Ameſq. de poteſt. in ſe ipſ. lib. 1. cap. 29. num. 10 Farina. praxi. crimin. q. 12. nu. 15. & q. 39. nu. 1. & ſeq. Bayardus lo addit. ad Clar. q. 44. nu. 21. in fin. Tuſcus concluſ. 45. vel 451. n. 4. S. & concluſ. 279. nu. 41. I. Pioeda lib. 28 Monarchiæ Eccle. cap. 16. §. 4. cũ multis alijs telatis per Maur Burg. de mod. proceden. ex arrup. q. 21. nu 2. & 4. & quæſt. 51. num. 14.

Y For. quicumq; infantio, tit. de præſcript. Molin in repor. verb. præſcriptio, verſ. præſcriptio bonorũ ſedentium, vbi eius additionator Portol. num. 82. Glo. quam ciuilis, in c. fin. de preſcrip. Fachin. controuer. iur. lib. 2. c. 63. & 68. Anto. Gabr. comu. concl. tit. de preſcr. concl. 4. Sot. de iuſt. & iu. li. 4. q. 5. ar. 4

Z For. 1. in fi. tit. de fid inſtrum. for. ad refrenandũ, tit. de ſolutio. for. item de voluorad, tit. de depoſito. per quẽ fuit moderata obſeru. Itẽ nota, tit. de preſcriptio. Molin. verſ. præſcriptio debiti. & verſ. preſcriptio depoſiti, Hiero. Gabr. conſ. 8. vol. 2 Molio. verb. firma, verſ. firma priuilegiata, fol. 153. col. 3.

A For. vnic. tit. de ſalarijs mercenariorũ, Molin. ver. præſcriptio ſolidatę, Gam. deciſ. 134. Azebe. in. 4. tit. 25. l. 6. o. 53. & 54 Molin. verb. famulus, verſ. famulus non poteſt, vbi Porto. 2 nu. 28. cum plurib. ſeq. Couar in reg. poſſeſſor. §. r 1. nu. 3. Perr. Gilkenius in tract. de vſucapio. p. 2. membr. 2. c. 4. nu. 13. pag. 364.

B For. voi. tit. de ſalario aduocatorum Montiſoni, ann. 1585. C in c. ſi quis per triginta, tit. ſi de feud. fuerit controuerſ. in vſib feu Guid. Pap deciſ. 99. nu. 4. P. de Anchar. conſ. 170. n. 4. Bart. in l. nemo poteſt nu. 22. vbi Rip. nu. 113. ff. de legat. 2. Molin. in report. d. verb. præſcriptio. verſ. ſed quæro etiam iuxta dictum forum, & ibi late Portol. num. 93. & ſeq. 97. & ſeq.

gligentis fuit hoc ſtatutum, ſicut & apud omnes per eque gentes permiſſum eſt, contrahentibus in prętio † 7
emptionis, & venditionis ſe inuicē decipere, *d* ne ex nimia equalitatis obſeruatione comertia turbarentur, ſed non in re vendita,*e* licet vtroquē caſu peccatū verſetur, *f* propter iuſtitiam cōmutatiuā,quę tam in re, quam in prętio,equalitatem exigit.Sed nihilominus deceptus intra dimidiā,nullam apud iudicem habet actionē,ad petēdum,*g* id quod recto iuſtitię tramitte ſibi debebatur, à legibus namq; humanis,ſępe actio negatur, ob effugiendā litiū multitudinē, *h* quemadmodum ex promiſſione † nudo pacto facta,leges ciuiles negant actionē *i*, 8
licet promittens,lege iuſtitię, & ſub reatu mortalis criminis teneatur promiſſum ſeruare,& ita iure Canonico producit actionē,*k* quod apud nos in Aragonia ſeruatur,*l* ſed quia negari non poteſt,quin licet reſpectu dominorū contineat merū fauorē,tamen reſpectu vaſſallorum,habet mixturā odij,quemadmodum dicunt noſtri DD.*m* in ſtatuto,† excludente fœminas,propter maſcu- 9
los,agnationis,ſeu familię cōſeruandę cauſa, quod fauorabile iudicatur,ex intētione,&fine ſtatuentiū,licet reſpectu fęminarū habeat odij mixturā, tamē potius fauor quā odium venit in cōſiderationem.Sed cū curſu tēporis, quod in vtilitatē erat ſtatutū, ceperit vt experientia docuit † in damnū conuerti caute, & cordate, illam debēt 10
Barones exercere,nec credāt excellentiā honorū, à populis ſibi tributā,maximū beneuolētiæ teſtimonium,ſirmumq;ſui ſtatus pręſidiū,cum vt inquit Plutarch.* *Et ſi ſponte ſua,& beneuolentia quadā ad decorandos Principes moueri populi videantur,ducuntur tamen plerumq; metu, cū tam ij qui oderunt, quā ij qui amāt proſequi honoribus Principes ſoleāt. Prudentes igitur viri,& optimi rerum publicarum gubernatores,non tā laborāt vt ſtatuas,vel decreta,vel honores diuinos à*

popu-

D l.in cauſę 16. §. idem Pomponius, ff.de minoribus.l.item ſi prętio,22.§: quemadmodum, ff locati. Pinelus in l.2. r.p. c.1,n,39.C.de reſcindē.Laurēt. de Pinu conſ.141.num.2. cum. ſeq. D.Thom.2.2.q.77.art.1. & 2. Anton. de Leon.in l. ſi quis in conſcribendo,n. 3. C.de pact. Cuiacius in expoſitione, nouellæ 97.in fin. p.426.

E Ripa de peſte de remedijs præſeruatiuis, 1. par. num.146.& ſeq.& 2.par. nu.145.& 146. ſor.2. tit. de pannis,lanę,& ſerici.

F Soto lib.6.de iuſt.& iure,q.5.art.1. Nauarr.in c. qualitas de pœnit. diſt.5. num.43.& in c.nouit,notab.6, de iudic. & in manual.c.25.nu.84.Tiraq in l.9.connubiali,nu.8.& 10.Alphon. á Caſtro li.2. de poteſtate legis pœnal. cap.10.fallent.3. Couarr. lib.2.variar. reſol. cap.4. nu.11. Fernandus Rebellus de obligatio. iuſtitiæ 2.p.lib.9.q.3. sect.1.pag. 628.

G l.2.vbi Doctor. C. de reſcindenda vendit. c. ad noſtrum,c.dilecti, c. cum cauſa de empti. & vendi. Rolan.conſ.59.nu.8.vol. 1.Oſaſc.deciſ. Pedemonta.44.nu.8.Sarmiento ſelectar.lib.1. c.11.& lib.7 cap.12. cum alijs per Alfan.colectan.30.

* Tō.3.in vit.Dem.p.528

H Couarr. lib. 2. variar. cap.4.num.18.

I l.iuris gentiū,§. ſed cū nulla, ff de pactis, l. ſiue apud acta, C. de tranſact. l.ſi præcedenti,§. Lucius, ff.mandati Gracī.reg.16.

K Cap.1 de pact.Couarr. in cap.cum inofficijs num.10.de teſtam.&in reg.poſſeſſor,2.p.§.11.nu.4.Menoch.conſ.2.num.237.238. volum.1,

L Obſeruan.penultim.tit.de confeſſ.l.2.tit.16.lib.5.nouæ recopil.vbi Matienzo.

M Bald.Iaſſ.& Caſtrenſ.in l.venia,num.4.Salicet.nu.2.Alexand.num.5.Curt.ſen.num.10. C.de in ius vocan. Iaſſ.in l.maximum vitium,nu.2.C.de liber.præter.& in l.1.num.7.ff.ſi cert.pet.Pariſ conſ.85. nu.28. lib.1.Alciat.conſ.66.Cephal.conſ.278.num.106.& ſeq.Surd.conſ.314.nu.11. Molin.de Hiſpan.primogen.lib.1.cap.18.num.5.

N la-

populis conſequantur, quàm vt merita ſua, & res eorum geſta, quàm maximè honoribus digna ſint: vnde in hac ſumma Baronum noſtrorum poteſtate, non reprobatur vſus, ſed abuſus, & occaſio peccandi, quæ ex illa oritur, cùm in magna peccãdi licentia, ſeipſum continere, arduum, & difficile ſit, ita vt vnicuique dominorum poſſet dici: *n*

Ego neſcio certe
Quid facias Baro, ſed tecum occaſio cœnat
Peccandi, tecum peccandi occaſio dormit,
Et ſemper magno vicina eſt culpa pericl̃o.

Cum ex ſuperioribus ſatis cõſtet, ob ſeruãtia noſtri regni, impunitã eſſe quãlibet malam tractationẽ factam per dominos erga ſuos vaſſallos ſeruitutis, in hocque à lege fuiſſe magiſtratuũ coarctatã poteſtatẽ, & iuriſdictionẽ: vidẽdũ reſtat, an hoc ita generaliter ſit intelligẽdũ, vt nõ ſolum impune poſſint vaſſallos occidere, & bona eorũ in vim talis poteſtatis occupare, ſed etiã honore priuare,

11 †ita vt eorũ iuſta querella de vxore adulterata, de filia vẽ ſtrupata nõ audiatur; • & quod ita priuationi bonorũ, ſicut vitæ, & ita priuationi vitæ, ſicut priuationi famæ, & honoris, quę vitæ cõparatur, & ita vulnerãti, vel alia iniuria afficiẽti, ſicut occidenti impunitas tribuatur. Cui breuiter reſpõdendũ eſt, quod licet ſit permiſſũ impune occidere vaſſallũ, nõ tamen ex hoc licebit vaſſallã impunè adulterare, *p* cum adulteriũ nullo caſu permittatur, attamẽ homicidiũ, aliquib' caſib' iure diuino reperitur permiſſũ; atq; ita ab homicidio (licet maius peccatũ ſit) ad adulteriũ, cum ſit diuerſæ ſpeciei, nõ valebit argumẽtũ, ſed tamẽ cum verba noſtrę obſeruãtiæ, nõ occidẽti, ſed domino male tractãti impunitatẽ pręſtẽt, nõ ſolũ excuſabitur dominus ab homicidio, ſed à quacũque alia iniuria vaſſallo illata, cũ nõ agamus de excuſãdo dominũ à peccato, ſed de pręſtãda impunitate delicti, & act' illiciti; cũ nõ habeat in hoc ſeculo ſuperiorẽ, qui de eius factis, erga ſuos vaſſallos cognoſcere valeat, niſi dixeris Epiſcopũ *q*, ratione peccati eſſe iudicẽ cõpetẽtẽ, cũ (vt ſupra dixim') adulteriũ, nullo caſu reperiatur permiſſũ: quãuis enim ho-

12 nor, †omnib' rebus ſit pręferẽdus, *r* & vitę equipparetur, imò caſtitas ab honeſtis mulierib' vitę pręferatur, *ſ* non

Ll quod

N Iacob. Falc. de viciis fori, ſatyra 6.

O Petr. Gre. de Rep. li. 9 c. 1. n. 47. l. ſed eſt quæſtionis §. ſiquis iã fœminã. l. attẽtari, l. itẽ apud Labeonẽ, §. ſiquis virgines, ff. de iniur.

P Iul. Cla. in prax. §. homicidiũ, n 56. Nell. in tract. de bãni. 2. p. 2. tẽpo. q 46 Deci. & Feli. in d. c. quæ in Eccleſiarum, nu. 16: Andr. Gail. lib. 1. de pac. publ. c. 1. n. 39. Bal. in l. fin. col. 2 C. ſi cõtra ius Palac. Rubi. in repeti. rub. de dona. inter vir. §. 78. n. 7. fol 175. Petr. Greg. de Repu. li. 11. c. 10. n. 6. Medic. de legib. 4. p. q. 4. n. 11. verſ. Vnde ſtante ſtatuto. Camil Galli. de verbor. ſignif lib. 6: c. 29. n. 20: & lib 10. c: 33 n. 65. Roici, d. deciſ. 3. nu: 271. & 278. & facit gloſſ. in l. ſiquis ſeruo C. de furt.

Q c. 1. de offic. ordina.

R prouerb. c. 22. in princ: Ariſt. 4. ethi. c. 3. Coua li. 1 varia. c: 11. n. 4 Vaſq: cõtr: illuſtr. c. 18. n 13. Caſſane. in cathal 1. p. cõſid 2. Cõra. in tẽpl. om. iudi. lib. 1: c. 1. §. 3. de duello, p. 5: cõclu. 99. nu. 3, & § 4. verſ. Decimoſexto, nu. 4. Deci: cõſ. 586. n. 8. Corne. conſil. 162. n. 21. volu. 1.

S l. iſti, §. quod ſi dederit ff. quod. met. cau. l. 2. §. item cũ placuiſſet vbi Cagno. n. 371. de orig. iur. Crauet. cõſ. 168. n. 3 Soci. Iun. cõſ. 18. n. 46. vol. 1 Menoch. de arbitr. iudi. li. 2 cẽtu. 4 caſ. 377. n. 19. Medic. in tracta. de legib. 2. p. q. 4. n. 5: & in trac. mors omnia ſoluit. n. 178. Nauar. in cõmẽt. c. inter verba, 11. q. 3: conclu. 4. n. 21. fo. 13. tom. 1. & notat. in l. fin. de pen. & facit tex. iũcta glo. in § fin. Inſtit. de noxalib: & in l. nemo, ff. de adoptio:

T c.ex parte,vbi gloſ. & DD de ſepultur.c.ſi nõ licet.23.q.5.Nauar.conſ.2. ſit de iur.iur.
V c tollerabilius,c.ita nè cap.propoſita,32.q.5. B. Auguſt. lib.3.de liber.arbitr,c.5.& lib.1. de ciuitia.Dei,c.18.
X c,te vera, c.de pudicitia cum ſeq.32.q.5.gloſſ. Archidiac. & omnes in c. non eſt noſtrum,23.q.5. ſanct Thom 2.2.q.64.artic.5.ad 3.Couarru.lib,1. variar.c.2 n.9.ad fin. Plaga in epitom.delictorum, c.13.n.5.Gom.de Ameſq. de poteſta,in ſeipſ. lib.1. c.9 n.4.& ſeq.
Y l.in ſeruorum,in fin.ff. de pœnis.
Z de bello gildonico, pag.225.
A Couarru.lib.2.variar. reſolutio.c.2.r.8.Nauarr. in commentar. de finib.humanorum actuum, nu.5 t. tom.3.fol.236
B l.liber homo.ff.ad leg. Aquil. ſanct. Thom. 2.2. q.73.artic.4.ad 2.& 2.2. q.59.art.3.ad 2. & q. 64. art.5.ad 1.& 3.Caietanus 2.2 q.73.artic.2.& q.150 art.2.& q.154.art.6. Victoria in relectio. de homicid.num.23.Soto de iuſti.& iur.lib.4.q.2.arti.3. Gregor.de Valécia tom.3 diſputa 5.q.8.punct.2.colu.3.&latius q.10.punct.2 col.1.Salon 2.2.ſub q.62 tract de dominio quęſ.3. articu.2, concluſione 2. Aragon 2.2. quæſtio.62. de domin. 3. concluſione de obiecto, fol. 345. & quæſtione 64. artic.5 ad 3. Gomez de Ameſqua de poteſtate in ſeipſ. lib.1. cap.1.num.9. & cap.2. num 17.

quod ob caſtitatẽ ſeruãdã,liceat cuiquã ſe occidere, *T* cũ caſtitas vi præciſſa eripi † non poſſit,quia eſt virtus animi,quę violentiã non ſentit,neq; illam polluit aliena libido,tametſi ea opreſſa,in ſuo corpore exerceatur, *V* vt eleganter fertur dixiſſe beatam Luciam ad Paſchaſiũ, ſi inuitam me feceris violari,caſtitas mihi duplicabitur,ad coronam, cum pollui nequeat, *X* cuius mens pudica eſt: bene verum eſt, quod licet ſe periculo vitę exponere, ob fugiendam violentiam.Hinc eſt,quod dominus auferens honorem vaſſallo, peius eum cenſeatur tractare, quàm ſi bona auferat, *Y* cum(vt inquit Cicero) *Si nõ ſis quis fueris, nõ eſt quid viuere vellis.* Et vt inquit Claudianus: *Z* 13

Nonne mori ſatius,vita quàm ferre pudorem.

Licet apud chriſtianos,facilius quis honorem,& famam contemnere valeat,quàm vitam, *A* cum vitæ ſuę † non ſit quiſquã dominus, *B* ſed ſolus Deus, vt ipſe inquit *C*: *Ego occidam,& ego viuere faciã.* Et alibi: *D* *Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem.* Sed honoris proprij,& famę,quêlibet dominum eſſe verius,& receptius eſt *E*: quod non intelligerem procedere in eo,qui perſonã publicam repreſentat,& munere publico fungitur,quia authoritas eorum,qui aliis gubernãdis præſunt,non aliũde quàm ex ipſorum fama conſtat; 1* & ideo nõ ſolum crimine, ſed & ſuſpicione vacare debent,vt de ſua coniuge dicebat Cæſar. 2* Et ideo, argumentum deſumi poteſt, † vt quem impune licet occidere, liceat & honore priuare, quamuis quando iniuria non infertur in propria perſona, ſed ex facto in perſona coniuncta, peior tractatio iudicatur, & maior iniuria infertur alicui, 14 15

C Deuteron.cap.32.& Sapient.c 16. D 1.Reg.c.2.
E Nauarr. in manual,cap.18,numero 27.& 28. Petrus Nauarra de reſtitutione lib.2.cap.4. par.2.dubitatione 1.num.113.& ſequen. & par.3.dubitatio.1.num.366.Couarruuias lib.1.variat. cap.2 num.8. Soto lib.4 de iuſti quęſt.2.artic.3.concluſione 4.& in relectione de tegendo ſecreto, membro 1. quæſt.3. plures relati per Gom. à Meſqua de poteſtate in ſeipſ.lib.2.cap.12.numero 3. & Gregorius Syarus in claui regia. lib.6.cap.5.numero 11.cum ſequen. contra refert Antonius Ztingius in tracta.de fideiuſſor. cap.19. num.151. & 152.
1* Cice.in orati.pro lege Manilia,&lib.1.ad Quint.fratr.epiſ.11.&in Lælio c.Sacerdos,ad fin,q.2.c.nec ſũt audiẽdi,12.q.2 3.c.nolo,12.q.1.Caieta.2.2.q.73.art.2.&in ſũma verb.detractio. 2* Plutar.in eius vita.

F l.eodi

alicui, ex ablatione honoris, quàm ex priuatione vitæ, vt colligunt Doctores ſenſiſſe I.C. *f* maiorem iniuriã marito inferri, ſi vxor adulteretur, quàm ſi filius occidatur; quod licet verũ ſit, & indiſtinctè procedat, vt dominus impune poſſit, vaſſallos ſeruitutis verbis, & factis iniuria afficere, *g* tamen reſpectu iniuriam patientis, maximũ eſt diſcrimen; nam aliquando patiens non peccabit coram Deo, nec punietur à iudice, quod permiſſerit ſe iniuria affici, aliquando verò peccabit, ſed nõ punietur; aliquando vero peccabit, & in foro exteriori punietur, vt putà, ſi dominus vellet occidere vaſſallũ, vel bona auferre, poterit permittere ſe occidi, nõ ſe defendẽdo, ſed percutiẽti collũ ſubmittendo, *h* ſeuitiamq; domini patiẽter ſuſtinẽdo: ſi verò mulier adulteriũ cum domino perpetrauerit, quia fecit, & voluit, licèt à pœna fori, & exteriori excuſetur propter metũ, *i* qui nõ par in vtroq; *K* ſexu requiritur, prout etiã in dolo, à noſtris diſtinguitur; *l* quorum communis eſt ſententia, quòd delictum metu iuſto cõmiſſum, nõ puniatur, *m* cum, vt inquit Claudianus: *n*

Suprema pericula ſemper dant veniam culpæ.

Tamen eorũdem vera eſt concluſio, quod à peccato nõ
16 excuſet metus † cõditionalis; cùm potius debeat quis mori, quàm Deum, etiam venialiter offendere; *o* voluntas, & ſiquidem coacta, voluntas eſt, *p* licet ſecus dicendum eſſet (vt ſupra diximus) in vi præciſſa, cùm tunc potius quis dicatur pati, quàm agere. Illud autem quod ſupra diximus, cum Abbate, quod mulier excuſetur propter

F l. cadicillis, §. matre, ff. de lega. 2. Bald. conſ. 173 lib. 5. Boſius in prax. crimin. tit. de coito dãnato, n. 46. Corduba de Lara in l. ſi quis à liberis, §. Idem index, n. 65. ff. de liber. agnoſcen.

G Boher. deciſ. 317. n. 6. Ioann. de Anania in c. 1. nu. 5. de maledic. Couarr. lib. 1. variar. c. 15. nu. 4. in fin. & n. 5. & confirmatur ex tex in c. inter ſolicitudines, de purgat. canoni.

H c. non eſt noſtrum, 23. q. 5. vbi Cenedo 1. p. collecta. 29. ad illum tex. Couarru. de ſponſal. 2. p. c. 8. §. 12. n. 37. Soto lib. 5. de iuſt & iur. q. 1. artic. 8. poſt ſanct. Thom. de regi. Princip. c. 6. Gom. de Amelq. de poteſt. in ſe ipſ. lib. 1. c. 17. n. 5. Caietan, & Aragon 2. 2. q. 64. artic. 7. & Aragõ art. 5. ad 3. & q. 36. art. 4. ſub q. 1. Victor. in relectio. de homicid. n. 24. Mexia in pragma. taxæ panis, concl. 3. n. 135. Simancas de catholic. inſtitutio. tit. 18. nu. 30. Nauarra de reſtitutio, lib. 2. c. 3. n. 39. & 63. Salon 2. 2. q. 64. artic. 7. controuerſia 1. concluſio. 1. Bañes 2. 2. q. 33. art. 3. dub. 4. in reſponſo ad confirmationem tertij argumenti.

I Abb. Panorm. conſil 44 lib. 1. Iul. Clar. in prax. crimin. §. fi. q. 60. n. 37.

K gloſſ. & DD. in c cum locum, verb. Metus, de ſponſal. Boher. deciſ. 100. n. 2. Iaſ. in l. Interpoſitas, num. 4. C. de tranſactio. Deci. in l. in omnibus, 19. num. 3 de regul. iur. Roman, ſingular. 200. & Marſil. ſingular. 407 & 578 Deci. in c. fin. de appellat. & in c. 1, colum. 2. & in c. cauſam matrimonij, colum. 1. de offic. delegat. Molin, de Hiſpan. primog. lib. 2. c. 3. n. 17. glo. in pragma. Sanction, titu. de electio. § item nec credit. Rebuf in prax. de reſignat. met. extor. n. 11. p. 494. Caualli. miſcelog. 786. Surd. deciſ. 194. n. 24. Cephal. conſ. 384. n. 55. Tiraqu. in l. 9. connubi. n. 120. & 121. Couarru. de ſponſal. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9.

L Ruin. conſ. 66. n. 25. volu. 3. Cephal. conſ. 62. n. 36. Becci. conſ. 131. n. 14. Surd. deciſ. 216. n. 26.

M Deci. in l. vt vim, 2. notab. ff. de iuſt. & iur. Iul. Clar. §. homicidium, verſ. Excuſatur, & ſequenti, & d. §. fin. q. 60. numer. 2.

N pag. 117. in eutrop. lib. 3.

O Decius & Cagnolus in l. velle, de regul. iur. Menochius de arbitrar. caſſu 354. Tiraquellus de pœn. temperan. cap. 34. cum duobus ſequentibus. Couarru. de ſponſal. 2. par. cap. 4 §. 1. num. 11, & 2. par. cap. 3. §. 4. numero 2. Luſ. conſilio 116. colum. fin. lib. 1. Roicius deciſ. Lucuani. 3. n. 198. Burſat. conſ. 16. n. 84. in 1. Viui. deciſ. 304. n. 10. & 14 facit text in l. ſeruos, C. ad legem Iul. de vi publi l. 2 iuncta gloſ. C. de ſepulchr. violato.

P cap. merito, 15. quæſt. 1. l. ſi mulier, §. ſi metu, ff. quod metus cauſa

propter metum, intelligendum eſt à pœna ordinaria, in caſu, quo loquuntur Doctores, *q* ſcilicet quando precibus, & blanditiis potentiorum, quæ iuſtum metum inducunt, delictum fuerit commiſſum; nam ſi iuſſu ſupremi domini commiſiſſet, poſſet cum Abbate *r* defendi, vt in totum à pœna liberetur. Sed cùm vaſſalli viui poſſint impune, & abſque recurſu, tot iniuriis in corpore, bonis, & honore à dominis affici, videamus, an iſta mala tractatio, poſſit extendi ad eos deffunctos, cum conſtet, deffunctum † quoque iniuria affici, & offendi, *ſ* memo- 17
riamque eius dãnari poſſe. Vnde ſi vaſſalli à domino exiliati deceſſerint, non poterunt abſque venia domini, etiam ad ſepeliendum, in caſtrũ afferri, *t* cum licet defuncti ſepulchrum impediri † nõ debeat; *u* ideoque fauo-
rabile ſit, vt non poſſit per creditorem, etiam vi inſtru- 18
menti guarentigij, & priuilegiati impediri, *x* cum publice interſit, non minus mortuos ſepeliri, quàm viuos cõſeruare; *y* eſt enim genus maledictionis, carere eccleſiaſtica ſepultura: *z* & ita ore Prophetæ *A maledicta fuit Iezabel vxor Achab, quod & ſanguinem eius canes lingerent, & non fuit qui eam ſepeliret.* Et iſta eſt inter alias,

Q gloſ. ſingularis in l. vnica, C. ſi rect. prouinc. Rebuſ. in concordat. rub. de collat. § volumus, gloſ. 1. pag. 423. Luc. de Pena in l. litibus, colu. 3. C. de agricol. & cenſit. lib. 10. facit text. in c. cóuenior, poſt princip. 23. q. 8.

R d. conſi. 4. Menoch. caſu 354. n. 18. Bal in l. eam, quam. C. de fideicom. Benedict. in c. Raiuutius; verbo, Cuidam Petro tradiderunt, num 68. & verb. Et vxorem, decis. 5. n. 232.

S l. 1. § cadaueri, ff de iniur. l. 1. ff de ijs quib. vt indign. l. ſed ſiquis, § iudex, ff de religioſ. & ſumptib. funer. l. fin. C. ad leg. Iul. maieſt. § per contrariũ. Iraſti. de hæredit quæ ab inteſta. gloſſ. in l. fideicommiſſum, vbi Iaſ. & alij, C. de fideicommiſ. & in l. ſororẽ C. de ijs quib. vt indign. l. oſſa, ff. de religioſ. Couar. lib. 2. variar. c. 1. colu. antepenult. Moli. de Hiſpan. primog. lib. 1. c. 9. nume. 48. Cagnolus in l. pupillum, § io hærede, de regul. iur. Deci. ad rubri. de ſecund. nupti. nume. 7. Iaſ. in l. 2, num. 2. C. de indict. viduit. tollend. Rolandus conſilio 95. nu. 21. lib. 1.

T l. 2. ff. de cadauer. punit. cap. omnis, de pœn. & remiſsio. cap. is cui, de ſentent. excommunicationis, in 6. cap. ex parte, el 2. de ſepultur. in Clementi. 1. cod. tit. cum concordant. per Deci. in l. fin. n. 10. de iuriſdict. omni. iudic. Cagnol. in l. neratius, ad fin. de regul. iur. Couar. d. c. 1. n. 11. & Marſil. in l. fin. de quæſtion. Nellus de bannit. 2. p. tertij tempor q. 2.

V l. fin. C. de ſepul. viola l. ſunt perſonæ, l. ſi quis ſepulchrum, de religioſ. l. ne corpora, eodem titu. Felinus in cap. ſicut Iudæi, colum. 1. de Iude. Hippolyt. de Marſil. ſingular. 199. Xuarez in l. poſt rem, verſic. Quinta extenſio, de re iudic. Couarruuias vbi ſupra num. 10. & Hippolit. in d. l. fin. num. 54. Camillus Borrel. ad Bellug. § iam ſuper, ad fin. rubr. 11. Garcia de expenſ. cap. 8. n. 19. Menoch. de recuper. remed. 1. nume. 445. Guiliel. Benedict. in cap Rainutius, verbo, Mortuo itaque teſtatore, numero 50. 56. & ſequenti 287.

X l. cum te, C. de ſepulchro viola. Gail in tract de arreſt. cap. 11. num. 28. & 29. Abb. in cap. ex parte, n. 5. de ſepult. Marta de iuriſdictione, 2. p. caſ. 47. nu. 3. & 4 p. caſu 153. numero 2. & ſequenti. Boherius deciſio. 287. num. 2. & ſequen. Ripa in tracta. de peſt. cap. de remed. preſeruati. remedio 181. Couarruuias in dicto c. 1. nume. 10. Petrus Pecchi. in tracta. de Iur. ſiſten. cap. 5. nume. 23. Brunol. à Sole in quæſtion. legalibus, quæſtio. 29 num. 4. & ſequen. per tot. Medic. de ſepultur. quæſtio. 13. num. 1. & quæſtio. 14. num. 9. 2. par. cum aliis relatis à noſtro Petro Cenedo 1. p. collecta. 40. num. 3. Didac. Perez lib. 1. Ordinat. titu. 1. l. 7 glo. Y que al finado, & gloſ. No le entierren.

Y cap. quæſitum, 13. q. 2. Bal. in l. fin. num. 7. C. de negot. geſt. Benedict in c. Rainutius, verb. Mortuo itaque teſtatore, num. 56. Surdus decis. 235. num. 9. & 26. Ripa de remed. præſeruati. contra peſt. à num. 98. cum ſequen.

Z Hierem. c. 22. l. quod ſi nulla, ff. de religioſ. & ſumpt. funer. Rolan. conſ. 20. n 27. cum ſeq. vol. 3. Paulus Fuſcus de viſitatione, lib. 1. c. 25. n. 4. Selua de beneſic. 1. p. q. 5. n. 102. B. Auguſt. de ciuita Dei, c. 12. & 13. & lib. de cura pro mortuis, c. 1. cum duob. ſeqq. & ſerm. 34. de verb. Apo. eleganter Ioan. Lorin. in commẽta. in Acta Apoſt. c. 5. verſ. 6.

A 4. Reg. cap. 9.

B c. ſicut

alias, grauiſſima excõmunicatorum pœna, *b* vt in loco
ſacro non ſepeliantur, & eſt inter præcipuos eccleſiaſtici
interdicti formidandos effectus, *c* quod in loco ſacro
fideles ſepeliri nequeant; & ideo niſi ob grauiſſimas cau
ſas, *d* ſepultura non interdicitur. Hoc eccleſiaſticum
19 interdictum, † quod cum magna tarditate ſemper eſt
fulminandum, nos patienter anno 1611. per decem
menſes in hac Cæſarauguſtana ciuitate ſuſtinuimus,
non ſolum ſimplex, *e* ſed cum ceſſatione à diuinis, quo
fuit fides iſtius ciuitatis, eiuſque incolarum, & ciuium,
quaſi examinata, cum ad audienda ſacra, cum maxima
deuotione, extra ciuitatem turmatim adirent, & non
ſolum fide, *f* ſed nec charitate chriſtiana fuerint refri-
gerati. Deus parcat illis, qui tãto damno cauſam dede-
runt; ego enim eam referre nollo, & ſilentio conſulto
prætereo, conſilium Lipſij ſequendo, qui tuta (hoc eſt ve
tera) ſcribendã ſuaſit, non noua; quæ quanto veriora, tã
to amariora, autoribus exiſtunt. Nec mirum quod ex ar
20 duis cauſis illud imponatur; nam duraſſe † legimus tẽ-
pore Gregorij Septimi, in regno Poloniæ per ſeptem an
nos, & in regno Sciciliæ à Gregorio II. per 70. & Hono
rius Tertius in regno Portugaliæ; & Iulius Secundus, &
Paulus Quintus in Repub. Venetorum anno 1606. in-
terdictum impoſuit. *g* Hinc laudatur à I.C. Modeſti-
21 no, *h* is qui teſtatoris † iubentis reliquias, in mare nõ pro
iecit, ſed in memoriam humanæ conditionis ſepeliuit:
negat tamen lex regia, *i* mulierem, quæ pregnans mor
tua ſit, humari antequam partus ei excidatur. Iudex ta-
22 men † in pœnam delicti, poteſt aduerſus reos ſtatuere,
ne ſepeliantur, ſed quod perpetuo ſint in patibulo ſuſpẽ
ſi, *K* in quibus Eccleſiaſtiæ ſepulturæ tradẽdis, principis
ſecularis licentia requiritur; *l* ergo multo magis pote-
rit facere dominus, ſi ratione ſuæ abſolutæ poteſtatis,
vellit defuncti ſepulturam impedire.

B c. ſicut, de hæreti. c. fin. de ſepultur. c. ſane quod ſuper, 24 q. 2. Gig. de penſion. q. 36. n. 9. ſanct. Antoni, de excõmunicat. c. 76. n. 26. Selua de benef. 3. p. q. 4. n. 4. Ioann. Dilect. de arte teſtandi, caute. 7. n. c Ioann. Andr. de interdict. ciuitat. n. 45. Petr. Grego. in ſintag. n. iur. 2. p. lib. 2. c 13. n. 10. Paul. Borgaſius de irregularitate, 6. p. §. de abſolutione mortuorum, n. 3. & de ſentent. interdict. n. 39. Ioan. Baptiſ. Valençuela in defenſione monitor. aduerſus Duc. & Rempub. Venet. 5. p. n. 58.

C c. vt priuilegia, de priuileg. ſanct. Antoni. de intetdict. c. 4. nu. 26, & ſeq. & de excõmunicat. c. 15. n. 3 Ioan. Andr. vbi ſupra n. 148 & Valençu. n. 60.

D Medic. in tracta. de ſepultur. 1. p q. 12. per tot.

E de quibus elegãter Grego. Sayr. in theſau. caſuũ conſcientiæ, ſiue de cẽſuris, lib. 5. c. 17. à n. 5. cum ſeq. pag. 459. & 460. gloſ. Ceſar. in c. ſi Canonici, de offic. ordinar. in 6.

F c. alma mater, in prin. de ſentẽtia excõmunica. in 6.

G Marta de iuriſdic. 3. p. c. 24. num. 5. & ſeq.

H in l. quidam in ſuo, de condit. inſtitutio plura Petrus Gregor. in prælud. optim. iur. conſul. lib. 2. c. 44

I l. 2. ff. de mortuo inferẽdo.

k gloſſ. in l. 2. ff. arbor. furt. ceſſar. Purpuratus in l. 1 numero 593. ff. de officio eius. Villadiego de hæretic. quæſtione 22. nume. 4. Couarruuias in dicto cap. 1. nume. 11. Medicis in tracta. mors omnia ſoluit, p. 2. nume. 86. concluſio 32. verſ. Fallit in atrocioribus. Anton. Gomez de delict. com. 3. variar. c. 14. nu 8. & 9. Cabalcan. de brach. Reg. 4. par. n. 377. Solorza. de crimin. parricid. lib. 1. c. 22. & facit text. in c. mulier, 15. q. 1. c. accuſatus, §. penulti de hæretic. in 6.

L l. 1. & fina. n. de cadauer. punit. Borrell. de Reg. cathol. præſtant. c. 71. n. 362. & 364. cum ſequen. Couarru. in d. c. 1. n. 11. Cenedo 1. p. collecta. 4 3.

His tamen non obſtantibus, reſpectu dominorũ non vtentium iuriſdictione, ſed tantum abſoluta & dominica poteſtate, contrarium verius eſt; quia licèt † mortuus 23
pati poſſit iniuriam, hoc tamen fictè, *m* nam vere ſolum afficiũtur iniuria viui, conſanguineis, ſeu proximis inſepultis relictis. Vnde noſtra obſeruãtia, quę permittit dominis, vaſſallos ſuos benè, vel malè tractare, applicari nequit ad vaſſallos iam mortuos, cum iam per mortẽ deſierint eſſe vaſſalli † ſeruitutis, *n* cum morte ſoluatur ſeruitus vaſſallorum: eademq; ratione, nõ poterit dominus 24
bona vaſſalli mortui diripere, *o* ſi per mortẽ vaſſalli ſint vacantia, vel trãslata in nõ vaſſallum. *p* quod ſi in vaſſallum ſeruitutis trãslata fuerint, capi poterũt, non tanquã bona vaſſalli mortui, cuius iam eſſe deſierũt, ſed tãquam bona viuentis, in quẽ fuerunt translata; & ideo ſi dominus in mortuos ſęuierit, non poteſt dici, vaſſallos benè, vel malè tractaſſe, ſed punietur † ijs pœnis, quibus & foro, & lege Iulia puniũtur, inferẽtes iniuriã cadaueri: *q* 25
iudex enim regulariter ſubditos punit, non cadauera; quia morte ſoluitur † poteſtas, *r* & iudiciũ cõtra defunctum, eſſet ipſo iure nullum, *ſ* ex defectu iuriſdictionis: 26
licet aliquãdo propter memoriã facti atrociſſimi, in cadauera animaduerti ſoleat: *t* ſicut & eadem cauſa animal irrationale punitur, *u* quod idẽ liceret domino vtẽti iuriſdictione, nõ autem vtẽti ſola dominica poteſtate; maxime, cum legibus noſtri regni, fictio non admittatur, *x* & iniuria, quæ infertur cadaueri (vt ſupra diximus) fictè dicatur tali homini irrogari, cum homo mortuus nõ ſit homo, *y* ſolumque in deteſtationẽ enormiũ criminum, in exemplumq; & terrorem viuorũ, vt à delictis metu pœnę arceantur, qui virtutis amore non ducuntur: *z* hoc fuit aliquando iure permiſſum.

M l.1.§.quoties, ff. de iniur. l. qui ſepulchra, verb. Vt ita dixerim, C. de ſepul. viola. l. quod ſi nulla, 28. in fin. ff. de religioſ. & ſumpti. funer. Bal. in d. l. ſororẽ, C. de his quibus vt indignis. & in d. l. ex hoc iure, colu. 3. Felin. in d. c. quæ in Eccleſiarum. nu. 14. Nellus de bannit. 2. p. 3 partis, q. 3.

N Baeça de inope debito c. 1. n. 13.

O Salicet. in d. l. qui ſepulchra. Angel. de maleſi. verb. Et veſtem cœleſtẽ, vbi additio Hippol de bãnit. verb. Incõtinenti, nume. 15. & in l. fin. nu. 41. de quæſtion.

P argum. tex. in l. 1. §. veteres. vbi Iaſ. nu. 14. ff. de adquir. poſſeſ. in l. ſi is qui ex bonis, n. 7 ff de vulgar. Alex. in l. ſed ſi plures, §. in arrogato, eo tit. Deci. cõſ. 433. col. 2 & in l. quoties. & in l. hęreditas, vbi Cagn. de reg. iur. Anton. Gom. in l. 22. Tau. n. 13. & in l fin. n. 59. Peralt. in l. vnum ex familia, nu. 27. de legat. 2. Anton. Gabr. commun. cõcluſio. titu. de iur. dot. cõcluſ. 1. à n. 61. Purpura, in l. fin. n. 198. C. de pact. Afflict. deciſ. 168. gloſſ. in l. hæres per ſeruũ, ff. de adquir. hæredit. l qui teſtamẽtum, de ijs quib. vt indig.

Q l. qui cœtu, ff. ad leg. Iuli. de vi publica, l. 1. §. quoties, ff. de iniurijs, l. ſepulchri violati, 8. ff. de ſepulchro violato, ſur. 2. in fin. tit. de duello.

R Rebuf. de ſentent. prouiſsion. art. fin. gloſſ. vnic. n. 3. Medic. in tract mors omnia ſoluit, p. 2. n. 5. 76. 86. & 160. Menochi. conſil. 99. n. 150. Farinac. q. 10. n. 36. Maſtril. 1 p. deciſ. 57. n. 12.

S Surd. conſ. 99. n. 14. Barzi. deciſ. 140. n. 1. Capic. deciſ. 1. n. 14. Burgius de modo proced ex abrup. q. 28. n. 13. & 14.

T Perr. Herod. rer. indic. lib. 7. tit. 5. c. 1. & lib. 9. titu 15. c. 2. & 3. Anton. Gom. 3. tom. variar. c. 1. n. 78. Iul. Clar. in prax. crimi. § fin. q. 51. n. 15.

V C. mulier, 15. q. 1. Hojeda de incompati, beneficior. 1. p. c. 23. n. 105. Cene, in ſuis collect. 1 p. collec. 32

X obſeruan. 1. de equo vulner. l. 3. § hæc verba, de negot. geſt. c. in noſtra, de iniur.

Y c. Moyſes, 32. q. 2. c. in quadam, de celebrat. Miſſar. Clement. vni. de ſumma Trinit. Medic. de regul. iur. regu. 6. n. 46. verſic. Homo mortuus, & n. 69. verb. Mortuus homo, & n. 110. verb. Vulnerans.

Z Tiber. Decia tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 39. n. 15.

§. Trige-

§. Trigeſimus ſextus.

Ad hoc vt Baro poſſit exercere abſolutam poteſtatem impune, quæ requirantur, & an vaſſalli ſe poſſint redimere, ſi in durioris conditionis Dominum alienentur, vel poſſint vaſſalli contra Baronem, aliqua defenſionis ſpecie vti.

SVMMARIVM.

PErſonæ conditio in vno quoquè actu primò inueſtiganda eſt: ſecundo territorium in quo fit. 1.

D. Rex & Prælati Eccleſiaſtici, viduæ, & vſufructuarij an vtantur abſoluta poteſtate in Regno. 2.

D. Rex & Prælatus acquirens caſtrum, an cenſeatur illud Regno, vel Eccleſiæ acquirere. 3.

Rex multipliciter poteſt conſiderari, quoad diuerſos effectus. 4.

Rex Aragonum in locis Eccleſiæ multa iura habet, pauciſſima vero in locis Baronum. 5.

Bona patrimonialia Prælati, vel ex induſtria ab eo quæſita non gaudent priuilegijs Eccleſiæ. 6.

Mutatione perſonæ mutatur ſtatus rei. 7.

Vaſſalli, an poſſint inuiti alienari, & quid operentur incorporationes quæ fiunt à Rege, & promiſſio de non alienande. 8.

Vaſſalli alienati in duriorem dominum, an poſſint ſe ipſos redimere. 9.

D. Rex ſi priuati Baronis caſtra, ſeu loca acquiſierit, an poſſit in eis exercere Dominicam poteſtatem. 10.

Duo alia requiſita ad exercendam dominicam poteſtatem. 11.

Rex Aragonum, an poſſit ſe intromittere in factis Boronum erga ſuos vaſſallos ſeruitutis. 12. & 22.

Immunitate Eccleſiaſtica an gaudeant vaſſalli contra dominicam poteſtatem. 13.

Homicidio obſeruantia Regni permiſſo, an cenſeatur permiſſum homicidium qualificatum. 14.

Defenſione naturali an poſſint vaſſalli ſe ipſos tueri, aduerſus Dominum de facto offendentem. 15. & 19.

Tyrannum occidere an liceat. 16. & 18.

Iniuriæ non ſunt iniurijs rependēdæ. 17.

Vaſſalli de foro Regni, non ſolum puniūtur, vt rebelles ex commiſſione, ſed etiam ex omiſſione. 20.

Defenſio ciuilis multis caſibus ſublata reperitur, non tamen naturalis, 21.

Lex potuit Magiſtratuum iuriſdictionem moderare. 23. & 27.

Obſeruantiæ verba remota omni appellatione intelliguntur. & ad quid appellatio introducta, & an poſſit à lege aufferri, & in quo differat ab extraiudiciali prouocatione. 24.

Barones exercentes iuriſdictionem in ſuis locis, æquiparantur Præfecto Prætorio. 25.

D. Rex an poſſit iudicem conſtituere, & facere iudicare in locis quæ ſua propria non ſint, ſi in illis habeat iuriſdictionem habitu. 26.

Barones, an teneantur in foro conſcientiæ ad reſtitutionem bonorum in vim abſolutæ occupatorum, & an executores teſtamentarij, cogantur reſtituere bona occupata vaſſallis. 28.

Dem

Deus, 1. Regum cap. 8. quid voluerit per Prophetam ſignificare.29.

Barones pro eorum dominica, & abſoluta poteſtate, & vaſſalli pro exemptione ab illa, an poſſint vti interdictis poſſeſſorijs.30.

Occidens incartatum, ſeu bannitum, quando ſit tutus in foro conſcientiæ.31.

§ Trigeſimus ſextus.

DVO neceſſaria requiſita conſideranda ſunt, circa
exercitium huius abſolutę, & dominicę poteſtatis.
Perſona quæ cum ſit principale † fundamentum, radix, 1
& cauſa efficiẽs cuiuſlibet actus, *a* in vnaquaq; quæſtione, de illa primo inueſtigandum eſt, *b* an ſit habilis, &
legitima ad illum actum: *c* ſecundo agendum erit de loco, ſeu territorio, in quo talis actus fit, circa primum aduertendum eſt, quod ſi agamus de perſona agente in ea
debent iſtę qualitates adeſſe, & quod ſit dominus, &
quod ſit ſecularis dominus inferior, alicuius caſtri, vel
loci, ex prima qualitate † infertur, quod viduę, & vſufructuarij, nec non qui iure crediti loca poſſident, non 2
poſſunt hac abſoluta poteſtate vti (de quo iam ſupra diximus.) Ex ſecunda vero infertur, non poſſe Prælatos
Eccleſiaſticos, nec ſupremum totius Regni dominum
vniuerſalem, eam in ſuos vaſſallos exercere. Sed dubiũ
eſt, quid dicendum erit, † ſi aliquod caſtrum adquiſitum fuerit Regi, vel alicui Prælato, non tanquam Regi, 3
nec tanquam Prælato, ſed tanquam ſucceſſori alicuius
Baronis, vt puta quia illud emerunt pro ſe, & ſuis hæredibus, ex quo ſatis apparet, noluiſſe illud adquirere Regno, nec Regiæ dignitati, quæ non moritur, *d* nec habet hæredem, nec etiam Eccleſiæ, quia non ad eius vtilitatem, ſed ad propriam, & ſuorum illud acquiſiuit. Vnde videtur, quod habeant in eo dominicam illam poteſtatem, quam cęteri Regni Barones habent in ſuis locis,
& caſtris, quia perſonę cuiuſlibet Epiſcopi, ſeu Regis,
poſſunt reſpectu diuerſarum qualitatum eis inhęrentiũ multipliciter conſiderari, † ac diuerſis reſpectibus,
diuerſo iure cenſeri: *e* ſicut etiam res. *f* Nam primo con- 4
ſideratur Rex, vt Rex, conſiderata in eius perſona Regia
digni=

A Hieronymus Butigella in repetitione legis 1. §. ſi quis ita, numer. 49. ff. de verbor. obligat.

B l. ſi quętamua, 4. vbi Bart & Doctor. ff. de teſtamen. l. quidam referunt 14. ff. de iur. codicil. l. ſi quis nec quæſtio. 12. vbi Marſil. nu. 4. de quæſtio. l. licet, 24. C. de procur. l. liber. 8 C. de petit hæreditat. l. non ignorat, 9. C. de his qui accuſ poſſ cap. in primis 2. quæſt. 1. l. cum ij 8. §. ſed & perſonarum, ff. de tranſactio.

C Banci. de nullit. ex defect. mandat. Aſsini. in praxi. § 27. cap. 1. Roland. à Valle conſ. 46. num. 1. lib. 2. Aymo. conſ. 104. nu. 1. & 2. cum multis alijs relatis per Rudolph. Schrader. tracta. fendal. tom. 2. p. 10. in preambulis, à nu. 3 cum ſequen.

D Cap. ſi gratioſe de reſcrip. in 6. l. proponebatur ff. de iudic.

E Deci. in cap. ſane 3. notab. de offic. delegat. gloſ. verb. Prælatus. in cap. à collatione, vbi Dominic. de ſanct. Geminia. de appellat. in 6. Purpur. in l. 1. num. 182. 191. ff. de offic. eius, Gail de arreſtis, c. 6. num. 14. & 15.

F l. miles, §. pro parte de legat. 2. Bald. in l. filium quem habentẽ, col. 3. oppoſitione 4. C. famil. herciſcun. Tiraqu. de retract. § 1. glo. 18. nu. 23. Rip. in l. fin nu. 122. C. de reuocat. donat. Menoch. conſ. 10. n. 31. Surd. conſ. 217 n. 10.

dignitate in abſtracto, & cõſideratur vt priuatus, conſiderando in concreto, ita pariter poteſt conſiderari vt Rex, vel vt Baro, g atquè ita reſpectu duarum qualitatum, & iurium diuerſorum, quæ in eius perſona reſidẽt, vice duorum fungitur, h ac ſi illę in duorum perſonis conſiſterent. Nec enim nouum eſt, vnum, & idem duplicis iuris eſſe peculium, i ſicut de eo, qui alium caſtrẽſium rerum, alium paganicarum hęredem ſcripſiſſet, veluti duorum hominum, duas hęreditates induxit I.C. k ac ſi plures vnius hęredes, variam quoq; ſtatuent vnius hominis patrimonia: l quemadmodum arrogatore prę-mortuo, arrogati impuberis bina hęreditas legibus effingitur. m Quod ſi à prophanis ad ſacra liceat arguere, vidimus in noſtro Regno, Eccleſias Iaccen. & Oſcen. ita copulatas, & vnitas, vt quamuis vtraquè maneret Pontificalis, vno tamen Epiſcopo regerentur, n vſquè ad obitum D. Petri Auguſtini Cæſarauguſtani, qui filius fuit Antonij Auguſtini Regis Vicecancellarij, à quo (vt inquit Claudianus.) *

Fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcumquè requires
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de conſule naſci.
Per faſces numerantur aui, ſemperq; renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur,
Continuum ſimili ſeruantia lege tenorem.

Ex quib⁹ per DD. ad diuerſas quęſtiones infertur: vt ad illã de Epiſcopo ſcholari, an illi debeat pręferri Rector o, & quod à Præſide Decurione, appellari poſſit ad eum, vt præſidem, p & multa alia dubia ex conſideratione diuerſarum qualitatum in eadem perſona concurrentium diſſol-

G Tex. in l. maior, C. de dignita l Principes. C. de Princip agẽti. in reb l. 2. Bart. in l. ſi quando de appellat. & in l. ſi conuenerit, §. ſi nuda de pignorat. actin.

H l ſi pater, § 1. de adoptio. l. tutorem, vbi Bart. ff. de ijs quib. vt indign. Iaſ. in l. ſingularia, nu. 8. & Deci. nu. 5. ff. ſi cert. petat. Doctor. in d. cap. à collatione, Surd. conſ. 183. num. 48 & decis. 155. nu. 3 & 310 nu. 12. l. 1. vbi Bald. de off. Conſul. Socin. in l. cum filio, num. 28. poſt med. vbi Crauet. nu. 396. de legat. 1. l. non eſt nouum. ff. de action. emp. l. ſicut, §. fin. ff. quod cuiuſq; vniuerſi. nomine, l. ſi mihi, & Titio, vbi Bart. & communiter Doctor. ff. de legat. 1 Bellug in ſpecu. rubr. 45. §. quamuis, nu. 2. & 3 vbi Camil. verb. quod officium duorum quis gerat.

* In panegyri in Probum pag. 164.

I l. Hinc quæritur, 19 §. 1. ff. de pecul. l. ſacroſanctæ, C. de Epiſc. & Cler.

K l. ſi certarum rerum, 17 §. 1. ff de teſtam. milit.

L l. ſi miles, ff de milit. teſtam. l. Papinianus, §. ſed neq; impuberis, de inoffi. teſtam. l. patris, & filij, ff. de vulg. l. procuratoris, §. ſed ſi duas, ff. de tributor. actio. Corne. conſ. 85. li. 3

M l. ſi arrogator, ff. de adoptio.

N Quemadmodum Cumana & Muſitana, d. temporis 16. q. 1. Renat. Chopio de moribus Pariſiorum, lib. 1. tit. 2 num. 27. pag 68 & 69.

O Gloſ. Prælatus, vbi Peruſin. n. 4. poſt Geminia. in d. c. à collatione, Felin. & alij in prohem Decret col. 1. & in rub de maiorit. & obedien. & in cap. 3. de probat. Deci. in c. cum venerabilis, col. 1. de exceptio. Federi. Scot. in comment. ad rub. ff de offic. eius, nu. 66. Ioſeph Gonzal. variar. quæſtion. cap. 14. num. 7. cum duob. ſequen.

P In l. 2. § ſolet. ff. quand. appell. ſit, vt induxit Abb. in cap. poſtulaſtis, num. 11. de conceſſ preben. l. tutor, §. quæ tutoribus, ff de excuſat. tutor. c. requiſiſti. de teſtam l ſed ſi plures, § in arrogato de vulgar. Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. donationes, nu. 74. de reuoc. donat & de priuileg. pię cauſ. in prefat. Verſ. quod adeo Peral. in l ſi quis Titio, nu. 10. delegat 2. Iaſſ in l. & ſi prætor, ff. de offic. eius, & in l ſi tibi, § pactus, ff. de pact. Anchar. conſ. 27. nu. 3. Aymo. conſ. 161. 180. Euerard. in loco à tanquam, n. 8. & per tot. Surd. d. conſil. 183 num 42. 43. & conſ. 306. num. 13 & 14. gloſ. in cap. 1. verſ. contractum de reſtit. in Integr. l. Aurelius § teſtamento de liberat. legat.

diſſoluuntur: Vt puta ſi rex Aragonum, ex cauſa, & ra-
tione alicuius caſtri, vel Comitatus, eſſet alterius Princi
pis vaſſallus, & is tanquam rex Aragonum (qui nulli
ſubeſt vt ſupra diximus) contra talem Principem à quo
feudum haberet, fœdus cum rege Galliç, vel Angliç ini
ret, non poſſet ex ea cauſa feudo priuari, quia quod fa-
cit vt rex, non debet ei nocere vt Comiti, quemadmo-
dum conſideratur, vt Rex, q & vt homo, vt Princeps
quando regalia exercet, & vt priuatus quando cum ſub
dito contrahit. r Ex quo dicendum videbatur, quod ſi
rex habeat in regno caſtra, non vt Rex, ſed vt priua-
tus, poſſet in eis vti dominica poteſtate, ſ ſicut quilibet
alius dominus priuatus poteſt, ſi talia caſtra regno in-
corporata, & vnita non ſint; nam ſi eſſent vnita, debe-
rent ſecundũ leges generales regni gubernari. t Quod
idem dicendum videbatur, de Epiſcopo, ſeu Prælato,
aut Clerico, qui ex propria induſtria, ſeu patrimonio
acquireret Comitatum, ſeu caſtrum cum vaſſallis, cum
illud non haberet ratione Eccleſię, vel dignitatis, u atq;
ita vaſſalli non poſſent dici Eccleſiæ, vel Religionis, ſed
Ioannis, vel Petri, in quibus prope nihil reſeruatum † 5
regi reperitur. x Nã ſi eſſent Eccleſiæ, multa iura in illis
domino regi cõpeterent, ad regemq; appellatur, y quę
ſuperiorem in iuriſdictione dictorum locorum recog-
noſcunt. z Qua ratione homagium præſtant, Præla-
ti Eccleſiaſtici, iuriſdictionem temporalem in ſuis locis
habẽtes, & officialibus reſiſtẽtes, Procurator fiſcalis do
mini regis accuſat; voxquè & nomen regis in illis au-
ditur: in deciſionequè cauſarum criminalium, regij
Conſiliarij conſuluntur; a ac deniquè tanquam ſupre-
mo, & vniuerſali domino, ius cœnarum, b marauceti-
num

Q Gloſ. & tex. in cap. ſi Eccleſia, 2 3. q. 4.

R Innocen. in cap. nouit verb. Theodoſius de iudic. Bald. in l. qui ſe patris col. 9. C. vnde liber. Decian. conſ. 97. numer. 22. lib. 2.

S Notat. per Bart. in l. 1. §. nunciatio, num. 15. ff. de nou. oper. nuncia. Gabri. conſ. 195. num. 9. volu. 2. Sociu. conſ. 54. num. 22. volu. 2 Sord. conſ. 19. num. 93. Mart. de iuriſdict. 4. p. caſ. 298. nu. 3. & 4.

T Bart. & alij in d. l. ſi cõ uenerit, §. ſi nuda, ff. de pignor. action. Rebuf. conſ. 163. pag. 288. ver. adhęc, & facit tex. in cap quia circa de priuileg.

V Cap. fi. vbi not. Ioan. Andre. per illum tex. in Cleric. vel Mona. 10 6. late poſt Abbat. not. Felin. in c. inter dilectos, nu. 3. de fid. inſtrum. Coſtald. de Imperator. q. 42. Mart. de iuriſdict. 4. p. caſ. 93. gloſ. in cap. eos. verb. ſeculares 20. q. 3.

X Angel. in l. 1. §. qui mãdatã, ff. de offic. eius, Bald. in l. 1. q. 43. de rer. diuiſ. Boſ. in prax. titu. de foro compet. nu. 45. & tit. de princip. num. 281. Roland. conſ. 4. num. 40. vol. 3. Couar. in pract. cap. 4. num. 6. Mart. de iuriſdict. 4. par. caſ. 195. num. 10. & 52.

Y Didacus Perez lib. 1. ordina tit. 4. l. 5. gloſ. don de tienẽ iuriſdicion. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 18. §. 5. p. 177. Gaucer 3. par. variar. cap. 13. num 345. & 346. Cabedo deciſ. 40. num. 13. p. 2. Bernard. Greneus practica. concluſ. conclu. 30. nu. 2. & 3. Surdus conſ. 265. per tot. Cacheran. conſ. 3. num. 15. & deciſione 30. numer. 6. Marcus Anton. Peregrin. conſ. 1. obſerua. in cauſis, tit. de foro competen. Molin. in report. verb. Rex. verſ. Dominus Rex cognoſcit, fol. 392. colum. 4.

Z Maſcard. de probatio. concluſ. 946. num. 13.

A Cap. verum, ſecundũ communem intellectum, de for. compet. Franciſ. Marc. 1. par. deciſ. 454. num. 10. cum ſequen.

B For. vnico, tit. de cœnis D. Regis, foro vnico, tit. de las cenas de praſencia.

C Foro

num, *c* ius coronationis, *d* (quod à Romanis *Aurum coronarium* appellabatur, *e* eratq; genus tributi, quod ſub prætextu renouandæ, aut de nouo conficiendę coronæ, externis populis indicebant) & pro filiabus maritandis *f* ſubſidium ſoluitur, quæ omnia ceſſarent, ſi Ioannis, vel Petri eſſe dicerentur, & iudicarentur, ac ſi dominus
6 eſſet laicus, & ſecularis, cum bona patrimonialia † Prælati, ſeu ex induſtria per eum quæſita, non gaudeant priuilegiis, *g* quibus gaudent bona Eccleſiæ, ſed de eis teſtantur, & diſponunt pro libito, quod facere nequeunt *h* de bonis Eccleſiæ, imo quoad ea reputabitur laicus *i*, ideoquè ius patronatus, ratione patrimonij ipſi Clerico competens, non dicitur Eccleſiaſticum. k Ex quibus infertur, quod cum vaſſallis recedentibus à loco, poſſit per obſeruantiam Regni, *l* dominus auferre bona, quod non permittitur domino Eccleſiſtico, ſi vaſſalli Epiſcopi qui eſſet Comes, aut Baro ex patrimonio, recederent, poſſet Epiſcopus eorũ bona occupare; quod
7 enim dicitur, *Quod ſi vaſſalli Baronis efficiantur † Eccleſiæ ceſſet in eis in futurũ mala tractatio, libertatemq; vaſſallorum Eccleſiæ ſortiantur*: intelligendum eſt, ſi tranſeant in Eccleſiam, vel Epiſcopum, vt ſint Eccleſiæ, & Epiſcopalis dignitatis, quod idem dicendum eſt ſi tranſeant in Regem, tanquam in Regem, ita vt Regno, & dignitati regali vniantur, non vero ſi tranſeant in Epiſcopum, tanquam in proprium ipſius patrimonium, vel in Regem, non habita conſideratione ad Regiam dignitatem; ſicut è contrario, ſi locus Regis, Eccleſiæ, ſeu Religionis, tranſeat in priuatum dominum ſecularem; ita mutatur vaſſallo-

C Foro vnico, tit. de ſecunda confirmatione monetę iuncto. for. vnic. tit. quod D Rex, fol. 119.
D Foro vnico de iure coronationis.
E l. Iudæorum, C. de Iudeis, Vvolephangus Lazius in commenta. Reip. Rom. lib. 2. cap. 13. verſ. aurũ coronarium, p. 135. Belluga in ſpeculo rubr. 46. §. ſunt & alia munera in princ. & ibi Camillus Borrellus, verb. aurum coronarium.
F Molin. verb. dos, verſ. dotes filiarum D. Regis, fol. 134. & for. vnico, tit. de dotibus filiarum D. Regis, Molin. verb. Rex, verſic. D. Rex non poteſt exigere cenas.
G Gloſ. 1. in cap. poſſeſſiones, 16. q. 4. Abb & alij in c. Eccleſia S. Mariæ de conſtitutio. Mart. de iuriſdictione, 2. p. cap. 6 nu. 25. & cap. 30. num. 17. & ſeq. & 4. p. centur. caſ. 11. num. 25. & 33. & caſu 49 & 158. num. 6. & caſ. 152. nu. 2. & 3. Gutierrez practic. lib 1. q. 4.
H Abb. in cap. 1. vbi Couarr. num. 3. & 11. de teſtamen. Andr. Siculus in cap. quia nos, nu. 7. eod tit. c. ſicut manifeſte, 1. q. 1. c. fixum 12. q. 5. Iulius Clarus recepta ſententiarum, §. teſtamentum, q. 27. verſ. circa bona, Molin. de Hiſpan. primogen lib. 2. c 10. à num. 16. vſq; ad 59. Nauar. In repetitione, cap ſi. 16. q. 1. in 1. q. principali, num. 7. & ſeq. Marta de iuriſdictione. 4. par. caſu 24. num. 3. & ſeq
I Decius in cap Epiſcopus, num. 10. de præben. Felin. In cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ num. 7. & ſeq. de conſtitutio. Abb. & Anto. de Butrio in cap. ſi diligenti, de præſcriptio. late Anto. de Petra de Poteſta. Principis, cap. 4. ſpeciali. 24. ou. 42. cum ſeq. Caſtald. de Imperatore, q. 101. a nu. 5. Bart in l ratio. 5. fin. ff. le muane. & hooo. & in l. placet, vbi Bald 4. notab. illum limitat, & declarat quem ſequuntur Iaſ. & alij, C. de ſacroſanct. Eccleſ. Alexan. in l. incola. ff. ad municipa & Bart. in l. fin. C. de exacto. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de mulctis. Socin. conſ. 12. nu. 1 & 7. vol. 4. Bald. conſ. 280. vol. 2. Maudellus Albenſis conſ. 8. nu 24. Nicola. Feſtaſius de colectis 4 p. c. 2. a nu. 1. Surdus decſ. 20. nu. 4. & ſeq. 20. Gutierrez Canonicarum quæſtio. c. 14. nu. 11. & 12. & pract lib. 3. q. 27. nu. 7. & 8. Couarr. lib. 1. variar. cap. 4. num. 3. verſ. non tamen competit, & num. 4. Marta de iuriſdictione, 4. p. caſu 49. num. 5.
K Abb. in cap. cum dilectus. num 4. vbi etiam Ioan. de Imola, & alij, de iure patronatus, & in cap. cum vos de officio ordinarij, Felin. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, nu. 11. de conſtitutio. Natta conſ. 33. num 5. & conſ. 556. & 611. Marcabruno, conſ. 40.
L Obſerua. 2. de iudeis, & obſerua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de generalib priuileg.

ſallorum conditio, vt Baro poſſit in eis, ac ſuper illorũ ceruices, iugum dominicę poteſtatis exercere. Quia quando res priuilegiata ratione perſonæ vẽditoris, peruenit in non priuilegiatum, non gaudet priori priuilegio, [m] quia mutatione perſonæ, mutatur ſtatus rei; [n] nec enim abſonum eſt, variato illius prouincioſę Imperio, ciuilia ipſius inſtituta variari, [o] tamen inuitis vaſſallis † 8
non poterunt alienari, [p] ſi ex tali alienatióne, eorum cõditio deterior fiat; vel ſi Princeps, aut dominus, etiam verbis vniuerſalibus promiſerit, vaſſallos non alienare ex vlla cauſa, tunc enim non poterunt alienari: [q] cum prohibitioni iuris communis, acceſſerit prohibitio hominis, quæ vt aliquid operetur, intelligenda eſt procedere, etiam in caſibus alias permiſſis, [r] & hunc effectũ ſortiuntur incorporationes, quæ quotidie à Rege fiunt. Primum caſum intelligit Ferdinandus Vaſquius, [ſ] de vaſſallis naturalibus, quales ſunt illi, qui ſponte ſe Regi ab initio ſubiecerunt, vt eos regeret; non vero de illis, qui vel bello capti ſunt, vel pecunia empti, ſed poterũt pro eodem pretio † ſe ipſos redimere, [t] vt ſub Regia 9
poteſta-

M Bart. Paul. & Iaſſ. in l. locario, alias licitatio. 9. §. mercatores, ff. de publica, & vectiga, l. fiſcus, 6. ff. de iure fiſci, Iaſſo. in authen. quas actiones, num. 37. & 41. C. de ſacroſan. Eccleſ. Iacob. Cancer. lib. 1. variar. cap. 13. nu. 7. cũ ſeq. l. ex pluribus, 43. de adminiſtratione tutorum, Abb. in cap. ex parte, el 1. num. 5. de decimis, Deci. in l. in omnibus cauſis, numer. 2. de reg iuris, & cõſil 48. poſt princip. Silvá. conſ. 9. a nu 4. Decian. cõſil. 51. a nu. 4 lib. 3. Ruin. conſ. 144. num. 19. lib 5. Iaſ. conſ. 20. num. 2. vol. 5. Rolan. conſ. 61. nu. 5. lib. 4. Cabalcan. deciſ. 44. nu. 97. Alexan. in l. quia tale, num. 3. vbi Barboſa num. 42. ff. ſolut. matrim. Cota in memorabilibus, verb. priuilegiũ, pag 705. verſ. hinc etiam ſingulariter, Tiraq lib. 1. retractus, §. 1. gloſ. 13. nu. 12.

N l. vnica. C. de impo. Lucrat. deſcript. lib. 10. c. 1. §. fin. de iure patronatus in 6. c. 1. de immunitate Eccleſiarũ, l. 1. §. ſi is, vbi glo. verb. cum autem in fin. ff. de collat. bonorũ, Surdus conſ. 262. nu. m. 30. l. Paulus, alias incipit per procuratorem. ff. de acquir. hæredit. l. ſi à me, 29. ff. ad legem ſalcidiam, Abb. conſ. 9. vol. 1. Din. in c. priuilegium perſonæ, n. 9. de reg. iur. in 6. Bertrand. conſ. 160. n. 4. vol. 1. Bart. conſ. 18 n 4. vol. 1 Alex. conſ. 35. nu. 16. vol. 4. Angel. conſ. 24. Barboſ. in l. poſt dotem, nu. 78. ff ſolut. matri. Greg. Lopez in l 6. glo. que la pudieſſe vender, col. 1. ante quæſt. 1. verſ. & in caſu que tit. 21. part. 6. Menoch. de arbitr. caſ. 159. n 6. Cagnol. in l. in omnibus cauſis nu. 3. ff. de reg. iur. vbi Decius in fin for. 2. de immunitate militum, Molin verb. dñi locorum, fol. 106.

O Renatus Chopinus de moribus Pariſiorum, lib. 1 tit. 2. nu. 26. p. 67. P Hipolit. de Maſil. in l. 1. §. cũ quidam nu. 3. & 4. ff. de quæſtio Hoſtiẽſ. in cap dilecti. vbi plures ſequuntur de maioita. & obedien. Xuarez allegat. 9. nu. 1. Ferdin. Vaſqu. contro illuſt. lib. 1. c. 5. nu. 5. Burſat. conſ. 6 nu. 109 & conſ. 127. n. 33 & 95. Riminal. conſ. 6. nu. 131. & 601. n. 75. Gail de pace publica. lib. 1. c. 15. n. 13. c. 1. §. præterea ducatus, vbi Bald. n 9. de prohibita feudi alienat. per Federic. Rebuf. conſ. 146. p. 242 verſ. tertio hoc idem Iaſ. in l. debitum, nu. 6. C. de pactis, glo. in l. inuitus. verb. non eſt, ff. de fideicom libert. Bart. & DD. in l. 2. vbi Barboſa 2. p. nu. 47. ff ſolut. matrim. Aretin. ad fin. & Parpalia. nu. 107. Ruin. in l. filius familias, §. diui. num. 21. ff. de lèg. 1. Rubeus conſ. 96. ſolut. 2. Caballinus milleloq. 21. Anto. Gabr. commun. opin. tit. de iure quæſito non tollend. concluſ. fin. Aym. Crabeta conſ. 241. nu. 6. Decius conſ. 689. nu. 24. cum ſeq. Bobadilla in politic. lib. 2. c 16. nu 12 E. deciſ. Capellæ Toloſanæ 485. vbi additio. ad eam, Pariſius conſ. 22. nu. 70. & ſeq. 89. lib. 1. Neuizan. inter conſ. feuda. Bruni. conſ. 12. a nu. 107. Ferdinandus Loazes in 4. fundamento pro oppido de Mula, p 23. & in reſponſione ad illud, num. 1. pag. 251.

Q Iuxta trg l. Iulianus alias incipit teſtatorem, 68. ff. de legat. 3. Aymon. d. conſ. 241. nu. 20. col. 11. verſ. quarto & vltimo, Bald. conſ. 49. lib. 3. R §. Sanctiſsimas, tit. de alienatione & emphiteoſi. collat. 9. Iaſ. in d l. filius familias, §. diui nu. 29 de legat. 1. Menoch. conſ. 263. nu. 31. vol. 3 Xuarez d. allegat. 9. num. 7. verſ præterea, & Barboſa d. l. 2. in princ. par. 2. num. 46. verſ. vltimo. Iacob. Cancer variar. reſol. lib. 3. c. 3. num 361. cum ſeq. S De ſucceſsion. reſolutio. lib 1. §. 3. num 12. & ſequen.

T Gloſ. & Ioannes Faber, in § dominus inſt. de noxal. actio. Vincent. de Franchis deciſ. 17. nu. 15. & 16. Azebedo lib. 5. nouæ recopil l. 6. tit. 11. num. 2 cum alijs relatis á Bobadilla in ſua politica lib. 2. cap. 16. num. 13. F. Couar. in cap. quamuis pactum, 2. p. §. 2. num. 4. verſ. ciuitas.

V In

poteſtate viuant, quæ ſumma libertas eſt, *u* cum melius ſit ſub magno Principe in paupertate viuere, *x* quã ſub priuato nobili abũdare diuitiis, vt de colonis Romanorũ dicebatur, quod licet eorũ cõditio minus libera videretur; potior tamẽ, & pręſtãtior exiſtimabatur, propter amplitudinẽ & maieſtatẽ populi Romani, cui ſuberãt. Quod ius retractus, ex noſtra ſentẽtia vaſſallis cõpetens, quia impedit & reſtringit liberã facultatẽ domino vẽditori, iure cõmuni *y* cõpetẽtem alienãdi rem, in quẽ voluerit, tãquã odioſum, multi *z* ex noſtris reſtringendũ putãt, & in eo non procedi ſecundum tit. de iuſt. & iure *A* aſſerũt, tamen nemo negat, quin fauore pręcedẽtis libertatis, poſſint vaſſalli ſe redimere, ſi alienarẽtur, cùm de nullo vẽditoris intereſſe tractetur, ſed de eorũ fauore, & beneficio; & ſuccedat illa iuris trita regula, *q* quod faciẽdũ eſt illud quod alteri nõ nocet, & mihi prodeſt: & ita ſecundum hanc ſententiã fuit iudicatũ in Curia D. Iuſtitię Aragonũ. **c* Cui ſententię non obſtant fundamenta relata à Garcia de Maſtrillis in ſuo eleganti conſilio, *d* tot grauiſſimorũ Iuriſcõſultorũ Hiſpanorũ, & Italorum authoritate firmatũ, cum in illo caſu vaſſalli ex alienatione deterioris cõditionis non fierẽt, & alienationi acquieuerint; nouumq; dominũ laudauerint, eum abſque vlla proteſtatione ad poſſeſſionẽ admittentes; quibus omnibus concurrẽtibus, & ego tali ſentẽtiæ me ſubſcriberem. Tamẽ noſtra diſputatio procedit, quãdo Eccleſia alienat in ſecularẽ, per quã alienationẽ, vaſſalli, ex libertate in ſeruitutẽ redigũtur, & cum ſęuitia ex obſeruantia regni poſſunt tractari; quo caſu ęquũ eſt, vt habeant iſti vaſſalli ius retractus ad ſe redimendũ; & hoc nõ ſolum coloratã habet rationẽ, *e* ſed iuſtã & ęquam; & cum hæc opinio ex ęquitate procedat; *f* in noſtro regno maxime amplectẽda eſt, ex traditis à Rege Iacobo *g* diſponẽte eſſe recurrẽdũ ad naturalẽ ęquitatẽ foris deficiẽtibus; & ſi ſecũdum eam iudicatur per tit. de iuſt. & iur. dicemꝰ cauſã decidi.

Ex prędictis infertur, quod ſi in caſibꝰ à foro permiſſis
10 dñs Rex cõfiſcauerit † caſtra Baronis, habebit abſolutã, & dominicã poteſtatẽ, cũ efficerẽtur eiꝰ priuati patrimonij

Mm quia

V in Authentico, de hęredib. & Falcidia. in princip. ibi. Antiquã recipiẽtes libertatẽ, Bobadi. d. c. 16. nume. 12. D. Aymon d. conſil. 241. n. 14. Ioan. de Neuiz. d. conſ. 12. n. 95. inter conſilia Bruni. Cancer, d. c. 3. n. 96 2. Montalu. in l. 2 tit. 24 parti. 4. Didac. Perez in l. 14. titu. 12. lib. 4. Ordinamenti.

X Rebuffus conſilio 140. p. 242. verſi Primo quidẽ.

Y l. dudum, C. de contrahen. empt.

Z Cephal. cõſ. 13. nu. 4. & cõſ. 32. n. 15. & cõſ. 59. nume. 15. & conſ. 414 n 75. 526. n. 12. & 580. n. 5. Pariſ. cõſ. 82. n. 2. & 5. & conſi. 12. n. 7. li. 3. Tiraq. in rub. de retract. lignag. n. 60. & 62. Rolan. à Valle cõſ. 21 n. 22. & cõſ. 63. n. 7. lib 1. Sord. cõſ. 48. n. 9. Bertazo, conſilio 55. n. 20 Burſar. conſ. 189. n. 60. & facionẽ notata per Hieron. Gabr. conſ. 31. n. 2. & 6. lib. 1. Lãcelot. Gallia conſ. 14. n. 31 & ſeq.

A Bart. Camerarius in c. imperialẽ, §. præterea Du catus, ad fin. de prohibit. feud. alienatio. per Fe deri. Seſſe poſt eum deciſ. 36. num. 24.

B l. 2. §. item Varus, ff. de aqua pluuial, arcen. Socin. Iuni. conſ. 76. n. 13. lib. 2. Cephal. cõſ. 310. n. 13. Menoch. conſi. 51. n. 45. & cõſil. 62. n. 16. & de retinen. remed. 5. n. 112. Aymon cõſil. 748 n. 18. lib. 5.

* C in proceſſu procuratoris fiſcalis & Iuratorum de Torrehermoſa ſuper ciuili, die 19. Maij 1603. refert Seſſe deciſ. 36. n. 25. 2. par.

D poſt eius deciſiones typis mandatas.

E vt inquit Fõtanel. de pactis dotal. clauſ. 4. gloſ. 10 p. 2. n. 53. fol. 166. col. 1.

F Frãciſ. Marc. deciſi. 360.

G in proœm. fororum.

Digitized by Google

quia pęnè fiſcales fructus ſũt Regis habẽtis iuriſdictionẽ, *b* neq; quidquã pertinet ad ſucceſſorẽ (ſicut diximus in poſſeſſore maioratus) cũ valeat argumẽtũ de maioratu ad regnum, *i* atque ita caſtra ad Regẽ confiſcantem, iure proprij & priuati patrimonij pertinebũt, ita vt illa libere poſsit alienare, quia nõ pertinẽt ad regiam dignitatem, nec ad ſucceſſorem, *k* licet occaſione regię dignitatis acquiſierit. *l* Si enim ad regiam dignitatem pertinerẽt, & regno incorporata, & vnita eſſent, non poſsẽt alienari, *m* cum regnũ non ſolum ſit inalienabile reſpectu totius, ſed etiã reſpectu partiũ, ad quod dubium tollendum, quotidie fiunt per reges de caſtris acquiſitis incorporationes, & vniones perpetuæ cum clauſulis efficaciſſimis; & licèt indubio caſtra cẽſeãtur acquiſita ratione regiæ dignitatis, & Eccleſiæ intuitu, *n* atq; ita ſequantur naturam cęterorum bonorum Eccleſię, aliorumq́ue caſtrorum regiæ coronę; tamen ſi vel certum ſit Regi, vel Prælato, vt priuatis competere, vtputà quia ante dignitatis adeptionem illa habebant, erunt alienabilia pro libito, & in eis vti poterunt dominica poteſtate, vel ſi aliàs ex coniecturis conſtet, nulla habita conſideratione ad dignitatem, *o* diſpoſitionem fuiſſe factam, vt putà, quia conſanguineus eis donaſſet, vel multum

tum

H Authẽtica, bona, C. de bon. praſcript. c. 1. tit. quæ ſint regalia, l. mulctarũ. 5. C. de modo mulctarum, l. item ſi fundi, 9. §. ſi fundi, & §. aucupiorum, ff. de vſu fructu, Alexand. in l. diuortio, §. ſi vir, n. 3 8. vbi Barboſa n. 41. verſ. Melius igitur, ff ſoluto matri. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 1. c. 25. nu. 24. & lib. 3. c. 13. n. 20. Boher. deciſ. 5. n. 18. & deciſ. 180. nu. 4. Auiles in cc. pretor, gloſ. 1. nume. 15. Bobadilla in politi. lib. 2. c. 21. n. 189. Bald. conſ. 327. n. 5. & 9. vol. 1. & in l. 1. n. 10. C. de fructib. & litium expenſis. Andr. Gail de arreſtis Imperij. c. 8 n. 5. & c. 13. nu. 18. Caſane in conſuetud. Burgũ. rubr. 9. § 18. verb. Iuſtitiabiles. n. 15. Sola in conſtitution. Saband. tit. de accuſatio. inquiſitio. decreto de malicia, 3. p. glo. vni. nu. 8. Tiraq. in leges connu. glo. fin. n. 10. & de retrac. cõſangui. § 5. gloſ. 4. n. 18. Capi. deci. 27. n. 15. Nat. cõſ. 580. n 15. Sur. cõſ. 152. n. 2 & 237. n. 6. Caball. millel. 10. n. 1. & 576. Schrade. tracta. feud. p. 10. ſect. 3. n. 93. Menoch. cõſ. 34. n. 5. & cõſi. 61. n. 5. Rolan. cõſ. 73. n. 3. & ſeq. & cõſ. 77. n. 2. vol. 4.

I Moli. de Hiſpan. primog. li. 1. c. 5. n. 24. & li. 2 c. 2. n. 3.

K Afflict. in prælud. ad conſtitution. Neapol. q. 17. & q. 25. n. 1 Lucas de Pen. in l. quicũque, col. 2. & 3. C. de omni agro deſerto, lib. 11. & in l. 2. verſ. Super hac materia, C. de fundis patrimoni. lib. 11 Bar. vbi addit. Alex. in rub. C. de iur. fiſc. li. 10. Bal. in l. 1. n. 7. C. de heredi. vel actio. vendita & nota per cum in. l 2 C. de commu. rer. alienatio, & in d. l. 1. n. 16. C. de fructib. & lit. Alex. n. 10. & Iaſ. n. 8 & Barboſa n. 41 & 42. verſ. Sed non eſt recedendum, in d. §. ſi vir, cum concord. per Moli. d. c. 25. ad fin. n. 22. & 24. facit l. 2. § hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico, d. l. 2. C. de fũdis patrimonia. l. 2. C. de aquę ductu, & l. ſi quando, la 2. C. de bonis vacantib. lib. 11. eleganter Renat. Chopin. de morib. Pariſior. li. 1. tit. 2. n. 27. p. 68.

L l. ſocium, ff. pro ſocio, Abb. in c. poſtulaſtis n. 5. de conceſſione præbendæ.

M vt in ſor. tit. de conſeruatione patrimonij Moli. in repor. verb. Rex. verſ. Dominus Rex non poteſt alienare. facit text. vbi DD. in c. intellecto, de iur. iur. c. licet, de voto. Bar. & DD. in l. prohiberc. §. plane, ff. quod vi, aut clam Quinta. Dueñas de iuriſdictio. & imperio, lib. 2. tit. 1. n. 46. Georg. Cabe. deciſ. 17. n. 1 p. 2 Tiraq. de retract. lignag. § 26. gloſ. 1. n. 78. Boher. in tract. magni conſilij. num. 17. Xuarez allegat. 9. n. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. n. 81. Menchac. controuerſ. illuſt. c. 5. n. 14. & per tot.

N Authentica, licentiam, C. de Epiſc. & Cleri. c. 1. & c. requiſiſti. & vtrobique cõmuniter DD. de teſtamẽt. Palaci. Rubi. in rub. de donatio. inter vir. §. 60. n. 2. p. 107. Ferdinan. Vaſq. vbi proxime. c. 105. n 28.

O c. requiſiſti. vbi omnes DD de teſtamẽtis, c. quoniam Abbas, de offic. deleg. c. ſi gratioſe, de reſcriptis, in 6. l. cum bos, ff. de rebus dubiis. l. tutor. §. quæ tutoribus, ff. de excuſat. tutorũ. vtrobiq; cõmuniter DD. l. ſi ſeruus cõmunis. ff. de ſtipulat. ſeruor. l. annua §. Titia, ff. de annu. lega. cap. Pontifices, 12. q 3 glo. penult. in c. 2. de teſtam. in 6. Decius in c penult. n. 4. de conſtitu. in pulchro caſu, Abb. in cõſ. 93. lib. 2. Tiraq. de priuilegiis piæ cauſæ, in præfatione, col. 9. in princip. & in l. ſi vnquam. verb. Donatione largitus, num. 74. C. de reuocand. donatio. Peralta in l. ſi quis Titio. n. 10. & ſeq ff. de leg. 2.

P Socin.

tum amicus, cum amicitia conſanguinitati equiparetur; *p* quo caſu, ſiue præceſſerit nomen dignitatis, vel non, quinimo etſi ſola nota dignitatis, fuerit facta donatio, ſemper ad eos tanquam ad priuatos pertinere dicemus, & inter bona proprij, & priuati patrimonij illa annumerabimus. Secundó, reſpectu perſo-
12 næ † patientis, requiritur quód ſint vaſſalli ſeruitutis. Tertio reſpectu loci, neceſſe eſt quod illa dominica poteſtas, exerceatur intra territorium, ita vt extra territoriũ neque in vaſſallos ſeruitutis eam exercere Baro poterit; neque etiã eorum bona extra eorum territoriũ ſita in vim talis abſolutæ, & dominicæ poteſtatis occupare.

Cum in vim poteſtatis dominicę, quæ non exercetur per dominos in modum iudicij, ſed per viam ex-
13 traiudicialem, & facti, poſſint vaſſalli vexari, † in vinculiſque detineri, vt pane mæroris, & aqua anguſtiæ (vt inquit Baldus *q*) fame, & ſiti pereant, remota appellatione, & omni iuris recurſu denegato; atq; ita quãuis iudicibus immodice ſęuientibus, freni quędam temperies ſit adhibenda, *r* cum proprium Regis officium ſit, è manu calumniantium, & ſęuientium oppreſſos liberare; *ſ* ad hocque teneri, multis ſacræ paginæ locis doceamur, *t* magnaque ſit apud Deum eleemoſina, oppreſſos, & pauperes defendere: *u* tamen iſti vaſſalli ſeruitutis à Magiſtratibus, audiri non valent, contra facta dominorum in vim ſuæ poteſtatis; cum (vt ſupra diximus) eorum iuriſdictio, obſeruantia regni moderata ſit; nec D. Rex poſſit circa ea ſe intromittere, licet aliàs proprium ſit Regiæ maieſtatis, vbi inferiores ſunt negligentes in iure reddendo, ſuas interponere partes, & iniuriam paſſis opem ferre, *x* ſi lex Regia noſtri regni, cuius vnum caput exiſtimo eſſe, hanc prærogatiuam dominorum in ſuos vaſſallos ſeruitutis, per obſeruantiam declaratam, illud non impediret. Sed primo

P. Soci. in d. l. ciuibus, nume. 13. & Couar. in d. c. requiſiſti, n. 7. vbi glo. verb. Non eſt. Crot. conſ. 182. n. 35. & ſeq vol. 2. Farina. in prax. crimin. tit. de indiciis, & tortura, q. 55. inſpectio. 5. Cotta in memorabilib. verb. Amor licitus, Hippolyt. de Marſil. ſingular. 351, & in rubri. de fideiuſſorib. n. 234. Tiraq. in l. ſi vnquam. verb. Libertis, n. 99. C. de reuocand. Iaſ. in l. Titia, nu. 14. ff. de verbor. oblig. & in l. exigendi, C. de procurato. l. nemo, § frater, ff. de hæredi. inſtit. l. diuus. ff. qui petant. tutores, l. cum allegas. C. de caſtrenſ. pecul. lib. 10.

Q in l in ipſius, n. 3. C. familię hæreiſcundæ. & in Authẽtica, ad hoc, in fin. C. de Latina libertate tollenda & in l. ex facto, la 2 vbi Imol. & alij, ff. de hæred. inſtituend.

R l. 2. C. de cuſtod. reor.

S c. Regum, 23. q. 5. Imperator in procem inſt. in princ. Menoch. conſ. 675. n. 51. Fabi. de Anna cõſ. 7 n. 26. Antoni. de Petra de poteſta. Princip. c. 8. ſub n. 73. verſ. Nonus caſus eſt Bernar. Grque. concl. practica. ad Gail. concl. 17.

T. Iſai. 1. verſ. 17. ibi, Quærite iudicium, & ſubuenite oppreſo. & Ierem. 22. verſ. 3. ibi, Facite iudiciũ & iuſtitiam, & liberate vi oppreſſum.

V. ex Bal. tradit Tom. Grã mar. deciſ. 104 n. 17. & Grenæus d. concluſione 17. n. 8. Guid. Pap deciſi. 6 2. Gail de pace publica, c. 3. n. 14. Viuius deciſ. 447. ſub num. 17. Franciſcus Marc. deciſ. 474 n. 2. p. 2.

X c. irreſragabili. de offi. ordin. c. ceterũ, de iudiciis. & vtrobique DD. c. dudum, verſ. Nos attendentes, de præbend. in 6. Albertus Brun. cõſ. 169. lib. 2. Grãmat. deciſ. 30 n. 11. Georg. Cabe. deciſ. 85. p. 2. Parlador. rer. quotidianar lib. 2. c. 8 n. 26. Natta conſil 408. per tot. lib. 2. Plotus inter conſilia criminalia, conſil. 13. nu. 29. Camilus de Curte in diuerſo iuris feudalis, verb. Poteſt quoque. num. 11. Iacobus Cancer variar. reſolut. lib. 2. cap. 2. n. 267. & ſeq. 3. p. c. 13. n. 156. & ſeq. Peguera quæſt. criminal. c. 36.

Digitized by Google

primò adiuuari poſſunt iſti miſeri † immunitate Eccleſiæ,ſi ad Eccleſiam confugiant,cum apud omnes gẽtes, ſemper ad templa,& arasDeorum confugientes,tanquã ad ſacrum aſſilum, immunitate gauderẽt, y ab eiſq;inuiti extrahi nequirent:quod magis procedere debet, in templis chriſtianorum, in quibus verus Deus colitur. Vnde,licèt admitamus opinionem Oldradi, z & aliorum aſſerentium,quod quando perſona libera ſubiecta eſt alicui, ratione ſeruitij perſonalis,nexuque ſeruitutis conſtricta,de ea ſit iudicandum , vt ab Eccleſia extrahi poſſit,ſicut de ſeruo, a & re,in qua extrahens habet dominium; & in debitore, qui ex forali diſpoſitione custodię creditoris , vt ſeruiat, traditus eſt. b Quæ doctrina in non vere ſeruis, ſatis dubia eſt; c tamen quia noſtra obſeruantia,hos homines appellat vaſſallos ſeruitutis,& à dominis, ſui homines appellantur, ſicut ſerui d : & vt inquit noſter Seſſe , e magis ſubiecti ſunt dominis ſuis quàm ſerui ; dubitari poſſet, an opinio Oldradi ſupra relata,poſſet in eis locum habere propter dominium, quo eorum perſonæ ſunt affectæ; vt cumque tamen ſit,Eccleſia tenetur eos defendere , ſicut teneretur etiam defendere ſeruos, & non permitere ab Eccleſia extrahi,niſi conceſſa promiſſione,& ſecuritate non ſęuiẽdi in eorũ perſonas,cautione,& iuramẽto f prius pręſtito,de nõ lædendo: quod ſi iudex eccleſiaſticus cautioni nõ fidens adhuc de eorum periculo ſuſpicetur, cautius erit,vaſſallos defendere,nec fragilitati cautionis eos trucidandos cõmitere:vt ſtatutum eſt in vxore, g quando de ſęuitia mariti iuſte ſuſpicatur, & in ſeruo, ſi de magna domini ſęuitia timeatur. Hoc idem quod de perſonis vaſſallorum dicimus, reſoluendum eſt de bonis vaſſallorum , ſi illi ea intra Eccleſiam cuſtodienda atule-

13

Y cap.miror.cap.reum,c. conſtituis , cap. diffiniuit,17.quæſtione 4.c.penult.& fin. de immunitate Eccleſiarum, l. fideli, l. pręſenti, C. de his qui ad Eccleſias confugiunt.Anaſtaſius Germonius de ſacrorum immunitatibus , lib.1.cap.15.Petrus Binſfeldius in cõmen. ad titulum de iniuriis,& damno dato, cap.7. quæſt.2. pagi.465.

Z In conſi.54.Abb.& Antonius de Buttio in cap. inter alia.num.12. de immunita. Eccleſiaſt. Aufrerius in Capella Toloſana, quæſtione 421.Couarruuias lib.2.variar. cap.20, num.14. Antonius Gomez in l.79.Tauri,num.5 Remigius de immunitate Eccleſiarum, falentia 27, num.4.Boherius deci.215 num.7.

A l.ſeruos, l. præſenti,§. ſane. C.de his qui ad Eccleſias confugiunt,c.inter alia, de immunita. Eccleſia.cap.id cõſtituimus obſeruandum. cap.Iudas,17 quæſti.4.Remigius de Goni in tracta.de immunitate Eccleſia. limitatio.17, & quę tradit noſter Bardaxi in foro de his qui ad Eccleſias confugiũt,n.20.

B for.vnic.tit.de cuſtodia debitorũ. Alberic. 2.p.ſtatutorũ.q.39.Couar.lib.2, variar.c.1.n.2.Anaſta.Germon. de ſacror. immunit. lib.1,c.16.n.102.& ſeq.

C Xuarez in l.2.q.5.titu. de los gouiernos. & Remigius d ſalen.27.

D l.ſi fundum, §. ſeruum tuum,ff.ſi cert.petat,l.qui duos, ff.ſolutio,l.1. & 2. C.de Epiſc.& Cler.

E deciſ.36.n.15.1.p. Fontanel.de pact.dotalib.clauſu.4. gloſſ.9.p.2.&.n.51.cum ſequ.p.165.& 166.

F d.l.præſenti,§.ſane.vbi gloſ.& in Authentico,de monachis,§.5.collat,1.d.c.inter alia.Angel.de Clauaſ.in ſumma,verb.Immunitas,n.42.Guid.Pap.deciſ.125.in fin.Boher.deciſ.109.n.2 vol.1.Camil.Borrel.in additio.ad Bellug.rubr.11.§.ſed quia loquimur,verb.Seruis,litera,H.Anaſtaſ.Germ. de ſacror.immunita.lib.2.c.16,n.10.& lib.3.c.16.nu.55.

G c.literas,ad fin. & Abb.in c. ex tranſmiſſa. de reſti.ſpoliat.gloſ.antepenul.ad fin.in c.de benedicto,32.q.1.facit §.fin.Inſtit.de ſuſpect.tutor.c.accedens,el.2.vt lite non conteſtata Foleri.in prax.crimi.verb Quod ſuffocauit vxorem. Gutierrez lib.2.canonicarum,q.24.n.3 & 4.Barboſa 2.p.rubr.ff.ſoluto matrimonio, num.59.

H Iuli.

atulerint, iudexque eccleſiaſticus nouerit ex iuſtā cauſa, (ne contra ius à domino pro libito auferatur) eſſe intra Eccleſiā immiſſa, tenebitur, ea etiam contra dominum inuadentē, eaq; occupare tentantē, cenſuris eccleſiaſticis defendere, cum ex iuſta cauſa poſſit Eccleſia incaſtellari, vel bona laicorū ad eam deferri, vt ibi defendantur, & raptores tāquam ſacrilegi puniantur, & nō punietur do minus ex ablatione bonorum, ſed ratione ſacrilegij *h*, quod mixti fori eſt, quia violabit Eccleſiā, licet de cōſue tudine in pluribus locis tantum iudices ſeculares de eo cognoſcant, quāuis enim obſeruantia regni impune poſ
14 ſit dominus vaſſallū ſuum ſeruitutis occidere; † tamē nō erit permiſſum cum qualitate ſacrilegij, ſicut nō poſſet dominus in vim ſuæ poteſtatis dominicæ, vel abſolutæ, occidere patrē, *i* fratrem, vel vxorē; in quo ceſſat ratio Bartoli *K* contrariū in bannito defendentis. Sed vtroq; caſu de factis dominorū poſſet dominus Rex cognoſcere, eoſque punire, maximè in primo, cum nihil magis proprium Regum ſit, quàm Eccleſias, earumque immunitates defendere, præcipue noſtri Regis catholici, qui ijs temporibus præcipuum eſt propugnaculū Eccleſiæ, & firmamentum contra eius hoſtes, fideiq; inimicos.

Secundo videamus, cum adeundo iudicē nō poſſit vaſſalus ſe ab iniuriis tueri, poſsit ſe aduerſus dominū de fa
15 cto defēdere: † & licet prima facie videatur, quod nō *l*; cum vbi licita eſt offenſio, illicita ſit defenſio. *m* Sed in contrariū eſt veritas, cum lex permittens ſine cauſa homicidia, & bonorū ablationē, non poſſit valere in vim legis, quæ debet eſſe ſancta, & honeſta, neq; in vim facul tatis, vt ſit licitū, ſed tantū in vim nō punitionis, ita vt licet prohibitū ſit, tamē impunitū, non tamē ex eo quod lege impunitū ſit, ſit licitum. *n* Sæpè enim, multa quæ delicta ſunt, non puniuntur: ſuccedit ergo quod dicit Paulus *o* & alij, quod quando homicidium non eſt licitum, ſed tantum impunibile, non ſit ſublata cōtra factum, defenſio de facto; nō enim procedit argumētum

quod

H Iuli. Clar in praxi criminal. §. ſacrilegium, & §. fin. q. 37. n. 6. Franciſ. Marcus deciſ. 989. n. 4. vol. 1. Menoch. de recuperan. reme. 14. num. 107. Roland. à Valle coſ. 24. n. 9. & 14 volu. 2. cum alus relatis à Camillo Borrello ad Belugā in ſpeculo rubri. 18. §. videamus. el 2. verbo, Sacrilegio. Philip. Frācus in c. fin. §. per hoc, 3. nota. vbi communiter Doctor. de pœnis in 6.

I Nellus in tract. de bannitis, 2. par. 2. temporis, q. 10. & Albericus 4. par. ſtatuto q. 6. Tiberius Decianus in praxi criminali tom. 2. lib. 9. c. 15. nu. 11. Vincentius de Franchis deciſio, 176. num. 6. cum ſequen. Petrus Roicius deciſio. Lituanica, 3. n. 419. 421. & ſequen. 433. Ludolphus Schraderus tracta. feudalis, p. 9. c. 3. nū. 4 verſic. Et licet.

K in l. ſi adulterium cum inceſtu, §. liberto. ff. de adulteriis. late Auguſtinus Beroius in cap quæ in Eccleſiarum, num. 114. & ſeq. de conſtitutio.

L Bart. in l. vt vim, nu. 4. Bald. 6. Decius 3. Bolognetus 15. ff. de iuſtitia & iure. Nellus de bannitis, 2. par. 2. temporis, quæſtione 49. nume. 49. Dueñas regula 392. limitatio. 2. Schrader. tracta. feudalis, p. 9. cap. 4. nu. 8 à p. 358. Gomez de à Meſqua de poteſtate in ſeipſum, lib. 1. cap 37. n. 12.

M l. ſi ſeruus, C. de his qui ad Eccleſ. confug. l. qui reſtituere, ff. de reivendi. Deci. & Cagno. in l. hoc iure & in l. non eſt ſingulis, nume. 7. ff. de regu. iur. & in d. l. vt vim. Bologne. conſil. 63. Ioſeph. Gonçal. variar. quæſt. c. 38. n. 35.

N l. at ſi quis, §. diuus. ff de religioſ. l. 1. vbi Bar. ff. de his quib. vt indignis. Ameſq. vbi proxime, lib. 1. c. 13 n. 10. verſ. Fundamēta. Bal. in c. fin. col. 1. de præſcriptio. cum concord. per Iaſ. in l. 1. n. 5. ff. ne quis eum. Cōuar. de ſponſa. 1. p. c. 4. ad fin. Bald. in l. decuriones, n. 2. C. ex quib. cauſ. infam. irroge.

O in d. l. vt vim.

P in l.

quod vbi offenſio eſt licita, illicita ſit defenſio in noſtro caſu, vbi non licita, ſed tantum impunita eſt offenſio. Neque ex hoc credant vaſſalli, ſibi licere dominos occidere, ſi eos tyrannice, & crudeliter tractent, vel eorum ditionem, aut poteſtatem aufugere. Nam, ſicut inquit Bald. *p* vaſſalli propter malam tractationem, non poſſunt dominum expellere, ergo multo minus occidere: ſicque deciſſum extat in Concilio Conſtant. *q* nulla ratione licere tyrannum † occidere, quinimó eius leges inuiolabiliter obſeruandæ, *r* quod maxime procedit, in eo, qui potentatum & iuriſdictionem non tyránice adquiſiuit, ſed iuſte, licet poſtea in adminiſtratione, vt tyrãnus ſe gerat, cum aliud ſit (vt inquit D. Auguſtinus *ſ*) iniuſta poteſtate, velle iuſte vti; aliud verò iuſta poteſtate, iniuſtè velle vti: hoc namque vltimo caſu, communis eſt conſenſus, nemini licere ipſum priuatim interimere; imó nec ei obedientiam, & reuerentiam denegare, ſuaque mandata contemnere: *t* quod de Imperatore dicebat Bald. *u* vt licet male adminiſtret, ſit mundi dominus, nec ab eo poſſit per Reſpublicas, ab earumque humeris iugum ſeruitutis excuti: ſed procedit monitum B. Petri, *x* *Vt etiam diſcolis dominis obtemperetur, nec etiam vituperabilis eſt ordo regiæ poteſtatis, etſi Reges ex tyrannica ſæuiritate ſæuiant:* qui ſi ſuperiorem habeant, ille adeundus eſt, cum iniuriæ † non ſint iniuriis rependẽdæ, ſed iure, vel iudicio depellẽdę, quia vim paſſus, ſi iniuriã factori ex interuallo referat, nõ propulſat, aut repellit, ſed vlciſcitur, & vindicat, quod Magiſtratib⁹ quidẽ, aut Principibus ſua, eorumvè cauſa, quibus pręſunt, iure publico licet, priuato autẽ homini ſolum cõceditur, magiſtratus auxiliũ ad vlciſcendã iniuriã implorare, aliàs verò Deus eſt orandus, in cuius manu cor Regis exiſtit, *y* qui, & proter peccata populi nonunquam ſinit hypocritam regnare, *z* dicens per ſuum Prophetam:

(Margin numbers: 16 beside "tione licere tyrannum † occidere"; 17 beside "beant, ille adeundus eſt, cum iniuriæ † non ſint iniuriis".)

P in l. ex hoc iure, colum. 2. verſiculo, Secundo quæritur, ff. de iuſtitia & iure, & in 1. conſtitutione feudor.

Q ſeſsio. 8. & 15. Caſtro aduerſus hæreſes, verſiculo, Tyrannus. Gregorius Lopez in l. 10 gloſ. penultima, titu. 1. parti. 2. Soto de iuſticia & iur. lib. 5. quæſtione 1. articu. 8. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. & 25. Ioãnes Chokier in theſauro aphoriſmor. politicorum, lib. 6. cap. 12. pag. 474. in fin. Caietanus 2. 2. quæſtio. 64. artic. 3. Azor inſtitutio. moral 2. par. lib. 11. cap. 5. verſiculo, Decimo quæritur, colum. 1531. Couarruuias in 4. cap. 3. §. 4. num. 6. Leonardus Leſius de iuſtit. & iure lib. 2 cap. 9. dubitati. 4. pag. 87. Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 7. cap. 10. nume. 2. pag. 476. Ludouicus Molina de iuriſdictione, tract. 3. diſputatio. 6, nume. 2.

R Victoria in relectione de poteſtate ciuili, nume. 23. Guilielmus Barclaius latiſsime de regno & regali poteſtate, lib. 3. cap. 7. & ſeq.

S de bono coniugij, c. 24 cap. neque enim, §. 2. 14. quæſt. 3.

T c. Iulianus. c. Imperatores, 11. q. 3. Petr. Greg. de Republ. lib. 26. c. 5. nume. 25. & c. 7. n. 24. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 2. nume. 23. Afflict. deciſ. 307. n. 10. P. Ioan. Azor. inſtitu. mora. lib. 11. c. 5. verſic. Vndecimo quæritur, p. 2. col. 1232. Marquez en el Gouernador chriſtiano, li. 1. c. 8. p. 40. col. 1. & ſeq.

V in dicta l. ex hoc iure. col. 2. & conſ. 333. n. 1. col. 2. ad med. vol. 1. & in l 2. §. exac tis, ff. de origine iur. Gregor. Lopez gloſſ. ororgaſſen, in l. 2. tit. 1. parti. 2. Paris de Puteo de ſindicat. tit. de exceſibus Regum, §. non licet occidere. Guiliel. Benedict. in repetitione cap. Raynutius, verb. Condidit, al 1. n. 34. de teſtam.

X 1. Petri 2. Y Prouerb. 21. Cardinal. Paleot. de conſultatio. 2. p. q. 1. Z cap. ex merito, 6. q. 1. c. audacter, 8. q. 1. c. non fruſtra, 23. q. 5. Ribadeneyra en la inſtitució del Princi. chriſt. li. 2. c. 40. Iob c. 34.

A Ecce

ram: *Tradam eos in manu dominorum crudelium?* Et *a* alibi: *Dabo eis Regem in furore meo.* Quorum vindicta Deo ſeruatur, & duriſſimum iudicium ſubibunt, cum pellem populorum excorient, vix precarium ſubditis ſpiritum dimittendo, plures exceſſus comittunt; *b* ſi veró pri-
18 uatus, † qui à ſeditioſis, clamore imperitæ multitudinis tyrannice Remp. inuaſſerit, neque vnquam ipſa conſenſerit, tūc ſeruatis circūſtantiis à Gerſone adductis, *c* vnicuique ius eſt eum occidendi, & dum particulariter ciuem agreditur, vt vel ipſum trucidet, vel ſua rapiat, poterit ciuis ille vim vi repellendo, eum occidere, *d* quia reipublicæ hoſtis eſt; ex quo laudantur interfectores Cæſaris, & Decius Brutus, qui extincto Tarquino Regem ab Vrbe expullit, quod etſi forſam ſummo iuris rigore procederet, & liceret; tamen ſalubrius conſilium eſt, ne hoc fiat, niſi publica authoritate, ne ſeditiones oriantur, quarū vitādi cauſa, multa ſunt ſingulariter recepta; *e* & quia forſam ſicut accidit aſſino Æſopi, *f* defuncto durior, & immanior tyrannus ſuccedet, ſicut fertur illam anum Syracuſanam pro Dioniſio orantem ſolere dicere. Tales enim quandoque Deus regno prætulit, vt interim re ipſa boni agnoſcerentur, quid enim aduertiſſent Romani, & quid poſteritas recordaretur, Octauiū Auguſtū fuiſſe optimū reip. moderatorē, niſi Neronē peſſimum experti fuiſſent: *Cui enim*, vt inquit Martialis, *g malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt.* Vnde cum Barones noſtri regni nō habuerint ad ſuorū locorum dominiū, vitioſum ingreſſum, licet propter ſummā eorum poteſtatē, quādoque vaſſallos ſuos male ac tyrannice tractēt, non tamen ex hoc poſſunt vaſſalli aduerſus eos rebellari; imò in illis illud Mimi præceptū ſeruandū eſt, *Vt amēt dominū ſi æquus ſit, ſin aliter ferāt:* * aliàs pœnas vaſſallorū rebellium non euadēt. *h* Quod intelligendū eſt, ſi à dominis iuriſdictione vtentibus, malè tractētur, ſi enim inſontes de dominis bene merētes, nō in viā iuriſdictionis; & ſic iure publico, ſed in viā facti; & ſic tāquā priuati pro ſolo libito volūtatis, vellēt eos offendere, recurrēdū erit ad diſtinctionem
19 Doctorū *i* aſſerētiū, † quod quādo offenſio nō punitur

A. Oſeæ cap. 13.
B referr Paris de Puteo in tracta. de ſindicat. titu. de exceſsibus Baronum, Guilielmus Benedictus in dicto cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, deciſio. 5. nume. 407. in fin. & 408. Boher. deciſi. 304. n. 4.
C in cenſura errorū Ioānis parui referuntur à Petro Gregorio vbi ſupra.
D D. Thomas in opuſculo 20. de regimine Principum, cap. 6. & 2. Sententiarum, diſtinct. 40. & 44. quæſtio 2. artic. 2. ad quintum. Soto de iuſti. & iure lib. 5. quæſt. 1. artic. 3. colum. 2. & Bañes quæſt. 64. artic. 3. Valquius controuerſ. illuſtrium, cap. 8. nume. 33. Lucas de Pena in l. vnica, verſic. Porro tyrānum. C. vt armorum vſus. Petrus Gregorius latiſsime de Republica, lib. 7. per tot. Paris de Puteo de ſindicat. titu. de exceſſibus Regum, §. an liceat occidere Regem tyrannum, per tot. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. Petrus Herodius rerum iudicatarum, lib. 8. titu. 4. cap. 43. Ioānes Mariana de Rege, & Regis inſtitutione, lib. 1. cap. 9. pag. 74. in fin. & ſequen. cap. 7. Gregor. Sayrus in claui Régia, lib. 7. d. c. 10. n. 4. Marquez en ſu gouern. li. 1. c. 8. p. 40.
E Petrus Herodius rerum iudicatarum, lib. 7. titu. 3. c. 11.
F Petr. Grego. de Repub. lib. 12. c. 8. n. 6. Valer. Maxim. lib. 6. c. 2.
G lib. 2. epigrama 81.
* L. Ann. Seneca in Medea, actu 2. ibi, Æquum, atque iniquum Regis imperium feras.
H foro vnico, tito. de pœnis vaſſallorum rebelliū.
I Decius, & alij in dicta l. vt vi n. Paul. de Caſtro cōſ. 255. n. 3. lib. 1.

propter odiũ, & culpã illius, in quem committitur, non ſit licita defenſio, quãuis non ſit licitum homicidiũ, ſed impunitum: tamen quando non redditur homicidium impunitum ex tali culpa, licebit offenſo ſe defendere, etiam contra ſuperiores iniuſtè manifeſto agentes defenſione naturali, licet auxilium iuris ſit denegatum K, cum moderamine tamen inculpatæ tutellæ, quæ in vaſſalo inculpata non erit dicenda, ſi non ita fuerit inangulatus, vel arctatus, quod fugere non poſſit, vel clamore, vel aliter ſe iuuare, cum vaſſallus inſultatus à domino, perſona ſit, cui terga vertere non eſt dedecus. Nec mirandum eſt, quod vaſſallus poſſit ſe defendere à domino eum de facto offendente, ac non patroni more ſe gerẽte. Si enim non tractat illũ dominus vt vaſſallum, quid mirum ſi vaſſallus non habeat eum vt dominum, l iuxta illud Domitij aſſerentis: m *Cur ego habeam te vt Principem, cum tu me non habeas vt Senatorem?* Et vox illa Lucij Craſsi: n *Ego te*, inquit, *Conſulem putem, cum tu me non putes Senatorem*. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet. o Vnde etſi Magiſtratus lege impeditus nequeat de facto oppreſſo ſubuenire, naturalis tamen defenſio non debet cenſeri ſublata, in caſu vrgentis, & maximæ neceſſitatis, ſociis etiam & amicis accerſitis, & conuocatis, ſine quibus conceſſum defenſionis remedium p expedire non poſſent: vel ſi bona auferenda ſuſpicetur, illa abſcondendo, vel ſemel ablata eo modo, quo poſſit (dummodo ſine ſcãdalo) de facto, abſque alicuius Magiſtra-

K l. prohibitum. l. deuotum, C. de iur. fiſc. lib. 10. Doctores communiter in l. ſed eximendi, §. item ſi quis, ff. ne quis eum, l. defenſionis facultas, C. de iure fiſci, l. deuotum, C. de meta. & pedimet. lib. 12. Sarmiento ſelect. interpretatio. lib. 7. cap. 13. ad finem. Nicolaus Feſtaſ. de co.ectia, 3. par. cap. 1, numero 23. Menochius de recuperand. remedio 8. nume 8. Abbas in cap. cum cauſa 22. nume. 4. de officio delegati. & in cap. conquerente, de reſtitutione ſpoliator. Decius, & Cagnolus in l. factum à iudice, ff. de regul. iur. Maranta diſputatione 1. nume. 14. Capicius deciſio. 69. Natt. conſi 653. num. 3. Iaſ. conſilio 86. lib. 2. Bald. conſil. 319. lib. 3. Aymon conſi. 241 numero 17. Guilielmus Barclaius de regno, & regali poteſtate, lib. 3. c. 8, verſiculo, Quod ſi quis, pag. 159. Dionyſius Carthuſianus lib. de Reg. polit. articul. 19. Petrus Binsfeldius in commentar. ad titulum de iniuriis, & damno dato, cap. 1. quæſtione 1. concluſio. 6. pag. 93. Mynſingerius centuria 5. obſeruatio. 18. Iacobus Cancer 2. par. variarum, cap. 7. num. 6. & 7.

L §. fin. de forma fidelita. in vſibus feudorum, cap. vnic. titu. de milite vaſſallo, qui contumax eſt. facit dictum Innocentij, in cap. olim. el 1. in fin. verſiculo, Si vero non haberet iudicem, de reſtitutione ſpoliatorum. Gail de pace publica, lib. 2. cap. 25. num. 12. Bald. in Authentica, ſed omnino, num. 16. C. ne vxor pro marito. Schraderus tracta. feudalis, par. 10 ſectio. 4. n. 204. cum ſeq.

M in cap. eſto ſubiectus, 95. diſtinctione.

N Cicero lib. 3. dialogo de oratore, in principio. Valerius Maximus lib. 6. cap. 2. §. 3. Quintilianus inſti. orato. lib. 8. titu. de ornatu ad fin. & lib. 11. cap. 1.

O l. ſi non fuerint, vbi gloſſ. ff. de iureiurand. cum concordant. per Menochium de recuperand. reme. 1. num 84. Cancer dicto cap. 7. num. 87.

P Bald. in repetitione legis primæ, colum. antepenult. C. vnde vi, textus vbi not. Paul. in l. refectionis, ff. communia prædiorum, l. offs. ad finem, ff de religios. l. ſi iſta ſtipulatus per te non fieri, ff. de verborum obligation. cum concordant. per Tiraquellum de retract. conuentionali, §. 26. gloſſ. 1. num. 75. Rolandus conſil. 34. num. 26. & ſequen. volum. 2. Hippolitus de Marſil. ſingulari 175. gloſſ. poſtea, & l. eum fundum, ff. de vi & vi armata.

Q gloſ. in

Magiſtratus auctoritate q (cum eorum omnium iuriſdictio, hoc caſu coarctata reperiatur) recuperando: quæ omnia licet iure procedãt, & in theorica veriſſima iudicem, tamen ad praxim reducenda nulli vaſſallorum con ſulerem: tum ob difficultatem ſeruandi circunſtantias
20 in tali defenſione neceſſarias, tum maxime † ſtante foro ſub rubrica de rebell. vaſſallorum, anni 1585. qui non ſolum commiſſionem, ſed & omiſſionem grauiter punit: cuius fori deciſio fuit bis practicata in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum. * Tamen defenſionis remedium à lege naturæ conceſſum, nec ſublatum debet cenſeri, nec per legem ciuilem tolli potuit, quia licet multis caſi-
21 bus defenſio ciuilis † reperiatur ſublata, r non tamen naturalis, & inde videbatur dicendum, quod appellatione prohibita non cenſeretur prohibitum adire Regem per viam querellę. ſ Tamen quia obſeruantia no-
22 ſtri Regni generaliter loquens † omnem recurſum ad D. Regem vaſſallis ſeruitutis denegauerit, & non poſſit aliquam interpretationem extenſiuam recipere, nullo modo poterunt vaſſalli, à Dominis ſuis oppreſſi, ad Regem eius auxilium implorando habere recurſum. Quia generalis diſpoſitio in foris debet generaliter intelligi t: nec ſi D. Rex auxilium præſtare omiſerit, ex hoc poterunt ſe alij Regi ſubmittere, vt eos defendat contra deciſionẽ v Bald. quæ in noſtro Regno non admittitur.

Defenſio vero miniſterio Magiſtratuum, cum iuris
23 ciuilis ſit, poteſt per † legem reſtringi, & moderari, ne ſu-

Q Glo. 1. in fin. in cap lugentium, 1. diſt. Rebuf. in repetil. 1. notab. 9. n. 13. C. de eo quod intereſt, gloſ. in l. nullus, C. de Iudeis. Cuuar. lib. 1. variar. reſolu. cap. 5. nu. 14. & 15. Marſil. ſingul. 77. num. 6. & conſ. 21. num. 14. Paul. conſ. 400 vol. 1. Alex. cõſil. 13. lib. 1. Innocent. in cap. olim, el 1. n 8. de reſt. ſpoliato Decius in l. qui iuriſdictioni. nu. 12. ff de iuriſdict. Caballin. milleloquio 613. Viuius deciſ. 123. nu. 5. & 6. Alphonſ. de Valdes in tract de elemoſina 3. pat. fol. 50. colum. 4.

* Anno 1590. in menſe Nouembr per Doctorem Ioan Lopez de Baylo meritiſſimũ Locumtenẽ Iuſt. Arag. virũ virtute, & literis præſtantẽ, in proceſſu D. Ioan. de Torrellas, & Bardaxi, accedendo perſonaliter ad Baroniam de Antillon, & per me, anno 1612 in menſe Aprilis, in proceſ. Magni Magiſtri, in ſcribanis quę nunc eſt Ml Ioan à Mezquita, accedẽdo perſonaliter ad villam de Caſtellot, cum magna equitum, & militum comitiua, vbi plurimos pro uiſi appellitus cumq; appellitari abeſſent, nec capi poſſent poſt Inueſtigationem factam, voce ?pręconia citaui, vt in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, ad audiendam petitionem compaterent, & in ciuitatem Cæſarangoſtæ reuerſus, proceſſus, contra citatus, & abſentes, iuxta forum fuerunt proſequuti.

R l. fin. C. de ſicarijs, l. in adulterij, C. de adulterijs. l. 1. C. de falſa moneta. l. ſancimus, C. de fideiuſſur. cũ multis relatis per Maur. Burgium de modo proceden. ex abrupto, centu. 1. q. 11. nomer. 33. & 34. & Zeballos commu. opinio. tom. 4. q. 906. num. 78 & ſeq.

S Decius in l fin. numer. 50. & 51. C. de edicto, Diui Adriao. tollend. Pariſius conſ. 54 numer. 29. lib. 3. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 70. num 25. & 26. Nata conſ. 172. num. 13. Schraderus tract. feudal. part. 10. ſect. 4. num. 147. & 152.

T Obſeruan. item donatio, tit. de donatio. Tiraquel. in l. ſi vnquam, verb. donatione largitus, nu. 198. C. de reuocan. donat. Barda. in for. vnic. tit. de prohibita largitione pecunię. colu. 2. in princ. * Et in Regia Audientia, die 14. Martij 1576. in proceſſu Antonij Caſiz ſuper apprehenſione fuit recepta propoſitio D. Martini de Gurrea, & ab Aragonia Ducis Villæ formoſę, in bonis dicti Antonij Caſiz eius vaſſalli ſeruitutis occupatis realiter, & cum effectu in vim abſolutæ poteſtatis, per Ioannem de Piedrahita eiuſdem Ducis Commiſſarium.

V In c. 1. n. 9. 2. lectura. de iudi. Corſetus de poteſtate Regia. q. 97. Felin. in c. cum non liceat, verſ. octauo conſidera. de præſcript. Paul. in l. ex hoc iure, verb. regna condita. n. 18. ff. de iuſt. & iur. Socin. conſ. 149 nu. 8. volu. 3.

ne ſuper querellis vaſſallorum ſeruitutis ius dicant, *x* eis hac lege, & conditione iuriſdictionem committendo, vt de dominorum factis ius non dicant, nec vaſſallorum querellas audiant; vnde ipſi iuriſdictionem cõceſſam à lege, debent cũ ſuis qualitatibus acceptare, *y* & lex potuit, quando Magiſtratus creabat ſtatuere, quod vaſſalli ſeruitutis eorum beneficio, & auxilio non potirentur, *z* hocquè ſignificant vltima noſtrę obſeruantię, verba † ibi: *Remota omni appellatione*, quæ licet ſit defenſio, præſidiumquè innocentiæ ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiam iudicantium, *a* ex quo quodammodo videatur eſſe iuris naturalis, *b* & quod ſtatuto non poſſit tolli, *c* tamen verius eſt conſuetudine, vel lege potuiſſe remoueri: maxime cum ſolum permittatur domino per viam extraiudicialem, & facti procedere, quo caſu non habet locum remedium appellationis, quod ſolum ad reparandum grauamen factum iudicialiter, per viam iuriſdictionis tendit, extraiudicialis enim appellatio, magis proprie prouocationem ad cauſam dicemus, non enim eſt proprie appellatio, imo multe ſunt differentię *d* inter appellationem iudicialem, & hanc extraiuditialem prouocationem, quæ ab iis quæ permiſſu legis fiunt non conceditur: *e* tamen nequè etiã ſi iuditialiter dominus per viam iuriſdictionis proceſſerit, appellationis remedium admittitur, ſiue ordinarie, ſiue extraordinarie procedat, quia denegata Audientia vaſſallis ſeruitutis, cenſetur etiam appellatio reiecta, *f* & ad dicendum an cauſa ſit appellabilis, vel non, cauſæ natura *g* attenditur, non autem procedendi modus, quod procedit in dominis directis, & allodialibus, in feudalibus namquè licet de natura feudi ſit fidelitas, tamen non eſt de eſſentia feudi reſortum, ſeu appellandi facul- 24

X Innocen. in c. G. perpetuus, de fide inſtrumentorum, gloſ. in l. ſed ſi per prætorem, §. decreto, ff. ex quibus cauſis maiores, Ruin. conſ. 21. nu. 16. vol. 1. & conſ. 23. num. 8. vol. 5. Becius conſ. 56. nu. 43. & moderni in l. 1. §. ſublata, ff. ad Trebelian.

Y l. ſi Duo, ff. de acquit. hæredita. cum concor. per Roland. conſ. 37. num. 2. vol. 2. Cephal. conſ. 25. numer. 22. Tiraquel. in l. ſi vnquam, verb. omnia, nu. 14. & 40. & verb. reuecitur, num. 224. C. de reuocand.

Z Argum. l. iudicium ſoluitur, ff. de iudic. l. ſi quis curialis, vbi Bald. C. de Epiſcop. & Clericis, Doctores & Alexand. nu. 29 in l. Gallus, §. & quid ſi tãtum, ff. de libe. & poſthu. Bart. conſ. 187. in 2. dubio, lib. 1. Decius cõſ. 83, num. 4. & in cap. Eccleſia. num. 53. de conſtitutio. Gramat. conſ. 100. nu. 47. in ciuil. Ruin. conſ. 21. nu. 15. & 16. & conſ. 46. nu. 5. 36. 25. & ſeq. vol. 1. Beroius conſ. 7. n. 17. lib. 3. Frãciſcus de Curte conſ. 65. ſub nu. 15. verſ. non poſſunt intelligi. Plotus in l. ſi quando, §. ſi, num. 8. C. vnde vi.

A l. 1. ff. de appellatio. c. cum ſpeciali, §. porro. de appellatio. Gail lib. 1. obſeruat. 128. num. 5.

B Clement. paſtoralis de re iudicata, l. defenſionis facultas. C. de iure fiſci, lib. 10. l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem Aquil.

C Bart. in l. omnes populi num. 24. ff. de iuſt. & iure, Borrellus de Regis cathol. præſtan. cap. 39. num. 14. & 15.

D Abb. in cap. bonæ memoriæ, num. 17. & ibi Doctor. communiter de appellatio. Nata conſ. 606. nu. 5. vol. 3. Gail lib. 1. obſeruat. 120. Cæſar Contardus in l. vnica, limit. 25. num. 1. cum ſeq. C. ſi de momentan. poſſeſsione.

E d. l. 1. ff. de appellatio l. & in maioribus. C eodem facit. l. Grachus. C. de adulterijs, Federic. Scotus in commenta. ad l. ſi prius num 21. ff. de operis noui nunciatione.

F Flaminius Chartar. de executio. ſentent. capto bannito cap. 1. num. 266. & 267.

G Muta. ſuper ritu magnæ curiæ 140. num. 2. Maſtrillis deciſ. 196. num. 17.

H Guido

facultas, *h* atquè ita poteſt lege contractus feudalis, & pacto inueſtiturę conueniri, ne ad dominum appelletur: ſed in dominis allodialibus,& directis, cum vt ſupradiximus eorum Baroniæ ſint quædam prouinciolę,
25 earum domini non ſolum † præſidibus prouiciarum equiparantur, *i* ſed & Pręfecto Prætorio, in quo erat ſtatutum, ne ab eo appellari liceret, *k* ſicut in iſtis propter qualitatem regiminis, & magnitudinem poteſtatis,nulla eſt appellatio, vt in Marchione Montisferrati multi ex noſtris tradiderunt. *l* Sed ex hoc non cenſetur Rex à ſe abdicaſſe ius Regium, ſed ex generali priuile-
26 gio Aragonum,quo † cautum eſt, *Vt Dominus Rex non conſtituat iudices, nec faciat iudicare in locis quæ ſua propria non ſint.* Noſter Pertuſa *m* originem iſtius conſuetudinis deduci tradit(quam improbam vſantiam appellat)quia licet multis caſibus iure appellatio ſublata reperiatur, tamen negari nequit,quin ex hoc detur occaſio delinquendi. *n* Intelligenda ſunt autem verba prædicti priuilegij,de locis quorum dominium non pertinet ad dominum Regem, licet in eis habeat iuriſdictionem in habitu, quia in actu eam in illis Baronum locis exercere non poteſt, * vt fuit pronuntiatum,& deciſum in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum. * Ne in loco de Noballas Iuſtitia Tiraſonæ, cui in prædicto loco à D. Rege iuriſdictio commiſſa eſt, poſſit in eo, & eius terminis eam exercere; quod idem procedit, etiam ſi non ſit alicui ſpecialiter talis loci iuriſdictio per D. Regem commiſſa, ſed ad iudicem Regium loci propinquioris,ex obſeruantia *p* Regni debeat remitti; quia nec hoc caſu poterit ille Iudex Regius, intra illum locum iuriſdictionem exercere, malefactores capiendo, vt fuit pronuntiatum in Curia Iuſtitiæ Aragonum. * Non ſolum autem remedium appellationis eſt denegatum vaſſallis ſeruitutis

H Guido Papa deciſ.518 & 551.num.4.

I Iacobus Rebuff. in l.2. C.de primicerio, colu.2. lib.12. Frecia de ſubfeudis, tit. de origine Baronum, num. 13. Bobadilla in politica lib.2. cap.16. num.66.

K l.1.C.de officio Pręfecti Pretorio,Mattheus de Afflictis in præludijs conſtitutio Siciliæ,q.10.n.4. & deciſ.90.nu.7. 96. nu 21.& 341.& 383. nu.8. Capicius deciſ. 169. Fabius Optioellus in repetitione,l.Imperiũ nu. 335 cum ſeq. ff. de iuriſdict. Conradus in templ.omn. iudic.lib.1. c.1.§.4. verſ. dignitatum gradus nu. 6. & 7. Bald. in authen. ſed omnino,nu.4. C.ne vxor pro marito.

L Nata conſ.608.nu. 13. Cepola conſ. crimin. 171 num 6. Peregrin. de iure fiſci,lib.1.tit 2.nu.63.

M In d.§.item del mero. fol.michi 148.

N Menoch.de arbitra. q. 70.nu. 3. Anton. de Sola in conſtitu. Sabaudię tit. de modo obſeruando in deciſio. caſuum arbitrariorum,gloſ.1.nu.65.

* In proceſ. D.Marię Sanchez ſup.iurisfirma, anno 1560.& in proceſ.D.Ioannis de Torrellas ſuper iurisfirma,anno 1575.

O In priuileg. generali, §.Item del mero. Molin. in reporto. foror. verbo dominus locorum; verſ. Dominus loci ponamus, fol.167.col.2.& verb. iuriſdictio, verſ. prædicta procedunt,fol.198.col.1 in prin.& verb.Rex.verſ. D.Rex. ſalua ſua clementia,fol.292.col.3.argum.tex.in cap.paſtoralis de officio ordinarij,& cap.Romana, eod.tit.in 6. Flaminius Chartarius deciſ.68.num.26. P Obſeru.Iré per forum,tit.de priuilegijs militũ,verſ.ſi autem Dñs.

* In proceſ.Abbatis S.Mariæ de Berùela,contra Iuſtitiam ciuitatis Tiraſonæ,ſup.erimi.die 19. Nouemb. 1575.vbi fuit condemnatus dictus Iuſtitia,quod extraxerit à carcere loci de Litago, qui prædicti Monaſteri eſt quemdã caprũ,debebat enim expectare,vt remitteretur intra terminum trium dierum,ſed hodie aliqui officiales Regij poſſunt intrare loca Baronum ad capiendum malefactores in caſibus for.noui Tiraſon.anni 1592.ſub tit.de la facultad de los officiales reales para entrar en lugares de ſeñorio.

Q ia

tis in noſtro Regno, aduerſus facta dominorum, ſed etiam omnia alia foralia remedia, quibus & impedire ne fiant grauamina, & illata reparari ſolent. Licet enim D. Rex in Regno, vbi ſolus leges condere, & derogare poteſt non poſſet impediri, quin vaſſalli ſi cum ſæuitia à dominis tractentur, ad eũ poſſent recurrere iure magiſtratus, tamen in hoc Regno, vbi regũ benignitate legibus ſubiecerunt Principatum, rectè potuit magiſtratuum † 27
iuriſdictio moderari, & limitari, ne in factis dominorũ ſe interponant, nec in tali caſu ius reddãt vaſſallis cõtra dominos, reddẽdo inhabiles perſonas vaſſallorũ ad agẽdum in iuditio, contra eos. Hocq; quaſi quadã inter Reges & dños inita conuentione, ne ſe dñs rex de eorũ hominibus intromittat. Sed etſi dñi habeant, tã ſolutas, & laxatas habenas, vt currere poſſint quo libuerit, tamen illi ſemper frenum legis diuinę, & corigias in manibus conſciẽtię teneãt, vt illos cohibere valeat à malo, cũ lex quę illis malã tractationẽ in vaſſallos, & occupationem ſuorum bonorũ pro libito permiſſit (vt ſupra diximus) non tribuat titulũ, nec excuſet à peccato, licet recurſum auferat, & impunitatem reddat. Nec erit tutus quo ad Deum, qui eſt ſcrutator cordiũ, ſi ſine cauſa legitima vaſſallum occidat, & bona eius auferat. Et hinc eſt, quod ſi ſæuierint in vaſſallos, procedet, quod in Præfecto Prætorio dicebat Bald. q & bona † in vim prędictę dñicę po 28
teſtatis occupata reſtituere tenebuntur: cum nõ ſolum peccatũ commiſſerint, contra charitatẽ, ſed etiã contra iuſtitiã particularem, r & ad hoc cogi poterunt executores teſtamentorum Baronum per Iudicẽ Eccleſiaſticũ, virtute illius clauſulæ, quæ ſolet in omnibus teſtamẽtis apponi. *item quiero que ſean pagadas mis deudas, tuertos, è injurias*, cum enim agatur de exoneratione conſcientiæ, ad omnia quę cũ peccato detinẽtur, fauore animę extendi debẽt, licet nõ ſint debita producentia efficacẽ obligationẽ ad agendum in iuditio, ſ cũ ſolũ ex prædicta obſeruãtia cõceſſum eis ſit, vt iuſtitia manu Regia ab eis miniſtretur. t Ex qua ratione à multis *Reguli* fuerunt appellati, iuxta illud quod Propheta Samuel u indixit † iuſſu 29
Dei

Q In cap. paſtoralis, §. quia vero, nu. 3. de officio de legati. Rebuf. de literis ciuilibus, art. vnic. glo. fin. nu. 2. Anto. de Sola in conſtitutio. Sabaudiæ, 2. par. tit. de modo & forma ſuplicandi, gloſ. 2. nu. 54. & 55.

R Alexand. de Ales, 4 p. q. 87. Sot. de iuſt. & iure, lib. 4. q. 7. art. 3. & lib. 5. q. 1. art. 4. Nauar. in Apolog. de redditibus Eccleſiaſt q. 1. monito 2. & 7. & in manual, cap. 17. nu. 11. & cap. 24. nu. 7. Couarr. in reg peccatum, 2. p §. 3. nu. 5. Nauarra de reſtitutione lib. 2. cap. 2. nu. 12. Boerius deciſ. 57. num. 14 Abb. & allij in c. in literis de raptoribus, & in cap. fin. de ſepultu. Petr. Binſfeldius in rub. de iniurijs & damno dato, notab. 5. & 6 & in cap. 1. q. 4. concuſ. 2.

S Bart. in l. legaui, o. 3. ff. de libertar. legata, & additio ad eum, in l. 1. §. & parui, ff. quod vi aut clam. Belluga in ſpecul. rub. 17 §. finaliter, nu 8. Nata cõſil. 402. nu. 56. & 61. vol. 2. Thomas Mieres in conſtitu. Cathaloniæ, collat. 12. rub. dels homens propis, & de remenza, fol. 9. col. 3. verſ. & auferre res ſuas ruſtico, & verſ. vnde conclude Molin. noſter, verb. pręſcriptio debiti, verſ. fin. Porro verb. actio nu. 8. cũ duo. ſeq. & verb. clauſula nu. 18. Surd. deciſ. 269. nu. 13. & faciunt notata per Aſinium in praxi iudiciorum, §. 11. c. 34. nu. 2. & ſeq. 8.

T Berolus in c. 2. de reſcriptis nu. 24.

V 1. Reg. cap. 8. Bañes de Iuſt & iur. q. 4. in princip. quæſtio. principal. 62. Bobadil. in politi. lib. 2. c. 16. nu. 162. G. & Guillel. Bene Benedi. in c. Rainut. verb. condidit, el 1. n. 33. Gaſpar. Caballin. millelo. 43.

Dei Iſraelitici populi incolis, vel ob iuſtam illius populi punitionem, qui contra Dei voluntatem Regem poſtulauerant, vel ob publicam ſubuentionem in caſu neceſſitatis rationabili, aut per ſolam nuncupationem eo quod illam ſic appellent: inquit ergo Samuel non leges Regias, ſed deſpoticas deſcribens: *Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis, filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietquè ſibi equites, & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi Tribunos, & Centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum, & curruum ſuorum, filiaſquè veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & Panificas, agroſquoquè veſtros, vineas, & olibeta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis; ſed & ſegetes veſtras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, & famulis ſuis, ſeruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo, greges quoquè veſtros addecimabit, vſquè eritis ei ſerui.* Quibus verbis non quod facere poſſunt Reges, x (vt falſo dicebat Albornoz, y) ſed quod aliqui ſolent enarrat Propheta; niſi intelligas poſſe non in vim præcepti, nec ex permiſſu, ſed quia in hoc ſeculo talis poteſtas eximit operantem à pœnis legalibus, z & vt vno verbo complectar, *Iniuria tyranni in facto, ius vero Regis in facti impunitate verſetur.* Et hinc eſt, † quod non poterunt vaſſalli ſeruitutis
30 allegare contra dominos ſe eſſe in poſſeſſione, ne aduerſus eos dominica, & abſoluta poteſtate male tractentur, cum lex, ſeu conſuetudo, quæ hoc permittit, non tollatur per non vſum, cum meræ facultatis ſit, a ſed ſolum per vſum contrarium, b quando dominus volens vti tali poteſtate, fuerit prohibitus, & prohibitioni acquieuerit. c Maxime cum iſti vaſſalli, quaſi in ære dominorum

X S. Thom. 2. 2. quæſt. 105 art. 1 ad 5. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe Chriſtiano, lib. 2. cap. 9. verſ. Boluiendo pues, pag. 325 Gregor. Lopez Madera, de las excelencias de Eſpaña. cap. 2.

Y En el arte de los contractos, lib. 5. tit. 8. capit. del arrendamiento por fuerça, & Barclaius de regno & regali poteſtate, lib. 2. p. 49. & ſeq.

Z Petra de poteſta. Principis, cap. 5. q. 2 nu. 21. & Barclaius vbi ſupra, pag. 64. & ſeq. lib. 2. & lib. 5. cap. 6. pag. 141. verſ. atqui vt à ſacris.

A l. viam, ff. de via publica, Belluga in ſpeculo rubri. 18. num. 18. vbi Camilius, verbo iuris facultate, Anto. Gabriel commun. concluſ. lib. 5. tit. de præſcriptio. concluſ. 10. & 12.

B Ludouicus Molin. tomo 2. de iuſtitia diſputatione 523. D. Proſper Carabita ſuper ritibus magnæ curiæ ritu 282. nu. 2. poſt gloſ. in l. de quibus vbi Iaſſo. num. 23. ff. de legib. Alexand. conſ. 136. num. 29. volu. 2. Ioannes de Amicis conſ. 11. nu. 45. verſ. poſſet tamen. Anto. de Sola in prohemio conſtitutio. Sabaudiæ gloſ. 4. num. 45. Medicis in tract. de legibus, 4. par. quæſt. 37. per tot. Caballin. milleloq. 25. num. 1. & milleloq. 597. Burgos de paz in l. 1. Taur. nu. 174. & ſequen.

C Gloſ. in l. qui luminibus, ff. de ſeruitu. vrbano. Bart. Angel. in l. cum ſcimus, C. de agricol. & cenſit. lib. 10. Bald. in l. Item lapilli. quæſt. 3. de rerum diuiſione, Abb. & omnes in cap. ſignificanti de appellatio. & in cap. Abbate Sancti Siluani, de verborum ſignificatione, Alexan. conſ. 130. num. 19. volu. 2. Iaſſ. in §. eque inſt. de actio. num. 54. & in l. quo minus de fluminibus num. 27. 96. & 170. vbi Ripa num. 32. Decius conſ. 197. num. 5. Balbus de præſcriptio. 4. par. 5. par. principalis, quæſt. 5. Rebuf. in præfatione de materijs poſſeſſorijs, nu. 187 tom. 3. Aymon. de antiquitate 4. p. 5. materia, num. 81. Couarr. in reg. poſſeſſor. 2. p. § 4. num. 6. Menoch. de arbitrar. caſu 160. nume. 11. Bald. & alij in l. præſes, & in l. altius, C. de ſeruitutib. & in cap. 1. § ſi quis de manſo num. 14. de contronerſ. inueſtitu. Cæpola de ſeruitutibus, c. de aquæductu num. 51. & 52. cum ſeq. Surdus deciſ. 3. num. 6. & 7.

D l. ri

norum ſint, & nullo modo poſſideant, ſed poſſideantur. Ideoquè aduerſus dominum non poſſunt dici poſſeſſores, nec cauſam nouitatis intentare, *d* nec aduerſus dominum, à quo in poſſeſſione ſuæ pacificę libertatis turbantur, eis interdictum vti poſſidetis concedetur, nec etiam è contrario dominus poteſt iuris male tractandi vaſſallos dici poſſeſſor, nec ſuper eo tanquam poſſeſſor firmam poſſeſſoriam obtinebit, *e* aut eius propoſitio in articulo litis pendentiæ admittetur, & licet contrarium ſeruetur in praxi, vt recipiatur propoſitio dominorum ſuper abſoluta poteſtate, tamen hoc nō multis ab hinc annis in vſu eſt, & debet intelligi reſpectu ſublati recurſus, & impunitatis conceſſę (vt ſupra tradidimus) ſi vero vaſſalli ius negatiuum ex prohibitione aduerſus dominos præſcripſerint, poterunt ſe in libertatem vendicare, & iuriſdictione magiſtratuum ſe in ea tueri: ex quibus infertur † ad obſeruantiam noſtri Regni, *f* qua cautum eſt bannitum, ſeu incartatum pro crimine, à quolibet capi poſſe, & ſi ſe defendat interfici impune, requiritur enim ad hoc, vt occidens ſit tutus in conſcientia, vt non occidat ſe defendentem odio banniti, & animo fundendi ſanguinem humanum, & ſumendi vindictam, ſed vt miniſter legis, & quod cauſa ex qua bannitus fuit, eſſet contumacia ob graue delictum commiſſum, & ideo noſtra obſeruantia ſe reſtrinxit ad incartatum pro crimine tantum, qui capi nō poterat, tunc namquè tanquam miniſter legis, & executor iudicis ad eum occidendum procedit, cum ſe defendat, & capi non permittat. 31

D l.1. C. de ſeruis fugiti. l. Marcellus, ff. de publicá. l. Pomponius in princip. ff. de acquir. poſſeſ. & facit cap. conquerente, vbi Abb. Siculus de reſtitut. ſpoliato. Boerius deciſ. 304. & in ſtilo parlamenti, 1. par. tit. de cauſa nouitatis, verſ. Item ſi ſubiectus cōqueratur, fol. 38 col. 3. vbi Aufrerius, & in deciſio. Capellæ Tholoſan. quæſt. 49 Maſuerius in praxi, tit. de poſſeſſorio, col. 4. fol. 28. verſ. itē ille qui eſt ſubditus, & fol. 29. colu. 2. verſ. Item dominus.

E Ex tradit ab Anton. de Butrio in cap fin. num. 18 de cauſa poſſeſſion. & proprieta. Sebaſtian. Medicis in tracta. de acquirend. dominio ad l fin, de legib. verb. aut in conſeruando, gloſ. 2. par. 2. num. 64.

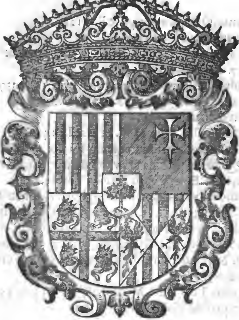
F Oſeruan. fin. tit. de citatione, Molin. in report. foro. verb. incartatus, Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum, à num. 3. cum ſequ. de conſtitutio. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 5. num. 16.

Hæc ſunt, quæ de ſuprema Regiaquè poteſtate in lucem edere decreui: quod ſi rem, vt aiunt, acu non tetigerim, tentaui tamen quid in hac materia vires alioquin imbecilles aggredi poſſent: opus ex multis & varijs collectum componens, ideſt aliorum ſparſim dicta ſimul ponens: in quo nihil nouum edidi, atquè ita inanem nollo videri, me velle gloriam aucupari, ſed vera gloria (ſi quid boni in eo lector reperiet) Deo (à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendit) tribuatur: quicquid autem in eo ſcriptum reperietur, correctioni Sanctę matris Eccleſiæ ſubijcio, & me nihil Fidei Catholicæ (quam toto corde ſequor, & amplector) pugnans dixiſſe velle exprçſſe proteſtor.

REGES QVI CVRIAS ARAgonenſibus celebrarunt, & in eis Foros condiderunt.

IAcobus Primus, Oſcæ, anno 1247. & Exę 1265.
Petrus, Cæſarauguſtæ, anno 1283.
Iacobus Secundus, Cæſarauguſtæ, anno 1300. & 1301. & 1325. Et in Alagonia 1307. & Darocæ. 1311.
Petrus Secundus, Cæſarauguſtæ, anno 1349. 1352. 1367. 1372. 1381. Et Montiſoni 1362. & Calatayubij 1366. & Tamariti. 1375.
Ioannes, Montiſoni, anno 1390.
Martinus, Cæſarauguſtæ, anno 1398. Et Maellæ 1404.
Ferdinandus Primus, Cæſarauguſtæ, anno 1413. & 1414.
Alphonſus Quintus, in perſona ſuæ vxoris Mariæ, Maellæ, anno 1423. Et Cęſarauguſtæ, 1442. Et in propria perſona Turolij, 1428.
Ioannes Secundus, vt Locumtenens Alphonſi eius fratris, Alcanicij, anno 1436. Et Cæſarauguſtę, 1451. Et poſt obitum eius fratris, vt rex Aragonũ, Calataiubij, 1461. Et in perſona Reginę Ioannæ, Cęſarauguſtę, 1467.
Ferdinandus Secundus rex Catholicus, Cęſarauguſtę, anno 1493. Tiraſonę 1495. & Montiſoni 1410. Et in perſona Reginę Germanę eius vxoris, Montiſoni, 1512.
Carolus Quintus Imperator, Montiſoni, anno 1519. 1528. 1533. 1537. 1542. Et in perſona Philippi eius filij 1552.
Philippus Primus, vulgo nuncupatus el prudente, Montiſoni. 1563. 1585. Et Tiraſſonę 1592. in propria perſona, & in perſona D. Andrę de Bobadilla & Cabrera Archiepiſcopi Cęſarauguſtani, & ob eius obitum in perſona D. Ioannis Campi.

LAVS DEO.

Digitized by Google

INDEX RERVM MEMOrabilium ordine alphabetico diſpoſitus, in quo primus numerus paragraphum, ſecundus numerum ſignificat.

ABLATIVVS abſolutus importat conditionem, §.4. num. 15.

Abſoluta poteſtas, vide infra poteſtas.

Actio an ex pacto nudo naſcatur. 15.8.

Academias literarias erigere, ſupremæ poteſtatis eſt, & referuntur quę ſint in Hiſpania, 26. 66.

Actus geſtus per Locumtenentem generalem, non ſeruata forma inſtructionis, an ſit nullus infra Prorex.

Actio ab obligatione naſcitur, & accuſatio re ipſa, ex delicto oritur. 19. 26. & 27. & §. 30. 46.

Actiones & accuſationes in Aragonia ſolum ad inſtantiam partis legitimę, cuius principaliter intereſt experiuntur. 19. 28.

Actione confeſſoria, vel negatoria expeditur lis ſuper exemptione à iuriſdictione, vel ſubiectione alicuius. 20. 26.

Actio legis Aquiliæ, quando directa, & quando vtilis, 32. 10.

Admiſsio ad contrafirmandum. 20. 67.

Adulatores patriæ & virtutis inimici, quid nomine abſolutę poteſtatis intelligant. 23. 22.

Adulterium quare natura turpe dicatur, 30. 34. 9.

Ærarium publicum etiam lege Regia lata manſit. 15. 4.

Ærarium populi in Aragonia eſt illud, quod vocatur, el General, 15. 5. & 6.

Aeraria Principis in Aragonia duo, 15. 11. & ſeq.

Aequitas quid ſit, & maxime in Aragonia amplectenda, 21. 28. & duob. ſeq.

Aetas certa requiritur in Aragonia pro obtinendis officijs, & contrahendis obligationibus, & an illius veniam poſsit Rex concedere, 25. 10. & 11.

Agere, vel conueniri debet quis in Aragonia coram ſuo iudice ordinario, & locali, 25. 18.

Agricolę, infra, verbo ſecur.

Alimenta, infra, legitima.

Albeus & ripa fluminis publici an poſſit muniri ſine licentia Principis, 26. 37.

Alienigena in Francia nõ poteſt de ſuis bonis teſtari, ſed Rex capit iure albanagij; & quid in hominibus manus mortuę, 34. 8.

D. Andreas Roig Vicecancellarius laudatur, 20. 28.

D. Andres de Cabrera, & Bouadilla dum præeſſet nomine Regis in Curijs Tiraſon. defunctus. 4. 23.

Angariæ, & perangariæ, an ſint quæ a noſtris cõſras appellantur, 26. 57. & 60.

Antonius de Herrera in multis falſitatis & mendacij redarguitur, 25. 36.

Appellatio non habet locum in Aragonia à ſententia lata à Cancellario, ſuper competencia iuriſdictionis. 2. 10.

Appellatio non datur a ſententia Regis Aragonum, ſed electio iurisfirmæ grauaminum factorum, 25. 43.

Appellatio eſt defenſio ciuilis, & quando poſſit à Principe lege, vel ſtatuto tolli, & ſublata reperiatur, 29. 26. & §. 36. 24.

Appellatio datur ad regiam Audientiam à ſententia Iuſtitiæ Aragonum ſuper admiſsione, ſeu repulſione iurisfirmæ, 20. 101.

Appellitus in Aragonia quid ſit, 25. 24.

Appellatio in Aragonia cur potius dicenda tenuiſio, 29. 25.

Appellatio in locis dominorum eccleſiaſticorũ ad Regem ſit, & cur non ita in locis dominorum temporalium, 32. 21.

Apprehenſionis, ſeu ſequeſtri ratio, & quid operetur, 20. 68. & 77.

Aqua fluminis Orbæ quomodo fuerit diuiſſa per dominum Regem Catholicum, infra, Fluminis Orbæ.

Aragonia citerioris Hiſpaniæ pars eſt, 11. 12. & 14.

Aragonia cur Celtiberia appelletur, & qui fuerint Celtę, in initio, 15. & 16.

Aragoniæ laudes, antiquitas, religio, pietas, & fidelitas; & nominis etimologia, ibid. 37. 38. 40

Aragonenſes non habent in filios patriam poteſtatem, ibid. 10.

Aragonenſes Magiſtratus an exequãtur reſcripta cõtra Foros, infra verb. Rex ſi cõtra leges.

Aragonenſes, quare in lege Regia pacta, & conditiones adiecerint, 3. 9.

Aragonenſium fidelitas mirifice extollitur in oratione Regis Martini remiſsiue, 17. 1.

Aragonenſes habent in filios economicam poteſtatem

ſtatem,vide infra poteſtatis.
Aragoniæ Principatus proprie regnum & monarchia eſt, licet certis Regibus debeat gubernati,4.11.& 13.
Aragonenſis Regiæ poteſtatis exordium, infra, verbo Monarchia.
Aragonenſes voluerunt ſtari chartę, & ad literam,infra chartę.
Arbitrorum in Aragonia inter compromittentes ſumma eſt poteſtas,28.4.
Arbitris diſcordantibus cauſa deuoluitur in Aragonia ad Cancellarium competentiarum,1.5. & 6.
Archiepiſcopi Cęſarauguſtanus, Tarraconenſis, & Valentinus nominantur,& laudantur, 24. 10.
Arma & leges ſunt brachia corporis politici, 16.14.
Armis non eſt vtendum cum legibus agi poteſt. 16.16.
Armis cum Principe velle contendere furor eſt, 31.18.
Artifex peritus ſi recuſetur admitti in Collegio illius artis,quem recurſum habere poſsit, 16. 29.
Artifices non debēt alterius artis officium exercere,16.28.
Artifices à multis laudantur remiſsiue,14.4.
Audientia, quando à Magiſtratibus denegari poſsit,vide infra, iuriſdictio.
Auguſtus legum authoritatem Senatus poteſtati permiſsit,25.5.
Auguſtus cur potius Imperator quam Rex appellari voluerit, & quę populo permiſſerit, 3.28.& duob.ſeq.
Auſtriacę Domus ſ.liciras,ex veneratione Sanctiſsimę Euchariſtę cęprit,8.21.
D.Auguſtinus Morlanes laudatur,21.5.
Auguſtus Chriſto nato prohibuit ſe vocari Dominum.22.11.

B

BAiulus Generalis,vnde dicatur, & cui in iure correſpondeat,15.12.
Barones in Aragonia,an ſint Domini allodiales, tam reſpectu dominij, quam iuriſdictionis, 24.26.& 27.
Barones an recte patroni & vaſſalli clientes appellentur,32.28.
Barones inter ſuos vaſſallos priuatiue iuriſdictionem pręſcripſerunt.31.9.
Baro apprehenſo loco, an poſsit vti abſoluta poteſtate,33.19.
Baronum ab ſoluta poteſtas,vide infra poteſtas.
Baro an poſsit occupare ſine diſcrimine bona mobilia,& immobilia vaſſallorum ſeruitutis, 34.4.
Barones in Aragonia tripliciter poſſunt conſiderari.34.22.
Baro non habens iuriſdictionem, non poteſt pęnas iuriſdictionales exercere in vaſſallos, 34. 23.
Barones Aragonum aliquos maioriſ effectus præſcripſerunt,34.25.
Baro ſi ſęuiat in cadauer vaſſalli,an puniatur lege Iulia,& foro regni,33.25.
Barones exercentes iuriſdictionem equiparantur Præfecto Prætorio.36.25.
Barones an teneantur in foro conſcientiæ ad reſtitutionem bonorum in vim abſolutæ occupatorum, & ad id executores teſtamentorum cogi valeant 36.28.
Barones ſoli Deo tenentur reddere rationē de eorum factis erga vaſſallos,ſup. verbo Ciuitas Cæſarauguſtæ.
Barones non excuſantur à peccato, & à pœna æterna ſi iniuriam inferant vaſſallis in bonis, vita,vel honore,ſed à pœnis legum temporalibus.34.9.
Barones vtentes iuriſdictione debent ſeruare iuſtitiam,& ſecundum leges regni ſententiam ferre licet in ritu proceſſus forales diſpoſitiones non ſeruauerint,34.21.
Barones cur ab Hiſpanis appellentur ſeniores, & Richi homines,vide infra Nobiles, & verbo ſeniores.
Baronis nomen quid ſignificet.32.15.
Baronum loca à principio fuerunt domini Regis,34.24.& 26.
Beati Iacobi aduentus in Hiſpaniam, in initio, 43.
Beatę Marię del Pilar, del Portillo Imagines Cæſarauguſtę venerantur, & quando illa ſacella conſtructa. In initio,45.& 46.
Beatus Laurentius & Vincentius, & alij plures ex Aragonia orti,ibidem,51.& 53.
Beati Braulius & Valerius Epiſcopi Cæſarauguſtani,ibidem.54.
B. Iacobi aduentum in Hiſpaniam negantium fundamenta remiſsiue,3.41.
Beati Erminigildi pietas, & martyrium,& Cæſarauguſtę in eum deuotio, & veneratio.31. 15.
Belli mouendi, ſeu armorum authoritas ad ſupremum Principem pertinet.26.64.
Beneficia Eccleſiaſtica in Aragonia non poſſunt exteris conferri 27.16.

INDEX.

Bella, vnde orta, & à quibus indici, & contra quos, & quæ ſit iuſta cauſa illa indicẽdi, 30. 55.

Bona fides, quod non ſit neceſſaria in prẹſcriptionibus huius Regni, & quomodo intelligatur, 24. 30.

Bona vacãria ad ſupremum dominum ſpectãt, & quot ſint illorum ſpecies, 26. 51. & 52.

Bona amiſſa quorum dominus ignoratur, ad quem pertineant. 26. 53.

Bona vaſſalli recedentis, infra, vaſſalli ſeruitutis, an poſsint.

Bona patrimonialia prælati, vel ab eo ſua induſtria, quẹſita an gaudeant priuilegijs Eccleſiæ, 36. 6.

Brachia corporis politici, arma & leges, 16. 14.

Breuiarium imperij habuerunt Principes prudentes, 7. 36.

C

CAlonia ſoluitur Regi pro homicidio hominis conditionis, & non pro homicidio Infantionis. 33. 6.

Capilli in capite, quid ſignificent, 7. 44.

Capitum inſidiæ Cæſarauguſtæ, & Supraiunctariorum in Regno munus à Romanis originem duxit, 24. 7. & 8.

Caput reipublicæ eſt Rex cui membra debent eſſe conformia, 6. 3. & ſeq.

Camillus Borrellus in tribus notatur circa ea, quæ de ſupremo conſilio Aragonum ſcribit, 10. 9.

Cancellarius in Aragonia eſt caput conſilij Regij, & quid de Vicecancellario, & Regente Cancellariam, 10, 13. & ſeq.

Carceres à quo, & in quo loco Romæ ẹdificati, 16. 2.

Carceres ſunt de regalibus, 16. 3.

Carceris vtriuſque Alcaydi à Rege nominãtur, 16. 5.

Carceris reparatio, & ædificatio ad quem pertineat, 16. 6.

Carceris viſitatio per quos fiat, 16. 8.

Carcer non ad pœnam, ſed ad cuſtodiã, & quid de Iure Canonico, & in Aragonia, 16 9.

Carceris fractores quomodo puniantur, & pro confeſsis habeantur, 16. 10.

Carceratis pauperibus alimenta, & aduocatum, & procuratorẽ tribuere cui incumbat, 16, 7.

Carcerati quando debeant ſub fideiuſſoribus, vel iuratoria cautione relaxari, 16, 12.

Carceratorum remiſsio de vno loco ad alium, quando habeat locum, 16. 13.

Chartę ſtandum eſt in Aragonia, 19. 18. & §. 30 32. & §. 33. 11. & 12.

Caſtitas non poteſt eripi vi præciſa, 35. 12.

Cauſæ criminales à quibus decidantur in Aragonia, & quo caſu, & ad quem detur recurſus, 25. 44.

Cauſidicorum officium in Aragonia honorabile, infra procuratorum.

Cauſæ non extrahuntur in Aragonia à Regno etiam per viam recurſus, 10. 15. 16. & 29.

Cenſus fuit habita ratio apud Romanos in eligendis Senatoribus, & Magiſtratibus, 30. 8.

Centum viri apud Romanos qui eſſent, 32. 20.

Celeritas in quo laudanda, & in quo reprobanda, 9. 8.

Cerebrum pop. Rom. eſſe in Rom. Pontif. quid ſignificet, 7. 1.

Cẹſarauguſta cẹlebrat ſingulis annis feſtum ſui Angeli Tutellaris, 3. 44. & 45.

Cæſarauguſta fuit Colonia immunis populi Romani, & in ea Conuentus iuridicus. 21. 23.

Cerebri operationes, & illius cellulę quomodo conueniant maieſtati Regiæ, 7. 23.

Cerebrum, quare inuoluatur duabus meningibus, infra Meninges.

Cæſarauguſta Vrbs Regia Aragonum, à quo denominata, & aucta, & de aliquibus eius laudibus, 23. 55. 57. & 59.

Ciuitas Cæſarauguſtæ, quãdo procedit de facto in vim ſui priuilegij, & Barones in vim ſuæ poteſtatis, ſoli Deo rationem reddunt de tali facto, 34. 19. & §. 35. 3. & §. 36. 12. & 22.

Ciues honorati Cæſarauguſtæ, in quinque claſſes ſicut Romani ſunt diſtributi, 5. 6.

Ciuitates aliquæ Regiæ appellantur, 23. 54.

Ciuitates, Regna, & Imperia, ex quibus conſtituta, 1. 6. 20.

Ciuitates, & oppida quot ſint in Aragonia, 24. 19.

Circunſtantiæ rerum ſunt in conſultationibus expendendæ, 10. 20.

Clerici in iudicio apprehenſionis coram iudice ſeculari agere poſſunt, 20. 76.

Clerici & Infantiones, an ſint immunes à collectis vniuerſitatum, & tributis, & vectigalibus 26. 2. & 3.

Clerici ſunt vaſſalli ſimplices Regis, 27. 7.

Clerici ſunt ciues priuilegiati, 27. 8.

Clerici quatenus ſtatutis laicorum ligentur, 27. 10.

Clerici proditores, & non ſeruantes debitum honorem domino Regi, vel eius iuriſdictionem turbantes, quomodo puniantur, 27. 11. & 12.

INDEX.

Clericus exemptus, in tangentibus curam animarum, non habetur pro exempto. 10.20.

Clericorum exemptio à iuriſdictione ſeculari, an ſit de iure diuino, vel humano remiſsiue. 27.9.

Clerici cur ſine beneficio ad ſac ros ordines nó valeant promoueri, 30.9.

Clerici & Infantiones habitantes in locis dominorum ſunt exempti, & ad quæ teneantur, 27.22.

Clauſularum de plenitudine poteſtatis, ex certa ſciẽtia, & motu proprio effectus, & an tollãc vitium ſubreptionis & obreptionis, 28. 6. 7. 8. 12. & 13.

Clauſula non obſtantibus, an operetur in præiuditium tertij, 28.10.

Clientelę, ſeu colonię Romanorum quę. 32.27.

Clamum non habere de manu Regis, quid ſignificet, 19.22.

Clauſulæ non ad poteſtatis, ſed ad voluntatis quæſtionem adijciuntur. 29.1.

Collum corporis politici eſt mutuus amor inter caput & membra, 12.1. & ſeq.

Colonorum ſpecies, & eorum differentiæ, 34. 1. & 2.

Commentarienſis etiam de leui culpa tenetur, 16.11.

Communio parere ſolet diſcordias, 1.1.20.

Commiſſarij forales, & curię, an poſsint vti abſoluta poteſtare, 33.20.22. & 24.

Conditio ſi preces veritate nitantur cenſetur ineſſe, tam in reſcriptis, quam in contractibus, 28. 9.

Conditio ſi foris non repugnet ſemper intelligitur in mandatis, & reſcriptis Regum Aragonum. 25.8.

Conſtitutio iudicatur odioſa, vel fauorabilis ex intentione, & vltimo fine ſtatuentium. 35.1.

Conſuetudines non ſunt in poteſtate Principis, nec pertinent ad legem Regiam, 19.7.

Conſulatus tempore Imperatorum modicæ auctoritatis, 3.35.

Conſiliarij Regij, quare induantur veſte talari, ex forali diſpoſitione, 7.8.

Conſiilarij Principum oculis comparátur, & cóſilium eſt cor reipublicæ, 8.1. & 3.

Conſilio illuſtriora geruntur, quam armis. 8. 4. & 8.

Conſilium ſupremum Aragonum cur naſo comparetur, 10.1. & ſeq.

Conſiliarij libere votum ſuum proferre debét, 10.17.

Concilium Prouinciale à D. P. Manrique Archiepiſcopo Cæſarauguſtano, anno 1615. celebratum, 18 14.

Conſuetudo ſemper eſt attendenda in ſolutione, & exéptione vectigalium, & tributorum. 26.4.

Conſuetudo leges ferendi in Aragonia cum cóſenſu quatuor Brachiorum Regni, à lege Regia emanauit, 4.14. & 5.17.3. & 5.21.9.

Conſuetudinem moribus confirmatam difficilimum eſt deſtruere. 4.16.

Conſuetudo in ſcriptis redacta, an deſinat eſſe conſuetudo, 19.13.

Confiſcationis pœnam non habemus in Aragonia, niſi tantum in reis criminis in primo leſæ maieſtatis capite, 25.40, & 5.26.10.

Contrahentibus cur ad inuicem ſe decipere liceat in prætio, 35.7.

Contractus bonę fidei cur ſic appellẽtur. 30.46

Correctionem habentes non flagris, ſed virgis cedere ſolent. In initio. 77.

Craneum denotat fortitudinem, & quod ſit eius officium, 7.31. & 32.

Crura, ſeu tibiæ corporis politici præmia virtutum & penę criminum, 16.30. & 32.

Curiarum congregatio in Aragonia ſpectat ad Regem ſicut apud Romanos. 18.1.

Curias in Aragonia frequenter congregare, an ſit vtile, 18.3.

Curiarum congregationis cauſæ quæ, 19. 3. & 34.

Curator non datur prodigis in Aragonia, ſed tantum furioſis, & dementibus, infra verbo prodigis.

Curiæ nomen ęquiuocum, 19.1.

Curias congregandi tempus, an in facultate Regis ſit, ſicut concilia generalia Rom. Pont. & Prouincialia Archiepiſcoporum, & quid de iure, & de foro, 18. cum trib. ſeq.

Curias congregare in Aragonia, quid ſit, 19.2.

Curiarum auctoritas quanta ſit in Aragonia, 19.33.

D

DEffenſio eſt iuris naturalis primæui, 29.19.

Defenſio alia ciuilis, alia naturalis, & in ciuili, eſt quę magis accedit naturali, 29. 20. & duob. ſeq.

Decimarum retentio, & perceptio poteſt ſecularibus competere, ex priuilegio Rom. Pont. vel ex immemoriali, cum fama priuilegij, vt noſtris Regibus, & Baronibus, 31.3.

Dentes corporis politici ſunt fortitudo Præſidum. 11.16.

Depoſitæ rei reſtitutio pertinet ad ius na-

turale

naturale,& an depoſita irregularia gaudeant priuilegio veri depoſiti,30.31.& 33.
Deus ignotus apud gentes qu s eſſet, & quare tutellaris eſſet ignotus,& ignominatus,3.19. 40,& 41.
Deſſeſias,an poſsit D. Rex conſtituere in Aragonia in præiudicium iuris paſcendi alicui competenti à foro,vel ex pacto.26.25.
Defenſio ciuilis aliquando ſublata, naturalis vero nunquam,36.21.
Delegati ſententia non oppoſita exceptione valida eſt,35.21.
Decimæ quo iure fuerunt introductæ, & in earum ſolutione conſuetudo ſeruanda.31.4.
Defuncti,an iniuria affici poſsint.35.17.23.
Deputati Regni, non habent liberam pecuniæ publicę adminiſtrationem,15.9.
Deputati quibus, & intra quod tempus adminiſtrationis ratinnem teddere tenentur. 15.10.
Deputati,vide infra Præſides ærarij.
Dictatoris Romæ, quanta eſſet anctoritas, & poteſtas.20.15.
Differentiæ ſexus,gradus, & poteſtatis à Inſtin. in ſucceſsionibus ab inteſtato ſublatæ,30.10. & 15.
Digiti corporis politici opifices & artifices.16. 27.
Dignitas Ducatus, Marchionatus,& Comitatus quæ olim fuerit,& nunc exiſtat.25.26.
Dignitatem & nobilitatem conferre ad ſupremum Principem ſpectat,25.25.
Diſpenſans ſine cauſa an peccet, & quid in diſpẽſato,31.25.
D. Didacus de Portugal & Pimentel Marchio de Gelues laudatur.16.25.
Diuitiæ ad conſeruationem nobilitatis & honotis maxime neceſſarię. infra Nobilitas.
Diuitiarum quanta ſit apud antiquos habita ratio ad Magiſtratuum collationem,ſupra cenſus.
Domus conſtituendę origo, & quę ad eius conſtitutionem ſint neceſſaria. In initio, 11. & ſeq.
Domus eſt vox annaloga, & aliquando ſumitur pro familia.In initio,20.& 21.
Dominium rerum,an tráſtulerit D.noſter Ieſus Chriſtus in eius Vicarium, 2, 26. & duobus ſequen.
Dominium quot modis ſumatur.24.2.& 15.
Dominia rerum iure gentium diſtincta, 30.19.
Dominium rei, ſiue directum, ſiue vtile ſit ex cauſa iuris gentium, ſiue iuris ciuilis, ex facto Principis, & etiam de plenitudine poteſtatis auferri non poteſt ſine cauſa legitima, & refecto pretio,50.49.50.51.& 53.
Donatio,à Conſtantino, Eccleſiæ facta, valida fuit,2.45.
Donatio per ſuperuenientiam liberorum ſiſi reuocetur in totum,50.13.
Donatio mera quę ſit, & quæ remuneratoria, & de eius priuilegijs remiſsiue. 30. 26. & 27.
Ducatus, Marchionatus,& Comitatus,an à Romanis originem ſumpſerint. 32.30.
Duellorum vſus reprobatur,30.55.

E

Eccleſiaſtica poteſtas,vide poteſtas.
Eccleſiæ patrimonium non debet ab aliquo occupari,2.46.& 47.
Eccleſiaſtici legibus ferendis ſuum aſſenſum præſtant, & quid proteſtentur, & an Clerici foris ligentur,4.27.& 28.
Eccleſiaſtici Iudices deſiciente diſpoſitione Iuris Canon. potius ad foros Regni quã ad Ius ciuile Roman.debent recurrere,21.31.
Educatio liberorum,infra verbo liberorum.
Effectus ſupremæ iuriſdictionis, iura regalia appellantur,& quæ ſint illa remiſsiue.25.1.
Elongamentum quid ſit,& quis illud concedere poſsit,26.63.
Emancipationis, & abdicationis diſcrimen, in initio,69.& 70.
Epiſcopi omnes,& Abbates in Aragonia ad pręſentationem Regis inſtituuntur.27.17.
Epicheya quid ſit,& cui conueniat.4.19.
Eticæ ſubiectum,quod ſit,in initio,11.
Euentus rerum non demonſtrat bene, vel malè conſultum,10.22.
Euocationes pethoreſcentię cõcedit dominus Rex à locis Baronum in Aragonia,27.4.
Enocatio non conceditur in Aragonia ex cauſa miſerabilitatis.11.17.
Enocatio quid ſit,& quotuplex,& an odioſa,& quis eam concedat,25.19.& 20.
Exceptiones peremptorię, quæ ſint, & de earũ effectu, & quando dilatoria habeat vim peremptorię.20.51.& 54.
Exceſſus punitur etiam ſi aliàs factum eſſet licitum, & pemiſſum,20.65.
Executor pręſentata firma relinquit bona penes firmantem ſub fideiuſſoribus.20.50.
Exemptus ab obedientia & fidelitate Regis nemo poteſt eſſe in Regno: ſecus à poteſtate ab ſoluta Baronum,32 31.
Excommunicationis ſententia, quando nulla; & ex quibus cauſis.2.14. & duobus ſequentibus.

INDEX.

Exemplis rerum, ita iudicatarum, quatenus ſit in Aragonia defendendum, 20.31. & tribus ſequen.
Expelli poſſunt à Regno Clerici ſeditioſi, & pacem publicam turbantes, 27.12. & 13. & infra verbo occupatio.
Expulſio nouiter conuerſorum, facta per dominum noſtrum Regem iuſtiſsima maxime in Aragonia, & abſque fororum violatione, & numerus expulſorum, 32.12. & 13.

F

Familiares Principum, quomodo ſe gerere debeant, 7.18.
Familiares Principum aures eorum, & cur geminę, 9.1. & 2.
Famis eſt omnium acutiſsimus enſis, & tale genus mortis, ſolum aput Barbaros admiſſum, 32.3.
Familiarum cognomina, vnde emanauerint, 32.24. & 26.
Ferdinandi Catholici Regis Aragonum laudes, in initio. 59. & 60.
Fędus inire cum infidelibus, an liceat, 26.65.
Fides Chriſti à tempore Apoſtolorum, nunquã in Aragonia defecit, vbi primo prædicata fuit in Hiſpania. In initio, 42. & 47.
Fidei myſterium, quibus ſit confirmatum miraculis in Aragonia, ibid 49.
Fideiuſſor in oblatione firmæ oblatus, an liberè tur lata ſententia, 20.47.
Fidei obſeruantia eſt iuris naturalis, & quatenus à Romanis ſeruata etiam hoſtibus, 30.28. & duob. ſeq.
Fideicommiſſa ab Auguſto ob fidem ſeruandam ad neceſsitatem iuris redacta, 30.47.
Fila rubea ac palida, quæ in diplomatibus Apoſtolicis conſpiciuntur, colores Regum Aragonum ſunt. In initio, 56.
Fidalgos, vnde appellati infra, hidalgos.
Filij qui legitimi, qui naturales, & qui ſpurij dicantur, & an ſint ſuceeſibiles, vel à patre alendi, 29 9. & 10.
Filij familias, in his quæ iuris publici erant pro patribus familias habebantur, 23.61.
Filij, an ſemper virtutis, & nobilitatis paternæ ſucceſſores exiſtant, 29.14.
Filij, an neceſſario inſtituendi, vel exhæredandi, & de cauſis exhæreditationis, 30.10.
Firmare de iure, quid ſit, 20.46.
Firma, quando in forma priuilegiata, & quando cum clauſula iuſtificatiua prouideatur, 20.52. & 55.
Firmæ poſſeſſoriæ effectus, 20.59. & 61.
Firmam poſſeſſoriã, quomodo defendere, quis poſsit, 20.63.64. & 66.
Firmarum contra Iudices Eccleſiaſticos, vſus omnibus prope Europę Regnis communis, & cuius ſint effectus, & ab eas impugnantibus deffenduntur, 20.80. & multis ſeq.
Firmarum prouiſio, & reuocatio, pertinet priuatiue ad Iuſtitiam Aragonum, 20. 45. & 100.
Firma, quare impediat executionem caſus manifeſti, 20.48.
Firmę iuris repulſio, quid ſit, & an impediat iudicium ordinarium proſequi, 20. 49.51. 57. & 58.
Firmam in omni caſu locum habere, quid ſignificet, 20.95.
Firmarum Infantioniæ communium ratio, & origo. 33.16.
Fiſcus cui comparetur, & quæ ſit inter fiſcum, & ærarium populi differentia, 15.1. & 2.
Fideicommiſſo bona ſuppoſita, an pro conſtitutione, & reſtitutione dotis poſsint obligari, 30.5.
Fideicommiſſa in fauorem familiæ ſunt fauorabilia. 30.6.
Flumina publica ſupremi dominii ratione, ad Regem pertinẽt. 26.35. & 36.
Fluminis orbæ aqua, quomodo fuerit diuiſa à Ferdinando Catholico, 26.39.
Flumina priuata ad Dominum fundi, in quo oriuntur pertinent, 26.41.
Fori Aragonum à Rege, & ſubditis obſeruandi, 21.10. & 11.
Fori ſi aliquis homo, 4. tit. de homicidio, verba expenduntur, 25.51.
Fori etiam ſub æquitatis ſpecie non violandi, 19.19. & 20.
For. 1. de teſtam. nobil. for. 1. de teſtam. ciuium, for. vnic. de reb. vincul. & for. 1. de exhæred. liber. declarantur. 30.4.
Fori quod in Aragonia non habemus merum, & mixtum imperium, declaratio ſupra Merum.
Forus primus de adquirend. poſſeſſ. & forus, a vezes, tit. de appreh. declaratur. 30.52.
Fodinæ metallorum ad ſupremum dominum ſpectant. 26.30.
Foris deficientibus in Aragonia recurrimus ad naturalem æquitatem, 21.27.
Fori & obſeruantiarum, verba de abſoluta poteſtate Baronum refferuntur. 32.1.
D. Franciſcus de Rojas & Sandoual, & D. Franciſcus Michael de los Cobos laudãtur. 25.26.
D. Franciſ. Michael de Pueyo laudatur. 29.23.

Fraus

Fraus maiori odio digna quàm vis,8.14.
Furtum iure naturali prohibitum,30.48.

G.

D. Gabriel Sora laudatur,2.9.
D.Galcerandus Albanellus magiſter noſtri Principis laudatur.7.43.
Galearum pœna non poteſt in Aragonia imponi niſi tantum latronibus,25.40.
D.Gaſton de Moncada Marchio Aytonę laudatur,21.15.
Gladius nudus elenatus qui portatur ante Regem Aragonum,per eius Camarlégum, quid ſignificet,25.52.
Gloſ. coniugatio.in l.1.§.ius naturale, ff.de iuſtit.& iure improbatur,29.11.
Grauamen non poteſt offerri in curia de regalijs D.Regis,ſed ſolum de iniuſtitia, & abuſu poteſtatis,19.36.& 37.
Grauamen non eſt proſequibile, contra non habentem iuriſdictionem,19.38.
Grauari timens firmat coram Iuſtitia Aragonum, vt ei ſuo officio ſuccurrat. 20. 97. & 98.
Gubernator Regni natus eſt primogenitus, & creatus,cuius olim conditionis eſſet,& cuius nunc ſit regens officium,11.12.& 13.

H

HÆreditas in Aragonia non poteſt eſſe damnoſa,23.66.
D.Hieronymus Ghalez ſocer auctoris laudatur. 20.43.
Hidalgos,verbi etymologia,à quibus exempti, & qui dicerentur,de vengar quinientos ſueldos.27.23.26.& 27.
Hiſpani à calumnijs aliquorum ſcriptorum circa geſta ab eis apud Indos defenduntur. 32.6.
Hiſpanij idioma à Latina lingua fuerunt mutuati,32.23.
Homo cur mycrocoſmos appelletur.Initium.5
Homo poteſt conſiderari ſecundum diuerſas eius operationes,29.4.
Hominis gratia omnia fuerunt creata in initio 7.
Homo ad quid fuerit creatus ad imaginē Dei, in intio.8.
Homines an habitarent ab initio in domibus, ibidem,18.& 19.
Homo animal ſociale, & politicum,1.3.
Homines manus mortuæ apud Gallos ſunt conditionatæ libertatis,33.5.& 7.
Homagiorum ſolemnitas quid ſignificet, & an illa præſtent Prælati Eccleſiaſtici,27.19.
Homicidio permiſſo, an cenſeatur permiſſum homicidium qualificatum,36.14.
Hoſpitij onus qui teneantur ſubire, 26. 8. & 9.
Honor an præferatur vitæ,& ex quo maior iniuria inferatur alicui,35.12.14.& 15.
Honorem proprium facilius quis contemnere poteſt quam vitam,35.13.

I

IAcobi Regis Aragonum laudes,in initio, 57 & 58.
Ianus cur gemina,& ab alijs quadruplici fronte depingeretur,7.35.
Iecur in corpore politico ſunt Agricolæ, Paſtores,& Mercatores, de quibus multa remiſſiue,14.1.& ſeq.
Imperator, an ſit mundi dominus remiſsiue, 3.2.
Imperium ex quibus præcipue ſubuertatur, 7.28.
Imagines maiorum cur in prima ędium parte poni ſolerent,29.13.
Immunitas à quibus concedi valeat, 26. 7. & 34.
Indicijs,& confeſsione extraiudiciali conuinci tur reus in Aragonia, etiam ad pœnam ordinariam.29 33.
Infantiones,vide infra Nobiles.
Infantiones in Aragonia,hidalgos appellantur, & quare ſic appellati, & olim ſcutiferi, 27. 25.
Infideles non fruebantur ſoris & priuilegijs Regni,32.7.
Inquiſitio in Aragonia regulariter prohibita, 25.38.
Inquiſitores cur virgis vtantur in reconciliatione publice pœnitentium. in initio,78.
Intellectus ſor.fin.tit.de mercenarijs, in initio 72.
Interpretatio correctiua, extenſiua, & reſtrictiua eſt ſublata in Aragonia,non vero declaratoria,20.29.& 30.
Iniuria verbalis dicta Magiſtratui, vel in eius præſentia, puniturin Aragonia, vt in Notorio, & quid ſi poſt depoſitum officium, vel ab exemptis fuerit dicta. 7. 9. & ſequentibus.

Interlocutoria aſſumit naturam cauſæ principalis. 20. 10.
Interlocutoria in cauſa criminali eſt inappellabilis. 20. 11.
Interdictum Eccleſiaſticum paſſa fuit ciuitas Cæſarauguſtę, anno 1611. & aliæ Prouinciæ diu interdicto ſuppoſitę referuntur, 35. 19. & 20.
Incorporationes quæ fiunt à Rege, & promiſsio de non alienando, quid operentur. 36.8.
Iniuriæ non ſunt iniurijs rependendę. 36, 17.
D. Ioſephus Seſſe laudatur. 2.12.
D. Ioannes Fernandez de Heredia Gubernator Aragonum laudatur. 1.11.
D. Ioannes Georgius Fernandez de Heredia Comes Fontium Iberi laudatur. 18.15.
D. Ioannes Pueyo meritiſsimus Iuſtitia Aragonum pro defenſione firmarū Clementi Octauo reſcripſit. 20.94.
Iudex, an poſsit ex cauſa pœnam legis augere, vel minuere. 16.40.
Iudex ordinarius non habet iuriſdictionem primitiuæ ad Principem. 3.31.
Iudex ſecularis inhibet Eccleſiaſtico, & è contra. 2.4.
Iudicium contra defunctum eſt nullum, & quid in atrociſsimis. 35.26.
Iuriſdictio Eccleſiaſtica non confundenda cum ſeculari. 2. 1.3. & 31.
Iulius Cæſar cępit eripere libertatem populi Romani, & Auguſtus ſuſtulit. 3.25.
Ius competens vt ſingulis, omnium conſenſus ad illud tollendum eſt neceſſarius, 4.24.
Iuriſdictio per quem exerceatur nullo exiſtẽte Præſide in Regia Audientia, 11.15.
Iuriſdictionum omnium origo à conſuetudine emanat, 19.8. & 5.24.21.
Iuriſdictio paſsiue adhęret territorio, 24.4.
Iuriſdictio vniuerſalis non poteſt eſſe ſine territorio, ſecus in certas perſonas. 24.5.
Iuriſdictio nihil commune, habet cum dominio, 14.6.
Iudiciorum ſolemnia, vide infra ſolemnia.
Iuriſdictionem Magiſtratuum moderari, ne aliquo caſu ius reddant. & reis audientiam denegari, an ſtatui poſsit. 30.54. & 5.35.6. & 5. 36.23. & 27.
Ius diuinum, quomodo, & à quibus interpretari declarari, ſeu relaxari valeat. 31. 23. 24. & 26.
Iuriſdictionis contentio ſi ſit inter Eccleſiaſticum, & ſecularem, quomodo in Aragonia decidatur, 2.7. & 8.
Iuriſdictio ſecularis quibus caſibus ſit notoria, & vt talis non admittatur contentio in Aragonia, 2.13.
Iuriſdictio, quanto tempore præſcribi poſsit à priuato, 24. 19.22. & 28.
Iuris diuini veteris tria pręcepta ceremonialia, iudicialia, & moralia, quæ mortua, & quæ mortifera, & quę vigeant, nec ab vllo Principe derogari valeant, 31.1.2.5. & 6.
Iuſtitiæ Aragonum origo, & officium remiſsione, 20. in princ.
Iuſtitia Aragonum grauamina illata a cæteris magiſtratibus reparat, & ne fiant tuetur, 20. 12.
Iuſtitia Arago. reſpõdet dubijs ſuper foris emergentibus, & eſt illorum interpres. 20.28.
Iuſtitię Aragonum competit iuriſdictio in reſiſtentes, & officiales delinquentes, 20.36.
Ius publicum, & ius priuatum, in quo differant, 23.50. & duob. ſeq.
Ius publicum multipliciter ſumitur, 23. 52.67. & 68.
Ius gentium ex principijs iuris naturalis deducitur, 30.1.
Iuris publici quæ ſunt poſt legem Regiam, non ad populum, ſed ad Regem ſpectant. 23.60.
Ius accreſcendi, & non decreſcendi ceſſat in Aragonia, 23.64.
Ius patronatus laicale maxime Principum non debet derogari, 27.18.
Ius latij minoris fuit pręrogatiuæ, quam ius vrbis, 27.24.
Iuriſperiti, cur Letrados in Aragonia appellentur. 33.11.
Iuſtitię obiectum, eſt proximus, & in commutatiuam, & diſtributiuã diuiditur. 8.23. & 24.
Iuſtitię Aragonum Magiſtratus, inſtitutus pro conſeruando amore inter caput & membra, 12.4.
Iuſtitia eſt ſeruanda, tam in pœnis irrogandis, quam in præmijs diſtribuendis, 16.31.
Iuſtitia Aragonum eſt Iudex grauaminum in Curia, & quomodo illa iudicet, 19.35.
Ius Maieſtatis à conſuetudine legem accepit, 19. 10.
Ius à conſuetudine emanans dicitur naturale, 19.12.
Iuſtitia Aragonum, & eius Locumtenentes, ſi vt priuati delinquant à Curia generali puniuntur, ſi vt Magiſtratus nouenali iudicio per fabas iudicantur, 20.3. & 5.
Iuſtitiæ Aragonum Magiſtratus, quomodo cum tribunicia poteſtate conueniat, 20. 13. & 18.
Iuſtitia Aragonum, eſt Iudex exemptorum, 20. 27.

Iuſtitia

Iuſtitia Aragonum, in quo ſit antiquis prætoribus inferior, & prætori à Nerua adlecto cōparetur, 20. 35 & 38.
Iuſtitia Aragonum, per concesſionem iurisfirmæ euocat ad ſe cauſam, 20. 36.
Iuſtitia Aragonum habet duos Lictores, & in quo differant à Viatoribus, 20. 102. & 103.
Iuſtitia, eſt finis Principatus & adminiſtrationis politicæ, 23. 44.

L

Legatus non habebat ius atrociter verberādi, in initio, 76.
Legationis ſpecies quotuplex, 16. 42.
Lagatis omnibus an concedatur priuilegium reuocandi domum, 16. 43.
Legatio libera quæ olim diceretur, 16. 45. & 47
Legationem recuſauit Calliſtus, ſed in Aragonia multi ambiunt liberam, 16. 46.
Legum obſeruantia non minuit maieſtatem, 3. 5. & 6.
Lex Salica apud Gallos an ſit lex Regia, 3. 15.
Lex Regia an tranſtulerit totius orbis dominiū & quid ſit, & quando lata, 3. 1. & 14. & 5. 22 3. & 4.
Lex Iulia de ambitu quando ceſſauit, 3. 27.
Leges regni Aragonum quare Fori appellentur, 19. 6.
Leges in Aragonia feruntur à Rege de conſenſu quatuor Brachiorum Regni, ſup. verb. Cōſuetudo.
Leges Impetatorum non poſſunt allegari, vt leges in Aragonia, ſed in ſui ratione, 21. 26.
Leges quœuſque venerandę, 23. 40.
Leges condere primus effectus maioriæ, 25. 3.
Leges ferendi modus, in Aragonia à lege regia promanauit, 25. 4. & 6.
Leges ſi tranſeunt in contractum reuocari non poſſunt per ſolū Principē, infr. verb. Princeps
Lex ex cauſa poteſt moderare, & coarctare iuriſdictionē magiſtratuum ne in aliqua cauſa ius reddant, ſup. verb. Iuriſdictio.
Lex regia quare ita appellata, 23. 53.
Lex regia an ab initio tranſtulerit poteſtatē ſupremam in Imperatores, & ęqualem, & quando cęperit promulgari, 3. 19. 23. & 24.
legē regiā, Iuſtini. legē antiquā appellabat, 3. 34
Lege regia, popularia in Regem translata, Senatoria penes populum manſerunt, 25. 7.
Lex imperfecto, C. de teſtam. & l. vnica, ff. de offic. prætor. explicantue, 3. 32.
l. 2. ff. de mortuo inferendo explicatur, 3. 46.
Lex regia tranſtulit in Principem poteſtatē neceſſariam ad eum conſtituendum ſecundum naturam principatus, 21. 1.
Leges tabellariæ ad iudicium populi pertinebant, 20. 6.
Legum obſeruantia non imminuit Principū maieſtatem, 3. 7. & 5. 17. 2. 5. & ſeq.
Leges moribus populi firmantur, 3. 8.
Leges cuiusque prouinciæ, cur oporteat eſſe diuerſas, 11. 27. & ſeq.
Legem de nouo ferri, vnius diſſenſus impediebat ante forū. nouū Tiraſonæ anni 1592. 4. 17. 21. & ſeq.
Legibus arcetur iniuſtitia domi, & armis vis ab externis, 16. 17.
Leges ferebant Romani calaris commitiis, quibus etiam Reges tenebantur, 19. 4. & 5.
Lex humana quando excuſet à peccato, & in foro conſcientiæ ſeruanda, 35 4.
Lex ex moribus prouenieus, maioris eſt authoritatis quam ſcripta, 19. 9
L. 1. de conſt Princip. l. 1. & l. de quibus, ff. de legib. declarantur, 21. 4. cum ſequen.
Leges priuatas tribuit Rex vniuerſitatibus pro earum optimo regimine, 21. 12.
L. 1. & 2. C. de curſu pub. lib. 12. declarātur, 26. 58.
l. bene à Zenone, C. de quadrienij præſcriptione, non habet locum in Aragonia, 21. 32.
l. Princeps, ff. de legibus. intelligitur, 23. 7. & trib. ſeq. 12. & 13.
l. ſi Auguſtæ, & l. quod Principi, ff. de legat. 2. intelligantur, 23. 11.
l. ius publicum, de pactis, intelligitur, 23. 62.
L. 1. C. vt nemo ad ſuum patrocinium, lib. 11. declaratur. 34. 3.
l. 1. §. ius naturale, ff. de iuſtitia & iure. & §. 1. Inſtitut. de iure naturali, explicantur, 29. 5.
l. poſt liminium, § filius, ff. de captiuis, intelligitur, 31. 10.
l. liber homo, ff. ad l. Aquiliam intellectus, 31. 10
l. quidam in ſuo, de conditio. inſt. & l. 2. de mortuo inferendo, declarantur, 35. 21.
Lex tribuens Baronibus in ſuos vaſſallos ſeruitutis, abſolutam poteſtatem, an fuerit iuſta, & de eius ratione, 32. 2. 4. 5. 9. & 18.
Legitimationem concedere, effectus eſt maioriæ, & an eum producat maioria Regis Aragonum, 25. 12.
Legitima quatenus includit alimenta filiorum, an poſsit à lege auferri, 2. 14 & 30.
Legitima in Aragonia ad minimam quantitatē ex foro regni, poteſt per teſtatorem reduci, 30. 4.
Liberatio par viam priuilegiatam, quid ſit, & de eius ratione, & quomodo hodie reperiatur

teſti-

reſtricta, 25.23.
Lictores, Viatores, Portarij, Virgarij, ſeu Sayones qui ſint, 20. 102. & 103.
Lingua in capite politico, quæ officia gerat, & quare ſit vna, labiis, & dentibus circumcluſa, 11. 18. & ſeq.
Liberorum procreatio eſt iuris naturalis, ſed in diuerſum finem procreantur ab homine quã à brutis, 29. 12. & 15.
Liberorum educatio eſt iuris naturalis, ſed non eadem ratione cum brutis facienda, 29. 16. cum duob. ſeqq.
Liberorũ ſucceſsio eſt iuris naturalis, 30. 2. 16.
Liberorum ſucceſsio quatenus piæ cauſæ præferatur, 30. 12.
Libertas naturalis, omnibus eſt communis, etiã captis ab hoſtibus, 30. 24.
Locumtenentis generalis domini Regis munus, 11. 1. & ſeq. & infr. verb. Prorex.
Locumtenens generalis an habeat iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, 11. 8.
Magiſter Ludouicus Aliaga Conſiliarius ſanctæ Inquiſitionis, & ſtatus, laudatur, in initio, 80. & §. 10. n. 5.

M

MAieſtas non minuitur legum obſeruatione, ſupra verbo legum obſeruantia.
Maieſtas Regia quare repræſentetur per cerebrum, 7. 21. & ſeq.
Maieſtas Regis Aragonum, non minuitur legũ obſeruatione, nec quod eas cum conſilio populi ferat, atq; deroget. 21. 3.
Maioria ſeu ius Regium, an à Rege ſeparari poſſit, 24. 17. & ſeq.
Machabæorum locus c. 8. explicatur, 3. 11.
Maieſtas fuit olim penes populum, & auctoritas penes Senatum, 3. 20.
Magiſtratus ſummi, Imperatores, & ſũma poteſtas, merũ imperiũ à Romanis dicebãtur. 3. 33
Maieſtas vnde dicta, 7. 2.
Maſculinũ quando cõprehẽdat fœmininũ, 35. 2
Magiſtratuum creandorũ auctoritas ad Regem pertinet, 25. 28.
Magiſtratus habent exercitiũ iuriſdictionis durante Principis beneplacito, 25. 29.
Magiſtri Principum diligenti eruditionis, & virtutis indagatione ſunt eligendi. 7. 42.
Magiſtratus ſalutati debent reſalutare. 7. 13.
Magiſtratus, quomodo erga ſubditos ſe gerere debent, 7. 14. & ſeq.
Maius, vel minus, non conſtituunt diuerſitatem ſpecificam, 1. 7. 21.
Manus Dominica, in quo differat à manu Regia 34. 10.
Manifeſtatio ad cuius exemplum introducta, & quando cumulatiue, cum alijs à Iuſtitia Aragonum prouideatur, & quotuplex ſit, & quãdo ſpiret, 20. 19. 21. & 22.
Manus Regia, quo caſu permiſſa, 23. 36. & trib. ſeq. & §. 32. num. 16.
Martyres Innumerabiles Cæſarauguſtæ paſsi fuerunt. in initio, 50.
D. Martinus Baptiſta de la Nuza Iuſtitia Aragonum laudatur, 12. 6.
Marchionis nomẽ, vnde originẽ ſũpſerit, 25. 27
Mare Mediterraneum, cuius Principis eſſe intelligatur, 10. 22.
Manifeſtari poſſunt vaſſalli a Barone, filij a patre, vel matre, & ſubditi ab eo cui aliqua de cauſa ſubſunt, 20. 23. & duob. ſeq.
Manifeſtatio a poſſe iudicis Eccleſiaſtici, cur prouideatur, tanquam a priuata perſona, 20. 86.
Materia ſubiecta ſuper qua reſcribitur in quæſtione poteſtatis primo loco conſideranda eſt, 29. 2.
Mater quare pro delictis filij mulctam pecuniariã in Aragonia ſoluere cõpellitur, in initio. 71
Matrimonij contrahendi certa forma a Concilio Tridentino tradita, 29. 8.
Matrimonium non ſolum eſt inter fideles, ſed etiam inter infideles, & apud Romanos qua ſolemnitate contraheretur. 29. 7.
Manus corporis politici milites, & iuriſperiti, & qui præferendi, & de eorum priuilegijs remiſsiue, 16. 18. & 19. & 23.
Merum imperium quatenus poteſtas gladij eſt effectus, eſt maioriæ, & quid in Aragonia, 25. 34. 35. 37. & 39.
Mercatorum confraternitas Cæſarauguſtæ inſtituta habet curam, quod flumen Iberi nauigabile exiſtat, & ideo ex Regum priuilegio à nauigantibus collectam exigit. 26. 40.
Merum & mixtum imperium quo ſenſu dicatur in Aragonia incognitum, 19. 17. 21. & 24. & §. 21. nu. 2. & §. 23. num. 25. & §. 25. num. 50.
Metus conditionalis, quando, & in quo excuſet, 15. 11.
Meninges, quibus inuoluitur cerebrum, quid ſignificent in maieſtate Regia. 7. 10. & 15.
Menſuræ & pondera a quibus ſignanda. 16. 68.
Mercatores boni laudandi, improbi vero illaudabiles, & qui ſint illi, 14. 5. & ſeq.
Mercuriũ cur antiquitus, & furto, & mercaturæ præeſſe diceretur, 14. 9.
Membra ad cõſeruationem capitis politici, an bona, & vitã periculo exponere debeãt. 31. 13.
D. Michael Martinez del Villar Regij fiſci Aduocatus, laudatur. 10. 32.

Michae-

INDEX.

Michaelis Barnabe de Vagnena inſigne factum, & ſuorum deſcendentium priuilegiũ, 31. 14.

Militaris diſciplina, in quo pręcipue conſiſtat, & auctoritatem ac famam Principum multũ momenti habere in bello, 31. 11.

Milites togatę, vel armatę militię creare, deponere, vel exauthorare, ad quẽ pertineat, 26. 70. & 5. 33. 14.

Milites, an præferendi Iurecon ſultis. 8. 9.

Minerua cur armata fingatur, 8. 5.

Militum tria genera, 33. 14.

Miſterium fidei quot miraculis in Aragonia ſit confirmatum ſupra verbo fides.

Molendinum, & pons, an poſsint fabricari in flumine publico ſine licentia Principis. 26. 37.

Monarchia Regum Aragonum ſui origine fuit heroica, 3. 7. & 5. 4. nu. 1. & 3.

Monarchia foris gubernata diutius manet, & difficilius conuellitur, 19. 11.

Monarchia, an excellẽtior alijs ſpeciebus regiminum, 3. 4.

Monetam Iaccenſem non minuere, neq; mutare Rex Aragonum iurat, & cum illa comerciũ eſt rerum, 26. 43. & 44.

Moneta, vnde dicatur, 26. 46.

Monetæ probę conditiones, 26. 47.

Montes. paſcua, & flumina in Regem lege Regia tranſlata, fuerunt ab illo conceſſa vniuerſitatibus in dotem profecticiam, 26. 11. 12. 13. 35.

Montes publici totius Regni ſunt indefenſi vicinis Cæſaraugustę. 26. 28.

Morauetinum, ſeu monetaticum, qua ratione ſoluatur in Aragonia, 26. 45.

Moralia pręcepta duo Deus colendus, & proximus diligendus cętetorum fons & origo, 31. 7. 9. & 22.

Mores populi Aragonenſis, quis ptimum in ſcripturam redegerit, 19. 14. & 15.

Multi ex maxima in miſeram fortunam lapſi referuntur, 7. 17.

Muſculi quibus colligatur harmonia corporis politici qui ſint, 16. 52.

N

NAſſus corporis politici in Aragonia repręſentatur in ſupremo conſilio, ſupra verbo conſilium ſupremum.

Naues, planſtra, & animalia, an pro vſu Reipublicę inuitis dñis poſsint capi, 26. 56.

Neceſsitas, & æquitas aliquando ſuadent vtendum manu Regia, & imperio, 23. 36. 37. & 39

Nerui corporis politici, qui ſint, 16. 49. & 51.

Nobiles grauius peccant, quam plebeij, & an ſint grauius puniendi, 16. 33. & 34.

Nobiles Aragonũ nõ puniuntur pœnis corporalibus pro delictis, 16. 35.

Nobiles Infantiones, & Clerici, poſſunt in fragantia delicti capi per officiales Baronum, ad finem remittendi, 33. 2.

Nobiles & Infantiones, habitantes in locis Baronum, non poſſunt ibi criminaliter accuſari, ſed tantum ciuiliter conueniri, * quod eſt intelligendum in nobilibus ratione rei ſitæ, vel in recurſum, 33. 1.

Nobiles in corde repręſentantur, 13. 1. & ſeq.

Nobilitas quando in beneficijs præferenda, & quid ſit in ea laudabilius, 13. 7. & duob. ſeq.

Nobilitatis priuilegio, an poſsit quis renunciare, 16. 36.

Nobiles exteri, an gaudeãt priuilegio nobilium Aragonum, 16. 37.

Nobiles olim Richi homines appellabantur, 16 39. & 5. 30. nu. 7.

Nomẽ paternũ contẽnere vanitatis ſignũ, 33. 17.

Nobilitas ſine diuitijs, conſeruari nõ poteſt, & ex antiquis diuitijs ſępe orta, 30. 3.

Nouitates in adminiſtratione reipublicæ vitandæ, 11. 21.

Notarij requiſiti tenẽtur firmas præſentare D. Regi, ſub pœna priuationis officij, 20 95.

Nundinarũ cõceſsio ſupremæ poteſtatis eſt, & de earũ priuilegijs, & immunitate, 26. 61. & 62

O

Obſeruantia Regni, Item Iudex, tit. de fide inſtrumentorum, de quo iure naturali intelligatur, 29. 28.

Oculi corporis Reipublicæ, ſunt Conſiliarij Principis, 8. 1.

Oculorum pupillæ ſunt religio, & iuſtitia, 8. 10.

Oculorũ palpebræ ſecretũ, & ſilentium. 8. 25.

Oculorum obiectum vtilitas publica, & quod ſit medium viſſus, 8. 26. & 27.

Oculi ſi contradicant auribus, quibus à Principe ſit magis aſſentiendum, 9. 10.

Occidens bannitum quando ſit tutus in foro conſcientiæ, 36. 31.

Occupatio temporalitatum, & expulſio reſcindítur ceſſante inobedientia ſolutis expenſis. 27. 13.

Officium iudicis nobile non habemus in Aragonia, & quando nobile, & quando mercenarium, 19. 23.

Officia conceſſa à Rege durante ſuo beneplacito, & voluntate, perpetua iudicantur. 17. 8.

Officiales Regij, portant baculum in ſignum iuriſdictionis more Romanorum, 24. 9.

Opes mercatorum durare ſolent, vt araneatum tela, 14. 12.

Os corporis politici Locumtenens generalis, vel Gubernator Regni. Vide verb. Prorex.

Oſſa

Digitized by Google

Oſſa corporis politici,quæ.16.48.
Otio nihil pernitioſius. In initio.75.

P

PAttia,an parentes præferri debeant,31.10.
Patris orphanorum munus.In initio.74.
Patriæ parendum in perſona Principis qui charior debet haberi parentibus,& filijs,31.12.& 16.
Pacto,an poſsit,quis ſe ſubijcere alteri,& colonum ad ſcriptitium,ſeu vaſſallum ſeruituris facere,& in certo loco perpetuo manere promittere,32.10.& 34.
Patris familias poteſtas in domo. In initio,16.17.
Patriæ poteſtatis origo,facultas,& effectus,ibidem,23.& 65.
Patria poteſtas,an ſolum apud Romanos viguerit,& an fuerit apud Gallos,& quid in Aragonia,ibidem,31.& ſeq.63.
Patres in Aragonia poſſunt priuare filijs legitima,quid minimum loco legitimæ relinquentes,ibidem,64.
Patria omnibus chara,ſed charior Aragonenſibus,ibidem,62.
Pedes corporis politici,legati,16.41.
Pedagia pro ſecuritate itinerum præſtantur,26.32.& 33.
Pendones Regij,ex qua cauſa,& à quo Magiſtratu apponantur in locis Baronum,27.1.& duob.ſeq.
Perhoteſcẽtiæ literas concedit dominus Rex in locis Baronum,infra,verb. Rex.
Perſarum imperium cur brebi corruit,3.18.
Perſonæ conditio in quolibet actu inueſtiganda,deinde territorium,36.1.
Perſonæ mutatione mutatur ſtatus rei.36.7.
Permittuntur multa in viam facti,quæ in viam iuriſdictionis non permitterentur,34.13.& 17.
Permittuntur aliqua impune in hoc ſęculo,quę in futuro puniuntur,31.27.
Pertinacia impedit recta conſilia,10.19.
Philippus noſter Primus laudatur,& in honorẽ B.Laurentij,quam ditiſsimum templum ac cœnobium extruxerit,in initio,52.& 5.8.7.& 29.
Philippus ex noſtris Primus,potẽtia & prudẽtia pacem,& iuſtitiam in Aragonia firmam reliquit,18.7.& 8.
Philippus moriens in Deo ſupremam eſſe poteſtatem profeſſus.22.10.
Philippus Rex noſter Secundus laudatur,8.7.& 5.10.num.6.
Philippi nomẽ decorum,& antiquum ac primi Imperatoris Chriſtiani,26.48.& 49.
Plenitudo poteſtatis non extenditur ad ea quæ ſunt iuris naturalis,29.3.
Plena poteſtas,an ſit quæ eſt legum vinculis circunſcripta,23.15.& 16.
Plenitudo poteſtatis non extenditur ad iniuſta.23.18.& 20.
Plinij dictum de homine reprobatur,1.4.& 5.
Poſſeſſorijs interdictis,an poſsint vti Barones pro conſeruanda ſua poteſtate abſoluta,& & vaſſalli pro exemptione ab illa,& libertate,36.30.
Poſſeſsio omnium communis eſt iuris naturalis & in quibus illius manſerit veſtigium,30.17.
Poſſeſſorium iudicium ſummarium eſt præparatorium plenarij,& ordinarij,& quis in vtroquè obtinere debeat,& coram quo iudice,20.69.71.& ſeq.75.& 78.
Poſſeſsionem quibus modis quis dicatur melius probare.20.79.
Potentijs animæ,& ſenſu communi,quomodo debeant Reges vti,7.24.
Poteſtatis exordium,in initio,nu.2.& 3.
Poteſtatis eticæ exordium eſt hominis in ſe ipſum,in initio,6.
Poteſtatis augmentum cum exceſſu in Principe non auget maieſtatem,& Principatum,ſed imminuit,3.17.& ſeq.p.42.
Poteſtas excelentię non fuit translata,in Rom. Pont.2.25.
Poteſtas ſecularis ſuprema,an fuerit translata in Rom.Pont.2,29.
Poteſtas circa carceres in quo,foris Regni reperiatur reſtricta,16.4.
Poteſtas ęconomica ad filios corrigendos eſt in Aragonia,in initio.nu.66.
Poteſtas ęconomica,quibus,& in quos competat,ibidem,72.
Poteſtas ęconomica politicę fuit ordium,ibid.67.
Poteſtatis Ecleſiaſticæ,& ſecularis diſtinctio,2.34.& 39.
Poteſtas omnis ordinis,& iuriſdictionis fuit à Chriſto Domino immediate in R.P.translata,2.24.
Poteſtas reſpectu dominij rerum,an fuerit in Petrum,& ſucceſſores translata,ſupra verbo Dominium.
Poteſtas ex lege Regia tranſlata,an poſsit minui,vel augeri.3.12.
Poteſtatis queſtio primò agitanda.22.1.
Poteſtatis defectus inducit nullitatem inſanabilem,22.6.& 7.
Poteſtatis quæſtio in ſupremis Principibus ad

voluu

INDEX.

taris queſtionem reducitur,22.12. & 13.
Poteſtas abſoluta, an fuerit in Principem lege Regia translata,23.3.
Poteſtas morte ſoluitur,35.26.
Poteſtas ſuprema poteſt conſiderari reſpectu iuriſdictionis,& reſpectu dominij,24.1.
Poteſtas abſoluta Baronum noſtri Regni in eorum vaſſallos,& eorum bona non eſt ius formatum,ſed facultas impunibilis,33.21.
Poteſtatis abſolutę non reprobatur vſus, ſed abuſus,32.17.& 5.35.10.
Poteſtate abſoluta, an vtantur in Aragonia D. Rex,Prælati Eccleſiaſtici,vſufructarij,vel viduæ,36.2.
Poteſtas abſoluta Baronum in noſtro Regno, non prouenit ex iuriſdictione, ſed ex dominio,& quid ſit iuriſdictio.34.11.& 12.
Pœnam augere in conſtitutione defeſię quatenus Rex poſsit in Aragonia,26.26.
Prophetæ Samuelis verba referuntur.36 29.
Procuratorum officium in Aragonia honorificum,& nobilitati non derogans,16.21.
Prodigis non datur curator, nec interdicitur bonorum adminiſtratio in Aragonia,23.28.& 30.& 5.34.20.
Procurator fiſcalis,& aſtrictus, ac quatuor brachiorum Regni, in quibus caſibus ſint pars legitima ad acuſandum remiſsine, 19.29.31.& 33.
Praxis in Aragonia quare iudicibus, & officialibus maxime neceſſaria,19.16.
Pragmatica ſanctio Regum Francorum,an fuerit abolita,2.40.
Princeps ſi bene ſuper facto informatus reſcribat,etiam non adiecta clauſula, vt actus valeat,de plenitudine poteſtatis cenſetur reſcripſiſſe,28.16.& 17.
Principem cunctatorem eſſe oportet nõ nimis credulum,nec è contra,9.3.& 4.& 9.
Princeps non debet ſine cauſa contra ius conſtitutum reſcribere,& an præſumatur,vel ſit neceſſe,quod exprimatur,23.31.& ſeq.
Princeps non compellitur leges obſeruare, ſed ratione dirigitur,23.49.& 5.31.nu.21.
Prudentia per quæ repreſentetur in capite, & quæ eius partes,& officia,7.33.cum ſeq.
Prorex diligentiſsime inſtructionem ſeruare tenetur.31.6.
Prorex poſt depoſitum officium excelentiæ titulo fruitur,11.9.
Prorex ſi aliquid fecerit contra inſtructionem factũ tenet,ſed reprehẽdi debet à Rege,11.7.
Prorex eſt Vicarius Regis,& eadem ſolemnitate iuuat,qua D.Rex,10.3.& 4.
Primogenitus maior 14.annorum ipſo foro eſt Gubernator Regni,11.12.
Præſides ęrarij publici,& Regij,quomodo à Romanis vocarentur, & crearentur, & quid in Aragonia,15.7.& ſeq.
Præſides debent curare ne animi ſui votum pandant lingua,aſpectu,vel vultu vt conſiliarij liberius ſuum proferant.10 31.
Præſides leges ac mores Prouinciæ cui pręſunt, abſquè delectu ſeruare debent,11.23.& ſeq. 30.
Prælati electio Principi ſeculari ſuſpecti, poteſt ab eo impugnari. ne cõfirmari à R.P.27.15
Prælati in ſuis locis poſſunt exercere iuriſdictionem ciuilem in propria perſona,25.31.
Princeps non poteſt tuta conſcientia permittere liberam religionem.8.17.
Princeps vnde dicatur 7.3.
Priuilegio quod concedi poteſt,& conſuetudine immemoriali cum fama priuilegij poteſt acquiri,20.90.& 91.
Priuilegiũ adeſſe, ex quibus præſumatur,20.93
Priuilegia inſigniora Aragonum,quis conceſſerit,& confirmauerit,31.20.
Priuilegium in pœnis conceſſum reſpectu certę perſonę non extenditur ad alias,16.38.
Priuilegia,an poſsint à Principe reuocari, & an amittantur in Aragonia per non vſum,vel cõtrarium vſum,30.41.& 42.
Prouerbium Romę,bono tribuno plebis,improbos Magiſtratus metui non debere,20.17.
Prophetę Regis verſus,Pſal.4.explicatur, in initio,9.
Promiſsio obſeruandi leges obligat ſucceſſorem,23.48.
Promoti ad officia ambitione, & non meritis, cuius conditionis eſſe ſoleant,7.16.
Prudentia eſt ſal omnium virtutum, ſine quo vitia,vellamine virtutum conteguntur,7 38.& ſeq.
Principum conuentiones, & iudicia ſunt bonæ fidei,3.36.
Princeps ex contractu, an obligetur ciuiliter, vel tantum naturaliter,30.19.
Principatus deſpoticus quando iuſtus.32.15.
Princeps an poſsit contractum cum ſubdito, initum de plenitudine poteſtatis violare, & quid in contractu lucratiuo, & legibus pactionatis,30.35.18.40.44.& 45.
Princeps an poſsit ſine cauſa priuare officialẽ, officio quod ad eius beneplacitum conceſsit, 30.41.
Publicani qui olim extiterint,14.7.
Pupillæ occulorum quæ.8.10.

Quali-

INDEX.

Q

Qualitates requiſitæ à foris in Aragonia pro obtinendis officijs,25.30.& 32.
Quarta trebelianica,falcidia, & legitima, non deducuntur in Aragonia ab hæreditate,legatis,& fideicommiſsis,23.65.
Quinti Fabij exemplum elegans de recurſu ad tribunos plebis,20.14.& 16.
Quilibet de populo, in quibus caſibus ſit pars legitima remiſsiue,19.32.
Qualitates optimi conſiliatij Regis, 10.3. & 7. 18.& 21.
Qualitates in legatis requiſitæ,16.44.

R

Ramirus quid ſignificet,4.10.
Ramirus Rex Aragonum, quare occiderit vndecim nobiles,7.19.
Ratio ſtatus,neglecta iuſtitia,& religione, improbanda,8.15.& 16.
Ratio ſtatus,an ſit iuſta cauſa reſcribendi contra leges,& ius tertij,23.35.
Rationem loco omnium tribuit naturahomini, 1.5.20.
Recurſus à quouis Magiſtratu datur ad curiam Iuſtitiæ Aragonum per viam grauaminum factorum,ſicut ad tribunos plebis Rom.20.1.2.
Recurſus ad curiam Iuſt. Arago. cur electio iuris firmæ,& non appellatio dicatur,20.8.
Regendi ſpecies quot,& an Monarchia excelentior,3.3.& 4.
Regum ius plenius eſt quam Imperatorum, 2. 41.& 42.& 5.4.num.2.
Regna Hiſpaniæ iure ſanguinis defferuntur, & quid tempore Gothorum,4.4.& trib.ſeq.
Regi & eius magiſtratibus debetur honor, & reuerentia,7.4.& ſequen.
Regis optimi conditiones,7.26.& 29.
Regentis officium Gubernationis,& eius Aſſeſſoris officium, quando ceſſet,11.14.
Recurſus à ſententia Iuſtitiæ Aragonum, non datur in cauſa grauaminum factorum,20.9.
Reges Aragonenſes anteſignani Eccleſiæ, in initio,55.
Regentes Conſilij ſupremi ſunt ſex,duo Aragonenſes,duo Cathalani,& duo Valentini,nominantur,& laudantur,10.8.
Regens officium generalis Gubernationis preeſt Regię Audientię abſente à Regno Rege, & eius Locumtenente generali,11.10.
Regis Aragonum poteſtas, & maieſtas, quod legibus Regni ſubijciatur, non eſt minor cęterorum Regum, 3. 5.& 5.17.2.& ſeq.
Reges Aragonum permiſſerũt fauore fidei ſpoliari abſoluta poteſtate, quam habebant in Sarracenos,32.8.11.& 14.
Regis Aragonum poteſtas, in quibus non reperitur foris limitata par eſt cum qualibet alterius ſupremi Monarchæ poteſtate,25.41.
Religionem Chriſtianam contemnentes perpetuo infelices,8.22.
Religionis ſimulatio improbiſsima ſtatus ratio, contra impium machabellum,8.13.
Regio quæ dicatur parua, quæ magna, & quæ maxima,& quæ maior,24.6.10.& 11.
Regum Aragonum ſumma eſt poteſtas in ſuos officiales,ſed illa moderate vtuntur.34.18.
Regum abſoluto Imperio, an ſit melius gubernari,quam tirannide legis.4.18.
Reges tenentur omni ſtudio tegere ſua vitia, ne ignoreſcant populo.5.6.
Regis mandato non parere delictum eſt,16.53.
Regis Aragonum maieſtas, auctoritate magiſtratus Iuſtitię Aragonũ non minuitur,20.41.
Regis cauſa ad eum per appellationem deuoluta vbi de illa cognoſcatur,20.42.& 44.
RegisAragonum maioria cur aliqua regalia nõ producat,25.2.
Reges in ſeruandis foris Aragonenſibus, quanta benignitate vſi fuerint exemplo oſtendi-
Religionis obiectũ eſt Deus,8.11. (tur,31.19.
Religio omnibus rebus præferenda,8.12.
Reſtitutio non conceditur in Aragonia minoribus,& abſentibus cauſa reipublicæ, ſed ipſo foro ſeruantur illęſi.19.25. (& 42.
Reſcripti contra ius executio differenda,23.41.
Rex Aragonum in Regno ſupremus Monarcha eſt,21.19.& ſeq.
Rex in Aragonia poteſt quicquid lex non prohibet, inferiores vero Magiſtratus,quicquid lex iubet, 25.9.
Rex quare capiti comparetur,5.1.& ſeq.
Rex Aragonum eſt caput ſupremum Regni, & quatuor ordines ſunt membra, & quando in Curijs coniunguntur vnum corpus conſtituunt,4.25.& 26.
Rex Aragonum quod ei lege Regia competit poteſt edictis,& bannis adiuuare,21.13.14. & 16.
Rex Aragonum concedit remiſsiones criminũ, & quomodo,& quando,25.45.& trib.ſeq.
Rex Aragonum priuatiue cognoſcit in cauſis vniuerſitatum,& nobilium,ac etiam criminalibus Infantionum habitantium in locis Baronum,25.53.& 54.& 5.33.nu.1.
Rex an poſsit petere rationẽ ab officialibus vniuerſitatis diſtributionis pecuniæ publicę.26. 67.
Rex Hiſpaniæ poteſt prohibere nauigationẽ maris Indici,30.21.22.

Rex

Rex ſi contra leges regni aliquid iubeat, quid fa cienclum, 23.41.& ſeq. 64.& 47.& §.28.n.14.& §.31.n.17.
Rex Aragonum eſt dominus iuriſdictionum in regno, & an poſsit eam exercere in locis Baronum, 24. 24.& ſeq.
Rex gerit nomē, & imaginē reipublicę, 6.1.& ſeq.
Rex ſimul cum Curia, an dicatur maiorem habe re authoritatem, 18. 2.
Rex comparatur Medico, & regnū corpori phi ſico, 18. 4.
Rex Aragonum vnum tantum procuratorē fiſcalem habere poteſt, & is in quibus caſibus, & vbi agere & conueniri valeat, 19. 39. & 30. & §.20.37.
Rex Aragonum monetur à Iuſtitia Aragonum leges iuratas ſeruare, 20. 40.
Rex Aragonum, & eius Magiſtratus iurāt ſerua re Foros, & libertates regni, 2 5.43.& §.31.20
Rex Aragonum an poſsit vendere officia in regno, 25. 33.
Rex Aragonū nunquā foros trāſgreditur, 25.42
Rex Aragonum prohibet extrahi à regno triticum, & alia, & extrahentes punit, 26. 27.
Rex eſt iudex aquarum currentium, & illas diui dere poteſt, 26. 38.
Rex in locis quæ ſua propria non ſunt, an poſſit actu exercere iuriſdictionem, 36. 26.
Rex, vel Prælatus acquirentes caſtrū, an cēſean tur illud acquirere regno, vel Eccleſiæ, 36. 3.
Rex poteſt multipliciter conſiderari, quoad di uerſos effectus, 36. 4.
Rex Aragonū in locis Eccleſiæ habet multa iura & pauciſſima in locis Baronum, 36.5.
Rex ſi acquiſierit loca & caſtra Baronis, an poſſit in eis exercere dominicā poteſtatē, 36.10.
Rem iudicatā reſcindere, & cauſa appellatione remota cōmittere, effectus maiorię eſt, 25.17.
Richorum hominum de natura quanta fuerit apud maiores dignitas, quare Seniores, & de Pendon, y Caldera appellentur, cum aliquarū obſeruantiarum regni intellectu, 32. 18.
Richorum hominum de natura, & Richorum ho minum de meſnada diſcrimen, 32. 26.
Romanus Pontifex in eccleſiaſticis & ſpiritnali bus ſupremam habet poteſtatem, 2.19.& ſeq.
Romanus Pontifex in finem ſupernaturalem etiam ſupremam poteſtatē ſecularem haber, & rerum dominium, 2. 44.
Roma quare Vrbs æterna appellaretur, 3. 37.
Romanus Pontifex an ardua expedire teneatur cum conſilio Cardinalium, 4. 12.
Romanorum Imperatorum monarchia quare Auguſti tempore cęperit, 3. 36.
Romani, quare faſces virgis alligatas portarent, 7.27.

S

Salinæ publicę ad ſupremum dominium ſpe ctant, 16. 29.
Saluoſconductus, ſeu ſecuritates concedere ad quem ſpectet, 16.69.
Salaria aduocatorum & procuratorū noſtri reg ni, honoraria appellantur, 16. 20.
Saturni templum erat locus ęrari apud Romanos, 15. 3.
Scandalum quando euitandum, 2. 17.
Scandalum publicum oritur in Aragonia, & ſtatu publicus turbatur ex fractione Fororum, 23. 41.
Scientia legalis, & ars militaris, cur Regiæ appel lentur, 16. 15.
Scientia in Principe ex quibus præſumatur, 10. 92. & §. 24. 29.
Seditiones in regno Aragonum à quibus motæ, & ex quibus cauſis, 18. 5.& 6.
S.P.Q.R. explicatio, 1. 38.
Senatus Romanus cur inter Deos referre Chriſtum Dominum recuſauerit, 1. 22.
Seniores cur appellentur Barones, & Seniorem eſſe in tali loco, vel talis loci diſcrimē, 32. 18. 19. & 22.
Sententiam in caput ciuis Romani ſine iuſſu po puli ferri lege 12. tabullarum prohibitū, 20.4.
Sententia lata extra fines regni nō valet, 25. 22.
Sepeliri non poteſt condemnatus, vt ſit perpetuo in patibulo, ſine principis ſecularis licentia, 35. 22.
Sepelire mortuos publice intereſt, 33. 18.
Sepultura carere ſpecies maledictionis eſt, quæ non debet niſi ob grauiſsimas cauſas impedi ri, ibidem.
Seruitutes ex bellis ortę; & quid inter chriſtianos, 10. 56.
Serui quoad ius ciuile pro nullis habentur, ſecus quoad ius naturale. 10. 25.
Seruire ſine recurſu in ſubditos, an liceat patri, Abbati, & Baroni, 33. 8. 10.
Solemnibus iudiciorum, in quibus caſibus ſolu tus repetiatur Rex Aragonum, 15. 14. & duo bus ſeqq.
Spurius an naturalis quis indubio præſumatur, remiſsiue, 25. 13.
Status publicus tutior ſub malo Principe, cui adſint boni conſiliarij, quam è cōtra, 8.2.
Status ratio à lege diuina non debet eſſe deuia, 10. 4.
Statutis vniuerſitatem an comprehendantur In fantio-

ſantiones,& exempti, 21. 17.
Statuto an poſsit induci, vt aliquo caſu in diebus feriatis poſsit iudicialiter procedi, 31. 8.
Statutum excludens fœminas propter maſculos an ſit fauorabile, vel odioſum, 15. 9
Subditi etiam læſi debent eſſe fideles, & obedire ſuo Principi, 31. 21.
Subditi facile mores Principis imitantur, 7. 41.
Superbia commune nobilitatis malum, & primũ hominis peccatum, 13. 1.
Superbiam quę temperare valeãt, 13. 4. & ſeq.
Synderesis in homine quę dicatur. in initio, 10.

T

TArquinus cur tyrannus vocaretur, 3. 21.
Territorium dupliciter ſumitur, & vnde dicatur, 24. 3. 6. & 15.
Terrę inculte & pro derelicto habitæ ad quem pertineant, 26. 55.
Teſtamentorum condendorũ forma, in quibus in Aragonia immutata, 23. 63.
Teſtamentum non ſolemne inter liberos valet, 30. 11.
Thomas Bozius increpatur, in initio, 61.
Theſaurus repertus cuius ſit, 26. 54.
Tribunorum plebis coerctio penes populum fuit, 20. 7.
Tributa, gabellas, ſeu vectigalia imponere ad ſupremam poteſtatem ſpectat, & quomodo differant à collectis vniuerſitatis: & quid in Aragonia, 26. 1. 2. 5. & 6.
Tributum capitis & vectigal quid ſint, 26. 3.
Tortura non habet locum in Aragonia, 25. 40.
Tutores Baronis an poſsint vti abſoluta, 32. 23

V

VAſſalli Regis, alij ſimplices, alij qualificati: omnium tamẽ bona allodialia. 27. 5. & 6.
Vaſſalli Baronum in Aragonia, vaſſalli mediati ſunt domini Regis, & ei primo loco tenentur obedire, 27. 21.
Vaſſalli Baronum rebelles dominis ſuis quomodo puniendi, 27. 20.
Vaſſalli ſeruitutis Baronum, cur ſic appellentur, & homines ſui dicantur, 33. 3.
Vaſſalli tenentur etiam viduis, vſufructuariis, & Comendatariis homagia præſtare, 32. 4.
Vaſſalli ſeruitutis noſtri regni, quibus ęquiparẽtur, & an ſint adſcriptitij; & cur villani de parada dicantur. 32. 31.
Vaſſalli ſeruitutis non poſſunt ferre teſtimoniũ pro dominis, 34. 5.
Vaſſalli poſſunt inuiti alienari per dominum ſimul cum caſtro, 34. 2. & 6. & 5. 36. 8.
Vaſſalli in Aragonia ex commiſsione, & omiſſione puniuntur, 36. 10.
Vaſſalli mortuũ ſoluti ſunt abſoluta poteſtate Baronum. 35. 24.
Vaſſalli ſeruitutis an poſsint libere recedere, & Baro bona recedẽtis occupare; & quid in vaſſallo Regis, vel Eccleſiæ, 32. 32.
Vaſſalli ſi in alium locum ſe transferant animo ibi perpetuo manendi, & primum deſerendi, an cogi poſsint redire per Baronem, 32. 33.
Vaſſalli ſeruitutis Aragonum quod attinet ad ius ciuile Aragonum pro nullis habentur, Infanticnes vero pro aliquibus, 33. 13.
Vaſſallus litigãs cum Barone ſuper libertate, an pẽdẽte lite habeatur pro libero, 33. 15. & 18
Vaſſalli alienati in duriorem dominum an poſſint ſe ipſos redimere, 36. 9.
Vaſſalli Baronum, an poſſint ſe tueri contra dominicam poteſtatem immunitate eccleſiaſtica, vel de Foro, 36. 43. 15. & 19.
Venationes, & piſcationes in publicis quatenus à lege, vel à Principe prohiberi valeãt, 30. 18.
Veredarij officium quid ſit, & eius prouiſio ad quem ſpectat, 26. 59.
Verba ad quid inuenta, & in Aragonia ſecundũ propriam ſignificationem intelligenda, 28. 2. & 3.
Verba obſeruantiæ remota appellatione declarantur, 36. 24.
Viæ publicę ſupremi dominij ſunt, 26. 31.
Viatores, vide ſup. Lictores.
Vicus, ſeu pagus ex quibus conſtructus, 1. 2. 20.
Vindicare ſe propria authoritate, an lege, vel priuilegio concedi poſsit; & quid in Aragonia, 34. 14. 15. & 16.
Vlpianus I.C. quis fuerit, initio, 3. 1.
Vniuerſitas quando comprehendatur in conſtitutione loquente de perſonis. 35. 2.
Vniuerſitate deſtructa, & extincta, an eius bona ad dominum reuertantur libera à debitis illius vniuerſitatis, 26. 14. 20. & 22.
Vniuerſitas quot modis deſtruatur, & extinguatur, 26. 16. 19. 21. & 23.
Vniuerſitas quando dicatur delinquere, & quãdo ſingulares ipſius, 26. 17.
Vniuerſitate deſtructa, ſi reficiatur, vel de nouo ædificetur, an per omnia ſuccedat actiue, & paſsiue in locum primæ, 26. 18. 20. & 24.
Vſus rerum communis eſt exiſtenti in extrema neceſsitate, & quilibet tenetur ei opem ferre. 30. 23.

FINIS.

432

Digitized by Google

Digitized by Google

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA - 1871

Digitized by Google